THESAURUS
ANTIQUITATUM
SACRARUM.

THESAURUS
ANTIQUITATUM
SACRARUM
COMPLECTENS

SELECTISSIMA CLARISSIMORUM VIRORUM OPUSCULA,

IN QUIBUS

VETERUM HEBRÆORUM MORES

LEGES, INSTITUTA, RITUS SACRI, ET CIVILES ILLUSTRANTUR:

OPUS

Ad illuſtrationem utriuſque Teſtamenti, & ad Philologiam ſacram, & profanam utiliſſimum, maximeque neceſſarium.

VOLUMEN VIGESIMUMQUINTUM.

AUTORE

BLASIO UGOLINO.

VENETIIS

MDCCLXII.

APUD JOANNEM GABRIELEM HERTHZ, ET SEBASTIANUM COLETTI.

SUPERIORUM PERMISSU AC PRIVILEGIO.

CAROLO MICHAELI

COMITI DE ATTIMIS

Archiepiscopo Goritiensi

MARIÆ THERESIÆ AUGUSTÆ

Reginæ Pannoniæ & Bohemiæ &c.

AB INTIMIS CONSILIIS.

BLASIUS UGOLINUS

FELICITATEM.

PHILIPPI JOSEPHI URSINI *Comitis de Rosemberg*, *Viri*, *genere*, *doctrina*, *affinitatibus*, *Legationibus*, *Lusitanica*, *Anglica*' *Batavica*, *Borussica*, *Ruthena*, *Veneta*, *difficilli-*

cillimis, ſeu potius deſperatis temporibus, tanta cum dignitate & felicitate geſtis obitiſque, univerſa ferme Europa clariſſimi, celeberrimique, conſilio factum eſt, præſtantiſſime PRÆSUL, *ut* ANTIQUITATES SACRÆ, *quas jamdiu edendas illuſtrandaſque ſuſcepi, a me Tibi potiſſimum addicerentur, eo quod ipſe exiſtimaret, fore ut illis ex tuo præſidio & dignitate plurium præſidii ac dignitatis impertiri poſſet. Etenim ut tantam gratiam & autoritatem Tibi comparares, nulla Tibi vel a fortuna, vel a natura præſidia defuere. Genere enim & ingenio quammaxime celebraris. Cum de tua doctrina & probitate fama percrebuiſſet, factum eſt, ut* BENEDICTI XIV. *Pontificum omnium, quos adhuc vidimus, aut meminimus, ſanctitate, & ſapientia, Optimi, Maximique, &* MARIÆ THERESIÆ AUGUSTÆ, *pietate, prudentia, magnanimitate, conſtantia, victoriis, rerum geſtarum magnitudine, in tanta rerum, ac temporum difficultate, & deſperatione, poſt omnium hominum, atque omnium ſeculorum memoriam clariſſimæ celeberrimæque, ampliſſimo honorificentiſſimoque judicio ac teſtimonio dignus haberere, cui principi Archiepiſcopatus Goritienſis procuratio demandaretur; quo munere adhuc tanta cum dignitate ac diligentia perfunctus es, ut non ſolum expectationem quam de Te maximam*

excita-

excitaras, expleveris, verum etiam omnino superaris. Etenim prudentia, doctrina, beneficentia, ceterisque virtutibus, quæ Episcopum præcipue decent, quammaxime celebraris. Humanitas, qua complecteris omnes, ab omnibus prædicatur, facta omnibus. Tui adeundi conveniendique potestate, præsertim iis, qui a pietate, & doctrina commendantur. Vigilantia inprimis & cura celebratur, qua diu noctuque in pascendo custodiendoque grege satagendum excubandumque Tibi esse censes, ut tuis excubiis & vigiliis illum incolumem J. CHRISTO *summo Pastori præstare & sistere possis. Præcipuam Tibi curam, & diligentiam in eligendis, initiandisque Operariis, qui Tecum in Vinea Domini excolenda operari possint, adhibendam esse censes. Qua de causa omnis abs Te datur opera, ut Clerici omnibus literis, præsertim Ecclesiasticis, informentur; quibus quantum lucis ex* ANTIQUITATIBUS SACRIS *impertiri possit, tu optime nosti, noruntque omnes, quos in hisce studiis, id est in patria & in civitate sua peregrinos esse non pudeat: Antiquitate, præstantia, utilitate atque utilitate ceteras literas antecellunt. Etenim si leges a quibus veluti a fonte derivatæ sunt Atticæ Romanæque, quæ in orbe terrarum temperando regendoque tantopere celebratæ sunt, spectentur, frequentissima*

popu-

populi concione in Monte Sinai a Deo Rege & Legislatore latæ jussæque sunt: Si Res militaris & bella, JEHOVA *ipso Auspice & Imperatore gloriantur. Si religio, unde nostra derivata est, templo, sacerdotio, præstantia, sanctitate, mysteriis, sacrificiis, Prophetarum oraculis, Messiæ typis, & promissione,* JEHOVÆ *præsentia, Numine, & majestate præ ceteris omnibus fuit augustissima, sanctissimaque: Vale*

BLA-

BLASIUS UGOLINUS
LECTORI.

QUÆ in hoc Volumine deprehenduntur, Opuſculis, ea quæ ſpectant *Hebræorum Synhedria*, illuſtranda curavimus. Synhedrium Magnum, ab *Jehova* Rege & Legislatore (ut conſtans eſt Hebræorum omnium traditio) in deſerto ab ipſo Reipublicæ Judaicæ exordio inſtitutum & ultra Urbis & Templi excidium continuatum, antiquitate, ſapientia, fama, exiſtimatione, autoritate, ut Areopagus alter apud Græcos, quammaxime celebratum eſt. Utramque Gemaram *Sanhedrin* Latine interpretati ſumus. Babylonicam eo præſertim conſilio ex Chaldaico Latine reddendam curavimus, eo quod luculenta in ea deprehendantur de *Meſſia* teſtimonia, quibus adverſus Judæos ipſos veritas Chriſtianæ Religionis demonſtrari poſſit. Etenim Prophetarum de *Meſſia* oracula, eo plane ſenſu, quo a Chriſtianis, a Judæis in hac Gemara explicantur.

In altero, quod conſequetur, Volumine, poſt abſolutam de veterum Hebræorum ſuppliciis & pœnis tractationem, eorum *Tactica*, *Res militaris*, & bella, quæ *Jehova* Imperatore indicta, ſuſcepta, geſtaque ſunt, dabitur opera, ut illuſtrentur.

IN-

INDEX
OPUSCULORUM,
Quæ in hoc volumine continentur.

TRA-

TRACTATUS DE SYNHEDRIIS

Gemara Hierosolymitana illustratus,

NUNC PRIMUM

A BLASIO UGOLINO

Ex Hebraico Latine reddita.

פרק א'

א' דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בל
בשלשה נזק וחצי נזק תשלומי כפל תשלומי
ד' וחמשה · האונס והמפתה ומוציא שם
רע בשלשה דברי רבי מאיר. וחכמי' אומרים
המוציא שם רע בעשרים ושלשה שיש
בו דיני נפשות.

ב' מכות בשלשה משום רבי ישמעאל
אומר בעשרים ושלשה. עיבור החדש בשלשה
עיבור השנה בשלשה דברי רבי מאיר. רבן
שמעון בן גמליאל אומר בשלשה מתחילין
ובחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה
ואם גמרו בשלשה מעוברה.

ג' סמיכת הזקנים ועריפת העגלה
בשלשה דברי רבי שמעון. ורבי יהודה אומר
בחמש'. חליצה ומיאונין בשלשה נטע רביעי
ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה

CAPUT PRIMUM.

I. Iudicia pecuniaria a tribus, de rapinis & læsionibus a tribus: de damno & dimidio damni a tribus, de restitutione dupli, & quadrupli, & quintupli a tribus, de violentia, seductione, de diffamatione a tribus *peraguntur*; verba R. Meir; at sapientes dicunt; diffamationem a tribus & viginti *judicari*, eo quod in eo sint judicia capitalia.

II. Flagellatio a tribus; nomine R. Ismaelis, qui dicit; a tribus & viginti: Intercalatio mensis, & intercalatio anni a tribus: verba R. Meir. Raban Simeon ben Gamaliel dicit: A tribus fit initium; a quinque consultatur, & a septem absolvitur; si vero a tribus absolvatur, intercalatus *annus* erit.

III. Impositio manuum seniorum, & decollatio vitulæ a tribus; verba R. Simeonis; At R. Jehuda dicit a quinque: Discalceatio, & recusatio a tribus; planta anni quarti, & secunda decima, cujus ignoratur pretium, cognoscitur a tribus;

והקדשות בשלשה . וערבים המיטלטלין בשלשה . רבי יהודה אומר אחד מהן כהן . ובקרקעות תשעה וכהן . ואדם כיוצא בהן .

ד׳ דיני נפשות בעשורים ושלשה . הרובע והנרבע בעשרים ושלשה שנאמר והרגת את האשה ואת הבהמה . ואומר ואת הבהמה תהרונו . שור הנסקל בעשרים ושלשה שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת . כמיתת הבעלים כן מיתת השור . הארי הזאב והדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בעשרים ושלשה . רבי ליעז׳ אומר כל הקודם להורגן זכה . רבי עקיבה אומר מיתתן בעשרים ושלשה .

ה׳ אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא בבית דין של שבעי׳ ואחד . ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעי׳ ואחד . ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואח׳ . ואין עושין סנהדריות לשבטים אלא בבית דין של שבעים ואחד ואין עושיו עיר הנדחת אלה בבית דין של שבעים ואחד . אין עושין עיר נדחת בספר ולא שלש עיר נדחת אבל עושין אחת או שתים .

ז׳ סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחה וקטנה של עשרים ושלשה . מניין לגדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל . ומשה על גביהן הרי שבעים ואחד . רבי יהודה אומר שבעים . ומניין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה שנאמר ושפטו העדה והצילו העדה . עדה שופטה ועדה מצלת הרי עשרים . ומניין לעדה שהיא עשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב . ומניין להביא עוד שלשה ממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שאמר היה עמהן לטובה . ואם כן למה נאמר אחרי רבים להטות . לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה . הטייתך לטובה על פי עד אחד ולרעה על פי שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחר הרי כג׳ . וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה

bus ; & ſanctitates a tribus ; æſtimationes, & mobilia a tribus; R. Jehuda dicit; Unus horum eſt ſacerdos ; De fundis novem, & ſacerdos *judicant*. Et homo eſt illis ſimilis.

IV. Judicia capitalia a tribus & viginti ; iniens & initum, a tribus & viginti ; Dictum eſt enim *Levit.* xx. 15. 16. *Et occides fœminam & beſtiam* . Pariterque dictum eſt: *Et beſtiam occidetis*. Bos lapidandus a tribus & viginti ; Dictum eſt enim *Exod.* xxi. 29. *Bos lapidabitur, & dominus ejus interficietur*. Sicut mors dominorum , ita peniter mors bovis. Leo , Lupus , Urſus , & Panthera , Vipera , Serpens a tribus & viginti. R. Elieſer dicit; Qui præverterit ea occidere, merito dignus erit . R. Akiba dicit; Eorum mors per tres & viginti .

V. Tribus, & pſeudopropheta , & ſacerdos magnus non judicatur niſi a Synedrio LXXI. Neque egrediuntur ad bellum arbitrarium niſi ex dicto Synhedrii LXXI. Neque amplificatur urbs , neque atria niſi ex dicto Synhedrii LXXI. Neque faciunt Synhedria tribubus niſi in Synhedrio LXXI. Neque ſententia univerſalis apoſtaſiæ in urbem fertur , niſi in Synhedrio LXXI. Nulla urbs ob univerſalem Idololatriam plectitur, ſi in limitibus ſita ſit, neque tres eodem tempore, ſed una, aut duæ.

VI. Synhedrium magnum conſtabat LXXI. *Judicibus*, minus tribus & viginti. Unde probatur, Synhedrium magnum habuiſſe LXXI. Judices ? Ex eo quod dictum eſt : *Congrega mihi ſeptuaginta viros ex ſenioribus Iſrael*. *Num.* xi. 16. Et Moſe ſuper eos ; ecce unus & ſeptuaginta. R. Jehuda dicit: ſeptuaginta. Et unde probatur minus habuiſſe tres & viginti Judices ? Ex eo quod dictum eſt *Num.* xxxv. 24. *Et judicabunt cœtus . Et eripient cœtus*. Cœtus judicat , cœtus eripit ; Ecce viginti : Et unde probatur , quod cœtus conſtet decem ? Ex eo quod dictum eſt *Num.* xiv. 27. *Quouſque cœtui huic malitioſo* ? Excipiantur Joſua & Calebus: Et unde probatur tres inſuper adducendos ? Ex traditione: Dictum eſt enim *Exod.* xxiii. 2. *Ne ſequaris plures ad mala*. Crederem eſſe hos mihi ſequendos ad bona . Si ita eſt cur dictum eſt : *Poſt plures inclinando*? Non ſimilis erit inclinatio tua in bonum ſicut inclinatio tua in malum . Inclinatio tua ad bonum ex dicto unius teſtis , & ad malum ex dicto duorum eſt facienda . Neque Synhedrium pari numero conſtat ; additur his inſuper unus ; ecce tres , & viginti . Quot incolas urbis eſſe oportet, ut digna habeatur Synhedrio ?

ועשרים. רבי נחמיה אומר מאתים ושלשים
בדי שרי עשרות.

סליק פירקא

דיני ממונות בשלשה כו'. מנן תיתי ליה
והיו אלה לכם להקה משפט. הייתי אומר
אחד דיני ממונות ואח' דיני נפשות בדרישה
ובחקירה. ומניין לדיני ממונות שהן
בשלשה ונקרב בעל הבית אל האלהים
ריבה בה דיין אחד. עד האלהים הרי שנים.
אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שלשה דברי
רבי יאשיה. רבי יונתן אמר הראשון תחילה
נאמר ואין דורשין תחילות. אלא עד האלהים
הרי אחד. אשר ירשיעון אלהים הרי שנים.
אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד
הרי שלשה. רבי אומר בשנים הכתוב מדבר.
אתה אומר בשנים או אינו אלא באחד.
כשהוא אומ' אשר ירשיען אלהים אין כתיב
כאן אלה אשר ירשיעון אלהים. אין בית
דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי שלשה.
רבי אבהו בעי וכרבי דיני ממונות בחמשה
ושיגאמר בכ"ג. אשכח חני רבי חזקיה
הואיל ואמרה תורה הרוג על פי מטים.
הרוג על פי עדים. מה עדים שנים אף
מטים שנים. אין בית דין שקול מוסיפין
עליהן אחר הרי ה'. לא הן גזילות הן
חבלות. אשכח תני רבי שמאון בן יוחי ואלה
המשפטים אשר תשים לפניהם. אתא מימר
לך כפשוטה דקרייא. ותייא כרבי יוסי בר
חלפתא. רבי יוסי בר חלפתא אתון תרין
בר נש מידון קומוי. אמר ליה על מנת
שתדיננו דין תורה. אמר לון אני איני יודע
דין תורה. אלא היודע מחשבות יפרע
מאותן האנשים מקבלין עליכון מה דנה אמר
לכון. רבי עקיבה בד הוה בר נש אזל בעי
מידון קומיה הוה אמר ליה הוו יודעין לפני
מי אתם עומדין לפני מי שאמר והיה
העולם שנאמר ועמדו שני האנשים אשר

hedrio? Centum & viginti. R. Nehemia dicit: Ducenti & triginta, ut decurionibus respondeant.

Finis Capitis.

CONstitutio I. Judicia pecuniarias. Unde probatur. Ex eo quod dictum est *Num.* xxxv. 29. *Et hæc erunt vobis in statutum judicii*: Dicerem, tam judicia pecuniaria, quam judicia capitalia cum inquisitione & perscrutatione? Et unde probatur judicia pecuniaria peragi a tribus? Ex eo quod dictum est *Exod.* xxii. 1. *Et accedet dominus domus ad judices*. Includit judicem unum: *Ad judices*; ecce duos. *Quæ condemnabunt judices*: Ecce hic tres. Verba R. Josia. R. Jonathan dicit. Primus dictus est in principio; neque inquirunt in principio. At: *usque ad judices*; ecce unus: *Quem condemnabunt judices* ecce duo: At Synhedrium non constat numero pari; Additur insuper unus; ecce tres. Rabi dicit: De duobus loquitur textus; Tu dicis de duobus; at non loquitur nisi de uno. Quando dictum est: *Quam condemnabunt judices*. Hoc loco non scriptum est nisi: *Quem condemnabunt judices*. Synhedrium non constat pari numero; additur insuper unus; Ecce tres. Rabi Abau quæsivit, & juxta mentem Rabi; Judicia pecuniaria peraguntur a quinque, & absolvuntur a tribus & viginti: Deprehenditur quod doceat Rabi Ezechia; Quandoquidem dicit lex: Interfice ex ore declinantium & interfice ex ore testium; sicut testes sunt duo, ita poniter declinantes sunt duo; at Synhedrium non constat pari numero; additur insuper unus; ecce quinque; Nonne ædem sunt rapinæ, ac læsiones? Deprehenditur, quod doceat R. Simeon ben Jochai, Dictum est *Exod.* xxi. 1. *Et hæc sunt judicia, quæ prepones eis*. Tibi dicendum est juxta sensum literalem scripturæ: & deciditur juxta mentem R. Jose bar Chalphata; R. Jose bar Chalphata, cum venissent duo homines, ut judicarentur coram eo, dixit, eo pacto, ut judices nobis judicium legis? Respondit illis: ego ignoro judicium legis, sed qui scit cogitationes, ulciscatur de ipsis hominibus; suscipietis super vos, quod judex dixerit vobis. R. Akiba, cum homo quidam eum adiisset, quæsivit coram eo ut judicaretur: dixit; scitisne coram quo vos consistitis? Coram eo qui dixit; & fuit mundus: Dictum est enim *Deut.* xix. 17. *Et stabunt ambo viri, quorum causa est, in conspectu Domini*. At non in conspectu Akibæ ben Joseph. Extat traditio: Quadraginta annis ante excidium do-

להם הריב לפני יי׳ . ולא לפני עקיבה בן יוסף. תני קודם לארבעים שנה עד שלא חרב הבית ניטלו דיני נפשות . ובימי שמעון בן שטח ניטלו דיני ממונות . אמר ר״ש בן יוחי בריך רחמנא דלינא חכים מידון . שמואל אמר ב׳ שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב״ד חצוף . רבי יוחנן וריש לקיש תריהון מרין אפי׳ שני׳ שדנו אין דיניהן דין. תמן תנינן היה דן את הדין זיכה את החייב חייב לזכאי טימא לטהור טיהר לטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו . רבי בא בשם רבי אבהו בשאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשני׳. מה אנן קיימין אם בשטעה ודנן משיקול הדעת ברא מה שעש׳ עשוי . אם בשטע׳ ודנן דין תורה ברא ישלם מביתו . רבי בא בשם רבי אבהו כשאמרו לו הרי את מקובל עלינו בשלשה על מנת שתדיננו דין תורה . וטעה ודנן משיקול הדעת מה שעשה עשוי מפני שטעה ודנן משיקול הדעת. ישלם מביתו שהגים דעתו לדון יחידי דין תורה . דתנינן אל תהי דן יחידי שאין דן יחיד אלא אחד. אמר רבי יהודה בן פזי אף הקב״ה אין דן יחידי שנאמר וכל צבא השמים עומדי׳ עליו מימינו ומשמאלו . אילו מטין לכף זכות ואילו מטין לכף חובה . אף על פי שאין דן יחיד חותם יחידי שנאמר אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת . אמר רבי יוחנן לעולם אין הקב״ה עושה בעולמו דבר עד שנמלך בבית דין שלמעלן מה טעם ואמת הדבר וצבא גדול. אימתי חותמו של הקב״ה אמת בשעה שנמלך בבית דין שלמעלן . אמר רבי לעזר כל מקום שנאמר יי׳ אלהים הוא ובית דינו ובניין אב שבכולם ויי׳ דבר עליו רעה. מהו חותמו של הקדוש ברוך היא . רבי ביבי׳ בשם רבי ראובן אמת מהו אמת. אמר רבי בון שהוא אלהים חיים ומלך עולם. אמר ריש לקיש אל״ף רישיה דאלפא ביתא. מ״ם באמצעיתה .

domus ablata sunt judicia capitalia ; & in diebus Simeonis ben Scetach abolita sunt judicia pecuniaria. Dicit R. Simeon ben Jochai . Sit benedictus Deus , qui scit judicare . Samuel dicit . Si duo judicent, eorum judicium ; est judicium , sed vocatur Synhedrium protervum . Rabi Jochanan , & Risch Lakisch, ambo dicunt ; vel si duo judicent , eorum judicium non est judicium . Ibi legimus ; si judex judicet , & absolvat reum , & damnet innocentem , si immundet purum , & mundet immundum ; quod factum est , factum est; & rependet de domo sua . R. Bo nomine R. Abau : si dicant illi : ecce accipiemus super nos, ut a duobus judicemur; quomodo explicabimus? si errent, & judicent , juxta examen rationis quod factum est, factum est? Si errent , & eorum judicium sit judicium legis, in hoc rependet ex domo sua . R. Bo nomine R. Abau : Si dicant : ecce accipiemus super nos , ut judicemur a tribus , eo pacto ut judicemur juxta judicium legis; & errent , & judicent juxta examen rationis quod factum est factum est, quia errant , & judicant juxta examen rationis : rependet de domo sua quia superbiit ejus mens ut judicet solus judicium legis: Etenim legimus; ne sis judex solus; quia solus judex non est nisi unus: Dicit R. Jehuda ben Pazi; vel ipse Deus S. B. non judicat solus. Dictum est enim 2. *Paral.* XVIII. 18. *Et omnem exercitum cœli assistentem sibi a dextris & a sinistris*; Isti se applicant ad lancem innocentiæ, & illi ad lancem reatus; vel si non sit judex unicus , tamen unus obsignat : Dictum est enim *Dan.* X. 21. *Veruntamen annuntiabo tibi , quod expressum est in scriptura veritatis* . Dicit R. Jochanan ; nunquam Deus S. B. facit in mundo suo rem , nisi sit consultata in Synhedrio superiori ; qua ratione ? Quia dictum est ibid. vers. I. *Et verbum verum, & exercitus magnus* . Quando signum Dei S. B. est verum ? Quando consulatum est in Synhedrio superiori. Dicit R. Elieser: ubicumque dictum est: *Dominus Deus*: Intelligitur ipse , & ejus Synhedrium : Constitutio principii quod est in omnibus : *Et Dominus locutus est de te mala*. 2. *Paral.* XVIII. 22. Quodnam est sigillum Dei S. B? R. Bibi nomine Raben dicit: veritas. Quidnam est veritas? Dicit R. Bon; est Deus vivens, & rex mundi. Dicit Risch Lakisch אל״ף principium ; אלפא ביתא מ״ם in medio ת״ו in fine . Hoc dicit : Ego primus , qui ab alio non accepi ; & præter me non est Deus , & mihi non est socius;

& de

תיו בסופה. לומר אני יי׳ ראשון שלא קיבלתי
מאחר. ומבלעדי אין אלהי׳ שאין לי שותף.
ואת אחרונים אני הוא שאיני עתיד למוסרה
לאחר. ר׳ בא ורבי בנימן בר יפת הוו דיינין
קומי רבי יצחק ונפק דינא עם דבי בנימן
אתא ר׳ בא בעי מיטרוף על רבי אמי ואלף
מומחה שכפף ורן דינו דין. רבי אבהו הוה
יתיב דיין בכנישתא דקיסרין לגרמיה.
אמרין ליה תלמידוי ולא כן אלפן רבי אל
תהא דן יחידי. אמר לון כיון דאתון חמו לי
יתיב דיין לגרמי ואתון לגביי כמי שקיבלו
עליהן. ותני כן במה דברים בזמן שלא
קיבלו עליהן. אבל אם קיבלו עליהן דן אפילו
יחידי. רבי יוחנן אזל מידון קומי רבי חייה
רבה אייתיב גבי החד תלמיד. ולא כן תני
אב ובנו הרב ותלמידו שניהן נימנין אחד.
נימר חבר ותלמיד היה. ברבי לעזר לרבי
יוחנן גזר דין נפקו מן דרב לגרמיה מן דרבי
אחא לגרמיה. מן דרבי יונה ור׳ יוסי לגרמיהון.
תמן תנינן הנוטל שכרו לדון דיניו בטילין.
כיני מתנית׳. החשוד ליטול שכרו ודן. חד
בר נש אזל מידון קומי רב הונא אמר ליה
אייתי לי בר נש דיסוק תחותי לדיקלא. רב
הונא הוה רעי תורין והוה ידע שהרו לחד בר
נש אמר ליה איתא שהד עלי. אמר ליה
הב לי אגרי. ותני כן נותנין לדיין שכר
בטילו ולעד שכר עדותו. חד בר נש סאב
לחד כהן. אתא עובדא קומי רבי יצחק
ואוכליה חולין סברין מימר שיוצאין לו דמי
תרומה מתוכם. תני רבי אליעזר בן רבי יוסי
הגלילי אומ׳ המבצע חוטא והמברך את
המבצע הרי זה כמנאץ לפני המקו׳ שנאמר
ובוצע ברך נאץ יי׳. אלא יקוב הדין את ההר
כשעשה משה. אבל אהרן משים שלום
שנאמ׳ בשלום ובמישור הלך אתי. תני רבי
ליעזר בן יעקב אומ׳ מה תלמוד לומר ובוצע
ברך נאץ יי׳. משלו משל למה הדבר דומה
לאחד שגנב סאה חיטין והוליכה לנחתום

& de poſtremis ego ſum, qui nulli alii ſim traditurus. R. Bo, & R. Benjamin bar Iphat judicarunt coram R. Iſaach, & prolatum fuit judicium cum R. Benjamin. Venit R. Bo & voluit contradicere τῷ R. Amme, & docuit, ſi probatus invitus judicet, ejus judicium eſt judicium. Rabi Abau ſedens judicabat ſolus in Synagoga Cæſareæ & dixerunt illi ejus diſcipuli; nonne nos docuiſti Rabi ne ſit judex ſolus? Reſpondit illis; Poſtquam vos vidiſtis me ſedentem in judicio ſolum & vos quoque fuiſtis prope me, conſideratur perinde ut ſuſceperint ſuper ſe. Atqui ita extat traditio: De quo hæc dicta ſunt? Quando ſuper ſe non ſuſceperunt; at ſi ſuper ſe ſuſceperint; vel unus judex *ſatis eſt*. R. Jochanan venit ad judicandum coram R. Chijah Raba, conſedit cum eo unus diſcipulus. Non ita extat traditio. Pater & ejus filius, magiſter & ejus diſcipulus, ambo pro uno numerantur. Dicemus, quod ſocius & diſcipulus fuerit: juxta mentem R. Elieſer R. Jochanan abſcidit judicium prolatum a Raba ſolo, a R. Acha ſolo, a R. Jona, & R. Joſe ſolis. Ibi legimus. Si quis accipiat mercedem in judicando, ejus judicia abolentur; Ita extat traditio: Qui ſuſpectus eſt, ut accipiat mercedem, & judicet. Quidam homo venit, ut judicaretur coram R. Huna eique dixit: Adduc ad me aliquem, qui adſcendat pro me palmam. Rabi Huna erat paſtor bovum, & ipſe norat teſtimonium pro quodam homine; dixit illi: Veni ad teſtificandum pro me: Reſpondit illi: Da mihi meam mercedem: Atqui extat traditio: Dant mercedem judici pro ſua ceſſatione, & teſti mercedem pro teſtimonio ſuo. Quidam homo immundavit quendam ſacerdotem: Allatum fuit factum coram R. Iſaach, & eum cibarunt profanis: Dicendum putant, quod ex iis eduxerint pretium Thrumæ. Traditio: R. Elieſer ben R. Joſe Galilæi dicit: Qui furatur peccat, & quis benedicit furtum, habetur perinde ac irritet Deum S. B. Dictum eſt enim *Pſal.* x. *Qui furatur, & benedicit, irritat Deum*. At perforabit judicium montis, ſicut fecit Moſe. At Aharon erat ponens pacem: Dictum eſt enim *Malach.* II. 6. *In pace & æquitate ambulavit mecum*. Traditio. R. Elieſer ben Jacob dicit. Cur dictum eſt: *Qui furatur, & benedicit, irritat Deum*. Cuinam hoc ſimile eſt? Simile eſt illi, qui furatus eſt ſatum tritici, & adducit ad piſtorem, & ſeparat placentam, eamque dat comedendam filio tuo; *ecce* iſte benedicit, at non irritat: R. Meir dicit

Cur

והפריש חלתה והאכילה לבניו הרי זה מברך ואינו אלא מנאץ . רבי מאיר אומר מה תלמוד לומ׳ בוצע ברך נאץ יי׳ אילו אחי יוסף שנאמר מה בצע כי נהרג את אחינו וגו׳ . רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצע שנאמר אמת ומשפט שלום . כל מקום שיש אמת אין משפט שלום יש שלום אין משפט אמת . ואי זהו אמת שיש בו משפט אלום הוי אומר זה ביצוע . דן את הדין זיכה לזכאי חייב לחייב מעלה עליו הכתוב כילו עשה צדקה עם הזכיי וכילו עשה צדקה עם החייב . צדק׳ עם הזכיי שהחזיר לו ממונו . ואם החייב שהוציא גזילו מתחת ידו . אמר רבי אבהו משפט משפט אמורין בפרשה . אמר ומשפט שלום שפטו בשעריכם . רבי זכריה בעי קומי רבי אמי עבדין עובדא כההן תנייא . חני רבי שמעון בן מנסיא אומר פעמים שאתה רשאי לבצע . פעמים שאין אתה רשאי לבצוע . כיצד שנים שבאו אל הדיין עד שלא שמע דבריהן או משמשמע דבריהן ואינו יודע היכן הדין נוטה רשאי לו׳ להן צאו ובצעו . משהשמע דבריהן ויודע את׳ היכן הדין נוטה אין אתה רשאי לבצוע . שנ׳ פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש . עד שלא נתגלע הריב אתה רשאי למטשו משנתגלע הריב אין אתה רשאי לנוטשו . אמר רבי מתנייה אף הפרשה צריכה הכרע הדעת . רבי יהודה בן לקיש אמר שנים שבאו אל הדין אחד רך ואחד חזק עד שלא שמע דבריהן רשאי לומר להן איני נזקק לכם שמא יתחייב החזק ויהא חזק אויבו . משמשמע דבריהן אין רשאי לומר להן איני נזקק לכם שנאמר לא תגורו מפני איש . רבי יהושע בן קרחה אומר הרי שהיה יושב אצל הדיין וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש . אל תכניס דבריך מפני איש . ויהו

Cur dictum est. *Qui furatur*, *& benedicit*, *irritat Deum*? Isti sunt fratres Joseph: Dictum est enim *Genes.* XXXVII. 27. *Quid nobis prodest*, *si occiderimus fratrem nostrum*? &c. R. Simeon ben Korcha dicit: Præceptum est ut fiat arbitrium. Dictum est enim *Zachar.* VIII. 16. *Veritatem & judicium pacis*. Ubicumque est veritas, non est judicium pacis, si sit pax, non erit judicium veritatis: Quænam est veritas? Ubi sit judicium pacis. Hinc dictum est: Si judex judicans absolvat innocentem, & damnet reum, imputatur illi a textu, perinde ac faciat justitiam cum innocente, & faciat justitiam cum reo; justitiam cum innocente, quod ei restituat ejus bona; justitiam cum reo, quod ex ejus potestate educat rapinam: Dicit R. Abau: *Judicium*, *judicium* dictum est in Parascha: Dictum est *Zach.* VIII. 16. *Et judicium pacis judicate in portis vestris*. R. Zacharia quæsivit coram R. Ame; & fecerunt juxta hos doctores Traditio: R. Simeon ben Menasia dicit: Aliquando tibi licet arbitrari aliquando tibi non licet arbitrari. Quomodo? Si duo veniant ad judicium priusquam audierit eorum verba; aut postquam audierit eorum verba, & ignoret quo inclinet judicium; ei licet illis dicere; Egredimini, & remittite rem arbitro. At postquam audieris eorum verba, & noris quo inclinet judicium, tibi non licet arbitrari. Dictum est enim *Proverb.* XVII. 14. *Qui dimittit aquam*, *caput est jurgiorum*, *& antequam detegatur jurgium deseret*. Antequam detegatur jurgium, tibi licet deserere; postquam detectum sit jurgium, tibi deserere non licet. Dicit R. Mathania; etiam in arbitrio necessaria est examen rationis. R. Jehuda ben Lakisch dicit: Si duo veniant ad judicium; quorum alter sit mollis, & alter sit robustus; priusquam eorum verba audieris, tibi licet illis dicere; non obligabo me vobis, ne forte condamnetur robustus, & fortis fiat sibi inimicus: Postquam eorum verba audieris, tibi non licet illis dicere: non obligabo me vobis; Dictum est enim *Deut.* I. 17. *Non accipietis cujusquam personam* R. Jehosua ben Korcha dicit: Ecce si sedeat prope judicem, & videat justificationem pro paupere, & reatum pro divite, unde probatur, quod tacere non debeat? Ex eo quod dictum est. *Non accipietis personam*: Non introduces verba tua propter virum. Judices norint quem judicent & coram quo judicent, & testes norint, de quo testificentur, & coram quo testificentur. Coram illo, qui dixit: & fuit mundus: Dictum est enim *Deut.* XIX. 17. *Sta-*

הדיינין יודעין את מי הן דנין ולפני מי הן
דנין . ויהיו העדים יודעין את מי מעידין
ולפני מי מעידין . לפני מי שאמר והיה
העולם שנאמר ועמדו שני האנשים אשר
להם הריב לפני יי׳ . ואומר אלהים נצב
בעדת אל . וכן יהושפט אומר לשופטים
ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו
כי ליי׳ . וכי איפשר לבשר ודם לדון את
בוראו . אלא אמר הקדוש ברוך הוא אנא
אמרית דיהא לראובן מאה דינר ולשמעון
ולא כלום ואת נוטלן מזה ונותנן לזה עלי
לשלם לו ליפרע מאותו האיש . תני רבן
שמעון בן גמליאל אומר הדין בשלשה
ופשרה בשנים . יפה כח הפשרה מכח
הדין ששנים שדנו יכולין לחזו׳ בהן ושני׳
שפישרו אין יכולין לחזור בהן . האונס
והמפתה בו׳ . רבי מנא אמר בנערה
מאורסה פליגי רבי מאיר אומר מפסדת
כתובתה בשלשה ונסקלת בעשרים ושלשה .
והכמים אומרים מקום שנסקלת שם
מפסדת כתובתה. אבל במוציא שם רע כל
עמא מודו מקום שהעדים נסקלין שם
הבעל לוקה ונותן מאה סלע . אמר ליה רבי
יוסי בי רבי בון הן תנינתה פלגה את עביר
פלגיה. אלא במוציא שם רע פליגי רבי
מאיר אומר הבעל לוקה ונותן מאה סלע
בשלשה . והעדים נסקלין בכ״ג . ורבנין מרין
מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה
ונותן מאה סלע . אבל בנערה מאורסה כל
עמא מודו מקום שנסקלת שם מפסדת
כתובתה . ותייא דרבי מנא כרבי זעירא .
ודרבי יוסי בי רבי בון כרבי אבהו . רבי
אבהו שאל שור הנסקל כרבי מאיר מהו שיתן
הכסף בשלשה ויסקל בעשרים ושלשה. אמ׳
ליה רבי יוסי בי רבי בון שור הנסקל כולו
ממון הוא וגזירת הכתוב הוא שייסקל .

הלכה ב׳ מכות בשלשה כו׳. רבי אבהו בעי
מכות בעשרים ושלשה פעמים שמת ממכותיו
והרי יש בו דיני נפשות . בר קפרא שמע
כולהון מהדא יברכך יי׳ וי שמרך . מיכן
שמתחילין בשלשה. יאר יי׳ פניו אליך ויחנך.
מיכן שנושאין ונותנין בחמשה. ישא יי׳ פניו
אליך וישם לך שלום. מיכן שגומרין בשבעה.
רבי יהושע בן לוי שמע כולהון מהדא ויקח
רב טבחים את שלשת שומרי הסף . מיכן
שמתחילין בשלשה . וחמשה אנשים מרואי
פני המלך . מיכן שנושאין ונותנין בחמשה .

Stabunt ambo, quorum causa est, coram Domino. Pariterque dictum est *Ps.* LXXXII. 1. *Deus sedit in congregatione deorum*. Et similiter Josaphat dixit judicibus 2. *Paral.* XIX. 6. *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini*: Num fieri potet, ut caro & sanguis judicet creatorem suum? Sed hoc dicit Deus S. B. Ego dico; si debeantur Reuben centum denarii, & Simeoni nihil; & tu huic auferas, & illi tribuas, mihi incumbit illi reddere, & ab hoc viro vindictam sumere. Traditio: Raban Simeon ben Gamaliel dicit: Judicium per tres peragitur, & arbitrium per duos. Præstantior est virtus arbitrii quam virtus judicii, quia si duo judicent possunt rescindere, si duo arbitrantur non possunt rescindere. De violentia, & seductione &c. R. Mena dicit: De puella desponsata est contentio. R. Meir dicit de perditione dotis a tribus agitur, de lapidatione a tribus & viginti. Et sapientes dicunt; ubi fit lapidatio, ibi fit perditio dotis. At de diffamatione, omnes conveniunt, quod ubi testes lapidantur ibi maritus vapulet, & det centum siclos, Dixit illi R. Jose discipulus R. Bon; si sit conventio pro dimidio, tu quoque facies pro dimidio. At in diffamatione est dissensio. R. Meir dicit: Maritus vapulat, & solvit centum siclos per tres, & testes lapidantur per tres & viginti; At sapientes dicunt; ubi testes lapidantur, ibi maritus vapulat, & solvit centum siclos: At in puella desponsata omnes conveniunt; quod ubi lapidatur, ibi fiat perditio dotis; & convenit R. Mena cum R. Zehira; & R. Jose discipulus R. Bon cum R. Abau. R. Abau quæsivit, si bos lapidetur juxta mentem R. Meir, num dabit argentum per tres, & lapidabitur per tres & viginti? Respondit illi Rabi Jose discipulus Rabi Bon; Bos lapidandus totus est pecunia, & decrevit textus ut lapidetur.

Constitutio II. Flagellatio a tribus &c. R. Abau contendit flagellationem fieri per tres & viginti; quia aliquando ex sua flagellatione potest mori; & ecce in eo erit judicium capitale. Bar Kaphra omnia explicat ex hoc textu *Num.* VI. 24. *Benedicat tibi Dominus, & custodiat te*. Hinc probatur fieri initium a tribus, *Illuminet Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui*. Hinc probatur, quod consultent in quinque. *Convertat Dominus vultum suum ad te, & ponat tibi pacem*: Hinc probatur, quod absolvant in septem. R. Jehosua ben Levi hæc omnia probat ex hoc textu 2. *Reg.* XXV. 18. *Tulit* quo-

ושבעה אנשים מרואי פני המלך . מיכן
שנוטרין בשבעה . אמר רבי יונתן מיכן
לסנהדרין גדולה של כל ישראל ויקח שר
הטבחים את שריה כהן הראש ואת צפניה
כהן הרי שני׳ ושבעה אנשי׳ מרואי פני המלך
הרי תשעה וששים איש מעם הארץ הרי
שבעים חסר אחד . ומן העיר סריס אחד
הרי שבעים . אית תניי תני שבעים וא׳.
ויקח רב הטבחים את שלשת שומרי הסף
ושבעה מרואי פני המלך . וששים איש
מעם הארץ . ומן העיר לקח סריס אחד .
הרי שבעים ואחד . ולמה קוריהו סריס
שמסרס את ההלכה . כתוב אחד אומר
חמשה . וכתוב אחר אומר שבעה . להביא
שני סופרי הדיינים . לית כאן עיבור החדש
אלא קידוש החדש . שמואל אמר אין קידוש
החדש פחות מעשרה . חבירים מהו ליכנס
לקידוש החדש . אמר רבי הושעיה חבר
הוינא ואעלי ר׳ שמואל בר רב יצחק לקידוש
החדש ולי נא ידע אין סלקית ממיניינא אין
לא . פשיטא דלא סליק למה בגין דהוה
חתנה . או משום שאין חבירין נכנסין
לקידוש החדש . אמר רבי כהנא חבר הוינא
ואעלי רבי תנחום בר חייה לקידוש החדש
וסלקית ממיניינא . הדא אמרה שחבירים
נכנסין לקידוש החדש . חבירים מהו ליכנס
לעיבור שנה . נישמעינה מהדא מעשה ברבן
גמליאל שאמר יקרוני שבעה זקינים לעלייה
ונכנסו שמנה . אמר מי הוא שנכנס שלא
ברשות . עמד שמואל הקטן על רגליו ואמר
אני עליתי שלא ברשות הלכה נצרכה לי
ונכנסתי לשאול עליה . אמר לו רבן גמליאל
ומה אלדד ומידד שכל ישראל יודעי׳ שאילו
הן שנים אמרתי שאתה אחד מהן ואפילו
כן לא עיברוה בההוא יומא ואפלגינה
במילי דאורייא ועברוה ביומא דבתר׳ . תני
סנהדרין שראו את ההורג . אית תניו תני
שנים נעשיו עדים ומעידין בפני השאך . אית

quoque princeps militiæ janitores tres. Hinc probatur, quod fiat initium a tribus. *Et quinque viros, qui videbant faciem regis*. Hinc probatur, quod consultent in quinque. *Et septem viros, qui videbant faciem regis*. Hinc probatur quod absolvant in septem. Dicit R. Jonathan: Hinc probatur pro demostrando Synhedrio magno universi Israel. *Tulit quoque princeps militiæ Serajam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem*: Ecce duo: *Et septem viros, qui videbant faciem regis*. Ecce novem. *Et sexaginta viros de populo terræ*: Ecce septuaginta, deficiente uno: *Et de civitate eunuchum unum*: Ecce septuaginta: est qui docet, quod fuerint unus & septuaginta. *Tulit quoque princeps militiæ tres janitores, & septem qui videbant faciem reges, & sexaginta viros de populo terræ; & de civitate cepit eunuchum unum*; Ecce unus & septuaginta. Et cur vocatur סריס? Quia pervertebat constitutionem: Alter textus dicit *quinque*, & alter dicit *septem*. Ad includendum duos scribas judicum. Hic non agitur de intercalatione mensis, sed de sanctificatione mensis: Samuel dicit: Sanctificatio mensis non est minor decem: Socii num ingredientur ad sanctificandum mensem? Dicit R. Nosajah ego eram socius; & me introduxit R. Samuel bar R. Isaach, ad sanctificandum mensem; at ego ignorabam, utrum essem de numero necne: Perspicuum est, quod non esset annumerandus: Qua de causa? Erat enim ejus socer. Aut eo quod socii non ingrediantur ad sanctificandum mensem. Dicit R. Channa; socius eram; Et me introduxit R. Tanchum bar Chjah ad sanctificandum mensem, & annumeratus sum: Hoc dicit, quod socii ingrediantur ad sanctificandum mensem: Socii num ingrediuntur ad intercalandum annum? Intelligimus ex hoc facto Raban Gamalielis, qui dixit; vocentur septem senes in cænaculum, & ingressi sunt octo. Dixit; quis ingressus est sint facultate? Constitit Samuel parvus, & dixit; Ego adscendi sine facultate; Consulendum mihi erat de constitutione; & ingressus sum, ut de ea inquirerem. Respondit illi Raban Gamaliel: Et quid erat Eldad, & Medad? Eo quod omnes Israelitæ norint, quod illi duo sint. Dixi; quod tu es unus ex illis; Licet ita sit; tamen eo die non intercalarunt; & dissensio fuit in verbis legis; & intercalarunt die postero. Traditio: Judices Synhedrii si viderint homicidam: Est qui docet, quod duo fiant testes, & quod testificantur coram aliis: Est qui docet, quod omnes sint testes, & te-

תניי תני כולן עדי ומעידין בפני אחרים. רבי יהודה בר פזי בשם רבי זעירה כשם שחולקין כאן כך חולקין בעדות החדא. ויקום חד ויתיב חד. ויקום חד ויתיב חד. שנייא היא שאין העד נעש' דיין. רב הונא הוה ידע שהדו לחד בר נש אזל בעי מידון קומיה וכפר ביה. אמ' רבי שמואל בר רב יצחק בגין דאת ידע דרבי הונא אינשא רבה את כפר ביה. מהו דייזיל ויסהיד עלך קומי' בית דין חורון. אמר ליה רב הונא ועבדין כן. אמר ליה אין. ושרא רב הונא גרמיה מן ההוא דינא ואזל ואסהיד קומי בית דין חורון. תני רבי שמעון בן יוחי וקדשתם את שנת החמשים שנה. שנים אתה מקדש ולא חדשים. והתנינן ראש בית דין אומר מקודש. מהו מקודש מקויים. תני לקידוש החודש מתחילין מגדול. אמר רבי חייה בר אדא מתניתא אמרה כן ראש בית דין אומר מקודש. תני לעיבור החודש מתחילין מן הצד אמר רבי זבידא והדין ביתא דלרע לא נהגין כן. ולא שמיע דמר רבי חייה בר מריה ורבי יונה רבי בא בר חייה בשם רבי יוחנן לעיבור החודש מתהילין מגדול. לעיבור שנה מתחילין מן הצד. וכבר נכנס רבי יוחנן והיה קטן שבכולם. אמרו לו אמור הרי השנה מקודשת בעיבורה. אמר הרי השנה מקודשת בעיבורה. אמר רבי יונתן ראה לשון שלימדנו בן הנפח אילו אמר בעיבורה הייתי אומר אילו אחה עשר יום שהחמה עודפת על לבנה. אלא בעיבור שהוסיפו לה חכמים שלשים יום. רבי יעקב בר אחא רבי יסא בשם רבי יוחנן לעיבור הולכין אחר המינוי. לבית הוועד הולכין אחר הרגל. והוא שיש כל אחד מדבר במקומו וחותם. כגון רבי חנינה פתח. רבי יוחנן וריש לקיש חותמין. רבי בא בר זבדא פתח. רבי יסא ורבי אמי חתמין רבי חגי פתח. רבי יונה ורבי יוסי התמין. רבי

& testificentur coram aliis. R. Jehuda bar Pazi nomine R. Zehira sicut hic dissentiunt, ita pariter dissentiunt in testificationibus mensis. Et surgit unus, & alter sedet; & surgit unus, & alter sedet: Diversum est hoc, quia testis non fit judex. R. Huna cognovit testimonium pro quodam homine, veniens quæsivit ut judicaretur coram eo, & iste negavit. Dicit R. Samuel bar R. Isaach; Sicut tu nosti, quod R. Huna erat princeps magnus, ideo illi negavit. Quis veniet ut testetur pro te coram Synhedrio Choron? Dixit illi R. Huna; Num ita faciemus? Respondit; utique, & abiit R. Huna ipsemet ex hoc judicio, & testatus est coram Synhedrio Choron. Docet R. Simeon ben Jochai: *Et sanctificabitis annum quinquagesimum, annum*. Annos tu sanctificabis, at non menses: Atqui legimus: Princeps Synhedrii dicebat: Sanctificatus sit: Quomodo explicatur: sanctificatus sit? Traditio: In sanctificando mense fit initium a maximo. Dicit R. Chjah bar Hada; Traditio ita se habet. Princeps Synhedrii dicebat: Sanctificatus sit. Traditio: In intercalando mense incipiunt a latere; Dicit R. Zebida; atqui familia, qui ibi habitabat, non ita facere solebat. Nonne ita intelligitur ex eo quod dicit R. Chjah bar Marjah; & R. Jona, R. Ba bar Chjah nomine Rabi Jochanan; quod in intercalando mense incipiant a maximo; & in intercalando anno incipiant a latere; & cum ingressus esset Rabi Jochanan, qui erat omnium minimus; Dixerunt illi; Dic; Ecce annus sanctificatus erit intercalatione: Dixit: Ecce annus sanctificatus erit intercalatione. Dicit Rabi Jonathan: vide loquendi modum, quem nos docuit filius Nuphah; quandoquidem si dixisset in intercalatione; dixisset, undecim dies quibus sol superabat lunam; At in intercalatione, quam addiderunt sapientes fuerunt triginta dies. R. Jacob bar Acha, R. Isa nomine R. Jochanan in intercalatione incedunt post numerum: At in domo conventus incedunt post pedem; Dummodo unusquisque loquatur in loco suo, & obsignet: Sicut R. Chanina incepit; R. Jochanan, & Risch Lakisch obsignarunt Rabi Ba bar Zebida incepit, R. Isa, & R. Ame obsignarunt: R. Hagai incepit, R. Jona, & R. Jose obsignarunt. R. Channa præfectus fuit coram R. Jacob bar Acha, & ingressus est R. Jacob bar Acha coram eo, ad intercalandum; Sic dixit; Autor traditionis non confirmat. Rabi Chjah bar bar Hua, orabat, ingressus est

כהנא איטוני קומי רבי יעקב בר אחא ועאל
רבי יעקב בר אחא קמיה מנייה לעיבורא.
אמר אכן מרה דשמעתא לא מקיים ליה.
רבי חייה בר ווה הוה קאים מצלי עאל רב
כהנא וקם ליה מן חורי מצלי. חסל רבי
חייה ויתיב ליה בגין דלא מיעבר קומוי. שרי
רב כהנא מאריך בצלותיה כיון דחסל אמר
כן אתון נהגין לצעורי רבכון אמר ליה
רבי אנא מבית עלי קאתינא דכתיב בהו אם
יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה. בזבח
ומנחה אין מתכפר. אבל מתכפר בתפילה.
וצלי עלוי וזכה למיסב עד דאיתעבדון טופרוי
סומקין כהדא רקקה. ריש לקיש אקדמון ליה
חד סב בעיבור ושעלוניה מן ההוא תרעא
דלהן אמר כן יהא בשכרן. ולא שמיע דמר
ר' קריספרא בשם רבי יוחנן מעשה ועיברו
את השנה שלשה רועי בקר. חד אמר בכיר
ולקיש באדר מינץ. וחד אמר תור באדר
בעריה ימות ובטול תינתא ישלח משכיה.
וחד אמר קרות באדר פח בלועך יפוק
לקיבליה. ונן חמיין הדין שתא ולית בה חד
מינהון ועיברו השנה על פיהם. אמר רבי
חלבו ובית דין הסכים עמהן. ולא כן אמר
רבי זעירא והוא שיהו הכל מודין מצד אחד.
כיון דאילין מודין לאילין ואילין לאילין כמי
שכולם מודין מצד אחד. וריש לקיש מקפיד
על הדא לילתא חשש על מה דמר רבי
לעזר. דמר רבי לעזר והיתה ידי על
הנביאים החוזי' שוא כסוד עמי לא יהיו זה
עיבור. ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה
המינוי. ואל ארמת ישראל לא יבואו זה
ארץ ישראל. רבי לעזר כד סלק הכא
אמר הא גביי הדא. כד מנוניה אמר הא
גביי תרי. כד עאל לעיבורא אמר הא גביי
תלת. רבי בא בר זבדא בשם רב טעמא
דרבי לעזר בי רבי צדוק בשעה שרואין בית
דין של מעלן בית דין שלמטן שמקדשין
אותן גם הם מקדשין אותו. רבי לעזר בשם

R. Channa, & surrexit priusquam absolveret orationem: Cum absolvisset R. Chjah, ibi stetit, ne ante illum pertransiret: R. Huna erat prolixus in oratione, postquam absolvit, dixit: Itane vos soletis affligere vestros magistros? Respondit: Rabi ego sum de domo Eli, de quia extat traditio: Scriptum est 1. *Sam.* III. 14. *Si ignoscatur iniquitas domus Eli sacrificio, & munere*: Sacrificio, & munere non ignoscetur; at ignoscetur oratione; oravit pro eo; & meritus est, ut senesceret, usque dum ejus ungues facti sunt rubri, sicut iste avis. Risch Lakisch præposuit quendam senem in intercalatione, & introduxit ex ea porta; dixit: Ita erit eorum merces: & non intellexit, quod dixit R. Charispeda nomine R. Jochanan: Narratur, quod intercalarint annum tres pastores boum; Alter dixit; Primitivum & serotinum in Adar germinat; & alter dixit: Bos in Adar in grege moritur, & ad umbram ficus extendit pellem suam. Et alter dixit: Eurus in Adar si spirat, in gutture tuo ex adverso prodibit; & nos videmus non anno nihil ex iis contigisse: Et intercalarunt annum ex eorum dicto, & dicit R. Cholbo; & Synhedrium cum illis convenit: At non ita dicit Rabi Zeira; Dummodo omnes consentiunt ab uno latere. Postquam isti conveniunt cum illis, & illi cum istis, perinde habetur, ac si omnes conveniant in latere uno. Et Risch Lakisch attentus est de hac re, & solicitus est de eo quod dicit R. Eliefer. Etenim dicit R. Eliefer *Ezechiel.* XIII. 9. *Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, in consilio populi mei non erunt*: Hæc est enumeratio. *Nec in terram Israel ingredientur*: Hæc est terra Israel. R. Eliefer, quando huc adscendit; Ecce super me unum; quando fuit præfectus; ecce super me duo; Quando adscendit ad intercalandum; ecce super me tria. R. Bo bar Zebida nomine Rab; Ratio R. Eliefer discipuli R. Zadoch hæc est; Quando Synhedrium superius videt, quod Synhedrium inferius sanctificaverit annum, ipsum quoque illum sanctificat. R. Eliefer nomine R. Chanina: Narratur de quatuor & viginti magistris domus Rabi, quod ingressi fuerint ad intercalandum annum in Lud, & ingressus sit in eos oculus malus, & mortui sint omnes uno momento: Ab eo tempore removerunt ex Judæa, & constituerunt in Galilæa: Voluerunt evellere etiam signum; dixit illis R. Simon; Non relinquemus in Jehuda ne memoriam quidem: ecce invenimus, quod sancti-

רבי חנינה מעשה בעשרים וארבע קריות של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד ונכנסה בהן עין רע ומתו כולם בפרק אחד. מאותה שעה עקרוה מיהודה וקבעוה בגליל. בעיון מיעקר אף אהן סימנא. אמר לון רבי סימון אין אנו מניחין ביהודה אפילו זכר. והרי מצינו שקידשו את השנה בבעלת. הדא בעלת זימנין מיהודה וזימנין מדן אלתקא וגבתון ובעלת הרי הן מיהודה. בעלה ועיים יעצם הרי מדן והרי מצינו שקידשו את השנה בבעלת. פימר בתים מיהודה ושרות מדן. רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא ולוד לאו מיהודה היא. אמר ליה אין. ומפני מה אין מעברין בה אמר ליה שהן גסי רוח ומעוטי תורה. הפיך אפוי וחכא רבי אחא ורבי יורה בן פזי אמר ליה אוטה עבד חני מבזה רבנן. על שלשה סימנין מעברון את השנה על אביב ועל התקופה ועל פירות האילן. על שנים מעברין על אחד אין מעברין ואם עיברוה הרי זה מעוברת. וכשהיה אביב אחת מהן היו שמיחין. רשבג אומר אף על התקופה. על שלש ארצות מעברין לשנה על יהודה ועל עבר הירדן והגליל. על שתים מעברין על אחת אין מעברין ואם עיברוה אינה מעוברת. וכשהיתה יהודה אחת מהן היו שמיחין מפני שהעומר בא ממנ׳. אין מעברין לא מפני הצינה ולא מפני הגשמים ואם עיבריה אינה מעוברת. אין מעברין לא מפני הגדיים ולא מפני הגוזלין ולא מפני החלב וכולם סעד לשנה ואם עיברוה מעוברת. רבי ינאי אמר משום רבן גמליאל שהיה אומר אימריא רביכין וגוזלייא דקיקין ושפר באפוי ובאפוי חבריי מוספא על שתא דא תלתי׳ יומין. תני אמר רבי יודן מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו יושבין על גב מעלה בהר הבית ויוחנן סופר הלז יושב לפניהן אמר לו רבן גמליאל כתו׳ לאחנא בני דרומא עילאה לאחנא בני דרומא ארעייא שלמכון יסגא מודענא לכון דמטא זמן ביעורא לאפוקי מעשרייא מעומרי שובלייא. ולאחנא בני גלילא עילאה ובני גלילא ארעייה שלמכון יסגא מודענא לכון דמטא זמן ביעורא תפקון מעשריא ממעטני זיתיא. לאחנא בני גלותא דבבל בני גלותא דמדי בני גלותא דיוון ושאר כל גלוותא דישראל שלמכון יסגא. מודענא לכון דאימריא רכיכין וגוזליא

ſtificarent annum in Baalath: Baalath aliquando ex Judæa, & aliquando ex Dan Eltheche & Ghibaton, & Baalath ecce ſunt ex Judæa; Baalath, & Him, & Hazem ecce erant ex Dan. Et ecce deprehendimus quod ſanctificarent annum in Baalath; Dicendum eſt, quod domus fuerint ex Judæa, & agri ex Dan. R. Jeremia quæſivit coram R. Zehira. Lud nonne ex Judæa erat? Reſpondit; utique. Et qua de cauſa non intercalabant ibi annum? Quia erant ſuperbi, & minimi in lege. Et convertit faciem & vidit R. Acha, & R. Jehuda ben Pazi dixit illi; Tu efficis, ut mea opera videantur ſpernere ſapientes. Pro tribus ſignis intercalabant annum, pro ſpica recenti, pro æquinoctio, & pro fructibus arboris. Pro duobus intercalabant, at pro uno non intercalabant; ſi intercalaſſent, ecce erat intercalatio; & quando unum erat ex iis ſpica recens, lætabantur; Raban Simeon ben Gamaliel; Atque etiam pro æquinoctio: Pro tribus terris intercalabant annum, ſc. pro Judea, & pro terris trans Jordanem, & pro Galilæa; Pro duabus intercalabant, at pro una non intercalabant, ſi vero fieret intercalatio, non erat intercalatio; Et quando ex iis una erat Judæa, lætabantur; eo quod ex ea manipulus adduceretur: Non intercalabant propter frigus, neque propter pluvias; ſi vero fieret intercalatio, non erat intercalatio: Non intercalabant propter hircos, neque propter pullos avium, neque propter lac, & omnia pro fulcimento anni; ſi vero fieret intercalatio, erat intercalatio. R. Inai dicit nomine Raban Gamaliel, qui dicebat. Agni teneri, & pulli avium graciles, & placuit coram illis, & coram ſociis addere anno triginta dies. Traditio: Dicit R. Jodan: Narratur de Raban Gamaliele, & ſenibus, qui ſedebant ſuper gradibus montis domus, & Jochanan ſcriba præſens ſedebat coram illis; eique dicebat Raban Gamaliel: Scribe fratribus noſtris qui incolunt plagam auſtralem ſuperiorem, & fratribus noſtris, qui incolunt plagam auſtralem inferiorem; pax ſit vobis copioſa; ſignificamus vobis, quod advenerit tempus remotionis, & removendi decimas de faſciculis ſpicæ, & fratribus noſtris Galilææ ſuperioris, & Galilææ inferioris; pax ſit vobis copioſa; ſignificamus vobis, quod advenerit tempus removendi, ut removeantur decimæ ex torcularibus olivæ, & fratribus captivitatis Babylonis, & captivitatis Mediæ, & captivitatis Græciæ, & reliquarum omnium captivitatum Iſrael; Pax ſit vobis copioſa: Significamus

דקיקין וזימנא דאביבא לא מטא ושפר מילתא באפיי ובאנפי חבריי מוספא על שתא דא תלתין יומין. אין מעברין לשנה אלא אם כן היתה חסירה רוב הודש. וכמה רוב החורש ששה עשר יום. רבי יהודה אומר שתי ידות החורש אחד ועשרים יום. אמר רבי שמואל בר נחמן והוא שיקרב העומר סוף ניסן של תקופות. אמר רבי יוסי עד הפסח. אמר רב מתניה והוא שיטלו לולב בסוף תשרי של תקופות. אין מעברין לשנה לא פחות מחדש ולא יותר על חדש ואם עיברוה אינה מעוברת. אין מעברין לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עיברוה הרי זו מעוברת. אימתי רגילין לעבר בערבי שביעיות. רבי זעירא בשם רבי אבהו הדא דתימר עד שלא התיר רבי ליקח ירק מחוץ לארץ לארץ. אבל משהתיר רבי ליקח ירק מחוצה לארץ לארץ היא שביעית היא שאר שני שבוע. היה רבי מאיר אומר הרי הוא אומר ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם וגו׳. והואיל והיתה השנה צריכה להתעבר מפני מה לא עיברה אלישע אלא מלמד שהיו שני רעבון והיו קופצים לגרנות. אוית תניי תני אין מעברין מפני הטומאה. רבי יוסי אומר מעברין. שכן מצינו בחזקיה שעיבר מפני הטומאה שנאמר כי מרבית העם מאפרים ומנשה וישראל וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא בכתוב כי התפלל יחזקיהו לאמ׳ יי׳ הטוב יכפר בעדי. רבי שמעון אומר אעפ שעיברו ניסן אין מעובר אלא אדר. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון עושה יחזקיהו לציבור לעשות פסח שיני. איח תניי תני מעברין מפני הטומאה. אית תניי תני אין מעברין. מאן דאמר אין מעברין מינה כי אכלו את הפסח בלא בכתוב. ומאן דמר מעברין מה מקיים בלא בכתוב מפני שעיברו ניסן ואין מעברין אלא אדר.

mus vobis, quod agni ſint teneri, & pulli avium graciles, & tempus manipuli nondum advenerit: placuit nobis, & ſociis addere anno triginta dies: Non intercalabant annum, niſi deficeret major pars menſis? Et quænam erat major pars menſis? Sedecim dies. R. Jehuda dicit: Duæ partes menſis, ſc. unus & viginti dies. Dicit R. Samuel bar Nachman; dummodo offeratur manipulus in fine Niſan æquinoctii. Dicit R. Joſe: Uſque ad Paſcha. Dicit R. Mathania; Dummodo ſumant palmas in fine Tiſri æquinoctii. Non intercalabant annum non minus, neque magis menſe; ſi fiat intercalatio, non erit intercalatio. Non intercalabant in anno ſeptimo, neque in exitu anni ſeptimi; ſi fiat intercalatio, ecce erit intercalatio; Quandonam ſolent intercalare? In vigilia anni ſeptimi. R. Zehira nomine R. Abau; Hoc quod dicis, intelligitur, priuſquam permiſerit Rabi accipere olus ex locis extra terram in locis, quæ ſunt in terra: At poſtquam permiſit Rabi accipere olus ex locis extra terram in locis quæ ſunt in terra; Tam annus ſeptimus, quam ceteri anni ſeptimanæ: Hoc dicit Rabi Meir; ecce dictum eſt 2. *Reg.* IV. 42. *Et vir venit de Baaliaſaliſa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos &c.* Quandoquidem neceſſe erat, ut annus intercalaretur; qua de cauſa non intercalavit Eliſæus? Docemur, quod erant fames, & ipſi exiliebant in horrea. Eſt qui docet, quod non ſit intercalandum propter immunditiem. R. Joſe dicit: Intercalabant. Etenim ita deprehendimus de Ezechia, quod intercalaverit propter immunditiem: Dictum eſt enim 2. *Paral.* XXX. 18. *Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manaſſe, & Iſſachar, & Zabulon, quæ ſanctificata non fuerat, & comedit Paſcha non juxta quod ſcriptum eſt, & oravit pro eis Ezechias dicens: Dominus bonus propitiabitur.* R. Simeon dicit: Quamvis intercalent Niſan, non intercalandus erat niſi in Adar. R. Simeon ben Jehuda dicit nomine R. Simeonis: fecit Ezechias pro cœtu, ut faceret Paſcha ſecundum: Eſt qui docet, quod fieri poſſit intercalatio propter immunditiem; & eſt qui docet, quod fieri non poſſit intercalatio. Qui dicit, quod fieri non poſſit intercalatio, probat ex hoc textu: *Et comedit Paſcha non juxta quod ſcriptum eſt.* Qui dicit, quod fieri poſſit intercalatio, quomodo explicat: *Non juxta quod ſcriptum eſt?* Quia intercalarunt Niſan, & non intercalarunt Adar: Hoc eſt quod dicit R. Simeon bar

ותייא כיי דמר רבי סימון בר זביד גולגולת
ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח . כתוב בל
לבבו הכין לדרות האלהים ולעשות וללמד
בישראל חק ומשפט . רבי שימון בר זבידה
ורבי שמואל בר נחמן חד אמר אפילו כמה
עמה לטהרת הקודש לא יצא ידי טהרת
הקודש . וחד אמ׳ אפי׳ כל מעשי׳ טובי׳
שעושין לטהרת הקודש לא יצא ידי טהרת
הקודש . כתיב ויחילו בא׳ לחדש הראשון
לקדש וביום שמנה לחדש באו לאולם יי׳
ויקדשו את בית יי׳ לימים שלשה וביום
ששה עשר לחדש הראשון כילו . והלא
ליום אחד היו יכולין לבער כל עבודה זרה
שהיה שם . אמר רבי אידי מפני צלמי
כשרים שהיו חקוקים בששר . ששה דברים
עשה חזקיהו . על שלש׳ הודו לו ועל שלשה
לא הודו לו . גירר עצמות אביו על מיטת
חבלים . וביתת נחש הנחושת . וגנז טבלה של
רפואו׳ והודו לו . סתם מי גיחון העליון .
וקיצע דלתות ההיבל . ועיבר ניסן בניסן ולא
הודו לו , אין מעברין קוד׳ ראש השנ׳
ואם עיברוה אינה מעוברת . אבל מפני
הדוחק מעברין אחר ראש השנה מיד .
אעפכ אינו מעובר אלא אדר . רבי אומר
ניסן לא נתעבר מימיו . והתנינן אם בא
החדש בזמנו . אם בא לא בא . רב אמר
תשרי לא נתעבר מימיו . והתנינן אם היה
החדש מעובר . אם היה לא היה . וכשקידשו
את השנה באושא ביום הראשון עבר רבי
ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה ואמר
כדברי רבי יוחנן בן נורי . אמר רבן שמעון
בן גמליאל לא היינו נוהגין בן ביבנה .
ביום השני עבר רבי חנניה בן רבי יוסי
הגלילי ואמר כרבי עקיבה . אמר רבן שמעון
בן גמליאל כך היינו נוהגין ביבנה . והתני
קידשוהו בראשון ובשיני . רבי זעירא בשם רב
חסדאי אותה השנה נתקלקלה . מהו בראשון
ומהו בשיני רבא בשם רב שנה אחד

bar Zebida; Cranium Arnan Jebusæi invenerunt sub altari: Scriptum est *Esdr.* VII. 10. *Paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel statutum & judicium*. R. Simeon bar Zebida, & R. Samuel bar Nachman, alter dicit; Licet multum effecerit, ut purificaret sanctum, tamen non est assecutus, ut purificare posset sanctum; & alter dicit; Licet fecerit omnia bona, ut purificaret sanctum, tamen non est assecutus ut posset sanctum purificare: Scriptum est 2. *Paral.* XXIX. 17. *Cœperunt autem prima die mensis primi mundare, & in die octavo ejusdem mensis, ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus tribus, & in die sextadecima mensis primi, quod cœperant, impleverunt*. Atqui die uno poterant removere omnem Idololatriam, quæ ibi erat. Dicit R. Idi; *Imagines Chaldæorum expressas coloribus*. *Ezech.* XXIII. 14. Sex fecit Ezechias: In tribus illi assensi sunt; & in tribus illi non sunt assensi. Traxit ossa patris sui super lecto funiculorum; & contrivit serpentem æneum, & abscondit tabulam medicamentorum; & illi sunt assensi. Occlusit aquas Siloah superioris, & succidit portas templi; & intercalavit Nisan in Nisan; & in his illi non sunt assensi: Non intercalabant ante principium anni; si vero fiat intercalatio, non erit intercalatio; At propter angustiam poterant intercalare statim post principium anni; Licet ita sit, non fiebat intercalatio nisi in Adar. Rabi dicit: Nisan nunquam in diebus suis fuit intercalatus. Atqui legimus; si advenerit mensis in tempore suo; Si advenerit, at non, si non advenerit. Rab dicit: Tisri nunquam in diebus suis fuit intercalatus. Atqui legimus; si mensis fuerit intercalatus; si fuerit, at non, si non fuerit: Et quando sanctificarunt annum in Hussa in die primo, intercalavit R. Ismael ben R. Jochanan ben Beroka; & dixit juxta verba R. Jochanan ben Nuri. Dicit Raban Simeon ben Gamaliel; Ita consuevimus facere in Jabne; In die secundo intercalavit R. Chananjah ben Rabi Jose Galilæi; & dixit juxta mentem R. Akiba. Dixit Raban Simeon ben Gamaliel; sic consuevimus facere in Jabne; Atqui extat traditio: Sanctificarunt illum in primo, & in secundo. R. Zehira nomine R. Chasdai; Ipse annus depravatus est: Quid in primo, quid in secundo? Raba nomine Rab: Annus unus, & annus secundus: Atqui extat traditio. Si sanctificent in die primo, & in die secundo, si sanctificent ante,

aut

ושנה ב׳. והתני קירשוהו ביום הראשון וביום
השני קידשוהו קודם זמנו או לאחר עיבורו
יום אהד . יכול יהא מקודש תלמוד לומר
אותם אותם אלה הם אין אלה הן מועדיי.
קודם לזמנו תשעה ועשרים יום. לאחר עיבורו
שנים ושלשים יום . ומניין שמעברין את
השנ׳ על הגליות שגלו ואדיין לא הגיעו
תלמו׳ לומ׳ בני ישר׳ מועדי עשה מועדות
שיעשו כל ישראל . אמר רבי שמואל בר
נחמן והן שהגיעו לנהר פרת . אין מעברין
את השנה אלא ביהודה ואם עיברוה בגליל
מעוברת . העיד חנינה איש אונו שאם
אינה יכולה להתעבר ביהודה שמעברין אותה
בגליל . אין מעברין אותה בחוצה לארץ
ואם עיברוה אינה מעוברת . את חמי בגליל
אין מעברין בחוצה לארץ מעברין . בגליל
מעברין ואם עיברוה מעוברת. בחוצה לארץ
אין מעברין ואם עיברוה אינה מעוברת .
ביכולין לעבר בארץ ישראל אבל בשאינן
יכולין לעבר בארץ ישראל שמעברין אותה
בחוצה לארץ. ירמיה עיבר בחוצה לארץ .
יחזקאל עיבר חוצה לארץ. ברוך בן נריה
עיבר בחוצה לארץ . חנניה בן אחי רבי
יהושע עיבר בחוצה לארץ. שלח ליה רבי
ג׳ איגרן גבי ר׳ יצחק ורבי נתן . בחדא
כתב לקדושת חנניה . וחרא כתב גדיים
שהינחת נעשו תיישים . ובחדא כתב אם אין
את מקבל עליך צא לך למדבר האטד
ותהי שוחט ונחוניון זורק. קרא קדמייתא
ואוקרון . תנייתא ואוקרון . תליתא בעא
מבסרתהון . אמרין ליה לית את יכיל דבכר
אוקרתנין . קם רבי יצחק וקרא באוריתא
אלה מועדי יי׳ חוניה בן אחי רבי יהושע
אומר אלה הם מועדי יי׳ אמר לון גבן .
קם רבי נתן ואשלים כי מבבל תצא תורה
ודבר יי׳ מנהר פקוד. אמרין ליה כי מציון
תצא תורה ודבר יי׳ מירושלם . אמר לון
גבן . אזל קבל עליהן קמי רבי יהוד׳ בן

aut post tempus suum, si intercalent diem unum: Crederem quod sanctificaretur? Idcirco dictum est *Levit.* XXIII. 2. *Istæ, istæ*; istæ sunt, at istæ non sunt solennitates Domini. Ante tempus suum novem & viginti dies, post tempus suum, intercalant duos & triginta dies: Et unde probatur, quod intercalent annum propter captivitates, quæ abierunt in exilium, quæ nondum pervenerint? Ex eo quod dictum est: *Filiis Israel; solennitates*: Fac solennitates, quas faciant universi Israelitæ. Dicit R. Samuel bar Nachman; Si pervenerint ad flumen Perat; non intercalabunt annum nisi in Judæa; si vero intercalaverint in Galilæa, erit intercalatur. Testificatus est Chanina vir de Hono; si non possit fieri intercalatio in Judæa, intercalabunt in Galilæa. Non intercalabunt in locis extra terram; si vero fiat inrercalatio, non erit intercalatio. Si videas, quod in Galilæa non intercalent, in locis extra terram intercalabunt; In Galilæa non intercalabunt; at si fiat intercalatio, erit intercalatio: In locis extra terram non intercalabunt, si fiat intercalatio, non erit intercalatio. Omnino intercalandum erit in terra Israel; at si non potuerint intercalare in terra Israel, intercalabunt in locis extra terram, Jeremias intercalavit in locis extra terram. Ezechiel intercalavit in locis extra terram; Baruch ben Nuria intercalavit in locis extra terram; Baruch ben Nuria intercalavit in locis extra terram. Chananjah ben Achi, R. Jehosua intercalavit in locis extra terram. Misit Rabī tres literas ad R. Isaach, & R. Nathan. In altera scriptum erat juxta sanctificationem Chananjah. Et in altera scriptum erat; Hœdi, quos reliquisti lactantes facti sunt arietes. Et in altero scriptum erat; Si super te suscipere nolis egredere ad desertum Athad, & tu eris mactator, & Nachnion erit adspersor: Legit primam, & proclamavit secundam, & proclamavit, tertiam, & volebat annunciare. Dixerunt illi: Non potes, quia jam proclamati erant; Surgens R. Isaach, legit in lege *Levit.* XXIII. 2. *Istæ sunt solennitates Domini*. Chananjah filius fratris R. Joseph dicit: *Istæ sunt solennitates Domini*. Dixit eis juxta illos surgens R. Nathan absolvit, dicens: Ex Babel exibit lex, & verbum Domini ex flumine Pechod. Dixerunt illi: *Ex Sion egredietur lex, & verbum Domini de Hierusalem:* Dixit eis juxta illos. Abiit, & questus est de illis coram R. Jehuda ben Bethera in Nisibin; dixit illi: Sequere eos, sequere eos: Ignoro, quid

ibi

בתירה לנציבין . אל׳ אחריהם אחריהם. אל׳ לי נא ידע תמן מה מורע לי דאינון חכמין מחשב׳ דכוותי מכיון דלא ידעי מחשב׳ דכוותיה ישמעון ליה. ומכיון דאינון חכמין מחשבה דבוותיה ישמע לון . קם ורכב סוסיא הן דמטא מטא והן דלא מטא נהגין בקילקול . כתי׳ ואל׳ יתר זקני הגולה אמ׳ הק׳בה ביותר הם עלי זקני הגולה. חביבה עלי בת קטנה שבארץ ישר׳ יותר מסנהדרין גדולה שבהוצה לארץ. כתיב החרש והמסגר אלף ואת מר הכן. רבי ברכיה בשם רבי חלבו ורבנן . רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר החרש אלף . והמסגר אלף . ורבנן אמרי כולהן אלף . רבי ברכיה בשם רבי אילו החבירים . ורבנן אמרין אילו הבולבוטין. רבי הושעיה בר הוה מקבל שהדייא בעיני טב הוה אמר לון היו יודעין כמה עדות יוצא מפיכם. כמה שכר בתים יוצא מפיכם. אמר רבי אבונא ואין כיני אפי׳ בדיני נפשות. בת שלש שנים ויום אחד בא עליה הרי זה בסקילה. נמלכו בית דין לעברו ובא עליה אינו בסקילה. אמר רבי אבין אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. בת שלש שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו אין הבתולין חוזרין . ואם לאו הבתולין חוזרין . סמיכת הזקנים ועריפת העגלה בשלשה דברי רבי שמעון . רבי והודה אומר בחמשה . מה טעמיה דרבי שמעון וסמכו שנים . אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי שלשה . מה טעמיה דרבי יהודה וסמכו שנים . זקני שנים . אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי חמשה. ובעגלה ערופה מה טעמיה דרבי שמעון זקיניך שנים ושפטיך שנים . אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי חמשה . מה טעמיה דרבי יהודה זקיניך ושופטיך שנים . אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי שלשה. אמר רבי נראין דברי רבי יהודה

ibi definierint : Mihi constat , quod illi sint sapientes ; Et consentiant mecum ; Quoniam ignoratur, quod cum illo consentiant , auscultandum est illi ; & quoniam illi sunt sapientes, & cum illo consentiunt, auscultandum est illis: Surgens equitavit , & quo pervenit , pervenit , & quo non pervenit , egerunt cum depravatione : Scriptum est *Jerem. Ad reliquias seniorum captivitatis* . XXIX. I. Dixit Deus S. B. Charior sunt mihi seniores captivitatis : Charioes est mihi puella in terra Israel , quam Synhedrium magnum in locis extra terram : Scriptum est *Jerem. Et magister , & janitor, mille* . Tu ita dicis ? R. Berachia nomine R. Cholbo , & sapientes : Rabi Berachia nomine R. Cholbo dicit : *magister , mille ;* & *janitor mille ;* Et sapientes dicunt : Omnes mille : R. Berachia nomine Rabi . Isti sunt socii ; & sapientes dicunt; isti sunt consiliarii : R. Osajah , quando recipiebat testes, oculo bono dicebat illis: Vos scitis: quot testimonia egrediantur ex oribus vestris , quanta merces familiarum possit egredi ex oribus vestris: Dicit R. Abuna : Non ita se res habet , vel in judiciis capitalibus . Si concumbat cum puella trium annorum , & unius diei ecce lapidatur . Dicit R. Abin: *Clamabo ad Deum altissimum , ad Deum , qui benefecit mihi* . *Psal.* LVII. Si fuerit puella trium annorum , & unius diei , si consuleret Synhedrium intercalare annum , ejus virginitates non reparantur , si minus , virginitat s reparantur . Impositio manuum seniorum , & decollatio vitulæ peragitur a tribus : Verba R. Simeonis : R. Jehuda dicit ; a quinque . Quænam est ratio R. Simeonis ? Ex eo quod dictum est : *Et imponent manus* . Duo . At Synhedrium pari numero non constat : Additur præterea illis unus ; Ecce tres : Quænam est ratio R. Jehuda ? Ex eo quod dictum est : *Et imponent manus:* Duo: *Seniores:* Duo: At Synhedrium pari numero non constat : Additur illis præterea unus ; Ecce quinque . Et in vitula decollanda quænam est ratio R. Simeonis ? Ex eo quod dictum est: *Seniores tui* . Duo : *Et judices tui* . Duo. At Synhedrium pari numero non constat : Additur præterea illis unus ; ecce quinque : Quænam est ratio Rabi Jehuda? Ex eo quod dictum est: *Seniores tui & judices tui*. Duo : At Synhedrium pari numero non constat : Additur præterea illis unus : Ecce tres. Dicit Rabi : Probabilia videatur verba R. Jehuda in decollatione vitulæ , eo quod non exponat ; *Et egredientur*; & probabilia

בערופה דלא דריש ויצאו . ונראין דברי רבי
שמעון בסמיכה דלא דריש וסמכו. אין תימר
נראין דברי רבי יהודה . בערופה כמו דו
דרש וסמכו ידרוש ויצאו . אשכח תימר
ויצאו שנים. זקניך שנים ושפטיך שנים. אין
בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד
הרי שבע׳. מה מקיים רבי שמעון זקיניך
ושפטיך. זקיניך שהן שופטיך. תני רבי ליעזר
בן יעקב אומר זקיניך זה בית דין הגדול.
ושפטיך זה מלך וכהן גדול. תני הסמיכות
בשלשה. לא סמיכה היא סמיכות. תמן קריי
למנוייה סמיכותא. אמר רבי בא בראשונה
היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו.
כגון רבן יוחנן בן זכיי מינא את רבי ליעזר
ואת רבי יהושע. ורבי יהושע את רבי
עקיבה. ורבי עקיבא את רבי מאיר ואת
רבי שמעון. אמר ישב רבי מאיר תחילה
נתכרכמו פני רבי שמעון. אמר לו רבי
עקיבה דייך שאני ובוראך מכירין כוחך. חזרו
וחלקו כבוד לבית הזה. אמרו בית דין
שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינוי.
ונשיא שמינה שלא לדעת בית דין מינויו
מינוי. חזרו והתקינו שלא יהו ב״ד ממנין
אלא מדעת הנשיא. ושלא יהא הנשיא ממנה
אלא מדעת בית דין. תני בראשונה היו
כותבין שטרי חליצה במותב פלוני ופלוני
חלצה פלנית בת פלוני לפלוני בר פלוני
בפנינו דקרבת לקדמנא ושרת סיניה מעילוי
ריגליה דימינא ורקת קדמנא רוקא דמיתחזי
לנא על ארעא ואמרה ככה יעשה לאיש
אשר לא יבנה את בית אחיו. תני
בראשונה היו כותבין שטרי מיאונין במעמד
פלוני ופלוני מיאנה פלנית בת פלו׳ בפלוני
בר פל׳ בפנינו לא רעינא ביה לא שוייהנא
ליה לא צבינא להיתנסבא ליה. אמר רבי
יוחנן הקדש שפדייו יותר על דמיו הרי זה
פרוי. ומעשר שני שפדייו יותר על דמיו הרי
זה אינו פדוי. מה בין הקדש מה בין מעשר

bilia videntur verba R. Simeonis in impositione manuum, eo quod non exponat; *Et imponent manus*. Si dicas, quod probabilia sint verba R. Jehuda in decollatione vitulæ, eo quod ipse quasi exponat: *Et imponent manus*; & exponat; *Et egredientur*. Deprehenditur, quod dicas: *Et egredientur*: Duo; *Seniores tui*: Duo: *Et judices tui*: Duo. At Synhedrium non constat pari numero; Additur præterea illis unus: Ecce septem. Quomodo explicat R. Simeon: *Seniores tui, & judices tui*? *Seniores tui*, qui sunt judices tui. Traditio: R. Eliesер ben Jacob dicit: *Seniores tui*: Isti sunt Synhedrium magnum: *Et judices tui*: Isti sunt rex & sacerdos magnus. Traditio: Impositiones manuum peraguntur a tribus: Hæc impositio manuum non est impositio, sed vocatur impositio manuum, ut præficiatur princeps. Dicit R. Bo. In principio unusquisque præficiebat discipulos suos. Sicut Raban Jochanan ben Zachai præfecit R. Eliеser, & R. Jehosua præfecit R. Akiba, & R. Akiba præfecit R. Meir, & R. Simeonem. Dixit: Sedit Rabi Meir in principio, pallidæ factæ sunt facies R. Simeonis: Dixit illi R. Akiba; Satis sit tibi, ut ego, & creator tuus cognoscamus virtutem tuam; Restituerunt honorem huic domui. Dixerunt; Si Synhedrium præficiatur sine sententia principis, ejus præfectura non est præfectura; si princeps præficiatur sine sententia Synhedrii, ejus præfectura erit præfectura. Iterum statuerunt, ne Synhedrium præficeret sine sententia principis; & ne princeps præficeret sine sententia Synhedrii. Traditio: In principio scribebant instrumentum discalceationis, in habitatione talis. Talis, & talis, discalceat talis filia talis talem filium talis coram nobis, quæ accessit ad nos, & dissolvit calceum ex ejus pede dextro, & exspuit coram nobis sputum, quod a nobis visum est, in terram; & dixit: *Sic fiet viro, qui non ædificabit domum fratris sui*. Traditio: In principio scribebant instrumentum recusationis in re stabili; Talis, & talis, renuitur talis filia talis a tali filio talis coram nobis. Mihi non placet, mihi non convenit, mihi non placet ad eam ingredi. Dicit R. Jochanan: Si sanctitas majori pretio, quam valet, redimatur, ejus redemtio est redemtio; at si decima secunda majori pretio redimatur, quam valet, ejus redemtio non est redemtio: Quodnam est discrimen inter sanctitatem, & decimam secundam? Dicit Rabi: In sanctitate sunt repetitiones; at in decima secunda sunt

שני. אמר רבי לא הקדש יש לו תובעין.
מעשר שני אין לו תובעין. רבי יונה בעא
כמאן דמר אינו כנכסיו. ברם כמאן דמר
כנכסיו הוא. מה בין הקדש מה בין מעשר
שני. אמר רבי יוסי ולא כבר נאמר טעמא
הקדש יש לו תובעין. מעשר שני אין לו
תובעין. רבי זירא בעא קומי רבי אמי נבדק
אותו האיש ואמר לא נתכוונתי. אמר ליה
לבי בדק. אמר רבי יוחנן הקדש שפדייו ולא
הוסיף חומש הרי זה פדוי. ומעשר שני
שפדיין ולא הוסיף חומש אינו פדוי. מה
בין מעשר שני להקדש. אמר רבי לא שכן
אדם מצוי להיות מרבה בהקדישו. רבי יונה
בעי כמאן רמר אינו כנכסיו. ברם כמאן
דמר כנכסיו מה בין הקדש למעשר שני.
אמר רבי יוסי ולא כבר ארת אמ' טעם
שאדם מצוי להרבות בהקדישו. תני הקדישו'
בשלשה. הדא דתימר במקדיש גוף השדה.
אבל אם אמ' הרי עלי מנה להקדש. נישמעינה
מהדא ערכים המיטלטלין בשלשה. ובי יש
ערכים שאין מיטלטלין. רבי יעקב בר אחא
רבי שמעון בר ווה בשם רבי חנינה האומ'
ערכי עלי ובא לסדרו מקרקע שמין לו
בעשרה ממטלטלין בשלשה. האומר ערכי
עלי אינו כאומר דמי שדי עלי. אבל אם
אמר הרי עלי מנה להקדש שמין לו בשלשה.
לכשיעשיר נידון בהשג יד. תני העבדים
והשטרות והמטלטלין אין להן אינרת בקורת.
רבי יודן בן פזי אמר אכרזה. עולא בר
ישמעאל אמר עבדים שלא יברחו. השטרות
והמטלטלין שלא יגנבו. רבי בא בר כהנא
בעא קומי רבי יוסי לית הדא אמרה שעבדים
נפדין בשלשה. אמר ליה אין והתנינן
בקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן אמר
ליה אכין אדם דכא בן חורין הוא. חנניה
בר שלמיה אמר בשם רב אחא עובדא
קומי ר' ובעא למיעבד כרבנן. אל ר' לעז בן

ſunt repetitiones. R. Jona ſentit cum eo, qui dicit, quod ſint ſicut ejus facultates. Jam juxta mentem illius, qui dicit, quod ſint ſicut ejus facultates. Quodnam eſt diſcrimen inter ſanctitatem & decimam ſecundam? Dicit Rabi Joſe: Nonne jam dicta eſt ratio, quod in ſanctitate ſint repetitiones, at in decima ſecunda non ſint repetitiones? R. Zehira quæſivit coram R. Ame; Perſcrutatus ſum de hoc viro; & dixit: Non hæc erat mea intentio; Dixit: Mea mens exploravit. Dicit R. Jochanan: Si redimat ſanctitatem, & non addat quintam partem ecce hæc erit redemtio. At ſi redimat decimam ſecundam, & non addat quintam partem, ecce hæc non erit redemtio. Quodnam eſt diſcrimen inter ſanctitatem, & decimam ſecundam? Dicit Rabi: Non ita deprehenditur ut homo multiplicet in ſuis ſanctitatibus. R. Jona ſentit cum eo, qui dicit: non ſunt ſicut ejus facultates: Jam juxta mentem illius qui dicit; ſunt ſicut ejus facultates; quodnam eſt diſcrimen inter ſanctitatem, & decimam ſecundam? Dicit R. Joſe: Nonne tu dixiſti rationem, eo quod homo deprehendatur quod multiplicet in ſuis ſanctitatibus? Traditio: Sanctitates peraguntur a tribus: Quod dicis, intelligitur de ſanctitate in corpore agri; At ſi dicat: Ecce ſuper me mina pro ſanctitate: Hinc probamus; æſtimationes mobilium peraguntur a tribus: Quid? num ſunt æſtimationes, quæ non ſint de mobilibus? R. Jacob bar Acha, R. Simeon bar Hua nomine R. Chanina; Si dicat: Æſtimatio mea ſuper me; & eat juxta ordinem fundi, æſtimant illum in decem, & mobilia in tribus: Si dicat; æſtimatio mea ſuper me; non eſt ſimilis illi qui dicat; pretium agri mei ſuper me. At ſi dicat: Ecce ſuper me mina pro ſanctuario; æſtimant illi in tribus, poſtquam dives factus fuerit, æſtimant quouſque ejus manus aſſequatur. Traditio: Servi, & inſtrumenta, & mobilia; non eſt in illis libellus dimiſſionis. R. Jodan ben Pazi dicit; proclamatio: Ola bar Iſmael dicit: Servi ne fugiant; Inſtrumenta & mobilia, ne ſurripiantur. Rabi Bo bar Channa quæſivit coram R. Joſe; nemo dicit; quod ſervi redimantur in tribus: Reſpondit illi; Nonne? Atqui legimus; In fundis novem, & ſacerdos, & homo ſimilis eſt illis. Dixit illi: Ita eſt homo quando fit liber: Chananjah bar Scelamia dicit nomine R. Acha. Contigit factum coram Rabi, & voluit explicare juxta mentem Sapientum. Dixit illi R. Elieſer ben Peratha ben R. Elieſer,

פרטא בן בן ר' לעזר בן פרטא ר' לא בן לימדתנו משום זקיניך אלא אם עשו אינרת ביקורת. אל אין וחזר ועבד כר"ג.

פיס' דיני נפשות בכ"ג. רבי אבהו שאל שור הנסקל כרבי מאיר מהו ליתן הכסף בשלשה ויסקל בעשרים ושלשה. אמר ליה רבי יוסי כי רבי בון שור הנסקל בולו ממון הוא וגזירת הבתוב שיסקל. אנגטוס הגמון שאל לרבי יוחנן בן זכאי השור יסקל וגם בעליו יומת. אמר ליה שותף ליסטים כליסטים. וכשיצא אמרו לו תלמידיו רבי לזה דחיתה בקנה לנו מה את משיב. אמר להן בתיב השור יסקל וגם בעליו יומת. כמיתת הבעלים כן מיתת השור. הקיש מיתת בעלים למיתת השור. מה מיתת בעלים בדרישה וחקירה בעשרים ושלשה. אף מיתת השור בדרישה וחקירה בעשרים ושלשה.

מתני' אין דנין לא את השבט כו'. איתא חמי שנים אין דנים לא כל שכן שבט. אמר רבי מתנייה בנשיא שבטי' היא מתנית'. אמ' רבי ליעזר בחודש שבין שני שבטים היא מתניתא. אמר רבי זירא נאמר כאן זדון ונאמר להלן זדון בזדון דברו הנביא. מה זדון שנאמר להלן בנביא השקר הכתוב מדבר. אף זדון שנאמר כאן בנביא השקר הכתוב מדבר. אמר רבי חזקיה נאמר כאן דיבר ונאמר להלן אשר ידבר הנביא בשם יי'. מה דיבר שנאמר להלן בנביא השקר הכתוב מדבר. אף דיבר שנאמר באן בנביא השקר הכתוב מדבר.

מתני' אין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של ע"א. רבי יהודה או כתחילה ויעל דוד בדבר גד זה מלך ונביא. ויחל שלמה לבנות את בית יי' אלהי ישראל בהר המוריה אשר נראה לו אלו אורים ותומים. לדוד אביהו זה סנהדרין. שאל אביך ויגדך זקיניך ויאמרו לך. השיר. וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה. תודות ואעמירה

ſer, ben Peratha; non ita nos docuiſti nomine ſenum tuorum niſi quando faciant libellum dimiſſionis: Reſpondit illi; itane eſt? & pœnituit, & decrevit juxta mentem Raban Gamaliel.

Conſtitutio III. Judicia capitalia per tres & viginti. R. Abau quæſivit: Bos lapidandus, juxta mentem R. Meir; num dabitur argentum per tres, & lapidabitur in tribus & viginti? Reſpondit illi R. Joſe diſcipulus R. Bon: Bos lapidandus, totus eſt pretium, & decrevit textus, ut lapidaretur. Antoninus Imperator quæſivit a Raban Jochanan ben Zachai; Num bos lapidabitur, atque etiam ejus dominus interficietur? Reſpondit illi: Qui ſe aſſociat latronibus reputant latro: Et quando egreſſus eſt; dixerunt illi ejus diſcipuli: Hunc expuliſti canna, nobis quid reſpondebis? Dixit illis. Scriptum eſt: *Bos lapidabitur, pariterque ejus dominus interficietur*. Quæ fuerit mors dominorum, eadem erit mors bovis. Æquiparat mortem dominorum morti bovis. Sicut mors dominorum fit inquiſitione, & perſcrutatione per tres & viginti; ita pariter mors bovis facienda erit per tres & viginti inquiſitione & perſcrutatione.

Conſtitutio IV. Miſna: Non judicant tribum &c. Si videant duos, non judicant, multo minus tribum: Dicit Rabi Mathaniah; De principe tribuum Miſna loquitur. Dicit R. Elieſer; de novitate, quæ ſit inter duas tribus, Miſna loquitur: Dicit R. Zehira; Memoratur hic arrogans, & memoratur ibi arrogans; *in arrogantia locutus fuerit propheta;* Sicut in arrogante ibi memorato, de pſeudopropheta textus loquitur, ita pariter in arrogante hoc loco memorato de pſeudopropheta textus loquitur: Dicit Rabi Ezechia: Memoratur hic; *locutus fuerit*; & memoratur ibi; *quod locutus fuerit propheta in nomine Domini;* ſicut in ſermone ibi memorato, de pſeudopropheta textus loquitur; ita pariter in ſermone hic memorato, de pſeudopropheta textus loquitur.

Conſtitutio V. Neque egrediuntur ad bellum arbitrarium niſi ex dicto Synhedrii LXXI. R. Jehuda dicit: Dictum eſt 2. Sam. XXIV. *Et adſcendit David juxta ſermonem Gad*. Hic eſt rex & propheta. Et dictum eſt 2. Paral. III. 2. *Et cœpit Salomon ædificare domum Domini Dei Iſrael in monte Moriah, qui demonſtratus fuerat*. Iſti ſunt Urim & Thummim: *David patri ejus*. Hoc eſt Synhedrium. Dictum eſt Deut. XXXII. 7. *Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi; ſenes tuos, & dicent tibi*. Canticum

שתי תורות גדולות ותהלוכו׳ לימין מעל החומ׳ לשער האשפו׳. אמר רבי שמואל בר יודן מה כתיב מהלכות לא תהלוכות. אלא בניטלות על ידי אחר. רב הונא בר חייה בשם רב מייתי לה רבר תורה ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת כל כליו וכן תעשו. כן תעשו לדורות. משה זה מלך ונביא. אהרן אלו אורים ותומים. אספה לי שבעים איש מזקני ישראל זה סנהדרין. שאל אביך ויגדך וגו׳. השיר וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה. תורות ואעמידה שתי תודות גדילו׳ ותהלוכות לימין מעל לחומה לשער האשפ׳ אמר רבי שמואל בר יודן מה כתיב מהלכות לא תהלוכות אלא בניטלות על ידי אחר. כיצד היו מהלכות. רבי חייה רבה ורבי שמעון בר רבי חד אמר זו כנגד זו. וחרנה אמר זו אחר זו. ושניהן מקרא אחד דורשין. והתודה השנית ההולכת למול ואני אחריה. מאן דמר זו כנגד זו והוא יושב ממולי. ומאן דמר זו אחר זו ומלק את ראשו ממול ערפו. ומאן דמר זו כנגד זו נמצא כל מקום ומקום מתכפר בתוד׳ אחת. ומאן דמר זו אחר זו נמצא כל מקום ומקום מתכפר בשתי תודות. מאן דמר זו אחר זו יאות דתנינן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת. ומאן דמר זו כנגד זו אי זו היא הפנימית זו שסמוכה לבירה. רבי יסא בשם רבי יוחנן על פי נביא נאכלת. אמר רבי זירא תניי תמן נביא יש כאן אורים ותומים למה אני צריך. אשכח הגי רבי יהודה אומר צריך אורים ותומים. אמר רבי אבהו אתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש חד אמר בונין ואחר כך מקדישין. וחרנה אמר מקדישין ואחר כך בונין. מאן דמר בונין ואחר כך מקדישין אין רואין את המחיצו׳ כילו הן עולות. ביקשו להוסיף על היכל כמה מוסיפי׳ בשתי הלחם. ומקדישין ב״ט. אלא בלחם הפנים. ומקדישין בשבת.

ticum. Et dictum est *Nehem.* XII. 32. *Et ivit post ejus Osajas, & media pars principum Jehuda; Chori & statui duos choros magnos laudantium, & ierunt ad dextram super murum ad portam sterquilinii*. Dicit R. Samuel bar Jodan. Cur scriptum est מהלכות non תהלוכות; quia portabantur per manum alterius. R. Huna bar Chjah nomine Rab probabat hoc verbum legis. Dictum est *Exod.* XXV. 9. *Juxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum; sicque facietis illud; in generationibus*. *Mose*; iste est rex & propheta; *Aharon*. Isti sunt Urim & Thummim. Dictum est *Exod.* III. 16. *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel*. Hoc est Synhedrium: *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi &c. Canticum: Et ivit post eos Osajas, & media pars principum Jehuda: Chori: Et statui duos choros magnos laudantium, & ierunt ad dextram super murum ad portam sterquilinii*. Dicit R. Samuel bar Jodan. Cur scriptum est מהלכות non תהלוכות? Quia portabantur per manum alterius. Quomodo incedebant? R. Chjah Raba, & R. Simeon bar Rabi; alter dicit; alter e regione alterius; & alter dicit: alter post alterum; & ambo eundem textum interpretantur: *Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, & ego post eum*. Qui dicit; Alterum e regione alterius; & ipse stabat contra me. Qui dicit alterum post alterum; unguesecabat caput ejus e regione cervicis; & qui dicit; alterum e regione alterius; deprehenditur quod unusquisque locus expiaretur uno sacrificio Eucharistico: Et qui dicit; alterum post alterum; deprehenditur, quod ubique expiaretur duobus sacrificiis Eucharisticis: Qui dicit; alterum post alterum; recte; etenim legimus; quod interius comederetur, & exterius combureretur: Et qui dicit; alterum e regione alterius; quodnam erat interius? Quod proximum erat domui. R. Isa nomine R. Jochanan; Ex dicto prophetæ comedebatur. Dicit R. Zira: Traditio; Ibi propheta; hic Urim & Thummim; cur requiruntur? Deprehenditur, quod doceat R. Jehuda: Requiruntur Urim & Thummim: Dicit R. Abau: Dissentiunt R. Jochanan, & Risch Lakisch: Alter dicit; Ædificant, & posthæc sanctificant: & alter dicit; sanctificant, & posthæc ædificant: Qui dicit: ædificant, & posthæc sanctificant, non considerarunt sepimenta, quasi essent holocausta. Si velint addere templo; quonam addunt? Duobus panibus. Et sanctificant in die festo; si pane fa-

אלא בלילה. ומקדישין בלילה. אר׳ יוסי בי רבי בון במנחת מאפה. ניחא בעלייתן מן הגולה שהקריבו ואח״כ קידשו בהכנסתן לארץ במה קידשו. אר׳ יוסי בי ר׳ בון בשתי תודות הבאות מנוב וגבעון. אבא שאול אומ׳ שתי בצים היו שם התחתונ׳ והעליונה אין קדושתה גמורה. התחתונה נתקדשה בכולן. והעליונה בעלייתן מן הגולה לא במלך ולא באורים ותומים. לפיכך התחתונ׳ עם הארץ אוכלין שם קדשים קלין ומעשר ב׳. וחבירי׳ אוכלי׳ שם קדשי׳ קלין אבל לא מעשר ב׳. והעליונ׳ עם הארץ אוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני. וחבירים אוכלין שם קדשים קלין ומעשר שני. מפני מה לא קידשוה מפני שהיתה תורפת ירושלם שם והית יכולה ליכבש משם. ואין עושין סנהדריות לשבטים. תלמוד לומר לשבטיך ושפטו את העם. אין עושין עיר הנדחת. רבי יוחנן כשם רבי הושעיה תלתא אמורין חד אמ׳ אחת עושין שתים אין עושין. וחרנה אמר הסמוכות עושין: המפוזרית אין עושין. וחרנה אמר מפוזרות אין עישין כל עיקר שמא יפוצו גוים ויבואו לארץ ישראל. ואית דבעי מימר שמא יפוצו האויבים ויבואו לידי קרחה.

מתנ׳ סנהדרין גדולה כו׳. רבי בא רבי יסא בשם רבי יוחנן נאמר כאן עדה. ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה. מה לעדה האמורה להלן עשרה אף כאן עשרה. אמר רבי רבי סימון נאמר כאן תוך ונאמר להלן תוך מה תוך שנאמר להלן עשרה. אף כאן עשרה. אמר ליה רבי יסא בי רבי בון אם מתוך את יליף לה סגין אינון. אלא נאמר כאן בני ישראל ונאמר להלן בני ישראל. ויבואו בני ישראל לשבר וגו׳. מה בני ישראל שנאמר להלן עשר׳ אף כאן עשרה.

מתני׳ ומניין להביא עוד שלשה כו׳. תני אמר רבן שמעון בן גמליאל בראשונה לא היו חותמין על כתובת נשים כשירות. אלא כהנים לויים וישראלי׳ משיאין לכהונה. אמר רבי יוסי בראשונה לא היתה מחלוקת

cierum; ſanctificant in Sabbatho; ſi nocte; ſanctificant in nocte. Dicit R. Joſe diſcipulus R. Bon; Mincha cocta. Concedatur in adſcenſu ex captivitate, quod ſacrificarint, & poſthæc ſanctificarint; In ingreſſu in terram, quonam ſanctificarunt? Dicit R. Joſe diſcipulus R. Bon; Duobus ſacrificiis Euchariſticis adductis ex Nob & Gabaon. Aba Saul dicit: Duæ explorationes ibi erant, inferior & ſuperior, ejus ſanctitas non fuit perfecta; inferior in omnibus ſanctificata eſt; & ſuperior in adſcenſu ex captivitate non fuit in rege & in Urim, & Thummim. Idcirco in inferiori populus terræ comedit ibi ſanctitates leves, & decimam ſecundam; Et ſocii comederunt ibi ſanctitates leves, at non decimam ſecundam: Et in ſuperiori populus terræ comedebat ſanctitates leves, at non decimam ſecundam; & ſocii ibi comedebant ſanctitates leves, & decimam ſecundam: Qua de cauſa non ſanctificarunt? Quia ibi debilis fuit Hieruſalem, & inde ſubigi poterat: Neque faciunt Synhedria tribubus: Dictum eſt enim: *Tribubus tuis, & judicabunt populum*. Neque ſententia univerſalis apoſtaſiæ in urbem fertur. R. Jochanan dicit nomine Rabi Oſajah: Tres dicunt; alter dicit; Unam faciunt, duas non faciunt; & alter dicit; vicinas faciunt; diſperſiones non faciunt; & alter dicit; diſperſiones omnino non faciunt, ne forte diſpergant gentiles, & veniant in terram Iſrael: Et dicendum eſt, ne forte diſpergant hoſtes, & veniant per calvitium; ſc. *ad deſolandam terram*.

Conſtitutio VI. Synhedrium magnum &c. R. Bo, R. Iſa nomine R. Jochanan: Memoratur hic *cœtus*; & memoratur ibi: *Quouſque cœtui huic malitioſo*? ſicut cœtus ibi memoratus comprehendit decem; ita pariter hoc loco decem. Dicit R. Simeon: Dictum eſt ibi תוך, & dictum eſt ibi תוך; ſicut תוך ibi dictum deſignat decem, ita pariter hoc loco decem: Dixit illi R. Iſa diſcipulus R. Bon; Si a תוך tu doces; multi illi ſunt. At dictum eſt hic; *filii Iſrael*, pariterque ibi dictum eſt *filii Iſrael*. *Et venerunt filii Iſrael ad emendum &c.* Gen. XLII. 5. Sicut *filii Iſrael* ibi memorati comprehendunt decem; ita pariter hoc loco decem.

Conſtitutio VII. Et unde probatur tres inſuper adducendos? Traditio: Dicit Raban Simeon ben Gamaliel: In principio non obſignabant inſtrumentum dotale mulierum legitimarum, ſed ſacerdotes, Levitæ, & Iſraelitæ nubebant cum ſacerdotio. Dicit R. Joſe: In principio

non

בישראל אלא סנהדרין של שבעים ואחד
היתה יושבת בלשכת הגזית. ושני בתי דינין
של שלשה היו יושבין אחד בחיל
ואחד בהר הבית. ובתי דינין של שלשה
ועשרים היו יושבין בכל עיירות ארץ ישראל.
צרך אחד מהן לשאול דבר הלכה היה
בא ושואלה בבית דין שבעירו. אם שמעו
אמרו לו ואי לא היה הוא ומופלא שלהן
באין ושואלין אותה בבית דין הסמוך לעירו
אם שמעו אמרו להן ואי לא הוא ומופלא
שלהן באין ושואלין אותה בבית דין שבהר
הבית אם שמעו אמרו להן ואי לא היה
הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית
דין שבחיל אם שמעו אמרו להן ואם לאו
היו אילו ואילו מתכנסין לבית דין הגדול
שבלשכת הגזית שמשם תורה יוצאה ורווחת
לכל ישר' שנאמר מן המקום ההוא אשר
יבחר יי' וגו'. סנהדרין שבלשכת הגזית אף
על פי שהיתה של ע"א לא היו פחותין
מכ"ג צרך אחד מהן לצאת היה מסתכל אם
יש שם כ"ג היה יוצא ואם לאו לא היה
יוצא והיו יושבין מתמיד של שחר עד תמיד
של בין הערבים. ובשבות ובימים טובים היו
יושבין בבית המדרש שבהר הבית. נשאלה
הלכה אם שמעו אמרו להן ואי לא עומדין
על המניין רבו המזכין זיכו. רבו מחייבין
חייבו. רבו המטהרין טיהרו רבו המטמין
טימאו שמשם תורה ורווחת לכל ישראל.
משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו
רביהן כצורכן רבו מחלוקות בישראל ונעשו
שתי תורות. ומשם היו שולחין בכל עיירות
שבארץ ישראל וכל מי שהיו מוצאין אותו
חכם עניו שפוי עין טובה נפש שפלה רוח
נמוכה לב טוב יצר טוב חלק טוב היו
מושיבין אותו בבית דין שבהר הבית ואחר
כך בבית דין שבחיל. ואחר כך בבית דין הגדול
שבלישכת הגזית. סנהדריז היתה כחצי גורן
עגולה והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהו

non erat dissensio in Israel; sed Synhedrium LXXI. considebat in conclavi cæsi lapidis; & duo Synhedria trium & viginti considebant, alterum in antemurali, & alterum in monte domus: Et Synhedria trium & viginti considebant in singulis civitatibus terræ Israel. Si cui inquirendum esset de constitutione, ibat, & inquirebat in Synhedrio, quod erat in sua civitate; Si intellexissent, illi dicebant; si minus, ipse, & maximus ex illis ibant, & inquirebant in Synhedrio, quod erat proximum civitati suæ; si intellexissent, illi dicebant; si minus, ipse, & maximus ex illis ibant, & inquirebant in Synhedrio, quod erat in monte domus; si intellexissent, illi dicebant; si minus, ipse & maximus ex illis ibant, & inquirebant in Synhedrio, quod erat in antemurali; si intellexissent, illi dicebant; si minus hi, & illi & isti ingrediebantur in Synhedrium, quod erat in conclavi cæsi lapidis; quod inde egrederetur lex, & extenderetur ad universum Israel; Dictum est enim: *Ex loco isto, quem elegerit Dominus &c.* Synhedrium, quod erat in conclavi cæsi lapidis, licet comprehenderet LXXI. viros, non erunt pauciores tribus & viginti; Si cui egrediendum esset, considerabat, num ibi essent tres & viginti, tum egrediebatur, si minus, non egrediebatur; & ipsi considebant a sacrificio jugi matutino usque ad sacrificium juge vespertinum; & in Sabbathis considebant in Academia, quæ erat in monte domus; Inquirebatur de constitutione; si intellexissent, illis dicebant, consistebant juxta numerum; si major pars absolvissent, absolvebant; si major pars damnassent, damnabant; si major pars purificassent, purificabant; si major pars immundassent, immundabant; quod inde egrederetur lex, & dispergeretur ad universum Israel. Postquam multiplicati sunt discipuli Schammai & Hillel, qui non ministrarunt magistris suis, quantum erat necesse, multiplicatæ sunt dissensiones in Israel, & factæ sunt duæ leges; & inde mittebant in omnes civitates, quæ erant in terra Israel; & qui ab ipsis deprehendebatur sapiens, humilis, pacatus, benignus, anima submissa præditus, probatus, recto corde, & recto desiderio, & impartiens bonum, illum faciebant considere in Synhedrio, quod erat in monte domus, & deinde in Synhedrio, quod erat in antemurali, & postea in Synhedrio, quod erat in conclavi cæsi lapidis: Synhedrium erat instar dimidiæ areæ rotundæ, & princeps considebat in medio, ut ab aliis posset vi-

רואין אותו ושומעין קולו. אמר רבי לעזר
בי רבי צדוק כשהיה רבן גמליאל יושב ביבנה
היה אבא ואחיו יושבין מימינו וזקני' משמאלו
מפני כבוד הזקן. כמה הן שופטי ישראל
שבע ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות שרי
אלפי' שש מאות. שרי מאות ששת אלפי'.
שרו נ' יב' אלף. שרי עשרות ששים אלף.
מצאו שופטי ישראל ז' ריבוא ושמונת אלפים
ושש מאות. מה טעמא דרבי נחמיה והוא
שיהא שם בית דין של כג'. והנידונין
והעדי' וזוממיהן וזוממי זוממיהן וחזן וסופריהן
ושמש. מה טעמ' דרבנן והוא שיהא שם
שנים עשר סנהדריות של שנים עשר שבטים
ומשה על גביהן. דבר תקנה עשה משה
בשעה שאמר לו הקב'ה פקוד כל בכור
זכר בבני ישר' אמ' אי זה מקבל עליו ליתן
חמשת שקלים לגולגולת. מה עשה נטל שני'
ועשרים אלף פיטקין וכתב עליהן בן לוי.
ור'עג וכתב עליהן חמשת שקלים. והטילן
לקלפי אמ' להן בואו וטלו פיטקיכם. כל
מי שעלה בירו בן לוי היה אומר לו כבר
פראך בן לוי. וכל מי שהיה עולה בידו
חמשת שקלים היה אומר לו מה אעשה
לך מן השמים הוא. רבי יהודה ור' נחמיה
מתיב תנייא לחברייא אילו כתבתני לוי
סילקת אלא כך עשה נטל שנים ועשרי'
אלף פיטקין וכתב לוי ור'עג וכתב עליהן
לוי ומאתי' ושבעים ושלשה כתב עליהן
חמשת שקלים והטילן לקלפי אמר להן
בואו וטלו פיטקיכם כל מי שעלה בידו לוי
אמר לו כבר פראך בן לוי. וכל שעלה
בידו חמשת שקלים היה אומר לו מה
אעשא ומן השמי' הוא. מתיב תנייא לחברייא
הגע עצמך שעלו כולם לוי אל' מעש' נס
היה ומסורגין עלו. א'ר שמנ' על דעתי'
רתנייא אחורייא מעש' ניסין. על דעתיה
רתנייא קדמייא אינו מעש' ניסין. אל' כולהון
מעש' ניסין הו ומסורגין עלו. אנטונינוס

videri, & ejus vox audiri. Dicit Rabi Elieſer diſcipulus R. Zadoch; Quando Raban Gamaliel conſidebat in Jabne, ejus pater, & ejus fratres conſidebant ad ejus dextram, & ſeniores ad ejus ſiniſtram, propter honorem ſenectutis: Quot erant judices Iſrael? Septem myriades, & octo millia, & ſexcenti; principes millium ſexcenti, principes centum ſex millia; principes quinquaginta 12000. principes decem, 60000. Deprehenduntur judices Iſrael ſeptem myriades, & octo millia, & ſexcenti. Quænam eſt ratio R. Nehemia? Hæc eſt, quia ibi erat Synhedrium trium, & viginti, & judicandi, & teſtes, & falſarii eorum, & falſarii eorum falſariorum, inſpector, & eorum ſcribæ, & miniſter. Quænam eſt ratio ſapientum? Hæc eſt; quod ibi eſſent duodecim ſynhedria duodecim tribuum, & Moſe his præfectus erat. Inſtitutionem fecit Moſe quo tempore ſibi dixit Deus S. B. *Num.* III. 40. *Numera primogenitos maſculos de filiis Iſrael*. Quis eſt qui ſuper ſe ſuſcipiat ut det pro capite ſuo quinque ſiclos? Quid fecit? Sumſit duo, & viginti millia ſchedarum; & his inſcriptum erat, *filius Levi*; & 273. & in his inſcriptum erat *quinque ſicli*; & projecit in arculam. Dixit illis. Venite, & ſumite veſtras ſchedas: Sicui adſcendebat in manus *filius Levi*, dicebat illi; Jam te redemit filius Levi; Sicui manus adſcendebat, *quinque ſicli*; illi dicebat: Quid faciam tibi? Ex cœlo hoc eſt. Rabi Jehuda, & R. Nehemia reſpondit. Traditio, juxta mentem ſociorum: Si ſcripſiſſem Levi; adſcendiſſet. Sed ita fecit. Sumſit duo & viginti millia ſchedarum; & his inſcripſit *Levi*, & 273. & his inſcripſit Levi; & 273. inſcripſit in his *quinque ſicli*; & projecit in arculam, dixit illis: Venite & ſumite ſchedas veſtras; In cujus manus adſcendebat filius Levi, dicebat illi; Jam redemit te filius Levi. Et in cujus manus adſcendebat, quinque ſicli, illi dicebat. Quid faciam? De cœlo hoc eſt: Reſpondit; Traditio juxta mentem ſociorum; ſi contingeret, ut omnes Levitæ adſcenderent? Dixit illi; factum miraculoſum fuit, & interrupti adſcenderunt. Dixit R. Samuel ex ſententia traditionis poſterioris factum miraculoſum fuit; ex ſententia traditionis ſuperioris, factum miraculoſum non fuit. Dixit illi: Hoc omne fuit factum miraculoſum, & interrupti adſcenderunt: Antoninus Imperator quæſivit a Raban Jochanan ben Zachai; in genere deficiebant; & in ſpecie ſuperabant. Dixit illi 300. ſuperabant primogeniti ſacerdotii; ne-

הגמון שאל את רבן יוח׳ בן זכאי בכלל חסירין ובפרט יתירין. אמ׳ ליה אותן שלש מאות יתירין בכורי כהונה היו ואין קודש מוציא קודש. כיוצא בו ויאמר יי׳ אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. אמר משה אם אטול ששה מכל שבט הרי שבעים ושנים. עשרה מששה ושנים מחמשה אי זה שבט מקבל עליו להיות פגום. מה עשה נטל שבעים פיטקין וכתב עליהן זקן ושנים חלק והטילן לקלפי אמר להן בואו וטלו פיטקיכם. כל שעלה בידו זקן היה אומר לו מינוך מן השמים. וכל מי שעלה בידו חלק היה אומר לו ומה אעשה ומן השמים הוא. רבי יודה ורבי נחמיה מתיב תנייא לחברייא אילו כתבתני זקן סלקת. אלא כך עשה נטל שבעים ושנים פיטקין וכתב עליהן זקן ושנים חלקין והטילן לקלפי. אמר להן בואו וטלו פיטקיכם מי שעלה בידו זקן אמר לו כבר מינוך מן השמים. ומי שעלה בידו חלק היה אומ׳ לו ומה אעשה ומן השמים הוא. מתיב תנייא לחברייא הגע עצמך שעלו כולם זקן. אמר ליה מעשה ניסין היה ומסורגין עלו. א״ר שמואל קשיתיה קומי רבי אבהו על דתנייא אחרייא מעשה ניסים. על דעתיה דתנייא קדמייא אינו מעשה ניסים. אמר ליה מעשה ניסין היו ומסורגין עלו. שאל אנטיגנס הגמון לרבן יוחנן בן זכאי משה רבכם או גנב היה או לא היה בקי בחשבון דכתיב בקע לגולגלת. אין תעביד קינטרא מאה ליטרי וחד מן אישתא גנב. ואין העבדיניה שיתין ליטרין פלגא גנב. אמר ליה משה רבן גיזבר נאמן ובקי בחשבון היה. אמר ליה והכתיב ונחושת התנופה עשרים ככר. והיידא לון סלקין תשעין ושית ליטרין ואיתעביד ליה פרוטרוט. אמר ליה משום דלא סליק קינטירא. ואין תימר דסלק קינטירא פלגא גנב. אמר ליה והכתיב ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים והיידא לון סלקין שבעים וחד ליטרין ואת עביד ליה פרוטרוט. אמר ליה משום דלא סליק קינטירא פלגא גנב. אמר ליה והכתיב והשקל עשרים גרה עשרים שקלים.

neque sanctum excludit sanctum: Huic simile dictum est: *Et dixit Dominus ad Mose. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel*. Dixit Mose: Si sumam sex de singulis tribubus, ecce erunt duo & septuaginta; si decem ex sex, & duos ex quinque, quænam tribus super se suscipiet, ut dehonestetur? Quid fecit? Sumsit septuaginta schedas, & his inscripsit; *senex:* & duas læves, & projecit in arculam; dixit illis. Venite, & sumite schedas vestras: In cujus manus adscendebat *senex;* illi dicebat: Præfectus es a cœlo. Et in cujus manus adscendebat scheda lævis, illi dicebat: Quid faciam tibi? Ex cœlo hoc est. R. Jehuda, & R. Nehemia contradicit: Traditio juxta mentem sociorum, si scripsissem, senex; adscendisset. At ita fecit; Sumsit duas & septuaginta schedas, & his inscripsit *senex;* & duas læves; & projecit in urnulam. Dixit illis; Venite, & sumite vestras schedas; in cujus manus adscendebat *senex*, illi dicebat; Jam præfectus es a cœlo: Et in cujus manus adscendebat scheda lævis, illi dicebat: Quid tibi faciam? Hoc de cœlo est. Oppositio: Traditio juxta mentem sociorum, poterat contingere ut omnes adscenderint in quibus inscriptum erat *senex*. Dixit illis; factum miraculosum illud fuit, & interruptæ adscenderunt. Dixit R. Samuel: Oppositio coram R. Abau de sententia traditionis posterioris factum miraculosum fuit; de sententia traditionis prioris, factum miraculosum non fuit. Respondit illi; factum miraculosum fuit, & interruptæ schedæ adscenderunt. Quæsivit Antoninus Imperator a Raban Jochanan ben Zachai: Mose magister vester aut fur erat, aut non erat expertus in supputationibus: Scriptum est enim *Exod.* XXXVIII. 25. *Et fixit in capita*. Si facies quintale centum librarum; unam ex sexta parte furatus est; Si faciemus sexaginta libras; dimidium furatus est. Respondit illi; Mose magister noster, quæstor fidelis, & expertus in supputationibus fuit: Dixit illi: Atqui scriptum est ibid. vers. 29. *Æris quoque oblata sunt viginti talenta*. Atqui nobis adscendunt sex & nonaginta libræ; si consideras minutias: Respondit; eo quod non adscendit quintale; Et si dicas, quod adscenderit quintale, dimidium furatus est. Dixit illi. Atqui scriptum est ibid. *De mille autem & septingentis, & septuaginta quinque*. Inde nobis adscendunt una & septuaginta libræ; & tu consideras minutias: Respondit; Eo quod non adscendit quintale, dimidium furatus est. Dixit illi. At-

חמשה ועשרים שקלים עשרים והמשה שקלים המנה יהיה לכם. בכרו של הקדוש ברוך הוא כפול היה. אמר ליה ניזבר נאמן ובקי בחשבון היה:

פרק ב'

א' כהן גדול דן ודנין אותו מעיד ומידין אותו. חולץ וחולצין לאשתו ומייבמין לאשתו. אבל הוא אינו מייבם מפני שהוא אסור באלמנה. מת לו מת אינו יוצא לאחר המיטה אלא הן ניכסין והוא נגלה. הן ניגלין והוא נכסה. ויוצא עטהן עד פתח העיר דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקרש שנאמר ומן המקדש לא יצא.

ב' וכשהוא מנחם את אחרים דרך כל העם עוברין זה אחר זה והממונה ממצעו בינו לבין העם. כשהוא מתנחם מאחרים כל העם אומרים לו אני כפרתו והוא אומ' להן תתברכו מן השמים. וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל.

ג' מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו לא חולץ ולא חולצין את אשתר לא מייבם ולא מייבמין את אשתו. רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ ולייבם זכור לטוב. אמרו לו אם רצה אין שומעין לו. ואין נושין את אלמנתו. רבי יהודה אומר נושא הוא המלך אלמנתו של מלך. שכן מצינו ברוד שנשא אלמנתו של שאול שנאמר ואתנה לך את בית אדוניך ואת נשי אדונך בחיקך.

ד' מה לו מת אינו יוצא מפתח פלטורין שלו. רבי יהודה אומר אם רצה לצאת אחר המיטה יוצא שכן מצינו ברוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר והמלך דוד הולך אחרי המיטה. אמרו לו לא היה הרבר

Atqui scriptum est ibid. XXX. 13. *Et siclus viginti obolos habet*; viginti siclos: Quinque & viginti sicli, viginti & quinque sicli mina erit vobis: Talentum sanctuarii erat duplum. Respondit: Quæstor fidelis, & expertus in supputationibus fuit.

CAPUT II.

I. SAcerdos magnus judicat, & judicatur, testimonium dicit, & de ipso testimonium dicitur; calceo se exuit, & alii calceo se exuunt propter ejus uxorem: ducunt ejus uxorem jure leviratus; at ipse jure leviratus non ducit; quia vidua est illi interdicta: Si illi mortuus moriatur, non egreditur post ejus lectum; sed illi se tegunt, & ipse detegitur; aut illi deteguntur, & ipse se tegit: & cum illis egreditur usque ad portam urbis, verba R. Meir; R. Jehuda dicit; non egreditur de sanctuario; Dictum est enim *Levit.* XXI. 12. *Et de sanctuario non egredietur*.

II. Et quando consolatur alios, hoc observatur, ut universus populus sigillatim incedat, & præfectus sit intermedius inter ipsum & populum: Quando ipse consolationem accipit ab aliis, universus populus illi dicebat: Nos tibi piamento: Et ipse illis respondebat: Benedicti sitis a Deo. Et quando ipsi epulum *lugubre* præbetur, universus populus humi accumbit, & ipse sedet in sella sua.

III. Rex neque judicat, neque judicatur; non dicit testimonium, neque de eo testimonium dicitur; neque se discalceat, neque alii se discalceant propter ejus uxorem; jure leviratus nullam ducit, neque alii jure leviratus ejus uxorem ducunt. R. Jehuda dicit; si velit se discalceare, & jure leviratus uxorem ducere, memoratur ei in bonum: Responderunt illi; si velit, illi non auscultant; neque alii nubunt ejus viduæ; R. Jehuda dicit; Potest rex nubere viduæ regis; quod ita deprehendimus de David, quod nupserit viduæ Saul; Dictum est enim 2. *Sam.* 12. 8. *Dedique tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinum tuum*.

IV. Si sibi propinquus aliquis moriatur, non egreditur ex porta sui palatii; R. Jehuda dicit: Si velit egredi post lectum *funebrem*, licet egredi; Etenim sic deprehendimus de David, quod egressus sit post lectum Abner: Dictum est enim 2. *Sam.* III. 31. *Et rex David incessit post lectum*. Responderunt illi: Hoc non est factum, nisi ad satisfaciendum populo; & quando illi epulum funebre præbe-

אלא לפייס. וכשמברין אותו. כל העם מסבין על האר׳ והו׳ מיסב על הדרגש.

ה׳ ומוציא למלחמת הרשו׳ על פי בית דין של שבעי׳ ואחד ופורץ לו דרך ואין ממחין בידו. דרך המלך אין לה שיעור וכל העם בוזזין ונותנין לפניו והוא נוטל חלק בראש.

ו׳ לא ירבה לו נשים אלא שמנה עשרה. רבי יהודה אומר מרבה הוא לו ובלבד שלא יהו מסירות את לבו. רבי שמעון אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה. אם כן למה נאמר ולא ירבה ירבה לו נשים דאפילו באביגיל.

ז׳ ולא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו. וכסף וזהב לא ירבה לו אלא כדי שיתן אפסנייא. וכות׳ לו ספר תור׳ לשמו. יוצא למלחמה והוא עמו נכנס והוא עמו. יושב בדין והוא אצלו. מיסב והוא כנגדו שנאמ והית׳ עמו וקרא בו כל ימי חייו.

ח׳ אין רוכבין על מוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשי׳ בשרביטו ואין רואין אותו ערום. ולא כשהוא מסתפר. ולא בבית המרחץ שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך:

סליק פירקא

כהן גדול דן ודנין אותו כו׳. ניהא דן. דנין אותו. וימנה ליה אנטלר. הגע עצמך שנפלה לו שבועה. ואנטלר בשבועה. דיני ממונות שלו בכמה בשלשה ועשרים. נישמעינה מהדא אין מלך יושב בסנהדרין ולא מלך וכהן גדול יושבין בעיבור. רבי חנינה ורבי מנא חד אמר אין מלך יושב בסנהדרין מפני החשד. ולא בעיבו׳ מפני החשד. ולא מלך וכהן גדול יושבין בעיבור שאין כבוד המלך לישב בשבעה. תא חמי בשבעה אין כבודו לישב לא כל שכן בשלשה. הדא אמרה דיני ממונות שלו בעשרים ושלשה. אמ׳ ר׳ לעז׳ כהן גדול שחטא מלקין אותו ואין מעבירין אותו מגדולתו. אמ׳ ר׳ מנא כתיב כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני יי׳. כביכול מה אני

betur, universus populus humi accumbit, & ipse sedet in sua sella.

V. Atque educit ad bellum arbitrarium ex dicto Synhedrii LXXI. & perrumpit nemine prohibente, ut faciat sibi viam; viæ regiæ non est mensura; & universus populus hostium spolia illi offert; & ipse princeps patrem sumit.

VI. Ne, multiplicet sibi uxores; nisi octodecim; R. Jehuda dicit. Poterit multiplicare, dummodo non pervertant ejus cor. R. Simeon dicit. Vel si una pervertat ejus cor, non ducet: Si ita est cur igitur dictum est: *Ne multiplicet sibi uxores?* vel si fuerint similes Abigail.

VII. *Ne multiplicet sibi equos*; nisi eos, qui sufficiant currui suo. *Et aurum & argentum non multiplicabit*; ultra quam solvat stipendium: Et scribet sibi librum legis nomine suo; Si egrediatur ad bella, secum habeat, si revertatur, secum habeat, si sedeat in judicio, prope se habeat; si accumbat, in ejus conspectu sit. Dictum est enim *Deut.* XVII. 19. *Erit cum ipso, ut legat in eo omnibus diebus vitæ suæ.*

VIII. Nemo vehitur equo suo, & nemo sedet in solio suo; & nemo utitur sceptro suo; neque licet eum adspicere nudum, ne quidem quando tondetur, neque in lavacro. Dictum est enim XVIII. 15. *Constituendo constituos super te regem*; ut sit ejus reverentia & metus super te.

Finis Capitis.

CONstitutio I. Sacerdos magnus judicat & judicatur &c. Concedatur, quod judicet, & judicetur; & statuatur illi procurator: Si putas, quod in illum cadat juramentum & procurator erit pro juramento. Ejus judicia pecuniaria per quot peraguntur? per tres & viginti: Hinc probamus; quod Rex non sedeat in Synhedrio; neque rex & sacerdos magnus sedeant in intercalatione; R. Chanina & R. Mena; alter dicit: Rex non sedebit in Synhedrio, propter suspicionem; neque in intercalatione propter suspicionem; neque Rex & sacerdos magnus sedebunt in intercalatione quia non decet regem sedere in septem; Si videas, quod non deceat illum sedere in septem, nonne multo minus in tribus? Hoc dicit; ejus judicia pecuniaria peraguntur a tribus & viginti: Dicit R. Eliéser; Si sacerdos magnus peccaverit, vapulat; at non removetur a sua dignitate. Dicit R. Mena; scriprum est *Levit.* XXI. 12. *Quia oleum sacræ unctionis Dei sui super eum est; ego Dominus*: Quasi dicat; sicut ego in sanctitate mea, ita pariter Aharon in sancti-

בקרושתי אף אהרן בקרושתו . ר׳ חנינה
כתובא ר׳ אחא בשם ריש לקיש כהן גרול
שחטא מלקין אותו . אין תימר בעשרים
ושלש׳ נמצאת עלייתו ירידתו . וריש לקיש
אמר נשיא שחטא מלקין אותו בבית דין של
שלשה. מה מחזרן ליה . אמר רבי הגיי
משה אין מחזרין ליה די קטל לון . שמע
רבי יורן נשייא ונעס. שלח גנתון למיתפוס
לריש לקיש טרפון ערק לדא מוגדלא. ואית
דמרין להדא כפר חיטיא . למחר סלק רבי
יוחנן לבית וועדא וסלק ר׳ יורן נשייא
לבית וועדא . אמר לוה למה ליה מרי אמר
לן מילה דאורייא . שרי טפח בחדא ידיה
אמר ליה ובהדא טפחין אלא אמר ליה
לא ולא בן לקיש לא אמר ליה אלא
אני מפתחה אמר ליה בהדא מגדלא. אמר
ליה למחר אנא ואת ניפוק לקדמיה. שלח
רבי יוחנן גבי ריש לקיש עתיר לך מילה
דאורייא דנשייא נפיק לקדמך. נפק לקדמון
ומר דיגמא דירכון דמייא לבירייתכון כד
אתא רחמנא למיפרוק ית ישראל לא שלח
לא שליח ולא מלאך אלא הוא בעצמו
דכתיב ועברתי בארץ מצרים הוא וכל דרגון
דידיה . אמר ליה ומה חמית מימר הא
מילתא מר לון מה אתון סברין מה דחיל
מינכון הוינא מנע אולפניה דרחמנא . דמר
רבי שמואל בר רב יצחק אל בני כי לא
טובה השמועה. רבי לעזר בשם כהנא למעלן
למעלן מקנה שפה. למטן למטן מקנה שפה.
רבי יוחנן אמר למטן ממש . רבי יוחנן
סלק למבקרה לרבי חנינה גו איסטרטה שמע
דדמך אמר שלח ואייתי מנוי טבייא דשובתא
ובזעירה . רבי יוחנן פליג על רבי יורן
בתרתי. ואתייא דרבי לעזר בשם כהנא כרבי
יודה . ואי כרבי יודה לא יפרוס כל עיקר
לא אתייא דלא אלא על אביו ועל אמו
כרבי מאיר. דתני על כל המתים אין מבדיל
קנה שפה אלא על אביו ועל אמו דברי

ſtitate ſua . R. Chanina ſcribit : Rabi Acha nomine Riſch Lakiſch ; Sacerdos magnus ſi peccaverit , vapulat ; ſi dicas in tribus & viginti : Ejus dignitas erit ejus depreſſio ; & Riſch Lakiſch dicit ; ſi princeps peccaverit , vapulat in Synhedrio trium : Quid ſignificat ; Reſtituebatur in priſtinam dignitatem ? Moſe non reſtituebat in priſtinam dignitatem , ſed occidebat . Audivit R. Jodan princeps , & iratus eſt ; miſit poſt eum , ut comprehenderetur Riſch Lakiſch & cum prope eſſet , ut comprehenderetur , conturbatus fugit in Migdala , & alii dicunt in quandam villam , quæ dicitur Chithin . Poſtridie adſcendit R. Jochanan in domum conventus ; pariterque adſcendit in domum conventus Rabi Jodan princeps . Dixit illi . Qua de cauſa domine ? Dic nobis verbum legis . In principio comploſit manus ſuas . Dixit illi : Cur complodis manus ? Reſpondit : Nonne ? Ubi eſt Riſch Lakiſch ? Ego eum quæro . Eſt in Migdala : Dixit illi : Poſtridie ego & tu prodibimus in occurſum ejus . Miſit R. Jochanan ad Riſch Lakiſch . Præpara tibi verbum legis , quod princeps prodibit in occurſum tuum ; Prodiit in occurſum eorum ; & immutavit aquas maris in ſanguinem . Quando venit Deus ad redimendum Iſrael , non miſit nuncium , neque Angelum , ſed ipſemet venit : Scriptum eſt enim *Exod.* XII. 12. *Et tranſibo per terram Ægypti ;* ipſe & omnis comitatus ipſius . Dixit illis . Ecquid vidiſti , ut hoc diceres ? Reſpondit illis . Quid putaſtis ? Ego vos non timeo , quia doceo legem ; Etenim dicit R. Samuel bar R. Iſaach : *Nolite filii mei , non enim eſt bona fama* I. *Sam.* II. 24. R. Elieſer nomine Channa : Deſuper , deſuper cannam in fimbria . Inferius inferius , cannam in fimbria . Rabi Jochanan dicit : Inferius ſimpliciter. Rabi Jochanan adſcendit ad viſitandum R. Chanina , in medio plateæ audivit eum obdormiiſſe : Dixit mittens : Affer mihi meliores veſtes , quas induo in Sabbatho , ut lacerem . R. Jochanan diſſentit a R. Jodan in duobus : Et ſententia R. Elieſer nomine Channa conſentit cum R. Jehuda ; atqui juxta mentem R. Jehuda non diſcindet ullo modo ; Non eſt conſtitutio niſi tantum pro patre , & matre juxta mentem R. Meir. Etenim extat traditio . Pro omnibus mortuis non ſeparabit cannam in fimbria niſi tantum pro patre , & matre ; verba Rabi Meir . R. Jodan dicit : Omnis laceratio , in qua non ſeparetur canna in fimbria , eſt laceratio inſulſa . Quid inde ? Gravius eſt in ſummo ſacer-

רבי מאיר. רבי יודן אומר כל קרע שאינו
מבדיל קנה שפה הרי זה קרע של תפלות.
מאי כהון חומר הוא בכהן גדול שיהא מבדיל
קנה שפה. כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל
דברי רבי מאיר. ר׳ יהודה אומר כל אותו
היום. ר״ש אומר גומר כל העבודה שיש
בידו ובא לו. בין רבי מאיר לר״ש חדא׃
בין רבי יודה לר״ש חדא. בין רבי מאיר
לרבי יודה הכנסה. רבי יעקב בן דסאי
מפסיק ביניהון. רבי מאיר אומר היה בפנים
היה יוצא. היה בחוץ היה נכנס. רבי יהודה
אומר היה בפנים היה נכנס. היה כחוץ לא
היה נכנס. רבי שמעון אומר גומר כל
העבודה שיש כידו ובא לו. רבי יוסי בי רבי
בון בשם רב הונא מתניתא לריש לקיש ומן
המקדש לא יצא עמהן אין יוצא. יוצא הוא
אחריהן. הן ניכסין והוא נגלה ויוצא עמהן
עד פתח העיר דברי רבי מאיר. רבי יודן
אומר אינו יוצא מן המקדש שנאמר ומן
המקדש לא יצא. יצא לא היה חוזר. רבי
אבהו בשם רבי לעזר אין אנינה אלא
למת בלבד. דכתיב ואנו ואבלו פתחיה. התיב
חייה בר אדא והכתיב ואנו הדייגים. אמר
רבי חנינה ביני מתנית׳ שאין אנינת טומאה
אלא למת בלבד. תני אי זו היא אנינה
משעת מיתה עד שעת קבורה דברי רבי.
וחכמים אומרים כל אותו היום. אשכחת מר
קולת וחומרת על דעתיה דרבי. קולת
וחומרת על דעתיה דרבנן. מה מפקה
מביניהון מת ונקבר בשעתו. על דעתיה דרבנן
אסור כל אותו היום. על דעתיה דרבי
אינו אסור אלא אותה שעה בלבד. מת
ונקבר לאחר ג׳ ימים על דעתיה דרבני
אסור כל אותו היום. על דעתיה דרבן
אסור עד שלשה ימית. אתא רבי אבהו
בשם רבי יוחנן ורב חסדא תרויהון מרין
מודה רבי לחכמים שאין אסור אלא אותו
היום בלבד. כהא דתני רבי אומר תדע
לך שאין אנינות לילה תורה. שהרי אמרי
אונן טובל ואוכל פסחו לערב. והרי אמרו
אנינות תורה. רבי יסא ברבי בשם ר׳ חונה
תיפתר שנקבר ברמדומי חמה.

הלכה ב׳ וכשהו מנחם את אחרים כו׳.
הדא אמרה ספסל אין בו משום כפיית
המיטה. כהן גדול חייב בכפיית המיטה. תני

cerdote, eo quod dividat cannam in fimbria: summus sacerdos lugens offert, at non comedit; verba R. Meir. R. Jehuda dicit: Toto illo die. R. Simeon dicit: Perficit totum ministerium, quod est in ejus manu, & abit: Inter Rabi Meir & Rabi Simeon unum intercedit; & inter R. Jehuda & R. Simeon unum; Inter R. Meir & R. Jehuda discrimen est de introitu. R. Jacob ben Dasai statuit inter illos. R. Meir dicit: si fuerit in parte interiori, egredietur; si in exteriori, ingredietur. R. Simeon dicit: Perficiet omne sacrificium, quod est in manu sua, & abibit. R. Jose discipulus R. Bon nomine R. Huna: Traditio juxta mentem Risch Lakisch *: Et de sanctuario non egredietur ;* Non egredietur cum eis; si egrediatur, egredietur post eos; Si illi se tegant, ipse detegitur; & egredietur cum illis usque ad portam civitatis; verba R. Meir. R. Jodan dicit: Non egredietur de sanctuario: Dictum est enim: *Et de sanctuario non egredietur;* Si egrediatur, redibit. Rabi Abau nomine R. Elieser; Non est luctus nisi pro mortuo duntaxat. Scriptum est enim *Isai.* 111. 26. *Et mœrebunt, atque lugebunt portæ ejus.* Respondit Chjah bar Ada: Atqui scriptum est ibid. XIX. 8. *Et lugebunt piscatores.* Dicit R. Chanina; sic se habet Misna; quod luctus non polluat nisi pro mortuo duntaxat. Traditio: Quinam est iste luctus? Ab hora mortis usque ad horam sepulturæ: Verba Rabi. Et sapientes dicunt; toto illo die. Deprehenditur, quod dicantur allevationes & aggravationes ex mente Rabi, & allevationes & aggravationes juxta mentem sapientum. Quidnam ex eorum sententia eruitur? Si moriatur & sepeliatur hora sua; ex mente sapientum, vetitus est totus ille dies; ex mente Rabi non est vetita nisi ea hora duntaxat; Si moriatur, & sepeliatur post tres dies, ex mente sapientum vetitus est totus ille dies; ex mente Rabi, vetitum est usque ad tres dies. Adducit R. Abau nomine Jochanan, & R. Chasda; ambo dicunt; & consentit Rabi cum sapientibus, quod non sit vetitus nisi ipse dies duntaxat: Juxta illud quod docetur. Rabi dicit: Scito, quod luctus noctis non sit ex lege; Etenim jam dixerunt; Lugens se lavat, & comedit vespera Pascha suum; & ecce dicunt, quod luctus sint ex lege. R. Isa bar R. Bon, nomine R. Huna; Potest explicari, quod sepelierit in occasu solis.

Constitutio II. Et quando consolatur alios &c. Hoc dicit, quod sella ibi non sit, propter depressionem lecti. Sacerdos ma-

איך מוציאין את המת סמוך לקרית שמע אלא אם כן הקדימו שעה אחת. או איחרו שעה אחת כדי שיקראו ויתפללו. והתנינן קברו את המת וחזרו. תיפתר באינון דהוון סברין דאית בה ענה ולית בה ענה. תני ההספד וכל העסוקין בהספד מפסיקין לקרית שמע ולא לתפילה. מעשה היה והפסיקו רבותונו לקרית שמע ולתפילה. והתנינן אם יכולין להתחיל ולגמור. מתניתא ביום ראשון מה דתני ביום שני. אמר ר׳ שמואל בר אבדומא זה שנכנס לכנסת ומצאן עומדין לתפילה אם יודע שיכול לגמו׳ עד שלא יתחיל שליח ציבור לענות אמן יתפלל. ואם לאו אל יתפלל. באי זה אמן אמרו. תרין אמורין חד אמר של האל הקרוש. וחד אמר של שומע תפילה בחול. תני רבי יהודה אומר היו כולן עומרין בשורה משום כבוד חיובין. משום אבל פטורין. ירדו לספד הרואין פנים פטורין. ושאין רואין פנים חייבין. והדא דתנינן כשמנחם אחרי׳ כל העם עוברין זה אחר זה. והממונה ממצעו בינו לבין העם כמשנה הראשונ׳ והא דתנינן הפנימין פטרין והחיצונין חייבין כמשנה הראשונה. אמר רבי חנינה בראשונה היו משפחות עומרות והאבילין עוברין. משרבת תחרורת בציפרין התקין רבי יוסי שיהו משפחות עוברות והאבילים עומרין. אמר רבי שמואל דסופפתה חזרו הדברים ליושנן.

הלכה ג׳ מלך לא דן ולא דנין אותו כו׳. לא דן והכתיב ויהי דוד עושה משפט וצדעה לכל עמו. ותמר הכן. אמור מעתה הירה דן הרין זיכה הזכיי וחייב החייב הירה החייב עני נותן לו משלו נמצא עושה דין לזה וצדקה לזה. רבי אומר יהיה דן וזיכה הזכיי וחייב החייב מעלה עליו המקום כילו עשה צדקה עם החייב שהוציא גזילה מירו. ולא דנין אותו. על שם מלפניך משפטי יצא. ר׳ יצחק בשם ר׳ המלך וציבור נידונין לפניו בכל יום שנאמר לעשות משפט עברו

magnus tenetur ad incurvationem lecti. Traditio: Non efferunt mortuum prope horam recitandi *Audi*; si ita est; aut anticipabunt, aut posticipabunt horam unam, ut legant, & orent. Atqui legimus; Sepelient mortuum, & revertentur. Potest exponi de lugentibus, quod putent, quod in eo sit afflictio, & non sit in eo afflictio: Traditio: Lugens, & omnes, qui occupati sunt in luctu cessant a recitando Audi, at non ab oratione: Narratur, quod cessaverint sapientes a recitando Audi, & ab oratione: Atqui legimus; si possint incipere & absolvere: Misna: in die primo; quid est quod docet; in die secundo? Dicit R. Samuel bar Abaduma: Siquis ingrediens in congregationem, inveniat stantes ad orandum; si norit, quod possit absolvere, priusquam incipiat minister cœtus respondere amen, poterit orare; si minus, non orabit. De quo Amen dixerunt? Duo dicunt: Alter dicit, in Amen ubi dicitur Deus benedictus, & alter dicit; Qui audit orationem, in die profano. Traditio: R. Jehuda dicit: Omnes consistunt in serie, propter honorem eorum, qui tenentur; propter luctum liberi sunt; Si descendant ad lugendum, qui vident faciem, liberi sunt; si vero non videant faciem, tenentur. Hoc est, quod legimus; quando consolatur alios, universus populus sigillatim incedit; & præfectus intermedius est inter ipsum & populum, juxta priorem Misnam. Atque hoc est quod legimus, interiores liberi sunt, & exteriores tenentur, juxta Misnam priorem. Dicit R. Chanina; in principio familiæ stabant, & lugentes incedebant; postquam multiplicata est contentio in Tsippori; constituit R. Jose, ut familiæ incederent, & lugentes consisterent. Dicit R. Samuel ex Suphatha: Restituerunt res in pristinum statum.

Constitutio III. Rex neque judicat, neque judicatur &c. Non judicat: Atqui scriptum est 2. *Sam.* VIII. 15. *Faciebat quoque David judicium, & justitiam omni populo suo*. Et tu ita dicis? Dic: Hinc si judex judicat, & justificat innocentem, & damnat reum, si damnet pauperem, dabit ille de bonis suis; deprehenditur, quod faciat judicium huic, & illi eleemosynam. Rabi dicit: Si judex justificet innocentem, & damnet reum, imputatur illi a Deo perinde ac faciat eleemosynam reo, eo quod educat rapinam de manu sua; Neque judicatur. Eo quod dictum est *Ps.* XVII. 2. *De facie tua judicium meum prodeat*. R. Isaach nomine Rabi: Rex & cœ-

ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. רבי יודן
אומר אם רצה לחלוץ ולייבם זכור לטוב.
אמרו לו אם את אומר בן נמצאת פוגם בכוה
המלך. אין נושאין לא אלמנתו ולא גרושתו
של מלך. על שם ותהיינה צרורות עד
יום מותן אלמנות חיות. רבי יודה בר פזי
בשם רבי יוחנן מלמד שהיה דוד מקלעתן
ומקשטתן ומכניסן לפניו בכל יום ואו' ליצרו
הרע תאבת' דבר האסור לך. חייך שאני
מתאיבך דבר המותר לך. רבנין דקיסרין
אמרין אסורות ממש היו. ומה כלי הדיוט
שנשתמש בהן הדיוט אסור למלך להשתמש
בו. כלי המלך שנשתמש בהן הדיוט אינו
דין שיהא המלך אסור לשמש בהן. רבי יודן
אומר נושא המלך אלמנת המלך שמצינו
בדוד שנשא אלמנת שאול שנ' ואתנה לך
את בית אדניך ואת נשי אדניך בחיקך. זו
רצפה אביגיל ובת שבע. שלשה בנים
היו לחצרון דכתי' ובני חצרון ירחמאל ואת
רם ואת כלובי. הוא ירחמאל קדמוי. אלא
שנשא אש' גויה להתעטר בה דכתי' ותהי
אשה אחרת לירחמאל ושמה עטר' היא
אם אונם הכניס' אנינה לתוך ביתו. ורם
הוליד את עמינדב ועמינדב הוליד את
נחשון ונחשון הוליד את שלמה ושלמון
הוליד את בועז. ובועז נשא את רות.
הא נבל אתי מן דכלובי. אמר נבל לית
בישר' בר טבין סגין מישר' הדא היא דכתי'
ואיש במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול
מאד והו' כליבי. דאתי מן כלובי. וישמע
דוד במדבר כי גוזז נבל. ואמרתם בה
לחי. לקיומא. ואתה שלום ונו'. א"ר יוספא
בר שונם נעשו מחנה. ויען נבל את עבדי
דוד וגו'. ומניין לדיני נפשות שמתחילין מן
הצד. תנא שמואל הזקן קומי רבי אחא
ויאמר דוד לאנשיו וגו'. ויעט בהם. מהו
ויעט בהם. אפחין במילין. ועתה דעי וראי
מה תעשי. ותפגוש אותם. גילת שוקה והלכו

& cœtus judicantur coram eo singulis diebus: Dictum est enim 1. *Reg.* VIII. 59. *Ut faciat judicium servo suo, & populo suo Israel per singulos dies*. R. Jodan dicit: Si velit se discalceare, & jure leviratus uti, memoratur illi in bonum. Dixerunt illi: Si ita dicas, deprehenderis quod deturpes decus regis; Non nubunt viduæ, neque repudiatæ regis: Ex eo quod dictum est *Sam.* XX. 3. *Et erunt clausæ usque ad diem mortis suæ in viduitate viventes*. R. Jehuda bar Pazi nomine R. Jochanan: Docetur, quod David implecteret earum capillos, & ornaret, & introduceret in conspectum suum, singulis diebus, & diceret concupiscentiæ suæ malæ; Amas rem quæ tibi vetita est; Per vitam tuam ego faciam, ut ames rem tibi licitam. Sapientes Cæsarienses dicunt: Absolute erant interdictæ. Sicut vasa vulgaria, quibus usus sit idiota, sunt vetita regi, ut iis uti possit; vasa regis, quibus idiota usus sit, non erit æquum, ut vetitum sit regi illis uti? R. Jodan dicit; Potest nubere rex viduæ regis, eo quod deprehendamus quod David nupserit viduæ Saul: Dictum est enim 2. *Sam.* 12. 8. *Dedique tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinum tuum*. Hæc est Ratsepha, Abigail, & Betsabee. Tres filii fuerunt Hesron: Scriptum est enim 1. *Paral.* 11. 8. *Filii autem Hesron, Jerameel, & Ram, & Calubi*; Et Jerameel erat primogenitus, & nupsit mulieri gentili, ut cum ea coronaretur. Scriptum est enim: *Et fuit uxor alia Jerameel, & ejus nomen Athar quæ fuit mater Onam*: Quæ intulit luctum in domum suam. *Et Ram genuit Aminadab, & Aminadab genuit Nahasson, & Nahasson genuit Salomo, & Salomon genuit Booz*: *Et Booz nupsit Ruth*. Ecce Nabal procedebat ex Calubi. Dixit: Nabal in Israel non erat filius bonorum, qui multi erant ex Israel. Scriptum est enim 1. *Sam.* XXV. 2. *Et vir in Maon, & possessio ejus in Carmelo, & homo ille magnus nimis: & ipse erat durus* eo quod originem duceret ex Calubi. *Cum ergo audisset David in deserto, quod tonderet Nabal gregem suum: Et diceris: Sit fratribus meis*: Ad confirmandum: *Et tibi pax*. Dicit R. Josata bar Shunam; facta fuerunt castra. *Respondit autem Nabal servis David &c.* Et unde probatur, quod in judiciis capitalibus fiat initium a latere? Docuit Samuel senior coram R. Acha: *Tunc dixit David viris &c. Et conversus ad illos*: Quid *conversus ad illos*? Expulerunt verbis: *Quamobrem considera, & recogita quid facias*. Et

oc-

לאורה . והפגוש אותם הוקרו כולם . וחד אמר אך לשקר שמרתי וגו׳ . משתין בקיר . מה עיסקיה דכלבא משתין בכתלא. אפילו על כלבא לינא חיים . ותרא אביגיל את דוד וגו׳ . אל מרי דוד אנא מה עבדית בניי מה עבדון . בעיריי מה עבד . אמר לה מפני שקילל מלכות דוד . אמרה ליה ומלך אתה אמר לה ולא משחני שמואל למלך . אמרה לו עדיין מוניטה דמרן שאול קיים . ואני אמתך . מלמד שתבעה לתשמיש . מיד הוציאה כתמה והראת לו . אמר לה וכי רואין כתמין בלילה . אמרה ליה ולא ישמעו אזניך מה שפיך מדבר . כתמין אין רואין בלילה ודיני נפשות דנין בלילה . אמר לה כבר נגמר דינו מבעוד יום . אמרה לו ולא תהיה זאת לך לפוקה אמר רבי לעזר פיקפוקי דברים היה שם . רבי לוי הוה עבד פרשתא . והוה רבי זעירא מפקד לחברייא עלון ושמעון קליה דרבי לוי דרש דלית איפשר ליה דהוא מפקא פרשתא דלא ריבוון עאל ומר לון לא ושמע רבי זעירא ומר אוף באגדתיה אית ריבוון . לפוקה פיקפוקי דברים היה שם . אל בר תיפוק פקפוקתך היו אומרים עליך שופך דמים ארת ולמכשול עון אתה עומד להיכשל באשת איש מוטב אחת ולא שתים עתידה רובה מן הדה מייתי לא תהא דא כדא . ולשפוך דם . עומד אתה למלוך על ישראל והן אומרים עליך שופך דמים היה והדא דתימר כל המקלל מלכות בית דוד חייב מיתה . אדיין מחוסר כסא את . וזכרת את אמתך . מלמד שפקרה עצמה . וכיון שפקרה עצמה פגמה הכתוב בכל קרייא את קרי אביגיל בר מהדין פסוקא ויאמר דוד לאביגל ברוך השם וגו׳ . מבוא ברמים . דם נידה ושפיכות דמים .

הלכה ד׳ מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטורין שלו . הדא אמרה דרגש יש בו משום כפיית המיטה . המלך אינו חייב בכפיית המיטה . אית תניי תני הנשי׳ מהלכות תחילה והאנשים אחריהם .

occurrit illis. Detexit crus & incesserunt ad ejus lucem: *Et occurrit illis*. Et occurrerunt omnes. Et alter dicit: *Vere frustra servavi &c. Mingentes ad parietem*. Opera est canis, ut mingat ad parietem: Vel canis non servabitur vivus. *Cum autem vidisset Abigail David*. Dixit illi Domine mi David: Ego quid feci? Filii mei quid fecerunt? Greges mei quid fecerunt? Dixit illi; Qua de causa maledixisti regnum David? Respondit illi: Esne tu rex? Dixit illi: Nonne me unxit Samuel in regem? Respondit: Nonne moneta domini nostri Saul adhuc conservatur? *Ego autem ancilla tua*. Docetur, quod quæsierit ei servire. Statim produxit maculam & illi ostendit: Dixit illi: Num inspiciunt noctu maculas? Respondit: Et non audierunt aures tuæ, quod os tuum loquitur? Maculas noctu non inspiciunt, & judicia capitalia noctu peraguntur? Dixit illi: Jam interdiu perfectum est ejus judicium: Respondit: *Ne sit tibi hoc in offendiculum*? Dicit Rabi Eliefer: Scrutationes verborum ibi fuerunt: R. Levi exponebat sectionem: & R. Zehira præcepit sociis: Ascendite; & audite vocem R. Levi, qui exponit, quod non sit possibile, quod ille proferat sectionem sine dissensione. Adscendit, & dixit illis: nonne? & audiens Rabi Zehira dixit: Vel in allegoriis erit contentio. *In offendiculum*. Ad scrutandum scrutationes: Dixerunt illi: Quando scrutaberis scrutationes tuas, illi dicent de te, quod effusor sanguinis fueris: *Et in scandalum*: Delictum tu vis patrare, ut impingas in uxorem viri; melius est unum quam duo; considera ex hoc, quod hoc non sit sicut illud: *Quod effuderis sanguinem*: Tu regnabis super Israel; & illi de te dicent; quod effusor sanguinum ille fuerit; & tu dicis; qui maledicit regno domus David, reus est mortis. Deest adhuc tibi solium. *Recordaberis ancillæ tuæ*. Docet, quod prostituerit seipsam, & postquam se prostituit, illam dehonestavit textus; In singulis textibus vocatur Abigail: Hinc in hoc textu dicitur: *Et dixit David ad Abigal: Benedictus Dominus &c. Non irem ad sanguinem*; Ad sanguinem menstruatæ, & ad effusiones sanguinum.

Constitutio IV. Si sibi propinquus moriatur, non egredietur de porta sui palatii &c. Hoc dicit; quod in strato sit incurvatio lecti. Rex non obligatur ad incurvationem lecti: Est qui docet, quod mulieres incedant in principio, & post eas viri: & est qui docet, quod viri ince-

ואית תניי תני אנשים תחילה והנשים
אחריהם . מאן דמר הנשים תחילה שהן
גרמו מיתה לעולם . מאן דמ' האנשים
תחילה הפני כבוד בנו' ישר' שלא יהו מביטין
בנשי' . והכת' והמלך דוד הולך אחרי המיטה
אמרו לא היה דבר אלא לפייס . מאן
דהוה מפיים לנשייא הוה מפייס לגובריא
ומאן דהוה מפייס לגובריא . הוה מפייס
לנשייא . כתיב ויסב דוד וגו' . מהו הריקים .
א"ר בא בר כהנא הריקים שבריקי' זו
ארכסטס . אמר' לו היום נגלה כבוד בירת
אבא . אמרו עליו על בית מאול שלא ראו
אותן לא עקב ולא גודל מימיהן . הדא
היא דכתיב ויבא אל גדרות הצאן . רבי
בון בר רבי לעזר גדר לפנים מגדר היה .
ויבא שאול להסך את רגליו . הוה חמי ליה
משלשל ציבחר ומסליק ציבחר . אמר ארור
סגע בהדין צניעה הדא דו מר ליח הנה
היום הזה אשר ראו עיניך וגו' . ואחס עליך
אין כתוב אלא ותחס עליך . צניעותך היא
חסה עליך . ויאמר דוד אל מיכל וגו' . ועם
האמהות אשר אמרת עמם אכבדה . שאינן
אמהו' אלא איםהות ובמה נענשה ולמיכל
בת שאול לא היה לה וולד . והכתיב
והששי יתרעם לעגלה אשתו . אלא שגערת
כעגלה ומתה . אין לך אדם בישראל שביזה
עצמו על המצות יותר מדוד . מפני מה
ביזה עצמו על המצות שהיו מביטין בארון
ומתים . דכתיב ויך באנשי בית שמש וגו' .
רבי חנינה ורבי מנא חד אמר ויך בעם
שבעים איש . זו סנהדרין . וחמשים אלף
שהיו שקולין כנגד חמשי' אלף . וחד אמר
ויך בעם שבעים איש זו סנהדרין . וחמשים
אלף מעם הארץ . כתיב שיר המעלות לדוד
יי' לא גבה לבי בשעה שמשחני שמואל .
ולא רמו עיני בשעה שהרגתי את גולית
ולא הלכתי בגדולות בשעה שהעליתי בארון .
ובנפלאות ממני בשעה שהחזירוני למלכותי .

cedant in principio, & post eas mulieres; qui dicit, quod viri incedant in principio, ratio est, quod illæ causantur mortem mundo. Qui dicit, quod mulieres incedant in principio; intelligitur propter honorem filiarum Israel, ne viri suspiciant mulieres. Atqui scriptum est 2. *Sam.* III. 31. *Et rex David incessit post lectum*. Responderunt: Hoc non est factum nisi ad satisfaciendum. Qui satisfacit hominibus, satisfacit Deo, & qui satisfacit Deo, satisfacit hominibus: Scriptum est 1. *Deut.* XVI. 43. *Et reversus est David &c.* Quid *vani*? Dicit R. Bo bar Channa. Vanissimi, qui sint in vanis; Isti sunt prædones. Dixerunt illi: Hodie manifestabitur gloria domus patris. Dixerunt de domo Saul, quod non viderint in iis calcaneum neque pollicem a diebus suis: Hinc scriptum est 1. *Sam.* XXIV. 4. *Et venit ad caulas ovium*. R. Bon bar R. Eliefer; caula intra caulam erat; *Et venit Saul ad purgandum ventrem*. Ibid. Ipse vidit illum pausillum demittentem, & pausillum extollentem. Dixit: Maledictus, qui attingit hanc verecundiam; Hoc est quod dicit; *Ecce hodie viderunt oculi tui &c.* ואחס; *Peperci tibi* non scriptum est sed ותחס. Verecundia tua curam habuit super te: 2. *Sam.* VI. 21. *Dixitque David ad Michol: Et cum ancillis tuis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo*: Etenim ancillæ non sunt, sed matres: Et quomodo explicabimus? *Et Michol filiæ Saul non est natus filius*. Atqui scriptum est 2. *Sam.* III. 5. *Sextus autem Jethraam de Egla ejus uxore*: At rugiit sicut vitula, & mortua est. Nemo est in Israel, qui se despexerit propter præcepta magis, quam David. Qua de causa se despexit propter præcepta? Quia inspiciebant in arcam, & moriebantur. Etenim scriptum est: 1. *Sam.* VI. 19. *Et percussit de viris Bethsamitis*. R. Chanina, & R. Mena; alter dicit: *Et percussit de populo septuaginta viros*. Hoc est Synhedrium: *Et quinque millia de populo terræ*. Quod æquiparentur quinque millibus: Et alter dicit: *Et percussit de populo septuaginta viros*. Hoc est Synhedrium: *Et quinque millia de populo terræ*. Scriptum est: *Canticum graduum David Domini*. Non exaltavi cor meum, quo tempore me unxit Samuel; neque elati sunt oculi mei, quando interfeci Goliath; neque incessi in magnificentia, quando adscendere feci Arcam; & in admirandis ex me, quo tempore restitutus sum in regnum meum: *Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea*. *Psal.*

אלא אם לא שויתי ודוממתי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי . כהן ינקא דנחירת ממעי אימיה כן הוות נפשי עלי.

הלכה ה׳ ומוציא למלחמת הרשות כו׳. דכתי׳ על פיו יצאו ועל פיו יבאו . ופורץ לעשות לו דרך דכתיב נהגו לפני המקנה ויאמרו זה שלל דוד . הוא היה עם דוד באפס דמים. רבי יוחנן אמר כחקל סומקתה. ור׳ שמואל אמר שמשם נפסקו דמים ופלשתים נאספים וגו׳ . רבי יעקב דכפר חנן אמר ערשין היו אלא שהיתה ענבה שלהן יפה כשל שעורין . אמר ר׳ לוי אילו הן הפלשתים שהיו בהין זקופין כשעורין והולכין להן נמוכין כערשין. כתוב אחד אומר ותהי שם חלקת השדה מליאה שעורים . וכתי׳ מליאה ערשים . רבי שמואל בר נחמן אמר שנה אחת היתה ושתי שדות היו. אחת שעורים ואחת ערשים . פשיטא לי לאביד וליתן דמים דילמא פשיטא ליה לאביד שלא ליתן דמ׳ . אי זה מהן יאבד ואי זה מהן יתן דמי׳ של ערשי׳ ושל שעורין . אלא של עהשי׳ מאכל אדם . ושל שעורין מאכל בהמ׳. של ערשי׳ אינה חייבת בחלה ושל שעורין חייבת בחלה . ערשים אין עומר בא ממנה . עורים עומר בא ממנה. ורבנין אמרי׳ שדה אחת ושתי שני היו . היה למד משל אשתקד ואין למדין משנה לחבירתה. ויתיצבו בתוך החלקה ויצילוה . כתוב אחד אומר ויצילוה . וכתוב אחר אומר ויצילה . אלא מלמד שהחזירה לבעליה והיתה חביבה עליו בשדה מליאה ברכום . כתיב ויתאו דוד ויאמר מי ישקיני מים מבור בית לחם וגו׳ . ר׳ הייה בר בא׳ אמר הלכה נצרכה לו. ויבקעו שלשה. ולמה שלשה שאין הלכה מתבררת פחות משלשה. ולא אבה דוד לשתות. לא אבה דוד שתיקבע הלכה על שמו . ויסך אותם לי״ . קבעה מסכת לדורות . ופורץ לעשות לו דרך . בר קפרא אמר חג היה וניסוך מים היה והיתר במה היה. ויבקעו שלשה . ולמה שלשה אחד הורג ואחד מפנה הרוגים.

Psal. CXXXI. 2. Sicut puer, qui egreditur de utero matris suæ, ita est anima mea super me.

Constitutio V. Atque educit ad bellum arbitrarium &c. Etenim scriptum est *Num.* XXVII. 17. *Ad verbum ejus egredientur, & ad verbum ejus ingredientur:* Et perrumpit ut faciat sibi viam: Scriptum est enim 1. *Sam.* XXX. 2. *Et duxerunt ante gregem; & dixerunt: Hæc est præda David.* Erat ipse cum David in Ephes Damin: Rabi Jochanan dicit: In agro rubro: & R. Samuel dicit; quod inde cessarint sanguines: *Et Philistiim congregati sunt &c.* 1. *Paral.* XI. 13. R. Jacob de vico Chanan dicit: Lentes erant; at eo quod earum granum erat pulchrius quam siliquæ. Dicit R. Levi; Isti sunt Philistæi, qui egrediebantur erecti sicut siliquæ, & incedebant humiles instar lentium: Alter textus dicit: *Et erat ager regionis illius plenus hordeo;* & alter dicit 2. *Sam.* XXIII. 11. *Plenus lentibus.* R. Samuel bar Nachman dicit; quod fuerit annus unus, & duo fuerint agri, alter hordei, & alter lentium: Unde probatur, quod perdat, & det pretium? Fortasse putat, quod perdat, & non det pretium: Quis est ex iis, qui perdat, & quis est ex iis, qui det pretium lentium, & hordei? Nisi quod lentes sint cibus hominis, & hordeum sit cibus bestiæ. Lentes non obligantur ad placentam; at hordeum obligatur ad placentam; ex lentibus non adducitur manipulus; at ex hordeo adducitur manipulus; At sapientes dicunt: Ager unus erat, & duo erant anni. Docendum est ex anno præterito, neque explicandus est annus ex sibi simili. *Et steterunt in medio agri, & defenderunt eum.* 1. *Paral.* XI. 14. Et alter textus dicit: *Et defendit eum.* Sed docet, quod restitutus sit domino suo, & fuerit dilectus, sicut ager plenus croco: Et scriptum est ibid. *Edesideravit David, & dixit: siquis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem &c.* R. Chjah bar Bo dixit: Constitutio pro illo necessaria erat. *Et irruperunt tres.* 2. *Sam.* XXIII. 15. Cur tres? Quia constitutio non declaratur a paucioribus, quam a tribus. *At noluit David bibere.* Noluit David, ut statueretur constitutio nomine suo. *Et libavit eas Domino.* Statuit constitutionem pro generationibus. Et irrumpit, ut faciat sibi viam. Bar Kaphra dicit: solennitas Tabernaculorum erat, & libatio aquarum, & licita erant excelsa: *Et irruperunt tres.* Et cur tres? Alter occidit, & alter removit occisos, & alter intulit phialam in

ואחר מכניס צלוחית בטהרה. כתוב אחד או׳ וינסך אותם ליי׳. וכתוב אחר אומר ויסך. מאן דמר ויסך מסייע לרבי חייה בר בא. מאן דמר וינסך מסייע לבר קפרא. רבי הונא בשם רבי יוסי הילכות שבויים נצרכה לו. רבי שמעון בר רבי אומר בניין בית המקדש נתאוה.

הלכ׳ ו׳ לא ירבה לו נשים כו׳. רב כהנא אמר על שם הששי יתרעם לעגלה. ומה כתי׳ חמן ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה. לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבהו. על שם ויעקר דוד את כל הרכב וגו׳. וכסף וזהב לא ירבה לו אלא כדי ליתן אפסנייא. רבי יהושע בן לוי אמר ובלבד אפסנייא של שנה זו בלבד. אמר ר׳ אחא אמר שלמה שלשה דברים שעחקה עליהן מידת הדין חיללתים. לא ירבה לו נשים. וכתי׳ והמלך שלמה אהב נשים נכריות. רבי שמעון בן יוחי אמר אהב ממש לזנות. חנניה בן אחי רבי יהושע אומר על שם לא תתחתן בם. רבי יוסי או׳ למושכן לדברי תורה ולקרבן תחת כנפי השכינה. רבי ליעזר אומר על שם גם אותו החטיאו הנשים הנכריות. אשכח תימר רבי שמעון בן יוחי וחנניה ור׳ ליעזר חדא. ור׳ יוסי פליג על תלתיהון. לא ירבה לו סוסים. וכתי׳ ויהי לשלמה ארבעים אלף אוריות סוסים למרכב ושנים עשר אלף פרשים. בטלנים היו. וההדיוט מותר בכולן. וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. וכתי׳ ויתן המלך את הכסף בירושלם באבנים. ולא היו נגנבות. אמר ר׳ יוסי בן חנינה אבני עשר אמות ושמונה אמות. תני רבי שמעון בן יוחי אפילו משקלות שהיו בימי שלמה לא היו של כסף אלא של זהב. ומה טעם אין כסף נחשב בימי שלמה. כתיב לשחוק אמרתי מהולל. אמר הקב״ה לשלמה מה עטרה זו בראשך. רד מכסאי. רבי יוסי בן חנינה אמר באותה שעה ירד מלאך ונדמה כדמות

in puritate. Alter textus dicit: *Et libavit eas Domino*. Et alter dicit: *Et libavit*. Qui dicit: *Et libavit*, favet τῷ R. Chjah bar Bo; Qui dicit: *Et libavit:* Favet τῷ Bar Kaphra. R. Huna nomine R. Joſe: Conſtitutiones captivorum ſunt illi neceſſariæ. R. Simeon bar Rabi dicit: Ædificationem domus ſanctuarii deſideravit.

Conſtitutio VI. *Ne multiplicet ſibi uxores &c.* R. Channa dicit ea de cauſa, quod dictum eſt 2. *Sam.* III. 5. *Sextus quoque Jethraam de Egla*. Et cur ibi ſcriptum eſt 2. *Sam.* XII. 8. *Et ſi parva ſunt iſta, adjiciam tibi ſicut iſtas, ſicut illas? Ne multiplicet ſibi equos:* Niſi eos qui ſufficiant currui ſuo: Ex eo quod dictum eſt 1. *Paral.* XVIII. 4. *Et enervavit David omnes equos curruum &c. Et aurum & argentum non multiplicabit*. Niſi illud quod ſufficiat pro ſtipendio: R. Jehoſua ben Levi dicit; dummodo ſatis ſit pro ſtipendio annuo duntaxat. Dicit R. Acha; dixit Salomo; Tria irriſit Salomon, eo quod ea profanaſſet: *Ne multiplicet ſibi uxores*. Atqui ſcriptum eſt 1. *Reg.* XI. 1. *Et rex Salomo amavit mulieres alienigenas*. R. Simeon ben Jochai dicit; Amavit ſimpliciter meretrices. Chanina filius fratris R. Jehoſua dicit: Ex eo quod dictum eſt: *Non ingrediemini ad eas*. R. Elieſer dicit; ut eas attraheret ad verba legis, & admoveret ſub alas Divinitatis. R. Elieſer dicit; ex eo quod dictum eſt *Nehem.* XIII. 26. *Et ipſum duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ*. Deprehenditur, quod dicas, quod R. Simeon ben Jochai, & Chananjah, & R. Elieſer in uno diſſentiant, & R. Joſe in tribus diſſentiat: *Ne multiplicet ſibi equos:* Atqui ſcriptum eſt 1. *Reg.* IV. 26. *Et habebat Salomo quadraginta millia præſepia æquorum currilium, & duodecim millia equeſtrium:* Otioſi erant: Et privato omnia permittuntur: *Et argentum & aurum non multiplicabit valde*. Atqui ſcriptum eſt ibid. X. 27. *Fecitque ut tanta eſſet abundantia argenti in Hieruſalem quanta & lapidum*. At non ſurripiebantur: Dicit R. Joſe ben Chanina: Lapides erant decem & octo cubitorum. Docet R. Simeon ben Jochai; Atque etiam ſicli, qui erant in diebus Salomonis, non erant argentei, ſed aurei: Et qua de cauſa dictum eſt ibid. *Et argentum non computabatur in diebus Salomonis?* Scriptum eſt *Eccleſ.* II. 2. *Et gaudio dixi: Quid fruſtra deciperis?* Dixit Deus S. B. Salomoni: Ad quid hæc corona in capite tuo? Deſcende de meo ſolio. R. Joſe ben Chanina dicit: Et ipſa hora deſcen-

שלמה והעמידו מכסאו וישב תחתיו והיה מחזר על בתי כניסיות ובתי מדרשות ואומר אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלם. והוו מרין ליה מלכא יתיב על בסיליון דידיה ותימר אני קהלת. והיו מכין אותו בקנה ומבאין לפניו קערת גריסי׳. באות׳ שעה אמ׳ וזה היה חלקי אית דמרין חוטרא. ואית המרין קניא. אית דמרין קושרתיה. ומי קיטרגו. אמ׳ ריב״ל יו״ד שבירבה קיטרגו. תני ר״ש בן יוחי עלה ספר משנה תורה ונשתטח לפני הקב״ה אמ׳ לפניו רבון העולם כתבתבה תורתך כל דייתיקי שבטלה מקצת בטלה כולה. והרי שלמ׳ מבקש לעקור יו״ד ממני. א״ל הקב״ה שלמ׳ ואלף כיוצא בו בטילין ודבר ממך אינו בטל. רבי הונא בשם רבי אחא יו״ד שנטל הקב״ה מאמינו שרה ניתן חציו על שרה וחציו על אברהם. תני רבי הושעיה עלה יו״ד ונשתטח לפני הקב״ה ואמ׳ רבון העולמים עקרתני מן הצדקה הזאת אמ׳ לו הקב״ה צא לך לשעבר הייה נתון בשם נקיבה ובסוף תיבה. חייך שאני נותנך בשם זכר ובראש תיבה. הדא הוא דכתי׳ ויקרא משה להושע בן נון יהושע. וכות׳ ספר תורה לשמו. שלא יהא ניאות לא בשל אביו ולא בשל רבו. ומגיהין אותו מספר עזרה. על פי בית דין של ע״א. יוצא למלחמה והיא עמו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. והרי דברים קל וחומר ומה אם מלך ישראל שהיה עסוק בצרכי ישראל נאמ׳ בו וקרא בו כל ימי חייו. ההדיוט על אח׳ כמה וכמה. כיוצ׳ בו ואמ׳ ביהושע והגית בו יומם ולילה. והלא דברים ק״ו ומה אם יהושע שעוסק בצורכי ישר׳ נאמר בו והגית בו יומם ולילה. הדיוט לא כל שכן.

הלכ׳ ז׳ מלך ישראל אין רוכבי׳ על סוסו ואין יושבין על ניסלו ואין משתמשין לא בכתרו ולא בשרביטו ולא באחד מכל משמשיו. וכשמת כולן נשרפין לפניו שנ׳ בשלום תמות וכמשרפות אבותיך ישרפו עליך. ואין

scendit Angelus, & assimilatus est Salomoni, & expulit ex ejus solio, & ejus vice sedit, & circumivit Synagogas, & Academias, dicens: Ego Ecclesiastes sum rex super Israel in Hierusalem; & illi dicebant; Rex sedet super suo solio; & tu dicis; Ego sum Ecclesiastes? Et ipsum verberabant canna, & afferebant coram eo scutellas fabarum fressarum? Ea hora dixit: Et hæc erit pars mea. Alii dicunt: Virga; & alii dicunt; canna; & alii dicunt; quod eum alligaverint: Et quis eum accusavit? Dicit Rabi Jose ben Levi; Jod, qui est in ירבה illum accusavit. Docet R. Simeon ben Jochai; Adscendit liber Deuteronomii, & se extendit coram Deo S. B. Dixit coram illo: scriptum est in lege tua. Omne statutum, cujus pars aboletur, aboletur totum: Et ecce Salomon quærit evellere ex me Jod. Respondit Deus S. B. Salomo & mille illi similes abolebuntur, at verbum ex te non abolebitur. R. Huna nomine R. Acha; Jod quod sustulit Deus S. B. ex matre nostra sara, attribuit dimidium Saræ, & dimidium Abrahamo. Docet R. Osajah: Adscendit Jod, & se extendit coram Deo S. B. & dixit: Domine mundorum; Extirpasti me ex hac justa. Respondit Deus S. B. Abi: Olim attributus eras nomini fœminino & in fine vocis: In posterum ego te attribuam nomini masculino, & in principio vocis: Hinc scriptum est: *Deut.* XXXI. 7. *Et vocavit Mose Osua filium Nun Jehosua*. Et scribet librum legis suo nomine; non est conveniens, ut sit patris sui, aut sui magistri. Et emendabit ex libro Ezra ex dicto Synhedrii LXXI. Si egrediatur ad bellum, secum habeat; Dictum est enim *Deut.* XVII. 19. *Et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ*. Ecce argumentum a minori ad majus; Si de rege Israel, qui incumbit necessitatibus Israel, dictum est: *Legetque illud omnibus diebus vitæ suæ*; Quanto magis privatus? Hujusmodi dicitur de Johosua: *Et meditaberis in eo diebus, ac noctibus: Jos.* I. 8. Atqui est argumentum a minori ad majus. Si de Jehosua, qui occupatus erat in iis quæ necessaria erant Israelitis, dictum est: *Et meditaberis in eo diebus ac noctibus*. Quanto magis privatus?

Constitutio VII. Quod spectat regem Israel, nemo vehitur equo suo; & nemo sedet in solio suo, & nemo utitur corona sua, neque sceptro suo, neque alia supellectili; Et quando moritur, omnia coram eo comburuntur; Dictum est enim *Jerem.* XXXIV. 4. *Sed in pace morie-*

ראין אותו ערום ולא כשמסתפר ולא בבית המרחץ. על שם מלך ביופיו תחזינה עיניך. רבי חנינה סלק גבי רבי יורן נשייא נפק לגביה לבוש אותניתיה אמר ליה חזור ולבוש לגיז דידך משום מלך ביופיו תחזינה עיניך. רבי יוחנן סלק גבי ר' יורן נשייא נפק לגביה בחלוקא דכיתנא אמר ליה חזור ולבוש חלוקך דעמרא משום מלך ביופיו וגו'. מי נפק אמר ליה אייתי עטמה. אמר ליה שלח ואייתי לך מנחס טלמא דכתיב ותורת חסד לשונה. מי נפק חמא רבי חנינה בר סיסי מפצע קיסין אמר ליה רבי לית הוא כבורך אמר ליה ומה ניעביד ולית לי מאן דמשמשיני. אמר ליה אין לא הוה לך מאן דמשמשך לא מקבלה עלך מתמנייא. תירגם יוסי מעוני בכנישתא בטיבריה שמעו זאת הכהנים. למה לית אתון לעין באורייתא לא יהבית לכון כ"ד מתנתא. אמר ליה לא יהבין לן כלום. והקשיבו בית ישראל למה לית אתון יהבין כ"ד מתנתא דפקרית יתכון בסיני. אמר ליה מלכא נסיב כולא. ובית המלך האזינו כי לכם המשפט. לכם אמרתי וזה משפט הכהנים. עתיד אני לישב עמהן בדין ילפסכן ולאברן מן העולם. שמע רבי יורן נשייא וכעס. דחל וערק. סלקון רבי יוחנן וריש לקיש לפייס ליה אמרו ליה רבי גברא רבא הוא. אמר ליה איפשר כל מאן דנא שאיל ליה הוא מגיב לי. אמרו ליה אין. אמר ליה מהו דין דכתיב כי זנתה אמם. וכי שרה אמינו זונה הייתה. אמר ליה כבת כן אמה. כאמה בתה. כדור כן הנשיא. בנשיא כן הדור. כמזבח כהניו. כהנא אמר כן כגנתה כן גננה. אמר ליה לא טב דקליל לי דלא באפוי חד זמן. אלא באפיי תלתא זימנין. אמר ליה מהו דין דכתיב הנה כל המושל עליך ימשול לאמר כאמה בתה. וכי אימינו לאה זונה היית דכתיב ותצא דינה. אמר ליה לפום דכתיב ותצא

rieris, & secundum combustionem patrum tuorum, sic comburent te. Neque licet eum adspicere nudum, ne quidem quando tondetur, neque in lavacro ex eo quod dictum est *Isai.* XXXIII. *Regem in decore suo videbunt oculi tui*. Rabi Chanina adscendit ad R. Jodan principem; egressus est ad eum indutus veste lugubri. Dixit illi; revertere, & indue togam tuam; ex eo quod dictum est. *Regem in decore suo videbunt oculi tui*. R. Jochanam adscendit ad R. Jodan principem; egressus est ad eum indusio lineo; Dixit illi; revertere & indue indusium tuum laneum; ex eo quod dictum est: *Regem in decore suo &c.* Quis egressus est? Respondit: Afferam rationem: Dixit: Mitte, & fac ut veniat Menachen Alma. Scriptum est enim *Proverb.* XXXI. 26. *Et lex clementiæ in lingua ejus*: Quis egressus est? Vidit R. Chanina bar Sisi findentem ligna; Dixit illi: Rabi non est decus tuum. Respondit: Quid faciam, cum nemo sit, qui mihi ministret? Dixit illi: Non est tibi, qui tibi ministret? nonne recipis dona. Interpretatus est Jose Meoni in Synagoga in Tiberiade. *Ose.* V. 1. *Audite hoc sacerdotes:* Cur non laboratis in lege? Nonne dantur vobis viginti quatuor dona? Respondit: Nihil nobis datur. *Et attendite domus Israel:* Cur vos non datis viginti quatuor dona, quæ vobis jussa sunt in Sinai? Respondit: Rex sustulit omnia: *Et domus regis auscultante, quia vobis judicium est*. Vobis dixi; *Et hoc judicium sacerdotum*: Futurum est, ut ego sedeam cum illis in judicio ad abscindendum, & perdendum eos de mundo: Hoc audiens R. Jodan princeps iratus est; Timuit, & fugit: Adscenderunt R. Jochanan, & Risch Lakisch ad eum placandum; Dixerunt illi est Rabi vir magnus: Dixit; Fierine potest, ut quod ego eum interrogabo mihi respondeat? Responderunt illi: utique; Dixit: Qua de causa scriptum est *Ose.* II. 2. *Quia fornicata est mater eorum*? Num Sarah mater nostra fornicata fuit? Respondit; Qualis filia talis mater; qualis mater talis filia; Qualis generatio talis princeps; qualis princeps talis generatio. Quale altare tales sacerdotes: Channa dicit: Qualis hortulanus, talis hortus. Dixit vilescam absens nonne melius est ut semel, quam tribus vicibus præsens? Dixit; Cur sctiptum est *Ezech.* XVI. 44. *Ecce omnis, qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud dicens: Sicut mater ita & & filia ejus*. Num Liah mater nostra meretrix fuit? Scriptum est enim *Genes.* XXXIV. 1. *Egressa est autem Dina*. Re-

לאה לקראתו . פשטיך יציאה מיציה . רבי חזקיה הוה מהלך באורחא . פגע ביה חד כותי . אמר ליה רבי את הוא רבהון דיהודאי אמר ליה אין. אמר ליה חמי מה כתיב שום תשים עליך מלך . אשים אין כתיב אלא תשים דאת שוי עלך.

פרק ג'

דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחר . ושניהן בוררין להן עוד אחר דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים שני הדיינים בוררין להן עוד אחר.

ב' זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה דברי רבי מאיר . וחכמים אומרים אימתי בזמן שהוא הביא עליהן ראייה שהן קרובים או פסולין . אבל אם היו כשירים או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן.

ג' זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה דברי רבי מאיר . וחכמים אומרים אימתי בזמן שהוא מביא עליהן ראייה שהן קרובין או פסולין . אבל אם היו כשירין אינו יכול לפוסלן.

ד' אל נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו.

ה' היה חייב לחבירו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך רבי מאיר אומר יכול הוא לחזור בו . וחכמים אומרים איני יכול לחזור בו.

ו' אילו הן הפסולין המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית . ועבדים . אמר רבי שמעון מתחילה לא היו קורין אותן אלא אוספי שביעית משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית . רבי יהודה אומר אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא היא אבל אם יש לו אומנות שלא היא הרי זה כשר .

ז' ואילו הן הקרובים אחיו ואחי אבין ואחי אמו ובעל אחותו ובעל אחות אבין ובעל אחות אמו וחמיו ואגיסו הן ובניהן וחתניהן וחורגו לבדו . אמר רבי יוסי זו משנת רבי עקיבה. אבל משנה ראשונה דודו

spondit; quia scriptum est ibid. XXX. 16. *Et egressa est in occursum ejus Lia*. Explicetur ejus egressus ab hujus egressu. R. Ezechia incedebat per viam, ei occurrit quidam Cuthæus, eique dixit: Rabi esne tu doctor inter Judæos? Respondit: utique. Dixit illi: Vide quid scriptum sit: *Ponendo pones super te regem:* Ponam non scriptum est, *sed pones:* Ut sit ejus timor super te.

CAPUT III.

I. JUdicia pecuniaria a tribus judicantur: Hic sibi deligit unum, & ille sibi deligit unum; & ambo deligunt tertium: Verba R. Meir: & sapientes dicunt: Duo judices sibi deligunt præterea alium.

II. Iste potest reprobare judicem illius, & ille potest reprobare judicem istius; verba R. Meir: Et sapientes dicunt: Quandonam? Quando de iis affert probationem, quod sint propinqui, aut illegitimi. At si fuerint legitimi, aut probari ex dicto Synhedrii, non poterit reprobare.

III. Iste poterit reprobare testes illius, & ille potest reprobare testes hujus: Verba R. Meir. Et sapientes dicunt: Quandonam? Quando poterit afferre probationem, quod sint propinqui, aut illegitimi; at si fuerint legitimi, non poterit eos reprobare.

IV. Si ita dixerit: Fide dignus est mihi pater meus, pariterque mihi est fides dignus pater tuus; sunt mihi fide digni tres bubulci: R. Meir dicit: Potest eos rejicere. Et sapientes dicunt; Non poterit eos rejicere.

V. Siquis socio teneatur juramentum præstare; eique dixerit: *Jura mihi per vitam capitis tui*. R. Meir dicit; poterit revocare; & sapientes dicunt non poterit revocare.

VI. Isti sunt illegitimi, aleator, fœnerator, qui columbas volare docent, nundinatores fructuum anni septimi, & servi: Dicit R. Simeon: Ab initio non appellabantur nisi collectores fructuum anni septimi, postquam multiplicatæ sunt afflictiones, iterum appellati sunt nundinatores fructuum anni septimi: R. Jehuda dicit: Quandonam? Quando aliam non exerceant artem; at si aliam exerceant artem; ecce hic erit legitimus.

VII. Et isti sunt propinqui, frater, patruus, avunculus, sororius, maritus amitæ, & materteræ, vitricus, socer, uxoris sororis vir, ipsi, & eorum filii, & eorum generi; at privignus solus: Dicit R. Jose: Hæc est traditio R. Akiba:

ובן דודו וכל הראוי ליורשו וכל הקרוב לו באות׳ שעה. היה קרוב ונתרחק כשר. רבי יהודה אומר אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה הרי זה קרוב.

ח׳ האוהב והשונא. אי זהו האוהב זה שושבינו. והשונא כל שלא דיבר עמו שלשת ימים באיבה. אמרו לו לא נחשדו ישראל על כך.

ט׳ כיצד בודקין את העדים היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן ומוציאין אותן לחוץ ומשיירין את הגדול שבהן ואומר לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו. איש פלוני אמר לי שהוא חייב לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז.

י׳ היו מכניסין את השני ובודקין אוות נמצאו דבריהן מכוונין נושאין ונותנין בדבר שני׳ אומרי׳ זכאי ואחד אומר חייב זכאי. שנים אומרי׳ חייב ואחד אומר זכאי חייב. אחד אומר זכאי ואחד אומר חייב. ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין. ואפי׳ שנים מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין.

יא׳ גמרו את הדבר היו מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב. ומניין כשיצא לא יאמר אני הוא המזכה וחביריי מחייבין ומה אעשה ורבו עלי על זה נאמר הולך רכיל מגלה סוד.

יב׳ כל זמן שהוא מביא ראייה סותר את הדין. אמרו לו כל ראיות שיש לך הבא מיכן ועד שלשים יום הביא בתוך שלשים יום סותר. לאחר שלשים יום אינו סותר. אמר רשב״ג מה יעשה לא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים. אמרו לו הבא עדים אמר אין לי עדים. הבא ראייה אמר אין לי ראייה. ולאחר זמן מצא עדים ומצא ראייה הרי זו אינה כלום.

יג׳ אמר רשב״ג מה יעשה לא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים ולא היה יודע שיש לו ראייה ומצא ראייה. אמרו לו הבא

ba: At prima traditio talis est: Patruus, patruelis, & quicunque hæreditatem ejus adire potest, & quicunque illi affinis est ipsi illo tempore; Si fuerit affinis, & fuerit soluta affinitas, erit legitimus: R. Jehuda dicit: Si ejus filia moriatur, & ex ea sint filii superstites, ecce hic erit propinquus.

VIII. Amicus, atque inimicus: Quinam est amicus? Iste est paranymphus. Quinam est inimicus? Qui secum non fuerit locutus tribus diebus odii causa. Dixerunt illi: De hoc non sunt suspecti Israelitæ.

IX. Quomodo examinantur testes? Intro vocatos perterrefaciunt, & exactis illis, retinent maximum ex illis testibus; & illi dicit: Dic, quo pacto scias, quod hic illi debeat. Si respondeat; ipse mihi dixit: Ego isti debeo. Vir N. N. mihi dixit, quod iste debeat: Nihil dixit; nisi quando dixerit: Nobis præsentibus confessus est, quod illi deberet ducentas drachmas.

X. Introducebant secundum, eumque explorabant; Si deprehenderent, quod eorum verba consentirent, de causa deliberant; Si duo dicant: Est innocens; & unus dicat: est reus; erit innocens; Si duo dicant; est reus; & unus dicat; est innocens; erit reus; si unus dicat; est innocens; & unus dicat; est reus; & unus dicat; quod sibi non constet; adduntur judices; vel si duo absolvant, aut damnent, & unus dicat, quod sibi non constet, adduntur judices.

XI. Re confecta; Illi intro vocantur; maximus inter judices dicit; Tu vir N. N. es innocens; Tu vir N. N. es reus: Et unde probatur, quod quando de judicio egreditur, dicere non possit? Ego te absolvi, at mei socii te condemnarunt: Quid facerem; cum illi me numero antecellerent? De hoc dictum est *Prov.* XI. 13. *Qui prodit arcanum calumniator est*.

XII. Quandiu affert probationem, instauratur judicium: Dicebant illi: Omnes probationes, quas habes, affer hinc usque ad triginta dies; Si afferat intra triginta dies; instauratur judicium; post triginta dies non instauratur: Si illi dicant; Adduc testes; & ille respondeat; Non sunt mihi testes: Affer probationem; & dicat: Non est mihi probatio: & post tempus inveniat testes, & inveniat probationem, nihil inservit.

XIII. Dicit Raban Simeon ben Gamaliel: Quid faciet, qui ignoret, quod sibi sint testes, & inveniat testes; quod sibi non sit probatio, & inveniat probationem? Si dicant; Adduc testes; & il-

עדים . אמר אין לי עדים . הבא ראייה ואמר אין לי ראייה . ראה שהוא מתחייב ואמר קרבו איש פלוני ופלוני והעידוני או שהוציא ראיית מתוך אפונדתו הרי זו אינה כלום .

סליק פירקא

הלכ׳ א׳ דיני ממונות בשלשה כו׳ . אמר רבי זירא שבררו מרדף זכותו . מאי טעמא דרבי מאיר כדי שיתבררו שלשתן מדעת אחת . ומאי טעמה דרבנן לאו כולא מינך מיבחר ומיסב מה דאת בעי אלא אנא ואת מבחרין ומסבין מה דנן בעיין . וקשיא על דרבנן מת אחד לא נמצאו שלשתן מתבררי מדעת אחת .

הלכה ב׳ זה פוסל דיינו של זה כו׳ כיני מתניתא זה פוסל דיינו של זה . הא דיינו לא . ריש לקיש אמר בארכאות שבסוריא אמרו . הא בדיני תורה לא . רבי יוחנן אמר אפילו בדיני תורה . היך אמרין תרין בני נש הוה לן דין באנטוכיא אמר חד לחביריה מה דרבי יוחנן אמר מקבל עלי . שמע רבי יוחנן ומר לא כל מיניה מיטרפא בעל דיניה אלא שמעין מיליהון תמן ואין הוות צורכא כתבין ומשלחין עובדא לרבנן . אמר רבי לעזר זה אמר בטיבריא . וזה אמר כציפורי שומעין לזה שא׳ בטיבריא . ולעולם זה פוסל וזה מביא . א״ר זיר׳ בטפילה שנו . אמ׳ רבי לא והאי דמר׳ רבי לעזר זה אומר בטיבריא וזה אומ׳ בצפורי באינון דהוון יתיבין בחדא משכנא מן הכא להכא ז׳ מילין . מן הכא להכא ט׳ מילין . אמר רבי יוסי ואת שמע מינה תרין בני נש הוה לון דין בטיבריה זה או׳ בבית דין הגדול . וזה אומר בבית דין הקטן שומעין לזה שאמר בבית דין הגדול .

הלכה ג׳ זה פוסל עדיו של זה כו׳ . ריש לקיש אמר כיני מתניתא עדו הא עידיו לא . ור׳ יוחנן אמר אפילו עדיו . דתני לעולם מוסיפין דיינים עד שייגמר הדין . והדיינין יכולין לחזור בהן . נגמר הדין אין יכולין לחזור בהן . מודה רבי יוחנן שאם אין

& ille reſpondeat ; Non ſunt mihi teſtes: Affer probationem; & dicat : Non eſt mihi probatio. Si ſe videat condemnatum , & dicat : Accedite vir N. N. & N. N. & teſtimonium mihi perhibete; aut depromſerit ex manica ſua probationem nihil inſervit.

Finis Capitis.

CONſtitutio I. Judicia pecuniaria &c. Dicit R. Zehira: Quando eos elegerint , conſequeretur ejus innocentia . Quænam eſt ratio R. Meir ? Quando fuerint electi, omnes tres erunt ex una ſententia. Quænam eſt ratio ſapientum? Totum abs te non pendet, ut eligas, & accipias, quod velis, ſed ego & tu eligamus , quod requirit judicium . At eſt oppoſitio contra opinionem ſapientum ; Si unus moriatur ; non deprehendentur hi tres omnes electi ex una ſententia.

Conſtitutio II. Iſte poterit reprobare judicem illius &c. Ita ſe habet Miſna : Iſte poterit reprobare judicem illius: At non judicem iſtius: Riſch Lakiſch ; De præfectis, qui ſunt in Syria, loquuntur: At non de judicibus legis: R. Jochanan dicit: Vel de judicibus legis. Quomodo ? Si duo viri dicant: Nobis judicium in Antiochia: Siquis dicat ſocio ſuo; quod R. Jochanan dicit; Accipiam ſuper me. Audiens R. Jochanan dixit ; Non eſt omnino conturbandus litigans ; ſed auſcultant verbis illorum ; neque opus eſt ſcribere & annunciare rem ſapientibus . Dicit R. Elieſer : Si iſte dicat in Tiberiade ; & ille dicat in Tſippori; auſcultant illi, qui dicit in Tiberiade ; & ſemper iſte reprobat ; & ille affert . Dicit R. Zehira : De acceſſorio agitur. Dicit Rabi; minime : At hoc eſt, quod dicit R. Elieſer: Si iſte dicat in Tiberiade ; & ille dicat in Tſippori conſiderantur perinde ac ſedeant in quodam tabernaculo ; Hinc illinc eſt ſpatium ſeptem milliarium, & hinc illinc ſpatium novem milliarium. Dicit R. Joſe : Atqui hinc intelliges: Si duo viri judicandi ſint in Tiberiade; Alter dicat in Synhedrio magno; & alter in Synhedrio parvo ; auſcultant illi , qui dicit: In Synhedrio magno.

Conſtitutio III. Iſte poterit reprobare teſtes illius &c. Riſch Lakiſch dicit : Miſna ita ſe habet; ejus teſtem; at non ejus teſtes. Et R. Jochanan dicit ; vel ejus teſtes. Etenim extat traditio: Semper adjiciunt teſtes, donec perficiatur judicium; & judices poſſunt retractare; at abſoluto judicio non poſſunt retractare.

Con-

שם אלא הן שאין יכולין לפוסלן . אמר זעירא והוא ואחר מן השוק מצטרפין לפסול עדות זה . רבי חנינה בעי ואין עד אחד זוקקו לשבועה מכל מקום. אמר רבי זעירא פסול צריך ליפסל בבית דין. קרוב אין צריך ליפסל בבית דין . אמר רבא בר בינא בשם רב שלשה כגמר דין.

הלכה ד׳ נאמן עלי אבא כו׳ . אמר לו נאמן עלי אביך . קיבל עליו בפני שנים יכול הוא לחזור בו . בפני שלשה אין יכול לחזור בו. שמואל אמר בשלא נטל מזה ונתן לזה. אבל נטל מזה ונתן לזה יכול הוא להזור בו . רבי יוחנן וריש לקיש אמרי אפילו נטל מזה ונתן לזה יכול הוא לחזור בו . קיטה במקטיה דנקוס קיבל עלוי יכול לחזור בו.

הלכה ה׳ היה חייב לחבירו שבועה כו׳. רבי חייה בר בא אמ׳ בשאמר לו יאמר לי אביך ואין לי עמך עסק . אבל אם אמר לי יאמר אביך ואני מקבל עלי עילא חירה רוצה להודות לו. רב. רבי יוסי בן בן חנינה אמר ואפילו אמר יאמר לי אביך ואני מקבל עלי . לא מצינו עדות יוצא מפי קרוב.

הלכח ו׳ אילו הן הפסולין המשחק בקוביא כו׳ . חמשהק בקוביא זה המשחק בפסיפסין. א׳ המשחק בפשיפשין ואחד המשחק בקליפי אגזוים ורימוני׳ לעולם אין מקבלין אותו עד שישבר פסיפסיו או יקרע שטרותיו ויבדק ויחזרו בהן חזרה גמורה . ומפריחי יונים. אחד הממרה יונים ואחד הממרה שאר בהמה היה ועוף אין מקבלין אותן עד שישברו פגימיו ויחזרו בהן חזרה גמורה. סוחרי שביעית. אי זהו תגר שביעית זה שיושב ובטל כל שני שבוע כיון שבא שביעית התחיל מפשט ידיו ונושא ונותן בפירות שביעית ולעולם אין מקבלין אותן עד שתגיע שביעית אחרת ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה. תני רבי יוסי אומ׳ שתי שביעיות. ר׳ נחמיה אומ׳ חזרת ממון לא חזרת דברים שיאמ׳ להם הא לכם מאתי׳ זוז וחלקום לעניים

Consentit R. Jochanan; si ibi non fuerint nisi illi, quod non possint eos reprobare. Dixit Zehira. Ipse, & unus ex foro, conjunguntur ad reprobandum testes illius. R. Chanina quæsivit. Nonne testis unus omnino conjungitur ad jusjurandum? Dicit R. Zehira: Illegitimus necesse est ut reprobetur in Synhedrio: propinquus non est necessit ut reprobetur in Synhedrio. Dicit Raba bar Bina nomine Rab; Tres postquam absolutum est judicium.

Constitutio IV. Fide dignus est mihi pater meus &c. Si illi dicat. Fide dignus est mihi pater tuus. Si accipiat super se coram duobus; poterit reprobare; Si coram tribus; non poterit reprobare. Samuel dicit: Quando ab hoc non sumat, ut ille det; at si ab hoc sumat, ut illi det, poterit reprobare. R. Jochanan, & Risch Lakisch dixerunt; vel si ab hoc sumat ut illi det, poterit reprobare. Sin fiat compromissum, & accipiat super se, poterit reprobare.

Constitutio V. Siquis socio teneatur juramentum præstare &c. R. Chjiah bar Bo dicit: Quando illi dicat: Dixit mihi pater tuus; mihi tecum non est negotium: At si illi dicat: Dixit pater tuus; ego super me suscepi; Constat quod velit illi assentiri. R. Jose ben ben Chanina dicit: vel si dicat: Dixit mihi pater tuus; & ego super me suscepi; non invenimus testimonium prolatum ex ore propinqui.

Constitutio VI. Isti sunt illegitimi; aleator &c. Aleator hic est, qui ludit calculis; alter dicit; qui ludit calculis; & alter dicit: Qui ludit putaminibus nucum, & malogranatorum: Nunquam eum recipiunt, nisi prius fregerit calculos, aut laceraverit ejus instrumenta; & examinatus retractetur retractatione perfecta. Qui columbas volare docent: Sive doceat columbas, sive doceat reliquas bestias, feras, & volucres; non recipiunt; nisi prius fregerint incisuras, & retractentur retractatione perfecta. Nundinatores fructuum anni septimi. Quinam est negotiator fructuum anni septimi? Hic est, qui otiosus est cunctis annis hebdomadæ septennalis; quando advenit annus septimus, incipiens extendit manum suam, ut auferat, & immittat in fructus anni septimi; Illum non recipiunt, nisi advenerit alius annus septimus, & examinatus retractetur retractatione perfecta. Traditio: R. Jose dicit: Duo anni septimi. R. Nehemia dicit: Retractatio nummorum; & non retractatio verborum, illis dicet; ecce vobis ducentæ drachmæ, & dividite pauperibus,

quod

מה שבנסתי מפירות עבירה. הוסיפי עליהן
הרועין והחמסנין והגזלנין וכל החשודון על
הממון עדותן בטילה. אמר רבי אבהו ובלבד
ברועין בהמה דקה. אמר רב הונא מאן תנא
מפריחי יונים רבי ליעזר דתנינן תמן מפריחי
יונים פסולין מן העדות. אמ׳ רבי מנא קומי
רבי יוסי עוד הדא דסנהדרי כרבי ליעזר. אמר
ליה דברי הכל היא. הכא אמר רבי יוסי
יודעין היינו שפסול מעדות ממון מה בא
להעיר. אלא כשם שפסול מעדות ממון כך
פסול מעדוה נפשות. ועירי החרש כעידי
נפשות אינון. דתנינן זה הכלל כל עדות
שאין אשה כשיר׳ להן אף הן אינן כשירין
לה. מאן תניתה רבנין. רבנין כר׳ ליעזר
מודין ליה ופליגי׳ עלוהי. ר׳ הונא בשם
רב הונא אמר כולא כרבי ליעזר. ואתייא
אילין פלוגתא כאילין פלוגתא דתני עד
זומם פסול מכל עדות שבתורה דברי רבי
מאיר. אמר רבי יוסי במה דברים אמורים
בזמן שנמצא זומם בעדות נפשות. אבל אם
נמצא זומם בעדות ממון אין פסול אלא
מאותה עדות בלבד. ותייא דרבי יוסי כרבנין
ודרבי מאיר כרבי ליעזר. רבי שמעון אומר
משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית.
אמ׳ רבי יודן אימתי בזמן שאין להן אלא
היא. אבל יש לו אומנות שלא היא הרי זה
כשר. היך עבידא יושב ובטל כל שני שבוע
כיון שבאת שביעית התחיל פושט את ידיו
ונושא ונותן בפירו׳ שביעי׳. אם יש עמו
מלאכה אחרת כשר ואם לאו פסול. אבל
אם היה עסוק במלאכתו כל שני שבוע
כיון שבאת שביעית התחיל מפשט את ידיו
ונושא ונותן בפירות שביעית אף על פי שאין
עמו מלאכה אחרת כשר. רבי בא בר זבדא
רבי אבהו בשם רבי לעזר הלכה כרבי יודה
דמתניתא. איקלס רבי בא בר זבדא דמר
שמועה משום דזעיר מיניה. תני רבי חייה
לחומרא היך עבידא יושב ועוסק במלאלתו
כל שני שבוע כיון שבאת שביעית התחיל

quod ego collegi de fructibus peccati. Addunt illis pastores, & raptores, & latrones, & omnes, de quibus est suspicio de pecuniis, eorum testimonium est inutile. Dicit R. Abau; dummodo sint pastores pecoris minuti: Dicit R. Huna; Qui docet de iis, qui volare docent columbas; est R. Elieser: etenim ibi legimus: Qui docent volare columbas, sunt illegitimi ad testificandum. Dicit R. Mena coram R. Jose: Præterea Synhedrium consentit cum R. Elieser. Respondit: Ex omnium consensu est. Sic dicit R. Jose: At si sciant, quod sit illegitimus ad testificandum in judiciis pecuniariis, cur venit ad testificandum? Ratio est; sicut illegitimus est ad testificandum in judiciis pecuniariis, ita pariter est illegitimus ad testificandum in judiciis capitalibus: & testes novilunii reputantur sicut testes animarum: etenim legimus; Hæc est regula generalis; In quibus testimoniis fœmina non est legitima, ne illi quidem sunt legitimi; Qui ita docent sunt sapientes. Sapientes juxta mentem R. Elieser, cum illo cunveniunt; & ab illo dissentiunt; R. Huna nomine R. Huna, totum concluditur juxta mentem R. Elieser: Atqui adducitur; Illi dissentiunt, sicut isti dissentiunt. Etenim extat traditio: Testis mendax illegitimus est in omni testimonio, quod est in lege, verba R. Meir. Dicit R. Jose. De quo hæc dicta sunt? Quando deprehendatur mendax in testimonio judicii capitalis. At si deprehendatur mendax in testimonio judicii pecuniarii, non est illegitimus nisi in eo testimonio duntaxat: Et consentit R. Jose cum sapientibus, & R. Meir cum R. Elieser. R. Simeon dicit: Ab initio non appellabantur nisi collectores fructuum anni septimi; quando multiplicatæ sunt oppressiones, iterum vocati sunt nundinatores fructuum anni septimi. Dicit R. Jodan: Quandonam? Quando aliam non exerceant artem; at si aliam exerceant artem, ecce erit legitimus. Quomodo faciet? Sedens abolebit omnes nummos septennii; quando advenerit annus septimus, incipiens extendet manum suam, & auferens immittet in fructus anni septimi; si sibi fuerit aliud opus; erit legitimus, si minus erit illegitimus. At si fuerit occupatus in opere suo cunctis annis septennii; quum advenerit annus septimus, incipiet extendere manum suam, & sumens immittet in fructus anni septimi; vel si sibi non fuerit aliud opus, erit legitimus. R. Bo bar Zebida, R. Abau nomine R. Eliеser; Constitutio juxta mentem R. Jehuda, cujus est traditio. Contigit ut R. Bo bar Zebida,

מפשט ידיו ונושא ונותן בפירות שביעית
אף על פי שיש עמו מלאכה אתרת פסול
לא בדא. רבי בא בר זבדא רבי אבהו בשם
רבי לעזר הלכה כרבי יהודה דמתניתין.
תמן רבי בא בר זבדא דמר שמועה משום
זעיר מיניה אוף הכא כן. אמר רבי יוסי
בי רבי בון תמן אין מלכות אונסת. ברם
הכא המלבות אונסת. בראשונה בשהיתה
המלכות אונסת הורי רבי ינאי שיהו חורשין
חרישה הרשונה. חד משומד הוה איעבר
בשמיעתא חמתון רמיין קובעתיה אמ׳ לון
האסטו שרה מרוה שרא לכון מירמא
קובעת. א״ר יעקב בר זבדי קשיתה קומי רבי
אבהו לא כן אמר זעירא ורבי יוחנן בשם
רבי ינאי. רבי ירמיה רבי יוחנן בשם רבי
שמעון בן יהוצדק נמנו בעליית בית נתזה
בלוד על התורה מניין אם אמר גוי לישר׳
לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה
חוץ מע״ז וגילוי עריות ושפיכות דמים יעבור
ואל׳ ייהרג. הדא דתימר בינו לבין עצמו.
אבל ברבים אפילו על מצוה קלה אל ישמע
לו בגון פפוס ולוליינוס אחיו שנתנו להן
מים בכלי זכוכית צבועה ולא קיבלו מהן
אמ׳ לא אתכוון משמרתהון אלא מגבי
ארנונין. במה הן רבים. רבנן דקיסרין אמרין
עשרה דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל׳.
רבי בינא זעירא חמוניה פרי חורי חמרא
בשבתא. רבי יונה ורבי יוסי הורון למפי
לארטיקנם בשובתא. אמר ר׳ מני קשיתה
קומי רבי יונה ולא כן אמר רבי זעירא
רבי יוחנן בשם רבי ינאי רבי ירמיה רבי
יוחננן בשם רבי שמעון בן יוצדק נמנו
בעליית בירת נתזה וכו׳. לא אתכוון
משמדתהון אלא איתכוון מיכול פיתא
חמימא. כמה הן רבים. רבנן דקיסרי אמרי
עשרה דכת׳ ונקדשתי בתוך בני ישראל. רבי
אבינא בעא רבי אמי גוים מהו שיהו מצווין
על קידוש השם. אמר ליה ונקדשתי בתוך
בני ישראל. ישראל מצווין על קידוש השם
ואין הגוים מצווין על קידוש השם. רבי
ניסי בשם ניסי בשם רבי לעזר שמע לה

da, ut diceret traditionem nomine illius, qui erat se minor; Docet R. Chjiah; ad aggravandum quomodo faciet? Sedens occupabitur in opere suo cunctis annis septennii; quum advenerit annus septimus; incipiet extendere manum suam, & sumens immittet in fructus anni septimi; licet sibi sit aliud opus, non erit in hoc illegitimus: R. Bo bar Zebida, R. Abau nomine R. Elieser; Constitutio juxta mentem R. Jehuda, cujus est traditio. Ibi R. Bo bar Zebida, dixit traditionem nomine illius, qui erat se minor; ita pariter hoc loco. Dicit R. Jose discipulus R. Bon: Ibi imperium non cogebat. Jam hic imperium cogebat &c. In primo, quando imperium cogit, docet R. Inai, quod possint arare arationem primam: Quidam apostata, quando audiit hanc traditionem, viderunt, quod illis projecerit suum pileum. Dixit illis: Epulo permittit: Rebellis permittit vobis projicere pileum. Dicit R. Jacob Zebedai: Quæstio coram R. Abau; Non ita dixit Zehira, & R. Jochanan nomine R. Inai. R. Jeremia, R. Jochanan nomine R. Simeonis ben Josadach; numerati sunt in cænaculo domus Nithza in Lud super lege; Unde probatur, si dicat gentilis Israelitæ, ut violet unum ex omnibus præceptis memoratis in lege, excepta Idololatria, & scortationibus, & effusione sanguinum, quod possit violare, ne interficiatur? Hoc est quod dicis; Dummodo sit inter se & ipsum solum. At coram multis, vel in præcepto levi ipsis non auscultabit; Sicut Papus & Lullianus fratres, quibus datæ fuerunt aquæ in vasis vitreis coloratis, & noluerunt accipere ab illis: Dixit illis: vestra apostasia non est nisi pro vectigalibus. Quot sunt multi? Sapientes Cæsarienses dicunt, decem: Scriptum est dicim *Levit.* XXII. 31. *Ut sanctificer in medio filiorum Israel*. R. Bina, Zehira viderunt fructus albos concervatos in Sabbatho, R. Jona, & R. Jose viderunt, quod coquerent morticinum in Sabbato: Dicit R. Meni; quæstio coram R. Jona. At non ita dicit R. Zehira, R. Jochanam nomine R. Inai, R. Jeremia, R. Jochanan nomine R. Simeonis ben Josadach; numerati sunt in cænaculo domus Nithza &c. Vestra apostasia non est, nisi ut comedatis panem calidum. Quot sunt multi? Sapientes Cæsarienses dicunt, decem. Scriptum est enim. *Ut sanctificer in medio filiorum Israel*. R. Abina quæsivit a R. Amme: Gentilesve jubentur ad sanctificationem nominis Divini? Respondit: *Ut sanctificer*

מהרא לדבר הזה יסלח יי׳ לעבדך וגו׳ ישראל מצווין על קידוש השם. ואין הגוים מצווין על קידוש השם. רבי בא בר זמינא הירה מחיט גבי חד בר נש ברומי אייתי ליה בשר נבילה אמ׳ ליה אכול. אמ׳ ליה לי נא אכיל. אמר ליה אכול דלא כן אנא קטיל לך. אמר לית אין בעית מיקטול קטול דלי נא אכיל בשר נבילה. אמר ליה מאן מודע לך דאילו אכלתה הוינא קטלין לך. או יהודי יהודי או ארמאי ארמאי. אמר רבי מנא אילו הוה רבי בא בר זמינא שמע מיליהון דרבנן מיזל הוה בהדא טייב. בזמן זה מהו. רבי ירמיה סבר מימר בטל הדין בטלה גזירתא. רבי יוסי סבר מימר לעולם הזירה במקומה עד שיעמוד בית דין אחר ויבטלה. ודכוותה מאימתי אדם זוכה לפירותיו בשביעית. ר׳ ירמיה סבר מימר משיתנם לתוך כליו. רבי יוסי סבר מימר אפילו נתונים בתוך כליו לא זכה סבר דינון דידיה ולית אינון דידיה. רבי מנא כד עאל פרוקלא בציפורי הורי מפקא וחתומיא בשוקא. רבנין דנוה הורו מיפי חמיע בפיסחא. אמר רבי יוסי בי רבי בון אני פי מלך שמור. אני פי מלך מלכי המלכין אשמור שאמר לי בסיני אנכי יי׳ אלהיך. ועל דברת לא יהיה לך אלהים אחרים על פני שבועת אלהי׳ לא תשא את שם יי׳ אלהיך לשוא. בד בר הזה נבוא הזה ההוא גברא והדן כלבא שניהן שוין. רב יהורה בשם רב הלכה כרבי יהודה.

הלכה ה׳ אילו הן הקרובין כו׳. מכיון דתנינן אחיו מה צורכה למיתני אחי אביו לומר בנו וחתנו של חתן. אחי אביו מכיון דתנינן אחי אביו מה צורכה למיתני אחי אמו לומר בנו וחתנו של חתן. אחי אמו. מכיון דתנינן בעל אהותו מה צורכה למיתני בעל אחות אביו. לומ׳ בנו וחתנו של חתן. בעל אחות אביו. מכיון דתנינן בעל אחות אביו. מה צורכה למיתני בעל אחות אמו. לומר בנו וחתנו של חתן. בעל אחות אמו. והתנינן חורגו לבדו. רב אמר אם חתן חמותו אסור בעל וחרגתו לא כל שכן.

cer in medio filiorum Israel. Israelitæ jubentur ad sanctificationem nominis Divini, at gentiles non jubentur ad sanctificationem nominis Divini. R. Bo bar Zemina habitabat juxta quendam virum Romæ; adduxit ad illum carnem cadaveris, eique dixit: comede: Respondit non comedam. Dixit: comede, si minus, te occidam. Respondit: si volueris me interficere, interfice; Ego vero non comedam de carne cadaveris; Dixit: unde tibi notum est, si comedas, quod te interficiant? Aut Judæus, Judæus, aut Aramæus, Aramæus. Dicit R. Mena; Quoniam R. Bo bar Zemina audiit ex verbis sapientum, incessit per eam viam, quid hoc tempore? R. Jeremia putat dicendum; si violatur judicium, violatur decretum. R. Jose putat dicendum; In perpetuum erit in loco suo decretum, donec consistat aliud Synhedrium, & illud aboleat; & similiter; quandonam acquiret fructus anni septimi? R. Jeremia putat dicendum; postquam immiserit in vas suum. R. Jose putat dicendum; vel si immiserit in vas suum, non acquirit quod sui sint, at sui non sunt. R. Mena quando adscendit præfectus in Tsipporim, docuit, quod pistores possent prodire in forum: & sapientes in Nue ducuerunt, quod posset coqui fermentatum in Paschate. Dicit R. Jose discipulus R. Bon: Ego dictum regis observo. Ego dictum regis regum, regum observabo, quod dictum est mihi in Sinai: *Ego Dominus Deus tuus*: Et in decalogo: *Non erunt tibi dii alii coram me*: In juramento. *Non sumes nomen Domini Dei tui in vanum in te*: In hac prophetia homo & canis ambo sunt æquales. R. Jehuda nomine Rab: Constitutio juxta mentem R. Jehuda.

Constitutio VII. Et isti sunt propinqui &c. Postquam legimns; frater, cur numerandus erat patruus? Ut dicat; filius ejus, & gener soceri. Patruus: Postquam legimus; patruus; cur numerandus erat avunculus? Hoc dicit ut dicat: filius, & gener soceri: Avunculus: postquam legimus: avunculus, cur memorandus erat maritus amitæ? Ut dicat: filius, & gener soceri. Et Maritus amitæ: Atqui legimus: At privignus solus. Rab dicit: Si gener soceri est interdictus, maritus, & ejus privignus nonne multo magis? Potest explicari, quando illi sint filii, atque generi ex illis. Uxoris sororis vir: Est qui docet, quando illi sint filii, & generi; & est quia docet, quando illi non sint filii, neque generi: Qui dicit, quando illi sint filii & generi, hinc probat; & qui dicit, quando illi

non

תיפתר שיש לה בנים וחתנים ממנו. אניסו. אית תניי תני יש לו בני׳ וחתני׳ ואית תניי תני אין לו בנים וחתנים. מאן דמר יש לו בנים וחתנים ממנה. ומאן דמ׳ אין לו בנים וחתנים ממקום אחר. רב נפק למיתרי משכין לרבי חייה רבה עבר בחד אתר ואשכח רבי יוחנן יתיב ומקשי תנינן חורגו לבדו. אשת חורגו מהו. בעל חורגתו מהו. אשה כבעלה ובעל כאשתו וקמת אשת חורגו כחורגו והבעל באשה. רב חסדא בעי דור שלישי מהו שיהא מותר באשת ראשון. משה מהו שיהא מות׳ באשת פינחס. ריש לקיש אמ׳ מקבלין דור שני ודור שלישי מרוחק. רבי יוחנן אמר אפילו מריוח. בהדא אניסיה דרב הונא הוה ליה דין עם חד בר נש אמר כל מה דרב הונא אמר אנא מקבל עלי. שמע רב הונא ואמר כהדין. יודעני כשם שאמרו מלמעלן כך אמרו מלמטן. רב ירמיה בשם רב הלכה כרבי יודה.

הלכה ח׳ האוהב והשונא כו׳. רבי טבליי רבי אבינא בשם רב בשבעת ימי המשתה שנו.

הלכה ט׳ כיצד בודקין את העדים כו׳.

דבי יוסי בשם רבי יוחנן אם היה מתכוין למסור לו עדות עדותן קיימתי כיצד דנין. הדיינין יושבין והנידונין עומדין והתובע פותח בדבריו ראשון שנאמר מי בעל דברים יגש אליכם. ומניין שהמוציא מחבירו עליו הראייה. רבי קריספא בשם רבי חנניה בן גמליאל יגש אליכם. יגיש ראיותיו. רבי יוחנן בעי ביבמה מי מרדף אחר מי. התיב רבי לעזר והכתיב ועלתה יבמתו השערה. אמר רבי יוחנן יפה לימדני רבי לעזר. רבי ברכיה ורבי חלבו רבי בא בשם רבי ינאי התובע תובע משיב והדיין מכריע. אמ׳ ר׳ סימון צריך הדיין לשנות טענותיהן שנא׳ ויאמר המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת וגו. רב הונא כד הוה חמי סהדו כבוונא הוה חקר. וכד הוה חמי הכן הוה מכוון. רב הונא מיקל לדיינא דאמר מקבלין עליכון חד סהיד אלא יימרון אינון. רב הונא כד הוה ידע זכו לבר נש ברינ׳ ולא הוה

non sint filii neque generi, probat ex alio loco. Rab egrediens ut præpararet pelles τῷ R. Chijah; Raba pertransiens per quendam locum, offendit R. Jochanam, sedentem, & disputantem; legimus: At privignus solus: Uxor privigni, quomodo intelligitur? Maritus privignæ, quomodo intelligitur. Uxor consideratur, sicut maritus, & maritus sicut uxor; & consideratur uxor privigni, sicut privignus, & maritus sicut uxor. R. Chasda quæsivit: In tertia generatione num permissa erat uxor primi Mosi num permissa erit uxor Pinchas? Risch Lakisch dicit. Accipiunt generationem secundam, & generationem tertiam ex necessitate. R. Jochanam dicit; vel præter necessitatem. Juxta factum R. Huna qui habebat litem cum quodam homine, dixit: Quodcumque dicit R. Huna, super me suscipiam: Audiens R. Huna dixit juxta ejus sententiam: Constat; sicut supra dixerunt, ita pariter infra dixerunt. R. Jeremia nomine Rab: Constitutio juxta mentem R. Jehuda.

Constitutio VIII. Amicus atque inimicus &c. R. Tablai, R. Abina nomine Rab; de septem diebus convivii agitur.

Constitutio IX. Quomodo examinantur testes &c. R. Jose nomine R. Jochanam: Si præparatus sit prodere testimonium, ejus testimonium confirmatur. Quomodo judicant? Judices sedent, & judicandi consistunt, & postulator, prior incipit loqui; Dictum est enim *Exod.* XXIV. 14. *Et dominus verborum accedet ad vos*. Et unde probatur, qui repetit a socio suo, quod sibi incumbat probatio? R. Charispha nomine R. Chananjah ben Gamaliel: Ex eo quod dictum est: *Accedet ad vos*: Admovebit suam probationem. R. Jochanam quæsivit; Quis in leviratu antevertit? Respondit R. Eliesér: Nonne scriptum est *Deut.* XXV. 7. *Et adscendet ejus levira ad portam*? Dicit R. Jochanan; Recte docuit me R. Eliesér. R. Berachia, & R. Colbo R. Bo nomine R. Inai. Postulator postulat, & is a quo postulatur, respondit, & judex præponderat. Dicit R. Simon: Necesse erat ut judex repeteret eorum rationes. Dictum est enim 1. *Reg.* III. 23. *Tunc rex ait*: *Hæc dicit: filius meus vivit, & filius tuus mortuus est &c.* R. Huna, bar Hua quando videbat testes, cum attentione perscrutabatur, & quando ita videbat, præparabat. R. Huna spernebat judicem, qui dicebat: Suscipitisne super vos unum testem? nisi quando illi dixerint: R. Huna quando cognoscebat innocentiam alicujus homi-

ירע ליה הוה פתח ליה על שם פתח פיך לאלם. רבי אבהו בשם רבי יוחנן המכמין עידיו אחורי גדר לא עשה כלום. כהדא חד בר נש אשנח למינוס נו אריסטון אמר ליה הב לי מה דאת חייב לי׳ אמר ליה אין. בתר דקמון אמר לית לי נא חייב לך כלום. אמר ליה אית לי סהדין. אמר ליה אמרית אלא בגין דלא מיערבב מגוסחך. אתא קומי רבי אמי ומר הדא דמר רבי יוחנן המכמין עדיו אחורי גדר לא עשה כלום.

הלכה י׳ היו מכניסין את השיני כו׳. שעירים. מיעוט שעירים שנים מה תלמוד לומר שני שיהו שניהן שוין. כבשים. מיעוט כבשים שנים. מה ת״ל שני שיהו שניהן שוין מיעוט צפרים שנים. מה תלמוד לומר שתי שיהו שוות. מיעוט חצוצרות שתים מה תלמוד לומר שתי שיהו שוות. התיב רבי חגי לרבי יסא והכתי׳ ועמדו שני האנשים. מעתה מיעוט אנשים שנים מה תלמוד לומ׳ שני שיהו שוין. והכתיב לא תטה משפט גר יתום. הרי גר דן עם מי שאינו גר. יתום דן עם מי שאינו יתום אם כן למה נאמר שני. מופנה להקיש ולדון ממנו גזירה שוה. נאמר כאן שני. ונאמר להלן וישארו שני אנשים. מה להלן אנשים ולא נשים. אף כאן אנשים ולא נשים ולא קטנים. הרי למדנו שאין האשה דנה. ולא מעידה רבי יוסי בי רבי בון בשם רב יוסף נאמר כאן שני ונאמר להלן שני. מה להלן על פי שני׳ עדי׳. אף כאן על פי שני׳ עדי׳. אם כן מה ת״ל שני שלא יהא אחד עומד ואחד יושב. אחד אומר כל צורכו. ולאחד או׳ לו קצר דבריך. אמר רבי יהודה שמעתי שאם רצה הדיין להושיב את שניהן מושיב. רבי ישמעאל אומר אומרין לו לבוש כשם שהוא לבוש או הלבישהו כשם שאתה לבוש. אמר רבי בא בשם רב הונא צריכין העדים לעמוד בשעה שמעידין שנאמר ועמדו

minis, & ipse ignorabat, illi declarabat ex eo quod dictum est *Prov.* XXXI. 8. *Aperi os tuum muto*. R. Abau nomine R. Jochanan. Si abscondantur testes post sepem, nihil inservit: Sicut quidam homo providit cibum in convivio, dixit illi; da mihi, quod debes: Respondit; utique: Postquam surrexerunt, dixit; Nihil est quod tibi debeam. Dixit: Suntne tibi testes? Respondit: Hoc dixit conturbaretur cibus tuus. Productum fuit factum coram R. Ame, & dixi; hoc est quod dicit R. Jochanan: Si abscondantur testes post sepem, nihil inservit.

Constitutio X. Introducebant secundum &c. *Hircos*. Ad minimum duo sunt hirci. Cur dictum est *secundum*? Quod ambo sint pares: *Agnos*. Ad minimum duo sunt agni. Cur dictum est *secundum*? Quod ambo sint pares. Ad minimum aves duæ sunt: Cur dictum est *duas*? Quod ambæ sint pares. Ad minimum tubæ duæ sunt: Cur dictum est *duas*? Quod ambæ sint pares: Respondit R. Haggai τῷ R. Josa: Atqui scriptum est. *Deut.* XIX. 16. *Et stabunt duo viri*. Hinc ad minimum viri duo. Cur dictum est *duo*? ut ambo sint pares. Atqui scriptum est *ibid.* XXIV. 17. *Non pervertes judicium advenæ & pupilli*. Ecce peregrinus judicatur cum eo, qui non est peregrinus; & pupillus judicatur cum eo, qui non est pupillus: Si ita est, cur dictum est *duo*? Redundat ut æquiparetur, & judicetur ex eo argumento a pari: Dictum est hic *duo*, & dictum est *Num.* XI. 26. *Remanserunt autem duo viri*. Sicut ibi viri, & non mulieres, ita pariter hic viri, & non mulieres, neque minorennes; Ecce docemur, quod mulier non judicet, neque testificetur. R. Jose discipulus R. Bon nomine R. Joseph: Dictum est hic *duo*, & dictum est ibi *duo*: sicut ibi ex ore duorum testium, ita pariter hic ex ore duorum testium. Si ita est, cur dictum est *duo*? Ne alter consistat, & alter sedeat; ne alter loquatur, quantum sit necesse, & alteri dicat; Abbrevia verba tua. Dicit A. Jehuda: Audivi, si judex velit ambos sedere, quod liceat. R. Samuel dicit: Illi dicunt: Indue, sicut iste indutus est, aut hunc indue, sicut tu indutus es. Dicit R. Bo, nomine R. Huna: Necesse est, ut testes consistant, quo tempore testificantur: Dictum est enim: *Et stabunt duo viri*. R. Jeremia nomine R. Abau: Etiam judicandi necesse est ut consistant, quo tempore suscipiunt judicium: Dictum est enim *Deut.* XIX. 16. *Quorum causa est coram Domino*. Scriptum est *ibid.* XXIV. 16.

שני האנשים . רבי ירמיה בשם רבי אבהו
אף הנידונין צריכין לעמוד בשעה שמקבלין
דינן שנאמר אשר להם הריב לפני יי׳. כתיב
לא יומתו אבות על בנים . והלא כבר נאמ׳
איש בחטאו יומת. מה ת״ל לא יומתו אבו׳.
על בני׳. לא יומתו אבו׳ בעדות בני׳ ובנים
לא יומתו בעדות אבות . מניין שלא יהו
העדים קרובין של נידונין . מניין שלא יהו
העדים קרובין זה לזה . הנע עצמך שאם
הוזמו לא מפיהן נהרגין . ומניין שלא יהו
העדים קרובין זה לזה . הנע עצמך שאם
הוזם אחד מהן כלום נהרג עד שיוזם חבירו.
אם את אומר כן לא היה נהרג על פיו. ומניין
שלא יהו הדיינין קרובין זה לזה . אמרה
תורה הרוג על פי עדים. הרוג על פי דיינין.
מה עדים אין קרובין זה לזה אף דיינין אין
קרובין זה לזה. אין לי אלא אבו׳ ובנים. שאר
קרובין מניין . אמר רבי זעירא וכנים לרבות
שאר קרובין. עד כדון כרבי עקיבה . כרבי
ישמעאל מניין . תני רבי ישמעאל ושפטו
העדה והצילו הערה . שלא יהא העדה לא
קרובי מכה ולא קרובי מוכה . אמר רבי יוסי
אם אתה אומר כן נמצאת אומר בית דין
גואלי הדם. מיכן שלא יהו הדיינין קרובי
הנידונין . ומניין שלא יהו העדים קרובי
הנידונין אמרה תורה הרוג על פי עדים .
הרוג על פי דיינין . מה הדיינין אינן קרובי
הנידונין. אף העדים לא יהו קרובי הנידונין.
ומניין שלא יהו העדים קרובין זה לזה .
הגע עצמך שהוזמו לא מפיהן הן נהרגין .
בכשירים ולא בפסולים שנאמר אם לא יגיד
ונשא עוונו. את שמגיד וחבירו משלם ממון.
יצא פסול שאפילו מגיד אין חבירו משלם
ממון . בפני בית דין להוציא עד אחד
בשאמרו לו הרי את מקובל עלינו בשנים
יכול יהא חייב . תלמוד לומר ראה או ידע.
את שהוא כשר להעיד עדות תורה. יצא עד
אחד שאין כשר להעיד עדות תורה . שלא

16. *Non occidentur patres pro filiis*, *nec filii pro patribus:* Atqui jam ſcriptum ut ibid. *Sed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur*. Idcirco dictum eſt: *Non occidentur patres pro filiis*; Non occidentur patres pro teſtimoniis filiorum, neque filii pro teſtimoniis patrum: Unde probatur, quod teſtes non debeant eſſe propinqui judicandorum? Et unde probatur, quod teſtes inter ſe non debeant eſſe propinqui? Putandum tibi eſt; ſi mendaces fiant, ex eorum dicto non interficientur. Et unde probatur, quod propinqui inter ſe propinqui eſſe non debeant? Putandum tibi eſt; ſi unus ex iis mendax fiat, non interficietur, niſi quando fiat mendax ejus ſocius. Si ita dicas, ex ejus dicto non interficietur. Et unde probatur, quod judices inter ſe propinqui eſſe non debeant? Dicit lex: *Interfice ex ore teſtium*; interfice ex ore judicum: Sicut teſtes inter ſe non debent eſſe propinqui, ita pariter judices inter ſe non debent eſſe propinqui. Non probo niſi de patribus & filiis; de reliquis propinquis unde probatur? Dicit R. Zehira: *Et filii*; Ad includendum reliquos propinquos: Hactenus juxta mentem R. Akiba; Juxta mentem R. Iſmael unde probatur? Docet R. Iſmael: Dictum eſt *Num.* XXXV. 24. *Et judicabit congregatio: & liberabit congregatio:* Ne congregatio affinitatem habeat cum percuſſore, & percuſſo. Dicit R. Joſe; ſi ita dicas, deprehendetur, quod dicas, quod Synhedrium ſit redemtor ſanguinis. Hinc probatur, quod judices non debeant eſſe propinqui judicandis; & unde probatur, quod teſtes non debeant eſſe propinqui judicandis? Dicit lex: *Interfice ex ore teſtium; & interfice ex ore judicum*. Sicut judices non debent eſſe propinqui indicandis, ita pariter teſtes non debent eſſe propinqui indicandis. Et unde probatur, quod teſtes inter ſe propinqui eſſe non debeant? Ex eo; quod teſtes ſi falſi deprehendantur, ex eorum dicto non interficiantur. Dicitur de legitimis, non de illegitimus: Dictum eſt enim *Levit.* V. I. *Niſi indicaverit*, *portabit iniquitatem ſuam*. Si indicaverit, ejus ſocius rependet pecuniam. Excluditur illegitimus, qui licet indicaverit, ejus ſocius non rependit nummos. Coram Synhedrio; ad excludendum teſtem unum. Si illi dicant; Suſcipimus ſuper nos in duobus, crederem, quod teneretur? Idcirco dictum eſt ibid. *Vidit*, *aut cognovit*. Qui ſit legitimus ad teſtificandum teſtimonium legis. Excluditur teſtis unus, qui non eſt legitimus ad teſtificandum teſtimonium legis: Non in conſpectu Synhe-

בפני בד׳ . אם לא יגיד ונשא עונו . ארת שמגיד ומשלם ממון. יצא חוץ לבד׳ שאפילו מגיד אין חבירו משלם ממון . ומניין לשני עדים הוא ועד אחר הרי כאן שנים וכר׳ ישמעאל דר׳ ישמעאל אמר כל מקום שכתוב בתורה עד סתם הרי הוא בכלל שני עדים עד שיודיעך הכתוב שהוא עד אחד . אשכח תני רבי ישמעאל עד אחד מהו לחייב עליו משום שבועת ביטוי איפשר לומר אחר ראוי לצרפו ולחייבו משום שבועת עדות וארת מחייבו משום שבוערת ביטוי . קרוב מהו לחייבו עליו משום שבועת ביטוי ייבא בהדא דמר רבי בא בר שמואל שבועה שנתן פלוני לפלוני מנה נמצא שלא נתן מאחר שאין בידו לבא ואין בידו לשעבר. או כהדא אמר לו היכן שורי. אמר לו איני יודע מה אתה סח . והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד משביעך אני ואמר אמן פטור. רב אמר פטור משבועת פיקדון וחייב משבועת ביטוי. אמ׳ רבי יוחנן מאחר שמצוה להפיסו אין חייב שבועת ביטוי . על דעתיה דרב אינו מצוה להפיסו מפייסו על האמת ואינו מפייסו על השקר. תני רבי ישמעאל ונשא עונו . קרבן מנן ליה בית דין ילפין אגדה אגדה . מה אגדה שנאמר להלן בית דין. אף כאן בית דין. כהדא אין מקבלין עדים אלא אם כן ראו שניהן כאחת . רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה . רבי ירמיה בשם רב מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעידי בכורה ובעידי חזקה. רבי בא בשם רבי ירמיה אף בעידי סימנין כן . מה דפשיטא בשזה אומר ראיתי שתי שערות בגבו. וזה אומר ראיתי שתי שערות בגפו. אחד אומר ראיתי שערה אחת בגבו . ואחד אומר ראיתי שערה אחת בבריסו ולא כלום כל שכן גבו וגפו. שנים אומרים ראינו שערה אחת בגבו. ושנים אומרים ראינו שער׳ אחת בבריסו רב יוסי ורב הושעיה בר רב שמי חד אמר פסול

hedrii: *Nisi indicaverit portabit iniquitatem suam*. Qui indicabit, rependit pecuniam; Excluditur, si indicet extra Synhedrium, vel si indicaverit, ejus socius non rependit pecuniam. Et unde probatur de duobus testibus? Ex eo quod dictum est: *Et testis alius*: Ecce hic duo. Et juxta mentem R. Ismael; etenim R. Ismael dicit: Ubicumque scriptum est in lege testis simpliciter, comprehendit duos testes: Donec tibi significet textus, quod sit testis unus: Deprehenditur, quod doceat R. Ismael; Testis unus num obligatur propter testimonium pronunciationis? Potest dici alius idoneus, ut conjungatur, atque ut obligetur propter juramentum testimonii, atque ut obligetur propter juramentum pronunciationis: Propinquus num obligatur propter juramentum pronunciationis? Adducitur juxta illud, quod dicit R. Bo bar Samuel: Juramentum, quod talis dederit tali minam; si deprehendatur, quod non dederit; postquam non sit in manu sua in posterum, at non fuit tempore præterito in manu sua: Aut juxta illud si dicat: Ubi est mea mina? Si illi dicat; Nescio quid narras: *Et mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, aut amissum. Exod.* XXII. 10. Ego tibi juro; & dicat amen; absolvitur. Rab dicit: Absolvitur a juramento depositi, & obligatur ad juramentum pronuntiationis. Dicit R. Jochanan: Postquam præceptum est ut satisfaciat, non obligatur propter juramentum pronunciationis. Juxta mentem Rab: Si sit præceptum ut satisfaciat, satisfaciet propter veritatem, at non satisfaciat propter mendacium: Docet R. Ismael: *Et portabit iniquitatem suam*: Sacrificium unde probatur? Syhedrium docebitur. Ex eo quod dictum est *Levit.* הגדה אגדה ibi memorata decignat Synhedrium, ita pariter hoc loco Synhedrium: Juxta hanc sententiam, non recipiunt testes, nisi simul inter se videantur. R. Jehosua ben Korcha dicit; vel alius post alium. R. Jeremia nomine Rab: Conveniunt sapientes cum R. Jehosua ben Korcha de testibus primogeniti, & de testibus apprehensionis. R. Bo nomine R. Jeremia; pariter in testibus signorum: Sicut expositum est in isto, qui dicat: Vidi duos pilos in ejus dorso; & iste dicat; Vidi duos pilos in ejus corpore: Alter dicat: Vidi pilum unum in ejus dorso, & alter dicat; vidi pilum unum in ejus superciliis; nihil inservit; multo magis in ejus dorso, & in ejus corpore: Si duo dicant: Vidimus pilum unum in ejus dorso, & duo dicant: vidimus pilum unum

וחד אמר כשר מאן דמר פסול במעיד על
חצי סימן ומאן דמ׳ כשר אני אומ׳ שמא
נשרו. אחד אומר שתי שערות בגבו. ואחר
אומר ב׳ בכריסו. ר׳ בא אמ׳ דברי הכל כשר.
אר׳ חגיי ד״ה פסול. ר׳ יוסי אמ׳ במחלוקת.
אמר רבי לרבי חגיי הא רבי יודן אמר
דכוותי. אמר ליה ועל רביה אנא פליג כל
שכן עלוי. אמר רבי מנא יאות אמ׳ ר׳ חגא
אילו שטר שחעום בארבעה חותמות זה מעיד
על שנים וזה מעיד על שנים וקרא עליו
ערער שמא כלום הוא. ואין כל חתימה
צריכה שני עדים. והכא כל סימן צריך שני
עדים. רבי חיננא שמע לה משום חזקה אילו
אחר מעיד שאכלה שנה ראשונה שנייה
ושלישית. ואחד מעיד שאכלה רביעית
חמישית וששית שמא כלום הוא. ואין כל
חז קה וחז קה צריכה שני עדים. והכא כל
סימן וסימן צריך שני עדים כהדא אין שומעין
מן העדים אלא אם כן באו שניהן באחת.
רבי נתן אומר שומעין דברי ראשון. ולכשיבוא
שני שומעין את דבריו. רבי יונתן הוה יתיב
מקשי איפשר אית הכא בר נש דשמע הלכה
כרבי נתן. אמר ליה רבי יוסי בר חנינה
הא רבי שמעון בן יקים. אמר יקום לעיל.
ניון דסלק אמר ליה שמעת הלכה כרבי נתן.
אמר ליה שמעתי מודה רבי יהושע בן קרחה
לרבי נתן. אמר ליה ולהדא צורכה. אמר
ליה ולא אתכוון רבי יוסי בר חנינה אלא
מסקא רבי שמעון בן יקים לעיל בגין דהוה
אינשא רבא. רב חסדא בעי מהו לקבל עדים
שלא בפני בעל דין. רבי יוסי בשם ר׳ שבתי
מקבלי׳ ערי׳ שלא בפני בעל דין ועבדין ליה
גזר דין. אם בא ועירע׳ עררו קיים. אדם
ששלחו אחריו בית דין שלשה פלמים ולא
בא. רבי יהושע בן לוי אמר מקבלין העדות
בלא בעל דין ועבדין ליה גזר דין. כהדא
כהנא דמך ושבק ירתו לרבי יאשיה וקביל רבי
לעזר סהדו דלא באפוי וזכי לבי יאשיה.
ולא עוד אלא דשבר ספרים. בתב רבי לעזר
לירתוי ספרים שזכת בהן ארץ ישראל אין
מוציאין אותן חוצה לארץ. בי ניסי בשם רבי

unum in ejus superciliis; R. Jose, & R. Osajah bar R. Same; Alter dicit; est illegitimus, & alter dicit: est legitimus. Qui dicit, quod sit illegitimus, putat quod testetur de dimidio signo; & qui dicit, quod sit legitimus; ego dico; fortasse ceciderunt. Alter dicit duos pilos in ejus dorso, & alter dicit duos pilos in ejus superciliis: R. Bo dicit: Ex omnium consensu est legitimus: Dicit R. Haggai: Ex omnium consensu est illegitimus: R. Jose dicit: est dissensio. Dicit Rabi τῷ R. Haggai: Ecce R. Jodan dicit juxta meam sententiam. Respondit: Contra ejus magistrum ego dissentiam, multo magis contra illum? Dicit R. Mena: Recte dicit R. Haggai. Quoniam de contractu, qui obsignatus sit quatuor sigillis, hic testatur de duobus, & ille testatur de duobus; & legetur de illo; Contentio nihil inserviet: Neque omne sigillum requirit duos testes; atqui hoc loco: omne signum requirit duos testes: R. Chinna explicat ex apprehensione; quoniam alter testatur, quod consumserit annum primum, secundum, & tertium; & alter testatur, quod consumserit annum quartum, quintum, & sextum; Quod nihil inseruit: Neque singulæ apprehensiones requirunt duos testes: Atqui hoc loco singula signa requirunt duos testes. Juxta illa jus sententiam non audiunt testes, nisi ambo simul venerint. R. Nathan dicit. Audiunt verba primi; & quando advenerit secundus audiunt ejus verba. R. Jonathan respondit: Est oppositio; fieri ne potest ut hoc loco sit vir qui explicet constitutionem juxta mentem R. Nathan? Dixit illi R. Jose bar Chanina. Hic est R. Simeon Ichim. Respondit: Adscendat. Postquam adscendit, illi dixit: Explicastine constitutionem juxta mentem R. Nathan? Respondit: Explicavi: Consensit R. Jehosua ben Korca cum R. Nathan: Dixit: Juxta illum necesse est: Respondit: Non habuit intentionem R. Jose ben Chanina, nisi ut faceret, ut adscenderet Simeon ben Ichim. Quia ipse est vir magnus. R. Chasda quæsivit: Num possunt recipi testes, vel si non adsit litigans? R. Jose nomine R. Sciabathai: Recipiunt testes, vel si non adsit litigans, & faciunt decretum judicii: Si veniat & contendat, contentio confirmatur: Si Synhedrium tribus vicibus aliquem vocaverit, & non veniat, R. Jehosua ben Levi dicit; recipiunt testes, vel si non adsit litigans, & faciunt decretum judicii. Juxta illud. Quidam Sacerdos mortuus est, & reliquit hæreditatem τῷ R. Josia, & recepit R. Elieser testi-

לעזר אם כתב על מנת להוציא מוציא. ר׳ חייה בר בא בעא קומי בבי יסי מהו להוציא אמר ליה לעובדא את שאיל לי״אמר ליה לא. ובאיש לרבי זעירא דלא אמר ליה עובדא בנין מידע מהו אמר רבי ירמיה הות ליה דין עם חד בר נש וקבלון לשהדייא דלא באפוי דרבי ירמיה וחייבון לרבי ירמיה וחוה יתיב ומצטער איפשר מקבלין עדים בלא בעל דין. רבי הונא רבי פינחס רבי חזקיה חוקוק לא עלון בפירקא בההוא יומא דחק רבי הונא ועאל ושכח רבי ירמיה מצטער ואמר איפשר מקבלין עדים בלא בעל דין אפילו עמהן באותה העיר. אמר לוה כן חמת דעתון דרבנן.

הלכה יא׳ גמרו את הדבר כו׳. אמר רבי יוחנן כופין את המחייב שיכתיב זכאי. רבי שמעון בן לקיש אמר המחייב כותב חייב והמזכה כותב זכאי. מתניתא פליגא על ריש לקיש מניין כשיצא לא יאמר אני מזכה וחביריי מחייבין. מה עבד לה רבי יוחנן דלא יהא מאן דהוא מימר במה בעית מזכה לפלוני בדינא ולא שבקון לי. מאי טעמ׳ דריש לקיש. דלא ייתי חורן ויסבור דכוותיה ויימר אוף פלן תמן אוף הוא טעה.

הלכה יב׳ כל זמן שהוא מביא ראייה כו׳. אמר רבי אושעיה תמן שאיפשר להן להוסיף דינין אילו בנגד אילו. ברם הכא אי איפשר להן להוסיף. רבי יוחנן וריש לקיש תריהון מרין אפי׳ הכא איפשר להן להוסיף.

הלכה יג׳ אמ׳ רבן שמעון בן גמליאל כו׳. רבי יוחנן בשם רב הושעיה תלתא אמורין חד אמר כל זמן שמביא ראייה סותר את הדין. וחד אמר הביא בתוך שלשים סותר לאחר שלשים אינו סותר. וחד אמ׳ לעולם אין סותר עד שיביא ראייה שלא היה יודע כל עיקר. והתנינן אמר רבן שמעון בן גמליאל מה יעשה לא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים שיש לו ראייה ומצא ראייה כו׳. רבי בא ורבי זירא חד

ſtimonium, licet non eſſet in ejus conſpectu, & juſtificavit R. Joſia. Et præterea ei reliquit libros: Scripſit R. Elieſer ejus hæredi libros; ſi acquiſivit in terra Iſrael, non educunt in regiones extra terram. R. Niſſi nomine R. Elieſer: Si ſcribat eo pacto, ut educat, poterit educere: R. Chjiah bar Ba quæſivit coram R. Joſe: Num licet educere? Reſpondit: Factum tu a me quæris. Reſpondit: minime: & diſplicuit τῷ R. Zehira, quod ſibi non dixiſſet factum, poſtquam cognovit, quod dixit R. Jeremia: Erat illi lis cum quodam homine, & receperunt ejus teſtimonium, licet abeſſet R. Jeremias; & condemnavit R. Jeremia, & ipſe ea de re doluit; fieri poteſt ut recipiant teſtes, vel ſi non adſit litigans? R. Huna, R. Pinchas, R. Ezechia Huchoch, non adſcenderunt eo die in Academiam. Feſtinavit R. Huna, & adſcendens deprehendit R. Jeremiam dolentem, & dicentem; fierine poteſt ut recipiant teſtes, vel ſi non adſit litigans, ſi ſint illi in ea ipſa civitate? Dixit illi: Sic placuit ſapientibus.

Conſtitutio XI. Re confecta &c. Dicit R. Jochanan: Cogunt qui condemnavit ut ſcribat. Innocens eſt. R. Simeon ben Lakiſch dicit: Qui damnat, ſcribit: reus eſt, & qui abſolvitur ſcribit: innocens eſt. Miſna contraria eſt τῷ Riſch Lakiſch. Unde probatur, quod quando egreditur, dicere non poſſit; Ego te abſolvi; at mei ſocii te condemnarunt? Quomodo explicat R. Jochanan, ne ex iis aliquis dicat: Quantum effeci, ut abſolverem N. N. in judicio, at mihi non permiſerunt? Ne ex iis alius veniat, & cum eo ſentiat, & dicat; vel talis, qui ibi erat, ille quaque erravit.

Conſtitutio XII. Quandiu afferet probationem? Dicit R. Oſajah: Ibi quod poſſibile ſit addere judices alterum e regione alterius: Jam hoc loco non eſt poſſibile illis addere. R. Jochanan & Riſch Lakiſch, ambo dicunt, hic fieri poſſe, ut illis addant.

Conſtitutio XIII. Dicit Raban Simeon ben Gamaliel &c. R. Jochanan nomine R. Oſajah; tres dicunt; unus dicit: Quandiu affert probationem, non deſtruitur judicium: Et alter dicit: Si afferat intra triginta dies, deſtruitur judicium, ſi poſt triginta dies, non deſtruitur judicium: Et alter dicit; in perpetuum non deſtruitur judicium, donec afferat probationem, quam omnino is ignorarat. Atqui legimus. Dicit Raban Simeon ben Gamaliel: Quid faciet, ſi norit, quod ſibi non ſint teſtes, & inveniat teſtes, quod ſibi non ſit probatio, & inveniat

אמר עד שיבטל ראיותיו . וחד אמר עד שיכפור בראיותיו . רבי לוי הוה ליה דין עם חד בר נש על עסק בתים והוון דיינין קומי רבי לעזר . לאחר גמר דין הביא ראייה . שאל לר׳ יוחנן אמר ליה כל זמן שמביא ראייה סותר הדין . רבי אבמכיס הוה ליה דין עם חד בר נש על עיסק ריחייא והוון אידיינין קומי רבי לעזר . לאחר גמר דין הביא עדים . שאל לרבי יוחנן . אמר ליה אדיין את לזו כל זמן שמביא ראייה סותר את הדין . מה תרין עובדין . רבי לוי לא איתעבד ליה גזר דין . רבי אבמכיס איתעביד ליה גזר דין . אשר הדיינין מהו שיהא צריך בית דין . רבי הושעיה בשם שמואל רב בניי בשם שמואל חד אמר יתקיים או בכתב ידי עדים או בכתב ידי הדיינים וחד אמר אפילו בכתב עד אחד ובדיין אחד .

פרק ד׳

א׳ אחד דיני ממונות וא׳ דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמ׳ משפט אחד יהיה לכם . מה בין דיני ממונות לדיני נפשות . דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה . דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה . ודיני נפשו׳ פותחין לזכות . ואין פותחין בחובה .

ב׳ דיני ממונות מטין על פי עד אח׳ בין לזכות בין לחובה . ודיני נפשות מטין על פי עד אחד לזכות ועל פי שנים לחוב .

ג׳ דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה . ודיני נפשו׳ מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה.

ד׳ דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה . ודיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה .

ה׳ דיני ממונות המלמד זכות מלמד חובה והמלמד חובה מלמד זכות . ודיני נפשות

niat probationem &c. ? R. Bo & R. Zira; alter dicit : donec aboleatur ejus probatio ; & alter dicit ; donec abneget ſuam probationem: R. Levi habebat cauſam cum quodam viro de lite domus ; & judicati ſunt coram R. Elieſer ; Poſt perfectum judicium, attulit probationem . Quæſivit a R. Jochanan; reſpondit; Quandiu afferat probationem, deſtruitur judicium . R. Abamicis habebat cauſam cum quodam viro de jurgio molarum ; & ipſi judicati ſunt coram R. Elieſer : Poſt perfectum judicium , attulit teſtes : Quæſivit a R. Jochanan : Reſpondit : Quandiu afferat probationem, deſtruitur judicium : Quid iſti duo fecerunt ? R. Levi non conſideravit decretum judicii : R. Abamicis conſideravit decretum judicii : *Quod judicabunt*. Num opus erit Synhedrio ? R. Oſajah nomine Samuelis, R. Benoi nomine Samuelis . Alter dicit ; confirmetur judicium aut ſcriptura manuum teſtium , aut ſcriptura manuum judicum ; & alter dicit; vel ſcriptura teſtis unius , & ſcriptura judicis unius .

CAPUT IV.

I. TAM in judiciis pecuniariis, quam in judiciis capitalibus par ratio eſt inquiſitionis , & perveſtigationis. Dictum eſt enim *Levit.* XXIV. 22. *Unum judicium ſit vobis :* Quodnam eſt diſcrimen inter judicia pecuniaria & capitalia ? Judicia pecuniaria a tribus peragantur , & judicia capitalia a tribus & viginti . In judiciis pecuniariis incipiunt tam ab abſolutione , quam a damnatione ; & in capitalibus incipiunt ab abſolutione , at non incipiunt a damnatione.

II. Judicia pecuniaria deciduntur ex ore unius teſtis tam ad abſolvendum , quam ad damnandum ; at judicia capitalia deciduntur ex ore unius teſtis ad abſolvendum , & ex ore duorum ad condemnandum .

III. Judicia pecuniaria repetuntur tam ad abſolvendum , quam ad condemnandum; at judicia capitalia repetuntur ad abſolvendum , at non ad condemnandum .

IV. In Judiciis pecuniariis omnes admituntur ad probandam innocentiam , & reatum; at in judiciis capitalibus omnes admittuntur ad probandam innocentiam, at non ad probandum reatum.

V. In judiciis pecuniariis qui edocuit innocentiam , poterit edocere reatum , & qui edocuit reatum , poterit edocere innocentiam : At in judiciis capitalibus , qui edocuit reatum, poterat edo-

המלמד חובה הלמד זכות. אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה.

ו׳ דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה. ודיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום.

ז׳ דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום של אחריו לחובה. לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב.

ח׳ דיני ממונות הטהר׳ והטמאות מתחילין מן הגדול. ודיני נפשות מתחילין מן הצד. הכל כשירין לדון דיני ממונות ואין הכל כשירין לדון דיני נפשות אלא כהנים ולויים וישראלי׳ המשיאין לכהונה.

ט׳ סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה. ושני סופרי דיינין עומדין לפניהן אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי מזכין ודברי מחייבין. רבי יהודה אומר שלשה היו אחד כותב דברי מחייבין ואחד כותב דברי מזכין. והשלישי כותב דברי מזכין ודברי מחייבין.

י׳ ושלש שורות של תלמידי חכמי׳ יושבין לפניהן וכל אח׳ ואחד מכיר את מקומו. צרכו לסמוך סומכין מן הראשונה. אחד מן השנייה בא לו לראשונה ואחד מן השלישית בא לו לשנייה. ובוררין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקום שהוא ראוי לו.

יא׳ כיצד מאיימין על עידי נפשות היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד מפי אדם נאמן שמענו או שמא שאין אתם ידעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקיר׳ היו יודעין שלא כדיני ממונו׳ דיני נפשות. דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו. ודיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלויין בו עד סוף כל הדורות שכן מצינו בקין כשהרג את הבל נאמר בו קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה. אינו אומר דם אחיך אלא

edocere innocentiam, at qui edocuit innocentiam, non poterit iterum edocere reatum.

VI. Judicia pecuniaria peraguntur interdiu, & noctu perficiuntur: At judicia capitalia interdiu peraguntur, & interdiu perficiuntur.

VII. Judicia pecuniaria perficiuntur eodem die tam ad absolvendum, quam ad condemnandum; at judicia capitalia perficiuntur eodem die ad absolvendum, at postridie ad condemnandum; ideoque non judicant vespera Sabbathi, neque vespera diei festi.

VIII. In judiciis pecuniariis, & in pollutionibus & purificationibus, incipiunt a maximo, & in judiciis capitalibus ab latere; omnes sunt legitimi ad judicandum in judiciis pecuniariis; at omnes non sunt legitimi ad judicandum in judiciis capitalibus; sed tantum Sacerdotes, Levitæ, & Israelitæ, qui nubunt cum Sacerdotibus.

IX. Synhedrium erat instar dimidiæ areæ rotundæ, ut alter alterum intueri posset; & duo scribæ judicum stabant coram illis, alter ad dextram, & alter ad sinistram, & scribebant sententias absolventium, & sententias condemnantium. R. Jehuda dicit: Tres erant, unus scribebat sententias condemnantium, & alter scribebat sententias absolventium, & tertius scribebat sententias absolventium, & condemnantium.

X. Et tres ordines discipulorum sapientum sedebant coram illis; & singuli norant locum suum; Si cui imponendæ manus erant, imponebantur illi, qui erat ex primo ordine; unus ex secundo ordine adscendebat ad primum & unus ex tertio adscendebat ad secundum; & eligebant præterea unum ex congregatione, & collocabant in tertio, at ille non considebat in loco primi, at considebat in loco sibi convenienti.

XI. Quomodo incutiebatur terror testibus in judiciis capitalibus? Introvocatos perterrefaciebant, nequid dicerent ex conjectura, aut rumore, vel si testis ex ore testis, ex ore hominis fide digni audirent: An fortasse ignoratis, quod finis noster sit vos investigandi inquisitione, & perscrutatione? Vos nostis non esse eadem judicia pecuniaria ac judicia capitalia; In judiciis pecuniariis, homo dat pecuniam, & absolvitur, at in judiciis capitalibus, ejus sanguis, & sanguis ejus seminis illi imputatur usque ad finem omnium generationum; Quod ita deprehendimus de Caino, quando interfecit Abel; Dictum sit enim *Genes.* IV. 10. *Vox sanguinum fratris tui clamantium*

דמי אחיך. דמו ודם זרעיותיו. דבר אחר דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים.

יב׳ לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמד שכל המאבד נפש אחת מעלין עליו כאילו איבד עולם מלא. וכל המקיים נפש אחת באילו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך. ושלא יהמינין אומר רשויו הרבה יש בשמים.

יג׳ להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכי׳ ברוך הוא שאדם טובע כמה מטביעו׳ בחותם אחד וכולן דומי׳ זה לזה. ומלך מלכי הקב״ה טבע את כל אד׳ בחותמו של אדם הראשון ואין א׳ מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומ׳ בשבילי נברא העולם.

יד׳ שמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמ׳ והו׳ עד או ראה או ידע וגו׳. ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה הלא כבר נאמר ובאבד רשעים רינה.

סליק פירקא

א׳ אחד דיני ממונו׳ כו׳. אמר רבי יוחנן בשביל לחוס על ממון ישראל אמרו היאך אתה יודע שזה חייב לזה. רבי חייה בר בא בעא קומי רבי יוסי היך עבדין עובדא אמ׳ ליה כרבי יוחנן דרבי יוחנן אמר בשביל לחוס על ממון ישראל אמרו היאך אתה יודע שזה חייב לזה. זעיר בר חיננא בשם רבי חנינה ורב יהודה חד אמר ודרשת וחקרת ושאלת היטב. והד אמר צדק צדק תרדוף. הא כיצד אם את רואה הדין שיוצא לאמיתו חריהו ואם לאו צדקיהו. רב חונא כד הוה חמי שהדין מכוונה הוה חקר. וכד הוה חמי הכין והכין הוה מכוון. כיצד פותחין לזכות אומרין איפשק מזה הרג את הנפש. אמר רבי יוסי אין כיני אמר

mantium ad me de terra. Non dictum est; *Sanguinis*, sed *sanguinum fratris tui*; ejus sanguis; & sanguis ejus seminis. Alia expositio: *Sanguinum fratris tui*; quod ejus sanguis dispersus fuerit super ligna, & lapides.

XII. Idcirco creatus est Adam solitarius in mundo ad docendum, quod siquis perdat animam unam, imputatur illi perinde ac perdat plenum mundum: Et qui conservat animam unam, imputatur illi perinde ac conservet plenum mundum: & propter pacem societatis, nemo dicat socio suo; pater meus prestantior erat tuo patre; præterea nequis hæreticus dicat, quod multi sint dii in cœlo.

XIII. Ad judicandum magnitudinem regis regum, & omnium regum, Dei S. B.; quod homo imprimit multos annulos in signo uno; & omnes sunt inter se similes; at rex regum omnium prestantissimus Deus S. B. expressit omnium hominum formas in signo primi hominis; neque singuli inter se sunt similes; Idcirco singuli debent dicere; mea causa creatus est mundus.

XIV. Ne forte dicatis: Quid opus est nobis hac molestia? Atqui jam dictum est *Levit.* v. 1. *Vel ipse testis sit, aut viderit, aut norit* &c. Ne forte dicatis; Quid refert nos fieri reos hujus sanguinis? Atqui jam dictum est *Prov.* 11. 10. *Ob interitum improbi jubilum*.

Finis Capitis.

Constitutio I. Tam in judiciis pecuniariis &c. Dicit R. Jochanan; ut parcatur facultatibus Israelitum, dixerunt, quomodo tu nosti, quod ille isti debeat? R. Chjiah bar Bo quæsivit coram R. Jose. Quomodo explicant factum? Dicit; juxta mentem R. Jochanan; Etenim R. Jochanan dicit; Ut parcatur facultatibus Israelitarum, dixerunt; quomodo tu nosti, quod ille isti debeat? Zehira bar Chinna nomine R. Chanina & R. Jehuda; alter dicit: *Et quæres & perscrutaberis & investigabis diligenter*. *Deut.* xiii. 15. & alter dicit ibid. xvi. 20. *Juste quod justum est persequeris*. Quomodo? Si videat, quod judicium procedat ad veritatem, perscrutare, si minus, justifica. R. Huna bar Huna, quando videbat judicium præparatum ipse perscrutabatur, & quando videbat judicium optima dispositione, ipse quoque constituebat. Quomodo incipiunt ad absolvendum? Dicunt; fieri non potest, ut iste interfecerit animam. Dicit R. Jose: Non ita se-

אחר מן העדים יש ליללמד עליו זכות ובא חבירו וסייעו. ויש באן סיוע. אם אומר את כן לא נמצאת חב לדיינים. ויש עדים לשקרן. אמר רבי יוחנן כל שאונו יודע לדון ארת השרץ לטהרו ולטמאו ק׳ פעמים אין יכול לפתוח בזכות. כיצד דנין השרץ. אמר רבי ינאי מה אם הנחש שממית טהור. עכבר שאין ממית אינו דין להיות טהור. או חילוף עכבר שאין ממית טמא נחש שממית אינו דין להיות טמא. התיב רבי פינחס הרי עקרב ממית והרי הוא טהור. אשכח תני אמר הוא נחש הוא עקרב. אמר רבי תלמיד וותיק היה לרבי והיה מטהר ארת השרץ ומטמאו מאה פעמים. אמרין ההוא תלמידא לא הוה ידע מורייה. אמר רבי יעקב בר דמאיי ההוא תלמידא קטוע מטורא דסיני הוה.

הלכה ב׳ דיני ממונות מטין כו׳. אמר רבי ינאי אילו ניתנה התורה חתוכה לא היתה לרגל עמידה. מה טעם וידבר יי׳ אל משה. אמ׳ לפניו רבונו של עולם הודיעני היאך היא ההלכ׳. אמר לו אחרי רבים להטות רבו המזכין זכו. רבו המחייבין חייבו. כדי שתהא התור׳ נדרשת מ״ט פנים טמא ומ״ט פנים טהור מיניין ודגלו. וכן הוא אומר אמרות יי׳ אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים. ואומר מישרים אהבוך.

הלכה ג׳ דיני ממונות מחזיר׳ בין לזכורת בין לחובה כו׳. הרי שיצא מבית דין זכאי ומצאו לו חובה שומע אני שיחזירוהו תלמוד לומ׳ צדיק אל תהרוג. הרי שיצא מבית דין חייב ומצאו לו זכות שומע אני שלא יחזירוהו תלמוד לומר ונקי אל תהרג. יכול אם צדק בדינך יצדק בדיני. תלמוד לומר כי לא אצדיק רשע. אמר רבי יצחק אמר לי רבי יוסי לא שנייא אלא אפילו נזרכה בטעות מחזירין אותו.

הלכה ד׳ דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה כו׳. רבי מי בעא קומי רבי יוחנן

res habet: Si dicat alter ex testibus: mihi ratio est ad probandum istius innocentiam; & veniat ejus socius, ut illi opitulatur: Estne hic auxilium? Si ita dicans, non invenies reum pro judicibus: Num sunt testes ad mentiendum? Dicit R. Jochanan: Qui nescit judicare reptile ad polluendum, & ad purificandum centum vicibus, non poterit incipere ab absolutione. Quomodo judicant reptile purum? Dicit R. Inai: Si serpens qui interficit, est purus, mus qui non interficit, non erit æquum, ut sit purus? Aut immutandum est. Si mus, qui non interficit, polluit, serpens, qui interficit non erit æquum, ut polluat? Respondit R. Pinchas: Ecce scorpio, qui interficit, tamen est purus. Deprehenditur, quod doctor dicat, quod idem sit serpens ac scorpio. Dicit Rabi: Discipulus pius erat τῷ Rabi & ipse purificavit reptile, eumque polluit centum vicibus: Dixerunt: Iste discipulus ignorabat doctrinam. Dicit R. Jacob bar Damai. Iste discipulus excisus erat ex monte Sinai.

Constitutio II. Judicia pecuniaria deciduntur &c. Dicit R. Inai: Si lex præcise data esset, non fuisset pedi firmitas. Qua de causa? Dictum est: *Et locutus est Dominus ad Mosen*. Dixit coram illo. Domine mundi; Ostende mihi, quomodo sit constitutio; Respondit illi: *Post plures ad inclinandum* si plures absolverint; erit absolutus; Si plures damnaverint, condemnatus erit; ut lex exponatur, quod novem & quadraginta modis polluat, totidemque modis purificet: probatur ex numero ודגלו Atqui sic dictum est *Psal.* XI. 7. *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuagies*. Pariterque dictum est *Cantic.* I. 4. *Memores uberum tuorum*.

Constitutio III. Judicia pecuniaria repetuntur tam ad absolvendum quam ad condemnandum &c. Ecce si egrediatur de Synhedrio absolutus & eum deprehenderint reum, crederem, quod reduceretur? Idcirco dictum est *Exod.* XXIII. 7. *Et justum non occides*. Ecce si egrediatur de Synhedrio reus, & inveniuntur innocens, crederem quod non reduceretur? Idcirco dictum est ibid. *Et insontem non occides*. Crederem: si justificetur in judicio tuo, quod etiam justificetur in judicio meo? Idcirco dictum est ibid. *Quia non justificabo impium*. Dicit R. Isaach. Dixit mihi R. Jose: Non est differentia: Quamvis per errorem fuerit justificatus, ille reducitur.

Constitutio IV. In judiciis pecuniariis omnes admittuntur ad probandum innocen-

אפילו נואף ונואפת . אמ׳ ליה איתקלף מרקועך.

הלכה ה׳ דיני ממונות המלמד זכות כו׳. רבי אמר ובלבד שלא יהו מחוסרין לומר איש פלוני אתה זכאי ואתה חייב . אבל אם היו מחוסרין במשא ומתן לא בדא . רבי יוסי בן חנינה אמר אפילו מחוסרין במשא ומתן.

הלכה ו׳ דיני ממונות דנין ביום כו׳. מנלן ושפטו את העם בכל עת . ואית קרי לשעבר . אמר רב שמואל בר רב יצחק כיני מתניתא שאם טעו ודנו בלילה שדינם דין. תלמוד לומר ושפטו את העם בכל עת. אמ׳ הא אמירה.

הלכה ז׳ דיני ממונות גומרין בו ביום כו׳. תני העד אין מלמד לא זכות ולא חובה. מנלן שנאמר ועד לא יענה בנפש למות . ומניין שאף הוא אין מלמד לא זכות ולא חובה תלמוד לומ׳ והוא לא יענה בנפש למות. ריש לקיש אמר פעמי׳ שאדם רואה את עצמו מזדמם ומפליג דבריו שלא ימות. ומניין שצריכין שני ימים סמוכין זה לזה. רבי חזקיה רבי אחי בשם רבי אבהו אסור לדון דיני ממונות בערב שבת. והדא מניתא פליגא לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב דיני נפשות. הא דיני ממונת דנין. ותני רבי חייה כן דנין דיני ממונות בערב שבת ואין דנין דיני נפשות בערב שבת. אמר כאן להלכה. כאן למעשה. וידונו אותו בערב שבת ויגמר דינו בשבת וייהרג למוצאי שבת. אם אומר את כן נמצא דינו משתקע. ריש לקיש בעי וידונו אותו בשבת ויגמר דינו בשבת וייהרג בשבת. מה אם עבודה שדוחה שבת רציחת מצוה דוחה אותה שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות. שבת שהעבודה דוחה אותה אין דין שתהא רציחת מצוה דוחה אותה. רבי לא בשם רבי ינאי מיכן לבתי דינין שלא יהו דנין בשבת. מאי טעמא נאמר כאן בכל

centiam &c. R. Mi quæsivit coram R. Jochanan. Vel si adulter, & adultera sit? Respondit: Laceretur veteramentum tuum.

Constitutio V. In judiciis pecuniariis qui edocuit innocentiam &c. Rabi dicit; Dummodo non cessent dicere: Vir N. tu es innocens, & tu reus: At si cessent in accepto, & dato nihil inservit. R. Jose ben Chanina; vel si cessent in accepto, & dato.

Constitutio VI. Judicia pecuniaria peraguntur interdiu &c. Unde probatur? ex eo quod dictum est *Exod.* XVIII. 22. *Et judicent populum omni tempore*. Est qui docet pro tempore præterito. Dicit R. Samuel bar R. Isaach; Ita se habet Misna; Si erraverint, & judicaverint noctu, eorum judicium erit judicium. Dictum est enim: *Et judicent populum omni tempore*. Dixit ecce dictum.

Constitutio VII. Judicia pecuniaria perficiuntur interdiu &c. Traditio. Quod testis non poterit probare neque innocentiam, neque reatum, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Num.* XXXV. 30. *Et testis non respondebit contra animam ad interficiendum:* Et unde probatur, vel si ipse non demonstret neque innocentiam neque reatum? Ex eo quod dictum est: *Non respondebit contra animam ad interficiendum*. Risch Lakisch dicit: aliquando homo se considerat mendacem, & contradicentem verbis suis, ne reus interficiatur: Et unde probatur, quod requirantur duo dies continui? R. Ezechia, R. Achi nomine R. Abau; vetitum est judicare judicia capitalia in vespera Sabbathi: Atqui hæc Misna contradictoria est; Ideoque non judicant neque vespera Sabbathi, neque vespera diei festi judicia capitalia; Ecce judicia pecuniaria judicant. Atqui ita docet R. Chjiah. Judicant judicia pecuniaria vespera Sabbathi, at non judicant judicia capitalia vespera Sabbathi: Hic dicit juxta constitutionem; & ibi juxta factum: Et judicant ipsum vespera Sabbathi; si perficiatur judicium in Sabbatho, interficietur in exitu Sabbathi. Si ita dicas; deprehendetur quod judicent post occasum solis. Risch Lakisch quæsivit: Et judicabunt ipsum in Sabbatho, & perficietur ejus judicium in Sabbatho, & interficietur in Sabbatho: Itane? Si ministerium, quod pellit Sabbathum, interfectio ex præcepto pariter pellit Sabbathum. Dictum est enim *Exod.* XXI. 14. *Ab altari meo evelles eum ad mortem*: Sabbathum, quod ministerium pellit, non erit æquum, ut interfectio ex præcepto pellat? Rabi nomine R. Inai: Hinc probatur, quod Synhe-

מושבותיכם ונאמר להלן והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם. מה להלן בבית דין הכתוב מדבר. אף כאן בבית דין הכתוב מדבר.

הלכה ח' דיני ממונות הטהרות והטמאות כו'. רבי אומר לא תענה על ריב. רב כתיב שלא תענה אחר הרב אלא קודם לרב. רבי יוסי בן חנינה אמר לא תענה על ריב רב כתיב שלא תענה קודם לרב אלא אחר הרב. רב אמר לא תענה אפילו אחר מאה דברי רבי פינחס. רבי חלקיה בשם רבי סימון איתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש חד אמר דינינו כדיניהן. וחד אמר אין דינינו כדיניהן. שאן דמר דינינו כדיניהן ניחא. מאן דמר אין דינינו כדיניהן מה מקיים ויאמר יהוד'. ויאמ' ממוכן ראו דברי יהוג'. ראו דברי ממוכן. ומניין שמחחילין בדיני נפשות מן הצד. תנא שמואל הזקן קומי ר' אחא ויאמ' דוד לאנשיו חגרו איש חרבו. ואח'כ ישבו בדין על נבל'. רבי חימ' בר פפייס בשם רב הושעי' אף בפסול משפח' מתחילין מן הצד. הכל כשירין לדון דיני ממונו'. ר' יהוד' אומ' אפי' ממזירין. ר' יהודה אומ' אין מדקדקין ביין נסך.

הלכה ט' סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כו'. כתיב לא תטה משפט אביונך בריבו. בריבו אי אתה מטה. אבל אתה מטה בדינו של שור. רבי אבהו בשם ר' יוחנן ובלבד בדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות. כמה אינון. אנן תנינן תשע. תני רבי חייה חד עשר. הי דיני תרתי אוחרנייתא. הסריס וכל מי שלא ראה לו בנים כשר לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות. רבי אבהו בשם רבי יוחנן אף פחות מבן עשרים ושלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונו' ולא בדיני נפשות. ויושב בדינו של שור. רבי יוסי בן

hedria non judicent in Sabbatho: Qua de causa? Dictum est hic: *In omnibus habitaculis vestris*. Et dictum est *Num.* xxxv. 29. *Et erunt hæc vobis in statutum judicii generationibus vestris in cunctis habitaculis vestris*: Sicut ibi de Synhedrio loquitur textus, ita pariter hoc loco de Synhedrio loquitur textus.

Constitutio VIII. In judiciis pecuniariis, & in purificationibus &c. Rabi dicit: Dictum est *Exod.* xxiii. 2. *Ne respondeas ad contentionem*. רב scriptum est. Ne respondeas post magistrum, sed ante magistrum. R. Jose ben Chinna dicit: *Ne respondeas ad contentionem*: רב scriptum est: Ne respondeas ante magistrum, sed post magistrum. Rab dicit: Ne respondeas vel post centum: Verba R. Pinchas, R. Chalkia nomine R. Simon: Dissentiunt R. Jochanan, & Risch Lakisch; Alter dicit: nostra judicia sunt sicut eorum judicia; & alter dicit: nostra judicia non sunt sicut eorum judicia: Qui dicit: nostra judicia sunt sicut eorum judicia; concedatur: qui dicit: nostra judicia non sunt sicut eorum judicia; quomodo confirmatur? *Et dixit Jehuda*, *&* *dixit Mamachum*: *Ester.* i. 16. Considerarunt verba Jehuda, & considerarunt verba Mamachum. Et unde probatur, quod in judiciis capitalibus incipiant ab latere? Docuit Samuel senior coram R. Acha: Dictum est i. *Sam.* xxv. 13. *Et dixit David viris suis: Accingatur unusquisque gladio suo*. Et posthæc consederunt in judicio contra Nabal: R. Thima bar Papiis nomine R. Jehosua, vel in reprobandis familiis incipiunt ab latere. Omnes legitimi sunt ad judicandum judicia pecuniaria, vel spurii. R. Jehuda dicit: Non perscrutantur diligenter de vino libaminis.

Constitutio IX. Synhedrium erat instar dimidiæ areæ rotundæ &c. Scriptum est *Exod.* xxiii. 6. *Non declinabis in judicio pauperis tui in ejus lite*. In ejus lite tu non poteris declinare, at poteris declinare in judicio bovis. R. Abau nomine R. Jochanan; dummodo agatur de rebus, quæ sunt inter judicia pecuniaria & judicia capitalia: Quot sunt? Nos legimus novem. Docet R. Chjiah undecim. Sint duo alii judices. Eunuchus, & omnis qui non vidit filios, legitimus est ad judicandum judicia pecuniaria, at non judicia capitalia. R. Abau nomine R. Jochanan; vel si minor fuerit viginti annis, atque etiam si non eduxerit duos pilos, legitimus est in judiciis pecuniariis, at non in judiciis capitalibus; & poterit sedere in judicio bovis

חנינה אמר תלת עשרה . והי דינון תרתין אוחרנייתא . דנין שני דיני ממונות ביום אחד . ואין דנון שני דיני נפשות ביום אחד . אמר רבי אפילו נואף ונואפת .

הלכה י׳ שלש שורות של מיתלדי חכמים כו׳ . רבי בא בר יסא בשם רבי יוחנן נאמר כאן עדה . ונאמ׳ להלן עדה . מייתי לה רב ממתנית׳ . מתניתא אמר׳ הוי זנב לאריו׳ ולא ראש לשולים . מתלא אמר הוי ראש לשולים ולא זנב לאריות . דתנינן צרכו לסמוך סומכין מראשונה .

הלכה יא׳ כיצד איימין כו׳ . ביצד מאומה לא תאמרו ראינוהו רודף אחריו וסייף בידו . נכנס לחורבה אחריו נכנסנו אחריו ומצאנוהו הרוג . ראינוהו יוצא והסייף מטפטפת דם . אמר רבי שמעון בן שטח אראה בנחמ׳ אם לא ראיתי רודף אחד אחר נכנס לחורב׳ נכנסתי אחריו ומצאתיו הרוג וזה יוצא וסייף מנטף דם אמרתי לו אראה בנחמ׳ שזה הרגו אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי אלא היודע מחשבות יפרע מאותו האיש . לא הספיק לצאת משם עד בני שהכישו נחש ומת .

הלכה יב׳ לפיכך נברא אדם כו׳ . אדם נברא יחידי בעולם מפני המשפחות שלא יהו מתגרות זו בזו . והלא דברי׳ קו׳ ומה אם בזמן שהן בני אב אחד מתגרות זו בזו יאילו היו בני שנים על אחת כמה וכמה . דבר אחר שלא יהו הצריקים אומרים אנו צדיק ואתם בני רשעים .

הלכה יג׳ להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא כו׳ . להגיד גדולת מלך מלכי המלכים שמחותם אחד טובע כל החותמות ואין אחד מהן דומה לחבירו שנאמר תתהפך כחומר חותם . ומפני מה שונה פרצופותיהן שלא יהא אדם קופץ והולך לאשת חבירו או לשדה חבירו . תני בשם רבי מאיר שלשה דברים שינה הקדוש ברוך הוא בני אדם . מראה פנים . ודעת .

vis. R. Jose ben Chanina dicit: Tredecim: ſint duo alii judices: Judicant duo judicia pecuniaria uno die, at non judicant duo judicia capitalia uno die. Dicit R. Abin: Vel adulterum, & adulteram.

Conſtitutio X. Tres ordines diſcipulorum ſapientum &c.; R. Bo bar Iſa nomine R. Jochanan; memoratur hic congregatio, & memoratur ibi congregatio: Hoc probat Rab ex Miſna. Miſna dicit: Sis cauda leonibus, at non caput vulpibus: Proverbium dicit: Sis caput vulpium, at non ſis cauda leonum: Etenim legimus: Si imponendæ ſunt manus, imponuntur a prima claſſe.

Conſtitutio XI. Quomodo incutiebatur terror &c. Quomodo ex conjectura? Non dicetis: Vidimus eum inſequentem poſt illum, & habentem gladium in manu ſua; ingredientem in vaſtitatem poſt eum; ingreſſi ſumus poſt illum, & invenimus mortuum. Vidimus illum egredientem, & habentem enſem, diſtillantem ſanguinem. Dicit R. Simeon ben Setah: Videam conſolationem, ſi illum non vidi inſequentem alium, & ingredientem in vaſtitatem; ingreſſus ſum poſt illum, & eum inveni mortuum, & iſtum egredientem habentem gladium diſtillantem ſanguinem. Dixi illi: Videam conſolationem; quod iſte illum interfecerit: Quid faciam? Quoniam ſanguis tuus non traditus eſt in manus meas. Sed qui novit cogitationes; ulciſcetur de hoc homine; Nondum inde fuerat egreſſus, quod eum momorderit ſerpens, & mortuus eſt.

Conſtitutio XII. Idcirco creatus eſt Adam &c. Adam creatus eſt ſolitarius in mundo propter familias, ne inter contenderent: At ecce argumentum a minori ad majus: Si quo tempore erant filii unius patris, contenderunt inter ſe; ſi fuiſſent filii duorum, nonne multo magis? Alia expoſitio: Ne juſti dicerent: Nos ſumus filii juſti, & vos filii impiorum.

Conſtitutio XIII. Ad indicandam magnitudinem Dei S. B. &c. Ad indicandam magnitudinem regis regum omnium præſtantiſſimi; quod ex uno annulo impreſſerit omnia ſigna; neque alterum ſit alteri ſimile: Dictum eſt enim *Job.* XXXVIII. 14. *Reſtituetur ut lutum ſignaculum:* Et cur variavit eorum facies? Nequis exſiliret ad uxorem ſocii ſui, aut ad agrum ſocii ſui. Traditio nomine R. Meir. Tria variavit Deus S.B. in filiis hominum, ſc. vultum, & mentem, & vocem; Vultum & mentem propter rapinas; & vocem propter ſcortationes. Di-

וקיל. מראה ודעת מפני הנזלנין. וקול מפני הערות. אמר רבי יצחק אפילו תינתא או חיחטא לא דמיא לחבירתה. אדם נברא בערב שבת כדי שייכנס תחילה למצוה. דבר אחר למה נברא באחרונ'. משל למלך שעשה סעודה כשמתקין הסעודה מזמין האורחין. כך חכמות בנתה ביתה זה הקדוש ברוך שבנה את העולם בחכמה שנאמר יי' בחכמה יסד ארץ וגו'. חצבה עמודיה שבעה. אילו שבעת ימי בראשית. טבחה טבחה מסכה יינה. אילו ימים ונהרות וכל צרכי העולם. מי פתי יסור הנה. זה אדם וחוה.

הלכה יד' שמא תאמרו מה לנו ולצרה כו'. כתיב ויענר הרינה במחנה. מהו הרינה הריני. וכן הוא אומר בצאת לפני ההלוץ וגו'. ללמדך שאף מפלת הרשעים אינה שמחה לפני המקום.

פרק ה'

א' היו בודקין אותו בשבע חקירות באי זו שבוע באי זו שנה באי זה חדש בכמה בחדש באי זה יום באי זו שעה. באי זה מקום. רבי יוסי אומר באי זה יום באי זו שעה באי זה מקום מכירין אתם אותו והתריתם בו. העובד עבודה זרה את מה עבד ובמה עבד.

ב' כל המרבה בבדיקות הרי זה משתבח. מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים. ומה בין חקירות לבדיקות. אלא שבחקירות אמר אחד איני יודע עדותן בטילה. בדוקות אמר אחד איני יודע ואפי' שני אומרי' אין אנו יודעין עדיתן קיימת. אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שהן מכחישין זה את זה עדותן בטילה..

ג' אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת שזה ידע בעיבורו של חדש וזה לא ידע. אחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטילה. אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטילה. רבי יהודה אומר קיימת. אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע עדותן

Dicit R. Isaach: Quia etiam ficus, & triticum inter se non sunt similia: Adam creatus est in vespera Sabbathi, ut ab initio ingrederetur ad præceptum. Alia expositio: Cur creatus est novissimo die? Simile est regi, qui fecit convivium; postquam præparavit convivium, invitati sunt hospites. Similiter dictum est *Prov.* IX. 1. *Sapientia ædificavit sibi domum*. Iste est Deus S. B. qui ædificavit mundum in sapientia: Dictum est enim *Prov.* 11. *Deus in sapientia fundavit terram &c. Excidit columnas septem*. Isti sunt septem dies creationis. *Immolavit victimas suas, & miscuit vinum*: Ista sunt maria, & flumina, & omnia, quæ sunt necessaria mundo. *Si quis est parvulus, veniat huc*. Ibid. IX. 4. Iste est Adam, & Eva.

Constitutio XIV. Ne forte dicatis. Quid opus est nobis hac molestia &c. Scriptum est: *Et pertransiit clamor in castra*; Quid clamor? clamor meus, & similiter dictum est 2. *Paral.* XX. 21. *Et antecederent exercitum*: ut doceare, quod excidium impiorum non sit gaudium coram Deo.

CAPUT V.

I. Septem quæstionibus perscrutantur testes; qua hebdomada, quo anno, quo mense, quo die mensis, quo die, quæ hora, quo loco. R. Jose dicit quo die, qua hora, quo loco; nostisne illum? præmonuistisne illum? Si agatur de Idololatria; quem coluit, & quo cultu coluit.

II. Qui multiplicat in quæstionibus, erit laudabilior. Narratur, quod inquisierit ben Zachai de petiolis ficuum. Quodnam est discrimen inter investigationes, & perscrutationes? In investigationibus si alter dicat; ignoro, ejus testimonium aboletur. In perscrutationibus, si alter testium dicat; ignoro; quinetiam si duo dicant, ignoramus, eorum testimonium confirmatur. Tam in investigationibus, quam in perscrutationibus, quando inter se contradicunt, testimonium aboletur.

III. Si alter dicat: Secundo die mensis; & alter dicat; tertio; eorum testimonium firmum est: Quod iste norit intercalationem mensis, & ille ignoret. Si alter dicat in tertio, & alter dicat in quinto, eorum testimonium aboletur. Si alter dicat hora secunda, & alter dicat tertia; eorum testimonium firmum est. Si alter dicat tertia, & alter quinta; eorum testimonium aboletur; R. Jehuda dicit: Confirmatur. Si alter dicat quinta, & alter dicat septima, eorum te-

בטילה שבחמש חמה בזרח ובשבע חמה במערב.

ד' היו מכניסין את השני ובודקין אותו נמצאו דבריהן מכוונין פותחין לזכות. אמר אחד מן העדים יש ליללמד עליו זכות או אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו. אמר אחד מן התלמודים יש לי ללמד עליו זכות מעלין ומושיבין אותו עמהן ולא היה יורד משם כל היום אם יש ממש בדבריו שומעין לו. אפילו הוא אמר יש לי ללמד על עצמי זכות שומעין לו ובלבד שיהא ממש בדבריו.

ה' אם מצאו לוזכות פטרוהו. ואם לאו מעבירין דינו למחר. ומזדווגי' זוגות זוגות ממעטין במאכל ולא היו שותין יין כל היום ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין המזכה אומר אני הוא המזכה ומזכה אני במקומי. והמחייב אומר אני הוא המחייב ומחייב אני במקומי. המלמד חובה מלמד זכות. אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה ואם טעו בדבר סופרי הדיינין מזכירין אותן. אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדים על המיניין שנים עשר מזכין ואחד עשר מחייבין זכאי. שנים עשר מחייבין ואחד עשר מזכין ואפילו עשרים ושנים מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים.

ו' עד כמה מוסיפין שנים שנים עד ע' ואחד. שלשים וששה מזכין ושלשים וחמשה מחייבין זכאי. שלשים וששה מחייבין ושלשים וחמש' מזכין דנין אילו כנגד אילו עד שיראה אחד מן המחייבין את דבר יהמזכים:

סליק פירקא

הלכה א' היו בודקין אותו בשבע חקירות כו'. ולא תנינן באי זה יובל שאין הדבר מצוי. אשכח תני רבי שמעון בן יוחי אומר אף באי זה יובל. וקיימונה בהוא דעאל ובחוא דנפק. מניין לשבע חקירות. תנא שמואל הזקן קומי רבי אחא ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון. אמ' ליה

testimonium aboletur; nam quinta sol in oriente, & septima sol in occidente consistit.

IV. Deinde introducunt secundum, & eum perscrutantur; si deprehendantur eorum verba convenire, incipiunt rogare suffragia ad absolvendum: Si quis ex testibus dicat; Ego habeo, quo demonstrem ejus innocentiam; aut si quis ex discipulis dicat; Ego habeo, quo demonstrem ejus reatum; Imponunt silentium. Si dicat unus ex discipulis: Ego habeo, quo demonstrem ejus innocentiam, faciunt eum adscendere, & secum considere; neque inde descendet toto die; Si sit soliditas in ejus verbis; ipsum audiunt; Vel si ipse dicat; Ego habeo, quo demonstrem meam innocentiam, illum audiunt, dummodo sit soliditas in ejus verbis.

V. Si deprehendant eum innocentum, absolvitur; si minus, in crastinum differunt judicium, binique conveniunt, & diminuto cibo, vino non gustato, toto die, totaque nocte de re consultant; postridie mane curiam adeunt; Qui absolvit; dicit. Ego absolvo, & absolvo; & persevero in sententia: Et qui condemnat; dicit: Ego condemno, & condemno; & persevero in sententia: Qui demonstravit reatum, poterat demonstrare innocentiam; at qui demonstravit innocentiam, non poterat iterum demonstrare reatum; Si in re errent, scribæ judicum illis memorabant. Si illum deprehendant innocentem, absolvitur; si minus consurgunt ad numeranda suffragia; Si duodecim absolvant, & undecim condemnent, vel si duodecim absolvant, aut condemnent; Et unus dicat; ignoro: augebunt numerum judicum.

VI. Quo usque augebunt? Binos usque ad unum & septuaginta: Si sex & triginta absolvant, & quinque & triginta condemnent; erit absolutus: Si sex & triginta condemnent, & quinque & triginta absolvant; inter se de re consultant, donec aliquis ex damnantibus animadvertat verba absolventium.

Finis Capitis.

Constitutio I. Septem quæstionibus perscrutantur &c. Atqui non legimus: Quonam jubilæo; quia hoc non deprehenditur. Deprehenditur quod doceat R. Simeon ben Jochai; qui dicit. Vel quonam jubilæo. Et explicatur de eo anno, qui egreditur, & de anno, qui ingreditur: Unde probatur de septem quæstionibus? Docuit Samuel senior coram R. Acha: Scriptum est *Deut.* XIII. *Et in-*

לא תהא קרא ואזיל אלא ודרשת וחקרת ושאלת' היטב . והוגד לך ושמעת ושאלת היטב. היטב היטב לגזירה שוה . ליתן כל אחת ואחת שמועה שאלה דרישה וחקירה. רבי יצחק מקשי לה הוון תפיסין בחד ליסטים דטיבריא אמרין כדון קטול כדון קטל. ומניין לזה שבע חקירות. איסי אמ' כל זמן שאלו העדי' יכולין להזמם על אותה עדות אין ההורג נהרג. מכירין אתם אותו מה היה גוי היה או ישראל היה. נישמעינה מהדא דמר רבי יוחנן נהרג מטיבריא לציפורי חזק' שישראל היה .התריתם בו. מניין להתרייה. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן ואיש אשר יקח את אחותו. חסד הוא . א'ר בון קין נשא אחותו הבל נשא אחותו . חסד עשיתי עם הראשוני' שייבנ' עולם מהן . כי אמרתי עולם חסד יבנה. תני רבי שמעון בן יוחי אומר על פי שנים עדים יומת המת . המת מת. אלא להודיעו באי זו מיתה מת. תני רבי יורה בי רבי אלעאי אומר וכי יזיד איש על' להורגו בערמה שיערימוהו באי זו מיתה מת . היתה מיתתו בחמורה והתרו בו בקלה. יכול מימר אילו הוה ידע שמיתתו בחמורה לא הוה עבד הדא מילתא . היתה מיתתו בקלה והתרוהו בחמורה על דעתיה דרבי יורן בי רבי אילעאי שיערימוהו באי זו מיתה מת. היו מתרין בו ושותק. מתרין בו ומרבין בראשו אע'פ שאמר יודע אני פטור . עד שיאמר על מנת כן אני עושה . ראוהו שופך דם אמרו לו הוי יודע שבן ברית הוא והתור' אמר' שופך דם האדם באדם דמו ישפך אע'פ שאמר יודע אני פטור עד שיאמר על מנת כן אני עושה . ראוהו מחלל שבת אמרו לו הוי יודע מהוא שבת והתורה אמרה מחלליה מות יומת , אף על פי שאמר יודע אני פטור עד שיאמר על מנת כן אני עושה. רבי חייה בר גמרא שאל מקושש משום מאי מיחייב משום תולש או משום קוצר . נישמעינה מהדא ויהיו

quires, & perscrutaberis, & investigabis diligenter. Et veritas constituta fuerit. Dixit illi: Ne legas præcipiter. *Sed inquires, & perscrutaberis, & investigabis diligenter: Et tibi fuerit nunciatum, & audies, & investigabis diligenter. Ibid.* XVII. 4. Dixit illi: Non adducit textus; nisi *Diligenter*, *diligenter* argumento a pari. Ut usurpetur in singulis auditio, quæstio, inquisitio, & perscrutatio. R. Isaach contradicit. Si latro aliquis comprehendatur in Tiberiade, dicunt: Nunc occidendus est, nunc occidendus est. Et unde probatur de septem investigationibus? Issi dicit: quandiu isti testes possunt mendacii convincere illos testes, occisor non potest occidi. Nostis ne illum? Num sit gentilis, an Israelita? Intelligimus ex eo, quod dicit R. Jochanan; Si interfectus sit a Tiberiade ad Isipporim, præsuntio est, quod sit Israelita: Præmonuistisne illum? Unde probatur de præmonitione? R. Samuel bar Nachman nomine R. Jochanan: Scriptum est *Levit.* XX. 17. *Et vir, qui acceperit sororem suam*: Misericordia fuit. Dixit R. Bon: Cainus nupsit sororis suæ, Abel nupsit sorori suæ; misericordiam feci cum primis, ut ex iis conderetur mundus: Quia dixi; mundum misericordia ædificabit. Traditio: R. Simeon ben Jochai dicit. Dictum est *Deut.* XVII. 6. *Ex ore duorum testium moriendo morietur*; Num mortuus, morietur? Ut tibi demonstretur, qua morte moreretur. Traditio. R. Elai dicit: Scriptum est *Exod.* XXI. 14. *Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias*; ut callide agant qua morte sit interficiendus. Si ejus mors sit gravis, & eum præmonuerint de levi; poterit dici; Si nosset, quod ejus mors foret gravis, illud non fecisset. Si mors esset levis, & præmoverint de gravi, ex sententia R. Jodan discipuli R. Elai, quod callide agant qua morte sit interficiendus: Si illum præmonuerint, & ipse tacuerit. Si præmonuerint, & ipse inchinavit caput; vel si dicat. Ego scio; absolvitur; donec dicat; hoc pacto ego feci. Demonstrant illi effusionem sanguinis, eique dicant; nosti, quod filius fœderis sis; & lex dicit. *Genes.* IX. 6. *Qui effudit sanguinem hominis, in homine erit sanguis ejus*; Quamvis dicat; Ego scio; absolvitur, donec dicat, hoc pacto ego feci. Demonstrant illi profanationem Sabbathi; eique dicunt; Nosti quod sit Sabbatum, & lex dicit. *Exod.* XXXI. 14. *Qui profanaverit illud*; *morte morietur*: Vel si dicat; Ego scio; absolvitur; donec

בני ישראל במדבר וימצאו מלמד שמצאוהו תולש עצים מן הקרקע. ר׳ חייה בר גמרא שאל מקושש במה היא מיתתו בסקילה. נישמעינה מהדא יורעין היו שמקושש חייב מית׳ ולה היו יודעין במה הית׳ מיתתו. אשכח תני ר׳ חייה הוצא את המקלל מחוץ למחנ׳ במה היתה מיתתו בסקילה. אית מה עבר. לפעור או למרקוליס. במה עברה בעבורתה עברה או בעבודת גבוה. נישמעינה מהדה מעשה שבאו שנים ואמרו ראינו זה עובר ע״ז ואין אנו יודעין פעור היה או מרקוליס יהיה דנין אותו בשתיהן ובאי זו מזרכה פוטרין אותו.

הלכה ב׳ כל המרבה בבדיק׳ כו׳. במה לקטן בעוקציהן לקטן במה אבלן בנלעיניהן. תמן תנינן מי שהיו ב׳ כיתי עדים מעידים אילו מעידין שנזר שתים ואילו מעידין שנזר חמש בש״א נחלקה ערותן אין כאן נזירות. ובה״א יש בכלל חמש שתים. ויהא נזיר שתי׳. רב אמ׳ בכלל נחלקו. אבל בפרט כל עמא מודו נחלקה העדות. ור׳ יוחנן אמ׳ במונה נחלקו אבל בכולל כל עמא מודו שיש בכלל חמש שתי׳. הידינו כולל והידינו מונה. כולל אהן אמר תרתי ואהן אמר חמש. מונה אהן אמ׳ חדא תרתי. ואהן אמר תלת ארבעי. רב אמר הכחיש עדות בתוך עדות לא בטלה העדות. ורבי יוחנן אמר הכחיש עדות בתוך עדות בטלת העדות. דברי הכל הכחיש עדות לאחר עדות בטלה העדות. חייליה דרבי יוחנן מהדא רבי בא בר חייה בשם ר׳ יוחנן הוחזק המונה זה אומר מן הכיס מנה וזה אומר מן הצרור מנה הכחיש עדו׳ בתוך עדו׳ אוף רב מודה שבטלה העדו׳. מה פליגין כשהיו שתי כיתי עדים. אחת אומרת מן הכיס מנה ואחת אומרת מצרור מנה הכחיש עדות בתוך עדות בטלה עדות. וכרב לא

nec dicat: Hoc pacto ego feci. R. Chijah bar Gamra quæſivit: Qui colligit ligna; quo reatu tenetur? Num nomine evellentis, an nomine metentis? Intelligitur ex eo quod dictum eſt *Num.* xv. 32. *Cum eſſent filii Iſrael in deſerto, invenerunt:* Docet, quod invenerint evellentem ligna de ſolo. R. Chijah bar Gamra, quæſivit: Qui colligit ligna qua morte tenetur? Lapidatione: Hinc intelligitur; Norant, quod colligens ligna teneretur morte; at ignorabant quantam morte teneretur: Deprehenditur, quod doceat R. Chijah quod educeretur profanator extra caſtra; qua morte tenetur? Lapidatione: Si colat Pehor, aut Marckolis: Quonam cultu coluerit; num cultu ſuo? an cultu divino? Hinc intelligitur. Narratur, quod duo venientes dixerint: Vidimus iſtum ſervientem Idololatriæ; At ignoramus, utrum Pehor, an Markolis. In utroque illum judicant, & in quo erat innocens illum abſolvunt.

Conſtitutio II. Qui multiplicat in quæſtionibus &c. Quomodo eos collegit? cum petiolis collegit: Quomodo comedit? cum gravis ſuis comedit. Ibi legimus. Siquis habeat duas claſſes teſtium, ſi iſti teſtentur, quod voverit duos Nazyreatus, & illi teſtentur quod quinque Nazyreatus voverit; Schola Schamani dicit; ſi diſſenſio ſit in teſtimoniis, non ſunt hic Nazyreatus. Schola Hillel dicit: Comprehenduntur in quinque duo; & erunt duo Nazyreatus; Rab dicit; in generali diſſentiunt; at in particulari omnes conveniunt, quod ſit diſſentio teſtium. R. Jochanan dicit; In numero diſſenſiunt, at in genere omnes conſentiunt, quod in quinque comprehendantur duo. Quodnam eſt generale? Et quinam eſt numerus? In generali alter dicit duos, & alter dicit quinque. In numero alter dicit unum duos, & alter dicit tres, quatuor. Rab dicit; Si mendax fiat teſtimonium intra teſtimonium, non aboletur teſtimonium. At R. Jochanan dicit: Si mendax fiat teſtimonium intra teſtimonium; teſtimonium aboletur: Ex omnium conſenſu ſi mendax fiat teſtimonium poſt teſtimonium. Argumentum R. Jochanam confirmatur ex eo quod dicit R. Bo bar Chijah nomine R. Jochanan comprehendit numerum. Si iſte dicat; Ex marſupio mina; & ille dicat: Ex loculo mina; Si mendax fiat teſtimonium intra teſtimonium, vel Rab conſentit, quod teſtimonium aboleatur: In quo diſſentiunt? Quando ſint duæ claſſes teſtium; ſi altera dicat: Ex marſupio mina; & altera dicat: Ex loculo mina; ſi mendax fiat teſtimonium intra te-

בטלה עדות. אחת אומרת לתוך היקו מנה. ואחת אומרת לתוך פונדתו מנה דברי הכל הכחיש עדו' בתוך עדות לא בטלה העדות.

אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומ' במקל הרגו הכחש עדות בתוך עדות אוף רב מורה שבטלה העדות. מה פליגין בשהיו שתי כיתי עדי' אחת אומרת בסייף ואחת אומרת במקל הכחש עדות בתוך עדות בטלה עדות. וכרב לא בטלה עדות. אחת אומרת לצפון נטה. ואחת אומרת לדרום פנה דברי הכל הכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה העדות. חייליה דרב מהדא דתנינן תמן רבי יודן ור״ש אמר הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים ינשאו. ולא שמיע דמר ר' לעזר מודה רבי יהודה ור״ש בעדי. מה בין עדי' ומה בין צרה. לא עשו דברי צרה בחבירת' כלום. אמר רבי יוחנן אין אמרה רבי לעזר מיני שמעה ואמרה. מתניתא פליגא על רב אחד חקיר' ואחד בדידקות בזמן שמכחישין זה לזה עדותן בטילה מה עבד לה רבי אמר רבי מנא פתר לה רב עד בעד. אמר רבי אבין אפילו יפתר כת בכת שנייא היא לדיני נפשות דכתיב צדק צדק תרדוף.

הלכה ג' אחד אומר בשנים בחדש כו'. עד היבא רבי יסא בשם רבי יוחנן עד רוב החדש. אמר רבי יוחנן כגון העירנין הללו. וחכמים אומרים אינן כלום. ואמר רבי יסא כגון אנא דמן יומוי לא צלית מוספא מן דלא ידע אימת ירחא. רבי מאיר אומר משש שעות ולמעלן מדבריהן. רבי רבי יודה אומר משש שעות ולמעלה דברי תורה. מאי טעמא דרבי מאיר אך ביום הראשון זה חמש' עשר. יכול מתחשך תלמוד לומר אך חלק. הא כיצד תן לו שעה אחרת קודם שקיעת החמה. מאי טעמ' דרבי יהודה הך ביום הראשון זה ארבעה עשר. יכול כל

testimonium, aboletur testimonium; At juxta mentem Rab; non aboletur testimonium: Si altera dicat. Intra sinum mina; & altera dicat: Intra cingulum mina. Omnes conveniunt, quod si testimonium mendax fiat intra testimonium, quod non aboletur testimonium. Si alter dicat: Gladio illum occidit; Et alter dicat; baculo illum occidit; si mendax fiat testimonium intra testimonium, vel Rab consentit, quod aboleatur testimonium. In quo dissentiunt? Quando sint duæ classes testium; Si altera dicat. Gladio illum occidit; & altera dicat; baculo illum occidit; si mendax fiat testimonium intra testimonium, testimonium aboletur; At juxta mentem Rab non aboletur testimonium: Si altera dicat: Ad aquilonem deflexit; Et altera dicat: Ad austrum divertit: Omnes conveniunt, si mendax fiat testimonium intra testimonium, quod non aboleatur testimonium. Argumentum Rab confirmatur ex eo, quod ibi legimus. R. Jodan & R. Simeon dicit; Quoniam & hic & ille conveniunt, quod non vivat, possunt nubere, & non auscultant quod dicit R. Elieser: Consentit R. Jehuda, & R. Simeon in testibus: Quodnam est discrimen inter testes, & inter æmulam! Nihil considerant verba æmulæ in socia: Dicit R. Jochanan; Si hoc dicit R. Elieser: A me audiit, & dixit. Misna contraria est עַל Rab. Tam in investigationibus, quam in perscrutationibus, quando inter se mendaces fiant, testimonium aboletur: Quomodo explicat Rab? Dicit R. Mena. Exponit Rab testem in teste: Dicit R. Abin: Vel si explicet classem in classe; diversum est in judiciis capitalibus; Scriptum est enim *Deut.* XVI. 20. *Juste quod justum est persequeris*.

Constitutio III. Si alter dicat secundo die mensis &c. Usquequo? R. Issa nomine R. Jochanam; usque ad majorem partem mensis. Dicit R. Jochanan, & dicit R. Issa; sicut ego, qui a meis diebus nunquam recitavi orationem addititiam, quia ignoravi, quando esset Neomenia: R. Meir dicit: A sexta hora, & ulterius ex verbis sapientum. R. Jehuda dicit: A sexta hora & ulterius, ex verbis legis. Quænam est ratio R. Meir? Dictum est *Exod.* XII. 15. *Tantummodo in die primo*: Hic est dies quintus decimus. Crederem post obortas tenebras? Idcirco dictum est: *Tantummodo*. Divide. Quomodo? Attribue illi horam unam, priusquam sol occidat. Quænam ut ratio R. Jehuda? Dictum est: *Tantummodo in die primo*: Hic est dies decimus quartus. Crederem toto die? Idcirco dictum est: *Tantummodo*. Divide; di-

היום תלמוד לומר אך חלק . חציו לחמץ
וחציו למצה. מחלפת שיטת רבי מאיר. תמן
אמר אך לרבות . וכא אמר אך למעט. אמר
רבי שמואל בר אבודמי מיעטו שאינו מחמץ.
רבי מאיר אומר לא תאכל עליו חמץ על
אכילתו. רבי יהודה אומר לא תאכל עליו
חמץ על עשייתו . רבי יודן אית לית ליה
עשה ולא תעשה על אכילתו . עשה ולא
תעשה על ביעורו. עשה על אכילתו שבעת
ימים תאכל עליו מצות . לא חמץ. כל לא
תעש' שבא מכח עשה הוא . ולא
תעשה על אכילתו לא תאכל חמץ. עשה
על ביעורו שבעת ימי' תשביתו שאור מבתיכם.
לא העש' על ביעורו שבעת ימים שאור לא
מצא בבתיכם . הא רבי מאיר אמר משש
שעות ולמעלה מדבריהן . ששית אסורה
משום גדר. המיהית למה משום גדר . ויש
גדר לגדר . אלא חמישית מתחלפת
בשביעית . מחלפה שיטת רבי יהודה . תמן
אמר אין חמישית מתחלפת בשביעית. וכא
אמר חמישית מתחלפת בשביעית. אמר רבי
יוסי תמן הדבר מסור לנשים והן עצילות.
הכא הדבר מסור לבית דין זריזין . אמר
רבי יוסי בי רבי בון תמן תחילת חמישית
סוף שביעית. הכא סוף חמושית תחילת
שביעית. ותני כן תחילת חמש חמה במזרח
וסוף שבע חמה במערב . לעולם אין חמה
נוטה למערב אלא בסוף שבע.

הלכה ד' היו מכניסין את השני כו'. תני
אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין
דינו ומזדווגין זוגו' נממעטי' במאכל ולא
היו שותין יין ונושאין ונותני' כל הלילה
ולמחר משכימין ובאין ותני כניסיות מחזרין
אחריהן ואומ' איש פלו' מחייב הייתי ומחייב
אני מזכה הייתי ומזכה אני מחייב הייתי
ומזכה אני שומעין לו . מזכה הייתי ומחייב
אני למד תחילה. תני טעה אחר מן הדיינין
אם היה מזכה סופרי הדיינין מזכירין אותו.
אם היה מחייב אל' למד תחילה. אר' לא

dimidium fermento, & dimidium azymo. Diversa est sententia R. Meir: Ibi dictum est: *Tantummodo*: ad includendum; & hic dictum est, *tantummodo*: ad excludendum. Dicit R. Samuel bar Abadmi. Excludit eo, quod fermentet. R. Meir dicit: *Non comedes super eo fermentum*: De ejus comestione agitur. R. Jehuda dicit: *Non comedes super eo fermentum*: De ejus opere agitur. R. Jodan: Est præceptum affirmativum, at non negativum in ejus comestione; præceptum affirmativum, at non negativum in ejus remotione: affirmativum in ejus comestione: *Septem diebus comedes super eo azyma*: At non fermentum: Omne præceptum negativum, quod adducitur propter affirmativum, est affirmativum; at non præceptum negativum super ejus comestione; *Non comedes fermentum*. Preceptum affirmativum de ejus remotione: *Septem diebus cessare facietis fermentum a domibus vestris*: Non est præceptum negativum in ejus remotione; *Septem diebus non invenietur fermentum in domibus vestris*: Ecce R. Meir dicit: A sexta hora & ulterius ex verbis sapientum: Sexta vetita est propter sepem: Num est sepes post sepem? Nisi quod quinta mutetur in septimam; Diversa est sententia R. Jehuda. Ibi dicit: Non mutatur quinta in septimam; Et hic tu dicis, quod mutetur quinta in septimam? Dicit R. Jose! Ibi res tradita est fœminis, & illæ sunt negligentes: Hic res tradita est Synhedrio, & illud est diligens. Dicit R. Jose discipulus R. Bon: Ibi principium quintæ est finis septimæ; & hic finis quintæ est principium septimæ. Atqui ita se habet traditio: In principio quintæ horæ, sol est in meridie; & in fine sextæ horæ, sol est in occasu: In perpetuum sol non declinat ad occasum, nisi in fine septimæ.

Constitutio IV. Deinde introducunt secundum &c. Traditio: Si deprehendant innocentem, absolvitur; si minus differunt judicium, binique conveniunt, & diminuto cibo, vino non gustato, totaque nocte de re consultant, postridie mane, conveniunt, & ministri Synagogarum eos sequuntur; & dicit: N. N. tu es reus, & ego te condemno; tu es innocens, & ego te absolvo; Eum audiunt. Tu es innocens, & ego condemno; disces prius. Traditio: Siquis ex judicibus erraverit, & absolverit, scribæ judicum illum admonebunt. Si condemnet; illi dicunt: disces prius. Dicit Rabi: Qua de causa scribunt verba absolventis, coram damnante? Ut fortasse conturbetur ejus mens; & necom-

מפני מה כותבין דברי דמזכה מפני המחייב שמא תיטרף דעתו ואין חליף מילא יימרון ליה הדא אמרת הדא לא אמרת. צריכה שני עדים. נמצא דינו משתקע. רבי יוסי בי רבי בון אמר מפני המזכה.

הלכה ה׳ אם מצאו לו זכות פטרוהו כו׳. תני אחד מן העדים שאמר יש לי ללמד עליו זכות ובא חבירו וסייעו ובא חבירו וסייעו את מי ממנין לראשון למיני לשניהן. נישמעינה מהדא דרבי יוחנן והוא שנזדכה מפי עצמו אין מושיבין אותו דיין. הרי שנזדכה מפי עצמו ונמצא עד ודיין לא מצינו עד נעשה דיין. אמר בדיני ממונות נזדקן הדין. והגדול שבדיינין אומר נזדקן הדין.

הלכה ו׳ עד כמה מוסיפין כו׳. תני למה מוסיפין דיינין שאם היו שנים מן הראשונים מזכין ואחד מן האחרונים ליגמר הדין בשלשה. אמר רבי לא מכיון שנראה דינו ליגמר בארבעה אין גומרין אותו בשלשה. אמר רבי יוסי ותשמע מינה שלשה שדנו ומת אחד מהן חותמין בשנים וכותבין אף על פי שחתמנו בשנים בשלשה דננו. אמר ר׳ חגיי מתניתא אמרה כן הדיינין חותמין בו מלמטת או העדים ולמידין מידת הדין מפרוזבול. אשכח תני הוא למד מידת הדין מפרוזבול לא ראה רבי יוחנן אמר זכאי. ריש לריש אמר חייב אמר לי׳ רבי יוחנן והלא זכאי הוא. ולמה דנין אילו כנגד אילו אילו שלא ייראה׳ דין זה יוצא מעמעם:

commutet sententiam: Dicent illi: Hoc dixisti, & illud non dixisti. Requiruntur duo testes: Deprehenditur, quod judicent post occasum solis. R. Jose discipulus R. Bon dicit: propter absolventem.

Constitutio V. Si illum deprehendant innocentem &c. Traditio: Si aliquis ex testibus dicat: Ego habeo, quo demonstrem ejus innocentiam; & veniat ejus socius, & illi opituletur, & veniat ejus socius, & illi opituletur, annumerandi sunt primo, an secundo, an utrisque? Intelligitur ex eo, quod dicit R. Jochanan; Siquis fiat dignus ex suimet dicto, non faciunt eum assidere judicem: Ecce si fiat dignus ex suimet dicto, deprehendetur testis, & judex; non deprehendimus, quod testis fiat judex: Dicit: In judiciis pecuniariis consenuit judicium, & maximus inter judices dicit: Consenuit judicium.

Constitutio VI. Quousque augebunt &c.? Traditio: Cur augent judices? Si duo ex prioribus absolvant, & unus ex posterioribus; ut perficiatur judicium in tribus. Dicit Rabi: minime; postquam apparebit, quod judicium perficiatur in quatuor, non perficiunt in tribus; Dicit R. Jose: & hinc probatur: Si tres judicent, & unus moriatur, duo obsignant, & scribunt; licet duo obsignent, tamen a tribus judicatum est. Dicit R. Haggi; Misna ita dicit: Judices obsignantne ab inferiore parte, an testes? Atqui discimus rationem judicii ex Prosbol. Deprehenditur, quod doceat quod sit declaranda ratio judicii ex Prosbol: Non vidit R. Jochanan, dicit; sit absolutus: Rasch Lakisch dicit: tenetur; Dixit illi R. Jochanan; Atqui innocens ipse est: & cur judices isti e regione judicum illorum? Ne videatur judicium illud produci conturbatum.

פרק ו׳

א׳ נגמר הדין מוציאין אותו לסוקלו ובית הסקילה היה חוץ לב״ד שנאמ׳ הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. ואחד עומד על פתח בית דין והסודרי׳ בידו והסוס רחוק ממנו כדי שיה׳ רואהו. אמ׳ אחד יש לי ללמד עליו זכות הלה מניף בסודרין והסוס רץ ומעמידו אפי׳ הוא אמר יש לי ללמד על עצמי זכות מחזירין אותו אפי׳ ארבעה וחמשה פעמים ובלבד שיהא ממש בדבריו.

CAPUT VI.

I. Perfecto judicio, eum educunt, ut lapidetur: & locus lapidationis erat extra locum Synhedrii: Dictum est enim *Levit.* XXIV. 14. *Educ blasphemum extra castra*: Et unus stat ad ostium Synhedrii, tenens manu sudarium, equo insidens, ab eo tantum remotus, ut eum videre possit. Si aliquis dicat: Ego habeo, quo demonstrem ejus innocentiam; iste sudarium ventilat, concitato equo, damnatum facit consistere: Quinetiam si ipse dicat: Ego habeo, quo demonstrem innocentiam meam, ipsum reducunt vel quater, vel quinquies, dummodo sit soliditas in ejus verbis.

II.

ב׳ אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו יוצא ליסקל. והכרוז יוצא לפניו איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית. ופלוני ופלוני עדיו. וכל מי שהוא יודע לו זכות יבוא וילמד.

ג׳ רחוק מבית הסקילה עשר אמות אומר לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא שכן מצינו בעכן שאמר לו יהושע בני שים נא כבוד ליי׳ אלהי ישר׳ ותן לו תודה והגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני. ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי ליי׳ אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי. ומניין שנתכפר לו וידויו שנ׳ ויאמ׳ יהושע מה עכרתנו יעכרך יי׳ היום הזה. היום הזה אתה עכור ואין אתה עכור לעתיד לבוא.

ד׳ ואם אינו יודע להתודות אומרין לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי. ר׳ יהודה אומ׳ אם יודע הוא שהוא מוזמם יאמ׳ תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מן העון הזה. אמרי לו אכ׳ יהו כל אדם אומ׳ כן כדי לנקו׳ את עצמו.

ה׳ רחוק מבית הסקילה ארבע אמות היו מפשיטין את בגדיו. האיש מכסין אותו מלפניו. והאשה מלפניה ומאחריה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה.

ו׳ בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ואחד מן העדים דוחפו על מתניו. נהפך על לבו הופכו על מתניו ואם מת יצא. ואם לאו נוטל את האבן ונותנה על לבו ואם מת בה יצא. ואם לאו העד השני נוטל את האבן ונותנה על לבו אם מת בה יצא. ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה וגו׳.

ז׳ כל הנסקלין נתלין דברי רבי ליעזר וחכמים אומרים אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע״ז. האיש תולין אותו פניו כלפי העם והאשה פניה כלפי העץ דברי רבי

II. Si invenerint ipsum innocentem, eum absolvunt; si minus, educitur, ut lapidetur; & præco ipsum præibat, dicens: Vir iste N. N. filius N. N. educitur, ut lapidetur propter hanc culpam. Et N. N. N. N. sunt ejus testes: Quicumque eum innocentem docere potest, veniat & doceat.

III. Quando abest a loco lapidationis decem cubitos, illi dicunt: Confitere; etenim omnes, qui occiduntur, solent confiteri; etenim quicunque confitetur, partem habet in futuro seculo; Etenim sic invenimus de Achan, quod ei dixerit Josue *Jos.* VII. 19. *Fili mi tribue gloriam Domino Deo Israel, & ede ipsi confessionem: Et indica mihi, quid feceris, ut ne abscondas. Et respondit Achan ad Johosua, & dixit ei. Vere ego peccavi Domino Deo Israel; & sic & sic feci.* Et unde probatur, quod ejus confessio eum expiet? Ex eo quod dictum est ibid. *Et dixit Jehosua. Quid turbasti nos? Turbabit te Dominus hoc die.* Hodie tu turbaberis, at non turbaberis in tempore futuro.

IV. Quod si nesciat, quomodo edenda sit confessio, illi dicunt: Dic; sit mors mea expiationi pro omnibus meis iniquitatibus: R. Jehuda dicit: Si sciat, quod sit falso accusatus, dicet: Sit mea mors expiatio, pro omnibus meos iniquitatibus, excepta hac iniquitate: Dixerunt, si ita se res habet; unusquisque ita dicet, ut se purget.

V. Quando abest quatuor cubitos a loco lapidationis, exuitur suis vestibus; Si vir sit, ejus anteriora velantur; si fœmina, tam anteriora quam posteriora velantur. Verba R. Jehuda; & sapientes dicunt. Vir nudus lapidatur, at fœmina nuda non lapidatur.

VI. Locus Lapidationis altus erat geminam hominis altitudinem; Alter testium reum detrudebat, ut in lumbos caderet; si conversus in pectus esset, in lumbos convertabatur; Si moreretur, satisfactum legi erat; Si minus lapidem sublatum in pectus ejus immittebat; si moreretur; satisfactum erat, si minus alter testis lapidem sublatum in ejus pectus immittebat; si moreretur, satisfactum erat; si minus, lapidabatur ab universo Israele: Dictum est enim *Deut.* XVII. 7. *Manus testium primo in illum ad occidendum sit, & manus totius populi deinceps &c.*

VII. Omnes lapidati suspenduntur. Verba R. Eliezer; & sapientes dicunt; non suspenditur nisi blasphemus, & Idololatra; Et vir suspenditur facie conversa ad populum, & mulier facie conversa ad

ליעזר. וחכמים אומ׳ האיש נתלה ואין האשה נתלית.

ח׳ א״ר אליעזר מעשה בשמעון בן שטח שתלה נשים באשקלון. אמרו לו שמונים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד.

ט׳ כיצד תולין אותו משרעין את הקורה בארץ והעץ יוצא ממנה ומקיף שתי ידיו זו לזו ותולה אותו. רבי יוסי אומ׳ קורה מטה על הכותל ותולה בה כדרך שהטבחין עושין תולין ומתירין אותו מיד ואם לן עוברין בלא תעשה שנאמ׳ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי כלומר מפני מה זה תלוי מפני שקילל את השם נמצא שם שמים מתחלל.

י׳ אמר רבי מאיר בזמן שאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי אם כך אמר הכתוב מצטער אני על דמן של רשעים קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך.

יא׳ ולא זו בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה. הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו בלא תעשה. ולא היו קוברין אותן בקברות אבותיהן. אלא שני קברות היו מותקנין לבית דין אחד לנסקלין ולנשרפין. ואחד לנהרגין ולנחנקין.

יב׳ נתאכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקום והקרובין באין ושואלין את שלום העדי׳ ואת שלום הדיינין כלומ׳ דעו שאין בלבינו עליכם שדין אמת דנתם ולא היו מתאבלין אלא אוננים שאין אנינה אלא בלב:

סליק פירקא

הלכה א׳ נגמר הדין כו׳. מתניתא או כרבי או כרבנן בעיר של גוי׳. דתני בשעריך רבי אומר בשעריך. בשער שנמצאו בו. אתה אומ׳ כך או אינו אלא בשער שנידונו בו. נאמ׳ כאן בשעריך. ונאמ׳ להלן כי ימצא בקרבך בא׳ שעריך. מה שעריך האמור להלן

ad lignum; verba R. Eliefer; & fapientes dicunt; Vir fufpenditur; at fœmina non fufpenditur.

VIII. Dicit R. Eliefer; Narratur, quod R. Simeon ben Schatach fufpenderit fœminas Afcalone: Refponderunt illi: Octoginta fœminas fufpendit; at non judicant duos die uno.

IX. Quomodo eum fufpendunt? Depangunt trabem in terram, ex qua lignum egreditur, & revinctis manibus fufpenditur. R. Jofe dicit. Trabs ad parietem inclinatur, ad eam fufpenditur, uti folet fieri a laniis. Sufpenditur, & ftatim folvitur, fi vero pernoctet, tranfgrediuntur præceptum negativum. Dictum eft enim *Deut.* XXI. 23. *Non permanebit cadaver ejus in ligno; fed fepeliendo fepelies eodem die; Nam exfecratio Dei eft fufpenfus.* Quafi dicat; qua de caufa ifte fufpenditur? Properea quod profanavit nomen Divinum; deprehenditur, quod nomen Divinum fuerit profanatum.

X. Dicit R. Meir: Quando homo dolet, quid Divinitas lingua fatur? Quafi dicat: Caput mihi dolet, brachium mihi dolet: Si ita eft: Dicit textus: Ego doleo propter fanguinem impiorum, multo magis ob fanguinum juftorum, qui effufus eft.

XI. Et præterea qui finit pernoctare mortuum, tranfgreditur præceptum negativum: Si pernoctet ut eum honoret, ut illi afferat arcam, & involucra, non tranfgreditur præceptum negativum. Et illum non fepeliunt in fepulcris patrum fuorum; At duo fepulcra præparata erant a Synhedrio, alterum lapidatis, & combuftis, alterum gladio occifis, & ftrangulatis.

XII. Quando abfumta erat caro, colligebant offa, & fepeliebunt ea in loco fuo; Et propinqui falutem impertiebant teftibus, & judicibus, quafi dicerent: Notum fit vobis, nihil effe in cordibus noftris adverfus vos; eo quod judicium verum judicaftis: Neque illos plangebant fed lugebant: quia non eft luctus nifi in corde.

Finis Capitis.

CONftitutio I. Perfecto judicio &c. Mifna juxta mentem Rabi, aut juxta mentem fapientum; in urbe gentilium; Etenim extat traditio. *In portis tuis.* Rabi dicit: *In portis tuis*: In porta, in qua repertus fuerit: Tu ita dicis: aut non eft intelligendum nifi in porta: in qua judicatus fuerit. Dictum eft hic, *In portis tuis.* Et dictum eft *Deut.* XVII.

2. *Cum*

שער שנמצא בו אף שעריך האמור כאן שער שנמצאו בו. ורבנן אמרי בשעריך בשער שנידון בו. אתה אומר כך או אינו אלא בשער שנמצא בו. נאמר כאן בשעריך. וגאמ׳ להלן והוצאת את האיש ההו׳ או את האש׳ ההיא אל שעריך. מה שעריך האמור להלן שער שנידון בו. אף שעריך האמור כאן שער שנידון בו. אמר רבי יוחנן בתחילה בין יש ממש בדבריו בין לאו שומעין לו. מיכן והילך יש ממש בדבריו שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו. אמרי והוא שיש בדבריו האחרוני׳ ממש. חזקיה שאל דרי שהיה יוצא ליהרג ונשתתק כן אנו אוחרים. הא לא נשתתק היה לו ללמד על עצמו זכות. שמע רבי יוחנן ומר הא שאלתא רחמרא. אלא ביני הרי שהיה יוצא ליהרג ואמר יש לי ללמד על עצמי זכות ונשתתק כן אנו אומרי׳. הא אילו לא נשתתק היה לו ללמד על עצמו זכות. אמר הא אמירה.

הלכה ב׳ אם מצאו לו זכות כו׳. תני שור שור היוצא ליסקל ונמצאו עידיו זוממין. רבי יוחנן אמר כל הקורם בו זכה. ריש לקיש אמר הפקר טעות הוא. וכן עבד היוצא ליסקל והקדישו בעליו רבי יוחנן אמר זכה לעצמו. ר״ל אמ׳ יאוש של טעות הירה.

הלכה ג׳ רחוק מבית הסקילה. עשר אמות כו׳. את מוצא שבשמעל עכן בחרם התחיל יהושע מפייס לפני הקב״ה ואומ׳ רבון של עולם הודיעיני מי זה האיש. אמר לו הקב״ה איני מפרסם כל ברייה ולא עוד אלא נמצאתי אומר לשון הרע אלא לך והעמיד את ישראל לשבטיו והפל עליהן גורלות מיד אני מוציאו הדה היא דכתיב וישכם יהושע בבוקר ויקרב את ישר׳ לשבטיו וילכד עכן בן כרמי בן זרח למטה יהוד׳. א״ל עכן מה בגורל אתה תופשיני לית בכל ההן

2. *Cum repertus fuerit in medio tui in una tuarum portarum. Sicut in portis tuis*, quæ ibi memorantur, intelligitur porta, ubi repertus fuerit, ita pariter hoc loco intelligitur porta, ubi repertus fuerit. At sapientes dicunt; *In portis tuis;* in porta, ubi judicatus fuerit. Tu ita dicis: Aut non est intelligendum nisi in porta, in qua repertus fuerit: Dictum est hic *in portis tuis;* & dictum est *Deut. l. c. Et educes virum illum, aut mulierem illam ad portas tuas:* Sicut in portis tuis, de quibus ibi dictum est, intelligitur porta in qua judicatus fuerit; ita pariter hoc loco intelligitur porta, in qua judicatus fuerit. Dicit R. Jochanan; In principio, sive fuerit sive non fuerit soliditas in verbis ejus, illum audiebant; Hinc in posterum; si foret soliditas in ejus verbis audiebant, si minus, non audiebant. Dixerunt; quando fuerit soliditas in ejus verbis novissimis. Ezechia quæsivit, ecce si egrediatur, ut occidatur: & sileat; nos ita dicimus; At si non sileat; poterat ille demonstrare suam innocentiam. Audiens R. Jochanan dicit: Hæc quæstio est difficilis. At ita se res habet; ecce si ille egrediatur, ut occidatur, & dicat: Ego habeo, quo demonstrem meam innocentiam, & silentium factum fuerit; ita nos dicimus: At si non factum fuerit silentium; poterat ille demonstrare suam innocentiam. Dixit: Ecce sententia.

Constitutio II. Si invenerint ipsum innocentem &c. Traditio: Si bos educatur, ut lapidetur, & deprehensi fuerint falsi ejus testes; R. Jochanan dicit; Qui præcedit, meretur. Risch Lakisch dicit: Hæreticus errans est: & similiter, si servus educatur ut lapidetur, & illum sanctificaverint sui domini; R. Jochanan dicit; aquisivit semetipsum. R. Levi dicit: Dubium erroris est.

Constitutio III. Quando abest a loco lapidationis decem cubitos &c. Tu deprehendis, quando prævaricatus est Achan in anathemate, quod inceperit Jehosua deprecari coram Deo S. B. dicens: Domine mundi; ostende mihi, qui sit iste vir. Respondit illi Deus S. B. Non publicabo ullam creaturam; & præterea deprehendi, quod locutus sit lingua mala; Sed abi & constitue Israelem in tribus; & projice super illos sortem; statim eum ego deprehendam. Hinc scriptum est enim *Jos. VII. 16. Surgens itaque Josue mane, applicuit Israel per tribus suas; & invenit Achan filium Charmi, filii Zare de tribu Juda:* Dixit illi Achan? Cur in sorte tu comprehendisti me? In tota hac generatione nemo est qui sit ju-

דרא כשר אלא את ופינחס אסקון ניבזין
ביניכון פנטום דמיתפים חד מינכון ולא עוד
אלא למשה רבך לית מידמוך אלא תלתין
או מ׳ יומין. לא כן אלפן השה רבן על
פי שנים עדים שריתה טעי באותה שעה
צפה והושע ברוח הקודש שהוא מחלק
לישראל את הארץ בגורל הדא היא דכתיב
וישלך להם יהושע גורל. אמור מעתה אנו
מוציאין שם רע על הגורלות ולא עוד
אלא שאם נתקיימו עכשיו יהו כל ישלאל
אומרים בדיני נפשות נתקיימו כל שכן בריני
ממונות ואם בטלו עכשיו יהו כל ישראל
אומרי׳ בדיני נפשות בטלו כל׳ שכן בדיני
ממונות. באותה שעה התחיל יהושע מפייס
לעכן ומשבע ליה באלהי ישראל ואומר לו
בני שים נא כבוד ליי׳ אלהי ישראל. ויען
עכן את יהושע ויאמר אמנה. מהו אמנה
קושטא. אנכי חטאת ליי׳ אלהי ישראל.
אמר ליה מה אנא בעי מינך הדא ואל
אמרת לי תרתי. אמר ליה אני הוא
שמעלתי בחרם מדין ובחרם יריחו. אמר רבי
תנחומא בארבעה חרמים מעל. בחרם
כנעני מלך ערד. בחרם סיחון ועוג. בחרם
מדין. בחרם יריחו. ומניין שכיפר לו וידויו
שנ׳ ובני זרח זמרי ואיתן וגו׳. רבי יהושע
בן לוי אמר זמרי זה עכן שעשה מעשה זמרי.
רבי שמואל בר נחמן אמר היתן זה עכן
אמנה אנכי חטאתי. כולם חמשה. וכי איני
יודע שהן חמשה. אלא מלמד שאף עכן
יש לו חלק לעתיד לבוא.

הלכה ד׳ ואם אינו יודע להתודות כו׳.
מעשה באחד שהיה יוצא ליהרג אמרו לו
אמור תהא מיתתי כפרה על כל עוונותיי.
אמר תהא מיתתי כפרה על כל עוונותיי
חוץ מן עון זה אם עשיתיו אל ימחול לי
ובית דין ישראל יהא נקי. וכשבא דבר
אצל חכמים זלגו עיניהם. אמרו להחזירו
אי איפשר שאין לדבר סוף אלא הרי דמו
תלוי בצואר עדים.

הלכה ה׳ רחוק מבית הסקילה ארבעה
אמות כו׳. אמר רבי יהודה בן טבאי אראה

justus, nisi tu & Pinchas: Projicite sortes inter vos omnes, unus ex vobis comprehendetur. Et præterea nondum præteriere triginta, aut quadraginta dies, quibus mortuus est Mose magister tuus. Non ita nos docuit Mose magister noster; ex ore duorum testium deciditur ratio. Illa hora exploravit Jehosua in Spiritu Sancto, quod dividenda esset Israelitis terra per sortes; Hoc est, quod scriptum est *Jos.* XVIII. 10. *Et projecit illis Josue sortem.* Dic: Ex ea hora nos deprehendimus diffamationem super sortes; & præterea si confirmatæ essent, nunc dixissent omnes Israelitæ; In judiciis capitalibus constitutæ sunt, multo magis in judiciis pecuniariis. Et si nunc abolitæ sunt, dixissent omnes Israelitæ; in judiciis capitalibus abolitæ sunt, multo magis in judiciis pecuniariis: Ea hora incepit Jehosua deprecari Achan, & illi jurare per Deum Israel diens; *Fili mi tribue gloriam Domino Deo Israel; & respondit Achan ad Jehosua, & dixit ei. Vere.* Quid אמנה? Vere. *Ego peccavi Domino Deo Israel.* Dixit illi: Quid ego abs te quæsivi? Unum; & tu dixisti mihi duo: Dixit illi: Ego sum, qui prævaricatus sum in anathemate Midian, & in anathemate Jericho: Dicit R. Tanchuma: In quatuor anathematis prævaricatus est: In anathemate Channanæi regis Arad; in anathemate Sichon & Gog: in anathemate Midian, & in anathemate Jericho; Et unde probatur quod eum expiaverit ejus confessio? Dictum ut enim; *Et filii Zara Zamri, & Ethna &c.* R. Jehosua ben Levi dicit: *Zamri*; iste est Achan, qui fecit opus Zamri: R. Simeon bar Nachman dicit: *Ethau*; iste est Achan: *Vere ego peccavi*: In quinque omnibus; Num ignorabat esse quinque? Nisi quod doceatur, quod Achan habuerit partem in seculo futuro.

Constitutio IV. Quod si nesciat, quomodo edenda sit confessio &c. Narratur de quodam, qui educebatur ut occideretur: Dixerunt illi: Dic: Mors mea sit expiatio pro omnibus iniquitatibus meis. Respondit: Sit mors mea expiatio pro omnibus iniquitatibus meis; excepta hac iniquitate; si eam feci, ne mihi ignoscatur; & Synhedrium sit innocens; & quando res adducta fuit ad sapientes; distillarunt eorum oculi. Dixerunt; Num reducendus erit? Hoc fieri non potest; eo quod non erit rei finis; verum ecce ejus sanguis erit appensus collo testium.

Constitutio V. Quando aberat quatuor cubitos a loco lapidationis &c. Dicit R. Je-

בנחמה אם לא הרגתי עד זומם . שהיו אומרי׳ עד שייהרג שנאמ׳ נפש תחת נפש. אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמ׳ אם לא מעלים עליך כאילו שפכת דם נקי. באותה שעה קיבל עליו שלא יורה אלא מפי שמעון בן שטח. שמעון בן שטח היו ידיו חמומות. אתא סיעת ליצנין אמרי הבו עיצה ניסהוד על בריה וניקטליניה. אסהידו עלוי ונגמר דינו ליהרג. מי נפק למיתקטלא אמרי ליה מרי שיקרין אנן. בעא אבוי מחזרתיה. אמר ליה אבא אם ביקשתה לבוא תשועה על ידך עשה אותי כאסקופה.

הלכה ו׳ בירת הסקילה היה גבוה כו׳. מעשה בחסיד אחד שהיה מהלך בדרך וראה שני בני אדם נזקקין לכלבה אמרין גן ידעין דו גברא חסידה אזיל ומסהיד עלן ומרן דוד קטיל לן. אלא ניקדמיה וניסהוד עלוי. אסהידו עליה ונגמר דינו ליהרג הוא שדוד אמר הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. מחרב. מחרב אוריה. מכלב. מכלבו של חסיד. רבי יודה בן פזי סלק לעיליתא דבי מדרשא וראה שני בני אדם נזקקין זה לזה. אמרו ליה רבי הב דעתך דאת חד ואנן תרי.

הלכה ז׳ כל הנסקלין נתלין דברי רבי ליעזר כו׳. תני׳ וכמלוא קומתו של נופל הרי חמשה. הכא את מר וכמלוא קומת הנופל הרי המשה. ובבור של נזקין את מר עד עשרה טפחים. לא דומה נופל מדעת לנופל שלא מדעת. רבי יונתן בן חלי רבי אבודמי בר ברתיה דרבי טבי בשם רבי יאשיה אילין דחבטין תורא בחייליה אין בו משום ריסוק איברי׳. ביומוי דרבי פינחס חבטו תורא בחייליה. אמ׳ לון בחייכון שרוניה. שרוניה וקום וערק. אמר ברוך שבחר בחכמים ובדבריהם דאמר אילין דחבטין תורא בחייליה אין בו משום ריסוק

Jehuda ben Tabai: Videam consolationem, si non occidii testem falsum: Quia dixerunt; donec occidatur: Dictum est enim! *Anima pro anima*. Dixit illi Simeon ben Schetah: Videam consolationem, si non in te prævaricantur, quasi effuderis sanguinem innocentem. Tunc super se suscepit, ne doceret nisi ex ore Simeon ben Schetach: Simeon ben Schetach erat iracundus: Venit turba derisorum, dicens. Consilium ineamus, ut testificemur contra ejus filium, & faciamus, ut occidatur: testificati sunt de illo & perfectum est judicium, ut occideretur: Quando egressus est, ut occideretur, dixerunt illi: Domine: Nos testes falsi sumus: Quæsivit ejus pater ut ejus judicium revocaretur. Dixit ille; si vis pater, ut per manus tuas veniat salus, considera me quasi limen.

Constitutio VI. Locus lapidationis altus erat &c. Narratur de viro quodam pio, qui incedens per viam, vidit duos homines coeuntes cum cane: Dixerunt: Nos cognoscimus hunc virum pium, qui abiens, testabitur de nobis, & dominus noster David nos occidet: At anticipabimus, & de eo testabimur; Testati sunt de eo; & perfectum est ejus judicium, ut occideretur; Hoc est quod David dicit *Psalm.* XXII. 21. *Eruæ Deus e framea animam meam, & de manu canis unicam meam: A framea*, a framea Uriæ: *De cane*, de cane viri pii: R. Jochanan ben Pazi adscendit in cœnaculum Academiæ, & vidit duos homines inter se coeuntes; Dixerunt illi: Rabi absconde sententiam tuam; etenim tu es unus, & nos duo.

Constitutio VII. Omnes lapidati suspenduntur; verba R. Eliesser &c. Traditio: Et juxta plenitudinem staturæ cadentis; Ecce quinque: Hic tu dicis juxta plenitudinem staturæ cadentiis ecce quinque: Et in puteo damnorum tu dicis usque ad decem palmos. Non similis est qui libens cadit illi, quæ præter voluntatem suam cadit. R. Jonathan ben Chali, R. Abodami filius filiæ R. Tabai nomine R. Josia: Isti sunt, qui cum robore prosternebant bovem; In hoc non est causa fractionis membrorum Tempore Rabi Pinchas cum robore prostraverunt bovem; Dixit illis: per vitam vestram solvite illum, solvite illum: Surgens ille aufugit. Dixit: Benedictus Deus quod elegerit sapientes, & eorum verba; etenim dicit: Si isti prosternant cum robore bovem, non est in eo causa fractionis membrorum. Et unde probatur; quod sint lapidandi? Ex eo quod dictum est: *Lapidando lapidabitur*: Et unde proba-

איברים. וסניי׳ שטעון סקילה שנ׳ סקול יסקל. וסניין שטעון דחייה שנאמר ירה יירה. וסניין שטעון שתי דחיות תל׳ יירה.

הלכה ח׳ אמר רבי אליער כו׳. סחלפה שיטת רבי יהודה. תמן אמר אם היה שערה נאה לא היה סותרו. וכא הוא אומר אכן. הכא סכל מקום למיתה אזלה. ברם תמן שאם תימצא טהורה ויתגרו בה פירח, כהונה. סחלפה שיטת רבנן. תמן אמר האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה. וכא אינון אמרין הכין. הכא ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה. ברם תמן ונוסרו כל הנשים.

הלכה ט׳ כיצר תולין אותו כו׳. מה טעמא דרבי ליעזר מה מגדף שנסקל נתלה. אף אני אביא שאר כל הנסקלין שיהו נתלין. מה טעמא דרבנן מה הסגדף על ידי שפשט ידו בעיקר נתלה. אף אני ארבה שאר כל הפושטין ידיהן בעיקר להיות נתלין. אית תניי תני יהודה בן טבאי נשיא. אית תניי תני שמעון בן שטח נשיא. מאן דמר יהוד׳ בן טבאי נשיא עובד׳ דאלכסנדריא׳ מסייע ליה. והוון בני ירושלם כותבין מירושלם הגדולה לאבסנדריאה הקטנה עד מתי בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת עגומה בביתי. ומאן דמר שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה. תרין תלמידין הוו באשקלון אכלין כחרא ושתין כחדא ולעיין באורייתא כחדא. מית חד מינון ולא אתגמל חסד. מית בר מוכס ובטילת כל מדינתא מיגמליניה חסד. שרי ההוא תלמידא בכי ואמר ווי דילמא לית לשונאי ישראל כלום. איתחמי ליה בחילמיה ואמר לא תיבזי בני מריך דין עבד חד זכו ואזל בה. ודין עבד חד חובה ואזל בה. ומה חובה עבד חס דלא עבד חובה מן יומוי אלא זימנא חדא הקדים תפילין של ראש לתפילין של יד. ומה זכו עבד בר מוכס חס ליה דלא עבד זכו מן יומוי. אלא זימנא חדא עבד

batur; quod obligetur ad impulsionem? Ex eo quod dictum est: *Et impellendo impellet eum*. Et unde probatur; quod obligetur ad duas impulsiones? Ex eo quod dictum est. *Impellet*.

Constitutio VIII. Dicit R. Elieser &c. Diversa est sententia R. Jehuda. Ibi dicit: Si illi sit coma pulchra; non destruetur; & hic tu ita dicis? Ibi omnino ad mortem adducitur: Hic si deprehendatur pura, in illam incitabantur juvenes sacerdotii. Diversa est sententia sapientum: Ibi dicitur: Vir lapidatur nudus, at fœmina non lapidatur unda: Et hic non ita dicimus. Ibi dictum est: *Et diliges proximum tuum sicut teipsum*: Elige illi mortem, quæ sit honestior. Et hic: *Et discent omnes mulieres*. *Ezech.* XXIII. 48.

Constitutio IX. Quomodo eum suspendunt? &c. Quænam est ratio Rabi Elieser? Sicut blasphemus, qui lapidatur, suspenditur; ita pariter ego includam reliquos omnes, qui lapidantur, quod suspendantur. Quænam est ratio sapientum? Sicut blasphemus, eo quod extendebat manum suam ad fundamentum, suspendebatur; Ita pariter ego includam reliquos omnes, qui extendunt manus suas ad fundamentum, ut suspendantur: Est qui docet, quod iste sit Jehuda ben Tabai princeps: & est, qui docet, quod iste sit Simeon ben Schetach princeps. Qui dicit, quod iste sit Jehuda ben Tabai princeps, historia de Alexandria illi favet. Filii Hierusalem magnæ scripserunt ad Alexandriam parvam: Quousque sponsus meus habitabit in medio tui? Et ego sedeo tristis in domo mea? Et qui dicit, quod iste sit Simeon ben Schetach princeps, historia de Ascalone illi favet. Duo discipuli erant Ascalone, qui simul comedebant, & simul bibebant, & simul laborabant in lege; Cum mortuus esset unus ex iis, non est illi retributa beneficentia. Cum mortuus esset filius publicani, vacavit universa civitas, ut illi retribueret beneficentiam: Incepit iste discipulus lugere, & dixit: Væ; Num Deo sunt odio Israelitæ? Apparuit illi in somnio, & dixit; Ne contemnas filios domini tui: Iste fecit meritum, & illi imputatum est; & ille fecit demeritum, & illi imputatum est; & quod peccatum fecit? Respondit: Absit: Nullum peccatum fecit in diebus suis; nisi quod una vice præposuit Thephilim capitis Thephilim manus: Et quodnam bonum fecit filius publicani? Respondit: Absit: Nullum fecit bonum in diebus suis; nisi quod aliqnando fecit prandium consiliariis; at non venerunt; Di-

אריסטון לבולבוטייא ולא אתון . אמר ייתון מסכיני וייכלוניה דלא ליקלקל . ואית דמרי׳ הוה סני באורחא והוה חחות שיחיה חד ענול ונפל ונסתיה חד מסכן ולא מר ליה מידי בגין דלא מסמקא אפוי וחמא ההוא תלמידא גו גנין גו פרדיסין גו מבועין דמיא. וחמא לבר מוכס קיים על גיף נהרא בעי ממטי מיא ולא מטי. וחמא למרים בת עלי בצלים תלייא בחיטי ביזייא. ואית דמרין תירעת גיהנם קביעה גו אודנה. אמר לון עד אימת כרין . אמר ליה עד דייתי שמעון בן שטח נסבין לה מן גו אונדה ויהבין לה גו אודניה . אמר לון ומה הוא סורחניה אל׳ דנדר על נפשיה ואמר אי איתעביד נשייא קטלי לכל חרשייא . והיירן עביד ליה נשיא ולא קטלון אלא תומנין נשים במערת אשקלון מחבלין עלמא זיל ומר ליה. אמר לון גברא רבא הוא ולית הוא מהימנתי . אמר ליה עינוון הוא סגי ומהימנתיך . ואין ליה מהימנתיך אפיק עיניך ויבה גוא ידך. אפיק עיניה ויהב גו ידיה . אמרון חזרת ואשתוות לחבירתה. אזל ומר ליה בעא מיעבד סימניה קומוי. אמר ליה לית את צריך. אנא ידע דהת גברא חסידא. אף על פי בן בליבי חשבית בפומי לא אמרית. והוה יום סגריר נטל תמנין גוברין בחירין לבושין מאנין נקיין ונסב עמון תמנין קידרין חדתין . אמר לון כד נא צפר לבשון מניכון . וכד נא צפר תיניינות עולו . כיון דעאל למערת אשקלון אמר אוים אוים פתחון לי מן דידכון אנא כיון דכנס חדא אמרה מה דאמרה ומייתי פיתא . וחדא אמרה מה דאמרה ומייתי תבשילא . וחדא אמרה מה דאמר׳ ומייתי חמרא . אמרן ליה מה אי בך עבד . אמ׳ לון אי בי עביד נא צפר תרי זימנין ומעייל להבא תומנין גוברין בחירין לבושין מאנין נקיים חדי ומחדי לכון . אמרן ליה לוז נן בעיין כיון

Dixit: Veniant pauperes, & comedant, ne corrumpatur. Et alii dicunt; Multiplicavit prandium; & erat sub ejus axillis unus panis rotundus, & cecidit; & eum cepit quidam pauper; & illi nihil dixit; ne erubesceret ejus facies; & vidit illum discipulum in medio horti, in medio paradisi in medio fontium aquarum: & vidit filium publicani ad ripam fluminis se admoventem ad aquas; & tamen se admovere non poterat: Et vidit Mirjam filiam Heli, appensam filis uberum suorum; & alii dicunt ad portam Gehennam affixam ad aures: Dixit illi: Quandiu ad hunc modum? Respondit: Donec Simeon ben Schetach eam tollat ab hac aure, & restituat in illam aurem: Dixit: Et quænam est ejus iniquitas? Respondit; quod votum fecerit super anima sua: Et dixit; Si fiam princeps, occidam omnes præstigiatores; Atqui creatus est princeps, & non occidit: Sunt octoginta fœminæ in specu Ascalonis, qui perdunt mundum: Abi & dic illi: Dixit illis: Vir magnus est, & mihi non credet; Respondit illi. Vir valde humilis est, & tibi credet: Si tibi non credet, erue oculum tuum, & pone super manum tuam; Eruit oculum suum, & posuit super manum suam: Dixit: Restitue, ut sit alteri similis. Veniens dixit; volo facere signa coram te: Respondit: Non est necesse: Ego scio, quod sis vir pius: Licet ita se res habeat: In corde meo cogitavi, at ore meo non dixi. Cum esset dies pluvius; assumsit octoginta viros electos, indutos vestibus puris, & dedit illis octoginta ollas novas. Dixit illis; Quando sit mane, induite vestes vestras, & quando sit mane secunda vice ingredimini. Quando ingressus est in specum Ascalonus; Dixit: Dominæ dominæ aperite mihi, quia ego sum similis vobis. Postquam ingressus est: Altera dicebat; quid dicebat? Attulisti panem? Et altera dicebat? quid dicebat? Attulisti decoctum? Et altera dicebat; quid dicebat? Attulisti merum? Dixerunt illii: Tu quid cum hoc facies? Respondit. Hoc faciam, quando erit mane, secunda vice introducam huc octoginta viros electos, indutos vestibus mundis; lætabuntur, & lætificabunt vos. Dixerunt illi: Hoc volumus: Quando fuit mane, induerunt vestes suas puras, & quando fuit mane, secunda vice conjunctim omnes ingressi sunt. Indicavit illis. Unusquisque ex vobis capiat unam ex illis, & elevet ex terra, tum nihil prosperabitur quod illa faciet: & dicet illi, quæ debebat afferre panem; Affer panem; at si non affert, dicet, suspen-

דצפר לבשו מנין נקיים . כיון דצפר חיניינו
עלו כולהו כהדא . רמז לון כל חד מינכון
יטול חדא ויטלטלינה מארעא ולא מצלח
מרה רו עבדה . והוה אמר לההיא דאייתת
פיתא אייתי פיתא ולא מייתא והוא אמר
אייתי לצליבא . אייתי חבשילא ולא מתייא
והוא אמר אייתי לצליבה . אייתי חמר ולא
חבשילא והוא אמר אייתי לצליבא כן עבד
לכולהי . היינו דתנינן שמונים תלה שמעון
בן שטח באשקלון . ואין דנין שנים ביום
אחר . אלא שהשעה צריכה לכן . תני רבי
אליעזר בן יעקב אומ׳ זרה חומר במחלל
מבמגדף וזה חומר במגדף מבמחלל במגדף
כתיב לא תלין נבלתו על העץ . ובמחלל
בתיב ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו
על הצור מתחילת קציר עד נתך מים
עליהם . מלמד שהיו תלויין מששה עשר
בניסן עד שבעה עשר במרחשון . בתיב ויתנם
יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים
לעדה . ניחא לעדה . ולמזבח יי׳ . אלא שתליין
יהושע בריפן אמר אני מרחיקן ולא מקרבן .
אלא מי שעתיד לבנות בית הבחירה דאת
דעתו לקרב יקרב ואת דעתו לרחק ירחק
ובא דוד וריחקן . והגבעונים לא מבני ישראל
המה . ולמה ריחקן על שם ויהי רעב בימי
דוד שלש שנים וגו׳ . אמר דוד בעון שלשה
דברי׳ גשמים נעצרין עבודה זרה וגילוי
עריות ושפיכות דמים . עבודה זרה דכתיב פן
יפתה לבבכם וסמיך ליה ועצר את השמים .
גילוי עריות דכתיב וימנעו רביבים ומלקוש
לא היה ומצח אשה זונה היה לך . שפיכות
דמים שנאמר כי הדם הוא יחניף את הארץ .
ויש אומרים אף פוסקי צדקה ברבים ואינן
נותנין דכתיב נשיאים ורוח וגשם איין איש
מתהלל במתת שקר . ברק דוד בכל דרכיו
ולא מצא אחד מהן התחיל שואל באורים
ותומים . הדא הוא דכתיב ויבקש דוד את
פני יי׳ . אמר רבי לעזר כתיב בקשו יי׳ כל
ענוי ארץ אשר משפטו פעלו וגו׳ . ויאמר
יי׳ על שאול ועל בית הדמים על אשר המית
את הגבעונים על שאול שלא עשיתם עמו

pen-

pendatur; Affer decoctum; si non afferat, dicet; suspendatur; Affer merum; si non afferat; dicet, suspendatur: Atque ita de omnibus fecit. Hoc est quod legimus: Octoginta fœminas suspendit Simeon ben Schetach Ascalone: Atqui non judicant duos die uno. At tempus necessitatis erat. Traditio: R. Eliefer ben Jacob dicit: Hoc est gravius in profanante, quam in blasphemo; & illud gravius est in blasphemo, quam in profanante. De blasphemo dictum est: *Non sinetis pernoctare ejus cadaver in ligno*. Et de profanante scriptum est: *Tollens autem Respha filia Aia cilicium, substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos*. Docemur, quod suspenderint a die decima sexta Nisan, usque ad decimam septimam Marchesvan. Scriptum est *Jos.* IX. 17. *Decrevitque Jehosua illa die cædentes ligna, & aquas comportantes pro congregatione*. Concedatur pro congregatione: *Et pro altari Domini*: At eo quod suspenderit Jehosua cum remissione; Ego dico quod removerit, at non admoverit. Verum, qui ædificaturus est domum electam, si ejus animus sit, at admoveat, admovebit, si ejus animus sit, ut removeat, removebit; Et venit David, & eos removit: *Porro Gabaonitæ non erant de filiis Israel*. Et cur eos removit? Eo quod dictum est 2. *Sam.* XXI. *Et fuit fames in diebus David tribus annis*. Dixit David: Ad cohibendas pluvias tria requiruntur Idololatria, scortationes, & effusiones sanguinum. Idololatria; scriptum est enim *Deut.* XI. 17. *Cavete ne decipiatur cor vestrum*: Et prope illud dictum est: *Et claudat cœlum*. Scortationes: Scriptum est enim *Jerem.* III. 3. *Quamobrem prohibitæ sunt stillæ pluviarum, & serotinus imber non fuit; frons mulieris meretricis facta est tibi*. Effusiones sanguinum: Dictum est enim *Num.* XXXV. 33. *Quia sanguis ille maculat terram*: Et alii dicunt, etiam pacti sunt ellemosynas in multis, & non dabant: Scriptum est enim *Prov.* XXV. 14. *Nubes & ventus, & pluviæ non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens*: Inquisivit David in omnes vias eorum, & neminem invenit ex iis, qui inciperet interrogare in Urim & Thummim: Hinc scriptum est 2. *Sam.* XXI. 1. *Et consuluit David oraculum Domini*. Dicit R. Eliefer; Scriptum est *Sophon.* II. 3. *Quærite Dominum omnes mansueti terræ, quia judicium ejus estis operati &c. Et dixit Dominus*: *Propter Saul, & domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas*. 2. *Sam.* XXI. 1. *Propter*

Saul;

חסד . ועל בית הדמי׳ על אשר המית את הגבעונים . שלח דוד וקראן אמר להם מה לכם ולבית שאול . אמרו לו על ידי שהמית ממנו שבעה אנשים שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וסופר וחזן ושמש . אמר לון ומה הון בעון . אמרו ליה יותן לנו שבעה אנשים והוקענום ליי׳ בגבעון . אמר לון ומה הנייה יש לכון אין אינון מתקטלין . סבו לכון כסף ודהב . אמרו ליה אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו . אמר דילמא בהתין אילין מן אילין . הוה נסיב כל חד וחד מינון ומפייס ליה קומי נפשיה והוא לא מקבל עלוי הדא הוא דכתיב אין לנו כסף וזהב . אין לי כתיב . באותה שעה אמר דוד שלשה מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל בויישנין . ורחמנין . וגומלי חסדים . בויישנין דכתיב לבעבור תהיה יראתו על פניכם וגו׳ . רחמנין דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך והרבך . גומלי חסדים דכתיב ושמר יי׳ אלהיך לך את הברית ואת החסד . ואילו אין בהן אחת מהן וריחקן והגבעונים לא מבני ישראל המה . ואף לעזרא בא וריחקן והנתינים היו יושבין בעתפל וציחה וגישפא מן הנתינים . ואף לעתיד הקדוש ברוך הוא מרחקן דכתיב והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל . יאבידוהו מכל שבטי ישראל . ויאמר המלך אני אתן . ויקח המלך את שני בני רצפה . ולמיכל בת שאול לא היה לה וולד ותימר אכן , אמור מעתה בני מירב היו ונידלתם מיכל ונקראו על שמה . ויתנם המלך ביד הגבעונים ויוקיעום בהר לפני יי׳ ויפלו שבעתם יחד שבעתים כתי׳ חסר חד זה מפיבושת שנתפלל עליו דוד וקלטו המזבח . אמר להן הריני מעבירן לפני המזבח כל שהמזבח קולטו הרי הוא שלו מפני מפיבושת שהיה גדול בתורה לפני המזבח וקלטו . א״ר אבין אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי . שהסכים הקדוש ברוך הו׳ עם דוד . והמה הומתו בימי קציר בתחילת קציר שעורי׳ . ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה על הצור . מהו על

Saul; quia non fecistis misericordiam cum eo: *Et propter domum ejus sanguinum*; *quia occidit Gabaonitas*: Misit David, atque eos vocavit, eisque dixit: Quid vobis & domui Saul? Responderunt: Eo quod occidit ex nobis septem viros, cædentes ligna, & duos portantes aquas, & scribam, & ministrum, & servum. Dixit illis. Quid quæritis? Responderunt. *Dentur nobis septem viri*, *ut crucifigamus eos Domino in Gabaon*. Ibid. Dixit illis: Quæ vobis utilitas erit, si eos occidatis? Dabitur vobis argentum, & aurum. Responderunt. *Non est nobis argentum*, *& aurum cum Saul*, *& cum domo ejus*. Ibid. Dixit. Fortasse erubescent isti ex illis. Adducam singulos ex iis, & placabitur coram me anima sua; at super se non accepit. Hinc scriptum est: *Non est nobis argentum & aurum*. Non mihi; scriptum est. Tunc dixit David: Tria dona bona dedit Deus S. B. Israelitis; Verecundiam, & misericordiam, & retributionem beneficentiæ; Verecundiam; scriptum est enim *Exod.* XX. 20. *Ut sit ejus timor in conspectu vestro &c.* Misericordiam; Scriptum est enim *Deut.* XIII. 18. *Ut impertiatur tibi misericordiam*, *& multiplicet te*. Retributionem beneficentiæ; Scriptum est enim *Deut.* VII. 12. *Custodiet Dominus Deus tuus pactum tibi*, *& misericordiam*. Quoniam ex iis nemo erat, idcirco David eos removit: *Porro Gabaonitæ non erant de filiis Israel*. Atque etiam Ezra veniens eos removit: *Et Nethinæi habitabant in Ophel*. Nehem. III. 26. *Et Zicha*, *& Gispha erant de Nethinæis*. Atque etiam in tempore futuro Deus S. B. eos removebit. Scriptum est enim: *Servientes autem civitati*, *operabuntur ex omnibus tribubus Israel*. *Ezech.* XLVIII. 19. Perdentur ex omnibus tribubus Israel. *Et dixit rex*: *Ego dabo*. *Tulit itaque rex duos filios Respha*. *Et Michol filiæ Saul non est natus filius*. *2. Sam.* VI. 23. Et tu ita dicis? Dicit nunc; Filii Mirabilli fuerunt, & eos educavit Michol, & ex nomine suo appellati sunt; *Et dedit eos in manus Gabaonitarum*, *& crucifixerunt eos in monte coram Domino*; *Et ceciderunt hi septem simul*; *Septuaginta*: Scriptum est. Unus deficit. Hic est Miphiboseth pro quo oravit David, & eum recepit altare: Dixit illis: Ecce ego illos traducam coram altari; quem recipit altare, ecce ad illud spectat; Propter Miphiboseth, qui erat præstans in lege, coram altari, & eum recepit. Dicit R. Achia. *Clamabo ad Deum altissimum*, *Deum*, *qui benefecit mihi*. *Psal.* LVI. 3. Quod convenit Deus S. B. cum David: *Et isti occisi*

הצור . אמר רבי הושעיה שהיתה אומרת הצור חמים פעלו . רבי בא בר זמינא בשם רבי הושעיה גדול הוא קידוש השם מחילול השם . בקידוש השם כתיב לא תלין נבלתו. ובחילול השם כתיב ויהיו תלויים עד נתך מים עליהם. מלמד שהיו תלויין מששה עשר בניסן עד שבעה עשר במרחשון .והיו עוברין ושבין אומרים מה חטאו שנשתנה עליהן מידת הדין והיו אומרי' להן על שפשטו ידיהן בגירים ארורי' . והרי הדברים קו' וחו' אילו שלא נתניירו לשום שמים תבע הקדוש ברוך הוא דמן . המתגיירין לשום שמים לא כל שכן . הרבה גרים נתניירו באותו היום שנאמר ויספר שלמה את האנשים הגרים ויעש מהם שבעים אלף נושא סכל וגו'.

הלכה י' אמר דבי מאיר כו'. אנן תנינן קליני. אית תניי תני קל אני . מאן דמר קליני. לית הוא אלא קליל מה דמר קל אני לית הוא אלא נטיל . מתניתם דלא כרבי מאיר דאמר אף המגדף עובר בלא תעשה.

הלכה יא' ולא זו בלבד כו'. תני המעביר ארון ממקום למקום אין בו משום ליקוט עצמות. אמר רבי אחא הדא דתימר בארון בו משום ליקוט עצמות . אי זהו ליקוט עצמות אמר רבי חגיי והוא ששמע למחר . אבל בו ביום יש שמועה לליקוט עצמות. תני ניקומכי קומי רבי זעירא אין שיעור לליקוט עצמות . רבי מני הורי לרבי לא דכפרא לקרוע ולהתאבל כרבי אחא ולא ליטמות כרבי יוסי. תני ליקוטי עצמות כשמוען. אי זהו ליקוט עצמות המלקט עצם עצם משיתאכל הבשר . תני ליקוט עצמות אין אומ' עליהן קינים ונהי ולא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים. אילו הן ברכת אבילים שאומרים בבית הכנסת . אילו הן תנחומי

cisi sunt in diebus messis primis, incipiente messione hordei. Tollens autem Respha filia Aia vestem, substravit sibi super petram. 2. *Sam*. XXI. 9. Quid *super petram*? Dicit R. Osajah: Major est Sanctificatio nominis Divini, quam prophanatio nominis Divini: De Sanctificatione nominis Divini scriptum est. *Non sinetis pernoctare cadaver ejus*. Et de prophanatione nominis Divini scriptum est: *Et fuerunt suspensi, donc stillaret aqua super eos*. Docemur quod fuerint suspensi a die sexta decima Nisan usque ad decimam septimam Marchesvan. Et qui præteribant, & qui stabant dicebant; Quid peccarunt, quod super eos immutata sit ratio judicii? & isti illis respondebant. Eo quod extenderint manus suas in peregrinos maledictos. Ecce argumentum a minori ad majus. Si qui non sint occisi propter Deum, requisivit Deus S. B. eorum sanguinem; qui occisi sunt propter Deum, quanto magis? Multi peregrini proseliti facti sunt eo die; Dictum est enim 2. *Paral*. 11. 2. *Et numeravit Salomo viros peregrinos, & fecit ex iis septuaginta millia portantium humeris &c.*

Constitutio X. Dicit R. Meir &c. Nos legimus: Mihi dolet: Est qui docet: Levis sum ego: Qui dicit: Mihi dolet; Non est illi nisi Levitas; Qui dicit: Levis sum ego; Non est illi nisi gravitas. Misna eorum non est juxta mentem R. Meir, qui dicit, quod etiam blasphemus transgrediatur præceptum negativum.

Constitutio XI. Et præterea &c. Traditio: Qui traducit arcam de loco ad locum, non intelligitur, quod in eo sit collectio ossium. Dicit R. Acha. Quod dicis, intelligitur de arca marmorea, at in arca lignea est collectio ossium. Dicit R. Jose; vel in arca lignea non est collectio ossium. Quænam est collectio ossium? Dicit R. Haggai: Si audiat postidie: At si audierit eo ipso die, poterit collegere ossa: Docuit Nichomachus coram R. Zehira: Non est mensura in collectione ossium. R. Meni docet juxta mentem Rabi: At Kaphra non docet pro laceratione vestium, & pro luctu juxta mentem R. Acha, neque immundatio est juxta mentem R. Jose. Traditio. Colligantur ossa juxta sensum literalem: Quænam est collectio ossium? Quando colligit ossa sigillatim, postquam absunta est caro: Traditio: Pro colligente ossa non recitantur lamentationes, neque fiunt congregationes neque recitatur benedictio lugentium, neque consolationes lugentium: Istæ sunt benedictiones lugen-

אבילים שהן אומרים בשורה. תני אבל אומר עליהן דברים. מה הן דברים רבנן דקיסרין אמרין קילוסין.

הלכה יב׳ נתאבל הבשר כו׳. תני בראשונה היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן במהמורות. נתאכל הבשר היו מלקטין אותן וקוברין אותן בארזים. אותו היום מתאבל ולמחר היה שמח לומ׳ שיניחוהו אבותיו מן הדין. ולא עוד אלא היו קוברין אותן בפני עצמן. הנסקלין בנשרפין. והנשרפין בנחנקין. הוא שדוד אומר אל תאסף עם חטאים נפשי הנסקלין והנשרפין. ועם אנשי דמים חיי הנהרגין והנחנקין. רבי אבהו מטתיה אונס אזל ליה חד מינוק עלון רבי יונה ורבי יוסי מי חמי לנה אפין. מאימתיה עליה לא אמרון ליה מילה דאורייא. אמר לון משגחין רבנן מימר מילה דאורייא אמרו ליה אשגח מרן. אמר לון מה אם רשות שלמטן שיש בה כזב ושקר וגניבו׳ דעת ומשוא פנים ומקח שוחד והיום עודנו ומחר איננו נאמר בה הקרובין באין ושואלין שלום הדיינין והעדים לומר שאין בלבינו עליכם כלום שדין אמת דנתם. רשות של מעלן שאין בה לא כזב ולא שקר ולא גניבות דעת ולא משוא פנים ולא מקח שוחד והוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים על אחת. כמה וכמה שחייבים אנו לקבל עלינו מידת הדין. ואומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך באשר נשבע לאבותיך׃

פרק ז׳

א׳ ארבע מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק. ר׳ שמעון אומ׳ שריפה סקילה חנק והרג. זו מצות הנסקלין.

ב׳ מצות הנשרפין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שהו׳ פותח את פיו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו וחיא יורדת

gentium, quæ recitantur in Synagoga: Istæ sunt consolationes lugentium, quæ recitantur in serie. Traditio: Lugens recitat verba super illis. Quænam sunt verba? Sapientes Cæsarienses dicunt: Laudes.

Constitutio XII. Quando absumta erat caro &c. Traditio: In principio colligebant ossa, atque ea sepeliebant in retibus. Quando absumta erat caro, tum ea colligebant, & sepeliebant in cedris: Si eo ipso die absumta esset caro, postridie lætabitur dicens: Dimiserunt patres nostros ex judicio: & præterea eos seorsium non sepeliebant; Lapidati cum combustis; & qui gladio occisi erant cum strangulatis: Hoc est quod David dicit *Psal.* XXV. 9. *Ne aggreges cum peccatoribus animam meam.* Isti sunt lapidati, & combusti; *Et cum viris sanguinum vitam meam.* Isti sunt gladio occisi, & strangulati. Τῷ R. Abau contigit violentia, venit ad eum quidam puer, adscenderunt R. Jona, & R. Jose, ut eum inviserent; Propter ejus timorem, non dixerunt ullum verbum legis. Dixit illis. Curent sapientes dicere verbum legis: Responderunt illi: Curet dominus noster. Dixit illis: Si de potestate inferiori, in qua est mendacium, & falsitas, & surreptio mentis, & acceptio personarum, & acceptio muneris, & hodie sunt, & mane non sunt, dictum est. Venientes propinqui salutem impertiebant judicibus, & testibus dicentes; Nihil est in cordibus nostris contra vos; etenim omnes vos judicium verum fecistis. A potestate superiori in qua non est mendacium, & falsitas, neque abreptio mentis, neque acceptio personarum, neque munus, & ipse vivit in secula seculorum, quanto magis super nos recipere debemus, & rationem judicii? Et dictum est *Deut.* XIII. 12. *Et impartietur tibi misericordias, & misereatur tibi, & multiplicet te, sicut juravit patribus tuis.*

CAPUT VII.

I. Quatuor supplicia capitalia tradita sunt Synhedrio, lapidatio, combustio, occisio, & strangulatio. R. Simeon dicit: Combustio, lapidatio, strangulatio, & occisio. Hoc est præceptum de lapidandis.

II. Præceptum de comburendis hoc est: Fimo immergitur usque ad genua; Tum linteum durum molli involvitur, & circundatur ejus collo; & hic ad se trahit, & ille ad se trahit, eo usque donec ejus os aperiatur; tum filum candefactum ori ejus illiquatur, quod in viscera ejus descendens, ejus inte-

לתוך מעיו וחומרת את בני מיעיו . רבי יהודה אומר אף הוא אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פותחין את פיו בצבת שלא בטובתו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו והיא יורדת לתוך מיעיו וחומרת את בני מיעיו . אמר רבי לעזר בי רבי צדוק מעשה בבת כהן שזינתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה . אמרו לו מפני שלא היה בית דין שבאותה שעה בקי .

ג׳ מצות הנהרגין היו מתיזין את ראשו בסייף כדרך שהמלכות עושה רבי יהודה אומר ניוול הוא זה אלא מניח את ראשו על הסדן וקוצץ אותו בקופין אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו .

ד׳ מצות הנחנקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכבותיו ונותנין סודרין קשה לתוך הרכ׳ . ובורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה .

ה׳ אילו הן הנסקלי הבא על האם ועל אשת אב ועל הכלה והב׳ על הזכו׳ ועל הבהמה והאשה המביאה עליה את הבהמה והמגדף והעובד עבודה זרה והנותן מזרעו למולך ובעל אוב וידעוני והמחלל את השבת והמקלל אביו ואמו והבא על נער׳ מאורסה והמסית והמדיח והמכשף ובן סורר ומורה .

ו׳ הבא על האם חייב עליה משום אם ומשום אשת אב . רבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד .

ז׳ הבא על אשת אב חייב עליה משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו בין מן האירוסין בין מן הנישואין .

ח׳ הבא על בלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו בין מן האירוסין בין מן הנישואין .

ט׳ הבא על הזכור ועל חבהמה והאשה המביאה את הבהמה . אם אדם חטא בהמ׳ מה חטאת אלא לפי שבאם לאדם תקלה על ידיה לפיכך אמ׳ הכתו׳ תיסקל . דבר אחר שלא תהא הבהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל איש פלוני עלי דיה .

י׳ המגדף אינו חייב עד שיפרש את השם . אמר רבי יהושע בן קרחה בכל יום דנין

testina comburat. R. Jehuda dicit; Si moriatur in eorum manibus, non observatur in eo præceptum combustionis; At aperiunt os ejus forcipe, vel ipso invito, & filum candens ori illiquant; ut descendens in ejus viscera, comburat ejus intestina. Dicit R. Eliesers discipulus R. Zadoch; Narratur, de filia sacerdotis, quæ scortata erat, quod aggestis circumquaque fascibus cremiorum eam combusserint: Responderunt illi: eo quod Synhedrium illius temporis non erat expertum.

III. Præceptum de occidendis gladio hoc est. Præsecabant caput ejus gladio; sicut facere solet regnum. R. Jehuda dicit: Indecorum hoc quidem est; sed caput trunco impositum securi præcidebatur. Dixerunt illi: Turpius hoc genere mortis nullum est.

IV. Præceptum de strangulandis hoc est: Immergebant fimo usque ad genua, & ejus collo circumdatur linteum durum molli involutum; hic ad se trahebat; & ille ad se trahebat, donec egrederetur ejus enima.

V. Isti erant lapidandi; qui concunbit cum matre, & cum uxore patris, cum nuru, cum masculo, & cum bestia; & fœmina, quæ bestiam admittit, blasphemus, Idololatra, & qui dederit ex semine suo Moloco, & pythomantis, hariolus, profanator Sabbathi, qui maledicit patri, & matri, qui concunbit cum puella desponsata, seductor, qui ad apostasiam impellit, magus, filius contumax & rebellis.

VI. Qui concumbit cum matre, tenetur & propter matrem, & propter uxorem patris: R. Jehuda dicit: Non tenetur, nisi propter matrem duntaxat.

VII. Qui concumbit cum uxore patris, tenetur & propter uxorem patris, & propter uxorem viri: sive in vita sive post mortem patris; sive sit ex desponsatis, sive ex nuptis.

VIII. Si concumbat cum nure sua; tenetur & propter nurum suam, & propter uxorem viri; tam vivo filio suo, quam post ejus mortem; sive sit ex desponsatis, sive ex nuptis.

IX. Qui coit cum masculo, & jumento; & fœmina quæ admittit jumentum. Si homo peccavit; quid peccavit bestia? Sed quia per illam homini exitium procuratur, idcirco dicit textus. *Lapidetur*. Alia expositio. Ne quum bestia agitur per plateam, dicant: Hæc est illa bestia, per quam N. N. lapidatus fuit.

X. Blasphemus non tenetur, nisi expresserit nomen Divinum. Dicit R. Jeho-

את העדי׳ בכינוי יכה יוסה את יוסה נגמ׳ הדין לא היו הורגין בכינוי אלא מוציאין את כל האדם לחוץ ומשיירין את הגדול שבהן ואומ׳ לו אמו׳ מה ששמעתה בפירוש והוא או׳ והדיינים עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין. והשני אומר אף אני כמוהו. והשלישי אומר אף אני כמוהו.

יא׳ העובד עבודה זרה אחד העובד ואחד המזבח ואחד המקטר ואחד המנסך ואחד המשתחוה והמקבלו עליו לאלוה והאומר לו אלי אתה.

יב׳ אבל המגפף והמנשק והמכבד והמחבק והמרבץ המרחיץ הסך המלביש והמנעיל עובר בלא תעשה הנודר בשמו והמקיי׳ בשמו עובר בלא תעשה. הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו. הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו.

יג׳ הנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש. מסר למולך ולא העביר באש. העביר באש ולא מסר למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש. בעל אוב זה הפיתום והמדבר משיחיו. וידעוני זה המדבר בפיו. הרי אילו בסקילה והנשאל בהן באזהרה.

יד׳ המחלל את השבת שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. והמקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיקללם בשם. קיללם בבינוי רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין.

טו׳ הבא על נערה מאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה כבית אביה באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק.

יו׳ המסית זה ההדיוט והמסיה את ההדיוט. אמר יש יראה במקום פלוני כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה. כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזו אמר לשנים והן עידיו מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו.

יז׳ אמר לאחד והוא אומר לו יש לי חבירים רוצין בכך אם היה ערום ואינו מדבר בפניהן מכמינין לאחורי הגדר והוא אומר לו אמור מא שאמרת לי בייחוד והוא

hoſua ben Chorcha. Toto die teſtes examinantur cognomine; Percutiat Joſe Joſen. Perfecto judicio non occidunt ob cognomen, ſed expellunt ſingulos homines, interrogant maximum teſtium, dicentes: Dic quid audiſti expreſſe; & ipſe dum dicit, judices conſiſtunt, & lacerant veſtes ſuas, at non reſarciunt; & ſecundus, & tertius dicunt; Ego idem quod ille, audivi.

XI. Qui colit Idololatriam, ſive colat, ſive offerat, ſive adoleat, ſive libet, ſive adoret, ſive illum ſibi Deum ſuſcipiat, eique dicat: Deus meus es tu.

XII. At qui amplexatur, oſculatur, convertit, collocat, lavat, ungit, veſtit, calceat; tranſgreditur præceptum negativum; Si voveat ejus nomine, ſi confirmet ejus nomine, tranſgreditur præceptum negativum: Qui ſe nudat coram Bahal-Pheor; Hic eſt ejus cultus; Qui projicit lapidem Marcoli; hic eſt ejus cultus.

XIII. Qui dat de ſemine ſuo Molecho; Non tenetur, niſi tradat Molecho, & traducat per ignem; ſi tradat Molecho, at non traducat per ignem; aut ſi traducat per ignem, & non tradat Molecho, non tenetur, niſi tradat Molecho, & traducat per ignem; Qui habet ſpiritum; is eſt Prythomantis. Qui loquitur ex axillis ſuis; is eſt hariolus ille, qui loquitur ore ſuo; Hi omnes lapidantur; & reliqui admonentur.

XIV. Qui profanat Sabbathum in eo, cujus cauſa pes contumaciam tenentur excidio, & per ignorantiam ſacrificio pro peccato; Qui maledicit patri, & matri, non tenetur, donec maledixerit nomine Divino. Si eos maledixerit cognomine; R. Meir condemnat, & ſapientes abſolvunt.

XV. Si concumbat cum puella deſponſata non tenetur, niſi ſit adoleſcentula virgo deſponſuat in domo patris ſuis; Si duo cum illa concumbant, primus lapidatur, & ſecundus ſtrangulatur.

XVI. Seduuctor; hic eſt privatus, qui ſeducit privatum, & dicit: Eſt Deus in iſto loco; ſic eſt ejus cibus, ſic eſt ejus potus, a quo hæc bona, & hæc mala expectantur. Qui tenentur ſuppliciis ex lege, nemini ſtatuuntur inſidiæ, excepto hoc. Si dixerit duobus & ipſi fuerint ejus teſtes, adducunt illum in Synhedrium, & illum lapidant.

XVII. Si uni dicat, & ipſe illi dicat: Sunt mihi ſocii, qui hoc idem volunt: Si ſit cautus, neque loquatur coram illis, teſtes poſt maceriem abſconduntur: & ipſe illi dicit: Dic quod mihi ſingulariter dixiſti; Is ſi repetet, ille dicet.

אומר. והלה אומר לו היאך נניח את אלהינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים. אם חזר בו מוטב. אם אמר כך היא חובתינו וכך הוא יפה לנו העומדין מאחורי הגדר מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו.

יח׳ האומר אעבוד אלך ואעבור נלך ונעבוד. אזבח אלך ואזבח נלך ונזבח. אקטר אלך ואקטר נלך ונקטר. אנסך אלך ואנסך. נלך וננסך. אשתחוה אלך ואשתחוה נלך ונשתחוה. המדיח זה האומר נלך ונעבוד עבודה זרה.

יט׳ המכשף העושה מעשה ולא האוחז את העינים רבי עקיבה אומר משם רבי יהושע שנים לוקטים קישואין אחר לוקט פטור ואחר לוקט חייב. העושה מעשה חייב. והאוחז את העינים פטור:

סליק פירקא

הלכה א׳ ארבע מיתות נמסרו לבית דין כו׳. ולרשות לא ניתן אלא דין הרג בלבד. סקילה מניין וסקלתם באבנים ומתו. שריפה שנאמר באש ישרפו אותו ואתהן. הרג נאמר כאן נקימה. ונאמר להלן והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית. מה נקימה האמורה להלן חרב. אף נקימה האמורה כאן חרב. חנק לית משכח ליה. אמרת כל מיתה האמורה בתורה סתם אין אתה רשאי להחמיר עליה אלא להקל עליה ותלו אותה בחנק. רבי שמעון אומר שריפה חמורה מסקלה. ורבנין מרין סקילה חמורה משריפה. רבי שמעון אומר חנק חמור מהרג. ורבנין מרין הרג חמור מחנק. רבי שמעון דרש בת כהן בשריפה. ורבנין מרין ארוסה בסקילה. רבי שמעון דרש מה בת כהן שהחמירה תורה בארוסה שתהא בשריפה היקילה בנשואה שתהא בסקילה. בת ישראל שהיקילה תורה בארוסה שתהא בסקילה אינו דין שנקל עליה בנשואה שתהא בהריגה. ורבנן דרשין מה אם בת ישר׳ שהחמירה התורה

Quomodo relinquemus Deum nostrum, qui est in cœlis, ut abeuntes colamus ligna & lapides? Si illum pœniteat, bene est; At si dixerit: Sic tenemur facere, & sic decet nos: Testes occulati post sepem adducunt ipsum ad Synhedrium, & lapidant.

XVIII. Si dicat: Colam, ibo ut colam, eamus ut colamus; sacrificabo, ibo ut sacrificem; eamus ut sacrificemus; Adolebo, ibo ut adoleam, eamus ut adoleamus; Libabo, ibo ut libem, eamus ut libemus; Adorabo, ibo ut adorem, eamus, ut adoremus: Impulsor is est, qui dicit; eamus ut colamus Idololatriam.

XIX. Magus is est, qui rem patrat; non qui decipit oculis. R. Akiba dicit nomine R. Jehosua. Duo colligunt cucumeres quorum alter absolvitur, & alter tenetur: Si rem patret; tenetur; si decipiat oculis, absolvitur.

Finis Capitis.

Constitutio I. Quatuor supplicia capitalia tradita sunt Synhedrio &c. At regno non tradita est nisi occisio gladio duntaxat. Lapidatio unde probatur? Ex eo quod dictum est *Deut.* XVIII. 4. *Eos lapidabis eos & morientur*: Combustio unde probatur? ex eo quod dictum est *Levit.* XX. 14. *Et cumburent ipsum, & illos*. Occisio per gladium unde probatur? Memoratur hic vindicta; & dictum est *Levit.* XXVI. 24. *Inducamque super vos gladium ultorem fœderis meis*. Sicut vindicta ibi memorat peragitur gladio, ita pariter vindicta hoc loco memorata peragitur gladio. Strangulatio non deprehenditur. Dixisti? Singula supplicia, quæ memoratur in lege, tibi non licet aggravare, sed allevare; & ecce tu dicis strangulatione. R. Simeon dicit: Combustio gravior est strangulatione; & sapientes dicunt: lapidatio est gravior combustione. R. Simeon dicit; strangulatio gravior est occisione, quæ fit gladio. Et sapientes dicunt: Occisio quæ fit gradio, gravior est strangulatione. R. Simeon exponit; Filia sacerdotis punitur combustione: Et sapientes dicunt; desponsata punitur combustione; R. Simeon exponit: Si filiam sacerdotis aggravat lex, quando sit desponsata, ut puniatur combustione allevat in nupta, quæ punitur lapidatione: Filiam Israelitæ allevat lex, quando est desponsata, quod puniatur lapidatione, non est æquum, ut allevet in nupta, quod puniatur occisione gladii? Et sapientes interpretantur: Si ficiam Israe-

בארוסה שתהא בסקילה היקילה בנישואיה
שתהא בשריפה. בת כהן שהיקילה התורה
באירוסיה שתהא בשריפה אינו דין שנקל
עליה בנישואיה שתהא בחניקה. רבי אבהו
בשם רבי יוסי בן חנינה כל מיתה שהיא
למטה ממיתת אביה בשריפה. כשהיא אצל
אביה עם אביה בשריפה ועם חמיה בסקילה.
את אביה היא מחללת באש תשרף. רבי
ליעזר אומר עם אביה בשריפה עם חמיה
בסקילה. היא בשריפה ואין בועלה בשריפה.
היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה. כיוצא
בהם בשריפה היא והן בשריפה כיוצא בהן
בסקילה הוא והן בסקילה כיוצא בהן בחנק.
הן בשריפה והוא בחנק. רבי אבהו בשם רבי
יוסי בן חנינה רבנין דרשין אנשי עיר
הנדחת בכלל עובדי ע״ז היו בסקילה יצאו
לידון בקלה שבמיתות בשריפה לא דייך שאת
מוציאה לידון בקלה שבמיתות בשריפה
אלא שאת מוציאן בקלה שבמיתות בחניקה.
רב שמעון דרש נביא השקר בכלל עובדי
עבודה זרה היו בשריפה יצאו לידון בקלה
שבמיתות בסקילה לא דייך שאת מוציאן
לידון בסקילה אלא שאת רוצ׳ להוציאן בקלה
שבמיתות בהריגה. רבי שמואל בר סוסרטאי
בשם רבי אבהו מחלף רבנין דרשין
נביא השקר בכלל עובדי עבודה זרה היה
בסקילה יצא לידון בקלת שבמיתות בשריפה.
לא דייך שאת מיציאו בשריפה אלא שאת
מוציאו לידון בקלה שבמיתות בחניקה. רבי
שמעון דרש אנשי עיר הנדחת בכלל עובדי
עבודה זרה היו בשריפה. יצאו לידון
בקלה שבמיתום בסקילה. לא דייך

Israelitæ aggravat lex, quando est nupta, quod puniatur lapidatione, allevat in desponsata, quod puniatur combustione; filiam sacerdotis, quam allevat lex, quando est desponsata, quod puniatur combustione, non erit æquum, ut allevat in ea, quando est nupta, quod puniatur strangulatione? R. Abau nomine R. Jose ben Chanina; Omne supplicium quod sit inferius supplicio patris sui, fiet combustione. Quando erat prope patrem suum, cum patre suo, punitur combustione, si cum socero, punitur lapidatione; *Quia patrem suum profanavit, igne comburetur*. R. Elieser dicit: cum patre suo, punitur combustione, si cum socero suo, punitur lapidatione. Illa punitur combustione, at non, qui cum ea concumbit, punitur conbustione; Illa punitur combustione, at ejus falsi testes non puniuntur combustione; Qui sunt illi similes, punientur combustione; ipsa & illi puniuntur combustione; Qui sunt illis similes punientur lapidatione; ipsa & illi puniuntur lapidatione; Qui sunt illis similes, puniuntur strangulatione; Isti puniuntur conbustione, & ille strangulatione. R. Abau nomine R. Jose ben Chanina; Sapientes exponunt: Viri civitatis seductæ comprehenduntur in Idololatria, illi puniuntur lapidatione; egrediuntur, ut judicentur supplicio omnium levissimo, quod est combustio; Non tibi satis est, ut eos eduxeris, ut judicentur supplicio omnium levissimo, quod est combustio? at tu vis educere eos, ut puniantur supplicio omnium levissimo, quod est strangulatio: R. Simeon exponit. Pseudoprofeta comprehenditur in Idololatria, punitur combustione; educitur, ut judicetur supplicio omnium levissimo, quod est lapidatio: Non tibi satis est, ut eos educas, ut judicetur lapidatione? At tu vis eos educere ad supplicium omnium levissimum quod est occisio gladii. R. Samuel bar Susartai nomine R. Abau immutat: Sapientes exponunt. Pseudopropheta comprehenditur in Idololatria, ut puniatur lapidatione, educitur, ut judicetur supplicio omnium levissimo, quod est combustio: Non tibi satis est; quod eum eduxeris, ut puniatur combustione? At tu educere vis ut judicetur supplicio omnium levissimo, quod est strangulatio. R. Simeon exponit: Viri civitatis seductæ comprehenduntur in Idololatria, & puniuntur combustione; Educuntur ut judicentur supplicio omnium levissimo, quod est lapidatio: Non tibi satis est? At tu eos educis, ut judicentur supplicio omnium

אלא שאת מוציאן לידון בקלה שבמיתות בהריגה.

הלכה ב׳ מצות הנשרפין כו׳. ויתן קשה בפני עצמו. אמר שלא ימות. שכן מצינו שבשעה שסתם חזקיהו את מוצא מימי ניחון העליון במנים דקים סתמן. רבי קריספא כשם רבי יוחנן בפתילה של בעץ היא מתניתא. מהו בפתילה של בעץ. רבנין דקיסרין אמרין אבר וקסטיטערבין. אמר רבי יוסי בי רבי בון אתיא כמאן דמר מדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו. כרם כמאן דמר יורדת לתוך מיעיו וחומרת את בני מיעיו בפתילה של נפט היא מתניתא. תני קורם לארבעים שנה עד שלא חרב בית המקדש ניטלו דיני נפשות מישראל. בימי רבי שמעון בן יוחי ניטלו דיני ממונות מישראל. אמר רבי שמעון בן יוחי בריך רחמנא דלינא חכים מידון. אמר רבי לעזר בי רבי צדוק תינוק הייתי ורוכב על כתיפו דאבא וראיתי בת כהן שזינת והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה. אמרו לו תינוק היית ואין עדות לתינוק. כד חמא דא מילתא לא הוה פחוה מבן עשר שנין. כד הוה מהלך עם רבי לא הוה פחות מן תלתין שנין דלית אורחא דגברא רבא מהלך עם בר נש פחות מתלתין שנין. ותני כן אמ׳ ר׳ מעשה שהייתי אני בא ור׳ לעז׳ בי ר׳ צדוק מבירת שיריין ואכלנו תאנים וענבים עראי חוץ לסוכה.

הלכה ג׳ מצות הנהרגין כו׳. מודה רבי יהודה שאין מיתה מנוולת מזו אלא שאמרה תורה ובחקותיהם לא תלכו. אמר רבי יוחנן ותני כן ירצח הרוצח במה שרצח. יכול אם הרגו בסייף יהרגנו בסייף. במקל יהרגנו במקל. נאמר כאן נקימה. ונאמר להלן והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית. נקימה שנאמר להלן בחרב אף נקימה שי׳ כאן מיתה בחרב. יכול יטלינו מבין האנפיים. שנאמר להלן ובערת הרע מקרבך. ונאמר להלן ואתה תבער הדם הנקי מקרבך. הבערה הבערה. עריפה. עריפה. מה הבערה

nium leviſſimo, quod eſt occiſio gladii.

Conſtitutio II. Præceptum de comburendis hoc eſt &c. Et imponet linteum durum ſeorſim: Dicit: Ne moriatur: Etenim ita deprehendimus: Ezechia quando occluſit exitum aquarum Gichon ſuperioris, portionibus minutis occluſit. R. Chariſpha nomine R. Jochanan; de filo ſtamni loquitur textus: Quid filo ſtamni? Sapientes Cæſarienſes dicunt: Plumbum, & metalla commiſcentur. Dicit R. Joſe diſcipulus R. Bon: Concluditur juxta mentem illius, qui dicit; Filium candens ori ejus illiquatur: Jam juxta mentem illius qui dicit; quod in viſcera ejus deſcendens ejus inteſtina comburat: De filo picis Miſna loquitur: Traditio: Quadraginta annis ante excidium domus ſanctuarii ablata ſunt judicia capitalia Iſraelitis: In diebus Simeonis ben Jochai ablata ſunt judicia pecuniaria Iſraelitis. Dicit R. Simeon ben Jochai: Benedictus Deus qui ſcit judicare. Dicit R. Elieſer diſcipulus R. Zadoch: Puer eram, & ferebar ſuper humeros patris mei, & vidi filiam ſacerdotis, quæ ſcortata erat, quod aggeſtis circumquaque faſcibus cremiorum eam combuſſerint: Reſponderunt illi; Puer eras, & non recipitur teſtimonium a puero. Quando hoc vidit, non erat natu minor decem annis. Quando inceſſit cum Rabi, non erat natu minor triginta annis; quia non iter facit vir magnus cum viro, qui ſit natu minor triginta annis. Atqui ita extat traditio. Narrat Rabi hiſtoriam; quod ego veni, & R. Elieſer diſcipulus R. Zadoch ex convivio, & comedimus uvas & ficus accidentaliter extra tabernaculum.

Conſtitutio III. Præceptum de occidendis gladio hoc eſt &c. Conſentit R. Jehuda, quod turpius hoc genere mortis nullum ſit; ita dicit textus *Levit.* XVIII. 3. *Et in ſtatutis eorum non incedetis*. Dicit R. Jochanan; Atqui ita extat traditio: Si occidat homicidam; quonam ſupplicio punietur occiſor? Crederem, ſi eum gladio occiderit, quod gladio occideretur; Si baculo, quod baculo occideretur? Memoratur hic vindicta; pariterque dictum eſt *Levit.* XXVI. 24. *Inducamque ſuper vos gladium ultorem fœderis mei:* Sicut vindicta ibi memorata peragitur gladio, ita pariter hic vindicta memorata eſt mors, quæ peragitur gladio. Crederem quod tollerent ex inter brachia? Dictum eſt *Deut.* XIII. 6. *Et auferes malum de medio tui*. Et dictum eſt ibid. XXI. 19. *Et tu auferes ſanguinem in-*

שנ׳ להלן מול העורף אף כאן מול העורף. מה עריפה שנ׳ להלן החזת הראש אף כאן החזת הראש.

הלכה ד׳ מצות הנחנקין כו׳. חנק לירת משכח. אמורת הרי זו מיתה בתורה וכל מיתה שנאמרה בתורה סתם אין את רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל ליה דברי רבי יאשיה. אמר לו רבי יונתן לא מפני שהיא קלה אלא שנאמרה סתם וכל מיתה שנאמרה סתם אי אתה רשאי להחמיר עליה אלא להקל עליה. תלו אותו בחנק. אמורת סדר חנק כך הוא זה מושך אצלו וזה מושך אצלו. כהנא בעא קומי רב תמן את מר זה מושך הילך וזה מושך הילך. וכא ארת מר זה מושך אצלו וזה מושך אצלו. אמר ליה תמן זה מלפניו וזה מלאחריו ברם הכא דין מן דין סיטרא ודין מן דין סיטרא.

הלכה ה׳ אילו הן הנסקלין כו׳. לכן צריכה בהעלם אחד אבל בשני העלימורת. שכן אפילו באשה אחת בא עליה וחזר ובא עליה בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. רבי שמעון בריה דרבי הלל בן פזי בעא קומי ר׳ הלל בן פזי מתניתא באשה אחת שיש לה שמית הרבה. אבל אם היו נשי הרבה והעלימורת הרבה בהעלם אחד הוא. אמר ליה לכן צריכה כהעלם אחר. דאיתפלגון הוא בהעלם אחד והיא בחמשה העלימות. רבי יוחנן אמר הוא מביא קרבן אחד והיא מביאה חמשה קרבנורת. רבי שמעון בן לקיש אמר כשם שאינו מביא קרבן אחד כך אינה מביאה אלא קרבן אחד שלא תאמ׳ יעשו נשים הרבה והעלימורת הרבה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחרת לפום כן צרך מימיר. חייב על בל אחרת ואחרת. אמר רבי בון בר חייה תני רבי ישמעאל כן לא תנחשו ולא תעוננו. והלא הניחוש והעינון בכלל היו ויצאו מן הכלל לחלוק על הכלל. כלל בהיכורת ופרט בהיכורת. מילתיה דרבי יוחנן אמרה כלל

innocentem de medio tui. Memoratur remotio, remotio, caput, caput. Sicut remotio ibi memorata e regione capitis, ita pariter remotio hoc loco memorata e regione capitis.

Conſtitutio IV. Præceptum de ſtrangulandis hoc eſt: Strangulatio non deprehenditur. Dixiſti? Ecce mors memoratur in lege: Et omne ſupplicium in lege abſolute memoratum, tibi non licet immutare in gravius, ſed in levius. Verba R. Joſia. Dixit illi R. Jonathan; Non eo quod ſit leve, ſed eo quod abſolute ſit memoratum; Et omne ſupplicium, quod abſolute ſit memoratum, tibi non licet immutare niſi in levius. Statuerunt illud ſtrangulatione. Dixiſti? Ordo ſtrangulationis hic erat: Ille ad ſe trahit, & iſte ſe trahit. Channa quæſivit coram Rab: Ibi tu dicis: Ille ad ſe trahit, & iſte ad ſe trahit: Et hic tu dicis: Ille ad ſe trahit, & iſte ad ſe trahit? Reſpondit: Ille ſtat ad ejus partem anteriorem; & iſte ad ejus partem poſteriorem.

Conſtitutio V. Iſti erant lapidandi &c. Ita neceſſe erat in una ignorantia; at in duabus ignorantiis? Etenim ſi concumbat, atque iterum concumbat cum una muliere in una ignorantia, pro ſingulis tenetur. R. Simeon ben R. Hillel ben Pazi quæſivit coram R. Hillel bar Pazi; Miſna loquitur de una muliere, cui ſint mulri tituli; at ſi fuerint multæ mulieres, & multæ ignorantiæ, una ignorantia reputatur. Reſpondit illi; Ita neceſſe eſt in una ignorantia: Diſſenſio eſt in una ignorantia, & illa ſit in quinque ignorantiis: R. Jochanan dicit: Iſte adducet unum ſacrificium, & illa adducet quinque ſacrificia. R. Simeon ben Lakiſch dicit: Sicut non adducit ſacrificium unum, ita pariter non adducet niſi ſacrificium unum; ne dicas, quod ſi fiant mulieres multæ, & ignorantiæ multæ in una ignorantia, non teneatur niſi uno: ea ratione ita dicendum erit: Tenetur pro ſingulis: Dicit R. Bon bar Chijah. Ita docet R. Iſmael. Dictum eſt *Levit.* XIX. 26. *Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia*. Atqui auguratio, & hariolatio in genere erant, & eductæ ſunt de genere, ad dividendum in genere. In genere eſt excidium, & in particulari eſt excidium; Sententia R. Jochanan dicit: Generale, & particulare: Dicit R. Abau nomine R. Jochanan. Dictum eſt: *Quia omnis, qui fecerit ex omnibus abbominationibus iſtis, & excidetur &c.* Atqui ejus ſoror in genere erat, & educta eſt de genere ad dividendum in genere. Reſpondit R. Elie-

ופרט הוא דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן
כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה
ונכרתו וגו'. והלא אחותו בכלל היית ויצאת
מן הכלל לחלוק על הכלל. התיב רבי לעזר
והכתיב ערות אחות אמך וערות אחות אביך
לא תגלה. אמר ליה לצורך יצאת לידון
בערייה. והכתיב ואיש אשר ישכב את אשה
דוה וגלתה את ערותה את מקורה הערה
והיא גילתה את מקור דמיה. אמר ליה
לצורך יצאת לידון בערייה. שלא תאמר
הואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאת
ערייה לא נעשה בה את המערה כגומר
לפום כן צריך מימר. והכתיב ואיש אשר
ישכב אם דדתו ערות דודו גלה. אמר
ליה לצורך יצאת לידון בערירי דאמר רבי
יודן כל אתר דתמר ערירים יהיו הווין
בלא וולד. וכל אתר דת מר ערירים ימותו
קוברין את בניהן. אמר רבי יוסי דודתו
לצורך יצאת למעט את אשת אחיו מאמו.
מה טעמא נאמר כאן דודתו. ונאמר להלן
או דודו או בן דודו יגאלנו. מה דודו
שנאמר להלן באחי אביו מאביו הכתוב מדבר.
אף דודתו שנאמר כאן באשת אחי אביו
מאביו הכתוב מדבר. אף אשת אחיו לימדה
מדודתו. מה דודתו שנאמר להלן באשת
אחי אביו מאביו הכתו' מדבר אף אשת
אחיו שנאמ' כאן באשת אחיו מאביו הכתוב
מדבר. עד כדון כרבי עקיבה. כרבי
ישמעאל. תני רבי ישמעאל נאמר כאן אשת
אחיו ונאמר להלן ואיש אשר יקח את אשת
אחיו נדה היא מה נדה יש לה היתר לאחר
איסורה. אף אשת אחיו יש לה היתר. יצאת
אשת אחיו מאמו שאין לה היתר לאחר
איסורה. והא רבי יוחנן מקשי לה מנן
תיתי ליה. רבי אבהו בשם רבי לעזר בשם
רבי הושעיה שני לאוין וכרת אחד לאוין
חולקין את הכרת'. מה טעמא על בשר
ארם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמוהו.

Eliefer: Atqui fcriptum eft *Levit.* XVIII. 13. *Turpitudinem fororis matris tuæ, & turpitudinem fororis patris tui non deteges*. Refpondit: Neceffe fuit ut educeretur, ut ageret de ejus turpitudine. Atqui fcriptum eft ibid. XX. 18. *Et vir, qui coiverit cum muliere menftruata, & detexerit turpitudinem ejus, ipfaque aperuerit fontem fanguinis fui*. Refpondit: Neceffe fuit, ut educeretur, ut differeret de ejus turpitudine. Ne diceres; quandoquidem non tenetur ejus caufa nifi propter imunditiem turpitudinis, non reputabitur, denudans perinde ac qui perficit; Eaque ratione ita dicendum erat: Atqui fcriptum eft. Ibid. XX. 20. *Et vir qui coierit cum uxore patrui, turpitudinem patrui fui revelavit*. Refpondit: neceffe fuit, ut educeretur, ut differeret de iis qui moriuntur abfque liberis. Etenim dicit R. Jodan: Ubicunque dicitur ערירים: erunt fine liberis: Et ubicunque dicitur: *Sine liberis morientur*: Sepelient fuos filios. Dicit R. Jofe: *Patrui tui*: Neceffe fuit ut educeretur, ut dixeret excluderet uxorem fratris fui ex matre: Qua de caufa? Memoratur hic patruus fuus: Et dictum eft *Levit.* XXV. 49. *Aut patruus fuus, aut filius patrui fui redimet eum:* Sicut de patruo ejus ibi memorato, de fratre patris, ex ejus patre textus loquitur; ita pariter de patruo ejus hoc loco memorato de uxore fratris patris ex patre textus loquitur; Quinetiam uxor fratris fui explicatur ex patruo fuo. Sicut in patruo fuo ibi memorato, de uxore fratris patris ex patre textus loquitur, ita pariter in uxore fratris hoc loco memorata de uxore fratris ex patre textus loquitur: Hactenus juxta mentem R. Akiba. Juxta mentem R. Ifmael. Docet R. Ifmael. Memoratur hic uxor fratris, & dictum eft *Levit.* XX. 21. *Et vir qui duxerit uxorem fratris fui menftruatam:* Sicut in menftruata eft permiffio poft interdictum, ita pariter in uxore fratris eft permiffio: Excludatur uxor fratris ex matre, cui non eft permiffio poft interdictum. Atqui R. Jochanan argumentatur: Hoc unde probatur? R. Abau nomine R. Eliefer nomine R. Hofajah: Si duo fuerint præcepta negativa, & una pœna excidii, duo præcepta negativa dividunt pœnam excidii. Qua de caufa? Quia dictum eft *Exod.* XXX. 32. *Caro hominis non ungetur ex eo; & juxta compofitionem ejus non facietis ad fimilitudinem ejus*. Pariterque fcriptum eft ibid. *Vir qui compofuerit ad fimilitudinem ejus, & dederit ex eo fuper alienum, exterminabitur de populo fuo*. Ecce hic memora-

וכתיב איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן סמנו על זר ונכרת מעמיו. הרי כאן שני לאוין וכרת אחד. לאוין חולקין את ההכרת. ועוד מן הדא שמואל בר אבא בעא קומי רבי זעורה ויצאו שלמים ויחלקו על כל הקדשים בטומאה. אמר לוה לצורך יצאו למעט קדשי בדק הבית שאין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא. ולא מתניתא היא קדשי המזבח מצטרפין זה עם זה למעילה וחייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא מה שאין כן בקדשי בדק הבית. מכיון שאינן מצטרפין אינן חולקין. אמר רבי חנינה וכן היא צריכה ליא. ויחלקו ולא יצטרפו בלל בעשה ופרש בלא תעשה. מילתוה דרבי לעזר אמרה כלל ופרט הוא. רבי לעזר אמר לוקין על ידי חרישה בשביעית. רבי יוחנן אמר אין לוקין על ידי חרישה בשביעית. מה טעמא דרבי לעזר ושבתה הארץ שבת ליי׳ כלל. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר פרט. הזורע ותזומר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהם אלא מה הזורע והזומר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. מה עבד לה רבי יוחנן שני דברים הן. ושני דברים שיצאו מן הכלל חולקין. על דעתיה דר׳ אלעזר אינן חלוקין ואית ליה לחלוק אינן חולקין הא ללמד על דעתיה דרבי יוחנן אינן מלמדין. שנייה היא שכלל בעשה ופרט בלא תעשה ואין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה. על דעתיה דרבי לעזר עשה מלמד על לא תעשה אבל לא תעשה אינו מלמד על עשה. על דעתיה דרבי יוחנן ניחא מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות על דעתיה דר׳ לעזר מהו לחפור בה בורות שיחין ומערו׳ כשם שאין מלמדין לעניין איסור. כך לעניין היתר לא ילמדו. אמר רבי בא קרתיגנאה טעמא דרבי יוחנן שש שנים תזרע שדך לא בשביעית. ושש שנים תזמר כרמך לא בשביעית. בל לא תעשה שהוא בא מכח

ratur duo præcepta negativa, & una pœna excidii. Præcepta negativa dividunt pœnam excidii: Et præterea hinc Samuel bar Acha quæsivit coram R. Zehira: Excludantur pacifica, & dividant in omnibus sanctitatibus in immunditie: Respondit illi: Necesse fuit, ut educerentur ad excludendum sanctitates instaurationis domus, quarum causa non tenentur abhominando, neque residuo, neque immundo. Nonne extat Misna? Sanctitates altaris inter se conjunguntur pro prævaricatione, & eorum causa tenentur abhominando, residuo, & immundo; quod non deprehendit in sanctitatibus instaurationis domus; posteaquam non conjunguntur non dividentur: Dicit R. Chanina: Nonne ita necesse fuit? Et divident, at non conjungantur; Est generale in præcepto negativo, & particulare in præcepto negativo: Docet R. Elieser: Generale, & particulare illud est. R. Elieser dicit: Vapulant propter arationem in anno septimo. R. Jochanan dicit. Non vapulant propter arationem in anno septimo: Quænam est ratio R. Elieser? Quia dictum est *Levit.* XXV. 2. *Et quiescet terra Sabbathum Domino*. Generale: *Agrum tuum non seres: & vineam tuam non putabis*. Particulare: Satio, & putatio sunt in genere: Cur educuntur? Ut iis comparentur: Sicut satio & putatio sunt singulares, eo quod sint cultura in terra, & in arboribus; ita pariter ego non probo nisi de re, quæ sit cultura in terra & in arboribus. Quomodo explicat R. Jochanan? Duæ res sunt; & duæ res, quæ educuntur ex genere, dividunt: Ex mente R. Elieser; non dividunt; ad dividendum, non dividunt; at ad docendum, docent: Ex mente R. Jochanan; non docent: Diversum est; eo quod generale sit in præcepto affirmativo, & particulare in præcepto negativo; neque præceptum affirmativum docet de præcepto negativo, neque præceptum negativum docet de præcepto affirmativo. Ex mente R. Jochanan; Concedatur; quod sit licitum, effodere fontes, foveas, & cisternas. Ex mente R. Elieser: Quid si effodiantur fontes, foveæ & cisternæ? Scut non docent de subjecto interdicti; ita pariter de subjecto permissi non docebunt. Dicit R. Bo Chartaginensis: Ratio R. Jochanan hæc est. *Sex annis seres agrum tuum*. *Levit.* XXV. 3. At non in septimo: *Et sex annis putabis vineam tuam*. At non in septimo: Omne præceptum negativum, quod venit propter præceptum affirmativum, affirmativum est; & trans-

עשה עשה הוא ועובר בעשה. רבי ירמיה
אמר עובר בעשה. רבי יוסי אומר אפילו
בעשה אין בו והכתיב מלא ושבתה הארץ
שבת ליי' לעניין לא תעשה שבו יהו לוקין
על התוספת. רבי יוחנן פתר מתניתא יכול
יהו לוקין על ידי חרישה בשביעית הרי רבי
לעזר פתר מתניתא יכול יהו לוקים על
איסור שנו פרקים הראשונים. את תניי תני
ושש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר
כרמך. ואית תניי תני שדך לא תזרע וגו'.
מאן דמר שש שנים מסייע לרבי יוחנן. ומאן
דמר שדך לא תזרע מסייע לרבי לעזר.
מתניתא מסייע לרבי לעזר השמר בלא
תעשה. פן לא תעשה. וכתיב שם תעלה
עולותיך ושם תעשה שם תעלה זו העלייה.
ושם תעשה זו השחיטה וזריקה. מה העלייה
שהיא בעשה הרי היא בלא תעשה אף
שחיטה וזריקה שהן בעשה יהו בלא תעשה.
בגין דכתיב שם תעלה ושם תעשה. והא
אילו לא כתיב שם תעלה ושם תעשה
אין עשה מלמד על לא תעש' ואין לא
תעשה מלמד על עשה. מה עבד לה רבי
יוחנן שלא תאמר כמה דתמר גבי שבת
חפר חרץ נעץ אינו חייב אלא אחת.
ודכוותה שחט והעלה לא יהא חייב אלא
אחת. לפום כן צרך מימר חייב על כל
אחת ואחת. רבי זעירה רב חייה בר אשי
כשם כהנא הנוטע בשבת חייב משום זורע.
רבי זעורה אמר זומר כנוטע. נטע וזמר
בשבת על דעתיה דכהנא חייב שתים. על
דעתיה דרבי זעורה אינו חייב אלא אחת.
כלום אמר רבי זעורה אלא זומר כנוטע.
דילמא נוטע כזומר. הכל היה בכלל זריעה.
ויצאת זמירה להחמיר על עצמה. מפני
שיצאת זמירה להחמיר על עצמה את פוטרו
משום זורע. הוי לא שנייא נטע והסר על
בשבת בין דעתיה דכהנא בין על דעתיה
דרבי זעורה חייב שתים.

הלכה ו' הבא על האם כו'.

transgreditur præceptum affirmativum. R. Jeremia dicit. Transgreditur præceptum affirmativum. R. Jose dicit; Ne præceptum quidem affirmativum in eo est: Atqui scriptum est plene. *Et quiescet terra sabbathum Domino*: Propter præceptum negativum, quod in eo est, additamenti causa vapulant: R. Jochanan explicat Misnam: Crederem quod vapularet propter arationem in anno septimo? Ecce R. Eliezer exponit Misnam: Crederem quod vapularent propter interdictum duorum priorum capitum? Est qui docet: *Et sex annis seres agrum tuum; & sex annis putabis vineam tuam.* Et est qui docet: *Agrum tuum non seres &c.* Qui dicit: *Sex annis*: favet τῷ R. Jochanan: Et qui dicit: *Agrum tuum non seres.* Favet τῷ R. Eliezer: Misna favet τῷ R. Eliezer: Dictum est *Deut.* XII. 13. *Cave ne facias. Cave ne facias*: Et scriptum est ibid. *Ibi offeres holocausta tua; & ibi facies. Offeres.* Hæc est oblatio: *Et ibi facies*: Hæc est mactatio, & adspersio sanguinis; Sicut oblatio, quæ erat in præcepto affirmativo, ecce deprehditur in præcepto negativo, ita pariter mactatio, & adspersio sanguinis, quæ erant in præcepto affirmativo, ecce deprehenduntur in præcepto negativo: Propter idquod scriptum est: *Ibi offeres, & ibi facies*: Atqui si non scriptum esset; *Ibi offeres, & ibi facies.* Præceptum affirmativum non doceret de negativo, neque negativum de affirmativo. Quomodo explicat R. Jochanan? Ne dicas, sicut dixisti supra: Siquis in Sabbatho effodiat, concidat, infigat, quod non tenetur nisi una pœna. Et similiter, si quis mactet, & offerrat, non tenetur nisi una pœna. Juxta hæc dicendum esset, quod teneretur pro singulis. R. Zehira, R. Chijah bar Assi, nomine Channa; Qui plantat in sabbatho, tenetur nomine serentis. R. Zehira dicit: Putans existimatur sicut plantans; siquis putet, & plantet in Sabbatho ex sententia Channa, duabus pœnis tenetur; Ex mente R. Zehira non tenetur nisi una. Num dicit R. Zehira? At putans reputatur sicut plantans. Fortasse plantans non erit sicut putans: Omnia comprehenduntur in generali sationis: Et educta est putatio, ut super se aggravaret: Quoniam educta est putatio, ut super se aggravaret, tu eam exponis ex nomine serentis: Non differt: Plantans in Sabbatho tam ex sententia Channa, quam ex sententia R. Zehira tenetur duabus pœnis.

Constitutio VI. Qui concumbit cum matre &c.

Con-

הלכה ז׳ הבא על אשת אב כו׳. אזהרה לבא על האם מניין ערות אמך לא תגלה. כרת מניין כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. אזהרה לבא על אשת אב מניין ערות אשת אביך לא תגלה. כרת מניין כי כל אשר יעשה וגו׳. עונש מניין ואיש אשר ישכב את אשת אביו ערות אביו גלה מות יומתו וגו׳.

הלכה ח׳ הבא על כלתו כו׳. אזהרה לבא על כלתו מניין ערות כלתך לא תגלה. כרת מניין כי כל איש אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו. עונש מניין ואיש אשר ישכב את כלתו וגו׳. תניתה הבא תניתה בכריתית. ניחא בכריתות שהוא מביא קרבן וחוזר ומביא קרבן. אית לך מימר בסנהדרין שהוא נסקל וחוזר ונסקל. אמר רבי יודן אבוי דרבי מתנייה להתרייה איתאמרת שאם התרו בו משום אשת אב לוקה משו׳ אם לוקה. ויתרו בו משום אשת איש. אמר רבי אבון תיפתר בפנויה. תמן תנינן רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו חייב אלא אחת. הא אם היתה אמו ראויה לאביו חייב שתים. רבי אבהו בשם רבי יוחנן לא שנייא בין שהיתה אמו ראויה לאביו בין שאין אמו ראויה לאבינו חייב אלא אחת. טעמא דרבי יוחנן אמך היא משם אמו אתה מחייבו ערה את כל הפרשת לאם. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירא מה ראה רבי יוחנן לתפוש את האם ולהניח את אשת האב. אמר ליה דההוא סבר כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל דרש ערות אשת אביך בזכור הכתוב מדבר. ואין אביו בבלל הזכור. אלא לחייבו שתים. דתני הבא על אביו

Constitutio VII. Qui concumbit cum uxore patris &c. Premonitio illi, qui concumbit cum matre, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem matris tuæ non deteges*: Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XVII. 29. *Quia omnis qui fecerit ex omnibus abbominationibus istis; exterminabuntur animæ facientes de medio populi*. Præmonitio illi, qui concumbit cum uxore patris, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem patris tui non deteges*. Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Quia omnis qui fecerit &c.* Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XX. 11. *Qui dormierit cum uxore patris sui, turpitudinem patris sui revelavit, moriendo morietur &c.*

Constitutio VIII. Si concumbat cum nuru sua &c. Præmonitio illi, qui concumbit cum nuru sua unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem nurus tuæ non deteges*: Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Quia omnis, qui fecerit ex omnibus abbominationibus istis; & exterminabuntur*: Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et vir, qui dormierit cum nuru sua*: Explicatur hoc loco, & explicatur in excidiis: Concedatur in excidiis, eo quod afferat sacrificium, atque iterum afferat sacrificium: Tu potes dicere in Synhedriis, eo quod lapidetur, atque iterum lapidetur. Dicit R. Jodan pater R. Methania; ad præmonendum tu dicis; Etenim si in eo præmonuerint, propter uxorem patris vapulat, propter matrem vapulat; Et præmonuerunt propter uxorem viri. Dicit R. Abau; potest exponi de vidua. Ibi legimus. R. Jehuda dicit: Si non fuerit ejus mater conveniens suo patri, non tenetur nisi una pœna; At si fuerit ejus mater conveniens suo patri, duabus pœnis tenetur. R. Abau nomine R. Jochanan: Non est discrimen; sive fuerit, sive non fuerit ejus mater conveniens suo patri, non tenetur nisi ut pœna: Ratio R. Jochanan hæc est: Dictum est: *Matris tuæ*: Propter ejus matrem tu condemnas; Applicat totam sectionem matri. R. Bon bar Chijah quæsivit coram R. Zehira: Quid vidit R. Jochanan, ut comprehenderet matrem, & relinqueret uxorem patris? Respondit; eo quod sentiat juxta mentem R. Ismael; etenim R. Ismael exponit: *Turpitudinem uxoris patris tui*. De mare textus loquitur: At ejus pater non comprehenditur in masculo; nisi quod teneatur duabus pœnis. Etenim exstat traditio; Propter ejus patrem tenetur duabus pœnis; Atqui legimus; novem & triginta excidia depre-

חייב עליו שתים וניתני שלשים ושבע כריתות בתורה ר׳ מנא אמר כל שם זכור אחד. ערות אשת אביך באשת אב הכתוב מדבר. ערות אמך זו אמו שהיא אשת אביו. אמו שאינה אשת אביו מניין אמך היא לא תגלה ערותה. מה עבד לה רבי ושמעאל פתר לה לאחר מיתה. ולית לרבי עקיבה כן ערות אביך היא. לא שנייא בין בחייה בין לאחר מיתה. ר׳ עקיבה דרש ערות אביך. באשת אב הכתוב מדבר. ערות אמך זו אמו שהיא אשת אביו. אמו שאינה אשת אביו מניין אמך היא לא תגלה ערותה. מה עבד לה רבי ימשעאל פתר לה לאחר מיתה. ולית ליה לרבי עקיבה כן ערות אביך ערות ליה לרבי עקיבה כן ערות אביך ערות אמך. מה אביך כל שהוא אביך בין לעונש בין לאזהרה. אף אמך כל שהיא אמך בין לעונש בין לאזהרה לא מסתברא דדריש אהן קרייא. אלא רבי יודה דלית ליה אמו שהיא אשת אביו צריך מידרוש ערות אביך וערות אמך. מה אביך כל שהוא אביך בין לעונש בין לאזהרה אף אמך כל שהוא אמך בין לעונש בין לאזהרא. אמר רבי זעירה הדא אמרה למידין מגזירה שוה אפילו מופנה מצד אחד. אמר ליה רבי יודן לית רא פשיטא על דרבי עקיבה דר׳ עקיבה אמר גזירה שוה אעפ״ שאינו מופנה. ר׳ ירמיה בעי הבא על אמו מהו שהוא חייב עליה משום אשת איש. תא חמי אילו בא אחר עליה חייב משום אשת איש בנה לא כל שכן. התיב רבי יוסי הרי חורגה הרי הוא חייב עליה משום אשת איש. ובנה אינו חייב עליה משום אשת איש דתני אף בשאר כל העריות כן חמותו ואשת איש את תופשו משום חמותו. כלתו ואשת איש את תופסו משום כלתו. אחותו ואשת איש את תופסו משום אחותו. מבריחו מן

henduntur in lege. R. Mena dicit; omne nomen maris est unum: *Turpitudinem uxoris patris tui*: De uxore patris textus loquitur: *Turpitudinem matris tuæ*. Hæc est ejus mater, quæ est uxor patris sui; de ejus matre, quæ non sit uxor sui patris, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Mater tua illa est*, *non deteges ejus turpitudinem*. Quomodo hoc explicat R. Ismael? Hoc explicat post ejus mortem. At non ita est juxta mentem R. Akiba: *Turpitudo patris tui illa est*: Non est discrimen, sive in vita, sive post ejus mortem. R. Akiba exponit: *Turpitudinem uxoris patris tui*. De uxore patris textus loquitur: *Turpitudinem matris tuæ*; Hæc est ejus mater, quæ est uxor sui patris; de ejus matre, quæ non sit uxor sui patris unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Mater tua illa est*, *non deteges turpitudinem ejus*: Quomodo hoc explicat R. Ismael? Explicat post ejus mortem: At non ita explicat R. Akiba: *Turpitudinem patris tui*, *turpitudinem matris tuæ*. Sicut pater tuus intelligitur quicunque sit pater tuus, tam ad punitionem quam ad præmonitionem, ita pariter mater tua intelligitur, quæcunque sit mater tua tam ad punitionem quam ad præmonitionem: Non putat exponendum hos textus. At R. Jehuda non ita sentit: quod mater ejus sit uxor patris sui: Exponendum est; *Turpitudinem patris tui*, *& turpitudinem matris tuæ*: Sicut pater tuus intelligitur quicunque sit pater tuus tam ad punitionem, quam ad præmonitionem; ita pariter mater tua intelligetur quæcunque illa sit tam ad punitionem quam ad præmonitionem. Dicit R. Zehira: Hoc dicitur; ad docendum argumento a pari, vel si redundet ab uno latere. Respondit illi R. Jodan: Hoc non est perspicuum ex mente R. Akiba; etenim R. Akiba dicit: Est argumentum a pari; etiamsi non redundet. R. Jeremia quæsivit: Si concumbat cum matre; num ejus causa tenetur propter uxorem viri? Veni & vide si alius, concumbat cum illa, tenetur propter uxorem viri, ejus filius nonne multo magis? Respondit R. Jose: Ecce privignus non tenetur ejus causa nisi propter uxorem viri; & ejus filius ejus causa non tenetur nisi propter uxorem viri: Etenim extat traditio; res ita se habet in ceteris omnibus turpitudinibus: Socerum & uxorem viri tu comprehendis in socru; nurum & uxorem viri tu comprehendis in nuru; sororem & uxorem viri tu comprehendis in sorore: ut liberetur ex graviori, & puniatur leviori, fieri non pot-

החמורה ומקנתרו בקלה לית יבול דתני הבא
על אחותו חייב עליה משום אחותו ומשום
בת אשת אביו . רבי יוסי בי רבי יודה אומר
הבא על אחותו אינו חייב עליה אלא משום
שם אחד בלבד . ובן הבא על כלתו. רבי
ירמיה רבי אבהו בשם רבי יוחנן אתייא
דרבי יוסי בי רבי יודה בשיטת רבי יודה
אביו כמה דרבי יודה תופש שם ראשון.
כן רבי יוסי בי ר׳ יודה תופש שם ראשון.
חזר ר׳ ירמי׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן לית
לר׳ יוסי בי ר׳ יוד׳ כשיטה ר׳ יוד׳ אביו .
תמן אמו בלא אשת אביו חייב . אשת אביו
בלא אמו חייב. ברם הכא מצינו בת אשת
אביו בלא אחותו הוא מות׳ בה.

הלכה ט׳ הבא על הזכור . אזהרה
לבא על הזכור מניין זכר לא תשכב
משכבי אשה. כרת מניין כי כל אשר יעשה
מכל התועבות האלה ונכרתו וגו׳ . עונש
מניין ואיש אשר ישכב את זכר משכבי
אשה תועיבה עשו שניהם מות יומתו דמיהם
בם . את יליף דמיהם בם מדמיהם בם .
עד כדון לשוכב לנשכב מניין ואת זכר לא
תשכב משכבי אשה. קרי ביה לא תישכב.
עד כדון כרבי עקיבה . כרבי ישמעאל . לא
יהיה קדש מבני ישראל. כרת לנשכב כרבי
ישמעאל מניין . ר׳ ירמיה בשם ר׳ אבהו
נאמר כאן קדש . ונאמר להלן וגם קדש
היה בארץ . את למד קדש מקדש . וקדש
מתועבה רבי חייה בר אדא בשם רבי חנינה
תועיבה מתועיבה . א״ר יוסי בי ר׳ בון
מתניתא אמרה כן תועבה עשו שניהם .
שניהם בסקילה. שניהם באזהרה. שניהן
בהכרת . אזהרה לבא על הבהמ׳ מניין ובכל
בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה . כרת
מניין כי כל אשר יעשה מכל התועבות
האלה ונכרתו וגומ׳ . עונש מניין ואיש אשר
יתן שכבתו בבהמה מות יומת . את יליף
דמיהם בם מדמיהם בם . עד כדון כרבי

potest: Etenim extat traditio: Si concumbat cum sorore, ejus causa tenetur propter sororem, & propter filiam uxoris patris sui. R. Jose discipulus R. Jehuda dicit: si concumbat cum sorore, ejus causa non tenetur nisi propter unum titulum duntaxat: & similiter si concumbat cum nuru. R. Jeremia, R. Abau nomine R. Jochanan: Sententia R. Jose discipuli R. Jehuda est juxta sententiam R. Jehuda; *Patris sui*; sicut R. Jehuda comprehendit nomen primum, ita pariter R. Jose discipulus R. Jehuda comprehendit nomen primum: Iterum dixit R. Jeremia, R. Abau nomine R. Jochanan: Non consentit R. Jose discipulus R. Jehuda cum R. Jehuda; *Patris sui*; Ibi propter matrem, quæ non sit uxor patris tenetur, propter uxorem patris, quæ non sit mater tenetur; Jam hoc loco invenimus, quod filia uxoris patris, quæ non sit soror sua, sit illi permissa.

Constitutio IX. Qui coit cum masculo &c. Præmonitio, qui coit cum masculo, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XVIII. 22. *Cum masculo non commiscearis coitu fœminino:* Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Qui fecerit ex omnibus abominationibus istis exterminabuntur &c.* Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XX. 13. *Qui dormierit cum masculo coitu fœminino; abonitationem operati sunt, ambo moriendo morientur; Sanguis eorum in eis.* Tu doces *sanguis eorum in eis*: Ex altero loco ubi dicitur, *sanguis eorum in eis*. Hactenus de eo qui concumbit; de eo qui concubitum patitur, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Cum masculo ne commiscearis coitu fœminino*: In eo legitur: *Ne commiscearis:* Hactenus juxta mentem R. Akiba; Juxta mentem R. Ismael: Dictum est *Deut.* XXIII. 18. *Non erit cinedus ex filiis Israel*. Excidium pro illo, qui concubitum passus est juxta mentem R. Ismael unde probatur? R. Jeremia nomine R. Abau: Memoratur hic *cinedus*; Et dictum est 1. *Reg.* XIV. 24. *Atque etiam cinedus fuit in terra:* Tu explicas cinedum a cinedo. *Et cinedus abominatio est*. R. Chijah bar Ada nomine R. Chanina. Explicetur abominatio ex abominatione. Dicit R. Jose discipulus R. Bon: Misna ita dicit: *Abominationem operati sunt ambo*. Ambo lapidatione; ambo præmonitione, ambo excidio: Præmonitio pro illo, qui concumbit cum bestia, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XVIII. 23. *Et in omnem bestiam non dabis concubitum tuum, ut polluaris cum ea.*

עקיבה. כר׳ ישמעאל ר׳ ישמעאל מן אתריה ור׳ עקיבה מן אתריה. כרת לנשכב על דרבי ישמעאל לית משכח עונש לנשכב בין על דר׳ ישמעאל בין על דרבי עקיבה לית משכח. וקריב זובח לאלהים יחרם. מה זה בסקילה וכרת אף זה בסקילה וכרת. מה מפקא מביניהון שכב את הזכור ונשכב ממנו על דעתיה דר׳ ישמעאל אינו חייב אלא אחת. על דעתיה דר׳ עקיב׳ חייב שתי׳. שכב את הבהמה ונשכב הימינה בין על דעתיה דרבי עקיב׳ בין על דעתיה דר׳ ישמעאל חייב שתים. שכב את הזכור ואת הבהמה חייב שתים. נשכב מן זכור ומן הבהמה חייב שתים. שכב שני זכרים כאחת מאחר שמתחייבין על ידו שנים חייב שתים. נשכב משני זכרים כאחת מאחר שמתחייבין על ידו שנים חייב שתים. תני הזכור לא עשה בו את הקטון כגדול. והבהמה עשה בה את הקטנה כגדולה. אמר רבי לעזר לעולם אינו מתחייב עליה עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד. רבי בון בר חייה בעא מר׳ זעירא מה ראה רבי ישמעאל ורבי עקיבה ליחלק בזכור ובבהמה ובשאר כל העריות לא נחלקו. אמ׳ ליה שבכל העריות כתוב בהן שאר בשר. ואילו אין כתוב בהן שאר בשר. התיבון הרי נידה אין כתוב בה שאר בשר ונחלקו עליה. ר׳ ירמיה בשם רבי אבהו מכיון דכתיב קריבה קריבה כמי שכולהם כאן וכולהם כאן. רבי חייה בר ארא בשם רבי חנינה ואל אשה בנידה טומאתה לא תקרב לגלות ערותה. א״ר יוסי בי ר׳ בון היא בל תקרב היא בל תגלה. אזהרה לאשה המביא׳ את הבהמ׳ עליה מניין

ea. Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Quia omnis, qui fecerit ex omnibus abominationibus istis, exterminabuntur &c.* Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* xx. 16. *Et vir qui dederit concubitim suum in bestiam, moriendo morietur*. Tu doces *sanguis eorum in eis* ex eo quod dictum est *sanguis eorum in eis*. Hactenus juxta mentem R. Akiba. Juxta mentem R. Ismael. R. Ismael probat ex loco suo, & R. Akiba probat ex loco suo. Excidium pro eo, qui concubitum passus est, juxta mentem R. Ismael, non invenitur, pro eo qui concubitum passus est tam ex mente R. Ismael, quam ex mente R. Akiba non invenitur. Atqui scriptum est. *Exod.* XXII. 19. *Qui immolat diis, excidio devovebitur*. Sicut iste punitur lapidatione & excidio, ita pariter ille punietur lapidatione & excidio: Quid eruitur ex inter eos? Si concumbat cum masculo, & ab eo concubitum patiatur, ex mente R. Ismael non tenetur nisi semel; ex mente R. Akiba bis tenetur. Si concumbat cum bestia, & ab ea concubitum patiatur tam ex mente R. Akiba, quam ex mente R. Ismael bis tenetur; Si concumbat cum masculo, & cum bestia bis tenetur; Si concubitum patiatur a masculo, & a bestia, bis tenetur: Si concumbat simul cum duobus masculis, postquam propter duos damnatus est, bis tenetur; Si concubitum simul patiatur a duobus masculis, postquam propter duos damnatus est, bis tenetur. Traditio. In masculo non consideratur minorennis sicut majorennis; at in bestia consideratur minorennis sicut majorennis; Dicit R. Elieser: Ego numquam ejus causa condemnabo, nisi fuerit filia trium annorum, & diei unius. R. Bon bar Chijah quæsivit a R. Zehira; quid vidit R. Ismael, & R. Akiba, ut discrimen faciant in masculo, & in bestia, & nullum in ceteris omnibus turpitudinibus discrimen faciant? Respondit: Quia in omnibus turpitudinibus scriptum est *reliqua caro*. *Levit.* XVIII. 6. At hic non scriptum est *reliqua caro*. Responderunt. Ecce in menstruata, non scriptum est *reliqua caro*; tamen in ea discrimen fecerunt. R. Jeremia nomine R. Abau; Postquam scriptum est, *proxima proxima*, considerantur quasi omnes hic, & quasi omnes in eo loco. R. Chijah bar Ada nomine R. Chanina: Dictum est *Levit.* XVIII. 19. *Et ad mulierem in menstruo suo pollutam non accedes, ut detegas turpitudinem ejus*. Dicit R. Jose discipulus R. Bon. Idem significat: *Ne* ac-

ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה תבל הוא. כרת מניין כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו. עונש מניין ואשה אשר תעמד לפני בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו דמיהם בם. את יליף הריגה מהריגה. סקילה מסקילה. דמיהם בם מדמיהם בם. רבי בא בר ממל בעי הגע עצמך שבא עליה שוגג הרי היא נסקלת על ידיו והוא פטור. רבי שמעון בעי הגע עצמך שחרש שב בשבת הרי הוא נסקל על ידה והיא פטורה. לית לך אלא כהדא דמר ר׳ שמואל בר רב יצחק. בנפם וזהבם עשו להם עצבים למען יכרתון אין כתיב כאן אלא למען יכרם. כאינש דמר שחיק טימייה דפלן דאפיק בריה לעבדא בישא.

הלכה י׳ המגדף אינו חייב כו׳. אזהרה למגדף מניין אלהים לא תקלל. כרת מניין איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו עונש מניין ונוקב שם יי׳ מות יומת. וכרבי ישמעאל דר׳ ישמעאל אמר בדיינים הכתוב מדבר. אם על הדיינים הוא מזהיר לא כל שכן על הכינויים. אם על הכינויים הוא עונש כרת. לא כל שכן על שם המיוחד. אית תניי תני על הכינויים באזהרה וכרת. על שם המיוחד במיתה. אית תניי תני על הכינויים באזהרה. ועל שם המיוחד במיתה וכרת. מאן דמר על הכינויים באזהרה וכרת וכרת אלהים לא תקלל. ועוד איש איש בי יקלל אלהיו ונשא חטאו. בכרת. ועל שם המיוחד במיתה. ונוקב שם יי׳ מות יומת. ומאן דמר על הכינויין באזהרה אלהים לא תקלל. ועל שם המיוחד במיתה וכרת ונוקב שם יי׳ מות יומת. ואיש איש כי יקלל אלהיו וגו׳. רבי ירמיה בשם רבי

accedas; Quam; *Ne detegas*: Præmonitio pro muliere, qui concumbit cum bestia, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XVIII. 23. *Et mulier non stabit coram bestia, ut concumbat cum ea; abominatio est*. Excidium unde probat? Ex eo quod dictum est: *Quia omnis, qui fecerit ex omnibus abominationibus istis, exterminabuntur*. Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XX. 16. *Et fœmina non stabit coram bestia, ut concumbat cum ea, & occidetur fœmina, & bestia, moriendo morientur, sanguis eorum in eis*: Tu doces occisionem ex occisione, lapidationem a lapidatione; *sanguis eorum in eis*: Ex eo quod dictum est *sanguis eorum in eis*. R. Bo bar Mimal quæsivit. Si per errorem concumbat cum ea, ecce illa ejus causa lapidatur, & ipsa absolvitur. R. Simeon quæsivit: Attende: Si cum ea (*sc. bestia*) aret in Sabbatho, ecce ille lapidatur, & ipsa absolvitur: Hoc non juxta illud quod dicit R. Samuel bar Rab Isaach. Dictum est *Ose.* VIII. 4. *Argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idola, ut exterminarentur*: Non scriptum est hoc loco, nisi ut exterminetur; Sicut homo, qui diceret. Contundantur ossa N. N. qui produxit filium pro ministerio malo.

Constitutio X. Blasphemus non tenetur &c. Præmonitio pro blasphemo unde probatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* XXII. 17. *Diis non maledices*. Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XXIV. 15. *Vir qui, maledixerit Deo suo, portabit peccatum sum*. Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est ibid. *Et qui blasphemaverit nomen Domini moriendo morietur*. At juxta mentem R. Ismael. Etenim R. Ismael dicit: De judicibus textus loquitur: Si de judicibus præmonetur, quanto magis de cognominibus divinis? Si propter cognomina divina punitur excidio, quanto magis propter nomem singulare? Est qui docet, quod propter cognomina Divina sit præmonitio & excidium; at propter nomen singulare morte puniatur. Est qui docet, quod propter cognomina Divina præmoneatur, at propter nomen singulare puniatur morte & excidio. Qui dicit, quod propter cognomina divina sit præmonitio & excidium, probat ex eo quod dictum est. *Diis non maledices*. Et præterea: *Vir vir, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum*: Excidio: Et propter nomen singulare, morte: *Et qui blasphemaverit nomen Domini, moriendo moriatur*: Et qui dicit, quod propter cognomina divina præmoneatur, probat ex eo

שמואל בר רב יצחק זאת אומרת שדנין
מספק. היך עבירא פלוני הרג את הנפש
יהא נידון עד שיבואו עדיו. אמר ליה
ר׳ יוסי ותפשין בר נשא בשוקא ומבזין ליה.
אלא כיני פלו׳ הרג את הנפש והרי עידיו
שהרג את הנפש יהא תפוש עד שיבואו
עידיו ואמרין ליה גדף אלא אותו השם
שאמרתי לפניכם אותו קילל ובו קילל. ואין
העדים צריכין לקרוע שכבר קרעו בשעה
ששמעו. ר״ש בן לקיש אמר מיכן לדיינים
שקיבלו ערות עומדין שדינן דין. את שמע
מינה שית. את שמע מינה כהיא דאמ׳ ר׳
בר רב יצחק. ואת שמע מינה כהיא דא״ר
שמעון בן לקיש. ואת שמע מינה שומע
מפי שומע חייב לקרוע. ואת שמע מינה מיכן
לעד שהעיד עדותו השיני אומר אף אני
כמוהי והשלישי אומר אף אני כמוהו. ואת
שמע מינה שהוא אחד מן הקרעים שאין
מתאחין. ואת שמע מינה מכיון שהיו יודעין
משעה הראשונה שהוא שם המיוחד שהוא
צריך לקרוע. רבי חייה אמר רבי יסא מקשי
תנינן הכרוז יוצא לפניו איש פלוני בן איש
פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית.
ופלוני ופלוני עדיו כל מי שהוא יודע לו
זכות יבוא וילמוד. שמענו שומע מפי שומע
צריך לקרוע. שמעינן שומע מפי שומע
ושומע מפי שומע צריך דקרוע. מהו לקרוע
על קיללת השם. נישמעינה מן הדא ויהי
בשמוע המלך חזקיהו את דברי רבשקה
ויקרע את בגדיו. מהו לקרוע על קיללת
הגוי. מאן דאמר רבשקה גוי היה קורעין.
מאן דאמ׳ ישראל היה אין קורעין. תני
ר׳ הושעיה אחד השומע קללת השם מישראל.
ואחד השומע מפי הגוי חייב לקרוע מה
טעמא הנה יי׳ אלהי כל בשר הממני יפלא
כל דבר. מהו לקרוע בזמן הזה. ר׳ יוסה
ר׳ ירמיה כשם ר׳ חייה בר בא. ר׳ חזקיה

eo quod dictum est: *Diis non maledices*. Et propter nomen singulare, puniatur morte & excidio; probat ex eo quod dictum est. *Et qui blasphemaverit nomen Domini, moriendo morietur: Et vir vir, qui maledixerit Deo suo &c.* R. Jeremia nomine R. Samuel bar R. Isaach; quod dicis, quod possit judicari propter dubium. Quomodo fiet? N. N. occidit animam, judicatur, priusquam veniant testes. Respondit illi R. Jose: Num comprehenditur homo in platea, & contemnitur? At hoc modo. N. N. occidit animam, & ecce ejus testes, quod occiderit animam; ipse apprehenditur, priusquam veniant ejus testes; & dicunt: Blasphemasti ipsum nomen Divinum, quod dixi coram vobis; ipsum blasphemavit, & in eo blasphemavit. Neque opus est, ut testes lacerent vestes, quia lacerarunt, quando audierunt. R. Simeon ben Lakisch dicit; hinc probatur, quod judices recipiunt testes stantes, & judicent judicium. Hinc sex explicantur: Hinc intelligitur juxta illud quod dicit R. Samuel bar R. Isaach: Hinc intelligitur juxta illud, quo dicit R. Simeon ben Lakisch; Et qui audit ex eo, qui audit ex ore ejus qui audivit, debet lacerare vestes; & qui audit ex eo; Hinc probatur pro teste qui testificatus est testimonium suum; & secundus dicit, ego quoque idem quod ille audivi; & tertius dicit; Ego idem quod ille audivi. Et qui audit ab eo, qui sit unus ex iis, qui lacerant vestes, & non resarciunt & qui audit ab eo; postquam ipsi norunt a prima hora, quod sit nomen singulare, quod sint lacerandæ vestes. R. Chijah dicit: R. Jose contradicit: Legimus: Præco egrediebatur ante illum; N. N. filius N. N. egreditur ut lapidetur propter tale peccatum; Et N. N. & N. N. sunt ejus testes; Siquis norit ejus innocentiam, veniat & exponat: Intelligimus, is qui audit, ex ore illius, qui audivit, quod debeat lacerare vestes. Intelligimus, is qui audit ex ore illius qui audit, & qui audit ex ore illius, qui audit, quod debeat lacerare vestes: Num lacerandæ sunt vestes, propter maledictionem nominis Divini? Hinc iotelligimus ex eo quod dictum est 2. *Reg.* XIX. 1. *Quæ cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua*. Num lacerandæ sunt vestes propter maledictionem gentilis? Qui dicit: Rabsaces gentilis erat; & lacerarunt vestes. Qui dicit; Israelita ille fuit; non lacerant vestes; Docet R. Osajah, sive audiat maledictionem Nominis ab Israelita, sive audiat a gentili, debet lacerare vestes: Quænam est ratio? Quia di-

ר׳ ירמיה בשם ר׳ יוחנן משרבו הגודפנים פסקו מלקרוע. מהו לקרוע על הבינויין בזמן הזה. נישמעינה מהדא רבי שמעון בן לקיש הוה מהלך באיסרטא פגע ביה חד כותיי והוה מגדף והוא קרע. מגדף והוא קרע. נחת ליה מן חמרא ויהב ליה מרתוקא גו ליביה. אמר ליה בר כותיי אית לאימך מאנין תספק׳ לי מילתיה הדא אמר׳ שקורעי׳ על הבינויין ושקורעין בזמן הזה.

הלכה יא׳ העובד עבודה זרה כו׳. אזהרה לעובד עבודה זרה מניין לא תעבדם. כרת מניין את יי׳ הוא מגדף ונכרתה. ולא מגדף כתוב כאדם שהוא אומר לחבירו גידפתה את כל הקערה ולא שיירתה בה כלום. משל רבי שמעון בן לעזר אומר לשנים שהיו יושבין וקערה של גיריסין ביניהון פשט אחד את ידו וגידף את כל הקערה ולא שייר בה כלום. כך המגדף והעובד עבודה זרה אינו משייר לאחריו מצוה. עונש מניין והוצאת האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הזה אל שעריך וגו׳ עד׳ וסקלתם אותם באבנים ומתו. לא תעבדם הייתי אומר עד שיעבוד כל עבודה זרה שבעולם. תלמוד לומר לא תשתחוה להם. השתחויה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה. אלא מה השתחויה מיוחדת מעשה יחיד וחייבין עליה בפני עצמה. אף אני ארבה כל מעשה ומעשה שיש בה חייבין עליו בפני עצמו. אף על גב דרבי שמעון בן אלעזר אמ׳ זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת. מודה שאם עבדה בעבודתה בעבודת הגבוה בעבוד׳ השתחויה שהוא חייב על כל אחת ואחת. כד מר ר׳ שמואל בשם רבי זעירא

dictum est *Jerem.* XXXII. 27. *Ecce ego Dominus Deus universæ carnis; nunquid mihi difficile erit omne verbum?* Num hoc tempore lacerandæ sunt vestes? R. Jose, R. Jeremia nomine R. Chijah bar Bo; R. Ezechia, R. Jeremia nomine R. Jochanan; postquam multiplicati sunt blasphemi, cessarunt a lacerandis vestibus. Num lacerandæ sunt vestes pro cognominibus Divinis hoc tempore? Hinc intelligimus: R. Simeon ben Lakisch cum incederet per viam, offendit quendam Cuthæum; & blasphemavit, & ipse laceravit vestes; & iterum blasphemavit, & ipse iterum laceravit vestes: Descendit de asino, & impegit pugnum super ejus cor: Dixit illi: Suntne matri tuæ vestes, quæ mihi hac de causa sufficiant? Hoc dicit, quod lacerent vestes propter cognomina Divina, & lacerent etiam hoc tempore.

Constitutio XI. Qui colit Idololatriam &c. Præmonitio pro Idololatra unde probatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* XX. 5. *Non coles ea.* Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est *Num.* XV. 30. *Ex eo quod adversus Dominum rebellis fuit, exterminabitur:* Nonne blasphemus dicitur vir, qui dicat socio suo; Probro afficiatur tota scutella, ut in ea nihil sit reliquum? Parabola. R. Simeon ben Elieser dicit: Si duo assideant, & scutella fabarum fressarum sit inter eos; unus ex iis extendit manum, & probro afficit totam scutellam, ut in ea nihil reliquum sit: Ita pariter blasphemus, & Idololatra non reliquum faciunt post se præceptum: Pœna unde probatur? Ex ex eo quod dictum est *Deut.* XVII. 4. *Educes virum & mulierem istam, qui fecerunt rem hanc ad portas tuas &c. Et lapidabitis eos lapidibus, & morientur. Non coles ea.* Dicerem, donec colat totam Idololatriam, quæ est in mundo? Idcirco dictum est: *Non adorabis ea.* Adoratio erat in genere: Cur educta est? Ut de ipsa fiat æquiparatio. Sicut adoratio peculiaris est, factum singulare, & ejus causa seorsim tenentur; ita pariter ego includam singula opera, quæ in illa sunt, ut ejus causa seorsim teneantur; Licet R. Simeon ben Elieser dicat; Si offerat, adoleat, & libet in una ignorantia, non tenetur nisi semel, tamen consentit, si colat Idololatriam juxta cultum Dei, qui fit adoratione, quod teneatur pro singulis. Quando dicit R. Samuel nomine R. Zehira: Dictum est *Levit.* XVII. 7. *Nequaquam ultra immolabunt hostias suas dæmonibus.* Respondit: Applicetur hoc pro sanctitatibus. R. Isa nomine R. Jochanan. Si illi offerat agnum vitiatum, tenetur. Quid nunc? Juxta illud

ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירי׳. אמר ליה מטי תנה לקדשים. רבי יסא בשם רבי יוחנן זיבח לה׳ טלה בעל מום חייב. מאי כרון כיי דמר רבי הילא לא תעשון כן ליי׳ אלהיכם. כל ליי׳ אלהיכם לא תעשון כן. רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירה לא תעבדם כלל. לא תשתחוה להם פרט. כי לא תשתחוה לאל אחר חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אין בכלל אלא מה שבפרט. רבי בון בר כהנא בעא קומי רבי הילא לא תעשון כן כלל. זובח לאלהים יחרם פרט. בלתי ליי׳ לבדו חזר וכלל. כלל ופרט וכלל. והכל בכלל. וריבה את המנפף והמנשק. אמר ליה לאי זה דבר נאמ׳ השתחויה לא ללמד על עצמו שהוא מעשה המגפף והמשתחוה שאינן מעשה מניין לאומר לו אלי אתה. רב אבון בשם רבנין דתמן וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמ׳ אלה אלהיך ישראל וגו׳. מעתה אינו מתחייב עד שיזבח ויקטר ויאמר. א״ר יוסי לא בא הכתוב להזכיר אלא גנייז של ישראל. וישתחוו לו לא לגבוה. ויזבחו לו לא לגבוה. ויאמרו לו לא לגבוה. מאי ברון. נאמר כאן אמירה. ונאמר אמירה במסית. מה אמירה האמורה במסית עשה בה אמירה כמעשה. אף אמירה האמורה כאן נעשה בה אמירה כמעשה. כתיב וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחוו להם ולשמש או לירח. אמר רבי זעורה לשמש אין כתיב כאן אלא ולשמש אין כאן כלל ופרט אלא ריבויים. חתיב רבי אבא בר זימנא קומי רבי זעור והוא כתיב כל אשר לו סנפיר וקשקשת וכל אשר אין לון סנפיר וקשקשת. מעתה אין כאן כלל ופרט אלא ריבויים. אלא בגין דכתיב וי״ו. אמר רב יוחנן בר מרייא כל הן דאנא משכח וי״ו אנא מחיק ליה. אמר רבי שמואל בר אבודמא הייתי אומר מה שבימים יהו אסורין ומה שבגיניות ושבביברים יהו מותרין ת״ל וכל אשר במים ריבה. רבי שמואל בר נחמני בשם רבי הושעיה האומר לו אלי

illud quod dicit R. Ela: Dictum est *Deut.* XII. 4. *Non facietis ita Domino Deo vestro*: Sicut Domino Deo vestro non facietis ita. R. Bon bar Chijah quæsivit coram R. Zehira: *Non coles ea*. Generale: *Non adorabis ea*. Particulare: *Non adorabis nisi Deum*. Iterum generale; Generale & particulare, & generale, non est in generali nisi quod est in particulari. R. Bon bar Channa, quæsivit coram R. Ela: *Non facietis ita*. Generale: *Qui immolat diis, anathemate devovebitur*. *Exod.* XXII. 19. Particulare. *Præterquam Domino soli*. Iterum generale: Generale, & particulare, & generale, & omne in generali: Et includam amplectentem, & osculantem. Dixit illi: Non est argumentum. Memoratur adoratio, non ad docendum de seipsa, quod sit opus amplectentis; & quod adoratio non sit opus, unde probatur? Ex eo quod dictum est. *Dicendo: Deus meus es tu*. R. Abin nomine sapientum: Dictum est, sc. *Exod.* XXXII. 8. *Et adoraverunt eum, & immolaverunt ei, & dixerunt ei: Isti sunt dii tui Israel &c.* Hinc non tenetur, donec offerat, adoleat, & dicat. Dicit R. Jose; Non venit textus nisi ad memorandum dedecus Israel: *Et adoraverunt eum*, non Deum; *Et immolaverunt ei*; non Deo; *Et dixerunt ei*, non Deo. Quid nunc? memoratur hic dictio, & memoratur dictio in seductore; Sicut in dictione memorata in seductore, consideratur dictio sicut opus; ita praviter in dictione hoc loco memorata consideratur dictio sicut opus: Scriptum est *Deut.* XVII. 6. *Ut vadant & serviant diis alienis, & adorent eos & solem, aut lunam*: Dicit R. Zehira dicit: Solem non scriptum est hoc loco, sed *& solem*; Non est in hoc loco generale & particulare, sed inclusiones. Respondit R. Aba bar Zimena coram R. Zehira: Atqui scriptum est *Levit.* XI. 9. *Et omne quod habet pinnulas, & squamas: Et omne quod non habet pinnulas, & squamas*. Hinc in hoc loco non est generale, & particulare, sed inclusiones: At propterea quod scriptum est ויו. Dicit R. Jochanan bar Marijah; Ubicumque ego invenio ויו, ego expungo. Dicit R. Samuel bar Abudama; Ego dicerem; qui sunt in aquis sunt vetiti. At qui sunt in labris, & in vivariis, liciti sunt. Idcirco dictum est ibid. *Et omne quod est in aquis*. Includit. R. Samuel bar Nachmani nomine R. Osajah dixit illi: Si dicat illi: Deus meus es tu: Dissentiunt Rabi, & sapientes. De adoratione quid erit? R. Jochanan dicit: Omnes conveniunt, quod propter incurvationem staturæ tenea-

אתה מחלוקת רבי וחכמים. השתחוה לה
מהו רבי יוחנן אמר דברי הכל מודין בכפיפת
קומה שהוא חייב. מה בין המעלה והמוריד
קומתו. מה בין המעלה והמוריד שפתותיו.
רבי יוחנן אמר במחלוקת. וריש לקיש אמר
כמחלוקת. אמר ר׳ זעירא קרייא מסייע לריש
לקיש תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה.
אין לי אלא דבר שהוא מעשה המגדף
והמשתחוה שאינן מעשה מניין.

הכלה יב׳ הנותן מזרעו למולך. אזהרה
לנותן מזרעו למולך מניין ומזרעך לא תתן
להעביר למולך. כרת מניין כי מזרעו נתן
למולך ונכרתה. עונש מניין איש איש מבני
ישר׳ ומן הגר הגר בישראל אשר יתן מזרעו
למולך מות יומת עם הארץ ירגמוהו באבן.
ומזרעך לא תתן. יכול אפילו מסר ולא
העביר יהא חייב. ת״ל ומזרעך לא תתן
להעביר. יכול אפילו מסר והעביר שלא
למולך יהא חייב. תלמוד לומר ומזרעך לא
תתן להעביר למולך. יכול אפילו מסר והעביר
למולך שלא באש יהא חייב. תלמוד לומר
לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש. עברה
עברה לגזירה שוה. מה העברה שנ׳ להלן
באש. אף באן באש. נמצאתה אומר
לעולם אינו חייב עד שימסור ויעביר באש
למולך. רבי נסה בשם ר׳ לעזר לעולם
אינו מתחייב עד שימסרנו לכומרים ויטלינו
ויעבקירנו. העבירו כדרכו מהו. תני היה
מושכו ומעבירו. חני העבירו ברגלו פטור.
רבי לעזר בי ר״ש מחייב. אחד המולך ואחד
אשר לעבודה זרה. רבי לעזר בי ר״ש או׳ אינו
חייב אלא למולך בלבד. אינו חייב אלא על
יוצאי יריכו. א״ר יוחנן טעמא דר׳ לעזר בי
ר״ש מהכא לא ימצא בך בגופך לא ימצא
מעביר. והכרתי אותו מקרב עמו. לרבות
שאר עבודה זרה בהיכרת. עונש מניין
מזרעו נתן למולך מות יומת. והוא שהעביר
עצמו לא ברגלו הוא עובר מפני שהעביר
את עצמו אבל אה היה מושך בו ומעבירו

neatur: Quodnam est discrimen inter ex tollentem, & deprimentem staturam suam? Quodnam est discrimen inter extollentem, & deprimentem labia sua? R. Jochanan dicit: Est dissensio: Et Risch Lakisch dicit est dissensio. Dicit R. Zehira: Textus favet τῷ Risch Lakisch: Dictum est *Num.* xv. 29. *Lex una erit vobis pro eo qui fecerit per errorem*: Non probo nisi de opere; De blasphemia & adoratione, quæ non sunt opus, unde probatur?

Constitutio XII. Qui dat de semine suo Molecho &c. Præmonitio pro eo, qui dat de semine suo Molecho, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XVIII. 21. *De semine tuo non dabis, ut traducatur Molecho*. Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est Ibid. XX. 2. *Si quis dederit de semine suo Molecho, exterminabitur*. Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est ibid. *Vir vir de filiis Israel, & de advenis, qui peregrinatur in Israel, qui dederit de semine suo Molecho, moriendo morietur; populus terræ lapidabit eum. Et de semine tuo non dabis*. Crederem, vel si tradat, at non traducat, quod teneatur? Idcirco dictum est: *Et de semine tuo non dabis, ut traducatur Molecho*. Crederem, vel si traderet, & traduceret, & non traderet Molecho, quod teneretur? Idcirco dictum est. *Et de semine tuo non dabis, ut traducatur Molecho:* Crederem, vel si traderet, & traduceret Molecho, at non per ignem, quod teneretur? Idcirco dictum est: *Deut.* XVIII. 4. *Non invenietur in te, qui traducat filium suum, & filiam suam per ignem*. Traductio, traductio; argumentum a pari. Sicut traductio ibi memorata peragitur per ignem, ita pariter hoc loco per ignem; Et deprehenderis, quod dicas, quod nunquam teneatur, nisi tradiderit, & traduxerit per ignem Molecho. R. Nisa nomine R. Eliefer; nunquam tenetur, nisi tradiderit sacrificulis, & transtulerit, & traduxerit. Si traduxerit juxta institutum suum, quid erit? Extat traditio, quod trahant & traducant; Traditio: Si traducat pede suo, absolvitur. R. Eliefer discipulus R. Simeon, condemnat; Sive sit Molechus, sive aliud idolum. R. Eliefer discipulus R. Simeonis dicit; Non tenetur nisi pro Molecho duntaxat: Non tenetur nisi pro iis, qui egrediuntur ex ejus femore. Dicit R. Jochanan. Ratio R. Eliefer discipuli R. Simeon deducitur ex eo quod dictum est: *Non invenietur in te*; id est in corpore tuo. *Non invenietur qui traducat*: *Et exterminabo illum de medio populi sui*. Ad includendum

חייב . מה היא דאמר רבי לעזר בי רבי
שמעון העבירו ברגלו פטור בהוא דאעבריה
סוקר . רבי בון בר חייה בעא קומי רבי
זעירא מסר ולא העביר תפלוגתא דחזקיה
ודרבי יוחנן דאיתפלגון טבח ולא מכר חזקיה
אמר חייב . ורבי יוחנן אמר פטור . רבי בא
רבי חייה בשם רבי יוחנן ראה לשון
שלימדתך התורה מולך כל שתמליכהו עליך
אפילו קיסם אפילו צרור . והכרתי אותו
מקרב עמו . לרבות שאר עבודה זרה
בהיכרת . רבי נסה בשם רבי לעזר לרבות
שאר עבודה זרה לבנים ולבנות . דתני אחד
המולך ואחד שאר עבודה זרה בין שעבדה
בבנים ובבנות בין שעבדה באבות ובאמהות
חייב . אמר רבי זעירה בשאין עבודתה לכן
אבל אם היתה עבודתה לכן פטור . אמר
רבי הולא אפילו עבודתה לכן חייב שתים.
מתניתא מסייעא לרבי הילא מולך בכלל
עובדי עבודה זרה היה ויצא לידון להקל
עליו שלא יהא חייב אלא על יוצאי יריכו .
אמר רבי תנחום בר ירמיה אתייא דרבי
לעזר בי רבי שמעון כשיטת ר״ש אביו . כמה
דרבי שמעון אמר מולך בכלל עובדי ע״ז
היה יצא לידון להקל עליו שלא יהא חייב
אלא על יוצאי יריכו . כן רבי לעזר ביר׳
שמעון אמר בכלל עובדי עבודה זרה היה
יצא לידון להקל עליו שלא יהא חייב אלא
על יוצאי יריכו . אמר רבי תנחום בר יודן
אף על גב דרבי לעזר בי רבי שמעון אמר
זיבח וקיטר ניסך בהעלם אחד אינו חייב
אלא אח׳ מודה שאם עבדה בעבודת׳ בעבודת
הגבוה בעבודת השתחויה שהוא חייב על כל
אחת ואחת . מניין שאם עבדה בעבודתה בעבודת
גבוה בעבודת השתחויה שהוא חייב על כל
אחת ואחת . רבי שמואל בשם רבי זעורה
ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים .
אמר ליה מטי תנה לקרשים . רבי יסא
בשם רבי יוחנן זיבח לה טלה אחד בעל

dum reliquas Idololatrias in excidio. Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Qui dederit de semine suo Molecho, moriendo morietur*. Ecce si quis seipsum traducat non pede suo, ipse transgreditur, quia seipsum traducit; at si trahat, & se traducat, tenetur. Quid dicit R. Elieser discipulus R. Simeon? Si se traducat pede suo, absolvitur; reputatur perinde ac se traducat subsiliendo. R. Bon bar Chijah quæsivit coram R. Zehira: Si tradat, at non traducat: Est dissensio; Etenim Ezechia, & R. Jochanan dissentiunt: Si mactet, & non vendat; Ezechia dicit: tenetur; & R. Jochanan dicit: absolvitur: R. Bo R. Chijah nomine R. Jochanan. Vide modum, quem te docuit lex. Molech est, quodcunque facies regnare super te, vel lignum, vel lapillum: *Et exterminabo illum de medio populi sui*. Ad includendum reliquas Idololatrias in excidio. R. Nissa nomine R. Elieser; ad includendum reliquas Idololatrias in filiis & in filiabus. Etenim extat traditio: Tam Molech, tam reliquas Idololatrias sive colat in filiis & in filiabus, sive colat in patribus & matribus, tenetur. Dicit R. Zehira; Quando non ita sit ejus cultus; at si ita fuerit ejus cultus, absolvitur. Dicit Rabi Ela: Vel si ita fuerit ejus cultus; bis tenetur. Misna favet τῷ R. Ela; Molech est in genere omnium Idololatriarum, & egreditur ad differendum, ut allevet quod non teneatur, nisi pro iis, qui egressi sint ex ejus femore; Dicit R. Tanchum bar Jeremia; Sententia R. Elieser filii R. Simeon consentit cum sententia R. Simeonis sui patris. Sicut R. Simeon dicit; Molech est in genere omnium Idololatriarum, egreditur ad differendum, ut allevet, quod non teneatur, nisi pro iis qui egressi sunt ex ejus femore; ita pariter R. Elieser filius Rabi Simeonis dicit: Molech est in genere omnium Idololatriarum, & egressus est ad differendum, ut allevaret, quod non teneretur, nisi pro iis, qui egrediuntur de femore suo. Dicit R. Tanchum bar Jodan; etiamsi R. Elieser filius R. Simeonis dicat: Si immolet, si adoleat, si libet in una ignorantia, quod non teneatur nisi semel. Consentit; Si colat in Idololatria juxta cultum divinum, juxta cultum adorationis quod teneatur pro singulis; unde probatur, si colat juxta cultum divinum in cultu adorationis quod teneatur pro singulis? R. Samuel nomine R. Zehira: *Et non immolabunt ultra dæmonibus*: Respondit illi: Applicetur hoc pro sanctitatibus. R. Issa nomine R. Jo-

מום חייב . מאי בדוק . כדאמר רבי הילא
לא תעשון כן ליי' אלהיכם . כליי' אלהיכ'
לא תעשון כן . אמר רבי פינחס קומי רבי
יוסה בשם רב חסדא היתה עבודתה בבנים
ובבנות ועבדה באבות ובאמהות חייב שתים .
והוה רבי זעורה חדי בה סבר מימר בשיטת
רבי הילא רביה איתאמרת ועל דרבי לעזר
בי רבי שמעון איתאמרת . אמר ליה וסדה
בידך ועל דרבנין איתאמרת . אמר לידה
ולהדא צורכת . אזהרה לבעל אוב מניין אל
תפנו אל האובות . כרת מניין והנפש אשר
תפנה אל האובות ואל הידעונים וגו' .
עונש מנין ואיש או אשה בי יהיה בהם
אוב או ידעוני מות יומתו . ולמה לא תנינן
ידעוני בבריתות . רבי חזקיה בשם ריש
לקיש מפני שנכללו כולם בלאו אחד . אל
תפנו אל האובות וגו' . רבי יסא בשם ריש
לקיש שהוא בלא תעשה שהוא בא מכח
עשה . אמר רבי זעורה קומי רבי יסא הכן
לא אתא מתני בר נש מתני ידעוני
בכריתות אלא את . אל כמה דאישתע.
קרייא אישתעיית מתניתא . אוב או ידעוני
או בזה פיתום המדבר משיחיו . וידעוני זה
המדבר בפיו הרי אילו בסקילה והנשאל
בהן באזהרה . ודורש אל המתים . אית תניי
תני זה הנשאל בגולגולת . אית תניי תני
הנשאל בזכורו . מה בין הנשאל בגולגולת
למעלה בזכורו . שהנשאל בגולגולת עולה
כדרכו ועולה בשב' . וההדיוט מעלה את
המלך . והמעלה בזכורו אינו עולה כדרכו
ואינו עולה בשבת ואין ההדיוט מעלה את
המלך . אמר רבי הונא קרייא מסייע למאן
דאמר אוב זה המעלה בזכורו . מה טעמא
קסמי נא לי באוב והעלי נא לי אשר אומר
אלייך . מה את שמע מינה . אמ' רבי מנא
מיכן דהות ידעה מילין מילון סגין . מאי
כדון . והיה כאוב מארץ קולך מיליהון
דרבנין מסייעו לרבי יסא דאמר רבי יסא
בשם רבנין מפני שהן מקטירין לשדים.

Jochanan; Si immolet illi agnum unum vitiatum, tenetur. Quid nunc? Juxta illud quod dicit R. Ela: *Non facietis ita Domino Deo vestro*. Sicut Domino Deo vestro non facietis ita. Dicit R. Pinchas coram R. Jose nomine R. Chasda: Si fuerit cultus in filiis & in filiabus, & cultus in patribus, & in matribus, bis tenetur; & Zehira in hoc lætabatur, putans dicendum esse juxta sententiam Ela sui magistri, dicitur, juxta R. Elieser discipulum R. Simeonis dicitur. Dixit illi: Quid nunc? Atqui juxta sapientes dicitur. Respondit illi: Atqui juxta hoc necesse est. Præmonitio pro Pythone unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XIX. 31. *Ne declinetis ad Pythones*: Excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est ibid. XX. 6. *Et anima quæ declinaverit ad Pythones, & ad Ariolos &c.* Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est ibid. XX. 27. *Vir sive mulier, in quibus fuerit Python, aut ariolus, moriendo morientur.* Cur non legimus ariolum in excidiis? R. Ezechia nomine Risch Lakisch, quia omnia comprehenduntur in uno præcepto negativo: *Ne declinate ad Pythones &c.* R. Issa nomine Risch Lakisch: quod sit præceptum negativum quod venit propter affirmativum. Dixit R. Zehira coram R. Issa; Hic non probatur, quod aliquis doceat, quod hariolans per Ideoni, puniatur excidio, nisi tu. Respondit: Sicut explicat textns, sic explicat Misna. *Python aut Ariolus*: Aut hoc modo: Python est qui loquitur ex axillis. Et Ariolus est qui loquitur ex ore suo. Isti puniuntur lapidatione; & qui eos interrogat, præmonetur. *Et qui inquirat a mortuis*; Est qui docet, quod iste interroget cranium: Est qui docet, quod interroget ejus membrum virile: Qui interrogat cranium, facit adscendere juxta morem suum, & facit adscendere in Sabbatho; & privatus facit adscendere regem: & qui facit adscendere per ejus membrum virile, non facit adscendere juxta morem suum, neque facit adscendere in Sabbatho, neque privatus facit adscendere regem. Dicit R. Huna; Textus favet illi, qui dicit, quod Python sit, qui faciat adscendere per ejus membrum virile. Dictum est I. *Sam.* XXVII. 9. *Divina mihi in Pythone, & suscita mihi quem dixero tibi*. Quid inde intelligis? Dicit R. Mena: Hinc probatur, quod multa sciret. Quid nunc? Dictum est *Isai.* XXIX. 4. *Et erit quasi Pythonis de terra vox tua*. Verba sapientum favent τῷ R. Jose; Etenim dicit R. Issa nomine sapientum; eo quod adolerent dæmone

ne

רבי הילא בשם ר׳ יסא מפני שנכללו כולן על ידי מעשה.

הלכה יג׳ המחלל את השבת כו׳. אזהרה למחלל מניין לא תעשה כל מלאכה. כרת מניין כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה. עונש מניין מחלליה מות יומת. וניתני שלשים ותשע כריתות בתורה. אמר רבי יוסי בי רבי בון שאם עשה כולן בזדון שבת ובזדון מלאכה שהוא חייב על כל אחת ואחת. אזהרה למקלל אביו ואמו מניין איש אמו ואביו תיראו. עונש וכרת מניין ומקלל אביו ואמו מות יומת. ואו׳ כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו.

הלכה יד׳ הבא על נערה המאורסה. רבי יסא בשם רבי יוחנן רבי חייה בשם רבי לעזר דר׳ מאיר היא ברם לרבנין אפילו קטנה. מה טעמא דר״מ נער חסר אמור בפרשה. מה מקיימין רבנן נער. ר׳ אבהו בשם ריש לקיש נערה אחת שלימה אמורה בפרשה ולימדה על כל הפרשה כולה שהיא גדולה. מתיב ר״מ לרבנין הרי ההוציא שם רע הרי אין כתוב בו אלא נער והיא גדולה שאין קטנה נסקלת מה עבדין לה רבנין. אמר רבי אבין תיפתר שבא עליה דרך זכרות. רבי יעקב בר אבא בעא קומי רב הבא על הקטנה מהו. אמר ליה בסקילה. הבא על הבוגרת מהו אמר ליה אני אקרא נערה ולא בוגרת. וקרא נערה ולא קטנה. ולית את מודה לי שהיא בקנס אמר ליה תחת אשר עינה לרבות את הקטנה לקנס. וקרא תחת אשר עינה לרבות את הבוגרת בקנס. אמ״רב אע״ג דנצחי ר׳ יעקב בר אבא בדינא הלכה הבא על הקטנה בסקילה והיא פטורה. רבי אבון בשם רבי שמואל ולמה

nibus. R. Ela nomine R. Issa; eo quod omnia comprehendantur in facto.

Constitutio XIII. Qui profanat Sabbathum &c. Præmonitio pro eo qui profanat unde probatur ? Ex eo quod dictum est *Exod.* xx. 10. *Non facies omne opus in eo* . Excidium unde probatur ? Ex eo quod dictum est : *Quia omnis , qui fecerit opus , exterminabitur* . Pœna unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et qui profanaverit illud , moriendo morietur:* Atqui legimus: novem & triginta excidia deprehenduntur in lege . Dicit R. Jose discipulus R. Bon; si fecerit omnia per contumaciam in Sabbatho , & per contumaciam opera , quod teneatur pro singulis : Præmonitio pro illo , qui maledixerit patri & matri , unde probatur ? Ex eo quod dictum est *Lev.* xix. 3. *Unusquisque patrem suum , & matrem suam timeat* . Pœna, & excidium unde probatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* xxi. 17. *Et qui maledixerit patri suo , & matri suæ , moriendo morietur :* Pariterque dictum est: *Quia omnis , qui fecerit ex omnibus abominationibus istis exterminabuntur* .

Constitutio XIV. Si concumbat cum puella desponsata . R. Issa nomine Rabi Jochanan ; R. Chijah nomine R. Eliesser ; Etenim R. Meir dicit , ex sententia sapientum comprehenditur etiam minorennis . Quænam est ratio R. Meir ? נער defective memoratur in sectione . Quomodo exponunt sapientes נער ? R. Abau nomine Risch Lakisch; puella una integre memoratur in sectione, & docet de tota sectione , quod sit majorennis . Respondit R. Meir sapientibus; Ecce in eo qui infamat , non scriptum est nisi נער , & illa est majorennis, quia minorennis non lapidabatur . Quomodo illud explicant sapienter? Dixit R. Abin. Potest exponi , quod cum ea concubuerit modo masculino. R. Jacob bar Aba quæsivit coram Rabba : si concumbat cum minorenni, quid dicendum est? Respondit ; Lapidetur . Si concumbat cum pubescente quid sentiendum est ? Respondit; Ego legam puellam, & non pubescentem ; & legitur puella, non minorennis : At tu mecum non consentis , quod mulcta sit illi irroganda . Respondit. *Quia humiliavit illam* . *Deut.* xxii. 29. Ad includendum minorennem in mulcta. Et textus dicit: *Quia humiliavit illam* . Ad includendum pubescentem in mulcta. Dicit Rab: Etiamsi prævaluerit R. Jacob bar Acha in judicio: Constitutio est: si concumbat cum minorenni , lapidatur, & illa absolvitur. R. Abun nomine R. Samuel; & cur non explicavit hoc ex

eo

לא פתר ליה מן הדא ומת האיש אשר שכב עמה לבדו . וכי אין אנו יודעין שאין לנערה חט מות. ומה תלמוד לומר ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות. אלא מיכן הבא על הקטנה בסקילה והיא פטורה .

הלכה יח׳ המסית זה ההדיוט בו׳ . הא חכם לא . מכיון שהוא מסית אין זה חכם. מכיון שהוא ניסית אין זה חכם. כיצד עושין לו להערים עליו מנמינין עליו שני עדים בבית הפנמי ומושיבין אותו בבידה החיצון ומדליקין את הנר על גביו כדי שיהו רואין אותו ושומעין את קולו. כך עשו לבן סוטדה בלוד והכמינו עליו שני תלמידי חכמים והביאוהו לבית דין וסקלוהו . וכא את אמר הכן. שנייא היא דאמר אני. ואמר אוף הכא אני. שלא יערים . ויערים . שלא ילך ויסית עצמן ויסית אחרים עמו. מסית אומר בלשון גבוה . והמדיח אומר בלשון נמוך . מסית שאמר בלשון נמוך נעשה מדיח . ומדיח אמר בלשון גבוה נעשה מסית . מסית אומר בלשון הקודש . ומדיח אומר בלשון הדיוט. מסית שאמר בלשון הדיוט נעשה מדיח . ומדיח שאמר בלשון הקודש שאמר בקדש נעשה מסית.

הלכה יו׳ המכשף העושה מעשה כו׳ . מכשפה לא תחיה. אחר ואיש ואחר האשה. אלא שלימדתך התורה דרך ארץ מפני שרוב הנשים כשפניות . אמר רבי לעזר מכשף בסקילה. מה פעמא דרבי לעזר נאמר כאן מכשפה לא תחיה . ונאמר להלן אם בהמה אם איש לא יחיה . מה לא יחיה שנאמר להלן בסקילה . אף כאן בסקילה. מה טעמון דרבנין נאמר כאן מכשפה לא תחיה . ונאמר להלן לא תחיה כל נשמה. מה לא אחוה שנאמר להלן מיתה בחרב . אף לא תחיה שנאמר כאן מיתה בחרב. אמר רבי עקיבה מן הדבר הזה אני מכביעו מוטב שילמר לא תחיה מלא תחיה. ואל יוכיח לא יחיה. מה טעמא דרבי יהודה נאמר כאן מכשפה לא תחיה. ונאמר להלן כל שוכב עם בהמה מות יומת . מה מיתת הבהמה

eo quod dictum est *Deut.* XXII. 25. *Et apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus*. Num ignorabamus, quod is qui peccaverit cum puella moreretur? Et cur dictum est: *Et puellæ nihil facies*? Si puella, peccavit morietur. At hinc probatur; Si concumbat cum minorenni, ipse lapidatur, & illa absolvitur.

Constitutio XV. Seductor; hic est privatus &c. At non sapiens: Quando fuerit seductor, non erit sapiens. Quando fuerit seductus, non erit sapiens. Quomodo faciunt, ut cum eo callide agant? Abscondunt duos testes in loco interiori, & illum attrahunt ad spatium exterius; & super eum accendunt lucernam, ut ipsum intueri, & vocem ejus audire possint; Sic fecerunt filio Stada in Lud; & absconderunt duos discipulos sapientum, & adduxerunt in Synhedrium, & eum lapidarunt? Et hic tu ita dicis? Ego quoque ita dico, quod callide agere non possint: Et callide agunt; Ne eat, & seducat seipsum, & secum alios seducat. Seductor loquitur voce elata, & impulsor loquitur submissa voce; Si seductor loquitur voce submissa, fiet impulsor; & si impulsor loquatur voce elata, fiet seductor; Seductor loquitur lingua sancta, & impulsor loquitur lingua vulgari. Si seductor loquatur lingua vulgari, fiet impulsor; & si impulsor loquatur lingua sancta, fiet seductor.

Constitutio XVI. Magus est qui rem patrat. *Magum non patieris vivere. Exod.* XXII. 17. Tam virum quam fœminam: At te docet lex juxta consuetudinem humanam, quia maxima pars fœminarum sunt maleficæ: Dicit R. Elieser: Magus lapidatur: Quænam est ratio sapientum? Dictum est hic. *Magum non patieris vivere*. Et dictum est *Exod.* XIX. 13. *Sive jumentum fuerit; sive homo non vivet*: Sicut *non vivet* quod ibi dicitur, punitur lapidatione, ita pariter hoc loco lapidatione. Quænam est ratio sapientum? Dictum ut hic: *Magum non patieris vivere*: Et dictum est *Deut.* XX. 16. *Et non permittes vivere ullam animam*: Sicut *non patieris vivere* ibi dictum, intelligitur, quod puniatur gladio; ita pariter *non permittes vivere*, hoc loco dictum intelligitur, quod puniatur gladio: Dicit R. Akiba: Ex hac re præpondero: Præstat explicare τὸ *Non patieris vivere* ex *non permittes vivere*; & non probet; *Non vivet*. Quænam est ratio R. Jehuda? Dictum ut hic: *Magum non patieris vivere*; Et dictum est *Exod.* XXII. 18. *Qui coierit cum bestia, moriendo morietur*: Sicut mors be-

בסקילה. אף באן בסקילה. דלמא רבי
ליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבה עלון למיסחי
בהרין דימוסין דטיהריא חמתון חד מיניי
אמר מה דמר ותפשיתון כיפה. א״ר ליעזר
לר׳ יהושע מה יהושע בן חנינה חמי מה
דאת עבד. מי נפיק אהן מינייא אמר רבי
יהושע מה דמר ותפש יתיה תרעה והוה כל
מאן דעליל הוה יהיב לי׳ חד מרתוקה.
וכל מאן דנפוק חוה יתיב ליה בנתיקה.
אמר לון שרון מה רדעברתון. אמרין ליה
שרי ואנן שריי. שרון אילין אילין. מן דנפקון
אמר רבי יהושע לההוא מינייא הא מה
דאת חכם. אמר ניחות לימא מן דנחתין
לימא אמר ההוא מינייא מה דאמר ואיתבזע
ימא. אמר לון ולא כן עבר משה רבכון
בימא. אמרין לין ליה לית את מודה לן
דהליך משה רבן בגויה. אמר לון אין.
אמרון ליה והליך בגויה. הלך בגויה גזר רבי
יהושע על שרה דימא ובלעיה. דלמא רבי
ליעזר ור׳ יהושע ורבן גמליאל סלקון לרומי
עלון לחד אתר ואשכחון מיינוקיא עברין
גבשושין ואמרין הכין בני ארעא דישראל
עבדנן ומרין ההן תרומה וההן מעשר.
אמרין מסתברא דאית הכא יהודאין עלון
לחד אתר ואקבלון בחד. ביי יתבון למיכל
והוה כל תבשיל דהוה עליל קומיהון אי לא
הוון מעלין ליה בחד קיטון לא הוה מייתי
ליה קומיהון. וחשון דילמא דאינון אכלין
זבחי מתים. אמרין ליה מה עיסקך דכל
תבשיל דאת מייתי קומינן אין לית את
מעיל בהן קיטונ׳ לית את מייתי לון קומינן.
אמר לון חד אבא גבר סב אית לי וגזר
על נפשיה דלא נפק מן הרא קיטונא כלום
עד דייחמי לחכמי ישר׳ אמרין ליה עול
ואמור ליה פוק הבא לגביהון דאינון הכא.
נפק לגבון אמרין ליה מה עיסקך. אמר
לון עלון על ברי דלא מוליד. אמר רבי
ליעזר לרבי יהושע מה יהושע בן חנניה

bestiæ peragitur lapidatione, ita pariter hoc loco lapidatione. Aliquando R. Eliefer, & R. Jehosua, & R. Akiba adscenderunt, ut se lavarent in thermtis Tiberiadis; Viderunt quændam hereticum Dixit; quid est quod dixit? Apprehenderunt fornicem. Dixit R. Eliefer τῶ R. Jehosua. Jehosua ben Chanina, vide quid facias: Quando egressus est ille hereticus, dixit R. Jehosua: Quid est quod dixit? apprehendit portam, & iis omnibus, qui ingrediebantur, pugnum impigebat, & omnibus, qui egrediebantur; impigebat alapam: Dixit illis: Condonate, quod fecistis: Responderunt illi: Condona, & nos condonabimus: Sibi invicem condonarunt: Quando egressi sunt; dixit R. Jehosua illi hæretico; Esne tu sapiens? Dixit: Descendamus ad mare. Postquam descenderunt ad mare, dixit ille hæreticus. Quid est quod dixit? Diffindam mare. Dixit illis. Nonne ita fecit Mose magister vester in mari? Responderunt illi: Tu nobis non concedes, quod incesserit Mose magister noster in medio: Respondit illis utique; Dixerunt illi. Incede in medio. Incessit in medio? tum decrevit R. Jehosua, ut princeps maris eum demergeret. Aliquando R. Eliefer & R. Jehosua, & Raban Gamaliel adscenderunt Romam, & ingredientes in quendam locum, invenerunt nutrices facientes parvos tumulos; tum dixerunt: Hoc modo filii terræ Israel faciunt; & dixerunt: Isti tumuli sunt Theruma, & illi decima: Dixerunt; Probabiliter hic sunt Judæi; Ingressi in quendam locum, a quodam viri recepti sunt: Cum accumberent, ut comederent, omne decoctum, quod coram illis inferebatur; nisi prius allatum esset in quoddam cubiculum, illis non afferebatur: Et suspicati sunt, quod illi essent cibi sacrificiorum mortuorum: Dixerunt illi; Quænam est tua cura, quod omne decoctum, quod ad nos affers, nisi prius inferas in cubiculum, ad nos non afferas? Respondit. Mihi est pater senex, qui de se decrevit, nunquam ex cubiculo proditurum, nisi quando viderit sapientes Israel: Dixerunt illi: Ingredere & dic illi; Egredere huc, ubi nos sumus: Cum egressus esset, dixerunt illi: Quænam est opera tua? Respondit illis; Orate pro meo filio, qui non potest generare. Dixit R. Eliefer τῶ R. Jehosua. Jehosua ben Chanina, vide quid faciendum sit? Dixit illis: Afferte semen lini. Et attulerunt semen lini: Cum vidisset, sevit super tabula: Cum vidisset illud aqua adspersit; Cum vidisset, quod adscenderet, apparuit, in evel-

חמי מה דאת עביד אמר לון אייתון לי זרע דכיתן. ואייתון ליה זרע דכיתן. איתחמי ליה זרע ביה על גבי טבלה. איתחמי מרבץ ליה. איתחמי דסלקת איתחמי מיתלש בה עד דאסק חדא איתא בקלעיתא בשערה. אמר לה שריי מה דעבדתין. אמרה ליה לי נא שרייה. אמר לה דלה כן אנא מפרסם ליך. אמרה ליה לי נא יכלה דאינון מטלקין בימא. וגזר רבי יהושע על שריא דימא ופלטון׳ וצלון עלוי וזכה למיקמה לרבי יודה בן בתירה. אמרו אילו לא עלינו לכאן אלא להעמיד הצדיק הזה דיינו. אמר רבי יהושע בן חנניה יכיל אנא נסיב קריין ואבטיחין ועביד לון איילין טבין והירגון עבידין איילין וטבין. אמר רבי ינאי מהלך הוינא בהדא איסרטא דציפורי וחזית חד מיניי נסיב צריר וזרק לי׳ לרומא והוה נחת ומתעביד עגל. ולא כן אמר רבי לעזר בשם רבי יוסי בר זימרא אם מתכנסין הן כל באי העולם אינן יכולין לבראות יתוש אחד ולזרוק בו נשמה נימר לא נסבה הוא מינייא חד צרור וזרקיה לרומא ונחת ואיתעביד חד עגל. אלא לסריה קרא וגנב ליה עגל מן בקורתא ואייתי ליה. אמר ר׳ חיננא בי רבי חנניה מטייל הוינא באילון גופתא דציפרין. וחמית חד מיניי נסב חרא גולגלא וזרקה לרומא והיא נחתא ומתעבדא עגל. אתית ואמרת לאבא. אמר לי אין אכלת מינה מעשה הוא. ואי לא אחיזת עינים הוא. אמר רבי יהושע בן חנניה שלש מאות פרשיות היה רבי ליעזר דורש בפרשת מכשפה ומכולם לא שמעתי אלא שני דברים שנים לוקטין קישואין אחד לוקח פטור ואחד לוקט חייב. העושה מעשה חייב. והאוחז את העינים פטור. אמר רבי דרוסא תשע מאות פרשיות היו שלש מאות לחייוב ושלש מאות לפטור. ושלש מאות לחיוב שהוא פטור:

פרק ח׳

א׳ בן סורר ומורה מאימתי הוא נעשה בן סורר ומורה משיביא שתי שערות עד שיקיף זקן התחתון אבל לא העליון אלא שדיברו חכמים בלשון נקייה שנאמר כי יהיה לאיש בן. בן ולא בת. בן ולא איש. הקטן פטור שלא בא לכלל המצות.

ב׳ מאימתי הוא חייב משיאכל טרתטר בשר וישתה חצי לוג יין באיטלקי. רבי יוסי

evellendo, quod faceret adſcendere fœminam per implicationem ſuæ comæ. Dixit illi; Diſſolve, quod feciſti; Reſpondit illa: Non poſſum diſſolvere: Dixit illi: Si non ita facias, ego te publicabo: Reſpondit ille: Non poſſum; quia projecti ſunt in mare; & decrevit R. Jehoſua de principe maris, ut eos evomeret: Et pro eo orarunt; Et meriti ſunt ut exoriretur R. Jehuda ben Bethera: Dixerunt; Si huc non adſcendiſſemus, niſi ut exoriretur hic juſtus, ſatis nobis eſſet. Dicit R. Jehoſua ben Chananjah; Ego poſſum ſumere cucurbitas, & melopepones, & eos efficere cervos, & capreolos, & illos efficere cervos, & capreolos. Dicit R. Inai: Cum incederem per viam in Tſippori, vidi quendam hæreticum, qui ſumebat lapillum, & projiciebat in altum, qui deſcendens fiebat vitulus: At non ita dicebat R. Elieſer nomine R. Joſe bar Zimra: Si congregentur omnes venientes in mundum, non poterunt creare ne unam quidem muſcam, eique inſpergere animam: Non eſt dicendum, quod ille hæreticus ſumens lapillum projiceret in altum, & deſcendens fieret vitulus; ſed ſervum vocabat, & furabatur illi vitulum ex grege, & illi afferebat. Dicit R. Chinna diſcipulus R. Chananjah; Cum deambularem vidi quendam hæreticum, qui ſumens cranium projiciebat in altum, & deſcendens fiebat vitulus: Veni & dixi patri meo. Dixit mihi. Si de eo comediſti; Eſt factum; ſi minus, eſt deceptio oculorum. Dicit R. Jehoſua ben Chananjiah. Tercentum ſectiones R. Elieſer explicabat in ſectione præſtigiatoris, & ex omnibus non intellexi niſi duas. Si duo colligant cucumeres; ſi alter accipiat, abſolvitur, ſi alter colligat, tenetur; Qui facit opus, tenetur; Et qui decipit oculos, abſolvitur. Dicit R. Deruſa, 900. ſectiones ſunt; 300. ad condemnandum, 300. ad abſolvendum; & 300. ad condemnandum ut abſolvatur.

CAPUT VIII.

I. Filius degener & rebellis. Quandonam fit filius degener, & rebellis? Quando duos pilos produxerit, quando barba inferiore veſtitus fuerit, non autem ſuperiori: At ſolent ſapientes uti lingua caſta: Dictum eſt enim: *Si fuerit viro filius*. Filius non filia, filius, non vir: & minorennis abſolvitur, quia in præceptis non comprehenditur.

II. Quandonam fit reus? Quando comederit dimidiam minam carnis, & bi-

אוא׳ מנה בשר ולוג יין. אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החרש אכל מעשר שנו בירושלם. אכל נבילות וטריפות ושקצים ורמשים. אכל רברשהוא מצוה ודבר שהוא עבירה אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה ער שיאכל בשר וישתה יין שנאמר זולל וסובא ואף על פי שאין ראיה לדבר זיכר לרבר אל תהי בסובאי יין מולל בשר למו.

ג׳ גנב משל אביו ואכל ברשות אביו משל אחרים ואכל ברשות אחרים משל אחרים ואכל ברשות אביו אינו נעשה בן סורר ומורה ער שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים. רבי יוסי בי רבי יהודה אומר ער שיגנוב משל אביו ומשל אמו.

ד׳ היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה. אמו רוצה ואביו אינו רוצה אינו נעשה בן סורר ומורה ער שיהו שניהו רוצין. רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו נעשה בן סורר ומורה.

ה׳ היה אחד מהם גידם או חיגר או אילם או סומא או הרש אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר ותפשו בו ולא גירמים. והוציאו לא חיגרים. ואמרו לא אילמים בנינו זה לא סומים. איננו שומע בקולנו ולא חרשים. מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. חזר וקילקל נירון בעשרים ושלשה ואינו נסקל ער שיהו שם ג׳ הראשונים שנאמר בנינו זה. זה הוא שלקה בפניכם.

ו׳ כרח ער שלא ננמר דינו ואחר כך הקיף זקן התתון פטור ואם משננמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתוז חייב.

ז׳ בן סורר ומורה נירון על שם סופו. אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעי׳ הנייה להם והנייה לעולם. והצריקים רע להם ורעה לעולם. יין ושינה לרשעים הנייה להן והנייה לעולם. ולצדיקים רע להם ורעה לעולם. פיזור

berit dimidium logum vini Italici. R. Jose dicit: Minam carnis, & logum vini: At si comederit in convivio præcepti si comederit in intercalatione mensis, si comederit Jerosolymis decimas secundas, si comederit cadavera, discerpta, abominabilia, & reptilia, si comederit rem quæ sit ex præcepto, & rem, quæ sit vetita: Si comederit ex omni cibo, & non comederit carnem; si biberit ex omni potu, at non biberit vinum, non fit filius degener & rebellis, donec comedat carnem, & bibat vinum; Dictum est enim *Deut.* XXI. 19. *Helluo & potator est*: Licet non sit rei demonstratio, est tamen rei monimentum: Dictum est enim *Prov.* XXIII. 20. *Ne sis in potoribus vini, & prodigis carnis.*

III. Si furetur ex bonis patris, & comedat domi patris sui; Si furatus ex alieno, comedat apud alios; si furatus ex alieno, comedat domi patris sui; Non reputatur filius degener & rebellis; donec furetur ex bonis patris, & apud alios comedat. R. Jose discipulus R. Jehuda dicit: Donec furetur de bonis patris, & de bonis matris.

IV. Si pater velit, at mater nolit; si mater velit, at pater nolit, non reputatur filius degener & rebellis, donec ambo velint. R. Jehuda dicit: Si ejus mater non fuerit conveniens ejus patri, non fit filius degener, & rebellis.

V. Si alter ex iis sit mancus, aut claudus, aut mutus, aut cæcus, aut surdus, non fit filius degener & rebellis; Dictum est enim ibid. *Et apprehendent illum*: Non manci: *Et ducent*: Non claudi: *Et dicent*. Non muti: *Filius noster iste*: Non cæci: *Non audiit vocem nostram*; Non surdi. Admonent ipsum coram tribus, & ipsum verberant; Si iterum corrumpatur, judicatur a tribus & viginti; at non lapidatur; donec ibi adsint tres priores: Dictum est enim: *Filius noster iste*. Iste est, qui vapulavit coram vobis.

VI. Si aufugerit prius quam perficiatur ejus judicium, & postea barbam inferiorem produxerit, absolvitur; Si vero postquam fuerit perfectum ejus judicium, aufugerit, & postea barbam inferiorem produxerit, tenetur.

VII. Filius degener & rebellis judicatur propter finem suum: Dicit lex: Moriatur innocens, at non moriatur reus; Nam mors impiorum prodest ipsis, & prodest mundo; & mors justorum & ipsis mala est, & mala est mundo: Vinum & somnus impiorum prodest mundo; Justorum, malus est ipsis, & malus est mundo: Dissipatio impiorum, ipsis prodest,

לרשעים הנייה להן והנייה לעולם ולצדיקים רע להם ורעה לעולם. כינוס לרשעים רע להם ורע לעולם. ולצדיקים הנייה להם והנייה לעולם. שקט לרשעים רע להם ורע לעולם. ולצדיקים הנייה להן והנייה לעולם.

ח׳ הבא במחתרת נידון על שם סופו. היה בא במחתרת ושבר את החבית אם יש לו דמים חייב. אין לו דמים פטור.

ט׳ אילו שמצילין אותן בנפשם הרודף אחר חבירו להורגו ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה אבל הרודף אחר הבהמה והמחלל את השבת והעובד עבודה זרה אין מצילין אותן בנפשן:

סליק פירקא

הלכה א׳ בן סורר ומורה כו׳. רבי זעירא רבי אבהו רבי יוסי בן חנינה בשם ר׳ שמעון בן לקיש כתיב וכי יזיד איש על רעהו להורגו בערמה. מאימתי הוא נעשה איש משיזיד. מאימתי הוא מזיר משתתפשט הכף. משל בשל הזרע מבפנים השחירה הקדירה מבחוץ. אמר רבי זעירא תנא רבי שילא בר בינא כי יהיה לאיש בן לא שיהא הבן אב. מכיון שהוא ראוי לבוא על אשה ולעברה. הוי דיליה אב ולא בן ואמרה התורה בן ולא אב ואתייא כיי דמר רבי יסא בשם רבי שבתי כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא ששה חדשים בלבד. אמר רבי יסא כל אילין מילייא לא מסתברין דלא חילופין. תני תרע לך שהוא כן מי יהיה בדין שיהא חייב הבן או הבת הוי אמר הבת ופטרה התורה את הבת וחייבה את הבן. מי היה בדין שיהא חייב קטון או גרול. הוי אומר גדול פטרה התורה את הגדול וחייבה את הקטן. מי היה בדין שיהא חייב הגונב משל אחרים או הגונב משל אביו ואמו. הוי אומר הגונב משל אחרים. פטרה התורה הגונב משל אחרים וחייבה הגונב משל אביו ואמו. ללמדך שכולן אינן אלא בגזירת מלך.

הלכה ב׳ מאימתי הוא חייב כו׳. אמר

est, & prodest mundo: justorum, malum est ipsis, & malum est mundo; Congregatio impiorum, malum est psis, & malum mundo; justorum prodest ipsis, & prodest mundo: Quies impiorum, detrimento est ipsis, & detrimento est mundo; quies justorum, prodest ipsis, & prodest mundo.

VIII. Et qui ingreditur cum perfossorio judicatur propter finem suum; Si veniens cum perfossorio, arcam perfregerit, si sit ei sanguis tenetur, si minus, non tenetur.

IX. Isti sunt liberandi; qui alterum persequitur, ut occidat; qui insectatur masculum, & puellam desponsatam; at qui persequitur bestiam, & qui profanat Sabbathum, & qui colit Idololatriam, non sunt liberandi.

Finis Capitis.

CONstitutio I. Filius degener & rebellis &c. R. Zehira, R. Abau, R. Jose ben Chanina nomine R. Simeonis ben Lakisch; Scriptum est *Exod.* XXI. 14. *Si quis de industria agat in proximum sum, ut eum occidat per insidias:* Quandonam consideratur vir? Quando agit de industria. Quando agit de industria? Quando porrigit manum. Similis est qui coquit semen interius & nigrefacit ollam exterius. Dicit R. Zehira. Docet R. Samuel bar Bina: Dictum est: *Si fuerit viro filius*; non filius pater; Hinc probant, quod sit idoneus, ut possit concumbere cum muliere, & eam gravidam facere. Hic est pater, at non filius; atqui dicit textus; *Filius*, at non pater; & concluditur juxta illud, quod dicit R. Issa nomine R. Schebatai; Dies omnes filii degeneris & rebellis non sunt nisi sex menses duntaxat: Dicit R. Issa: Hæc omnia non existimantur, quia non immutantur. Traditio: Scito quod ita sit; Quid erit æquius judicio, ut sit reus filius, an filia? Si dicat; filia; at absolvit lex filiam, & condemnat filium. Quid erit æquius, ut sit reus, minorennis, an majorennis? Si dicat; majorennis; absolvit lex majorennem, & condemnat minorennem; Quid erit æquius, ut reus sit quod furatus sit de bonis alienis, aut qui furatus sit de bonis patris, & matris suæ? Si dicat qui furatus sit de bonis alienis; at absolvit lex illum, qui furatus sit de bonis alienis, & condemnat eum qui furatus sit de bonis patris & matris suæ. Ut doceare omnia non constitui nisi juxta statutum regium.

Constitutio II. Quandonam sit reus? &c.

רבי יוסי טרטימר חצי ליטרא הוא אינו חייב
עד שיאכלנו מהוכחב . אכלו חי כלב הוא
אכלו מבושל בר נש הוא. אכלו הסוקים
מהו גידים הרכים מה הן . רבי יוחנן אמר
נימנין עליהן. רבי שמעון בן לקיש אמר אין
נמנין עליהן. רבי יעקב בר אחא בשם רבי
זעירא איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן
לקיש דתנינן תמן אילו שעורותיהן כבשרן .
אמר רבי יוחנן עור זה לא שנו אלא לאיסור
ולטומאה . הא ללקות לא . רבי שמעון בן
לקיש אמר משנה תמימה שנה רבי בין
לאיסור בין לטומאה. מחלפה שיטתית דרבי
שמעון בן לקיש תמן הוא עבד לה בשר.
וכא לא עבר לה בשר . אמר ר׳ יודה בר
פזי שנייא היא תמן שהוא עור וסופו
להקשות . כל שכן מחלפה שיטתיה דרבי
שמעון בן לקיש ומה תמן שסופו להקשות
הוא עבד לה בשר. כאן שאין סופו להקשות
כל שכן . אמר רבי אבהו טעמא דרבי
יודה בן פזי ואכלו את הבשר לא גידים .
אכל בחבורת מצוה אכל דעיבור החרש
אכל מעשר שני בירושלם. ויסרו אותו ואיננו
שומע בקולם . יצא זה שהוא שומע בקול
אביו שבשמים. א״ר יוחנן אם הזכירוך לבולי
יהודה ירדן בעל גבולך . אמר רבי יוחנן
קובלין לרשות להיפטר מבולי . אמר רבי
ינחנן לווין בריכית לחבורת מצוה ולקודוש
חחרש. רבי יוחנן הוה עליל לכנישתא בפרא
ומלקט פירורין ואכיל ואמ׳ יהא חלקי עם
מאן דשקר ירחא הכא רומשית. אבל נבילות
וטריפות שקצים ורמשים . ויסרו אותו ולא
ישמע בקולם . יצא זה איפלו קול אביו
שבשמים אינו שומע.

הלכה ג׳ גנב משל אביו כו׳ . אזהרה
לגניבה הראשונה מניין לא תגנובו . אזהדה
לגניבה שנייה מניין לא תגנובו לא תגנובו
על מנת למקט . לא תגנובו על מנת לשלם
תשלומי כפל . על מנת לשלם תשלומי
ארבע׳ וחמשה . בן בגבג אומר לא תגנוב
את שלך מאחר הגנב. שלא תראה גונב .

&c. Dicit R. Jose טרטיטר femilibram non tenetur donec illam comederit cum irrifione: Si comedat crudam canis carnem erit : Si comedat coctam , homo reputatur, fi comedat crura; Quid erit. Si nervos tenellos, quid erit ? R. Jochanan dicit : Numerantur cum illis . R. Simeon ben Lakifch dicit : Non numerantur cum lis. R. Jacob bar Acha nomine R. Zehira : Diffentiunt R. Jochanan, & R. Simeon ben Lakifch : Etenim ibi legimus: Eorum pelles funt ficut in eorum caro: Dicit R. Jochanan: pellem iftam non legimus nifi ad vetandum , & ad polluendum ; At non ad vapulandum . R. Simeon ben Lakifch dicit: Mifnam perfectam legit Rabi tam ad vetandum quam ad polluendum. Diverfa eft fententia R. Simeon ben Lakifch ; Ibi confiderat carnem ; at hic non confiderat carnem . Dicit R. Jehuda bar Pazi ; Diverfum eft ibi , eo quod ibi fit pellis , & ejus finis fit ut obdurefcat. Multo magis diverfa eft fententia R. Simeon ben Lakifch ; Sicut ibi , cum ejus finis fit , ut obdurefcat; confiderat carnem , hic , ubi ejus finis cum non fit , ut obdurefcat , nonne multo magis ? Dicit R. Abau : ratio R. Jehuda ben Pazi hæc eft : Si comedat carnem ; at non nervos . At in convivio præcepti fi comedat , in intercalatione menfis , fi comedat decimas fecundas Hierofolymæ : *Et correptus noluerit audire eorum vocem* ; Excluditur ille ; qui audierit vocem patris fui, qui eft in cœlis . Dicit R. Jochanan . Si memorent divitibus , Jordanes fit terminus tuus . Dicit R. Jochanan. Recipiunt in poteftatem , ut liberent a divitibus . Dicit R. Jochanan . Affociantur benedictioni in convivio præcepti , & in fanctificando menfe . R. Jochanan ingrediens in Synagogam Tfipporis collegit micas , & comedit , dicens : Sit pars mea cum eo , qui benedicit menfem prope vefperam . Si comederit cadavera , & difcerpta abominabilia, & reptilia ; *Et correptus noluerit audire eorum vocem*; Excluditur ille, qui ne vocem quidem audire voluit patris fui, qui in cœlis eft.

Conftitutio III. Si furetur de bonis patris &c. Præmonitio de primo furto unde probatur? Ex eo quod dictum eft *Levit.* XIX. II. *Non facietis furtum* . Præmonitio de furto fecundo unde probatur? Ex eo quod dictum eft: *Non facietis furtum*: *Non facietis furtum* eo pacto ut reftituat: *Non facietis furtum* eo pacto , ut reftituat duplum , eo pacto ut reftituat quadruplum , & quintuplum

רבי בא רבי יוחנן בשם רב הושעיה אינו חייב עד שיגנוב מעות. רבי זעירה בשם רבי הושעיה אינו חייב עד שיזלזל מעות. מהו שיזלזל מעות. מה אנן קיימין אם בהו דאמר הא לך חמשה והב לי תלתא שטי הוא. הא לך תלתא והב לי חמשה בר נש הוא. אלא כי כן קיימין אם בהו דמר הא לך חמשה והב לי חמשה. הי דינו גנב והי דינו גזלן. אמר רבי הילא גנב בפני עדים גנב. בפני הבעלים גזלן. רבי זעורה בעי מעתה אפי' וחכוון לגזילה ולבעליה אין זה גוזלן. והי דינו גוזלן על דעתיה דרבי זעורה. רבי שמואל בר סוסרטא בשם רבי אבהו עד שיגזלנו בפני עשרה בני אדם בניין אב שבכולן רגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו.

הלכה ד' היה אביו רוצה כו'. אמר רבי יוחנן ואפילו אין אמו ראויה לאביו. וכל מה שיש לאמו לא משל אביו הם. אמ' רבי יוסי ביר' בון תיפתר בהו דהות נסבה דיורין ועכרת שירו וגנב מינהון.

הלכה ה' היה אחד מהן גידם כו'. בשם שארת דורש באביו ובאמו. כך ארת דורש בזקני בית דין שנאמר ויצאו פרט לחיגרים. ואמרו פרט לאילמים. ידינו לא שפכו פרט לגידמים. ועינינו לא ראו פרט לסומין. מגיד הכתוב כשם מזקני בית דין שלימין בצרק. כך הם צריכין להיות שלימין באיבריהן. אמ' רבי יוחנן מת אחד מן הראשונים אינו נסקל. ולא מתניתא היא אינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים. אמר רבי הושעיה שלא תאמר יעשה דין שני ראשון לפום כן צרך מתניתה.

הלכה ו' ברח עד שלא נגמר דינו כו'. אמר רבי ואשיה סח לי זעירה משם אנשי ירושלם שלשה הן שאם ביקשו למחול מוחלין. ואילו הן סוטה. ובן סורר ומורה. וזקן ממרא על פי בית דין. סוטה ולא מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה. סברין מימר עד שלא נבתבה המגילה. אתא

plum. Filius Ragbag dicit: Non furaberis quod tuum est, ab eo qui furatus est, ne fur videaris. R. Bo, R. Jochanan nomine R. Osajah; non tenetur, nisi quando vilipendat nummos. Quid significat; vilipendat nummos? Quomodo nos explicabimus de illo qui dicat: Ecce tibi quinque, & da mihi tres: stultus est: Ecce tibi tres, & de mihi quinque; vir est. At hoc modo nos explicabimus de eo qui dicat: Ecce tibi quinque, & dabis mihi quinque: Quænam sunt judicia furis, & quænam judicia raptoris? Dicit R. Ela: Fur coram testibus furatur. Raptor coram dominis rapit. R. Zehira hinc quæsivit; Quando attendat ad furtum, & ad ejus dominos, hæc non est rapina: Et sint judicia rapinæ ex mente R. Zehira. R. Samuel bar Susartha nomine R. Abau; donec rapiant coram decem hominibus; Constitutio principii in omnibus? Dictum est *Paral.* XI. 23. *Et rapuit hastam de manus Ægyptii, & interfecit eum hasta sua.*

Constitutio IV. Si pater velit &c. Dicit R. Jochanan; vel si ejus mater non fuerit conveniens ejus patri; Si sint bona matri, non sunt de bonis patris. Dicit R. Jose discipulus R. Bon: Potest exponi de eo, qui furatur ab illis qui sumat ex domo, & faciat epulum, & ab iis furetur.

Constitutio V. Si alter ex iis sit mancus &c. Sicut tu exponis de ejus patre, & matre, ita pariter expones de senioribus Synhedrii: Dictum est enim *Deuter.* XXI. 17. *Et educent*: Excludit mancos; *& dicent*. Excludit mutos. *Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc*: Excludit mutilos: *Et oculi nostri non viderunt*. Excludit cœcos. Indicat textus, quod sicut seniores Synhedrii sint perfecti in justitia, ita pariter sint perfecti in membris suis. Dicit R. Jochanan: Si unus ex prioribus moriatur, non lapidatur: Nonne ita se habet Misna? Non lapidatur, nisi ibi sint tres priores. Dicit R. Osajah; ne dicas; Fiat judicium duorum priorum; Idcirco necessaria est Misna.

Constitutio VI. Si aufugerit, priusquam perficiatur ejus judicium &c. Dicit R. Josia: Narravit mihi Josia nomine civium Hierosolymæ, quod tres essent, quibus si vellent ignoscere, poterant ignoscere; & isti erant, mulier adulterii suspecta, & filius degener & rebellis, & senex rebellans dicto Synhedrii. Mulier adulterii suspecta. Nonne extat Misna? Si ejus maritus nolit eam bibere. Putant dicendum, priusquam scripta fue-

מימר ואפילו משנכתבה המגילה ובשלא נמחקה המגילה. אבל אם נמחקה המגילה לא בדא. בן סורר ומורה. ולא מתניתא היא היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אמו רוצה ואביו אינו רוצה. סברין מימר עד שלא עמד בדין אתא מימר כך ואפילו עמד בדין ובשלא נגמר דינו. אבל אם נגמר דינו לא בדא. זקן ממרא. הדא דתימר שלא להורגו אבל להחזירו לא היו מחזירין אותו למקומו. וכשבאתי אצל רבי יהודה בן בתירה לנציבין על שני' הודה לי ועל אחד לא הודה לי. על זקן ממרא לא הודה לי כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. מה טעמון דבית שמאי הבא לי בעלי ואני שותה. מה טעמון דבית הלל הואיל ואין כאן בעל להשקותה החזירתה התורה לספיקה. וספיקה לספיקה וספיקה לחודיה. המן תנינן הפוגמת כתובתה לא תיפרע אלא בשבועה. תני הפוגמת לא הפוחתת. כיצד היתה כתובתה מאתים והיא אומרת מנה נפרעת שלא בשבועה. מה בין הפוגמת ומה בין הפוחתת. אמר רבי חנינה בא משא ומתן בנתיים פוחתת לא בא משא ומתן בנתיים. ר' ירמיה בעי כמה דת מר תמן ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. ודכוותה ועד אחד מעידה שהיא פחותה לא תיפחת אלא בשבועה. א"ר יוסי בשעה שעד אחד מעידה שהיא פרועה אינו מכחיש שנים. ובשעה שמעיד שפחותה מכחיש את שנים. תני והנפרעת שלא בפניו לא תיפרע אלא בשבועה. ונפרעים מאדם שלא בפניו. אמר רבי ירמיה תיפתר בשטר שהריבית אוכלת בו. ובית דין גובין רבית. תיפתר שערב לו מגוי. והתני יורש שפגם אביו שטר חוב הבן גובה בלא שבועה. בזה יפה כח הבן מכח האב שהאב אינו גובה אלא בשבועה. אמר רבי לעזר ונשבע שבועה

fuerit Megillah. Tu putas dicendum; vel si scripta fuerit Megillah, dummodo non sit deleta Megillah; at si fuerit deleta Megillah, nihil inservit. Filius degener & rebellis: Nonne extat Misna? Si pater velit, & mater nolit, aut si mater velit, & pater nolit: Putant dicendum, priusquam consistat in judicio; Tu putas dicendum; vel si constiterit in judicio, dummodo non fuerit perfectum judicium; At si fuerit perfectum judicium, nihil inservit. Senex rebellans. Quod dicis intelligitur, quod non sit interficiendus; ut vero restituatur in dignitatem suam, eum non restituunt: Et quando conveni R. Jehuda ben Bethera in Nisibin; de duobus mecum consensit, at de uno mecum non consensit; De sene rebellanti mecum non consensit, ne multiplicentur dissensiones in Israel: Quænam est ratio scholæ Schammai? Adduc ad me meum maritum, & ego bibam. Quænam est ratio scholæ Hillel? Quoniam hic non est maritus, qui eam faciat bibere, reducit eam textus ad dubium, & dubium pro dubio & dubium pro ænigmate. Ibi legimus: Si rumpatur instrumentum dotale, non solvitur nisi juramento: Traditio: Si rumpatur, at non, si diminuatur: Quomodo? Si scriptura fuerit 200. & ipsa dicat minam; solvitur sine juramento: Quodnam est discrimen inter ruptum, & inter diminutum? Dicit R. Chanina: In rupto agitur de accepto & dato inter eos; In diminuto non agitur de accepto & dato inter eos. R. Jeremia quæsivit: Sicut tu dicis; Ibi testis unus si testetur, quod sit ruptum, non solvitur nisi juramento; & similiter si testis unus testetur, quod sit diminutum, non diminuitur nisi juramento. Dicit R. Jose: Quando testis unus testetur, quod sit ruptum, non facit mendaces duos; & quando testatur, quod sit diminutum, mendaces facit duos: Traditio: Si in ejus conspectu non fuerit solutum, non solvitur nisi juramento. Num faciunt solvere hominem quando absit? Dicit R. Jeremia: Potest exponi de instrumento, quod fœnus absumserit; & Synhedrium exigit fœnus? Potest exponi, quod illi spoponderit ex gentili. Atqui extat traditio: Hæres, cujus pater corruperit instrumentum crediti, filius exigit sine juramento: In hoc melius est jus filii quam jus patris, quia pater non exigit, nisi juramento. Dicit R. Eliezer; & jurabit juramentum hæres; quod depositum non reliquerit nobis pater; quod non dixerit nobis pater; & quod non invenimus instrumentum inter instru-

יורש שלא פיקדנו אבא . ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו שטר בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע. הא אם נמצא פרוע. רב הושעיה בעי מהניתא דבית שמאי דבית שמאי אומרי׳ נוטלת כתובתה ולא שותה . אמר ר׳ יוסי טעמון דבית שמאי הבא לי בעלי ואני שותה . ברם הכא בדין היה אפילו אביו לא ישבע . תקנה תיקנו בו שישבע . בו תיקנו. ובבנו לא תיקנו. מכיון שמת העמדת את בנו על דין תורה . נתחייב אביו שבועה בבית דין ומת אין בנו גובה . דלא כן מה נן אמרין יש אדם מוריש שבועתו לבנו . אמר רבי בא הכין איתאמרת פגם אבין שטרו בבית דין ומת אינו גובה . רב חסדא בעי בגין דהליך תרתין פסיען הוא מפסיר אילו פגמו חוץ לבית דין את מר דובה. מפני שפגמו בבית דין את מר אינו גובה.

הלכה ז׳ בן סורר ומורה כו׳. צפה הקב״ה שסוף זה עתיד לגמר ניבסי אביו ואת ניבסי אמר ויושב לו בפרשה דרכים ומקפח את הבריות והורג את הנפשות וסופו לשכח את תלמודו ואמרה ואמרה תורה מוטב שמות זלאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנייה להן והנאה לעולם. ולצדיקים רע להן ורע לעולם. יין ושינה לרשעים הנייה להן והנייה לעולם ולצדיקים רע להן ורע עלולם. אמר רבי אבהו ובלבד יין עם רוב שינה. אמר רבי יונתן ישינים הן קימעא מפני שתהא דעתן מיושבת.

הלכה ח׳ הבא במחתרת כו׳ . חני רבי ישמעאל זה אחד משלשה מקריות שנאמרו בתורה במשל . אם איקום והתהלך בחוץ על משנעתו . אם במחתרת ימצא הגנב . אם זרחה השמש עליו דמים לו . וכי עליו לברו החמה זורחת והלא על כל באי העולם זורחת החמה . אלא זריחת החמה מיוחדת שהוא שלום לכל באי העולם כך כל זמן שאת יורע שאת שלום ממנו בין ביום ובין בלילה ההורגו נהרג . פעמים שהוא בא לגנוב . פעמים שהוא בא להרוג אמרת

strumenta patris, quod istud instrumentum solvatur; ecce si inveniat, solvit. Rabi Osajah inquirit in Misnam scholæ Schammai; etenim schola Schammai dicit: Tollit instrumentum dotale; at non bibit: Dicit R. Jose: Ratio scholæ Schammai hæc est: Adduc ad me maritum meum; & ego bibam. Jam hoc loco æquum est, ne ejus pater quidem juret. Constitutionem statuerunt in eo ut juraret; In eo statuerunt; at in ejus filio non statuerunt: Postquam mortuus est, constituit lex ejus filium in judicio. Si debeat ejus pater juramentum in Synhedrio, & moriatur, ejus filius non exiget: Si non ita sit; quomodo nos explicabimus? Estne vir, qui relinquat in hæreditatem filio suo juramentum? Dicit R. Bo: Ita tu dicis: Si ejus pater corrumpat instrumentum in Synhedrio, & moriatur, non exiget. Rabi Chasda vult; propterea quod incessit duos gradus, iste corrumpet, si corrumpat extra Synhedrium tu dicis, quod exigat; eo quod ruptum sit in Synhedtio, tu dicis quod non exigat.

Constitutio VII. Filius degener & rebellis &c. Observavit Deus S. B. quod ejus finis futurus sit, ut absumat facultates patris, & facultates matris, & sedeat in divisione viarum, ut amputet gladio creaturas, & occidat animas, & finis ejus sit, ut obliviscatur ejus doctrinam; & dicit lex; Præstat, ut moriatur innocens, quam moriatur reus; quia mors impiorum prodest ipsis, & prodest mundo; & mors justorum, mala est ipsis, & mala est mundo. Vinum & somnus prodest impiis, & prodest mundo; justorum detrimento est ipsis, & detrimento est mundo. Dicit R. Abau; dummodo vinum sit cum multo somno. Dicit R. Jonathan: Dormiant parum, ut eorum mens tranquillas fiat.

Constitutio VIII. Et qui ingreditur cum perfossorio &c. Docet R. Ismael. Hic est unus ex tribus textibus, qui memorantur in lege juxta similitudinem: Dictum est *Exod.* XXI. 19. *Si surrexerit, & ambulaverit foris super baculum suum*: Ibid. XXII. 9. dictum est. *Si cum perfossorio inventus fuerit fur*. Ibid. XXII. 2. dictum est: *Si illuxerit sol super illo, & homicidium perpetravit*. Num super illo tantum sol illucescit? Nonne super omnes, qui veniunt in mundum, illucescit? Sicut lux solis peculiaris est, & est pax omnibus, qui veniunt in mundum; ita pariter omni tempore, quo scis, quod sit pax ab eo tam interdiu quam noctu, si occidat, occidatur. Aliquando venit ad furandum, & aliquan-

שאם בא לגנוב וודאי והרגו ההורגו נהרג. פעמי' שהוא בא להרוג נהרג. מיכן את דן לפיקוח נפש לומר מה עבודה זרה מיוחדת שהיא מטמאה את הארץ ומחללת את השם ומסלקת את השכינה ודוחין בה את הספק. כל שכן לפיקוח נפש שידחה את הספק. כתיב אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים. תני רבי חייה במחתרת אין לו דמים חוץ למחתרת יש לו דמים. תני רבי שמעון בן יוחי אפילו חוץ למחתרת אין לו דמים. לפי שממונו של אדם חביב עליו כנפשו. חמי ליה אזיל בעי מיסב ממוניה מיניה וקאים עלוי וקטליה. רב הונא אמר את הביס והפך את פניו לצאת והלך לו ועמד עליו והרגו אין ההורגו נהרג. מה טעמא דרב הונא כי יחם לבב. רב אמ' כל דייתי עלי אנא קטל ליה חוץ מחנניה בן שילא דאנא ידע דלא אתי אלא מיסב מנוסתיה מיניי. אמר רבי יצחק מכיון דאברי ליביה עלוי למיעבר ליה דא מילתא אין זה חנניה בן שילא.

הלכה ט' אילו שמצילין אותן בנפשן כו'. הרודף אחר חבירו להרגו בין בבית בין בשדה מצילין אותו בנפשו. אחד הרודף אחר חבירו להורגו ואחד הרודף אחר כל שאר עבירו' שבתורה מצילין אותו בנפשו. אבל אם היתה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוא. ממזרת ונתינה לישראל. את ישראל לנתין ולממזר אין מצילין אותו בנפשו. נעשה המעשה אין מצילין אותו בנפשו. אם יש שם מושיעים אין מצילין אותו בנפשו. ר' יודה אומר אם אמרה הנח לו אין מצילין אותו בנפשו שאם ממחין הן על ידיו נמצאו באין לידי שפיכות דמים. פשיטא דא מילתא רוצח ששיבר את הכלים או שהזיק חייב לשלם. היה משבר עד שהוא מגיע לעיר. רבי זעירא ורבי הושעיה חד אמר נותן דמים. וחרנה אמר אינו נותן דמים. רודף שנעשה

quando venit ad occidendum: Dixisti? Si certo venit ad furandum, si occiderit, occidunt homicidam; Aliquando venit ad occidendum: Occidetur. Hinc tu potes argumentari de cura animæ, dicendo; si in Idololatria, quæ peculiaris est, & polluit terram, & profanat nomen Divinum, & removet divinitatem, pellunt dubium; quanto magis in cura animæ pelletur dubium? Scriptum est? *Si cum persossorio inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non erit reus sanguinum*. Docet R. Chijah: Cum persessorio, non erit reus sanguinum; sine perfossorio, erit reus sanguinum. Docet R. Simeon ben Jochai: Vel sine perfossorio, non erit reus sanguinum: quia facultates hominis sunt æque illi chares, ac ejus anima. Si quis videat, quod veniat ut sumat ab eo facultates, & insurgens eum occidit; R. Huna dicit: Si auferat ejus marsupium, & convertat faciem suam, ut exeat & egrediatur, si consistat contra illum & occidat, non occidunt homicidam. Quænam est ratio R. Huna. *Quia calescit cor ejus*. *Deut*. XIX. 5. Rab dicit. Qui venit contra me, ego illum occidam, excepto Chananjah ben Scila, quia ego novi, quod non veniat, nisi ut accipiat cibum a me. Dixit R. Isaach; Postquam ejus cor sibi persuasit, ut hoc faceret; non est iste Chananjah ben Scila.

Constitutio IX. Isti erunt liberandi &c. Qui alterum persequitur, ut eum occidat, sive in Synhedrio, sive in agro, liberatur; Sive persequatur alterum ut eum occidat, sive persequetur reliquas omnes iniquitates, quæ in lege memorantur, liberant ipsum sua anima: At si fuerit vidua nupta summo sacerdoti, si repudiata, & quæ calceum exuit, nupta sacerdoti, vulgari, spuria & Nithinæa nupta Israelitæ; filia Israelitæ nupta nethinæo & spurio, eum non liberant sua anima. Si patratum fuerit opus; eum non liberant sua anima. Si ibi fuerint, qui salvent, non liberant sua anima. R. Jehuda dicit: Si dicat; permitte illi; non liberant sua anima. Si enim ejus causa impediant, deprehendentur, quod deveniant ad effusiones sanguinum. Hoc certum est; si homicida fregerit vasa, aut damnum fecerit, debet rependere: Si mercede conductus fuerit, donec perveniat ad urbem. R. Zehira, & R. Osajah, alter dicit; dabit pretium; & alter dicit; non dabit pretium; Si insecutor fiat insecutionem patiens quid erit? Num liberandus est insectator per animam insecutionem patientis? Si majorennis, fiat minorennis num liberandus est majorennis

נדרף מהו להציל את הרודף בנפשו של נדרף. גדול שנעשה קטן מהו להציל את הגדול בנפשו של קטן. התיב רבי ירמיה והתנינן יצא ראשו ורובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש. רבי יוסי בי בון בשם רב חסדא שנייא היא תמן שאין את יודע מי הרג את מי. תני רבי לעזר בי רבי שמעון אומר ההולך לעבור עבודה זרה מצילין אותו בנפשו אם מפני כבוד בשר ודם מצילין אותו בנפשו לא כל שכן מפני חי העולמים:

פרק ט

א׳ אילו הן הנשרפין הבא על אשה ובתה ובת כהן יש בכלל אשה ובתה בתו ובת בתו ובת בנו ובת אשתו ובת בתה ובת בנה. ואילו הן הנהרגי׳ הרוצח ואנשי עיר הנדח׳.

ב׳ רוצח שהכה את רעהו בין באבן בין בברזל וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב. דחפו לתוך המים או לתוך האור ויכול הוא לעלות משם ומת פטור. שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור. השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין.

ג׳ המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף ואמדוהו למיתה היקל ממה שהיה ולאחר מיכאן הכביד ומת חייב רבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר.

ד׳ נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את ישראל לנפלים והרג את בן קיימא פטור.

ה׳ נתכוון להכותו במתניו ולא היה בו כדי להמית במתניו והלכה לו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו ומת. נתכוון להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו והלכה לה על מתניו ומת. נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן ומת. נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן והלכה לה על

nis minorennis? Respondit R. Jeremia: Atqui legimus: Si eduxerit caput suum, & majorem sui partem, illum non attingent, ne pellant animam propter animam. R. Jose discipulus R. Bon nomine R. Chasda. Diversum est ibi, quia ignoratur, qui sit, qui alterum occidat. Traditio. R. Elieser filius R. Simeon dicit: Si eat ad colendum Idololatriam, liberandus erit: Si propter honorem carnis & sanguinis liberatur, nonne multo magis propter vitam æternam?

CAPUT IX.

I. Isti comburendi sunt; qui concumbit cum muliere, & ejus filia, & filia sacerdotis comprehenditur; Quando dicitur mulier & filia ejus, intelligitur ejus filia, atque filia filiæ, & filia filii, & filia uxoris suæ, & filia filiæ suæ, & filia filii sui. Et isti gladio occidendi erant, homicida, & incolæ urbis ad Idololatriam prolapsæ.

II. Homicida si percusserit proximum suum sive lapide, sive ferro, sive immerserit in aquas, aut in ignem, ut inde exire non possit, & moriatur, tenetur. Si impulerit in aquas, aut in ignem, ut inde exire possit, & moriatur, absolvitur. Si incitaverit in eum canem, aut serpentem, absolvitur; Si serpens eum momorderit, R. Jehuda condemnat, & sapientes eum absolvunt.

III. Si percusserit proximum suum sive lapide, sive pugno, & lethalis ista plaga æstimata sit, si melius habere cœperit, & deinde ingravescat, & moriatur, tenetur; R. Nehemia eum absolvit, quia rei sunt pedes.

IV. Si quis in animo habuerit occidere bestiam, & occiderit hominem; si in animo habuerit occidere alienigenam, & occiderit Israelitam, si in animo habuerit occidere abortus, & occiderit filium perfectum, absolvitur.

V. Si in animo habuerit percutere, cujusquam femur, ut in eo satis esset quo mori possit, & telum in pectus inciderit, & in eo satis sit ut mori possit, & moriatur, absolvitur; Si in animo habuerit ferire pectus, & in eo satis sit, ut mori possit, & percutiat femur, & moriatur; Si intenderit percutere majorennem, & in eo non sit satis, ut moriatur majorennis, & percusserit minorennem, & in eo satis sit ut moriatur minorennis, & moriatur; Si intenderit percutere minorennem, & in eo satis ut mori possit minorennis, & percusserit majorennem, & in eo non sit

הגדול ולא היה בה כדי לחמית את הגדול ומת פטור.

ו׳ נתבוון להבותו על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו והלכה לה על לבו ומת. נתבוון להכו׳ את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומה חייב. ר׳ שמעון אומר אפילו נתבוון להרוג את זה והרג את זה פטור.

ז׳ רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין. רבי יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. וכל חייבי מיתו׳ שנתערבו זה בזה ידונו בקלה. הנסקלין בנשרפין. רבי שמעון או׳ יידונו בסקילה שהשריפה חמורה. וחכמים אומרים יידונו בשריפה שהסקילה חמורה.

ה׳ אמר להן רבי שמעון אילו לא היתה שריפה חמורה לא ניתנה לבת כהן שזינת. אמרו לו לא היתה סקילה חמורה לא ניתנה למגדף ולעובדי לעבודה זרה. הנהרגים בנחנקין רבי שמעון אומר בסייף וחכמים אומרים בחנק.

ט׳ מי שנתחייב שתי מיתות בית דין יידון בחמורה. עבר עבירה שיש בה שתי מיתות יידון בחמורה. רבי יוסי אומר יידון בזיקה הראשונה שבאות עליו.

י׳ מי שלקה ושנה בית דין כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת. ההורג את הנפשות שלא בעדים כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ.

יא׳ הגונב את הקסווא והמקלל בקסם והבועל ארמית פוגעין בהן. כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין אלא פירחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגיזירין. זר ששימש במקדש רבי עקיבה אומר בחנק. וחכמים אומרים בידי שמים.

סליק פירקא

הלכה א׳ הן הנשרפין כו׳. תמן תנינן נושאין על האנוסה ועל המפותה. כיני מתניתא נושאין אחר האנוסה ואחר המפותה. אנס אשה מותר באמה. פיתה

sit satis ut mori possit majorennis, & moriatur, absolvitur.

VI. Si intenderit percutere femur; & in eo satis sit, ut mori possit, & percutiat ejus pectus, & moriatur. Si intenderit percutere majorennem, & in eo satis sit, ut mori possit majorennis, & percusserit minorennem, & moriatur, tenetur. R. Simeon dicit: Vel si in animo habuerit occidere hunc, & occiderit alterum, absolvitur.

VII. Si homicida commisceatur cum aliis, omnes liberi sunt. R. Jehuda dicit: Carceri omnes induntur; & omnes qui rei sunt mortis, si inter se commisceantur, leviori supplicio afficiuntur; si lapidandi permisceantur cum comburendis, R. Simeon dicit; lapidandi erunt; quia combustio est gravior. Et sapientes dicunt; Comburendi erunt, quia lapidatio est gravior.

VIII. Dixit illis R. Simeon: Si non esset combustio gravior; hoc supplicio non afficeretur filia sacerdotis, quæ scortata est. Responderunt illi; Si lapidatio non esset gravior, hoc supplicio non afficeretur blasphemus, & Idololatra; Si gladio occidendi permisceantur cum strangulandis; R. Simeon dicit; morientur gladio, & sapientes dicunt strangulatione.

IX. Qui duplici supplicio puniendus erit, Synhedrium graviori illum afficiet: Si delictum fecerit, propter quod duplici supplicio sit afficiendus, afficiendus erit graviori; R. Jose dicit: Punitur ratione primi respectus, quo deliquit.

X. Si quis vapulaverit, & reciderit, Synhedrium conjicit in arcam, eumque hordeo cibat, docet ejus venter rumpatur. Siquis occiderit animas sine testibus, conjicitur in arcam, eumque cibant pane doloris, & aqua angustiæ.

XI. Siquis furetur ex sacra suppellectili, & maledicat per Idolum, & concumbat cum Aramæa, incurrunt in eum. Si sacerdos ministraverit in immunditie, ejus fratres sacerdotes non adducunt ad Synhedrium, sed juvenes sacerdotii eum educunt extra atrium, ejus cerebrum fustibus elidunt: Si alienus ministret in sanctuario, R. Akiba dicit; strangulatur; & sapientes dicunt; per manus Dei punitur.

Finis Capitis.

CONstitutio I. Isti comburendi sunt &c. Ibi legimus: Desponsant oppressam, & seductam: Ita se habet Misna. Desponsant tam oppressam quam seductam. Si opprimat mulierem, ejus

אשה מותר בבתה. האונס והמפתה על הנשואה חייב. אמר רבי יוחנן דרך נישואין שנו. נשא אשה ואחר כך אנס את אמה חייב. נשא אשה ואח״כ פיתה את בתה חייב. אמר רבי לעזר סומכוס ורבי יוחנן בן נורי אמרו דבר אחד דתנינן תמן שחטה וארת בת בתה ואחר כך שחט את בתה סופג את הארבעים. סומכוס אומר משום רבי מאיר סופג את שמונים. תמן תנינן רבי יוחנן בן נורי אומר הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. אמרו לו שלשתן שם אחר הן. רבי יוד׳ בר פזי בשם ר׳ יוחנן מודה סומכוס לר׳ יוחנן. אשכח תני עוד היא במחלוקת. מה טעמא דרבי יוחנן בן נורי מה אשה ובתה ובת בתה בשני לאוין אף אשה ובתה וברת בתה בשני לאוין. מה טעמון דרבנין מה בת בנה ובת בתה בלאו אחד אף אשה ובת בתה ובת בנה בלאו אחד. כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה. וכתיב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא. בכולהם בתיב שכיבה ובה בתיב לקיחה. ללמדך שאינו חייב על השנייה עד שתהא לקוחה לו או אינו מתחייב עליה אלא על דרך נישואין. למדנו שאין קידושין תופסין בעריות. והא כתיב לא יקח איש ארת אשת אביו ולא יגלה כנף אביו. בא להודיעך שהיה מותר בה עד שלא נישאת לאביו. והכתיב ואיש אשר יקח ארת אשת אחיו מרה הוא בא להודיעך שהיה מותר בה עד שלא נישאת לאחיו. ותובן על ידי ייבום. והכתיב ואשה אל אחותה לא תקח בא להודיעך שהיה מותר עד שלא נשא אחותה ותובן לאחר מיתת אחותה. והכתיב ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או ברת אמו וראה ארת ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא. שלא תאמר קין נשא את אחותו. הבל נשא את אחותו. חסד עשיתי עם הראשונים

mater sibi permittitur; si seducat mulierem, ejus filia sibi permissa est; oppressor, & seducens propter desponsatam tenetur: Dicit R. Jochanan; juxta morem desponsationum legimus. Si desponset fœminam, & deinde opprimat ejus matrem, tenetur. Si desponset fœminam, & deinde seducat ejus filiam, tenetur. Dicit R. Eliesер; Somchos, & R. Jochanan ben Nuri idem dicunt; Etenim ibi legimus: Si ipsam (sc. vaccam) mactet, & filiam ejus filiæ, & deinde mactet ejus filiam, vapulat quadraginta verberibus. Somchos dicit nomine R. Meir; vapulat octoginta verberibus. Ibi legimus. R. Jochanan ben Nuri dicit; si concumbat cum socru, ejus causa tenetur propter socrum, & propter matrem socrus, & propter matrem soceri; Dixerunt illi; Tres hæ omnes comprehenduntur sub uno nomine. R. Jehuda bar Pazi nomine R. Jochanan; consentit, Somchos cum R. Jochanan; Deprehenditur quod doceat, quod sit adhuc dissensio. Quænam est ratio R. Jochanan ben Nuri? Sicut mulier, & ejus filia, & filia suæ filiæ interdicuntur duobus præceptis negativis, ita pariter mulier, & ejus filia, & filia sui filii interdicuntur duobus præceptis negativis. Quænam est ratio sapientum? Sicut filia ejus filii, & filia suæ filiæ interdicuntur uno præcepto negativo, ita pariter mulier, & filia filiæ, & filia sui filii interdicuntur uno præcepto negativo: Scriptum est *Levit.* XVIII. 17. *Turpitudinem mulieris & ejus filiæ non deteges*; In omnibus scriptum est dormitio, & hic scriptum est acceptio. Pariterque scriptum est *Levit.* XX. 14. *Et vir acceperit uxorem, & matrem ejus, scelus illud est*. Ut docearis, quod non sit reus super secunda, nisi quando ipsam sibi acceperit, aut non sit reus ejus causa, nisi juxta morem desponsationum. Docemur, quod desponsationes non conjugantur cum turpitudinibus. Atqui scriptum est. *Deut.* XXIII. 1. *Non accipiet vir uxorem patris, neque deteget alam patris sui*. Venit ad significandum tibi, quod illa sibi fuerit permissa, priusquam nupserit patri suo. Atqui scriptum est *Levit.* XX. 21. *Et vir acceperit uxorem fratris sui*: Ad quid venit? Ut indicet, quod illi fuerit permissa priusquam nuberet fratri suo, & poterit eam reducere per leviratum. Atqui scriptum est *Levit.* XVIII. 18. *Et uxorem sororis ejus non accipies*. Venit, ut tibi significet, quod tibi fuerit permissa, priusquam nuberet ejus soror; & poterit reducere post mortem ejus sororis. Atqui scriptum est *Le-*

שייבנה העולם מהם . אמרתי עולם חסד יבנה . והכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח . בא להודיעך שאם קידש תפסו בה קידושין . רב הונ׳ אמ׳ עד כדון ברת בתו לנישואין . בת בתו מן האונסין . כתיב ערות בתיב ערות בת בנך או בתך לא תגלה ערותן . מה אנן קיימין אם לנישואין הרי כבר אמור . אלא אם אינו עניין לנישואין תניהו עניין לאונסין . עד כדון בת בתו . בתו מניין רב אמר אם על בת בתו הוא מוזהר על בתו לא כל שכן . אם על בת בתו הוא ענוש כרת לא כל שכן על בתו . מנא ליה אשכח תני חזקיה ובת איש כהן כי תחל לזנות . מה תלמוד לומר איש אלא להביא הבא על בתו מן האונסין שהוא בשריפה . רב חונה שמע כולהון מן הכא ערות אשה ובתה לא תגלה . וכתיב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא . זמה זמה לגזירה שוה . מה למטן שלשה דורות . אף למעלן שלשה דורות . מה למטן בלא תעשה . אף למעלן בלא תעשה . מה למטן דרך נישואין אף למעלן דרך נישואין . מה למטן בשריפה אף למעלן בשריפה . מה למטן עשה בת זכר בבת נקיבה אף למעלן נעשה בת זכר כבת נקיבה וכרבי מאיר דרבי מאיר אמר גזירה שוה במקום שבא דור שלישי למטה מניין שהוא בלא תעשה . וכרבנין דינון אמרין גזירה שוה במקו׳ שבאת דור שלישי למטה מניין שהוא בלא תעשה . וכרבנון דינון אמרין גזירה שוה כאמור בה דור שלישי למעלה מניין שהוא בשריפה . בין כרבניין בין כרבי מאיר דור שלישי למטה מניין שהוא בלא תעשה . אמר רבי יוסי מכיון דכתיב זמה זמה במי שכולהם כאן . אמר רבי יוסי בי רבי בון

vit. XX. 17. *Et vir qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, aut filiam matris suæ, & viderit ejus turpitudinem, & ipsa viderit turpitudinem ejus; opprobrium illud est:* Ne dicas; Cain nupsit sorori suæ; & Abel nupsit sorori suæ: Misericordiam feci cum prioribus ut ab iis exstrueretur mundus: *Dixi. Mundum misericordia ædificabit. Psal.* LXXXIX. 31. Atqui scriptum est *Levit.* XXI. 14. *Viduam, & repudiatam, & profanatam, & meretricem, istas non accipiet.* Venit ad significandum tibi, quod desponsationes conjungantur cum desponsationibus. R. Huna dicit: Hactenus filia filiæ suæ pro nuptis; filia filiæ suæ ex oppressis: Scriptum est: *Turpitudinem filiæ filii tui, aut filiæ filiæ tuæ non deteges; turpitudines illæ sunt:* Quomodo nos explicabimus? Si pro nuptis; jam dictum est. At si non poterit explicari respectu nuptarum, explicetur respectu oppressarum. Hactenus actum est de filia fiiliæ suæ: De filia sua unde probatur? Rab dicit: Si de filia filiæ suæ ipse præmonetur, de filia sua nonne multo magis? Si pro filia filiæ suæ punitur excidio, pro filia sua nonne multo magis? Unde probatur? Deprehenditur quod doceat Ezechia: *Et filia viri sacerdotis, quæ inceperit scortari. Levit.* XXI. 9. Cur dictum est *viri?* Nisi ut includat, qui concumbat cum filia sua ex oppressis, quod sit comburendus. R. Huna exponit omnes ex hoc textu *Levit.* XVIII. 17. *Turpitudinem mulieris & filiæ ejus non deteges:* Pariterque scriptum est: *Et vir qui acceperit mulierem & ejus matrem; scelus illud est. Scelus, scelus;* argumentum a pari. Sicut infra numerantur tres generationes, ita pariter supra numerantur tres generationes. Sicut infra interdicitur præcepto negativo, ita pariter supra interdicitur præcepto negativo; Sicut infra juxta morem desponsatarum, ita pariter supra juxta morem desponsatarum; Sicut infra est pœna combustionis, ita pariter supra est pœna combustionis; Sicut infra consideratur filia masculi sicut filia fœminæ, ita pariter supra consideratur filia masculi sicut filia fœminæ: At juxta mentem R. Meir: Etenim R. Meir dicit: Est argumentum a pari. Ubi adducitur infra tertia generatio, unde probatur, quod interdicatur præcepto negativo? At juxta mentem sapientum; qui dicant probandum esse argumento a pari. Ubi adducitur infra tertia generatio, unde probatur, quod interdicatur præcepto negativo? At juxta mentem sapientum, qui dicunt probandum argumento a pari juxta mentem illius, qui dicit tertia ge-

עוד הוא אית ליה אזהרה מן תמן אל
תחלל את בתך להזנותה. רבי חגיי בעא
קומי רבי יוסי למה לי נן אמרין בתך לא
תגלה בת בתך לא תגלה. אמ׳ ליה וייסר
קרייא ערות אשה ובת בתה לא תגלה
ואנן אמרין בתך לא תגלה. בת בתך לא
תגלה. שנים לאוין וכרת אחד לאוין חולקין
את ההברת ומה טעמא על בשר אדם לא
ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמוהו וגו׳. וכתיב
איש אשר ירקח כמוהו וגו׳. הדא אמרה
שני לאוין וכרת אחד חולקין את ההברת.
בעון קומי רבי אבהו הבא על אשה וילדה
בת וחזר ובא עליה חייב עליה משום אשה
ובתה ובת בתה ובה בנה. אמר לון שארה
הנה זמה היא כולהם משום זימה. מה
טעמא דרבי יהודה לא יקח איש את אשת
אביו לא יגלה כנף אביו זו אנוסתו. מה
מקיימין רבנין כנף. תמן אמרין ולא ידעין
אין שמועה זו. כנף זו שהיא זקוקה לאביו
ולא כך אינו חייב עליה משום אשת אביו.
אמר רבי הילא להתרייה שאם התרו בו
משום אשת אב לוקה. משום כנף לוקה.
מודה רבו יודה במכות. מודה רבי יודה
בקרבו. מודה רבי יודה בשאר כל האנשים
שהוא פטור. מודה רבי יודה שאם קירשה
תפשו בה קירושין. רבי חגיי בעא קומי רבי
יוסי מהו שיהא הוולד ממזר כרבי יודה.
אמר ליה לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה
בקהל יי׳ הפסיק העניין. ויפסיק העניין לעניין
אשת אב. אשת אב בכלל כל העריות
היתה ויצאת מכללה ללמד על כל העריות
לממזר. ותצא אנוסה ותלמד על כל האונסים
לאסור. אשת אב בכלל כל העריות הייתה

generatio ad superiorem partem, unde probatur, quod puniatur combustione? Tam juxta mentem sapientum, quam juxta mentem R. Meir generatio tertia infra unde probatur, quod interdicatur præcepto negativo? Dicit R. Jose: Postquam scriptum est: *Scelus scelus*; reputatur perinde ac omnes hic includantur. Dicit R. Jose discipulus R. Bon: Præterea est illi præmonitio ex hoc textu *Levit.* XIX. 29. *Ne profanes filiam tuam, ut scortetur*. R. Hagai quæsivit coram R. Jose: Cur dictum est. *Filiæ tuæ non deteges, filiæ filiæ tuæ non deteges*? Respondit: Atqui dicit textus: *Turpitudinem mulieris, & filiæ filiæ ejus non deteges*: Et nos dicimus: *Filiæ tuæ non deteges; filiæ filiæ tuæ non deteges*. Duo præcepta negativa, & unum excidium, præcepta negativa dividunt excidium: Et quænam est ratio? *Caro hominis non ungetur ex eo; & juxta compositionem ejus non facietis ad similitudinem ejus &c.* Pariterque scriptum est: *Et vir qui composuerit ad similitudinem ejus &c.* *Exod.* XXX. 31. Hoc dicit: Duo præcepta negativa, & unum excidium, dividunt excidium. Quæsierunt coram R. Abau: Si concumbat cum muliere, & pariat filiam, atque iterum concumbat cum ea, ejus causa tenetur propter mulierem, & filiam ejus, & filiam filiæ ejus, & filiam filii ejus. Respondit illis. *Quia caro illius sunt; scelus illud est*: *Levit.* XVIII. 17. Omnes comprehenduntur in nomine sceleris. Quænam est ratio R. Jehuda? *Non accipiet vir mulierem patris sui, non deteget alam patris sui*: Hæc est ejus oppressa: Quomodo explicant sapientes *alam*? Ibi dicunt: Et ignorant, quænam sit hæc lectio. *Alam*. Hæc est quæ obligata est patri; Nonne ita non tenetur ejus causa propter mulierem patris sui? Dicit R. Ela; ut præmoneatur; si enim promonuerint propter mulierem patris, vapulat; propter alam, vapulat; Consentit R. Jehuda in verberibus; Consentit R. Jehuda in sacrificio; Consentit R. Jehuda, quod in reliquis omnibus hominibus absolvatur; consentit R. Jehuda; si desponsata sit, comprehenduntur in ea desponsationes: R. Hagai quæsivit coram R. Jose: Num pariet spurium juxta mentem R. Jehuda? Respondit. *Non ingredietur eunuchus, attritus, vel amputatis testiculis, & abscisso veretro*. *Deut.* XXXI. 1. Cessat consideratio, & cessat quæstio respectu mulieris patris. Mulier patris comprehenditur in omnibus turpitudinibus, & egressa est de genere, ad docendum de omnibus turpitudinibus pro spurio; & egressa est opressa ad docendum

ויצאת מכללה ללמד על כל העריות לממזר. אית לך מימר הכא אנוסה בכלל היית ויצאת מכללה ללמד על כל האונסים. ותצא אשת אב ותלמד על אנוסתה. אמר ליה אם אשת אב היא אינה אנוסה. ואם אנוסה היא אינה אשת אב.

הלכה ב׳ רוצח שהכה את רעהו כו׳. כתיב ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימת מות יומת המכה רוצח הוא מות יומ׳ הרוצח. או בכלי עץ יד אשר ימות בה הכהו וימת רוצח הוא ומת יומת הרוצח. כשהוא בא אצל הברזל אינו אומר לא שימות בו ולא שלא ימות בו אלא אפילו צינורה קטנה דהיא יכלה מקים גו וושטא ומיקטליניה. והוא שיהא באבן כדי להמיתו. בעץ כדי להמיתו. כוונו כנגד הסוס כיוונו כנגד החץ כיוונו כנגד הרומח. העמידו בצינה. השקה אותו מים רעים. העביר את התקרה מעליו וירדו עליו גשמים והרגוהו. פתק אמת המים עליו ובאו עליו המים ושפטותו מה טעמא דרבי יודה מפני סארה הנתון בין הנקבים. מה טעמון דרבנין לעולם אין הארס נתון בין הנקבים עד שיחזור ויקיא.

הלכה ג׳ המכה את חבירו כו׳. ביני מתניתא רבי נחמיה פוטר וחכמים מחייבין שרגלים לדבר. רבנין אמרין שני אמודין רבים על עומד אחד. רבי נחמיה אומר עומד האמצעי רבה על שניהן. מה טעמא דרבי נחמיה אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה. וכי עלתה על דעתך שיהא זה מהלך בשוק והלה נהרג על ידיו. אלא אפילו מת בעמידה ראשונה פטור. מה טעמון דרבנין ולא ימות ונפל למשכב. וכי אין אנו יודעין שאם לא ימות ונפל למשכב. אלא בשלא עמדוהו למיתה. אם בשלא עמדוהו למיתה בדא כתיב ואם יקום והתהלך בחוץ על משענקה המכה. הא אם לא קם חייב. אלא בשעמדוהו למיתה.

dum de omnibus turpitudinibus ad interdicendum; mulier patris erat in genere omnium turpitudinum, & egressa est ex genere ad docendum de omnibus turpitudinibus respectu spurii. Tu potes dicere; Hic oppressa erat in genere, & egressa est de genere ad docendum de cunctis oppressis. Et egreditur mulier patris, & docebit de oppressa; Respondit: Si est mulier patris, non est oppressa, si est oppressa, non est mulier patris.

Constitutio II. Si homicida percusserit proximum suum &c. Scriptum est *Num.* XXXV. 17. *Si vero lapide manuali, ut mori possit, percusserit & moriatur, moriendo morietur; homicida est moriendo morietur homicida. Si ligno manuali ut mori possit, percusserit, & moriatur; homicida ille est, moriendo morietur homicida.* Quando accedit ad ferrum; non dicit. Hoc mori non poterit, neque hoc mori poterit; vel si fuerit parvus verticillus, quem possit figere in oesophagum, & illum occidat: aut cum lapide, quo occidere possit; ligno, quo occidere possit; Si eum statuerit e regione equi, si eum statuerit e regione sagittæ, si eum statuerit e regione lanceæ, si eum statuerit in frigore: Si eum potet aquis malis; Si removeant contignationem ab eo, ut super eum descendant pluviæ, & eum occidant; si aperiat fossam aquarum super eum, & veniant super eum aquæ, & demergant. Quænam est ratio R. Jehuda? Propter venenum quod positum sit inter foramina. Quænam est ratio sapientum: Nunquam venenum ponitur inter foramina, donec iterum evomat.

Constitutio III. Si percusserit socium suum &c. Ita se habet Misna; R. Nehemia absolvit, & sapientes condemnant; quia rei sunt pedes: Sapientes dicunt: Duæ æstimationes prævalent super una æstimatione. R. Nehemia dicit; æstimatio media prævalet ambabus. Quænam est ratio R. Nehemia? *Si surrexerit & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit percussor Exod.* XXI. 19. Putasne quod iste ambulet in platea, & ille occidatur ejus causa? At si mortuus fuerit in æstimatione prima, absolvitur. Quænam est ratio sapientum? *Et ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lecto.* Ibid. Num ignoramus, si ille mortuus non fuerit, quod jacuerit in lecto? At quando non æstimata sit lethalis plaga; Si non æstimata sit lethalis plaga, de hoc scriptum est: *Si surrexerit & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit percussor.* Si vero non surgat, te-

אם בשעמדוהו למיתה כדא כתיב רק שבתו יתן ירפא ירפא. רבי הילא בשם רבי שמעון בן לקיש חידוש מקרא הוא שיתן. רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה עומד של טעות היתה. מה מפקה מבינייהון. היקל ממה שהיה ואחר כך הכביד ומת חייב. רבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר. מאן דאמר חידוש מקרא הוא שיתן. נתן נתן. לא נתן מהו שיתן. מאן דאמר עומד של טעות היה לא נתן אין אומרי׳ לו שיתן. נתן מהו שיטול. מתנית׳ מסייעה לדין. ומתני׳ מסייעה לדין. מתניתא מסייעה לרבי יוסי בר חנינה אמדוהו לחיים ומת מאימתי מונין לו משיכביד הדא אמרה עומד של טעות היתה. ואין תימר חידוש מקרא הוא שיתן יתן משעה הראשונה. מתניתא מסייעא לרבי שמעון בן לקיש עמדוהו למיתה וחיה מאימתי מונין לו משיכביד. אמר רבי יוסי לית כאן משיכביד אלא משעה הראשונה. הדא אמרה חידוש מקרא הוא שיתן. ואין תימר עומד של טעות היית נותן עד שעה שימות. הכהו על ידו וצבת. אמר אסייא אין מקטעא ידיה חיי הוא מהו שיתן דמי היד. נישמעינה מן הדא כי ינצו אנשים. וכי יריבון אנשים. היא מריבה היא מצות. מה תלמוד לומר כי ינצן כי יריבון. כי יריבון כי ינצו אלא ליתן המתכוין על שאינו מתכוין ואת שאינו מתכוין על המתכוין. ניחא את המתכוין על שאינו מתכוין. ואת שאינו מתכוין על המתכוין. אם שאינו מתכוין הוא מתחייב לא כל שכן על המתכוין. אלא כיני הכהו על ידו וצבת אמר אסייא אין מקטעה ידיה חיי הוא מהו שיתן דמי היד. כמה דתאמ׳ תמן חידוש מקרא הוא שיתן דמי היד. ומה חידוש מקרא הוא שיתן דמי היד.

הלכה ד׳ נתכוון להרוג את הבהמה כו׳. רבי יצחק שאל עמדוהו לחיים ומת. ודרך החיים למות. מכיון דכתיב רק שבתו יתן

tenetur. At quando æstimata sit lethalis plaga, quando æstimata sit lethalis plaga, de hoc scriptum est. *Tantummodo operas ejus dabit, & impensas medicinæ.* R. Ela nomine R. Simeon ben Lakisch: Repetit textus, quod dare debeat. R. Abau nomine R. Jose ben Chanina; Æstimatio per errorem hæc erat. Quid eruitur ex inter eos? Si melius habere cœperit, & deinde ingravescat & moriatur, tenetur. R. Nehemia absolvit, quia rei sunt pedes. Qui dicit, quod repetat textus, ut dare debeat. *Dabit, dabit:* Si non dederit, quod erit quod dare debet? Qui dicit; Si æstimatio sit per errorem; si non dederit; illi non dicent, quod det, si dederit. Num tollet? Misna isti favet, & Misna illi favet: Misna favet τῷ R. Jose bar Chanina. Si æstimaverint eum pro vita, & moriatur: A quo tempore numerant? postquam fuerit aggravatus; Hoc est quod dicit. Æstimatio per errorem est. Etsi dicas; quod repetat textus, quod det; det a prima hora. Misna favet τῷ R. Simeoni ben Lakisch; Si æstiment pro mortuo, & vivat; a quo tempore illi numerant? Postquam fuerit aggravatus. Dicit R. Jose: Non ita se res habet; postquam fuerit, aggravatus; sed ab hora prima. Hoc dicit, quod repetat textus, ut det. Si dicas, quod sit æstimatio per errorem, dabit usque ad horam qua moriatur. Si percusserit super manum ejus, & intumuerit. Si dicat medicus, si amputetur manus vivet; num dabit pretium manus? Hinc intelligitur: *Si rixati fuerit viri. Exod.* XXI. 22. *Si contenderint.* Ibid. Eadem est rixa ac contentio. Cur dictum est. *Si contenderint, si rixati fuerint.* Ut explicetur qui habuerit intentionem, ex eo qui non habuerit intentionem. Et explicetur qui non habuerit intentione, ex eo qui habuerit intentionem. Concedatur; qui habuerit intentionem quod sit æquiparandus illi, qui non habuerit intentionem, & qui non habuerit intentionem sit æquiparandus illi qui habuerit intentionem; Sicut qui non habuit intentionem, condemnatur, nonne multo magis qui habuit intentionem? At res ita se habet. Si percusserit manum ejus, & intumuerit; si dicat medicus. Non amputetur manus, vivet; Num dabit pretium manus? Sicut tu ibi dicis. Repetit textus ut det pretium manus; Num repetit textus ut det pretium manus?

Constitutio IV. Siquis in animo habuerit occidere bestiam &c. R. Isach quæsivit: Si æstimatus fuerit vivere, & moriatur? Et solent vivi mori? Postquam

ורפא ירפא. חייב ליתן לו שבת וריפוי. רבי יצחק שאל עמדותו למיתה וחיה. ואין דרך המתים לחיות מכיון דכתיב רק שבתו יתן ורפא ירפא. חייב ליתן לו שבת וריפוי.

הלכה ו׳ נתכוון להכותו על מתניו כו׳. חזקיה שאל זרק את האבן והיה בה כדי להמית המית את זה ושיבר את כליו של זה. בזה חידש הכתוב ובזה לא חידש. חזקיה שאיל זרק את האבן ולא היה בה כדי להמית המית את זה ושיבר את כליו של זה. בזה חידש הכתוב ובזה לא חידש. אמר רבי שמעון אילין דבית רבי חניין אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור. ואתייא דבי רבי כרבי נתן דתני בשם רבי נתן היה עומד בצד סיעה של בני אדם אמ׳ לאחר מכם אני מהכניך להרוג אפילו נתכיין להרוג את זה והרג את זה פטור.

הלכה ז׳ רוצח שנתערב באחרים כו׳. אמר רבי יוחנן ברוצח שנתערב בכשירין היא מתניתא. רבי שמעון בן לקיש אמר ברוצח שלא נגמר דינו ונתערב ברוצח שנגמר דינו היא מתניתא. שמואל אמר בשור בשוורים היא מתניתא. אם בשור בשוורים היא מתניתא ברא תנינן כונסין אותו לכיפה. רבי שמעון אומר חמורה שריפה מסקילה. ורבנין אמרין חמורה סקילה משריפה. רבי שמעון אומר חמור חנק מהרג. ורבנין אמרין חמור הרג מחנק.

הלכה ט׳ מי שנתחייב שתי מיתות בית דין כו׳. תמן תנינן תני רבי יוסי אומר ידון בזיקה הראשונה שבאת עליו. ביצד חמותו ונעשית אשת איש הרי זו בשריפה. אשת איש ואחר כך נעשית חמותו בחניקה. בא על חמותו. והיי רא לה חמותו וכלתו. היך עבורא נבר נסב איתא ול ברתיה דאחוה ולברתיה דאיתתיה אתא על סבתא חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו חמותו וכלתו כאחת מה אמר בה

quam scriptum est: *Tantummodo operas suas dabit, & impensas medicinæ*. Debet illi dare operas, & ejus medicinam. R. Isaach quæsivit. Si æstimatus fuerit pro morte, & vivat? At non solent mortui vivere; Postquam scriptum est: *Tantummodo operas suas dabit, & impensas medicinæ*. Debet illi dare operas suas, & medicinam.

Constitutio VI. Si quis intenderit percutere femur &c. Ezechia quæsivit: Si projiciat lapidem, & in eo satis sit, ut possit occidere, & occidat illum, & frangat vasa istius: In hoc innovat textus, at in illo non innovat: Ezechia quæsivit: Si projiciat lapidem; at in eo non sit satis, ut occidat, & occidat hunc, & illius vasa frangat; In hoc innovat textus, at in illo non innovat. Dicit R. Simen: Discipuli Rabi docent: Vel si intenderit hunc interficere, & illum interficiat; absolvitur; Et consentit schola Rab cum R. Nathan; Etenim extat traditio nomine R. Nathan. Si consistat in latere turmæ hominum; si dicat; unum ex vobis ego habeo in animo interficere: licet in animo habeat hunc interficere, & illum interficiat, absolvitur.

Constitutio VII. Si homicida commisceatur cum aliis &c. Dicit R. Jochanan; de homicida, qui commisceatur cum rectis; Misna agit. R. Simeon ben Lakisch dicit: De homicida, cujus judicium nondum sit perfectum, qui commisceatur cum homicida, cujus judicium sit perfectum, Misna agit. Samuel dicit: De bove, qui commisceatur cum bobus, Misna agit. Si de bove, qui misceatur cum bobus, Misna agit; in hoc legimus: Conjiciunt in arcam. R. Simeon dicit: Gravior est combustio lapidatione; & sapientes dicunt; gravior est lapidatio combustione: R. Simeon dicit: gravior ut strangulatio occisione, quæ gladio peragitur. Et sapientes dicunt: Gravior est occisio, quæ gladio peragitur, strangulatione.

Constitutio IX. Qui duplici supplicio puniendus erit in Synhedrio &c. Ibi legimus. Traditio: R. Jose dicit: Punitur ratione primi quo deliquit: Quomodo? Ejus socrus, & fiat mulier viri, ecce punitur combustione; Uxor viri, & postea fiat ejus socrus, punitur strangulatione: Si concumbat cum socru; & sit ista ejus socrus, & nurus. Quomodo? Si vir accipiat mulierem, & filiam sororis, & filiam uxoris, si concumbat cum ea ejus causa tenetur propter socrum, & matrem socrus, & matrem soceri, & nurus simul. Quid dicit R. Jose? Argumentum a minori ad majus: Quid dicit R.

ר׳ יוסה חומר בקל מה אמ׳ בה ר׳ יוסי שני איסורים כאחת מה אמ׳ בה ר׳ יוסי. אמרין כמה דאישתאלת על דר׳ יוסי כך אשתאלת על דר׳ ישמעאל. דתני בשם ר׳ ישמעאל נתאלמנה ונתגרשה נתחללה זינת ואחר כך בא עליה אינו חייב אלא אחת. זינת ונתחללה ואחר כך בא עליה חייב על לל אחת ואחת. נתאלמנה נתגרשה כאחת מה אמר בה ר׳ ישמעאל. חומר בקל מה אמ׳ בה ר׳ ישמעאל. שני איסורין כאחת מה אמ׳ בה ר׳ ישמעאל. רב אמר בספנים עדיו היא מתניתא. ר׳ יוסי בן חנינה אמר בשאינו יכול לקבל התריידה.

הלכה יא׳ הגונב את הקסווה כו׳. קסווה קיסטא. רב יהודה אמר כלי משל בירת המקדש היה כמה דתים׳ ואת קשות הנסך. המקלל בקסם. כגון אילין נפתאי דמקללין לקנייך קיינך קנווך. הבועל ארמית. תני רבי ישמעאל זה שהוא נושא גויה ומוליה בנים מעמיד אויבים מסנה למקום. כתיב וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. מה ראה. ראה את המעשה ונזכר להלכה הבועל ארשירת הקנאים פוגעין בהן. תני שלא כרצון חכמים. ופינחס שלא כרצון חכמים. אמר רבי יורה בר פזי ביקשו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ואמרה והיתה לו ולזרעו אחריו ברירת כהונת עולם וגו׳. מה טעמא דרבי עקיבה נאמר כאן מות יומת. ונאמר להלן כל הקרב הקרב אל משכן יי׳ ימות וגו׳. מה טעמון דרבנין נאמר כאן מות יומת. ונאמר להלן והזר הקרב יומת. מוטב שילמד יומת מיומת ואל ילמד יומת מימות:

פרק י׳

א׳ כל ישראל יש להן חלק לעולם הבא. ואילו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס. רבי עקיבה אומר אף

R. Joſe? Duo interdicta ſimul: Quid dicit R. Joſe? Dixerunt: Sicut eſt quæſtio contra R. Joſe, ita pariter eſt quæſtio contra R. Iſmael. Etenim extat traditio nomine R. Samuel. Si fuerit vidua, repudiata, & profanata, & ſcortum; & deinde cum ea concumbat; non tenetur niſi ſemel. Si ſcortata fuerit, & profanata, & deinde cum ea concumbat, tenetur pro ſingulis; Si fuerit ſimul vidua, repudiata; quid dicit de ea R. Samuel? Argumentum a minori ad majus; Quid dicit de ea R. Samuel? Si fuerint ſimul duo interdicta, quid dicit R. Samuel? Rab dicit; Quando interius fuerint in conſpectu teſtes, Miſna agit. R. Joſe ben Chanina dicit: Quando non poterit accipere præmonitionem.

Conſtitutio XI. Siquis furetur ex ſacra ſupellectili &c. קסווה Sextarius. R. Jehuda dicit: Vas de bonis domus Sanctuarii; Sicut tu dicis *Num.* VI. 7. *Et crateres ad libandum*. Et maledicat per divinationem; Sicut illi Naphthai, qui maledicebant creatorem tuum, acquiſitorem tuum, zelatorem tuum. Et qui concumbat cum Aramæa. Docet R. Iſmael: Iſte eſt qui nubit gentili, & generat filios, ſtatuens inimicos Deo. Scriptum eſt *Num.* XXV. 71. *Quod cum vidiſſet Pinchas filius Eleazaris filii Aharon ſacerdotis*. Quid vidit? Vidit factum; & recordatus eſt conſtitutionis: Qui concumbit cum Aramæa, zelatores irruunt in eum. Extat traditio: Hoc contigit contra placitum ſapientum: Num Pinchas egit contra placitum ſapientum? Dicit R. Jehuda bar Pazi; voluerunt eum judicare, niſi exſiliiſſet Spiritus Sanctus, & dixiſſet. *Et erit ipſi, & ſemini ejus poſt eum fœdus ſacerdotii in perpetuum &c. Num.* ibid. Quænam eſt ratio R. Akiba? Dictum eſt hic *moriendo morietur*; & dictum eſt *Num.* XVII. 25. *Et omnis qui acceſſerit ad tentorium Domini morietur &c.* Quænam eſt ratio ſapientum? Dictum eſt hic: *Moriendo morietur*; Et dictum eſt ibi: *Et alienus, qui acceſſerit, morietur*: Melius eſt, ut explicetur *morietur a morietur*; quam explicetur *morietur a morietur*.

CAPUT X.

I. OMnes Iſraelitæ habent partem in ſeculo futuro; Iſti ſunt, qui non habent partem in ſeculo futuro; Si quis dicat; Non eſt reſurrectio mortuorum ex lege; neque eſt lex de cœlo; & Epicuræus. R. Akiba dicit; Ille quoque qui legit libros extraneos; Qui ad-

הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי׳ רופאך . אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותותיו.

ב׳ שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא. שלשה מלכים אחאב ירבעם מנשה. רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעולם הבא. שנאמר ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תפילתו וישיבהו ירושלם למלכותו אמרו לו למלכותו השיבו . לא השיבו לחיי העולם הבא. וארבעה הדיוטות בלעם ודואג אחיתופל וגיחזי.

ג׳ דור המבול אין להן חלק לעולם הבא אין עומדין בדין שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם . אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא אבל עומדין בדין. רבי נחמיה אומר אילו ואילו אינן עומדין בדין שנאמר על כן לא יקומו רשעים במשפט. וחטאים בעדת צדיקי׳ . על כן לא יקומו רשעי׳ במשפט זה דור המבול . וחטאי׳ בעדת צדיקי׳ אלא אנשי סדום . אמרו לו בעדת צדיקי׳ אינן עומדין אבל עומדין הן בעדת רשעים .

ד׳ דור המדבר אין להן חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין שנאמר במדבר הזה יתמו ושם ימותו דברי ר׳ עקיבה. ר׳ אליעזר או׳ עליהם הוא או׳ אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח.

ה׳ ערת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל דברי רבי עקיבה. רבי אליעזר אומ׳ עליהם הוא או׳ יי׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל.

ו׳ עשרת השבטים אינן עתידין לחזור שנאמ׳ וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה מה היום הולך ואינו חוזר אף הן הולכין ואינן חוזרין דברי רבי עקיבה . רבי אליעזר אומר מה היום מאפיל ומאיר אף הן כשהיא אפילה להן עתידה ליאור להן.

ז׳ אנשי עיר הנדחת יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את יושבי עירם לאמר. הא אינן נהרגין עד שיהיו מדיחיה מאותה

susurrat plagæ dicens : *Omnem morbum quem imposui Ægyptiis, non imponam tibi: Nam ego Dominus medens tibi. Exod.* XV. 26. Aba Saul dicit : Ille quoque qui nomen Divinum suis literis pronunciat.

II. Tres reges, & quatuor idiotæ non habent partem in seculo futuro; tres reges ; Achabus, Jeroboamus, & Manasses. R. Jehuda dicit : Manasses habet partem in seculo futuro. Dictum est enim 2. *Paral.* XXXIII. 13. *Et oravit eum, & exaudiri se passus est Deus, atque auscultavit deprecationem ejus, & reductum Hierosolymas restituit regno suo.* Non restituit eum ad vitam seculi futuri: Et quatuor idiotæ, Bileamus, Doeg, Achithophel, Gechasi.

III. Generatio diluvii non habet partem in seculo futuro, neque consistit in judicio; Dictum est enim *Genes.* VI. 3. *Non judicabit spiritus meus de homine in æternum.* Viri Sodomæi non habent partem in seculo futuro, at consistunt in judicio. R. Nehemia dicit: Tam illi quam isti non consistunt in judicio: Dictum est enim *Psal.* I. 5. *Propterea non stabunt impii in judicio:* Ista est generatio diluvii; *Et impii in congregatione justorum.* Isti sunt viri Sodomæi. Responderunt illi ; In congregatione justorum non stabunt, at stabunt in congregatione impiorum.

IV. Generatio deserti non habet partem in seculo futuro neque consistet in judicio: Dictum est enim *Num.* XIV. 35. *In deserto hoc absumentur, atque ibi morientur.* Verba R. Akiba; R. Eliezer dicit: De iis dictum est *Psal.* L. 5. *Congregate mihi pios meos, qui mecum pepigerunt fœdus super sacrificio.*

V. Congregatio Corah non surget: Dictum est enim *Num.* XVI. 33. *Et cooperuit illos terra, & perierunt e medio cœtus.* Verba R. Akiba. R. Eliezer dicit: De iis dictum est I. *Sam.* II. 6. *Dominus occidit & vivificat, detrudit in infernum & reducit.*

VI. Decem tribus non revertentur: Dictum est enim *Deut.* XXIX. 26. *Et abjiciet eos Deus in terram aliam, sicut dies hic.* Sicut dies abit, & non redit, ita pariter isti abeunt, & non redeunt : Verba R. Akiba: R. Eliezer dicit : Sicut dies inducit tenebras, & lucem; Ita pariter istis, post quam inductæ fuerint tenebræ, illucescet.

VII. Cives urbis depulsæ: *Si exierint viri nequam de medio tui, & impulerint incolas urbis suæ, dicendo. Deut.* XIII. 33. Ecce non occidentur, nisi ejus seductores sint orti ex eadem urbe, atque ex ea-

העיר ומאותו השבט עד שיודח רובה עד שידיחוה אנשים . הדיחוה נשים וקטנים או שהודח מיעוטה או שהיו מדיחיה מחוצה לה הרי אילו כיחידים צריכים שני עדי' והתרייה לכל אחד . זה חומר ביחידים מברובים שהיחידים בסקילה לפיכך ממונן פלט . והמרובין בסייף לפיכך ממונן אבד .

ח' הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב . החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום הרי אילו מצילין אותן . החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב . מיכן אמרו ניכסי צדיקים שבתוכה אובדין ושבחוצה לה פליטין . ושל רשעים בין מתוכה בין מחוצה לה אובדין .

ט' ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה . אם אין לה רחוב עושין לה רחוב . היה רחובה חוצה לה כונסין אותה לתוכה שנאמר אל תוך רחובה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה . שללה לא שלל שמים . מיכן אמרו הקדישות שבתוכה ייפדו ותרומות ייךקבו . ומעשר שני וכתבי הקודש יגנזו .

י' כליל ליי' אלהיך . אמר רבי שמעון אם אתה עושה דין בעיר הנידחת מעלה אני עליך כאילו אתה מעלה עולה כליל לפני . והיתה תל עולם לא תבנה עוד . לא תיעשה אפילו גנות ופרדסים דברי רבי יוסי הגלילי . רבי עקיבה אומר לא תבנה עוד . לכמות שהיתה אינה נבנית . אבל נעשית היא גנות ופרדיסים .

יא' ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב יי' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך וגו' . כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם . אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם :

סליק פירקא

הלכה א' אילו שאין להן חלק לעולם הבא כו' . הוסיפו עליהן הפורק עול והמיפר ברית והמגלה פנים בתורה אין להן חלק לעולם הבא . הפורק עול זה שהוא אומר יש תורה ואיני סופנה . המיפר ברית זה

eadem tribu, & major pars impulsa sit, & viri impulerint. Si fœminæ seduxerint, & minorennes, aut minor pars defecerit aut si seductores extranei fuerint; Ecce isti reputantur sicut privati; requiruntur duo testes, & præmonitio in singulis. Hoc gravius est in singulis, quam in majori parte, quia singuli lapidantur, idcirco eorum opes evadunt; Major pars punitur gladio; idcirco eorum opes perduntur.

VIII. *Cædendo cædes incolas urbis illius ore gladii*. Ibid. Agasones, & Camelarii qui transeunt de loco in locum, salvantur. *Devove illam & omnia, quæ in illa sunt, & pecora in ore gladii*. Ibid. Hinc dixerunt; facultates justorum, quæ sunt intra illam, perduntur; quæ sunt extra illam, servantur: at facultates impiorum sive fuerint intra illam, sive fuerint extra illam, perduntur.

IX. *Et omne spolium ejus coacervabis in plateam ejus:* Si illi non fuerit platea, faciunt illi plateam. Si fuerit platea extra illam, colligunt spolia intra illam: Dictum est enim. *Intra plateam ejus, & combures igni urbem, & spolium ejus: Spolium ejus;* Non autem spolium cœli. Hinc dixerunt: Sanctitates, quæ sunt in illa, redimentur; Et Therumoth putrescent; & decima secunda & scripta sacra recondentur.

X. *Holocaustam Domino Deo tuo*. Dicit R. Simeon: Si tu facias judicium in urbe impulsa, imputabo perinde ac obtuleris holocaustum coram me; *Eritque tumulus æternus, non ædificabitur amplius*: Non facies ne hortos quidem & viridaria: Verba R. Jose Galilæi: R. Akiba dicit: *Non ædificabitur amplius*; ad similitudinem qua olim erat, non ædificabitur; at possunt ex ea fieri horti, & viridaria.

XI. *Neque hærebit in manu tua quidquam de illo anathemate, ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, & det tibi misericordiam, & misereatur tui, & multiplicet te &c.* Nam quando impii in mundo sunt, ira furoris ejus est in mundo; Si impii perdantur e mundo; removetur ira furoris ejus ex mundo.

Finis Capitis.

Constitutio I. Isti sunt qui non habent partem in seculo futuro &c. Addiderunt istis, qui rumpit jugum, qui abrumpit fœdus, & qui detegit vultum in lege, isti non habent partem in seculo futuro. Qui rumpit jugum ille est, qui dicit: Est lex, at non est finis ejus: Qui abrumpit fœdus ille est, qui attra-

שהוא מושך לו ערלה. המגלה פנים בתורה
זה שהוא אומר לא ניתנה תורה מן
השמים. ולא כבר תניתה האומר אין תורה
מן השמים. תני רבי חנינה ענתוניה קומי
רבי מנא זה שהוא עובר על דברי תורה
בפרהסיא כגון יהויקים בן יאשיהו מלך
יהודה וחביריו. עבודה זרה וגילוי עריות
רבי יונה ורבי יוסה חד אמר בקלות. וחד
אמר כחמורות. מה נן קיימין אם באותו
שעשה תשובה אין כל דבר עומד בפני כל
בעלי תשובה. אלא כן אנן קיימין באותו
שלא עשה תשובה ומת בהיכרת. רובו
זכיות ומיעוטו עבירות נפרעין ממנו מיעוט
עבירו׳ קלות שיש בידו בעולם הזה כדי ליתן
לו שכרו משלם לעתיד לבוא. רובו עבירות
ומיעוטו זכיות נותנין לו שכר מצות קלות
שיש בידו בעולם הזה כדי ליפרע ממנו
משלם לעתיד לבוא. רובו זכיות יורש גן
עדן. רובו עבירות יורש גיהנם. אמר
רבי יוסי בן חנינה נושא עוונות אין
כתיב כאן אלא נושא עון. הקב״ה חוטף
שטר אחד מן העבירות והזכיו׳ מכריעות.
אמר רבי לעזר ולך יי׳ חסד כי אתה תשלם
לאיש כמעשהו. מעשהו אין כתיב כאן אלא
כמעשהו. ואין לית ליה את יהיב ליה מן
דידך. היא רעתיה דרבי לעזר. רבי לעזר
אמר ורב חסד מטה כלפי חסד. רבי ירמיה
אמר רבי שמואל בר רב יצחק בעה צדקה
תצר תם דרך ורשעה תסלף חטאת. חטאים
תרדף רעה ואת צדיק ישלם טוב. אם ללצים
הוא יליץ ולענוים יתן חן. רגלי חסידיו
ישמור ורשעים בחושך ידמו. כבוד חכמים
ינחלו וכסילים מרים קלון. וסיגין סייגה.
ותרעין תריעה. וכיני סייגין סייגה ותרעין
תריעה אלא כיני. רבי ירמיה בשם רבי
שמואל בר רב יצחק שומר אדם את
עצמו מן העבירה פעם ראשונה שנייה
ושלישית. מיכן והילך הקב״ה משמרו. מה

hit præputium. Qui detegit vultum in lege ille est, qui dicit: Non data est lex de cœlo. Nonne jam legimus? Qui dicit: Non est lex de cœlo? Docuit R. Chanina Antuniah coram R. Mena; Iste est, qui transgreditur palam verba legis; sicut Jehoachim filius Josia rex Jehuda, & ejus socii. Idololatriam, & scortationes, R. Jona, & R. Jose; alter dicit esse leviores, & alter dicit graviores. Quomodo nos explicamus? Si de illo qui agat pœnitentiam, nihil est quod consistat coram eo, qui agat pœnitentiam: At nos ita explicabimus de illo, qui non egerit pœnitentiam, & mortuus sit in excidio: Si major pars fuerint merita, & minor pars peccata, sumitur pœna ex eo pro paucis peccatis in hoc mundo ut illi ejus merces, rependatur in seculo futuro. Si pars major fuerint peccata, & pars minor merita, retribuitur illi merces præceptorum levium, quæ est in sua potestate in hoc mundo, ut pœna ex eo sumatur in integrum in seculo futuro: Si fuerit major pars merita, hæreditabit hortum Eden; Si major pars fuerint peccata, hæreditabit Gehennam: Dicit R. Jose ben Chanina: *Portabit* iniquitates non scriptum est hoc loco; sed *portabit iniquitatem*. Deus S. B. depromet instrumentum unum ex peccatis, & ex meritis, & præponderabit. Dicit R. Eliezer: *Et tibi Domine misericordia, quia tu reddes unicuique juxta opera sua*. *Psal*. LXI. 13. Opera sua non scriptum est hoc loco, sed *juxta opera sua*. Et non est quod illi det de tuo: Hæc est sententia R. Eliezer. R. Eliezer dicit; Et multitudo misericordiæ se adplicat versus misericordiam: R. Jeremia dicit: R. Samuel bar R. Isaach quæsivit: *Justitia custodit innocentis viam, impietas autem peccatorum supplantat*. *Prov*. XIII. 6. Peccatores sequitur malum: *Et justo retribuentur bona*. Ibid. vers. 21. *Ipse illudet illustres, & mansuetis dabit gratiam*. Ibid. III. 34. *Pedes piorum suorum custodiet, & impii in tenebris conticescent*. I. *Sam*. II. 9. *Gloriam sapientes possidebunt, stultorum exaltatio ignominia*: *Prov*. III. 35. Et sepiunt sepem; & frangunt fracturas: Itane? Sepiunt sepes, & frangunt fracturas? Ita se habet: R. Jeremia nomine R. Samuel bar R. Isacahi: Siquis seipsum custodiat a peccatis semel, bis & ter; Hinc & ulterius custodiet eum Deus S. B. Quænam est ratio? Quia dictum est *Job* XXXIII. 29. *Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus cum singulis*. Dicit R. Zehira: Et solum illum non relinquit: Qua de causa? Quia dictum est *Ecclesiast*. VI. 12. *Funiculus triplex*

טעמא הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. אמר ר' זעירא ובלחוד דלא יתיב ליה ומה טעמא והחוט המשולש לא לעולם ינתק כאן כתיב אין אלא לא במהרה ינתק . אין אטרחת עלוי הוא מפסק. רבי הונא בשם רבי אבהו הקבה אין לפניו שכחה כביכול הא בעביל ישראל נעשה שכחן מה טעמא נושא עון נושא כתיב . וכן דוד אמר נשאת עון עמך בסית כל חטאתם סלה. שאל רבי מתיה בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה אמר לו שמעתה ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש. אמר לו שלשה הן חוץ מן התשובה . כתוב אחר אומר שובו בנים שובבים ארפא מושבותיכם וכתוב אחר אומר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגומ' . וכתוב אחר אומר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. וכתוב אחר אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון וגומ'. כיצד העובר על מצות עשה ושב מיד אינו זז ממקומו עד שימחול לו הקבה ועליו הוא אומר שובו בנים שובבים ארפא מושבותיכם. העובר על מצות בלא תעשה התשובה תולה ויום הכיפורים מכפר ועליו הוא אומר כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' . העובר על הכריתות ומיתות בית דין במזיד התשובה ויום הכיפורים מכפרין מחצה והייסורין מכפרין מחצה ועליו הוא אומר ופקדתי בשבט פשעם וגו'. אבל מי שנתחלל בו שם שמים אין כח בתשובה לתלות ולא יום הכיפורים לכפר ולא הייסורים למרק אלא התשובה ויום הכיפורים מכפרין שליש. וייסורין שליש . ומיתה ממרקת שליש . ועליו הוא אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. הא למדנו שהמיתה ממרקת . אמר רבי יוחנן זו דברי רבי אלעזר בן עזריה ורבי ישמעאל ורבי עקיבה. אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר . כיצד הוא מכפר. רבי זעירא אמר כל שהוא כל שהוא. רבי חנינה אמר בסוף. מה מפקא מביניהון מת מיד. על דעתיה דרבי זעירא כבר כפר.

plex difficile rumpitur: Non est scriptum hoc loco nisi non cito rumpitur. Si molestus illi sit, discinditur. R. Huna nomine R. Abau: Non est in conspectu Dei S. B. oblivio. Quasi dicat, propter Israelitas fit eorum oblivio. Quænam est ratio? Quia dictum est: *Portabit iniquitatem; portabit*; scriptum est: Et similiter David dicit *Psal.* LXXXIV. *Remisisti iniquitatem populi tui, operuisti omnia peccata eorum*. Quæsivit R. Mathia ben Charas R. Eliezer ben Azaria in Academia illi dicens: Audivi quatuor partes expiationis, quas R. Ismael exponebat: Tres sunt, excepta pœnitentia: Alter textus dicit *Jerem.* III. 22. *Respiscite filii revertentes, sanabo aversiones vestras*. Et alter dicit *Levit.* XVI. 30. *Quia in die isto expiabit super vos, ad purificandum vos &c.* Et alter dicit *Psal.* LXXXVIII. 33. *Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum*. Et alter dicit *Isai.* XXII. 14. *Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini &c.* Quomodo? Si transgrediatur præceptum affirmativum, & pœniteat, non movetur a suo loco, donec ei ignoscat Deus S. B. Et de illo dictum est: *Respiscite filii revertentes, sanabo aversiones vestras*. Si transgrediatur præcepta negativa, pœnitentia & dies expiationum expiabit; Et de illo dictum est: *Quia in die isto expiabit super vos &c.* Si violet præcepta, quorum causa punitur excidio, & suppliciis infligendis a Synhedrio, propter contumaciam, pœnitentia & dies expiationum dimidium expiant, & dimidium expiant castigationes; & de illo dictum est: *Et visitabo in virga iniquitates eorum &c.* At qui profanaverit nomen Divinum, non est virtus in pœnitentia, ut possit suspendere, neque in die expiationum, ut possit expiare, neque in castigationibus, ut possint abstergere, sed pœnitentia & dies expiationum expiant tertiam partem, & tertiam partem castigationes, & mors abstergit tertiam partem; & de illo dictum est: *Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini*. Ecce docemur, quod mors abstergat. Dicit R. Jochanan; Hæc sunt verba R. Eliezer ben Azaria, & R. Samuel, & R. Akiba. At juxta verba sapientum hircus emissarius expiat. Quomodo expiat? R. Zehira dicit: Quantumlibet quamtumlibet. R. Chanina dicit; in fine. Quid eruitur ex inter eos? Si subito moriatur. Ex mente R. Zehira: Jam expiavit: Ex mente R. Chanina; non expiavit: Dicit R. Chanina. Misna favet יַּם R. Zehira: Gravior est conditio in hirco quam in

על דעתיה דרבי חנינה לא כיפר. אמר רבי
חנינה מתניתא מסייעה לרבי זעירה חומר
בשעיר מה שאין כן ביום הכיפורים. וביום
הכיפורים מה שאין כן כשעיר שיום
ההיפורים מכפר בלא שעיר. ושעיר אינו
מכפר בלא יום הכיפורים. חומר בשעיר
שהשעיר מכפר מיד ויום הכיפורים משתחשך.
אמר רבי הונא איתתבת קומי רבי ירמיה
ואמר תיפתר שהיה בדעתן להביא שעיר
אחר ולא הביאו. אמר רבי יוסה בן יוסה
ואין הקב״ה רואה את הנולד. ויכפר מיד.
כתיב כי דבר יי׳ בזה. אין לי אלא בזמן
שביזה דברי תורה. מניין אפילו כפר במקרא
אחד בתרגום אחד בקל וחומר אחד תלמוד
לומר ואת מצוותו הפר. במקרא אחד
ואחות לוטן תמנע. בתרגום אחד ויקרא לו
לבן יגר שהדותא. בקל וחומר אחד כי
שבעתים יקם קין וגו׳. דבר אחר כי דבר
יי׳ בזה. זה שהוא מזכיר דברי תורה
במקום מטונף. כהדא ר׳ אילא וחברייא
הוון יתיבין קומי פונדקיה ברמשא אמרין
מהו מימר מילא דאורייא. אמרין סכין
דאילו הוה אימטא הוינן חמיי מה קומינן
ברם כדון אסיר. בר קפרא אמר אחז וכל
מלכי ישראל הרשעים אין להן חלק לעולם
הבא. מה טעמא כל מלכיהם נפלו אין
קורא בהם אלי. מתיבין ליה הרי הוא נמנה
בפטייה של מלכים בימי עזיהו יותם אחז
יחזקיהו מלכי יהודה. אמר לון מפני שהיה
בו בושת פנים. מה בושת היה בו. רבי
אחא בשם רבי לעזר רבי יוסי בשם רבי
יהושע בן לוי את מוצא בשעה שהיה הנביא
הנביא בא לקטרגו היה בורח למקום טומאה
וכובש את פניו במקום טומאה לומר שאין
שכינה שורה במקום טומאה. הדא היא
דכתוב ויאמר יי׳ אל ישעיהו צא נא לקראת
אחז אתה ושאר ישוב בנך אל קצה תעלת
הבריכה העליונה אל מסילת שדה כובס. אל

in die expiationum ; & gravior est conditio in die expiationum , quam in hirco; quia dies expiationum expiat sine hirco, & hircus non expiat sine die expiationum : Gravior est conditio in hirrco, quia hircus statim expiat, at dies expiationum non expiat nisi post obortas tenebras. Dicit R. Huna : Quæstio facta est coram R. Jeremia , & dixit : Potest exponi, quod eorum mens fuerit ut adducerent alterum hircum , & non adduxerint. Dicit R. Jose ben Jose. Nonne Deus S. B. videt , quod contingere potest ? Et statim expiat. Scriptum est: *Quia verbum Domini contemsit* : Non probo nisi quando contemnat verba legis; unde probatur, vel si neget unum textum , unum Targum , unum argumentum a minori ad majus ? Ex eo quod dictum est: *Et præceptum illius fecit irritum*. *Num*. xv. xi. De uno textu; *Et soror Lotan Timnath* : De uno Targum; *Et vocavit locum illum Laban tumulum testimonii* : Et de uno argumento a minori ad majus . *Septies ultio dabitur de Caino*. *Genes*. iv. 24. Alia expositio . *Quia verbum Domini contemsit* . Hic est qui memorat verba legis in loco inquinato: Sicut R. Ela & ejus socii sederunt coram caupone in vespera , dixerunt ; Num recitanda sunt verba legis? Dixerunt : Si esset interdiu , videremus quid sit coram nobis . At nunc vetitum est. Bar Kaphra dicit : Achaz & omnes reges Israel fuerunt impii, & non habent partem in seculo futuro. Qua de causa? Quia dictum est. *Ose*. vii. 7. *Omnes reges eorum ceciderunt ; non est qui clamet in eis ad me* . Responderunt illi : Ecce ipse numeratus fuit in societate regum in diebus Ozia, Jothanan, Achaz, Ezechia regum Jehuda: Dixit illis. Quia in illio erat verecundia. Quæ verecundia in eo erat? R. Acha nomine R. Eliefer, R. Jose nomine Jehosua ben Levi . Tu deprehendis, quo tempore venit propheta, ut eum accusaret, quod ipse aufugerit in locum immundum, & absconderit faciem suam in loco immundo , dicendo , quod Divinitas non habitet in loco immundo. Hinc dictum est *Isai*. vii. 3. *Et dixit Dominus ad Isaiam : Egredere in occursam Achaz tu, & qui derelictus est Jasub filius tuus ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via agri fullonis* . Ne legas כובס sed כובש quia abscondit faciem suam & aufugit ab eo : At quomodo ? Quo tempore venit propheta ut eum accusaret ipse aufugit in locum immundum , & abscondit faciem suam in loco immundo . R. Jehuda dicit ; quia castigatus fuit in filio suo primogeni-

תהי קורא כובס אלא כובש . שהיה כובש
פניו ובורח ממנו . הא כיצד בשעה שהיה
הנביא בא לקטרגו היה בורח למקומאה
וכובש את פניו במקו' טומאה . רבי יהודה
אומר מפני שנתייסר בבנו הבכור מה טעמא
ויהרוג זכרי גבור אפרים וגו'. רבי הושעיה
רבה אמר מפני שהיה אביו צדיק . ומנשה
לא היה אביו צדיק. מנשה אביו צדיק ובנו
רשע . יחזקיהו אביו רשע ובנו רשע . הוא
שיחז קיהו אומר הנה לשלום מר לי מר .
מר לי מלפני מאחז. מר לי מאחרי ממנשה.
אחז אביו צדיק ובנו צדיך . הדא היא
דכתיב יד ליד לא ינקה רע וזרע צדיקים
נמלט. וזרע צדיק נמלט אין כתיב כאן אלא
וזרע צדיקים נמלט . זרע שהוא מוטל בין
שני צדיקים נמלט. דבר אחר יד ליד לא
ינקה רע . אמ' רבי פינחס זה שהוא עושה
צדקה ומבקש ליטול שכרה מיד . אמר רבי
סימון כאינש דאמר הא שקא והא סלעא
והא כאתא קום כול . תדע לך שהוא כן
שהרי אבות העולם אילו ביקשו ליטול שכר
מצות שלשו בעולם הזה מאיכן היתה הזכו'
קיימת לבניהם אחריהם הוא שמשה אמר
לישראל וזכרתי את בריתי יעקב וגו' . עד
איכן היתה זכות אבות קיימת. רבי תנחומא
אמר לה בשם רבי חייה . רבה בר נחמן
אמר לה בשם רבי ברכיה . רבי חלבו בשם
רבי בא בא בר זבדא עד יואחז ויחן יי' אותם
וירחמם וגו' עד עתה . עד אותה השעה
זכות אבות קיימת . משואל אמר עד הושע
ועתה אגלה את נבלותה לעיני מאהביה
ואיש לא יצילינה מידי . ואין איש אלא
אברהם כמה דות מר ועתה השב אשת
האיש בי נביא הוא . ואין איש אלא יצחק
כמה דת מר מי האיש הלזה ההולך בשדה
לקראתינו . ואין איש אלא יעקב כמה דות
מר ויעקב איש תם. רבי יהושע בן לוי אמר

nito: Quænam est ratio? *Quia occidit Zechri potens de Ephraim*. 2. *Paral.* XXVIII. 7. R. Osajah dicit; quia ejus pater erat justus. Et Manassis nonne erat ejus pater justus? Manassis pater fuit justus, & filius ejus impius; Ezechiæ pater fuit impius, & filius ejus impius: Hoc est, quod dixit Ezechia: *Ecce in pace amaritudo mea amarissima*: ante me fuit amaritudo ex Achaz; & amaritudo mihi post me erit ex Manasse: Achazi pater fuit justus, & filius ejus justus: Hinc dictum est *Prov.* XI. 21. *Manus in manu non erit innocens malus; semen autem justorum salvabitur*. Semen justi salvabitur; non scriptum est hoc loco; sed *Et semen justorum salvabitur*. Semen, qui deambulet inter duos justos, salvabitur. Alia expositio: *Manus in manu non erit innocens malus*. Dicit R. Pinchas; Iste est, qui facit Eleemosynam, & quærit accipere statim mercedem suam. Dicit R. Simeon; Sicut homo, qui dicat; Ecce saccus, ecce pecunia, ecce mensura; surge, & metire. Scito quod ita sit: Etenim patres mundi quæsierunt accipere mercedem præceptorum, quæ fecerunt in hoc mundo; Hinc merita confirmata fuerunt filiis eorum, qui fuerunt post eos; Hinc dixit Mose Israelitis *Levit.* XXVI. 42. *Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob &c.* Hactenus confirmata fuerunt merita patrum. R. Tanchuma dicit nomine R. Chijah: Raba bar Nachman dixit illi nomine R. Berachia. R. Cholbo nomine R. Bo bar Zebida usque ad Jochaz: Dictum est 2. *Reg.* XIII. 23. *Et gratiam egit Deus cum illis, & misertus est eorum &c.* Hactenus: Eo ipso tempore confirmata fuerunt merita patrum Samuel dicit; usque ad Oseam: *Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus, & vir non eruet eam de manu mea*. *Osc.* II. 10. At vir non est nisi Abraham. Dictum est enim *Genes.* XX. 7. *Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est*. Neque est vir nisi Isaach; sicut dicis: *Quis est ille vir, qui venit per agrum in occursum nobis? Genes.* XXIV. 65. Neque est vir nisi Jacob; sicut tu dicis: *Et Jacob erat vir perfectus*. R. Jehosua ben Levi dicit; usque ad Eliam: Dictum est enim 1. *Reg.* XVIII. 36. *Cumque jam tempus esset ut offerretur munus, accedens Elias propheta ait. Domine Deus Abraham, & Isaach & Israel, ostende hodie, quia tu es Deus in Israel, & ego servus tuus &c.* R. Jodan dicit usque ad Ezechiam. Dictum est enim *Isai.* IX. 7. *Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis*. Dicit R. Acha: Merita pa-

עד אליהו ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמ׳ יי׳ אלהי אברהם יצחק וישראל היום יורע כי אתה אלהים בישראל ואני עברך וגו׳. בי יורן אמר עד חזקיהו לסרבה המשרה ולשלום אין קץ. אמר רבי אחא זכות אבות לעולם קיימת כי אל רחום יי׳ אלהיך וגו׳ עד׳ ולא ישכח את ברית אבותיך. מלמד שהברית ברותה לשבטי׳. רבי יורן בר חנן בשם רבי ברכיה אמר הקב״ה לישראל בני אם ראיתם זכות אבות שמטה וזכות אימהות שנתמוטטה לכו והירבקו בחסר. מה טעמא כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה. כי ההרים ימושו זה זכות אבות. והגבעות תמוטינה זו זכות אימהות מיכן והילך וחסרי מאיתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יי׳. האפיקורוס. רבי יוחנן ורבי לעזר חד אמר בהן דאמר אהן ספרא. וחרנה אמר כהן דאמר אילין רבנין. רבי אלעזר ורבי שמואל בר׳ נחמן. חד אמר לכיפה של אבנים כיון שנתרועעה אחת מהן נתרועעו בולן. וחרנה אמר לבית שהוא מלא תבן אף על גב דאת מעבר ליה מינה אהן מוצא דבנויה הוא מרערע כתליא. רב אמר קרה עשיר גדול היה תיסבריו של פרעה נגלה לו בין מגדול ובין הים. רב אמר קרח אפיקרסי היה מה עשה עמד ועשה טליו׳ שכולן תכלת אתא גבי משה אמר ליה משה רבינו טלית שכולה תכלת מהו שתהא חייבת בציצית. אמר לו חייבת דכתיב גדילים תעשה לך וגו׳. בית שהוא מלא ספרים מהו שיהא חייב במז וזה אמר לו חייב במזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגו׳. אמר לו בהרת כגרים מהו אמר לו טמא. פרחה בכולו. אמר לו טהור. באותה שעה אמר קרח אין תורה מן השמים ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול. באותה השעה אמר משה רבון כל העולמים אם נברא

patrum in æternum ſervabuntur. Dictum eſt enim *Deut.* IV. 31. *Quia Deus miſericors Dominus Deus tuus &c.* Uſque ad locum. *Neque obliviſcetur pacti, in quo juravit patribus tuis.* Docet, quod fœdus percuſſum fuerit cum tribubus. R. Jodan bar Chanen nomine R. Berachia: dixit Deus S. B. Iſraelitis: Filii mei ſi inſpicietis merita patrum, quod vacillent, & merita matrum quod vacillent venite, & quærite miſericordiam: Qua de cauſa? Quia dictum eſt *Iſai.* LIV. 10. *Montes enim commovebuntur, & colles contremiſcent*: *Montes enim commovebuntur.* Iſta ſunt merita patrum: *Et colles contremiſcent.* Iſta ſunt merita matrum: Hinc & ulterius. *Miſericordia autem mea non recedet a te, & fœdus pacis meæ non movebitur; dicit miſerator tuus Dominus.* Ibid. Epicuræus. R. Jochanan, & R. Elieſer; alter dicit: Sacerdos qui dicat: illi ſunt ſcribæ: Et alter dicit: Sacerdos qui dicit, illi ſunt ſapientes. R. Elieſer, & R. Samuel bar Nachman. Alter dicit; In arcam lapidum; Si unus ex iis frangatur, franguntur omnes: Et alter dicit: in domum plenam paleæ; Licet eam inde removeas, deprehenditur, quod ubi fuerit, rumpatur ejus paries. Rab dicit: Corah ditiſſimus erat; Theſauros Pharaonis invenit inter Migdal, & mare. Rab dicit: Corah erat Epicureus; quid fecit? Conſiſtens fecit Taleth totum hycinthinum, veniens ad Moſen ei dixit: Moſe magiſter noſter: Si Taleth fuerit totus hyacinthinus, num obligatur ad fimbrias? Reſpondit illi: obligatur; Scriptum eſt enim *Deut.* XXII. 12. *Fila facies tibi &c.* Si domus fuerit plena libris, num obligatur ad Meſuſam? Reſpondit illi: Obligatur ad Meſuſam: Dictum eſt enim *Deut.* VI. 9. *Et ſcribes ea in poſtibus domus tuæ &c.* Dixit illi: Papula in quantitate fabæ freſſæ num polluit, ſi undequaque effloreſcat? Reſpondit illi: Munda eſt. Tum dixit Corah: Non eſt lex de cœlo, neque Moſe eſt propheta, neque Aharon eſt Sacerdos magnus. Tum dixit Moſe: Domine mundorum; ſi creatum eſt os terræ ab ſex diebus in principio, ecce bonum eſt: Si minus, nunc creetur: *Sin autem creatione creabit Dominus. Num.* XVI. 30. Dicit R. Simeon ben Lakiſch: Tres negarunt in prophetiis ſuis propter iracundiam; & iſti ſunt Moſe, Elias, & Michæa. Moſe dixit. *Num.* loc. cit. *Si conſueta morte interierint iſti &c.* Elias dixit 1. *Reg.* XVIII. 37. *Exaudi me Domine, exaudi me, ut diſcat populus iſte; Sin autem. Et tu convertiſti cor eorum iterum.* Michæa dicit: *Si revertendo revertetur in pace, non locutus eſt Dominus*

לארץ פה מששת ימי בראשית הרי מוטב. ואם לאו יברא לה מעכשיו. ואם בריאה יברא יי'. אמר רבי שמעון בן לקיש שלשה כפרו בנבואתן מפני פונרייה ואילו הן משה ואליהו ומיכה. משה אמר אם כמות כל האדם ימותון אלה וגו'. אליהו אמר עניני יי' עניני וידעו העם הזה. ואם לאו ואתה הסיבות את לבם אחורנית. מיכה אמר אם שוב תשוב בשלום לא דיבר יי' בי. וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. רבי ברכיה בשם רבי חלבו אף שמותיהם פרחו מתוך טמסותיהם. אמר רבי יוסי בר חנינה אפילו מחט שהיתה שאולה ביד ישראל מידם אף היא נבלעה עמהן דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. ומי נתפלל עליהם. רבי שמואל בר נחמן אמר משה נתפלל עליהם יחי ראובן ואל ימות. רבי יהושע בן לוי אמר חנה נתפללה עליהן. היא דעתיה דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי בשם רבי יוסי כך היתה של קרח שוקעת ויורדת עד שעמדה חנה ונתפללה עליהם ואמרה יי' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. רבי עקיבה אומר אף הקורא בספרים החיצונים כגון סיפרי בן סירא וסיפרי בן לענה. אבל סיפרי המירם וכל ספרים שנכתבו מיכן והילך הקורא בהן כקורא באיגרת. מאי טעמא ויותר מהמה בני היזהר וגו' להגיון ניתנו. ליגיעה לא ניתנו. דברי חכמים כדרבונות. אמר רבי חונה בדרור נאות. תמן קריין למרגליתא דירה. דבר אחר כדרבונות בכדור הזה בין הבנות. מה הכדור הזה מקלטת מיד ליד וסיפה לנוח ביד אחד. כך משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקינים וזקיני' לנביאי' ונבאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. דבר אחר כדרבונות. שלשה שמות יש לו מרדע דרבן ומלמד. מרדע שהוא מורה דיעה בפרה. דרבן שהוא משרה בינה בפרה. מלמד שהוא מלמד את הפרה לחרוש בשביל ליתן חיים לבעליה. אמר רבי חמא בר חנינה אם לפרתו עושה אדם דרבן. ליצרו הרע שהוא מעבירו מחיי העולם הזה ומחיי העולם הבא על אחת כמה וכמה. וכמסמרות נטועים. ולמה לא אמר ובמסמרות קבועים וכאילנות נטועים. בחרו להם הברזל ושיבחו המטע. דבר אחר וכמסמרו' נטועי'. מה המסמר הזה את קובעו אף על

nus in me. *Et deſcenderunt ipſi, & omnis ſubſtantia eorum, vivi in infernum*. R. Berachia nomine R. Cholbo: Nomina quoque eorum effugerunt ex eorum libris. Dicit R. Joſe bar Chanina; etiam acus, ſiquis Iſraelita ab iis mutuo quæſierit, abſorta fuit cum ipſis: Scriptum eſt enim: *Et deſcenderunt ipſi, & omnis ſubſtantia eorum, vivi in infernum*: Et quis oravit pro illis? R. Samuel bar Nachman dicit: Moſe oravit pro illis. *Vivat Ruben, & non moriatur Deut.* XXXIII. *6*. R. Jehoſua ben Levi dicit: Anna oravit pro illis. Hæc eſt opinio R. Jehoſua ben Levi; etenim dicit R. Jehoſua ben Levi nomimine R. Joſe; Hæc erat opinio Corah, quod in profundum deprimeretur, & deſcenderet, donec ſurgeret Anna, & oraret pro illis dicens: *Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos & reducit*: 1. *Sam.* II. *6*. R. Akiba dicit: Ille quoque, qui legit libros extraneos; e. g. libros ben Sira, & libros ben Labana. At libros Amiram & omnes libros, qui ſcripti fuerint hinc & ulterius, ſi quis eos legat, reputatur perinde ac legat epiſtolam: Qua de cauſa? Quia dictum eſt *Eccleſiaſt.* XII. 12. *His amplius fili mi ne requiras &c.* Ad meditandum dati ſunt; ad oblectandum non dati ſunt. *Verba ſapientum ſicut ſtimuli.* Ibid. Dicit R. Huna: Sicut ſtimulus elegans: Et ibi Margaritas vocarunt Dirah. Alia expoſitio. *Sicut ſtimuli*. Sicut iſta pila inter filias: Sicut iſta pila recipitur de manu in manum, & finis ejus eſt, ut in una manu relinquatur; Ita pariter Moſe accepit legem de Sinai, eamque tradidit Joſue, & Joſue Senioribus, & Seniores prophetis, & prophetæ eam tradiderunt viris Synagogæ magnæ; Alia expoſitio: *Sicut ſtimuli*: Tria ſunt illi nomina, ſc. מרקע דרבן ומלמד Dicitur מרדע, quia docet intelligentiam vaccam; דרבן, quia facit habitare intellectum in vacca; למטר, quia docet vaccam arare, ut det vitam dominis ſuis. Dicit R. Chama bar Chanina; Homo vaccæ facit ſtimulum; concupiſcentiæ malæ, quæ traducit a vita hujus ſeculis, & a vita ſeculi futuri, nonne multo magis? *Et quaſi clavi in altum plantati. Eccleſiaſt.* ibid. Et cur non dictum eſt: Et quaſi clavi affixi, & quaſi arbores plantatæ? Elegerunt illis ferrum, & laudarunt plantam. Alia expoſitio: *Et quaſi clavi plantati*: Etenim ſi clavum hunc figant, licet illum iterum auferant de loco ſuo, tamen cognoſcitur ejus locus, ita pariter qui extendunt manus ſuas, multiplicant in eo manum, li-

פי שאת הוזר ונוטלו ממקומו מקומו מקומו
ניכר כך כל מי שפשטו ידיהם הרבים בו
יד אף על פי שחזרו וקרבו אותו סופו ליטול
אתשלו מתחת ידיהם. דבר אחר וכמסמרות
נטועים . משמרות כתיב . מה משמרות
עשרים וארבעה . אף המסמרים עשרים
וארבעה . כמה מסמרים יהו בו. רבי יוחנן
אמר חמשה כנגד חמשה חומשי תורה. רבי
חיננא אמר שבעה וכימיך דבאך . דרש רבי
אחא בשם רבי חנינה תשעה . רבי היה
נותן אחד עשר על זה ושלשה עשר על זה.
מניין משמרות . רבי יוסי בן הנינה אמר
בלגת אינה עולה לחשבון מסמרים. רבי בא
בר זכדא בעא קומי רבי זעירא מהו ליתן
כולן על גבי מנעל אחד. אמר ליה שרי .
מהו ליתן כולן על גבי סנדל אחד . אמר
ליה שרי . תני אין מגרדין סנדלים ומנעלים
ישנים אבל סכין ומריחין אותן. רבי קריספא
בשם רבי יוחנן תלמידוי דרבי חייה רבה
אמרין הראשונים היו אומרים מגרדין .
שניים היו אומרים אין מגרדין. שאלון לרבי
אמר לון אין מגרדין . אמר רבי זעורה הא
אזילה חדא מן תלמידוי דרבי חייה רבה .
אמר רבי חייה בר אשי נהגין הוינא יתבין
קומי רב ומשחון ומשינין אבל לא מגרדין.
תני לא ילבש אדם מנעלים וסנדלים
חדשים אלא אם כן הילך בהן מבעוד יום.
כמה יהא בהילוכן. בני בייתיה דבר קפרא
אמרין מן דבית דבר קפרא עד בית רבה
דרבי הושעיה . ציפוראי אמרין מכנישתא
דבבלאי עד דרתה דרבי חמא בר חנינה.
טיבראי אמרין מן סידרא רבה עד חנותיה
דרבי הושעיה . תני לא יסוך אדם מנעלים
וסנדלים חדשים . לא יסוך אדם את רגלו
והיא בתוך המנעל ואת רגלו והיא בתוך
הסנדל . אבל סך הוא את רגלו ונותנה
בתוך המנעל את רגלו ונותנה לתוך הסנדל.
סך אדם שמן ומתעגל על גבי קטיבלייא
חדשה ואונו חושש . לא יתנה על גבי
טבלה של שיש להתעגל עליה. רבן שמעון
בן גמליאל מתיר . דבר אחר וכמשמרות
נטועים . בשעה שדברי תורה יוצאין מפי

licet iterum admoveant, finis ejus erit, ut quod suum est accipiat per eorum manus. Alia expositio. *Et quasi clavi plantati*: משמרות scriptum est: Sicut custodiæ erant quatuor & viginti, ita pariter clavi erant quatuor & viginti: Quot erant clavi? R. Jochanan dicit: Quinque contra quinque libros legis. R. Chinna dicit: Septem; *Sicut dies juventutis tuæ. Deut.* XXXIII. 25. Exponit R. Acha nomine R. Chanina novem. R. Chijah statuit undecim in hoc ordine, & tredecim in illo ordine. Unde probatur de custodiis? R. Jose ben Chanina dicit: Bilga non adscendebat in numerum clavorum. R. Bo bar Zehira quæsivit coram R. Zehira: Num statuere licet omnes super uno calceo? Respondit illi: Permittitur. Num statuere licet omnes in uno sandalio? Respondit; licet. Traditio. Non abradunt sandalia, & calceos veteres, sed ungunt, & madesaciunt Chariepha nomine R. Jochanan: Discipuli R. Chijah Raba dicebant: Priores dicebant: Abradunt: Secundi dicebant: Non abradunt. Quæsierunt a Rabi: Respondit: Non abradunt: Dicit R. Zehira: venit unus ex discipulis R. Chijah Raba. Dicit R. Chijah bar Asse: Solent assidere coram Rab, & ungunt & apprehendunt at non abradunt. Traditio. Nequis induat calceos & sandalia nova, nisi prius interdiu in illis incesserit: Quantum cum illis incedant? Domestici bar Kaphra dicebant; ex domo magna bar Kaphra usque ad domum magnam R. Osajah. Tsipporienses dicebant: A Synagoga Babyloniorum usque ad habitationem R. Chama bar Chanina. Tiberienses dicunt ab Academia magna usque ad hospitium R. Osajah. Traditio: Nequis ungat calceos, & sandalia nova: Nequis ungat pedem suum, quando sit intra calceum, & pedem suum, quando sit intra sandalium; At unget pedem suum, & postea indet intra calceum, & pedem suum, & postea indet intra sandalium. Poterit quis se ungere oleo, & se convolvere super culcitra nova; & non erit solicitus: Non dabit super tabula marmorea, ut in ea convolvatur. Raban Simeon ben Gamaliel permittit. Alia expositio. *Quasi clavi plantati*: Quando verba legis egrediuntur ex ore dominorum suorum juxta eorum institutum, sunt dulcia illis, qui ea audiunt: *Quasi clavi plantati*: At quando illa exeunt dissoluta, sunt amara illis, qui ea audiunt, sicut clavi: *Præsides congregationum*: Non sunt congregationes, nisi Synhedria: Sicut dictum est *Num.* XI. 17. *Congre-*

בעליהן כתיקנן הן עריבין לשומעיהן . כמססרות נטועים . ובשעה שהם יוצאין ממוססין הם מרים לשומעיהן כמסמרות . בעלי אסופות . אין אסופות אלא סנהדרין כמה דתימר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. דבר אחר בעלי אסופות שנאמרים באסיפה . אמר רבי שמעון בן לקיש אם יאמר לי אדם שיש דברי הימים בבבל הרי אני הולך ומביאו משם. ועכשיו אם מתכנסין אם כל רבותינו אין יכולין הן להביאו משם. ניתנו מרועה אחד. אמר הקב֗ה אם שמעתה דבר מפי קטן ישראל והנייך לא יהא בעיניך כשומעו מפי קטן אלא בשומעו מפי גדול . ולא כשומעו מפי גדול אלא כשמעו מפי חכם . ולא כשמעו מפי חכם אלא כשומעו מפי נביא ולא כשומעו מפי נביא אלא בשומעו מפי רועה . ואין רועה אלא משה . כמה דתמר ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלם מים את רועה צאנו איה השם בקרבו את רוח קדשו . לא כשמעו מפי רועה אלא כשמעו מפי הגבורה. ניתנו מרועה אחד . ואין אחד אלא הקב֗ה. כמה דתמר שמע ישראל יי׳ אלהינו יי׳ אחד . והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי׳ רופאך . רב אמר ובלבד ברוקק. רבי יהושע בן לוי אמר אפילו אמר נגע צרעת כי תהיה באדם ורוקק אין לו חלק לעתיד לבוא . אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותותיו . רבי מנא אמר בגון אילין כותאי דמשתבעין. רבי יעקב בר אחא אמר נכתב ביו֗ד הא֗ ונקרא באל֗ף דל֗ת .

הלכה ב׳ שלשה מלכים וארבעה הדיוטות כו׳ . וכולהם חידשו עבירות. וכי מה עשה ירבעם . על שעשה שני עגלי זהב והלא כמה עגלים עשו ישראל . תני ר֗ש בן יוחי שלשה עשר עגלים עשו ישראל ואחד דימוסיא לכולן . ומה טעמא ויאמרו אלה אלהיך ישראל הרי לשנים עשר שבטים זה אלהיך הרי דימוסיא אחת לכולן . וכי מה עשה אחאב. כתיב ויהי הנקל לכתו בחטאות ירבעם בן נבט . והלא קולותיו של אחאב הם כחומרותיו של ירבעם . ולמה נמנה ירבעם תחילה שהוא התחיל בקלקלה תחילה .

grega mihi septuaginta viros. Alia expositio: *Præsides congregationum*; qui memorati sunt in congregatione. Dicit R. Simeon ben Lakisch; Siquis mihi dicat; Est liber Paralipomenon in Babylone; Ecce ego vadam, ut inde adducam: At nunc si congregentur omnes magistri nostri, inde adducere non poterunt. *Data sunt a pastore uno*: Ibid. Dicit Deus S. B. Si audieris verbum ex ore pueri Israelitæ, & tibi placeat, non reputabitur in oculis tuis perinde ac audieris ex ore pueri, sed quasi audieris ex ore majorennis; non solum perinde ac audieris ex ore majorennis, at quasi audieris ex ore sapientis; non solum perinde ac audieris ex ore sapientis, sed quasi audieris ex ore prophetæ; Non solum perinde ac audieris ex ore prophetæ, sed quasi audieris ex ore pastoris; At pastor non est nisi Mose. Sicut dictum est *Isai.* LXIII. 11. *Et recordatus est dierum seculi Mose, & populi sui: Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? Ubi est qui posuit in medio ejus spiritum sancti sui?* Non solum perinde ne audierit ex ore pastoris, sed quasi audierit ex ore Dei. *Data sunt a pastore uno*. At unus non est nisi Deus S. B. Sicut dictum est *Deut.* VI. 4. *Audi Israel Dominus Deus noster, Dominus unus est*. Qui adsussurrat plagæ dicens: *Omnem morbum, quem imposui Ægyptiis, non imponam tibi; nam ego Dominus medens tibi. Exod.* XV. 26. Rab dicit: Dummodo fiat exspuendo. R. Jehosua ben Levi dicit. Vel si dicat: Plaga lepræ si fuerit in homine; & exspuat, non habet partem in seculo futuro: Aba Saul dicit: Ille quoque qui pronunciat nomen Divinum literis suis. R. Mena dicit: Sicut isti Cuthæi, qui jurabant. R. Jacob bar Acha dicit: Scribitur cum יו֗ד & הא֗ & legitur cum אל֗ף & דל֗ת.

Constitutio II. Tres reges, & quatuor idiotæ &c. Et omnes isti innovarunt peccata. At quid fecit Jeroboam? Quia fecit duos vitulos aureos; At quot vitulos fecerunt Israelitæ? Docet R. Simeon ben Jochai. Tredecim vitulos fecerunt Israelitæ, & una forma erat omnibus. Quænam est ratio? Quia dictum est *Exod.* XXI. 4. *Et dixerunt: Hi sunt dii tui Israel*. Ecce duodecim tribubus: *Hic est Deus tuus*: Ecce forma una omnibus. Quid fecit Achab? Scriptum est 1. *Reg.* XVI. 30. *Non suffecit ei, ut ambularet in peccatis Jeroboam, filii Nabath*: Atqui leviora peccata Achab sunt quasi peccata graviora Jeroboam. Cur numeratur Jeroboam in principio? Quia incepit corruptionem in principio.

מה הוה אחאב עביד הוה מקשט גרמיה בכל יום וקאים ליה קומי חיאל אסרטי לטיה והוא אמר ליה בכמה אנא טב יומא דין והוא אמר ליה כן וכן והוא מפריש טימיתיה לעבודה זרה. הרא הוא דכתיב יען התמכרך לעשות הרע בעיני יי׳. רבי לוי עבד דרש הדין קרייא אשתא ירחין לגנאי רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני יי׳. אתא לגביה בליליא אמר ליה מה חטית לך ומה סרחית קדמך. אית לך רישיה דפסוקא ולית לך סופיה אשר היסתה אותו איזבל אשתו. עבד דרש ליה שיתא ירחין לשבח רק לא היה כאחאב אשר היסתה אותו איזבל אשתו. כתיב בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה חיאל מן יהושפט יריחו מבנימן אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב. וכן הוא אומר באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה. באבירם בכורו לא היה מאין ללמד. ובשגוב הרשע היה לו מאין ללמד. לפי שרצו לרבות את ממונן ושלטה בהן מאירה והיו תמתוטטין והולכין לקיים מה שנאמר כדבר יי׳ אלהי ישראל אשר דבר ביד יהושע בן נון. כתיב ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל׳ אחאב חי יי׳ אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. וכי מה עניין זה אצל זה. אלא אמר הקב״ה לאליהו הדין חיאל גברא רבא הוא איזיל חמי ליה אפין. אמר ליה לי נה מיזל. אמר ליה למה אמר ליה דנא מיזל ויגון אמרין מילין דמכעסין לך ולינה יכול מיסבול. אמר ליה ואין אמרין מילה דמכעסה לי כל מה דאת גזר אנא מקיים אזל ואשכחון עסיקין בהן קרייא וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני יי׳ אשר יקום ובנה את

Quid fecit Achab? Se ornabat quotidie, & se statuebat coram Hiel in platea ad maledicendum, & ipse dicebat; quantum ego valeo hodie? Et ipse dicebat; sic & sic; & ipse separabat pretium suum pro Idololatria. Hinc scriptum est I. Reg. XXI. 20. *Inveni eo quod venundatus sis ut faceres malum in conspectu Domini*. R. Levi exposuit hunc textum sex mensibus in dedecus. *Igitur non fuit alter talis, qui venundatus est ut faceret malum in conspectu Domini*. Ibid. Venit ad eum nocte, dicens illi: Quid peccavi tibi, & quid perverse egi coram te? explicas principium textus; & non explicas finem? *Et seduxit eum Jezabel uxor ejus*. I. Reg. XXI. 25. Tum exposuit in ejus laudem sex mensibus. *Igitur non fuit alter talis sicut Achab, quem seduxit Jezabel uxor ejus*. Scriptum est I. Reg. XVI. 34. *In diebus ejus ædificavit Hiel, & Bethel, Jericho: in Abiram primogenito suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus*. Hiel ex Josaphath, Jericho ex Benjamin; At ratio est, quia devolvantur merita per merentem, & peccatum per peccatorem: Idcirco dictum est: *In Abiram primogenito suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas suas*: In Abiram primogenito suo non fuit, ut inde addisceret: & in Segub impio fuit, ut inde addisceret? Quia voluerunt multiplicare opes, & dominari illis cum timore, ipsi declinarunt & abierunt, ut observaretur quod dictum est ibid. *Juxta verbum Domini Dei Israel, quod locutus fuerat per manum Josue filii Nun*. Scriptum est I. Reg. XVII. I. *Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sum; si erit annis his ros & pluvia, nisi juxta verba mea*: Qua de causa hoc factum prope illud? At dixit Deus S. B. Eliæ. Iste Hiel est vir magnus? Vade ostende illi faciem. Respondit; Non vadam. Respondit: Cur dicis; non vadam? Si illi dicant aliquid, quod me ad iracundiam excitet, quod tu statueris, ego confirmabo: Abiit, & invenit eos occupatos in hoc textu. *In die illo imprecatus est Josue dicens: Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit, & ædificaverit Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciat, & in novissimo liberorum ponat portas suas*. Josue VI. 25. Dixit. Benedictus sit Deus noster, qui justificat, & confirmat verba justorum: At ibi erat Achab. Dixit illis Achab: Quis major me est Mose, an Josue? Dixerunt illi: Mose. Respondit illis: In lege Mosis scriptum est *Deut.* XI. 17.

העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצירו יציב חלהיה. אמר בריך הוא אלההון רצדיקייא דמקיים מילי רצדיקא. והוה תמן משה או יהושע. אמרין ליה ליה משה אמר לון בתורתו של משה כתוב השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם. ומה כתיב בתריה וחרה אף יי' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר. ולא הינחתי עבודה זרה בעולם שלא עבדתי איתה וכל טבן ונחמן דאירת בעלמא אתון בדרי. מילוי דמשה לא קמן ומילוי דיהושע מקים. אמר ליה אליהו אם כדבריך חי יי' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. כיון ששמע כן התחיל בוכה. הרא היא דכתיב ויהי בשמוע אחאב את הדברים האלה ויקרע את בגדיו וישם שק על בשרו ויצום וישכב בשק ויהלך אט. כמה נתענה שלש שעות נתענה. אם היה לוכל בשלש אכל בשש. אם למוד לוכל בשש אכל בתשע. ויהלך אט. מהו אט רבי יהושע בן לוי אמר שהיה מהלך יחף. כתיב ויהי דבר יי' אל אליהו התשבי לאמר. הראית כי נכנע אחאב מלפני. אמר הקב״ה לאליהו ראה מנה טובה שנתתי בעולמי אדם חוטא לפניי כמה ועושה תשובה ואני מקבלו. הדא היא דכתיב הראית כי נכנע אחאב מלפני. חמית אחאב תשובה. יען כי נכנע אחאב מפני לא אביא הרעה בימיו בימי בנו אביא הרעה אל ביתו. וכי מה עשה אחז. על ידי שבנה כסא בעזרה הדא היא דכתיב ואת אולם הכסא אשר בנו בבית וגו'. רבי חוניה בשם רבי לעזר למה נקרא שמו אחז שאחז בבתי כניסיות ובבתי מדרשות. למה היה אחז דומה למלך שהיה לו בן ומסרו לפידגוגו והיה מבקש להורגו אמר אם אני הורגו הרי מתחייב מית' אלא הרי אני מושך

Cavete na forte decipiatur cor vestrum, & recedatis a Domino, serviatisque diis alienis, & adoretis eos: Et quid deinde scriptum est? *Iratusque Dominus claudat cœlum, & pluvia non descendat.* Non deserui ullam Idololatriam in mundo quam non coluerim, & omnia bona, & consolationes, quæ sunt in mundo, venerunt in meo seculo: Verba Mose non confirmantur, & verba Josue confirmabuntur? Respondit illi Elias: Si juxta verba tua: *Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sum, si erit annis his ros & pluvia nisi juxta verba mea.* Quando hoc audiit, incepit lugere. Hinc scriptum est 1. *Reg.* XXI. 27. *Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavit in sacco, & ambulavit demisso capite.* Quandiu jejunavit? Tres horas jejunavit. Solitus erat comedere in tertia, & comedit in sexta; si solitus erat comedere in septima, comedit in nona. *Et ambulavit demisso capite.* Quid significat אט? R. Jehosua ben Levi dicit; Incessit discalceatus: Scriptum est 1. *Reg.* XXI. 29. *Et factum est verbum Domini ad Eliam Thesbicem, dicens; Nonne vidisti humiliatum Achab coram me.* Dixit Deus S. B. Eliæ: Vide portionem bonorum, quam dedi in mundo meo; Si homo valde peccet coram me, & faciat pœnitentiam, ego illum recipio. Hinc scriptum est: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me?* Vidisti Achab facientem pœnitentiam. *Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus.* Ibid. At quid fecit Achaz? Quia ædificavit solium in atrio. Hinc scriptum est 1. *Reg.* VII. 7. *Et porticum solii, quam extruxit in domo &c.* R. Chanina nomine R. Elieser; Cur vocatus est nomine Achaz? Quia apprehendit Synagogas, & Academias: Cui similis est Achaz? Regi, cui erat filius, & eum tradidit pedagogo, & ipse quærit eum occidere; Dicens; si ego illum occido; Ego sum reus mortis; Ecce ego traham ab ejus nutrice; & ipse per se morietur: Sic dixit Achaz. Si non fuerint hædi, non erunt hirci; si non sint hirci, non erit ovis, si non sit ovis, non erit pastor, si non sit pastor, non erit mundus; si non sit mundus, non erit (quod absit) Deus. Sic reputabat Achaz in mente sua, dicens: Si non sint pueri, non erunt majores natu, si non sint majores natu, non erunt sapientes; si non sint sapientes, non erunt prophetæ; si non sint prophetæ, non erit Deus S. B. Si

non

את מיניקתו ממנו ומעצמו הוא מת כך
אמ' אחז אם אין גדיים אין תיישים. אם אין
תיישים אין צאן. אם אין צאן אין רועה
אם אין רועה אין עולם. אם אין עולם
כביכול. כך היה אחז סבור בדעתו לומר אם
אין קטנים אין גדולים. אם אין גדולים אין
חכמים. אם אין חכמים אין נביאים אם
אין נביאים אין רוח הקודש. אם אין רוח
הקודש אין בתי כניסיות ובתי מדרשות
כביכול אין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל.
רבי יעקב בר אביי בשם רבי אחא מייתי
לה מן הדא וחיכיתי ליי' המסתיר פניו מבית
יעקב וקיויתי לו אין לך שעה קשה בעולם
מאותה שעה שאמר לו הקב"ה למשה ואנכי
הסתר אסתיר פני ביום ההוא. מאותה
השעה וקייתי לו שאמר לו בסיני כי לא
תשכח מפי זרעו. ומה את מועיל הנה
אנכי והילדים אשר נתן לי יי'. וכי ילדיו
היו והלא תלמידיו היו. אלא מלמד שהיו
חביבין עליו והיה קורא אותם בני. וכי מה
עשה מנשה. כתיב בימים ההם חלה חזקיהו
למות וגו'. עד כי מת אתה ולא תחיה.
כי מת אתה בעולם הזה. ולא תהיה לעתיד
לבוא. אמר ליה ולמה אמר ליה דלא בעית
מיקמה לך בנין אמר ליה למה לא בעית
מיקמה לך בנין. אמר ליה חמית דאנא
מקים בר רשיע בנין כן לא בעית מיקמה
בנין. אמר ליה סב ברתי דילמא מיני ומינך
הוא מוקים בר נש טב. אף על גב לא קם
אלא בר נש ביש הדא היא דכתיב וכלי כליו
רעים. אמר ליה לא לך אנא שמע איני
קופץ אלא למה שאמר לי זקיני שאמר לי
אם ראים חלומות קשים או חזיונות קשים
קפוץ לשלשה דברים ואת ניצול ואילו הן
לתפילה ולצדקה ולתשובה. ושלשתן בפסוק
אחר ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליה'
ויתפללו זה תפילה. ויבקשו פני זו צדקה

non sit Spiritus Sanctus, non erunt synagogæ & Academiæ; quasi diceret; non est Deus S. B. habitare faciens præsentiam suam Divinam in Israel. R. Jacob bar Abaje, nomine R. Acha: Probavi hoc ex eo quod dictum est *Isai.* VIII. 17. *Expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam a domo Jacob, & præstolabor eum:* Non est tibi tempus molestius in mundo præ illo tempore quo dixit Deus S. B. Mosi: *Ego autem abscondendo abscondam faciem meam in die illo. Deut.* XXXI. 18. Ab eo tempore; *Et præstolabor eum*. Dixit illi in Sinai. *Quod nulla delebit oblivio ex ore seminis sui*. Ibid. Quid istud proderat? Quia scriptum est *Isai.* IX. 17. *Ecce ego & filii, quos dedit mihi Dominus &c.* Num ejus filii erant? At ejus discipuli erant: Sed docetur, eo quod sibi essent charissimi, vocaverit eos filios. Quid fecit Manasses? Scriptum est 2. *Reg.* XX. 1. *In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem &c. Morieris enim tu, & non vives: Morieris enim tu* in hoc seculo: *Et non vives* in seculo futuro. Dixit illi: Et cur ei non dixit: Ne quæras tibi conservationem filiorum? Respondit: Cur non quæris conservationem filiorum? Dixit: Ego video, quod conservem filium impii, ideoque non quæro conservationem filiorum. Dixit illi: Nube filiæ meæ. Fortasse ex me atque ex te nascetur vir bonus: Licet non nascatur nisi filius hominis mali: Hinc scriptum est *Isai.* XXXII. 7. *Fraudolenti vasa pessima sunt*. Respondit illi; Tibi ego non ausculto; non exsilio nisi ad id, quod mihi dixit mea senectus, quæ mihi dixit; Si videris somnia molesta, & visiones molestas; attende ad tria, & tu prosperaberis; & illa sunt, oratio, eleemosyna, & pœnitentia; Et hæc tria omnia in uno textu comprehenduntur: Dictum est enim 2. *Paral.* VII. 14. *Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit:* Hæc est eleemosyna. Hinc dictum est *Psalm.* XVIII. 15. *Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo, sanabor cum apparuerit gloria tua. Et egerit pœnitentiam a viis suis pessimis*. Hæc est pœnitentia: Si ita fecerint; quid scriptum est? *Et ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum:* Statim se convertit: Scriptum est enim 2. *Reg.* XX. 3. *Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum*. Ad quem parietem elevavit oculos suos? R. Jehosua ben Levi dicit: Ad parietem Rahab elevavit oculos suos: Scriptum est enim *Jos.* II. 15. *Domus enim ejus hærebat* mu-

במה דת מר אני בצדק אחזה פניך אשבעה
בהקיץ המונהך . וישובו מדרביהם הרעים זו
תשובה . אם עשו כן מה כתיב תמן ואני
אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם וארפא
את ארצם. מיד ויסב. דכתיב ויסב חזקיהו
פניו אל הקיר ויתפלל אל יי'. לאי זה קיר
נשא עיניו . רבי יהושע בן לוי אמר לקירה
של רחב נשא עיניו. כי ביתה בקיר החומה
ובחומה היא יושבת . אמר לפניו רבון כל
העולמים רחב שתי נפשות הצילה לך ראה
כמה נפשות הצולת לה. הדא היא דכתיב
ויבואו הנערים המרגלים ויוציאו את רחב
ואת בית אביה ואת אמה ואת אחיה ואת
כל אשר לה ואת כל משפחותיה הוציא
ויניחום מחוץ למחנה ישראל . חני רבי
שמעון בן יוחי אפילו היא במשפחותיה
מאתים אנשים והלכו ונדבקו במאתים
משפחות כולהן היו ניצלין בזכותה . אבותי
שקרבו לך כל הגרים הללו על אחת כמה
וכמה שתתן לי את נפשי . רבי שמואל בר
נחמן אמר נשא את עיניו בקירה של שונמית
נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם
מיטה ושלחן וכסא ומנורה. אמר לפניו רבון
כל העולמי' שונמית קיר אחד עשתה לאלישע
השבח הזה על אחת כמה וכמ' שתתן לי
את נפשי. רבי חיננא בר פפא אמר נתן
עיניו בקירות בית המקדש בתתם סיפם את
סיפי ומזוזתן אצל מזוזתי והקיר ביני וביניהן
בני אדם גדולים היו ולא היו יכנלין לעלות
ולהתפלל בכל שעה והיו מתפללין בתוך
בתיהם והקבה מעלה עליהן כאילו נתפללו
בבית המקדש . אבותי שעשו לך את כל
השבח הזה על אחת כמה וכמה שתתן לי
את נפשי . ורבנין אמרין נתן עיניו בקירות
לבו שנאמר מעי מעי אוחילה קירות לובי
חומה לי לבי לא אחריש . א' לפניו רבון
העולמים היזרתי על מאתים ומרבעים
ושמונה איברים שנתתה בי ולא מצאתי

muro: Et in muro sita erat: Dixit coram eo: Domine omnium mundorum: Rahab tibi salvavit duas animas; Vide quot animas illi salvavi: Hinc scriptum est *Jos.* VI. 23. *Et ingressi juvenes exploratores eduxerunt Rahab, & parentes ejus, fratres quoque & cunctam supellectilem, & cognationem illius, & extra castra Israel manere fecerunt.* Docet R. Simeon ben Jochai: Vel si in ejus familia fuissent, ducenti viri, & incedentes adhæsissent ducentis familiis, omnes salvati fuissent ejus meritis. Patres mei, qui tibi admoverunt hos omnes proselytos, quanto magis dabis mihi meam animam? R. Samuel bar Nachmam dicit: Elevavit oculos suos ad parietem Sunamitidis: Dictum est enim 2. *Reg.* IV. 10. *Faciamus quæso cœnaculum parietis parvi, & ponamus in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum:* Dixit coram eo: Domine omnium mundorum: Sunamitis parietem unum fecit Elisæo, & ille resuscitavit ejus filium; Patres mei qui tibi fecerunt laudationem istam, quanto magis dabis mihi animam moam? R. Chinna bar Papa dicit: Dedit oculos suos in parietem domus sanctuarii. Dictum est enim *Ezech.* XLIII. 8. *Qui fabricati sunt limen suum intra limen meum, & postes suos juxta postes meos, & murus erat inter me & eos:* Viri magni illi erant, & non poterant adscendere & orare omni tempore, & illi orabant intra domos suas, & Deus S. B. imputabat illis perinde ac orarent in domo sanctuarii: Patres mei, qui tibi fecerunt laudationem istam, quanto magis dabis mihi animam meam? Et sapientes dicunt: Dedit oculos suos in parietes cordis sui: Dictum est enim *Jerem.* IV. 19. *Ventrem ventrem meum doleo, parietes cordis mei turbati sunt mihi in corde meo, non tacebo.* Dixit coram eo: Domine mundorum; Circumivi 248. membra, quæ dedisti mihi, & non inveni, ut tibi irascerer in ullo eorum, quanto magis dabis mihi animam meam? Scriptum est 2. *Reg.* XX. 5. *Factus est sermo Domini ad Isaiam prophetam dicens: Revertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui. Audivi orationem tuam, & vidi lachrymas tuas; ecce sanavi te; & addam diebus tuis quindecim annos.* Dixit illi. Nunc ita illi dices; & nunc ego illi ita dicam: Dixit illi; Vir magnus ille est: Et mihi non credet: Respondit: Est vir valde humilis, & tibi credet; & non exibit plaga in civitatem: *Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii civitatis;* Scriptum est,

Qua-

שהכעסתי אותך באחד מהן על אחת כמה וכמה תינתן לי נפשי. כתיב ויהי דבר יי׳ אל ישעיהו הנביא לאמר. לך ואמרת אל חזקיה נגיד עמי כה אמר יי׳ אלהי דוד אביך שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעתך הנני מוסיף על ימיך חמש עשרה שנה. אמר ליה כדון אמרית ליה הכין. וכדון אנא מימר ליה הכין. אמר ליה גברא רבה הוא ולית הוא מהימנתי. אמר ליה עינוון סגין הוא והוא מהימן לך ולא עוד אלא עוד אלא עדיין לא יצאת בעיר. ויהי ישעיהו לא יצא חצר התיכונה העי׳ כתיב. כד דקם מנשה הוה פרי חורי ישעי׳ בעי מיקטלוניה והוא ערק מן קדמויי ערק לארזא ובלעיה ארזא. חסר ציציתה דגולתיה אתון ואמרין קדמוו אמר לון אזלון ונסרון ארזא ונסרו לארזא ואיתחמי דמא נגר. ולא אבה יי׳ לסלוח. מיכן שאין לו חלק לעתיד לבא. והא כתיב מלבד חטאות מנשה בן יחוקיהו מלך יהודה. נימר עד דלא יחזור ביה. על כל הכעסה אשר הכעיסו מנשה. נימר עד עשה תשובה. והא כתיב כי הוא אמון הרבה אשמה. לא הוסיף אלא חידש. והכתיב וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלם פה לפה. וכי איפשר לבשר ודם למלאות את ירושלם דם נקי פה לפה. אלא שהרג את ישעיהו שהיה שקול כמשה דכתיב ביה פה אל פה אדבר בו. כתיב וידבר יי׳ אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא עליהם את שרי הצבא אשר למלך וילכדו את מנשה בחחים. מהו בחחים. בכירו מניקיא. אמר רבי לוי מולא של נחושת עשו לו ונתנו אותו בתוכה והיו מסיקין תחתיו. כיון שראה שצרתו צרה לא הניח עבודה זרה בעולם שלא הזכירה כיון שלא הועיל לו לכלום אמ׳ זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית

Quando concitaus est Manasse, cucurrit post Isaiam, quærens eum occidere; & ipse aufugit ab ejus conspectu, aufugit in cedrum, & eum absorpsit cedrus; videbantur fimbriæ pallii sui; abeuntes dixerunt coram eo; & ille iis dixit; Ite, dissecate cedrum; & dissecarunt cedrum, & visus est ejus sanguis ex adverso. *Et ob hanc rem noluit Dominus propitiari*. 2. *Reg.* XXIV. 4. Hinc probatur, quod non sit illi pars in seculo futuro. Et hoc scriptum est: *Præter peccata Manasse filii Jehoachim regis Jehuda*. Dicitur, donec pœniteat: *Propter omnes irritationes, quibus irritaverat eum Manasse*. 2. *Reg.* XXIII. 26. Dicit, donec faciat pœnitentiam: Atqui scriptum est 2. *Paral.* XXXIII. 23. *Et multo majora deliquit*: Non addidit, sed innovavit: Atqui scriptum est 2. *Reg.* XXIV. 4. *Et propter sanguinem innocentem, quem effudit plurimum, ut impleret Hierusalem sanguine innocente de ore ad os*: Num potest caro & sanguis implere Hierusalem sanguine innocenti de ore ad os? At eo quod occiderit Isaiam, qui potest æquiparari Mosi: Etenim de eo scriptum est *Num.* XII. 8. *Ore enim ad os loquar ei*. Scriptum est 2. *Paral.* XXXIII. 10. *Locutusque est Dominus ad Manassen, & ad populum ejus, & attendere noluerunt: Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntque Manassen, & vinctum catenis*: Quid significat בחחים? Vinxerunt torquibus: Dicit R. Levi: Vas Æneum illi fecerunt, & in illud indiderunt, & incendebant sub eo: Quando vidit, quod magna esset afflictio ejus, non dimisit Idololatriam in mundo, quam non memoraret. Quando vidit, quod nihil sibi prodesset, dixit: Recordor ego, quod mihi legit pater meus hunc textum in synagoga. *Postquam te invenerint omnia, quæ prædicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus; quia Deus misericors Dominus Deus tuus. Non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis*: *Deut.* IV. 30. Ecce ego illum legam; si exaudiat bonum & si minus Omnes facies erunt æquales: At Angeli ministerii occluserunt fenestras, ne ascenderet oratio Manassis coram Deo S. B. Et Angeli ministerii dicebant coram Deo S. B. Domine mundi: Qui coluit Idololatriam, & statuit simulacrum in templo, tu recipies ejus pœnitentiam? Respondit illis. Si ego non recipiam ejus pœnitentiam, ecce ego occludam portam coram omnibus pœnitentibus. Quid fecit Deus S. B.? Effo-

הנכנסת בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד יי׳ אלהיך ושמעת בקולו. כי אל רחום יי׳ אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. הרי אני קורא אותו אם עונה אותי מוטב ואם לאו הא כל אפיא שוין. והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקבׄה והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקבׄה רבונו של עולם אדם שעבד עבודה זרה והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה. אמר להן אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה לו הקבׄה התר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו הדא דכתיב ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו. אמר רבי לעזר בי רבי שמעון בערבייא צווחין לחתרתה עתרתה. וישיבהו ירושלם למלכותו. במה השיבו שמואל בר בינא בשם רבי אחא ברוח השיבו. כמה דתמר משיב הרוח. וידע מנשה כי יי׳ הוא האלהים. באותה שעה אמר מנשה אית דין ואית דיין. וכי מה עשה בלעם הרשע על ידי שנתן עצה לבלק בן צפור להפיל את ישראל בחרב. אמר לו אלוה של אומה הזו הוא שונא את זנות אלא העמידו בנותיכם בזימה ואתם שולטין בהן. אמר ליה ומישמע לי אינון אמר ליה אקיה אקים בנתך קומוי וינון חמיין ושמעין לך. הדא היא דכתיב ראש אומות בית אב במדין הוא. מה עשו בנו להן קנקלין מבית הישימון עד הר השלג והושיבו שם נשים מוכרות מיני כיסנין. הושובו את הזקינה מבחוץ ואת הנערה מבפנים. והיו ישראל אוכלין ושותין והיה אחד מהן יוצא לטייל בשוק וליקח לו חפץ מן החנווני והיתה הזקינה מוכרת לו את החפץ בשווין והנערה אומרת לו בא וטול לך בפחות כן ביום הראשון וכן ביום השני וכן ביום השלישי והיתה אומרת לו מיכן והילך אתה כבן בית היכנס ובור לך וכיון שהיה נכנס

Effodit illi foramen ſub ſolio gloriæ ſuæ, & audiit ejus orationem. Hinc ſcriptum eſt 2. *Paral.* XXXIII. 13. *Deprecatuſque eſt eum, & obſecravit intente, & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum*. Dicit R. Elieſer filius R. Simeonis; In Arabia חתרתה vocant עתרתה: ſc. *exaudivit reduxitque eum Hieruſalem in regnum ſuum*: Quomodo reduxit? Samuel bar Bina nomine R. Acha: Spiritu eum reduxit: Sicuti ta dicis. Spiritus reduxit. *Et cognovit Manaſſes, quod Dominus ipſe eſſet Deus*. Tunc dixit Manaſſes; Eſt judicium, & eſt judex. Quid fecit Balaam impius? Quia dedit conſilium Balac filio Sephor, ut caderent Iſraelitæ in gladio. Dixit illi: Deus hujus gentis odit ſcortationes; Statuite filias veſtras data opera, & vos illis dominabimini. Reſpondit illi: Ecquis auſcultabit mihi? Dixit illi; Statue filiam tuam coram illis; quando hoc viderint, tibi auſcultabunt. Hinc ſcriptum eſt *Num.* XXV. 15. *Principis nobiliſſimi Midianitarum*. Quid fecerunt? Ædificarunt illis cancellos a Betiſimon uſque ad montem Selag; & ibi collocarunt mulieres vendentes ſpecies placentarum. Et ſtatuerunt vetulam extrinſecus, & intrinſecus puellam: Et Iſraelitæ edebant, & bibebant, & ſiquis ex iis egrederetur, ut deambularet in platea, ut quæreret ſibi, quæ deſideraret ex diverſorio; & vetula illi vendebat, quæ deſiderabat æquo pretio; & puella illi dicebat, veni & tolle quod tibi placet. Ita factum eſt die primo, ſecundo & tertio; Et ipſa illi dicebat; Hinc & ulterius tu ſis ſicut filius domus, ingredere, & elige tibi. Poſtquam erat ingreſſus, ibi erat bombylius plenus vino ex vino Ammonitico, quod erat validum, & cum eſſet in corpore ſeducebat ad ſcortationes, & ejus odor erat levis; & nondum erat vetitum vinum libaminis Gentilium Iſraelitiis; Et ipſa illi dicebat: Placetne tibi bibere poculum vini? Et ille reſpondebat; maxime: Et ipſa illi dabat, & ille bibebat; Et poſtquam biberat vinum, ardebat in eo ſicut venenum ſerpentis: Et ille dicebat: Auſculta mihi: & illa reſpondebat; Placetne tibi, ut auſcultem tibi? Et ille reſpondebat; maxime. Statim illa educebat imaginem Pehor de ſinu ſuo, eique dicebat; Si hunc adoraveris, ego tibi auſultabo. Et ille reſpondebat. Num ego adorabo Idololatriam? At illa dicebat: Tu hanc non adorabis; Sed te illi detege: Hoc eſt quod dixerunt ſapientes: Si quis ſe detegat τῷ Baal Pehor; Hic eſt ejus cultus; Si projiciat lapidem τῷ Markolis; hic eſt ejus cultus.

היה שם צרצור מלא יין מן היין העמוני שהוא קשה והוא את הגוף מפתה לזנו' והיה ריחו מפעפע ואדיין לא נאסר יין נסך של גוים על ישראל והיתה אומרת לו רצונך לשתות כוס יין והוא אומ' לה הין והיא נותנת לו והוא שותה וכיון שהיה שותה היה היין בוער בו כבריסה של עכינה והוא אומר לה הישמעי לי והיא אומרת לו רצונך שאשמע לך והוא אומר הין מיד היתה מוציאה לו טפוס של פעור מתוך חיקה שלה והיתה אומרת לו השתחוה לזה ואני נשמעת לך . והוא אומר לה וכי לעבודה זרה אני משתחוה והיתה אומרת לו אין את משתחוה אלא במגלה עצמך לו זו היא שאמרו חכמים הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו. והזורק אבן למרוליס זו היא עבודתו והיה שם צרצור מלא יין מן היין העמוני שהוא קשה שהוא מפתה את הגוף לזנות והיה ריחו מפעפע ואדיין לא נאסר יין נסך על ישראל והיתה אומרת לו רצונך לשתות כוס יין והוא אומר הין והיא נותנת לו והוא שותה כיון שהוא שותה היה היין בוער בו כבריסה של עכנא והוא אומר לה הישמעי לי והיתה אומרת לו הינזר מתורת משה ואני נשמעת לך . הדא היא דכתיב המה באו בעל פעור וינזרו לבושת ויהיו שיקוצים כאהבם . עד שנעשו שיקוצים לאביהם שבשמים . אמר רבי לעזר מה המסמר הזה אי איפשר לו לפרוש מן הדלת בלא עץ כך אי איפשר לפרוש מן הפעור בלא נפשות. מעשה בסובתה מאולם שהשכיר חמורו לגויה אחת להשתחוות לפעור כיון שהגיעו לביתו של פעור אמרה לו המתן לי כאן עד שאיכנס ואשתחוה לפעור . כיון שיצאת אמר לה המתיני לי כאן עד שאיכנס ואעשה כמות שעשית מה עשה נכנס ועשה את צרכיו וקינח עצמו בחוטמו של פעו' והיו הכל מקלסין לפניו ואומרי' לא עשה אדם כשם שעשה זה. מעשה במנחם איש גופתה אריח שהיה מגלגל בחביות ובא אליו שרו של פעור בלילה. מה עשה נטל את השפוד

Et ibi erat bombylius plenus vino ex vino Ammonitico, quod erat validum, quia ſtimulabat corpus ad ſcortationes, & ejus odor erat levis; & nondum erat vetitum vinum libaminis Iſraelitis. Et ipſa illi dicebat: Placetne tibi bibere poculum vini? Et ille reſpondebat: maxime. Et illa ipſi dabat & ille bibebat; Poſtquam biberat, in eo ardebat ſicut venenum ſerpentis: ipſe illi dicebat: Auſculta mihi; Et ille reſpondebat. Separa te a lege Moſis, & ego tibi auſcultabo. Hinc ſcriptum eſt *Oſe.* IX. 10. *Ipſi autem intraverunt ad Baal Pehor, & abalienati ſunt in confuſione, & facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt*. Donec facti ſunt abominabiles eorum patri, qui in cœlis eſt. Dicit R. Elieżer: Sicut clavus iſte non poteſt ſeparari ex porta ſine ligno, ita pariter non poteſt ſeparari ex Pehor ſine animabus: Narratur de vetula ex Ulam quæ locavit aſinum ſuum cuidem fœminæ gentili, ut adoraret Pehor; quando acceſſerunt ad domum Pehor, dixit illi; expecta me hic, donec ingrediar, & adorem Pehor; Poſtquam egreſſa eſt, dixit: Expecta me hoc loco, donec faciam, quod tu feciſti. Quid fecit? Ingreſſus, fecit, quod ſibi erat opus, & abſterſit ſe naſo Pehor; & omnes illum in ejus conſpectu laudabant dicentes; Nemo fecit ſicut iſte fecit. Narratur de Menachem viro de villa, Guphta, qui ſe convolvebat in dolio; & venit ad eum princeps Pehor noctu: Quid fecit? Sumto veru inſurrexit contra illum, & ab ſe fugavit. Veniens ad eum nocte ſecunda dixit ei. Menachem cur me vilipendis? Timuit ab eo: eique dixit: Præterea te vilipendam. Narratur de quodam principe, qui venit de urbe maritima, ut adoraret Pehor. Dixit: Afferte mihi bovem unum, arietem unum, ovem unam, ut adorem Pehor. Dixerunt illi: Hæc omnia tibi non ſunt neceſſaria; ſed ſatis eſt ut te illi detegas: Quid fecit? Concitavit contra illos accuſatores, & ipſi eos verberarunt, & contuderunt eorum cerebra ſecuribus; & illis dixit; Sic vobis; & Idolis veſtris. Scriptum eſt *Num.* XXV. 4. *Et iratus Dominus contra Iſrael dixit Dominus ad Moſen. Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem.* Dixit illi: Numera principes eorum, ut judicentur, & occidantur contra ſolem. Hioc ſcriptum eſt: *Et dixit Moſe ad Judices Iſrael; Occidat unuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Baal Pehor*. Quot erant judices Iſrael? Septem myriades, & octo millia, & ſexcen-

ועמד עליו וברח ממנו . בא אליו בלילה
השני אמר לו מנחם מה אתה מקללני .
נתיירא ממנו ואמר לו עוד איני מקללך .
מעשה בשלטון אחד שבא ממדינת הים
להשתחוות לפעור . אמר להן הביאו לי פר
אחד איל אחד כבש אחד להשתחות לפעור .
אמרו לו אין אתה זקוק לכל אילו אין אית
אלא במגלה עצמך לו . מה עשה גירה
בהם סניגורים והיו מכין אותן ומפציין את
מוחיהם בגיזירין ואומר להן אין לכם
ולטעותכם . כתיב ויחר אף יי׳ בישראל .
ויאמר יי׳ אל משה קח את כל ראשי העם
והוקע אותם ליי׳ נגד השמש . אמר לו
הושב את ראשיהם דיינים עליהם ויהיו
הורגים בחטאים נגד השמש הדא היא
דכתיב אמר משה אל שופטי ישראל הרגו
איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור . כמה הם
שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונת אלפים
ושש מאות . שרי אלפים . שש מאות . שרי
מאות ששת אלפים . שרי חמשים שנים עשר
אלף . שרי עשרות ששים אלף . נמצאו
שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונת אלפים
ושש מאות . אמר לון כל חד מינכון יקטול
תריי נמצאו הרוגין חמש עשרה ריבוא
ושבעת אלפי׳ ומאתי׳ . והנה איש מבני ישר׳
בא ויקרב אל אחיו את המדיינית לעיני
משה . מהו לעיני משה כאינש דמר הא גו
עינך משה אמר לו אין צפורה מדינית ואין
טלפיה סדוקות זו טהורה וזו טמאה . והיה
שם פינחס אמר אין כאן אדם שיהרגנו
ויהרג על ידיו איכן הם האריות גור אריה
יהודה . דן גור אריה . בנימן זאב יטרף .
כיון שראה פינחס שאין אדם מישראל עושה
כלום מיד עמד פינחס מתוך סנהדרין שלו
ולקח את הרומח בידו . ונתן את הברזל
תחת פסיקיא שלו . התחיל מסתמך על עץ
שלה עד שהגיע לפתחו . כיון שהגיע לפתחו

centi. Principes millium, erant ſexcenti; principes centum erant ſex millia; principes quinquaginta erant duodecim millia; principes decem erant ſexaginta millia; deprehenduntur judices Iſrael fuiſſe ſeptem myriades, & octo millia, & ſexcenti. Dixit illis: Unuſquiſque ex vobis occidat duos; deprehenditur, quod occiderint quindecim myriades, & ſeptem millia, & ducentos: *Et ecce unus de filiis Iſrael intravit coram fratribus ſuis ad Midianitidem in oculis Moſis. Num.* XXV. *6.* Quid ſignificat *in oculis Moſis*? Quaſi vir, qui dicat; In oculis tuis Moſe: Dixit illi: Moſe eſt Zephora Midianitis, & ejus ungues non ſunt fiſſi; hæc eſt pura, & illa immunda? & ibi erat Pinchas dicens: Nemo eſt hic, qui eum occidat, & occidatur manu ejus? Ubi ſunt leones? *Catulus leonis Jehuda. Geneſ.* XLIX. *9. Dan catulus leonis. Deut.* XXXIII. *22. Benjamin lupus diſcerpens. Geneſ.* ibid. Quando vidit Pinchas, quod nemo ex Iſrael faceret: ſtatim conſurgens Pinchas ex medio ſui Synhedrii, & accepta lancea manu ſua, & poſuit ferrum ſub ſuo cingulo; Incepit inniti ejus ligno, donec pervenit ad ejus portam, quando pervenit ad ejus portam; dixit: Unde venis, & quo vadis? Pinchas illis reſpondit: Nonne vos fatemini, quod tribus Levi ſit prope tribum Simeonis in omni loco? Dixerunt; Permittite illi. Fortaſſe Phariſæi hoc permiſerunt: Poſtquam ingreſſus eſt, fecit illi Deus S. B. ſex miracula: Miraculum primum; quod ſit conſuetudo, ut alter ab altero ſeparetur; at Angelus alterum cum altera conjunxit. Miraculum ſecundum: Direxit lanceam contra vulvam alterius, ut alterius membrum virile appareret intra ejus vulvam, propter foramina, ne dicerent: ipſe quoque inter eorum humeros ingreſſus eſt cum illis, & fecit, quod ſibi fuit opus. Tertium miraculum; Occluſit Angelus eorum ora, ne poſſent exclamare. Miraculum quartum; Non exſilierunt ex lancea; ſed ſteteruut in loco ſuo: Miraculum quintum: Elevavit illi Angelus ſuperliminare, ut ambo egrederentur inter ejus humeros. Miraculum ſextum: Poſtquam egreſſa eſt plaga, quæ deſtruebat populum; quid fecit? Projecit eos in terram, & ſtans oravit: Hinc ſcriptum eſt *Num.* XXV. *9. Et ſtans oravit Pinchas, & ceſſavit plaga.* Quando venerunt Iſraelitæ ad vindicandam vindictam Midian, invenerunt ibi Balaam filium Beor: Quid venit ad faciendum? Venit ut acciperet mercedem quatuor & viginti millium, qui oc-

אמר לו מאיין ולאיין פינחס אמר להו אין אתם מודין לי ששבטו של לוי אצל שבטו של שמעון בכל מקום. אמרו הניחו לו שמא התירו פרושים את הדבר. כיון שנכנס עשה לו הקבה ששה ניסים. הנס הראשון דרכן לפרוש זה מזה והדביקן המלאך זה לזה. הנס השני כיון את הרומח כנגד הקיבה מלה כדי שתהא זכרותו נראית מתוך קיבה שלה מפני הנוקרנין שלא יהו אומר אף הוא בין כתיפיו נכנס עמהן ועשה את צרכיו. הנס השלישי סת' המלאך את פיהן ולא היו יכולין לצווח. הרביעי לא נשמטו מן הזיין אלא עמדו במקומן. הנס החמישי הגביה לו המלאך את השקוף כדי שיצאו שניהן בין כתיפיו. הנס השישי כיון שיצא את הננף שהורה מחבל בעם מה עשה השליכן לארץ ועמד ונתפלל הדא היא דכתיב ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה. כשבאו ישראל לנקום נקמת מדין מצאו שם בלעם בן בעור. וכי מה בא לעשות. בא ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שמתו מישראל על ידו בשיטים. אמר ליה פינחס לא דברייך עבדת ולא דבלק עבדת. לא דברייך עבדת דמר לך לא חיזיל עם שלוחי בלק ואזלת. ולא דבלק עבדת אמר לך אי זיל לייט ישראל וברכתנון. אף אני איני מקפחך שכרך. הדא היא דכתיב ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל על חלליהם. מהו על חלליהם שהיה שקול כנגד כל חלליהם. דבר אחר על חלליהם מה חלליהם אין בהן ממש אף הוא אין בו ממש. דבר אחר על חלליהם שהיה צף כנגד כל חלליהם. והיה פינחס מראה לו את הציץ והוא שוקע ויורד. דבר אחר על חלליהם אלא מלמד שנתנו לו ישראל שכרו משלם ולא קיפחוהו. דואג אדם גדול בתורה היה באו ישראל ושאלו את דוד לחם הפנים מהו שידחה את השבת. אמר להם סידורו

occiderunt ex Iſrael ejus cauſa in Schitim. Dixit illi Pinchas: Præceptum tuum non feciſti, neque præceptum Balac feciſti; Præceptum tuum non feciſti, quia dictum eſt tibi: Ne eas cum legatis Balac; & iviſti; neque præceptum Balac feciſti, qui tibi dixit: Vade ad maledicendum Iſrael, & tu benedixiſti; ita pariter ego non amputabo mercedem tuam: Hinc ſcriptum eſt *Numer.* XXXI. 8. *Balaam quoque filium Beor magum interfecerunt filii Iſrael ſuper eorum cadavera:* Quid ſignificat *ſuper eorum cadavera?* quod is æquipararetur eorum cadaveribus: Alia expoſitio: *Super eorum cadavera;* Sicut in eorum cadaveribus nihil eſt ſolidum, ita pariter in eo nihil eſt ſolidum: Alia expoſitio: *Super eorum cadavera.* Quod ipſe muſſitaret contra omnia eorum cadavera: Et Pinchas illi oſtendebat laminam, & ipſe abſorbebatur, & deſcendebat. Alia expoſitio: *Super eorum cadavera:* Docet, quod dederint illi Iſraelitæ mercedem ſuam perfectam, & eam non amputarunt. Doeg vir inclitus in lege erat; venientes Iſraelitæ quæſierunt a David; Panis facierum num pellit Sabbathum? Reſpondit illis: Ejus ordinatio pellit Sabbathum; at ejus depſio, & commixtio non pellit Sabbathum: Et erat ibi Doeg dicens. Quis eſt iſte, qui venit ad docendum coram me? Reſponderunt illi: Iſte eſt David filius Iſai. Statim abiens dedit conſilium Saul regi Iſrael, ut occideret Nob civitatem ſacerdotum; Hinc ſcriptum eſt 1. *Sam.* XXII. 17. *Et ait rex emiſſariis, qui circumſtabant eum: Convertimini, & interficite ſacerdotes Domini; nam manus eorum cum David eſt &c.* Uſque ad locum *Et non indicaverunt mihi.* Dicit R. Samuel bar R. Iſaach: Abner & Amaſa illi erant. Dixerunt illi: Non eſt tibi poteſtas ſuper nos, niſi pro hoc cingulo, & pro hoc pallio; Ecce lacerabimus tibi: *Et non iverunt ſervi regis, ut immitterent manus ſuas in ſacerdotes Domini. Et ait rex ad Doeg:* Dicit R. Jehuda bar Pazi; לדויג ſcriptum eſt; Dixit illi: Sis apprehenſus ſicut piſcis; Tu peccaſti multa peccata: *Convertere tu, & irrue in ſacerdotes Domini. Et converſus Doeg Idumæus, irruit in ſacerdotes &c.* Non ita docet R. Chijah: Non præficiunt ſimul duos ſacerdotes magnos; At docet, quod omnes digni fuerint, ut eſſent ſummi ſacerdotes: Quomodo fuit rejectus? R. Chanina & R. Jehoſua ben Levi; Alter dicit: Ignis egreſſus eſt de domo ſancti ſanctorum; & combuſſit in eorum circuitu. Et alter dicit:

דוחה את השבת לא לישתו ולא עריכתו דוחין את השבת. והיה שם דואג ואמר מי הוא זה שבא להורות לפניי אמרו לו דוד בן ישי הוא מיד הלך ונתן עצה לשאול מלך ישראל להמות את נוב עיר הכהנים הדא היא דכתיב ויאמ׳ המלך לרצים הניצבים עליו סובו והמיתו את כהני יי׳ כי גם ידם עם דוד וגו׳ עד ולא גלותו את אזניו מי היו. אמר רבי שמואל בר רב יצחק אבנר ועמשא היו. אמרו ליה כלום אית לך עלינן אלא הדין זונר׳ והדין כלינירין הא טריפין לך ולא אבו עבדי המלך לשלוח את ידם בכהני יי׳. ויאמר המלך לדוייג. אמר רבי יהודה בר פזי לדויג כתיב אמר לו נתפשתה כדג. אתה עברתה רבתה סוב אתה ופגע בכהני יי׳. ויסב דואג האדומי ויפגע בכהנים וגו׳. לא כן תני רבי חייה אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת. אלא מלמד שהיו כולם ראויין להיות כהנים גדולים. כיצד נתרחק. רבי חנינה ורבי יהושע בן לוי חד אמר אש יצאה מבית קודש הקדשים וליהטה סביבותיו. וחרנה אמר תלמידים וותיקים נזדווגו לו והיו למידים והוא שכח לקיים מה שנאמר חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל. אחיתופל אדם גיבור בתורה היה. כתיב ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא תשעים אלף זקינים מינה דוד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עמהן הדא היא דכתיב ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף. ויסף תלתין. עוד תלתין. ופשוטיה דקרייה תלתין הרי תשעין. את מוצא בשעה שבא דוד לשאת את ארון ברית יי׳ לא נשאו כתורה וירכיבו את ארון ברית האלהי׳ על עגלה חדשה וגו׳. והוה ארונא טעין כהניא לרומא וטריף לון לארעא. טעין כהנייא לרומא וטריף לון לארעא. שלח דוד ואייתי לאחיטופל. אמר ליה לית את אמר לי מה

cit: Discipuli pii parati erant pro eo, & ipse docebat, & ipse obliviscebatur confirmare, quod dictum est *Job* XX. 15. *Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus*. Achithophel erat vir præstans in lege: Scriptum est 1. *Sam.* VI. 1. *Congregavit rursum David omnes electos ex Israel triginta millia*. R. Berachia nomine R. Aba bar Channa: Nonaginta millia seniorum numeravit David die uno, at non numeravit Achithophel cum illis: Hinc scriptum est: *Congregavit rursum David omnes electos ex Israel triginta millia*: Et addidit triginta; præterea triginta: ex sensu literali textus triginta, ecce nonaginta. Tu deprehendis, quando venit David ad transferendam arcam fœderis Domini, quod non portaverint juxta legem: Dictum est 2. *Sam.* VI. 3. *Et imposuerunt arcam fœderis Domini super plaustrum novum &c.* Atqui arcam portabant sacerdotes, ut extollerent & allisit iu terram. Portabant sacerdotes, ut exollerent, & allidebat in terram: Misit David, ut vocaret Achithophel. Dixit illi: Tu mihi non dixisti, quænam sit ratio arcæ. Portant sacerdotes, ut extollant, & allidit in terram; portant sacerdotes, ut extollant, & allidit in terram. Respondit illi: Mitte ad consulendum illos sapientes Misnæ. Dixit David; Si quis sciat quomodo hoc statuendum sit, & non statuat, finis erit, ut stranguletur. Dixit rem coram eo, & ipse confirmavit. Hinc scriptum est 2. *Sam.* VI. 13. *Cumque transcendissent, qui portabant arcam Domini sex passus, immolabant ovem, & arietem*. R. Chanina, & R. Mena, alter dicit; ad singulos passus bovem, & arietem, & in fine septem boves, & septem arietes. Et alter dicit: Ad singulos passus septem juvencos, & septem arietes, & in fine bovem & arietem. Dixit Deus S. B. τῷ Achithophel. Quod pueri quotidie dicunt in synagoga, illi non dixisti. Scriptum est *Num.* VII. 9. *Filiis autem Caath non dedit, quia in sanctuario serviunt, & onera propriis portant humeris*. Et hoc illi dixisti. Et sic tu deprehendis; quando venit David, ut effoderet fundamenta domus sanctuarii, effodit quindecim cubitos, & non invenit abyssum, at in fine invenit vas, & voluit illud extollere. Respondit illi: Tu non potes. Dixit illi: qua de de causa? Respondit: Quia hoc subjicit abyssum. Dixit illi: Unde probas? Respondit: Ex eo tempore, quo audire fecit Deus vocem in Sinai: *Ego Dominus Deus tuus*: Contremuit terra, & considit, & ego po-

לדין ארונא דו טעין כהנייא לרומא וטריף
לון לארעא . טעין כהנייא לרומא וטריף
לון לארעא . אמר ליה שלח שאול לאילין
חכימיא דמתניתא . אמר דוד מאן לידע
למימחה ולא מקימה יהא סופיה מתחנקא.
אמר דבר קומוי והוא קאים . הדא היא
דכתיב ויהי כי צעדו נושאי ארון יי׳ ששה
צעדים ויזבח שור ומריא. רבי חנינה ורבי
מנא חד אמר על כל צעידה וצעידה שור
ומריא ובסוף שבעה פרים ושבעה אלים .
וחרנה אמר על כל צעירה וצעידה שבעה
פרים ושבעה אלים ובסוף שור ומריא . אמר
הקב״ה לאחיתופל מילה דמיינקייא אמרין
בכנישתא בכל יום לא אמרת ליה׳. ולבני
קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף
ישאו . ודא אמרת ליה . וכן ארת מוצא
בשעה שבא דוד לחפור תימליוסים של בית
המקדש חפר חמש עשר מאוון דאמין ולא
אשכח תהומא ובסופא אשכח חד עציץ
ובעא מירמיתיה. אמר ליה לית את יכיל .
אמר ליה למה . אמר ליה דנא הכא כביש
על תהומא. אמר ליה ומן אימת את הכא.
אמר ליה מן שעתא דשמע רחמנא קליה
בסיני אנכי יי׳ אלהיך רעדת ארעא ושקועת
ואנא יהיב הכא כביש על תהומא אף על
גב כן לא שמע ליה. כיון דרימיה סליק
תהומא ובעא מטפא עלמא והוה אחיתופל
קאים תמן אמר כדון דוד מתחנק ואנא
מליך . אמר דוד מאן דחכם דירע מקימתיה
ולא מקים ליה ייא סופיה מתחנקא . אמר
מה דאמר ואוקמיה. התחיל דוד אומר שירה
שיר המעלות. שיר למאה עולות . על כל
מאה אמה היה אומר שירה. אף על גב כן
הוה סופה מתחנקה . אמר רבי יוסי הדא
היא דמתלא אמרה צריך בר נש חשיש על
לווטייה דרבה אפילו על מגן. רבי ירמיה
בשם רבי שמואל בר יצחק מגילה שמסר
שמואל לדוד אמרה אחיתופל בריח הקודש.
ומה הוה אחיתופל עביד כד הוה בר נש
אזל ממלך ביה במילה הוה אמר ליה איזול
עביד כן והכן ואין לית את מהימן לי אזל
ושאיל באורים ותומים והוה אזל שאל ומשכח
ליה כן . הדא היא דכתיב ועצת אחיתופל
אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל וגו׳ .
איש קרי ולא כתיב . לא יכלו הכתובים
לקרותו איש. ביצר נתרחק. ואחיתופל ראה
כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את חמורו

posui hoc vas quod subjiciat abyssum ; licet ita sit ; illum non audiit : Quando illud elevavit, ascendit abyssus, & periculum fuit, ut denergeret mundum, ibi stabat Achithophel dicens : Nunc David strangulatur ; & ego regnabo. Dixit David : Ille sapiens, qui novit constituere, & non constituit, finis ejus erit, ut strangulетur : Incepit David dicere canticum ; *Canticum graduum*. Canticum pro centum gradibus. Ad singulos centum gradus dicebat canticum. Licet ita esset, ejus finis fuit ut strangularetur. Dicit R. Jose : Hoc est proverbium ; Vir curam habere debet de maledictione sui magistri vel si fuerit gratis : R. Jeremia nomine R. Samuel bar Isaach. Volumen, quod tradidit Samuel David, dicebat, Achithophel in spiritu sancto. Quid fecit Achithophel ? Quando quis veniebat, ut eum de re aliqua consuleret ; Dicebat ; Vade, atque ita, atque ita facies ; si mihi non credis, vade & interroga in Urim, & Thummim ; & ipse ibat ad interrogandum ; atque ita oblivіscebatur. Hinc scriptum est 2. *Sam.* XVI. 23. *Consilium autem Achithophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret &c.* Vir vocatur ; at non scriptum est. Non possunt scripturæ vocare eum virum : Quomodo remotus est ? Dictum est 2. *Sam.* XVII. 23. *Porro Achithophel videns, quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum &c.* Tria præcepit Achithophel filiis suis dicens : Ne rebelletis contra regnum domus David ; eo quod deprehendimus, quod Deus S. B. eos honoret vel in publico, neque negotiamini cum eo, cui sit fortuna secunda. Si fuerit clausula clara, serite triticum pulchrum ; At ignoratur, utrum claritas explicanda sit de rore, an de æstu : Gechasi fuit vir præstans in lege, at hæc tria in eo erant, sc. oculus avarus & impudens in scortationibus ; & non confitebatur resurrectionem mortuorum ; oculus avarus : quando Elisæus sedebat in academia, Gehasi stabat ad portam, & ejus discipuli eum videntes dicebant ; Gehasi non est ingressus, & nos ingressi sumus ; & ipse docebat, quod sibi dictum erat ; & nemo ex eo utilitatem percipiebat. Postquam rejectus est, quid scriptum est ? *Dixerunt filii prophetarum ad Elisæum : Ecce locus in quo habitamus coram te, angustus est nobis.* 2. *Reg.* VI. 1. Non confabulabantur cœtus discipulorum, qui ibi erant : Et impudens in scortationibus, quod ita dixit Sunamitidis marito suo. *Animadverto, quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.* 2. *Reg.* IV. 9.

Di-

וגו'. שלשה דברים צוה אחיתופל את בנין
אמר להם אל תמרדו במלכות בית דוד
דאשכחנן דקודשא בריך הוא נסיב לון אפין
אפילו בפרהסיא. ואל תשאו ותתנו על מי
שהשעה משחקת לו. ואם היתה העצרת
ברורה זרעו חטים יפות. ולא ידעין אם
ברורה בטל ואם בדורה בשרב. גיחזי אדם
גיבור בתורה היה אלא שהיו בו שלשה
דברים עין צרה ופרוץ בערוה ולא היה
מודה בתחיית המתים. עין צרה בשעה שהיה
אלישע יתיב בתינוייה הוה גיחזי יתיב ליה
על תרעא ותלמידייא חמיך ליה ואמרין
גיחזי לא עאל ואנן עלון. והורה הנייו
מתאמר ובר נש לא מיתהני כלום. כיון
שנתרחק מה כתיב תמן ויאמרו בני הנביאים
אל אלישע הנה נא וגו'. המקום אשר אנחנו
יושבים שם לפניך פר ממנו. לא אסחין
אוכלוסייא דתלמידייא דהוון תמן. ופרוץ
בערוה שכן השונמית אומרת לאישה הנה
נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עובר
עלינו תמוד. אמר רבי יונה הוא קדוש ואין
תלמידו קדוש. אמר רבי אבון שלא הביט
בה מימיו. ורבנין דקיסרין אמרין שלא
ראה טיפת קרי על בגדיו מימיו. אמתיה
דרבי שמואל בר רב יצחק אמר אנא הוינא
משזגה מנוי דמרי מן יומוי לא חמית מילה
בישא במאנוי דמרי. כתיב ויגש גיחזי
להדפה מהו להדפה. אמר רבי יוסי בן
חנינה שנתן ידו בהוד שביופיה בין דדיה.
ולא היה מודה בתחיית המתים את מוצא
בשעה שבא אלישע להחיות את בנה של
שונמית אמר לו קח משענתי בידך ולך כי
תמצא איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא
תעננו. והוא לא עבד כן אלא כד פגע בר
נש ביה ואמר ליה מאין ולאיין גיחזי וו.
אמר ליה אנא אזיל מחיה מתים וו. אמר
ליה לית דמחיה מתים אלא הקב״ה דכתיב
ביה יי' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. אזל
ליה ולא עבד כלום. חזר לגביה אמר ליה
אנא ידע אילו הוה דמיך לא הוה מיתער
על ידך. את מוצא בשעה שבא נעמן שר
צבא מלך ארם אצל אלישע בא אליו בסוסו
וברכבו. אמר יוחנן בסוסו כתיב. בעא מיתן
ליה דהב וכסף אסטלוון ולבושין אבנים
שובות ומרגליות ולא קיבל עליו. הדא
היא דכתיב ויפצר בו לקחת וימאן. אתא
גיחזי ואמר חי יי' כי אם רצתי אחריו

Dicit R. Huna: Ipse erat sanctus, at ejus discipulus non erat sanctus. Dicit R. Abun: Quod nunquam eam inspexerit a diebus suis. Et sapientes Cæsarienses dicunt; Quod non viderit guttam casus nocturni super vestem suam a diebus suis: Ancilla R. Samuel bar R. Isaach. Ego semper lavavi vestes mei domini, & nunquam rem malam inveni in vestibus domini mei. Scriptum est ibid. *Et accessit Gehasi, ut removeret eam.* Quid significat: *Ut removeret eam?* Dicit R. Jose ben Chanina; quod immiserit manum suam in pulchritudinem, quæ erat inter ejus ubera. At non confessus est resurrectionem mortuorum. Tu deprehendis; quando venit Elisæus ad resuscitandum filium Sunamitidis, dixit illi: *Tolle baculum meum in manu tua, & vade: Si occurrerit tibi homo, ne salutes eum, & si salutaverit te quispiam, ne respondeas illi.* 2. *Reg.* IV. 29. At ille ita non fecit: Sed siquis sibi occurreret, dicebat: Unde venis, & quo vadis Gehasi? Respondebat: Ego vado ad resuscitandum mortuos. Dicebat ille; non potest resuscitare mortuos nisi Deus S. B. Scriptum est enim 1. *Sam.* II. 6. *Dominus mortificat, & vivificat, & deducit ad inferos, & reducit.* Abiit, & nihil fecit. Reversus ad eum dixit illi; Ego novi; Si obdormisset, per te non esset expergefactus, iterum adscendit, & didicit orationem, & exauditus est; tu deprehendis: Quando venit Naaman princeps militiæ regis Syriæ ad Elisæum, venit cum equo & curru: Dicit Jochanan: *In curru* scriptum est: Voluit illi dare aurum & argentum, clamydes, & vestimenta, lapides pretiosos, & margaritas, & noluit ab eo accipere. Hinc scriptum est 2. *Reg.* V. 16. *Cumque vim faceret, penitus non acquievit.* Venit Gehasi, & dixit: *Vivit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo gentili.* Ibid. מוסה sc. *vitium* scriptum est: Adiens accessit ad eum; & accepit; quod accepit, & abscondit in suo cœnaculo. Cum venisset ad Elisæum, illi dixit: Unde venis, & quo vadis Gehasi? Excepisti præmium mercedis justorum. *Qui respondit non ivit servus tuus quoquam. At ille ait: Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & aurum &c.* Ibid. Nunc accepisti lapides pretiosos, & margaritas. Idcirco & lepra Naaman adhæsit in eo. Scriptum est 2. *Reg.* IV. 3. *Quatuor ergo viri erant leprosi juxta introitum portæ &c.* Et quinam erant? R. Jehuda nomine Rab. Gehasi, & tres ejus filii erant.

ולקחתי מאתו מאומה . מומה כתיב ׳ אזל
ומטא ביה ונסב מה דנסב ואטמרון
בעיליתיה. אתא גבי אלישע אמר ליה מאין
ולאין גיחזי . מיאנתה מתן שכרן של
צריקין. אמר לו לא הלך עבדך אנה ואנה.
ויאמר לא ליבי הלך כאשר הלך איש מעל
מרכבתו לקראתך העת לקחת כסף וזהב
וגו׳. העת לקחת אבנים טובות ומרגליות .
לפיכך צרעת נעמן תדבק בו. כתיב וארבעה
אנשים היו מצורעים פתח השער וגו׳. ומי
היו רבי יהודה בשם רב גיחזי ושלשת בניו
היו . כתיב ויבא אלישע דמשק ובן הדד
מלך ארם חלה וגו׳. מה אזל בעי מיעבד
תמן אזל בעא מקרבא לגיחזי ואשכחיה
מוחלט. מיכן שדוחין בשמאל ומקרבין בימין.
אמר רבי יוחנן בחוץ לא ילין גר דלתיי
לאורח אפתח. מיכן מדוחין בשמאל ומקרבין
בימין. לא כשם מעשה אלישע שדחה את
גיחזי בשתי ידיו . שני חלאים חלה אלישע
אחד כדרך הארץ . ואחד שדחה את גחזי .
רבי חנניה ורבי יהושע בן לוי בשעה שנמנו
ואמרו שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין
להן חלק עולם הבא. יצתה בת קול ואמרה
המעמך ישלמנה כי מאסת אלא כי אתה
תבחר ולא אני ומה ידעת דבר. ביקשו לצרף
את שלמה עמהן בא דוד ונשתטח לפניהן
ויש אומר אש יצאת מבית קודש הקדשים
וליהטה סביבותיהם . חדר עילה הוה יליף
מצלי ומתענה. כיון שנמנה עמהן צלי ולא
איתעני . דורשי רשומות אמרו כולהם יש
להם חלק לעולם הבא מה טעמא לי גלעד
ולי מנשה אפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי.
מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי. לי
גלעד זה אחאב מלך ישראל שנפל ברמות
גלעד . לי מנשה כשמועו . אפרים מעוז
ראשי זה ירבעם בן נבט אפרתי . יהודה
מחוקקי. זה אחיתופל. מואב סיר רחצי זה
גיחזי . על אדום אשליך נעלי זה דואג
האדומי. אמרו ישראל לפני הקב״ה רבון כל
העולמים מה נעביד ודוד מלכא דישראל
מיקל לון אנשי דמים ומרמה לא יחצו
מיהם . אמר לון עלי לעשותן ריעים אילו
לאילו . עלי פלשת אתרועע. עלי פלשת
התרועי . עלי לפלש להם מעשים טובים
לעשותן ריעים אילו לאילו.

הלכה ג׳ דור המבול אין להן חלק לעולם
ואינן רואין לעתיד לבוא מה טעמא
וימח את כל היקום בעולם הזה. וימחו מן
הארץ לעתיד לבוא. תני רבי נחמיה אומר
ממשמע שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם.

erant. Scriptum est 2. *Reg.* VIII. 7. *Et venit Elisæus Damascum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat*. Quid venit ad petendum, ut ibi faceret? Venit ad petendum, ut admoveretur Gehasi, & eum invenit leprosum definitum: Hinc probatur, quod sinistra expellant, & dextra admoveant. Dicit R. Jochanan: *Foris non dormiit peregrinus. Job* XXXI. 32. Patuit hospiti porta: Hinc probatur, quod sinistra expellant, & dextra admoveant: Non ita fecit Elisæus, qui ambabus manibus illum expulit: Duobus morbis ægrotavit Elisæus, altero juxta consuetudinem terræ, & altero quod expulerit Gehasum. R. Chananjah, & R. Jehosua ben Levi; quando numerarunt, dixerunt: Tres reges, & quatuor idiotæ non habent partem in seculo futuro; Egressa est filia vocis, & dixit: *Nunquid a te Deus expetit eam, quia displicui tibi? Job* XXXIV. 33. Tu eliges, & non ego, & quomodo rem cognosces? Voluerunt associare cum illis Salomonem, venit David, & se prostravit coram illis; & alii dicunt, quod egressus fuerit ignis de domo sancti sanctorum, & in eorum circuitu combussit, quando numeratus fuit cum illis, oravi, & non exauditus sum. Qui explicant signa, dixerunt; Isti omnes partem habent in futuro seculo. Qua de causa? Quia dictum est *Psal.* LX. 9. *Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei. Jehuda rex meus, Moab olla spei meæ; In Idumæum projiciam calceamentum meum. Meus est Galaad.* Iste est Achab rex Israel, qui cecidit lancea Galaad. *Meus est Manasses;* juxta sensum literalem. *Ephraim fortitudo capitis mei.* Iste est Jeroboam filius Nabat Ephraimita. *Jehuda rex meus.* Iste est Achithophel: *Moab olla spei meæ:* Iste est Gehasi. *In Idumæam projiciam calceamentum meum.* Iste est Doeg Idumæus. Dixerunt Israelitæ coram Deo S. B. Domine omnium mundorum: Quid faciemus? David rex Israel eos vilipendit: *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos. Psal.* LV. 25. Respondit illis: Ex me pendet, ut inter se fiant socii. *Psal.* LX. 10. *Super me Palæstina perstrepet*: Super me Palæstina clamabit; super me ad conspergendum opera bona, ut fiant benevoli inter se.

Constitutio III. Generatio diluvii non habet partem in seculo futuro, neque videbit seculum futurum: Quænam est ratio? Quia dictum est *Genes.* VII. 23. *Et delevit omnem substantiam*. In hoc seculo: *Et delebo de terra*. In seculo futuro. Traditio: R. Nehemia dicit: Ex sen-

רבי יהודה אומר לא ידון לו רוחי שאיני נותן רוחי בהם בשעה שאני נותן רוחי בבני אדם. רבי שמעון אומר לא ידון לו רוחי שאיני נותן רוחי בהם בשעה שאני נותן מתן בהם שכרן של צדיקים. אחרים אומרים לא ידון לו רוחי שאיני מחזירה לנדבה. רבי יהושע בן לוי אמר עיקר זריבתן לחולטנית מה טעמא בעת זורבו וצמתו בחומו נדעכו ממקומם. מהו בחומו בריתוחן. אמר רבי יוחנן כל טיפה וסיפה שהיה הקב״ה מוריד עליהן היה מרתיחה בתוך גיהנם ומורידה עליהן הדא היא דכתיב בחומו נדעכו ממקומם. יהודה בי רבי חזקיה ורבי אמרין הקבה דן את הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש בתחילה הוא מכנים בהן חשך ואחר כך הוא מכניסן לאור והן אומ׳ הוי הוי. ואחר כך הוא מכניסן לשלג והן אומר׳ ווי ווי. מה טעמא ויעליני מבור שאון מטיט היון. מהו מטיט היון מקום שהן אומרין בו הוי. ויקבלו דינם ויהא להן הלק לעולם הבא על שם ולץ לא שמע גערה. אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא ואינן רואין לעתיד לבוא. מאי טעמא ואנשי סדום רעים וחטאים ליי׳ מאד. רעים וחטאים בעולם הזה. ליי׳ מאד לעתיד לבוא. דבר אחר רעים אילו לאילו. וחטאים בגילוי עריות. ליי׳ בעבודה זרה. מאד בשפיכות דמים.

הלכה ד׳ דור המדבר אין להן חלק לעולם הבא ואינן רואין לעתיד לבוא. שנאמר במדבר הזה יתמו ושם ימותו. יתמו בעולם הזה. ושם ימותו לעתיד לבוא. וכן הוא אומר אשר נשבעתי באפי אם יביאון אל מנוחתי. דברי רבי עקיבה. רבי אליעזר אומר עלידם הוא אומר אספו לי חסידיי כורתי בריתי עלי זבח. רבי יהושע אומר נשבעתי ואקיימה. פעמים שאינו מקיים. חנניה בן אחי רבי יהושע אומר כתיב אשר נשבעתי באפי. באפי נשבעתי חזור אני בי.

sensu literali probatur: Dictum est enim *Genes.* VI. 3. *Non judicabit spiritus meus de homine in æternum.* R. Simeon dicit. *Non judicabit de eo spiritus meus*; quia non dabo spiritum meum in eis quando in iis dabo mercedem justorum: Alii dicunt: *Non judicabit de eo spiritus meus*: quia sponte non restituam R. Jehosua ben Levi dicit: Evellit affluentiam eorum absolute. Quænam est ratio? Quia dictum est *Job* VI. 17. *Tempore quo fuerint dissipati, peribunt, & ut incaluerit, solventur de loco suo.* Quid significat: *Et ut incaluerit?* Dicit R. Jochanan; Singulæ guttæ, quas Deus S. B. in eos demittit; fervescent in Gehenna, & immitentur in eos: Hinc dictum est. *Et ut incaluerit, solventur de loco suo.* Jehuda discipulus R. Ezechia, & Rab dixerunt: Deus S. B. judicat impios in Gehenna duodecim menses, in principio introducit in tenebras, posthæc introducit in lucem; & illi dicunt: Væ væ: & deinde introducit in nivem; & illi dicent; væ væ: Quænam est ratio? Quia dictum est *Psal.* 4. XL. 3. *Et eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.* Quid significat de *luto fæcis?* Locum, ubi dicunt væ. Et recipient judicium suum, & erit illis pars in seculo futuro; Quia dictum est *Prov.* XIII. 1. *Qui autem lusor est, non audit cum arguitur:* Viri Sodomæ non habent partem in seculo futuro, neque videbunt seculum futurum. Qua de causa? Quia dictum est *Genes.* XIII. 13. *Homines autem Sodomæi pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis. Pessimi & peccatores*: In hoc seculo; *Coram Domino nimis.* In seculo futuro. Alia expositio: *Pessimi inter se; Peccatores* in scortationibus: *Coram Domino* in Idololatria: *Nimis*: In effusione sanguinum.

Constitutio IV. Generatio deserti non habet partem in seculo futuro, neque videbit seculum futurum: Dictum est enim *Num.* XIV. 35. *In deserto hoc absumentur, & ibi morientur. Absumentur*; In hoc seculo: *Et ibi morientur.* In seculo futuro. Et similiter dictum est *Psal.* XCIII. 11. *Quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam:* Verba R. Akiba: R. Eliesær dicit: De illis dictum est L. 5. *Congregate mihi pios meos, qui mecum pepigerunt fœdus super sacrificio.* R. Jehosua dicit. *Juravi*; Et observabo; Aliquando non observat. Chananjah filius fratris R. Jehosua dicit: Scriptum est: *Quibus juravi in ira mea: In ira mea juravi.* Et me mei pœnitebit. Traditio: R. Simeon ben Menasia dicit: De illis dictum est: *Congregate mihi pios* meos

תני רבי שמעון בן מנסיא אומר עליהם הוא אומר אספו לי חסידי ונו׳. חסידי שעשו עמי חסד. כורתי בריתי שנכרתו על ידי. עלי זבח שעילו אותי ונזבחו על שמי. תני יהושע בן קרחה אומ׳ על הדורות הללו הוא אומר ופרויי יי׳ ישובון. רבי אומר אילו ואילו יש להן חלק לעולם הבא. ומה טעמא והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור. אילו עשרת השבטים. והנידחים בארץ מצרים זה דור המדבר. אילו ואילו השתחוו ליי׳ בהר הקודש ובירושלם.

הלכה ה׳ עדת קרח אין להן חלק לעולם הבא ואינן רואין לעתיד לבוא. מה טעמא ותכס עליהם הארץ בעולם הזה. ויאבדו מתוך הקהל לעתיד לבוא. תני רבי יהודה בן בתירה אומר ממשמע שנאמר תעיתי כשה אבד בקש עבדך. מה אבידה האמורה להלן סופה להתבקש אף אבידה האמורה כאן עתידה להתבקש. מי נתפלל עליהן רבי שמואל בר נחמן אמר משה נתפלל עליהן יחי ראובן ואל ימות. רבי יהושע בן לוי אמר חנה נתפללה עליהן. היא דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי כך היתה עדתו של קרח שוקעת ויורדת עד שעמד׳ חנה ונתפללה עליהן ואמרה יי׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל.

הלכה ו׳ עשרת השבטים כו׳. עשרת השבטים אין להן חלק לעולם הבא ואינן רואין לעתיד לבוא. מה טעמא וישליכם אל ארע אחרת כיום הזה. מה היום הולך ואינו חוזר אף הן הולכין ואינן חוזרין דברי רבי עקיבה. ר״ש בן יהודה איש כפר אכוס אמר משום ר״ש אם היו מעשיהן כיום הזה אינן חוזרין ואם לאו חוזרין הן. רבי חזקיה רבי אבהו בשם רבי לעזר אם באים הן גירי צדק לעתיד לבוא אנטונינוס בא בראש כולם. מה את שמע מינה שראו איתו יוצא במנעל

meos &c. Pios, qui populo meo fecerunt benignitatem; *Qui mecum pepigerunt fœdus*. Quod per me pactum fuit. *Super sacrificio*. Quod mihi obtulerunt, & sacrificarunt nomine meo. Traditio: R. Jehosua ben Korcha dicit: De his generationibus dictum est *Isai.* XXXV. 10. *Et redemti a Domino convertentur*. Rabi dicit: Tam illi quam isti partem habent in seculo futuro. Qua de causa? Quia dictum est *Isai.* XXVII. 13. *Et erit; in die illa clangetur in cornu magno, & venient, qui perditi fuerant, de terra Assyriæ*. Istæ sunt decem tribus: *Et qui ejecti erant in terra Ægypti:* Hæc est generatio deserti: Tam illi, quam isti: *Et adorabunt Dominum in monte Sancto & in Hierusalem*.

Constitutio V. Congregatio Corah non habebit partem in seculo futuro, & non videbit seculum futurum. Qua de causa? Quia dictum est: *Et cooperuit illos terra:* In hoc seculo: *Et perierunt e medio coetus:* In seculo futuro Traditio: R. Jehuda ben Bethera dicit: Probatur ex sensu literali; dictum est enim *Psal.* CXIX. 176. *Erravi sicut ovis, quæ periit, quære servum tuum*. Sicut in amissione, quæ ibi memoratur, finis ejus erit, ut quæratur; ita pariter in amissione, quæ hoc loco memoratur, finis ejus erit, ut quæratur. Quis pro illis oravit? R. Samuel bar Nachman dicit: Mose pro illis oravit: Dictum est enim *Deut.* XXXIII. 6. *Vivat Ruben & non moriatur*. R. Jehosua ben Levi dicit: Anna pro illis oravit: Hæc est sententia R. Jehosua ben Levi; Etenim dicit R. Jehosua ben Levi; Sic congregatio Corah desiliit, & descendit, donec consistens Anna pro illis oravit dicens: *Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos, & reducit*.

Constitutio VI. Decem tribus &c. Decem tribus non habent partem in seculo futuro, neque videbunt seculum futurum: Qua de causa? Quia dictum est *Deut.* XXIX. 28. *Ejecitque in terram alienam, sicut dies iste:* Sicut dies abit, & non revertitur, ita pariter illi abibunt, & non revertentur. Verba R. Akiba. R. Simeon ben Jehuda vir de vico Acos dicit nomine R. Simeonis: Si eorum opera fuerint, sicut dies iste, non revertentur, si minus, revertentur. Rabi Ezechia, R. Abau nomine R. Elieser: Si proselyti justitiæ venerint ad seculum futurum, Antoninus (sc. *Antoninus Imperator*) veniet in principio omnium. Unde probas? Quod eum viderint egredientem calceo parvo in die expiationum: Tu inde probas? At vel ii, qui ti-

פחות ביום הכיפורים את שפע מינה שכן
אפילו יריאי שמים יוצאין בכך . איח מילין
אמרין דלא איחגייר אנטונינוס . ואיח מילין
אמרין שנתגייר אנסונינוס . אנטונינוס אחא
גבי רבי רבי אמר ליה חמי מיכלתי לי מן
לויתן בעלמא דאתי אמר ליה אין . אמר
ליה מן אימר ציכחא לא אוכלתני ומן ליויתן
ארת מיכלתי לעלמא דאתי . אמר ליה ומה
נעביד לך ובאימ׳ פיכחא כתיב וכל ערל לא
אכל בו . אמרה דלא איתגייר אנטונינוס .
כיון דשמע בן אזל וגייר גרמיה . אתא
גבי רבי אמר ליה חמי גזירתי . אמר ליה
בדידי לא איסתכלית מן יומוי ובדידך אנא
מסתכלא . הדא אמרה דאיהגייר אנטונינוס .
ולמה נקרא רבינו הקדוש שלא הביט
במילתו מימיו . ולמה נקרא שמו נחום איש
קרוש קרושים שלא הביט בצורת כטבע
מימיו . אנטונינוס אתא גבי רבי אמר ליה
צלי עלי . אמר ליה ישיזבינך מן הדא צינתא
דכתיב לפני קרחו מי יעמוד . אמר ליה רבי
ליה הדא צלו יתיר . כסיחיך הכסה והא
צינתא אזלה . אמר ליה ישזבינך מן הדין
שורבא דנפף בעלמא . אמר ליה הא צלו
כרון תשתמע צלותך דכתיב ואין נסתר
מחמתו . רבי יוחנן אמר ערתו של יוחנן בן
קרח אין להן חלק לעולם הבא . מה טעמא
ביי׳ בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם
חרש את חלקיהם . רבי לעזר ורבי יהודה חד
אמר לא גלו עד שנעשו ערילים . וחרנה
אמר לא גלו עד שנעשו ממזירים . מאן
דאמר ערילים למילה ולמצות . ומאן דאמר
ממזירים מאבותיהם . אמר רבי יוחנן לא גלו
ישראל עד שנעשו עשרים וארבע כיתות
של מינים . מה טעמא בן אדם שולח אני
אותך אל בני ישראל אל גוים המורדים
אשר מורדו בי . אל גוי המורד אין כתיב
כאן אלא אל גוים המורדי׳ אשר מרדו בי

timent Deum, ita incedunt. Sunt qui dicant, quod non factus sit proselytus Antoninus; & alii dicunt, quod factus sit proselytus Antoninus. Cum convenisset Antoninus Rabi ei dixit: Ostende, quo cibo me cibabis; De Leviathan me cibabis? De comuni mihi affers? Respondit illi; maxime; De agno Paschali me non cibabis? Et de Leviathan me cibabis? Communis ille est. Respondit: Quid faciam tibi? De agno Paschali dictum est *Exod.* XII. 48. *Et omnis præputiatus non comedet ex eo*. Hoc dicitur, quod non fuerit factus proselytus Antoninus. Quando hoc audiit, abiens se proselytum fecit. Conveniens Rabi ei dixit; vide, quod me fecerim proselytum: Dixit illi: membrum meum non vidi in diebus meis, & tuum ego videbo? Hoc dicit, quod factus fuerit proselytus Antoninus. Et cur vocatus fuit magister noster sanctus? Quia in diebus suis nunquam inspexit circumcisionem suam. Et cur vocatus fuit consolator, sanctus sanctorum? Quia nunquam inspexit in diebus suis formam naturalem. Antoninus conveniens Rabi, ei dixit: Ora pro me. Respondit illi. Deus te liberet ab hoc frigore: scriptum est enim *Psal.* CXLVII. 17. *Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?* Respondit illi Rabi: Non est hæc recta oratio: vestibus tuis te teges, & abibit frigus: Dixit illi: Deus te liberet ab hoc æstu, qui super omnes egreditur: quando venit, dixit; hæc est vera oratio: Exaudiatur tua oratio. Scriptum est enim *Psal.* XIX. 7. *Nec est qui se abscondat a calore ejus*. R. Jochanan dicit: Congregatio Jochanan ben Korcha non habet partem in seculo futuro. Qua de causa? Quia dictum est *Ose.* V. 7. *In Domino prævaricati sunt, quia filios alienos genuerunt; nunc devorabit eos mensis cum partibus suis*. R. Elieser, & R. Jehuda: Alter dicit: Non exularunt, nisi postquam facti sunt præputiati; & alter dicit: Non exularunt, nisi postquam spurii facti sunt: Qui dicit præputiatos, propter circumcisionem, & propter præcepta dicit: Et qui dicit spurios, ex patribus eorum dicit: Dicit R. Jochanan: Non exularunt Israelitæ; nisi postquam facti sunt quatuor & viginti classes hæreticorum. Quænam est ratio? Quia dictum est *Ezech.* II. 3. *Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me*. Ad gentem apostatricem; non scriptum est hoc loco; *Sed ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me; ipsi, & patres eorum prævaricati sunt contra me usque ad diem hanc*. Rabi

הטה ואבותיהם פשעו בי עד היום הזה. רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמואל בר נחמן לשלש גליות גלו ישראל אחת לפנים מנהר סנבטיון. ואחד לדפני של אנטוכיא. ואחד שירד עליהם הענן וכיסה אותם. כשם שגלו לשלש גליות. כך גלו שבט ראובן גד וחצי שבט מנשה לשלש גליות. מה טעמא בדרך אחותך הלכת ונתתי כוסה בידך וכשהן חוזרין הן חוזרין משלש גליות. מה טעמא לאמר לאסורים צאו אילו לפנים מנהר סנבטיון. לאשר בחושך הגלו. אילו שירד עליהן הענן וכיסה אותם. על דרכים ירעו ובכל שפיים מרעיתם אילו שגלו לדפנא של אנטוכיא.

הלכה ז׳ אנשי עיר הנידחת כו׳. עיר לא כפר. עיר לא כרך. והיא שתהא מחמשה ועד עשרה דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר ממאה ועד רובו של שבט. שנים שהדיחו את שנים. אותם שנים שהדיחו את שנים מהו ליתן עליהם תורת המדיחין או תורת הנידחים. היו שם גרים ותושבין מהו שישלימו לרוב. היו שם ביברים של חיה ושל עופות ושל דגים. עוף שהוא טע למעלה מעשרה מהו. רבי שמעון אומר חמורה שריפה מסקילה. ורבנין אמרין חמורה סקילה משריפה. רבי שמעון אומר חמור חנק מהרג. ורבנין חמור הרג מחנק.

הלכה ח׳ הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב כו׳. רבי שמעון אומר בהמתה לא בכורות ולא מעשרות שבתוכה. שללה לא כסף הקדש ומעשר שני שבתוכה. רבי יוסי בן חנינה בעי שיער הצדקניות שבתוכה מהו. נישמעינה מהדא רבי שמעון אומר בהמתה לא בכורות ומעשרות שבתוכה. שללה לא כסף הקדש ומעשר שני שבתוכה. קדשי עיר הנידחת רבי יוחנן אמר אין מועלין בהן. ורבי שמעון בן לקיש אמר מועלין בהן. מתיב רבי יוחנן לריש לקיש על דעתך דתמר מועלין בהן ניתני שש

bi Berachia, & R. Cholbo nomine Rabi Samuel bar Nachman; Tria exilia exularunt Israelitæ; primum, ultra fluvium Sambathion; & secundum in Daphne Antiochiæ, & tertium, quando super eos descendit nubes, & eos operuit. Sicut exularunt tria exilia, ita pariter exulavit tria exilia tribus Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse. Quænam est ratio? quia dictum est *Ezech.* XXIII. 31. *In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem ejus in manu tua*. Sicut illi redierunt, ita pariter isti redibunt a tribus exiliis. Qua de causa? quia dictum est *Isai.* XLIX. 9. *Ut diceres his, qui vincti sunt: Exite:* Isti sunt qui exularunt ultra fluvium Sanbathion; *& his qui in tenebris:* Isti sunt, super quos descendit nubes, & eos operuit. *Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum:* Isti sunt qui exularunt in Daphne Antiochiæ.

Constitutio VII. Cives urbis depulsæ: &c. Urbis non pagi; Urbis, non arcis munitæ: & illa sit a quinque usque ad decem; verba R. Meir. R. Jehuda dicit; a centum usque ad majorem partem tribus: Si duo seduxerint duos, & isti duo seduxerint alios duos; num statuenda erit de illis lex seducentium an lex seductorum? Si ibi fuerint proselyti, & inquilini, num perficient majorem partem? Si ibi fuerint primogenita feræ, & avium, & piscium; Si volucer avolet super decem, quid erit? R. Simeon dicit: Gravior est combustio lapidatione; & sapientes dicunt; gravior est lapidatio combustione. R. Simeon dicit: gravior est strangulatio occisione, quæ peragitur gladio: & sapientes dicunt; Gravior est occisio, quæ peragitur gladio, strangulatione.

Constitutio VIII. *Cædendo cædes incolas urbis illius in ore gladii &c.* R. Simeon dicit: Intelligitur de pecore, non autem de primogenitis, & decimis, quæ ibi fuerint. *Spolium ejus*. Non autem argentum sanctum, & decimam secundam, quæ ibi fuerit. R. Jose ben Chanina quæsivit; De opibus justarum, quæ ibi fuerint, quid erit? Hinc intelligitur; R. Simeon dicit: Intelligitur de pecore, non autem de primogenitis, & decimis, quæ ibi fuerint. *Spolium ejus*. Non autem argentum sanctum, & decima secunda, quæ ibi fuerit: In sanctitatibus urbis depulsæ, R. Jochanan dicit, non prævaricantur; At R. Simeon ben Lakisch dicit; In illis prævaricantur. Respondit R. Jochanan ל״ר Risch Lakisch; juxta sententiam tuam, qua dicis; extat traditio, quod sex sacrificia pro peccato morian-

חטאות מיתות. אל׳ שכן אפילו עולה ברא מחה. רבי הילא בשם ר׳ שמעון בן לקיש מועלין בהן משום קדשי משומד. ויקרבו. על שם זבח רשעים תועיבה. אמר רבי עוקבה אוף בהדא איתפלגון שור שהוא יוצא ליסקל ונמצאו עידיו זוממין רבי יוחנן אמר כל הקודם בו זכה. רבי שמעון בן לקיש אמר ייאוש של טעות היה. וכן העבד שהוא יוצא ליהרג ונמצאו עידיו זוממין רבי יוחנן אמר זכה לעצמו. רבי שמעון בן לקיש אמר ייאוש של טעות היה.

תלכה ט׳ ואת כל שללה תקבוץ כו׳. אמר רבי שמעון קל והומר בדברים מה אם נכסים רבי שמעון קל וחומר בדברים מה אם נכסים שאין בהן רעת לא לטובה ולא לרעה ועל ידי שגרמו לצדיקים לדור עם הרשעים אמרה התורה שישרפו. המתכוין להטות את חבירו ומטהו מדרך טובה לדרך רעה על אחרת כמה וכמה. א״ר לעזר מוכיח כדבר בלוט שלא ישב בסדום אלא מפני ממונו אף הוא יצא וידיו על ראשו. הדא היא דכתיב מהר המלט שמה. דייך שאת ממלט את נפשך. כתיב בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו. חיאל מן דיהושפט יריחו מן דבנימן. אלא מלמד שמגלגלין את החובה על ידי חייב. וכן הוא אומר באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הרשע היה לו מאיין ללמד. לפי שרצו לרבות את ממונן נשלטה בהן מאירה והיו מתמוטטין והולכין לקיים מה שנאמר כרבר יי׳ אלהי ישראל אשר דבר ביד יהושע בן נון. כליל ליי׳ אלהיך. ולא ידבק בידך. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר ולא אותה בנו אלא עיר אחרת בנו מאחר שהיא נבנית מותר את לישב בה. רבי יוסי ורבי יהושע בן קרחה אומר מה תלמוד לומר ובנה את העיר הזאת את יריחו. אלא שלא יבנה עיר אחרת ויקרא שמת יריחו. יריחו ויקרא שמה עיר אחרת. וכן הוא אומר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. לישיבה

riantur: Respondit; si ita est, vel holocaustum in illa morietur: R. Ela nomine R. Simeonis ben Lakisch; Prævaricantur in illis, propter sanctitates apostatæ: Et offerentur: Eo quod dictum est *Prov.* XXI. 27. *Sacrificium impii abominatio*. Dicit R. Akiba: In hoc quoque dissentiunt; Si bos educatur, ut lapidetur, & deprehendantur ejus testes falsi; qui anticipat, meritum habet. R. Simeon ben Lakisch dicit. Desperatio erroris hæc est. Et similiter, si servus educatur, ut occidatur, & deprehendantur ejus testes falsi; R. Simeon dicit; seipsum justificat. R. Simeon ben Lakisch: Desperatio erroris hæc est.

Constitutio IX. *Et omne spolium ejus coacervabis &c.* Dicit R. Simeon: Argumentum a minori ad majus; si facultates, in quibus non est mens neque ad bonum, neque ad malum, eo quod causa sint, ut justi habitent cum impiis, dicit lex, quod comburantur; Qui in animo habuerit seducere socium suum, & fecerit eum declinare a via bona ad viam malam, quanto magis? Dicit R. Eliefer. Probetur hoc ex Lot, qui non habitavit in Sodoma, nisi propter facultates suas; ipse quoque egressus est cum manibus suis super caput suum: Hinc scriptum est *Genes.* XIX. 22. *Festina, & salvare ibi*: Satis tibi sit, ut salves animam tuam: Scriptum est I. *Reg.* XVI. 34. *In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel, & Jericho*. Hiel ex Josaphat, & Jericho ex Benjamin: At docet, quod convolvatur demeritum per dementem: Et similiter dictum est ibid. *In Abiram primogenito suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo*; Impius ille fuit. Et unde addiscimus? Quia voluit multiplicare facultates suas, dominatus fuit in iis ex timore: & nutarunt, & incesserunt ad confirmandum, quod dictum est ibid. *Juxta verbum Domini, quod locutus fuerat per manum Josue filii Nun. Holocaustum Domino Deo tuo. Neque hærebit in manu tua quicquam*. Traditio: R. Simeon ben Elifer dicit: Et illam non ædificant, at aliam civitatem possunt ædificare; si enim ædificetur, licitum erit ibi habitare. R. Jose, & R. Simeon ben Korcha, dicit; Cur dictum est *Jos.* VI. 26. *Qui ædificaverit civitatem istam Jericho*: Hoc dicit, ne ædificet aliam civitatem, & eam appellet Jericho; Jericho, & eam insigniat nomine alterius civitatis; & similitet dictum est *Deut.* XVII. 16. *Non addetis, ut revertamini per viam hanc in æternum*. Ad habitandum non reverteris; at poteris reverti ad mercaturam, & ad nego-

אין את חוזר. חוזר את לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש את הארץ:

פרק יא׳

א׳ ואילו הן הנחנקי׳ המכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא על פי בית דין ונביא השקר והמתנבא בשם עבודה זרה והבא על אשת איש וזוממי בת כהן ובועלה.

ב׳ המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. זה חומר במקלל מבמכה שהמקלל לאחר מיתה חייב. והמכה לאחר מיתה פטור. וגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו. רבי יהודה אומר עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו שנאמר והתעמר בו או מכרו. והגונב את בנו רבי יוחנן בן ברוקה מחייב. וחכמים פוטרין. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין רבי יוחנן בן ברוקה מחייב וחכמים פוטרין.

ג׳ זקן ממרא על פי בית דין שנאמר כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין. שלשה בתי דינין היו שם אחד על פתח הר הבית. ואחד על פתח העזרה. ואחד בלשכת הגזית. באין לזה שעל פתח הר הבית ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימרתי וכך לימדו חבירי אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימרתי וכך למדו חבירי אם שמעו אמרו להן. ואם לאו אילו ואילו באין לבית דין הגדול שבלישכת הגזית שמשם תורה יוצאה לכל ישראל שנאמר מן המקו׳ ההוא אשר יבחר יי׳.

ד׳ חזר לעירו ושנה ולימד כדרך שהוא למוד פטור הורה לעשות חייב שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו׳ אינו חייב עד שיורה לעשות. התלמיד

gotiationem, & ad ſubigendam terram.

CAPUT XI.

I. Iſti ſtrangulantur; qui percuſſerit patrem, & matrem, & qui furatus fuerit animam ex Iſrael, & ſenex, qui edicto Synhedrii refragatur; & propheta mendax, & qui vaticinatur in nomine Idololatriæ; Et qui concumbit cum uxore viri; & qui falſo accuſet filiam ſacerdotis, & qui cum ea concumbit.

II. Qui percuſſerit patrem, & matrem, non ſit reus, donec in iis fecerit vibicem: Hoc gravior eſt in eo, qui maledicit, quam qui percutiat; Etenim maledicens poſt ejus mortem tenetur: Qui percutiat, poſt ejus mortem abſolvitur. Qui furetur animam ex Iſrael non tenetur, niſi poſtquam reduxerit in poteſtatem ſuam. R. Jehuda dicit; niſi poſtquam reduxerit in poteſtatem ſuam, atque ea fuerit abuſus. Dictum eſt enim *Deut.* XXIV. 7. *Et abuſus fuerit eo, aut vendiderit eum*. Si quis furetur filium ſuum, R. Jochanan ben Berocha, condemnat; & ſapientes abſolvunt. Si quis furetur aliquem, qui ex dimidia parte ſit ſervus, & ex dimidia liber, R. Jochanan ben Berocka condemnat, & ſapientes abſolvunt.

III. Senex qui ræfragratur edicto Synhedrii; Dictum eſt enim *Deut.* XVII. 18. *Si quod negotium vires tuas excedat ad judicandum inter ſanguinem, & ſanguinem inter judicium & judicium*. Tria Synhedria ibi erant, alterum ad portam montis domus, & alterum ad portam atrii, & alterum in conclavi cæſi lapidis. Primo adibant illud, quod erat ad portam montis domus, & dicebat: Ego ſic expoſui, & ſic expoſuerunt mei ſocii; Sic docui, & ſic docuerunt mei ſocii; Si intellexiſſent, illis dicebant, ſi minus adibant illud, quod erat in porta atrii; & dicebat; ſic expoſui, & ſic expoſuerunt mei ſocii: ſic docui, & ſic docuerunt mei ſocii; ſi intellexiſſent, illis dicebant; ſi minus, tam illi, quam iſti, adibant Synhedrium magnum, quod erat in conclavi cæſi lapidis, unde egrediebatur lex ad univerſum Iſrael. Dictum eſt enim *Deut.* XVII. 10. *E loco illo, quem elegerit Dominus*.

IV. Reverſus in urbem ſuam, ſi tradat & doceat, ſicut didicerat, abſolvitur, ſi doceat ad faciendum, tenetur: Dictum eſt enim *Deut.* XVII. 22. *Et vir qui fecerit per ſuperbiam &c.* Non tenetur, denec doceat ad faciendum: Si diſcipulus doceat ad faciendum, abſolvi-

שהורה לעשות פטור נמצא חומרו קלו.

ה׳ חומר בדברי סופרים מבדברי תורה. האומר אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור. חמש טוטפות הוסיף על דברי סופרים חייב.

ו׳ אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו ולא בד׳ שביבנה אלא מעלין אותו בבי׳ דין הגדול שבירושלם ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנ׳ וכל העם ישמעו וייראו דברי ר׳ עקיבה. רבי יהודה או׳ אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין בכל המקומות איש פלוני בן איש פלוני נתחייב מיתה בבית דין.

ז׳ ונביא השקר והמתנב׳ מה שלא שמע ומה שלא נאמ׳ לו. אבל הכובש על נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים שנאמר אנכי ארדש מעמו.

ח׳ המתנבא בשם עבודה זרה ואומר כך אמרה עבודה זרה אפילו כיון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור. הבא על אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל מן הנישואין אף על פי שלא נבעלה ובא עליה הרי זה בחנק. וזוממי בת כהן ובועלה. הא כל הזוממין מקדימין לאותה המיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה:

סליק פירקא

הלכה א׳ ואילו הן הנחנקין כו׳. אזהרה למכה אביו ואמו מניין. ארבעים יכנו לא יוסיף. מה אם מי שהוא מצווה להכות הרי הוא מצווה שלא להכות. מי שאינו מצווה להכות אינו דין שיהא מצווה שלא להכות. אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. כאי זו חבורה כחבורת שבת כחבורת נזקין. אין תימר כחבורת שבת אפילו לא חיסר.

vitur; Nam quod in hoc grave est, in illo est leve.

V. Gravius peccatur circa verba scribarum, quam contra verba legis. Siquis dicat: At non sunt Thephilin, ita ut transgrediatur verba legis, absolvitur: Quinque Totaphoth; ita ut addat verbis scribarum, tenetur.

VI. Illum non occidunt in Synhedrio, quod est in sua civitate, neque in Synhedrio, quod est in Jabne, sed custodiunt usque ad solemnitatem, & eum in solemnitate occidunt: Dictum est enim *Deut.* XVII. 13. *Et universus populus audiet, & timebit:* Verba R. Akiba. R. Jehuda dicit: Non reddunt acerbum ejus judicium, sed statim ipsum occidunt, & nuncios undequaque mittunt: Vir N. N. filius N. N. pœna mortis condemnatus est in Syhedrio.

VII. Propheta mendax is est qui vaticinatur, quod non audivit, & quod ipsi dictum non est: At si quis prophetiam supprimat, aut addat verbis prophetæ, & propheta, qui sua verba transgreditur, a Deo morte punitur. Dictum est enim *Deut.* XVIII. 18. *Ego requiram ab illo.*

VIII. Qui prophetat in nomine Idololatriæ, & dicat: Sic dicit Idololatria; Licet statuat constitutionem ad immundandum, quod immundum est, & ad purificandum, quod purum est. Qui concumbit cum uxore viri; postquam ingressa fuerit sub potestatem mariti, si sit ex nuptis, vel si cum ea non concubuerit, & iste qui cum illa concumbat, strangulatur; & falsi testes filiæ sacerdotis, & qui concumbit cum ea. Et omnes falsi testes, qui insidias struunt, eadem morte puniuntur, exceptis falsis testibus filiæ sacerdotis, & qui cum ea concumbit.

Finis Capitis.

CONstitutio I. Isti strangulantur &c. Præmonitio pro illo, qui percutiat patrem, & matrem, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Deut.* XXV. 3. *Quadraginta plagis percutiet eum, non addet*: Ecce si est præceptum, ut verberet, ecce est quoque præceptum ne verberet: Qui jubetur non verberare, jubetur non verberare, qui jubetur non verberare, non erit æquum ut jubeatur non verberare, non erit æquum, ut jubeatur non verberare? Non tenetur, nisi in eis fecerit vibicem. Quanta erit vibex? Instar vibicis Sabbathi, instar vibicis damnorum. Si dicas instar vibicis Sabbathi,

ואין תימר כחכורה נזקין עד שעה שיחסר.

הלכה ב׳ המכה אביו ואמו כו׳. אזהרה לגניבה הראשונה מניין לא תגנוב. אזהרה לגניבה השנייה מניין ולא תגנובו. לא תגנוב על מנת למקט. לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל. על מנת לשלם תשלומי ארבעה וחמשה. בן בגבג או׳ לא תגנב את שלך מאחר הגנב שלא תראה גונב. רבי בא רבי יוחנן בשם רבי הושעיה אינו חייב עד שיגנוב מעות. רבי זעירא רבי יוחנן בשם רבי הושעיה אינן חייב עד שיזלזל מעות. מהו עד שיזלזל מעות. מה נן קיימין אם כאו דאמר הא לך חמשה והב לי תלתא שוטה הוא. הא לך תלתא והב לי חמשה בר נש הוא. אלא כי נן קיימין באו דמר הא לך חמשה והב לי חמשה. היידינו גנב יידינו גזלן. אמר רבי הילא גנב בפני עדים. גנב בפני הבעלים גוזלן הוא. א״ר זעירה מעתה אפילו נתכוון לגוזלה ולבעילה אזלה אין גוזלן. והיידינו גוזלן על דרבי זעירא. ר׳ שמואל בר סוסרטא בשם ר׳ אבהו עד שיגזול בפני עשרה בני אדם. בניין אב שבכולן ויגזול את החנית מיד המצרי וגו׳. מה טעמא דרבי יוחנן בן ברוקה מבני ישראל. מה טעמון דרבנין מאחיו לא מבניו. מה טעמא דרבי יהודה מאחיו אפילו מקצת אחיו. מה טעמון דרבנין מאחיו עד שיהא כולו אחיו.

הלכה ג׳ זקן ממרא כו׳.

הלכה ד׳ חוזר לעירו ושנה ולימד כו׳. כתיב כי יפלא ממך דבר למשפט. מגיד שבמופלא שבבית דין הכתוב מדבר. ממך זה עצה. דבר זו אגדה. בין דם לדם. בין דם נידה לדם בתולים. בין דם נידה לדם זיבה לדם צרעת. בין לדין. בין דיני ממונות לדיני נפשות. בין דין לדין בין הנסקלין

thi, vel si non fuerit incisura; Si dicas instar vibicis damnorum; donec fuerit incisura.

Constitutio II. Qui percusserit patrem & matrem &c. Præmonitio pro furto primo unde probatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* xx. 15. *Non furaberis*. Præmonitio pro furto secundo, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* xix. 11. *Non furabimini*. *Non furaberis*: Eo pacto, ut reddas. *Non furabimini*; Eo pacto, ut restituatis duplum; Eo pacto ut restituatis quadruplum, & quintuplum. Filius Bagbag dicit: Ne fureris quod tuum est, ab alio fure, ne videaris furari. R. Bo, R. Jochanan nomine R. Osajah, non tenetur nisi postquam fuerit furatus pecunias: R. Zehira, R. Jochanan nomine R. Osajah; non tenetur, nisi rapiat nummos: Quid significat, nisi vilipendat nummos? Quomodo nos explicabimus? Si veniens dicat; Ecce tibi quinque, & da mihi tres; stultus est: Ecce tibi tres, & da mihi quinque; homo ille est. At ita nos explicabimus: Si veniens dicat; Ecce tibi quinque, & da mihi quinque. Quinam est latro, & quinam raptor? Dicit R. Ela; Latro est qui furatur coram testibus; qui furatur coram dominis, raptor est. Dicit R. Zehira: Hinc si in animo habeat rapere, ut ad dominum deferat, non est rapina: Et quinam est raptor ex mente R. Zehira? R. Samuel bar Susartha nomine R. Abau; donec rapiat coram decem hominibus: Constitutio principii, quæ est in omnibus. *Et rapuit hastam de manu Ægyptii &c.* 1. *Paral.* xi. 23. Quænam est ratio R. Jochanan ben Beroka? Ex eo quod dictum est: *De filiis Israel*: Quænam est ratio sapientum? Ex eo quod dictum est: *De fratribus suis*; Non autem de filiis suis. Quænam est ratio R. Jehuda? Ex eo quod dictum est: *De fratribus suis*; Vel ex parte fratrum suorum. Quænam est ratio sapientum? Ex eo quod dictum est. *De fratribus suis*. Donec omnes sint ejus fratres.

Constitutio III. Senex qui refragratur &c.

Constitutio IV. Si reversus in urbem suam, tradat, & doceat &c. Scriptum est *Deut.* xvii. 8. *Si cælata erit a te res ad judicandum*: De eo, quod cælatum fuerit in Synhedrio, textus loquatur: *Ex te*: Hoc est consilium: *Res*: Hæc est allegoria. *Inter sanguinem & sanguinem*: Inter sanguinem menstrutæ & inter sanguinem virginum. Inter sanguinem menstruatæ & sanguinem seminifluæ & sanguinem lepræ: *Inter judicium & judicium*:

לנשרפין לנהרגין ולנחנקין. בין נגע לנגע. בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט. בין נגע לנגע. בין ניגעי אדם לניגעי בגדים ולנגעי בתים. דברי זו השקיית סוטה ועריפת העגלה וטהרת המצורע. ריבות אילו הערכים והחרמים והתמורות וההקדישות. וקמת. וקמת מבית דין. ועלית זו העלייה. דבר אחר ועלית מיכן לבית הבחירה שלא יבנה אלא בגובהו של עולם. מה טעמא כי בהר קדשי. בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי וגומ'. ובאת לרבות בית דין שביבנה. רבי זעירא אומר לשאילה. זקן ממרא שהורה לעשות ועשה חייב. הורה ולא עשה פטור. הורה על מנת שלא לעשות פטור. הורה על מנת לעשות אף על פי שלא עשה חייב. אמר רבי הילא תני רבי ישמעאל כן אשר יעשה. לא הוא שעשה. רב הונא אמר היה מלמד הלכה ואחר כך אירע לו בו מעשה עושין לו מעשה. אם עד שלא עשה לימד עושין לאחרים ואין עושין לעצמן. רבי שמעון בן מנסיא אומר הנוי והכח והחכמה והשיבה והכבוד והבנים לצדיקים והעושר נאה להם ונאה לעולם. מה טעמא עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תימצא. עטרת זקינים בנים ותפארת בנים אבותם. תפארת בחורים כחם והדר זקינים שיבה. ואומר ונגד זקיניו כבוד. תני רבן שמעון בן גמליאל או' אילו שבע מידות שמנו חכמים בצדיקים כולן נתקיימו בר' ובניו. רבי יוחנן אומר כל שבע מידות שאמרו חכמים בצדיקים היו בר'. מאן רבי. הוא רבי הוא רבי יהודה הנשיא. אמר רבי אבהו הוא רבי הוא רבי יודן הנשיא. הוא רבינו.

הלכה ה' חומר בדברי סופרים כו'.

הלכה ו' אין ממיתין אותו כו'. חברייא בשם רבי יוחנן דודים דברי סופרים לדברי תורה. וחביבים כדברי תורה וחכך כיין הטוב.

cium: Inter judicia pecuniaria, & judicia capitalia. *Inter judicium & judicium*: tam lapidandorum quam comburendorum, & strangulandorum: *Inter plagam & plagam*. Inter leprosum inclusum, & inter leprosum absolute declaratum: *Inter plagam & plagam*: Inter plagas hominis & plagas vestium, & plagas domorum: *Verba:* Hæc est potatio mulieris adulterii suspectæ, & decollatio vitulæ, & purificatio leprosi: *Contentionum*: Istæ sunt æstimationes, & anathemata, & Therumoth, & sanctitates. *Et surges*: Et surges ex Synhedrio. *Et adscendes*: Hic est adscensus: *Et adscendes*: Hinc probatur, quod domus electa non fuerit ædificata nisi in loco editissimo orbis terrarum: Qua de causa? Quia dictum est: *In monte sanctitatis tuæ*: *In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum &c. Ezech.* XVII. 23. *Et venies:* Ad includendum Synhedrium, quod fuerit in Jabne. R. Zehira dicit: Ad includendum Siloh: Senex qui refragratur, si doceat ad faciendum, & faciat, tenetur; Si doceat, at non faciat, absolvitur. Si doceat eo pacto ne faciat, absolvitur; Si doceat eo pacto ut faciat, vel si non faciat, tenetur: Dicit R. Ela; Ita docet R. Ismael: *Qui fecerit*: Non ille, qui non fecerit. R. Huna dicit: Si docuerit constitutionem, & veniat, & deinde in eo contigerit factum, faciunt illi factum: Si priusquam faciat, doceat, faciunt pro aliis, at non faciunt per semetipsos. R. Simeon ben Manasia dicit: Forma, & victus, & opes, & sapientia, & filii & gloria sunt decora justis, & decora mundo. Qua de causa? Quia dictum est *Prov.* XVI. 31. *Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperietur*. Ibid. XVII. 6. *Corona senum filii filiorum, & gloria filiorum patres eorum:* Ibid. XX. 29. *Exultatio juvenum fortitudo eorum, & dignitas senum canities*. Pariterque dictum est: *In conspectu senum suorum gloria*. Traditio: Raban Simeon ben Gamaliel dicit: Hæ septem proprietates, quas dixerunt sapientes, confirmatæ fuerunt in Rab, & in filiis ejus: R. Jochanan dicit: Omnes septem proprietates, quas dixerunt sapientes de justis, fuerunt in Rabi. Quis fuit Rabi? Rabi fuit R. Jehuda princeps. Dicit R. Abau: Quis fuit Rabi? Rabi fuit R. Jodan princeps, & ejus filii.

Constitutio V. Gravius peccatur circa verba scribarum &c.

Constitutio VI. Illum non occidunt &c. Socii nomine R. Jochanan: Amabiliora sunt verba scribarum, præ verbis legis: Et chariora præ verbis legis: *Et gut-*

שמעון בר בא בשם רבי יוחנן דודים דברי סופרים לדברי תורה וחביבים יותר מדברי תורה. כי טובים דדיך מיין. רבי בא בר כהן בשם ר' יודה בר פזי תרע לך שדברי סופרים חביבין מדברי תורה. שהרי רבי טרפון אילו לא קרא לא היה עובר אלא בעשה. ועל ידי שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה על שם ופורץ גדר ישכנו נחש. תני רבי ישמעאל דברי תורה יש בהן איסור ויש בהן היתר. יש בהן קולי' ויש בהן חומרין אבל דברי סופרים כולן חומר. תרע לך שהוא כן דתנינן תמן האומר אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור. חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב. אמר רבי חיננא בריה דרבי אדא בשם רבי תנחום בר חייה חמורים דברי זקינים מדברי נביאים דכתיב אל תטיפו יטיפון. וכתיב אטיף לך ליין ולשכר וגו'. נביא וזקן למה הן דומין. למלך שחני ששלח פלמנטרין שלו למדינה על אחר מהן כתוב אם אינו מראה חותם שלי וסמנטירין שלי אל תאמינו לו. ועל אחר כתוב אף על פי שאינו מראה לכם חותם שלי וסמנטירין שלי תאמינו לו. כך בנביא כתיב ונתן אליך אות או מופת. ברם הכא על פי התורה אשר יורוך. התורה אמרה ארבע טוטפות של ארבע פרשיות. עשאן חמש טוטפות של ארבע פרשיות חייב. רבי בא רבי יוחנן בשם רבי הושעיה אינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרן מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים כגון הנבילה כגון השרץ שעיקרן מדברי תורה ופירושן מדברי סופרין. אמר רבי זעירא לעולם אינו חייב עד שיכפור ויורה בדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרין כגון נבילה וכגון שרץ שעיקרן מדברי תורה ופירושן מדברי סופרי והוא שיגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע והוא מוסיף. זלחין אפוי דרב הושעיה אמר ליה צריך לך שחק לך. לא צריך לך הפליג עלך. תלת עשרי שנין עבד עליל קומי רביה דלא צריך ליה. רבי שמואל בשם רבי ועורא אילו לא דייו אלא שהיה מקביל פני רבו שכל המקביל פני רבו כאילו מקבל פני

guttur tuum ſicut vinum optimum. *Cantic.* VII. 10. Simeon ben Bo nomine Rabi Jochanan: Amabiliora ſunt verba ſcribarum præ verbis legis, & charioro magis quam verba legis. *Quia meliora ſunt ubera tua vino*. Ibid. I. 2. R. Bo bar Choen nomine R. Jehuda bar Pazi: Scito quod verba Scribarum ſint amabiliora quam verba legis: Etenim Rabi Tarphon dicit: Si non legat, ecce non tranſgreditur niſi quando faciat; & qui tranſgreditur verba Scholæ Hillel, damnatur pœna mortis: Quia dictum eſt *Eccleſiaſt.* x. 8. *Et qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber*. Docet R. Iſmael: In verbis legis eſt vetitum & eſt permiſſio; in his ſunt levia, & in his ſunt gravia; at verba ſcribarum omnia ſunt gravia. Scito quod ita ſit; etenim ibi legimus: Non ſunt Thephilin: ita ut tranſgrediatur verba legis, abſolvitur. Quinque Totaphot, ita ut addat verbis ſcribarum, tenetur. Dicit R. Chinna bar R. Ada nomine R. Tanchum bar Chijah: Sunt graviora verba ſeniorum quam verba prophetarum: Scriptum eſt enim *Mich.* II. 6. *Non diſtillabitis diſtillantes:* ibid. Pariterque ſcriptum eſt *Mich.* II. 11. *Stillabo tibi in vinum*. Propheta & ſenex cur ſunt ſimiles? Sunt ſimiles regi, qui mittit duos nuncios in provinciam; & eorum alteri ſcribit; ſi non oſtenderit meum ſigillum, & meam cidarim, nolite illi credere; & eorum alteri ſcribit: Vel ſi non oſtenderit vobis meum ſigillum, & meam cidarim, credite illi. Eaque de cauſa de Propheta ſcriptum eſt *Deut.* XIII. 2. *Et dederit tibi ſignum, aut portentum*. Jam dictum eſt ibidem XVII. 11. *Juxta legem quam te docuerint*. Lex dicit quatuor Totaphoth quatuor ſectionum: Si fecerit quinque Totaphoth quatuor ſectionum, tenetur. R. Bo, R. Jochanan, nomine R. Oſajah: Non tenetur, niſi doceat de iis, quorum fundamentum extat in verbis legis, & ejus explicatio in verbis ſcribarum: e. g. cadaver, & reptile, quorum fundamentum extat in verbis legis, & explicatio in verbis ſcribarum. Dicit R. Zehira; niſi neget, & doceat rem, cujus fundamentnm extat in verbis legis, & explicatio in verbis ſcribarum; e. g. cadaver, & reptile, quorum fundamentum extat in verbis legis, & explicatio in verbis ſcribarum; dummodo diminuat, & addat in re quæ ſit diminuenda, & ille addat. Diſtillarunt facies R. Oſajah, qui dixit: Si neceſſe eſt tibi, ride, ſi non eſt neceſſe, ut diſſentias tibi. Tredecim annos miniſtravit Galilæus coram ſuo magiſtro, quod ſibi non erat ne-

שכינה. התיב רבי ברכיה והא תנונן גופה של בהרת כגריס הקילקי מרובע אמר רבי אבמרי מאן דאמר הכן. התיב רבי בא בר ממל והא תאני שתי פרשות שבמזוזה. אמר ליה היא תפילין היא מזוזה. התיב רב המנונא והא תני בציצית ארבע אצבעות של ארבעה חוטין עשאן שלש אצבעות של ארבעה חוטין. אמר ליה גרע ולא הוסיף. התיב רבי חגיי קומי רבי יוסי והא תני שליש לרביבה שליש לחלות שליש לרקיקים. שילשן שליש לרביבה שליש לחלות שליש לרקיקים. אמר ליה מיגרע מן הרביבה ומוסיף על החלות ועל הרקיקן.

הלכה ז׳ ונביא השקר כו׳. המתנבא מה שלא שמע כצדקיה בן כנענה. ומה שלא נאמר לו כחנניה בן עזור. רבי יהושע בן לוי אמר חנניה בן עזור נביא אמת היה אלא שהיה לו קיבוסת והיה שומע מה שירמיה מתנבא בשוק העליון ויורד ומתנבא בשוק התחתון. אמר חנניה בן עזור כל סמא דמילתא לא דא היא אלא לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקור אתכם. כל ימיו של מנשה אינן אלא חמשים וחמש שנה. צא מהן עשרים שנה שאין בית דין של מעלה עונשין וכורתים. ושתים של אמון ושלשים ואחת של יאשיהו. הדא היא דכתיב ויהי השנה ההיא בראשית ממלכת צדקיהו מלך יהודה בשנה החמישית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן עזור הנביא אשר מגבעון בית יי׳ לעיני הכהנים וכל העם לאמר. כה אמר יי׳ אלהי צבאות אלהי ישראל לאמר שברתי את עול מלך בבל. בעוד שנתים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית יי׳ אשר לקח נבובד נצר מלך בבל מן העיר הזאת ויביאם בבל. אמר לו ירמיה אתה אומר בעוד שנתים ימים אני משיב וגו׳. ואני אומר שנבוכד נער בא ונוטל את השאר. בבלה יובאו ושמה יהיו וגו׳. אמר לו תן סימן לדבריך. אמר ליה אני

necesse. R. Samuel nomine R. Zehira: Hoc sibi non erat satis: Sed qui honorat magistrum suum, reputatur perinde ac honoret Divinitatem. Respondit Rabi Berachia: Atqui legimus: Papula instar fabæ Ciliciæ quadratæ. Dicit Rabi Abmari: Quis ita dicit? Respondit Rabi Bo bar Mimal; Atqui extat traditio: Duæ sectiones, quæ sunt in Mesusa. Respondit illi. Tam Thephelin, quam Mesusa. Respondit R. Amenuna: Atqui extat traditio: In fimbriis quatuor digiti quatuor funiculorum; Si faciat tres quatuor funiculorum: Respondit illi. Diminuet, at non addet. Respondit R. Hagai coram R. Jose: Atqui extat traditio. Tertia pars pro latitudine, tertia pars pro articulo, tertia pars pro contortis. Ex tribus partibus tertia pars pro teneris, tertia pars pro placentis, & tertia pars pro laganis: Respondit: Diminuet ex teneris, & addet in placentis, & in lagavis.

Constitutio VII. Propheta mendax &c. Si vaticinetur quod non audivit, sicut Sedechia filius Canaa: Et cur non dictum est de illo, sicut Chananjah filius Azur? R. Simeon ben Levi dicit. Chananjah filius Azur propheta verus fuit; sed quia indignabatur, & audiebat, quod Jeremias vaticinatus erat in platea superiori, & descendens vaticinatus erat in platea inferiori: Dixit Chananjah filius Azur: Omnes in hoc cæci sunt, quia scriptum est. *Jerem.* XXIX. 10. *Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos*: Omnes dies Manasse non fuerunt nisi quinque & quinquaginta anni; Subtrahe ex iis viginti annos, in quibus Synhedrium superius non punivit, neque excidio mulctavit; Et duos Ammon, & unum & triginta Josias; Hinc scriptum est *Jerem.* XXVIII. 1. *Et factum est in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Jehuda, in anno quinto, in mense quinto, dixit ad me Chananjah filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini coram sacerdotibus, & omni populo, dicens. Contrivi jugum regis Babylonis; adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchdnezer rex Babylonis de civitate ista, & transtulit ea in Babylonem*. Respondit illi Jeremias. Tu dicis. *Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam &c.* At ego dicam, quod Nebuchdnezor veniens tollet reliqua: *In Babylonem transferentur*. Ibid. XXIII. 22. Dixit illi: Da signum verbis tuis. Respondit illi: Ego vaticinor malum; Et ego non possum dare signum verbis meis; Etenim Deus S. B. dicit, quod adducet malum, & miserabitur il-

lo-

מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדברי
שהקבה אומר להביא רעה ומתנחם. ואתה
מתנבא לטובה את הוא שאת הוא צריך
ליתן סימן לדבריך. אמר לו לאו את הוא
שאת צריך ליתן סימן לדבריך. אמר לו
אין כיני הרי אני נותן אות ומופת באותו
האיש השנה ההיא הוא מת. כי סרה דבר
על יי׳ והות ליה כן וימת חנניה הנביא
בשנה ההיא בחדש השביעי. שנת אחרת
היתה ות מר הכין. אלא מלמד שמת בערב
ראש השנה וצוה את בניו ואת בני ביתו
להסתיר את הדבר שיוציאוהו אחר ראש
השנה בשביל לעשות נבואתו של ירמיה
שקר. והכובש על נבואתו. כיונה בן אמיתי.
אמר רבי יונה יונה בן אמיתי נביא אמת
הוה. את מוצא בשעה שאמר לו הקבה
קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא עליה
כי עלתה רעתם לפני. אמר יונה יודע אני
שהגוים קרובי תשובה הן והריני הולך
ומתנבא עליהם והם עושין תשובה והקבה
בא ופורע משונאיהן של ישראל ומה עלי
לעשות לברוח ויקם יונה לברוח תרשישה
מלפני יי׳ וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש
ויתן שכרה וירד בה וגו׳. והמוותר על
דברי הנביא. כעידו החוזה. אמר רבי שמואל
בר רב יצחק זה אמציה כהן ביתאל. אמר
רבי יוסי פיתפותי בצים היו שם ואי זהזה זה
יהונתן בן גרשום בן מנשה. את מוצא בשעה
שבא דוד ומצאו שהוא עובד עבודה זרה
אמר לו אתה בן בנו של אותו הצדיק ואת
עובד עבודה זרה. אמר לו מסורת בידי מאבי
אבא מכור עצמך לעבודה זרה ואל תצטרך
לבריות. אמר לו חס ושלום לא אמר לך כן.
אלא מכור עצמך לעבודה שהיא זרה לך ואל
תצטרך לבריות. כיון שראה דוד שהיה
הממון חביב עליו מינהו קומים תיסוורין על
בית המקדש. הדא היא דכתיב ושבואל בן

nicet. Et tu qui vaticinaris in bonum, tu debes dare signum verbis tuis. Respondit illi: Tu debes dare signum verbis tuis. Dixit illi: Non ita se res habet: Ecce ego dabo signum & portentum in istum virum: Et anno illo mortuus est. *Adversum enim Dominum locutus es*. Ibid. *Et mortuus est Chananjah propheta in anno illo mense septimo: Jerem. ibid.* Anno altero fuit; Et tu ita dicis? Sed docet, quod mortuus fuerit in vigilia principii anni; & jusserit filiis suis, & domesticis, ut rem absconderent, ut eum efferrent post principium anni, ut redderetur prophetia Jeremiæ falsa. Et qui prophetiam supprimat. Sicut Jona filius Amathi. Dicit R. Jona: Jona filius Amathi propheta verus fuit. Tu deprehendis; quo tempore ei dixit Deus S. B. *Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea; quia adscendit malitia ejus coram me. Jona* I. 2. Dixit Jona: Ego novi, quod gentiles sint proximi pœnitentiæ; & ecce ego vadam & vaticinabor super illis: & illi facient pœnitentiam, & Deus S. B. veniens ulciscetur de inimicis Israel: Quid mihi faciendum est, nisi ut fugiam? *Et surrexit Jonas ut fugeret in Tharsis a facie Domini; & descendit in Joppem, & invenit navem euntem in Tharsis, & dedit mercedem, & descendit in eam &c. Jon.* ibid. Aut addat verbis prophetæ. Sicut Iddo Propheta. Dicit R. Samuel bar R. Isaach: Iste est Amaxia sacerdos Bethel. Dicit R. Jose: Disputationes investigationum ibi erant: Et quis iste erat? Jochanan filius Garsum filius Manasse. Tu deprehendis: quo tempore venit David, & invenit eum colentem Idololatriam, dixit illi: Tu filius filii hujus justi colis Idololatriam? Respondit. Traditum est mihi ex patre patris mei: Vende teipsum Idololatriæ; ne opus habeas creaturis: Dixit illi: Absit: Non ita tibi dixit: At vende teipsum ministerio, quod tibi sit alienum; & opus non habebis creaturis: Quando vidit David, quod iste amaret opes. Præposuit thesauris domus sanctuarii: Hinc dictum est 1. *Paral.* XXVI. 23. *Subael autem filius Gersom, filius Mose præpositus thesauris. Subael*; quia conversus est ad Deum cunctis suis viribus. *Præpositus thesauris*; quod eum præposuerint comitem thesaurorum super thesauros. Socii quæsierunt coram R. Samuel bar Nachman: Num Sacrificulus Idololatriæ fuit, ut prolongaret dies suos? Respondit: Quia ejus oculus fixus erat in Idololatria. Et cur ejus oculus erat fissus in sua Idololatria? Erat qui-

גרשום בן מנשה נגיד על האוצרות. שבואל. ששב לאל בבל כוחו . נגיד על האוצרות שמינהו קומיס תיסוורין על האוצרות. חברייא בעון קומי רבי שמואל בר נחמן כומר לעבודה זרה והאריך ימים . אמר לון על שהיתה עינו צרה בעבודה זרה שלו . ומה היתה עינו צרה בעבודה זרה שלו. הוה בר נש מייתי ליה תור או אימר או גדי לעבודה זרה ואמר ליה פייסיה עלי והוא אמר ליה למה וכי מה מועילה לך אינה אוכלת ואינה שותה ולא מטיבה ולא מריעה. והוא אמר ליה היך נעביד והוא אמר ליה אזל ואייתי לי חד פינך דסולת ועשר ביעין עלוי ונא מפייס ליה עלך כיון דהוא אזל ליה הוה אכיל לון. אתא חד בר פחין ואמר ליה בן אמר ליה אם אינה מועילה כלום מפני מה את עביד הכא. אמר ליה בגין חיי. מתיבין לרבי שמואל בר נחמן והא כתיב עד יום גלות הארץ . אמ̇ לון כיון שמת דוד ועמד שלמה והחליף את כל סנקליטין שלו חזר לקילקולו . ונביא שעבר על דברי עצמו . כחבירו של מיכה . הדא דכתיב ונביא אחד זקן יושב בביתל ויבא בנו ויספר לו את כל המעשה אמר עשה איש האלהו וגו׳ . ויאמר להם אביהם אי זה הדרך הלך וגו׳. ויאמ׳ אל בניו חבשו לי את חחמור וגו׳ . וילך אחרי איש האלהים וימצאהו יושב תחת האלה וגומ׳. ויאמר לך אתי הבית׳ ואכל לחם. ויאמר לא אוכל לשוב וגו׳ עד̇ ויאמר לו גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר יי׳ לאמר וגו׳ עד̇ ויאכל לחם וישרת מים כיחש לו . מה הוא כיחש לו שיקר ביה . ויהי הם יושבים על השולחן ויהי דבר יי׳ אל הנביא אשר השיבו. אשר הושב אין כתיב כאן אלא אשר השיבו. והרי הדברים קל וחומ׳ ומה אם מי שהאכיל את חבירו לחם שקר זכה שנתייחד עליו הדיבר. המאכיל את חבירו לחם אמת על אחת כמה וכמה. כתיב ואיש אחד מבני הנביאי׳ אמ׳ אל רעהו בדבר יי׳ וגו׳. ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול יי׳ הנך הולך מאתי והכך האריה. וילך מאתו וימצאהו האריה ויכהו . וימצא איש אחר יאמ׳ הכיני נא ויכהו וגו׳. וילך הנביא ויעמד למלך על הדרך ויתחפש באפר על עיניו. ויהי המלך עובר והוא צעק אל המלך וגו׳. ויהיה עבדך עשה הנה והנה וגו׳. וימהר ויסר את האפר מעל עיניו וגו׳ . ויאמר לו

quidam homo; qui ad illum adduxit bovem, aut agnum, aut hædum pro Idololatria; & illi dicebat; deprecare pro me: & ille respondebat: Quid tibi prolorum? Non comedit, neque bibit, neque bonum, neque malum facit. Ille dicebat: Quomodo nos faciemus? Et ipse respondebat; Abi & affer mihi, unam scutellam similæ, & decem ova, & offeram, & ego deprecabor illam pro te: Postquam ille abiit, iste omnia comedit: Venit quidam filius principis, eique ita dixit; Si nihil prodest; Cur ita facis? Respondit; propter vitam meam. Responderunt τῷ R. Samuel bar Nachman: Atqui scriptum est *Jud.* XVIII. *Usque ad diem captivitatis terræ*. Dixit illis. Postquam mortuus est David, & surgens Salomo immutavit omnes judices suos, atque iterum projecit: Et propheta, qui transgrediatur verba mea: Sicut socius Michea: Hinc scriptum est I.*Reg.* XIII. II. *Propheta autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quam venerunt filii sui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei; Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit &c. Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum &c. Et abiit post virum Dei, invenit eum sedentem subtus terebinthum &c. Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem: Qui ait: Non possum reverti &c.* usque ad locum: *Et ait illi: Et ego propheta sum similis tui; & Angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens &c.* Usque ad locum: *Ut comedat panem, & bibat aquam: Fefellit eum:* Quid significat, *fefellit eum?* Falaciter egit in eum: *Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum.* Ibid. qui reversus est non scriptum est hoc loco; at *qui reduxerat eum:* Et ecce argumentum a minori ad majus; Si is, qui cibavit socium suum pane falso, meritus est, ut sibi appropriaretur sermo; qui cibaverit socium suum pane vero, quanto magis? Scriptum est I. *Reg.* XX. 35. *Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini &c. Cui ait: Quia noluisti audire vocem Dei, ecce recedes a me, & percutiet te leo. Cumqae paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit; sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum; Percute me &c. Abiit ergo propheta; & occurrit regi in via, & mutavit adspersione pulveris oculos suos. Cumque rex transisset, clamavit ad regem &c. Et fuit, cum servus tuus faceret hoc & illud &c. At ille statim abstersit pulverem de oculis suis &c. Qui*

ait

בה אמר יי׳ יען אשר שלחת את איש הרמי מיד והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו. וכתיב ויגש איש האלהים יאמר כה אמר יי׳. ולמה ויאמר ויאמ׳ שני פעמים. אלא באמירה הראשונה אמר לו אם בא בן הדד מלך אדם תחת ידך אל תחום עליו ואל תחמול עליו. ובאמירה השנייה אמר לו יען אשר שלחת את איש חרמי וגו׳. כמה מצודות וחרמים עשיתי לו עד שמסרתיו תחת ידך ושלחתו והלך בשלו׳. לפיכך והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו. את מוצא בשעה שיצאו ישראל למלחמה לא מת מכולם אלא אחאב מלך ישראל בלבד. והדא היא דכתיב ואיש משך בקשת לתומו ויך את מלך ישר׳ בין הדבקים ובין השיריין ויאמר לרכבו הפוך ידך והוציאיני מן המחנה כי החליתי. מה אני מקיים ועמך תחת עמו. רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי אותה הטיפה שיצאת מאותו צדיק כיפרה על כל ישראל.

הלכה ח׳ והמתנבא בשם עבודה זרה כ׳.

אמר רבי יוסי בן חנינה הכל היה בכלל לא תענה ברעך עד שקר. יצא לידון בין באות בין במופת בין בעבודה זרה בין בשאר כל המצות. אלא שעבודה זרה בין שנתכוון לעקור את כל הגוף בין שלא נתכוון לעקור את כל הגוף דברי רבי שמעון פוטרין אותו. ודברי חכמים סוקלין אותו. אבל בשאר כל המצות דברי חכמים סוקלין אותו ודברי ר׳ שמעון יבין ליה פיונטייה. והנביא שנתנבה בתחילה אם נתן אות ומופת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו. שני נביאים שנתנבאו כאחת. שני נביאים שנתנבאו בכרך אחד. רבי יצחק ורבי הושעיה חד אמר צריך ליתן אות ומופת. וחרנה אמר אינו צריך ליתן אות ומופת. מתיב מאן דאמר צריך למאן דאמר אינו צריך והא כתיב ויאמר חזקיהי אל ישעהו מה אות. אמר ליה שנייא היא תמן דו עסק בתחיית המתים יחיינו

ait ad eum: *Hæc dicit Dominus, quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.* Et scriptum est ibid. *Et accessit vir Dei; & dixit; sic dicit Dominus.* Et cur: *Et dixit, & dixit* duabus vicibus? Sed in prima allocutione dixit illi. *Si venerit Benadad rex Syriæ sub manum tuam non parces nec misereberis illius;* & in allocutione secunda dixit illi. *Quia dimisisti virnm dignum morte.* Quot retia & anathemata illi feci, donec traderem illum sub manum tuam; at tu eum dimisisti, & abiit in pace: Idcirco *erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.* Tu deprehendis; quo tempore exierunt Israelitæ ad bellum, nemo mortuus est, nisi Achab rex Israel duntaxat. Atqui scriptum est 1. *Reg.* XXII. 34. *Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel inter pulmonem & stomachum: At ille dixit aurigæ suo: verte manum tuam, & ejice me de castris, quia graviter vulneratus sum.* Quomodo ego explicabo: *Et populus tuus pro populo ejus?* R. Jochanan nomine R. Simeon beu Jochai: Illa guata, quæ exiit ex hoc justo, expiavit pro universo Israel.

Constitutio VIII. Qui prophetat in nomine Idololatriæ &c. Dicit R. Jose ben Chanina: Cuncta comprehenduntur in genere. Dictum est enim *Exod.* xx. 15. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Educitur ut judicetnr tam pro signo, quam pro portento, pro Idololatria, & pro reliquis omnibus præceptis: At in Idololatria, sive in animo habuerit evellere totam substantiam, sive in animo non habuerit evellere totam substantiam; juxta verba R. Simeon, eum absolvunt; at juxta verba sapientum, eum lapidant. At in reliquis omnibus præceptis, juxta verba sapientum, eum lapidant; at juxta verba R. Simeon, quod ei mortem diuturniorem darent. Et propheta, qui in principio vaticinatur, si dederit signum, & portentum, illi auscultant, si minus, illi non auscultant. Si duo prophetæ simul vaticinentur; si duo prophetæ in una civitate vaticinentur: R. Isaach, & R. Osajah, alter dicit, quod debeat dare signum; & portentum. Et alter dicit, quod non debeat dare signum & portentum. Respondit, qui dicit, quod debeat, illi qui dicit, quod non debeat: Atqui scriptum est 2. *Reg.* xx. 8. *Dixit autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum?* Diversum est hoc; Ibi occupatus fuit

מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. אמר רבי יהודה בן פזי לא סוף דבר לחופה אלא אפילו לבית שיש בו חיפה בעיא הדא מילתא. טריקלין וקיטון חופה. וקיטון נכנסת לטריקלין ליי דא מילה. רבי יוחנן אמר ליורשה. ריש לקיש אמר להפר נדריה. אמר רבי זעירא אף על גב דרבי שמעון בן לקיש אמר להפר נדריה מודה שאינו מיפר לה עד שתיכנס לחופה. אמר רבי הונא קרייא מסייע לרבי שמעון בן לקיש לזנות בית אביה. פרט שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל שלא תהא בסקילה אלא בחנק. ביוצא בהם בשריפה היא והן בשריפה. ביוצא בהן בסקילה היא והן בסקילה. ביוצא בהן בחנק היא והן בחנק.

fuit in resurrectione mortuorum. *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia resuscitabit nos: Et vivemus in conspectu ejus. Ose.* VI. 3. Dicit R. Jehuda ben Pazi: Non erit rei finis, pro thalamo, sed pro domo, ubi sit thalamus; hoc requiritur. Triclinium, & cubiculum, thalamus, & cubiculum si ingrediatur: in triclinium, juxta illud quod dicit R. Jochanan, ut hæreditare possit: Risch Lakisch dicit; ut solvat ejus votum. Dicit R. Zehira; licet R. Simeon ben Lakisch ita dicit, ut solvat vota, consentit tamen, quod non possit solvere, nisi postquam ingressa fuerit in thalamum. Dicit R. Huna: Textus favet τῷ R. Simeon ben Lakisch. Dictum est *Deut.* XXII. 21. *Ut fornicaretur in domo patris sui.* Excluditur ea, quæ tradita sit a nunciis patris nunciis mariti, quod ea non lapidetur, sed stranguletur: Si his similes comburuntur, ipsa & ille quoque comburentur; Si his similes lapidantur; ipsa quoque & ille lapidantur; Si his similes strangulantur, ipsa quoque & ille strangulantur.

TRACTATUS DE PŒNIS

Gemara Hierosolymitana illustratus,

NUNC PRIMUM

A BLASIO UGOLINO

Ex Hebraico Latine reddita.

פרק א׳

א׳ ביצה העדים נעשים זוממין מעידים אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרין ייעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה ארבעים. מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות. אין אומ׳ יגלה זה תחתיו אלא לוקה ארבעים. מעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה. והלא בין היום בין למחר סופו ליתן לה כתובתה. אלא אומרי׳ כמה אדם רוצה ליתן בכתזבתח של. זו שאם נתאלמנה

CAPUT PRIMUM.

I. Quomodo fiunt testes falsarii? Si dicant: Nos testamur, de viro N. N. quod sit filius repudiatæ, quod sit filius illius, qui calceum exuit; Non dicunt; Fiat iste filius repudiatæ, aut filius illius, qui calceum exuit, vice alterius; sed vapulat quadraginta plagis: Si dicant: Testamur nos de viro N. N. quod debeat exulare; Non dicent: Exulet iste vice alterius; sed vapulat quadraginta plagis. Si dicant: Testamur nos de viro N. N. quod repudiaverit uxorem suam, atque ei non dederit ejus dotem; Nonne sive hodie sive cras tandem debet dare illi dotem? Sed dicunt; qnantum quis velit dare pro dote ejus: si vidua facta sit, aut repudiata,

או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה.

ב׳ מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנם מיכן ועד שלשים יום והוא אומר מיכן ועד עשר שנים אומ׳ כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידיו בין ליתנם מיכן ועד שלשים יום בין ליתנם מיכן ועד עשר שנים.

ב׳ מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממים לוקין ומשלמין שלא השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה.

ד׳ מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין לוקים שמוני׳ משום לא תענה ברעך עד שקר ומשום ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו דברי ר׳ מאיר. וחכמים אומרים אינן לוקין אלא ארבעים.

ה׳ משלשים בממון ואין משלשים במכות. כיצד העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין משלשין ביניהן. העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים.

ו׳ אין העדים נעשים זוממים עד שיזומו את עצמן כיצד אמרו מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש אמרו להן היאך אתם מעידים שהרי הנהרג הזה או ההורג היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין אילו זוממים. אבל אמרו להן היאך אתן מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני הרי אילו זוממן ונהרגין על פיהן.

ז׳ באו אחרים והזימום באו אחרים והזימו אפילו מאה כולם ייהרגו. רבי יהודה אומר איסטיסים היא זו אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד.

ח׳ אין העדים הזוממים נהרגין עד שייגמר הדין שהרי הצדוקי׳ אומרים עד שייהרג שנאמר נפש תחת נפש אמרו להן הכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם

ta, aut si moriatur, maritus ejus adeat hæreditatem.

II. Testamur nos de viro N. N. quod debeat socio suo mille drachmas eo pacto, ut ille det hinc usque ad triginta dies; & ille dicat, hinc usque ad decem annos: Dicunt: Quantum quis dare velit, ut sint in ejus manu mille drachmæ, sive eas det hinc usque ad triginta dies, sive eas det hinc usque ad decem annos.

III. Testamur nos de viro N. N. quod debeat socio suo ducentas drachmas; & deprehendantur testes falsi, vapulant, & solvunt. Neque enim qua causa vapulant adducuntur ad vapulandum, eadem adducentur ad solvendum. Verba R. Meir. Et sapientes dicunt: Omnes, qui solvunt, non vapulant.

IV. Testamur nos de Viro N. N. quod vapulandus sit quadraginta plagis; Si deprehendantur ejus testes falsi, octoginta plagis vapulant: Quia dictum est *Exod.* xx. 15. *Non dices in proximum tuum testimonium falsum*: Et quia dictum est *Deut.* xix. 19. *Facietis ei, sicut machinatus fuerat facere fratri suo*. Verba R. Meir. Et sapientes dicunt; Non vapulant nisi quadraginta plagis.

V. Tripartito dividunt in pecunia, & non tripartito dividunt in plagis: Quomodo? Si testentur, quod debeat socio suo ducentas drachmas, & deprehendantur falsi, tripartito dividunt inter se: Si testantur, quod vapulandus sit quadraginta plagis, & deprehendantur falsi; Singuli vapulant quadraginta plagis.

VI. Testes non fiunt mendaces, donec non faciant seipsos mendaces. Quomodo? Si dicant: Nos testamur de viro N. N. quod occiderit animam. Atque iis objiciatur: Quomodo vos testamini, siquidem occisus ille, aut occisor fuit nobiscum eo die in loco N. N.? Hi non sunt falsarii: At si illis objiciatur: Quomodo vos testamini, quod vos fueritis nobiscum eo die in loco N. N.? Ecce falsarii fiunt, & ex eorum dicto occidantur.

VII. Si veniant alii, & illos convincant mendacii, si veniant alii; & hos convincant mendacii, vel centum, omnes occiduntur. R. Jehuda dicit: Iniquum hoc quidem erat: Non occiditur nisi prima classis duntaxat.

VIII. Testes mendaces non occiduntur, nisi postquam fuerit absolutum judicium; Etenim Sadducæi dicunt; nisi postquam occisus fuerit. Dictum est enim *Exod.* xxi. 23. *Anima pro anima*. Responderunt illi sapientes: Atqui jam dictum est *Deut.* xix. 19. *Et facietis ipsi*, quem-

לעשות לאחיו והרי אחיו קיים. אם כן למה נאמר נפש תחת נפש. יכול משקיבלו עדותן ייהרגו תלמוד לומר נפש תחת נפש הא אינן נהרגין עד שייגמר הדין.

ט׳ על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב שלשה אלא להקיש שלשה לשנים. מה שלשה מזימין את השנים אף שנים יזמו השלשה. ומניין אפילו מאה תלמוד לומר עדים.

י׳ רבי שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהו שניהן זוממים אף שלשה אינן נהרגין עד שיהו שלשתן זוממין. ומניין אפילו מאה תלמוד לומר עדים.

יא׳ רבי עקיבה אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו לעשות דינו כינו כיוצא באילו אם כך ענש הכתוב לניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה.

יב׳ מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. מניין אפילו מאה תלמוד לומר עדים.

יג׳ אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומ׳ אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות כזמן שהיתרו בהן. אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרד את הנפש.

יד׳ היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת. ואם לאו הרי אילו שתי עדיות. לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשנייה פטורה.

טו׳ רבי יוסי בי רבי יהודה אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו שני עידיו מתרין בו

quemadmodum machinatus fuerat facere fratri suo. Atqui ejus frater vivus est: Si ita est, cur dictum est: *Anima pro anima?* Crederem postquam receperint eorum testimonium, eum occiderent? Idcirco dictum est: *Animam pro animam*: Ecce non occiduntur, nisi postquam absolutum fuerit judicium:

IX. *Ex ore duorum aut trium testium interficiatur, qui mori debet: Deut.* XVII. 6. Si confirmatum sit testimonium per duos testes; Cur tres definit textus? Hoc facit, ut æquiparentur tres duobus: Sicut tres convincunt mendacii duos, ita pariter duo poterunt convincere mendacii tres. Unde probatur, vel centum? Ex eo quod dictum est. *Testium.*

X. R. Simeon dicit: Sicut duo non occiduntur, nisi postquam ambo mendacii convicti fuerint, ita pariter tres non occiduntur, nisi postquam tres omnes mendacii convicti fuerint. Et unde probatur, vel centum? Ex eo quod dictum est: *Testium.*

VI. R. Akiba dicit: Non venit tertius, nisi ad se aggravandum, & ad faciendum suum judicium simile judicio illorum: Si ita punit textus illum, qui se associat transgressoribus, ut reputetur ipsemet transgressor, quanto magis rependet mercedem illi qui se associat cum eo, qui facit præceptum, ut ipsemet reputetur faciens præceptum?

XII. Sicut in duobus si deprehendatur unus, qui sit propinquus, aut illegitimus aboletur eorum testimonium, ita pariter si in tribus deprehendatur unus, qui sit propinquus aut illegitimus, abolebitur eorum testimonium. Unde probatur vel centum? Ex eo quod dictum est: *Testium.*

XIII. Dicit R. Jose: De quo hæc dicta sunt? De judiciis capitalibus; At in judiciis pecuniariis, per reliquos testimonium confirmatur. Rabi dicit: Tam in judiciis capitalibus quam in judiciis pecuniariis, quando eos præmonuerint, at si non præmonuerint, quid facient duo fratres, qui simul videant occidentem animam?

XIV. Si duo eum viderint ex hac fenestra, & duo eum viderint ex altera fenestra; & unus eum in medio præmonuerit, quando se mutuo conspexerint, ecce horum una testificatio est; Si minus; horum duæ erunt testificationes. Idcirco si par unum mendax deprehendatur, ipse & illi occiduntur, & par secundum absolvitur.

XV. R. Jose discipulus R. Jehuda dicit: Nunquam occiditur, nisi postquam duo testes eum præmonuerint: Dictum est

שנאמר על פי שנים עדים . דבר אחר על פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן.

יו׳ מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו בירת דין אין סותרין את דינו . כל מקום שיעסדו שנים ויאמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דינו של פלוני ופלוני ופלוני עידיו הרי זה ייהרג.

יז׳ סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ . סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חבלנית . רבי לעזר בן עזריא אומר אחד לשבעים שנה . רבי טרפון ורבי עקיבה אומר אילו היינו בסנהדרין לא נהרג בה אדם מעולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל:

סליק פירקא

הלכה א׳ כיצד העדים נעשין זוממין כו׳. אמר ר׳ יוסי בן חנינה הכל היה בכלל לא תענה בכעך עד שקר. יצא ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו . את שאת יכול לקיים בו ועשיתם לו כאשר זמם וגו׳ . את מקיים בו לא תענה . ואת שאין את יכול לקיים בו ועשיתם לו באשר זמם לעשות לאחיו אין את מקיים בו לא תענה ברעך. דבר אחר ועשיתם לו לא לזרעו . רבי יהושע בן לוי אמר ועשיתם לו . שני דברים מסורין לבירת דין את תופש אחד מהן יצא דבר שהוא מסור לשמי׳ . כתיב ולא יחלל זרעו בעמיו אין לי אלא זרע שהוא מתחלל היא עצמה מניין. ודין הוא מה אם הזרע שלא עבר עבירה הרי הוא מתחלל. היא שעברה עבירה אינו דין שתתחלל . הוא עצמו יוכיח שעבר עביר׳ ואינו מתחלל . לא אם אמרת׳ באיש שאינו מתחלל בכל מקום תאמר באשה שהיא מתחללת בכל מקום. הואיל והיא מתחללת בכל מקום דין הוא שתתחלל . ואם נפשך לומר לא יחול ולא יחלל אף מי שהיה בשר ונתחלל . בר פרייה אמר המחלל לא נתחלל היאך זה מתחלל. עדים שנזדממו רבי

est enim: *Ex ore duorum testium*: Alia expositio: *Ex ore duorum testium*: Ne Synhedrium audiat ex ore interpretis.

XVI. Si quis confecto judicio aufugerit, & reductus fuerit ad Synhedrium, non instauratur ejus judicium. Ubicumque duo exstiterint, & dicant; Testamur nos de viro N. N. quod sit absolutum ejus judicium in Synhedrio N. N. N. N. N. N. Sunt ejus testes; Ecce iste occiditur.

XVII. Synhedrium observatur in terra, & in locis extra terram. Si Synhedrium occidat unum in hebdomada, vocatur perditorium. R. Eliezer ben Azaria dicit; Si unum occidat septuagesimo quoque anno. R. Tarphon, & R. Akiba dicit; Si nos fuissemus in Synhedrio, nemo unquam interfectus fuisset. Raban Simeon ben Gamaliel dicit: Isti quoque multiplicant effusores sanguinis in Israel.

Finis Capitis.

Constitutio I. Quomodo fiunt testes falsarii &c. Dicit R. Jose ben Chanina; Omne comprehenditur in generali. *Non dices in proximum tuum testimonium falsum*. *Exod.* xx. 15. Excluditur: *Et facietis ei, sicut machinatus fuerat &c. Deut.* xix. 19. In quo poteris confirmare: *Et facietis ei, sicut machinatus fuerat &c.* Tu confirmabis: *Non dices*: Et in quo non poteris confirmare: *Et facietis ei, sicut machinatus fuerat facere fratri sui*. Non confirmabis: *Non dices in proximum tuum*: Alia expositio. *Et facietis ei*. Non ejus semini. R. Simeon ben Levi dicit: *Et facietis ei*. Duo tradita sunt Synhedrio: Tu comprehendes unum ex iis. Excluditur res, quæ reservata sit Deo. Scriptum est *Levit.* xxi. 15. *Ne polluat semen suum in populis suis*. Non probo nisi de semine, quod polluitur; de seipso unde probatur? Argumento. Si semen, quod non peccavit, polluitur, ipse, qui peccavit, non erit æquum ut polluatur? Ipsemet probet, qui licet peccaverit, tamen non polluitur. Minime: Si dixisti de homine, qui nullo modo polluitur, dices de fœmina, quæ omnino polluitur? Quandoquidem ipsa omnino polluitur, æquum erit ut polluatur. Si putas: *Non profanabit; & non profanabit*; Vel si fuerit legitimus, profanabitur. Bar Padijah dicit: Profanatus non profanatur, quomodo iste profanabitur? Si testes mendacii convincantur; R. Jochanan dicit *falsum, falsum*: Si testes mendacii convincantur, atque iterum mentiantur; R. Jochanan di-

יוחנן אמר שקר שקר . עדים שנזדממו
והזרו, ונשתקרו רבי יוחנן אמר שקר שקר .
רבי לעזר אמר רשע רשע . ואמר רשע
במחוייבי מיתות . ונאמר רשע במחוייבי
מכות. מה רשע שנאמר במחוייבי מיתות אין
ממון אצל מיתה. אף רשע שנאמר במחוייבי
מכות אין ממון אצל מכות. בר פדייה אמ׳
הוא ינוס לא זוממיו . ואין משלמין כל
הכתובה אבל משלמין הן טובת הניירת
כתובה . כיצד אומ׳ כמה אדם רוצה ליתן
בכתובתה של זו שמא תמות בחיי בעלה
וירשנה בעלה . או שמא ימות בעלה בחייה
ויירש הלה את כתובתה לפיכך הוא משלם .

הלכה ב׳ מעידין אנו באיש פלוני כו׳.

הלכה ג׳ מעידין אנו באיש פלוני כו׳.

הלכה ד׳ מעידין אנו כו׳.

הלכה ה׳ משלשין בממון כו׳. רבי בא
בר ממל רב עמרם רב מתנה בשם רב
המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו
שביעית משמטתו . והא תנינן השוחט את
הפרה וחילקה בראש השנה ומר ר׳ לעזר
רבי יהודה היא . וראוי הוא לתובעו בראש
השנה . כיי דמר רבי בא בשם רבי זעירא
מכיון שאינו ראוי לתובען כמי שאינו ראוי
להאמינו . וכיון שאינו ראוי להאמינו כמי
שאינו ראוי ליתן לו מעות . וכאן הואיל
והוא ראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית
הראשונה מלוה. רבי יוסי בי רבי בון בשם
רב המלוה את חבירו על מנת שלא
תשמיטינו שמיטה אין השביעית משמטתו.
והא תנינן בין נותנן מיכן ועד שלשים יום
בין נותנן מיכן ועד עשר שנים ויש עשר
שני׳ בלא שמיטה . ר׳ הונא אמ׳ איתפלגון
רב נחמן ורב ששת . חד אמר במלוה לך
המשכון . וחרנה אמ׳ בכותב לו פרוזבול . תני
שלשים יום לא איתי מהו שלשים יום לא
איתי . שמואל אמר המלוה את חבירו סתם
אינו רשאי לתובעו עד שלשים יום . עאל
רבי יהודה ומר טעמא קרבה שנת השבע

dicit; *falsum*, *falsum*: R. Eliezer dicit: *Impium*, *impium*: Memoratur *impius* in iis qui sunt rei mortis, & memoratur *impius* in iis qui sunt vapulandi: Sicut in impio, qui memoratur in iis, qui sunt rei mortis, pecunia separat ejus mortem; ita pariter in impio qui memoratur in iis, qui vapulandi sunt, pecunia non separat plagas; Bar Pedijah dicit: Si ille sit coactus. Non falsarius: Neque rependunt integram dotem, at restituunt bona residentiæ dotis. Quomodo? Si dicat; quantum quis velit dare pro dote hujus; fortasse enim morietur vivo adhuc marito, & maritus ejus hæreditatem adibit; aut fortasse ejus maritus morietur, ipsa adhuc viva; & ipsa hæreditabit ejus dotem, ideoque ipse restituet.

Constitutio II. Testamur nos de viro N. N. &c.

Constitutio III. Testamur nos de viro N. N. &c.

Constitutio IV. Testamur nos &c.

Constitutio V. Tripartito dividunt in pecunia &c. R. Ba bar Mimal, R. Amram, R. Mithena nomine Rab: Qui mutuo dat socio suo eo pacto, ne illud exigat; annus septimus remittit. Atqui legimus; Siquis mactet vaccam, & dividat in principio anni; & dicit R. Eliéser; R. Jehuda ille est. Atqui conveniens est, ut exigat in principio anni. Juxta illud, quod dicit R. Bo nomine R. Zehira: Quoniam non est dignus, ut exigat, non erit quoque dignus, ut ei fides habeatur; & quoniam non est dignus ut ei fides habeatur, non erit quoque dignus, ut ei det pecuniam: & hoc loco, quoniam est dignus, ut ei det pecuniam, si non det, fit primus mutuo dans. R. Jose discipulus R. Bon nomine Rab. Qui mutuo dat socio suo eo pacto, ne annus septimus remittat, annus septimus non remittit: Atqui legimus; sive demus hinc usque ad triginta dies, sive demus hinc usque ad decem annos; Num sunt decem anni sine remissione? R. Huna dicit: Dissentiunt R. Nachman, & R. Sesath. Alter dicit de eo, qui mutuo dat cum pignore; & alter dicit de eo, qui mutuo dat cum scriptura Prosbol. Traditio: Triginta dies non veniunt; quid significat: Triginta dies non veniunt? Samuel dicit: Si mutuo det socio suo simpliciter, non poterit exigere nisi trigesimo die. Adscendens Rabi Jehuda dixit: Ratio est quia dictum est *Deut.* xx. 9. *Appropinquat septimus annus remissionis*. Si non sit annus septimus, erit annus remissionis. Cur dictum est: *Appropinquat annus*

שנת השמיטה. לא היא שנת היא שנת השמיטה ומה תלמוד לומר קרבה שנת השבע שנת השמיטה. שלא תאמר כל שלשים יום אין רשי לתובעו לאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא לא יגבנו לפום כן צרך מימר קרבה שנת השבע שהיא השמיטה. ולא כן אמר רבי בא בר ממל רב עמרם רב מתנה בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו השביעית משמטתו. אשכח תני רבי ישמעאל קרבה שנת השבע שנת השמיטה. לא היא שנת השבע היא שנת השמיטה. ומה תלמוד לומר קרבה שנת השבע שנת השמיטה שלא תאמר כל שש שנים כרמו לפניו שדהו לפניו ולאחר שש שנים בהשמט כספים הוא. לא יגבנו לפום כן צרך מימ' קרבה שנת השבע שנת השמיטה.

הלכה ו' אין העדים נעשין זוממין כו'. רבי בא בר ממל והוא שנהרג אבל אם לא נהרג לא. הדא היא דתנינן אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד. רבי בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא היו עומדין ומעידין עליו שהרג את הנפש בלוד. באו אחרים ואמרו להן היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו בחמשה בחדש בקיסרי ובאו אחרים ואמרו להן היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו בעשרה בחדש בציפורי ההורג אינו נהרג שמא עדים זוממין הן. והעדים אינן נהרגין שמא אמת אמרו.

הלכה ח' אין העדים הזוממין. אמר רבי זעירה הדא אמרה עד זומם אינו נפסל בבית דין אלא מעצמו הוא נפסל. פתר לה בהתרייה. ותני כן א"ר יוסי במה דברים אמורים בשתי כיתי עידיות ובשתי התריות. אבל בעדות אחת ובהתרייה אחת כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מהו כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. היו עומדין ומעידין עליו בעשר' בניסן שגנב את השור באחד בניסן וטבח ומכר בחמש' בניסן והוזמו באחד עשר בניסן כל עדות שהעידו מב' בניסן עד חמשה בניסן למפרע הרי אילו פסולין. אמר רבי בא בר ממל תיפתר במעידין עליו בכרך אחד. ולית שמע מינה כלום. ותני כן היו הן הרשונים והן האחרונים. הוזמו בראשונה אין בכך כלום.

nus septimus, annus remissionis? Ne diceres; Toto trigesimo die non potest exigere, post tricesimum diem in remissione argenti erit non furabuntur. Idcirco dicendum erat: *Appropinquat annus septimus annus remissionis*. At non ita dicit R. Bo bar Mimal, R. Amram, R. Mathina nomine Rab: Qui mutuo dat socio suo eo pacto, ne exigat, dies septimus illud remittit. Deprehenditur quod doceat Rabi Ismael: *Appropinquat annus septimus, annus remissionis:* Non est ille annus septimus, est annus remissionis. Et cur dictum est: *Appropinquat annus septimus, annus remissionis?* Ne diceres; Toto sexennio ejus vinea coram eo, ejus ager coram eo, & post sexennium in remissione argenti erit; non furabuntur: Idcirco dicendum erat: *Appropinquat annus septimus, annus remissionis*.

Constitutio VI. Testes non fiunt mendaces &c. R. Ba bar Mimal: & ipse qui occisus est; at non, si non fuerit occisus: Hoc est quod legimus: Non occiditur nisi prima classis duntaxat. R. Bon bar Chijah quæsivit coram R. Zehira: Si ipsi stantes testentur, quod ille occiderit animam in Lud; Si veniant alii, & dicant: Quomodo vos testamini, cum nobiscum fueritis quinta die mensis in Cæsarea? Et veniunt alii & dicant illis: Quomodo vos testamini, cum nobiscum fueritis die decima mensis in Tsippori? Occisor non occiditur; fortasse testes sunt mendaces; & testes non occiduntur, fortasse veritatem dicunt.

Constitutio VIII. Testes non fiunt mendaces. Dicit R. Zehira: Hoc dicit: Si testis fuerit mendax, non improbatur in Synhedrio, sed ipsemet reprobatur: Hoc explicatur de præmonitione. Atqui ita extat traditio: Dicit R. Jose. De quo hæc dicta sunt? De duabus classibus testium, & de duabus præmonitionibus: At de uno testimonio, & de una præmonitione; si in testimoniis pars aboletur, aboletur totum. Quid significat, si in testimoniis pars aboletur, totum aboletur? Si stantes dicant; Die decima Nisan furatus est bovem; die prima Nisan mactavit, & vendidit die quinta Nisan; & si mentiatur die undecima Nisan cuncta testimonia, quæ testati fuerint a die secunda Nisan usque ad quintam Nisan, retrorsum, improbantur. Dicit R. Bo bar Mimal. Potest exponi de illis, qui testantur in una civitate: At hinc nihil explicatur. Atqui ita extat traditio: Isti sunt priores, & illi novissimi: Si mentiuntur in priori classe;

In

בשנייה הרי היא לו עדות אחת. בשלישית הרי היא לו כשתי עדיות. והיכי אמר במעידין עליו בכרך אחר לית שמע מינה כלום. לא אתייא אלא על ידי עדיות סגין. אמר רבי זמירא הדא אמרה עד זומם אינו נפסל בבית דין אלא מעצמו הוא נפסל.

הלכה יג׳ אמר רבי יוסי במה דברים אמורי׳ כו׳. יאמר דיני ממונות ואל יאמר דיני נפשות. שאילו נאמר דיני ממונות ולא נאמר דיני נפשות הייתי אומר דיני ממונות הקלים שלשה מזממין את השנים ושנים אין מזמים את השלשה. מניין אפילו מאה תלמוד לומר עדים. או אילו נאמר דיני נפשות ולא נאמר דיני ממונות הייתי אומר דיני נפשות החמורין שנים מזמים את השלשה שלשה אינן מזמים את השנים. מניין אפילו הן מאה תלמוד לומר עדים.

הלכה יד׳ היו שנים רואין אותו כו׳. אמר רבי ירמיה חמי היך תנינן הכא היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואת אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת ואם לאו הרי אשי תילו עדיות. הא אם היו שלשה לא כרא. אמר רבי יוסי תנינן שלשה לא בדא תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרדין והשנייה פטורה.

הלכה טו׳ רבי יוסי בי רבי יהודה אומר כו׳. תני רבי הושעיה הפסוק הזה אור בשתי כיתי עדים. כי יקום עד חמס באיש. עד זומם שהוא עונה באיש. לענות בו. לא בעידותו. עדים זוממין מהו שיהו צריכין לקבל התרייה. רבי יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר עדים זוממין אינן צריכין לקבל התרייה. אמר רבי אבהו לא חיישון לון. אמר רבי יעקב בר דסי ואית נבוליו סגין מאן אילין חמיין חבריהון נפקין מיקטלה ולא אמרין כלום.

הללה יו׳ מי שנגמר דינו כו׳. כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת היו הערים כשירין לזה ופסולין לזה. רבי הילא אמר איתפלגון

In hoc nihil eſt: Si in ſecunda; ecce teſtimonium unum; ſi in ſecunda; ecce duo teſtimonia: & quando dicit; ſi teſtentur in una civitate, nihil hinc explicari poteſt: Non adducitur niſi per multa teſtimonia: Dicit R. Zehira: Hoc dicit: Si teſtis mentiatur, non improbatur in Synhedrio, at per ſemet improbatur.

Conſtitutio XIII. Dicit R. Joſe: De quo hæc dicta ſunt? &c. Dicendum eſt de judiciis pecuniariis, at non eſt dicendum de judiciis capitalibus. Etenim ſi memorata eſſent judicia pecuniaria, & non memorata eſſent judicia capitalia, dicerem; in judiciis pecuniariis quia ſunt levia, tres faciunt mendaces duos, at duo non faciunt mendaces tres: Unde probatur, vel centum? Ex eo quod dictum eſt; *Teſtium:* Aut ſi memorata eſſent judicia capitalia, & non memorata eſſent judicia pecuniaria, dicerem; in judiciis capitalibus quia ſunt gravia, duo faciunt mendaces tres, at tres non faciunt mendaces duos: Unde probatur, vel ſi eſſent centum? Ex eo quod dictum eſt: *Teſtium*.

Conſtitutio XIV. Si duo eum viderint &c. Dicit R. Jeremia; Vide quomodo hic legimus. Si duo eum viderint ex hac feneſtra, & duo eum viderint ex altera feneſtra, & unus eum in medio præmonuerit, quando ſe mutuo conſpexerint, ecce horum una teſtificatio eſt; ſi minus, ecce horum duæ ſunt teſtificantes: At ſi fuerins tres, nihil inſeruit. Dicit R. Joſe: Legimus: tres, tres nihil inſeruit; Hic legimus, cur non legimus de omnibus ſynhedriis, ipſe & illi occiduntur, & claſſis ſecunda abſolvitur?

Conſtitutio XV. R. Joſe diſcipulus R. Jehuda dicit &c. Exponit R. Oſajah hunc textum, quod dicatur de duabus claſſibus teſtium. *Si ſteterit teſtis mendax contra hominem. Deut.* XIX. 16. Teſtis mendax, qui reſpondeat contra virum; *Accuſans eum*: Non in ſuo teſtimonio. Num teſtes mendaces debent accipere præmonitionem? R. Iſaach ben Tablai nomine R. Elieſer; Teſtes mendaces, non eſt neceſſe, ut accipiant præmonitionem. Dicit R. Abau: Non ſumus ſoliciti de illis. Dicit R. Jacob bar Daſi; & ſunt fraudolenti multi; Ex iis viderunt ſocios ſuos prodeuntes ex occiſione, & nihil dixerunt.

Conſtitutio XVI. Siquis confecto judicio &c. Siquis ſcribat omnes ſuas facultates duobus hominibus ſimul; ſunt teſtes in hoc legitimi, & in illo illegitimi. R. Ela dicit: Diſſentiunt R. Jochanan,

רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמ׳ מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. וחרנה אמר כשיריו לזה ופסולין לזה. רבי מנא לא מפרש. רבי אבון מפרש. רבי יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה. רבי שמעון בן לקיש אמר כשירין לזה ופסולין לזה. אמר רבי לעזר מתניתא מסייעה לר׳ יוחנן מה השנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף השלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה. מניין אפי׳ מאה תלמוד לומ׳ עדים. רבי יעקב בר אחא אמר איתפלגון רבי חנינה חברון דרבנין ודרבנין. חד אמר יאות א״ר לעזר. וחרנה אמר לא אמר רבי לעזר יאות. מאן דאמר יאות אמר רבי לעזר נעשית כעירות אחת וכהתרייה אחת וכל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מאן דאמר לא אמר רבי לעזר יאות נעשים כשתי כיתי עדים כשירין לזה ופסולין לזה.

הלכה יז׳ סנהדרין נוהגת בארץ כו׳. סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ דכתיב והיו אלה לכם לחוקת משפט לדרתיכם בכל מושבותיכם. ומה תלמוד לומר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך בערי ארץ ישראל. אלא שבערי ישראל מושייבין דיינים בכל עיר ועיר. ובחוצה לארץ מושיבין אותן פלכים פלכים. תני רבי דוסתי בי ר׳ ונאי או׳ מצוה לכל שבט שיהא דן את שבטו דכתיב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר יי׳ אלהיך נתן לך לשבטיך. תני רבן שמעון בן גמליאל מחוייבי מיתות שברחו מן הארע לחוצה לארץ ממיתין אותן מיד. ברחו מחוצה לארץ לארץ אין ממותין אותן מיד אלא דנין כתחילה:

פרק ב׳

א׳ אילו הן הגולין ההורג נפש בשגגה. היה מעגל במענילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו. היה יורד בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה גולה. אבל

nan, & R. Simeon ben Lakisch; alter dicit; Postquam sunt in hoc illegitimi, erunt quoque in illo illegitimi. Et alter dicit; Sunt in hoc legitimi, & in illo illegitimi. R. Mena non dividit; R. Abau dividit. R. Jochana dicit: Postquam in hoc sunt illegitimi, in illo quoque erunt illegitimi. R. Simeon ben Lakisch dicit: In hoc sunt legitimi, & in illo sunt illegitimi. Dicit R. Elieser: Misna favet τῷ R. Jochanan; Sicut si in duobus deprehendatur unus ex iis propinquus, aut illegitimus, eorum testimonium aboletur; ita pariter in tribus si deprehendatur unus ex iis propinquus aut illegitimus, eorum testimonium abolebitur. Unde probatur, vel si fuerint centum? Ex eo quod dictum est: *Testium*. R. Jacob bar Acha dicit: Dissentiunt R. Chanina socius sapientum, & sapientes. Alter dicit: recte dicit R. Elieser; & alter dicit; non recte dicit R. Elieser; Qui dicit; recte dicit R. Elieser, consideratur quasi una testificatio, & quasi una præmonitio; & in cunctis testimoniis, quum pars aboletur, aboletur totum; Qui dicit: Recte non dicit R. Elieser; considerantur quasi duæ classes testium; qui sunt in hoc legitimi, & in illo illegitimi.

Constitutio XVII. Synhedrium observatur in terra &c. Synhedrium observatur in terra, & in locis extra terram: Scriptum est enim *Num.* XXXV. 29. *Et hæc erunt vobis in statutum judicii generationibus vestris in cunctis habitationibus vestris*. Et cur dictum est *Deut.* XVI. 18. *Judices & magistros constitues tibi in omnibus portis tuis*? In civitatibus terræ Israel: In civitatibus Israel, constituunt judices in singulis civitatibus: At in locis extra terram constituunt in singulis provinciis: Traditio. R. Dosthai discipulus R. Inai dicit: Præceptum est cunctis tribubus, ut sit judex suæ tribus. Scriptum ut enim: *Judices & magistros constitues tibi in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per tribus tuas*. Docet Raban Simeon ben Gamaliel: Si rei mortis aufugerint ex terra in loca extra terram, statim eos interficiunt: Si aufugerint ex locis extra terram in terram, statim eos interficiunt, sed eos sicut in principio judicant:

CAPUT II.

I. Isti exulant, qui imprudens interfecerit animam: Si rotet cylindrum, & ceciderit super eum, atque interficiat; Si demittat dolium, & ceciderit super eum, & interficiat, si descendens per scalam reciderit super eum, & in-

אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה אינו גולה . זה הכלל כל שבדרך הורדתו גולה ושלא כדרך הורדתו אינו גולה.

ב׳ נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה. וחכמים אומרים גולה. מאן העץ המתבקע רבי אומר גולה. וחכמים אומרים אינו גולה.

ג׳ זרק את האבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה . רבי אליעזר בן יעקב אומ׳ אם משיצאת האבן מידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה הרי זה פטור.

ד׳ זרק את האבן לחצירו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה . שנ׳ ואשר יבא את רעהו ביער. מה היער רשו׳ לניזק ולמזיק ליכנס לשם. יצא חצר בעל הבית שאין רשות לנזיק ולמזיק ליכנס לשם . אבא שאול אומר מה חטבת העצים רשות . יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין.

ה׳ האב גולה על ידי בנו והבן על ידי האב. הכל גולים על ידי ישראל וישראל גולים על ידיהם חוץ מעל ידי גר תושב. וגר תושב על ידי גר תושב.

ו׳ הסומא אינו גולה דברי ר׳ יהודה ר״מ אומ׳ גולה ר׳ יוסי בי ר׳ יהודה או׳ השונא נהרג מפני שהוא כמועד . ר״ש אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה . כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה . ושלא לדעת הרג הרי זה גולה.

ז׳ לאיכן גולין לערי׳ מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען שנאמר את שלש הערים תתנו מעבר לירדן וגו׳ . עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנאמר שש ערי מקלט תהיינה . עד שיהו שלשתן קולטות כאחת.

ח׳ ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר

& interficiat; Ecce iste exulat. At si attrahat cylindrum, & ceciderit super eum & interficiat; Si dolium sursum versum fune trahat, & rumpatur funeis, & ceciderit super eum, & interficiat; si adscendat per scalam, & ceciderit super eum, & interficiat; ecce iste non exulat; Hæc est regula generalis: Quod per descensum factum est, ob id exulat; Quod non est factum per descensum ob id non exulat.

II. Si excidat ferrum ex suo manubrio, & eum interficiat. Rabi dicit; non exulat; & sapientes dicunt: exulat. Si ferrum in findendo ligno, exsiliat; Rabi dicit: exulat; & sapientes dicunt: Non exulat.

III. Si projiciat lapidem in locum Publicum, & occidat; ecce iste exulat. R. Elieser ben Jacob dicit: Si postquam lapis sit emissus e manu sua, alter capite prolato exceperit, ecce iste absolvitur.

IV. Si projiciat lapidem in atrium suum, & occidat; si jus habeat læsus illuc ingrediendi, exulat; si minus, non exulat; Dictum est enim *Deut.* XIX. 5. *Et qui cum proximo suo in sylvam ierit.* Sicut sylva est locus, ubi jus sit lædenti, & læso in illam ingredi, excluditur atrium domini domus, in quod non est jus lædenti & læso ingredi. Aba Saul dicit: Quid lignicidium? Excluditur pater, qui feriat filium, & magister qui castigat discipulum, & minister Synhedrii.

V. Pater exulat propter filium suum, & filius propter patrem, omnes Israelitæ exulant propter Israelitam, & Israelitæ propter eos exulant; at non exulant propter inquilinum; at inquilinus exulat propter inquilinum.

VI. Cœcus non exulat; verba R. Jehuda: R. Meir dixit: exulat. R. Jose discipulus R. Jehuda dicit: Osor occiditur, quia agit ex proposito. R. Simeon dicit: Est inimicus, qui exulat; & est inimicus, qui non exulat: De quo poterat dici, quod sciens occiderit, non exulat; & de quo potest dici quod imprudens occiderit; exulat.

VII. Quorsum exulant? In urbes refugii, in tres, quæ sitæ erant ultra Jordanem, & in tres, quæ erant in terra Chanaan: Dictum est enim *Num.* XXXV. 14. *Tres urbes statuetis ultra Jordanem &c.* Pariterque dictum est: *Sex urbes refugii erunt.* Ibid. vers. 13. Donec tres illæ in terra Israel delectæ non erant, tres illæ trans Jordanem non recipiebat: Postquam terræ istæ constitutæ fuerunt, simul recipiebant.

VIII. Expedita erant itinera ex hac in

תכון לך הדרך ושלשת את גבול ארצך ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר אף הוא מדבר על ידי עצמו שנאמר וזה דבר הרוצח.

ט׳ רבי יוסי בי רבי יהודה אומר כתחילה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב״ד שולחין ומביאין אותו משם מי שנתחייב מיתה הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו ושנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנ׳ והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו. אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים ואחד שעבר ממשיחותו. רבי יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח. לפיכך אימותיהן של כהני׳ מספקות להן מחייה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהן שימותו.

י׳ נגמר דינו ומת כהן גדול הרי זה אינו גולה. אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומינו כהן אחר תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני.

יא׳ נגמר דינו בלא כהן גדול ההורג כהן גדול וכהן גדול שהרג אינו יוצא משם לעולם. ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפילו ישראל צריכין לו ואפילו שר צבא ישר׳ כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם שנאמר שמה. שם תהא דירתו ושם תהא מיתתו ושם תהא קבורתו.

יב׳ כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט. רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם רבי יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם. רבי עקיבה אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם אין חייבין עליו.

יג׳ אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ להתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר

in alteram: Dictum est enim *Deut.* XIX. 3. *Parato tibi viam ad eas; & in tres æqualiter partes terminum terræ tuæ divides;* Et eum tradebant duobus discipulis sapientum; ne forte in itinere occideretur; & cum eo loquebatur. R. Meir dicit: Ipse quoque pro se loquebatur. Dictum est enim *Deut.* XIX. 4. *Atque hæc oratio homicidæ.*

IX. R. Jose discipulus R. Jehuda dicit: In principio; Si quis sive imprudens, sive volens cædem fecisset; ad civitates refugii antevertebat; & Synhedrium missis ministris inde eum reducebat; Qui reus erat mortis, occidebatur, & qui non erat reus mortis, absolvebatur. Et qui erat reus exilii, restituebant in locum suum: Dictum ut enim *Num.* XXXV. 25. *Et remittet eum cœtus ad urbem refugii sui.* Sive fuerit sacerdos unctus oleo unctionis, sive multiplicatus vestibus sive remotus a ministerio suo, R. Jehuda dicit; vel unctus belli, (*morte sua*) restituebat homicidam: Idcirco matres sacerdotum sufficiebant illis cibum, & vestes, ne orarent, ut earum filii morerentur.

X. Si perfecto judicio moreretur sacerdos magnus, ille non exulabat. Si antequam absolutum esset ejus judicium, moreretur summus sacerdos, & præficeretur alius sacerdos ejus loco, & posthæc perficiatur ejus judicium, restituetur morte secundi.

XI. Non existente summo sacerdote, si occidat summum sacerdotem, aut si summus sacerdos cædem patraverit, non egredietur inde in æternum; neque egreditur ad testificationem præcepti, neque ad testificationem judicii pecuniarii, neque ad testificationem judicii capitalis; vel si Israelitæ ipsius ope indigeant, vel si fuerit princeps exercitus, sicut Joab filius Tseruja; non egredietur inde in æternum: Dictum est enim: *Ibi erit ejus habitatio*: & ibi erit ejus mors, & ibi erit ejus sepultura.

XII. Sicut civitas recipiebat, ita pariter ejus murus recipiebat; si homicida egrederetur extra terminum suum, & eum deprehenderit vindex sanguinis, R. Jose Galilæus dicit; præceptum est in manu vindicis, & facultas in manu omnium hominum. R. Akiba dicit: Facultas est in manu vindicis sanguinis, & nemo ejus causa obligatur.

XIII. Si arbor sita fuerit intra terminum, & ejus rami inclinent extra terminum; aut si arbor sita fuerit extra terminum, & ejus rami inclinent intra terminum; Cuncta incedunt post ramum: Si cædem fecerit in ipsa urbe, exu-

הנוף. הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה. ובן לוי גולה מעיר לעיר.

יד׳ כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני. אמרו לו אף על פי כן יקבל מהן שנאמר וזה דבר הרוצח.

טו׳ ומעלות היו שכר ללוים דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר לא היו מעלות להן שכר. וחוזר לשררה שהיה בה דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר לא היה חוור לשררה שהיה בה:

סליק פירקא

הלכה א׳ אילו הן הגולין כו׳. ר׳ יהודה פוטר עד שיפיל את כל החבל. רבי שמעון פוטר עד שיתיר את כל המחלצון. מאי אמר. דמר רבי שמעון בפסיקת החבל. מה דמר ר׳ יהורה בשמיטת המחלצון. דבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו יהיה מעגל במעגילה כדרך הליכתה והוציא הלז את ראשו והטיחה לו. אמ׳ ליה היא עלייה היא ירידה. רבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו היה מעגיל במעגילה כדרך הליכתה וחושיט התינוק את ידו ורצצה. אמר ליה אטרחת בה היא עלייה היא ירידה.

הלכה ב׳ נשמט הברזל מקתו כו׳. מה טעמיה דרבי נאמר כאן נשילה ונאמר להלן כי ישל זיתיך. מה נשילה שנאמר להלן נשירה אף כאן נשירה. מה טעמון דרבנין נאמר כאן נשילה ונאמר להלן ונשל יי׳ אלהיך את הגוים האל מפניך וגו׳. מה נשילה שנאמר להלן מכה אף כאן מכה.

הלכה ג׳ זרק את האבן כו׳. תני רבי ליעזר בן יעקב ומצא שיהא מצוי לו בשעה שהוא הורגו. ויש לו רשות לזרוק את האבן לרשות הרבים. אמר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר שהיה כותלו גוהא.

הלכה ד׳ זרק את האבן לחבירו כו׳. אמר רבי ינאי טבח שהוא מקצב והכה בין מלמעלה בין מלמטה גולה. ואתייא כיי דמר רבי הונא טבח שהוא מקצב והכה לפניו למטן גולה למעלן איננו גולה.

exulat de vico in vicum; & similiter Levita exulat de civitate in civitatem.

XIV. Similiter homicida, qui in exilium abiit in civitatem refugii, si incolæ ejus civitates velint eum honorare, dicet illis: Homicida ego sum. Si ipsi dicant, licet ita sit; recipiet ab eis: Dictum est enim: *Atque hæc oratio homicidæ*.

XV. Et mercedem præbebant Levitæ: Verba R. Jehuda: R. Meir dicit: Non præbebant mercedem; & restituebatur in pristinam dignitatem: Verba Rabi Meir; R. Jehuda dicit: Non restituebatur in pristinam dignitatem.

Finis capitis.

CONstitutio I. Isti exulant &c. Rabi Jehuda absolvit, donec dejiciat totum funem; R. Simeon absolvit, donec demittat totum æquipondium. Quid dicit? Hoc dicit R. Simeon in discissione funis. Quid dicit R. Jehuda? De demissione æquipondii. Rabi Jeremia quæsivit coram R. Abau. Si rotet cylindrum juxta morem incessus, & alter capite prolato exceperit, & in eum impingat. Respondit illi: Tam est adscensus, quam descensus. R. Jeremia quæsivit coram R. Abau: Si rotet cylindrum juxta morem incessus, & puer manum suam educat & confringat. Respondit illi: In hoc fatigatus sum; Tam est adscensus, quam descensus.

Constitutio II. Si exciderit ferrum ex suo manubrio &c. Quænam est ratio Rabi? Memoratur hic excussio, & dictum est. *Deut.* XXVIII. 40. *Et excutiet olivas tuas:* Sicut excussio ibi memorata est decussio, ita pariter hoc loco est decussio. Quænam est ratio sapientum? Memoratur hic excussio; & dictum est *Deuter.* VII. I. *Et excusserit Dominus Deus tuus gentes coram te &c.* Sicut excussio ibi memorata est plaga, ita pariter hoc loco est plaga.

Constitutio III. Si projiciat lapidem &c. Docet R. Elieser ben Jacob: *Et invenit*: Quod invenerit quo tempore eum occidit. Num jus habet projicere lapidem in locum publicum? Dicit Rabi Jose discipulus R. Bon: Potest exponi, quod ejus murus sit intra illum.

Constitutio IV. Si projiciat lapidem in socium suum &c. Dicit R. Inai: Si lanius cædens feriat sive ad superiorem, sive ad inferiorem partem, exulat: Et adducitur juxta illud quod dicit R. Huna: Si lanius cædens feriat, si ex adverso ad inferiorem partem, exulat, si ad superiorem partem, non exulat: ex aver-

לאחריו למעלן גולה . למטן אינו גולה . אמר רבי יצחק כל מילה ומילה לדעתיה ישב לו על גבי מיטה ביום ואין דרך התינוק לינתן על גבי מיטה ביום גולה בלילה ודרך התינוק הנתון עָג מיטה בלילה אינו גולה . ישב לו על גבי עריסה ביום . ודרך התינוק לינתן על גבי ערוסה ביום אינו גולה בלילה . ואין דרך התינוק לינתן על גבי עריסה בלילה גולה. אר׳ יוסי בר חנינה היה עומר ומבקע עצים בחצירו ונכנס הפועל ליטול שכרו נתזה הבקעת עליו והזיקתו חייב. ואם מת אינו גולה שאינו ביער . תני רבי חנינה פטור . ולא פליגין. מה דמר רבי יוסי בן חנינה בשלא ראו אותו . ומה דתני ר׳ חייה כשראו אותו. אם בשלא ראו אותו כיון שאמר לו היכנס חייב . תני ר׳ חייה פטור . כיון שאמר לו היכנס צריך לשמר את עצמו. ואית דבעי מימר כיון שאמר לו היכנס נעשית כחצר שותפין. רבי חייה בשם רבי יוחנן השותפין קונין זה מזה בחצר . וממחין זה על ידי זה בחצר . וחייבין זה בניזקי זה. ולא כן אמר רב ממלא כל ר״ה. וזו אינה ממלאה את כל רשות הרבים. מכיון שדרכן להלך בחצר כמי שהיא ממלא את כל החצר .

הלכה ה׳ האב גולה על ידי הבן כו׳. אר׳ זעורא תנא רבי שילא בר בינה כלפי שנאמר גואל הדם הוא ימית את הרוצח . הרי מי שהבה את בנו אין בנו השיני נעשה גואל הדם להמית את אביו. אבל אח שהכה את אחיו אחיו השיני נעשה גואל הדם להמית את אחיו. תני רבי ליעזר בן יעקב כלפי שנאמר גואל הדם הוא ימית את הרוצח . הרי מי שהכה את בנו . בנו השיני נעשה גואל הדם להמית את אביו . אבל את שהכה אחיו אין אחיו השיני נעשה גואל הדם להמית את אחיו . ומניין אפילו אמ׳ שאיני יכול להקבילו. תלמוד לומר בפגעו בו הוא ימיתינו.

הלכה ו׳ והסומא. אמר רבי בא מאן תנא סומא רבי יודה דרבי יודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה דתנינן תמן רבי יודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו

averſo ad ſuperiorem partem, exulat; ſi ad inferiorem partem, non exulat. Dicit R. Iſaach: Omnia juxta ejus mentem: Si ſedeat ſuper lecto interdiu, ſi non ſit conſuetudo, ut puer imponatur lecto interdiu, exulat; Si noctu, & ſit conſuetudo, ut imponatur puer lecto noctu, non exulat: Si ſedeat in cunabulis interdiu; & conſuetudo ſit, ut puer imponatur cunabulis interdiu, non exulat; ſi noctu, & non ſit conſuetudo, ut puer imponatur cunabulis noctu, exulat. Dicit R. Joſe bar Chanina: Si ſtans findat ligna in atrio ſuo, & ingrediatur operarius, ut recipiat mercedem ſuam, & exiliat ſecuris ſuper illum, & lædat, tenetur: Si moriatur, non exulat, quia non eſt in ſylva: Docet R. Chijah: Abſolvitur. Nonne diſſentiunt? Quid dicit R. Joſe ben Chanina? Quando eum non viderit: Et quid docet R. Chijah? Quando eum viderit: Si quando eum non vidit, poſtquam ei dixit: ingredere, tenetur. Docet R. Chijah; abſolvitur: Poſtquam ei dixit; Ingredere; debet ſeipſum cuſtodire. Dicendum eſt: Quando ei dixerit; ingredere, conſideratur ſicut atrium ſociorum; R. Chijah nomine R. Jochanan: Socii acquirunt inter ſe in atrio, & impediunt inter ſe in atrio; & mutuis damnis obligantur: Non ita dicit Rab. Si impleat totum locum publicum; at iſte non implet totum locum publicum: Quando conſuetudo ſit, ut incedat in atrio, reputatur perinde at impleat totum atrium.

V. Pater exulat propter filium &c. Dicit R. Zehira; Docet R. Sila bar Bina ex adverſo: Dictum eſt enim *Num.* xxxv. 19. *Et vindex ſanguinis interficiet homicidam:* Si feriat filium ſuum, ejus filius ſecundus non fit vindex ſanguinis, ut interficiat patrem ſuum; At ſi feriat fratrem ſuum, ejus frater ſecundus fit vindex ſanguinis, ut interficiat fratrem ſuum. Docet R. Elieſer ben Jacob ex adverſo: Dictum eſt: *Et vindex ſanguinis interficiet homicidam:* Ecce ſi feriat filium ſuum, ejus filius ſecundus fit vindex ſanguinis, ut interficiat patrem ſuum; At ſi feriat fratrem ſuum, ejus frater ſecundus non fit vindex ſanguinis, ut interficiat fratrem ſuum. Et unde probatur, vel ſi dicat: Ego non poſſum accipere? Ex eo quod dictum eſt: ibid. *Quando ei occurrerit, interficiet eum.*

Conſtitutio VI. Cœcus. Dicit R. Bo iſte doctor, qui docet de cœco, eſt Rabi Jehuda; eum abſolvit ab omnibus præceptis, quæ memorantur in lege: Etenim ibi legimus: R. Jehuda dicit: Qui non vidit

לא יפרוש את שמע . הא אם ראה פורש .
ושניהן מקרא אחד דרשו בלא ראות רבי
מאיר אומר לרבות את הסומא . ר' יודה
פרט לסומא . מחלפה שיטתיה דרבי מאיר .
תמן הוא אמר לפרט . וכא הוא אמר לרבות .
אמר ר' חנינה בריה דרבי הילל . ביושב
בבית אפל היא מתני' . כך אנו אומרים
היושב בבית אפל לא יפרוש את שמע . ברם
הכא בלא ראות לרבות את הסומא . מה
מקיימין רבנין בלא ראות להביא את המכה
בלילה .

הלכה ז' לאיכן גולין כו' . שלש עיירות
הפריש משה בעבר הירדן . ומשבאו לארץ
הפרישו עוד שלש . אילו ואילו לא היו
קולטות עד שכיבשו וחילקו כיון שכיבשו
וחילקו נתחייבה הארץ בשמיטין וביובילות
והיו אילו ואילו קולטות . שלש ערים
שהפרישו בארץ ישר' היו מכוונות כנגד שלש
ערי' שהפריש משה בעבר הירדן כשתי
שורות של כרם . את חברון ביהודה כנגד
בצר במדבר . ואת שכם בהר אפרים כנגד
ראמות בגלעד . את קדש בגליל כנגד גולן
בבשן . עד שלא הפרישו שכם בהר אפרים
לא היתה קולטת . הפרישו קרית יערים
תחתיה עד שכיבשו את שכם עד שלא
הפרישו קדש בגליל לא הית' קולט' הפריש
גמלה תחתיה עד שכיבשו את קדש .
ושלשת שיהו משולשות . כדי שתהא
מחברון ליהודה כמחברון לשכם ומחברון
לשכם כמשכ' לקדש . נפלה אחת מהן בונין
אותה מאותו השבט . ומניין אף בשאר כל
השבטים תלמוד לומר שש . שיהו מכוונות
וקולטות כראשונות . הערים הללו אין
בונין אותם לא כרכים גדולים ולא עיירות
קטנות אלא בינוניות . אין בונין אותה אלא
על השוק . אם אין שם שוק עושין לשם
שוק . אין בונין אותם אלא על המים . אם
אין שם מים מביאין לשם מים . נתמעטו
דיוריהן מביאין אחרים תחתיהן . אם אין

dit a diebus ſuis luminaria, non dividet Audi: At ſi videat, dividet: Et ambo eundem textum exponunt: Dictum eſt: *Si non viderit*. R. Meir dicit ad includendum cœcum. R. Jehuda dicit: Excludit cœcum. Diverſa eſt ſententia R. Meir: Ibi dicit ad excludendum: Et hic dicit ad includendum. Dicit R. Chanina bar R. Hillel: De eo qui ſedet in domo obſcura agit Miſna: Ita nos dicimus; Si ſedeat in domo obſcura non dividet Audi. Jam hic: *Si non viderit*. Ad includendum cœcum. Quomodo exponunt ſapientes: *Si non viderit?* Ad includendum, qui noctu feriat.

Conſtitutio VII. Quorſum exulant? &c. Tres urbes ſeparavit Moſe ultra Jordanem; & poſtquam venerunt in terram, præterea tres ſepararunt. Tam illæ quam iſtæ non dabant refugium, priuſquam ſubegiſſent, & diviſiſſent; Poſtquam ſubegerunt, & diviſerunt, obligata fuit terra ad remiſſiones, & Jubilæa; & tum tam illæ quam iſtæ præbuerunt refugium. Tres urbes, quas ſepararunt in terra Iſrael, erant directæ contra tres urbes, quas ſeparavit Moſe ultra Jordanem, ſicut duæ ſeries vineæ. Ebron in Jehuda contra Beſar in deſerto, & Sichem in monte Ephraim contra Ramoth in Galaad: Chades in Galilæa contra Gulan in Baſan. Priuſquam ſepararunt Sichem in monte Ephraim, non erat refugium. Ejus loco ſepararunt Cariat Jarim, donec ſubigerent Sichem; Priuſquam ſubigiſſent Chades in Galilæa, non erat refugium, Gamla ejus loco ſepararunt, priuſquam ſubegiſſent Chades; ut formarent figuram triangularem: ut tantum eſſet ſpatii ex Hebron ad Jehuda, quantum ex Hebron ad Sichem, & ex Hebron ad Sichem, quantum ex Sichem ad Chades. Si una ex iis ceciderit, eam ædificabant ex ea ipſa tribu: Et unde probatur in reliquis omnibus tribubus? Ex eo quod dictum eſt: *Sex*. Ut eſſent directæ, & reciperent ſicut priores: Non ædificant eas urbes magnas, neque parvas, ſed mediocres; Non ædificant eam niſi in platea; ſi ibi non fuerit platea faciunt ibi plateam; Illas non ædificant niſi ad aquas; ſi ibi non fuerint aquæ, in eas derivant aquas; Si diminuantur earum incolæ eorum loco alios adducunt; Si ibi non fuerint cœtus, adducunt illuc ſacerdotes, Levitas, & Iſraelitas: In iis non faciunt domum torcularis, neque domum munitam. Verba R. Nehemia: Et ſapientes permittunt: Non ſuſpendunt intra illas funes; neque intra illas faciunt va-

שם אוכלוסין מביאין לשם כהנים לויים וישראל. אין עושין בתוכן לא בית הכר ולא בירת הבצירה דברי רבי נחמיה. וחכמים מתירין. אין מפשילין בתוכן חבלים. ואין עושין בתוכן כלי זכוכית בשביל להרגיל את הרגל לשם. רבי יוחנן שלח לרבנין דתמן תרתין מילין אתון אמרין בשם רב ולית אינון כן. אתון אמרין בשם רב יפת תואר לא התירו בה אלא בעילה ראשונה בלבד. ואני אומר ולא בעילה ראשונה ולא בעילה אחרונה אלא לאחר כל המעשים. ואחר כן תבוא אליה ובעלתה אחר כל המעשים. ואתון אמרין בשם רב סבור היה יואב שקרנות מזבח קולטות ואינו קולט אלא גגו. של שילו קולט. ושל בית העולמים אינו קולט. ואני אומר לא מזבח קולט ולא גגו קולט אלא של שילו קולט ולא של בית העולמים קולט. אין לך קולט אלא שש ערי מקלט בלבד. ואיפשר יואב דכתיב ביה תחכמוני ראש השלישי היה טועה בדבר זה. א״ר תנחומא לסנהדרין ברח. כהדא דתני הרוגי ב״ד נכסיהן ליורשין. הרוגי מלכות נכסיהן למלכות אמ׳ יואב מוטב שאיהרג בבית דין ויירשוני בני ואל יהרגיני המלך ויירשני. כר שמע שלמה כן אמ׳ לממונו אני צריך. מיד והסירותי דמי חנם. אין ממונו חנם. וישלח ביד בניהו ויפגע בו וימיתיהו ויקברוהו בביתו במדבר. וכי מדבר היה ביתו אלא ללמדך שכיון שמות יואב שר צבא ישראל נעשו ישראל כמדבר. אין תימר שהיה בוזז ובונה להן דימוסיות ומרחצאות שבח. ואין תימר שהיה בוזז ומאכיל חכמים ותלמידיהם שבח שבחים. ומניין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המזבח. ולא תעלה במעלות על מזבחי. ומה כתיב תמן ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. תני ר ליעזר בן יעקב או׳ מקלט מקלט כתיב בפרשת דרכים כדי שיהא הרוצח רואה

ſa vitrea, ut expeditus ſit acceſſus ad eas. R. Jochanan miſit ad ſapientes, qui ibi erant, ad interrogandum de duabus rebus; vos dicitis nomine Rab: At non ita ſunt: Vos dicitis nomine Rab: Mulierem pulchram non permiſerunt in eo, niſi in primo concubitu duntaxat; At ego dico, neque primum, neque ſecundum concubitum niſi poſt omnia opera; Dictum eſt *Deut.* XXI. 13. *Et poſtea intrabit ad eam, & concumbet cum ea:* Poſt omnia opera. Et vos dicitis nomine Rab, quod putaverit Joab, quod cornua altaris præberent refugium; at non dat refugium niſi ejus tectum: Altare Silo præbebat refugium; altare domus ſeculorum non præbebat refugium. At ego dico, quod neque altare, neque ejus tectum præbeat refugium; at altare Silo præbebat refugium; altare autem domus ſeculorum non præbebat refugium; Tibi non ſunt quæ præbeant refugium, niſi ſex urbes refugii duntaxat: Fierine poteſt, quod Joab, de quo ſcriptum eſt 2. *Sam.* XXIII. 8. *Sapientiſſimus princeps inter tres:* In hoc erraverit? Dicit R. Tanchuma: In Synhedrium aufugit: Juxta illud quod traditur: Qui occiditur a Synhedrio, ejus facultates cedunt hæredibus: Qui occiditur a regno, ejus facultates cedunt regno: Dixit Joab: Melius eſt, ut occidar a Synhedrio, eo quod meam hæreditatem mei filii adibunt, quam ut occidar a rege, qui meam hæreditatem adibit. Quando audiit hoc Salomo dixit: ejus bonis ego opus habeo? Statim dixit: *Et amovebis ſanguinem innocentem.* 1. *Reg.* II. 31. At ejus facultates non erant innocentes: *Miſitque per manum Banaja filium Joſada; & aggreſſus eum interfecit, ſepultuſque eſt in domo ſua in deſerto.* Ibid. Num in deſerto erat domus ejus? Sed ut doceare; poſtquam mortuus eſt Joab princeps exercitus, factus eſt Iſrael quaſi deſertum: & ſi dicas, quod fuerit prædator, ut ædificaret illis thermas & lavacra, laude dignus erat; ſi dicas quod fuerit prædator ut cibaret ſapientes, & eorum diſcipulos, majori laude dignus erat. Et unde probatur, quod Synhedrium magnum conſederit prope altare? Ex eo quod dictum eſt. *Exod.* XX. 26. *Et non adſcendes per gradus ad altare meum:* Et cur ibi ſcriptum eſt ibid. XXI. 1.? *Hæc ſunt judicia; quæ propones coram eis.* Traditio: R. Elieſer ben Jacob dicit: Refugium, refugium ſcriptum erat in diviſione viarum; ut homicida videns ſcriptum, incederet: Dicit R. Abau. Erat ſignum inſtar manus, quæ illis monſtrabat iter: Dicit R. Pin-

ארח הכתוב והולך. אמר רבי אבון כמין יד
חיתה מראה להן את הדרך. אמר רבי
פינחס טוב וישר. למה הוא טוב שהוא
ישר. ולמה הוא ישר שהוא טוב. על
כן יורה חטאים בדרך שמורה דרך תשובה.
שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמרה להם
חטאים תרדף רעה. שאלו לנבואה חוטא
מהו עונשו אמרה להן הנפש החוטאת היא
תמות. שאלו לקודש׳ בריך הוא חוטא מהו
עונשו אמ׳ להן יעשה תשובה ויתכפ׳ לו.
היינו דבתיב על כן יורה חטאים בדרך.
יורה לחטאי׳ דרך לעשות תשובה. כתיב
כציפור לנור כדרור לעוף כן איש נודד
ממקומו ותמר אכן. תיפתר שהיה עת
ועונה. כיי דמר רבי יוסי בן חלפתא
עתים הן לתפילה. אמר דוד לפני הקב״ה
רבון העולמים בשעה שאני מתפלל אליך
תהא עת רצון דכתיב ואני תפילתי לך
יי׳ עת רצון. רבי שמואל בר נחמן בשם
רבי יונתן בכל מקום שנאמר דיבור חידוש
מקרא שם. והכתיב וידבר אלהים כו׳
גרשה. מהו וישב עמם. רבנין דקיסרין
בשם רבי שילה שאם היה תלמיד חכם
עושים לו בית ווער. שלש ערים הפריש
משה בעבר הירדן. משבאו לארץ הפרישו
עוד שלש. ולעתיד לבוא מפרישין עוד
שלש שנאמר שלש שלש שלש הרי ט׳.
אבא שאול אומר שלש. שלש של שלש
שלש הרי ט׳ ועוד הרי שנים עשר. רבי
נחוראי אומר שלש שלש שלש הרי ט׳. ועוד
הרי שנים עשר על השלש הרי טו׳. כתיב
שש ערי מקלט תהיינה לכם. שיהו ששתן
קולטות כאחת ותמר אכן. ותייא כיי דמר
רבי שמואל בשם רבי אחא חמשה דברים
חסר מקדש אחרון ממקדש ראשון. דכתיב
עלו ההר והבאתם עץ וגו׳ קד׳ ואכבדה.
ואכבד כתיב חסר ה״א. אילוה׳ דברים
שחסר מקדש אחרון ממקדש ראשון. ואילו

Pinchas: *Bonus & rectus*. *Psal.* xxv. 8. Cur bonus, cum sit rectus? Cur rectus, cum sit bonus? *Propter hoc docebit peccatores in via*. Ibid. Eo quod docebit viam pœnitentiæ. Quæsierunt a sapientia: Quænam erit pœna peccatoris? Respondit illis: *Peccatores persequetur malum*? Respondit illis. *Anima quæ peccaverit ipsa morietur*. *Ezech.* xviii. 4. Quæsierunt a Deo S. B.: Quænam erit pœna peccatoris? Si fecerit pœnitentiam, expiabitur. Hinc scriptum est. *Propter hoc docebit peccatores in via*. Docebit peccatores viam faciendi pœnitentiam: Scriptum est *Prov.* xxvi. 2. *Sicut avis ad alia transvolans, & pastor quolibet vadens;* ita pariter vir se movebit a loco suo: Et tu ita dicis? Potest exponi, quod fuerit tempus, & exaudierit. Juxta illud, quod dicit R. Jose ben Chalphata; Sunt tempora pro oratione. Dixit David coram Deo S. B. Domine mundorum; Quando ego te orabo, sit tempus beneplaciti. Scriptum est enim *Psal.* lxix. 14. *Ego autem orabo ad te Domine, tempus beneplaciti*. R. Samuel bar Nachman nomine R. Jochanan; Ubicunque memoratur allocutio, ibi innovat textus: & scriptum est: *Et dixit Deus &c.* גרשה Quid significat? *Et stabit cum illis?* Sapientes Cæsarienses nomine R. Sila; si fuerit discipulus sapiens, faciunt illi domum conventus. Tres urbes separavit Mose ultra Jordanem: Postquam venerunt in terram, præterea tres separarunt; Et tempore futuro, præterea tres separabunt: Dictum est enim: *Tres, tres, tres*; Ecce novem. Aba Saul dicit: *tres*, tres trium, tres; Ecce novem; *Et præterea*, ecce duodecim. R. Nahirai dicit; *tres, tres, tres*, ecce novem; *Et præterea*; Ecce duodecim; *ultra tres*. Ecce quindecim: Scriptum est: *Tres urbes refugii erunt vobis*. Quod tres omnes simul præberent refugium. Tu ita dicis? At adducatur juxta illud quod dicit. R. Samuel nomine R. Acha: Quinque res defuerunt in sanctuario posteriori præ sanctuario priori. Scriptum est enim *Hag.* i. 8. *Adscendite in montem, portate ligna &c.* usque ad locum: *Et glorificabor;* & ואכבד scriptum est; deest ה״א. Istæ sunt quinque res, quæ defuerunt in sanctuario posteriori præ sanctuario priori, quæ sunt, ignis, Arca, Urim & Thumim, oleum unctionis, & Spiritus Sanctus. Dicit Abaje: Discipulus sapiens debet publicare seipsum. Si sit sapiens in una constitutione, & veniens ad aliquem locum, ubi honeretur, si sit sapiens in duabus constitutionibus, dicere debet; In una consti-

הן אש. ארון. אורים ותומים. שמן המשחה. ורוח הקודש. אמר אביי תלמיד חכם צריך לפרסם את עצמו היך בר נש דחכם חדא מיכלה ואזיל לאתר ואינון מייקרין ליה כד הוא חכם תרין מיכלה צריך לומ׳ לון חדא מיכלא אנא חכים. רב הונא אמר אומר בשפה רפה והימין פשוטה לקבל. מה טעמא דרבי ידה כי יחס לבבו. אמר רבי אבהו וחוזר במיתתו של שלישי. אמר רבי אבהו צרכו לדבר שולחין ומביאין אותו משם. אמר רבי יוסי מתניתא לא אמרה כן אלה אפילו ישראל צריכין לו אפילו שר צבא כיואב בן צרויה אין יוצא משם לעולם שנאמר שמה. שם תהא דירתו כו׳. תני רבי יורה אומר למחלוקת ניתנו. רבי אומר לבית דירה ניתנו. ותייא דרבי יוסי כרבי יודה. ודרבי מאיר כרעתיה דתנינן מעלות היו שכר ללויים דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר לא היו מעלות שבר ללוים. רבא בשם רב יורה רבי זעירא בשם מר עוקבא אין מקדרין אלא בחבל של חמשים אמה. רבי זירא בשם רב חסדא אומר אין מקדרין לא בערי הלוים ולא במקום ענלה ערופה. ותייא כמאן דאמר אלף אמה מגרש ואלפים תחום שבת. ברם כמאן דמר אלף מגרש ואלפיים שדות וכרמים. כלום למרו לתחום שבת לא מתחום ערי לויים. לעיקר אין מקדרין. לטפילה מקדרין. ומניין שלא יהו קוברין בערי הלוים. רבי אבהו בשם ר׳ יוסי בר חנינה ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם. לחיים ניתנו ולא לקבורה ניתנו:

פרק ג׳

א׳ אילו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו וע אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנידה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. אלמנה וגרושה חייבין עליה משום שני שמות. גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום שם אחר בלבד.

ב׳ הטמא שאכל את הקודש והבא על המקרש טמא האוכל חלב ודם ונותר ופיגול וטמא השוחט והמעלה בחוץ והאוכל חמץ

stitutione ego suum sapiens. R. Huna dicit: Voce demissa dicet; Et manus dextra erit extensa ad recipiendum: Quænam est ratio R. Jehuda? *Quia liquescit cor ejus. Deut.* xx. 3. Dicit R. Abau Renovat mortem tertii: Dicit R. Abau; Qui cum eo mittebantur, debebant colloqui cum eo; & illuc eum deducebant. Dicit R. Mathania: non ita dicit, nisi quod si sint necessarii Israelitis, vel princeps exercitus, sicut Joab filius Saruja, in perpetuum inde non egredietur: Dictum est enim: *Ibi. Ibi erit ejus habitatio &c.* Traditio: R. Jehuda dicit: In divisiones datæ sunt. Rabi dixit: In domum habitationis datæ sunt: Et consentit R. Jose cum R. Jehuda: Et R. Meir juxta ejus sententiam; Etenim legimus: Conferebant mercedem Levitæ: Verba R. Meir. R. Jehuda dicit: Non conferebant mercedem Levitæ. Raba nomine R. Jehuda, R. Zehira nomine R. Hokaba: Non metiebatur nisi fune quinquaginta cubitorum. R. Zira nomine R. Chasda dicit: Non metiebantur nisi in urbibus Levitarum, at non in loco vitulæ decollatæ. Et adducitur juxta mentem illius, qui dicit; Mille cubiti pro suburbio, & duo millia cubitorum pro termino Sabbathi. Jam juxta mentem illius, qui dicit: Mille cubiti pro suburbio, & duo millia cubitorum pro agris, & vineis, nihil omnino percipimus pro termino Sabbathi ex termino urbium Levitarum. Pro principali non metiebantur: Pro accessorio metiebantur. Unde probatur, quod non sepeliant in urbibus Levitarum? R. Abau nomine R. Jose bar Chanina. Dictum est *Num.* xxxv. 3. *Et suburbana sint pecoribus, jumentis, & omnibus animantibus eorum*; Ad vitam data sunt, at non data sunt ad sepulturam.

CAPUT III.

I. ISti vapulant: Qui concumbit cum sorore sua, & cum sorore patris sui, & cum sorore matris suæ, & cum sorore uxoris suæ, & cum uxore fratris sui, & cum uxore fratris patris sui, & cum menstruata, & cum vidua, si sit summus sacerdos, & cum repudiata, & cum ea, quæ calceum exuit, si sit sacerdos vulgaris. Si concumbat cum vidua, & repudiata, ejus causa tenentur propter duo nomina: Si concumbat cum repudiata, & cum ea quæ calceum exuit, non tenetur nisi uno nomine duntaxat.

II. Si immundus comedat sanctitatem, & si immundus ingrediatur in sanctuarium; si comedat adipem, & sanguinem, & residuum, & abominandum; si im-

בפסח . והאוכל והעושה מלאכה ביום הכיפורים ודמפטם את השמן והמפטם את הקטורת והסך בשמן המשחה והאוכל נבילות וטריפות שצים ורמשים . אכל טבל ומעשר ראשון שלא ניטלו תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו. כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב . רבי שמעון אומר כל שהוא . וחכמים אומרים כזית. אמר להן רבי שמעון אין אתם מודין לי באוכל נבילה כל שהוא שהוא חייב . אמרו לו מפני שהוא כברייתה . אמר להן אף חיטה אחת כברייתה.

ג׳ האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהן . קרשי קרשים חוץ לקלעים . קדשים קלין ומעשר שני חוץ לחומה. השובר את העצם כפסח טהור הרי זה לוקה ארבעים . אבל המותיר והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים.

ד׳ הנוטל אם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח . וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה. זה הכלל כל מצוה בלא תעשה שיש בה קום ועשה אין חייבין עליה.

ה׳ הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו והשורט שריטה אחת על המת חייב . שרט שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת . על הראש שתים אחת מיכן ואחת מיכן ועל הזקן שתים מיכן ושתים מיכן ואחת מלמטן. רבי אלעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת . ואינו חייב עד שיטלנו בתער : רבי לעזר אומר אפילו אם ליקטו במלקט או ברהיטני חייב .

ו׳ הכותב כתובת קעקע כתב ולא קיעקע. קיעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכוחל ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה אומר אינו חייב עד שיכתוב שם השם שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני יי׳.

ז׳ נזיר שהיה שותה ביין כל היום אינו חייב אלא אחת . אמרו לו אל תשתה אל

immundus mactet & offerat extrinſecus, ſi comedat fermentatum in Paſchate; Si comedat & faciat opus in die expiationum; Si componat oleum, ſi componat thymiama, ſi ſe ungat oleo unctionis; ſi comedat cadavera, & deſcerpta, abominabilia, & reptilia. Si comedat indecimatum, & decimam primam, de qua non ſeparaverit ejus Theruma, & decimam ſecundam, & ſanctitatem, quæ non ſit redemta. Quantum comedet ex indecimato, ut ſit reus? R. Simeon dicit: Quantuluncunque. Et ſapientes dicunt; ad quantitatem olivæ. Dixit illis R. Simeon: Nonne mihi aſſentimini; Si quis comedat de formica quantuluncunque, quod ſit reus? Reſponderunt illi: Eo quod ſit inſtar ejus creationis: Dixit illis: Vel unum granum eſt inſtar ejus creationis.

III. Si comedat primitiva, priuſquam ſuper illis legerit; Sanctitates ſanctitatum extra cancellos; ſanctitates leves, & decimam ſecundam extra murum; Si fregerit oſſa agni Paſchalis puri, vapulat quadraginta plagis; at ſi reliquum faciat, & frangat oſſa agni Paſchalis immundi, non vapulat quadraginta plagis.

IV. Si auferat matrem ſuper pullis; R. Jehuda dicit: Vapulat, at non dimittit: Et ſapientes dicunt: Dimittit, at non vapulat. Hæc eſt regula generalis: In cunctis præceptis negativis, in quibus præcipiatur: Surge, & fac: eorum cauſa non tenentur.

V. Si calvitium faciat in capite ſuo; ſi circuntondat angulos capitis; ſi corrumpat angulum barbæ; ſi faciat unam inciſionem pro mortuo, tenetur: Si faciat unam inciſuram pro quinque mortuis, aut quinque inciſuras pro uno mortuo, tenetur pro ſingulis. In capite bis, ſemel hinc, & ſemel illinc, & in barba bis hinc, & illinc bis, & ſemel ad inferiorem partem. R. Elieſer dicit; Si auferat totam una vice, non tenetur niſi ſemel; non tenetur, niſi auferat novacula. R. Elieſer dicit; vel ſi deſecet vel forcipe, vel aſcia, tenetur.

VI. Si ſcribat ſcripturam ſtigmatis, ſi ſcribat, & non incidat, ſi incidat, & non ſcribat, non tenetur, niſi quando ſcripſerit, inciderit, & minio coloraverit, & in qualibet re, qua fiat ſignum. R. Simeon ben Jochai dicit: Non tenetur, donec ſcripſerit nomen Divinum; Dictum eſt enim *Levit.* XIX. 27. *Et ſcripturam ſtigmatis non facietis in vobis. Ego Dominus.*

VII. Si Nazyræus bibat vinum toto die, non tenetur niſi ſemel: Si illi dicant:

תשתה והוא שותה חייב על כל אחרת ואחרת.

ח' היה מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תיטמא אל תיטמא והוא מיטמא חייב על כל אחרת ואחת.

ט' היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחרת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת.

י' היה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחרת. אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת.

יא' יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין. החורש בשור ובחמור והם מוקדשין בכלאים בכרם ושביעית ויום טוב וכהן ונזיר בבירת הטומאה חנניה בן חכינאי אומר אף הלבוש כלאים. אמרו לו אינו השם. אמר להן אף לא הנזיר הוא השם.

יב' כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנאמר במספר ארבעים. מיניין שהוא סמוך לארבעים. רבי יהודה אומר ארבעים שלימות. ואיכן הוא לוקה את היתירה בין כתיפיו.

יג' אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש. אמדוהו לקבל ארבעים. לקה מקצם ואמרו אינו יכול לקבל ארבעים פטור. אמדוהו לקבל שמונה עשרה משלקה אמרו יכול הוא לקבל ארבעים פטור. עבר עבירה שיש בה שני לאוין אמדוהו אומד אחד לוקה ופטור. ואם לאו לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה.

יד' כיצד מלקין אותו כופת שתי ידיו על העמוד הילך והילך וחזן הכנסת אוחז בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו. עד שהוא מגלה את לבו והאבן נתונה מאחוריו חזן הכנסת עומד עליה ורצועה של עגל בידו כפולה אחד לשני' ושנים לארבעה ושתי רצועות עולות ויורדות בה.

טו' ידה טפח ורחבה טפח ומגעת על פי בריסו ומכה שליש מלפניו ושתי ידות מאחוריו ואינו מכה אותו לא עומד ולא

cant: Ne bibas, ne bibas, & ipse bibat; tenetur pro singulis.

VIII. Si polluatur mortuis toto die non tenetur nisi semel; Si illi dicant; Ne polluaris, ne polluaris: Et ipse polluatur tenetur pro singulis.

IX. Si se tondeat toto die, non tenetur, nisi semel: Si illi dicant: Ne te tondeas, ne te tondeas; & ipse se tondeat; tenetur pro singulis.

X. Si se induat heterogeneis toto die; non tenetur nisi semel: Si illi dicant: Ne te induas, ne te induas; & ipse se exuat induat: tenetur pro singulis.

XI. Est qui arat sulcum unum, & ejus causa reus est octo præceptis negativis: Si aret bove & asino, si illi sint sacri, si aret in agro heterogeneis consito, si in vinea, si in anno Sabbathico, & in die festo, si sacerdos, & Nazyræus in loco immundo: Chananjah ben Chachinai dicit: Vel qui induit heterogenea. Dixerunt illi: Non est idem nomen: Respondit illis: Ne Nazyræus quidem est ejusdem nominis.

XII. Quot plagis vapulat? Quadraginta, una minus: Dictum est enim *Deut.* xxv. 3. *Numero quadragenario:* Numero qui proximus est quadragenario. R. Jehuda dicit: Quadraginta pleno numero. Et ubi vapulat plaga abundanti? Inter scapulas.

XIII. Non æstimant illum, nisi plagis, quæ trifariam dividi possunt. Si quadraginta ferre posse æstimatus fuerit; Si partim vapularit, & æstimatus fuerit, quadraginta ferre non posse, absolvitur. Si æstimatus fuerit, ut octodecim plagis vapulet; si postquam vapulavit, æstimetur ut ferre possit quadraginta, absolvitur. Si peccarit peccatum, in quo sint duo præcepta negativa, si una æstimatione ad plagas condemnatus fuerit, iis acceptis, absolvitur; Si minus, vapulat, & postquam sanatus fuerit, iterum vapulat.

XIV. Quomodo ipse vapulat? Vincit quis ambas ejus manus hinc inde ad columnam, & minister synagogæ apprehendit ejus vestes, sive lacerentur, sive dissecentur, nihil intererat, donec denudet ejus pectus; Lapis pone illum collocatus erat, cui insistebat minister synagogæ, habens in manu sua lorum vitulinum, ut ex uno sit duplex, & ex duplici fiat quadruplex; in illo duo lora sunt, quæ adscendant, & descendant.

XV. Manubrium palmi longitudinem habet, latum est palmum; extremitas ejus ad os ventris pertingit; Hoc eum ferit trifariam, ita ut trientem ictuum adverso, bessem averso infligat. Non ferit

יושב אלא מוטה שנאמר והפילו השופט והכהו לפניו וגו׳. והמכה מכה בידו אחת בכל כוחו.

יו׳ והקורא קורא אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה וגו׳. והפלה יי׳ אלהיך את מכותך וגו. וחוזר לתחילת המקרא. ואם מת תחת ידו פטור. הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידיו. נתקלקל בין בריעי בין במים פטור. רבי יהודה אומ׳ האיש בריעי והאשה במים.

יז׳ כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתן שנאמר ונקלה אחיך לעיניך. משלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל. ומה אם העובר עבירה אחת נפשו ניטלת עליה. העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתינתן לו נפשו. רבי שמעון אומר ממקומו הוא למד שנאמר ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. ואומר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה.

יח׳ רבי שמעון בר׳ אומר הרי הוא אומר רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש. ומה אם הדם שנפשו של אדם חצה ממנו הפורש ממנו מקבל שכר. גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן הפורש מהן על אחת כמה וכמה שזוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.

יט׳ רבי חנינה בן עקשיה אומ׳ רצה המקום ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להן תורה ומצות שנאמר יי׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

לא מצאנו גמרא ירושלמית בפרק הזה:

rit stantem, neque sedentem, sed inclinatum: Dictum est enim *Deut.* xxv. 2. *Et prosternet eum judex, & vapulabit in conspectu ejus &c.* Et flagellator feriebat una manu omnibus viribus suis.

XVI. Et lector legebat: *Si non observaveris ut facias omnia verba legis &c. Et mirabiles faciet omnes plagas tuas &c. Deut.* xxviii. 58. 59. Et repetebat ab initio textum. Si moriatur sub ejus manu, absolvitur. Si addat lorum unum, & moriatur, ejus causa exulat: Si reus se conspurcet stercore, aut urina, absolvitur. R. Jehuda dicit: Si homo se conspurcet stercore, & fœmina urina.

XVII. Omnes rei excidii, postquam vapularint, absolvuntur ab excidio: Dictum est enim *Deut.* xxv. 4. *Et evilescat frater tuus in oculis tuis.* Postquam vapulavit, ecce ille est sicut frater tuus: Verba R. Chananjah ben Gamaliel: Si quis unum peccatum peccavit, ejus anima aufertur, qui fecerit præceptum unum, quanto magis ei anima donabitur? R. Simeon dicit: Ex loco suo hoc addiscitur: Dictum est enim *Levit.* xviii. 5. 29. *Et exscindentur animæ quæ fecerint de medio populi sui.* Pariterque dictum est. *Quæ faciet homo, & vivet in illis.* Ecce qui sedens non peccat peccatum, datur illi merces, quasi fecerit præceptum.

XVIII. R. Simeon bar Rabbi dicit: dictum est *Deut.* xii. 23. *Tantum obfirma te, ne comedas sanguinem, quia sanguis est anima &c.* Si a sanguine, ex quo anima hominis abhorret, quis se separet, accipit mercedem; Siquis se separet a rapina, & a scortationibus, quas anima hominis concupiscit, & expetit, quanto magis merebitur sibi, & generationibus suis, & generationibus suis usque ad finem omnium generationum?

XIX. R. Chanina ben Akasia dicit: Voluit Deus S. B. Israel meritis augere, ideoque ei multiplicavit legem, & præcepta. Dictum est enim *Isai.* xlii. 21. *Dominus delectabatur propter justitiam ejus, magnificabat doctrina, & reddebat magnificum.*

Non invenimus Gemaram Hierosolimitanam in hoc caput.

TRACTATUS DE SYNHEDRIIS

Gemara Babylonica illustratus,

NUNC PRIMUM

A BLASIO UGOLINO

Ex Hebraico Latine reddita.

פרק א׳

דיני ממונות בשלשה גזילות והבלות בשלשה
נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה
וחמשה בשלשה. האונס והמפתה והמוציא
שם רע בשלשה דברי ר׳ מאיר והכמים
אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה
מפני שיש בו ריני נפשות. מכות בשלשה
משום ר׳ ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה
עיבור החדש בשלשה עיבור השנה בשלשה
רכרי ר׳ מאיר רבן שמעון בן גמליאל אומ׳
בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין
וגומרין בשבעה ואם גמרו בשלשה מעוברת.
סמיכת זקנים ועריפת ענלה בשלשה דברי
רבי שמעון ורבי יהודה אומר בחמשה
החליצה והמאונין בשלשה. נטע רבעי ומעשר
שני שאין דמיו ידועין בשלש׳ ההקרשות
בשלשה הערכין המטלטלי׳ בשלשה רבי
יהודה אומר אחד מהן כהן והקרקעות
תשעה וכהן וארם כיוצא בהן. דיני נפשות
בעשרים ושלשה הרובע והנרבע בעשרים

CAPUT PRIMUM.

IUdicia pecuniaria a tribus, de rapinis & læsionibus a tribus: de damno & dimidio damni, de restitutione dupli, & de restitutione quadrupli, & quintupli a tribus; de violentia, & seductione, & de diffamatione a tribus: Verba R. Meir; & sapientes dicunt; diffamationem a tribus & viginti *judicari*, eo quod in ea sint judicia capitalia. Flagellatio a tribus; nomine R. Ismael dixerunt a tribus & viginti; Intercalatio mensis a tribus, intercalatio anni a tribus; verba R. Meir: Raban Simeon ben Gamaliel dicit: A tribus fit initium, a quinque consultatur, & a septem absolvitur: si vero a tribus absolvatur; intercalatus *annus erit*. Impositio manuum seniorum, & decollatio vitulæ a tribus; verba R. Simeon: At R. Jehuda dicit a quinque; discalceatio & recusatio a tribus: Planta anni quarti, & secunda decima, cujus ignoratur pretium, a tribus, sanctitates a tribus, æstimationes mobilium a tribus; R. Jehuda dicit: Unus horum est sacerdos; de fundis novem & sacerdos *judicant*. Idem sen-

ושלשה שנאמר והרגת את האשה ואת הבהמה ואומר ואת הבהמה תהרוגו שור הנסקל בעשרים ושלשה שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת בעלים כך מיתת השור הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בעשרים ושלשה רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה רבי עקיבא אומר מיתתן בעשרים ושלשה. אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין עושין סנהדריות לשבטים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין עושין עיר הנידחת אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין עושין עיר הנדחת בספר ולא שלש אבל עושין אחת או שתים סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וקטנה של עשרים ושלשה מניין לגדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן ר׳ יהודה אומר שבעים ומניין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה שנאמר ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת הרי כאן עשרים ומנין לעדה שהיא עשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב ומניין להביא עוד שלשה ממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שאהיה עמהם לטובה אם כן למה נאמר אחרי רבים להטות לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך לטובה על פי אחד הטייתך לרעה על פי שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן עשרים ושלשה וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים רבי נחמיה אומר מאתים ושלשים כנגד שרי עשרות.

גמ׳ אטו גזילות וחבלות לאו דיני ממונות נינהו אמר רבי אבהו מה הן קתני מה הן

ſentiendum de homine. Judicia capitalia a tribus & viginti; Concumbens, & qui concubitum paſſus eſt a tribus & viginti: Dictum eſt enim *Levit.* XX. 15. 16. *Et occides fœminam & beſtiam*. Pariterque dictum eſt: *Et beſtiam occidetis*. Bos lapidandus a tribus & viginti. Dictum eſt enim *Exod.* XXI. 29. *Bos lapidabitur, & dominus ejus interficietur:* Sicut mors dominorum, ita pariter mors bovis. Leo, lupus, urſus, & panthera, & vipera, & ſerpens a tribus & viginti. R. Elieſer dicit: Qui prævertit ea occidere, merito dignus erit: R. Akiba dicit: Eorum mors per tres & viginti. Tribus & pſeudopropheta, & ſacerdos magnus non judicatur niſi a Synhedrio LXXI. neque egrediuntur ad bellum arbitrarium niſi ex dicto Synhedrii LXXI. neque amplificatur urbs, atque atria niſi ex dicto Synhedrii LXXI. neque faciunt Synhedria tribubus niſi in Synhedrio LXXI. Nulla urbs ob univerſalem Idololatriam plectitur, ſi in limitibus ſita ſit, neque tres eodem tempore, ſed una aut duæ. Synhedrium magnum conſtabat LXXI. *judicibus*, minus tribus & viginti: Unde probatur Synhedrium magnum habuiſſe unum & ſeptuaginta judices? Ex eo quod dictum eſt *Num.* XI. 16. *Congrega mihi ſeptuaginta viros ex ſenioribus Iſrael:* Et Moſe ſuper eos. Ecce unus & ſeptuaginta: R. Jehuda dicit: ſeptuaginta: & unde probatur minus habuiſſe tres & viginti judices: Ex eo quod dictum eſt *Num.* XXXV. 24. *Et judicabunt cœtus &c. Et eripient cœtus*. Cœtus judicat, & cœtus eripit; ecce hic viginti; & unde probatur, quod cœtus conſtet decem? Ex eo quod dictum eſt *Num.* XIV. 27. *Quouſque cœtui huic malitioſo &c.* Excipiuntur Joſue & Calebus: Et unde probatur tres inſuper adducendos? Ex traditione: Dictum eſt enim *Exod.* XXIII. 2. *Ne ſequaris plures ad mala*. Crederem hos mihi ſequendos ab bona? Si ita eſt, cur dictum eſt: *Poſt plures inclinando?* Non ſimilis erit inclinatio tua in bonum, ſicut inclinatio tua in malum; Inclinatio tua ad bonum ex dicto unius teſtis, & ad malum ex dicto duorum eſt facienda. Neque Synhedrium pari numero conſtat, additur his inſuper unus; ecce tres & viginti: Quot incolas urbis eſſe oportet, ut digna habeatur Synhedrio? centum & viginti; R. Nehemia dicit: 130. ut decurionibus reſpondeant.

Gemara: Ergo rapinæ & læſiones non ſunt judicia pecuniaria; Dicit R. Abau; Quid ſunt? Docet: Quid ſunt ju-

דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הוראות
והלואות לא וצריכא דאי תנא דיני ממונות
הוה אמינא דאפילו הוראות והלואות תנא
גזילות וחבלות ואי תנא גזילות וחבלות ולא
קתני דיני ממונות הוה אמינא הוא הדין
דאפילו הוראות והלואות והאי דקתני גזילות
וחבלות משום דעיקר ג׳ דכתיבי בגזילות
וחבלות כתיבי גזילות דכתיב ונקרב בעל
הבית אל האלהים חבלות מה לי חבל בגופו
מה לי חבל בממונו תנא מה הן דיני
ממונות גזילות וחבלות אבל הוראות והלואות
לא ולמאי אלימא דלא בענן שלשה והאמר
רבי אבהו שנים שדנו דיני ממונות לדברי
הכל אין דיניהם דין אלא דלא בענן מומחין
מאי קסבר אי קסבר עירוב פרשיות כתיב
כאן לבעי נמי מומחין ואי קסבר אין עירוב
פרשיות כתוב כאן שלשה למה לי לעולם
קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ובדין הוא
דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעי מומהין
משום דרבי חנינא דאמר רבי חנינא דבר
תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות
בדרישה ובחקירה שנא׳ משפט אחד יהיה
לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בענן
דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני
לווין אלא מעתה טעו לא ישלמו כל שכן
אתה נועל דלת בפני לווין אי הכי תרתי
קתני דיני ממונות בשלשה הדיוטות גזילות
וחבלות בשלשה מומחין ועוד שלשה שלשה
למה לי אלא אמר רבא תרתי קתני משום
דרבי חנינא רב אחא בריה דרב איקא
אמר מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר
בצדק תשפט עמיתך אלא משום יושבי
קרנות אטו בתלת׳ מי לא הוו יושבי קרנות
אי איפשר דלית בהו חד דגמיר אלא
מעתה טעו לא ישלמו כל שכן דנפישי יושבי
קרנות מאי איכא בין רבא לרב אחא בריה
דרב איקא איכא בינייהו דאמר שמואל

judicia pecuniaria? rapinæ, & læsiones, at non chirographa, & mutuationes: & necesse est; si iste doceret judicia pecuniaria; ego dicerem, vel chirographa, & mutuationes; docet rapinas, & læsiones; & si doceret rapinas, & læsiones, & non doceret judicia pecuniaria; ego dicerem esse argumentum vel de chirographis & mutuationibus; & si docet rapinas, & læsiones, eo quod a principio tres describuntur, de rapinis, & læsionibus describuntur: De rapinis scriptum est. *Exod.* XII. 8. *Dominus domus accedet ad Deos:* Læsiones, quid erunt? Si læserit in ejus corpore, quid erit? Si læserit in ejus pecunia, docet: Quid sunt judicia pecuniaria? Rapinæ, & læsiones; At non chirographa, & mutuationes: Non? Qua de causa? Fortasse, quod non requirant tres? Atqui dicit R. Abau; Si duo judicent judicia pecuniaria, omnium sententia, eorum judicium non est judicium; nisi quod non requirant probatos; Quid putat? Si putat, quod hic describatur commixtio sectionum, pariter probati requirentur; & si putat, quod non describatur commixtio sectionum; tres qua de causa? Semper putat hic agi de commixtione sectionum nomine R. Chanina; Etenim dicit R. Chanina: *Verbum legis*. Tam judicia pecuniaria, quam judicia capitalia requirunt inquisitionem, & perscrutationem; Dictum est enim *Levit.* XXIV. 22. *Judicium unum erit vobis:* Et cur dixerunt, quod judicia pecuniaria non requirant inquisitionem, & perscrutationem? Ne claudatur porta coram mutuantibus: Hinc si errent, non rependent; quanto magis tu occludes portam coram mutuantibus? Si ita est; Duos docet: Judicia pecuniaria a tribus idiotis, rapinæ & damna a tribus probatis; & præterea tres tres qua de causa? Nisi quod dicit Raba; quod duos doceat nomine Rabi Chanina: R. Aka bar R. Aicha dicit; ex lege vel unus est legitimus: Dictum est enim *Levit.* XIX. 16. *Juste judica populos tuos:* At propter eos, qui sedent in angulis viarum, ergo in tribus num non erunt sedentes in angulis viarum? Non est possibile ut in iis non sit unus doctus; At hinc si errent, non rependent, multo minus sedentes in angulis viarum: Quænam est controversia inter Raba, & R. Acha bar R. Aicha? Hæc est controversia, quæ inter eos intercedit: Etenim dicit Samuel. Si duo judicent; eorum judicium est judicium; sed illud vocarunt Synhedrium impudens. Raba non consentit cum Samuel; Rabi Acha bar R. Aicha consentit cum Samuel.

שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית
דין חצוף לרבא ליה ליה דשמואל לרב
אחא בריה דרב איקא אית לי׳ רשמואל.
נזק וחצי נזק וכו׳. נזק היינו חבלות משום
דקא בעי למיתנא חצי נזק תני נזק שלם
חצי נזק נמי היינו חבלות תנא ממונא
וקתני קנסא היניחא למאן דאמר פלגא
ניזקא קנסא אלא למאן דאמר פלגא
ניזקא ממונא מאי איכא למימר אלא
איידי דקא בעי למיחנא תשלומי כפל
ותשלומי ארבעה וחמשה דממון שאינו
משתלם בראש תנא נמי חצי נזק דממון
שאינו משתלם בראש הוא ואיידי דקא
בעי למיתנא חצי נזק תנא נמי נזק. שלש
מנלן דתנו רבנן ונקרב בעל הבית אל האלהים
הרי כאן אחד עד האלהים יבא דבר שניהם
הרי כאן שנים אשר ירשיעון אלהים הרי
כאן שלשה רברי ר׳ יאשיה רבי יונתן אומר
ראשון תחילה נאמר ואין דורשין תחילות
אלא עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן
אחד אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שנים
ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד
אחד הרי כאן שלשה נימא בדורשין תחילות
קמיפלגי דמר סבר דורשין תחילות ומר סבר
אין דורשין תחילות לא דכולי עלמא אין
דורשין תחילות אמר לך רבי יאשיה אם
כן נימא קרא ונקרב בעל הבית אל השופט
מאי אל האלהים שמע מינה למניינא ורבי
יונתן לישנא רעלמא נקט כדאמרי אינשי
מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דיינא
ורבי יאשיה לית ליה בית דין נוטה והתניא
רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר
מה ת״ל לנטות אחרי רבים להטות התור׳
אמרה עשה לך בית דין נוטה סבר לה
כרבי יהודה דאמר שבעים דתנן סנהדרי
גדולה היתה של שבעים ואחד רבי יהודה
אומר שבעים אימר דשמעת ליה לרבי
יהודה בסנהדרי גדולה דכתיבי קראי בשאר
בי דינא מי שמעת ליה וכי תימא לא
שנא והתנן סמיכת זקנים ועריפת עגלה
בשלשה דברי רבי שמעון רבי יהודה אומר
בחמשה ואמרינן מאי טעמא דרבי יהודה

muel. De damno & dimidio damno &c. Damnum hoc est læsiones: Propterea docendum erat dimidium damni; docet integrum damnum; dimidium quoque damni, id est læsiones, docet pecuniam, & docet mulctam: concedatur juxta mentem illius, qui dicit; dimidium damni est mulcta; at juxta mentem illius, qui dicit; dimidium damni est pecunia; quid est dicendum? Nisi quod docendum sit, de restitutione dupli, quadrupli, & quintupli pecuniæ; Etenim non rependet in capitali; iste pariter docet dimidium damni pecuniæ eo quod non rependat in capitali; Tam hic quam illic docendum erat dimidium damni, docet pariter damnum: Tres unde probantur? Ex eo quod tradiderunt sapientes: Dictum est *Exod.* XXII. 8. *Et accedet dominus domus ad deos:* Ecce hic unus: *Ad deos utriusque causa perveniet:* Ecce hic duo: *Quem condemnabunt judices tres*: Verba R. Josia: R. Jonatham dicit: Primus in principio memoratus est: Neque cum molestia perscrutantur: *At ad deos utriusque causa perveniet*: Ecce hic unus. *Quem condemnabunt judices?* Ecce hic duo. At Synhedrium pari numero non constat; addatur præterea his unus; Ecce hic tres: Dicemus, quod dissentiant in perscrutandis cum molestia? Etenim Mor putat: moleste perscrutantur; & Mor putat, quod moleste non perscrutantur; Nonne constat omnium consensu, quod moleste non perscrutantur: Tibi dicit R. Josia; Si ita est; deberet dicere textus: *Et accedet dominus domus ad judicem:* Quid significat *ad deos?* Hinc intelligitur juxta munerum; At Rabi Jochanan accipit vulgarem sermonem, sicut homines loquuntur; Nunquid est judex, qui accedat ad judicem? At juxta mentem R. Josia non est Synhedrium quod inclinet. Atqui extat traditio: R. Elieser ben R. R. Jose Galilæi dicit. Cur dictum est: *Inclinando post plures?* *Ad inclinandum* dicit lex: Fac tibi Synhedrium, quod inclinet. Consentit in hoc cum R. Jehuda, qui dicit septuaginta: Etenim legimus: Synhedrium magnum habebat unum & septuaginta *judices*. Dicam, quod ille consentiat cum R. Jehuda in Synhedrio magno, eo quod textus loquatur, de reliquis Synhedriis num cum eo consentit? Num dices, quod non dissentiat? Atqui legimus: Impositio manuum seniorum, & decollatio vitulæ a tribus; verba R. Simeon: R. Jehuda dicit: a quinque. Et dicimus: Quænam est ratio R. Jehuda? Dictum est *Levit.* IV. 15.

וסמכו שנים זקני שנים ואין ב״ד שקול
מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה
דרבי יאשיה עדיפא מדרבי יהודה דאלו רבי
יהודה בסנהדרי גדולה הוא דלית ליה הא
בשאר בי דינא אית ליה ורבי יאשיה בשא׳
בי דינא נמי לית ליה ואלא האי לנטות
מאי עביד ליה מוקים לה בדיני נפשות אבל
בדיני ממונות לא אלא הא דתנן שנים
אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי ב׳
אומרים חייב וא׳ אומר זכאי חייב נימא
דלא כר׳ יאשיה אפילו תימא רבי יאשיה
מייתי לה בקל וחומר מדיני נפשות ומה
דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר
רובא דיני ממונות לא כל שכן. תנו רבנן
דיני ממונות בשלשה ר׳ אומר בחמשה כדי
שיגמור הדין בשלשה אטו בתלתא מי לא
גמר דינא בתרי הכנ קאמר מפני שנגמר
דין בשלשה אלמא קסבר תלתא כי כתיבי
בגמר דינא כתיבי מנקף בה רבי אבהו אלא
מעתה תהא סנהדרי גדולה צריכה מאה
וארבעים ואחד כדי שיגמר הדין בשבעים
ואחד ותהא סנהדרי קטנה צריכ׳ ארבעים
וחמשה כדי שיגמר הדין בשלשה ועשרים
אלא אספה לי שבעים איש אמר רחמנא
משעת אסיפה שבעים ושפטו העדה והצילו
העדה נמי משעת שפיטת העדה הכי נמי
ונקרב בעל הבית אל האלהים משעת קריבה
שלש׳ אלא היינו טעמא דר׳ אשר ירשיעון
אלהים תרי נאמר אלהים למטה ונאמ׳
אלהים למעלה מה למטה שנים אף למעלה
שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם
עוד אחד הרי כאן חמשה ורבנן ירשיעון
כתיב א״ר יצחק בר יוסי אמר רבי יוחנן
רבי ורבי יהודה בן רועץ ובית שמאי ורבי
שמעון ורבי עקיבא כולהו סבירא להו יש
אם למקרא רבי הא דאמרן ורבי יהודה בן
רועץ דתניא שאלו תלמידים את רבי יהודה
בן רועץ אקרא אני שבעים יכול תהא יולדת

15. *Et imponent manus suas* : duo : *seniores* : duo : At Synhedrium pari numero non constat ; addunt illis præterea unum ; Ecce hic quinque : At opinio Josia præstantior opinione R. Jehuda ; Etenim R. Jehuda in Synhedrio magno non consentit , at in reliquis Synhedriis consentit : Et R. Josia similiter in reliquis Synhedriis non consentit ; At illud ad inclinandum quomodo explicat ? Statuit in judiciis capitalibus , at non in judiciis pecuniariis ; Atqui legimus : Si duo dicant : innocens est ; & unus dicat ; Reus est ; Tum est innocens : Si duo dicant : reus est ; & unus dicat : innocens est , tum est reus : Dices non esse juxta mentem R. Josia ? Vel si dicas : R. Josia probat argumento a minori ad majus ex judiciis capitalibus ; Si in judiciis capitalibus , quæ gravia sunt , dicit textus : Abi post plures , in judiciis pecuniariis nonne multo magis ? Tradiderunt sapientes : Judicia pecuniaria a tribus : Rabi dicit : a quinque ; ut perficiatur judicium a tribus ; Ergo a tribus ; Cur non absolvitur judicium a duobus ? Sic dicit ; ut perficiatur judicium a tribus . Præterea a tribus num non perficitur judicium ? De duobus dicit : Eo quod perficiatur judicium a tribus : Putat igitur , quod de tribus scribitur , de perfectione judicii scribatur. Reprobat hoc R. Abau ; At hinc Synhedrium magnum requiret centum & quadraginta unum , ut absolvatur judicium uno & septuaginta ; atque etiam Synhedrium minus requiret quinque & quadraginta , ut absolvatur judicium a tribus & viginti : At : *Congrega mihi septuaginta viros ;* dicit textus : A tempore congregationis erunt septuaginta : *Et judicabunt cœtum ; & eripient cœtum* . Similiter a tempore judicii cœtus. Hic quoque : *Et accedet dominus domus ad deos :* A tempore accessionis erunt tres : At hæc est ratio Rabi : *Quem condemnabunt judices*. Duo : Memorantur infra dii , & memorantur supra dii ; sicut infra sunt duo , ita pariter supra sunt duo ; At Synhedrium pari numero non constat , addunt iis præterea unum , ecce hic quinque : At sapientes dicunt : *Condemnabunt* . Scriptum est . Dicit R. Isaach bar Jose , dicit R. Jochanan , Rabi , & R. Jehuda ben Ruatz , & schola Schammai , & R. Simeon & R. Akiba , omnes consentiunt ; Si sit juxta textum , Rabi , dicimus , & R. Jehuda ben Ruatz ; Etenim extat traditio : Interrogarunt discipuli R. Jehuda ben Ruatz . Legam ego septuaginta ; crederem si pepererit fœminam , quod polluat septuaginta dies ? Respon-

נקבה טמאה שבעים אמר להן טימא וטיהר
בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטיהר
בזכר בנקבה כפלים אף כשטימא בזכר
בנקבה כפלים לאחר שיצאו יצא ומחזיר
אחריהם אמ׳ להן אי אתם זקוקים לכך
שבועיים קרינן ויש אם למקרא בית שמאי
דתנן בית שמאי אומרים כל הניתנין על
מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר
(שנא׳ ודם זבחיך ישפך) ובחטאת שתי
מתנות ובית הילל אומרים אף בחטאת
שנתנן במתנה אחת כיפר ואמר רב הונא
מאי טעמא דבית שמאי קרנות קרנות
קרנות הרי כאן שש ארבע למצוה ושתים
לעכב ובית הילל אומר קרנות קרנת קרנת
הרי כאן ארבע שלש למצוה ואחת לעכב
ואימא כולהו למצוה כפרה בכדי לא אשכחן
רבי שמעון דתני׳ שתים כהילכתן ישלישית
אפילו טפח רבי שמעון אומר ב׳ כהילכתן
ורביעית אפילו טפח במאי קמיפלגי רבנן
סברי יש אם למסורת ורבי שמעון סברים
אם למקרא רבנן סברי יש אם למסורת
בסכת בסכת בסוכות הרי כאן ארבע דל חד
קרא לגופיה פשו להו תלת אתא הילכתא
גרעה׳ דשלישיה ואוקימתא אטפח ור״ש סבר
בסוכות בסוכות בסוכות הרי כאן שש דל
חד קרא לגופיה פשו להו ארבע אתאי
הילכת׳ גרעתה לרביעי׳ ואוקמיה אטפח רבי
עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר מניין
לרביעית דם שיצאה משני מתים שמטמא
באהל שנ׳ על כל נפשות מת לא יבא שתי
נפשו׳ ושיעור אחד ורבנן נפשת כתיב מתקיף
לה רב אחא בר יעקב מי איכא דלית ליה
יש אם למקרא והתניא בחלב אמו יכול
בחלב אמרת יש אם למקרא אלא דכולי
עלמא יש אם למקרא ורבי ורבנן בהא
קמיפלגי רבי סבר ירשיעון אלהים אחריני
ורבנן סברי ירשיעון דהאיך והאי ור׳ יהודה
בן רועץ לא פליגי רבנן עליה בית הילל

ſpondit illis: Immundat, & mundat in mari, immundat, & mundat in fœmina, ſicut quando mundat in mari, in fœmina duplicantur dies, ita pariter quando immundat in mari, in fœmina duplicantur dies; poſtquam exierunt abiit poſt eos, dicens illi: Si vos ita obligatis, duas ſeptimanas legemus: Si juxta textum, juxta mentem ſcholæ Schammai: Etenim legimus. Schola Schammai dicit: Omnes ſanguines, qui adſpergendi ſunt ſuper altare exterius, ſi adſpergantur una adſperſione, expiat: Dictum eſt enim *Deut.* XII. 26. *Et ſanguinem ſacrificiorum tuorum effundes*: Et in ſacrificio pro peccato ſi adſpergantur duabus adſperſionibus: At ſchola Hillel dicit: Atque etiam in ſacrificio pro peccato ſi adſpergantur una adſperſione, expiat. Et dicit R. Huna: Quænam eſt ratio ſcholæ Schammai? Dictum eſt: *Cornua, cornua, cornua*: Ecce hic ſex; quatuor propter præceptum, & duo ad impediendum; At ſchola Hillel dicit: *Cornua, cornua, cornua*: Ecce hic quatuor, tres propter præceptum, & una ad impediendum: & dicam; omnes propter præceptum expiationis: In hoc non invenimus, quod R. Simeon doceat: Duæ juxta eorum inſtitutum; & tertia, vel in palmo: R. Simeon dicit: Tres juxta earum inſtitutum; & quarta vel in palmo. In quo diſſentiunt? Sapientes putant juxta traditionem, & R. Simeon juxta textum; Et ſapientes putant juxta traditionem: *In tabernaculo, tabernaculo, tabernaculis*. Ecce hic quatuor; ſubtrahit unum textus ejus cauſa, reliqua ſunt tria; Venit conſtitutio, & diminuit tertium, & ſtatuit in palmo, at R. Simeon putat; *In tabernaculis, in tebernaculis, in tabernaculis*: Ecce hic ſex; ſubtrahit unum textus ejus cauſa; reliqua ſunt quatuor, venit conſtitutio & diminuit quartum, & ſtatuit in palmo: At R. Akiba: Etenim extat traditio: Rabi Akiba dicit: Unde probatur, quartarium ſanguinis, quod emanat ex duobus mortuis, quod polluat in tentorio? Dictum eſt enim *Levit.* XXI. 11. *Et ad omnes animas mortui non ingredietur*. Duæ animæ, & una menſura: At ſapientes dicunt: *Animam*; ſcriptum eſt. Inſtat R. Acha bar Jacob: Num non conſentit? Si juxta textum: Atqui extat traditio. *In lacte matris ſuæ*: Scriptum eſt. Crederem in lacte? Dixiſti? Si juxta textum; Omnium conſenſu juxta textum: Rabi & ſapientes in hoc diſſentiunt: Rabi putat: *Condemnabunt dii*: Alii ſunt: & ſapientes putant: *Condemnabunt*; quod illi ipſi ſint, & R. Jehuda ben Ruhatz: non diſſentiunt ſa-

דתניא וכיפר וכיפר וכיפר מפני הדין והלא
דין הוא נאמר דמים למטה ונאמר דמים
למעלה מה דמים האמורים למטה שנתנן
במתנה אחת כיפר אף דמים האמורים
למעלה שנתנן במתנה אחת כיפר או כלך
לדרך זו נאמר דמים בחוץ ונאמר דמים
בפנים מה דמים האמורים בפנים חיסר
אחת ממתנות לא עשה ולא כלום אף דמים
האמורים בחוץ חיסר אחת ממתנות לא
עשה כלו' נרא' למי דומה דנין חוץ מחוץ
ואין דנין חוץ מפנים או כלך לדרך זו דנין
חטאת וד' קרנות מחטאת וארבע קרנות
ואל יוכיח זה שאין חטאת וד' קרנות
תלמוד לומ' וכפר וכפר וכפר מפני הדין
כיפר אף על פי שלא נתן אלא שלשה
כיפר אף על פי שלא נתן אלא שתים
כיפר אף על פי שלא נתן אלא אחת ורבי
שמעון ורבנן בהא פליגי ר' שמעון סבר סככא
לא בעי קרא ורבנן סברי סכב' בעי קרא
ורבי עקיב' ורבנן בהא פליגי רבי עקיבא
סבר נפשות תרתי משמע ורבנן סברי נפשות
דעלמא משמע ודכולי עלמא יש אם למקרא
והתניא לטטפת לטטפת לטוטפות הרי כאן
ארבע דברי רבי ישמעאל רבי עקיב' אמ'
אינו צריך טט בכתפי שתי' פת באפריקי
שתים אלא לעולם פליגי והני מילי כי פליגי
היכא דשני קרא ממסורת אבל האי חלב
וחלב דכי הדדי נינהו יש אם למקרא והרי
יראה יראה דכי הדדי נינהו ופליגי דתניא
יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה
בין תימא הסומא באחד מעיניו פטור מן
הראיה שנאמר יראה יראה כדר' שבא
לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי
עיניו אף ליראות בשתי עיניו אלא אמר רב
אחא בריה דרב איקא אמר קרא לא תבשל
גדי דרך בישול אסרה תורה ת"ר דיני
ממונות בשלשה ואם היה מומח' לרבים דן
אפי' יחידי אמר רב נחמן כגון אנא דן

ſapientes ; ſchola Hillel ; etenim extat traditio : Dictum eſt *Levit.* IV. *Et expiabit*, *&* *expiabit*, *&* *expiabit* : probat per argumentum ; & ecce argumentum. Memorantur ſanguines inferiores, & memorantur ſanguines ſuperiores ; ſi ſanguines inferiores adſpergantur una adſperſione expiat, ita pariter ſi ſanguines ſuperiores adſpergantur una adſperſione, expiat ; Aut hoc modo. Memorantur ſanguines exteriores, & memorantur ſanguines interiores ; ſi in ſanguinibus interioribus una deſit adſperſio, nihil inſervit, ita pariter in ſanguinibus exterioribus, ſi una deſit adſperſio, nihil inſerviet : Videtur mihi probabilius argumentari ab exteriori ad exterius, non autem ab exteriori ad interius. Aut hoc modo ; Explicetur ſacrificium pro peccato & quatuor cornua a ſacrificio pro peccato & a quatuor cornibus ; at hoc non probet, in quo non eſt ſacrificium pro peccato, neque quatuor cornua. Idcirco dictum eſt : *Et expiabit*, *&* *expiabit*, *&* *expiabit* : Ex argumento expiabit, vel ſi non fecerit tres adſperſiones, expiabit ; vel ſi non fecerit duas adſperſiones, expiabit, vel ſi non fecerit niſi unam. At R. Simeon & ſapientes in hoc diſſentiunt. R. Simeon putat ; quod obtectionem non requirat textus ; & ſapientes putant, quod obtectionem requirat textus : & R. Akiba & ſapientes in hoc diſſentiunt: R. Akiba putat ; *animas*: Ecce duas : ex ſenſu literali; & ſapientes putant ; *animas ;* ex ſenſu communi ; & omnium conſenſu ; juxta textum : Atqui extat traditio : Scriptum eſt *Exod.* XIII. *In monimentum*, *in monimentum*, *in monimenta :* Ecce hic quatuor. Verba R. Iſmael. R. Akiba dicit; non eſt neceſſe : טט in Kaſphe ſignificat duo ; פת in Africa ſignificat duo. At ſemper eſt diſſenſio ; & in his eſt diſſenſio, quod differat textus a traditione; in *lacte*, & *lacte ;* quando ſimul ſint. Si juxta textum ; & ecce: *Apparebit*, *apparebit*. *Exod.* XXIII. Simul ita ſunt : & diſſentiunt : Etenim extat traditio : Jochanan ben Dachbai dicit, nomine R. Jehuda : Sive dicas : Cœcus in uno ex ejus oculis, liber eſt a comparitione; Dictum eſt enim : *Apparebit*, *apparebit :* Eo modo, quo venit ad videndum, eodem veniet ad comparendum : Sicut ad videndum, duobus oculis, ita pariter ad comparendum, duobus oculis : At dicit Rabi Acha bar R. Aicha : Dicit textus *Exod.* l. c. *Non coques hœdum :* Modum coctionis prohibet textus: Tradiderunt ſapientes : Judicia pecuniaria a tribus : Et ſi fuerit proba-

דיני ממונות ביחידי וכן אר׳ חייא כגון
אנא דגמרנא וסבירנא ונקטינא רשותא
אבל לא נקיט רשותא דיניה לא דינא או
דילמא אע״ג דלא נקוט רשותא דיניה דינא
ת״ש דמר זוטר׳ בריה דרב נחמן דן דינא
וטעה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה אם
קיבלוך עליהו לא תשלם ואי לא זיל שלים
ש״מ כי לא נקיט רשות׳ דיניה דינא ש״מ
אמר רב האי מאן דבעי למידן דינ׳ ואי
טעה׳ מיבעי למיפט׳ לישקול רשות׳ מבי ריש
גלותא וכן אמר שמו׳ לשקול רשותא מבי
ריש גלותא פשיטא מהכא להכא ומהתם
להתם מהני והכ׳ להתם נמי מהני דהכ׳ שבט
והתם מחוקק כדתניא לא יסור שבט מיהודה
אילו ראשי גלוי׳ שבבבל שרודין את ישראל
בשבט ומחוקק מבין רגליו אילו בני בניו של
הלל שמלמדין תורה ברבים מהתם להכא
מאי תא שמע דרבה בר חנה דן דינ׳ וטעה
אתא לקמיה דר׳ חייא אמר ליה אי קיבלוך
עליהו לא תשלם ואי לא זיל שלים והא
רבה בר חנה רשותא הוה נקיט ש״מ מהתם
להכא לא מהני ש״מ ולא מהני והא רבה
בר רב הונא כי הוה מינצי בהדי דבי ריש
גלותא אמר לאו מינייכו נקיטנא רשותא
נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב
ורב מרבי חייא ורבי חייא מרבי במילתא
דעלמא הוא דאוקים להו וכי מאחר דלא
מהני רבה בר חנה רשותא דנקט למה לי׳
לעיירות העומדים על הגבולין מאי רשות׳ כי
הוה נחית רבה בר חנה לבבל אמר ליה
ר׳ חייא לרבי בן אחי יורד לבבל יורה יורה
ידין ידין יתיר יתיר בבורות יתיר כי הוה נחית
רב לבבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן
אחותי יורד לבבל יורה ידין ידין יתיר
בכורות אל יתיר מ״ש למר דקא קרי בן
אחי ומאי שנ׳ למר דקא קרי בן אחותי
וכי תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו
וחנה ושילא ומרתא ורבי חייא כולהי בני
אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו רב בר

batus a multis, judicabit vel solus. Dicit R. Nachman; Sicut ego judicavi judicia pecuniaria solus: Et similiter dixit R. Chijah: Sicut ego judicavi judicia pecuniaria solus. Sicut ego docui, & judicavi, & accepi facultatem; at si non acceperit facultatem, ejus judicium, non erit judicium. Aut fortasse vel si non acceperit facultatem, ejus judicium erit judicium? Veni & audi, quod dicit R. Zuthra bar R. Nachman; si judex judicans erret; venit coram R. Joseph, qui respondit: Si acceperunt te super se, non rependes, si minus; abi & repende: Hinc intelligitur; si non accipiat facultatem, ejus judicium erit judicium: Hinc intelligitur. Dicit Rab Ecce si quis velit judicare judicium, & erret, debet accipere facultatem ex domo principis captivitatis; & sic dicit Samuel, ut accipiat facultatem ex domo principis captivitatis: Perspicuum est. Hinc inde: (sc. *a principe captivitatis in Babylonia, ut judicet in Babylonia*) Illinc inde: (sc. *a principe terræ Israel, ut judicet in terra Israel*) Hinc inde valet, & illinc inde valet: Quia hic scriptum est: *Sceptrum*; Et ibi: *Dux*. Sicut extat traditio *Genes.* XLIX. 10. *Non auferetur sceptrum de Jehuda*. Isti sunt principes captivitatum; qui Babylonem descenderunt cum Israel, cum sceptro; *& dux ex inter pedes ejus:* Isti sunt filii filiorum Hillel, qui docuerunt legem coram multis. Hinc inde: Quid? Veni & audi, quod dicit Raba bar Channa: Si judex judicans erret; venit coram R. Chijah; illi dixit: Si acceperunt te super se, non rependes, si minus, abi & repende: Et ecce Raba bar Channa facultatem accepit: Hinc intelligitur: Hinc inde non valet: Hinc intelligitur: At non illinc. Atqui Raba bar R. Huna quando contendebat cum domo principis captivitatis, dicebat Ex vobis non accipiam facultatem: sed accepi facultatem ex Aba Mari, & Aba Mari ex Rab, & Rab ex R. Chijah, & R. Chijah ex Rabi; in re communi hoc statuit; Ecquid postquam ex his Raba bar Channa facultatem non accepit? qua de causa? Pro civitatibus sitis in terminis quænam erat facultas? Quando descendit Raba bar Channa Babylonem, dixit τῷ Rabi: Filius fratris mei descendit Babylonem, docuit, docuit, judicavit, judicavit, permisit, permisit, primogenita permisit; Quando descendit Rab Babylonem. Respondit R. Chijah τῷ Rabi: Filius sororis meæ descendit Babylonem, docuit, docuit, judicavit, judicavit; permisit; primogenita non permisit:

אחוה דהוה בר אחתיה רבה חנה בר אחוה
דלאו בר אחתיה ואי בעית אית אימא על
שם חכמתו דכתיב אמור לחכמה אחותי
את יתיר בכרות אל יתיר מ״ט אילימא משום
דלא חכים הא קא אמרינן דחכים טובא
אלא משום דלא בקיע במומי והאמר רב י״ח
חרשים נדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה
מום קבוע ואיזה מום עובר אלא לחלוק לו
כבוד לרבה בר חנה ואיבעית אימא משו׳
הא גופיה דרב בקיע במומי טפי ושרי מומי
דלא ידעי אינשי ואמרי כה״ג שרא רב ואתו
למשרי מום עובר יורה יורה אי גמיר
רשותא למה ליה למישקל משום מעשה
שהיה דתניא פעם אחת הלך רבי למקום
אח׳ וראה בני אדם שמגבלין עיסותיהן
בטומאה אמר להם מפני מה אתם מגבלין
עיסותיכם בטומאה אמרו לו תלמיד אחד
בא לכאן והורה לנו מי בצעים אין מכשירין
והוא מי בצים דרש להו ואינהו סבור מי
בצעים קאמר וטעו נמי בהא מי קרמיון
ומי פיגה פסולין מפני שהן מי בצעים
ואינהו סבור מדלגבי חטאש פסילי אכשורי
נמי לא מכשרי ולא היא התם לעניין חטאת
בעינן מים חיים הכא אכשורי כל דהוא מכשרי
תנא באותה שעה גזרו תלמיד אל׳ יורה
אלא א״כ נוטל רשות מרבו תנחום בריה
דר׳ אמי איקלע לחתר דרש להו מותר ללתות
חטין בפסח אמרו לו לאו ר׳ מני דמן צור
איכא הכא ותניא תלמיד אל׳ יורה הלכה
במקום רבו אלא א״כ היה רחוק ממנו ג׳
פרהאות בנגד מחנה ישראל אמר להו לאו
אדעתא ר׳ הייא חזייה לההוא גברא דהוה
קאי בבית הקברות א״ל לאו בן איש פלוני
כהן אתה א״ל אין אבוה דההיא גברא
גבה עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו
פשיטא לפלגא הא קאמר דמהני על חנאי
מאי תש״דא״ל ר׳ יוחנן לרב שמן הרי אחה

sit: Hoc dicit, quod vocaverit filium fratris mei; & cur mutavit vocans filium sororis meæ? Et si dicas; Ita se habet historia; & dicit Mor: Ibo & Channa, & Sila, & Martha, & R. Chijah, omnes fuerunt filii Aba bar Acha Carsola de Chiphri, & Rab erat filius ejus fratris, & ipse erat filius sororis Raba bar Channa ejus fratris, at non erat filius ejus sororis, & si velis, dicam; propter ejus sapientiam scriptum est *Prov.* VII. 4. *Dic sapientiæ soror mea es*. Permisit primogenita non permisit: Qua de causa? Num eo quod non saperet? Ecce hoc dicimus; quod optime saperet; at eo quod non esset expers in vitiis: Et dicit Rab: Octodecim mensibus nutritus sum prope pastorem pecoris, ut cognoscerem, quodnam esset vitium stabile, & quodnam esset vitium instabile; sed ut impertiretur honor τῷ Raba bar Channa; & si vis, dicam propter ipsum, quia Rab fuit expers in vitiis multis, & permisit vitia, quæ homines ignorarunt, & dixerunt, tria permisit Rab, & vos permittitis vitium instabile; docuit, docuit; si docuit: permissio qua de causa petenda fuit? Propter factum: Etenim extat traditio: Aliquando abiit Rabi in quendam locum, & vidit homines, quod pinserent suas pastas in immunditie. Dixit illis: Cur pinsitis pastas vestras in immunditie? Responderunt: Quidam discipulus huc veniens nos docuit, quod aquæ paludum non rectificent; & ipsæ sunt aquæ ovorum; exposuit illis; at ille non putavit esse aquas paludum: dicit; & in hoc quoque errarunt; aquæ Chermion, & aquæ fontis sunt illegitimæ, quia sunt aquæ paludum; & ipse putavit; quoniam in sacrificio pro peccato sunt illegitimæ hic quoque sunt illegitimæ: Nonne? At in sacrificio pro peccato requiruntur aquæ vivæ, hic ut rectificent qualescunque sunt legitimæ. Tum decreverunt, ne discipulus doceret, nisi prius acciperet facultatem a magistro suo. Tanchum bar R. Ami cum pervenisset ad Chatar exposuit illis, quod liceret macerare triticum in Paschate; Dixerunt illi; Non est hic R. Meni ex Tsur? Atqui extat traditio: Discipulus non docebit constitutionem in loco, ubi sit ejus magister, nisi quando sit remotus ab eo tres Parsas contra castra Israel; respondit illis: Ignoro. R. Chijah cum vidisset hominem, qui erat in domo sepulcrorum, dixit illi: Nonne tu es filius viri N. N. sacerdotis? respondit; maxime: Ejus pater, qui erat vir superbus, dedit oculos suos in repudiatam, & eum pro-

ברשותינו עד שתבא אצלינו גופא אמר
שמואל ב׳ שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב״ד
חציף יתיב רב נחמן וקאמר להא שמעתא
איתיביה רבא לרב נחמן אפי׳ ב׳ מזכין או ב׳
מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין
ואי אית׳ ליהוו כשנים שאני התם דמעיקר׳
אדעתא דתלתא יתיבי הכא לאו אדעתא
דתלתא יתיבי איתיבי רבן שמעון בן גמליאל
אומר הדין בג׳ ופשרה בשנים ויפה כח
פשרה מכח הדין שב׳ שדנו בעלי דינין יכולין
להזור בהן ושנים שעשו פשרה אין בעלי
דיניו יכולין לחזור בהן וכי תימא פליגי
רבנן עליה דרשב״ג והאמר רבי אבהו שנים
שדנו לדברי הכל אין דיניהם דין גברא
אגברא קא רמית גופא אמר רבי אבהו
שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין
דיניהם דין איתיביה ר׳ אבא לרבי אבהו דן
את הדין וזיכה את החייב וחייב את הזכאי
טמא את הטהור טיהר את הטמא מה
שעשה עשוי ומשלם מביתו הכא במאי
עסיקינן דקיבלוה עלייהו אי הכי אמאי
משלם מביתו דאמרו ליה דיינת לן דין תורה
אמר ליה רב ספרא לרבי אבא דטעה במאי
אילימא דטעה בדבר משנה והאמר רב ששת
אמ׳ רבי אמי טעה בדבר משנה חוזר אלא
דטעה בשיקול הדעת היכי דמי בשיקול הדעת
א״ר פפא כגון תנאי ותרי אמוראי דפליגי
אהרדי ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא
כמר וסוגיין דעלמא אליבא דחד מנייהו
ואזל איהו ועבד וסוגיינו שיקול הדעת לימא
כתנאי ביצוע בשלשה דברי רבי מאיר
וחכמים אומרים פשרה ביחיד סברוה דכולי
עלמא מקשינן פשרה לדין מאי לאו בהא קא
מפלגי דמר סבר דין בשלשה וטר סבר דין
בשנים לא דכולי עלמא דין בשלשה והכא
בהא קמיפלגי דמר סבר מקשינן פשרה לדין
ומר סבר לא מקשינן פשרה לדין לימ׳ תלתא

profanavit. Perspicuum est, quod de dimidio dicat; quod valeat eo pacto, ut judicet uno anno: Quid? Veni & audi, quod dixit R. Jochanan τῷ R. Sciaman: Ecce tu eris in nostra potestate, donec ad nos veneris. Repetitur propositio. Dicit Samuel; si duo judicent, eorum judicium est judicium; at vocatur synhedrium protervum. Regessit R. Nachman; & dixit: Ad hanc traditionem objecit Raba contra R. Nachman; vel si duo absolvant, aut vel si duo condemnent; & unus dicat; non intellexi, adduntur judices; & si ita est, erunt sicut duo; Diversum est, quod ibi standum sit ad sententiam trium a principio, at hic non standum est ad sententiam trium Objecit. Raban Simeon ben Gamaliel dicens: Judicium peragitur a tribus, & arbitrium a duobus: Et præstantior est conditio arbitrii, quam conditio judicii; Etenim si duo judicent litigantes possunt ab iis appellare ad alios; at si duo faciant arbitrium, litigantes non possunt ab iis appellare. Num dices, quod in hoc dissentiant sapientes a Raban Simeon ben Gamaliel? Atqui dicit R. Abau; omnium consensu eorum judicium non est judicium: Alter contra alterum disputat: Repetitur propositio. Dicit R. Abau; Si duo judicent judicia pecuniaria, omnium consensu eorum judicium non est judicium. Regessit R. Aba τῷ R. Abau: Si judex judicet, & absolvat reum, & condemnet innocentem, & immundet mundum, & mundet immundum, quod factum est, factum est, & rependet de domo sua. Hic de quo agimus? De illo, qui super se suscepit: Si ita est, quomodo rependet de domo sua? Si illi dicant: Judica nobis judicium legis. Dixit R. Siphra τῷ R. Aba: Si erret: In quo? An dicendum quod errarit in re, quæ spectet Misnam? Atqui dicit R. Sesath; dicit R. Amme; si erret in Misna, restituet; at qui errat in ponderatione rationis. Quomodo intelligitur in ponderatione rationis? Dicit R. Papa: Sicut duo Tannaim, & duo Amoræi; qui simul contendant; & non dicitur constitutio, neque juxta mentem Mor, neque juxta mentem Mor, & constituant communem constitutionem juxta mentem alterius ex illis, & veniens faciat juxta mentem alterius hæc est ponderatio rationis. An dicendum: juxta doctores Tannaim? Arbitrium in tribus; verba R. Meir: & sapientes dicunt: Arbitrium in uno: Putarunt omnium consensu, quod assimiletur arbitrium judicio. Itane intelligendum? In hoc dissentiunt, eo quod Mor putet, quod judicium

תנאי בפשרה דמר סבר בשלשה ומר סבר
בשנים ומר סבר ביחיד אמר רב אחא בריה
דרב איקא ואיתימא רב יימר בר שלמיא
מאן דאמר תרי אפילו חד נמי והאי דקאמר
תרי כי היכי דליהוו עליה סהדו אמר רב אשי
שמע מיניה פשרה אינה צריכה קנין דאי
סלקא דעתך צריכה קנין למאן דאמר צריכה
תלתא למה לי תסגי בתרי וליקני מיניה
והלכת׳ פשרה צריכה קנין תנו רבנן כשם
שהדין בשלשה כך ביצוע בשלשה נגמר
הדין אי אתה רשאי לבצוע . סר״מש
בנק״ש סימן . רבי אליעזר בנו של רבי יוסי
הגלילי אומר אסור לבצוע יכל הבוצע הרי
זה חוטא וכל המברך את הבוצע הרי זה
מנאץ ועל זה נאמר בוצע ברך ניאץ ה׳
אלא יקוב הדין את ההר שנאמר כי
המשפט אלאלהים הוא וכן משה הי׳ אומ׳
יקוב הדין את ההר אבל אהרן אוהב שלום
ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחבירו
שנא׳ תורת אמת היתה בפיו ועולה לא
נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי
ורבים השיב מעון רבי אליעזר אומר הרי
שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש
ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא
מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך ניאץ ה׳
רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד
יהודה שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה
בצע כי נהרוג את אחינו וכל המברך את
יהודה הרי זה מנאץ ועל זה נאמר ובוצע
ברך ניאץ ה׳ רבי יהודה בן קרחה אומר
מצוה לבצוע שנאמר אמת ומשפט ושלום
שפטו בשעריכם והלא במקום שיש משפט
אין שלום ובמקום שיש שלום אין משפט
אלא איזהו משפט שיש בו שלום הוי אומר

cium peragatur a tribus, & Mor putet, quod judicium peragatur a duobus. Nonne omnium consensu judicium peragitur a tribus? At hoc loco in quo dissentiunt? Quod Mor putet, quod arbitrium assimiletur judicio, & Mor putet, quod non assimiletur arbitrium judicio: Dicendumne est, quod tres Tannaim contendant in arbitrio? Etenim Mor putat, quod peragatur a tribus, & Mor putat, quod peragatur a duobus, & Mor putat, quod peragatur ab uno. Dicit R. Acha bar R. Aicha & si vis dicam, R. Iimar bar Schelamia; Qui dicit duos; vel etiam unus; & qui dicit duos; intelligitur quod ibi de hoc sint testes: Dicit R. Asse; Hinc intelligitur: Arbitrium non requirit stipulationem; & si putas, quod requirat stipulationem; juxta mentem illius, qui dicit quod requirat stipulationem tres: qua de causa? Satis erunt duo; ut fiat stipulatio; Atqui extat constitutio. Arbitrium requirit stipulationem juramento per tactum: Tradiderunt sapientes. Sicut judicium peragitur a tribus, ita pariter arbitrium peragitur a tribus: Si perfectum fuerit judicium, tibi non est facultas arbitrii סר״מש בנקש signum. R. Eliesar ben R. Jose Galilæi dicit: Vetitum est arbitrari; & qui arbitratur, est peccator, & qui benedicit arbitro, ecce irritat; eaque de causa dictum est *Psal.* x. 3. *Qui furatur, & benedicit, irritat Deum*. Sed perforat judicium montis: Dictum est enim *Deut.* I. 17. *Quia Dei judicium est*; & similiter Mose dicebat: Perforat judicium montis: At Aharon amabat pacem, & sequebatur pacem, & ponebat pacem inter virum & ejus socium; Dictum est enim *Malach.* II. 6. *Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus, in pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate*. R. Eliesar dicit: Siquis rapiat satum tritici, & id moliat, & coquat, atque ex eo separet placentam: Quomodo benedicet? Non benedicet, sed potius irritabit. Eaque de causa dictum est: *Qui furatur & benedicit, irritat Deum*: Non dicitur furtum nisi contra Jehuda. Dictum est enim *Genes.* XXXVII. 26. *Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest si occidemus fratrem nostrum?* Et qui benedicit Jehuda, ecce irritat: Eaque de causa dictum est: *Et qui furatur & benedicit irritat Deum*. R. Jehuda ben Korcha dicit: Præceptum est facere arbitrium: Dictum est enim *Zachar.* VIII. 16. *Veritatem, & judicium & pacem judicate in portis vestris*. Atqui ubi est judicium, non est pax, & ubi

זה ביצוע וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה צדקה אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע דן את הדין אתאן לתנא קמא זיכה את הזכאי וחייב את החייב וראה שנתחייב עני ממון ושלם לו מתוך ביתו זה משפט וצדקה משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר לו ממון וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו (וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו משפט לזה שהחזיר לו את ממונו וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו) קשי' ליה לרבי האי לכל עמו לעניים מיבעי ליה אלא רבי אומר אף על פי שלא שילם מתוך ביתו זהו משפט וצדקה משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר לו ממונו וצדקה לזה שהוציא גזילה מתחת ידו רבי משעון בן מנסיא אומר שנים שבאו לפניך לדון עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומר לומר להן צאו ובצעו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו שנ' פוטר מים ראשי' מדון ולפני התגלע הריב נטוש קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטשו משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטשו וריש לקיש אמר שנים שבאו לדין אחד רך ואחד קשה עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם שמא נתחייב חזק ונמצא חזק רודפו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה יכול לומר להן איני נזקק לכם שנאמר לא תגורו מפני איש רבי יהושע בן קרחה אומר מניין לתלמיד שיושב לפני

ubi est pax, non est judicium; At quodnam est judicium, ubi est pax? Dicitur, quod sit arbitrium; & similiter de David dictum est I. *Paral.* XVIII. 14. *Et faciebat David judicium, & justitiam.* Atqui ubicunque est judicium, non est eleemosyna, & ubicunque est eleemosyna, non est judicium; At quodnam est judicium, ubi sit eleemosyna? Dicitur; Hic est arbiter, qui judicat judicium: Probatur juxta mentem primi doctoris; absolvit innocentem, & condemnat reum; si videat, quod pauper debeat pecuniam, reddet ei de bonis suis; Hoc est judicium & eleemosyna, judicium isti, & illi eleemosyna; Judicium isti, quod ei restituat pecuniam, & eleemosyna illi, quod ei rependat de bonis suis: Atque ita de David dictum est: *Et faciebat David judicium, & justitiam universo populo suo.* Judicium isti, eo quod ei redderet pecuniam, & eleemosynam illi, eo quod ei rependeret de bonis suis. At est oppositio juxta mentem Rabi: Quod dicitur: *Universo populo suo*: Pauperibus dicendum erat. At Rabi dicit; vel si non rependeret de bonis suis, hoc erat judicium, & eleemosyna; judicium isti, & illi eleemosyna; judicium isti, eo quod ei restitueret pecuniam; eleemosyna illi, quod ex ejus potestate educeret rapinam. R. Simeon ben Manasia dicit: Si duo te conveniant, ut judicentur, priusquam audieris eorum verba, & tu non noveris, quo inclinet judicium, tibi licet eis dicere; Abite & arbitro lites vestras remittite: Postquam audieris eorum verba, & tu noveris, quo inclinet judicium; tibi non licet eis dicere: Abite, & arbitro contentiones vestras remittite: Dictum est enim *Prov.* XVII. 14. *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum & antequam detegatur jurgium, desere.* Priusquam innotescat contentio, tibi licet deserere; at postquam innotuerit contentio, tibi non licet deserere. Crederem, quod posset deserere? At Risch Lakisch dicit: Si duo veniant ad judicium, alter debilis, & alter robustus; priusquam audieris eorum verba, aut postquam audieris eorum verba, & non noveris, quo inclinet judicium, tibi licet eis dicere: Ego non sum vobis obligatus: Fieri enim potest, ut condemnetur robustus, & deprehendatur, quod robustus eum insequatur; Postquam audieris eorum verba, & noveris, quo inclinet judicium, tu non potes illis dicere; Ego non sum vobis obligatus. Idcirco dictum est *Deut.* I. 14. *Non accipietis cujusque personam.* R. Jehosua ben Kor-

רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין
שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש
רבי חנין אומר לא תכנים דבריך מפני איש
ויהו עדים יודעין את מי הן מעידין ולפני מי
הן מעידין ומי עתיד ליפרע מהן שנאמר
ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני
ה׳ ויהו הדיינין יודעין את מי הן דנין ולפני
מי הן דנין ומי עתיד ליפרע מהן שנאמר
אלהים נצב בעדת אל וכן ביהושפט הוא
אומר ויאמר לשופטים ראו מה אתם עושים
כי לא לאדם תשפטו כי אם לה׳ שמא
יאמר הדיין מה לי בצער הזה ת״ל עמכם
בדבר משפט אין לו לדיין אלא מה שעיניו
רואות היכי דמי גמר דין אמר רב יהודה
אמר רב איש פלוני אתה חייב איש פלוני
אתה זכאי אמר רב הלכה כרבי יהושע בן
קרחה איני והא רב הונא תלמידיה דרב הוה
כי הוה אתו לקמיה דרב הונא אמר להו
אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו מאי מצוה
נמי דקאמר רבי יהושע בן קרחה מצוה
למימרא להו אי דינא בעיתו אי פשרה
בעיתו היינו תנא קמא איכא בינייהו מצוה
רבי יהושע בן קרחה סבר מצוה תנא קמא
סבר רשות היינו דרבי שמעון בן מנסיא
איכא בינייהו משתשמע דבריהן ואתה יודע
להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן
צאו ובצעו ופליגא דרבי תנחום בר חנילאי
דאמר רבי תנחום בר חנילאי לא נאמר
מקרא זה אלא כנגד מעשה העגל שנאמר
וירא אהרן ויבן מזבח לפניו מה ראה אמר
רבי בנימין בר יפת אמר רבי אליעזר ראה
חור שזבוח לפניו אמר אי לא שמענא להו
השתא עברו לי כדעבדו בחור ומיקיים בי
אם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא ולא הויא
להו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגל
איפשר הויא להו תקנתא בתשובה והני תנאי
פוטר מים ראשית מדון מאי דרשי ביה כהרב
המנונא דאמר רב המנונא אין תחילת דינו

Korcha dicit: Unde probatur, quod discipulus assidens coram suo magistro, si videat justificationem pro paupere, & reitatem pro divite, tacere non debeat? Ex eo quod dictum est: *Non accipietis cujusque personam:* R. Chanen dicit: Ne inferas verba tua propter virum: & testes scire debent, quod testantur, & coram quo testantur, & quis tempore futuro ab eis sumat ultionem: Dictum est enim *Deuter.* XIX. 17. *Et stabunt ambo viri, quorum causa est, coram Domino:* Et judices debent scire, quem judicant, coram quo judicant, & quis futuro tempore ab eis sumat ultionem, dictum est enim *Psalm.* LXXI. I. *Deus stetit in congregatione Deorum*. Et similiter de Josaphat dictum est 2. *Paralip.* XIX. 6. *Et dixit judicibus; Videte quid faciatis; non enim hominis exercetis judicium, sed Domini;* Ne forte dicat judex: Quid mihi hæc anxietas? Idcirco dictum est ibid. *Et quodcunque judicaveritis in vos redundabit*. Non potest judex judicare, nisi quod ejus oculi viderint: Quomodo intelligitur perfecto judicio? Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Vir N. N. tu es reus; Vir N. N. tu es innocens. Dicit Rab: Constitutio est juxta mentem Rabi Jehosua ben Korcha. Itane est? Atqui R. Huna erat discipulus Rab, quando veniebant coram Rab, eis dicebat; judicium requiritis; an arbitrium requiritis? num erit præceptum? Similiter dicit R. Jehosua ben Korcha, erit præceptum, ut illis diceretur: Judicium requiritis, an arbitrium requiritis? Quod dicit primus doctor, est discrimen inter eos; præceptum; R. Jehosua ben Korcha putat, quod sit præceptum; primus doctor putat, quod sit ex arbitrio: Hoc est quod dicit R. Simeon ben Manasia; In hoc consistit controversia. Postquam audieris eorum verba, & noveris quo inclinet judicium, tibi non licet eis dicere: Abite, & arbitris remittite contentiones vestras: At contradicit R. Tanchum bar Chanilai; Etenim dicit R. Tanchum bar Chanilai; Non memoratur hic textus nisi respectu historiæ vituli: Dictum est enim *Exod.* XXXII. 5. *Quod cum vidisset Aharon, ædificavit altare coram eo:* Quid vidit? Dicit Rabi Benjamin bar Jephat, dicit R. Elieser: Vidit Chur sacrificatum in conspectu suo; dixit: Si iis modo non auscultavero, facient mihi, quod fecerunt Chur, & de me confirmabitur, quod dictum est *Thren.* II. 20. *Si occiditur in Sanctuario Domini sacerdos, & propheta?* Non erit illis correctio in æternum: Præstat, ut colant vitulum; fieri enim pot-

אל אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר
פוטר מים ראשית מדון אמר רב הונא האי
תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון
דרווח רווח אביי קשישא אמר דמיא לגודא
רגמלא כיון דקם קם . שמע ושתי שבע
זמירות היא סימן. ההוא דהוה קאמר ואזיל
ואזיל טזביה דשמע ואריש חלפוה בישתיה
מאה א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב
פוטר מים ראשית מדון ריש מאה דיני ההוא
דהוה קאמר ואזיל אתרתי חלת גנבא לא
מיקטל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא
כתיב כה אמר ה׳ על שלשה פשעי ישראל
ועל ארבע לא אשיבנו ההוא דהוה קאמר
ואזיל שב בירי לשלמנא וחדא עביד ביש א״ל
שמואל לרב יהודה קרא כתיב כי שבע יפול
צדיק וקם ורשע יפול באחת ההוא דהוה
קאמ׳ ואזיל דמבי דיני שקל גלימא ליזמר
זמר וליזיל באורחא אמר ליה שמואל לרב
יהודה קרא כתיב וגם כל העם הזה על
מקומו יבא בשלום. ההוא דהוה קאמר
ואזיל היא נויימא ודיקולא שפיל אמר ליה
שמואל לרב יהודה קרא כתיב בעצלתים ימך
המקרה וגומר ההוא דהוה קאמר ואזיל
גברא דרחיצנא עליה אדייה לגזיזיה וקם
אמר ליה שמואל לרב יהזדה קרא כתב גם
איש שלומי אשר בטחתו בו וגו׳ . ההוא
דהוה קאמר ואזיל כי רחימתין הוה עזיזא
אפותיה דפסירא שכיבן השתא דלא עזיזא
רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי
לן אמר רב הונא קראו כתיב מעיקרא בתיב
ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת
ותניא ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן
עשרה וכת׳ והבית אשר בנה המלך שלמה
לה׳ ששי׳ אמה ארכו ועשרים אמה רחבו
ושלשים אמה קומתו ולבסוף כתב כה אמר
ה׳ השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה
בית אשר תבנו לי וגו׳ . מאי משמע דהאי

potest, ut sit illis correctio per pœnitentiam: At isti doctores. *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum*: quomodo illud interpretantur? Juxta mentem R. Amenuna; Etenim dicit R. Amenuna. Non est principium judicii hominis jurgium, nisi propter verba legis: Dictum est enim: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum*. Dicit R. Huna: Hæc contentio similis est canali exundationis aquarum, quando dilatatur dilatatur. Abaje senior dicit: Similis est asseri pontis, qui postquam confirmatur, confirmatur: שמע ושתי שבע זמירות est signum: Quidam dicebat. Felix, qui audiit & conciliat (*i. e. tacet*) transeunt enim ejus mala centum. Dixit Samuel τῷ R. Jehuda: Scriptum est: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum*: Principium centum jurgiorum: Quidam dicebat: Pro duobus aut tribus furtis latro non occiditur: Dixit Samuel τῷ R. Jehuda; Scriptum est *Amos* II. 6. *Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum*: Quidam dicebat: Septem foveæ pro viro pacifico, & una facta pro homine malo. Dixit Samuel τῷ Rabi Jehuda: Scriptum est *Prov.* XXIV. 16. *Septies enim cadet justus, & resurget, impius autem cadet semel*: Quidam dicebat: Si in judicio auferatur pallium, psallendo psallet, & abibit per viam. Dixit R. Samuel τῷ R. Jehuda: Scriptum est *Exod.* XVIII. 23. *Et omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace*. Quidam dicebat: Quando mulier dormit canistrum ei cadit. Dixit Samuel τῷ R. Jehuda. Scriptum est *Eccles.* X. 18. *In pigritiis humiliabitur contignatio &c.* Quidam dicebat: Vir ille, in quo confidebam, elevavit pugnum suum, & surrexit contra me. Dixit Samuel τῷ R. Jehuda: Scriptum est enim *Psal.* XLI. 10. *Etenim homo pacis meæ, in quo speravi &c.* Quidam dicebat: Quando amor est vehemens, vel super acie ensis dormiet cum uxore, quando amor non est vehemens, vel lectus sexaginta cubitorum non sufficiet. Scriptum est a principio scriptum est *Exod.* XXV. 22. *Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium*. Atqui extat traditio: Arca erat novem palmorum, & propitiatorium erat unius palmi, ecce hic decem palmi: Atqui scriptum est I. *Reg.* VI. 2. *Domus autem, quem ædificavit Rex Salomo Domini, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine*: Et in fine scriptum est *Isai.* LXVI. 1. *Hæc dicit Dominus: Cœlum thronus meus, & terra scabellum pedum meorum, quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi?*

לא חגורו לישנא דכנושי הוא אמר רבי
נחמן אמר קרא ויין לא תשתה לא תאגור
רב אחא בר יעקב אמר מהכא תכין בקיץ
לחמה אגרה בקציר מאכלה רב אחא בריה
דרב איקא אמר מהכא אוגר בן משכיל.
אמת ממון יראה סימן. אמר רבי שמואל
בר נחמני אמר רבי יונתן כל דיין שדן דין
אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר
אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט
וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם
לשכינה מסתלק מישראל שנאמר משוד
עניים ומאנקת אביונים עתה אקום יאמר
ה' וגו'. ואמר רבי שמואל בר נחמני א"ר
יונתן כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא
כדין הקב"ה נוטל ממנו נפשו שנאמר אל
תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער
כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש.
ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן
לעולם יראה דיין עצמו כאלו חרב מונחת
לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו
שנאמר הנה מטתו מטתו שלשלמה ששים
גבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי
חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו
מפחד בלילות מפחדה של גיהנם שדומה
ללילה דרש רבי יאשיה ואיתימא רב נחמן
בר יצחק מאי דכתי' בית דוד כה אמר ה'
דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק וכי
בבקר דנין וכל היום אין דנין אלא אם ברור
לך הדבר כבקר אמריהו ואם לאו אל
תאמרהו ר' חייא בר אבא א"ר יונתן מהכ'
אמר לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר
כאחותך שהיא אסורה לך אמרוהו ואם לאו
אל תאמרהו אמר רבי יהושע בן לוי עשרה
שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן פשיטא
לא צריכא אלא לתלמיד היושב לפני רבו רב
הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מיכניף ומייתי

bi? Unde probatur quod לא נגורי poſſit exponi de collectione? Dicit R. Nachman; dicit textus *Deut.* XXVIII. 39. *Et vinum non bibes, nec colliges ex ea quidpiam*. R. Acha bar Jacob dicit: Hinc probatur: *Præparat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat*. *Prov.* VI. 8. R. Acha bar Rabi Aicha dicit: Hinc probatur. *Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt*. Ibid. X. 5. אמת ממון יראה eſt ſignum. Dicit R. Samuel bar Nachmani, dicit R. Jonathan; Omnis judex, qui judicat judicium veritatis facit habitare Divinitatem in Iſrael: Dictum eſt enim *Pſal.* LXXXII. 1. *Deus ſtetit in congregatione deorum, in medio autem Deos dijudicat*. Et omnis judex qui non judicat judicium verum pro veritate, facit, ut Divinitas removeatur ab Iſrael: Dictum eſt enim *Pſal.* XII. 6. *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus &c.* Et dicit R. Samuel, bar Nachmani, dicit R. Jonathan: Omnis judex, qui ab hoc aufert, ut illi det præter rationem, Deus S. B. auferet ab eo animam ſuam: Dictum eſt enim *Prov.* XXII. 22. *Non rapies pauperi, quia pauper eſt, neque conteres egenum in porta, quia judicabit Dominus cauſam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus:* Et dicit R. Samuel bar Nachmani, dicit R. Jonathan; Semper judex reſpiciet ſeipſum, perinde ac gladius poſitus ſit inter ejus femora, & Gehenna ſub ſe ſit apertus: Dictum eſt enim *Cantic.* III. 7. *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi, uniuſquiſquæ enſis ſuper femur ſuum propter timores nocturnos*. Propter timorem Gehenna, qui aſſimilatur nocti. Interpretatur R. Joſia; ſi velis, dicam R. Nachman bar Iſaach; Cur ſcriptum eſt *Jerem.* XXI. 11. *Domus David; hæc dicit Dominus; Judicate mane in judicio, & eruite vi oppreſſum de manu calumniantis*. Num mane judicant? Nonne toto die judicant? At ſi fuerit perſpicua tibi res ſicut tempus matutiuum, dices, ſi minus non dices. R. Chijah bar Aba; dicit Rabi Jonathan: Hinc dictum eſt *Prov.* VII. 5. *Dic ſapientiæ, ſoror mea es:* Si fuerit tibi res perſpicua, ſicut ſoror tua, quæ tibi eſt interdicta, dices: Si minus non dices. Dicit R. Jehoſua ben Levi: Si decem ſedeant in judicio, collare appenſum eſt in collo omnium; Perſpicuum eſt, quod non ſit opus niſi pro diſcipulo, qui ſedeat coram ſuo magiſtro: R. Huna; quando adducebatur judicium in conſpectu ſuo, congregabat,

עשרה רבנן מבי רב אמר כי היכי דלימטיי'
שיבא מכשורא . רב אשי כי הוה אתי
טריפת' לקהיה מכניף ומייתי להו לכולהו
טבחי דמתא מחסי' אמר כי היכי דלימטיין
שיבא מכשורא כי אתא רב דימי אמר דרש
רב נחמן בר כהן מאי דכתיב מלך במשפט
יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה אם דיין
דומה למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ
ואם דומה לכהן שמחזר בבית הגרנות יהרסנה
רבי נשיאה אוקמו דיינא דלא הוה גמיר
אמרי ליה ליהודה בר נחמני מתורגמניה
דריש לקיש קום עליה באמורא קם גחין
עליה ולא אמר ליה ולא מידי פתח ואמר
הוי אומרים לעץ הקיצה עורי לאבן דומם
הוא יורה הנה הוא תפוש זהב וכסף וכל
רוח אין בקרבו ועתיד הקדוש ברוך הוא
ליפרע ממעמידן שנאמר וה' בהיכל קדשו הס
מפניו כל הארץ אמר ריש לקיש כל המעמיד
דיין על הציבור שאינו הגון כאלו נוטע אשירה
בישראל שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך
וסמיך ליה לא תטע לך אשירה כל עץ אמר
רב אשי ובמקום שיש תלמידי חכמים כאילו
נטעו אצל מזבח שנאמר אצל מזבח ה' אלהיך
כתיב לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי
זהב אלהי כסף ואלהי זהב הוא דלא עבדי
הא דעץ שרי אמר רב אשי אלוה הבא
בשביל כסף ואלוה הבא בשביל זהב רב
כי הוה אתי לבי דינא אמר הכי ברעות
נפשיה לקטלא נפיק וצבי ביתיה לית הוא
עביד וריקן לביתיה עייל ולואי שתהא ביאה
כיציאה כי הוה חזי אמבוהא דספרא אבתריה
אמר אם יעלה לשמים שיאו כגללו לנצח
יאבד וגו' מר זוטרא חסידא בי הוו מכתפי
ליה בשבתא דריגלא אמר הכי כי לא לעולם
חוסן ואם נזר לדור ודור דרש בר קפרא מנא
הא מילתא דאמרו רבנן הוו מתונין בדין
דכתיב לא תעלה במעלות וסמיך ליה ואלה

bat, & adducebat decem sapientes de schola Rab, dicens; Ut ita singulis fragmentum de trabe contingeret: R. Asse, quando adducebatur discerptum in ejus conspectu, congregabat, & adducebat omnes lanios illius urbis; dicens: ut singulis fragmentum de trabe contingeret. Quando venit R. Dimi dixit; Exposuit R. Nachman bar Choen; Cur scriptum est *Prov.* XXIX. 4. *Rex justus erigit terram, vir avarus destruet eam?* Si judex similis est regi, qui nulla re opus habet, eriget terram; si sit similis sacerdoti, qui circuit horrea: *Destruet eam*. Familia principis constituit judicem, qui non erat doctus; dixerunt τῷ Jehuda bar Nachmani interpreti Risch Lakisch surge; & dic: Surgens se inclinavit; & nihil ei dixit: Incipiens dixit *Habacuc* II. 19. *Væ qui dicit ligno, expergiscere; surge, lapidi tacenti; nunquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro, & argento; & omnis spiritus non est in visceribus ejus;* & futurum est, ut Deus S. B. ultionem sumat de eo, qui eos constituit. Dictum est enim ibid. *Dominus autem in templo sancto suo; sileat a facie ejus omnis terra:* Dicit Risch Lakisch: Qui statuit judicem super cœtu, quod non sit rectum, reputatur perinde ac plantet lucum in Israel: Dictum est enim *Deut.* XVI. 18. *Judices & magistros constitues tibi;* & ibi proxime scriptum est: *Non plantabis tibi lucum, & omnes arbores:* Dicit R. Asse: Ubi sunt discipuli sapientum, reputatur perinde ac plantent prope altare: Dictum est enim *Exod.* XXIII. *Prope altare Domini Dei tui*. Scriptum est ibid. XX. 23. *Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis:* Deos argenteos, & deos aureos ne faciant; at ligneos facere licet. Dicit R. Asse; Deus adducitur propter argentum, & Deus adducitur propter aurum: Rab quando veniebat ad domum judicii, ita dicebat: Sponte egomet egredior ut occidar; & quæ sunt opus meæ domui non facio, & vacuus ingredior in domum meam; Utinam sit meus ingressus, sicut fuit meus exitus: Quando videbat comitatum hominum post se dicebat. *Job* XX. 6. *Si adscenderit usque ad cœlum, quasi sterquilinium in fine perdetur &c.* Mor Zuthra pius, quando eum bajulabant humeris in Sabbatho solemnitatis, dicebat: *Non enim habebis jugiter potestatem, sed corona tribuetur in generationem & generationem*. *Prov.* XXVII. 24. Exposuit bar Kaphra: Unde probatur, quod dicunt sapientes? Dixerunt sapientes: Estote tardi in judicio: Scriptum est enim *Exod.* XX. 26.

המשפטים אמר רבי אליעזר מניין לדיין שלא יפסע על ראשי עם קודש שנאמר לא תעלה במעלות וסמיך ליה ואלה המשפטים אשר תשים אשר תלמדם מיבעי ליה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא אילו כלי הדיינין רב הונא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי אפיקו לי מאני חנותאי מקל ורצועה ושופרא וסנדלא ואצוה את שפטיכם בעת ההיא אמר רבי יוחנן כנגד מקל ורצועה תהא זריז שמוע בין אחיכם ושפטתם אמר רבי חנינא אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו קרי ביה נמי שמע בין אחיכם רב כהנא אמר מהכא מלא תשא לא תשיא ושפטתם צדק אמר ריש לקיש צדק את הדין ואחר כך חתכיהו . בין איש ובין אחיו ובין גרו אמר רב יהודה אפילו בין בית לעלייה ובין גדו אמר רב יהודה אפילו בין תנור לכירים לא תכירו פנים במשפט רבי יהודה אומר לא תכירהו רבי אלעזר אומר לא תנכרהו . אושפיזכניה דרב אתא לקמיה לדינא אמר ליה לאו אושפיזני את אמר ליה אין אמר ליה דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא אל רב לרב כהנא פוק דייניה חזייה דהוה קא גאיס אל אי צייתא צייתא ואי לא מפיקנ׳ לך רב מאונך כקטן כגדול תשמעון אמר ריש לקיש שיהא חביב עליך דין של פרוט׳ כדין של מאה מנה למאי הילכתא אילימא לעיוני ביה ומיפסקיה פשיטא אלא לאקדומיה לא תגורו מפני איש (אמר רב חנן אל הכנים דבריך מפני איש) כי המשפט לאלהים הוא א״ר חמא ברבי חנינא אמר הקב״ה לא דיין לרשעים שנוטלין מזה ממון ונותנין לזה שלא כדין אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו והדבר אשר יקשה מכם א״ר חנינא ואיתימא ר׳ יאשיה על דבר זה נענש משה שנא׳ ויקרב משה את משפטן לפני ה׳ מתקיף לה רב נחמן בר יצחק מי

Non adſcendes per gradus. Et proxime ſcriptum eſt. *Hæc ſunt judicia*. Dicit R. Elieſer: Unde probatur, quod judex non debeat gradiri ſuper caput populi ſancti? Ex eo quod dictum eſt: *Non adſcendes per gradus:* & proxime ſcriptum eſt: *Hæc ſunt judicia, quæ propones eis*. Quæ docebis eos. Quæſitum eſt ab eis, dicit R. Jeremia, & tu dicis R. Chijah bar Aba: Hæc ſunt inſtrumenta judicum R. Jehuda quando egrediebatur ad judicium, ſic dicebat: Afferte mihi inſtrumentu: Date mihi baculum, lorum, cornu, & ſandalium: *Et præcepi judicibus veſtris tompore illo*. *Deuter*. I. 16. Dicit Rabi Chanina: Præmonitio ſynhedrio; ne audiat verba litigantis priuſquam audierit verba alterius litigantis; & præmonitio litiganti, ne dicat verba ſua judici antequam veniat alter litigans; ex hoc textu probat: *Audite inter fratres veſtros:* R. Channa hinc probat. *Ne verearis: Ne verearis*. *Et quod juſtum eſt judicate*. *Deuter*. I. 16. Dicit Riſch Lakiſch; juſtum tu judicabis; & deinde decides: *Sive ſit vir, ſive frater, ſive peregrinus*. Ibid. Dicit R. Jehuda; vel inter domum & cœnaculum: *Sive ſit ſit peregrinus*. Dicit R. Jehuda; vel inter furnum, & furnulum: *Non cognoſcetis perſonam in judicio*. R. Jehuda dicit: Non cognoſcetis illum: R. Elieſer dicit: Non diſcernetis. Hoſpita Rab venit in ejus conſpectum, ut judicaretur; Reſpondit: Non licet; Nonne mea hoſpita tu es? Reſpondit: Maxime. Dixit illi: Judicium erit mihi illegitimum, abi ad judicium. Dixit Rab τῷ R. Channa: Profer judicium: vidit quod ſuperbiret; Dixit illi: Si vis auſcultare, auſculta; ſi minus te excommunicabo: *Ita parvum audietis, ut magnum*. Ibid. Dicit Riſch Lakiſch: Ut ſit tibi charum judicium Prutæ æque ac judicium centum minarum: Quid hinc eruitur? Dicendumne eſt, ut meditandum ſit, ut juxta veritatem decidatur? At dicendum eſt, ad anticipandum: ſc. *ut prævertatur quod primum eſt: Non accipietis perſonam*. Dicit Rabi Channa: Ne introducas verba tua propter virum. *Quia Dei judicium eſt*. Ibid. Dicit R. Channa bar R. Chanina; Dicit Deus S. B. Non ſis judex impiis, qui auferunt ab hoc, ut illi dent præter rationem; ſed me fatigant, ut reſtituatur dominis ſuis. *Quod ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit*. Ibid. Dicit R. Chanina; & tu dicis R. Joſia: Hac de cauſa punitus fuit Moſe; Dictum eſt enim *Num*. XXVII. 4. *Retulitque Moſe earum judicium coram Domino*. Objicit R. Nachman bar Iſaach; Num ſcri-

כתב ואשמיעכם ושמעתיו כת׳ אי גמירנא
גמירנא ואי לא אזילנא ונמירנא אלא
כדתניא ראויה פרשת נחלות שתיכתב על
ידי משה רבינו אלא שזכו בנות צלפחד ונכתב
על ידן ראויה היתה פרשת מקושש שתיכתב
ע׳ משה רבינו אלא שנתחייב מקושש ונכתב
על ידו ללמדך שמגלגלין חובה ע׳ חייב
וזכות ע׳ זכאי כת׳ ואצוה את שפטיכם בעת
בעת ההיא וכתיב ואצוה אתכם בעת ההיא
א״ר אלעזר א״ר שמלאי אזהרה לציבור שתהא
אימת דיין עליהן ואזהרה לדיין שיסבול את
הציבור עד כמה א״ר חנן ואיתימא ר׳ שבתאי
כאשר ישא האומן את היונק כתיב כי אתה
תביא וכתיב כי אתה תבוא א״ר יוחנן אמר
לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם
אמר לו הקב״ה טול מקל והך על קדקדם דבר
אחד לדור ואין שני דבריך לדור תנא זימון
בשלשה מאי זימון אילימא ברכת זימון
והתניא זימון וברכת זימון בשלשה וכי
תימא פרושי קמפרש מאי זימון ברכת זימון
והתניא זימון בשלשה ברכת זימון בשלשה
אלא מאי זימון אזמוני לדין כי הא דאמר
רבא הני בי תלתא דייני דיתבי ואזיל שליחא
דבי דינא ואמר מפום׳ דחד לא אמר כלום
עד דאמר משמיה דכולהו הני מילי בלא
יומא דדינא אבל ביומא דדינא לית לן בה.
תשלומי כפל כו׳. שלח ליה ר״נ בר רב חסדא
לר״נ בר יעקב ילמדינו רבינו דיני קנסות בכמה
מאי קא מיבעי׳ ליה האנן תנן בשלשה אלא
יחיד מומחה קמיבעיא ליה דאין דיני קנסות
או לא אמר ליה תניתוה תשלומי כפל
ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה מאי ג׳
אילימא ג׳ הדיוטות האמר אבוה דאבוך
משמיה דרב אפילו עשרה והן הדיוטות
פסולין לדיני קנסות אלא מומחין וקאמר
ג׳. וחכמים אומרי׳ מוציא שם רע בעשרים
ושלשה. וכי יש בן דיני נפשות מאי הוי

scriptum est: Et audiam vos? Audivi illum scriptum est. Si didici, didici; si minus vadam, & addiscam: At sicut extat traditio; decuit ut sectio hæreditatum scriberetur per manum Mosis magistri nostri; at dignæ habitæ sunt filiæ Selphachad ut earum causa scriberetur; decuit ut sectio collectoris scriberetur per manum Mosis magistri nostri, sed ut reus fieret collector, describenda fuit ejus causa; ut doceare, quod circumvolvatur reatus per reum, & meritum per merentem. Scriptum est *Deuter.* I. 16. *Et præcepi judicibus vestris tempore illo*. Pariterque scriptum est: *Et præcepi vobis tempore illo*. Dicit R. Elieser, dicit R. Salmai; Præmonitio congregationi, ut super ea sit timor judicii: & præmonitio judici, ut consideret congregationem: Quantum? Dicit R. Chanen, & tu dicis, R. Sabathai: *Sicut portare solet nutrix puerum*. *Num.* XI. 12. Scriptum est *Deut.* XXXI. 23. *Tu enim, introduces*; pariterque scriptum est: *Tu enim venies*. Dicit R. Jochanan; dixit Mose Josuæ; Tu & seniores, qui fuerint in generatione cum illis. Dixit illi Deus S. B. Sume baculum, & eos percute super verticem. Ductor unus erit generationi: At duo non erunt generationi: Traditio: Convivium. An dicendum, benedictio convivii? Atqui extat traditio: benedictio, & convivium in tribus. Num dices: Quando separando se separarint? Quid convivium? Benedictio convivii. Atqui extat traditio. Convivium in tribus, & benedictio convivii in tribus. At quid est זימון? Convocati ad judicium: Hoc est quod dicit Raba: Quando tres judices sedeant & veniat nuncius synhedrii, & dicat ex dicto unius; nihil dixit; donec dicat nomine omnium. Etenim hæc omnia intelliguntur extra diem judicii, at in die judicii non ita sentimus. De restitutione dupli &c. Misit R. Nachman bar R. Chasda ad R. Nachman bar Jacob: Doce nos magister noster; judicia mulctarum a quot peraguntur? Quot requiruntur? Nos legimus tres; at unus probatus requiritur: Suntne judicia mulctarum, an non? respondit. Traditio extat de tribus. De restitutione dupli, de restitutione quadrupli, de restitutione quintupli in tribus: Quinam erunt tres? Dicendumne, tres idiotæ? Dixit Abua Rabuch nomine Rab; vel si fuerint decem idiotæ, sunt illegitima judicia mulctarum; At dicit, si fuerint probati, vel tres: & sapientes dicunt: Diffamans judicatur a tribus & viginti: Num ibi sunt judicia capitalia? Quid dicit Ela? Quod soli-

אמר עולא בחוששין ללעז קמיפלגי ר׳ מאיר סבר אין חוששין ללעז ורבנן סברי חוששין ללעז רבא אמר כולי עלמא ללעז לא חיישינן והכא בחוששין לכבודן של ראשוני׳ קמיפלגי והכא במאי עסיקינן כגון דאיכניף בי עשרין ותלתא למידן דיני נפשות ואיבדור ואמר להו דיינו לי מיהא דיני ממונות מיתיבי והכמים אומרים תבעו ממון בשלשה תבעו נפשות בעשרים ושלשה בשלמא לרבא תבעו ממון תחילה בשלשה תבעו נפשות תחילה אפילו ממון בעשרים ושלשה אלא לעולא קשיא אמר רבא אני וארי שבחבורה תרגימנה ומני רב חייא בר אבין הכא במאי עסיקינן שהביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום לעידי הבעל בא לגבות ממון מבעל בשלשה ובמקום נפשות בעשרים ושלשה אביי אמר דכולי עלמא חיישינן ללעז ומשום כבודן של ראשונים הכא במאי עסקינן כגון דאתרו בה סתם והאי תנא הוא דתניא ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותן אלא בעדה ועדים והתראה עד שודיעוהו שהוא חייב מיתה בבית דין רבי יהודה אומר עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג רב פפא אמר הכא באשה חבירה עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי בר יהודה ורבנן דתניא רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד רב אשי אמר כגון דאתרו ביה מלקות ולא אתרו ביה קטלא וקמיפלגי בפלוגתא דר׳ ישמעאל ורבנן דתנן מכות בשלשה משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול וקמיפלגי בפלוגת׳ דרבי יוסי ורבי אליבא דרבי עקיבא דתנן רבי עקיבא אומר לא בא שלישי אלא להחמיר עליו לעשו׳ דינו כיוצא באילו אם כן ענש הכתוב את הנטפל לעוברי עבירה כעוברי׳ עביר׳ על אחת כמה וכמה שישלם שכר את הנטפל לעושה מצוה כעוש׳ מצוה ומה שנים נמצא א׳ מהן קרוב

liciti sint de irrisione. At est dissensio: R. Meir putat. Non agitur de irrisione; & sapientes putant, quod agatur de irrisione; Raba dicit: Ex omnium consensu, non agitur de irrisione; At hic agitur de honore priorum; At est dissensio. At hic de quo agitur? Quando collegerit tres & viginti pro judicio capitali, & illi abierint; & dicat illis; Judicate mihi judicia pecuniaria. Et sapientes dicunt: Repetunt pecuniam in tribus, & repetunt animas in tribus & viginti: Concedatur juxta mentem Raba; quod repetant in principio pecuniam in tribus, repetunt animas in principio; pecuniam pariter in tribus & viginti: At Ela contradicit: Dicit Raba: Ego & leo, qui est in hac societate, interpretabimur: Quinam erat leo? Chijah bar Aba. Hic de quo agimus? Quando adduxerit maritus testes, quod fuerit scortata, & adduxerit pater testes, qui mendacii convincant testes mariti; venit ad exigendum pecuniam a marito in tribus, & respectu animarum in tribus & viginti. Abaje dicit: Ex omnium consensu; de irrisione agitur, & propter honorem priorum. Hic de quo agimus? Si quando simpliciter præmonuerint. Et hoc docet: Etenim extat traditio: Et reliquos omnes reos suppliciorum, quæ memorantur in lege, non occidunt, nisi in cœtu, & in testibus; & erit præmonitio, donec cognoscatur, quod iste sit reus mortis in Synhedrio: R. Jehuda dicit: Donec cognoscatur, qua morte occidi debeat: R. Papa dicit: De muliere quæ sit socia, agimus: Atqui est dissensio R. Jose bar Jehuda, & sapientum; Etenim extat traditio. R. Jose bar Jehuda dicit: Socius non opus habet præmonitione, quia non constituta est præmonitio nisi ad distinguendum inter imprudentem, & contumacem. R. Asse dicit: Sicut præmonuerunt in verberibus, at non præmonuerunt in morte. At est dissensio R. Ismael, & sapientum. Etenim legimus: Flagellatio in tribus; nomine R. Ismael; & sapientes dicunt; in tribus & viginti: Rabina dicit: Quando inveniatur unus ex testibus propinquus, aut illegitimus; Est dissensio inter R. Jose & Rabi: & Rabi consentit cum R. Akiba: Etenim legimus: R. Akiba dicit: Non venit tertius, nisi ad aggravandum, ut ejus judicium fiat sicut illi sunt; Si ita est; mulctat textus illum, qui associatus est peccatoribus, æque ac ipsos peccatores; quanto magis rependet mercedem illi, qui se associat ei qui facit præceptum, ut consideretur quasi ipse faciat præceptum? Si ex duobus deprehendatur

או פסול עדותן בטלה אף ג׳ נמצא אחד
מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומניין
שאפילו מאה ת״ל עדים אמר רבי יוסי במה
דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני
ממונ׳ תתקיים עדות בשאר רבי אומר
אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשו׳ ואימתי
בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו
בהן מה יעשו שני אחים ואח׳ שראו בא׳
שהרג את הנפש ואיבעית אימא כגון
שהתרו בה אחרים ולא התרו בה עידיה
וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דתנן
רבי יוסי אומר לעול׳ אינו נהרג עד שיהו פי
שני עדיו מתרין בו שנאמר על פי שנים
עדים ואיבעית אימא כגון דאיתכחוש
בבדיקות ולא איתכחוש בהקירות וקמיפלגי
בפלוגתא רבן זכאי ורבנן דתנן מעשה
ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים . אמר רב
יוסף הביא הבעל עדים שזינתה והביא האב
עדי׳ והזימום לעידי הבעל עידי הבעל
נהרגין ואין משלמין ממון חזר והביא
הבעל עדים והזימום לעידי האב עידי האב
נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשו׳ לזה. א״ר
יוסף פלו׳ רבעו לאונסו הו׳ ואחד מצטרפין
להרגו לרצונו רשע הו׳ והתורה אמר׳ אל
תשת רשע עד רב׳ אמר אדם קרו׳ אצל
עצמו ואין אדם משים עצמו רשע. אמר
רבא פלוני בא על אשתי הוא ואחר
מצטרפין להורגו אבל לא להורגה מאי
קמ״ל דמפלגינן בדיבורו היינו הך מהו דתימא
אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו
לא אמרינן קמ״ל ואמר רבא פלוני בא
על נערה המאורסה והוזמו נהרגין ואין
משלמין ממון בא על בתו של פלו׳ והוזמו
נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשות לזה ואמר
רבא פלוני רבע השור והוזמו נהרגין ואין
משלמין ממון שורו של פלו׳ והוזמו נהרגין

tur unus propinquus aut illegitimus, eorum testimonium aboletur. Et unde probatur, vel si fuerint centum? Ex eo quod dictum est: *testium*? R. Jose: De quo hæc dicta sunt? De judiciis capitalibus: At in judiciis pecuniariis, in reliquis confirmatur testimonium. Rabi dicit: Tam in judiciis pecuniariis quam in judiciis capitalibus: Quandonam? Quando præmonuerint, at si non præmonuerint, quid facient? Si sint duo fratres, quorum alter videat aliquem, qui occidat animam; & si vis dicam, sicut præmonuerunt alios, at non præmonuerunt testes; est dissensio inter R. Jose, & sapientes; etenim legimus: R. Jose dicit: Nunquam occiditur, nisi ex dicto duorum testium præmoneatur: Dictum est enim: *Ex dicto duorum testium*; & si vis dicam; si fuerit mendacii convictus in inquisitione, at non fuerit mendacii convictus in perscrutatione: Dissentiunt Raban Zachai & sapientes: Etenim legimus; narratur, quod explorarit ben Zachai petiolos ficuum: Dicit R. Joseph: Si maritus adducat testes, quod fuerit scortata, & pater adduxerit testes, qui mendacii convincant testes mariti, testes mariti occiduntur, at non rependunt pecuniam. Si iterum maritus adducat testes, qui mendacii convincant testes patris, testes patris occiduntur, & rependunt pecuniam huic, & illi rependunt animas. Dicit R. Joseph; N. N. si cogatur ut patiatur concubitum, ipse & alius associantur, ut eum occidant; si sponte faciat impius ille est; & lex dicit *Exod.* XXIII. 1. *Nec jungas manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium:* Raba dicit: Homo sibi propinquus est; at homo non statuit seipsum impium. Dicit Raba: N. N. concubuit cum uxore mea; ipse & alius se associabunt, ut eum interficiant, at non ut eam interficiant: Quid hinc eruitur? Dissentiunt in sermone: Hoc est quod dicimus: Homo sibi ipsi propinquus est: hoc dicimus; at ejus uxori; non dicis: Nobis dicitur? At dicit Raba: N. N. concubuit cum puella desponsata; si testes mendacii convincantur, occiduntur, at non rependunt pecuniam; Concubuit cum filia N. N. si mendacii convincantur, occiduntur, & rependunt huic pecuniam, & illi rependunt animas; & dicit Raba: N. N. concubuit cum bove; si testes mendacii convincantur, occiduntur, at non rependunt pecuniam: Concubuit cum bove N. N. si mendacii convincantur, occiduntur, & rependunt huic pecuniam, & illi rependunt animas. Hoc qua de causa? Hoc idem est: Quoniam

ומשלמין ממון ממון לזה ונפשות לזה הא
תו למה לי היינו הך משום דקא בעי בעיא
עלויה דבעי רבא פלוני רבע שורי מהו מי
אמרינן אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם
קרוב אצל ממונו או דילמא אמרינן אדם
קרוב אצל ממונו בתר דבעיא הדר פשטה
אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם קרוב אצל
ממונו. מכות בשלשה כו'. מנהני מילי אמר
רב הונא אמר קרא ושפטום שנים ואין
בית דין שקול מוסיפין עליה' עוד אחד הרי
כאן שלשה אלא מעתה והצדיקו שנים
והרשיעו שני' הרי כאן שבעה ההוא מיבעי
ליה כהעולא דאמר עולא רמז לעדים זוממין
מן התורה מניין רמז לעדים זוממין הכתיב
כאשר זמם אלא רמז לעדים זוממין שלוקין
מניין דכתיב והצדיקו את הצדיק והרשיעו
את הרשע משום דהצדיקו את הצדיק
והרשיעו את הרשע והיה אם בין הכו' הרשע
אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עידי
אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושוינהו
להוך רשעים והיה אם בין הכות הרשע
ותיפוק לי מלא תענה משום דהוה ליה
לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה
אין לוקין עליו. משום רבי ישמעאל אמרו
בעשרים ושלשה. מ"ט דר' ישמעאל אמר
אביי אתיא רשע רשע מחייבי מיתות כתיב
הכא והיה אם בין הכות הרשע וכתב התם
אשר הוא רשע למות מה להלן בעשרים
ושלשה אף כאן בעשרי' ושלשה רבא אמר
מלקות במקום מיתה עומדת אמר רב אחא
ברי' דרבא לרב אשי אי הכי אומדנא לי
למהי' ואי מאחית לימות אל' אמר קרא ונקלה
אחיך לעיניך כי מחית אגברא דחיי מחית
אלא הא דתניא אמדוהו דקבל עשרים אין
אומדין אותו אלא מכות הראויות להשתלש
וכמה הן תמני סרי למחייה עשרים וחדא
וכי מיית בהך חדא לימות דהא כי מחית
אגברא דחייא קא מחי' אמר ליה אמר
קרא ונקלה אחיך לעיניך אחר שלקה אחיך
בעינא וליכא. עיבור החדש בשלשה. חישוב
לא קתני קידוש לא קתני אלא עיבור לא

niam petiit; de illo quærit Raba. N. N. concubuit cum meo bove: Quid dicimus? Homo sibi ipsi propinquus est, at non est propinquus suæ pecuniæ: Postquam quæsivit, iterum explicavit. Homo propinquus est sibi ipsi, neque homo propinquus est suæ pecuniæ: Flagellatio in tribus &c. Unde probatur? Dicit Rabi Huna: Dicit textus *Deuter.* xxv. 1. *Et judicabunt*. Duo: At synhedrium pari numero non constat, additur præterea unus: Ecce tres. At hinc: *Et justificabunt*. Duo: *Et condemnabunt*. Duo: Ecce septem: Hoc requiritur juxta mentem Ela: Etenim dicit Ela. Designantur testes falsi ex lege; Unde probatur, quod designentur falsi testes? Scriptum est enim: *Sicut machinatus fuerat*: At indicatio quod testes falsi; vapulent, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et justificabunt justum, & condemnabunt impium:* Eo quod justificent justum, & condemnent impium: *Et erit, si inter verberandum impium*: Si testes condemnaverint justum & veniant alii testes, qui justificant justum, ut erat ab initio, atque iterum constituerint illos impios: *Et erit si inter verberandum impium*. Et poterat deduci ex eo quod dictum est: *Non loqueris. Exod.* xx. 15. Quia in præcepto negativo non ut factum; Et in quocumque præcepto negativo non est factum, ejus causa non vapulant. Nomine R. Ismael vapulant in tribus & viginti. Quænam est ratio R. Ismael? Dicit Abaje: Dictum est *impius*; De reis mortis scriptum est hoc loco: *Et erit si inter verberandum impium*. Et scriptum est *Num.* xxxv. 31. *Quia ille est impius*: Sicut ibi in tribus & viginti, ita pariter hoc loco in tribus, & viginti: Raba dicit: Flagellatio in loco mortis statuitur. Dicit R. Acha bar Raba τῷ R. Asse; Si æstimatus fuerit, ut vapularet, cur dictum est, *ut moriatur*? Respondit illi: Dicit textus *Deut.* l. c. *Et vilescat frater tuus in oculis tuis*. Quando percutit, super dorsum vivi percutere debet: At hæc est traditio. Si æstimatus fuerit posse ferre viginti, non æstimabitur nisi pro plagis, quæ trifariam dividi possint: Et quot erunt? Octodecim: Atqui vapulandus erat una & viginti plagis: Si hac una moreretur, moriatur: Quando percutit, virum qui sit vivus, debet percutere: Dicit textus: *Et vilescat frater tuus in oculis tuis:* Postquam vapularit frater tuus requiritur; at non est: Intercalatio mensis in tribus: Supputationem non docet; sanctificationem, non docet, sed intercalationem; non ad

san-

ליקרשה וממילא לעבר אמר אביי תני קידוש
החדש תניא נמי הכי קדוש החדש ועיבור
השנה בשלשה דברי רבי מאיר אמר רבא
והא עיבור קתני אלא אמר רבא קידוש
ביום עיבור בשלשה אחר עיבור ליכא קידוש
ומני רבי אלעזר בן צדוק היא דתניא רבי
אלעזר בן צדוק אומר אם לא נראה בזמנו
אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים רב
נחמן אמר קידוש אחר עיבור בשלשה ביום
עיבור ליכא קידוש ומני פלימו היא דתניא
פלימו אומר בזמנו אין מקדשין אותו שלא
בזמנו מקדשין אותו רב אשי אמר לעול
חישו׳ קתני ומאי עיבור חישוב דעיבור ואיידי
דקבעי למיתנא עיבור שנה תנא נמי עיבור׳
חרש חישוב חרש אין קידוש חרש לא מני
רבי אליעור היא דתניא רבי אליעזר אומר
בין בזמנו בין שלא בזמנו אין מקדשין אותו
שנאמר וקרשתם את שנת החמשים שנה
שנים אתה מקרש ואי אתה מקרש חרשים.
רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה כו׳.
תניא כיצד אמר רבן שמעון בן גמליאל
בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין
וגומרין בז׳ אחד אומר לישב ושנים אומרים
שלא לישב בטל יחיד במיעוטו שנים אומרים
לישב ואחד אומר שלא לישב מוסיפין עליהם
עוד שנים ונושאין ונותנין בדבר שנים אומרים
צריכהו שלשה אומרים אינה צריכה בטלו שנים
במיעוטן שלשה אומרים צריכה ושנים
אומרים אינה צריכה מוסיפין עליה׳ עוד
שנים שאין המנין פחות משבעה הני שלשה
חמשה ושבעה כנגד מי פליגי בה רבי יצחק
בר נחמני וחד דעימי׳ ומני רבי שמעון בן פזי
ואמרי לה רבי שמעון בן פזי והד דעימיה
ומני רבי יצחק בר נחמני חד אמר כנגד ברכת
כהנים וחד אמר שלשה כנגד שומרי הסף
חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני
המלך תני רב יוסף הני שלשה וחמשה

sanctificandum; quia per se sanctificatu, sed ad intercalandum, dicit Abaje; docet sanctificationem mensis: Traditio: Hic quoque sanctificatio mensis, & intercalatio anni in tribus. Verba R. Meir: Dicit Raba: Atqui intercalationem docet: At dicit Raba: Si sanctificatio fiat in die intercalationis in tribus, post intercalationem non erit sanctificatio: Cujusnam hæc sententia est? R. Eliezer ben Zadoch: etenim extat traditio. R. Eliezer ben Zadoch dicit: Si non appareat luna in tempore suo, eum non sanctificant, quia jam sanctificavit Deus: R. Nachman dicit: Si sanctificatio fiat post intercalationem in tribus, in die intercalationis non erit sanctificatio: Cujusnam hæc sententia est. Pilumi: Etenim extat traditio. Pilumi dicit: In tempore suo eum non sanctificant, extra tempus suum eum sanctificant: R. Asse dicit: Semper supputationem docet; Quid est intercalatio? Supputatio intercalationis: Et hoc docendum erat: Intercalationem anni docet, atque etiam intercalationem mensis, supputatio mensis non est sanctificatio mensis; Nonne? Cujusnam hæc sententia est? R. Eliezer: Etenim extat traditio: R. Eliezer dicit: Sive in tempore suo sive extra tempus suum, illum non sanctificant: Dictum est enim *Levit.* xxv. 10. *Et sanctificabitis annum quinquagesimum, annum*: Annos tu sanctificabis, at menses non sanctificabis. Raban Simeon ben Gamaliel dicit: In tribus &c. Traditio: Quomodo dicit Raban Simeon ben Gamaliel? A tribus incipiunt, & in quinque consultant, & in septem absolvunt. Si unus dicat: Meditandum est; Et duo dicant non est meditandum, aboletur unus propter paucitatem. Si duo dicant; meditandum est; Et unus dicat; Non est meditandum, addantur iis præterea duo, & consultant; si duo dicant; necesse est; & tres dicant; non est necesse; aboleantur duo propter paucitatem; Si tres dicant; necesse est, & duo dicant; non est necesse; adduntur iis præterea duo, quia numerus non est minor, quam septem; ecce tres, quinque, & septem contra illos, qui dissentiunt: R. Isaach bar Nachmani, & unus cum illis, & quis fuit? R. Simeon ben Pazi, & dixerunt illi: R. Simeon ben Pazi; & unus cum illis. Et quis fuit? R. Isaach bar Nachmani: Alter dicit contra benedictionem sacerdotum, & alter dicit; Tres contra *janitores*; *Quinque videntes faciem regis; septem qui videbant faciem regis*. 2. *Reg.* xxv. 19. Docet R. Joseph. Ecce tres, quinque, & septem, tres contra *janitores*,

ושבעה ג׳ כנגר שומרי הסף ה׳ מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך אמר ליה אביי לרב יוסף עד האידנא מאי טעם׳ לא פריש לן מר הכי אמר להו לא הוה ידענא דצריכיתו מי בעיתו מנאי מילתא ולא אמרי לכו. נשא צריך גדי סימן. תנו רבנן אין מעברין את השנת אלא במזומנין לה מעשה ברבן גמליאל אמר השכימו לי שבעה לעלייה השכים ומצא שמונה אמר מי הוא שעלה שלא ברשות ירד עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי אמר לו שב בני שב ראויות כל השנים כולן להתעבר על ידך אלא אמרו חכמים אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה ולא שמואל הקטן הוה אלא אינוש אחרינ׳ ומחמת כיסופא הוא דעבד כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום אמר מי שאכל שום יצא עמד רבי חייא ויצא עמדו כולן ויצאו בשחר מצאו רבי שמעון ברבי לרבי חייא אמר ליה אתה הוא שציערת לאבא אל׳ לא תהא כזאת בישראל ורבי חייא מהיכא גמיר לה מרבי מאיר דתני׳ מעש׳ באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של רבי מאיר אמרה לו רבי אחד מכם קדשני בביאה עמד רבי מאיר וכתב לה גט כריתות ונתן לה עמדו כתבו כולם ונתנו לה ורבי מאיר מהיכן גמיר לה משמואל ושמואל הקטן מהיכא גמיר לה משכניה בן יחילא דכתיב ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזר׳ אנחנו מעלנו באלדינו ונושא נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת ושכניה בן יחיאל מהיכא גמר לה מיהושע דכתיב ויאמר ה׳ אל יהושע קום למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל אמר לפניו רבונו של עילם מי חטא אמר וכי דילטור אני לך הטל גורלו׳ ואיבעי׳ אימא ממשה כתיב עד

res, quinque qui videbant faciem regis, septem qui videbant faciem regis. Dixit Abaje τῷ R. Joseph: Hactenus qua de causa non exposuit nobis Mor? Sic dixit illis: Non novi; quod necesse esset: Ecquid a me quæsistis, quod vobis non dixerim? נשא צריך גדי. Signum Tradiderunt sapientes: Non intercalant annum nisi in iis, qui fuerint ad eam rem convocati. Narratur de Raban Gamaliel, qui dixit: Convenite mecum septem in cœnaculum: Convenerunt, & inventi sunt octo; Dixit: Quis est, qui adscendit sine permissione? Descendens stetit Samuel parvus, & dixit: Ego adscendi sine permissione, non ad incerclandum annum, sed ad discendum constitutionem. Propter factum mihi fuit necesse. Dixit illi. Revertere fili mi, revertere; Conveniens erat ut omnes anni per te intercalarentur; sed dixerunt sapientes, quod non intercalentur anni nisi per eos, qui ad eam rem sint convocati. At non erat Samuel parvus, sed erat vir alius, & propter pudorem hoc fecit: Quando consedit Rabi, & exposuit: Et odoratus est odorem allii; dixit; Quis comedit allium? Egrediens stetit R. Chijah, & exiit; Steterunt omnes, & egressi sunt mane, & invenerunt R. Simeon bar Rab; dixit τῷ R. Chijah; Tu affligis patrem: Respondit: Ne sit sicut iste in Israel. Et R. Chijah a quo didicit? Ex R. Meir; etenim extat traditio. Narratur de quadam fœmina, quæ venit in Academiam R. Meir, dicens; Rabi unus ex vobis concubitu me desponsavit. Stans R. Meir scripsit illi libellum repudii, eique dedit; & omnes stantes scripserunt, eique dederunt: Et R. Meir unde didicit? Ex Samuel parvo, & Samuel parvus a quo didicit? A Sechenia filio Jechel: Scriptum est enim *Esdra* x. 2. *Et respondit Sechenia filius Jechel de filiis Elam, & dixit Esdræ: Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ, & nunc si est pœnitentia in Israel super hoc.* Et Sechenia filius Jechel a quo didicit? A Josua. Scriptum est enim *Jos.* VII. II. *Surge, cur jaces pronus in terra?* Peccavit Israel; Dixit coram eo. Domine mundi: Quis peccavit? Respondit illi: Num ego suum delator tibi? Projice sortes; & si vis, dicam; a Mose: Scriptum est *Exod.* XVI. 28. *Usquequo renuitis?* Tradiderunt sapientes: Postquam mortui sunt prophetæ novissimi, Haggæus, Zacharia, & Malachia, remotus est ab Israel spiritus sanctus; licet ita esset, utebantur filia vocis. Aliquan-

אנה דאנחם ת״ר משמתו נביאים האחרונים
חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח קדש
מישראל ואף ע״פ כן היו משתמשין בבת
קול פעם אחת היו מסובין בעליית בית
גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן
השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו
שכינה כמשה רבינו אלא שאין דירו זכאי
לכך נתנו חכמים את עיניהם בהילל הזקן
וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו
של עזרא שוב פעם אחת היו מסובין בעליה
ביבנה ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש
כאן אחד שתשרה עליו שכינה אלא שאין
דורו שוכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם
בשמואל הקטן וכשמת אמרו עליו חי חסיד
הי עניו תלמידו של הילל אף הוא אמר
בשעת מיתתו שמעון ושמעאל לחרבא
והברוהי לקטלא ושאר עמא לביזא ועקן סגיאן
עתידן למיתי על עלמא ועל יהודה בן בבא
בקשו לומר כן אלא שנטרפה שעה שאין
מספירין על הרוגי מלכות תנו רבנן אין
מעברין את השנה אלא אם כן ירצה נשיא
ומעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות
אצל הגמון אחד שבסוריא ושהה לבא
ועיברו את השנה ע״מ שירצה רבן גמליאל
וכשבא ר״ג ואמר רוצה אני נמצא שנה
מעוברת ת״ר אין מעברין את השנה אלא אם
כן היה צריכה מפני הדרכים ומפני הגשרים
ומפני תנורי פסחים ומפני גליות ישראל
שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו אבל לא
מפני השלג ולא מפני הצינה ולא מפני גליות
ישראל שלא עקרו ממקומן תנו רבנן אין
מעברין את השנה לא מפני הגדיים ולא
מפני הטלאים ולא מפני הגוזלות שלא פירחו
אבל עושין אותן סער לשנה כיצד רבי ינאי
אומר משום רבן שמעון בן גמליאל מהודעין
אנחנא לכו דגוזלנא רביבין ואימרי׳ דערקין
וזימנא דאביב׳ לא מטא ושפרת מילתא
באנפיי ואוסיפית על שתא דא תלתין יומין
מיתיבי כמה עיבור השנה שלשים יום רשב״ג
אומר חדש אמר רב פפא רצו חדש רצו
שלשים תא חזי מאי איכא בין תקיפאי

quando accubuerunt in cœnaculo domus Goria in Jericho; & audita est filia vocis super eos de cœlo; Estne hic aliquis, qui dignus sit, ut super eo habitet Divinitas, sicut in Mose magistro nostro? At hæc generatio non est hoc digna: Injecerunt sapientes oculos suos in Hillel seniorem; & quando mortuus est, dixerunt: Super eo fuit pietas, super eo fuit humilitas discipuli Ezra. Præterea aliquando cum accubuissent in cœnaculo in Jabne, audita fuit super eos filia vocis de cœlo; est ne hic aliquis qui dignus sit, super quo habitet Divinitas? At hæc generatio non est hoc digna. Injecerunt sapientes oculos suos in Samuel parvum; Et quando mortuus est, dixerunt: Super eo fuit pietas, fuit humilitas discipuli Hillel. Ipse quoque dixit; quando gladio mortuus est Simeon, & Samuel, & ejus socii occisi sunt, & reliquus populus in prædam datus est; mala magna adducenda erant in mundum, & super Jehuda ben Baba voluerunt hoc dicere; sed batum fuit tempus. Quia non solent lugere pro iis, qui interficiuntur a regno: Tradiderunt sapientes; Non intercalatur annus nisi ex beneplacito principis: Et narratur de Raban Gamaliel, qui abiit ad sumendum permissionem a quodam principe, qui erat in Syria; & cum tardasset ut veniret, intercalarunt annum eo pacto, ut assentiretur Raban Gamaliel; & quando rediit Raban Gamaliel, dixit: Ego volo; deprehensus est annus intercalatus: Tradiderunt sapientes: Non intercalatur annus nisi propter necessitatem, sc. propter vias, & propter pontes, & propter furnulos Paschales, & propter captivitates Israelitarum, qui evulsi sunt de locis suis, & nondum pervenerunt; At non propter nivem, neque propter frigus, neque propter captivitates Israelitarum, qui non sint evulsi de locis suis. Tradiderunt sapientes: Non intercalatur annus propter hœdos, neque propter agnos, neque propter pullos, qui non volant; at hæc facient fulcimentum pro anno. Quomodo? R. Inai dicit: Nomine Raban Simeon ben Gamaliel: Significamus nos vobis, quod aves nostræ sunt juvenes & agni sunt macidi, & tempus manipuli nondum advenit; & placuit in comspectu meo, ut adjungantur anno triginta dies; Opponunt; Quanta erit intercalatio? Triginta dierum. Raban Simeon ben Gamaliel dicit: Mensis. Dicit R. Papa: Si velint, erit mensis, si velint, erunt triginta dies. Veni, & vide quænam sit differentia inter superbiam prio-

קרמאי לעינותני בתראי דחניא מעשה ברבן
גמליאל שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית
והיה יוחנן סופר הלז עומד לפניו ושלש
אינרות חתוכות לפניו מונחות אמר לו טול
איגרא חדא וכתוב לאחנא בני גלילאה
עילאה ולאחנא בני גלילאה תתאה שלומכון
יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא
מטא לאפרושי מעשר׳ ממעטנ׳ דזיתא וטול
איגרתא חדא וכתו׳ לאחנא כני דרומא
שלומכון יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן
ביעורא מטא לאפרושי מעשר׳ מעומרי
שיבליא וטול איגרא חדא וכתוב לאחנא בני
גלוותא בבבל ולאחנא דבמדי ולשאר כל
גלוותא דישראל שלומכון יסג׳ לעלם מהודעין
אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואימרי ערקין
וזמנא דאביבא לא מטא ושפרא מילתא
באנפיי ובאנפי חביריי ואוסיפית על שתא
דא יומין תלתין דילמא בתר דעברוהו. תנו
רבנן על שלשה דברים מעברין את השנה
על האביב ועל פירות האולן ועל התקופה
על שנים מהן מעברין ועל אחד מהן אין
מעברין ובזמן שאביב אחד מהן הכל שמחין
רבן שמעון בן גמליאל אומר על התקופה.
איבעיא להו על התקופה שמחין או על
התקופה מעברין תיקו. ת״ר על שלשה
ארצות מעברין את השנה יהודה ועבר ירדן
והגליל על שתים מהן מעברין ועל אחת מהן
אין מעברין ובזמן שיהוד׳ אחת מהן הכל
שמחין שאין עומר בא אלא מיהודה. תנו
רבנן אין מעברין את השנים אלא ביהודה
ואם עיברוה בגליל מעוברת העיר חנניה איש
אוני אם עיברוה בגליל אינה מעוברת אמר
רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי מאי
טעמא דחנניה איש אוני אמר קרא לשכנו
תדרשו ובאת שמה כל דרישה שאתה דורא
לא יהיו אלא בשכנו של מקום. תנו רבנן
אין מעברין את השנה אלא ביום ואם עברוה

rum, & humilitatem posteriorum. Etnim extat traditio: Narratur: Raban Gamaliel sedit super gradus montis domus, & ibi Jochanan Scriba præsens stabat coram eo, & in ejus conspectu erant tres literæ abscissæ; dixit ille: Tolle literam hanc, & scribe fratribus nostris, filiis Galileæ superioris, & fratribus nostris filiis Galilææ inferioris: Pax vestra multiplicetur. Significamus nos vobis, quod advenerit tempus remotionis, ut separentur decimæ ex cupis olivarum: Et sume alteram literam, & scribe fratribus nostris filiis plagæ australis; pax vestra multiplicetur. Significamus nos vobis, quod tempus remotionis advenerit, ut separentur decimæ de fasciculis spicarum: Et sume alteram literam, & scribe fratribus nostrus filiis captivitatis Babylonis, & fratribus nostris qui sunt in Media, & reliquis omnibus captivitatibus Israel; pax vestra multiplicetur in perpetuum: Significamus nos vobis, quod pulli sint graciles, & agni teneri & quod tempus spicæ recentis nondum advenerit, & placuit in conspectu nostro, & in conspectu sociorum ut addantur huic anno triginta dies: Num dicendum postquam eum intercalarunt? Tradiderunt sapientes: Propter tres res intercalatur annus, propter spicam recentem, propter fructus arborum, & propter æquinoctium; propter duo ex his intercalatur, at propter unum non intercalatur; & quando una causa ex iis sit spica recens, lætantur omnes: Raban Simeon ben Gamaliel dicit propter æquinoctium: Quæsitum est; propter æquinoctium lætantur, an propter æquinoctium intercalatur? Non est definitum. Tradiderunt sapientes: Propter tres terras intercalatur annus, propter Jehuda, propter terras trans Jordanem, & propter Galilæam; Propter duas ex iis intercalatur, at propter unam non intercalatur, & quando Jehuda est una ex iis, lætantur omnes, quia manipulus non affertur nisi ex Jehuda. Tradiderunt sapientes: Non intercalantur anni nisi in Jehuda, si vero intercalentur in Galilæa, intercalatio erit intercalatio. Testatus est Chananjah vir de villa Ono; si fiat intercalatio in Galilæa, non erit intercalatio: Dicit R. Jehuda bar R. Simeon ben Pazi: Quænam est ratio Chananjah viri de villa Ono? Dicit textus *Deut.* XII. 3. *Et habitet in eo, & venies illuc.* Omnis interpretatio, quæ tibi facienda est, non erit nisi in habitatione Dei. Tradiderunt sapientes; Non intercalatur annus nisi interdiu; si noctu intercaletur, non erit intercalatus; neque sanctificatur mensis nisi interdiu; si no-

בלילה אינה מעוברת ואין מקדשין את החדש אלא ביום ואם קידשוהו בלילה אינו מקודש. אמר רבי אבא מאי קרא תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מה משפט ביום אף קידוש החדש ביום. ת״ר אין מעברין את השנה בשני רעבון תני׳ ר׳ חיה איה אומר ואישה בא מבעל שליש׳ ויבא אל איש האלהים לחם בכורים עשרים ולחם ונומר ואין לך קלח בכל ארץ ישראל לבשל פירותיה יותר מבעל שלישה ואע״פ כן לא בכרה אלא מין אחד שמא תאמר חטים תלמוד לומר שעורי׳ שמא תאמר לפני העומר ת״ל תן לעם ויאכלו אחר העומר היה אמור מעתה ראויה היתה אותה שנה שתתעב׳ ומפני מה לא עיברה אלישע ששנת בצורת היתה והיו הכל רצין לבית הגרנות. תנו רבנן אין מעברין את השנה לפני ראש השנ׳ ואם מעיברוה אינה מעוברת אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד ואע״פ כן אין מעברין אלא אדר איני והא שלחו ליה לרבא זוג בא מרקת ותפשו נשר ובידם דברים הנעשה בלוז ומאי ניהו תכלת בזכות הרחמים ובזכותם יצאו בשלום ועמוסי ירכי נחשון בקשו לקבוע נציב אחד ולא הניחו ארומי הלז אבל בעלי אסופות נאספו וקבעו לו נציב אחד בירח שמ׳ בו אהרן הכהן השובי מחשבי נלויי לא מגלו מאי משמע דהא נציב לישנא דירחא הוא דכתי׳ ולשלמ׳ שני׳ עשר נציבי׳ על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת אנשיו חרש בשנ׳ והכתיב ונציב אחד בארץ רב יהודה ורב נחמן חד אמר אחד ממונה על כולם וחד אמר כנגד חרש העיבור. תנו רבנן אין מעברין את השנה לא משנה לחברת׳ ולא שלש שנים זו אחר זו אמר ר׳ שמעון מעשה ברבי עקיב׳ שהיה

si noctu sanctificetur, non erit sanctificatus: Dicit R. Abau. Quid dicit textus? *Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ.* Psal. LXXXI. 4. Quænam est solennitas, cujus mensis celatur? Dicendum est quod sit principium anni: Scriptum est enim ibid. *Quia statutum in Israel est, & judicium Deo Jacob:* Sicut judicium peragitur interdiu, ita pariter sanctificatio mensis interdiu: Tradiderunt sapientes: Non intercalatur annus in annis famis: Traditio: R. Chijah dicit. Scriptum est 2. *Reg.* IV. 42. *Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum viginti & panes &c.* Tibi non est portio in universa terra Israel, quæ maturius producat fructus suos quam Baalsalisa; licet ita sit, tamen non producebat primitiva nisi ex una specie: Ne forte dicas, triticum: Dictum est: *Hordeaceos:* Ne forte dicas, ante manipulum: Dictum est: *Da populo, ut comedat.* Post manipulum hoc dictum est: Hinc probatur, quod iste annus fuerit intercalatus; & qua de causa non intercalavit Elisæus? Quia erat annus penuriæ, & omnes currebant ad areas. Tradiderunt sapientes: Non intercalatur annus ante principium anni, & si fuerit intercalatus, non erit intercalatus, at propter augustiam intercalatur: statim post principium anni; Licet ita sit, tamen non intercalatur nisi Adar: Itane est? Atqui miserunt ad Raba: par duorum discipulorum venit ex litore, & eos apprehendit aquila, (sc. *exercitus Persarum*) & in eorum manibus erant res, quæ fiunt in Luz. Et quænam erant? Techelet: Propter meritum Dei, & propter sua merita abierunt in pace; & qui egressi sunt ex femoribus Nachson voluerunt statuere mensem unum & non permiserunt Idumæi. At collectores congregati sunt, & statuerunt mensem unum eo mense, quo mortuus est Aharon sacerdos; Supputantes supputarunt, at publicando non publicarunt: Et unde probatur quod נציב in anno sit mensis? Scriptum est enim 7. *Reg.* IV. 7. *Habebat autem Salomon duodecim præfectos super universum Israel, qui præbebant annonam regi, per singulos enim menses in anno.* Pariterque scriptum est ibid. *Et præfectus unus qui erat in terra.* R. Jehuda, & R. Nachman, alter dicit; Præfectus super omnia, & alter dicit; contra mensem intercalatum. Tradiderunt sapientes: Non intercalatur annus de anno in annum, neque tres anni, alter post alterum. Dicit R. Simeon: Narratur de R. Akiba, qui erat comprehen-

sus

חבוש בבית האסורי׳ ועיבר שלש שנים זו
אחר זו אמרו לו משם ראיה ב״ד ישבו וקבעו
אחת א׳ בזמנ׳. ת״ר אין מעברין את השנה
לא בשביעית ולא במוצאי שביעית אימתי
רגילין לעבר ערב שביעי׳ של בירת רבן
גמליאל היו מעברין במוצאי שביעי׳ ובפלוגתא
דהני תנאי דתני׳ אין מביאין ירק מחוצה
לארץ ורבותינו התירו מאי בינייהו אמר
ר׳ ירמי׳ חוששין לגושיהן איכא בינייהו תנו
רבנן אין מעברין את השנה מפני הטומאה
רבי יהודה אומר מעברין אמר רבי יהודה
מעשה בחזקיהו מלך יהודה שעיבר את השנה
מפני הטומאה ובקש רחמים על עצמו
דכתיב כי מרבית העם הזה רבים מאפרי׳
ומנשה יששכר וזבולון לא היטהרו כי אכלו
את הפסח בלא ככתוב כי התפלל עליהם
יחזקיהו לאמר ה׳ הטוב יכפר בעד רבי
שמעון אומר אם מפני הטומאה עיברוה
מעוברת אלא מפני מה ביקש רחמים על
עצמו שאין מעברין אלא אדר והוא עיבר
ניסן בניסן רבי שמעון בן יהודה אומר משום
רבי שמעון מפני שהשיאן את ישראל לעשות
פסח שני אמר מר ר׳ יהודה אומר מעברין
אלמ׳ אית ליה לר׳ יהודה טומאה דחוייה
היא בציבור והא תניא ציץ בין שישנו על
מצחו ובין שאינו על מצחו מרצה דברי ר׳
שמעון ר׳ יהודה אומר עודו על מצחו מרצ׳
אין עודו על מצחו אינו מרצה אמר לו רבי
שמעון כהן גדול ביום הכיפורים יוכיח שאינו
על׳ מצחו ומרצה אמר לו רבי יהודה הנה
ליום הכפורים שטומאה הותרה בציבור
וליטעמיך תיקשי לך היא גופא ר׳ יהודה
אומר מעברין ואמר רבי יהודה מעשה בחזקיה
מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומא׳
וביקש רחמים על עצמו אלא חסורי מחסרא
והכי קתני אין מעברין את השנה מפני
הטומאה אם עיברוה מעוברת ר׳ יהודה אומר
אינה מעוברת ואמר רבי יהודה וכו׳ רבי
שמעון אומר אם מפני הטומאה עיברוה

ſus in carcere, & intercalavit tres annos, alterum poſt alterum: Responderunt illi: Hinc eſt probationem Synhedrium conſedit, & conſtituit ſingulos in tempore ſuo. Tradiderunt ſapientes: Non intercalatur annus in anno ſeptimo, neque in exitu anni ſeptimi. Quandonam? Diligentes erant intercalare in vigilia anni ſeptimi: familia Raban Gamaliel intercalabat in exitu anni ſeptimi. Et diſſentiunt iſti doctores: Etenim extat traditio: Non adducunt olus ex locis extra terram; & ſapientes noſtri permiſerunt: In quo conſiſtit controverſia inter eos? Dicit R. Jeremia; Quod ſit curanda eorum gleba; In hoc conſiſtit controverſia inter eos. Tradiderunt ſapientes: Non intercalatur annus propter immunditiem; R. Jehuda dicit; Intercalatur: Dicit R. Jehuda: Narratur de Ezechia rege Jehuda, quod intercalaverit annum propter immunditiem, & imploraverit miſericordiam pro ſeipſo. Scriptum eſt enim 2. *Paral.* xxx. 18. *Magna enim pars populi de Ephraim & Manaſſe, & Iſſachar, & Zabulon, non erant purificati, comedit Paſcha non juxta quod ſcriptum eſt; & oravit pro eis Ezechia dicens; Dominus bonus propitiabitur.* Rabi Simeon dicit: Si propter immunditiem intercalatus fuit, recte fuit intercalatus; at cur imploravit miſericordiam pro ſeipſo? Quia non intercalatur niſi Adar; At ipſe intercalavit Niſan in Niſan. R. Simeon ben Jehuda dicit nomine R. Simeon; eo quod perſuaſerit Iſrael ut faceret Paſcha ſecundum. Dicit Mor: Rabi Jehuda dicit: Intercalatur: Fortaſſe R. Jehuda non putat, quod immundities pellat in cœtu. Atqui extat traditio: Lamina ſive impoſita fuerit fronti, ſive non fuerit impoſita fronti, expiat: Dixit illi R. Simeon: Sacerdos magnus in die expiationum probet, cum ejus fronti non eſſet impoſita, expiabat: Reſpondit illi R. Jehuda; Atqui immundities in die expiationum erat permiſſa in cœtu; & juxta ſententiam tuam argumentaris: Repetitur propoſitio. R. Jehuda dicit: Intercalatur; & dicit R. Jehuda: Narratur de Ezechia rege Jehuda, qui intercalavit annum propter immunditiem, & pro ſeipſo imploravit miſericordiam; at fuit defectus. Et ſic docet: Non intercalatur annus propter immunditiem; ſi fuerit intercalatus, erit intercalatus: R. Jehuda dicit: Non erit intercalatus: Et dicit R. Jehuda &c. Rabi Simeon dicit: Si propter immunditiem fuerit intercalatus, erit intercalatus; Hic eſt primus doctor. Dicit Raba: Si fiat de induſtria, in hoc conſiſtit con-

מעוברת היינו תנא קמא אמר רבא לכתחילה
איכא בינייהו תניא נמי הכי אין מעברין את
השנה מפני הטומא' לכתחילה רבי שמעון
אומר מעברין אלא מפני מה בקש רחמים
על עצמו שאין שעברין אלא אדר והוא
עיבר ניסן בניסן אמר מר שאין מעברין
אלא אדר והוא עיבר ניסן בניסן ולית ליה
להזקיה ההדש הזה לכם זה ניסן ואין אחר
ניסן טעה כרשמואל דאמר שמואל אין
מעברין את השנה ביום ל' של אדר הואיל
וראוי לקובעו ניסן ואיהו סבר הואיל וראוי
לא אמרי' תני' נמי הכי אין מעברין את
השנ' ביום שלשי' של אדר הואיל וראוי
לקובעו ניסן . רבי שמעון בן יהודה אומר
משום רבי שמעון מפני שהשיא את ישראל
לעשו' פסח שני היכי דמי אמר רב אשי כגון
שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים
ונשים משלימות לטהורים ועודפות עליה
מעיקרא סבר נשים בראשון חובה דהוו
מיעוטן טמאין ומעוטן מירחו לפסח שני
ולבסוף סבר נשים בראשון רשות דהוו ליה
טמאין רובא ורובא לא מרחו לפסח שני
גופא אמר שמואל אין מעברין את השנה
ביום ל' של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן
עיבורה מאי אמר עולא אין מקדשין את
ההדש קידשו מאי אמר רבא בטל העיבור
רב נחמן אמר מעובר ומקידש אמר ליה
רבא לרב נחמן מכדי מפוריא לפיסחא תלתין
יומין הוו ומפוריא דרשין בהילכות הפסח
דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח
שלשים יום רשב"ג אומר שתי שבתות וכי
מטי ריש ירחא מרחקין ליה אתי לזלזולי
בחמץ אל מירע ידיע דשתא מעברתא
בחושבנא תליא מילתא אמרי חושבנא הוא
דלא סליק להו לרבנן עד השתא אמר רב
יהודה אמר שמואל אין מעברין את השנה
אלא אם כן היתה תקופה חסורה רובו של

controversia inter eos: Traditio: Ne hoc quidem modo intercalatur annus propter immunditiem de industria; R. Simeon dicit: Intercalatur: Qua de causa imploravit misericordiam pro seipso? Quia non intercalatur nisi Adar; At ipse intercalavit Nisan in Nisan. Dicit Mor: Quia non intercalatur nisi Adar, at ipse intercalavit Nisan in Nisan; & non curavit hoc Ezechia: *Mensis iste vobis*. *Exod.* XII. I. Hic est Nisan; Neque post Nisan erravit; Etenim dicit Samuel: Non intercalatur annus die tricesimo Adar; Quoniam conveniens est, ut constituatur Nisan; & iste putat, quoniam conveniens est, ut constituatur Nisan, non dicunt: Traditio: Ne sic quidem intercalatur annus die tricesimo Adar, quoniam conveniens est, ut constituatur Nisan. R. Simeon ben Jehuda dicit nomine R. Simeon; eo quod persuaserit ut Israel faceret Pascha secundum: Quomodo intelligitur? Dicit R. Asse; Sicut Israelitæ partim erant immundi, & partim puri, & mulieres perficiebant numerum mundorum, eosque superabant, a principio putavit, quod mulieres obligatæ essent ad Pascha primum; Quando minor numerus sit immundus, minor numerus amandatur ad Pascha secundum & in fine putavit, quod mulieribus libera esset facultas in Paschate primo; & cum maxima pars essent impuri; & maxima pars non rejicitur ad Pascha secundum. Repetitur propositio: Dicit Samuel: Non intercalatur annus die tricesimo Adar; quoniam videtur constitui in Nisan ejus intercalatio. Quid dicit Ela? Non sanctificatur mensis, si fuerit sanctificatus. Quid dicit Raba? Aboletur intercalatio. R. Nachman dicit: Intercalatur, & sanctificatur. Dixit Raba τῷ R. Nachman; A Purim ad Pascha triginta dies, & in Purim perscrutantur constitutiones Paschatis: Etenim extat traditio: Interrogant de constitutionibus Paschatis ante Pascha triginta dies; Raban Simeon ben Gamaliel dicit; duas hebdomadas ante Pascha: Quando perveniet principium mensis, remoti eo devenient, ut spernant fermentarum: Respondit illis. Pro certo mihi constat, quod iste annus intercalabitur. Ex supputatione pendet res: Dixerunt: Supputationem nondum putarunt sapientes faciendam. Dicit R. Jehuda; dicit Samuel: Non intercalatur annus, nisi æquinoctium fuerit deficiens maximam partem mensis; & quanta erit major pars mensis? Sex & viginti dies. Verba R. Jehuda: R. Jose dicit: Unus & viginti dies: Et ambo eundem textum interpretantur.

Di-

חודש וכמ׳ רובו של חרש ששה עשר יום
דברי רבי יהודה ר׳ יוסי אומר אחד ועשרים
יום ושניהם מקרא אחד דרשו חג האסיף
תקופת חשנה מר סבר כולי חג בענן בתקופה
חרשה ומר סבר מקצת חג בענן בתקופה
חרשה מאי קא סברי אי קסברי יום תקופ׳
גומ׳ בלאו הכי נמי לא למאן דאמר כולי׳
חג איכא ולא למאן דאמר מקצת חג איכ
אלא קסברי יום תקופה מתחיל מיתובי יום
תקופה גומר דברי רבי יהודה ר׳ יוסי אומר
יוס תקופה מתחיל ועוד תניא אין מעבריז
את השנה אלא אם כן הית׳ תקופה חסיר
רובו של חודש וכמה רובו של חרש ששה
עשר יום רבי יהורה אומר שתי ירות בהודש
וכמה שתי ירות בחרש עשרים יום רבי יוסי
אומר מחשבין ששה עשר לפני הפסח מעבריז
ששה עש׳ לפני החג אין מעבריז רבי שמעון
אומר אף ששה עשר לפני החג מעבריז
אחרי׳ אומרי׳ מיעוטו וכמ׳ מיעוטו ארבעה
עשר יום קשיא אמר מר ר׳ יהודה אומר
שתי ירות בחודש עשרים יום רבי יוסי אומר
מחשבין ששה עשר יום לפני הפסח מעבריז
היינו רבי יהודה יום תקופה גומר ויום
תקופה מתחיל איכא בינייהו אמר מר ששה
עשר לפני החג אין מעבריז אלא לרבי יוסי
ששה עשר לפני החג הו׳ דלא הא שיבסר
ותמנסר מעבריז והאמ׳ ששה עשר לפני
הפסח אין בציר לא לא אידי ואידי אין
מעברינן ואיידי דתנא רישא ששה עשר
לפני הפסח תנא נמי ששה עשר לפני החג
רבי שמעון אמר אף ששה עשר לפני החג
מעבריז היינו תנא קמא איכא בינייהו
יום תקופה מתחיל ויום תקופה גומר ולא
מסיימי אחרים אומרים מיעוטו וכמה מיעוטו
ארבע׳ עשר יום מאי קסברי אי קסברי יום
תקופה גומ׳ וכוליה חג בעינן האיכא אמר
רבי שמואל בר רב יצחק אחרי׳ בתקופת
ניסן קיימי רכתי׳ שמו׳ את חודש האביב

Dictum eſt *Exod.* XXXIV. 22. *Et ſolemnitatem collectionis quando redeunte anni tempore*. Mor putat; tota ſolennitas requiritur in novo æquinoctio: Et Mor putat: Dimidia ſolennitas requiritur in novo æquinoctio. Quid putant? Si putant, totum diem æquinoctii: Non ita eſt; ſic quoque non deciditur juxta mentem illius, qui dicit totum diem ſolennitatis; neque juxta mentem illius qui dicit, diem dimidium ſolennitatis. At putant diem æquinoctii inceptum; opponunt; diem æquinoctii perfectum. Verba R. Jehuda; R. Joſe dicit; diem æquinoctii inceptum; & præterea extat traditio: Non intercalatur annus, niſi æquinoctium fuerit deficiens majorem partem menſis; & quanta erit major pars menſis? ſex & viginti dies: Rabi Jehuda dicit: Duæ tertiæ partes menſis: Et quantæ ſunt duæ tertiæ partes menſis? Viginti dies. R. Joſe dicit; Supputantes ſedecim dies ante Paſcha intercalant, ſedecim dies ante ſolennitatem non intercalant: R. Simeon dicit: Ante ſolennitatem quoque intercalant ſedecim dies: Alii dicunt: Minor pars menſis. Quanta erit minor pars menſis? Quatuordecim dies: Eſt oppoſitio: Dicit Mor: R. Jehuda dicit: Duæ tertiæ partes menſis ſunt viginti dies: R. Joſe dicit: Computant ſedecim dies, ante Paſcha, intercalant; Hoc eſt quod dicit R. Jehuda; De die æquinoctii perfecto, & de die æquinoctii incepto, in hoc conſiſtit controverſia inter eos; Dicit Mor. Sedecim dies ante ſolennitatem non intercalant; at juxta mentem R. Joſe ſedecim dies ante ſolennitatem; at non ſi fuerint ſeptemdecim & octodecim intercalant; & dicit ſedecim ante Paſcha non, eſt parum: Nonne? Neque illi, neque iſti intercalant; & ille qui docet principium, ſc. ſedecim dies ante Paſcha; docet etiam ſedecim ante ſolennitatem; R. Simeon dicit: Atque etiam ſedecim ante ſolennitatem intercalant; Hoc dicit primus doctor: In quo conſiſtit differentia inter eos? In die incepto æquinoctii, & in die perfecto æquinoctii; at non definitur. Alii dicunt minorem partem: Quanta erit minor pars? Quatuordecim dies. Quid putant? Si putant diem æquinoctii perfectum: Tota ſolennitas requiritur. Dicit R. Samuel bar R. Iſaach: Alii in æquinoctio Niſan conſtituunt: Scriptum eſt *Deuter.* XVII. I. *Obſerva menſem novarum frugum:* Obſerva novas fruges æquinoctii, ut fiat in menſe Niſan, atque ut fiat intercalatio in Adar. Dicit Rabi Acha bar Jacob: Docet: a ſuperiori ad inferiorem partem ſupputat; Atque ita dicit: a minori parte interca-

ca-

שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן וליעבריה לאדר אמר רב אחא בר יעקב תנא מלמעל' למט' קא חשי' והק' ע' מיעוטו מעברין וכמ' מיעוטו ארבעה עשר יום רבינא אמר לעולם אחרים בתשרי קיימי וקסברי אחרים בוליה חג בענן וי"ט ראשון יום טוב ראשון חג האסיף כתיב חג הכא בזמן אסיפה . סמיכת זקנים ת"ר וסמכו זקני יכול זקני השוק ת"ל עדה אי עדה יכול קטני עדה ת"ל העדה מיוחדין שבעדה וכמה הן וסמכו שנים זקני שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמש' דברי ר' יהודה רבי שמעון אומר זקני שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלש ור' שמעון הכתיב וסמכו ההוא מיבעי ליה לגופיה ורבי יהודה לגופוה לא צריך דא"כ דלא אתי וסמכו לדרשה ליכתוב זקני העדה ידיהם על ראש הפר ורבי שמעון אי כתיב הכי הוה אמינא מאי על בסמוך ורבי יהודה גמר ראש ראש מעולה ורבי שמעון לא גמר ראש ראש מעולה תנא סמיכה וסמיכת זקנים בשלשה מאי סמיכה ומאי סמיכת זקנים אמר רבי יוחנן מיססך סבי אמר ליה אביי ולרב יוסף מיססך סבי בשלשה מנלן אילימ' מדכתיב ויסמוך את ידיו עליו אי הכי תסגי בחד וכי תימא משה במקום שבעים וחד קאי אי הכי בדיה דרבא לרב אשי בידא ממש סמכין ליה אמר ליה סמכין ליה בשמא קרי ליה רבי ויהיבי ליה רשותא למידן דיני קנסו' וחד לא סמי' והאמר רב יהודה אמר ר' ברם זכור אותו האיש לטוב ור' יהודה בן בבא שמו שאילמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל נשתכחו נגרוסינהו אלא בטלו דינו קנסות מישראל שפעם אחת גזרה מלכות הרשע' שמד על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה

calant, & quanta erit minor pars? Quatuordecim dies: Rabina dicit: Alii semper in Tisri constituerunt; & putant alii totam solennitatem requiri; & diem primum festum, & dies primus festus vocatur solennitas collectionis: Scriptum est: *Solennitas*: Et hic agitur de tempore collectionis. Impositio manuum seniorum. Tradiderunt sapientes: *Levit.* IV. 13. *Et imponent seniores*: Crederem seniores ex foro? Idcirco dictum est: *Congregationis*: Si *congregationis*, crederem minimos congregationis? Idcirco dictum est: *Congregationis*: Præstantiores, qui sint in congregatione. Et quot erunt? *Et imponent*. Duo: *Seniores*: Duo: At Synhedrium pari numero non constat: additur illis præterea unus, ecce quinque. Verba R. Jehuda: R. Simeon dicit: *Seniores*. Duo: At Synhedrium pari numero non constat; additur illis præpterea unus, ecce tres: Et R. Simeon: Scriptum est: *Et imponent*. Hoc per se requiritur; Et R. Jehuda per se non est necesse: *Et imponent*: Ad inquisitionem scribendum erat: *Seniores congregationes manus suas super caput juvenci*; Et R. Simeon, si ita scriptum est, ego dicam; quid significat על in proximo? Et R. Jehuda docet *caput caput*, ex holocausto; at R. Simeon non docet *caput caput* ex holocausto: Docet: Impositio, & impositio manuum seniorum in tribus. Quænam est impositio manuum; & quænam est impositio manuum seniorum? Dicit R. Jochanan ex impositione manum seniorum; Dixit Abaje לו. R. Joseph; Impositio manum seniorum in tribus unde probatur? Dicendumne ex eo quod scriptum est *Num.* XXVII. 23.? *Et imposuit manus super eo*: Si ita est, satis erit in uno: Num dices, quod Mose fuerit loco unius & septuaginta? Si ita est, requirentur unus & septuaginta. Oppositio: Dixit R. Acha bar Raba לו R. Asse manu propria imponent; Dixit: Imponent manus, nomine illum vocantes Rabi, & dabatur illi facultas, ut doceret judicia mulctarum; & unus non imponebat manus, & dicit R. Jehuda, dicit Rab: Jam memoria ejus viri in bonum: Et R. Jehuda ben Baba: ejus nomen; Si oblivioni data essent judicia mulctarum ex Israel; oblivioni data esset eorum doctrina, sed aboleverunt judicia mulctarum ex Israel eo quod aliquando decrevit regnum impium excidium contra Israel, quod omnis qui imponeret manus, occideretur, & omnes, quibus impositæ essent manus, occiderentur, & urbs, in qua impositæ essent manus,

ex-

תיחרב ותחומין שסומכין בה יעקרו מה עשה
יהודה בן בבא הלך וישב לו בין שתי הרים
גדולי' ובין שתי עיירות גדולות ובין שני
תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם
חמשה זקנים ואלו הן רבי מאיר ורבי
יהודה ורבי שמעון ור' יוסי ורבי אלעזר בן
שמעון רב אויא מוסיף אף רבי נחמי' כיון
שהכירו אויביהם בהן אמר להן בניי רוצו
אמרו לו רבי מה תהא עליך אמר להן הריני
מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין אמרו
לא זזו משם עד שנעצו בו שלש מאות
לונביאות של ברזל ועשאוה ככברה רבי
יהודה בן בבא אחריני הוו בהדיה והאי דלא
חשיב להו משום כבודו דרבי יהודה בן בבא
ור' מאיר רבי יהודה בן בבא סמכיה והאמר
רבה בר חנה אמר רבי יוחנן כל האומר
רבי מאיר לא סמכו רבי עקיבא אינו אלא
טועה סמכיה רבי עקיבא ולא קיבלו סמכיה
רבי יהודה בן בבא וקיבלו אמר רבי יהושע
בן לוי אין סמיכ' בחוצה לארץ מאי אין
סמיכ' אלימ' דלא דייני קנסות כלל בחוצה
לארץ והא תנן סנהדרין נוהגו' בין בארץ ובין
בחוצה לארץ אלא דלא סמכינן בחוצה
לארץ פשיטא סומכין בחוצה לארץ ונסמכין
בארץ הא אמרינן דלא אלא סומכון בארץ
ונסמכין בחוצה לארץ מאי ת"ש דרבי יוחנן
הו' מצטער עליה דרב שמן בר אבא דלא
הוה גבייהו דלסמכיה רבי שמעון בן זירוד
וחד דעימי' ומנו רבי יונתן בן עכמאי ואמרי
לה רבי יונתן בן עכמאי וחד דעימי' ומנו
ר"ש בן זירוד חד דהוה גבייהו סמכוהו וחד
דלא הוה גבייהו לא סמכוהו רבי חנינא ורבי
הושעיא הוה קא משתקיד רבי יוחנן
למיסמכינהו לא הוה מסתייעא מילתא
הוה קא מצטער טובא אמרו ליה לא נצטער
מר דאנן מדבית עלי קאתינן דאמר רבי
שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מניין שאין

excideretur, & termini, in quibus impositæ essent manus, evellerentur. Quid fecit Jehuda ben Baba? Abiit & consedit inter duos montes magnos, & inter duas civitates magnas, & inter duos terminos Sabbathicos inter Hussa & Sphepharaam, & ibi imposuit manus quinque senioribus, & isti fuerunt R. Meir & R. Jehuda, & R. Simeon, & R. Jose, & R. Eliezer ben Simeon, R. Hujah addit etiam illis R. Nehemia; Quando hoc norunt eorum hostes, dixit illis: Filii mei currite: Responderunt illi: Rabi quid erit de te? Dixit illis: Ecce ego ambulabo coram illis quasi lapis, quem non subvertent: Responderunt illi. Non recedemus hinc, donec defigamus in eum trecentas hastas ferreas; & eum fecerunt quasi cribrum. R. Jehuda ben Baba: alii fuerunt cum eo; & ipse illos non computavit propter honorem R. Jehuda ben Baba; & R. Meir R. Jehuda ben Baba imposuit manus; & dicit Raba bar Channa, dicit R. Jochanan; Qui dicit, R. Meir, non imposuit manus, R. Akiba: Itane? at erravit; imposuit manus R. Akiba; & non acceperunt; imposuit manus R. Jehuda ben Baba, & acceperunt. Dicit R. Jehosua ben Levi: Si fiat impositio manuum in locis extra terram; Quid erit; non est impositio manuum in locis extra terram? Dicendumne eo quod non sint omnino judicia mulctarum in locis extra terram? Atque legimus: Synhedria observantur tam in terra, quam in locis extra terram: At non imponunt manus in locis extra terram. Perspicuum est, quod imponant manus in locis extra terram; Quod imponendæ sint manus in terra; Hoc dicimus, quod non nisi in terra imponent manus; si imponantur manus in locis extra terram: Quid erit? Veni & audi: R. Jochanan dolebat, quod R. Saman bar Aba secum non esset, ut imponeret manus τῷ R. Simeon ben Zirur, & unus, qui erat cum eo, & præfecerunt R. Jochanan ben Achamai, & dixerunt R. Jochanan ben Achamai, & unus qui erat cum eo, præfecerunt R. Simeon ben Zirur: Uni, qui erat cum eo, imposuerunt manus; & uni qui non erat cum eo, non imposuerunt manus. R. Chanina & R. Osajah, invigilavit R. Jochanan ut imponeret illi manus; Hoc non juvabat: & plurimum doluit; Dixerunt illi: Ne doleas Mor: Etenim nos sumus de familia Eli: Etenim legimus: Dicit R. Samuel bar Nachman; Dicit R. Jonathan: Unde probatur, quod non imponantur manus familiæ Eli? Ex eo quod dictum

est

נסמכין לבירה עלי שנאמר לא יהיה זקן
בביתך כל תימים מאי זקן אילימא זקן ממש
והכתב כל מרבית ביתך ימותו אנשים אלא
סמיכה רבי ז' רא הורה מיטמר למיסמכירה
דאמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים כיון
דשמעה להא דאמר רבי אלעזר אין אדם
עולה לגדולה אלא אם כן מוחלים לו על כל
עונותוו אמצי ליה אנפשיה בי סמכוה לרבי
זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא
פירכס ויעלת הן בי סמכו לרבי אמי ולרבי
אסי שרו להו הכי כל מן דין כל מן דין
סמוכו לנא לא תסמכו לנא לא מסרמיטים
ולא מסרמיסין ואמרי לה לא מחמיסין ולא
מטורמיסין רבי אבהו כי הוה אתי ממתיבתא
לבי קיסר נפקי מטרוניתא רבי קיסר ומשריין
ליה רבה דעמיה מדברנא דאומתיה בוצינא
דנהורא בריך מתייך לשלם. עריפת עגלה
בשלשה. ת״ר ויצאו זקניך ושופטיך זקניך
שנים שופטיך שנום אין בית דין שקול מוסיפין
עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה דברי רבי
יהודה רבי שמעון אומר זקניך שנים ואין
בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי
כאן שלשה ורבי שמעון האי שופטיך מאי
עביד ליה ההוא מיבעי ליה למיוחדין שבשופטיך
ורבי יהודה מזקני זקניך נפקא ורבי שמעון
אי מזקני הוה אמינא זקני השוק כתב רחמנא
זקניך ואי כתיב זקניך הוה אמינא סנהדרי
קטנה כתב רחמנא ושופטיך ממיוחדין
שבשופטיך ורבי יהודה גמ' זקני זקני מוסמכו
זקני העדה את ידיהם מה להלן מיודין
שבעדה אף כאן מיוחדין שבזקניך אי יליף
לילף כולה מהתם זקניך ושופטיך למה לי
אלא ויו ושופטיך למניינא ורבי שמעון ויו
לא דריש אלא מעתה ויצאו שנים ומדדו
שנים לרבי יהודה הרי תשעה לרבי שמעון
שבעה ההוא מיבעי ליה לכדתניא ויצאו הן
ולא שלוחן ומדדו שאפי' נמצא בעליל לעי

est 1. *Sam.* II. 32. *Et non erit senex in domo tua omnibus diebus*. Quid senex? Num senex simpliciter? Atqui scriptum est ibid. *Et pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem pervenerit*: At R. Zira se occultabat: ne sibi imponerentur manus: Etenim dicit R. Eliesér: Semper accipiet, & confirmabit; Quando hoc audivit, quod dixit R. Eliesér: Nemo adscendet ad dignitatem, nisi prius condonentur omnes ejus iniquitates; se obfirmavit illi. Quando imposuerunt manus τῷ Zira, cecinerunt illi; sic non fuit in eo fucus, neque stibium, neque fucatio: quando imposuerunt manus τῷ Amme, & τῷ R. Asse, cecinerunt illi: & omnes judices, quos promovebitis nobis, non promovebitis nobis homines viles, sordidos, neque pervertentes scripturas: & dixerunt illi: Neque raptores, neque violentos, & impolitos: R. Abau quando venit ex Academia in domum Cæsaris, egressa matrona domus Cæsaris illi canebat: Doctor populi, dux nationis; lucerna lucis, benedictus tuus adventus in pace. Decollatio vitulæ in tribus: Tradiderunt sapientes: Dictum est *Deut.* XXI. 2. *Et egredientur seniores tui, & judices tui: seniores tui*: duo; *Judices tui*. Duo; At Synhedrium pari numero non constat; addatur his præterea unus: Ecce quinque. Verba Rabi Jehuda: R. Simeon dicit: *Seniores tui*: Duo: At Synhedrium pari numero non constat: Addatur his præterea unus; ecce tres: At R. Simeon: *Judices tui*, quomodo explicat? Ut requirantur præstantiores, qui sint in judicibus tuis. At R. Jehuda ex senioribus *seniores tuos* probat: At R. Jehuda; si de senioribus, ego dicam seniores fori. Scribit textus: *seniores tui*: Si non scriptum esset: *seniores tui*: Ego dicerem: Synhedrium minus scribit textus: *Et judices tui*. Præstantiores, qui sint in judicibus tuis. At R. Jehuda docet seniores seniores, ex eo quod dictum est: *Et imponent seniores congregationis manus suas*. Sicut ibi præstantiores congregationis, ita pariter hoc loco præstantiores, qui sint in senioribus tuis: Si docet, at totum hinc docendum erat: *Seniores tui, & judices tui*; qua de causa? Nisi quod ויו *Et judices tui* juxta numerum. At R. Simeon ויו non exponit; sed hinc docet. *Et egredientur*; duo: *Et metientur*: Duo: Juxta mentem R. Jehuda. Ecce novem; juxta mentem R. Simeonis; septem; Hoc requiritur juxta traditionem: *Et egredientur*: Ipsi; non autem eorum nuncii; *Et metientur*; vel si fuerit inventum: manifeste in-

צריך לעסוק במדיר מתניתין דלא כי האי
תנא דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר
ויצאו זקניך ושופטיך זקניך זו סנהדרי
ושופטיך זה״ה מלך וכהן גדול מלך דכתיב
מלך במשפט יעמיד ארץ כהן גדול דכתיב
ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט איבעיא
להו רבי אליעזר בן יעקב בחדא פליג או
בתרתי פליג במלך וכהן גדול פליג אבל
בסנהדרי אי כרבי יהודה אי כרבי שמעון
או דילמא בסנהדרי נמי פליג דאמר כולה
סנהדרי בענן אמר רב יוסף תא שמע מצאן
אבית פגי והימר׳ עליהן יכול תהא המראתו
המראה ת״ל וקמת ועלית אל המקום מלמד
שהמקו׳ גורם דנפק כמה אילימא מקצתן
דילמא הנך דאיכא גואי קיימי כוותיה אלא
פשיטא דנפוק כולהו למאי אילימא לדבר
הרשות מי מצו נפקי והכתיב שררך אגן
הסהר אל יחסר המזג אלא פשיטא לדבר
מצוה ה״ד לאו למדיר׳ עגלה ור״א בן יעקב
היא דאמר כולי סנהדרי בענן א״ל אביי לא
כגון שיצא להוסיף על העיר ועל העזרות
כדתנן אין מוסיפין על העיר ועל העזרו׳ אלא
בב״ד של ע״א תני׳ כוותי׳ דרב יוסף מצאן
אבי׳ פאגי והימרה עליהן כגון שיצאו למדידת
עגל׳ ולהוסיף על העיר ועל העזרות יכול
שתהא המראתו המראה ת״ל וקמת ועלית
אל המקום מלמד שהמקום גורם. נטע רבעי
ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה תנו
רבנן איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין
פירו׳ שהרקיבו ויין שהקרים ומעות שהחלידו
תנו רבנן מעשר שני שאין דמיו ידועין פודין
אותו בשלשה לקוחות אבל לא כשלשה שאין
לקוחות אפי׳ עכו״ם אחד מהן אפילו אחד
מהם בעלים בעי ר׳ ירמיה שלשה ומטילין
לתוך כיס אחד מהו ת״ש איש ושתי נשין
פודין מעש׳ שני שאין דמיו ידועין דילמא
כגון רב פפא ובת אבא סורא׳. הקדישות

in civitate, danda erat opera in mensuris: Misna non est, quod iste docet. Etenim extat traditio. R. Eliefer ben Jacob dicit: *Et egredientur seniores tui, & judices tui. Seniores tui:* Hoc est synhedrium: *Et judices tui:* Hic est rex, & sacerdos magnus; De rege scriptum est *Prov.* XXIX. 4. *Rex in judicio erigit civitatem:* De sacerdote magno scriptum est *Deuter.* XVII. 9. *Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad judicem.* Interrogatum fuit ab ipsis: Rabi Eliefer in unone dissentit, an in duobus dissentit? In rege & in sacerdote magno dissentit; at in synhedrio; num juxta mentem R. Jehuda, an juxta mentem R. Simeon? An dicendum, quod in Synhedrio quoque dissentiat? Dicit: Totum Synhedrium requiritur. Dicit R. Joseph: Veni & audi: si inveniretur in Bet-Phage, & in eos rebellasset, crederem quod hæc rebellio esset rebellio? Idcirco dictum est: *Surge & adscende ad locum.* Ibid. Docet, quod locus causam præbeat: Quot egredientur? Dicamne: Eorum pars? Num qui sunt intus cum iis consentiunt? At perspicuum est, quod omnes egrediantur. Qua de causa? Dicamne propter rem arbitrariam? quomodo possunt egredi? Atqui scriptum est *Cantic.* VII. 2. *Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.* At perspicuum est, propter præceptum quod egressi sint pro mensura vitulæ: Et R. Acha ben Jacob dicit: Totum synhedrium requiritur: Dixit illi Abaje; Sicut egreditur ad amplificandam civitatem atque atrium; Sicut legimus: Neque amplificatur urbs, atque atria nisi ex dicto Synhedrii unius & septuaginta: Traditio juxta mentem R. Joseph: Si inveniatur in Beth-Phage, & in eos rebellarit, sicut egrediuntur ad mensuram vitulæ, & ad amplificationem urbis, & atriorum. Dictum est: *Surge & adscende ad locum.* Docet quod locus causam præbeat. Planta anni quarti, cujus pretium ignoratur, a tribus. Tradiderunt sapientes: Quænam est decima secunda, cujus pretium ignoratur? Fructus, qui putruerunt, & vinum, quod acidum factum est, & nummi, qui rubiginem contraxerint. Tradiderunt sapientes. Decima secunda, cujus pretium ignoratur, redimitur a tribus emtoribus, at non in tribus, qui non sint emtores, vel si fuerit unus ex iis Idololatra, vel si fuerit unus ex iis dominus: quæsivit R. Jeremia: Si tres, & omnes sumant ex uno marsupio, quid erit? Veni & audi: Vir & duæ ejus uxores redimere possunt decimam secundam, cujus pretium ignoratur,

בשלש׳. מתניתין דלא כי האי תנא דתניא
ר׳ אליעזר בן יעקב אומר אפי׳ צינורא של
הקדש צריכא עשרה בני אדם לפדותה אמר
ליה רב פפא לאביי בשלמ׳ לר׳ אליעזר בן
יעקב דאמר כשמואל דאמר שמואל עשרה
כהנים כתובים בפרשה אלא לרבנן שלשה
מנא להו וכי תימא דכתי׳ בהו שלשה
קרקעות דכתיב בהו ארבעה תיסגי בארבעה
וכי תימא הכי נמי אלמא תנן הקרקעות
תשעה וכהן אלא מאי דמשלמי בהו עשרה
הקדשו׳ דמשלמי בהו שית׳ ליבעו שיתא
קשי׳. הערכין כו׳. מאי ערכין המיטלטלין
אמר רב גידל אמר רב באומר ערך כלי זה
עלי דאמר רב גידל אמר רב האומר ערך
כלי זה עלי נותן דמיו מאי טעמא אד׳ יודע
שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשום
דמים משום הכי נותן דמיו האי ערכין
המטלטלין ערכין של מטלטלין מיבעי ליה
תני ערכין של מיטלטלין רב חסדא אמר
אבימי במתפיה מטלטלי׳ לערכין האי ערכי׳
המטלטלי׳ מטלטלין של ערכין מיבעי ליה
תני מטלטל׳ של ערכין ר׳ אבהו אמר באומר
ערכי עלי בא כהן לגבות ממנו מטלטלין
בשלשה קרקעות בעשר׳ א״ל רב אחא
מדיפתי לרבינ׳ בשלמא לאפוקי מהקדש
בענן שלשה אלא לעיולי להקדש שלשה
למה לי א״ל סבר׳ הוא מה לי עיולי מה לי
אפוקי אפוקי מאי טעמא דילמא טעי עיולי
נמי דלמא טעי. רבי יהודה אומר כו׳. א״ל
רב פפא לאביי בשלמא לרבי יהודה היינו
דכתיב כהן אלא לרבנן כהן למה להו קשיא.
הקרקעות תשעה וכהן. מנהני מילי אמר
שמואל עשרה כהנים כתובין בפרשה חד
לגופיה הנך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין
מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דאפילו
תשעה ישראל ואחד כהן מתקיף לה רב
הונא בריה דרב נתן אימא חמשה כהנים

tur, sicut R. Papa, & filia Aba Suria. Sanctitates in tribus: Misna non consentit cum hoc doctore. Etenim extat traditio: R. Eliesar ben Jacob dicit: Vel fuscina sanctuarii requirit decem homines, ut redimatur; Dixit R. Papa τῷ Abaje: Concedatur juxta mentem Rabi Eliesar ben Jacob, qui dicit juxta mentem Samuel; & dicit Samuel: Decem sacerdotes descripti sunt in sectione; At juxta mentem sapientum tres; unde probatur? Num dices, quod in iis scriptum sit tres? in fundis scriptum est quatuor. Sufficiunt quatuor. Num dices hic pariter? At legimus: In fundis novem requiruntur, & sacerdos; At quomodo perficietur numerus decem? Sanctitates perficient numerum: Sex requiruntur; sex: Oppositio. Æstimationes &c. Quid æstimationes mobiles? Dicit R. Ghidal; Dicit Rab: De eo qui dicat: æstimatio hujus vasis super me: Dicit Rabi Ghidal; dicit Rab. Si dicat: æstimatio hujus vasis super me: Dabit ejus pretium. Qua de causa? Quia homo scit, quod non sit æstimatio vasis; & definit, & dicit nomine pretii, hac de causa dabit ejus pretium: Istæ æstimationes mobiles sunt; æstimationes mobilium, dicendum erat: Traditio: Æstimationes mobilium. R. Chasda dicit; Dicit Abimi; ut comprehendantur mobilia in æstimatione; Istæ æstimationes mobiles, mobilia æstimationum dicendum erat: Traditio: Mobilia æstimationum; R. Abau dicit; Si quis dicat: Æstimatio mei super me, veniet sacerdos ad exigendum ab eo: Mobilia in tribus, & fundi in quatuor; Concedatur; ut educatur ex sancto, quod tres requirantur; at ut inferatur in sanctum; unde probatur? Respondit: Iste putat: Quid refert, ut inferantur, quid refert, ut efferantur? Efferantur. Qua de causa? Fortasse inferri debent, atque etiam fortasse non debent. R. Jehuda dicit &c. Dixit R. Papa τῷ Abaje: Concedatur juxta mentem R. Jehuda; Hoc est quod scriptum est: *Sacerdos*: At juxta mentem sapientum: Sacerdos qua de causa? Oppositio: In fundis novem & sacerdos: Hinc dicit Samuel: Decem sacerdotes descripti sunt in sectione; unus per seipsum; & aliæ sunt exclusiones. Exclusio post exclusionem. At non venit exclusio post exclusionem nisi ad includendum; vel si fuerint novem Israelitæ, & unus sacerdos; Contradicit Rabi Huna bar R. Nathan; Dicam: quinque sacerdotes, & quinque Israelitæ: Oppositio. Homo est illis similis. Homo quomodo sanctificat? Dicit R. Abau:

וחמשה ישראלים קשיא אדם כיוצא בהן
ארם מי אקרוש אמר רבי אבהו באומר דמי
עלי דתניא האומר דמי עלי שמין אותו
כעבד הנמכר בשוק ועבד איתקש לקרקע׳
בעי רבי אבין שער העומד ליגזז בבמה
כגזוז דמי ובשלשה או כמחובר דמי ובעשרה
תא שמע המקריש את עבדו אין מועלין
בו רשב״ג אומר מועלין בשערו וקיימא לן
רבשערו העומד ליגזז פליגי שמע מינה
נימא הני תנאי כהני תנאי דתניא רבי מאיר
אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע
ואין חכמים מודים לו כיצד עשר נפנים
טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא
חמש רבי מאיר מחייב וחכמים אומרי׳ כל
המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אמר רבי
יוסי ברבי חנינה בענבים העומדות ליבצר
עסיקנן מר סבר כבצורות דמיין ומר סבר לאו
כבצורות דמיין לא התם כל כמה דשבקה
להו מיכחש כחשי אבל שערו כל כמ׳ רשבק׳
להו אשבוחי משב׳ . דיני נפשו׳ כו׳ . קא
פסיק ותני לא שנא רובע זכר ולא שנא
רובע נקבה בשלמא רובע נקבה דכתיב
והרגת את האשה ואת הבהמה אלא רובע
זכר מנא לן דכתיב כל שוכב עם בהמה מות
יומת אם אינו ענין לשוכב תניהו ענין לנשכב
ואפקיה רחמנא בלשון שוכב לאקושי
נשכב לשוכ׳ מה שוכב הוא ובהמתו בעשרי׳
ושלשה אף נשכב הוא ובהמתו בעשרים
ושלשה . שור הנסקל בעשרים ושלשה שנ׳
השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת בעלי׳
כך מיתת השור . א״ל אביי לרבא ממאי
דהאי וגם בעליו יומת לכמיתת בעלים כך
מיתת השור הוא דאתא אימא לקטלא הוא
דאתא אם כן ליכתוב וגם בעליו ולישתוק אי
כתב רחמנא הכי הוה אמינא בסקילה
בסקילה ס״ד קטל איהו בסייף ממונו בסקילה
ודילמא האי דכתב רחמנ׳ יומת לאקילי עילי

Si dicat: Pretium meum super me; Traditio: Si dicat: Pretium meum super me; æstimant illum, quasi fuerit servus emtus e foro; & servus assimilatur fundis. Quæsivit R. Abin: Lana quæ tondenda est; a quot æstimatur? Lana quæ tondenda est, quasi tonsa sit, consideratur, & in tribus; aut consideratur sicut adhærens; tum æstimabitur a decem. Veni & audi. Si sanctificet servum suum, in eo non prævaricantur. Raban Simeon ben Gamaliel dicit: In ejus coma prævaricantur: Et nobis constat, quod in ejus coma quæ tondenda est dissentiant: Hinc probatur: Dicemus: Isti doctores cum illis doctoribus consentiunt. Etenim extat traditio. R. Meir dicit: Sunt res, quæ sunt sicut fundus, at non sunt sicut fundus, at sapientes cum eo non consentiunt. Quomodo? decem vites onustas tibi tradidi; & ille dicat: Non nisi quinque: Rabi Meir condemnat; & sapientes dicunt: Quod adhæret fundo, ecce erit sicut fundus. Et dicit R. Jose bar R. Chanina: De uvis, quæ sint vindemiandæ agimus: Mor putat, quod æstimentur quasi fuerint vindemiatæ; & Mor putat, quod non æstimentur quasi fuerint vindemiatæ: Ibi, sc. in uvis, quod relinquitur, corrumpendo corrumpitur, in lana, quod relinquitur, meliorando melioratur. Judicia capitalia &c. Hoc decernit & docet: Non differt qui concumbit cum masculo, neque differt qui concumbit cum fœmina: Concedatur: De eo qui concumbit cum fœmina scriptum est *Levit.* xx. 16. *Et interficies mulierem & bestiam;* At qui concumbit cum masculo, unde probatur? Ex eo quod scriptum est ibid. *Et omnis qui concubuerit cum bestia, moriendo morietur:* Si non potest explicari respectu ejus qui concumbit, explicetur respectu ejus, qui concubitum passus est: Et protulit textus sensu concumbentis, ut æquiparetur concubitum patiens concumbenti; Sicut concubens ipse, & ejus bestia occiditur a tribus, & viginti, ita pariter concubitum patiens, ipse & ejus bestia occiditur a tribus & viginti. Bos lapidandus in tribus & viginti: Dictum est enim *Exod.* xxi. 29. *Bos lapidabitur, pariterque dominus ejus morietur.* Qualis erit mors domini, talis erit mors bovis. Dixit Abaje τῷ Raba: Unde probatur? *Pariterque dominus ejus morietur:* Qualis erit mors domini, talis erit mors bovis. Hoc adducitur. Dicam: Ad occidendum illum, hoc adducitur; Si ita est, scribendum erat: *Pariterque dominus ejus:* Et tacere debuit: si ita scripsisset textus ego

עילוי' לאפוקי מסייף לחנק הניח' למאן
דאמר חנק חמור אלא למאן דאמר חנק קיל
מאי איכ' למימר לא סלקא דעתך דכתיב
אם יושת עליו ואי סלק' דעתך בר קטלא
הוא והכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח
אדרבה משום היא גופה קטל איהי לא
תיסגי ליה בממונא אלא בקטלא קטל שורו
ליפרוק נפשיה בממונא אלא אמר חזקיה וכן
תנא דבי חזקי' אמר קרא מות יומת המכה
רוצח הוא אל רציחתו אתה הורגו ואי אתה
הורגו על רציחת שורו איבעיא להו שור סיני
בכמה מי גמר שעה מדורות או לא תא
שמע דתני רמי בר יחזקאל אם בהמ' אם
לא יחיה מה איש בעשרי' ושלשה אף בהמה
בעשרים ושלשה. הארי והזאב כו'. אמר ריש
לקיש והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא
אלמא קסבר יש להן תרבות ויש להן בעלים
רבי יוחנן אמר אעפ' שלא המיתו אלמא
קסבר אין להם תרבות ואין להם בעלי' תנן
רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה
בשלמא לרבי יוחנן למאי זכה זכה לעורן
אלא לריש ליקש למאי זכה כיון שהמיתו
שינהו רבנן כמאן דגמ' דינייהו ואיסורי הנאה
נינהו מאי זכה זכה לשמים תניא כוותיה
דריש לקיש אחד שור שהמית ואחד בהמה
וחיה שהמיתו בעשרים ושלשה רבי אליעזר
אומר שור מהמית בעשרים ושלשה ושאר
בהמה וחי' שהמיתו כל הקוד' להורגן זכה
בהן לשמי'. רבי עקיבא אומר כו'. רבי
עקיבא היינו תנא קמא איכא בינייהו נחש.
אין דנין כו'. האי שבט דחטא במאי אילימא
שבט שחילל את השבת אומר דפליג רחמנא
בין יחידי' למרובין לעניין ע"ז בשאר מצות
מי פליג אלא בשבט שהודח למומר' דבדינא
דרבי' דיינינן ליה כמאן לא כרבי יאשיה
ולא כרבי יונתן דתניא עד כמה עושין ירע

ego dicerem, quod homo quoque lapidaretur. Putasne quod homo lapidaretur? Non est verum: Homo occidebatur gladio, ejus opes lapidabantur; An dicendum, quod scribat textus; *moriatur?* ut allevetur super eo, atque educatur ex gladio ad strangulationem; Concedatur juxta mentem illius qui dicit, quod strangulatio sit gravior; at juxta mentem illius qui dicit, quod sit levior; quid erit didicendum? Non attendis ad id, quod scriptum est. *Exod.* XXXI. 30. *Quod si pretium fuerit ei impositum.* At si putas, quod ille sit filius occisionis: Atqui scriptum est *Num.* XXXV. 31. *Non accipietis pretium animæ homicidæ.* Contra, quia ipsemet occidebantur, non satis ei erit in suis opibus; At occidendo occidatur ejus bos, ut redimat ejus animam suis facultatibus. At dicit Ezechia; Et sic docet discipulus R. Ezechia. Dicit textus ibid. vers. 22. *Moriendo morietur percussor homicidii reus erit.* Propter ejus homicidium tu eum occides; at non occides, propter homicidium ejus bovis. Quæsierunt: Si bos accessisset ad Sinai, a quot judicabatur? Docendum est ab eo tempore pro generationibus, an non? Veni & audi, quod docet Rame bar Ezechiel dicit: *Sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet.* *Exod.* XIX. 13. Sicut homo judicatur a tribus & viginti, ita pariter bestia judicatur a tribus & viginti. Leo, lupus &c. Dicit Risch Lakisch, dummodo occidat, at non, si non occidat; Fortasse credit, quod illis sint præsepia, & illis sint domini; R. Jochanan dicit: Vel si non occidat; Fortasse non putat, quod illis non sint præsepia, neque domini Legimus: R. Eliezer dicit: Qui antecedit ad eos occidendos, acquirit: Concedatur juxta mentem R. Jochanan: Quid acquirit? Eorum pelles acquirit: At juxta mentem Risch Lakisch: Quid acquirit? Postquam occidit, considerant illum sapientes quasi perfectum sit ejus judicium quod interdictum sit ex iis utilitatem percipere. Quid aquirit? aquirit cœlum. Traditio similis Risch Lakisch; Tam leo, qui occidit, quam bestia, & fera quæ occidunt, judicantur a tribus & viginti. R. Eliezer dicit: Bos qui occidit, judicatur a tribus & viginti, at reliquas bestias, & feras, quæ occiderint, si quis prævertat ad eas occidendas, meretur cœlum. R. Akiba dicit &c. R. Akiba, hic est primus doctor; In quo constitit differentia inter eos? In serpente. Non judicant &c. Si tribus, quæ peccavit; In quo peccavit? Dicendum ne, tribus quæ violaverit Saba-

הנרחת מעשרה ועד מאה דברי רבי יאשיה
רבי יונתן אומר ממאה ועד רובו של שבט
ואפילו רבי יונתן לא קאמר אלא רובו אבל
כולו לא אמר רב מתנה הכא בנשיא
שבט שחטא עסיקינן מי לא אמר רב אדא
בר אהבה כל הדבר הגדול יביאו אליך
דבריו של גדול האי נמי גדול הוא עולא
אמר רבי אלעזר כבאין על עסקי נחלות
וכתחילתה של ארץ ישראל מה תחילת׳
שבעים ואחד אף כאן שבעים ואחד אי
מה תחילתה קלפי אורים ותומים וכל
ישראל אף כאן קלפי אורים ותומים וכל
ישראל אלא מחוורתא כדרבי מתנה רבינא
אמר לעולם בשבט שהודח ודקא קשיא לך
בדינא דרבים דיינינן ליה אין אע״ג דקטלי
ביחיד בי דינא דרבי׳ דיינינן ליה מי לא׳
אמר רבי חמא ברבי יוסי א״ר אושעיא
והוצאת את האיש ההוא או את האשה
ההיא וגומר איש ואשה אתה מוצי׳ לשעריך
ואי אתה מוצי׳ כל העיר כולה לשערי׳ הכא
נמי איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי
אתה מוצי׳ כל השבט כולו לשעריך . לא
את נביא השק׳. מנהני מילי אמר רבי יוסי
ברבי חנינא אתיא הזרה הזרה מזקן ממרא
מה להלן בע״א אף כאן בשבעי׳ ואחד והא
הזדה כי כתיבא בקטלא הוא דכתיבא וקטלא
בעשרין ותלתא הוא אלא אמר ריש לקיש
נמר דבר דבר מהמראחו וליהדר זקן ממרב
ולגמר הזרה הזרה מנביא השקר דבר דבר
גמיר הזרה הזרה לא גמיר . ולא את כהן
גדול . מנהני מילי אמר רב אדא בר אהבה
דאמר קרא כל הדבר הגדול יביאו אליך
דבריו של גדול מתיבי דבר גדול דבר קשה
אתה אומר דבר קשה או אינו אלא דבריו

bathum? Dicam, quod diſtinguat textus inter ſingularem & multitudinem reſpectu Idololatriæ; in reliquis præceptis quid diſtinguit, niſi tribum, quæ ſeducta ſit ad Idololatriam? In judicio multorum judicamus: juxta ſententiam? cujus non juxta ſententiam Joſia, neque juxta ſententiam R. Jochanan: Etenim extat traditio: Quouſque faciunt urbem impulſam ad Idololatriam? A decem uſque ad centum. Verba R. Joſia: R. Jonathan non dicit niſi majorem partem, at totam non dicit; Rab Mitena. De principe tribus, qui peccarit, agimus. Num non dicit R. Ada bar Achaba? *Quicquid autem majus fuerit referant ad te. Exod.* XVIII. 22. Res magni; Hic quoque magnus eſt: Dicit R. Elieſer: Agitur de iis, qui veniunt propter opus hæreditatum, & juxta principium terræ Iſrael; ſicut in principio requirebantur unus eſt ſeptuaginta; ita pariter hoc loco unus & ſeptuaginta; ſicut in principio arcula Urim & Thummim, & univerſus Iſrael, ita pariter hoc loco arcula Urim & Thummim, & univerſus Iſrael: At melior opinio eſt juxta mentem R. Mithena: Rabina dicit: Semper de tribu, quæ impulſa eſt ad Idololatriam: oppoſitio tibi, in judicio multorum judicamus: Nonne? Vel ſi occidatur a ſingulari, in judicio multorum judicamus: Quid? non dicit R. Chama juxta mentem R. Joſe. Dicit R. Oſajah: *Educes virum iſtum, & mulierem iſtam &c.* Virum & mulierem tu educes ad portas tuas, at non educes totam urbem ad portas tuas; Hic quoque virum & mulierem tu educes ad portas tuas, at non educes univerſam tribum ad portas tuas: At non Pſeudoprophetam: Ex his verbis dicit R. Joſe bar R. Chanina: Probatur contumaciæ ex ſene rebelli: Sicut illic peragitur judicium ab uno & ſeptuaginta, ita pariter hoc loco ab uno & ſeptuaginta: Atqui in contumacia quando ſcriptum eſt quod occidatur; Scriptum eſt, quod occidatur a tribus, & viginti. At dicit Riſch Lakiſch: At explicetur *res res* ex ejus rebellione, & repetatur ſenex rebellis ut doceat de contumacia. A Pſeudopropheta *res res* explicatur, at ab contumacia contumacia non explicatur. At non ſacerdos magnus. Ex his verbis dicit R. Ada bar Ahaba; dicit textus: *Quicquid autem majus fuerit, referent ad te.* Res magni: Oppoſitio: Rem magnam rem difficilem, tu dicis rem difficilem, aut non erunt niſi res magni. Quando vero dicit: *Quicquid autem gravius*

של גדול כשהוא אומר את הדבר הקשה
יביאון אל משה הרי דבר קשה אמור הוא
דאמר כי האי תנא דתניא דבר גדול דבריו
של גדול אתה אומר דבריו של גדול או
אינו אלא דבר הקשה כשהוא אומר הדבר
הקשה הרי דבר קשה אמור הא מה אני
מקיים דבר גדול דבריו של גדול והאי תנא
תרי קראי למה לי חד לצואה העלמא וחד
לעשייה ואידך אב׳ לכתוב או גדול גדול או
קשה קשה מאי גדול ומאי קשה שמע מיניה
תרתי בעי רבי אלעזר שורו של כהן גדול
בבמה למיתת בעלים דידיה מדמינן ליה או
דילמא למיתת בעלים דעלמא מדמינן ליה
אמר אביי מדקא מיבעיא ליה שורו מכלל
דממונו פשיטא ליה פשיטא מהו דתימא
הואיל וכתב כל דבר הגדול כל דבריו של
גדול קא משמע לן. אין מוציאין כו׳. מנהני
מילי אמר רבי אבהו דאמר קרא ולפני
אלעזר הכהן יעמד הוא זה מלך וכל ישראל
אתו זה משוח מלחמה וכל העדה אתו זה
סנהדרי ודילמא לסנהדרי הוא דקאמר להו
רחמנא דלישיילו באורים ותומים אלא כי
הא דאמר רב · אחא בר ביזנא א״ר שמעון
חסידא כינור היה תלוי למעלה ממטתו של
דוד כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית
מנשבת בו והיה מנגן מאיליו מיד היה דוד
עומד ועוסק בתורה עד שיעלה עמוד השחר
כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל
אצלו אמרו לו ארוננו המלך עמך ישראל
צריכין לפרנסה אמר להן לכו והתפרנסו
זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את
הארי ואין הבור מתמלא מחולייתו אמר
להם לכו פשטו ידיכם בגדוד מיד יועצין
באחיתופל ונמלכין בסנהדרין באורים ותומים
אמר רב יוסף מאי קרא ואחרי אחיתופל
בניהו בן יהוידע ואביתר ושר הצבא למלך
יואב אחיתופל זה יועץ וכן הוא אומר ועצת

vius erat, referebant ad Mosen: Exod. XVIII. 26. Ecce jam res difficilis memorata est; Ecce quod dicit iste doctor. Etenim extat traditio: Rem difficilem rem magnam, res magni tu dicis res magni, aut non erit nisi res difficilis; Quando dicit *rem difficilem*; ecce res difficilis jam dicta est: Quomodo explicabo *rem magnam*? Rem magni: Et iste doctor duos textus quomodo explicat? Alterum ad præcipiendum communiter, & alterum ad faciendum: Et alter sapiens dicit; Si ita est. Seribendum fuisset aut magnum magnum, aut difficile difficile: Quid significat *magnum*, & quid significat *difficile*? Duo hinc explicantur. Quæsivit R. Elieser. Bos Sacerdotis magni a quot judicatur? Morti ne dominorum æquiparamus, aut fortasse morti dominorum vulgo æquiparamus? Dicit Abaje: Quoniam requiritur, ejus bos comprehenditur in ejus facultatibus manifestum est; manifestum est, quod dicis: Quoniam scriptum est: *Omnem rem magnam*; Omnes res magni docet nos: Neque egrediuntur &c. Hinc dicit R. Abau: Dicit textus *Num.* XXVII. 19. *Et coram Eleazaro Sacerdote stabit ipse*. Hic est rex: *Et universus Israel cum eo*. Hic est sacerdos unctus belli; *Et universa congregatio cum eo*: Hoc est Synhedrium; & fortasse de Synhedrio dicit textus, quod interroget in Urim & Thummim; At quia dicit R. Acha bar Bizna; dicit R. Simeon pius: Cythara appensa erat super lectum David; quamdo advenerat dimidium noctis, ventus aquilonaris sufflabat in eam, & ipsa per se melodiam edebat, statim David surgens dabat operam legi, donec adscenderet columna auroræ, quando adscenderat columna auroræ, ad eum ingrediebantur sapientes Israel; dicentes: Domine noster rex, populus tuus Israel opus habet gubernatore; Dicebat illis: Ite, & inter vos gubernate: Respondebant: Non est pugillus, qui satiet leonem, neque fons, qui impleatur sua arena: Dixit illis. Venite, & extendite manus vestras ad sepem: Statim consuluerunt Achitophel, & consultarunt Synhedrium, & interrogarunt in Urim, & Thummim. Dicit R. Jose: Quid dicit textus? *Post Achitophel fuit Banajas filius Jojada, & Abiathar; princeps autem exercitus erat Joab*. 1. *Paral.* XXVII. 34. Achitophel hic erat consiliarius. Et sic dictum est 2. *Sam.* XVI. 22. *Consilium autem Achitophel, quod dabat &c.* Et Banajas filius Jojada: Hoc est Synhedrium: *Abiathar*. Isti sunt Urim, & Thummim: Et sic dictum est 1. *Paral.* XVIII. 17. *Bana-*

אחיתופל אש׳ יעץ ובניהו בן יהוידע זו
סנהדרי אביתר אילו אורים ותומים וכן הוא
אומר ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל
הפלתי ולמה נקר׳ שמם כרתי ופלתי כרתי
שכורתין דבריהם פלתי שמופלאין מעשיהן
ואח׳ כך שר הצבא למלך יואב אמר רב
יצחק בריה דרב אדא ואמרי לה א״ר יצחק
בר אבודימי מאי קרא עורה כבודי עורה
הנבל וכינור אעירה שחר. ואין מוסיפין על
העיר. מנהני מילי אמר רב שימי בר חייא
אמר קרא ככל אשר אני מראה אותך את
תבנית השכן וכן תעשו לדורות הבאין מתיב
רבא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשן
מיכן ואילך עבורתן מחנכתן ואמאי נימ׳ וכן
תעשו לדורות הבאין שאני התם דאמר קרא
וימשחם ויקדש אותם אותם במשיחה ולא
לדורות במשיחה ואימא אותם במשיחה
ולדורות אי במשיחה אי בעבודה אמר רב
פפא אמר קרא אשר ישרתו בם בקודש
הכתוב תלאן בשירות אלא אותם למה לי
אי לאו אותם הוה אמינא לדורות במשיחה
ובעבודה דהא כתיב וכן תעשו כתב רחמנ׳
אות׳ אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה.
ואין עושין סנדראות כו׳. מנא לן כדאשכחן
במשה דאוקי סנדראות ומשה במקום שבעים
וחד קאי ת״ר מניין שמעמידין שופטים
לישראל ת״ל שופטים תתן שוטרים לישראל
מניין ת״ל שוטרים תתן שופטים לכל שבט
ושבט מניין ת״ל שופטים לשבטיך שוטרים
לכל שבט ושבט מניין ת״ל שוטרים לשבטיך
שופטים לכל עיר ועיר מניין ת״ל שופטים
לשעריך שוטרים לכל עיר ועיר מניין ת״ל
שוטרים לשעריך רבי יהודה אומר אחד
ממונה על כולן שנאמר תתן לך רשב״ג
אומר לשבטיך ושפטו מצוה בשבט לדון את
שבטו. ואין עושין עיר הנדחת. מנהני מילי
אמר רבי חייא בר יוסף אמר רבי אושעיא

najas quoque filius Jojada super Crethi & Plethi. Et cur vocabantur Crethi & Plethi? Crethi, qui precisa erant verba eorum. Plethi, quia operibus suis admirationem excitabant: Et posthæc. *Princeps autem exercitus regis erat Joab*. Dicit R. Isaach bar R. Ada, & dixerunt; dicit R. Isaach bar Abdomi; Cur scriptum est *Psal.* LVII. 9. *Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cythara, exurgam diluculo?* Neque amplificatur urbs; & Hinc dicit R. Simai bar Chijah; dicit textus *Exod.* XXV. 40. *Juxta ea omnia, quæ monstravi tibi similitudinem tabernaculi. Et sic facietis in generationibus futuris*. Respondit Raba: Omnia vasa, quæ fecit Mose, uncta fnerunt oleo unctionis; hinc in posterum usu initiabantur: Cur dicendum? *Sic facietis in generationibus futuris;* Quia ibi dicit textus: *Et unges, & sanctificabis illa;* illa unctione ungenda erant, at in generationibus ungenda non erant; & dicam ipsa unctione ungenda erunt; Et in generationibus consecranda erunt tam unctione, quam ministerio. Dicit R. Papa, dicit textus. *Quibus ministraverint in sanctuario. Num.* IV. 14. Scriptura facit illa dipendere a ministerio; At *ipsa* qua de causa? Si minus ipsa, dicam; in generationibus consecranda erant unctione, & ministerio. Quia hoc scriptum est: *Et sic facietis;* Scribit textus *ipsa, ipsa*, unctione sanctificanda erunt, at in generationibus unctione non erunt sanctificanda. Neque faciunt Synhedria. Unde probatur? Ex eo quod invenimus in Mose, qui produxit Synhedria, & Mose loco unius & septuaginta erat: Tradiderunt sapientes: Unde probatur, quod statuantur judices Israelitis? Ex eo quod dictum est *Deut.* XVI. 18. *Judices constitues:* De magistris in Israel unde probatur? Ex eo quod dictum est ibid. *Et magistros constitues*. Pro singulis tribubus unde probantur? Ex eo quod dictum est: *Judices tribubus tuis*. Magistri pro singulis tribubus unde probantur? Ex eo quod dictum est: *Magistros tribubus tuis*. Judices pro singulis urbibus unde probantur? Ex eo quod dictum est. *Judices in omnibus portis tuis*: Magistri in singulis urbibus unde probantur? Ex eo quod dictum est: *Magistros in omnibus portis tuis;* R. Jehuda dicit: Unus præpositus erat omnibus: Dictum est enim: *Constitues tibi*. Raban Simeon ben Gamaliel dicit: *Tribubus tuis. Et judicabunt*: Præceptum est, ut tribus judicet tribum suam. Nulla urbs ob universalem Idololatriam plectitur: Hinc dicit R. Chijah bar Joseph: Dicit R. Osajah, quod dicat textus *Deut.* XVII. 5. *Et educes virum*

דאמר קרא והוצאת את האיש החוא או את
האשה ההיא איש ואשה אתה מוציא לשעריך
ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך.
אין עושין עיר הנרחת בספר. מט׳ מקרבך
אמר רחמנא ולא מן הספר. ולא שלש ער
הנדחת דכתיב אחת אבל עושין אח׳ או
שתים דכתיב עריך ת״ר אחת אחת ולא שלש
אתה אומר אחת ולא שלש או אינו אלא
אחת ולא שתים כשהוא אומר עריך הרי
שתים אמור הא מה אני מקיים אחת אחת
ולא שלש זימנין אמר רב בבית דין אחד
הוא דאין עושין הא בשנים ושלשה בתי
דינין עושין וזמנין אמר רב אפילו בשנים
ושלשה בתי דינין לעולם אין עושין מט׳
דרב משום קרחה אמר ריש לקיש לא שנו
אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה
מקומות עושין רבי יוחנן אמר אין עושין
משום קרחה תניא כוותיה דרבי יוחנן אין
עושין שלש עיירות מנודחות בארץ ישראל
אבל עושין אותן שתים כגון אחת ביהודה
ואחת בגליל אבל שתים ביהודה ושתים
בגליל אין עושין וסמוכה לספר אפילו אחת
אין עושין מאי טעמא שמא ישמעו גוים
ויחריבו את ארץ ישראל ותיפוק לי. דמקרבך
אמר רחמנא ולא מן הספר ר״ש היא דדריש
טעמא דקרא. סנהדרי גדולה היתה. מאי
טעמא דרבנן דאמרי ומשה על גביהן אמר
קרא והתיצבו שם עמך עמך ואת בהדיהו
ור׳ יהודה עמך משום שכינה ורבנן אמר קרא
ונשאו אתך במשא העם אתך ואת בהדייהו
ורבי יהודה אתך בדומין לך ורבנן מוהקל
מעליך ונשאו אתך נפקא וילפא סנהדרי
גדולה מסנהדרי קטנה תנו רבנן וישארו
שני אנשים במחנה ויש אומרי׳ בקלפי נשתיירו
שבשעה שאמר לו הקב״ה למשה אספ׳ לי
שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד
אעשה אברור ששה מכל שבט ושבט נמצאו

rum illum, aut mulierem illam. Virum & mulierem educes ad portas tuas; at tu non educes totam urbem ad portas tuas. Neque plectitur urbs ab universalem Idololatriam, si sita fuerit in limitibus. Qua de causa? Quia dictum est: *In medio tui*. Dicit textus; non autem in limitibus; Neque tres urbes impulsæ ad Idololatriam plectuntur: Scriptum est enim: *In una*: At plectitur una, aut duæ: Scriptum est enim: *Urbium tuarum*; Tradiderunt sapientes: *In una*; una non tres; *In una*; dicit; Una non tres; aut nonnisi una, at non duæ: Quando dicit: *Urbium tuarum*: Ecce duæ. Dic: Quomodo ego explicabo: *In una*? semel, at non tribus temporibus: Dicit Rab: In uno Synhedrio; quia non faciunt in duobus, aut in tribus Synhedriis, & tribus temporibus: Dicit Rab: Vel in duobus aut in tribus Synhedriis non faciunt: Quænam est ratio Rab? Propter calvitium. Dicit Risch Lakisch: Non legimus nisi in loco uno, at in duobus aut tribus locis faciunt. R. Jochanan dicit: Non faciunt propter calvitium. Traditio similis R. Jochanan; Non plectuntur propter Idololatriam tres urbes in terra Israel; at plectuntur duæ, sc. una in Jehuda, altera in Galilæa; at duæ in Jehuda, & duæ in Galilæa, non plectuntur: Et prope limites, vel una non plectitur. Qua de causa? Ne forte audientes gentiles desolent terram Israel: Et hoc probatur ex eo quod dictum est: *In medio tui*: Dicit textus; at non in limitibus. R. Simeon exposuit rationem textus. Synhedrium magnum: Quænam est ratio sapientum qui dicunt: Et Mose super eos? Dicit textus *Num.* IX. 16. *Et congregabuntur ibi tecum. Tecum*: Et tu cum illis: Et R. Jehuda exponit *tecum* propter divinitatem; At sapientes: Dicit textus: *Et portabunt tecum onus populi, tecum*, & tu cum illis: At R. Jehuda: *Tecum. Cum illis*, qui sint tibi similes; Et sapientes: *Leviusque sit tibi; & portabunt tecum*. Eruitur & docetur synhedrium magnum a Synhedrio parvo: Tradiderunt sapientes: Dictum est ibid.: *Et remanserunt in castris duo viri*: Et alii dicunt: In arcula remanserunt: Etenim quo tempore dixit Deus S. B. Mosi: *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel*. Dixit Mose: Quomodo faciam? Si eligam sex de singulis tribubus; deprehendentur duo superflui: Si eligam quinque de singulis tribubus, deprehendentur decem deficientes: Si eligam sex ex hac tribu, & quinque ex illa tribu; Ecce introducam zelotypiam inter tribus. Quid fecit? Ele-

שנים יתירים אבדור חמשה חמשה מכל
שבט ושבט נמצאו עשר׳ חסרים אברור ששה
משבט זה וחמשה משבט זה הריני מטיל
קנאא בין השבטים מה עשה בירר ששה
ששה והביא שבעים ושנים פיתקין על שבעים
כתב זקן ושנים הניח חלק בללן ונתנן בקלפי
אמר להם בואו וטלו פיתקיכם כל מי שעלה
בידו זקן אמר כבר קידשך שמי׳ מי שעלה
בידו חלק אמר המקום אל חפץ בך אני
מה אעשה לך כיוצא ברבר אתה אומר
ולקחת חמשה חמשה שקלים לגולגולת
אמר משה כיצד אעשה להן לישראל אם
אומר לו תן לי פריונך וצא יאמר לי כבר
פראני בן לוי מה עשה הביא עשרים ושנים
אלפים פתקין ובתב עליהן בן לוי ועל
שלשה ושבעי׳ ומאתים כתב עליהן חמשת
שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להן טלו
פיתקיכם מי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר
פראך בן לוי מי שעלה בידו חמשת שקלים
אמר לו תן לי פריונך וצא רבי שמעון אומר
במחנה נשתיירו בשע׳ שאמר לו הקב״ה
למשה אספה לי שבעים איש אמרו אלדד
ומידד אין אנו ראויין לאותה גדולה אמר
הקב״ה הואיל ומיעטתם עצמיכם הריני מוסיף
גדול׳ על גדולתכם ומה גדולה הוסיף להם
שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו והם נתנבאו
ולא פסקו ומה נבואה נתנבאו אמרו משה
מת יהושע מכניס את ישראל לארץ אבא
חנין אומר משום רבי אלעזר על עיסקי
שליו הן מתנבאין עלי שליו עלי שליו רב
נחמן אמר על עיסקי גוג ומגוג היו מתנבאין
שנאמר כה אמר ה׳ אלהים האתה הוא
אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי
ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא
אותך עליהם וגומר אל תיקרי שנים אלא
שנים ואיזו הן שנים נביאים שנתנבאו בפרק
אחר נבואה אחת הוי אומר אלדד ומידד
אמר מר כל הנביאים כולן נתנבאו ופסקו
והן נתנבאו ולא פסקו מנא לן דפסקו אילימא
מדכתיב ויתנבאו ולא יספו אלא מעתה

git ſenos ſenos, & adduxit duas & ſeptuaginta ſchedas: In ſeptuaginta ſcripſit ſenex; & duas reliquit leves (ſc. ſine nomine) Immiſcuit, & immiſit in arculam: Dixit illis; venite & ſumite ſchedas veſtras. Sicui adſcenderet in ejus manus *ſenex*, dicebat: Jam te ſanctificavit Deus: Sicui adſcenderet in ejus manus ſcheda lævis, dicebat: Deus te noluit. Quid tibi faciam? Hujuſmodi tu dicis: *Accipies quinque ſiclos per ſingula capita. Num.* III. 47. Dixit Moſe quid faciam Iſraelitis? Si illi dicam: Da mihi redemtionem tuam, & abi: Reſpondebit: Jam me redemit filius Levi. Quid fecit? Adduxit duo & viginti millia ſchedarum; & in his ſcripſit *filius Levi*, & in ducentum & ſeptuaginta tribus, ſcripſit *quinque ſicli*. Immiſcuit, & immiſit in arculam. Dixit illis. Sumite ſchedas veſtras; In cujus manus adſcendebat *filius Levi*, dicebat illi. Jam te redemit filius Levi: Et in cujus manus adſcendebat quinque Sicli, illi dicebat: Da mihi redemtionem tuam; & abi. R. Simeon dicit: In caſtris remanſerunt: Quando dixit Deus S. B. Moſi: *Congrega mihi ſeptuaginta viros*. Dixerunt Eldad, & Medad; Nos digni non ſumus hac dignitate: Dixit Deus S. B. Quoniam voſmetipſos humiliaſtis, ecce ego addam dignitatem ad dignitatem veſtram; Et quam dignitatem illis addidit? Quod prophetaverint; Omnes prophetarunt, & ceſſarunt, at illi prophetarunt & non ceſſarunt: At quam prophetiam prophetarunt? Dixerunt: Moſe morietur, & Joſue introducet Iſrael in terram. Aba Chanen dicit nomine R. Elieſer. De coturnicibus prophetarunt: Venite coturnices, venite coturnices. R. Nachman dicit: De rebus Gog & Magog prophetarunt: Dictum eſt *Ezech.* XXXVIII. 17. *Hæc dicit Dominus Deus. Tu ergo ille es, de quo locutus ſum in diebus in manu ſervorum meorum prophetarum Iſrael, qui prophetaverunt in diebus illorum annorum, ut adducerem te ſuper eos &c.* Ne legas annos ſed duos. Et quinam ſunt duo prophetæ, qui prophetarunt uno tempore prophetiam unam? Dicitur: Iſti ſunt Eldad, & Medad; Dicit Mor: Omnes prophetæ prophetarunt, & ceſſarunt, at iſti prophetarunt & non ceſſarunt: Unde probatur, quod ceſſarint? Dicendum ne eſt ex eo quod ſcriptum eſt? *Et prophetarunt, & non congregati ſunt. Num.* l. c. At hinc: *Voce magna, nihil addens. Deut.* V. 22. Hic quoque non addidit. Hoc eſt non ceſſabit. At illud hic ſcriptum eſt: *Et prophetarunt*: Ibi ſcriptum eſt. Prophetarunt, & in poſterum

קול גדול ולא יסף הכי נמי דלא אוסיף הוא
אלא דלא פסק הוא אלא הכא כתיב
ויתנבאו התם כתיב מתנבאים עדיין מתנבאים
והולכים בשלמא למ״ד משה מת היינו
דכתיב אדוני משה כלאם אלא למ״ד הנך
תרתי מאי אדני משה כלאם דלאו אורח
ארעא דהוה ליה כתלמיד המורה הלכה
לפני רבו בשלמא למ״ד הנך תרתי היינו
דכתיב מי יתן אלא למ״ד משה מת מינח
הוה ניחא ליה לא סיימו קמיה מאי כלאם
אמר לו הטל עליהן צורכי ציבור והן כלין
מאיליהן . מניין להביא עוד שלשה . סוף
סוף לרעה על פי שנים לא משכחת לה אי
אחד עשר מזכין ושנים עשר מחייבין אכתי
חד הוא אי עשרה מזכין ושלשה עשר
מחייבין תלתא הוו א״ר אבהו אי אתה
מוצא אלא במוסיפין ודברי הכל ובסנהדרי
גדולה ואליבא דרבי יהודה דאמר שבעים
וא״ר אבהו במוסיפין עושין בית דין שקול
לכתחילה פשיטא מהו דתימא האי דקאמר
איני יודע כמאן דאיתי׳ דמי ואי אמר
מילתא שמעינן ליה קמ״ל דהאי דקאמר איני
יודע כמאן דליתיה דמי ואי אמר טעמא
לא שמעינן ליה אמר רב כהנא סנהדרי
שראו כולן לחובה פוטרין אותו מאי טעמא
כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא
והני תו לא חזו ליה אמר רבי יוחנן אין
מושיבין בסנהדרי אלא בעלי קומה ובעלי
חכמה ובעלי מראה ובעלי זקנה ובעלי כשפים
ויודעים בשבעים לשון שלא תהא סנהדרי
שומעת מפי התורגמין אמר רב יהודה אמר
רב אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע
לטהר את השרץ מן התורה אמר רב
אני אדון ואטהרנו ומה נחש שממית
ומרבה טומאה טהור שרץ שאינו ממית
ומרבה טומאה אינו דין שיהא טהור ולא
היא מידי דהוה אקוץ בעלמא אמר רב
יהודה אמר רב כל עיר שאין בה שנים
לדבר ואחד לשמוע אין מושיבין בה סנהדרי
ובבית׳ הוו שלש׳ וביבנה ארבע׳ רבי אליעזר
ור׳ יהושע ור׳ עקיבא ושמעון התימני דן

rum prophetabunt, & abibunt in pace. Concedatur juxta mentem illius qui dicit, Mose morietur: Hoc est quod scriptum est *Num.* loc. cit. *Domine mi Mose probibe eos*. At juxta mentem illius, qui dicit: Isti erant duo; quomodo potest dici: *Domine mi Mose probibe eos*. Est quia non consuetudo terræ: Etenim ipse erat quasi discipulus, qui docet constitutionem coram suo magistro: Concedatur juxta mentem illius, qui dicit; isti erant duo; Hoc est quod scriptum est: *Quis tribuat? Num.* ibid. At juxta mentem illius, qui dicit; Mose morietur; Quiescendo quiescat; Non cessarunt coram eo: Quid significat: *Probibe eos*? Respondit: Impone illis necessitates cœtus, & ipse per se absumentur: Et unde probatur, quod tres præterea adducantur? Tandem *ad malum ex dicto duorum*; Non invenietur; Si undecim absolvant, & duodecim condemnent; adhuc unus est; Si decem absolvant, & tredecim condemnent, tres erunt. Dicit R. Abau; Tu non invenis, nisi additos, & omnium consensu de Synhedrio magno agitur. Et hæc est sententia R. Jehuda, qui dicit: Unus & septuaginta: R. Abau: Ex additis faciunt Synhedrium æquilibratum, sicut in principio: Dicendumne est? Quid est quod dicis? Si dicat. Ignoro; consideratur ac si esset: & si dicat aliquid, ei auscultamus: Dicendum nobis est; si ille dicat: Ignoro; consideratur ac si ibi non esset; Et si dicat rationem; illi non debemus auscultare: Dicit R. Channa. Si Synhedrium vidisset, quod omnes illum condemnarent, absolvitur: Qua de causa? Quod noctu cum perficeretur judicium ut fieret illi justificatio, non erat tempus, ut considerare possent: Dicit R. Jochanan: Non constituunt in Synhedrio, nisi viros proceres, sapientes, elegantes, senes, & callentes magiam, & scientes septuaginta linguas, ne opus habeat Synhedrium, ut audiat ex ore interpretis. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Non constituunt in Synhedrio nisi qui sciat purificare reptile ex lege: Dicit Rab: Ego judicabo, & purificabo. Si serpens, qui occidit, & multiplicat immunditiem, est purus, reptile, quod non occidit, & multiplicat immunditiem non erit æquum, ut sit purum? Non est verum; eo quod consideretur ut simplex spina. Dicit R. Jehuda, dicit: In ea civitate, in qua non fuerint duo ad loquendum, & unus ad audiendum, non constituunt Synhedrium; Et in Bethel erant tres, & in Jabne erant quatuor, R. Eliezer, & R. Jehosua, & R. Akiba, & Simeon

לפניהם בקרקע . מיתיבי שלישית חכמה רביעית אין למעלה הימנה הוא דאמר כי האי תנא דתניא שנייה חכמה שילשי' אין למעל' הימנה למידין לפני חכמי' לוי מרבי דנין לפני חכמים שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי והנניא בן חכינאי רב נחמן בר יצחק מתני חמשה שמעון שמעון ושמעון חנן וחנניא רבותינו שבבבל רב ושמואל רבותי' שבארץ ישראל רבי אבא דייני גולה קרנא דארץ ישראל רבי אמי ורבי אסי דייני דפומבדיתא רב פפא בר שמואל דייני דנהרדעא רב ארא בר מניומי סבי רסורא רב הונא ורב חסרא סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא חריפי דפומבדיתא עיפה ואבימי בני רהבה אמוראי דפומבדיתא רבה ורב יוסף אמוראי דנהרדעא רב חמא נהרבלאי מתנאי רמי בר רבי אמרי בי רב הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלא רב המנונא אמרי במערבא רבי ירמיה שלחו מתם רבי יוסי בר חנינא מחכו עלה במערבא רבי אלעזר והא שלחו מתם לדברי רבי יוסי בר חנינא אלא איפוך שלחו מתם רבי אלעזר מחכו עלה במערב' רבי יוסי בר הנינא . וכמה יהא בעיר ויהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים וכו' . מאה ועשרים מאי עבידתייהו עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה ושלש שורות של עשרים ושלשה הרי תשעי' ותרתי ועשרה בטלנין של בית הכנסת הרי מאה ותרי ושני סופרים ושני חזנין ושני בעלי דינין ושני עדי' ושני זוממי' ושני זוממי זוממין הרי מאה וארבסר ותניא כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה בית דין מכין ועונשין וקופה של צדק' ניגבית בשנים ומתחלקת בשלשה ובית הכנסת ובי' המרחץ ובית הכסא רופא ואומן ולבלר וטבח ומלמד תינוקו' משום רבי עקיבא אמרו אף מיני פירא מפני שמיני פירא מאירין את העינים . רבי נחמיא אומר וכו' . תניא רבי אומר מאתים ושבעים ושבעה והתניא רבי אומר מאתים שבעים ושמונה לא קשיא הא רבי

Achathimi judicabat coram illis in solo: Oppositio; Tertia pars si fuerit sapiens si fuerit quarta pars, nihil ea erit præstantius: Hoc est quod dicit iste doctor; Etenim diversa extat traditio: Si fuerit tertia pars sapiens, nihil illa erit præstantius: Discebant coram sapientibus, Levi ex Rabi, judicabant coram sapientibus Simeon ben Azai, & Simeon ben Zuma, & Chanen Ægyptius, & Chananjah ben Chachinai; R. Nachman bar Isaach docet fuisse quinque; i. e. Simeon, Simeon, & Simeon, Chanen, & Chananjah, qui fuerunt sapientes nostri in Babylonia; Rab & Samuel sapientes nostri in terra Israel, R. Aba judices captivitatis, Charna judices terræ Israel, R. Amme & R. Asse judices Pumbeditæ, R. Papa bar Samuel judices Nahardeah, R. Ada bar Maniumi senes Syriæ, R. Huna & R. Chasda senes Pumbeditæ, R. Jehuda, R. Ina, viri acuti, & perspicaces Pumbeditæ, Ipha & Abimi filii Rahaba, doctores Amoræi Pumbeditæ, Raba & R. Joseph doctores Amoræi Nahardeah; R. Chama Naharbelai: ex Tanaim Rame bar Rabi, dixerunt discipuli R. Huna, & dicit R. Huna, dixerunt discipuli Rab; at R. Amanuna: dixerunt in occidente, R. Jeremia miserunt inde R. Joseph bar Chanina, in hoc irriserunt in occidente, R. Eliefer: Atqui inde miserunt juxta verba R. Jose bar Chanina. At contra miserunt inde R. Eliefer, in hoc irriserunt in occidente R. Jose bar Chanina. Quot esse debent in urbe, at digna sit Synhedrio? Centum & viginti &c. Centum & viginti, quomodo explicantur? Tres & viginti contra Synhedrium minus; & tres ordines erant, quorum singuli constabant tribus & viginti; Ecce duo & nonaginta, & decem otiosi Synagogæ, ecce centum & duo, & duo scribæ, & duo ministri, duo litigantes, & duo testes, & duo falsarii, & duo qui faciant mendaces falsarios, ecce centum & viginti. Atqui extat traditio; In civitate, ubi non sint hæc decem, in e non licet habitare discipulo sapientis; sc. Synhedrium flagellans, & puniens, & arca Eleemosynæ, quæ exigitur a duobus, & a tribus distribuitur, & Synagoga, & balneum, & latrina, medicus, & artifex, & libellarius, & lanius, & magister puerorum; nomine R. Akiba dixerunt; atque etiam species fructuum, quia species fructuum illuminant oculos. R. Nehemia dicit &c. Traditio. Rabi dicit: Ducenti & septuaginta septem: Atqui extat traditio: Rabi dicit: Ducenti & septuaginta octo:

Non

יהודה הא רבנן ת״ר ושמת עליהם שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות שרי אלפים שש מאות שרי מאות ששת אלפים שרי חמשים שנים עשר אלף שרי עשרות ששת ריבו׳ נמצאו דייני ישראל שבעת ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות.

פרק ב׳

כהן גדול דן ודנין אותו מעיד ומעידין אותו חולץ וחולצין לאשתו ומייבמין את אשתו אבל הוא אינו מייבם מפני שהוא אסור באלמנה מת לו מת אינו יוצא אחר המיטה אלא הן נכסין והוא נגלה הן נגלין והוא נכסה ויוצא עמהן עד פתח שער העיר דברי ר״מ רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש משום שנאמר ומן המקדש לא יצא וכשהוא מנחם אחרים דרך כל העם עוברין בזה אחר זה והממונה ממצעו בינו לבין העם וכשהוא מתנחם מאחרים כל העם אומר לו אנו כפרתך והוא אומר להן תתברכו מן השמים וכשמברין אותו כל העם מסובין על האר׳ והוא מיסב על הספסל המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו לא חולץ ולא חולצין לאשתו לא מייבם ולא מייבמין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב אמרו לו אין שומעין לו ואין נושאין אלמנותו רבי יהודה אומר נוש׳ המלך אלמנתו של מלך שכן מצינו בדוד שנשא אלמנותו של שאול שנאמר ואתנה את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך.

גמ׳. כהן גדול דן פשיטא דנין אותו איצטריכא ליה הא נמי פשיטא אי לא דיינינן ליה איהו היכי דיין והכתב התקוששו וקשו ואמר ר״ל קשט עצמך ואח״כ קשט

Non est contradictio: Hoc dicit R. Jehuda, & illud sapientes. Tradiderunt sapientes. Dictum est *Exod.* XVIII. 21. *Et pones super eos principes millium, & principes centum, & principes quinquaginta, & principes decem.* Principes millium sexcenti, principes centum sex millia, principes quinquaginta, duodecim millia, principes decem sex myriades: deprehenduntur judices Israel septem myriades, & octo millia, & sexcenti.

CAPUT II.

Sacerdos magnus judicat, & judicatur: testimonium dicit, & de eo testimonium dicitur; calceo se exuit, & alii se calceo exuunt propter ejus uxorem; & ejus uxorem alii jure leviratus ducunt; at ipse jure leviratus non ducit, quia est illi vidua interdicta. Si aliquis illi propinquus moriatur, non incedit post feretrum; at si illi se tegant, ipse se detegit; si ipse se tegat, illi se detegunt; & ipse cum eis incedit usque ad portam urbis: Verba R. Meir. Rabi Jehuda dicit: Non egreditur ex sanctuario: Dictum est enim *Levit.* XXI. 12. *Et de sanctuario non egredietur*: Et quando alios consolatur, istud observatur, ut universus populus sigillatim pertranseat; & praefectus stabat inter ipsum & populum; & quando consolationem accipiebat ab aliis, universus populus illi dicebat: Nos erimus tua expiatio; & ipse illis respondebat: Benedicti sitis de coelo. Quando edebat epulum lugubre, universus populus humi accumbebat, & ipse in sella accumbebat; Rex non judicat, neque judicatur; non dicit testimonium, neque de eo dicitur testimonium; se calceo non exuit, neque alii propter ejus uxorem calceo se exuunt; Non ducit uxorem jure leviratus, neque alii ejus uxorem ducunt jure leviratus; R. Jehuda dicit; si velit se calceo exuere, & uxorem jure leviratus ducere, memoratur in bonum: Responderunt; Illi non auscultant; neque ejus viduae nubunt; R. Jehuda dicit: Rex potest nubere viduae regis: Quod invenimus in David, qui nupsit viduae Saul. Dictum est enim II. *Sam.* XII. 8. *Deditque tibi domum heri tui, & uxores heri tui in sinum tuum.*

Gemara: Sacerdos magnus judicat; perspicuum est, quod ipsum judicent; & necesse est; Certum quoque est; si illum non judicamus, quomodo erit judex? Atqui scriptum est *Sophon.* II. 1. *Convenite, congregamini.* Et dicit Rabi Le-

אחרים אלא איידי דקא בעי למיתני מלך לא
דן ולא דנין אותו תנא נמי כ״ג דן ודנין ואי
בעירת איטא הא קמ״ל כדתניא כהן גדול
שהרג את הנפש במזיד נהרג. בשוגג גולה
ועובר על עשה ועל לא תעשה והרי הוא
כהדיוט לכל דבריו במזיד נהרג פשיטא
בשוגג גולה איצטריכא ליה הא נמי פשיטא
איצטריך ס״ד אמינא הואיל וכתיב וישב בה
עד מית הכהן הגדול אימא כל דאית ליה
תקנתא בחזרה ליגלי דלית ליה תקנתא
בחזרה לא ליגלי דתנן ההורג כהן
גדול או כהן גדול שהרג את הנפש אינו
יוצא משם לעולם אימא לא ליגלי קמ״ל
ואימא הכי נמי אמר קרא לנוס שמה כל
רוצח אפי׳ כ״ג במשמע. עובר על עשה
ועל לא תעשה. לא סגי דלא עבר הכי
קאמר אם עבר על עשה ועל לא תעשה הרי
הוא כהדיוט לכל דבריו פשיטא ס״ד אמינא
הואיל ותנן אין דנין לא את השבט ולא
את נבי׳ השקר ולא את כהן גדול אלא על
פי בית דין של שבעים ואחד ואומר רב
אדא בר אהבה כל הדבר הגדול יביאו
אליך דבריו של גדול אימ׳ כל דבריו של
גדול קמ״ל ואימ׳ הכי נמי מי כתי׳ דברי של גדול
הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש. מעיד
ומעידין אותו. מעיד והתניא והתעלמת
פעמים שאת׳ מתעלם ופעמים שאי אתה
מתעלם הא כיצד כהן והוא בבית הקברות
זקן ואינה לפי כבודו או שהית׳ מלאכה שלו
מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת
אמר רב יוסף מעיד למלך והתנן לא דן ולא
דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו אלא
אמר רבי זירא מעיד לבן מלך בן מלך
הדיוט הוא אלא מעיד בפני המלך והא אין
מושיבין מלך בסנהדרי משום יקרא דכהן
גדול אתא ויתיב מקבלי ניהליה לסהדותיה
קאי הוא ואזיל ומעיינינן ליה אנן בדיניה

Levi: Orna te ipsum, & posthæc orna alios: Si docendum erat, quod Rex non judicat, neque judicatur; docendum etiam erat, quod sacerdos magnus judicet & judicetur; & si velis dicam: Dicit nobis juxta traditionem: Si sacerdos magnus occidat animam de industria, occiditur, si imprudens, exulat, & transgreditur præceptum affirmativum, & negativum, & est sicut idiota in omnibus rebus; si de industria, occiditur; perspicuum est, quod si imprudens occidat, exulet: Hoc illi necesse est, hoc quoque perspicuum est, quod sit necesse; si putas, dicam: Quoniam scriptum est *Exod.* XXXV. 28. *Manebitque ibi, donec moriatur sacerdos magnus*. Dic, ubicunque sit reparatio in reditu, exulandum est; ubi non sit separatio in reditu, non est exulandum. Etenim legimus. Si occidat sacerdotem magnum, aut si sacerdos magnus occidat animam, inde in perpetuum non egredietur: Dic: non exulandum est; dicit nobis, & dic pariter in hoc loco, dicit textus: *Ut fugiat illuc omnis homicida*. Vel sacerdos magnus comprehenditur. Si violet præceptum affirmativum, & præceptum negativum: Non satis est, quod non violet; Sic dicit; si violet præceptum affirmativum, & præceptum negativum, ecce reputatur sicut idiota in cunctis rebus: Perspicuum est, si putas, dicam, quoniam legimus: Non judicant tribum, neque pseudoprophetam, neque sacerdotem magnum nisi ex dicto Synhedrii unius & septuaginta; & dicit Rabi Ada bar Ahaba: *Quicquid magnum erit referent ad te*. *Exod.* XVIII. 22. Res magni; dic; omnes res magni, dicit nobis; & dic pariter: Num scriptum est; res magni? *Quod magnum erit;* scriptum est: *Quod magnum erit* simpliciter. Testatur, & de eo testantur. Testatur: Atqui extat traditio: *Et absconditum fuerit:* Aliquando tibi erit absconditum, & aliquando tibi non erit absconditum. Quomodo? Sacerdos, & ipse fuerit in domo sepulchrorum, senex, & non sit juxta decorem suum, aut ejus opus sit majus, quam opus socii sui: Idcirco dictum est: *Et fuerit absconditum*. Dicit R. Jose: Testatur de rege; Atqui legimus: Non judicat, neque judicatur: Non testatur, neque de eo testantur: At dicit R. Zira; testatur de filio regis, filius regis est idiota: At testatur coram rege; at non faciunt assidere regem in Synhedrio propter honorem sacerdotis magni, si veniret, & vellet assidere, poterant eum recipere testem; si veniat nos debemus considerare ejus ju-

גופא אין מושיבין מלך בסנהדרין ולא מלך
וכהן גדול בעיבור שנה מלך בסנהדרי דכתב
לא תענה על ריב לא תענה על רב לא
מלך וכהן גדול בעיבור שנה מלך משום
אפסניא כהן גדול משום צינה אמר רב
פפא שמע מינה שתא בתר ירחא אזיל איני
והא הנך שלש׳ רועי בקר דהוו קיימי
ושמעינהו רבנן דקאמרי חד אמר אם בכיר
ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר ואם לאו
לית דין אדר וחד אמר אם תור בצפר בתלג
ימות ובטיהרא בטול תאינ׳ ידמוך ישלח
משכיה דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר
וחד אמר אם קידום תקיף לחדא יהא יפח
בלועך נפיק לקיבליה דין הוא אדר ואם
לאו לית דין אדר ועברוה רבנן לההיא
שתא ותסברא רבנן ארעוותא סמוך אלא
רבנן אחושבניהו סמוך ורועי בקר איסתיועי
הוא דאיסתייע׳ מילתייהו. חולץ וחולצין
כו׳. קא פסיק ותני לש׳ מן האירוסין ולש׳
מן הנישואין בשלמ׳ מן הנישואין הוי עשה
ולא תעשה ואין עושה דוחה לא תעשה
ועשה אלא מן האירוסין אמאי יבא עשה
וידחה לא תעשה גזירה ביאה ראשונה אטו
ביאה שנייה תניא נמי הכי אם קדמו ובעלו
ביאה ראשונה קני ואסור לקיימן בביאה
שנייה. מת לו מת כו׳. תנו רבנו ומן המקדש
לא יצא לא יצא עמהם אבל יוצא הוא
אחריהן כיצד הן נכסין והוא נגלה הן ניגלין
והוא נכסה. ויוצא ער פתח כו׳. שפיר
קאמר רבי יהודה אמר לך רבי מאיר אי הכי
לביתו נמי לא אלא הכי קאמר מן המקדש
לא יצא מקדושתו לא יצא וכיון דאירת
ליה הכירא לא אתי למינגע ור׳ יהודה אגב
מרדיה דילמ׳ מקרי ואתי ונגע. כשהוא
מנחם. ת״ר כשהוא עובר בשורה לנחם

judicium. Repetitur propositio: Non faciunt assidere regem in Synhedrio, neque regem, neque sacerdotem magnum in intercalatione anni; Neque regem in Synhedrio; Scriptum est enim *Exod.* XXIII. 2. *Non respondebis in contentione; Non respondebis* contra magistrum. Non assidebit rex, neque sacerdos magnus in intercalatione anni. Rex propter stipendia annua, & sacerdos magnus propter frigus. Dicit Rabi Papa: Hinc intelligitur; Annus post lunam incedit: Nonne? Ecce tres pastores gregis illum constituerunt, & illis auscultarunt sapientes, qui dixerunt: Alter dixit; Quando primitivum & serotinum simul germinat, hic erit Adar, si minus, hic non erit Adar. Et alter dixit: Si bos mane in nive moriatur, & in meridie in umbra ficus dormiat, & demittat pellem suam, iste erit Adar, si minus, iste non erit Adar. Et alter dixit. Si eurus crescat vehementer, & cum inflet in maxillam, ex adverso exeat, iste erit Adar, si minus non erit Adar; Et intercalarunt sapientes illum annum; & probabiliter sapientes juxta suam sententiam fecerunt; & sapientes innixi sunt supputationi; & pastores bovum auxilio fuerunt. Se calceo exuit, & se calceo exuunt alii &c. Ecce deciditur, & docetur. Atqui extat traditio, non est discrimen inter desponsatas, & nuptas: Concedatur ex nuptis, in quibus est præceptum affirmativum, & præceptum negativum; at præceptum affirmativum non pellit præceptum negativum, & præceptum affirmativum. At ex desponsatis qua de causa? Veniat præceptum affirmativum, & pellat præceptum negativum. Decretum est de primo concubitu, propter concubitum secundum est traditio; ita pariter si antevertat, & concumbat cum ea primo concubitu acquirit; & vetitum est confirmare secundo concubitu: Si propinquus sibi moriatur &c. Tradiderunt sapientes; *& de sanctuario non egredietur*. Non egredietur, cum eis, at egredietur post eos. Quomodo: Si illi se tegant, ipse se detegat, si ipse se detegat, illi se tegant: Et egredietur usque ad portam &c. Recte se habet, quod dicit R. Jehuda: Tibi dicit Rabi Meir; Si ita est; ne domum quidem se conferet; At ita dicit: *De sanctuario non egredietur*. De ejus sanctitate non egredietur; Quando habeat notitiam; non veniet ad tangendum; & R. Jehuda; Cum ille sit mœrore afflictus, fortasse per accidens veniet & tanget. Quando consolatur: Tradiderunt sapientes: Quando

את אחרים סגן ומשוח שעבר בימינו וראש
בי׳ אב ואבילי׳ וכל העם משמאלו וכשהוא
עומד בשורה ומתנחם מאחרי׳ סגן מימינו
וראש בירת אב וכל העם משמאלו אבל
משוח שעב׳ לא אתי גביה מאי טעמ׳ חלשא
דעתיה סבר קא הדי בי אמר רב פפא שמע
מינה מהא מתניתא תלת שמע מינה היינו
סגן הי נו ממונה ושמע מינה אבלים עומדין
וכל העם עוברין ושמע מינה אבלים לשמאל
חמנחמין הן עומדין תנו רבנן בראשונה היו
אבלים עומדין וכל העם עוברין והיו שתי
משפחות בידושלים מתגרות זו בזו זארת
אומרת אני עוברת תחילה וזאת אומרת
אני עוברת תחילה התקינו שיהו העם
עומדין ואבלי׳ עוברין. חזר והלך וסיפר
סימן. אמר רמי בר אבא החזיר רבי יוסי
את הדבר ליושנו בציפורי שיהיו אבלי׳ עומדין
וכל העם עוברין ואמר רמי בר אבא התקין
רבי יוסי בציפורי שלא תהא אשה מהלכת
בשוק ובנה אחריה משום מעשה שהיה
ואמר רמי בר אבא התקין רבי יוסי בציפורי
שיהיו נשים מספרות בבית הכסא משום
ייחוד אמר רבי מנשיא בר עות שאילית
את רבי יאשיה רבה בבית עלמין דהוצל
ואמר לי אין שורה פחותה מעשרה בני
אדם ואין אבילים מן המניין בין שאבלים
עומדין וכל העם עוברין בין שאבלים עוברין
וכל העם עומדין. כשהוא מתנחם כו׳.
איבעיא להו כי מנחם הוא אחריני היכי
אמר להו ת״ש והוא אומר תתנחמו היכי
דמי אילימא כי מנחמי אחריני לדידיה אמר
להו איהו תתנחמו נחשא קא רמי להו
אלא כי מנחם אחריני אמר להו התתנחמו
שמע מינה. מלך לא דן כו׳. אמר רב יוסף
לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית
דוד דן ודנין אותן דכתיב בית דוד כה אמר

do transit per seriem, ut consoletur alios, Sagan, & sacerdos unctus, qui remotus est, ad ejus dextram, & princeps domus patris, & lugentes, & universus populus ad ejus sinistram, & quando consistit in serie, & consolationem accipit ab aliis, Sagan ad ejus dextram, & princeps domus patris, & universus populus ad ejus sinistram, at sacerdos unctus, qui remotus est, non venit ad eum: Qua de causa? Quia infirmata est ejus mens, & putat, quod ipse lætetur. Dicit R. Papa: Ex hac Misna tria intelliguntur quis sit Sagan, & quis sit præfectus, & intelligitur, quod lugentes consistant, & universus populus pertranseat, & intelligitur, quod lugentes ad sinistram consolantium consistant: Tradiderunt sapientes: Olim lugentes consistebant, & universus populus pertransibat; & fuerunt duæ familiæ Hierosolymæ, quæ se mutuo accusabant; illa dicebat, ego prima pertransibo, & hæc dicebat, ego prima pertransibo; Statuerunt, ut populus consisteret, & lugentes pertransirent. ח׳זר והלך וסיפר signum. Dicit Rame bar Aba: Restituit R. Jose rem in pristinum statum in Tsippori, ubi lugentes consistebant, & universus populus pertransibat; & dixit Rame bar Aba; Statuit R. Jose in Tsippori, ne mulier incederet per forum, & post eam ejus filius, propter factum, quod contigit; & dicit Rame bar Aba; Statuit R. Jose in Tsippori, ut fœminæ numerarentur in latrina propter solitarium. Dicit R. Menasia bar Hoth; Quæsivi a R. Josia Raba in Beth Almin Duzal. Respondit mihi. Series non est minor decem hominibus, & in his lugentes non annumerantur; sive lugentes consistant, & universus populus pertranseat, sive lugentes pertranseant, & universus populus consistat. Quando consolationem accipit &c. Quæsitum est: Quando consolatur alios? Dixit illi: Veni & audi: Ille dicebat: Consolamini: Quomodo intelligitur; quomodo erat? Dicendumne est, quando ipsum alii consolabantur? Dicebant illis: Consolamini Augurium illis augurabatur. At quando consolabatur alios, dicebat illis. Consolamini: Hinc intelligitur: Rex non judicat &c. Dicit R. Joseph: Non legimus nisi de regibus Israel, at reges domus David judicant, & judicantur: Scriptum est enim *Hierem.* XXI. 12. *Domus David; hæc dicit Dominus; judicate mane judicium:* Si non judicentur, quomodo erant judices? Pariterque scriptum est *Sophon.* II. I. *Convenite, congregamini*. Et dicit R. Levi. Or-

יי׳ דינו לבקר משפט ואי לא דיינינן ליה
אינהו היכי דייני והכתיב התקוששו וקושו
ואמר ר״ל קשט עצמך ואחכ קשט אחרים
אלא מלכי ישראל מ״ט לא משום מעש׳
שהיה בעבדיה דנאי מלכא קטל נפשא
אמר להו שמעון בן שטח לחכמי׳ תנו
עיניכ׳ בו ונדוננו שלחו ליה עבדך קטל
נפש׳ שדריה להו שלחו ליה הא אנת נמי
להכא והועד בבעליו אמרה תור׳ יבא בעל
השור ויעמו׳ על עורו אתא ויתיב אמר לו
שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליך
ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא
לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד
שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב
וגומר אמר לא כשתאמר אתה אלא כמה
שיאמרו חביריך נפנה לימינו כבשו פניהם
בקרקע נפנה לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע
אמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות
אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד
בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו באותה
שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו לא
מעיד ולא מעידין אותו. לא חולץ ולא
חולצין וכו׳. איני והאמר רב אשי אפילו
למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו
מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו
מחול שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא
אימתו עליך מצוה שאני. ואין נושאין כו׳.
תניא אמרו לו לרבי יהודה נשיא הראויות
לו מבירת המלך ומאי ניהו מירב ומיכל
שאלו תלמידיו את רבי יוסי היאך נשא דוד
שתי אחיות בחייהן אמר להן מיכל אחר
מיתת מירב נשאה רבי יהושע בן קרחה
אומר קירושי טעות היו לו במירב שנאמר
תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי
לי במאה ערלות פלשתים מאי תלמודא
אמר רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי
מאי קידושי טעות דכתיב והיה האיש אשר

Orna teipsum, ut deinde ornes alios. At reges Israel, qua de causa non? Propter factum, quod contigit propter servum Jannai regis, qui occidit animam. Dixit R. Simeon ben Sethach sapientibus; conjicite vestros oculos in eum, & judicate: Miserunt ad eum: Servus tuus occidit animam, emitte illum, miserunt ad eum; Tu quoque huc veni, & perhibe testimonium. De ejus dominis dicit lex. *Veniet dominus bovis;* & stabit pro bove suo, venit, & assedit: Dixit Simeon ben Schetach Jannai regi; Consiste, & testare de te; Non coram nobis tu consistes, sed coram eo, qui dixit: Et fuit mundus: tu consistes. Dictum est enim: *Et stabunt duo viri, quorum lis est &c.* Respondit illi; Non sicut tu dicis, sed sicut dicunt socii tui. Cum respexisset ad dextram, subjecerunt facies suas in terram; Cum respexisset ad sinistram, subjecerunt facies suas in terram: Dixit illis Simeon ben Schetach: Viri cogitationum vos estis, veniat dominus cogitationum, & ultionem sumat de vobis: Statim veniens Gabriel dejecit eos in solum, & mortui sunt: ea hora dixerunt; Rex non judicat, neque judicatur, neque testatur, neque alii de eo testantur. Calceo se non exuit, neque ejus causa alii se calceo exuunt &c. Itane? Atqui dicit R. Asse, vel juxta mentem illius qui dicit: Si princeps condonet honorem suum, honor ejus condonatus est; si rex condonet honorem suum, honor ejus condonatus non est: Dictum est enim *Deut.* XVII. 15. *Ponendo pones super te regem.* Ut ejus timor sit super te: In præcepto differens est. Neque nubunt &c. Traditio: Dixerunt τῷ Rabi Jehuda. Poterit ducere eas, quæ sibi dignæ fuerint, ex domo regis; & quænam sunt? Mirab, & Michol: Quæsierunt discipuli a R. Jose: Quomodo duxit David duas sorores, dum ambæ viverent? Respondit illis. Michol post mortem Merob, nupsit. R. Jehosua ben Korcha dicit: Sponsalia per errorem fecit cum Merob: Dictum est enim 2. *Sam.* III. 14. *Redde uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputiis Philistæorum.* Quænam est hæc doctrina? Dicit R. Papa: Michol est uxor mea, at non Merob uxor mea: Quænam sunt sponsalia per errorem? Scriptum est 1. *Sam.* XVII. 25. *Virum ergo, qui percusserit eum, ditabit eum rex divitiis magnis &c.* Abiit & eum occidit: Mutuum est tibi apud me: & qui desponsat mutuo, non est desponsatio; Abiens dedit illam τῷ Adariel: Scriptum est enim ibid. XVIII. 19. *Factum est autem* tem-

יכנו יעשרנו המלך עושר גרול ונומר אזל
קטליה אמר ליה מלוה אית לך גבאי
והמקרש במלוה אינה מקורשת אזל יהבה
לעדריאל דכתיב ויהי בעת תת את מירב
בת שאול לדוד אמר ליה אי בעית ראתן לך
מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים
אזל אייתי ליה אל׳ מלוה ופרוטה אית לך
גבאי שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה
ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה
ואיבעית אימא דכולי עלמא מלוה ופרוטה
דעתיה אפרוטה שאול סבר לא חזי ולא
מידי ודוד סבר חזי לכלבי ושונרי ורבי יוסי
האי חנת את אשתי את מיכל מאי דריש
ביה רבי יוסי לטעמיה דתניא רבי יוסי היה
דורש מקוראות מעורבין כתיב ויקח המלך
את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה
לשאול את ארמוני ואת מפיבושת ואת
חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל
המחולתי ונומר וכי לעדריאל נתנה והלא
לפלטי בן ליש נתנה דכתיב ושאול נתן
את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש
ונומר אלא מקיש קידושי מירב לעדריאל
לקידושי מיכל לפלטי מה קידושי מיכל
לפלטי בעבירה אף קידושי מירב לעדריאל
בעבירה ורבי יהושע בן קרחה נמי הכתיב
את חמשת בני מיכל בת שאול וכי מיכל
ילדה ולא מירב ילדה אמר לך מירב ילדה
ומיכל גידלה לפיכך נקראו על שמה ללמדך
שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו
הכתוב כאילו ילדו. חנינא קרא יוחנן ואשתו
אלעזר וגאולה ושמואל בלימודו סימן. רבי
חנינא אומר מהכא ותקראנה לו השכנות
שם לאמר יולד בן לנעמי וכי נעמי ילדה
והלא רות ילדה אלא רות ילדה ונעמי גידלה
לפיכך נקרא על שמה ר׳ יוחנן אמר מהכא
ואשתו היהודית ילדה את ירד אבי גדור ונומר
אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח לו

tempus, cum deberet dari Merob filia Saul David. Dixit illi, si vis ut tibi detur Michol, abi & affer mihi centum præputia Philistæorum; Abiens illi attulit: Dixit illi: Mutuum, & pruta est tibi apud me; Saul putabat mutuum & prutam esse propter mutuum; & David putabat mutuum, & prutam esse propter prutam: & si vis dicam; omnes putant mutuum & prutam esse propter prutam. Saul putabat *hæc præputis*. Nihil esse reputanda; Et David putabat esse convenientia canibus & felibus. Et R. Isse, hunc textum: *Redde uxorem meam Michol*: quomodo exponit R. Jose? Juxta mentem suam. Etenim extat traditio: R. Jose exponebat textus confusos: Scriptum est enim 2. *Sam*. XXI. 8. *Tulit ergo rex duos filios Respha quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth, & quinque filios Michol filiæ Saul, quos generarat Hadrieli, qui fuit de Molathi &c.* Num Hadrieli data est? Atqui Phlathi filio Lais data est: Scriptum est enim 1. *Sam*. XXV. 44. *Saul autem dedit Michol filiam suam uxorem David, Phalti filio Lais &c.* At æquiparat sponsalia Moreb cum Hadriel sponsalibus Michol cum Phalti; sicut sponsalia Michol cum Phalti facta sunt in peccato, ita pariter sponsalia Merob cum Hadriel facta sunt in peccato, & R. Jehosua ben Korcha; pariter scriptum est: *Et quinque filios Michol filiæ Saul*. Num Michol peperit? At Merob peperit. Tibi dicit; Merob peperit, & Michol educavit, idcirco ejus nomine appellati sunt; ut doceare, siquis educet pupillum in domo sua, quod imputetur illi perinde ac illum pepererit signum חנינא קרא יוחנן ואשתו אלעזר ונאולה ושמואל בלימורו R. Chanina dicit: Hinc probatur: *Vicinæ autem congratulantes ei & dicentes: Natus est filius Noemi. Ruth* IV. 17. Num Noemi eum peperit? Atqui Ruth peperit, & Noemi educavit, ideoque ejus nomine vocatus est. R. Jochanan dicit: Hinc probatur: *Uxor quoque ejus Judaida peperit Jared patrem Gedor*. 1. *Paral*. IV. 18. *Hi autem filii Bethiæ filiæ Pharaonis, quam accepit Mered*. Ibid. Mered, iste est Caleb; & cur vocatus fuit nomine Mered? Quia rebellavit contra consilium exploratorum: Num ejus filia peperit? Atqui Jocabed peperit; At Jocabed peperit, & Bethia educavit, ideoque ejus nomine vocatus est. R. Acha dicit: Hinc probatur. *Redemisti in brachio populum tuum, filios Jacob, & Joseph*. *Psalm*. LXXVII. 16. Num Joseph generavit? Atqui Jacob generavit: At Jacob generavit

מרד מרד זה כלב ולמה נקרא שמו מרד שמרד בעצת מרגלים וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לפיכך נקרא על שמה ר"א אמר מהכא גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד אלא יעקב ילד ויוסף כילכל לפיכך נקראו על שמו א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו שנאמר ואלה תולדות אהרן ומשה וכתיב אלה שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם וכי היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם אמר רב יהודה שפדאו מצער גידול בנים והיינו דכתיב לא עתה יבוש יעקב וגו' לא עתה יבוש יעקב מאביו ולא עתה פניו יחוורו מאבי אביו כתיב פלטי וכתב פלטיאל אמר רבי יוחנן פלטי שמו ולמה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מן העבירה מה עשה נעץ חרב בינו לבינה אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה והכתיב וילך אתה אישה שנעשה לה כאישה והכתיב הלך ובכה על מצוה דאזיל מיניה עד בחורים שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה אמר רבי יוחנן תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז דכתיב ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת מאי וילפת אמר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות תוקפו של בועז ענותנותו של פלטי בן ליש כדאמרן אמר לבי יוחנן מאי דכתיב רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה רבות בנות עשו חיל זה יוסף ובועז ואת עלית על כולנה זה פלטי בן ליש אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מאי דכתיב שקר החן והבל היופי שקר החן זה יוסף והבל היופי זה בועז יראת יי' היא תתהלל זה פלטי בן ליש דבר אחר שקר החן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של יהוש' יראת יי' היא תתהלל זה דורו של חזקיה

vit, & Joseph nutrivit, ideoque ejus nomine vocati sunt. Dicit R. Samuel bar Nachmani; Dicit R. Jonathan: Qui docet socium suum legem, imputatur illi, a textu perinde ac eum genuerit: Dictum est enim *Num.* III. 1. *Hæ sunt generationes Aharon, & Mose:* Pariterque scriptum est ibid. *Et hæc nomina filiorum Aharon.* Ut tibi dicat: Aharon genuit, & Mose docuit, ideoque ejus nomine vocati sunt. *Propter hoc hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham. Isai.* XXIX. 22. Quid hinc invenimus de Jacob, quod redemerit Abraham? Dicit R. Jehuda; Redemit ab afflictione magna filios: Hinc est, quod scriptum est: *Non modo confundetur Jacob &c.* Ibid. Non modo confundetur Jacob a patre suo, neque modo facies ejus pallescant a patre patris sui. Scriptum est Phlati, & scriptum est Phalathiel. Dicit R. Jochanan: Phlati est nomen ejus, & cur vocatus est nomine Phalathiel? Quia liberavit eum Deus a peccato. Quid fecit? Infixit gladium inter se & illam, dicens; Qui dederit operam in hoc, perfodietur hoc gladio; Hinc scriptum est: *Sequebaturque eam vir suus. 2. Sam.* III. 16. Factus est illi quasi suus maritus. Pariterque scriptum est: *Incedens plorabat*: Ibid. propter præceptum, quod veniebat ab ea: *Usque ad Baburium.* Ibid. Facti sunt ambo quasi socii; neque gustarunt gustum concubitus. Dicit R. Jochanan: Fortitudo Joseph fuit humilitas Boaz, fortitudo Boaz fuit humilitas Phalthi filii Lais: Fortitudo Joseph fuit humilitas Boaz; scriptum est enim *Ruth* III. 8. *Et ecce nocte jam media expavit homo, & conturbatus est:* Quid conturbatus est? Dicit Rab: Facta est ejus caro, sicut capita raparum. Fortitudo Boaz fuit humilitas Phalthi filii Lais, uti diximus. Dicit R. Jochanan: Cur scriptum est *Prov.* XXXI. 29. *Multæ filiæ congregaverunt divitias, & tu supergressa es universas. Multæ filiæ congregaverunt divitias:* Hic est Joseph & Boaz: *Et tu supergressa es universas.* Hic est Phalthi filius Lais. Dicit R. Samuel bar Nachman, dicit R. Jonathan: Cur scriptum est ibid.? *Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Fallax gratia,* hic est Joseph, *& vana pulchritudo:* Hic est Boaz. *Mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.* Hic est Phalthi filius Lais. Alia expositio. *Fallax gratia:* Hæc est generatio Mosis: *Et vana est pulchritudo.* Hæc est generatio Jehosua; *Timens Dominum, ipsa laudabitur:* Hæc est generatio Ezechia. Alia

דבר אחר שקר החן זה דורו של משה ויהושע והבל היופי זה דורו של חזקיהו יראת יי' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה בר' אילעאי אמרו עליו על רבי יהודה ורבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה.

מתני' מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו רבי יהודה אומר אם רוצה לצאת אחר המיטה יוצא שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר והמלך הולך אחר המיטה אל לא היה הדבר אלא לפיים את העם כשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש.

גמ'. תנו רבנן מקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה יוצאת לפני המיטה יוצאות רבי יהודה אומר לעולם נשים לפני המיטה יוצאות שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמ' והמלך דוד הולך אחר המטה אמרו לו לא היה הדבר אלא לפיים את העם ונתפייסו שהיה דוד יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים ויוצא מבין הנשים ונכנס לבין האנשים שנ' וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר דרש רבא מאי דכתיב ויבא כל העם להברות את דוד כתיב להכרות וקרינן להברות בתחלה להכרותו ולבסוף להברותו אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה רבי יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהן מקרא אחד דרשו ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאן דאמר לא מיחה הכי קאמר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאי טעמ' לא מחית כנפול לפני בני עולה נפלת ומאן דאמר לא מיחה ולא נענה איתמהויי מתמה הכמות נבל ימות ידיך לא אסורות

Alia expositio: *Fallax gratia:* Hæc est generatio Mosis & Jehosua; *& vana est pulcbritudo:* Hæc est generatio Ezechia: *Timens Dominum ipsa laudabitur:* Hæc est generatio R. Jehuda bar R. Elai: Dixerunt de R. Jehuda, & de R. Elai, quod haberent sex discipulos, qui se uno pallio tegebant, & operam dabant legi.

Misna. Si propinquus sibi moriatur, non egreditur de porta sui palatii; Rabi Jehuda dicit; si velit egredi post feretrum poterit egredi; quod ita invenimus, quod David incesserit post feretrum Abner; Dictum est enim 2. *Sam.* III. 31. *Et rex incessit post ejus feretrum*. Responderunt illi. Hoc non factum est nisi ut satisfieret populo: Quando ei epulum præbetur, universus populus accumbit humi, at ipse sedet super lecto.

Gemara. Tradiderunt sapientes: Ubi solent mulieres prodire post feretrum, prodibunt; si ante feretrum, prodibunt; R. Jehuda dicit: Semper fœminæ incedere solent ante feretrum; Ita enim invenimus de David, qui prodiit post lectum Abner: Dictum est enim: *Et rex incessit post ejus feretrum*. Dixerunt illi: Hoc factum est; ut satisfieret populo; & satisfactum est; eo quod David prodierit ex inter viros, & ingressus est inter mulieres, & prodierit ex inter mulieres, & ingressus est inter viros; Dictum est enim ibid. *Et cognovit omnis populus, & universus Israel, quoniam non actum fuisset a rege, ut occideretur Abner*. Inquirit Raba: Cur scriptum est ibid.? *Cumque venisset universus populus ut cibum caperet cum David*. Scriptum est: Ut doleret: Et nos legimus: *Ut cibum caperet*; In principio ut doleret; & in fine *ut cibum caperet*. Dicit R. Jehuda; dicit Rab: Quade causa punitus est Abner? Quia poterat cohibere Saul, & non cohibuit: R. Isaach cohibuit; at non exauditus est. Et ambo eundem textum exponunt: *Et lugens David Abner, dixit: Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner; Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati*. Ibid. Qui dicit; non cohibuit, sic dicit: *Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati:* Qua de causa non cohibuit? *Sicut cadere solent filii iniquitatis, sic corruisti:* Et qui dicit; Non cohibuit, neque exauditus est; admirationis causa dicit. Sic dicit: *Nequaquam ut mori solent ignavi; Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati:* Postquam cohibendo cohi-

ורגליך לא נחשתים מכרי מחויי מחי היאך
כנפל לפני בני עולה נפלת למאן דאמר
מיחה מאי טעמא איענש אמר רב נחמן
ברבי יצחק ששהא מלכות בית דוד שתי
שנים ומחצה . וכשמברין אותו כו׳ . מאי
דרגש אמר עולא ערסא דגדא אל רבנן
לעולא מי איכא מידי דעד האידנא לא
אותביניה והשתא מותבינן ליה מתקיף לה
רבא מאי קושיא דילמא מידי דהוה אאכילה
ושתייה דעד האידנ׳ לא אכילניה ולא
אשקיני׳ השתא קא מוכלינן ליה וקא משקינן
ליה אלא אי קשיא הא קשיא דרגש אינו
צריך לכפותו אלא זוקפו ואי ס״ד ערסא דגדא
אמאי אינו צריך לכפותו והתניא הכופה
את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא
כל מיטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה
מאי קושיא דילמא מידי דהוה אמיטה
מיוחדת לכלים דקתני אם היתה מיוחדת
לכלים אינו צריך לכפותה אלא אי קשיא הא
קשיא רשב״ג אומר דרגש מתיר קרביטין
והוא נופל מאיליו ואי סלקא דעתך ערסא
דגדא קרביטין מי אית ליה אלא כי אתא
רבין אמר אמר לי ההוא מרבנן ורב תחליפא
שמיה דהוה שכיח בשוקא אגילדאי ואמר
ליה מאי דרגש ערסא דצלא אמר רבי ירמיה
אמר רבי יוחנן דרגש סירוגו מתוכו מיטה
סירוגה מעל גבה מיתיבי כלי עץ מאימתי
מקבלין טומאה המיטה והעריסה משישופס
בעור הדג ואי מיטה מסורגת היא מעל גבה
למה לי שיפת עור הדג אלא הא והא מתוכו
מיטה אעולי ואפוקי בבזיוני דרגש אעולי
ואפוקי באבקתא אמר רבי יעקב אמר רבי
יהושע בן לוי הלכה כרשב״ג אמר ר׳ יעקב בר
אמי שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו .

מתני׳ . ומוציא למלחמת הרשות על
פי בית דין של שבעים ואחד ופורץ לעשות
לו דרך ואין ממחה בידו דרך המלך אין
לו שיעור וכל העם בוזזין ונותנין לו והוא
נוטל בראש .

גמ׳ . תנינא חדא זימנא אין מוציאין
למלחמת׳ הרשות אלא על פי ב״ד של שבעים

cohibuit; Quomodo? *Sed sicut cadere solent filii iniquitatis, sic corruisti*. Qui dicit: Cohibuit: qua de causa punitus est? Dicit R. Nachman bar R. Isaach: Quia retardavit regnum domus David biennio cum dimidio: Quando ei epulum præbetur &c. Quodnam est דרגש? Dicit Hula: Lectus bonæ fortunæ. Dixerunt sapientes τῷ Hula: Quid erat? Propterea quod hactenus ibi non sederat; & nunc in eo facimus assidere; Objecit illi Raba: Quænam est objectio? Propterea quod ibi hactenus non comedit, neque bibit, ibi illum; non cibavimus, neque potum præbuimus; At nunc ibi illum cibamus, & potum præbemus; At si est objectio, hæc est objectio. Stratum non opus est inclinare, sed elevabitur; Si putas quod sit lectus bonæ fortunæ; qua de causa non opus est illum inclinare? Atqui extat traditio: Inclinabit lectum suum, non lectum suum duntaxat, sed omnes lectos quos habet domi suæ, inclinabit. Quænam est objectio? Fortasse quod ille sit lectus peculiaris pro vasis; si vero fuerit locus peculiaris pro vasis, non est opus inclinare; At si est objectio, hæc est objectio: Raban Simeon ben Gamaliel: Stratum, si solvantur laqueoli, sponte cadit; Si putas quod sit lectus fortunæ, quomodo sunt ipsi laqueoli? Quando venit Rabin: dixit: Mihi dixit, unus ex sapientibus; & Rab Tachalipha vocabatur; quod eum invenerit in platea Agildai, & ei dixit: Quid est דרגש? Lectus coriaceus. Dicit R. Jeremia, dicit R. Jochanan: דרגש in ejus medio internectunt: Lectum supra internectuunt. Objectio: colligatur vasa lignea quandonam recipiunt immunditiem? Lectus, & lectulus quando colligatur pelle piscis; si lectus internectatur ad superiorem partem, quid refert si pelle piscis? At utrumquæ in ejus medio. Inducunt, & educunt funibus; stratum inducunt & educunt laqueolis. Dicit R. Jacob, dicit R. Jehosua ben Levi; Constitutio est juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel. Dicit R. Jacob bar Amme. Postquam eum collegerit, educunt elevatum, & satis erit.

Misna: Egreditur ad bellum arbitrarium ex dicto Synhedrii unius & septuaginta, & perrumpit, ut faciat sibi viam, & nemo contradicit: Viæ regiæ non est mensnra: & universus populus spolia detracta ipsi offert, & ipse princeps partem capit.

Gemara. Legimus: Quodam tempore non egrediebantur ad bellum arbitrarium, nisi

ואחד איירי דתנא כל מילי דמלך חנא נמי
מוציאין למלחמת הרשות אמר רב יהודה
אמר שמואל כל האמור בפרשת מלך מלך
מותר בו רב אמר לא נאמרה פרשה זו אלא
לאיים עליהם שנאמר שום חשום עליך מלך
שתהא אימתו עליך כתנאי רבי יוסי אומר
כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו רבי
יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כדי
לאיים עליהם שנאמ׳ שום תשים עליך מלך
שתהא אימתו עליך וכן היה ר׳ יהודה אומר
שלש מצות נצטוו ישראל׳ בכניסת׳ לארץ
להעמיד להם מלך ולהכרי׳ זרעו של עמלק
ולבנות להם בית הבחירה רבי נהוראי אומר
לא נאמרה פרשה אלא כנגר תרעומתן שנ׳
ואמרת אשימה עלי מלך וגו׳ תניא רבי
אליעזר אומר זקנים שבדור כהוגן שאלו שנ׳
תנה לנו מלך לשופטינו אבל עמי הארץ
שבהן קילקלו שנאמר והיינו גם אנהנו ככל
הגוים ושפטינו מלכינו ויצא לפנינו תניא
רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל
בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית
זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירת
ואיני יודע איזה מהן תחילה כשהוא אומר
כי יד על כס יה מלהמה לי׳׳ בעמלק הוי
אומר להעמיד להם מלך תהילה ואין כסא
אלא מלך שנאמר וישב שלמה על כסא
למלך ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית
הבחירה תחלה או להכרית זרעו של עמלק
תחלה כשהוא אומר והיה בהניח לכם מכל
אויביכם והיה המקום אשר יבחר יי׳ וגומר
הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחלה
וכן בדוד הוא אומר ויהי כי ישב המלך דוד
בביתו ויי׳ הניח לו מסביב וכתיב ויאמר
המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי ישב
בבית ארזים וגומר אמר ריש לקיש בתחילה
מלך שלמה על העליונים שנאמר וישב שלמה
על כסא יי׳ ולבסוף מלך על התחתונים

nisi ex dicto Synhedrii unius & septuaginta. Iste qui docet omnia hæc de rege, docet pariter, quod possit egredi ad bellum arbitrarium. Dicit R. Jehuda; dicit Samuel: Quodcunque dicitur in sectione regis, permissum est regi; Rab dicit: Non memorata est hæc sectio, nisi ut eos perterrefaceret: Dictum est enim: *Ponendo pones super te regem*. Ut ejus timor sit super te; Juxta mentem horum doctorum. R. Jose dicit: Quodcunque dicitur in sectione regis, regi permissum est. R. Jehuda dicit: Non memorata est hæc sectio, nisi ut illos perterrefaceret: Dictum est enim: *Ponendo pones super te regem:* Ut ejus timor sit super te; & similiter R. Jehuda dicit: Tria præcepta data sunt Israelitis in ingressu in terram, ut statuerent sibi regem, ut exterminarent semen Amalech, atque ut ædificarent domum electam. R. Nehorai dicit: Non memorata est hæc sectio nisi contra murmurationes: Dictum est enim *Deut.* XVII. 14. *Et dixeris: constituam super me regem &c.* Traditio: R. Elieser dicit: Seniores, qui fuerunt in ea generatione; æquum quæsierunt: Dictum est enim 1. *Sam.* VIII. 5. *Da nobis regem ut judicet nos:* At populus terræ, qui erat inter eos, depravavit: Dictum est enim ibid. *Et erimus etiam nos sicut omnes gentes, ut judicet nos, & regnet super nos, & egrediatur ante nos*. Traditio: R. Jose dicit: Tria præcepta jussi sunt Israelitæ in eorum ingressu in terram, ut constituerent sibi regem, ut exterminarent semen Amalech, atque ut ædificarent sibi domum electam; at ignoratur, quodnam ex iis præcederet. Quando dictum est *Exod.* XVII. 16. *Quia manus solii Domini, & bellum Domini contra Amalech:* Hoc dicit, ut primum sibi constituant regem; & solium non est nisi rex. Dictum est enim 1. *Paral.* XXIX. 23. *Et sedit Salomo super solium Domini in regem:* Et nondum ego scio, utrum præcedat ædificatio domus electæ, an excidium seminis Amalech. Quando dicit *Deuter.* XII. 10. *Ut requiescatis a cunctis hostibus per circuitum &c. & erit locus quem elegerit Dominus &c.* Ecce dicit, quod præcedat excidium seminis Amalech. Et similiter de David dictum est 2. *Sam.* VII. 2. *Dixit ad Nathan Prophetam: Videsne quod ego habitem in domo cedrina &c.* Dicit Risch Lakisch; In principio Salomo imperavit superioribus: Dictum est enim: *Et sedit Salomo super solium Domini*. Et in fine regnavit super inferioribus: Dictum est enim 1. *Reg.* IV. 24. *Ipse autem obtine-*

שנאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר
מתפסח ועד עזה רב ושמואל חד אמר תפסח
בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר
תפסח ועזה בהדי הרדי הוו יתבי וכשם
שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל
העולם כולו ולבסוף לא מלך אלא על
ישראל שנאמר אני קהלת הייתי מלך על
ישראל וגומר ולבסוף לא מלך אלא על
ירושלם שנאמר דברי קהלת בן דוד מלך
בירושלם ולבסוף לא מלך אלא על מטתו
שנאמר הנה מטתו של שלמה וגו' ולבסוף
לא מלך אלא על מקלו שנאמר זה היה
חלקי מכל עמלי רב ושמואל חד אמר
מקלו וחד אמר גונדו הדר אי לא הדר רב
ושמואל חד אמר הדר וחד אמר לא הדר
מאן דאמר לא הדר מלך והדיוט ומאן
דאמר מלך והדיוט ומלך. פורץ לעשות לו
דרך. תנו רבנן אוצרות מלכים למלך ושאר
ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם אמר
ליה אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אחא
בשלמא אוצרות מלכים למלך אורחא
דמילתא אלא שאר ביזה שבוזזין מחצה
למלך ומחצה לעם מנלן דכתיב וימשחול יי'
לנגיד ולצדוק מקיש נגיד לצדוק מה צדוק
מחצה לו ומחצה לאחיו אף נגיד מחצה לו
ומחצה לאחיו וצדוק גופיה מנלן דתניא
רבי אומר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן
ומחצ' לבניו.

מתני' לא ירבה לו נשים אלא שמונה
עשרה רבי יהודה אומר מרבה הוא לו
ובלבד שלא יהו מסירו' את לבו רבי שמעון
אומר אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה
לא ישאנה אם כן למה נאמר לא ירבה
לו ואפילו כאביגיל.

גמ' למימרא דרבי יהודה דריש טעמא
דקרא ור' שמעון לא דריש טעמ' דקרא
והא איפכא שמעינן להו דתני' אלמנ' בין

nebat omnem regionem quæ erat trans flumen, *a Thapsa usque ad Gazan*. Rab & Ismael; alter dicit: Thaspa erat in fine mundi, & Gaza erat in fine mundi; & alter dicit: Thapsa, & Gaza prope simul sitæ erant: & sicut regnavit super Thapsa usque ad Gaza, ita pariter regnavit super universum mundum; & in fine non regnavit nisi super Israel: Dictum est enim: *Ego Ecclesiastes fui rex super Israel*. Et in fine non regnavit nisi super Hierusalem. Dictum est enim *Eccles.* I. 1. *Verba Ecclesiastæ filii David, regis Hierusalem*. Et in fine non regnavit nisi super lecto suo. Dictum est enim *Cantic.* III. 7. *En lectulum Salamonis*: Et in fine non regnavit nisi super baculo suo. Dictum est enim *Ecclesiast.* I. 10. *Et hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo*: Rab, & Samuel. Alter dicit baculum suum, & alter dicit scutellam suam: Restitutus est *in regnum*; An non? Rab & Samuel; Alter dicit: restitutus est, & alter dicit; Non est restitutus; Qui dicit: Non est restitutus: Fuit rex, & deinde privatus; & qui dicit; fuit restitutus: fuit rex, & postea privatus, atque iterum rex. Perrumpit ut faciat sibi viam. Tradiderunt sapientes; Terræ regum sunt regis; & de reliqua præda, quam prædantur, dimidium est regis, & dimidium est populi. Dixit Abaje τῷ R. Dimi; & alii dicunt, τῷ R. Achan. Concedatur, quod terræ regum sint regis: Consuetudo communis est. At de reliqua præda quam prædantur, quod dimidium sit regis, & dimidium populi, unde probatur? Ex eo quod scriptum est I. *Paral.* XXIX. 22. *Unxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoch*: Æquiparatur princeps τῷ Sadoc. Sicut dimidium prædæ sibi sumebat, & dimi-Sadoch dium fratribus suis; ita pariter princeps dimidium sibi sumet, & dimidium dabit fratribus suis: Et de ipso Sadoc unde probatur? Ex traditione: Rabi dicit: *Et erit Aharon, & filiis ejus*. Dimidium Aharon, & dimidium filiis ejus.

Misna: Non multiplicabit sibi uxores, ultra octodecim: R. Jehuda dicit: Poterit multiplicare, dummodo non pervertant cor ejus. R. Simeon dicit: Si vel una ejus cor pervertat, illi non nubet: Si ita est, cur dictum est *Deut.* XVII. 17. *Ne multiplicet sibi*: vel si fuerint similes Abigail.

Gemara: Juxta dictum R. Jehuda exponit sensum textus, at R. Simeon non exponit sensum textus: Atqui contra nos sentimus: Etenim extat traditio: Vidua

que

שהיא עניי׳ בין שהיא עשירה אין ממשכנין
אותה שנאמר לא תחבול בגד אלמנה דברי
ר׳ יהודה רבי שמעון אומר עשיר׳ ממשכנין
אות׳ ענייה אין משכנין אותה ואת׳ חייב
להחזור לה ואת משיאה שם רע בשכנותיה
ואמר׳ מאי קאמר הכי קאמר מתוך שאתה
ממשכנה אתה חייב להחזיר לה אתה
משיא׳ שם רע בשכנותיה אלמא ר׳ יהודה
לא דריש טעמא דקרא ור׳ שמעון דריש
טעמא דקרא בעלמא רבי יהודה לא דריש
טעמא דקרא ושאני הכא דמפר׳ טעמא
דקרא מה טעם לא ירבה לו נשים משום
לא יסור לבבו ורבי שמעון אמר לך מברי
בעלמא דרשינן טעמ׳ דקרא אם כן ליכתוב
קרא לא ירבה לו נשים ולישתוק ואנא
אמינא שה טעם לא ירבה משום דלא יסור
לא יסור למה לי אפילו אחת ומסירה את
לבו הרי זו לא ישאנה אלא מה אני מקיים
לא ירבה דאפילו כאביגיל הני שמונה עשרה
מנלן דכתיב ויולדו לדוד בנים בחברון ויהי
בכורו אמנון לאחינועם היזרעאלית ומשנהו
כלאב לאביגיל אשת נבל הכרמלי והשלישי
אבשלום בן מעכה והרביעי אדניה בן חגית
והאמישי שפטיה בן אביטל והששי יתרעם
לעגלה אשת דוד אלה נולדו לדוד בחברון
והחמר ליה נביא אם מעט ואוסיפה לך כהנה
וכהנה כתנה שית וכהנה שית דהוה להו
תמני סרי מתקיף לה רבינא אימ׳ כהנה
תרתי סרי וכהנה עשרין וארבע תניא נמי
הכי לא ירבה לו נשים יותר מעשרי׳ וארבע
למאן דדריש ויו׳ ארבעים ושהוו תנ״ה לא
ירבה לו נשים יותר ממ״ח ותנא דירן מאי
טעמיה אמר רב כהנא מקיש כהנה בתרא
לכהנה קמא מה כהנה קמא שית אף כהנא
בתרא שית והא הואי מיכל אמר רב עגלה
זו מיכל ולמה נקרא שמה עגלה שחביבה
עליו בעגלה וכן הוא אומר לולי חרשתם

ſive fuerit pauper, ſive fuerit dives, ab ea non ſumitur pignus: Dictum eſt enim *Deut.* XXIV. 17. *Nec auferes pignoris loco viduæ veſtimentum:* Verba R. Jehuda. R. Simeon dicit: Si fuerit dives, ab ea ſumunt pignus, ſi pauper, ab ea non ſumunt pignus; & tu debes illi reddere: Tu portas nomen malum propter ejus pignus; & dixerunt. Quid dicit? Sic dicit. Propterea quod tu acceperis pignus, debes reddere, quia tu portas nomen malum propter ejus pignus: Itaque R. Jehuda non exponit ſenſum textus, & R. Simeon exponit ſenſum textus: ex conjectura R. Jehuda non exponit ſenſum textus; & contra ſentit in hoc loco; quando explicat ſenſum textus: Quænam eſt ratio? *Ne multiplicet ſibi uxores: Ne pervertant cor ejus.* Et R. Simeon tibi dicit; Ex eo quod ex conjectura exponimus ſenſum textus, ſcribendum erat: *Ne multiplicet ſibi uxores:* Et tacere debebat. Et ego dicam, Quænam eſt ratio? *Ne multiplicet: Ne percertat: Ne pervertat;* qua de cauſa? Vel ſi una fuerit, quæ pervertat ejus cor, illi non nubet. At quomodo explicabo: *Ne multiplicet*? Vel ſi fuerint ſimiles Abigail. De octodecim unde probatur? Ex eo quod ſcriptum eſt 2. *Sam.* III. V. *Natique ſunt David filii in Hebron, fuitque primogenitus ejus Ammon de Achinoam Jezraelitide, & poſt eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli; porro tertius Abſalon filius Maacha filiæ Tholmai regis Geſſur: Quartus autem Adonias filius Haggith, & quintus Saphathia filius Abital; ſextus quoque Jethraam de Egla uxore David; hi nati ſunt David in Hebron.* Et dixit illis propheta ibid. XII. 8. *Et ſi parva ſunt iſta, adjiciam tibi ſicut iſtas, & ſicut illas. Sicut iſtas*, ſex; *Et ſicut illas* ſex; ut eſſent illi octodecim. Contradicit Rabina: Dic: *Sicut iſtas*, duodecim; *Et ſicut illas*, duodecim; Ecce quatuor & viginti. Traditio ſimiliter ita ſe habet: *Ne multiplicet tibi uxores:* Ultra quatuor & viginti; Qui exponit ו׳, octo & quadraginta erunt: Traditio: *Ne multiplicet tibi uxores* ultra octo & quadraginta: Et noſtri doctoris, quænam ut ratio? Dicit R. Channa; æquiparat *ſicut iſtas* poſteriores, *ſicut illas* priores; quemadmodum ſicut *iſtas* priores ſex, ita pariter *ſicut illas* poſteriores ſex. Atqui erat Michol; Et cur vocata fuit עגלה? Quia erat ſibi dilecta, ſicut vitula: Et hac de cauſa dictum eſt *Judic.* XIV. 19. *Si non araſſetis in vitula mea &c.* Num fuerunt Michol filii? Atqui ſcriptum eſt 2. *Sam.* VI. 12. *Igitur Michol filiæ Saul non eſt na-*

At

בענלתי ונו׳ ומי הוו למיכל בני והכתיב ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה אמר רב חסדא עד יום מותה לא היה לה ביום מותה היה לה סכדי בנים היכי קא חשיב להו בחברון ואילו מעשה דמיכל בירושלם הוה דכתיב ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפניהם ותבז ואמר רב יהודה ואיתימא רב יוסף שקלתה מיכל למיטרפכה אלא אימא עד אותו מעשה היה לה מיכן ואילך לא היה לה והכתיב ויקח דוד עוד פלגשים ונשים בירושלם למלויי שמונה עשר מאי נשים ומאי פלגשי׳ אמר רב יהודה אמר רב נשים בכתובה ובקידושין פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין אמר רב יהודה אמר רב ד׳ מאות ילדים היו לו לדוד וכולן בני יפת תואר היו ומגדלי בלוריות היו וכולן יושבין בקרונות של זהב ומהלכי בראשי גייסות היו והם היו בעלי אגרופין של בית דוד ואמר רב יהודה אמר רב תמר בת יפת תואר היתה שנאמ׳ ועתה דבר נא על המלך כי לא ימנעני ממך ואי סלקא דעת׳ בת נישואין הואי אחתיה מי הוה שריא ליה אלא שמע מינה בת יפת תואר היתה ולאמנון רע ושמו יונדב בן שמעה אחי דוד והירה איש חכם וגו׳ אמר רב יהודה אמדנב איש חכם לרשעה ויאמר מדוע אתה ככה דל בן המלך ויאמר לו יונדב שכב על משכבך והתחל וגו׳ עד ועשתה לעיני את הבריה ותקח המשרת ותצוק לפניו אמר רב יהודה אמר רב שעשתה לו מיני טיגן וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד מאי טעמא אמר רבי יצחק נימא נקשרה לו ועשאתו כרות שפכ׳ וכי נקשרה לו איהי מאי עבד׳ אלא אימא קשרה לו נימ׳ ועשאתו כרות שפכה איני והא דרש רבא מאי דכתיב ויצא לך שם בגוים ביפיך שאין להן לבנות ישראל לא שער בית השחי ולא בית הערו׳ שאני תמר דבת יפת תואר הואי ותקח תמר אפר

tus filius usque in diem mortis suæ. Dicit R. Chasda: *Usque ad diem mortis suæ.* Non fuit illi, in die mortis suæ illi fuit. Eo quod filii, qui nati sunt in Hebron, hic numerantur; Et hoc fuit factum Michol in Hierusalem, uti scriptum est 2. *Sam.* VI. 16. *Et Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David subsistentem, atque saltantem coram illis, & despexit eum:* Et dicit R. Jehuda; & est qui dicit, R. Joseph. Et accepit Michol retributionem; At dicam, usque ad hoc factum, fuit illi *filius*; Hinc & ulterius illi non fuit: Et scriptum est 2. *Sam.* V. 13. *Accepit ergo David concubinas, & uxores de Hierusalem.* Ad implendum numerum octodecim: Quid uxores? quid concubinæ: Dicit R. Jehuda, dicit Rab. Uxores cum dote & sponsalibus, concubinæ sine dote & sine sponsalibus. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Quadringenti filii fuerunt David; & omnes filii mulieris pulchræ (*de qua vid.* Deut. XXI. 11.) Et alebant comas, & omnes sedebant in curribus aureis, & omnes incedebant in priam acie exercituum, & ipsi erant fortissimi domus David. Et dicit R. Jehuda, dicit Rab. Thamar erat filia mulieris pulchræ: Dictum est enim. 2. *Sam.* XIII. 13. *Quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi:* Si putas, quod fuerit ex nuptis, ejus soror quomodo illa permissa erat? at hinc probatur, quod fuerit filia mulieris pulchræ. *Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab filius Semmaa fratris David, sapiens valde &c.* Ibid. vers. 3. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Vir sapiens ad malum. *Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis? Cui respondit Jonadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula.* Ibid. Usque ad locum: *Ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas. Quæ tollens farinam, commiscuit, & liquefecit in oculis ejus.* Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Fecit illi species frixorum: *Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis.* Ibid. Qua de causa? Dicit R. Isaach: Dicemus quod pilum alligaverit illi, & fecit ei testiculos contusos. Num illi alligavit? Quid fecit? Sed dicam. Illi pilum alligavit, & ei fecit testiculos contusos: Itane? Ecce exponit Raba: Scriptum est *Ezech.* XVI. 14. *Et egressum est nomen tuum in gentibus propter speciem tuam:* Quia non erat filiabus Israel pilus in axillis, neque in pudendis. Diversum erat in Thamar, quæ erat filia mulieris pulchræ; *Et adspersit Thamar cinerem super caput suum, & tunicam talarem, qua induta erat, discidit.* 2. *Sam.* XIII. 19. Traditio nomine R. Je-

על ראשה ואת כתנת הפסים אשר עליה
קרעה תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה
גדר גדול גדרה תמר באותה שעה אמרו
לבנות מלכים כך לבנות הדיוטות על אחת
כמה וכמה אם לצנועות כך לפרוצות על
אחת כמה וכמה אמר רב יהודה אמר רב
באותה שעה גזרו על הייחוד ועל הפנויה
ייחוד דאוריתא הוא דאמר ר' יוחנן משום
ר' שמעון בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה
מניין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן
אם מסי' בן אב אינו' מסית אלא לומ' לך
בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם
כל עריות שבתורה אלא אימא גזרו על
ייחוד דפנויה ואדניה בן חגית מתנשא
לאמר אני אמלוך אמר רב יהודה אמר רב
מלמ' שביקש להולמו ולא הולמתו ויעש
לו רכב ופרשים וחמשים איש רזים לפניו
מאי רבותא אמר רב יהודה אמר רב בולן
נטולי טחול וחקוקי כפות רגלים היו.

מתני' לא ירבה לו סוסים אלא כדי
מרכבתו וכסף וזהב לא ירב' לו מאד אלא
כדי ליתן אספניא וכותב לו ספר תורה
לשמו יוצא למלחמה מוציאה עמו נכנס הוא
מכניסה עמו יושב בדין היא עמו מיסב
היא כנגדו שנא' והיתה עמו וקרא בו כל
ימי חייו.

גמ' ת"ר לא ירבה לו סוסים יכול אפילו
כדי מרכבתו ופרשיו ת"ל לו לו אינו מרבה
אבל מרבה הוא כדי רכבו ופרשיו הא מה
אני מקיים סוסים סוסים הבטלנין מניין
שאפילו סוס אחד והוא בטל שהוא בלא
ירבה תלמוד לומר למען הרבות סוס וכי
מאחר דאפילו סוס אחד והוא בטל קאי
בלא ירבה סוסים למה לי לעבור בלא תעשה
על כל סוס וסוס טעמא דכתיב רחמנא לו
הא ראו הכי הוה אמינא אפילו כדי רכבו
ופרשיו נמי לא ליא צריכא לאפושי'. וכסף
וזהב לא ירבה לו אלא כדי ליתן אספניא.
ת"ר וכסף וזהב לא ירבה לו יכול אפילו

Jehosua ben Korcha: Sepem magnam obduxerit Thamar. Tum dixerunt: Si de filiabus regiis ita fit, quanto magis de vulgaribus? Si de modestis ita fit, de impudentibus quanto magis? Dicit R. Jehuda; dicit Rab. Tum decreverunt de segregatione, & de vidua; Segregatio ex lege probatur: Etenim dicit R. Jochanan nomine R. Simeon Josadach; Quod designetur solitarius ex lege, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Deut.* XIII. 6. *Si te seducere voluerit frater tuus, filius matris tuæ.* Num filius matris seducit, & filius patris non seducit? At tibi dicit; quod filius segregatur cum matre sua; neque est alius, qui segregatur cum omnibus turpitudinibus, quæ memorantur in lege. At dicam, quod decreverint de segregatione viduæ. *Et Adonia filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo.* 1. *Reg.* 1. 5. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Docet; Voluit sibi adaptare *coronam*, sed ipsi non congruit. *Fecitque sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui currerent ante eum:* Ibid. Quid myrias? Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Omnibus ablatus erat splen, & perforata concavitas pedum.

Misna: *Ne multiplicet sibi equos*, nisi eos, qui inserviant currui suo; *Et argentum & aurum ne sibi multiplicet valde*; Nisi tantum, quod inserviat ad stipendia: *Et scribet sibi librum legis*, nomine suo; Si egrediatur ad bellum, secum efferat, si ingrediatur, secum inferat: si sedeat in judicio, secum habeat, Si accumbat, erit in ejus conspectu; Dictum est enim *Deut.* XVII. 19. *Et erit cum ipso, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ.*

Gemara: Tradiderunt sapientes. *Ne multiplicet sibi equos:* Crederem ne eos quidem, qui inserviunt currui suo, & equitibus suis? Idcirco dictum est: *Sibi*, *sibi* non multiplicabit, at poterit multiplicare eos, qui inserviunt currui suo, & equitibus suis. At quomodo ego explicabo *Equos*? Equos otiosos: unde probatur vel equus unus, qui sit otiosus, quod interdicatur præcepto negativo? *Ne multiplicet*. Ex eo quod dictum est *Deut.* XVII. 16. *Non multiplicabit sibi equum.* Num unum? Vel equus unus, qui sit otiosus, prohibetur præcepto negativo: *Ne multiplicet sibi equos:* Qua de causa? Quod transgrediatur præceptum negativum pro singulis equis: Rationem attulit textus, quando dicit *sibi*. Si non ita esset, ego dicerem, vel eos qui inserviunt currui suo, & equitibus suis? Non, non est necesse multiplicare. *Et argentum & aurum ne multiplicet sibi*; Nisi tan-

כדי ליתן אספניא תלמוד לומר לו לו אינו
מרבה אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא
טעמא דכתב רחמנא לו הא לאו הכי הוה
אמינא אפילו ליתן כדי אספניא נמי לא
לא צריכא להרווחא השתא דאמרת לו
לדרשא לא ירבה לו נשים מאי דרשת ביה
למעוטי הדיוטות רבי יהודה רמי כתיב ויהי
לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים למרכבתו
וכתיב ויהי לשלמה ארבעת אלפים ארוות
סוסים הא כיצד אם ארבעים אלף
איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו
ד׳ אלפים ארוות סוסים ואם ד׳ אלפים
איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו
ארבעים אלף ארוות סוסים רבי יצחק רמי
כתיב אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה
וכתיב ויתן שלמה את הכסף בירושלם
כאבנים לא קשיא כאן קודם שנשא שלמה
את בת פרעה כאן לאחר שנשא שלמה
את בת פרעה א״ר יצחק בשעה שנשא
שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ
קנה בים והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול
שברומי ואמר רבי יצחק מפני מה לא
נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות
נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם כתיב
לא ירבה לו נשים אמר שלמה אני ארבה
ולא אסור וכתיב ויהי לעת זקנת שלמה
נשיו הטו את לבבו וכתיב לא ירבה לו
סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא אשוב
וכתיב ותצא מרכב׳ ממצרים בשש וגו׳. וכותב
ספר תורה לשמו. תנא ובלבד שלא יתנאה
בשל אבותיו אמר רבא אע״פ שהניחו לו
אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו
שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה איתיבי׳
אביי וכותב לו ספר תורה לשמו שלא
יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא
לא צריכא לשתי תורות וכדתניא וכתב לו

tantum, quod dare poſſit ſtipendia. Tradiderunt ſapientes: *Et argentum & aurum ne multiplicet ſibi*: Crederem ne illud quidem, quod inſerviat, ut dare poſſit ſtipendia? Idcirco dictum eſt *ſibi*; *ſibi* ne multiplicet, at poterit multiplicare, ut poſſit dare ſtipendia: Rationem attulit textus, quando dicit, *ſibi*. Si ita non eſſet, dicerem; ne illud quidem, quod inſerviat ſtipendiis. Non; Non eſt dilatandum: Nunc hoc dictum eſt ad exponendum: *Ne multiplicet ſibi uxores*: Quomodo hoc exponis? Ad excludendum idiotas. R. Jehuda objicit: Scriptum eſt 1. *Reg.* IV. 26. *Et habebat Salomon quadraginta millia præſepia equorum*. Quomodo? Si quadraginta millia ſtabulorum fuerunt, tum in ſingulis fuerunt quatuor millia præſepiorum; Et ſi quatuor millia ſtabulorum fuerunt, tum in ſingulis fuerunt quadraginta millia præſepiorum equorum. R. Iſaach objicit. Scriptum eſt: ibid. x. 21. *Et argentum nullius pretii putabatur in diebus Salomonis*: Pariterque ſcriptum eſt ibid. verſ. 27. *Et dedit Salomo argentum in Hieruſalem quaſi lapides*. Non eſt oppoſitio: Hic agitur priuſquam nupſerit Salomo filiæ Pharaonis, & ibi poſtquam nupſit Salomo filiæ Pharaonus. Dicit R. Iſaach; Quando nupſit Salomo filiæ Pharaonus, deſcendit Gabriel, infixit calamum in mare, & elevavit limum, ſuper quo ædificata eſt arx munita, quæ eſt Romæ. Et dicit R. Jaacah: Qua de cauſa non ſunt manifeſtari ſenſus legis? Quia ſi manifeſtati fuiſſent ſenſus duorum textuum, in iis impegiſſet maximus omnium, qui fuerunt in mundo. Scriptum eſt: *Ne multiplicet ſibi uxores*: Dixit Salomo. Ego multiplicabo; & mihi non erit vetitum. Et ſcriptum eſt ibid. XI. 4. *Cumque jam eſſet ſenex Salomo, uxores ejus depravarunt cor ejus*. Et Scriptum eſt: *Ne multiplicet ſibi equos*. Et dixit Salomo. Ego multiplicabo, & me non pœnitebit. Et ſcriptum eſt ibid. x. 29. *Et egrediebatur quadriga ex Ægypto ſexcentis ſiclis &c.* Et ſcribet librum legis ſuo nomine. Traditio; dummodo non utatur ea, quæ ſit ſcripta ab ejus patre: Dicit Raba: Vel ſi alicui ejus patres ſibi reliquerint librum legis, præceptum eſt, ut per ſe ſcribat. *Nunc itaque ſcribite vobis canticum iſtud*. Objecit Abaje: *Et ſcribet ſibi* librum legis, ſuo nomine, ne utatur eo, quem alii ſcripſerint; Rex, non idiota, qui opus non habet duabus legibus: Et juxta traditionem: *Et ſcribet ſibi Deuteronomium legis &c. Deut.* XVII. 18. Deſcribet ſuo nomine duas leges, unam, quæ ſecum

את משנה וגו׳ כותב לשמו שתי תורות אחת
שהיא יוצאת ונכנסת עמו ואחת שמונחת
לו בבית גנזיו אותה שיוצאת ונכנסת עמו
עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר
שויתי יי׳ לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט
אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית
הכסא שנאמר והיתה עמו וקרא בו מקום
הראוי לקרות בו אמר מר ואיתימא מר
עוקבא בתחילה ניתנה תורה לישראל בכתב
עברי ולשון הקודש חזרה וניתנה להם בימי
עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי בוררו
להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש
והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמית
מאן הדיוטות אמר רב חסדא כותאי מאי
כתב עברית אמר רב חסדא כתב ליבונאה
תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא מתינתן
תורה על ידו לישראל אילמלא לא קדמו
משה במשה הוא אומר ומשה עלה אל
האלהים בעזרא הוא אומר הוא עזרא
עלה מבבל מה עלייה האמור כאן תורה
אף עלייה האמור להלן תורה במשה הוא
אומר ואותי צוה יי׳ בעת ההיא ללמד אתכם
חקים ומשפטים בעזרא הוא אומר כי
עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה׳ אלהיו
ולעשות וללמוד לישראל חוק ומשפט ואף
על פי שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה על
ידו הכתב שנאמר וכתב הנשתוון כתו׳
ארמית ומתורגם ארמית וכת׳ לא כהלין
כתבא למקרי ופשר׳ להודעא למלכא וכתב
את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנו׳
למה נקראת אשורית שעלה עמה׳ מאשור
תניא רבי אומר בכתב זה ניתנה תורה
לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ
כיון שחזרו בהן החזירו להן שנא׳ שובו
לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה
אשיב לך למה נקרא אשורית שמאושרת
בכתב רבי שמעון בן אלעזר אומר משום

egrediatur, & ingrediatu, & alteram, quæ reponatur in suo thesauro. Illam, quæ secum egrediatur, & egrediatur, faciet quasi pittacium, & appendat suo collo: Dictum est enim *Psalm.* XVI. 8. *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commovear.* Cum illa non ingredietur in balneum, neque in latrinam: Dictum est enim *Deut.* l. c. *Et erit cum eo, & leget in eo.* In loco, in quo sit conveniens ut legat. Dicit R. Zuthra, & est qui dicit Mor Achaba. In principio data est lex Israelitis in scriptura Hebraica, & in lingua sancta, iterum data est illis in diebus Ezra in scriptura Assyriaca, & lingua Aramæa; elegerunt pro Israelitis scripturam Assyriacam, & linguam Aramæam. Et reliquerunt idiotæ scripturam Hebraicam, & linguam Syriacam. Quis est idiota? Dicit R. Chasda: Cuthæus. Quænam est scriptura Hebraica? Dicit R. Chasda: Est scriptura Libbanica. Traditio. R. Jose dicit: Dignus erat Ezra, ut per eum daretur lex Israelitis, nisi præcessisset Mose: De Mose dictum est *Exod.* XIX. 3. *Et Mose adscendit ad Deum:* Et de Ezra dictum est. *Ezr.* VII. 6. *Et Ezra adscendit de Babylone:* Sicut adscensus ibi memoratus est lex, ita pariter adscensus hoc loco memoratus est lex. De Mose dictum est *Deut.* IV. 5. *Et mihi præcepit Dominus tempore illo, ut docerem vos statuta, & judicia.* De Ezra dictum est ibid. VII. 10. *Ezra enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini Dei sui, & faceret, & doceret in Israel statutum & judicium.* Licet per eum non data sit lex, per eum tamen repetita est scriptura. Dictum est enim ibid. IV. 7. *Et scripsit epistolam scriptam Syriace, & interpretantus est Syriace.* Pariterque scriptum est *Dan.* V. 6. *Non potuerunt nec scripturam legere nec interpretationem indicare regi: Et scribet deuteronomium istud:* Scribet, ut repeti possit: Cur vocata fuit Assyriaca? Quia adscendit cum eis ex Assyria. Traditio: Rabi dicit: Hac scriptura data est lex Israelitis. Postquam peccarunt, conversa est ipsis in confractionem, *sc. in dolorem.* Postquam pœnitentiam egerunt, illis restituta est. Dictum est enim *Zachar.* IX. 12. *Convertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuncians, duplicia reddam tibi.* Cur vocatur Assyriaca? Quia erat elegans ejus scriptura. R. Simeon ben Elieser dicit nomine R. Eliesier ben Partha, qui dicit nomine R. Eliesier Amodai: Scriptura hæc nullo modo est immutata; Dictum est enim *Exod.* XXVII. 10.

רבי אלעזר בן פרט׳ שאמר משום ר׳ אלעזר
המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר
ווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף
ווים לא נשתנו אומר ואל היהודים ככתבם
וכלשונם מה לשונם לא נשתנה אף כתבם
לא נשתנה אלא מה אני מקיים את משנה
התורה הזאת לשתי תורות אחת שיוצאה
ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו
אותה שיצאה ונכנסה עמו עושה אותה כמין
קמיע ותולה בזרוע שנ׳ שויתי יי׳ לנגדי
תמיד ואידך האי שויתי מאי דריש ביה
ההוא מיבעי ליה לכדרב חנה בר ביזנא
דאמר רב חנה בר ביזנא אמר רבי שמעון
חסיד׳ המתפלל צריך שיראה עצמו באלו
שכינה כנגדו שנ׳ שויתי ה׳ לנגדי תמיד לרבי
שמעון דאמר כתב זה לא נשתנה מאי לא
כהלי׳ כתבא למיקרי אמר רב בגימטריא
איכתב להון יטת יטרת ארך פוגתמט מאי
פריש להי מנא מנא תקל ופרסין מנא
מנא אלהא מלכותך והשלמת לך תקל
תקילת׳ במאזנים והשתכח׳ חסר פרסין פריס׳
מלכותך ויהיבית למדי ופרס ושמואל אמר
ממתים ננקפי אאלרן ורבי יוחנן אמר אנס
אנם לקת ניסרפו רב אשי אמר נמא נמא
קתל פורסין.

מתנ׳. אין רוכבין על סוסו ואין יושבין
על כסאו ואין משתמשין בשרביטו ואין רואין
אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום
ולא בבית המרחץ שנאמר שום תשים עליך
מלך שתהא אימתו עליך.

גמ׳ אמר רב יעקב אמר ר׳ יוחנן אבישג
מותרת לשלמה ואסורה לאדניה מותרת
לשלמה המלך היה ומלך משתמש בשרביטו
של מלך ואסורה לאדניה דהדיוט הוא אבימג
מאי היא דכתב והמלך דוד זקן בא בימים
ויאמרו לו עבדיו יבקשו וגו׳ וכתיב ויבקשו
נערה יפה וגו׳ וכתיב והנערה יפה עד מאד
ותהי למלך סוכנת ותשרתהו אמרה נינסבן
אמר לה אסירת לי אמרה ליה חסריה
לגנבא נפשי׳ לשלמא נקיט אמר להו קראו
לי לבת שבע וכתיב ותבא בת שבע אל

10. *Et capita columnarum:* Sicut columnæ non mutantur, ita pariter capita non mutantur. Pariterque dictum est *Esther* VIII. 9. *Et ad Judæos juxta scripturam & linguas suas:* Sicut eorum lingua non est immutata, ita pariter eorum scriptura non est immutata. Quomodo ego explicabo? *Deuteronomium hoc*. De duabus legibus, cum altera egredietur & ingredietur, alteram recondet in thesauris; Illam qua egredietur, & ingredietur, faciet quasi pittacium, eamque appendet collo: Dictum est enim *Psal.* XVI. 8. *Providebam Dominum in conspectu meo semper*. Alia expositio; Illud *providebam*: Quomodo exponitur? Quæsitum est juxta mentem R. Chana bar Bizna; Etenim dicit R. Chana bar Bizna, dicit R. Simeon: Vir pius orans debet se considerare, quasi Divinitas sit in ejus conspectu: Dictum est enim: *Providebam Dominum in conspectu meo semper*. Juxta mentem R. Simeon, qui dicit: Scriptura hæc non est immutata; Quid non? *Non poterant legere Scripturam*. Dicit Rab per Gematriam scriptum est illis יטת יטרת ארך פיגחמט quomodo interpretatus est illis? מנא מנא תקל ופרסין: Hoc modo מנא מנא *numeravit Deus regnum tuum, & complevit tibi*. תקל *appensus es in statera, & inventus es minus habens:* פרסין *divisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis*. *Dan.* V. 25. Et Samuel dicit ממתום ננקפי אאלרן Et R. Jochanan dicit: אנס אנס לקת ניסרפו. R. Asse dicit נמא נמא קתל פורסין.

Misna. Non equitant super ejus equo, neque sedent in ejus solio, neque utuntur ejus sceptro, neque eum vident, quando tondetur, neque eo tempore, quo nudus est, neque in balneo. Dictum est enim: *Ponendo pones super te regem*. Ut ejus timor sit super te.

Gemara. Dicit R. Jacob, dicit R. Jochanan: Abisag licita erat Salomoni, & vetita Adoniæ, licita Salomoni, quia rex erat, quia rex uti potest sceptro regis, & vetita Adoniæ Abisag, quia privatus erat. Quid scriptum est 1. *Reg.* I. 1.? *Et rex David senuerat habebatque ætatis plurimos dies; dixerunt ergo ei servi sui; quæramus &c.* Pariterque scriptum est ibid. *Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam &c.* Et similiter scriptum est: *Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei*. Dixit: Desponsa me: Respondit: Vetita es mihi. Dixit illi. Quando deest latroni furtum, se fingit pacificum. *Dixit illis: Vocate ad me Bethsabee*. Ibid. Pariterque scriptum est ibid. *Quæ cum* fuis-

המלך החררה אמר רב באותה שעה קינחה
בת בשב שלש עשרה מפות אמר רב שמן
בר אבא בוא וראה כמה קשין גירושין שהרי
דוד המלך התירו לו לייחד ולא התירו
לו לגרש אמר רבי אליעזר כל המגרש את
אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו
דמעות שנא׳ וזאת שנית תעשו כסות דמעה
את מזבח יי׳ בכי ואנקה מאין פנות אל
המנחה ולקחת רצון מידכם וכתיב ואמרתם
על מה על כי העיד יי׳ בינך ובין אשת
נעוריך אשר אתה בגדת בה והיא חברתך
ואשת נעוריך אמר רבי יוחנן ואיתימא רבי
אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם
כן מבקשין ממנו ממון ואין לו שנא׳ ואם
אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך
ואמר רבי יוחנן כל אדם שמתה אשתו
ראשונה כאלו חרב בית המקדש בימיו
שנא׳ בן אדם הנני לוקח ממך מחמד עיניך
במגפה לא מספר ולא תבכה ולא תבוא
דמעתך וכתיב ואדבר אל העם בבקר ותמת
אשתו בערב וכתיב הנני מחלל את מקדשי
גאון עוזכם ומחמד עיניכם אמר רבי אלכסנדרי
כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך
בעדו שנאמר אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך
רבי יוסי בר׳ חנינא אמר פסיעותיו מתקצרות
שנאמר יצרו צעדי אונו רבי אבהו אמר עצתו
נופלת שנא׳ ותשליכהו עצתו אמר רבה
בר בר חנה אמר רבי יוחנן קשה לזווגם
כקריעת ים סוף שנא׳ אלהים מושיב יחידים
ביתה מוציא אסירים בכושרות אל תיקרי
מוציא אסירים אלא כמוציא אסירים אל
תיקרי בכושרות אלא בכי ושירות איני
והאמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום
קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת
בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג
ראשון הא בזווג שני אמר רבי שמואל בר
נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים

fuisset ingressa coram rege, *& stetisset ante eum in cubiculo*. Dicit Rab: Tum eum abstersit Bethsabee tribus & viginti mappas: Dicit R. Simon bar Aba: Veni & vide, quam molesta sint repudia; etenim David regi permiserunt ut segregaretur, at non permiserunt ei, ut repudiaret. Dicit R. Eliesar; qui repudiat uxorem suam primam, vel altare demittit super eum lacrymas. Dictum est enim *Malach.* II. 13. *Et hoc rursum fecistis*, *operiebatis lacrymis altare Domini fletu*, *& mugitu*, *ita ut non respiciam ultra ad munus*, *nec accipiam placabile quid de manu vestra*. Pariterque ibid. scriptum est: *Et dixistis*: *Quam ob causam*? *Quia Dominus testificatus est inter te & uxorem pubertatis tuæ*, *quam tu despexisti*; *& hæc particeps tua*, *& uxor adolescentiæ tuæ*. R. Jochanan; & est, qui dicit, R. Eliesar; Non moritur uxor hominis, nisi ab eo quærant pecuniam; & illi non est: Dictum est enim *Prov.* XXII. 27. *Si enim non habes unde restituas*, *quid causæ est ut tollat operimentum de cubili tuo*? Et dicit Rabi Jochanan: Si cui moriatur prima uxor, reputatur perinde ac diruatur domus sanctuarii in diebus suis. Dictum est enim *Ezech.* XXIV. 16. *Fili hominis ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga*, *& non planges*, *neque plorabis*, *neque fluent lacrymæ tuæ*. Pariterque scriptum est ibid. *Locutus sum ergo ad populum mane*, *& mortua est uxor mea vespere*. Et similiter scriptum est ibid. *Ecce ego polluam sanctuarium meum*, *superbiam imperii vestri*, *& desiderabile oculorum vestrorum*. Dicit R. Alexander: Sicui moriatur uxor, in diebus illis mundus sibi obtenebrescit. Dictum est enim *Job* XVIII. 6. *Quia obtenebrescet in tabernaculo illius*, *& lucerna*, *quæ super eum est*, *extinguetur*. R. Jose bar Chanina dicit: Gressus ejus abbreviabuntur. Dictum est enim *Job* l. c. *Arctabuntur gressus virtutus ejus*. R. Abau dicit: Ejus consilium corruet: Dictum est enim ibid. *Et præcipitabit eum consilium suum*. Dicit Raba bar bar Channa, dicit R. Jochanan; Molestum erit conjugio eorum, sicut fissio maris Suph. Dictum est enim *Psal.* LXVIII. 7. *Deus qui inhabitare facit unius moris in domo*, *qui educit vinctos in fortitudine*. Ne legas, *qui educit vinctos*; sed quasi educens vinctos: Ne legas *in fortitudine*; sed flentes, & canentes. Itane? Atqui dicit R. Jehuda, dicit Rab: Quadraginta diebus antequam formetur fœtus, filia vocis egreditur, & dicit: Filia N. τῷ N. Non est oppositio; Hoc intelligitur in conjugio primo, & illud

שנאמר ואשת נעורים כי תמאס מתני לה
רב יהודה לרב יצחק בריה אין אדם מוצא
קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר
יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך אמר
לו כגון אמך איני והא מקרי ליה רב יהודה
לרב יצחק בריה ומוצא אני מר ממות את
האשה אשר היא מצודים וחרמים ואמר
לו כגון מאן ואמר ליה כגון אמך מיתקף
תקיפא עבורי עבורי מעברא במילה אמר
רבי שמואל בר אוניא משמית דרב אשה
נולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי
מעשאה כלי שנאמר כי בועליך עושיך יי'
צבאות שמו תנא אין איש מת אלא לאשתו
ואין אשה מתה אלא לבעלה אין איש מת
אלא לאשתו שנאמר וימת אלימלך איש
נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה שנאמר
ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. אין רואין
אותו כו'. תו' מלך מסתפר בכל יום כ"ג
מע"ש לע"ש כהן הדיוט אחד לשלשים יום
מלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ביופיו
תחזנה עיניך. כהן גדול מע"ש לע"ש אמר רבי
שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן הואיל
ומשמרות מתחדשות כהן הדיוט אחד
לשלשים יום דכתיב ראשם לא יגלהו ופרע
מנזיר כתיב הכא פרע לא ישלחו וכתיב התם
גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים אף
כאן שלשים ותנן נמי סתם נזירות שלשים
יום והתם מנא לן אמר רב מתנה דאמר
קרא קדש יהיה בגימטרי' תלתין הוו א"ל רב
פפא לאביי אימא לא לירבו כלל א"ל אי
כתיב לא ישלחו פרע כדקאמר' השתא דכתיב
ופרע פרע ליהוי שלוחי לא לישלחי אי
הכי האידנ' נמי דומיא דיין מה יין בזמן
ביאה הוא דאסור שלא בזמן ביאה שרי אף
פרועי ראש בזמן ביאה אסור שלא בזמן
ביאה שרי ויין שלא בזמן ביאת שרי והתניא

illud in conjugio secundo. Dicit R. Samuel bar Nachman: In omnibus est commutatio excepta uxore juvenum. Dictum est enim *Isai.* LIV. 6. *Et uxorem ab adolescentia abjectam:* Hinc docuit Rabi Jehuda τὸν R. Isaach filium suum: Homo non capit voluptatem nisi a prima sua uxore. Dictum est enim *Prov.* v. 18. *Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ.* Dixit illi: Sicut mater tua: Itane? Atqui legit R. Jehuda R. Isaach filio suo. *Et inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & segena. Eccles.* VII. 27. Et dixit: cui similis erit? & dixit illi: sicut mater tua, quæ erat quammaxime ferox, sed condonabat propter suas virtutes morales. Neque mulier moritur nisi marito suo. Homo non moritur nisi uxori suæ. Dicit R. Samuel bar Huna nomine Rab: Mulier materia rudis & informis est, neque percutitur fœdus nisi cum eo, qui fecit vasa: Dictum est enim *Isai.* LIV. 5. *Quia dominabitur tui, qui fecit te: Dominus exercituum nomen ejus:* Traditio: Homo non moritur nisi uxori suæ. Dictum est enim *Ruth* I. 3. *Et mortuus est Elimelech maritus Noemi;* Neque mulier moritur nisi marito suo: Dictum est enim *Genes.* XLVIII. 7. *Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel.* Non intuentur illum &c. Tradiderunt sapientes: Rex tondetur singulis diebus: Sacerdos magnus tondetur a vespera Sabbathi ad vesperam Sabbathi, sacerdos vulgaris trigesimo quoque die. Rex tondetur singulis diebus. Dictum est enim *Isai.* XXXIII. 17. *Regem in decore suo videbunt oculi tui.* Sacerdos magnus a vespera Sabbathi ad vesperam Sabbathi. Dicit R. Samuel bar Nachman, dicit R. Jochanan: Quoniam custodiæ renovantur, sacerdos vulgaris tondetur tricesimo quoque die: Scriptum est enim *Ezech.* XLIV. 20. *Caput autem suum non radent, neque comam nutrient, tegendo tegent capita sua.* Et explicetur nudatio, ex Nazyræo; Scriptum est hic: *Neque comam nutrient;* & ibi scriptum est *Num.* VI. 5. *Nutriet cæsariem capitis sui:* Sicut ibi triginta diebus, ita pariter hoc loco triginta diebus: Atqui legimus, quod etiam Nazyræatus absolute sit triginta dierum; Et unde probatur? Dicit R. Misna, dicit textus *Num.* l. c. *Sanctus erit.* יהיה per Gematriam designat triginta. Dixit R. Papa τῷ Abaje; Dicam consequitur quod non includatur. Dixit illi: Si scriptum est: *Neque comam nutrient;* sicut jam dictum est; & scriptum est: *Et nudando nudabit.* Si ita est, etiam hoc tempore erit simi-

רבי אומר אומר אני כהנים אסורין לשתות
יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו
ואמ׳ אביי כמאן שתי כהני חמרא האידנא
כרבי מכלל דרבנן אסרי התם היינו טעמא
מהרה יבנה בית המקדש ובעינן כהן הראוי
לעבודה וליכא הכא נמי בעינא כהן הראוי
לעבודה וליכא הכא איפשר דמעפר ועייל
התם נמי איפשר דניים פורתא ועייל
דאמר דרק מיל ושינה כל שהו מפיגין
את היין ולאו איתמר עלה אמ׳ רב נחמן
אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא ששתה
כדי רביעית אבל יותר מכדי רביעית כל שכן
דדרך טורדתו ושינה משכרתו רב אשי אמר
שתויי יין דמחלי עבודה גזרו בהן רבנן פרועי
ראש דלא מחלי עבודה לא גזרו בהו רבנן
מיתיבי ואילו שבמית׳ פרועי ראש ושתויי יין
בשלמא שתויי יין דכתיב יין ושכר אל תשת
אתה ובניך ולא תמותו אלא פרועי ראש
מנא לן דאיתקש שתויי יין לפרוע ראש
דכתיב וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו
וכתב ויין לא ישתו וגו׳ מה שתויי יין
במיתה אף פרועי ראש במיתה ומינה מה
שתויי יין דמחלי עבודה אף פרועי ראש
דמחלי עבודה קשיא אל רבינא לרב אשי
האי עד דלא אתא יחזקאל מאן אמרה
וליטעמיה הא דא״ר חסדא דבר זה מתורת
משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל
ולימדנו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא
יבא אל מקדשי לשרתני עד דלא בא יחזקאל
מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא
יחזקאל ואסמכה אקרא הכי נמי גמרא גמירי
לה ואתא יהזקאל ואסמכה אקרא וכי גמירי
הלכה למיתה לאחולי עבודה לא גמירי מאי
כסום יכסמו ראשם תנא כמין תספורת

simile vino: Sicut vinum tempore ingressus est vetitum, & præter tempus ingressus est licitum, ita pariter nudatio capitis tempore ingressus erit vetita, & præter tempus ingressus erit licita: Et vinum præter tempus ingressus erit licitum. Atqui extat traditio: Rabi dicit: Ego dico: Sacerdotibus vetitum est vinum in perpetuum: At quid faciam? Quod ejus correctio erit ejus depravatio: Et dicit Abaje: Cujusnam sententia est; quod bibant hodie sacerdotes merum? Est sententia Rabi: Consequitur quod sapientes prohibeant; hac de causa cito ædificetur domus sanctuarii, tum requiretur sacerdos conveniens ministerio; & non erit; hic quoque requiretur sacerdos conveniens ministerio, & non erit: Hic possibile est; etenim poterit tonderi, & ingredi; ibi quoque fieri poterit ut dormiat parumper, & poterit ingredi; Dicit R. Acha; via milliarii & somnus quantuluscunque incidit vim vini: Nonne dictum est? Dicit R. Nachman, dicit Raba bar Abne; Non legimus nisi de eo qui biberit ad quantitatem quartarii; at si biberit ultra quantitatem quartarii, multo magis via & somnus extrudet ab ebrietate. R. Asse dicit: Qui bibit vinum, quod profanet ministerium; de eo statuerunt sapientes; Quod nudati capite profanent ministerium, non statuerunt sapientes: Oppositio: Atqui mortis sunt rei nudati capite, & bibentes vinum. Concedatur de bibentibus vinum. Dictum est enim *Levit.* x. 9. *Vinum & siceram non bibes tu, & filii tui, ne moriamini*. At de capite nudatis unde probatur? Ex eo quod æquiparentur bibentes vinum cum capite denudatis: Scriptum est enim: *Et capita sua non nudabunt: Caput suum non radent:* Et scriptum est: *Et vinum non bibent &c. Ezech.* XLIV. 20. Sicut bibentes vinum sunt rei mortis, ita pariter nudati capite sunt rei mortis: Et unde probatur? Sicut bibentes vinum profanant ministerium, ita pariter denudati capite profanant ministerium: Oppositio: Dixit Rabina τῷ R. Asse. Priusquam venisset Ezechiel, quis dixit? & juxta opinionem, qua dicit R. Chasda, quod hoc licitum esset, Mose magister noster nos non docuit, priusquam venerit Ezechiel, & nos docuerit: *Omnis alienigena, & incircumcisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, ut mihi ministret*. *Ezech.* ibid. Priusquam venisset Ezechiel; quis dixit? constabat ex traditione. Et venit Ezechiel, & confirmavit textum; hic quoque ex traditione constabat. Et venit Ezechiel & confirmavit textum; num docuit constitutionem ut morte punian-

לוליתירה מאי תספורת לוליינית אמר רב יהודה אמר שמואל תספורתא יחידאה הד אמר רב אשי ראשו של זה בצד עיקרו של זה שאלו את רבי איזהו תספורת של כ״ג אמר להן צאו וראו מתספורת של בן אלעשא תניא רבי אומר לא על חנם פיזר בן אלעשא את מעותיו אלא כדי להראות בו תספורת של כ״ג.

פרק ג׳

דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים שני דיינין בוררין להן עוד אחד זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליה ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין או מומחי׳ מפי ב״ד אינו יכול לפוסלן זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה דברי רבי מאיר והכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו בשרין אינו יכול לפסלן.

גמ׳. מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד בתלתא סגי הכי קאמר כשזה בורר לו בית דין אחד וזה בורר לו בית דין אחד שניהן בוררין להן עוד אחד ואפילו לוה מצי מעכב והאמר רבי אלעזר לא שנו אלא מלוה אבל לוה כופין אותו ודן בעירו כדאמר רבי יוחנן בערכאות שבסוריא שנו הכא נמי בערכאות שבסוריא שנו אבל מומחין לא רב פפא אמר אפי׳ תימא מומחין כגון בי דינא דרב הונא ודרב חסרא דקאמר ליה מי קא מטרחנא לך תנן וחכמים אומרים שני דיינין בוררין להן עוד אחד ואי סלקא דעתך כדקאמרינן ב״ד בית דין בתר דפסלי להו אזלו ובררו להו בי דינא אחריתי ועוד מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד

niantur, qui profanant miniſterium? Non docuit. Quid ſignificat: *Tondendo tondebunt capita ſua?* Traditio; juxta tonſuram *κοκλιώδην*, ſc. tortuoſam: Quid ſignificat tonſura *κοκλιώδη*? Dicit R. Jehuda, dicit Samuel: Tonſura ſingularis. Hoc eſt quod dicit R. Aſſe: Caput pili unius in latere pili alterius: Quæſierunt a Rabi: Quænam eſt tonſura ſacerdotis magni? Reſpondit: Exite & videte tonſuram filii Elaaſcia. Traditio: Rabi dicit: Non diſpergebat gratis filius Elaaſcia numos ſuos, ſed hoc faciebat, ut oſtenderet tonſuram ſacerdotis magni.

CAPUT III.

Judicia pecuniaria a tribus judicantur. Ille deligit ſibi unum, & iſte deligit ſibi alterum, & ambo ſibi deligunt præterea alterum. Verba R. Meir: Et ſapientes dicunt: Duo judices deligunt ſibi præterea unum; Ille reprobat judicem iſtius, & iſte reprobat judicem illius: Verba R. Meir: Et ſapientes dicunt: Quandonam? Quando adducat contra illos probationem, quod illi ſint propinqui, aut illegitimi; at ſi fuerint legitimi, aut probati ex dicto ſynhedrii, non poterit reprobare. Ille reprobat teſtes iſtius, & iſte reprobat teſtes illius; verba Rabi Meir: Et ſapientes dicunt: Quandonam? Quando adducat contra illos probationem, quod ſint propinqui, aut illegitimi, at ſi fuerint legitimi, non poterit reprobare.

Gemara: Quid ſignificat? Ille ſibi deligit unum, & iſte ſibi deligit alterum; In tribus multi ſunt: Sic dicit: Quando ille deligit ſibi ſynhedrium unum, & iſte ſibi deligit ſynhedrium alterum, ambo ſibi deligunt præterea alterum; Vel mutuo accipiens poterit impedire; & dicit R. Elieſer; Non legimus niſi de mutuo dante, at mutuo accipientem cogunt, ut ſit judex in civitate ſua; Sicut dicit R. Jochanan. De tribunalibus, quæ ſunt in Syria, legimus; Hic quoque de tribunalibus, quæ ſunt in Syria, legimus; At non de probatis: Rabi Papa dicit: Vel ſi dicas probatos, ſicut erat ſynhedrium R. Huna, & R. Chaſda; Quod illi dicat: Num tibi moleſtiam exhibuit? Legimus: Et ſapientes dicunt: Duo judices deligunt ſibi præterea unum: Et ſi putas, ſicut diximus, Synhedrium; Synhedrium ultimum, qui illos reprobavit, veniens deliget ſibi alterum ſynhedrium. Et præterea, quid ſignificat? Ille ſibi deligit unum, & iſte ſibi deligit alterum: At ita dicit: Quando ille ſibi deligit judicem unum, & iſte deligit ſibi ju-

אלא הכי קאמר כשזה בורר לו דיין אחד
וזה בורר לו דיין אחד שניהן בוררין להן
עוד אח' מאי שנא דעבדי הכי אמרי במערבא
משמיה דרבי זירא מתוך שזה בורר לו דיין
אחד וזה בורר לו דיין אחד ושניהן בוררין
להן עוד אחד יצא הדין לאמיתו. וחכמים
אומרים כו'. נימא כדרב יהודה אמר רב
קמפלגי דאמר רב יהודה אמר רב אין העדים
חותמין' על השטר אלא אם כן יודעים מי
חותם עמהן רבי מאיר לית ליה דרב יהודה
אמר רב ורבנן אית להו דרב יהודה אמר רב
לא דכולי עלמא אית להו דרב יהודה אמר
רב ודעת הדיינין כולי עלמא לא פליגי דבענן
כי פליגי דעה בעלי דינין ר' מאיר סבר דעת
בעלי דינין נמי בענן ורבנן סברי דעת
הדיינין בענן דעת בעלי דינין לא בענן גופא
אמר רב יהודה אמר רב אין העדים חותמין
על השטר כו' תניא נמי הכי כך היו נקיי
הדעת שבירושלים עושין לא היו חותמין על
השטר אלא אם כן יודעין מי יושב עמהן
ולא היו נכנסין בסעורה אלא אכ' יודעין מי
מיסב עמהן. זה פוסל דיינו כו'. כל כמיניה
דפסיל דייני אמר רבי יוחנן בערכאות
שבסוריא שנו אבל מומחין לא הא מדקתני
סיפא וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא
ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו
כשרין או מומחין מפי דין אינו יכול לפוסלן
מכלל דרבי מאיר מומחין נמי דאמר הכי
קאמר אבל אם היו כשרין נעשו כמומחין
מפי בית דין ואינו יכול לפוסלן תא שמע
אמרו לו לרבי מאיר לא כל הימנו שפוסל
דיין שמומחה לרבים אימא לא כל הימנו
שפוסל דיין שהכחוהו רבים עליהם תניא נמי
הכי לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו
בית דין שמומחה לרבים דברי צבי מאיר
וחא עדים כמומחה דמי ואמר ר' מאיר זה
פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה
הא איתמר עלה אמר ריש לקיש פה קדוש
יאמר דבר זה תני עדו למאי אילימא

judicem alterum, ambo deligent sibi præterea alterum : Quodnam est discrimen? eo quod dicant, quod ita faciant in occidente; nomine R. Zira; eo quod ille sibi deligat judicem unum, & iste deligat sibi judicem alterum, & ambo præterea deligant sibi alterum, prodibit judicium ad veritatem. Et sapientes dicunt &c. Dicemusne juxta mentem R. Jehuda? Dicit Rab: Est dissensio in eo quod dicit R. Jehuda. Dicit Rab: Testes non obsignabant instrumentum, nisi prius nossent, quis secum obsignaret : Rabi Meir non consentit cum R. Jehuda; Dicit Rab: Et sapientes consentiunt cum R. Jehuda. Dicit Ràb : Omnes non consentiunt cum R. Jehuda. Dicit Rab : Quod sententia judicum requiratur, omnes conveniunt; sed est dissensio in sententia litigantium; R. Meir putat, quod etiam sententia litigantium requiratur; & sapientes putant, quod sententia judicum requiratur; at non requiratur sententia litigantium. Repetitur propositio. Dicit R. Jehuda, dicit Rab : Testes non obsignabant instrumentum &c. Traditio ita se habet: Sic solebant facere qui immaculatam habebant conscientiam Hierosolymis, qui non obsignabant instrumentum, nisi prius nossent, qui secum consideret, neque ingrediebantur in convivium, nisi prius nossent, quis esset, qui secum accumbere deberet. Ille reprobat judicem &c. Omnes cum eo conveniunt, quod possint reprobari judices : Dicit R. Jochanan; de tribunalibus, quæ sunt in Syria, legimus, at non de probatis: Hinc docet finem: Et sapientes dicunt : Quandonam? Quando adducat probationem, quod illi sint propinqui aut illegitimi, at si fuerint legitimi, aut probati ex dicto synhedrii, non poterit reprobare; ex regula generali R. Meir etiam probati; dicit: sic dicit: At si fuerint legitimi, fiunt sicut probati ex dicto synhedrii, neque possunt reprobari. Veni, & audi: Dixerunt τῷ Rabi Meir non omnes cum eo consentiunt, quod possit reprobari judex, qui probatus sit multis: Dicam: non omnes conveniunt, quod possit reprobari judex, quem multi correxerunt. Traditio quoque ita se habet; Semper hinc & alterius poterit reprobare, donec super se susceperit synhedrium, quod probatum sit multis; Verba R. Meir: At ecce testes, sicut probati sunt: At dicit R. Meir: Ille reprobat testes istius, & iste reprobat testes illius; ecce dicitur: Dicit Risch Lakisch: Os sanctum hoc dicit: Traditio: *Testimonium testimonium*. Qua de causa? Dicendumne est, quod in facultatibus eos reprobet textus? Num in juramento illi ha-

לממון רחמנא פסליה אי לשבועה הימני׳
מהימן כבי תרי לעולם לממון לא צריכ׳
דקבליה עליה כבי תרי מאי קמלן דמצי
הדר ביה תנינא אמר לו נאמן עלי אבא
נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר
ר׳ מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרום
אינו יכול לחזור בו ואמר רב דימי בריה
דרב נחמן בריה דרב יוסף כגון דקבליה
עליה כחד צריכ׳ חאי תנא אבא ואביך בהא
קאמרי רבנן דלא מצי הדר ביה משום
דאבא ואביך חוו לעלמא אבל חד כבי תרי
דלעלמא לא חזי אימ׳ מודו ליה לרבי מאיר
ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רבי מאיר
אבל בההיא אימא מודו להו לרבנן צריכא
הא מרקתני רישא דיינו וסיפא עדיו עלמא
דווקא קתני אמר רבי אלעזר בבא הוא
ואחר מפוסלין כל׳ כמיניה נוגע בעדותו
הוא אמר רב אחא בריה דרב איק׳ כגון
שקרא עליו ערער ערער דמאי אילימ׳ ערער
דגזלנות׳ כל כמיניה נוגע בעדותו הוא אלא
ערער דפגם משפחה רבי מאיר סבר הני
אמשפחה קמסהדי ואיהו טמילא קפסיל׳
ורבנן סברי סוף סוף נוגע בעדותו הוא כי
אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מחלוקת
בשתי כותי עדים דרבי מאור סבר צריך
לברר ורבנן סברי אין צריך לברר אבל בכת
אחת דברי הכל אין יכול לפוסלין אמרו
לפניו רבי אמי ודבי אסי אין שם אלא כת
אחת מהו אין שם אלא כת אחת והאמרת
אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן
אלא נמצא׳ כת שנייה קרובין או פסולין מהו
אמר להן כבר העידו עדים הראשונים איכא
דאמרי אמר רב אשי כבר העידו עדים
הראשונים נימא בפלוגתא דרבי ורשב״ג
קמיפלגי דתניא הבא לידון בשטר ובחזקה
נידון בשטר דברי רבי רשב״ג אומר נידון
בחזקה והוינן בה בחזקה ולא בשטרן אלא
אימא אף בחזקה וקיימא לן דבצריך לברר

habenda fides est? Fides habenda est quando fuerint duo. In facultatibus nunquam requiritur, ut super se suscipiat perinde ac fuerint duo. Quid nobis dicit? Quod possit iterum reprobare: Legimus: Si dicat illi: Fide dignus est mihi pater meus; fide dignus est mihi pater tuus; fide digni sunt mihi tres pastores bovum: R. Meir dicit: Poterit reprobare: At sapientes dicunt: Non poterit reprobare: Et dicit R. Dimi bar R. Nachman, bar R. Joseph: Sicut super se suscepit, ut ab uno judicetur, necesse est ut iste doceat: Pater meus, & pater tuus: In hoc dicunt sapientes, quod non possit reprobare; eo quod pater meus, & pater tuus, vulgo duo considerantur, unus vulgo non consideratur, perinde ac si fuerint duo. Dicam quod consentiant cum R. Meir. Et si consentimus in hoc, in hoc dicit Rabi Meir; at in illo, dicam quod R. Meir consentiat cum sapientibus; Necesse est quod doceat principium de judicibus, & finem de testibus: Vulgo præcise docet. Dicit R. Eliefer, quando veniat ille, & alius ut reprobent; omnes cum eo consentiunt quod respiciat testimonium; hoc dicit R. Acha bar R. Aicha: Quando excitetur contentio super illo; Quænam contentio? Dicendumne quod sit contentio in rapinis? Omnes cum eo consentiunt, quod respiciat testimonium; At dicendum quod sit contentio de infamia familiæ, R. Meir putat, quod si hæc familia testetur, per se improbetur; & sapientes putant, quod respiciant testimonium. Quando venit R. Dimi, dicit Rabi Jochanan; Quando sit dissensio in duabus classibus testium, R. Meir putat, quod necesse sit deligere, & sapientes putant, quod non sit necesse deligere: At classis una omnes conveniunt quod non possit reprobari: Dixerunt coram eo R. Amme, & R. Asse; Si ibi non fuerit nisi una classis, quid erit? Si ibi non fuerit nisi una classis; & tu dices; At si non fuerit nisi una classis, ex omnium consensu non poterit reprobari: Si in secunda classe deprehendantur propinqui, aut illegitimi, quid erit? Respondit illis. Jam testati sunt testes priores: Alii dicunt; dicit R. Asse: Jam testati sunt testes priores: Dicemusne quod in dissensione Rabi, & Raban Simeon ben Gamaliel dissentiant? Etenim extat traditio: Si veniat ut judicetur de instrumento scripto, & de apprehensione judicetur de instrumento scripto; verba Rabi; & Raban Simeon ben Gamaliel: judicabitur de apprehensione: At objicimus: in hoc agitur de apprehensione,

פליגי לא אליבא דרבן שמעון בן גמליאל
כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרבי
רבי מאיר כרבי ורבנן אמרי לך עד כאן
לא קאמר רבי התם אלא בחזקה דמכח
שטרא קאתי אבל הכא דהני עדים לאו מכח
עדים אחריני קאתי אפילו רבי מודי דאין
צריך לברר כי אתא רבין אמר רבי יוחנן
רישא בעדים פסולין ודיינין כשירין מיגו
דפסלי עדי פסלי נמי דייני סיפא בדיינין
פסולין ועדים כשרין דמיגו דפסלי דיינין פסלי
נמי עדי׳ מתקיף לה רבא בשלמ׳ מיגו דפסלי
עדים פסלי נמי דייני איכא כי דינא אחרינא
אלא מיגו דפסלי דייני פסלי נמי עדים והא
עדים תו ליכא לא צריכא דאיכא כת אחרת
הא ליכא כת אהרת מאי הנ׳ דלא מצי
פסיל היינו דרב דימי איכא בינייהו מגו דמר
סבר אמרינן מגו ומר סבר לא אמרינן מיגו
גופא אמר ריש לקיש פה קדוש יאמר דבר
זה תני ערו איני והאמר עולא הרואה את
ריש לקיש בבית המדרש כאלו עוקר הרים
וטוחנן זה בזה אמר רבינא והלא כל הרואה
רבי מאיר בבית המדרש כאלו עוקר הרי
הרים וטוחנן זה בזה הכי קאמר בא וראה
כמה מחבבין זה את זה כי הא דיתיב רבי
וקאמר אסור להטמין את הצונן אמר לפניו
רבי ישמעאל בר יוסי אבא התיר להטמין
את הצונן אמר ליה כבר הורה זקן אמר רב
פפא בא וראה כמה מחבבין זה את זה
דאילו ר׳ יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני
רבי דהא ר׳ ישמעאל בר יוסי ממלא מקו׳
אבותיו הוה והיה כפוף ויושב לפני ר׳ וקא
אמר כבר הורה זקן א״ר אושעיא מאי דכתיב
ואקח לי את שני מקלות לאחד קראתי
נועם ולאחד קראתי חובלי׳ נועם אלו ת״ח
שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה
חובלים אלו ת״ח שבבבל שמחבלים זה לזה
בהלכה ויאמר אלי אלה בני היצהר העומדים

non autem de instrumento scripto. At dic etiam de apprehensione, & nobis constat quod necesse sit deligere. Dissentiunt: Contra sententiam Raban Simeon ben Gamaliel omnes conveniunt, quod non sit dissensio; sed est dissensio contra mentem Rabi: Rabi Meir consentit cum Rabi. Et sapientes tibi dicunt: Hactenus ibi Rabi non dixit nisi de apprehensione, quæ probetur ex robore instrumenti scripti. At hoc loco, isti testes ex robore aliorum testium non possunt confirmari. Vel ipse Rabi mihi assentitur, quod non sit necesse deligere. Quando venit Rabin, dicit R. Jochanan: Principium dicitur de testibus illegitimis, & de judicibus legitimis: Postquam reprobati fuerint testes, reprobantur etiam judices; Finis dicitur de judicibus illegitimis, & de testibus legitimis; postquam reprobati fuerint judices, reprobantur etiam testes: Objecit hoc Raba; Concedatur; Postquam reprobati sunt testes, reprobantur etiam judices; quia poterit esse aliud synhedrium; At postquam reprobati sunt judices, reprobantur etiam testes; at testes alii præterea non sunt; nonne est necesse, quod sit alia classis? ecce alia classis non est; quid erit? In hoc quoque dicemus non possit reprobare: In eo quod dicit R. Dimi consistit differentia. *Postquam*? Mor putat; dicimus *postquam*: Et Mor putat, non dicimus *postquam*: Repetitur propositio: Dicit Risch Lakisch: Os sanctum hoc dicit: Docet: Testimonium suum: Itane? At dicit Ela: Ego vidi Risch Lakisch in Academia quasi evellentem montes & illi inter se commolebantur: Dicit Raba: Atqui unusquisque vidit R. Meir in Academia quasi evellentem montes montium, & illi inter se commolebantur. Sic dicit: Veni & vide, quam dilecti erant inter se: Quando assedit Rabi, & dixit: Vetitum est obtegere in frigidis. Dixit: coram illo Rabi Ismael bar Jose: Pater meus permisit obtegere in frigidis. Respondit illi: Jam docuit senex. Dicit R. Papa: Veni & vide, quam erant dilecti inter se: Quando R. Jose surrexit, se incurvavit, & sedit coram Rabi, quia R. Ismael bar Jose implebat locum suorum, & ipse se incurvavit, & sedit coram Rabi. Dixit; jam docuit senex. Dicit Rabi Osajah: Quid scriptum est *Zachar.* XI. 7.? *Et assumsi mihi duas virgas, unam vocavi decorem, & alteram vocavi funiculos. Decorem*; isti sunt discipuli sapientes qui erant in terra Israel, qui sibi mutuo jucundi erant in constitutione: *Funiculos*. Isti sunt discipuli sapientes qui erant in Babylonia, qui se mutuo corrumpebant in

וגומ׳ ושנים זתים עליה יצהר אמר רבי יצחק
אלו ת״ח שבא״י שנותין זה לזה בהלכה כשמן
יזרת ושנים זתים עליה אלו ת״ח שבבבל
שמרירין זה לזה בהלכה כזית ואשא ע״יני
וארא והנה שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם
ולהם כנפי׳ ככנפי התסידה ותשאנה האיפה
בין השמים ובין הארץ ואומר אל המלאך
הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה
ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער אמר
רבי יוחנן משום ר׳ שמעון בן יוחי זו חנופה
וגסות הרוח שירדו לבבל וגסות הרוח לבבל
נחירת והאמר מר עשרה קבין גסות ירדו
לעולם תשעה נטלה עילם ואחת כל העולם
כולו אין לבבל נחית ואישתרבובי דאישתרבב
לעילם דיקא נמי דכתב לבנות לה בית בארץ
שנער שמע מינה והאמר מר סימן לגסות
הרוח עניות ועניות לבבל נחית מאי עניות
עניות תורה דכתיב אחות לנו קטנה ושדים
אין לה אמר רבי יוחנן זו עילם שזכתה
ללמוד ולא זכתה ללמד מאי בבל אמר רבי
יוחנן בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה
בהש״ס במחשכים הושיבני כמתי עולם אמר
רבי ירמיה זה למורה של בבל.

מתני׳. אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי
אביך נאמני׳ עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר
אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו
יכול לחזור בו היה חייב לחבירו שבועה ואמר
לו דור לי בחיי ראשך רבי מאיר אומר יכול
לחזור בו וחכ״א אין יכול לחזור בו.

גמ׳. אמר רב דימי בליה דרב נחמן בריה
דרב יוסף כגון דקבליה עריה בח״ד אמר רב
יהודה אמר שמואל מחלוקת במחול לך אבל
באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו ורבי
יוחנן אמר באתן לך מחלוקת איבעיא להו
באתן לך מחלוקת אבל במחול לך ד״ה אין
יכול לחזור בו או דילמא בין בזו ובין בזו

in constitutione: *Et dixit ad me: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt &c.* Ibid. IV. 14. *Et duæ olivæ super illud.* Dicit R. Isaach: Isti sunt discipuli sapientes, qui erant in terra Israel: qui alter alteri dederunt constitutionem, sicut oleum olivæ; *& duæ olivæ super illud.* Isti sunt discipuli sapientes qui erant in Babylonia qui inter se amari erant in constitutione, sicut oliva. *Et levavi oculos meos, & vidi, & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis eorum, & habebant alas quasi alas milvi, & levaverunt amphoram inter cœlum & terram: Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quo istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me; ut ædificetur ei domus in terra Senaar.* Ibid. v. 9. Dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai: Hæc est adulatio, & superbia, quæ descenderunt in Babyloniam, & superbia descendit in Babyloniam: Et dicit Mor: Decem cabi superbiæ descenderunt in mundum; novem sumsit Elam, & unum universus mundus; non descendit in Babyloniam, & dilatando se dilatavit in Elam: Præcise etiam scriptum est: *Ut ædificetur ei domus in terra Senaar:* Hinc probatur: Et dicit Mor: Signum superbiæ est paupertas, & paupertas in Babyloniam descendit; Quid paupertas? Paupertas legis: Scriptum enim *Cantic.* VIII. 8. *Soror nostra parva, & ubera non habet.* Dicit R. Jochanan: Hæc est Elam; quæ digna facta est ut addisceret, at non facta est digna, ut doceret: Quid Babel? Dicit R. Jochanan: Quæ confusa est in scriptura, confusa in Misna, confusa in sex ordinibus: *In tenebris statuit me sicut mortuos mundi. Thren.* III. 2. Dicit R. Hieremia: Hæc est doctrina Babylonis.

Misna: Si illi dicat: Fide dignus est mihi pater meus: Fide dignus est mihi pater tuus; sunt mihi fide digni tres pastores bovum: R. Meir dicit: Poterit retractare. Et sapientes dicunt: Non poterit retractare: Si debeat socio suo juramentum, & illi dicat: Vove mihi per vitam capitis tui: R. Meir dicit: Poterit retractare. Et sapientes dicunt non poterit retractare.

Gemara: Dicit R. Dimi bar R. Nachman bar R. Joseph: Quando suscipiat super se ut ab uno judicetur: Dicit R. Jehuda; dicit Samuel: Est dissensio in eo, quando dicat: Condonabo tibi. At si dicat: Dabo tibi: omnium consensu poterit retractare. Et R. Jochanan dicit; Si dicat: Dabo tibi; in hoc est dissensio; at si dicat: Condonabo tibi; omnium consensu poterit retractare: An dicendum tam in hoc quam in illo est dis-

מחלוקת תא שמע דאמר רבא מחלוקת באתן
לך אבל במחול לך דברי הכל אין יכול
לחזור בו אי אמרת בשלמא באתן לך
מחלוקת אבל במחול לך דברי הכל אין יכול
לחזור בו רבא דאמר כרבי יוחנן אלא אי
אמרת בין בזו ובין בזו מחלוקת רבא דאמר
כמאן רבא טעמא דנפשיה קאיתיביה רב
אחא בר תחליפא לרבא היה חייב לחבירו
שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך רבי
מאיר אומר יכול לחזור בו וחכא אין יכול
לחזור בו מאי לאו באותן הנשבעין ולא
משלמין דהוה לי׳ כמחול לך לא באותן
הנשבעין ונוטלין דהוה ליה כאתן לך והא
תנא ליה רישא הוא תולה בדעת אחרים
ותנא תולה בדעת עצמו וצריכ׳ דאי תנא
תולה בדעת אחרים בהא קאמר רבי מאיר
דמצי הדר ביה משום דלא גמר ומקני דאמר
מי יימר דמזכי ליה אבל תולה בדעת עצמו
אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן בהא
בהא קאמרי רבנן אבל בההיא אימא מודו
ליה רבנן לרבי מאיר צריכ׳ אמר ריש לקיש
מחלוקת לפני גמר דין אבל לאחר גמר דין
דברי הכל אין יכול לחזור בו ורבי יוחנן
אמר לאחר גמר דין מחלוקת איבעי׳ להו
לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין
דברי הכל יכול לחזור בו או דילמא בין
בזו ובין בזו מחלוקת תא שמע דאמר רבא
קיבלו עליו קרוב או פסול לפני גמר דין
יכול לחזור בו לאחר גמר דין אין יכול
לחזור בו אי אמר׳ בשלמא לאחר גמר דין
מחלוקת אבל לפני גמר דין דה יכול לחזור
בו רבא דאמר כרבי יוחנן ואליבא דרבנן
אלא אי אמר׳ בין בזו בין בזו מחלוקת רבא
דאמר כמאן אלא לאו שמ לאחר גמר
דין מחלוק׳ שמע מיניה שלח ליה רב נחמן
בר רב הסד׳ לרב נחמן בן יעקב ילמדנו

diſſenſio? Veni & audi, quod dicit Raba: Si dicat: Dabo tibi; in hoc eſt diſſenſio; at ſi dicat: Condonabo tibi; omnium conſenſu non poterit retractare: Si dicas; concedatur; ſi dicat: Dabo tibi; quod in hoc ſit diſſenſio; at ſi dicat: Condonabo tibi: Omnium conſenſu non poterit retractare: Raba dicit juxta mentem R. Jochanan; At ſi dicas tam in hoc quam in illo eſt diſſenſio; Raba juxta cujus opinionem dicit? ipſiuſmet ratio eſt, quod dicit: Objecit R. Acha bar Tachlipha τῷ Raba; ſi debeat juramentum ſocio ſuo; & illi dicat: Vove mihi per vitam capitis tui; R. Meir dicit: Poterit retractare; & ſapientes dicunt: Non poterit retractare: Quid ſignificat? Agitur de ipſis qui jurant; & non rependunt; quia reputatur ac ſi dicat: Condonabo tibi; & non de iis qui jurant; & ſumunt, quia reputatur ac ſi dicat: Dabo tibi: At iſte doctor, qui docet principium, docet, quod pendeat ex ſententia aliorum; Et docet, quod pendeat ex ſua ſententia, & neceſſe eſt, pendeat ex ſententia aliorum; de hoc dicit R. Meir, quod poſſit pœnitere, eo quod cum nondum ſit abſolutum judicium acquirat; & hoc dicit; quid dicit? quod illum juſtificent; at ſi dependeat ex ipſiuſmet ſententia, dicam; conſentit cum ſapientibus: & ſi attendamus ad hoc, de hoc dicunt ſapientes, at in illo, dicam; conſentiunt ſapientes cum R. Meir: Neceſſe eſt: Dicit Riſch Lakiſch: Diſſenſio eſt antequam abſolutum fuerit judicium; at poſtquam abſolutum fuerit judicium, omnes conveniunt, quod non poſſit retractare; At R. Jochanan dicit: Poſtquam fuerit abſolutum judicium eſt diſſenſio; at antequam fuerit abſolutum judicium, omnes conveniunt, quod poſſit retractare; An dicendum, quod tam in hoc quam in illo ſit diſſenſio? Veni & audi, quod dicit Raba: Si ſuſcipiant ſuper ſe propinquum aut illegitimum antequam abſolutum fuerit judicium, poterit retractare; poſtquam abſolutum fuerit judicium non poterit retractare. Si dicas: Concedatur, quod poſt abſolutum judicium ſit diſſenſio; at antequam fuerit abſolutum judicium: Omnium conſenſu poterit retractare. Raba dicit juxta mentem R. Jochanan, & juxta ſententiam ſapientum; At ſi dicas: Tam in hoc quam in illo eſt diſſenſio: Raba juxta cujus mentem dicit? At non hinc eſt intelligendum. Poſtquam abſolutum fuerit judicium, in hoc eſt diſſenſio; Hinc probatur. Miſit Rabi Nachman bar R. Chaſda ad R. Nachman ben Jacob: Doce nos magiſter noſter;

רבינו לפני גמר דין מחלוקת או לאחר גמר
דין מחלוקת והלכה כדברי מי שלח ליה
לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמי׳
רב אשי אומר הכי שלח ליה באחן לך
מחלוקת או במחול לך מחלוקת והלכה
כדברי מי שלח ליה באחן לך מחלוקת
והלכה כדברי חכמים. בסורא מתני הכי
בפומבדיתא מתני הכי א״ר חנינא בר שלשיה
שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו
לפני גמר דין וקנו מידו מאי שלח להו אין
לאחר קניין כלום.

מתני׳. ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא
והמלוה בריבי׳ ומפריחי יוני׳ וסוחרי שביעי׳
א״ר שמעון בתחילה היו קורין אותן אוספי
שביעית משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי
שביעי׳ א״ר יהודה אימתי בזמן שאין להן
אומנות אלא הוא אבל יש להו אומנות שלא
הוא כשרין.

גמ׳. משחק בקוביא מאי קא עביד אמר
רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא ואסמכתא
לא קניא רב ששת אמר כל כי ה״ג לאו
אסמכתא היא אלא לפי שאין עסוקין
ביישובו של עולם מאי בינייהו איכא בינייהו
דגמר אומנותא אחריתי ותנן א״ר יהודה
אימתי כזתן שאין לו אומנות אלא הוא אבל
יש להן אומנות שלא הוא הרי זה כשרי׳
אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של
עולם הוא קשיא לרמי בר חמא וכי תימא
פליגו רבנן עליה דרבי יהודה והאמר רבי
יהושע בן לוי כל מקום שאמר רבי יהודה
אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים
רבי יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק
ודכולי עלמא אימתי לפרש הוא גברא
אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר
לא פליגי ולא פליגי והתניא בין שיש לו

ster; Ante absolutum judicium est dissensio; an post absolutum judicium est dissensio? Et constitutio est juxta mentem illius, qui misit; Postquam absolutum fuerit judicium est dissensio; & constitutio est juxta verba sapientum: Rabi Asse dicit: Ita misit ad eum quærens; si dicat: Dabo tibi; est dissensio; an, si dicat: Condonabo tibi; est dissensio? & dissensio est juxta verba illius, qui misit: In eo quod dicitur: Concedatur tibi; est dissensio; & constitutio est juxta verba sapientum: In Sora sic erat traditio; in Pumbedita sic erat traditio. Dicit R. Chanina bar Selamia; Miserunt ex schola Rab ad Samuel: Doce nos magister noster ante absolutum judicium, si acquisierint ex ejus potestate; Quid erit? Misit ad eos? Post judicium acquisitio nihil inservit.

Misna: Isti sunt illegitimi: Qui ludit alcis; qui mutuo dant cum fœnore, & qui docent volare columbas, nundinatores fructuum anni septimi: Dicit R. Simeon: In principio vocabantur collectores fructuum anni septimi; & postquam multiplicatæ sunt oppressiones, iterum vocati sunt nundinatores fructuum anni septimi: Dicit R. Jehuda: Quandonam? Quando aliam artem non exerceant nisi istam; at si præter hanc aliam exerceant artem, sunt legitimi.

Gemara. Qui ludit aleis: Quomodo explicatur? Dicit Rame bar Channa: Quia levis probatio est; at levis probatio nihil probat. R. Sesath dicit: Quod est huic simile non est probatio. At ratio est, quia non habent curam de habitatoribus mundi: Quodnam est discrimen inter eos? Hoc est discrimen quod intercedit inter eos: Quando aliam artem addiscat: Atqui legimus: Dicit R. Jehuda: Quandonam? Quando aliam artem nisi hanc exerceant, at si aliam artem præter hanc exerceant, erunt legitimi: Ratio igitur *Misnæ hæc* est, propter habitatores mundi: Oppositio est τῷ Rame bar Chama: Num dices, quod dissentiant sapientes a mente R. Jehuda? Atqui dicit R. Jehosua ben Levi: Ubicunque dicit R. Jehuda: Quandonam; & in quo? Non dicit nisi ad explicandum verba sapientum. R. Jochanan dicit: Quandonam? ad explicandum: In quo? ad disceptandum: Et omnium consensu, quando dicit: Quandonam? ad explicandum dicit: Alter contra alterum disputat: Mor putat, quod sit dissensio, & Mor putat, quod non sit dissensio. Nonne est dissensio? Atqui est traditio: Si aliam præter hanc exerceat artem, sive nullam aliam præter hanc exerceat ar-

אומנות שלא הוא בין שאין לו אומנות
אלא הוא הרי זה פסול ההיא רבי יהודה
משום רבי טרפון היא דתניא ר׳ יהודה אומר
משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהן נזיר
לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה.
מלוה בריבית. אמר רבא לוה בריבית פסול
לעדות והאנן תנן מלוה בריבית מלוה הבאה
בריבית בר ביניתום אסהידו ביה תרי סהדי
חד אמר קמי דידי אוזיף בריבית׳ וחד אמר
לדידי אוזפן בריבית׳ פסליה רבא לבר ביניתם
והא רבא הוא דאמר לוה בריבית פסול
לעדות והוה ליה רשע והתורה אמרה אל
תשת רשע עד רבא לטעמי׳ דאמר רבא
אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו
רשע ההוא טבחא דאישתכח דנפקא טריפתא
מתותי ידיה פסליה רב נחמן ועבריה אזל
רבי מזייה וטופליה סבר רב נחמן לאכשוריה
אמר לו רבא דילמא איערומי קא מערים
אלא מאי תקנתיה כדרב אידי בר אבין
דאמר רב אידי בר אבין החשוד על הטריפות
אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין
אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או שיוצא
טריפה מתחת ידו בדבר חשוב משלו.
ומפריחי יונים. מאי מפריחי יונים הכא
תרגומה אי תקדמיה יונך ליון ר׳ חמא בר
אושעי׳ אמר ארא מאן דאמר אי תקדמיה
יויך ליון מ״ט לא אמר ארא אמר לך ארא
מפני דרכי שלום בעלמא ומאן דאמר ארא
מאי טעמא לא אמר אי תקדמיה יונך ליון
אמר לך היינו משחק בקוביא ואידך תנא
תולה בדעת יונו ותנא תולה בדעת עצמו
וצריכא דאי תנא תולה בדעת עצמו התם
הוא דלא גמר ומקני דאמר קים לי בנפשאי
דידענא טפי אבל תולה בדעת יונו אימא
לא ואי תנא תולה בדעת יונו דאמר בנקשא
תליא מילתא ואנא ידענא לנקושי טפי אבל

artem, ecce erit illegitimus. R. Jehuda nomine R. Tarphon: Extat traditio: R. Jehuda dicit nomine R. Tarphon: Nemo unquam ex iis erit Nazyræus; eo quod non ſint inſtituti Nazyreatus niſi propter ſegregationem: Qui mutuo dat cum fœnore: Dicit Raba: Qui mutuo accipit cum fœnore, illegitimus eſt ad teſtificandum: Atqui legimus: Qui mutuo dat cum fœnore; Qui mutuo dat, adducit fœnus: De filio Benithos teſtati ſunt duo teſtes: Alter dixit: Coram me mutuo dedit cum fœnore: & alter dicit: Coram me mutuo dedit cum fœnore: & alter dicit: Mihi ipſi mutuo dedit cum fœnore; reprobavit Raba filium Benithos. Atqui Raba dicit: Qui mutuo accipit cum fœnore, illegitimus eſt ad teſtificandum; & ipſe eſt impius; & lex dicit *Exod.* XXIII. 1. *Nec junges manum tuam ut pro impio dicas teſtimonium:* Raba juxta rationem ſuam; Etenim dicit Raba: Homo ſibi ipſi propinquus eſt; at homo non facit ſeipſum impium. Lanium qui deprehenſus fuit quod educeret diſcerpta de poteſtate ſua, reprobavit R. Nachman, & expulit: Abiens nutrivit ſuam comam, & ungues. Putavit R. Nachman, ut poſſit fieri legitimus; Dixit illi Raba: Fortaſſe hic callide agit: At quænam erit ejus correctio? Juxta mentem R. Idi bar Abin: Etenim dicit R. Idi bar Abin: Si ſit ſuſpectus in diſcerptis, non erit illi correctio, donec eat in locum, ubi non agnoſcatur, & reſtituat amiſſum per rem æſtimatam, aut educat diſcerptum de poteſtate ſua per rem æſtimatam de bonis ſuis: Qui docent volare columbas: Qui ſunt, qui docent volare columbas? Ita eſt ejus interpretatio: Si præcedat columba tua columbam. Rabi Chama bar Oſajah dicit: Qui docet: Hic eſt, quod dicit: Si præcedat columba tua columbam: Qua de cauſa non dicit? Qui docet: tibi dicit: Qui docet: propter vias pacis mundi: Et qui dicit; Qui docet: Quare hoc non dicit: Si præcedat columba tua columbam? Tibi dicit: Hic eſt, qui ludit aleis: & alius docet; qui dependet a ſcientia ſuæ columbæ; & docet; Qui dependet a ſua ſententia; & neceſſe eſt ut iſte doceat quod dependeat a ſua ſententia. Ibi, cum nondum ſit definitum judicium, & acquirat: Ibi ille non docet; & quoniam dicit: Conſtat mihi ex multis, quos valde cognovi; at qui dependet ex ſcientia columbæ ſuæ; Dicam, non: At ſi dependeat ex ſcientia columbæ ſuæ, ex colliſione res dependet; at ego novi multas colliſiones: At ſi dependeat ex ſua ſententia; di-

חולה בדעת עצמו איטא לא צריכ׳ מיתיבי המשחק בקובי׳ אלו הן המשחקין בפיספסין ולא בפיספסין בלב׳ אמרו אלא אפילו קליפי אגוזים וקליפי רמוני׳ ואימתי חזרתן משישברו את פיספסיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה דאפילו בחנם לא עבדי מלוה בריבית אחד המלוה ואחד הלוה ואימתי חזרתן משיקרעו את שטריהן ויחזרו בהן חזרה גמור׳ ואפי׳ בנכרי לא מוזפי ומפריחי יונים אלו שממרין את היונים ולא יונים בלבד אמרו אלא אפילו בהמה היה ועוף ואימתי חזרתן משישברו את פגמיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה דאפילו במדב׳ נמי לא עבדי סוחרי שביעית אילו שנושאין ונותנין בפירות שביעי׳ ואימתי חזרתן משתגיע שביעית אחר׳ ויבדלו ואמר ר׳ נחמיה לא חזרת דברים בלבד אמרו אלא חזרת ממון כיצד אומר אני פלוני בר פלו׳ כינסתי מאתים זוז בפירות שביעית והרי הן נתונין במתנה לעניים קתני מיהת בהמה בשלמא למאן דאמר אי תקרמיה יונך לינך היינו דמשכחת לה בהמ׳ אלא למאן דאמר ארא בהמה בת הכי היא אין בשור הבר וכמאן דאמר שור הבר מין בהמה הוא דתנן שור הבר מין בהמה הוא רבי יוסי אומר מין חיה תנא הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין גזלן דאורית׳ הו׳ לא נצרכא למציא׳ חרש שוטה וקטן מעיקר׳ סבור מציאת חרש שוטה וקטן לא שכיחא אינמי מפני דרכי שלום בעלמא כיון דחזו דסוף סוף ממונא הוא דקא שקלי פסלינהו רבנן החמסנין מעיקרא סבור דמי קא יהיב אקראי בעלמא הוא כיון דחזו דקא חטפי גזרו בהו רבנן תנא עוד הוסיפו עליהן הרועים הגבאין והמוכסין רועים מעיקרא סבו׳ אקראי בעלמא הוא כיון דחזו דקא מכווני ושדו לכתחילה גזרו בהו רבנן. הגבאין והמוכסין. מעיקרא סבור מאי דקיץ להו קא שקלי כיון דחזו דקא שקלי יתירא פסלינהו אמר רבא רועה

dicam non est necesse. Oppositio: Qui ludit aleis: Isti sunt qui ludunt calculis; non solom calculis, sed etiam dixerunt putaminibus nucum, & putaminibus malogranatum: Et quandonam convertentur? Quando frangant calculos suos, & convertantur conversione perfecta: Vel gratuito non facient mutuum cum fœnore, tam mutuo dans, quam mutuo accipiens: Quandonam convertentur? Quando fregerint scripta obligationis; & convertantur conversione perfecta; ne alienigenis quidem maturabunt. Et qui docent volare columbas; isti sunt qui custodiunt columbas; non solum columbas dixerunt, sed etiam bestiam, feram, & volucrem: Quandonam convertentur? Quando fregerint eorum columbaria; & convertantur conversione perfecta; Ne in deserto quidem non facient nundinationes fructuum anni septimi. Isti sunt, qui negotiantur in fructibus anni septimi. Quandonam convertentur? Quando, postquam pervenerit alius annus septimus, illos separent. Et dicit R. Nehemia; non solum de conversione verborum dixerunt, sed etiam de conversione pecuniæ: Quomodo dicet? Ego N. filius N. collegi 200. Zusas ex fructibus anni septimi; & ecce illæ dantur in donum pauperibus: Docet hinc de bestia; Concedatur juxta mentem illius qui dicit; Si præcedat columba, mea columbam; Ecce hic deprehenditur bestia: At juxta mentem illius qui dicit. Qui docet animal; hic agitur de bove sylvestri; & juxta mentem illius, qui dicit; bos sylvestris est species bestiæ; etenim legimus: Bos sylvestris est species. bestiæ: R. Jose dicit: est species feræ: Traditio: Addiderunt illis prædones, & raptores; Prædo ex lege est; non est necesse est excludatur mutus, surdus, & puer. A principio putarunt excludos mutum, surdum, & puerum; non deprehenditur utrum propter rationem pacis in mundo; quando viderent tandem, quod pecuniam acciperent reprobarunt eos sapientes; in principio putarunt, quod raptoribus per accidens daretur pecunia: Postquam viderunt quod raperent, de iis decreverunt sapientes: Traditio: Addiderunt præterea illis pastores, collectores, & publicanos. Pastores in principio crediderunt per accidens hoc facere; quando viderunt quo de industria & studio projicerent, decreverunt de illis sapientes: Collectores, & publicanos: In principio putarunt, quod definitum esset, quod peterent; quando viderunt quod amplius peterent eos reprobarunt. Dicit Raba: Pa-

שאמרו אחד רועה בהמה דקה ואחד רועה בהמה גסה ומי אמר רבא הכי והאמר רבא רועה בהמה דקה בארץ ישראל פסולין בחוצה לארץ כשרין רועה בהמה גסה אפילו בארץ ישראל בשירין ההוא במגרלי איתמ׳ הכי נמי מסתברא מדקתני נאמנין עלי שלשה רועי בקר מאי לאו לעדות לא לרינא ריקא נמי דקתני שלשה רועי בקר ואי לעדות שלשה למה לי ואלא מאי לדינא מאי איריא שלשה רועי בקר כל בי תלתא דלא גמרי דינא נמי חכי קאמר אפי׳ הני דלא שכיחי ביישוב אמר רב יהודה סתם רועה פסול סתם גבאי כשר אבוה דר׳ זירא עבר גביות׳ תליסר שנין בז הוה אתי ריש נהרא למתא כי הוה חזי רבנן א״ל לך עמי בא בחדריך כי הוה חזי אינשי דמתא אמר ריש נהרא איתא למתא והאירנא נכים אבא לפום ברא וברא לפיום אבא ומינגזו כולי עלמא כי אתי א״ל ממאן נבעי כי ניחא נפשיה א״ל שקולי תליסר מעי דציירי לי בסדינאי והדרו ליה לפלניא דשקלתינהו מיניה ולא איצטריכו לי. א״ר שמעון בתחילה היו קוראין אותן אוספי שביעית. מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר בתחילה היו אומרים אוספי שביעית כשרין סוחרין פסולין משרבו ממציא׳ מעות לעניים ואזלי עניי׳ ואספי להו ומייתו חזרו לומ׳ אחד זה ואחד זה פסולין קשו בה בני רחב׳ האי משרבו האנסי׳ משרבו התגרין מיבעי ליה אלא בתחילה היו אומרים אחד זה ואחד זה פסולין משרבו האנסין ומאי נינהו ארנונא כדמכרין רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא חזרו לומר אוספין כשרין סוחרין פסולין רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר שנה בעסיא פגע בהו ריש לקיש איטפל בהדיהו אמר איזיל איחזי הכי עברי עובד׳ חזיי׳ לההוה גברא דקא כריב אמר להן כהן וחורש אמרו לו יכול לומ׳ אניסטון אני בתוכו תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי אמר להו כהן וזמר א״ל יכול לומר

Pastor de quo dixerunt, tam pastor pecoris minuti, quam pastor pecoris crassi; & quid dicit Raba? Sic dicit Raba? Pastorem pecoris minuti in terra Israel reprobarunt, in locis extra terram Israel, probarunt; Pastorem pecoris crassi vel in terra Israel probarunt; Hoc de iis qui nutriunt pecus, dictum est; hic quoque ex opinione docet: Fide digni mihi sunt tres pastores boum: Quid significat? Ad testificandum, at non ad judicandum: Quoniam pariter docet, tres pastores boum; Si ad testificandum; tres qua de causa? Si ad judicandum, quid docet tres pastores boum? Omne synhedrium trium, quod non perfecerit judicium; Hic quoque dicit; vel isti, qui non deprehenduntur in orbe terrarum. Dicit R. Jehuda; absolute pastor est illegitimus; absolute collector est legitimus. Pater R. Zira exercuit collectoris munus tredecim annos; quando is veniebat ad caput fluminis ad urbem, videns sapientes, dixit illis. *Vade populus meus, intra in cubicula tua:* Quando videbat viros civitatis, dicebat: Caput fluminis intrat in urbem, & hodie mactabit patrem propter filium, & filium propter patrem, abscondebat omnes homines; quando venit dicebat: A quo exigemus? quando quievit ejus anima, dixit: sumite duodecim obolos, qui colligati sunt in meo linteo, & reddite N. N. ex quo ego accepi, cum mihi necessarii non essent. Dixit R. Simeon: In principio eos vocabant collectores fructuum anni septimi: Quid dicit? Dicit R. Jehuda: Sic dicit: In principio dixerunt, quod collectores fructuum anni septimi essent legitimi; & nundinatores illegitimi; postquam multiplicati sunt, qui impenderent nummos pauperibus; & veniebant pauperes, & colligebant, & adducebant, iterum dixerunt, tam illi quam isti sunt illegitimi: Objecerunt filii Rachab: Postquam multiplicati sunt oppressores, multiplicati sunt negotiatores; Quæsitum est inter eos. At in principio dixerunt, tam illi quam isti sunt illegitimi; postquam multiplicati sunt oppressores; quenam erant decimationes? sicut proclamavit R. Inai: Egredimini, & seminate in anno septimo propter decimationes: Iterum dixerunt: Collectores sunt legitimi, & nundinatores illegitimi. R. Chijah bar Zernuchai, & R. Simeon ben Josedech abierunt ad intercalandum annum in Asia, occurrit illis Risch Lakisch, & cum illis se associavit, dicens: Veniam, & videam, quod opus faciant: Vidit illum virum arantem. Dixit illis: Sacerdos, & arator; Dixerunt illi; Poterit dicere, deci-

לעקל בית הבד אני צריך אמר להן הלב יודע
אם לעקל אם לעקלקלות הי אמ׳ להו ברישא
אילימא הא קמייתא אמר להו ברישא הא
נמי לימרו אניסטון אני בתוכו אלא הא
אל׳ ברישא והדר אמר להו הך מאי שנא
כהן משום דחשידי אשביעית דתנן סאה
תרומה שנפלה למאה סאין של שביעית
תעלה פחות מיכן ירקבו והוינן בה אמאי
ירקבו ימכרו לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי
אותה סאה ואמר רב חייא משמיה דעולא
זאת אומרת נחשדו כהנים אשביעית אמרו
טרודא הוא דין כי מטו להתם סליקו לאיגר׳
שלפוה לדרגא מתותיה אתא לקמיה דר׳
יוחנן אל׳ בני אדם החשודין על השביעית
כשרין לעבר שנה הדר אמר לא קשיא לי
מידי דהוה אשלשה רועי בקר ורבנן
אחושבניהו סמוך הדר אמר לא דמי התם
הדור איסנוהו רבנן ועברוה לההוא שתא
הבא קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן
המניין א״ר יוחנן דא עקא כי אתו לקמיה
דר׳ יוחנן אל׳ קרו לן רועי בקר ולא אל׳ מר
ולא מידי אמר להו ואי קרי לכו רועי צאן
מאי אמינ׳ ליה מאי קשר רשעים שבנא הוה
דריש בתליסר רבוותא חזקיה הוה דריש בחד
סר רבוותא כי אתא סנחריב וצר עלה
דירושלם כתב שבנא פתקא שדא בגירא
שבנא וסיעתו השלימו חזקיה וסיעתו לא
השלימו שנ׳ כי הנה הרשעים ידרכון קשת
כוננו חיצם על יתר הוה רא מסתפי חזקיה
אמר דילמא חס ושלום נטייה רעתיה דהקב״ה
בתר רובא כיון דרובא מימסרי אינהו נמי
מימסרי בא נביא ואמר לו לא תאמרון
קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר כלומר
קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן
המניין הלך לחצוב לו קבר בקברי בית דוד
בא נביא ואמר לו מה לך פה ומי לך פה
כי חצבת לך פה קב׳ הנה ה׳ מטלטלך טלטלה
גבר אמר רב טילטולא דגברא קשי מדאיתתא
ועטך עטה אמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא מלמד

cimator ego ſum in eo; Præterea vidit illum virum, qui putabat vineas; Dixit illi: Sacerdos & putator: Poteric dicere: Ad obliquandum domum torcularis ego opus habeo; Reſpondit illi: Cor cognoſcit, num ſit ad obliquandum, an ad devaſtandum: Quodnam dixit in principio? Dicendumne eſt quod hoc primum, dixerit in principio? Hoc etiam poterat dicere: Decimator ego ſum in hoc: At hoc dixit in principio; & iterum dixit. In hoc cur variat in ſacerdote? Eo quod ſuſpecti ſunt in fructibus anni ſeptimi: Etenim legimus: Si ſatum Thrumæ cadat in centum ſata fructuum anni ſeptimi, faciet adſcendere minus hoc, & putreſcet. In hoc objicimus. Quid ſignificat: Putreſcet? Vendent ſacerdoti pretio Thrumæ excepto pretio ipſius ſati. At dicit R. Chijah nomine Ola; & tu dicis, quod ſacerdotes ſuſpecti ſint de fructibus anni ſeptimi: Dixerunt: Iracundus eſt iſte vir. Quando illuc pervenerunt adſcenderunt in tectum, & removerunt ſcalam ſub eo: venit coram R. Jochanan ei dicens: Homines, qui ſuſpecti ſunt de fructibus anni ſeptimi, ſunt legitimi ad intercalandum annum; Iterum dixit: Non eſt mihi oppoſitio, eo quod ſint tres paſtores bovum; Atqui ſapientes eos proxime computarunt: Iterum dixit: Non eſt ſimile: Ibi generationem numerarunt ſapientes, & intercalarunt illum annum; Hæc conjuratio impiorum eſt, & conjuratio impiorum non eſt de annumeratis. Dicit R. Jochanan: Quando venerunt coram R. Jochanan, dixit: Vocate nobis paſtores bovum; Nihil dixit illis Mor: Dixit illis, & ſi vocemus paſtores ovum: Quid dicerem? Quid conjuratio impiorum? Sebna expoſuit de tredecim myriadibus; Ezechia expoſuit de undecim myriadibus: Quando venit Senacherib; & obſedit Hieruſalem; ſcripſit Sebna literam, & eam projecit ſagitta: Sebna, & ejus ſocii pacifici ſunt; At Ezechia & ejus ſocii non ſunt pacifici. Et dictum eſt enim *Pſ.* XI. 3. *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt ſagittas ſuas in pharetra.* Timens Ezechia dixit: Fortaſſe (quod abſit) inclinat mens Dei S. B. poſt multos; poſtquam multi ſe dediderunt, me quoque dedam: Venit propheta, eique dixit: *Non dicatis, conjuratio; omnia enim, quæ loquitur populus iſte, conjuratio eſt*: *Iſai.* VIII. 12. Quaſi dicat; conjuratio; at conjuratio impiorum non eſt de annumeratis: Venit ad excidendum ſepulcrum in ſepulcris domus David: Venit propheta, ei-

שפרחה בו צרעת כתיב הכא ועטך עטה
וכתיב התם ועל שפם יעטה צניף יצנפך
צניפה כדור אל ארץ רחבת ידים וגו׳ תנא
הוא ביקש קלון בית ארניו לפיכך נהפך כבודו
לקלון כי הו׳ נפיק איהו אתא גבריאל אחריה
לרשא באפי משרייתיה אמרו ליה משירייתך
היכא אמר הדרו בי אמרו ליה א״כ אחוכי
קא מחייכת כן נקבוהו בעקביו ותלאוהו בזנבי
סוסיהם והיו מגררין אותו על הקוצים ועל
הברקנין אמר רבי אלעזר שבנא בעל הנאה
הירה כתיב הכא לך בא אל הסוכן הזה
וכתיב התם ותהי לו סוכנת ואומר כי
השתות יהרסון צדיק מה פעל רב יהודה ורב
עינא חד אמר אילו חזקיה וסיעתו נהרסי׳
צדיק מה פעל וחד אמר אילו בית המקדש
יהרס צדיק מה פעל ועולא אמר אילו
מחשבותיו של אותו רשע אינן נהרסות
צדיק מה פעל בשלמא למ״ד אילו מחשבותיו
של אותו רשע היינו דכתב כי השתות יהרסון
ולמאן דאמר בית המקדש נמי דתנן אבן
היתה שם מימות נביאים הראשונים ושתייה
היתה נקראת אלא למאן דאמר חזקיה
וסיעתו היכא אשכחן צדיקי דאיקרו שתות
דכתיב כי ליי׳ מצוקי ארץ וישת עליהם
תבל ואיבעי׳ אימ׳ מהכא הפליא עצה
הגדיל תושיה אמר רבי חנן למה נקרא שמה
תושיה מפני שהיא מתשת כחו של אדם
דבר אחר תושיה שניתנה בחשאי מפני
השטן דבר אחר תושיה דברים של תוהו
שהעולם משותת עליהם אמר עולא מחשבה
מועלת אפי׳ לדברי תורה שנ׳ מפר מחשבות
ערומים ולא תעשינ׳ ידיהם תושיה אמר רבה
אם עסוקין לשמה אינה מועלת שנאמר רבות
מחשבות בלב איש ועצת ה׳ היא תקום עצה
עצה שיש בה דבר יי׳ היא תקום לעולם.
אמר רבי יהודה אימתי. אמר רבי אבהו
אמר רבי אלעזר הלכה כרבי יהודה ואמר

eique dixit: *Quid tu hic, quid tu hic? Quia excidiſti tibi hic ſepulcrum: Ecce Dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur gallus gallinaceus*. Ibid. XXII. 16. Dicit Rab: Aſportatio galli gallinacei difficilis eſt ut afferatur: *Et quaſi amictum ſit ſublevabit te*. Ibid. Dicit R. Joſe bar Chanina; docet, quod effloruerit in eo lepra. Scriptum eſt hic: *Et quaſi amictum ſic ſublevabit te*. Et ſcriptum eſt ibid. *Coronans coronabit te tribulatione, quaſi pilam mittet te in terram latam, & ſpatioſam &c.* Traditio: Ipſe voluit vilipendere domum domini ſui; ideoque converſa eſt ejus gloria in vilipendium; Quando egreſſus eſt, venit Gabriel poſt eum & caput ejus percuſſit ad oſtium. Dixerunt illi: Societas tua ubi eſt? Dixit: Pœnituit: Reſponderunt illi: Si ita eſt; Illudendo ſic illudis: Perforarunt illi calcaneum, & appenderunt caudis ſuorum equorum, atque eum traxerunt ſuper ſpinas, & tribulos: Dicit Rabi Elieſer: Sebna formoſus erat. Scriptum eſt enim *Iſai.* XXII. 15. *Vade, ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo*. Pariterque ibi ſcriptum eſt I. *Reg.* I. 2. *Et ſis illi miniſtrans*. Et ſimiliter dictum eſt *Pſalm.* XI. 4. *Quoniam quæ perfeciſti, deſtruxerunt, juſtus autem quid fecit*? R. Jehuda, & R. Ina; alter dicet: Iſte eſt Ezechia, & qui ei auxiliati ſunt, qui deſtruxerunt; *juſtus autem quid fecit*? Et alter dicit: Hæc eſt domus ſanctuarii, quæ deſtructa eſt; *juſtus autem quid fecit*? Et Ela dicit: Iſtæ ſunt cogitationes hujus impii: Si iſtæ deſtruxerunt, *juſtus autem quid fecit*? Concedatur juxta mentem illius qui dicit; iſtæ ſunt cogitationes hujus impii; Hinc ſcriptum eſt: *Quoniam quæ perfeciſti, deſtruxerunt*: Et juxta mentem illius, qui dicit domum ſanctuarii: Hoc quoque legimus: Lapis erat ibi a diebus priorum prophetarum, & Scithia vocabatur; At juxta mentem illius qui dicit de Ezechia, & de iis qui illi auxiliati ſunt, quomodo deprehendimus, quod juſti vocentur fundamenta? Scriptum eſt enim I. *Sam.* II. 8. *Domini enim ſunt cardines terræ, & ponit ſuper eos orbem*; & ſi velis, dicam ex hoc loco: *Ut mirabile faceret conſilium, & magnificaret fundationem*. *Iſai.* XXVIII. 29. Dicit R. Chanen; Cur vocatur תושיה? Quia debilitat robur hominis: Alia expoſitio: תושיה; eo quod data ſit in ſilentio propter Satan. Alia expoſitio תושיה: Res abyſſi, ſuper quibus fundatus eſt mundus. Dicit Ela: Cogitatio prævaricatur etiam verba legis: Dictum eſt enim *Job* V. 12. *Qui diſſipat cogitationes malignorum, ne poſ-*

רבי אבהו אמר רבי אלעזר כולן צריכין
הכרזה בבית דין רועה פליגי בה רב אחא
ורבינא הד אמר בעי הכרזה וחד אמר לא
בעי הכרזה בשלמא למאן דאמר לא בעי
הכרזה היינו דאמר רב יהודה אמר רב סתם
רועה פסול אלא למאן דאמר בעי הכרזה
מאי סתם רועה פסול דבסתמא מכרזינן
ליה ההיא מתנה דהוו חתימי עלה תרין
גזלנין סבר רב פפא בר שמואל לאכשורה
דהא לא אכרזינן עלייהו אמר ליה רבא
נהי רבענן הכרזה בגזלן דרבנן בגזלן דאורייתא
מי בענן הכרזה . סימן דבׄרׄ ועריׄות גנׄבׄ .
אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולי לעדות
הני מילי בפרהסיא אבל בצינעה לא ובפרהסיא
נמי לא אמרן אלא דאיפשר לי׳ לאיתזוני
בצינעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא
איפשר לי׳ חיותיה הוא אמר רב נחמן
החשוד על העריות כשר לעדות אמר רב
ששת עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר אמר
רבא ומודה רב נחמן לענין עדות אשה
שהוא פסול אמר רבינא ואיתימא רב פפא
לא אמרן אלא לאפוק׳ אבל לעיולה ליה
לן פשיטא מהו דתימא הא עדיפא ליה
רכתיב מים גנובים ימתקו וגו׳ קמלן דכמה
דקמיא הכי שכיחא ליה ואמר רב נחמן
גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב הני מילי
באריסא ורבד מועט ובדבר שנגמרה מלאכתו
איבריה דרב זביד חד גנב קבא דשערי
ופסליה וחד גנב קיבורא דאהיני ופסליה
הנהו קבוראי דקבור נפשא ביום טוב ראשון
של עצרת שמתינהו רב פפא ופסלינהו
לעדות ואשרינהו רב הונא בריה דרב יהושע
א״ל רב פפא והא רשעים נינהו סברי מצוה
קא עבדי והא קא משמתינ׳ להו סברי כפרה
קא עברי לן רבנן איתמר עד זומם אביי
אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מיכן

possint implere manus eorum, quod caeperent. Dicit Raba; si attendant ad ejus nomen, non praevaricatur. Dictum est enim *Prov.* XIX. 21. *Multae cogitationes in corde viri voluntas autem Domini permanebit:* Consilium, in quo sit verbum Domini, permanebit in aeternum. Dicit R. Jehuda: Quandonam? Dicit R. Abau; dicit R. Elieser; Constitutio juxta mentem R. Jehuda: Et dicit R. Abau, dicit R. Elieser: Omnes debent proclamari in Synhedrio; De pastore est dissensio R. Acha, & Rabina; alter dicit; debet proclamari, & alter dicit: non debet proclamari; Concedatur juxta mentem illius, qui dicit; non debet proclamari; hoc est quod dicit Rabi Jehuda; Dicit Rab: absolute pastor est illegitimus: At juxta mentem illius qui dicit; debet proclamari; quid significat; absolute pastor est illegitimus? Eo quod absolute illum proclamamus: Pactum, quod obsignarunt duo raptores; putat R. Papa bar Samuel, quod sit legitimum, eo quod illos non proclamamus. Respondit illi Raba: Convenit, quod facienda sit proclamatio propter rapinam, quae constituta est ex verbis sapientum; at propter rapinam, quae est ex lege, cur facienda est proclamatio? Signum: דבׄרׄ ועריׄות גנׄבׄ Dicit R. Nachman: Qui comedunt de re alterius (id est *qui mendicantur*), illegitimi sunt ad testificandum: Hoc intelligitur in publico; at non in secreto. Et in publico etiam non dicimus, nisi quando possint in secreto nutriri; & spernantur in publico; at si minus fieri non possit, poterunt nutriri. Dicit R. Nachman: Qui suspectus est de scortationibus, legitimus est ad testificandum. Dicit R. Sesath: Postquam afflictus fuerit 40. verberibus in humeris suis, erit legitimus: Dicit Raba; & consentit Rabi Nachman in scortationibus mulieris, quod sit illegitimus: Dicit Rabina, & si velis, dicam, R. Papa; non dicimus nisi ad excludendum, at ad includendum, nobis non constat, quod dicas, quod sit praestantius, quod scriptum est *Prov.* IX. 17. *Aquae furtivae dulciores sunt &c.* Dicit nobis: Sicut consistit, ita deprehenditur & dicit R. Nachman: Si furetur in Nisan, si furetur in Tisri; non vocaur furtum; Hoc intelligitur de hortulano, & in re parva, & in re, cujus perfectum sit opus: Agricola R. Zebid; Alter furatus est cabum hordei, & eum reprobavit; & alter furatus est glomum dactylorum, & eum reprobavit: Qui sepelient mortuum in die primo festo Pentecostes; Excommunicavit eos R. Papa; & reprobavit ad testificandum; & eum pro-

ולהבא הוא נפסל אביי אמר למפרע הוא
נפסל מעירנא דאסהיד רשע הוא והתורה
אמרה אל תשת ידך עם רשע אל תשרת
רשע עד רבא אמר מיכן ולהבא הוא נפסל
דזעו מם חידוש הוא מאי חזית דסמכת
הניא סמוך אהני אין לך בו אלא משע׳
חידושו ואילך א״ר רבא נמי כאביי ס״ל
ומ״ט קאמר מכאן ולהבא משום פסידא
דלקוחות מאי בנייהו איכא בינייהו דאסהידו
בי תרי בחד אי נמי דפסלינהו בגזלנותא
ואמר רבי ירמיה מדיפתי עבד רב פפי עובד
כוותיה דרבא מר בר רב אשי אמר הילכתא
כוותיה דאביי והילכתא כוותיה דאביי ביע״ל
קג״ם אומר אוכל נבילות לתיאבון דברי
הכל פסול להכעים אביי אמר פסול רבא
אמר כשר אביי אמר פסול דהוה ליה רשע
ורחמנא אמר אל תשת רשע עד ורבא אמר
כשר רשע דחמס בעינן מתיבי אל תשרת
רשע עד אל תשרת חמס עד אלו גזלנין
ומועלין בשבוע׳ מאי לאו אחד שבועת
שוא ואחד שבועת ממון לא אידי ואידי
שבועת ממון ומאי שבועות שבועות דעלמא
מיתיבי אל תשת רשע עד אל תשת המם
עד אלו גזלכין ומלוי רביות תיובתא דאביי
תיובתא נימא כתנאי עד זומם פסול לכל
התורה כולה דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר
במה דברים אמורים שהזם בדיני נפשות
אבל הזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות
נימא אביי כרבי מאיר ורבא כרבי יוסי
אביי כרבי מאיר דאמר אמרינן מקולא
לחומרא ורבא דאמר כרבי יוסי דאמר
מחומרא לקולא אמרינן מקולא לחומרא
לא אמרינן לא אליבא דרבי יוסי כולי
עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרבי מאיר
אביי כרבי מאיר ורבא עד כאן לא קאמר
רבי מאיר התם אלא דבי עד זומם דממון

probavit R. Huna bar R. Jehosua. Dixit illi R. Papa. At illi impii sunt: Putarunt, hoc faciendum ex præcepto: & excomunicarunt: Putarunt esse expiationem; & hoc fecerunt sapientes: dictum est. Testis mendax, Abaje dicit inverso ordine, reprobatur. At Raba dicit: Hinc & ulterius reprobatur; Abaje dicit: inverso ordine reprobatur a testimonio, quod testatus est, impius ille est. Et lex dicit *Exod.* XXIII. I. *Nec pones impium testem:* Non pones impium testem. Raba dicit: Hinc & ulterius reprobatur, testis mendax est: res nova est: quid vidisti ut admoveres hos prope illos? Tibi in hoc non est nisi sensus novitatis, & ulterius. Quomodo intelligitur? Raba quoque consentit cum Abaje: Putasne? Qua de causa dicit: Hinc & ulterius? Propter damnum acceptationum: In quo consistit controversia inter eos? In hoc consistit controversia inter eos; quando testentur duo testes simul. Si ita est etiam reprobati erunt in rapinis: Et dicit R. Hieremia Midphati; Fecit R. Papa factum juxta mentem Raba; Mor bar R. Asse dicit: Constitutio juxta mentem Abaje: at constitutio juxta mentem Abaje: Qui concumbit cum fœmina, cujus sponsalia sint illegitima; apostata qui comedit cadavera, ut irritet Deum omnium consensu est illegitimus, propter irritationem Abaje dicit, est illegitimus; Raba dicit; est legitimus; Abaje dicit: Est illegitimus, eo quod sit impius; & textus dicit: *Nec pones impium testem*. Et Rabi dicit; est legitimus; de impio violento inquirimus: Oppositio: *Nec pones impium testem*. Non te junges cum violento teste. Isti sunt raptores, & qui prævaricantur in juramentis? Quid significat? Tam juramentum falsum, quam juramentum pecuniarum; Neque hoc neque illud est juramentum pecuniarum. Quale juramentum est? Juramentum commune. Oppositio: *Non pones impium testem*. Non pones violentum testem. Isti sunt raptores, & qui mutuo dant cum fenore. Oppositio Abaje est oppositio: Dicemus juxta mentem horum doctorum? Testis mendax est illegitimus ex universa lege. Verba R. Meir; R. Jose dicit: De quo hæc dicta sunt? Quando sit mendax in judiciis capitalibus; at si sit mendax in judiciis pecuniariis, erit legitimus in judiciis capitalibus: Dicendumne est, quod Abaje consentiat cum R. Meir, & Raba cum R. Jose? Abaje conssentit cum R. Meir, qui dicit: Dicimus argumento a minori ad majus; & Raba, dicit jux-

דרע לשמים ורע לבריות אבל הכא דרע
לשמים ואין רע לבריות לא והילכתא כוותיה
דאביי והא איתותב ההיא רבי יוסי היא
ותיהוי נמי רבי יוסי רבי מאיר ור׳ יוסי הלכה
כרבי יוסי שאני התם דסתם לן תנא כרבי
מאיר והיכא סתם לן כי הא דבר חמא
קטל נפשא אמר ליה ריש גלותא לרב אבא
בר יעקב פוק עיין בה אי ודאי קטל לי
כהיו׳ לעיניה אתו תרי סהדי אסהידו ביה
דודאי קטל אזל איהו אייתי תרי סהדי אסהידו
ביה בחד מהנך חד אמר קמאי דידי גנב קבא
דחוושלא וחד אמר קמאי דידי גנב קתא
דבורטיא אמר ליה מאי דעתיך כרבי מאיר
רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ור׳ יוסי
האמר הוזם בדיני ממונות כשר לדיני
נפשות אמר ליה רב פפי הני מילי היכא
דלא סתם לן תנא כרבי מאיר הכא סתם
לן תנא כרבי מאיר ממאי אילימא מהא
דתנן כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון
דיני ממונות מני אלימא רבי יוסי הזא הא
איכא עד זומם דממון דכשר לדיני נפשות
ופסול לדיני ממונות אלא לאו רבי מאיר
היא ממאי דילמא בפסולי יוחסין קאי דאי
לא תימא הכי סיפא דקתני יש ראוי לדון
דיני ממונו׳ ואין ראוי לדון דיני נפשות אמאי
אינו ראוי דאיתזם בדיני נפשות ראוי לדון
דיני ממונות והא דברי הכל פסול הוא אלא
בפסול יוחסין קאי הכא נמי בפסול יוחסין
קאי אלא הכא קא סתם לן תנא דתנן אילו
הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוי בריבית

juxta mentem R. Jose, qui dicit: Argumento a majori ad minus dicimus; a minori ad majus non dicimus: Nonne? Juxta sententiam R. Jose omnes conveniunt quod non sit dissensio; at est dissensio juxta sententiam R. Meir; Abaje consentit cum R. Meir; Et Raba hactenus non dicit ibi R. Meir nisi de teste mendaci in judiciis pecuniariis, quod sit malum cœlo, & malum creaturis; at hoc loco, erit malum cœlo, at non erit malum creaturis: Nonne? Atqui constitutio est juxta mentem Abaje: & responsum fuit quod hæc sit opinio R. Jose, R. Meir, & R. Jose, constitutio est juxta mentem R. Jose: Diversum est ibi, eo quod nobis constet, quod doceat juxta mentem R. Meir; at hic nobis constat: quod est bar Chama occiderit animam: Dixit princeps captivitatis τῷ R. Aba bar Jacob: Adverte in hoc; si pro certo occidit, eruendi sunt illi oculi. Venerunt duo testes, qui testati sunt de eo, quod certo occiderit; Abiit, & adduxit duos testes, qui simul testati sunt quod occiderit: Ex iis unus dixit: Coram me furatus est cabum hordei; & alter dixit: Coram me furatus est capulum lanceæ. Dixit illi: Quænam est tua sententia? Juxta mentem R. Meis; R. Meir & R. Jose; constitutio est juxta mentem R. Jose: Et R. Jose dicit: Testis mendax in judiciis pecuniariis, est legitimus in judiciis capitalibus: Dixit illi R. Papa; Hoc intelligendum est quando nobis non constet, quod sit traditio juxta mentem R. Meir: Hic nobis constat, quod sit traditio juxta mentem R. Meir: Undenam? Dicendumne est ex eo quod legimus? Qui conveniens est, ut judicet judicia capitalia, conveniens est ut judicet judicia pecuniaria: Cujusnam est hæc sententia? Dicendumne est quod sit R. Jose? At hæc non est sententia R. Meir. At ubi nam testis falsus in pecuniis, qui legitimus est in judiciis capitalibus, erit illegitimus in judiciis pecuniariis; At non hæc est sententia R. Meir? Undenam probatur? Fortasse de iis qui propter genealogias illegitimi sunt, constituit; Si non ita dicas; finem docet; si sit conveniens ad judicandum judicia pecuniaria, non erit conveniens ad judicandum judicia capitalia: Qua de causa non est conveniens? Eo quod si fuerit mendax in judiciis capitalibus, erit conveniens ad judicandum in judiciis pecuniariis: Atqui omnium consensu illegitimus ille est; At de eo qui propter genealogias illegitimus est, constituit; In hoc pariter loco de eo, qui

ומפריחי יונים וסוחרי שביעית והעבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אין כשרין לה מני אילימא רבי יוסי והאיכא עדות בריני נפשות שאין האשה כשירה לה והן כשרין לה אלא לאו רבי מאי היא קסבר חמא נשקיה אכרעיה וקבליה לכרגיה דכולי שניה.

מתני'. ואילו הן הקרובין אחיו ואחי אביו ואחי אמו ובעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו ובעל אמו וחמיו וגיסו הן ובניהן וחתניהן וחרגו לבדו אמר רבי יוסי זו משנת ר״ע אבל משנה ראשונה דודו ובן דודו וכל הראוי לורשו וכל הקרוב לו באותה שעה היה קרוב ונתרחק הרי זה כשר רבי יהודה אומר אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנ' הרי זה קרוב האוהב והשונא אוהב זה שושבינו שונא כל שלא דבר עמו ג' ימים באיבה אמר ליה לא נחשדו ישראל על בה.

גמ'. מנהני מילי דת״ר לא יומתו אבות על בנים מה ת״ל אי ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו אלא לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות ובנים בעון אבות לא והכתיב פוקד עון אבות על בנים התם כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן כדתניא אף בעונות אבותם אתם ימקו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהן אתה אומר כשאוחזין או אינו אלא כשאין אוחזין כשהוא אומר איש בחטאו יומתו הרי כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן ולא והכתיב וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכולן ערבים

qui propter genealogias illegitimus eſt, conſtituit: At hoc loco nobis conſtat, quod ſit traditio: Etenim legimus: Iſti ſunt illegitimi, qui ludit aleis, qui mutuo dat cum fœnore, & qui docet volare columbas, & qui negotiantur in fructibus anni ſeptimi, & ſervi: Hæc eſt regula generalis: In omnibus teſtimoniis, in quibus fœmina non eſt legitima, ne ipſi quoque non ſunt legitimi: Cujuſnam hæc ſententia eſt? Dicendumne eſt quod ſit R. Joſe? Atqui ubi in teſtimoniis in judiciis capitalibus, in quibus fœmina non eſt legitima, ipſi ſunt legitimi: At non eſt hæc ſententia Rabi: Quid ille putat? Vidit oſculantem ejus genua, & remittientem tributum omnibus ejus annis.

Miſna: Iſti ſunt propinqui, frater, & frater patris, & frater matris, & maritus ſus ſororis, & maritus ſororis patris, & maritus ſororis matris, & maritus matris, ſocer, & ſororius, iſti, & eorum filii & eorum generi, at privignus ſolus. Dicit R. Joſe; Hæc eſt Miſna R. Akiba; at Miſna antiqua ita ſe habet. Patruus, & filius patrui, & quicunque ejus hæreditatem adire poteſt, & quicunque eo tenpore ſit illi propinquus; Si fuerit propinquus, & ſoluta fuerit propinquitas, ecce erit legitimus: R. Jehuda dicit: Vel ſi mortua fuerit ejus filia, atque ex ea illi fuerint filii, ecce erit propinquus. Amicus, atque inimicus; amicus, eſt paranymphus; inimicus, eſt ille, cum quo non locutus ſit tribus diebus propter odium: In hoc non ſunt ſuſpecti Iſraelitæ.

Gemara. Hinc tradiderunt ſapientes; *Non occidentur patres pro filiis. Deut.* XXIV. 16. Cur dictum eſt? Si ad docendum, quod non ſint occidendi patres propter filios, neque filii propter patres & filii propter patres; ecce jam dictum eſt: *Sed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur.* Ibid. At non morientur patres proptes filios propter teſtimonium propter teſtimonium filiorum neque morientur filii pro patribus propter teſtimonium patrum: Num filii propter iniquitatem patrum non morientur? Atqui ſcriptum eſt *Exod.* XXXIV. 7. *Qui reddis iniquitatem patrum filiis.* Ibi intelligitur, quando apprehendantur in manibus ſuis opera patrum: Sicut extat traditio: *Et propter peccata patrum ſuorum ipſi affligentur. Levit.* XXVI. 39. Quando apprehendantur in manibus ſuis opera patrum ſuorum: An etiam quando non apprehendantur in manibus ſuis opera patrum ſuorum? Quando vero dicit: *Sed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur:* Ecce intelligitur, quando apprehendantur in ma-

זה בזה החם שהיה בידם למהות ולא מיחו
אשכחן אבות לבנים ובנים לאבות וכל שכן
אבות להדדי בנים מנלן אם כן ליכתוב קרא
לא יומתו אבות על בן מאי בנים ראפילו
בנים להדדי אשכחן בנים להדדי בנים
לעלמא מנלן אמר רמי בר חמא סברא
הוא כדתניא אין העדים נעשין זוממין עד
שיזומו שניהן ואי סלקא דעת׳ בנים לעלמא
כשרין נמצא עד זומם נהרג בעדות אחיו
אמר ליה רבא וליטעמיך הא דתנ׳ שלשה
אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלשה
עדיות והן עדות אחרת להזמה נמצא עד
זומם משלם ממון בעדות אחיו אלא הזמם
מעלמא קאתי הכא נמי הזמם מעלמא
קאתי אלא אם כן ליכתוב קרא ובן על אבות
אי נמי הם על האבות מאי ובנים אפילו
בנים לעלמא אשכחן קרובי האב קרובי
האם מנא לן אמר קרא אבות אבות תרי
זימני אם אינו עניין לקרובי האב תניהו ענין
לקרובי האם אשכח׳ לחובה לזכות מנא לן
אמר קרא יומתו יומתו תרי זמני אם אינו
עניין לחובה תנהו עניין לזכות אשכחן בדיני
נפשות בדיני ממונות מנלן אמר קרא
משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכם
אמ׳ רב אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו
וחתנו אף אני לא אעיד לו אני ובני וחתני
ואמאי הוה ליה שלישי בראשון ואנן שני
בשני תנן שני בראשון תנן שלישי בראשון
לא תנן מאי חתנו דקתני במתניתין חתן
ביו וליתני בן בנו מילתא אגב אורחי׳ קמ״ל
דבעל כאשתו ואלא הא דתני ר׳ חייא
שמונה אבות שהן עשרים וארבעה הני
תלתין ותרתין הוי אלא לעולם חתנו ממש
ואמאי קרי ליה בנו כיון דמעלמא קאתי
כדור אחד דמי אי הכי הוה לית שלישי בשני
ורב אבשר שלישי בשני לא רב דאמר כרבי

manibus suis opera patrum suorum: Nonne scriptum est ibid.? *Et corruet vir super fratres suos:* Vir propter iniquitatem fratrum suorum: Docetur, quod omnes inter se commisceantur; Ibi intelligitur, quando potuerint se cohibere a malo, & se non cohibuerint. Deprehenduntur patres pro filiis, & filii pro patribus; & multo magis patres simul, filii unde probatur? Si ita est, scribendum erat: Patres pro filio: Quid scriptum est *pro filiis*? Vel filii simul. Deprehenduntur filii simul, de filiis communiter unde probatur? Dicit Rame bar Chama; Probabile est sicut extat traditio: Testes non fiunt mendaces, nisi quando ambo simul fiant mendaces: Si putas, quod communiter filii sint legitimi; Deprehendetur, quod testis mendax occidatur propter testimonium fratris sui. Dixit illi Raba; Juxta opinionem tuam doces; Si fuerint tres fratres, & unus cum illis se conjungat, ecce sunt tres testes, & ipsi sunt testimonium unum ut de mandacio convincatur; deprehendetur, quod testis mendax rependat pecuniam propter testimonium fratris sui. At testis falsus communiter constituitur; hic quoque testis mendax communiter constituitur. Si ita se res habet; Scribendum fuisset; & filius pro patribus: Si etiam ipsi pro patribus; Quid scriptum est, & filii? Vel filii communiter. Deprehendimus propinquos patris, de propinquis matris unde probatur? Dicit textus: *Patres patres;* duabus vicibus: Si non possit explicari pro propinquis patris, explicetur pro propinquis matris: Deprehendimus ad condemnandum, ad absolvendum unde probatur? Dicit textus: *Morientur, morientur:* Duabus viribus: Si non possit explicari pro condemnatione, explicetur pro absolutione: Deprehendimus in judiciis capitalibus, in judiciis pecuniariis unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XXIV. 22. *Judicium unum erit vobis*. Judicium æquale erit vobis. Dicit Rab; frater patris. non testificabitur mihi ipse, & ejus filius, & ejus gener: Ita quoque ego non testificabor illi, neque filius meus, neque gener meus: Et cur probatur tertius in primo? (sc. *testimonium nepotis ex fratre*) At nos secundum in secundo (*sc. testes ex fratribus & sororibus natos*) legimus: Secundum in primo legimus; tertium in primo non legimus: Quid significat gener? Traditur in Misna; gener filii sui; Atqui docendum erat; filius filii sui; Rem consuetam dicit nobis; quod maritus sit sicut ejus uxor. Atqui docet R. Chijah; Octo patres,

אלעזר דתני רבי אלעזר אומ׳ כשם שאחי
אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו כך בן אחי
לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו ואכתי
הוה ליה שלישי בשני ורב אכשר שלישי
בשני רב סבר לה כוותיה בחדא ופליג יהעל
בחדא מאי טעמא דרב דאמר קרא לא יומתו
אבות על בנים ובנים לרבות דור אחר ור׳
אלעזר על בנים אמר רחמנא פסולי דאבות
שרי אבנים אמר רב נחמן אחי חמותי לא
יעיר לי בן אחי חמותי לא יעיד לי בן אחות
חמותי לא יעיד לי ותנא תונא בעל אחותו
ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו הן ובניהן
וחתניהן אמר רב אשי כי הוינן בי עולא
איבעי לן אחי חמיו מהו בן אחי חמיו
מהו בן אחות חמיו מהו אמר ליה
תניתוה אחיו ואחי אביו ואחי אמו הן
ובניהן וחתנוהן רב איקלע למיזבן גוילי
בעו מיניה מהו שיעיד אדם באשת
חורגו בסור׳ אמרי בעל כאשתו בפומבדיתא
אמרי אשה כבעלה דאמר רב הונא
אמר רב נחמן מנייז שהאש׳ כבעלה דכתיב
ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו
לא תקרב דודתך היא והלא אשת דודו
היא מכלל דאש׳ כבעלה . ובעל אמו
הוא ובנו וחתנו . בנו היינו אחיו אמר ר׳
ירמיה לא נצרכ׳ אלא לאחי האח רב חסדא
אכש׳ באחי האח אמרו ליה לא שמיע לך
הא דרבי ירמיה אמר להו לא שמיע לי
כלומר לא סבירא לי אי הכי היינו אחיו
תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם
אמר רב חסדא אבי חתן ואבי כלה מעידין
זה על זה ולא דמו להדדי אלא כי אכלא
לדנא אמר רבה בר בר חנה מעיד אדם
לאשתו ארוסה אמר רבינ׳ לא אמרן אלא
לאפוקי מינה אבל לעיולי לה לא מהימן
ולא היא לא שנא לאפוקי ולא שנא לעיולי

qui sunt quatuor & viginti; Ecce sunt duo & triginta; At in perpetuum ejus gener absolute: Et cur vocatur gener filii sui? Postquam comuniter consistit in generatione alia, putat quod non agatur de tertio in secundo; Et Rab probat tertium in secundo: At Rab non dicit juxta mentem R. Eliesér: Etenim extat traditio: R. Eliesér dicit: Sicut frater patris non testificabitur mihi, ipse, & ejus filius, & ejus gener, ita pariter filius fratris patris non testificabitur mihi, ipse, & ejus filius, & ejus gener; & adhuc est tertius in secundo; & Rab probat tertium in secundo; Rab consentit in uno, & dissentit in altero: Quænam est ratio Rab? Eo quod dicat textus: *Non occidentur patres pro filiis, & filii:* Ad includendum aliam generationem: At R. Eliesér: pro filiis dicit textus; quod quæ sunt illegitima pro patribus sint legitima pro filiis: Dicit R. Nachman: Frater mei soceri non testificabitur mihi, filius fratris mei soceri non testificabitur mihi, filius sororis mei soceri non testificabitur mihi; Atqui docet doctor: Maritus sororis, & maritus sororis patris; & maritus sororis matris, ipsi, & eorum filii, & eorum generi: Dicit R. Asse: Quando fuimus in academia Ela, quæsitum est a nobis; Frater soceri quid erit? Filius fratris soceri quid erit? filius sororis soceri quid erit? Respondit: Extat traditio: Frater, & frater patris, & frater matris, ipsi, & eorum filii, & eorum generi. Rab præparabat pelles in Nisibin; quæsierunt ab eo: Num poterit testificari maritus contra uxorem sui privigni? In Syria dixerunt: Maritus est sicut ejus uxor: In Pumbedita dixerunt: uxor est sicut ejus maritus: Hoc dicit R. Huna; Dicit R. Nachman: Unde probatur, quod uxor reputetur sicut ejus maritus? Ex eo quod scriptum est *Levit.* XVIII. 14. *Turpitudinem fratris patris tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quia amita tua illa est:* Atqui uxor patrui est; consequitur quod uxor consideretur sicut maritus; Et maritus matris, ipse, & filius, & gener. Ejus filius, id est ejus frater. Dicit R. Jeremia: Non est necesse nisi pro fratre sororis: R. Chasda probat fratrem sororis. Dixerunt illi: Non intellexisti, quod dicit R. Jeremia: Dixit: Non intellexi: Quasi dicat: Non consentit mecum: Si ita est pariter is est ejus frater: Docet fratrem ex patre; & docet fratrem ex matre. Dicit R. Chasda: Pater generi, & pater nurus inter se testificantur: At simul non assimilantur; Hoc intelligitur, sicut operculum

לא מהימן מאן דעתיך כדאמר ר' חייא בר אמי
משמיה דעולא אשתו ארוסה לא אונן ולא
מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמא
לו מתה אינו יורש' מת הוא גובה כתובתה
התם בשארו תלה רחמנא אכתי לאו שארו
הוא הכא משום איקרובי דעתא הוא והא
איקרבא דעתיה לגבה . חורגו לבדו . תנו
רבנן חורגו לבדו רבי יוסי אומר גיסו ותניא
אידך גיסו לבדו רבי יהודה אומר חורגו
מאי קאמר אילימא הכי קאמר חורגו לבדו
והוא הדין לגיסו ואתא ר' יוסי למימר גיסו
לבדו והוא הדין לחורגו אלא מתניתין
דקתני גיסו היא ובנו וחתנו מני לא ר' יהודה
ולא רבי יוסי ואלא הכי קאמר חורגו לבדו
אבל גיסו הוא ובנו וחתנו ואתא ר' יוסי
למימר גיסו לבדו אבל חורגו הוא ובנו וחתנו
ואלא הא דתני רבי חייא שמונה אבות
שהן עשרים וארבעה כמאן לא כר' יוסי ולא
כר' יהודה אלא הכי קאמר חורגו לבדו
אבל גיסו הוא ובנו וחתנו ואת' ר' יוסי
למימר גיסו לבדו וכל שכן חורגו ומתני'
רבי הודה בריתא רבי יוסי אמר רב יהודה
אמר שמואל הלכה כרבי יוסי ההיא מתנתא
דהוי חתימי עלה תרי גיסי סבר רב יוסף
לאכשורה דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי אמר ליה אביי ממאי דר'
יוסי דמתני' דמכשר בגיסו דילמא ר' יוסי
דבריתא דפסי' בגיסו לא סלקא דעתך דאמר
שמואל כגון אנא ופנחס דהוינן אחי וגיסי
אבל גיסי דעלמא שפיר דמי ודילמא כגון
אנא ופנחם משום דגיסו קאמר אמר ליה
זיל קניה בעידי מסירה כרבי אלעזר והאמר
רבי אבא מודה ר' אליעזר במזויף מתוכו
שהוא פסול אל זיל לא שבקי לי דאותביניה
לך. רבי יהודה אומר כו'. אמר ר' תנחום
אמר ר' טבלא אמר רב ברונא אמר רב

lum in dolio. Dicit Raba bar bar Channa; Poterint testificari maritus in uxorem desponsatam? Dixit Rabina: non dicimus, nisi ad educendum ex eo, at non ad inducendum, non credimus. At non distinguit neque ad educendum, neque ad inducendum: Non credimus: Quænam est tua sententia? Sicut dicit R. Chijah bar Amme nomine Ela: Pro uxore desponsata non luget, neque polluitur; & similiter pro eo ipsa non luget, neque polluitur; Si illa moriatur, ejus hæreditatem non adibit; si ipse moriatur, illa exigit dotem suam; Ibi: *In carne sua* pendet textus; Adhuc, illa non est caro sua; Hic intelligitur, quando sit illi proxima sua opinio, & hic sua opinio illi proxima est. At privignus solus. Tradiderunt sapientes: Privignus solus: R. Jose dicit: Sororius: Atqui extat alia traditio: Sororius solus. R. Jeuda de privigno quomodo dicit? Dicendumne est, quod dicat; privignus solus? Atqui eadem ratio erit pro sororio. At venit R. Jose ad dicendum: Sororius solus; atque eadem erit ratio pro privigno: Atqui extat Misna, quæ docet: Sororius, ipse, filius, & gener: Cujusnam est hæc sententia? Non est R. Jehuda, neque R. Jose; Atqui ita dicit: Privignus solus; At sororius, ipse, & filius, & gener. Atqui venit R. Jose ad dicendum: Sororius solus, at ejus privignus, ipse & ejus filius, & ejus gener. Atqui docet R. Chijah. Octo patres, qui sunt quatuor & viginti: Hæc sententia juxta quem est? Non juxta mentem R. Jose, neque juxta mentem R. Jehuda; At ita dicit: Privignus solus: At sororius, ipse, & filius, & gener: Atqui venit R. Jose ad dicendum: Sororius solus, & multo magis privignus: At Misna R. Jehuda est Barajetha, *sc. extranea*. R. Jose dicit: R. Jehuda dicit; dicit Samuel; Constitutio juxta mentem R. Jose. Ita se habet Misna: Duo sororii si obsignent putat R. Joseph esse probandos; Etenim dicit R. Jehuda, dicit Samuel: Constitutio juxta mentem R. Jose. Dixit illi Abaje. Unde R. Jose docuit, ut probet sororium? Fortasse erit R. Jose, qui in Barajea reprobatha sororium? Num putas, quod dicit Samuel? Sicut ego, & Pinchas qui eramus fratres, & sororii; at de sororiis simplicibus recte intelligit & fortasse; sicut ego, & Pinchas; eo quod eramus sororii dicit: Dixit illi: Abi, acquire, quando sint testes traditionis, juxta mentem R. Elieser, & dicit: R. Aba consentit R. Eliezer in eo quod quando

do

הלכה כר' יהודה רבא אמר רב נחמן אין הלכה כר' יהודה וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אין הלכה כר' יהודה איכא דמתני' לה להא דרב' בר בר חנה אהא את זו דרש רבי יוסי הגלילי ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו אלא זה שהיה קרוב ונתרחק אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי הגלילי בני חמירה דמר עוקבא קרובים ונתרחקו הוו אתו לקמוה לדינא אמר להו פסילנא לכו לדינא אמרו ליה מאי דעתיך כרבי יהודה אנן מייתינן איגרתא ממערבא דאין הלכה לר' יהודה אמר להו אטו בקבא דקירא אידבקנא בכן דלא קאמינא פסילנא לכו לדינא אלא משום דלא צייתיתו דינא. אוהב זה שושבינו וכו'. וכמה אמר רבי אבא אמר רב ירמיה אמר רב כל שבעת ימי המשתה ורבנן משמיה דרבא אמר אפי' מיום ראשון ואילך. השונא כל שלא דיבר כ'. ת"ר והוא לא אויב לו יעידנו ולא שבקש רעתו ידיננו אשכחן שונא איהב מנלן קרי ביה הכי והוא לא אויב לו ולא אוהב לו יעידנו ולא מבקש רעתו ולא טובתו ידיננו מידי אוהב כתב אלא סברא הוא אויב מאי טעמא משום דמרחקא דעתיה אוהב נמי מקרבא דעתיה ורבנן האי לא אויב לו ולא מבקש רעתו מאי דרשי ביה חד לדיין איךך כדתניא א"ר יוסי ברבי יהודה וחוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו מכאן לשני תלמידי חכמים ששונאין זה את זה שאין יושבין כאחד.

מתני'. כיצד בודקים את העדים היו מכניסין אותן לחדר ומאיימין עליהן ומוציאין

do intus ſit falſitas ſit illegitimum. Reſpondit illi: Abì; ne a me quæras tibi reſponſum: R. Jehuda dicit &c. Dicit R. Tanchum; dicit R. Tabla, dicit R. Beruna; dicit Rab. Conſtitutio juxta mentem R. Jehuda. Raba dicit: Dicit R. Nachman: Non eſt conſtitutio juxta mentem R. Jehuda: Et ſimiliter dicit Raba bar bar Channa; dicit R. Jochanan: Non eſt conſtitutio juxta mentem R. Jehuda. Ubi docetur juxta mentem Raba bar bar Channa? Hoc exponit R. Joſe Galilæus: *Venieſque ad ſacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore. Levit.* XVII. 9. Num putas, quod homo veniat ad judicem, qui non ſit in diebus ſuis? At hic eſt propinquus, atque ejus propinquitas diſſoluta ſit. Dicit Raba bar bar Channa, dicit R. Jochanan; conſtitutio, juxta mentem R. Joſe Galilæi: Filii ſoceri: Hoc dicit Okaba: Propinqui, quorum diſſoluta ſit propinquitas. Venerunt coram eo ad judicium; Dixit illis: Reprobo ego vos ad judicandum: Dixerunt illi: Quænam eſt tua ſententia? Num juxta mentem R. Jehuda? Nos adducimus epiſtolam ex occidente, quod conſtitutio non ſit juxta mentem R. Jehuda: Idcirco glutino ceræ conjunctus ſum vobis; Etenim non dixi: Reprobo vos ad judicandum, at ea de cauſa, ne audiatis judicium. Amicus: iſte eſt paranymphus &c. Et quandiu? dicit R. Aba, dicit R. Jeremia, dicit Rab: Toto ſeptiduo convivii. At ſapientes nomine Rab, dicunt; vel a primo die & ulterius: Inimicus, qui non locutus ſit cum eo &c. Tradiderunt ſapientes: *Et ipſe non fuerit illi inimicus*: Poterit teſtificari: *Et non quæſierit ejus malum: Num.* XXXV. 23. Poterit judicare: Deprehenditur inimicus: Amicus unde probatur? De eo ſic legitur: *Et ipſe non fuerit illi inimicus, neque amicus*: Poterit teſtificari. *Et non quæſierit ejus malum*: Neque ejus bonum poterit judicare: Poſtquam de amico ſcriptum eſt; Hoc probabile eſt; De inimico qua de cauſa? Quia remotus eſt ejus animus: De amico pariter, quia admotus eſt ejus animus: At Sapientes: *Non fuerit illi inimicus, neque quæſierit ejus malum*; quomodo exponunt? Unum pro judice; Alia expoſitio juxta traditionem. Dicit R. Joſe bar R. Jehuda: *Et ipſe non fuerit illi inimicus, neque quæſierit ejus malum*: Hinc probatur de duobus diſcipulis ſapientum, ſi ſe mutuo odio habeant, quod ſimul non debeant ſedere in judicio.

Miſna. Quomodo examinantur teſtes? Illos introducunt in conclave, atque eos per-

ארת כל האדם לחוץ ומשיירין את הגדול שבהן ואומרים לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז ואחר כך מכניסין את השני ובודקין אותו אם נמצאו דבריהן מכוונין נושאין ונותנין בדבר שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב אחד אומר חייב ואחד אומר זכאי אפילו שנים מזכין או שנים מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין נמרו את הדבר היו מכניסין אותן הגדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב ומנין לכשיצא לא יאמר אני מזכה וחביריי מחייבים אבל מה אעשה שחביריי רבו עלי על זה נאמר לא תלך רכיל בעמך ואומר הולך רכיל מגלה סוד.

גמ׳. היכי אמרינן לו אמר רב יהודה הכי אמרינן להו נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר אמר ליה רבא יכלי למימר שב שני הוה כפנא ואבב׳ אומנא לא חליף אלא אמר רבא אמרינן להו מפץ וחרב וחץ שנון איש עונה ברעהו עד שקר אמר ליה רב אשי יכלי למימר שב שני הוה מותנא ואיניש בלא שניה לא שכיב אלא אמר רב אשי אמר לי נתן בר מר זוטרא אמרינן להו סהדי שקרי אאוגריהו זילי דכתיב והושיבו שני אנשים בני בליעל נגדו ויעדוהו לאמר ברך נבות אלהים ומלך. אם אמר הוא אמר לי כו׳. עד שיאמרו בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז. מסייע ליה לרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב שיאמר אתם עדיי איתמר נמי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי אמר

perterrefaciunt, atque exactis omnibus, retinent maximum ex illis, eique dicunt: Dic quomodo tu nosti, quod iste illi debeat? Si dicat: Ipse mihi dixit: Ego isti debeo: Vir N. mihi dixit, quod iste illi debeat: Nihil dixit: Nisi quando dicat: Coram nobis confessus est, quod illi debeat ducentas Drachmas: Et deinde introducunt secundum, atque eum perscrutantur, si deprehendantur eorum verba convenire, deliberant de causa: Si duo dicant: Absolvatur; Et unus dicat: Condemnetur: Absolvitur: Si duo dicant: Condemnetur: Et unus dicat: absolvatur: Condemnatur: Si unus dicat: Condemnetur; Et unus dicat: absolvatur; Vel si duo absolvant, aut duo condemnent; Et unus dicat; mihi non constant; adduntur judices; Re confecta; eos incit: Vir N. tu innocens es: Vir N. tu troducunt; maximus inter judices direus est: Et unde probatur, quod egrediens dicere non debeat? Ego te absolvi, & mei socii te condemnarunt: At quid facerem? Mei socii me numero superarunt: De hoc dictum est *Levit.* XIX. 16. *Non eris criminator*, *nec susurro in populo meo*. Pariterque dictum est *Prov.* II. 13. *Qui prodit arcanum*, *calumniator est*.

Gemara: Quomodo dicimus? Dicit R. Jehuda: Sic dicimus: *Nubes ventus*, & *pluviæ non sequentes*, *vir gloriosus* & *pomissa non complens*. *Prov.* XXV. 14. Dixit Raba: Poterunt dicere: Septem annis fuit fames, & caritas, & super illum, qui sciebat ortificium, non transiit. At dicis Raba: Dicimus: *Jaculum*, & *gladius*, & *sagitta acuta*, *homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium*. Ibid. Poterunt dicere. Septem annis fuit internecio, & nemo mortuus est extra tempus suum. Sed dicit R. Asse. Dixit mihi Nathan bar Mor Zuthra: Dicimus. Testes falsi per mercedem veniunt. Scriptum est enim I. *Reg.* XXI. 13. *Et fecerunt sedere duos viros filios Belial*, & *dixerunt contra eum testimonium*; *dicendo*: *Benedixit Naboth Deum* & *regem*. Si dicat: Dixit mihi &c. Donec dicant: Coram nobis confessus est, quod illi deberet ducentas drachmas: Hoc favet לֵיהּ R. Jehuda: Etenim dicit R. Jehuda; Dicit Rab: Si dicat: Vos testes fitis; Pariter dicitur. Dicit R. Chjiah bar Aba. Dicit R. Jochanan: Mina mihi est in manu tua: Et ipse respondeat; utique: Si postridie illi dicat: Da mihi: Et ille respondeat: Ego ita jocatus sum: absolvitur: Similiter sic extat traditio: Mina mi-

משטה אני בך פטור תניא נמי הכי מנה לי
בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי
אמר לו משטה אני בך פטור ולא עוד אלא
אפילו הכמין לו עדים אחורי גדר ואמר לו
מנה לי בידך אמר לו הן רצונך שתודה
בפני פלוני ופלוני אמר לו מתיירא אני
שמא תכפוני לדון למחר אמר לו תניהו לי
אמר לו משטה אני בך פטור ואין טוענין
למסית מסית מאן דכר שמיה חסורי מיחסרא
והכי קתני אם לא טען אין טוענין לו ובדיני
נפשות אע״ג דלא טען טוענין לו ואין טוענין
טוענין למסית מאי שנא מסית אמר רבי
חמא בר חנינא מפירקיה דרבי חייא בר
אבא שמיע לי שאני מסית דרחמ׳ אמר לא
תחמל ולא תכסה עליו אמ׳ רבי שמואל
בר נחמן אמר רבי יונתן מניין שאין טוענין
למסית מנחש הקדמוני דאמר רבי שלמאי
הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען
ומפני מה לא טען לו הקב״ה לפי שלא
טען הוא מאי הוה ליה למימר דברי הרב
ודברי תלמיד דברי מי שומעין דברי הרב
שומעין אמר חזקיה מניין שכל המוסיף גורע
שנאמר אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא
תגעו בו רב משרשיא אמר מהכא אמתים
וחצי ארכו רב אשי אמר עשתי עשרה
יריעות אמר אביי לא שנו אלא דאמר
משטה אני בך אבל אמר לא היו דברי׳
מעולם הוחזק כפרן אמר רב פפא בריה
דרב אחא בר אדא הכי אמרינן משמיה
דרבא כל מילי דכדי לא דכירי אינשי ההוא
דאכמין ליה עדים לחבריה בבילתיה אמר
ליה מנה לי בידך אמר ליה הן אמר עידי
ושכבי ליהוו עלך סהדי אמר ליה לא אמר
רב כהנא הא אל׳ לא ההוא דאכמין עדים
בקיברא לחבריה אל׳ מנה לי בידך אמר לי׳
הן חיי ומיתי ליהוו עלך סהדי אמר ליה לא

mihi eſt in manu tua; & ille reſpondeat; utique: Si poſtridie illi dicat: Da mihi, & ille reſpondeat. Ego ita jocatus ſum: abſolvitur: Et præterea vel ſi abſconderit teſtes poſt parietem & illi dicat: Mina mihi eſt in manu tua; & ille reſpondeat; utique: Eſtne voluntas tua, ut confiteare coram N. N.? Si reſpondeat: Timeo confitebor, ne me cogas ad judicium. Si poſtridie illi dicat: Da mihi; & ille reſpondeat. Ita ego jocatus ſum: abſolvitur: Non adducitur ratio pro ſeductore: Seductorem quis memoravit? Eſt defectus: Et ſic docet; Quando non ſit ratio, non affertur ratio, at in judiciis capitalibus, vel ſi non fuerit ratio, inveſtigatur ratio: At non affertur ratio pro ſeductore: Quid variat in ſeductore? Dicit Rabi Chama bar Chanina ex capitulis R. Chijah bar Aba audivi, quod variandum ſit in ſeductore. Etenim dicit textus *Deut.* XIII. 9. *Non miſereberis, neque occultabis eum.* Dicit R. Samuel bar Nachman, dicit R. Jonathan: Unde probatur, quod non afferatur ratio pro ſeductore? Ex ſerpente antiquo: Etenim dicit R. Salmai: Multæ erunt rationes ſerpenti, ut ſe excuſaret, at eas non adduxit: Cur non adduxit Deus S. B.? Quia nulla erat ratio. Quid eſt dicendum? Verba magiſtri, & verba diſcipuli: Cujuſnam verba ſunt audienda? Verba magiſtri ſunt audienda. Dicit Ezechia; unde probatur, quod qui addit, diminuat? Ex eo quod dictum eſt *Geneſ.* III. 2. *Dixit Deus: Non comedetis ex eo, neque attingetis in eo.* R. Miſcerſcia dicit: Hinc probatur; *Duorum cubitorum cum dimidio ejus longitudo. Exod.* XXXVII. 10. R. Aſſe dicit: Feci decem aulæa. Dicit Abaje: Non legimus niſi de eo qui dicat: Ita jocatus ſum. At ſi dicat: Nunquam hoc fuit, præſumptio eſt quod quaſi neget. Dicit Rabi Papa bar R. Acha bar Ada. Sic dicimus nomine Raba: Quod homines omnia quæ memorantur, non recordantur. Si abſconderit teſtes ſocio ſuo ſub thalamo. Si dicat: Mina mihi eſt in manu tua; & ille reſpondeat; utique: Si dicat: Dormientes ſint contra te teſtes; & ille reſpondeat non; Dicit R. Channa: Ecce reſpondit non: Si abſcondat ſocio ſuo in ſepulcro teſtes, & illi dicat: Mina mihi eſt in manu tua: Et ille reſpondeat: utique; mortui, & viventes ſint contra te teſtes; & ille reſpondeat non: Riſch Dicit R. Simeon; Ecce reſpondit illi non: Rabina, & ſi velis dicam R. Papa; probat ex eo quod dicit R. Jehuda: Dicit R. Jehuda; dicit Raba: Neceſſe eſt ut di-

אמר ר״ש הא אמר ליה לא אמר רבינא
ואיתימא רב פפא שמע מינה מיהא הא
דאמר רב יהודה אמר רב׳ צריך שיאמר
אתם עדיי לא שנא כי אמר לוה ולא שנא
כי אמר מלוה ושתיק לוה טעמא דאמר לוה
לא אבל אי שתיק הכי נמי ההוא דהוו
קרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אלא
פלוני ופלוני אתי תבעיה לדינא קמיה דרב
נחמן אמר רב נחמן אדם עשוי שלא
להשביע את עצמו ההוא דהוו קרו ליה
עכברא דשכיב ארינרי כי קא שכיב אמר
פלניא ופלניא מסקי בי זוזי בתר דשכיב
אתו תבעינהו ליורשין אתו לקמיה דר׳
ישמעאל ברבי יוסי אמר להו כי אמרינן
אדם עשוי שלא להשביע את עצמו הני מילי
מחיים אבל לאחר מיתה לא פרעי פלגא
תבעינהו לדינא לאירך פלגא אתו לקמיה דר׳
חייא אמר להו כשם שאדם עשוי שלא
להשביע את עצמו כך אדם עשוי שלא
להשביע את בניו א״ל ניזיל וניהדר אמר להו
ככר הורה זקן תורה בפני שני׳ וקנו מידו
כותבין ואם לאו אין כותבין בפני שלשה
ולא קנו מידו רב אמי אמר כותבין ורב אסי
אמר אין כותבין הוה עובדא וחש לה רב׳
להא דרב אסי אמר רב אדא בר אהבה הא
אודיתא זימנין כתבינ׳ וזימנין לא כתבינן
כניפי ויתבי לא כשבינן כנפינהו איהו כתבינן
רבא אמר אפילו כנפינהו איהו לא כתבינן
עד ראמ׳ להו הוו עלי דייני מר בר רב אשי
אמר אפילו אמר הוו עלי דייני לא כתבינן
עד דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני להו לבי
דינא הודה במטלטלי וקנו מידו כותבי׳ ואם
לאו אין כותבין במקרקעי ולא קנו מידו
מאי אמימר אמר אין כותבין מר זוטרא
אמר כותבין והילכתא כותבין רבינא איקלע
לדמהריא א״ל רב דימי בר רב הונ׳ מדמהריא

dicat; vos teſtes ſitis: Non eſt diſcrimen, quando dicat; mutuo accipiens, & non eſt diſcrimen; quando dicat; mutuo dans; & taceat, mutuo accipiens; ratio, qua dicit, mutuo accipiens, non valet; niſi quando taceat: Inde intelligitur: Erat quidam, qui vocabatur cabus debitorum; ſc. *homo maxime obæratus*; dixit: Cui debeo? Tali, & tali: Allata fuit petitio in judicium coram Rabi Nachman; dixit Rabi Nachman; Homo factus eſt, ut nunquam ſaturetur; eo quod eum appellent murem incubantem nummis; Cum moreretur, dixit N. N. & N. N. dederunt mihi drachmas; poſtquam obdormiit; venerunt ut repeterent ab ejus hæredibus; venerunt coram Rabi, & Samuel bar R. Joſe dixit illis: Quando dicimus: Homo factus eſt, ut nunquam ſaturetur; Hoc intelligitur, quando ſit vivens; at poſt ejus mortem, non ſolvunt niſi dimidium, ab alio judice repetunt dimidium. Venerunt coram R. Chijah: Dixit illis: Sicut homo factus eſt, ut nunquam ſaturetur, ita pariter homo factus eſt, ut nunquam ſaturet filios ſuos. Dixerunt illi: Abibimus, & revertemur. Dixit illis: Jam docuit ſenex; Si confiteatur coram duobus; & acquiſierit ab ejus manu, ſcribent, ſi minus non ſcribent; ſi coram tribus, & non acquiſierit ab ejus manu; R. Amme dicit: Scribent; & R. Aſſe dicit: Non ſcribent: Fuit factum; & fecit Rab juxta opinionem R. Aſſe: Dicit R. Ada bar Aba: Hæc eſt confeſſio debiti: Aliquando ſcribimus, & aliquando non ſcribimus: Quando ſimus congregati & conſederimus: Non ſcribimus: Quando congregati ſumus: Scribimus; Raba dicit; vel ſi fuerimus congregati non ſcribimus, niſi quando dicat: Eſtote ſuper me judices: Mor bar R. Aſſe dicit: Vel ſi dixerit: Eſtote ſuper me judices, non ſcribimus, donec quærant locum, & nuncios, & illi præparent ſynhedrium; Si confiteatur in mobilibus, & acquirat ex ejus manu, ſcribunt, ſi minus non ſcribunt; Si in fundis & non acquirat ex ejus manu: Quid dicendum eſt? Dicit: Non ſcribunt: Mor Zuthra dicit: Scribunt; & conſuetudo eſt, ut ſcribant. Rabina venit in Damerijah: Dixit R. Dimi bar R. Huna ex Damerajah τῷ Rabina: Mobilia ſi poſita fuerint in ejus conſpectu, quid erit? Reſpondit illi. Sicut fundi reputantur. R. Aſſe dicit: Poſtquam deſiit exactio; non eſt confeſſio, ſcripſerunt eum quod ille in eo non ſcripſerit: Dixit nobis: Scribite & obſignate: Et dicit Abaje, & Ra-

לרבינא מטלטלי ואיתנהו בעיניהו כמאי
אמר ליה במקרקעי דמי רב אשי אמר כיון
דמחסרי גוביינא לא דהיא אודית׳ דלא
הוה כתוב בה אמר לנא כתבו וחתמו וחבו
ליה אביי ורבא דאמרי תרויהו היינו
דריש לקיש דאמר ר״ל חזקה אין העדים
חותמין על השטר אלא א״כ נעשה גדול
מתקיף לה רב פפי ואיתימא רב הונא בריה
דרב יהושע מי איכ מידי דאנן לא ידעינן
וספרי דבי דינ׳ ידעי שאיליהו לספרי דאביי
וידעי לספרי דרבא וידע ההי׳ אודיתא דהוה
כתב ביה דוכרן פיתגמי וכל לישני דבי דינא
ולא הוה כתב בה במותב תלתא הוינא
וחד ליתוהי סבר רבינא למימ׳ היינו דריש
לקיש אמר ליה רב נתן בר אמי הכי אמרינן
משמיה דרבא כל כי האי גוונא חיישינן
לבית דין טועין אמר רב נחמן בר יצחק אי
כתב בה בי דינא תו לא צריך ודילמא
בית דין חצוף הוא דאמר שמואל שנים
שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף
דכתב ביה בי דינא דרבנ׳ אשי ודילמא רבנן
דבי רב אשי כשמואל סביר׳ להו דכתיב בהו
(ואמרנא ליה לרבנא אשי) ואמר לן
רבנא אשי תנו רבנן אמר להן אחר אני
ראיתי אביכן שהטמין מעות בשידה תיבה
ומגדל ואמר של פלו׳ הן של מעש׳ שני הן
בבית לא אמר כלום בשד׳ דבריו קיימין
כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין
אין בידו ליטלן לא אמר כלום הרי שראו
את אביהן שהטמין מעות בשיד׳ תיבה ומגדל
ואמר של פלו׳ הן של מ״ש הן אם כמוסר
דבריו קיימין אם כמערים לא אמר כלום
הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו
אביו ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן
במקום פלוני הן של מעשר שני הן זה היה
מעשה ואמר דברי חלומות לא מעלין ולא

Raba, qui ambo dixerunt: Hæc est sententia Risch Lakisch: Etenim dicit Risch Lakisch: Consuetudo est, quod testes non obsignet instrumentum obligationis, nisi postquam venditor factus sit majorennis: Objecit R. Papa, & si velis dicam, R. Huna bar R. Jehosua: Quid est quod nos ignoremus, & scribæ synhedrii cognoscant? Quæsierunt a scribis Abaje, & significarunt scribis Raba; & cognovit quod ista confessio debiti, in qua scriptum est memoriale, sit deficiens; & in cunctis formulis synhedrii; si ibi non scriptum sit, in consessu trium eramus: At unus ibi non fuit: Putat Rabina dicendum, quod hæc sit sententia Risch Lakisch; dixit illi R. Nathan bar Amme; sic dicimus nomine Raba; quod hoc modo consideratur synhedrium quod erret. Dicit R. Nachman bar Isaach; Si in eo scriptum sit synhedrium, præterea non requiritur: & fortasse synhedrium protervum erit; etenim dicit Samuel: Si duo judicent, eorum judicium est judicium; at vocatur judicium protervum; quando in eo scribat synhedrium Rabina Asse, & fortasse sapientum; Schola R. Asse consentit cum Samuel; Si scripserit in eo: Et dicimus juxta mentem Rabina Asse: Et dicit nobis Rabina Asse. Tradiderunt sapientes: Si unus iis dicat; Vidi patrem vestrum recondentem nummos in capsa, in arca, & in turri: & dicentem; Hi nummi N. N. sunt, decimæ secunde in domo sunt, nihil dixit; si in agro, ejus verba rata sunt; Hæc est rei regula generalis; Quando sit in ejus potestate, ut transferre possit, ejus verba rata sunt; quando non sit in ejus potestate, ut transferre possit, nihil dicit. Si vero viderint eorum patrem, quod reconderit nummos in capsa, in arca, & in turri; & dixerit; hi nummi N. N. sunt decimæ secundæ sunt, si quasi tradiderit, ejus verba rata sunt, si fuerint quasi conjuncti nihil dicit: Si fuerit sollicitus de nummis, quos sibi pater reliquerit; & veniat in somnio, eique dicat: Sic & sic qui sunt in loco N. N. sunt decimæ secundæ: Hoc est opus; & dixit; Verba somniorum non adscendunt, neque descendunt. Si duo dicant: Absolvatur &c. Scribendo quomodo scribunt? R. Jochanan dicit: Absolvatur: Risch Lakisch dicit: N. N. & N. N. absolvunt; & N. N. & N. N. condemnant: R. Elieser dicit: Ex eorum verbis absolvitur N. N. In quo consistit controversia inter eos? In hoc consistit controversia inter eos, ut simul rependant portionem, eo quod juxta mentem illius, qui dicit: Absolvatur;

מורידין. שנים אומרים זכאי כו'. מיכתב היכי כתבי רבי יוחנן אמר זכאי ריש לקיש אמר פלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין רבי אליעזר אמר מדבריהן נזרכה פלוני מאי ביניהו איכא ביניהו לשלומי איהו מנתא בהדייהו דלמאן דאמר זכאי משלם ולמאן דאמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין לא משלם ולמאן דאמר זכאי משלם לימא להו אי לדידי צייתיתון אתון נמי לא שלמיתון אלא איכא ביניהו לשלומי אונהו מנתא דידיה למאן דאמר זכאי משלמי למאן דאמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין לא משלמי ולמאן דאמר זכאי משלמי ולימרו ליה אי לאו ארת בהדן לא הורה סליק דינא מידי אלא איכא ביניהו משום לא תלך רכיל בעמך רבי יוחנן אמר זכאי משום לא תלך רכיל ריש לקיש אמר פלוני פלוני מזכין ופלוני פלוני מחייבין משום דמיהזי בשיקרא ורבי אלעזר אית ליה דמר ואית ליה דמר הילכך כתבי הכי מדבריהם נזרכה פלוני. גמרו את הדבר היו מכניסין כו'. למאן אילימא לבעלי דינין התם קיימי אלא לעדים כמאן דלא כרבי נתן דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו לא לעולם לבעלי דינין ור' נחמיה היא דתניא רבי נחמיה אומר כך היו מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים מכניסין לבעלי דינין ושומעין דבריהן ומכניסין את העדים ושומעין דבריהן ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדבר. גמרו את הדבר מכניסין אותן וכו'. והתניא גמרו את הדבר מכניסין את העדים ההיא דלא כרבי נתן נופא לעולם אין עדותן

tur; rependunt; at juxta mentem illius, qui dicit; N. N. & N. N. absolvunt, & N. N. & N. N. condemnant; non rependit: & juxta mentem illius, qui dicit: Absolvatur; rependit: Dicendum fuisset: Si mihi auscultatis, vos pariter non rependetis: At in hoc consistit controversia inter eos; Ut rependant portionem suam juxta mentem illius qui dicit; absolvatur; rependet; juxta mentem illius qui dicit: N. N. & N. N. absolvunt; & N. N. & N. N. condemnant non rependunt: & juxta mentem illius; qui dicit: absolvatur; rependit. Et poterat dici; Si tu nobiscum non fueris, non definietur judicium. At in hoc consistit controversia inter eos. Ex eo quod scriptum est *Levit.* XIX. 16. *Non eris criminator, neque susurro in populo tuo:* R. Jochanan dicit: Absolvatur: Ex eo quod dictum est: *Non eris criminator:* Risch Lakisch dicit: N. N. & N. N. absolvunt: & N. N. & N. N. condemnant; eo quod consideretur quasi mendacium: & R. Eliezer consentit cum Mor, & consentit cum Mor; Idcirco scriptum est hic: Ex eorum verbis absolutus sit N. N. Re confecta, introducunt &c. Cujusnam hæc est sententia? Dicendumne est, quod ibi de litigantibus statuatur? At de testibus statuitur: Cujusnam hæc est sententia? Non juxta mentem R. Nathan: Etenim extat traditio: Nunquam testes non conjunguntur, nisi quando ambo simul se videant: R. Jehosua ben Korcha dicit; vel si unus fuerit post alterum; Neque eorum testimonium confirmatur in synhedrio, nisi quando ambo simul testentur; R. Nathan dicit: Auscultant verba hujus hodie, & quando veniat alter postridie, ejus verba auscultant; Nunquam agitur de litigantibus juxta mentem R. Nehemia; etenim extat traditio: R. Nehemia dicit: Hæc erat consuetudo eorum, qui immaculatam habebant conscientiam, qui erant Hierosolymis; introducebant litigantes, & eorum verba audiebant, & introducebant testes, & eorum verba audiebant; iisque exactis, de re consultabant. Re perfecta introducebant illos &c. Atqui extat traditio: Re perfecta, introducebant testes; Atqui hoc non est juxta mentem R. Nathan: Repetitur propositio: Nunquam eorum testificatio cohærebat, nisi quando ambo simul se viderent: R. Jehosua ben Korcha dicit: Vel unus post alterum. In quo dissentiunt? Si vis, dicam ex textu, & si vis, dicam ex opinione: Si vis dicam ex opinione: Alia expositio. De mina de qua ille testatus est, iste non testatus est; De mina,

מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד רבי יהושע
בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה במאי
קמיפלגי איבעית אימא קרא ואיבעית אימא
סברא איבעית אימא סברא אמנ׳ דקא
מסהיד האי לא קא מסהיד האי אמנה דקא
מסהיד האי לא קמסהיד האי ואידך אמנה
בעלמא תרוייהו קמסהדי ואיבעית אימא
קרא דכתב והוא עד או ראה או ידע ותניא
ממשמע שנאמר לא יקום עד איני יודע
שהוא אחד מה ת״ל אחד זה בנה אב כל
מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרט
לך הכתוב אחד ואפקיה רחמנא בלשון חד
למימר עד דחזו תרוייהו כחד ואידך והוא
עד או ראה או ידע מ״מ ואין עדותן
מתקיימת בב״ד עד שיעידו שניהן כאחד רבי
נתן אומר שומעין דבריו של זה היום
וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו במאי
קמיפלגי אי בעית אימא סברא אי בעית
אימא קרא אי בעית אימא סברא מר סבר
עד אחד כי אתי לשבועה אתי לממונא לא
אתי ואידך אטו כי אתו בהדי הדדי בחד
פומא קא מסהדי אלא מצרפינן להו
הכא נמי ליצרפניהו ואי בעית אימא קרא אם
לא יגיד ונשא עונו ודכולי עלמא כרבנן
דפליגי עליה דר׳ יהושע בן קרחה והכא
באקושי הגדה לראייה קא מיפלגנ מר סבר
מקשינן הגדה לראי׳ ומר סבר לא מקשינן ר׳
שמעון בן אליקים הוה משתקיד עליה דר׳
יוסי ברבי חנינ׳ למסמכיה ולא קא מיסתייע
מילתא יומא חד הוה יתיב קמיה בר׳ יוחנן
אמר להו מי איכא דידע הלכה דר׳ יהושע
בן קרחה או לא א״ל רבי שמעון בן אליקים
דין ידע אמר ליה לימא איזו א״ל ליסמכיה
מר ברישא סמכיה א״ל בני אמור לי כיצד
שמעתה א״ל כך שמעתי שמורה ר׳ יהושע
בן קרחה לר׳ נתן אמר לזה הוצרכתי השתא
ומה עיקר ראייה בהדי הדדי אמר ר׳ יהושע

na, de qua testatus est ille, non testatus est iste. De mina simpliciter ambo testati sunt. Et si velis, dicam ex textu. Scriptum est enim *Levit.* v. 1. *Testisque fuerit, quod aut ipse viderit, aut cognoverit.* Atqui extat traditio de auditione: Dictum est enim *Deut.* XIX. 15. *Non stabit testis:* Nonne constat quod sit unus? Cur dictum est: *Unus*? Hæc est constitutio principii: Ubicunque dictum est, testis, ecce erunt duo, donec definiat tibi textus unum: & producit textus numero singulari, ad dicendum, donec considerentur ambo sicut unus: Alia expositio: *Et ipse fuerit testis, quod aut ipse viderit aut cognoverit:* Omnimode: Non ratum habetur eorum testimonium in synhedrio, donec ambo simul testati fuerint: R. Nathan dicit: Poterunt audire verba hujus hodie, & quando venerit ejus socius postridie, ejus verba poterunt audire: In quo dissentiunt? Si velis dicam in opinione, si velis, dicam in textu; si velis, dicam in opinione; Mor putat; testis unus quando adducitur, propter juramentum adducitur, propter facultates non adducitur. Alia opinio; Idcirco quando simul conjuncti veniunt, uno ore testantur; at conjungimus eos, hic quoque conjungemus: Si velis, dicam ex textu: *Nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam. Levit.* ibid.: Omnes conveniunt, quod juxta mentem sapientum de hoc sit dissensio R. Jehosua bar Korcha; Et hoc loco utrum æquiparanda sit indicatio visioni, est dissensio: Mor putat, quod sit æquiparanda indicatio visioni; & Mor putat, quam non sit æquiparanda. R. Simeon ben Eliachim solicitus erat ut R. Jose bar R. Chanina sententiam confirmaret, at nihil proderat: Quadam die sedebat coram R. Jochanan, dixit illi: Est ne aliquis qui scint constitutionem juxta mentem R. Jehosua ben Korcha, an non? Respondit illi R. Simeon ben Eliachim: Iste scit: Dixit illi: Dicere deberet, quænam sit: Respondit: Ut confirmaret, Mor in principio confirmavit: Dixit illi: Fili mi, dic mihi, quomodo audisti? Respondit: Ita audivi, quod R. Jehosua ben Korcha docuerit τῷ R. Nathan. Dixit illi: Hac de causa mihi nunc necesse est: Et quodnam est fundamentum visionis simul? Dicit R. Jehosua ben Korcha; Non requirimus, indicatio requiritur. Dixit illi. Quoniam adscendisti non descendes. Dicit R. Zira: Hinc probatur: vir magnus promotus est; postquam promotus est. Dicit R. Chijah bar Abin, dicit Rab: Constitutio juxta mentem

בן קרחה לא בענן הגדה מיבעיה אל֗ הואיל
ועלית לא תרד אמר רבי זירא שמע מינה
גברא רבה כיון דסמיך סמיך אמר רב
חייא בר אבין אמר רב הלכה כרבי יהושע בן
קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין עולא
אמר הלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות
אבל לא במטלטלין אמר ליה אביי הלכה
דפליגי והאמר רבי אבא אמר רב הונא
אמר רב מודים חכמים לרבי יהושע בן
קרחה בעדות קרקע ותני רב אבין בנזיקין
מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה
בעדות בבור ובעדות קרקע ובעדות
חזקה ובן שבבן ושבבת גברא אגברא
קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא
פליגי מאי ובן שבבן ושבבת אילימא אחד
אומר אחד בגבה ואחר אומר אחד בכריסה
האי חצי דבר וחצי עדות הוא אלא אחד
אומר שתים בגבה ואחד אומר שתים
בכריסה אמ֗ רב יוסף אנא אמינא משמיה
דעולא הלכה לרבי יהושע בין קרחה בין
בקרקעות בין במטלטלין ורבנן דאתו במחוזא
אמרי אר֗ זירא משמיה דרב בקרקעות אין
אבל לא במטלטלין רב לטעמיה דאמר רב
הודאה אחר הודאה הודאה אחר הלואה
מצטרפי הלואה אחר הלואה הלואה אחר
הודאה לא מצטרפי אשכחיה רב נחמן בר
יצחק לרב הונ֗ בריה דרב יהושע אמר ליה
מאי שנא הלואה אחר הלואה דלא דמנה
דקא חזי האי לא קא חזי האי הודאה אחר
הודאה נמי אמנה דקא מוד֗ קמי האי לא
מודי קמי האי דאמר ליה להאי בתרא בהאי
מנה דאודיי ליה קמך אודיי ליה נמי קמי
פלוני אכתי בתרא ידע קמא לא ידע דהה֗
אזיל אמר ליה לקמא האי מנא דאודיי ליה
קמך אודיי לי֗ נמי קמי פלוני אמר ליה
תנוח דעתך שהתנחת֗ את דעתי אמר ליה
מאי ניחותא דרב֗ ואיתימא רב ששת שדא
בה נרגא לאו היינו הודאה אחר הלואה
אמר ליה היינו דשמיע לי עליכו דרמיתו
דיקלי וזקפיתו להו נהרדעי אמרי בין הודאה
אחר הודאה בין הודאה אחר הלואה בין

tem R. Jehoſua ben Korcha tam in fundis quam in mobilibus; Ela dicit: Conſtitutio juxta mentem R. Jehoſua ben Korcha in fundis, at non in mobilibus: Dixit illi Abaje: Conſtitutio; conſequitur, quod ſit diſſenſio: Et dicit R. Aba, dicit R. Huna, dicit Rab: Conveniunt ſapientes cum R. Jehoſua ben Korcha, in teſtimoniis fundi: Atqui docet R. Idi bar Abin de damnis. Conveniunt ſapientes cum R. Jehoſua ben Korcha in teſtimoniis primogeniti, & in teſtimoniis fundi, & in teſtimoniis apprehenſionis: & ſimiliter in filio, & in filia: Alter contra alterum diſputat. Hic eſt oppoſitio: Mor putat, quod ſit diſſenſio, & Mor putat quod non ſit diſſenſio: Quid ſignificat in filio, & filia? Dicendumne eſt? Si unus dicat pilum unum in dorſo, & alter dicat pilum unum in ventre; Ecce hoc dimidium rei eſt, & dimidium teſtimonii eſt. At ſi unus dicat duos pilos in dorſo, & alter dicat duos in ventre; dicit R. Joſeph, ego dicam nomine Ela; conſtitutio juxta mentem R. Jehoſua ben Korcha tam in fundis, quam in mobilibus; & ſapientes, qui venerunt in Mechuſa, dixerunt: Dicit R. Zira nomine Rab; In fundis utique, at non in mobilibus: Rab juxta opinionem, quam dicit Rab: Confeſſio debiti poſt confeſſionem debiti, confeſſio debiti poſt mutuationem, conjunguntur; mutuatio poſt mutuationem, mutuatio poſt confeſſionem debiti non conjunguntur; Deprehenditur quod R. Nachman bar Iſaach conſentiat cum R. Huna bar R. Jehoſua: Dixit: Quid variat mutuatio poſt mutuationem? Quod minam, quam iſte conſideravit, ille non conſideravit: Similiter confeſſio debiti poſt confeſſionem debiti: De mina, de qua ille confeſſus eſt, iſte non eſt confeſſus. Si dicat iſti ultimo: De hac mina, de qua confeſſus eſt coram te, confeſſus eſt etiam coram N. N. Adhuc ultimus ſcit, primus ignorat: Poſtquam abiit, ſi dicat primo: De hac mina, de qua confeſſus eſt coram te, confeſſus eſt etiam coram N. N. Dixit: Quieſcat mens tua, poſtquam quievit mens mea: Reſpondit illi: Quænam eſt tranquillitas Rab, & ſi vis, dicam, R. Seſath? Projecit in eam ſecurim: Non ita eſt confeſſio debiti poſt mutuationem: Reſpondit: Hoc eſt, quod de vobis audivi, quod dejiciatis palmas, & erigatis: Nahardæi dixerunt; Sive confeſſio debiti poſt confeſſionem debiti, ſive confeſſio debiti poſt mutuationem, ſive mutuatio poſt mutuationem, ſive mutuatio poſt confeſſionem debiti conjuguntur: Cujuſ-

הלואה אחר הלואה בין הלואה אחר הודאה
מצטרפורת כמאן כרבי יהושע בן קרחה
אמר רב יהודה עדות המכחשת זו את זו
בבדיקות בשירה בדיני ממונות אמר רבא
מסתברא מילתיה דרב יהודה באחר אומר
בארנקי שחורה ואחד אומר בארנקי לבנה
אבל אחד אומר מנה שחור ואחר אומר
מנה לבן אין מצטרפין וארנקי שחורה בדיני
נפשות לא והאמר רב חסדא אחד אומר
בסייף הרגו ואחד אומר בארירן הרגו אין זה
נכון אחד אמר כליו שחורים ואחד אומר כליו
לבנים הרי זה נכון גברא. אגברא קא
רמית נהדרעי אמרי אפילו אחד אומר מנה
שחור ואחר אומר מנה לבן מצטרפים כמאן
כרבי יהושע בן קרחה אומר דשמעת ליה
לרבי יהושע בן קרחה היכא דלא מכחשי
אהדרי היכא דמכחשי אהדרי מי אמר אלא
הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר רבי
שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי וב״ה
על שתי כיתי עדים שאח׳ אומר׳ מאתים
ואחת אומר׳ מנה שיש בכלל מאתים מנה
על מה נחלקו על כת אחת שב״ש אומר
נחלקה עדותן וב״ה אומרים יש בכלל
מאתי׳ מנה אחד אומר חבי׳ של יין ואחד
אומר חבית של שמן הוה עובר׳ ואתו לקמיה
דר׳ אמי חייביה רבי אמי לשלומי ליה
חביתא דחמרא מיגו חבית׳ דמשחא כמאן
כרבי שמעון בן אלעזר אימר דאמר רבי
שמעון היכא דיש בכלל מאתים מנה כי
האי גוונא מי אמר לא צריכא לדמי אחד
אומר בריוטא העליונה ואחד אומר בריוטא
התחתונה אמר רבי חנינ׳ מעשה בא לפני
רבי וצירף עדותן. ומניין לכשיצ׳ כו׳. תנו
רבנן מניין לכשיצא לא יאמר הריני מזכה
וחבירי מחייבין אבל מה אעשה שחביריי
רבו עלי ת״ל לא תלך רכיל בעמך ואומר
הולך רכיל מגלה סוד ההוא תלמיד דנפק

jusnam est hæc sententia? Juxta mentem R. Jehosua ben Korcha: Dicit R. Jehuda: Testes, qui se mutuo mendacio convincant in perscrutationibus, sunt legitimi in judiciis pecuniariis. Dicit Raba: Probabilis est sententia R. Jehuda; si unus dicat in crumena nigra, & alter dicat in crumena alba: At si unus dicat minam nigram, & alter dicat minam albam non conjunguntur; at non deprehenditur crumena nigra in judiciis capitalibus: Et dicit R. Chasda: Si unus dicat: gladio occidit; & alter dicit; hasta occidit; Non est hoc conveniens: Si unus dicat vasa nigra, & alter dicit vasa alba; Ecce hoc est conveniens: Alter contra alterum objicit. Nahardæi dixerunt: Vel si unus dicat minam nigram, & alter dicat minam albam, conjunguntur; Cujusnam est hæc sententia? Juxta mentem K. Jehosua ben Korcha: Dicit, quod consentiat cum R. Jehosua ben Korcha: Hic agitur, quando se simul mendacii non convincant, ibi agitur quando se simul mendacii convincant: Quid dicit? Hoc est quod dicit: Quoniam iste docet: Etenim extat traditio: Dicit R. Simeon ben Elieser: Non dissentiunt schola Schammai, & schola Hillel in duabus classibus testium; quarum una si dixerit 200. Et altera dixerit minam; quod in ducentis comprehendatur mina: In quo dissentiunt? De una classe; quod schola Schamai dicit, quod sit dissensio in testibus; Et schola Hillel dicit, quod in ducentis comprehendatur mina: Si alter dicat dolium vini, & alter dicat dolium olei; Hoc factum allatum fuit coram R. Amme; Obligavit R. Amme ad restituendum dolium vini ex medio dolii olei: Cujusnam est hæc sententia? Juxta mentem R. Simeon ben Elieser: Dicam, quod dicit R. Simeon; Hic agitur quod in ducentis comprehendatur Mina: Quando hæc sit ratio; Quid dicit? non est necesse, ut assimiletur. Si unus dicat in cœnaculo superiori, & alter dicat in cœnaculo inferiori; Dicit R. Chanina; Allatum fuit factum coram Rabi, & conjunxit testimonia: Et unde probatur, quando egrediatur &c. Tradiderunt sapientes: Unde probatur, quod quando egrediatur, dicere non debeat? Ecce ego te absolvi, at mei socii te condemnarunt. At quid facerem, cum mei socii numero præstarent? Ex eo quod dictum est *Levit.* XIX. 17. *Non eris criminator nec susurro in populo tuo*. Pariterque dictum est *Prov.* II. 13. *Qui prodit arcanum calumniator est*. Erat quidam discipulus, de quo prodiit vox, quod manifestaret ea

quæ

עליה קלא דגלי מילת׳ דאיתמר בי מדרשא
בתר עשרין ותרתין שנין אפקיה רב אמי
מבי מדרשא אמר דין גלי רזיא.

מתני׳. כל זמן שמביא ראיה סותר את
הדין אמר לו כל ראיות שיש לך הבא מיכן
עד שלשי׳ יום מצא בתוך שלשים יום
סותר לאחר שלשים יום אינו סותר אמר
רשבג׳ מה יעשה זה שלא מצא בתוך
שלשי׳ ומצא לאחר שלשי׳ אמר לו הבא
עדים ואמר אין לי עדים אמר הבא ראיה
ואמר אין לי ראיה ולאחר זמן הביא ראיה
ומצא עדים הרי זה אינו כלום אמר רשבג׳
מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים
ומצא עדים לא היה יודע שיש לו ראיה
ומצא ראיה ראה שמתחייב בדין ואמר
קרבו פלוני ופלוני ויעידוני או שהוציא ראיה
מתחת פונדתו ויעידוני או שהוציא ראיה
מתחת פונדתו הרי זה אינו כלום.

גמ׳. אמר רבה בר רב הונא הלכה כרשבג׳
ואמר רבה ובר רב הונא אין הלכה כדברי
חכמים פשיטא כיון דאמר הלכה כרשבג׳
ממילא ידענא דאין הלכה כחכמים מהו
דתימא ה״מ לכתחילה אבל דיעבד שפיר
דמי קמ״ל דאי עבד מהדרינן ליה. אמר לו
הבא עדים כו׳ אמר רשבג׳ כו׳. אמר רבה
בר רב הונא א״ר יוחנן הלכה כדברי חכמים
ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן אין
הלכה כרשבג׳ פשיטא כיון דאמר הלכה
כדברי חכמים ממילא ידענא דאין הלכה
כרשבג׳ הא קא משמע לן דבההיא אין
הלכה כרשבג׳ הא בכולהי הלכה כרשבג׳
לאפוקי מהא דאמר רבה בר בר חנה א״ר
יוחנן כל מקום ששנה רשבג׳ במשנתינו
הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה
ההוא ינוקא דתבעוהו לדינ׳ קמיה דרב
נחמן א״ל אית לך סהדי א״ל לא אית לך
ראיה א״ל לא חייביה רב נחמן הוה קא בכי
ואזיל שמעוה הנך אינשי אמרו ליה אנן

quæ dicebantur in Academia: Post duos & viginti annos eum expulit R. Amme ex Academia, dicens: Iste manifestat arcana.

Misna: Quandiu adducit probationem, abscinditur judicium: Si illi dicat; Omnes tuas probationes affer hinc usque triginta dies; si inveniat intra triginta dies, abscinditur judicium; si post triginta dies; non abscinditur judicium: Dicit Raban Simeon ben Gamaliel: Quid faciet, si non inveniat intra triginta dies, & inveniat post triginta dies? Si illi dicat: Affer testes; & ille respondeat; Non sunt mihi testes: Si dicat: Affer probationem: Et ille respondeat: Non est mihi probatio: Et post tempus afferat probationem, & inveniat testes: Ecce hoc nihil inserviet: Dicit Raban Simeon ben Gamaliel: Quid faciet iste, qui ignorat, quod sibi sint testes, & inveniat testes; qui ignorat, quod sibi sit probatio, & inveniat probationem? Si videat, quod condamnetur in judicio, dicat: Accedite N. N. N. N. & testimonium mihi perhibete: Aut si probationem de manica depromserit, nihil inservit.

Gemara: Dicit Raba bar R. Huna: Constitutio juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel: Et dicit Raba bar R. Huna: Non est constitutio juxta verba sapientum: Perspicuum est, quando dicat, quod constitutio sit juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel, quod per se notum sit, quod non sit constitutio juxta mentem sapientum: Quid est quod dicas? Hoc intelligitur, quando agat de industria; at si fiat per errorem; recte se habebit; nobis dicit: repetatur factum: Si illi dicat: Affer testes &c. Dicit Raban Simeon ben Gamaliel &c. Dicit Raba bar R. Huna: Dicit R. Jochanan: Est constitutio juxta verba sapientum; Et dicit Raba bar R. Huna; dicit R. Jochanan: Non est constitutio juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel; Perspicuum est, quando dicit quod sit constitutio juxta verba sapientum, quod per se constet, quod non sit constitutio juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel: Ecce nobis constat, quod in hoc non sit constitutio juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel. At in omnibus constitutio est juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel, ad excludendum, quod dicit Raba bar R. Huna. Dicit R. Jochanan: Ubicumque docet Raban Simeon ben Gamaliel in sua Misna, constitutio est juxta ejus mentem, excepto fidejussore, & historia, quæ contigit Sidone (*vid. Gittin* cap. VII. propos. 5.) Et novissima probatione; Cum quidam puer coactus esset,

ידעינן במילי דאבוך אמר רב נחמן כהא
אפילו רבנן מודו דינוקא במילי דאבוה
לא ידע ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי
ידה אמר׳ ליה ידענא בהאי שטרא דפריע
הוה הימנה רב נחמן א״ל רבא לרב נחמן
כמאן כר׳ דאמר אותיות נקנות במסירה
אמר ליה שאני הכא דאי בעי קלתיה איכא
דאמרי לא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא
לרב נחמן והא אי בעיא קלתיה כיון
דאיתחזק בבי דינא איבעי׳ קלתיה לא אמרי
איתיביה רבא לרב נחמן סימפון שיש עליו
עדים יתקיים בחומיו אין עליו עדים ויצא
מתחת ידי שליש או שיצא אער חיתום
שטרות כשר אלמא שליש מהימן תיובתא
דרב נחמן תיובתא כי אתא רב דימי אמר
רבי יוחנן לעולם מביא ראיה וסותר עד
שיסתתם טענותיו ויאמר קרבו פלוני ופלוני
והעידוני הא גופא קשי׳ אמרת יסתתם
טענותיו אתאן לרבנן והדר אמרת קרבו איש
פלוני ופלוני והעידונו אתאן לרשב״ג וכי
תימא כולה רשב״ג ופרושי קא מפרש מאי
עד שיסתתם טענות׳ עד שיאמר קרבו פלוני
ופלוני והעידוני והא אמר רבה בר בר חנה
א״ר יוחנן כל מקום ששנה רשב״ג במשנתנו
הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה
אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר
רבי יוחנן לעולם מביא ראיה וסותר עד
שיסתתם טענותיו ויאמרו לו הב׳ עדים ואומר
אין לי עדים הב׳ ראייה ואומר אין לי ראיי׳
אבל באו עדים ממדינת הים או שהית׳
דיסקיא של אביו מופקדת ביד אח׳ הרי זה
מביא ראיה וסותר כי אתא רב דימי אמר
רבי יוחנן החוקף את חבירו בדין אחד אומר

esset, ut judicaretur coram R. Nachman: Dixit: Suntne tibi testes? Respondit; Non: Estne tibi probatio? Respondit; non: Eum damnavit R. Nachman; Flens abiit: Cum eum audissent isti viri, dixerunt; Nos scimus res patris tui. Dixit R. Nachman: In hoc vel sapientes consentiunt, quod puer in rebus patris sui sit ignorans: Quædam mulier produxit contractum ex manu sua. Dixerunt illi: Novimus, quod iste contractus sit solutus: Fidem illi habuit R. Nachman: dixit Raba τῷ R. Nachman: Cujusnam est hæc sententia? Rabi, qui dicit, quod literæ traditione acquirantur. Respondit: Diversum est in hoc loco: etenim debebat illum (sc. *contractum*) comburere; Alii dicunt quod illi fidem non habuerit R. Nachman: Dixit Raba τῷ R. Nachman. Atqui si debuit comburi, postquam fuit confirmatum in Synhedrio, quod debuerit comburi: Non dicimus. Oppositio Raba contra R. Nachman. Pactum, in quo sint testes, obsignatione confirmant, si in eo non fuerint testes, si educatur ex potestate tertii, aut educatur post obsignationem, contractus erit legitimus: Fortasse tertius erit fide dignus. Oppositio R. Nachman est oppositio. Quando venit R. Dimi: Dixit R. Jochanan: Semper poterit adducere probationem, & contradicere, donec obsignaverit suas rationes, & dicat: Accedite N. N. N. N. & perhibete mihi testimonium: Repetitur propositio: Oppositio: Si dicas. Obsignet suas rationes; Hoc est juxta mentem sapientum: Et si iterum dicas. Accedite N. N. N. N. & perhibete mihi testimonium: Hoc est juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel. Si vero dicas: Omne juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel: Exponendo, exponit: Quid significat donec obsignet suas rationes? donec dicat: N. N. N. N. accedite, & perhibete mihi testimonium: Atqui dicit Raba bar bar Channa, dicit R. Jochanan: Ubicumque docet Raban Simeon ben Gamaliel in sua Misna, constitutio est juxta ejus mentem, excepto fidejussore, & historia, quæ contigit Sidone, & postrema probatione. At quando venit R. Samuel bar Jehuda, dicit R. Jochanan: Semper poterit adducere probationem, & contradicere, donec obsignet suas rationes, & illi dicant: Adduc testes; & ille dicat: Non sunt mihi testes; Affer probationem; & ille dicat: Non est mihi probatio. At si veniant testes ex provincia maritima, aut literæ patris sui commissæ potestati alterius, ecce poterit afferre probationem,

נדון כאן ואחד אומר נלך למקום הוועד
כופין אותו וילך למקום הוועד אמר לפניו
רבי אלעזר ר׳ מי שנשה בחבירו מנה יוציא
מנה על מנה אלא כופין אותו ודן בעירו
איתמ׳ נמי אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן
שנים שנתעצמו בדין אחד אומר נדון כאן
אחד אומר נלך למקום הוועד כופין אותו
ודן בעירו ואם הוצרך דבר לשאול כותבין
ושולחין ואם אמר כתבו ותנו לי מאיזה טעם
דנתוני כותבין ונותנין לו והיבמה הולכת
אחר היב׳ להתיר׳ עד כמה אמר רב אמי
אפי׳ מטבריא לצפורי אמר רב כהנא מאי
קרא וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה
אמר אמימר הילכתא כופין אותו וילך
למקום הוועד אמר ליה רב אשי לאמימר
והא אמר רבי אלעזר כופין אותו ודן בעירו
הני מילי היכא קאמר ליה לוה למלוה אבל
מלוה עבד לוה לאיש מלוה שלחו ליה למר
עוקבא לדזיו לי׳ כבר בתיה שלם עוקבן
הבבלי קבל קדמנ׳ ירמיה אחי העביר עלי
את הדרך ואמרו לו השיאוהו ויראה פנינו
בטבריא הא גופא קשיא אמרת אמרו לו
אלמא דיינוה אתון השיאוהו ויראה פנינו
בטבריא אלמא שדרוה הכא אלא הכי קאמר
אמרו ליה דיינו אתון אי ציית ציית ואי
לא השיאוהו ויראה פנינו בטבריא רב אשי
אמר דיני קנסות הוה ובבבל לא דייני דיני
קנסות והא דשלחו ליה הכי כדי לחלוק
כבוד למר עוקבא.

רפק ה׳

מתני׳ אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשו׳
בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה
לכם מה בין דיני ממונות לדיני נפשות דיני
ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים
ושלשה דיני ממונות פותחין בין לזכות

nem, & repugnare. Quando venit R. Dimi; Dixit R. Jochanan: Qui cogit ſocium ſuum in judicium; Si alter dicat; Judicemur in hoc loco; & alter dicat: Eamus ad locum conventus: Cogunt illum, ut ſe conferat ad locum conventus: Dixit coram R. Elieſer: Rabi ſicui debeatur mina a ſocio ſuo, impendet minam pro mina? At illum cogunt ut judicetur in civitate ſua. Dictum eſt: Similiter dicit R. Siphra, dicit R. Jochanan; Si duo invaleſcant in judicio; ſi unus dicat: Judicemur in hoc loco; & alter dicat: Eamus ad locum conventus; cogunt illum ut judicetur in civitate ſua; & ſi fuerit interrogandum, ſcribunt & mittunt; & ſi dicat: Scribite, & date mihi, & qua ratione mihi detis: ſcribent, & dabunt: & levira ſequetur levirum, ut dimittatur. Quouſque? Dicit R. Amme; vel a Tiberiade ad Tſipporim: Dicit R. Channa: Cur ſcriptum eſt *Deut.* xxv. 8. *Et vocabunt illum ſeniores civitatis ſuæ?* Non autem ſeniores civitatis leviræ. Dicit Amimar: Ex coſtitutione cogunt illum, ut ſe conferat ad locum conventus: Dixit R. Aſſe τῷ Amimar. Atqui dicit R. Elieſer: cogunt illum, ut judicetur in civitate ſua: Hoc quando erit? Quando dicat mutuo accipiens mutuo danti; at de mutuo dante dictum eſt *Prov.* xxii. 7. *Et qui accipit mutuum ſervus eſt fenerantis*. Miſerunt ad Mor Ochaba, qui ſplendebat ſicut filius Betia (i. e. *Moſe*) ſalutem: Uchaban Babylonius queſtus eſt coram nobis: Hieremia frater meus tranſgreſſus eſt in me conſuetudinem (ſc. me caſtravit); Dixerunt illi: adducite, ut videat faciem noſtram in Tiberiade: Hæc eſt ipſa objectio: Dixiſti? Dixerunt illi: adducite: Itaque illum vos judicabitis. Adducite, ut videat faciem noſtram in Tiberiade. Itaque illuc miſerunt; At ſic dixit: Dixerunt illi: Vos illum judicate; Si auſcultet, auſcultet; ſi minus adducite, ut videat faciem noſtram in Tiberiade. R. Aſſe dicit: Judicia capitalia erant: at in Babylonia non judicabant judicia capitalia; at ad illum miſerunt, ut impartiretur honor τῷ Mor Ochaba.

CAPUT IV.

Miſna: Tam in judiciis pecuniariis, quam in judiciis capitalibus requiritur inquiſitio & perveſtigatio: Dictum eſt enim *Levit.* xxiv. 22. *Judicium unum erit vobis*. Quodnam eſt diſcrimen inter judicia pecuniaria, & judicia capitalia? Judicia pecuniaria peraguntur a tribus, at judicia capitalia peraguntur a tri-

בין לחובה ודיני נפשות פותחין לזכו׳ ואין
פותחין לחובה דיני ממונות מטין על פי
אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות
מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים
לחובה דיני מסונות מהזירין בין לזכות בין
לחובה דיני נפשות מחזירין לזכות ואין
מחזירין לחובה דיני ממונות הכל מלמדין
זכות וחוב דיני נפשות הכל מלמדין זכות
ואין הכל מלמדין חובה דיני ממונות המלמד
חובה מלמד זכות והמלמד זכות מלמד חובה
דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות
אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד
חובה דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה
דיני נפשו׳ דנין ביום וגומרין ביום דיני
ממונות גומרין בו ביום בין לזכו׳ בין לחובה
דיני נפשות גומרין בו ביום לזכו׳ וביום
שלאחריו לחוב׳ לפיכך אין דנין לא בערב
שבת ולא בערב י״ט דיני ממינות והטמאות
והטהרות מתחילין מן הגדול דיני נפשות
מתחילין מן הצד הכל כשרין לדון דיני
ממונות ואיז הכל כשרין לרון דיני נפשות
אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין
לכהונה.

גמ׳. דיני ממונות מי בענן דרישה וחקירה
ורמינהי שטר שזמנו כתוב באחד בניסן
בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם
מעידים על שטר זה והלא ביום פלוני עמנו
הייתם במקום פלוני שטר כשר ועדיו כשרין
חיישי׳ שמא איחרוהו וכתבוהו ואי ס״ד
בענן דרישה וחקירה היכי חיישינן שמא
איחרוהו וכתבוהו וליטעמי׳ תיקשי לך מהני׳
שטרי חוב המוקדמין פסולים והמאוחרים
כשרין ואי סלקא רעתך בענן דרישה וחקירה
מאוחרין אמאי כשרין הא לא קשיא דעדיפא

tribus & viginti: In judicii pecuniariis sit initium tam ab absolventibus, quam a condemnantibus; at in judiciis capitalibus sit initium ab absolventibus, non autem a condemnantibus: In judiciis pecuniariis inclinant ex dicto unius tam ad absolvendum, quem ad condemnandum; at in judiciis capitalibus inclinant ex dicto unius ad absolvendum, & ex dicto duorum ad condemnandum: Judicia pecuniaria repetuntur tam ad absolvendum quam ad condemnandum; at judicia capitalia repetuntur ad absolvendum, non autem ad condemnandum: In judicis pecuniariis omnes possunt docere innocentiam, & reatum, at in judiciis capitalibus omnes possunt docere innocentiam, at omnes non possunt docere reatum; In judicis pecuniariis, qui docet innocentiam, potest etiam docere reatum; at in judiciis capitallibus, qui docuerit reatum, poterit docere innocentiam, at qui docuerit innocentiam, non poterit iterum docere reatum: Judicia pecuniaria peraguntur interdiu, & noctu perficiuntur; at judicia capitalia interdiu peraguntur, & interdiu perficiuntur; Judicia pecuniaria eo ipso die perficiuntur tam ad absolvendum quam ad condemnandum; at judicia capitalia perficiuntur eo ipso die ad absolvendum, at postridie ad condemnandum: Idcirco non judicant vespera Sabbathi, neque vespera diei festi. In judiciis pecuniariis, & in pollutionibus & in purificationibus incipiunt a maximo, qui sit inter judices, at in judiciis capitalibus incipiunt a latere: Omnes legitimi sunt ad judicandum judicia pecuniaria, at omnes non sunt legitimi ad judicandum judicia capitalia, sed tantum sacerdotes, Levitæ, & Israelitæ, qui nubunt cum sacerdotio.

Gemara. In judiciis pecuniariis cur requiritur inquisitio, & perv estigatio? Atqui est oppositio: Contractus, cujus tempus scriptum sit die primo Nisan, in remissione, si veniant testes, & dicant: Quomodo vos testamini de hoc contractu? Atqui die N. N. nobiscum fuistis in loco N. N. Contractus est legitimus, & ejus testes sunt legitimi: Soliciti suntas, ne forte postposuerint, & scripserint: Si putas, quod requiratur inquisitio, & pervestigatio, quomodo hic soliciti sumus? ne forte postposuerint, & scripserint? Et juxta tuam sententiam & tibi objectio ex traditione: Contractus debiti, anteriores sunt illegitimi, & posteriores sunt legitimi: Si putas, quod requiratur inquisitio & pervestigatio, posteriores quomodo erunt le-

מינה קאמרינן דאפילו אחר בניסן בשמיטה
דלא שכיחי אינשי דמוזפי דליכא למימר
שמא איחרוהו וכתבוהו דלא מרע לשטריה
אפילו הכי כיון דשביעי' סופה משמטת
מכשרינן מ״מ קשיא. סימן חדפ״ש. אמר
רבי חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות
ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר
משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו
דיני ממונות לא בענן דרישה וחקירה כדי
שלא תנעול דלת בפני לוין אלא מעתה טעו
לא ישלמו כל שכן שתנעול דלת בפני לווין
רבא אמר מתניתין דהכא בדיני קנסות ואידך
בהודאות הלואות רב פפא א' אידי ואידי
בהודאה והלאה כאן בדין מרומה כאן בדין
שאינו מרומה כדריש לקיש דריש לקיש רמי
כתיב בצדק תשפט עמיתך וכתיב צדק צדק
תרדף הא כיצד כאן בדין מרומה כאן בדין
שאין מרומה רב אשי אמר מתניתין כדשנין
קראי אחד לדין ואחד לפשרה כדתניא
צדק צדק תרדף אחד לדין ואחד לפשרה
כיצד שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה
בזה אם עוברות שתיהן טובעות
בזה אחר זה שתיהן עוברות וכן שני גמלים
שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה
בזה אם עלו שניהן שניהן נופלין בזה אחר
זה שניהן עולי' הא כיצד טעונ' ושאינה
טעונה תידח' שאינה טעונה מפני טעונה
קרוב' ושאינה קרובה תידחה קרובה מפני
שאינה קרובה היו שתיהן קרובות שתיהן
רחוקות הטל פשרה ביניהן ומעלות שכר זו
לזו תנו רבנן צדק צדק תרדף הלך אחר בית
דין יפה אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבן
יוחנן בן זכאי לברור חיל תנא קול רחיים
בבורני שבוע הבן שבוע הבן אור הנר בברור
חיל משתה שם משתה שם תנו רבנן צדק

legitimi? At non est oppositio; eo quod de re præstatiori dicamus; quod vel de primo Nisan in remissione non obliviscantur homines, quod fuerint mutuati; neque dicendum est, ne forte postposuerint, & scripserint; quod non infirmat ejus contractum; Vel si ita fuerit, quando septimus annus est finis intermissionis, legitimus erit: Omnimode est oppositio: signum חדפ״ש. Dicit R. Chanina ex verbis legis tam in judiciis pecuniariis, quam in judiciis capitalibus requiritur inquisitio, & pervestigatio: Dictum est enim: *Judicium unum erit vobis: Levit.* XXIV. 22. Sicut dixerunt, quod in judiciis pecuniariis non requiratur inquisitio, & pervestigatio, ratio est ne occludatur porta coram mutuo accipientibus: At hinc si errent & non restituant, eo magis occludetur porta coram mutuo accipientibus: Raba dicit: Misna hic agit de judiciis mulctæ; & juxtam aliam opinionem de confessionibus & de mutuationibus; R. Papa dicit: Tam hic quam illic agitur de confessione debiti, & de mutuatione; Hic agitur de judicio doloso; & ibi agitur de judicio, quod non sit dolosum juxta mentem Risch Lakisch; Etenim Risch Lakisch objicit: Scriptum est *Levit.* XIX. 16. *Juste judica pupulum tuum*. Pariterque scriptum est *Deut.* XVI. 20. *Juste quod justum est persequeris*: Quomodo? Hic agitur de judicio doloso, & ibi agitur de judicio, quod non sit dolosum. R. Asse dicit: Misna, sicut legimus in textu, agit tam de judicio, quam de arbitrio; sicut extat traditio: *Juste quod justum est persequeris*. Tam in judicio quam in arbitrio. Quomodo? Duæ naves transgredientes per flumen si occurrant altera alteri, si ambæ transgrediantur, ambæ submergantur altera post alteram, ambæ transgredientur: Et similiter duo cameli, qui adscendant per gradus Beth-Choron, & occurrunt alter alteri, si ambo bo adscendant, ambo cadent, alter post alterum, ambo adscendunt; quomodo? Onusta, & quæ non sit onusta impellet illam, quæ non sit onusta, propter onustam, proxima, & quæ non sit proxima, impellet illam quæ non sit proxima propter proximam; Si fuerint ambæ proximæ, ambæ impellent. Projice arbitrium inter eos, & sibi inter se rependant. Tradiderunt sapientes: *Juste quod justum est persequeris*. Se conferat ad Synhedrium optimum, ad R. Eliezer in Lud, ad Raban Jochanan ben Zachai in Barur Chail: Docet: Strepitus molarum auditur in Burni, septimana filii, septimana filii; lux lucernæ in Barur Chail; ibi

צדק צדק תרדף הלך אחר חכמים לישיבה אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבן בן זכאי לברור חיל אחר רבי יהושע לפקיעין אחר רבן גמליאל ליבנה אחר רבי עקיבא לבני ברק אחר רבי מתיא בפרס אחר רבי חנניא בן תרדיון לסיכני אחר רבי יוסי לציפורי אחר רבי יהודה בן בתירא לנציבין אחר רבי יהושע לגולה אחר רבי לבי׳ שערי׳ אחר חכמים ללשכת הגזית. דיני ממונות פותחין כו׳. היכי אמריננן אמר רב יהודה הכי אמרינן להו מי ימר כדקאמריתו אמר ליה עולא והא חסמינן להו וליחסמו מי לא תניא רבי שמעון בן אליעזר אומר מסיעין את העדים ממקום למקום כדי שתיטרף דעתן ויחזרו בהן מי דמי התם ממילא קא מירתו הכא קא דחינן להו בידי׳ אלא אמר עולא הכי אמרינן יש לך עדים להזימם אל רבה וכי פותחין בזכותו של זה שהי׳ חובתו של זה ומי הויא חובתו והתניא אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין הכי אמינא אילו שתיק האי עד דמיגמר דינא ומייתי עדים ומזים להו הויא ליה חובתו של זה אלא אמר רבה אמרינן ליה יש לך עדים להכחישן רב כהנא אמר מדבריכם נזדכה פלוני אביי ורבא דאמרי תרוייהו אמרינן לי׳ אי לא קטלת לא תדחל רב אשי אמר כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו תניא כוותיה דאביי ורבא רבי אומר אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית וגומר מיכן שפותחין בדיני נפשות תחילה לזכות. דיני ממונות מחזירין כו׳. ורימנהי דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישל׳ מביתו אמר רב יוסף לא קשיא כאן במומחה כאן בשאינו מומחה ובמומחה מחזירין והקתני אם היה מומח׳ לבית דין פטור מלשלם אמר רב נחמן כאן שיש גדול

ibi convivium, ibi convivium. (*sc. propter circumcisionem*) Tradiderunt sapientes: *Juste quod justum est persequeris*. Se conferat ad sapientes in Academiam, ad R. Eliеser in Lud, ad Raban ben Zachai in Berur Chail, ad R. Jehosua in Pechjim, ad Raban Gamaliel in Jabne, ad R. Akiba prope filios Berach, ad R. Mathia in Persiam, ad R. Chananjah ben Thardion in Sichni, ad R. Jose in Tsipporim, ad R. Jehuda ben Bethera in Nisibin, ad R. Jehosua in captivitatem, ad Rabi in Beth-Saharim, ad sapientes in conclave cæsi lapidis. In judiciis pecuniariis incipimus &c.? Quomodo dicit: R. Jehuda? Hoc dicimus: Quiddicit? Sicut vos dixistis: Dixit illi Ela: Ecce nos illis os occludimus: Ut os illis occludatur, qua de causa? Traditio: R. Simeon ben Eliеser dicit: Traducimus testes de loco ad locum, ut confundatur eorum mens, atque ut eos pœniteat. Num est simile? Ibi per se rejiciuntur, hic nos eos rejicimus in judicio: At dicit Ela: Hoc dicimus: Suntne tibi testes, ut illos mendacii convincant? Respondit illi Raba: Num incipiunt ab absolutione hujus, quæ erit damnatio illius? Quomodo erit ejus damnatio? Atqui extat traditio. Testes mendaces non interficiuntur, nisi postquam fuerit absolutum judicium: Hoc dixi: Si taceat ille testis, antequam absolvatur judicium, & veniant testes, & illum mendacii convincant; Hæc erit illius damnatio: At dicit Raba: Dicimus illi: Suntne tibi testes, ut illos mendacii convincant? R. Channa dicit: Ex vestris verbis absolvitur N.N. Abaje, & Raba ambo dicunt: Illi dicimus: Si non interfecisti, non est quod metuas. R. Asse dicit: Quicunque norit ejus justificationem, veniat, & de eo doceat. Traditio juxta mentem Abaje, & Raba: Rabi dicit: *Si non concubuerit vir tecum, & non declinaveris &c. Num.* v. 19. Hinc probatur, quod incipiant in judiciis capitalibus ad justificandum: Judicia pecuniaria repetuntur &c. Atqui opponunt: Si judex in judicio absolvat reum, & damnet innocentem, & immundet mundum, & purificet immundum, quod factum est, factum est, & rependet de bonis suis. Dicit R. Joseph: Non est oppositio: Hic agitur de *judice* probato, & ibi agitur de *judice* qui non sit probatus: Et in probato repetuntur; Atqui docet: Si fuerit probatus Synhedrio, absolvitur ut rependat: Dicit R. Nachman: Hic agitur, de viro, qui sit illo præstantior in sapientia, & in præfectura; ibi agitur de viro, qui non sit illo

היםנו בחכמה ובמניין כאן שאי׳ גרול היםנו
בחכמה ובמניין רב ששת אמר כאן שטעה
בדבר משנה באן שטעה בשיקול הדעת דאמר
רב ששת אמר רב אסי טעה בדבר משנה
חוזר טעה בשיקול הדעת אינו חוזר א״ל
רבינא לרב אשי אפילו טעה ברבי חייא ורבי
אושעיא א״ל אין אפילו ברבי ושמואל אמר
ליה אין אפילו בדידי ודידך א״ל אטו אנן
קטלי קני באגם׳ אנן היכי דמי שיקול הדעת
אמר רב פפא כגון תרי תנאי או תרי אמוראי
ופליגי אהדדי ולא איתמר הילכתא לא כמר
ולא כמר ואיקרי ועבד כחד מינייהו וסוגיא
דשמעת׳ אזלי כאידך היינו שיקול הדעת
איתיבי רב המנונא לרב ששת טעשה בפרה
של בית מנח׳ שניטלה האם שלה והאכילה
ר׳ טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים
ביבנה והתירוה שאמר תודוס הרופא אין
פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדרי׳ של מצרים
אלא אם כן חותכין האם שלה כדי שלא
תלד אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון
אמר לו רבי עקיבא פטור אתה שכל
המומחה לרבים פטור מלשלם ואם איתא
לים׳ ליה טועה בדבר משנה אתה וטועה
בדבר משנה חוזר ועוד קאמר דטועה
בדבר משנה אתה וטועה בדבר משנה
חוזר ועוד אינמי בשקול הדעת טעיתה
מומחה לרבים אתה וכל המומחה לרבים
פטור מלשלם אמר רב נחמן בר יצחק
לרבא מאי קא מותיב רב המנונא לרב
ששת מפר׳ פרה הרי האכילה לכלבים
וליתה דתיהדר הכי קאמר ליה אי אמרת
בשלמא טעה בדבר משנה אינו חוזר אלמא
קם דינא היינו דקא מפחיד רבי טרפון
וקאמר ליה איהו מומחה לבית דין אתה
ואתה פטור מלשלם אלא אי אמרת טעה
בדבר משנה חוזר לימא ליה כיון דאילו הואי
פרה דינך לאו דינא ולא כלום עבדת השתא
נמי לא כלום עבדת רב חסדא אמר כאן
שנטל ונתן ביד כאן שלא נטל ונתן ביה

illo præstantior in sapientia, & in præfectura. R. Sessath dicit: Hic agitur, quando erraverit in doctrina Misnæ, ibi agitur, quando erraverit in examine rationis. Etenim dicit R. Sessath; Dicit R. Asse: Si erret in doctrina Misnæ, restituet, si erret in examine rationis, non restituet. Dixit Rabina τῷ R. Asse: Vel si erret juxta mentem R. Chijah, & R. Osajah? Respondit: Utique: Vel si erret juxta mentem Rab, & Samuel? Respondit: utique: Vel juxta mentem meam, & mentem tuam? Dixit: Idcirco nos succidimus cannas in stagno; Et nos quomodo explicamus examen rationis? Dixit R. Papa: Sicut duo doctores Misnici, aut duo Amorrhæi, si inter se dissentiant; neque dicitur, quod sit constitutio juxta mentem Mor, neque juxta mentem Mor, si contingat, ut agat juxta mentem alicujus ex iis, & consuetudo traditionis sit, ut incedat juxta mentem alterius. Hoc est examen rationis: Contradicit R. Amenuna τῷ R. Sessath: Narratur de vacca domus Menachem, cujus mater ablata fuit, & eam dedit comedendam R. Tarphon canibus: Et allatum fuit factum coram sapientibus in Jabue, & eam permiserunt; Etenim dixit Thodos medicus; Vacca & porca non egreditur de Alexandria Ægypti, nisi prius abscindant ejus matricem, ne pariat. Dixit Rabi: Tarphon: Abiit asinus tuus Tarphon: Dixit illi R. Akiba: Tu liber es. Etenim qui sit probatus multis, absolvitur, ut rependat. Et si ita est, dicendum erat. In doctrina Misnæ errasti; & qui erra in doctrina Misnæ, restituet: Et preterea dicit: Errasti in doctrina Misnæ, & qui errat in doctrina Misnæ, restituet: Et præterea similiter in examine rationis; si erres, & fueris probatus multis; Et qui probatus est multis, liber est a restitutione: Dicit R. Nachman bar Isaach τῷ Raba: Quid opposuit R. Amenuna τῷ R. Sessath? Vaccam: Vacca ecce data est comedenda canibus, neque potest repeti: Sic illi dicit: si dicas: concedatur; si erret in doctrina Misnæ, non restituet; ergo confirmatur judicium: Hoc est quod metuit R. Tarphon; & dicit: Si tu fueris probatus Synhedrio, eris liber a restitutione; At si dicas; Si erret in doctrina Misnæ, restituet; dicendum erat: Quoniam in vacca tuum judicium non fuit judicium, neque quicquam fecisti: Hic quoque nihil fecisti. R. Chasda dicit: Hic agitur, quando sumserit, & dederit in manum; ibi agitur, quando non sumserit, neque de-

בשלמא חייב את הזכאי כגון שנטל ונתן
ביד אלא זיכה את החייב היכי משכחת לה
דאמר ליה פטור אתה והא לא נטל ונתן
ביד כיון דאמר פטור אתה כמו שנטל ונתן
ביד דמי אלא מתניתין דקתני דיני ממונות
מחזירין בין לזכות בין לחובה בשלמא לזכות
משכחת ליה דא״ל מעיקרא חייב אתה ולא
נטל ולא נתן ביד אלא לחובה היכי משכחת
לה דאמר ליה פטור אתה והאמרת כיון
דא״ל פטור אתה כמי שנטל ונתן ביד דמי
קתני דיני ממונות מחזירין לזכות שהיא חובה
דבוותה גבי נפשות מחזיר לזכות ואי
מחזירין לחובה מחזירן לזכו׳ זכות גרידתא
ואין מחזיר לחובה לזכות שהיא חובה
חובתיה דמאן הא לא קשי׳ חובתי׳ דגואל
הדם משו׳ חובתיה דגואל הדם קטלינן ליה
להאי ועוד מאי בין בין קשיא רבינא אמר
כגון שהיה לו בידו משכון ונטלו ממנו טימ׳
את הטהור דאנעי ביה שרץ טיהר את
הטמא שעירבן בין פירותיו. דיני נפשו׳
כו׳. ת״ר מניין ליוצא מבי דין חייב ואמר
אחד יש לי ללמד עליו זכו׳ מניין שמחזירין
אותו ת״ל נקי אל תהרג ומניין ליוצא מבית
דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חוב׳
מניין שאין מחזירין אותו תלמוד לומר צדיק
אל תהרוג אמר רב שימי בר אשי וחילופא
למסית דכתיב לא תחמול ולא תכסה
עליו רב כהנא מתני מכי הרג תהרגנו בעא
מיניה רבי זירא מרב ששת חייבי גליו׳
מניין אתיא רוצח רוצ׳ חייבי מלקיו׳ מניין
אתיא רשע רשע תניא נמי הכי חייבי

dederit in manum. Concedatur: Si damnet innocentem; consideratur perinde ac sumat, & det in manum; at si absolvat reum, quomodo deprehendetur, quod illi dicat: Tu liber es? atqui non sumsit, neque dedit in manum. Quando dicat: Liber sis tu; quasi dicat, quod sumserit & dederit in manum, assimilatur. At Misna docet: Judicia pecuniaria repetuntur tam propter meritum, quam propter culpam: Concedatur propter meritum; deprehenditur quod illi dicat. A principio tu eras reus; atqui non sumsit, neque dedit in manum; Propter demeritum, quomodo deprehenditur, quod illi dicat: Liber sis tu? Docet & tu dicis, quando illi dicat; Liber sis tu; quasi dicat, quod sumserit, & dederit in manum assimilatur? Docet: Judicia pecuniaria repetuntur propter meritum, quod sit debitum socii sui: eo quod similiter judicia capitalia repetantur propter meritum, at non repetuntur propter demeritum; repetuntur propter meritum, propter meritum duntaxat; neque repetuntur ad condemnandum, propter meritum, quod sit debitum socii sui. Cujusnam debitum erit? Non est oppositio: Agitur de debito vindiciis sanguinis, propter debitum vindicis sanguinis illum occidemus? Et præterea quid significat *inter inter*? Oppositio: Rabina dicit: Quando fuerit in ejus manu pignus, & ex eo auferatur; quando polluit mundum; si tangat reptile, quando purificat immundum, quod fuerit commixtum inter ejus fructus: Judicia capitalia &c. Tradiderunt sapientes: Unde probatur, si egrediatur reus ex Synhedrio, & aliquis dicat; est mihi ratio ad probandum ejus innocentiam, unde probatur, quod reducatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* XXIII. 7. *Innocentem non occides*. Et unde probatur, si egrediatur absolutus ex Synhedrio, & aliquis dicit: Est mihi ratio ad probandum ejus reatum, unde probatur quod non reducatur? Ex eo quod dictum est ibid. *Et justum non occides*: Dicit R. Simar bar Asse. Contra respectu seductoris. Scriptum est enim *Deuter.* XIII. 9. *Non misereberis ejus, neque occultabis eum*. R. Channa probat ex eo quod dictum est: *Occidendo occides eum*. Quæsivit R. Zira ex R. Sesath: De iis, qui exilio tenentur, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Homicida, homicida*. De iis, qui tenentur flagellatione, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Impius, impius*. Traditio pariter ita se est: De hic qui exilio tenentur, unde probatur? Ex eo quod dictum: *Homicida, homicida*. De iis, qui te-

גליו׳ מניין אתיא רוצ׳ רוצח חייבי מלקו׳ מניין אתיא רשע רשע. ואין מחזיר לחובה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הוא שטעה בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו זיל קרי בי רב הוא בעא מיניה רבי חייא בר אבא מר׳ יוחנן טעה בנואף ונואפת מהו אמר ליה אדמוקדך יקוד זיל קוץ קרך וצלי איתמר נמי אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן טעה בנואף חוז׳ אלא היכי דמי אין חוזרין אמר רבי אבהו אמר ר׳ יוחנן כגנן שטעה שלא כדרכה. דיני ממונות הכל כו׳. הכל ואפי׳ עדים נימא מתניתין רבי יוסי ברבי יהודה היא ולא רבנן דתניא ועד אחד לא יענה בנפש בין לזכות בין לחובה רבי יוסי ברבי יהודה אומר עונה לזכות ואין עונה לחובה אמר רב פפא באחד מן התלמידים ודברי הכל מאי טעמא דרבי יוסי בר יהודה דאמר קר׳ עד אחד לא יענה בנפש למות הוא דאינו עונה אבל לזכוא עונה ורבנן אמר ריש לקיש משום דמיחזי כנוגע בעדותו קמרבנן האי למו׳ אמי דרשי ביה מורי ליה באחד מן התלמידי׳ כדתני׳ אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות מנין שאין שומעין לו תלמוד לומר עד אחד לא יענה מנין לאחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו חובה מנין שאין שומעין לו ת״ל אחד לא יענה בנפש למו׳. דיני נפשות המלמד כו׳. אמר רב לא שנו אלא בשעת משא ומתן אבל בשע׳ דגמר דין מלמד זכות חוזר ומלמד חובה מיתיבי למחרת משכימין ובאין המזכה אומר אני המזכה ומזכה אני במקומי המחייב אומר אני המחייב ומחייב אני במקומי המלמד חוב׳ מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה והא למחר׳ גמר דין הוא וליטעמך למחרת משא ומתן מי

tenentur flagellatione, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Impius*, *impius:* Neque reducitur, ut condemnetur. Dicit Rabi Chijah bar Aba, dicit R. Jochanan: Si erret in re, in qua non conveniunt Sadducæi; at si erret in re, in qua conveniunt Sadducæi: Abi & lege in schola magistri. Quæsivit R. Chijah bar Aba a R. Jochanan: Si erret in adultero, & in adultera, quid erit? Respondit illi: Dum focus tuus ardet, vade & abscinde cucurbitam tuam & coque: dictum est: Similiter dicit R. Amme, dicit R. Jochanan; si erret in adultero, poterit repetere: At quomodo explicatur; non repetunt? Dicit R. Abau, dicit R. Jochanan; quando erret præter institutum suum. In judiciis pecuniariis omnes &c. Omnes atque etiam testes: Dicemus; Misna est R. Jose bar R. Jehuda, at non sapientum: Etenim extat traditio: *Et testis unus non respondebit in anima. Num.* XXXV. 30. Tam ad absolvendum quam ad condemnandum: R. Jose bar R. Jehuda dicit: Respondebit ad absolvendum, at non respondebit ad condemnandum. Dicit R. Papa de uno ex discipulis; & omnium consensu; quænam est ratio R. Jose bar R. Jehuda, qui dicit: *Testis unus non respondebit in anima ad interficiendum*? Ad interficiendum non respondebit, at ad absolvendum poterit respondere: At sapientes: Dicit Risch Lakisch; quod consideretur quasi lædat propter testimonium suum; & Sapientes *ad interficiendum* quomodo exponunt? Constituunt in uno ex discipulis: Sicut extat traditio: Si unus ex testibus dicat; est mihi ratio ad probandum ejus innocentiam, unde probatur, quod ei non auscultent? Ex eo quod dictum est: *Testis unus non respondebit*. Unde probatur, si unus ex discipulis dicat: Est mihi ratio ad probandum ejus reatum, unde probatur, quod ei non auscultent? Ex eo quod dictum est: *Unus non respondebit in anima ad interficiendum:* In judiciis capitalibus qui docet &c. Dicit Rab: Non legimus nisi de tempore negotiationis; at quando fuerit absolutum judicium; si doceat innocentiam, repetitur judicium; & qui docet reatum: est oppositio: Postridie mane conveniunt. Qui absolvit, dicit: Ego absolvo, & ego absolvo in loco meo; & qui condemnat dicit; Ego condemno, & ego condemno in loco meo; Qui docet reatum, poterit docere innocentiam, at qui docet innocentiam, non poterit iterum docere reatum: Atqui postridie *absolvitur* judicium: At juxta tuam opinionem postridie negotiatio num non erit? Quoniam

ליכא כי קתני בשעת משא ומתן תא שמע
דנין אלו כנגד אלו עד שירא׳ אחד מן
המחייבין דברי המזכין ואם אית׳ ליתני נמי
איפכא תנא אזכות קא מהדר אחובה לא
קא מהדר תא שמע דאמר רבי יוסי בר
חנינא אחד מן שתלמידים שזיכ׳ ומת רואין
אותו כאלו חי ועומד במקומו ואמאי נימא
אלו הוה קיים הדר ביה השתא מיהא לא
הדר ביה והא שלחו מתם לדברי רבי יוסי
בר חנינא מוצא מכלל רבינו אין מוצא
איתמר תא שמע שני סופרי הדיינין עומדין
לפניהן אחד מן הימין ואחד מן השמאל
וכותבין דברי המזכין דברי המחייבין בשלמא
דברי המחייבין למחר חזי טעמא אחרינא
ובעו למעבר הלנת דין אלא דברי המזכין
מאי טעמ׳ לאו משו׳ דאי הזו טעמא אחרינא
לחוסה לא משגהינן כהו לא כדי שלא
יאמרו שני׳ טעם אחד משני מקראות
כדבעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן אמרו
שנים טעם אחד משני מקראות מהו אמר
ליה אין מונין להו אלא אחד מנהני מילי
אמר אביי דאמר קרא אחת דבר אלקים
שתים זו שמענו כי עז לאלקים מקרא אחד
יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא
מכמה מקראות דבי רבי ישמעאל תנא
וכפטיש יפוצץ סלע מה פטיש זה מתחלק
לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה
טעמים היכי דמי טעם אחד משני מקראות
אמר רב זביד כדתנן מזבח מקדש את הראוי
לו רבי יהושע אומר כל הראוי לאישים אם
עלה לא ירד שנאמר העולה על מוקדה
מה עולה שהיא ראויה לאישים אם עלתה
לא תרד אף כל שהוא ראוי לאישים אם
עלה לא ירד רבן גמליאל אומר כל הראוי
למזבח אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה

niam docet de tempore negotiationis : Veni & audi; Judicant isti in conspectu illorum, donec consideret unus ex condemnantibus verba absolventium ; si ita est, similiter contra docendum erat ; si doceat justificationes, poterit revocare, si reatum, non poterat revocare ? Veni & audi, quod dicit R. Jose bar Chanina; Si unus ex discipulus, qui absolverit moriatur, consideratur perinde ac vivat, & consistat in loco suo. Qua de causa dicendum est, si iste viveret, quod revocare posset ? At nunc revocare non potest . Miserunt inde, ejus legatus juxta verba R. Jose bar Chanina : Qui deducit ex regula generali magistri nostri, non deducit : Dictum est : Veni & audi : Duo scribæ judicum stabant coram illis, alter ad dextram & alter ad sinistram, & scribebant verba absolventium, verba condemnantium ; concedatur; verba condemnantium ; postridie si videant aliam rationem, & velint, poterant facere pernoctare judicium : At verba absolventium qua de causa ? Non ea de causa, quod viderint aliam rationem ad condemnandum : De hoc non curamus : Ne duo dicant unam rationem ex duobus textibus ; sicut quæsivit R. Asse a R. Jochanan : Si duo deducant unam rationem ex duobus textibus, quid erit? Respondit : Non numerant nisi unum . Hinc dicit Abaje : Dicit textus *Psalm.* LXII. 12. *Verbum unum locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est :* Ex uno textu quot sensus deducuntur ? At sensus unus non eruitur de multis textibus : Discipulus R. Ismael docet ; *Sicut malleus conterens petram . Jerem.* XXIII. 29. Sicut malleus dividitur in multas scintillationes, ita pariter ex uno textu multi eruuntur sensus : Quomodo intelligitur: eruitur unus sensus ex duobus textibus ? Dicit R. Zabid, sicut legimus: Altare sanctificat, quod sibi conveniens est . R. Jehosua dicit ; Quod conveniens est ignitis, si adscendat, non descendet : Dictum est enim : *Holocaustum super incendium Levit.* VI. 9. Sicut holocaustum, quod sit conveniens ignitis, si adscendat, non descendet ; ita pariter, omne, quod fuerit conveniens ignitis, si adscendat, non descendet : Raban Gamaliel dicit : Omne quod sit conveniens altari, si adscendat, non descendet: Dictum est enim ibid. *Hoc holocaustum super incendium, super altare :* Sicut holocaustum, quod sit conveniens ut offeratur super altare, si adscendat, non descendet, ita pariter omne, quod sit conveniens altari, si adscendat, non descendet : Et ambo qua de causa inclu-

על מוקדה על המזבח מה עולה שהיא
ראויה לגבי מזבח אם עלתה לא תרד אף
כל שהוא ראוי למזבח אם עלה לא ירד
ותרוייהו מאי קמרבו פסולין מר מייתי לה
ממוקדה ומר מייתי לה ממזבח והא התם
מיפלג פליגי דקתני סיפא אין בין דברי ר״ג
לדברי רבי יהושע אלא הדם והנסכים שר״ג
אומר לא ירדו ורבי יהושע אומר ירדו אלא
אמר רב פפא כרתניא רבי יוסי הגלילי אומר
מתוך שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש שומע
אני בין ראוי בין שאינו ראוי תלמוד לומר
כבשים מה כבשים ראויין אף כל ראוי ר׳
עקיבא אומר עולה מה עולה ראוי אף כל
ראוי ותרוייהו מאי קא ממעטו פסולי מר
מייתי לה מכבשים ומר מייתי לה מעולה
והאמר רב אדא בר אהבה עולת העוף
פסולה איכא בינייהו מאן דמייתי לה
מכבשים כבשים אין אבל עולת העוף לא
ומאן דמייתי לה מעולה אפילו עולת העוף
נמי אלא אמר רב אשי כרתניא דם יחשב
לאיש ההוא דם שפך לרבות את הזורק דברי
ר׳ ישמעאל רבי עקיבא אומ׳ או זבח לרבות
את הזורק ותרוייהו מאי קא מרבו זריקה
מר מייתי לה מדם יחשב ומר מייתי לה
מאו זבח והאמר ר׳ אבהו שחט וזרק איכא
בינייהו לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא
אחת לדברי רבי עקיבא חייב שתים הא
איתמר עלה אמר אביי אף לדברי רבי
עקיבא נמי אינו חייב אלא אחת דאמר קרא
שם תעלה עולתיך ושם תעשה ערבינהו
רחמנא לכולהו עשיות. דיני ממונות דנין
ביום וכו׳. סימן משפט מענה מטה מנהגי
מילי אמר רבי חייא בר פפא דאמר קרא
ושפטו את העם בכל עת אי הכי תחילת
דין נמי כדרב׳ דרבא רמי כתיב ושפטו את

cludunt illegitima? Mor probat ex incendio, & Mor probat ex altari: Atqui ibi est dissensio; quod docet finem, non est discrimen inter verba Raban Gamaliel, & verba R. Jehosua, nisi in sanguine, & in libaminibus: Raban Gamaliel dicit; non descendent; Et R. Jehosua dicit; descendent. At dicit R. Papa, juxta traditionem R. Jose Galilæus dicit; Eo quod dictum est: *Omne quod tangit altare sanctificatur*; crederem tam id quod sit illi conveniens, quam id quod non sit illi conveniens? Idcirco dictum est: *Agnos*. Sicut agni sunt convenientes, ita pariter omne quod sit conveniens. R. Akiba dicit: *Holocaustum*. Sicut holocaustum est conveniens, ita pariter omne, quod sit conveniens: At ambo cur excludunt illegitima? Mor probat ex agnis, & Mor probat ex holocausto. At dicit R. Hada bar Aba; De holocausto volucris illegitimo est controversia inter eos: Qui probat ex agnis; de agnis conceditur; at non de holocausto volucris; Et qui probat ex holocausto; de holocausto volucris pariter probari potest: At dicit R. Asse; Sicut extat traditio *Levit.* XVII. 4. *Sanguis imputabitur viro illi: Quia sanguinem effudit*: Ad includendum qui adspergit sanguinem verba R. Ismael: R. Akiba dicit: *Aut sacrificium?* Ad includendum, qui adspergit sanguinem: Et ambo cur includunt adspersionem? Mor probat ex eo quod dictum est: *Sanguis imputabitur*. Et Mor probat ex eo quod dictum est: *Aut sacrificium*. At dicit R. Abau: De mactante, & de adspergente est controversia inter eos: juxta verba R. Ismael non tenetur nisi semel; at juxta verba R. Akiba bis tenetur: Ecce de hoc dictum est: Dicit Abaje. Vel juxta verba R. Akiba pariter non tenetur nisi semel. Etenim dicit textus *Deut.* XII. 6. *Ibi offeres holocausta tua, & ibi facies*: Confundit ea omnia textus ad faciendum: Judicia pecuniaria peraguntur interdiu. Signum משפט מענה מטה: Hinc dicit R. Chijah bar Papa; dicit textus *Exod.* XVIII. 26. *Et judicabunt populum omni tempore*: Si ita, a principio judicabit. Similiter juxta mentem Raba: Etenim Raba opponit: Scriptum est: *Et judicabunt populum omni tempore*. Pariterque scriptum est *Deut.* XXI. 16. *Et erit in die, quo dividerit hæreditatem filiis suis*: Quomodo? In die incipiet judicium, & noctu perficiet judicium: Misna non est juxta mentem R. Meir; Etenim extat traditio. R. Meir dicit: Cur dictum est *Levit.* XIII.? *Ex dicto eorum erit omnis contentio, & omnis plaga &c.* Qua de causa subjectum con-

העם בכל עת וכתיב והיה ביום הנחילו
את בניו הא כיצד יום להתחלת דין לילה
לגמר דין מתניתין דלא כרבי מאיר דתניא
היה רבי מאיר אומר מה ת״ל על פיהם
יהיה כל ריב וכל נגע וכי מה ענין ריבים
אצל נגעים אלא מקיש ריבים לנגעים מה
נגעים ביום דכתיב וביום הראות בו אף
ריבים ביום ומה נגעים שלא בסומין דכתיב
לכל מראה עיני הכהן אף ריבים שלא בסומין
ומקיש נגעים לריבים מה ריבים שלא בקרובים
אף נגעים שלא בקרובים אי מה ריבים
בג׳ אם נגעים בג׳ ודין הוא ממונו בג׳ גופו
לא כל שכן ת״ל והובא אל אהרן הכהן או
אל אחד וגומר הא למדת שאפילו כהן אחד
רואה את הנגעים ההוא סמיא דהוה
בשבבותיה דרבי יוחנן דהוה דין דינא ולא
א״ל רבי יוחנן ולא מידי היכי עביד הכי
וה א״ר יוחנן הלכה בסתם משנה ותנן כל
הכשר לדון כשר להעיד ויש שכשר להעיד
ואין כשר לדון וא״ר יוחנן לאתויי סומא
באחד מעיניו רבי יוחנן סתמא אחריתי
אשכח דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה
מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא
איבעית אימא סתמא דרבים עדיף ואיבעית
אימא משום דקתני לה גבי הילכתא דדינא
ורבי מאיר האי ושפטו את העם בכל עת
מאי דריש ביה אמר רבא לאיתויי יום
המעונן דתנן אין רואין את הנגעים שחרית
ובין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום
המעונן מפני שכהה נראית עזה ולא
בצהרים מפני שעזה נראית כהה ור״מ האי
ביום הנחילו את בניו מאי עביד ליה ההוא
מי בעי ליה לכדתני רבה בר חנינא קמיה
דרב נחמן והיה ביום הנחילו את בניו ביום
אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות
בלילה אמר ליה אלא מעתה מאן דשכיב

contentionum deprehenditur prope plagas? Ratio eſt, quod æquiparentur contentiones plagis; Sicut in plagis ſcriptum eſt interdiu, & interdiu inſpiciuntur, ita pariter de contentionibus interdiu: Sicut plagæ non inſpiciuntur a cæcis; Scriptum eſt enim ibid. *Quicquid ſub adſpectum oculorum cadit, inſpiciet eum ſacerdos:* Ita pariter contentiones non judicabuntur a cæcis: & æquiparantur plagæ contentionibus; ſicut contentiones non judicantur a propinquis, ita pariter plagæ non inſpiciuntur a propinquis: Aut dicendum, ſicut contentiones non judicantur niſi a tribus, ita pariter plagæ non erunt inſpiciendæ niſi a tribus: Et argumento probari poteſt; ſi ejus facultates judicantur a tribus & viginti, ejus corpus nonne, multo magis? Idcirco dictum eſt ibid. *Et veniet ad Aharon ſacerdotem, aut ad unum &c.* Ecce percepiſti, quod vel unus ſacerdos poſſit inſpicere plagas: Cæcus, qui erat in vicinia R. Jochanan, judicabat judicium; Eique nihil dixit R. Jochanan: Quomodo explicatur? hoc modo: Hoc dicit: R. Jochanan; Conſtitutio abſoluta eſt Miſna: Atqui legimus: Qui legitimus eſt ad judicandum, erit legitimus ad teſtificandum; at qui eſt legitimus ad teſtificandum, non erit legitimus ad judicandum: Atqui dicit R. Jochanan ad includendum illum, qui ſit cæcus uno oculo: R. Jochanan: Conſtitutio alia abſolute poſita deprehenditur. Judicia pecuniaria peraguntur interdiu, & noctu perficiuntur: Dicendumne eſt, quod hæc conſtitutio ſimplex ſit illa magis authentica? Si velis, dicam; Miſna multorum abſolute poſita præcellit; & ſi velis, dic; Ea de cauſa, quod doceat de conſtitutione judicii: Et R. Meir illud, quod dictum eſt: *Et judicabunt populum omni tempore;* quomodo exponit? Dicit Raba: Ad includendum diem nubilum: Etenim legimus: Non inſpiciunt plagas mane neque inter veſperas, neque intra domum, neque die nubilo, quia plagæ obſcura apparet fortis neque meridie, quia fortis apparet obſcura. Et R. Meir illud, quod dictum eſt: *Et erit in die, quo dividerit hæreditatem filiis ſuis;* quomodo explicat? Hoc requiritur juxta illud, quod docuit Raba bar Chanina coram R. Nachman: *Et erit in die, quo dividerit hæreditatem filii ſuis:* Interdiu adibis hæreditatem, at noctu non adibis hæreditatem: Reſpondit illi: Hinc ſi quis moriatur interdiu, hæreditatem habebunt ejus filius, ſi noctu moriatur, ejus filii non habebunt hæreditatem: Fortaſſe quod hæreditatem judicium appel-

ביסמא יירתון ליה בניה ומאן דשכיב
בליליא לא ירתון ליה בניה הילמא דין נחלות
קאמרת דתניא והיתה לבני ישראל לחקת
משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין
כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר
רב שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו
כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין
עושין דין ואמר רב חסדא לא שנו אלא ביום
אבל בלילה כותבין ואין עושין דין משום
דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין אל׳ אין
הכי קאמינא. דיני נפשות דנין ביום וכו׳.
מנהני מילי אמר רב שימי בר חייא אמר
קרא והוקע אותם לה׳ נגד השמש אמר
רב חסדא סנין להוקעה שהיא תלייה דכתיב
והוקענום לה׳ בגבעת שאול בחיר ה׳ וכתיב
ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו
לה אל הצור בתחילת קציר וכתיב ויאמר
ה׳ אל משה קח את כל ראשי העם אם
העם חטאו ראשי העם מה חטאו אמר
רב יהודה אמר רב אמר לו הקב״ה למשה
חלק להם בתי דינין מ״ט אילימא משום
שאין דנין שנים ביום אחד והאמר רב חסדא
לא שנו אלא בשתי מיתות אבל במיתה
אחד דנין אלא כדי שישוב חרון אף
מישראל. דיני ממונות גומרין בו ביום וכו׳.
מנהני מילי אמר ר׳ חנינא דאמר קרא
מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים
ורבא אמר מהכא אשרו חמוץ אשרי דיין
שמחמ׳ את דינו ואידך אשרי חמוץ ולא
חומץ ואידך האי מלאתי משפט מאי עביר
לי׳ כדר׳ אלעזר א״ר יצחק דאמר רבי אליעזר
אמר רבי יצחק כל תענית שמלינין בו את
הצדקה כאילו שופך דמי׳ שנאמר מלאתי
משפט צדק וגו׳ וה״מ בריפתא ותמרי אבל
בזוזי חיטי ושערי לית לן בה. לפיכך אין
דנין כו׳. מאי טעמא משום דלא איפשר
היכי לעביד לידייביה במעלי שבתא וליגמרי
לדיניה במעלי שבתא דילמא חזו טעם לחובה
ובעו למיעבד הלנת דין לדייניה במעלי שבתא

pellas: Etenim extat traditio: *Et erit filiis Iſrael in ſtatutum judicii. Numer.* xxxv. Contigit, ut tota ſectio reſpiciat judicium juxta mentem R. Jehuda. Dicit Rab: Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Si tres ingrediantur ad viſitandum ægrotum; ſi velint, poterunt ſcribere, ſi velint, poterunt facere judicium; Duo, poterunt ſcribere, at non facient judicium: Et dicit R. Chaſda: Non legimus niſi interdiu; at noctu poterunt ſcribere, at non facient judicium; quia ſunt teſtes, at teſtis non fit judex: Reſpondit: Non ita ego dico. Judicia capitalia peraguntur interdiu &c. Hinc dicit R. Simai bar Chjiah, Dicit textus *Num.* xxv. 4. *Et ſuſpende eos Domino contra ſolem &c.* Dicit R. Chaſda: Unde probatur quod confixio ſit ſuſpenſio? Ex eo quod ſcriptum eſt 2. *Sam.* xxi. 6. *Ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quondam electi Domini*: Pariterque ſcriptum eſt ibid. *Tollens autem Reſpha filia Aja cilicium ſubſtravit ſibi ſuper petram ab initio meſſis.* Et ſimiliter ſcriptum eſt *Num.* l. c. *Et dixit Dominus ad Moſen: Tolle cunctos principes populi*: Si populus peccavit, principes populi quid peccarunt? Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Dixit Deus S.B. Moſi. Diſtribue illis Synhedria. Qua de cauſa? Dicendumne eſt, quod non judicent duos uno die? Atqui dicit R. Chaſda: Non legimus niſi de duobus generibus ſupplicii, at de uno ſupplicio judicant: At ea de cauſa, ut ceſſaret ira furoris ex Iſrael: Judicia pecuniaria peraraguntur interdiu &c. Hinc dicit R. Chanina: Dicit textus *Iſai.* I. 21. *Plena judici, juſtitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.* Raba dicit: hinc probatur: *Beatum prædicate oppreſſum:* Beati judices, qui exacerbant judicium ſuum: Alia expoſitio: *Beatum prædicate oppreſſum*, at non oppreſſorem: Alia expoſitio: Illud quod dictum eſt: *Plena judicii*; Quomodo explicatur juxta mentem R. Elieſer? Dicit R. Iſaach: In jejunio, in qua dormit eleemoſyna, conſideratur perinde ac effundat ſanguinem. Dictum eſt enim: *Plena judicii, juſtitia &c.* Et hoc agitur. In pane & dactylis, at in ramis tritici & hordei non putamus. Idcirco non judicant &c. Qua de cauſa? Quia non eſt poſſibile facere judicia in vigiliis Sabbathi, & perficere judicia in vigiliis Sabbathi; fortaſſe viderunt rationem pro reatu, & volent facere pernoctare judicium tu judicent vigiliis Sabbathi, & perficere judicium in Sabbatho, & occidere in Sabbatho; at ſupplicium mortis non pellit Sabbathum; & ſupplicium mortis jux-

ולגמרי׳ בשבתא וליקטליה בשבתא אין
רציחה דוחה את שבת וליקטליה לאורת׳
נגר השמש בעינן וליגמריה לדיניה בשבתא
וליקטליה בחד בשבא נמצא אתה מענה את
דינו נידייניה במעלי שבתא וניגמריה בחד
בשבתא מינשו טעמיהו אף על גב דשני
סופרי הדיינין עומדים לפניהם וכותבין דברי
המזכין ודברי המחייבן נהי דבפומא כתבין
ליבא דאינשי אינשי הילכך לא אפשר אמר
ליה ר״ל לרבי יוחנן ותהא קבורת מת מצוה
דוחה שבת מק״ו ומה עבודה שדוחה שבת
קבורת מת מצוה דוחה אותה מולאחותו
כדתניא לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו מה
ת״ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול
את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא
אמר׳ לא יטמא יכול כשם שאינו מטמ׳
לאחותו כך אינו מטמא למת מצו׳ תלמוד
לומר ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא
אבל מטמא למת מצוה שבת שנידחת מפני
עבודה אינו דין שתה׳ קבורת מת מצו׳ דוחה
אותה אמר ליה רציחה תוכיח שדוחה את
העבודה ואינה דוחה את השבת רציחה
גופה תדחה את השבת מקל׳ וחומר מה
עבודה שדוחה את השבת רציחה דוחה אותה
שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות שבת
שנידחת מפני עבודה אינו דין שתהא רציחה
דוחה אותה אמר רבא כבר פסקה תנא דבי
רבי ישמעאל דתנא דבי ר׳ ישמעאל לא
תבערו אש מה תלמוד לומר אי לר׳
יוסי ללאו יצאת אי לר׳ נתן להלק יצאת
כדתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי
רבי נתן אומר לחלק יצאת אלא אמר רבא
תנא מושבות קשיא ליה מושבות מה תלמוד
לומר מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת
הגוף נוהגה בין בארץ בין בחוצה לארץ
מושבות דכתב רחמנא למה לי משום רבי
ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר בי

juxta legem, contra ſolem perficiendum eſt. At poterat perfici judicium in Sabbatho, & peragi ſupplicium in prima Sabbathi, deprehenditur, quod affligas judicium: Judicemus illum in vigiliis Sabbathi, & perficiemus in prima Sabbathi: At obliviſcentur rationes; Vel ſi conſiſtant duo ſcribæ judicum coram illis, & ſcribant verba abſolventium, & verba damnantium; Poteſt fieri, quod ore ſcribant, cor obliviſcatur; quod obliviſcantur, idcirco fieri non poteſt. Dixit R. Levi τῷ R. Jochanan: Atqui ſepultura mortui præcepti pellit Sabbathum, argumento a minori ad majus: Si miniſterium, quod pellit Sabbathum, ſepultura mortui præcepti ipſum pellit: Ex eo quod dictum eſt. *Pro ſorore ſua*. Sicut extat traditio. *Num.* VI. 6. *Et pro patre, & pro matre, & pro fratre, & pro ſorore ſua*. Cur dictum eſt? Ecce ſi ſe conferat ad mactandum Paſcha, & ad circuncidendum filium & audiat, quod ſibi mortuus occubuerit, crederem quod ſe pollueret? Reſpondit: Non polluetur: Crederem, ſicut ſe non polluit pro ſorore ſua, ita pariter quod ſe non polluat pro mortuo præcepti? Idcirco dictum eſt: *Et pro ſorore ſua*: Pro ſorore ſe non polluet, at ſe polluet pro mortuo præcepti. Sabbathum, quod pellitur propter miniſterium, non erit æquum quod ipſum pellat ſepultura mortui præcepti? Reſpondit: Supplicium mortis probet, quod pellit miniſterium, at non pellit Sabbathum. Ipſum ſupplicium mortis quod pellat Sabbathum; probatur argumento a minori ad majus: Si miniſterium, quod pellit Sabbathum, ſupplicium mortis ipſum pellit; Dictum eſt enim *Exod.* XXI. 14. *Ab altari meo evelles eum, ut moriatur*; Sabbathum quod pellitur propter miſterium, non erit æquum ut ipſum pellat ſupplicium mortis? Dicit Raba: Jam textum docuit diſcipulus R. Iſmael; Etenim docet diſcipulus R. Iſmael: *Non ſuccendetis ignem*. Ibid. XXXV. 3. Cur dictum eſt? Si juxta mentem R. Joſe, ad præceptum negativum educitur, ſi juxta mentem R. Nathan, ad dividendum educitur. Sicut extat traditio. Accenſit ad præceptum negativum educitur. Verba R. Joſe: R. Nathan dicit: Ad dividendum educitur: At dicit Raba; docet ex habitationibus: Oppoſitio: *In habitationibus* cur dictum eſt? Eo quod Sabbathum ſit debitum corporis; Et deditum corporis obſervari ſolet tam in terra, quam in locis extra terram; *In habitationibus* ſcribit textus; qua de cauſa? Eo quod nomine R. Iſmael dicat qui-

יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשב׳ והא מה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין או אינו אלא אפילו מיתת בית דין ומה אני מקיים והומת בחול אבל לא בשבת או אינו אלא אפילו בשבת תלמוד לומר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר והיה אלה לכם לחק משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבות האמור להלן בית דין אף מושבות האמור כאן בית דין ואמר רחמנא לא תבערו אש בכל מושבותיכם אמר אביי השתא דאמר׳ אין רציחה דוחה את השבת אין רציח׳ דוחה את העבוד׳ מקו׳ ומה שבת שנידחית מפני עבודה אין רציחה דוחה אותה עבודה שהיא דוחה את השבת אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותה אלא הא דכתי׳ מעם מזבחי תקחנו למות ההוא לקרבן יחיד דלא דחי שבת אמר רבא אי הכי לא תהא רציחה דוחה קרבן יחיד מקל וחומר מה יום טוב שנידחה מפני קרבן יחיד אין רציחה דוחה אותו קרבן יחיד שהוא דוחה את יום טוב אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותו הניחא למאן דאמר אין נדרים ונדבות קריבין בי״ט אלא למאן דאמר נדרי׳ ונדבות קריבין בי״ט מאי איכא למימר אלא אמר רבא לא מיבעיא למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב דהא לא מתקיים מעם מזבחי כלל אלא אפילו למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב הכתיב מעם מזבחי מזבחי המיוחד לי ומאי ניגהו תמיד ואמר רחמנ׳ מעם מזבחי תקחנו למות. דיני ממונות הטמאות והטהרות כו׳. אמר רב אנא הואי במיניינא דבי ר׳ ומינאי דידי הוו מתחלי׳ ברישא והא אנן מתחילין מן הגדול תנן אמר רבה בריה דרבא ואיתימא

quidam discipulus; quia dictum est *Deut.* XXI. 22. *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est, & adjudicatus morti*. Crederem tam in die profano, quam in Sabbatho? Atqui quomodo ego explicabo: *Et qui prophanaverit illud, moriendo morietur*? De reliquis operibus, excepta morte infligenda per Synhedrium, aut etiam de morte per Synhedrium infligenda? At quomodo ego explicabo: *Et adjudicatus morti*? In die prophano, at non in Sabbatho, aut etiam in Sabbatho? Idcirco dictum est: *Non succendetis ignem in omnibus habitationibus vestris*: Et ibi dictum est *Num.* XXXV. 29. *Et erit hoc vobis in statutum judicii generationibus vestris in omnibus habitationibus vestris*: Sicut habitationes ibi memoratæ designant Synhedrium, ita pariter habitationes hoc loco memoratæ designant synhedrium: At dicit textus: *Non succendetis ignem in omnibus habitationibus vestris*. Dicit Abaje: Nunc dicit: Supplicium mortis non pellit Sabbathum; supplicium mortis non pellit ministerium; probatur argumento a minori ad majus: Si Sabbathum, quod pellitur propter ministerium, supplicium mortis ipsum non pellit, ministerium, quod pellit Sabbathum, non erit æqum quod ipsum supplicium mortis non pellat? At hoc scriptum est: *Ab altari meo evelles eum, ut moriatur*. Ecce probatur de sacrificio privato, quod non pellat Sabbathum: Dicit Raba: Si ita est; Supplicium mortis non pellet sacrificium privatum argumento a minori ad majus: Si diem festum, qui pellitur propter sacrificium privatum, supplicium mortis non pellit, sacrificium privatum, quod pellit diem festum, non erit æquum ut supplicium mortis ipsum non pellat? Concedatur juxta mentem illius qui dicit: Sacrificia votiva & spontanea non offeruntur in die festo: At juxta mentem illius qui dicit; Sacrificia votiva & spontanea offeruntur in die festo; quid est dicendum? At dicit Raba; non requiritur juxta mentem illius: Sacrificia votiva & spontanea offeruntur in die festo; atque hoc non confirmatur ex eo quod dictum est: *Ab altari meo*. Omnino. At juxta mentem illius, qui dicit: Sacrificia votiva & spontanea non offeruntur in die festo; Scriptum est: *Ab altari meo*; A sacrificio meo, mihi peculiari: Et quodnam est? Sacrificium juge. Atqui dicit textus: *Ab altari meo, evelles eum ut moriatur*. In judiciis pecuniariis, & in pollutionibus, & in purificationibus &c. Dicit Rab: Ego fui annumeratus in Schola Rabi; & ex me ipso

רבי הילל בריה דרבי וולם שאני מיניינא
רבי ר׳ דכולהו מנייניהו מן הצד הוו מתחלי
ואמר רבה בריה דרבא ואיתימא רבי הילל
בריה דרבי וולם מימות משה ועד ר׳ לא
מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא והא
הוה יהושע הוה אלעזר והא הוה פנחס הוו
זקני׳ והא הוה שאול הוה שמואל והא נח
נפשיה כוליה שניה קאמרינן והא הוה דוד
הוה עירא היאירי והא נח נפשיה כוליה
שניה קאמרינן והא הוה שלמה הוה שמעי
בן גדא והא קטליה כוליה שניה קאמרינן הא
הוה חזקיה הוה שבנא והא איקטיל כולהי
שניה קאמרינן והא הוה עזרא הוה נחמיה
בן חכליה אמר רב אדא בר אהבה אף אני
אומר מימות רבי עד רב אשי לא מצינו
תורה וגדולה במקום אחד ולא והא הוה
הונא בר נתן הונא בר נתן מיכף הוה כייף
ליה לרב אשי . דיני נפשות מתחילין מן
הצד . מנא הני מילי אמר רבי אחא בר
פפא אמר קר׳ לא תענה על ריב לא תענ׳
על רב רבה בר בר הנה אמר רבי יוחנן
מהכא ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש חרבו
ויחגרו איש חרבו ויחגור גם דוד את חרבו
אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני
נפשות מיתיבי הטהרות והטמאו׳ האב ובנו
הרב ותלמידו מונין להם שני׳ דיני ממונות
ודיני נפשות ודיני מכות קידוש החדש ועיבו׳
שנה אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להן
אלא אחד כי קאמר רב כגון רב כהנא
ורב אסי דלגמריה דרב הוו צריכי ולסבריה
דרב לא הוו צריכי א״ר אבהו עשרה דברים
יש בין דיני ממונות לדיני נפשות וכולן אין
נוהגין בשור הסקל חוץ מעשרים ושלשה
מנא הני מילי אמר רב אחא בר פפא
דאמ׳ קרא לא תטה משפט אביונך בריבו
משפט אביונך אי אתה מטה אבל אתה מטה
משפט של שור הנסקל עשרה הא ט׳ הוו

ipso illi incipiebant a principio, & ecce nos incipimus a maximo. Legimus: Dicit Raba bar Raba, & si velis, dicam R. Hillel bar R. Hulam; Ego annumeratus sum in schola Rabi, omnes, qui annumerati sunt, ex latere inceperunt. Et dicit Raba bar Raba, & si velis, dicam, R. Hillel bar R. Ulam: A diebus Mose usque ad Rabi non invenimns legem, & dignitatem in eodem loco. Nonne? Atqui fuit Jehosua, fuit Eleazar, ecce fuit Pinchas, fuerunt seniores; atqui fuit Saul, fuit Samuel, & ecce quievit ejus anima; De cunctis annis vitæ dicimus: Atqui fuit David, fuit Iira Ajeri, & ecce quievit ejus ma: De cunctis annis vitæ dicimus. Et ecce fuit Salomon, fuit Hamai filius Gida, & ecce eum occiderunt. De cunctis ejus vitæ annis dicimus. Ecce fuit Ezechia, fuit Sebna, at occisus fuit: De cunctis annis suæ vitæ dicimus. Ecce fuit Ezra; fuit Nehemia ben Chachilia. Dicit R. Ada bar Aba; Ego quoque dico: A diebus Rabi usque ad R. Asse non invenimus legem & dignitatem in eodem loco: Nonne? Atqui fuit Huna bar Nathan; Huna bar Nathan se incurvavit incurvando τῷ R. Asse. In judiciis capitalibus incipiunt a latere. Unde probatur? Dicit R. Acha bar Papa: Dicit textus *Exod.* XXIII. 2. *Non respondebis super litem:* Non respondebis contra magistrum. Raba bar bar Channa dicit; R. Jochanan probat ex eo quod dictum est 1. *Sam.* XXV. 13. *Et dixit David viris: Accingatur unusquisque gladio suo; & accincti sunt singuli gladiis, accinctusque est David ense suo.* Dicit Rab: Doceat vir discipulum suum, ut judicet cum eo in judiciis capitalibus: Est oppositio: In purificationibus & in pollutionibus pater & filius, magister & discipulus cum illis numerantur duo: In judiciis pecuniariis, & in judiciis capitalibus, & in judiciis flagellationis, & in sanctificatione mensis, & in intercalatione anni pater & filius, magister & discipulus cum illis non annumerantur nisi unus duntaxat: Dicit Rab etenim sicut R. Channa, & R. Asse doctrina Rab opus habebant at opinione Rab opus non habebant. Dicit R. Abau. Decem intercedunt differentiæ inter judicia pecuniaria & judicia capitalia; atque omnes non observantur in bove lapidando, exceptis tribus & viginti judicibus. Unde probatur? Dicit R. Acha bar Papa; dicit textus *Exod.* XXIII. 6. *Non declinabis in judicio pauperis tui in lite:* In judicio pauperis tu non poteris declinare, at poteris

ris

הא עשרה קתני משום דאין הכל כשרין ועשרים ושלשה חדא היא הא איכא אחריתי דתניא אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאון לו בנים רבי יהודה מוסיף אכזרי וחילופיהן במסית דרחמנא אמר לא תחמול ולא תכסה עליו. הכל כשרין דון דיני ממונות. הכל לאיתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר הא תנינא חדא זימנא כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות ויש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות והוינן בה לאתויי מאי ואמר רב יהודה לאתויי ממזר חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר וצריכא דאי אשמעינן גר דראוי לבא בקהל אבל ממזר אימא לא ואי אשמעינן ממזר דבא מטיפה כשירה אבל גר דלא בא מטיפה כשירה אימא לא צריכא. ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות. מאי טעמא דתני רב יוסף כשם שבית דין מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מום אמר אמימר מאי קרא כולך יפה רעייתי ומום אין בך ודילמא מום ממש אמר רבי אחא בר יעקב אמר קרא והתיצבו שם עמך עמך ברומין לך ודילמא התם משום שכינה אלא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא ונשאו אתך אתך ברוטין לך ליהוי.

מתני'. סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה ושני סופרי הדיינין עומדים לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי מחייבין ודברי מזכין רבי יהודה אומר שלשה אחד כותב דברי המזכין ואחד כותב דברי המחייבין והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין ושלש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהן כל אחד ואחד מכיר את מקומו הוצרכו לסמוך סומכין מן הרא שונה אחד מן השנייה בא לו לראשונה אחד מן השלישית בא לו לשנייה בוררי' להן עוד אח' מן הקהל' ומושיבין אותו בשלישית ולא היה יושב

ris declinare in judicio bovis lapidandi: Decem; Atqui ſunt novem; Atqui decem quod eſſe debent, docet eo quod omnes non ſint legitimi, & tres & viginti; Hæc eſt una differentia ecce erant aliæ. Etenim extat traditio: Non faciunt ſedere in Synhedrio ſenem, & eunuchum, & illum, cui non ſint filii. R. Jehuda addit etiam præcones & eorum vicarios. De ſeductore dicit textus *Deut.* XIII. 8. *Non misereberis ejus neque occultabis eum:* Omnes ſunt legitimi ad judicandum judicia pecuniaria: Omnes; Ad includendum; quem? Dicit R. Jehuda: Ad includendum nothum: Atqui alias legimus: Qui conveniens eſt ut judicet judicia capitalia, conveniens quoque erit ut judicet judicia pecuniaria; at qui conveniens eſt ut judicet judicia pecuniaria, non erit conveniens ut judicet judicia capitalia. Et objicimus ad includendum; quem? Ad includendum nothum. Unum, ad includendum proſelytum; unum, ad includendum nothum: Et neceſſe ut eſt intelligamus de proſelyto, qui conveniens eſt, ut ingrediatur in congregationem; At de notho dicam non: At ſi comprehendimus nothum, qui procedit de gutta legitima, at de proſelyto qui non procedit de gutta legitima, dicam, non eſt neceſſe: At omnes non ſunt legitimi ad judicandum judicia capitalia: Qua de cauſa? Docet R. Joſeph; Sicut Synhedrium eſt purum in juſtitia; Ita erit purum ab omni vitio: Dicit Amimar. Quid dicit textus *Cantic.* IV. 7.? *Tota pulchra es amica mea & macula non eſt in te.* Fortaſſe macula firma. Dicit R. Acha bar R. Jacob; dicit textus *Num.* XI. 16. *Facieſque ibi ſtare tecum: Tecum*, ut ſint tibi ſimiles; Fortaſſe ibi propter Divinitatem. At dicit R. Nachman bar Iſaach: Dicit textus ibid.: *Ut ſuſtentent tecum:* Tecum; Similes tibi ſint.

Miſna: Synhedrium erat inſtar areæ rotundæ, ut inter ſe intueri ſe poſſent, & duo ſcribæ judicum ſtabant coram illis, alter ad dextram, & alter ad ſiniſtram, & ſcribebant verba damnantium, & verba abſolventium: R. Jehuda dicit: Tres erant; alter ſcribebat verba abſolventium, & alter ſcribebat verba damnantium, & tertius ſcribebat verba abſolventium, & verba damnantium: Et tres claſſes diſcipulorum ſapientum conſidebant coram illis; Et unuſquiſque norat locum ſuum; Si neceſſe eſſet ut aliquis promoveretur; promovebatur ex prima claſſe, & unus ex ſecunda adſcendebat ad primam, & unus ex tertia adſcendebat ad ſecundam. Eligebatur præterea unus ex coetu, & collocabatur

במקומו של ראשון אלא יושב במקום הראוי לו.

נמ'. מנא הני אילי אמר רבי אחא בר חנינא דאמר קרא שררך אגן הסהר אל יחסר המזג ונומר שררך זו סנהדרין למה נקרא שמה שררך שהיא יושבת בטיבורו של עולם אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו הסהר שהיא דומה לסהר אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד שהם לצאת רואין אם יש עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא. בטנך ערימת חיטים מה ערימת חיטים הכל נהנין ממנה אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיה'. סוגה בשושנים שאפי' בסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות והיינו דאמר ליה ההוא צדורי לרב כהנא אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת אמר ליה התורה העידה עלינו סוגה בשושנים שאפילו בסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות ריש לקיש אמר מהכא כפלח הרימון רקתך אפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרימון רבי זירא אמר מהכא וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו הנהו בריוני דהוו בשיבבותי' דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא והוו קפדי רבנן כי נח נפשיה דרבי זירא אמרי עד האידנא הוה חריכא קטין שקיה דהוה בעי עלן רחמי השתא מאן בעי עלן רחמי הירהור בליבייהו ועבוד תשובה. שלש שורות כו'. אמר אביי שמ' כי ניידי כולהו ניידי ולימא להו עד האידנא הוה יתיבנא ברישא השתא מותביתו לי בדנבי אמר אביי דאמרי ליה הכי הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים.

מתני'. כיצד מאיימין את העדי' על עידי נפשות היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד ומפי אדם נאמן שמא אי אתם יודעין שסופינו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה הוו יודעיו שלא כדיני ממונות דיני נפשות

tur in tertia, & non considebat in loco primi, sed considebat in loco sibi convenienti.

Gemara: Unde probatur? Dicit R. Acha bar Chanina; Dicit textus *Cantic.* VII. 2. *Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Umbilicus tuus*; Hoc est Synhedrium: Cur vocatur *umbilicus tuus*? Quia consistit in umbilico mundi: *Crater*, quia protegit super universum mundum: *Tornatilis*; eo quid sit similis lunæ: *Nunquam indigens poculis:* Sicui opus sit ut egrediatur, inspiciebat; si ibi essent tres & viginti contra Synhedrium minus, egrediebatur, si minus non egrediebatur: *Venter tuus sicut acervus tritici*. Ibid. Sicut ex acervo tritici omnes utilitatem percipiunt; ita pariter ex eorum rationibus ex Synhedrio omnes utilitatem percipiunt: *Vallatus liliis*: Ibid. Vel si sit vallatum liliis, non perrumpent in eo rupturas: Et hoc est qnod dixit Sadducæus τῷ R. Channa; dixisti; quod menstruata possit habitare cum viro suo. Potestne esse ignis in stupata, & non incendetur? Respondit: Lex testatur nobis. *Vallatus liliis*: Licet sit vallatum liliis, non poterunt in eo perrumpere rupturas: Risch Lakisch dicit: Hinc probatur: *Sicut vitta coccinea labia tua*. Ibid. IV. 3. Vel quæ sunt vacua in te, sunt plena præceptis sicut malogranatum: R. Zira dicit: Hinc probatur: *Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam. Genes.* XXVII. 27. Ne legas *vestimentorum ejus sed* בוגדיו*:* Latrones erant in vicinia R. Zira, qui ad eos accedebat, ut eos converteret ad pœnitentiam at irati sunt sapientes nostri, quando quievit anima R. Zira, dixerunt; Hactenus vir iste parvus, qui habet crura adusta petiit pro nobis misericordiam; Nunc quis est, qui petat pro nobis misericordiam? Cogitarunt in corde suo, & fecerunt pœnitentiam. Tres classes &c. Dicit Abaje: Hinc probatur: Quando movebantur, omnes movebantur; Num dicendum, quod usque ad hoc tempus as sadii in capite; Nunc posuistis me in cauda? Dicit Abaje, quod ipsi dixerunt: Sis cauda leonis, & ne sis caput vulpium.

Misna: Quomodo perterrefaciebant testes? Testes judicii capitalis intro vocatos perterrefaciebant, nequid ex conjectura, atque ex fama dicerent; num testis ex ore testis, & ex ore viri fidelis audierit? Num ignoratis quod finis noster sit perscrutari vos inquisitione, & investigatione? Nostis non eadem esse judicia capitalia ac judicia pecuniaria? In judiciis pecuniariis homo dat pecuniam

דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו
דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד
סוף העולם שכן מצינו בקין שהרג את אחיו
שנאמר דמי אחיך צועקים אינו אומר דם
אחיך אלא דמי אחיך דמו ודם זרעותיו דבר
אחר דמי אחיך שהיה דמו מושלך על
העצים ועל האבנים לפיכך נברא אדם יחידי
ללמדך שכל האבד נפש אחת מישראל מעלה
עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל
המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב
כאילו קיים עולם מלא ומפני שלום הבריות
שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך
ושלא יהו הצדוקים אומ׳ הרבה רשויות
בשמים ולהגיד גדולתו של הקב״ה שאדם
טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן
דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש
ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם
הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך
כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא
העולם ושמא תאמרו מה לנו ולצר׳ הזאת
והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע
אם לא יגיד וגומ׳ ושמא תאמר מה לנו
לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר באבוד
רשעים רנה.

גמ׳. ת״ר כיצד מאומד אומר להן שמא
כך ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתם
אחריו ומצאתם סייף בידו ודמו מטפטף
והרוג מפרפר אם כך ראיתם לא ראיתם
כלום תניא אמר רבי שמעון בן שטח אראה
בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר
חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סייף
בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר ואמרתי לו
רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל
מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי
אמרה תורה על פי שנים עדים יומת המת
היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג
את חבירו אמרו לא זזו משם עד שבא נחש
והכישו ומת והאי בר נחש הוא והאמר רב
יוסף וכן תני רבי חזקיה מיום שחרב בית

niam & expiatur: In judiciis capitalibus ejus sanguis, & sanguis seminis sui ab eo dependet usque ad finem mundi: Quod ita deprehendimus in Caino, qui interfecit fratrem suum: Dictum est enim *Genes.* IV. X. *Vox sanguinum fratris tui clamantium.* Non dicit sanguinis fratris tui, sed *sanguinum fratris tui:* Idcirco homo solus creatus est, ut doceare, si quis perdat animam unam ex Israel, quod ei ab textu imputetur, perinde ac perdat integrum mundum; & qui servat animam unam ex Israel, imputatur illi ab textu, perinde ac servet integrum mundum; & propter pacem creaturarum ne dicat homo socio suo: Pater meus præstantior est patre tuo: Et ne Sadducæi dicant: Plures sunt potestates in cœlo: & ad indicandum Dei S. B. magnificentiam; Si homo exprimat multa signa ab uno annulo, omnia inter se similia erunt; At rex regum, & dominus dominantium Deus S. B. expressit omnes homines ex forma primi hominis, & nemo est alteri similis; idcirco singuli dicere debent; propter me creatus est mundus: & ne dicatis: Quid opus est nobis, ut nos in tantas angustias intrudamus? Atqui jam dictum est *Levit.* V. I. *Si ipse testis sit, aut viderit, aut sciat, aut indicaverit &c.* Ne forte dicatis: Quid opus est, ut rei fiamus sanguinis hujus? Atqui jam dictum est *Prov.* II. 10. *Ob interitum impii jubilum.*

Gemara: Tradiderunt sapientes: Quomodo ex conjectura? Si dicat illis: Fortasse vidistis eum insequentem socium suum in locum desolatum, & vos illum insecuti estis, & deprehendistis gladium in manu sua, & sanguinem distillantem, & interfectum palpitantem; si ita est, nihil vidistis. Traditio: Dicit R. Simeon ben Setach; videam consolationem, si ego non vidi quendam insequentem socium suum in locum desolatum, & ego insecutus sum illum, & vidi gladium in manu sua, & ejus sanguinem distillantem, & interfectum palpitantem; & illi dixi: Scelerate quis hunc interfecit? Aut ego aut tu; at quid faciam; cum tuus sanguis non sit mihi traditus; eo quod dicat textus *Deut.* XVII. 6. *Ex dicto duorum testium moriendo morietur:* Qui noscit cogitationes ulciscetur de illo viro, qui occidit socium suum: Dixerunt, priusquam inde se moveret, venit serpens, & eum momordit, & mortuus est; & iste erat filius serpentis, & dicit R. Joseph; atque ita docet discipulus Ezechia: A die, qua diruta est domus sanctuarii, licet abolitum

המקדש אע״פ שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו והא בטלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי אמרי ההוא חטא אחריתי הוה ביה דאמר מי שנתחייב שתי מיתות ב״ד נידון בחמורה. מאומד וכו׳. בדיני נפשות הוא דלא אמדי׳ הא בדיני ממונות אמדינן כמאן כר׳ אחא דתניא ר׳ אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו וליטעמיך עד מפי עד דקתני בדיני נפשות הוא דלא אמדינן הא בדיני ממונות אמדינן והתנן אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז אלמא אע״ג דפסילי בדיני ממונות אמדינן להו בדיני נפשות הכא נמי אע״ג דפסילי בדיני ממונות אמרינן להו בדיני נפשות. הוו יודעים כו׳. אמר רב יהודה בריה דרבי חייא מלמד שעשה קין בהבל אחיו חבורות חבורות פציעות פציעות שלא היה יודע מהיכן נשמה יוצאה עד שהגיע לצוארו וא״ר יהודה בריה דרבי חייא מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל שוב לא פתחה שנא׳ מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק מכנף הארץ ולא מפי ארץ איתיביה חזקיה אחיו ותפתח הארץ את פיה א״ל לרעה פתחה לטובה לא פתחה וא״ר יהודה בריה דר׳ חייא גלות מכפרת עון מחצה מעיקרא כתיב והייתי נע ונד ולבסוף כתב וישב בארץ נוד אמר רב יהודה גלות מכפרת

tum sit synhedrium, quatuor supplicia non fuerunt abolita; & si abolita sunt, at judicium quatuor suppliciorum non fuit abolitum: Qui erat lapidandus, aut cadebat de tecto, aut erat conculcatus: Qui erat comburendus, aut cadebat in incendium, aut eum serpens mordebat. Qui erat gladio occidendus, aut tradebatur regno, aut latrones in eum irruebant. Qui erat strangulandus, aut submergebatur in fluvio, aut angina moriebatur. Dixerunt: In eo erat aliud peccatum. Etenim dicit Mor: Qui reus erat duorum suppliciorum in synhedrio, graviori judicabatur. Ex conjectura &c. In judiciis capitalibus non æstimamus; at in judiciis pecuniariis æstimamus: Cujusnam hæc est sententia? Est Rabi Acha: Etenim extat traditio. R. Acha dicit: Si camelus coeat inter camelos, & reperiatur camelus mortuus in ejus latere, certum est, quod iste illum interfecerit: At juxta tuam rationem; testis ex ore testis; Etenim extat traditio: In judiciis capitalibus non æstimamus, at in judiciis pecuniariis æstimamus: Atqui legimus: Si dicat: Ipse dixit mihi, quod sibi debeam; vir N. N. dixit mihi, quod illi debeat; nihil dixit: donec dicat; Coram nobis confessus est, quod illi deberet ducentas drachmas: Quamobrem vel si sint illegitimi in judiciis pecuniariis, eos æstimamus in judiciis capitalibus; hic quoque vel si sint illegitimi in judiciis pecuniariis, eos æstimamus in judiciis capitalibus. Num ignoratis? &c. Dicit R. Jehuda bar R. Chijah, docetur, quod fecerit Cainus in Abel fratre suo plagas, plagas, contusiones, contusiones, ut ignoraretur, unde exiret anima, donec pervenit ad collum: Et dicit R. Jehuda bar R. Chijah, a die qua aperuit terra os suum, & recepit sanguinem Abel, amplius non aperuit. Dictum est enim *Isai.* XXV. 16. *A finibus terræ laudes audivimus, gloriam justi: A finibus terræ*, at non ex ore terræ: Oppositio Ezechiæ fratris sui: *Et aperuit terra os suum. Num.* XVI. 32. Respondit: Ad malum aperuit, ad bonum non aperuit. Et dicit R. Jehuda bar R. Chijah: Exilium expiat dimidium iniquitatis. A principio scriptum est *Genes.* IV. 14. *Vagus & profugus*. Et in fine scriptum est: *Et habitavit in terra profugus*. Ibid. Dicit R. Jehuda bar R. Chijah: Exilium tria expiat; Dictum est enim *Jerem.* XXI. 9. *Hæc dicit Dominus: quicunque remanserit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste, qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad*

Chal-

שלשה רבדים שנ׳ כה אמר ה׳ היושב בעיר
הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא ונפל
אל׳ הכשדים הצרים עליכם וחיה והיתה לו
נפשו לשלל ר׳ יוחנן אמר גלות מכפרת על
הכל שנ׳ כה אמר ה׳ כתבן את האיש הזה
ערירי גבר לא יצלח בימיו כי לא יצלח
מזרעו איש יושב על כסא דוד ומושל עוד
ביהודה ובתר דגלה כתיב ובני יכניה אסיר
בנו שאלתיאל בנו אסיר שעיברו אמו בבית
האיסורין שלתיאל ששתלו אל שלא כדרך
הנשתלין גמירי שאין האשה מתעברת
מעומד והיא נתעברה מעומד ד״א שלתיאל
שנשאל על אלתו אל זרובבל שנזרע בבבל
ומה שמו נחמיה בן חכליה שמו יהודה
וחזקיה בני רבי הייא הוו יתבי בסעודתא
קמי רבי ולא הוו קא אמרי ולא מידי אמר
להו אגברו חמר׳ אדרדקי כי היכי דלימרו
מילת׳ כיון דאיבסים פתחו ואמרו אין בן דוד
בא עד שיכלו שני בתי אבות מישראל ואלו
הן ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל
שנ׳ והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול
לשני בתי ישראל׳ אמר להם בניי קוצים
אתם מטילין לי בעיניי אמר לו רבי חייא ר׳
אל לירע בעיניך יין ניתן בשבעים אותיות
וסור ניתן בשבעים אותיות נכנס יין יצא סוד
אמר רב חסדא אמר מר עוקב׳ ואמרי לה
אמר רב חסדא דרש מרי בר מר מאי דכתיב
וישקר ה׳ על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק
ה׳ אלקינו משום דצדיק ה׳ וישקד ה׳ על
הרעה ויביא עלינו אין צדקה עשה הקב״ה
עם ישראל שהקדים גלות צדקיהו ועוד גלות
יכניה קיימת דכתיב ביה בגלות יכניה החרש
והמסגר אלף חרש כיון שפותחין הכל נעשו
כחרשין מסגר כיון שסוגרין בהלכה שוב אין
פותחין וכמה היו אלף עולא אמר שהקדים
שתי שנים לונושנתם אמר רב אחא בר יעקב
שמע מינה מהרה דמרי עלמ׳ תמני מאה

Chaldæos, qui obsident vos, vivet, & erit anima sua in spolium. Rabi Jochanan dicit: Exilium omne expiat: Dictum est enim Ibid. XXII. 30. *Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur; nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda:* Et postquam exulavit scriptum est 1. *Paral.* III. 17. *Et filii Jechonia Asir, & Salathiel:* Asir, quod mater eum conceperit in carcere. Salathiel, quod eum plantaverit Deus; non juxta morem eorum, qui plantati sunt: Gamri, eo quod fœmina stans gravida fieri non possit; at ipsa gravida stans facta fuit. Alia expositio. Salathiel, eo quod interrogaverit pro sua maledictione: Zerobabel; eo quod conceptus fuerit Deum in Babylonia: Quale fuit ejus nomen? Nehemia filius Chachilia fuit nomen ejus: Jehuda, & Ezechia filii R. Chijah sederunt in convivio coram Rabi; & nihil dicebant: Dixit illis. Roborate vino juvenes ut aliquid dicant; postquam saginati sunt; Inceperunt, & dixerunt: Filius David non veniet, donec deficiant duæ domus patrum ex Israel, & isti sunt caput captivitatis, quod est in Babylonia, & princeps, qui est in terra Israel; Dictum est enim *Isai.* VIII. 14. *Et erit in sanctificationem, in lapidem autem offensionis & in petram scandali duabus domibus Israel.* Dixit illis; Filii mei spinas projicitis mihi in meos oculos: Dixit illi R. Chijah: Rabi ne malum sit in oculis tuis; Vinum designat septuaginta literas, & arcanum designat septuaginta literas; introducatur vinum, egrediatur arcanum. Dicit R. Chasda, dicit Mor Okaba, & dixerunt; Dicit R. Chasda; Exponit Mari bar Mor; Quid scriptum est *Dan.* IX. 14.? *Et vigilavit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos, justus Dominus Deus noster:* Eo quod justus est Dominus, & vigilavit Dominus super malitiam, & adduxit super nos; misericordiam non fecit Dominus cum Israel, eo quod anticipaverit captivitatem Sedeciem, dum adhuc duraret captivitas Jeconiæ. Scriptum est enim de captivitate Jeconia 2. *Reg.* XXIV. 16. *Et magister, & janitor mille: Magister:* Postquam aperuerunt, facti sunt quasi surdi: *Janitor;* Postquam clauserunt in constitutione, amplius non aperuerunt. Et quot erant? Mille. Ela dicit: Anticipavit duos annos. Ex eo quod dictum לונושנתם: *Ut senescatis*: Dicit R. Acha bar Jacob; Hinc probatur, quod *cito* domini mundi designet 852. annos: Idcirco &c. Tradiderunt sa-

וחמשין ותרתין הוו. לפיכך כו'. תנו רבנן אדם יחידי נברא ומפוי מה שלא יהו צדוקים אומרין הרבה רשויות בשמים דבר אחר מפני הצדיקים ומפני הרשעים שלא יהו צדיקים אומרים אנו בני צדיק ורשעים אומרים אני בני רשע דבר אחר מפני המשפחות שלא יהו משפחות מתגרות זו בזו ומה עכשיו שנברא יחיד מתגרות נבראו שנים על אחת כמה וכמה דבר אחר מפני הגזלנין ומפני החמסנין ומה עכשיו שנברא יחידי גוזלין וחומסין נבראו שנים על אחת כמה וכמה. ולהגיד גדולתו כו'. תנו רבנן להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה אבל הקדוש ברוך הוא טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו שנאמר תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש ומפני מה אין פרצופיהן דומין זה לזה שלא יראה אדם דירה נאה ואשה נאה ויאמר שלי היא שנאמר וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר תניא היה רבי מאיר אומר בשלשה דברים אדם משתנה מחבירו בקול ובמראה ובדעת בקול ובמראה משום ערוה ובדעת מפני הגזלנין והחמסנין ת"ר אדם נברא בערב שבת ומפני מה שלא יהו צדוקים אומרים שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית דבר אחר שאם תזוח דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית דבר אחר כדי שיכנס למצוה מיד דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך בשר ודם שבנה פלטלין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין שנאמר חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת חכמה בנתה ביתה זו מידתו

sapientes: Adam solus creatus est: Qua de causa? Ne Sadducæi dicerent; Multæ sunt potestates in cœlo. Alia expositio: Propter justos & propter impios; Ne justi dicerent: Nos filii justi sumus; Et ne impii dicerent; Nos filii impii sumus: Alia expositio: Propter familias, ne familiæ inter se contenderent; Nunc, cum solus creatus est, contendunt; si duo creati essent, quanto magis contenderent? Alia expositio; Propter fures & raptores; Nunc cum unus creatus est, deprehenduntur fures & ruptores, si duo creati essent, quanto magis? Et ad indicandam magnificentiam &c. Tradiderunt sapientes: Ad indicandam magnificentiam regis regnum, & domini dominantium Dei S. B. Etenim homo ex uno sigillo multas exprimit formas, at omnes inter se sunt similes; At Deus S. B. exprimit omnes homines ex forma primi hominis; at nemo est alteri similis: Dictum est enim *Job* XXXVIII. 14. *Destituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum:* Et cur eorum vultus non sunt similes? Ne cum videat homo habitationem pulchram, & mulierem pulchram, dicat: Mea est illa. Dictum est enim ibid. *Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur*. Traditio. R. Meir dicit: In tribus rebus homo differt a suo socio, in voce, in adspectu, & in mente; In voce & in vultu propter scortationem; In mente, propter fures & raptores: Tradiderunt sapientes: Adam creatus fuit vespera Sabbathi: Et qua de causa? Ne Sadducæi dicerent; Associatus ille fuit Deo S. B. in opere creationis; Alia expositio. Ne efferretur ejus animus, dixit illi: Culex te præcessit in opere creationis. Alia expositio: Ut statim ingrederetur in præceptum. Alia expositio: Ut statim ingrederetur in convivium: Parabola de rege, qui est caro & sanguis, qui ædificavit palatium, & perfecit, & constituit convivium, & posthæc induxit hospites; Dictum est enim *Prov.* XI. I. *Sapientia ædificavit sibi donum, excidit columnas septem; immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam; Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis: Sapientia ædificavit sibi domum*. Hæc est ratio Dei S. B. qui ædificavit universum mundum in sapientia: *Excidit columnas septem:* Isti sunt septem dies creationis: *Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam*. Ista sunt maria, & flumina, & omnia, quæ sunt necessaria mundo. *Misit ancillas suas ut vocarent:* Iste est Adam & Eva: *Ad arcem*

אל הקב׳ה שברא את כל העולם כורה בחכמה חצבה עמודיה שבעה אלו שבע׳ ימי בראשית טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שלחנה אלו ימים ונהרות וכל צורכי עולם שלחה נערותיה תקרא זה אדם וחוה על גפי מרומי קרת רבה בר חנה רמי כתיב על גפי וכתיב על כסא בתחילה על גפי ולבסוף על כסא מי פתי יסור הנה חסר לב אמר׳ לו אמר הקב׳ה מי פתאו לזה אשה אמרה לו דכתיב נואף אשה חסר לב תניא היה רבי מאיר אומר אדם הראשון מכל העולם בולו הוצבר עפרו שנאמר גולמי ראו עיניך וכתיב כי ה׳ עיניו משוטטות בכל הארץ אמר רב אושעיה משמיה דרב אדם הראשון גופו מבבל וראשו מארץ ישראל ואבריו משאר ארצות עגביותיו אמר רבי אחא מאקרא דאגמא אמר רבי יוחנן בר חנינא שתים עשרה שעות הוי היום שעה ראשונה הוצבר עפרו שנייה נעשה גולם שלישית נמתחו אבריו רביעית נזרקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו ששית קרא שמות שביעית נזדווגה לו חוה שמינית עלו למיטה שנים וירדו ארבעה תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן עשירית סרח אחת עשרה נידון שתים עשרה נסרד והלך לו שנאמר אדם ביקר בל ילין אמר רמי בר חמא אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה שנאמר נמשל בבהמות נדשו. שעה בסוף אר׳מי סימן׳ אמר רב יהודה אמר רב בשעה שבקש הקב׳ה לבראות את האדם ברא כת אחת של מלאכי השרת אמר להם רצונכם נעשה אדם בצלמינו אמרו לפניו רבונו של עולם מה מעשיו אמר להן כך וכך מעשיו אמרו לפניו רבונו של עולם מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם וכן כת שנייה כת שלשית אמרה לפניו רבונו של עולם ראשונים שאמרו לפניך מה הועילו כל העולם כולו שלך הוא כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה כיון שהגיע לאנשי דור המבול ואנשי דור

cem & ad moenia civitatis: Raba bar Channa opponit: Scriptum est: *Ad arcem*; Et scriptum est *super solio*: In principio super arcem; & in fine super solio: *Qui est parvulus*; Iste est insipiens: Dicit. Dixit Deus S. B. Quis seduxit hanc fœminam? Illa dicet; Scriptum est enim ibid. VI. 32. *Qui autem adulter est propter cordis inopiam*. Traditio: R. Meir dicit: Primi hominis pulvis collectus est ex universo mundo: Dictum est enim *Psal.* CXXXIX. 16. *Imperfectum meum viderunt oculi tui*. Pariterque scriptum est *Zachar.* IV. *Septem isti sunt oculi Domini, qui discurrunt in universam terram*. Dicit R. Osajah nomine Rab: Primi homnis corpus ex Babylonia, & ejus caput ex terra Israel, & ejus membra ex reliquis terris: ejus vates: Dicit R. Acha: Ex Achra Deghama. Dicit R. Jochanan bar Chanina: Duodecim horæ sunt in die. In prima collegit ejus pulverem, in secunda facta est massa; In tertia extensa sunt ejus membra; in quarta inspersa est in eum anima: In quinta stetit super pedes suos: In sexta vocavit nomina: In septima copulata est illi Eva; In octava adscenderunt in lectum duo, & descenderunt quatuor; Nona jussi sunt, ne comederent de arbore; In decima peccatum. In undecima judicati sunt: In duodecima expulsio & ejectio. Dictum est enim *Psal.* XLIX. 13. *Et homo cum in honore esset, non intellexit*. Dicit Rame bar Chama: Fera mala non dominata esset in Adam, nisi se assimilasset bestiæ; Dictum est enim ibid.: *Comparatus est jumentis, & similis factus est illis*. שעה בסוף אר׳מי signum. Dicit R. Jehuda: Dicit Rab: Quando Deus S. B. voluit creare hominem, creavit classem unam Angelorum ministerii; Dixit illis: Placetne vobis ut creamus hominem ad similitudinem nostram? Responderunt coram eo: Domine mundi: Quænam erunt ejus opera? Respondit; sic, sic erunt ejus opera. Dixerunt coram eo: Domine mundi: *Quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum? Psal.* VIII. 5. Extendit digitum suum parvum inter eos, atque eos combussit: Et similiter de classe secunda: Classis tertia dixit coram eo: Domine mundi: Priores dixerunt coram te; Quid proderit, cum universus mundus tuus sit? Quodcunque volueris facere in mundo tuo, fac: Quando pervenit ad viros generationis diluvii, & ad viros generationis divisionis, quorum opera erant depravata, dixerunt coram eo: Domine mundi: Non recte di-

הפלגה שמעשיהן מקולקלין אמרו לפניו
רבונו של עולם לא יפה אמרו ראשונים לפניך
אמר להן ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני
אסבול ונומ׳ אמר רב יהודה אמר רב אדם
הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר
למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ
ולמקצה השמים ועד קצה השמיים כיון
שסרח הניח הקב״ה ידו עליו ומיעטו שנאמר
אחור וקדם צרתני וגו׳ ותשת עלי כפיך אמר
אבי אלעזר אדם הראשון מן הארץ עד
לרקיע היה שנאמר למן היום אשר ברא
אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים
(עד קצה השמים) כיון שסרח הניח הקב״ה
ידו עליו ומיעטו שנאמר אחור וקדם צרתני
וגו׳ קשו קראי אחרדי אידי ואידי חדא מידה
היא ואמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון
בלשון ארמי סיפר שנאמר ולי מה יקרו רעיך
אל והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב
זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו
הקב״ה דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו כיון
שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו
ונתעצב במיתתו אמר ולי מה יקרו רעיך
אל ואמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון
צדוקי היה שנאמר ויקרא ה׳ אלקים אל
האדם ויאמר לו איכה אן נטה לבך רבי
יצחק אמר משך בערלתו היה כתיב הכא
וחמה באדם עברו ברית וכתיב התם את
בריתי הפר רב נחמן אמר כופר בעיקר היה
כתיב הכא עברו ברית וכתיב התם את
בריתי הפר ואומרו על אשר עזבו ברית
ה׳ אלקי אבותם תנן התם רבי אליעזר אומר
הוי שקוד ללמוד תורה מה שתשיב לאפיקורוס
אמר רבי יוחנן לא שנו אלא אפיקורוס
נכרי אבל אפיקורוס ישראל כל שכן דפקר
טפי אמר רבי יוחנן כל מקום שפקרו
הצדוקים תשובתן בצידן נעשה אדם בצלמינו
ואומר ויברא אלקים את האדם בצלמו הבה

dixerunt coram te priores: Dixit illis: *Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo &c. Isai.* XLVI. 4. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Primus homo a fine usque ad finem mundi erat. Dictum est enim *Deut.* IV. 22. *Ex die quo creavit Deus hominem super terram a summo cœlo usque ad summum ejus*. Quando peccavit, imposuit illi Deus S. B. manum suam, & eum diminuit: Dictum est enim *Psal.* CXXXIX. 5. *Novissima & antiqua; tu formasti me & posuisti super me manum tuam*. Dicit R. Eliefer: Primus homo a terra usque ad expansum fuit. Dictum est enim *Deut.* l. c. *Ex die, quo creavit Deus hominem super terram a summo cœlo* (*usque ad summum cœlorum*) Postquam peccavit, imposuit illi Deus S. B. manum suam, & eum diminuit: Dictum est enim: *Novissima, & antiqua tu formasti me &c.* Opponuntur textus inter se, & inter se in eadem conditione sunt; & dicit Rabi Jehuda: dicit Rab: Primus homo lingua Aramæa vocatur scriba: Dictum est enim *Psal.* l. c. vers. 17. *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus:* Hoc est quod dicit Risch Lakisch: Cur scriptum est? *Liber generationum Adam*: Docetur, quod illi ostenderit Deus S. B. generationem generationem, & ejus expositores, generationem generationem, & ejus sapientes: Quando pervenit ad generationem R. Akiba, lætatus est in ejus lege, & doluit de ejus morte, dixit: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus:* Et dicit R. Jehuda; dicit Rab: Primus homo fuit Sadducæus: Dictum est enim *Genes.* III. 19. *Vocavitque Dominus Deus Adam:* Et dixit illi: Quo inclinat cor tuum? R. Isaach dicit: Attraxit sibi præputium. Scriptum est enim *Ose.* VII. 7. *Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum:* Pariterque scriptum est *Genes.* XVII. 14. *Quia pactum meum irritum fecit*. R. Nachman dicit: Negavit fundamentum. Scriptum est hic. *Transgressi sunt pactum:* Et ibi scriptum est: *Quia pactum meum irritum fecit*: *Et respondebunt. Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei patrum suorum. Jerem.* XXII. 9. Ibi legimus: R. Eliefer dicit: Sis assiduus in discenda lege, ut possis respondere Epicuræo: Dicit R. Jochanan: Non legimus nisi Epicuræum gentilem; multo magis Epicuræum Israelitam cum is multo magis erret: Ubicumque Epicuræi falso docent, responsio in latere ejus est: *Faciamus hominem ad imaginem nostram. Genes.* I. 26. Dictum est ibid. vers. 27. *Et creavit Deus hominem ad ima-*

נרדה ונבלה שם שפתם וירד ה׳ לראות את העיר ואת המגדל כי שם נגלו אליו האלקים לאל העונה אתי ביום צרתי כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה׳ אלהינו בכל קראנו אליו ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו לו אלקים לפדות לו לעם עד די כרסוון רמיו ועתיק יומין יתיב הנך למה לי כדרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן אין הקב״ה עושה דבר אלא אם כן נמלך בפמליא של מעלה שנאמר בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא התינח עקיבא עד דיכרסוון רמיו מאי איכא למימר אחד לו ואחד לדוד דתניא אחד לו ואחד לדוד דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יוסי כולהי עד מתי אתה עושה שכינה חול אלא אחד לדין ואחד לצדקה קבלה מיניה או לא קבלה מיניה ת״ש דתניא אחד לדין ואחד לצדקה דברי רבי עקיבא אמר לו רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלך אצל נגעים ואהלות אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף כסא לישב עליו שרפרף להדום רגליו אמר רב נחמן האי מאן דידע לאהדורי לצדוקים כרב אידית ליהדר ואי לא לא ליהדר אמר ההוא צדוקי לרב אידית כתיב ואל משה אמר עלה אל ה׳ עלה אלי מיבעי ליה א״ל זהו מטטרון ששמו כשם רבו דכתיב כי שמי בקרבו אי הכי ניפלחו ליה כתיב אל תמר בו אל תמירנו בו אם כן לא ישא לפשעכם למה לי א״ל הימנותא בידן דאפילו בפרוונקא נמי לא קבילניה דכתיב ויאמר אליו אם אין פניך הולכים וגו׳ א״ל ההוא צדוקי לרבי ישמעאל בר יוסי כתיב וה׳ המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה׳ מאתו מיבעי ליה אמ׳ ליה ההוא כובס שבקיה אנא מהדרנא ליה דכתיב ויאמר למך לנשיו עדה

imaginem suam. Et similiter: *Descendamus, & confundamus labia eorum*: *Genes.* XI. 7. *Et descendit Dominus ad videndum civitatem, & turrim. Quia ibi apparuit illi Deus. Qui exaudivit me in die tribulationis meæ. Genes.* XXXV. 3. *Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quis est autem ut populus tuus Israel, gens unica in terra, propter quam ivit Deus ut redimeret jam sibi in populum? Donec sedes positæ erant, & antiquus dierum sedebat: Dan.* VII. Quomodo explicabo? Juxta mentem R. Jochanan. Etenim dicit R. Jochanan: Deus S. B. nihil facit nisi prius consultatum fuerit cum familia superiori. Dictum est enim *Dan. Ex decreto Angelorum est sententia, & ex dicto sanctorum postulatio*. Hoc omne recte se habet: *Donec sedes positæ erant:* Quid est dicendum? Una illi, & altera David: Etenim extat traditio: Una illi, & altera David: Verba R. Akiba: Dixit illi R. Jose; Akiba; Quandiu facies Divinitatem profanam? At dicendum, una judicio, & altera misericordiæ; At recipis hinc, an non recipis? Veni & audi; Etenim extat traditio: Una pro judicio, & altera pro misericordia; Verba R. Akiba: Dixit illi R. Elieser ben Azaria: quid tibi est circa Allegoriam? Ageat de plagis & de tentoriis. At una pro solio, & altera pro scabello pedum; thronus, ad sedendum in eo; scabellum ad elevandum pedem in eo. Dicit Rabi Nachman: Si quis norit respondere Sadducæis, juxta Rab Idith, respondeat; si minus, non respondeat? Dixit ille Sadducæus ל״ Rab Idith. Scriptum est *Exod.* XXIV. 1. *Et ad Mosen dixit: Adscende ad Dominum:* Adscende ad me, dicendum erat: Respondit ille: Iste est Metatron, cujus nomen est sicut nomen domini sui. Etenim scriptum est ibid. XXIII. 21. *Et est nomen meum in illo*. Si ita est, adorandus erit ille: Scriptum est: *Non immutabis in illo:* Non me immutabis in illo; *Non dimittet rebelliones vestras*. Quomodo explicabo? Respondit; Traditio est in manibus nostris; vel legatum eum recipere non debemus: Scriptum est enim *Exod.* XXXIII. 15. *Et dixit ad eum: Si non tu ipse præcedas &c.* Dixit ille Sadducæus ל״ R. Ismael bar Jose: Scriptum est *Genes.* XIX. 24. *Et Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur, & ignem a Domino*. Ab se dicendum erat: Respondit illi lavator, permittere, ut ego illi respondeam: Scriptum est enim *Genes.* IV.

23.

וצלה שמען קולי נשי לסך נשיי מיבעי ליה אלא משתעי קרא הכי הכא נמי משתעי קרא הכי אמר ליה מנא לך הא מפירקיה דר' מאיר שמיע לי דאמר רבי יוחנן כי הוה דריש רבי מאיר בפירקיה הוה דריש תילתא שמעתא תילתא אגדתא תילתא מתלי ואמר רבי יוחנן שלש מאות משלות שועלים היו לו לרבי מאנו אין לנו אלא אלש אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה מאזני צדק אבני צדק צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו אל כופר לרבן גמליאל אלהיכם גנב הוא דכתיב ויפל ה' אלקים תרדימה על האדם ויישן אמרה ליה ברתיה שבקיה דאנא מהדרנא ליה אמרה ליה תנו לי דוכום אח' אל למה ליך ליסטין באו עלינו הלילה ונטלו ממנו קיתון של כסף והניחו לנו קיתון של זהב אמר לה ולוואי שיבא עלינו בכל יום ולא יפה היה לו לאדם הראשון שנטלו ממנו צלע אחת ונתנו לו שפחה לשמשו אל הכי קאמינא אלא לשקוליה בהדיא אמרה ליה איתו לי אומצא דבישרא איתו לה אותבה תותי בחשא אפיקתה אל אכול מהאי אל מאיסא לי אמר' ליה ואדם הראשון נמי אי הוה שקילא בהדיא הוה מאיסא ליה אל כופר לרבן גמליאל ידענא אלהייכו מאי קא עביד והיכן יתיב איתנגיד ואיתנח אל מאי האי אל בן אחר יש לי בכרכי הים ויש לי גיעגועי' עליו בעינא דמחוית ליה ניהלי אמר מי ידענא היכא ניהו אל דאיכ' בארעא לא ידעת דאיכא בשמיא ידעת אל כופר לרבן גמליאל כתיב מונה מספר לכוכבים מאי רבותיה אנא מצינא למימני כוכבי אייתי חבושי שדינהו בארבילא וקא מהדר להו אל מנינהו אל אוקמיהו אל רקיע נמי הכי הדרא איכא דאמרי הכי אל מני לי כוכבי אל אימא לי בכוך ושיניך כמה הוה שדא ידיה

23. *Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ & Sellæ: Audite vocem meam uxores Lamech*. Uxores meæ dicendum erat: At textus hic illo modo loquitur, ibi quoque isto modo loquitur. Dixit illi: Unde probas? Ex sectionibus R. Meir ego intelligo. Etenim dicit R. Jochanan: Quando exponebat R. Meir ejus sectiones, exponebat tres traditiones, tres Hagadoth, tres parabola; & dicit R. Jochanan; Tercentas parabolas vulpium erant τῷ R. Meir, at nobis non sunt nisi tres: *Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Ezech.* XVIII. 2. *Statera justa, & æqua sint pondera. Levit.* XIX. 36. *Justus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo. Prov.* XI. 8. Dixit Apostata τῷ Raban Gamaliel: Deus vester fur est: Scriptum est enim *Genes.* II. 21. *Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam, cumque obdormisset:* Dixit illi ejus filia; permitte, ut ego illi respondeam; dixit illi: Date mihi aliquem judicem: Respondit: Quid tibi proderit? Fures venerunt super nos hac nocte, & abstulerunt a nobis poculum argenteum, & reliquerunt nobis poculum aureum. Dixit illi. Atqui utinam, veniat super nos singulis diebus: Nonne profuit primo homini, ut ab ea auferretur una costa, & sibi daretur ancilla, quæ sibi ministraret? Dixit. Sic ego dico: ut simul sumeret dixit illi: Afferant mihi frustum carnis crudæ: Attulerunt illi; & illud posuit sub cinere ignito: Dixit illi: comede ex hoc: Respondit: Foetet mihi: Dixit illi: Atque etiam primus homo quando simul sumsit illi fœtebat. Dixit Apostata τῷ Raban Gamaliel: Ego scio quid Deus vester faciat, & ubi sit: Suspiravit, & ingemuit: Dixit: Quid est hoc? Respondit illi: Filius unus est mihi in urbe maritima, & est mihi oblectamento; desidero, ut mihi illum ostendas? Dixit: Quomodo sciam ubi ille sit? Respondit: Quod est in terra, non cognoscis, quod est in cœlis, cognosces? Dixit Apostata τῷ Raban Gamaliel: Scriptum est *Psal.* CXLVII. 4. *Qui numerat numerum stellarum*. Quot myriades erunt? Ego potero numerare stellas. Adduxit mala cotonea, eaque conjecta in cribro commovebat: Dixit illi: numera illa: Respondit: Fac illa consistere. Dixit illi: Expansum quoque ita commovetur: Alii dicunt quod ita illi dixerit: Numerabo stellas: Respondit: Dic mihi: Molares & dentes tui quot sunt? Immisit manum suam in os suum, & numeravit. Dixit illi; Quod est in ore tuo, ignoras, quod est in expenso, cogno-

לפומיה וקא מני להו אל׳ דאיכא בפומיך
לא ידעת דאיבא ברקיעא ידעת אל׳ כופר
לר׳ בן גמליאל מי שברא הרים לא ברא
רוח שנאמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח
אלא מעתה גבי אדם דכתיב ויברא וייצר
הכי נמי מי שברא זה לא ברא זה טפח
על טפח יש בו באדם ושני נקבים יש בו מי
שברא זה לא ברא זה שנאמר הנוטע אוזן
הלא ישמע ואם יוצר עין הלא יביט אל׳
אין אל׳ ובשעת מיתה כולן נתפייסו אל׳
ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי
דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז אל׳ אם
כן היכי שביק ליה אהורמיז להרמיז לעבורי
מיא בארעיה אל׳ כופר לרבי תנחום תא
ליהוי כולן לעמא חד אמר להיי אנן
דמהלינן לא מצינן מיהוי כוותייכו אתון
מהליתו והוו כוותן אל׳ מימר שפיר קאמר
מיהו כל דזכי למלכא לשדיוה לביבר
שדיוה לביבר ולא אכלוה אל׳ האי צדוקי
האי דלא אכליה משום דלא כפון הוא
שדיוה ליה לדידי׳ ואכלוה אל׳ כופר לר״ג
אמריתו כל בי עשר׳ שכינתא שריא כמה
שכינתא איכא קרייה לשמעיה מחא בירה
באפתר׳ אל׳ אמאי על שמשא בביתי׳ דכופר
אל׳ שמשא אכולי עלמא ניחא ומה שמשא
דחד מן אלף אלפי ריבוא שמשי דקמי
קודש׳ בריך הוא ניחא לכולי עלמא שכינתא
דקב״ה על אחת כמה וכמה אל׳ ההוא
צדוקי לרבי אבהו אלהיכן גחכן הוא דקאל׳
ליחזקאל שכב על צדך השמאלית וכתיב
ושכבת על צדך הימנית אתא ההוא
תלמידא אל׳ מ״ט דשביעתא אל׳ השתא
אמינא לכו מילתא דשויא לתרוייהו אמר
הקב״ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי
שתדעו שהארץ שלי היא והן לא עשו כן
אלא חטאו וגלו מנהגו של עולם מלך בשר

gnofces? Dixit Apoftata τῷ Raban Gamaliel. Qui creavit montes, non creavit ventum: Dictum eft enim *Amos* IV. 13. *Quia ecce formans montes, & creans ventum*. At hinc de homine fcriptum eft: *Et creavit, & formavit*: Hic quoque qui hoc creavit, illud non creavit: Salmus fuper palmo eft in homine, & in eo funt duo foramina: Qui hoc creavit, illud non creavit. Dictum eft enim *Pfal.* XCIV. 9. *Qui plantavit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non conciderat?* Refpondit utique. Dixit atqui tempore mortis omnes comprehenduntur. Dixit magus τῷ Amimar: Dimidia tua pars fuperior eft Dei, dimidia tua pars inferior eft dæmonis: Si ita eft, quomodo finet Deus, ut dæmon traducat aquam in terram fuam? Dixit Apoftata τῷ R. Nachman: Veni, & fimus omnes in populum unum. Refpondit: Qui fieri poterit? cum nos circumcifi fimus, non poffimus effe, ficut vos eftis: Venite, & circumcidite vos, & eritis ficut nos. Refpondit: Recte dicis: dictum eft: Si quis vincat regem, projiciatur in foveam; projecerunt eum in foveam, & feræ eum non devorarunt; Dixit ille Sadducæus; eum non devorarunt quia non efuribant: Ipfum projecerunt, & devorarunt: Dixit Apoftata τῷ Raban Gamaliel. Vos dicitis; Ubi fint decem, ibi habitat Divinitas: Quot Divinitates funt? Appellavit fuum fervum, eumque percuffit: Dixit illi: Qua de caufa? Quia ingreffus eft fol in domum hujus apoftatæ. Dixit: Sol in univerfo mundo quiefcit; Si fol qui eft unus de millibus millium myriadum. fervorum coram Deo S. B. quiefcit in univerfo mundo, Divinitas Dei S. B. quanto magis? Dixit ille Sadducæus τῷ R. Abau: Deus vefter illufor eft, etenim dixit Ezechieli: *Et tu dormies fuper latus tuum finiftrum. Ezech.* IV. 4. Et fcriptum eft ibid. *Et dormios fuper latus tuum dexterum*. Venit ifte difcipulus eique dixit; Quænam eft ratio lectionis? Dixit: Nunc dicam rem quæ fit æqualis utrique: Dixit Deus S. B. Ifraelitis: Serite fex annis, & erit intermiffio in feptimo, ut cognofcatis, quod mea fit terra; At illi non ita fecerunt, fed peccarunt, & exularunt; ex hominum confuetudine rex qui eft caro, & fanguis contra quem peccavit civitas, fi crudelis ille fit, occidet omnes, fi mifericors, occidet dimidium, fi mifericors plenus mifericordia, caftigabit caftigationibus majorennes; Ita pariter Deus S. B. caftigavit Ezechielem ut abftergeret iniquitates Ifrael. Dixit ille Sadducæus τῷ R.

Abau:

ודם שסרחה עליו מרינה אם אכזרי הוא הורג את כולן אם רחמן הוא הורג חציים אם רחמן מלא רחמים הוא מייסר הגדולים שבהן בייסורין אף כך הקב״ה מייסר את יחזקאל כדי למרק עוונותיהן של ישראל א״ל ההוא צדוקי לרבי אבהו אלקיכם כהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי קבריה למשה במאי טביל וכי תימא במיא והכתיב מי מרד בשעלו מים א״ל בנורא טביל דכתיב כי הנה ה׳ באש יבא ומי סלקא טבילותא בנורא א״ל אדרבה עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב כל אשר לא יבא באש תעבירו במים אמר ליה ההוא צדוקי לרבי אבינא כתיב מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ מאי רבותיהו אתון נמי ערביתו בהדן דכתיב כל הגוים כאין נגדו אמר ליה מדידכו אסהידו עלן דכתיב ובגוים לא יתחשב ר״א רמי כתי׳ טוב ה׳ לכל וכתי טוב ה׳ לקוויו משל לאדם שיש לו פרדס כשהוא משקה משקה את כולו כשהוא עודר אינו עוד׳ אלא טובי׳ שבהם. לפיכך כל אחד ואחד כו׳. ויעבר הרנה במחנ׳ א״ר אחא בר חנינא באבוד רשעים רנה באבוד אחאב בן עמרי רנה ומי חדי קודשא בריך הוא במפלתן של רשעים הכתיב בצאתו לפני החלוץ אומר הודו לה כי לעולם חסדו ואמר רבי יונתן מפני מה לא נאמר בהודאה זו כי טוב לפי שאין הקב״ה שמח במפלתן של רשעי׳ דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב״ה אמר להן הקב״ה מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרי׳ שירה לפני אמר רבי יוסי בר חנינא הוא אינו שש אבל אחרי׳ משיש דיקא נמי דכתי׳ ישיש ולא כתי׳ ישוש שמע מינה והזונות רחצו וגומר אמר רבי אליעזר למרק שתי חזיונות אחת של מיכיה ואחת של אליהו במיכיהו

Abau: Deus vester sacerdos est: Scriptum est enim *Levit.* XXV. *Et sument mihi Thrumam*: Quando sepeliit Mosen, quo se abluit? Si dicas aquis: Atqui scriptum est *Isai.* XL. 12. *Qui mensus est pugillo aquas*: Respondit: Igne se abluit: Scriptum est enim ibid. LXVI. *Quia ecce Dominus in igne veniet*. Num cessavit ablutio in igne? Respondit: Contra, fundamentum ablutionis est in igne: Scriptum est enim: *Num.* XXXI. 23. *Quicquid autem ignem non potest sustinere, traducetis per aquas*. Dixit ille. Sadducæus τῷ R. Abina 2. *Sam.* VII. 23. *Quæ est autem ut populus tuus Israel, gens una in terra*: Quænam est ejus magnificentia? Vos quoque nobiscum commixti estis: Scriptum est enim *Isai.* XL. 17. *Omnes gentes quasi non sint*. Dixit illi: Ex vobis *Balaam* testatur de nobis: Scriptum est enim *Num.* XXIII. 9. *Et inter gentes non reputabitur*. R. Abau objecit: *Bonus est Dominus omnibus*: Pariterque scriptum est. *Jerem. Thren.* III. 9. *Bonus est Dominus sperantibus in eum*. Parabola de homine, qui habet horam, quando irrigat, irrigat totum, quando sarrit, non sarrit nisi bonam partes. Idcirco singuli &. *Et pervasit murmuratio in castra*. 1. *Reg.* XXII. 36. Dicit R. Acha bar Chanina: *In perditione impiorum erit exultatio*. *Prov.* XI. 10. In exitio Achab filii Amri fuit exulatio. Num lætatur Deus S. B. exitio impiorum? Scriptum est 2. *Paral.* XX. 21. *Et antecederent exercitum, & voce consona dicerent: Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus*. Et dicit R. Jochanan; cur non dictum est in hac confessione: *Quoniam bonus*? Quia Deus S. B. non lætatur excidio impiorum. Dicit R. Samuel bar Nachmam, dicit R. Jochanan. Cur scriptum est *Exod.* 20. *Ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent*? Eo tempore voluerunt Angeli ministerii recitare canticum coram Deo S. B. Dixit illis Deus S. B. opera manuum mearum submerguntur in mare, & vos recitatis canticum coram me? Dicit R. Jose bar Chanina: Ipse non est lætatus, sed alios lætificavit. Præcise etiam scriptum est: *Lætificavit*: At non scriptum est: Letatus est: Hinc probatur: *habenas laverunt* 1. *Reg.* XXII. 18. Dicit Rabi Elieser ad complendum duas prophetias, alteram Michea, & alteram Eliæ: De Michæa scriptum est 1. *Reg.* XXII. *Si revertendo reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus*. De Elia scriptum est ibid. XXI. 19. *In loco hoc in quo linxerunt canes* sce-

כתיב אם שוב תשוב בשלום לא דיבר ה׳ כי באליהו כתיב במקום אשר לקקו הכלבים את דם נבות רבא אמר זונות ממש אחאב איש מצונן היה ועשתה לו איזבל שתי רורי זונות במרכבתו כדי שיראה אותן ויתחמם ואיש משך בקשת לתומו ויכה רבי אלעזר אמר לפי תומו רבא אמר לתמם שתי חזיונות אחת של מיכיהו ואחת של אליהו. כי׳מן קר׳א וזכ׳ה באד׳ום. כתיב ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית ועובדי׳ היה ירא את ה׳ מאד מאי קאמר קרא אמר ר׳ יצחק א׳ל ביעקב כתיב נחשתי ויברכני ה׳ בגללך ביוסף כתיב ויברך ה׳ את ארת בית המצרי בגלל יוסף ביתא דההוא גברא לא הוה מיבריך שמא לא ירא אלקים אתרה יצתה בת קול ואמרה עובדיה היה ירא את ה׳ מאד אבל ביתו של אחאב אינו מזומן לברכה אמר רבי אבא גדול שנאמר בעובדיהו יותר ממה שנאמר באברהם דאלו באברהם לא כתיב מאד ובעובדיהו כתיב מאד אמר רבי יצחק מפני מה זכה עובדיהו לנביאות מפני שהחביא מאה נביאים במערה שנאמר ויהי שהחביא מאה נביאים במערה שנאמר ה׳ וירח עובדיהו מאה נביאים זיחבאם חמשים איש במערה כו׳ מאי שנא חמשים איש אמר רבי אלעזר מיעקב לימד שנאמר והיה המחנרת הנשאר לפליטה רבי אבהו אמר לפי שאין מערה מחזקרת יותר מהמשים חזון עובדיהו כה אמר ה׳ אלקים לאדום ונומר מאי שנא עובדיה לאדום אמר רבי יצחק אמר הקב׳ה יבא עובדיהו הדר בין שני רשעים ולא לימד ממעשיהם וינבא על עשו הרשע שדר בין שני צדיקים ולא לימד ממעשיהם אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משום רבי מאיר עובדיה גר אדומי היה והיינו דאמרי אינשי

ſanguinem Naboth. Raba dicit abſolute ſcorta; Achab vir frigidus erat; eique fecit Jezabel duas formas ſcortorum in ejus curru, ut ea inſpiciens, incaleſceret: *Vir autem quidam tetendit arcum in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit*. Ibid. XXII. 34. R. Eliezer dicit: Caſu: Raba dicit ad complendum duas prophetias, alteram Michæa, & alteram Eliæ. Signum קר׳א וזכ׳ה באד׳ום Scriptum eſt ibid. XVIII. 3. *Voeavitque Achab Abdiam diſpenſatorem domus ſuæ: Abdias autem timebat Dominum valde*. Quid dicit textus? dicit R. Iſaach; dixit illi: De Jacob ſcriptum eſt *Geneſ*. XXX. 17. *Experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te*. De Joſeph ſcriptum eſt ibid. XXXIX. 5. *Benedixitque Deus domui Ægyptii propter Joſeph*. Domum illius viri non benedixit, quia fortaſſe non timebat Deum; Egreſſa eſt filia vocis dicens: *Abdias autem timebat Dominum valde*. At domus Achab non erat præparata ut reciperet benedictionem. Dicit R. Aba magnus: Dictum eſt de Abdia magis, quam dictum eſt de Abrahamo; Etenim de Abrahamo non ſcriptum eſt *valde*, at de Abdia ſcriptum eſt *valde*. Dicit R. Iſaach: Qua de cauſa Abdia dignus habitus eſt ut prophetaret? Quia abſcondit centum prophetas in ſpelunca: Dictum eſt enim 1. *Reg*. XVIII. 8. *Nam cum interficeret Jezabel prophetas Domini, tulit Abdias centum prophetas, & abſcondit quinquaginta viros in ſpelunca* &c. Cur variat dicendo *quinquaginta viros?* Dicit Rabi Elieſer: Ex Jacob didicit: Dictum eſt enim *Geneſ*. XXXII. 9. *Alia turma, quæ reliqua eſt, ſalvabitur*. R. Abau dicit; Eo quod ſpelunca non caperet plures, quam quinquaginta: *Viſio Abdiæ: Hæc dicit Dominus Deus ad Edom*. Abd. 1. 1. Cur variat Abdias in Edom? Dicit R. Iſaach: Dixit Deus S. B. Veniat Abdias & habitet inter duos impios, an non addiſcat ex eorum operibus, & prophetet de Eſau impio, qui habitavit inter duos juſtos, at non didicit ex eorum operibus. Dicit Ephraim: Objecit diſcipulus R. Meir nomine R. Meir. Abdias proſelytus Edomæus fuit; & hoc eſt quod dicunt homines: Ex ipſa & in ipſa ſylva afferatur in ipſam ſecuris: ſc. *manubrium pro ſecuri ad eam cædendam: Et percuſſit Moab, & menſus eſt eos funiculo, coæquans terræ*. 2. *Sam*. VIII. 2. Dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai; Hoc eſt quod dicunt homines: Ex ipſa & in ipſa ſylva afferatur in ipſam ſecuris. Quando venit R. Dimi dixit: Femur intus putruit. *Arripienſ-*

מינוה וביה אבא ניזיל ביה נרגא ויך ארת מואב וימרדם בחבל השכב אותם ארצה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי היינו דאמרו אינשי מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא כי אתא רב דימי אמר ירך מחובה מסרחת ויקח את בנו הבכור אשר ימלוך תחתיו ויעלהו עולה על החומה רב ושמואל חד אמר לשם שמים וחד אמר לשם עבורת אלילים בשלמא למאן דאמר לשם שמים היינו דכתיב ויהי קצף גדול על ישראל אלא למאן דאמר לשם עבודת אלילים אמאי ויהי קצף כדרבי יהושע בן לוי דרבי יהושע בן לוי רמי כתיב ובמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם וכתיב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם כמתוקנין שבהן לא עשיתם כמקולקלין שבהן עשיתם ויסעו מעליו וישובו לארץ אמר רבי חנינא בר פפא באותה שעה ירדו רשעיהן של ישראל למדריגה התחתונה והנערה יפה עד מאד אמר רבי חנינא בר פפא עדיין לא הגיעה לחצי יופי של שרה דכתיב עד מאד ולא מאד בכלל.

רפק ה׳

מתני׳. היו בודקין אותן בשבע חקירו׳ באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חדש בכמ׳ בחדש באיזה יום באיז׳ שעה באיזה מקום רבי יוסי אומר באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום מכירין אתם אותו התרתם בו העובר עבור׳ אלילי׳ את מי עבר ובמה עבר כל המרב׳ בבדיקו׳ הרי זה משובח מעש׳ ובדק בן זכאי בעוקצי תאני׳ מה בין חקירות לבדיקות חקירות א׳ אומר איני יודע עדותן בטילה בדיקות א׳ אומר איני יודע ואפי׳ שנים אומרי׳ אין אנו יודעין עדותן קיימת א׳ חקירות וא׳ בדיקו׳ בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטילה אחד אומר בשנים בחדש ואחר אומר בשלש׳ בחדש עדותן קיימת שזה יודע בעיבורו של חדש וזה אינו יודע בעיבורו של חדש זה אמר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטילה אחד אומר

piensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum. 2. *Reg.* III. 27. Rab & Samuel; Alter dicit; Obtulit nomine Dei, & alter dicit nomine Idololatria; Concedatur juxta mentem illius qui dicit nomine Dei; Hoc est quod scriptum est ibid. *Et facta est indignatio magna in Israel.* At juxta mentem illius qui dicit nomine Idololatriæ, cur dictum est: *Et facta est indignatio?* Juxta mentem R. Jehosua ben Levi: Etenim R. Jehosua ben Levi objicit: Scriptum est *Ezech.* v. 7. *Et juxta judicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non fecistis.* Pariterque scriptum est ibid. XI. 12. *Sed juxta judicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, fecistis.* Juxta rectitudines, quæ in iis sunt non fecistis, at juxta depravationes, quæ in iis sunt, fecistis. *Statimque recesserunt ab eo, & reversi sunt in terram suam.* 2. *Reg.* III. 27. Dicit R. Chanina bar Papa: Tum descenderunt impii, qui erant in Israel in gradum inferiorem: *Erat autem puella pulchra nimis* 1. *Reg.* I. 4. Dicit R. Chanina bar Papa: Nondum pervenerat ad dimidium pulchritudinis Sarah: Scriptum est enim *nimis*; at non omnino nimis.

CAPUT V.

Misna: Septem inquisitionibus examinantur testes; qua hebdomada Jubilæi, quo anno, quo mense, quo die mensis, quo die, qua hora, quo loco. R. Jose dicit; quo die, qua hora, quo loco; nostisne illum? præmonuistisne illum; Si sit quæstio de Idololatria; Quem quo cultu coluerit: Qui multiplicat in quæstionibus, magis laudatur: Narratur quod inquisiverit ben Zachai de petiolis ficuum: Quænam est differentia inter inquisitiones, & investigationes? In inquisitionibus si unus dicat: Ignoro, eorum testimonium aboletur: In investigationibus, si unus dicat; ignoro; vel si duo dicant; ignoramus; eorum testimonium confirmatur: Tam in inquisitionibus quam in investigationibus quando se mutuo mendacii convincant, eorum testimonium aboletur. Si alter dicat, secunda die mensis, & alter dicat tertia die mensis, eorum testimonium confirmatur; Si iste sciat intercalatum esse mensem, & ille ignoret intercalatum esse mensem, si alter dicat die tertio, & alter dicat die quinto, eorum testimonium aboletur: Si alter dicat hora secunda, & alter dicat hora tertia, eorum testimonium confirmatur: Si alter dicat hora tertia, & alter

בשתי שעות וא׳ אומר בשלש שעות עדותן
קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר
בחמש עדותן בטילה רבי יהודה אומר
קיימת אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע
עדותן בטילה שבחמש חמה במזרח ובשבע
חמה במערב ואחר כך מכניסין את השני
ובודקין אותו אם נמצאו דבריהם מכוונין
פותחין בזכות אמר אחד מן העדים יש לי
ללמד עליו זכות או א׳ מן התלמידי׳ יש לי
ללמד עליו חובה משתיקין אותו אמר אחד
מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות
מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהן ולא היה
יורד משם כל היום כולו אם יש ממש
בדבריו שומעין לו ואפילו הוא אומר יש לי
ללמד על עצמי זכות שומעין לו ובלבד שיש
ממש בדבריו ואם מצאו לו זכות פטרוהו
ואם לאו מעבירין אותו למחר ומזדווגין זוגות
זוגות היו ממעטין ממאכל ולא היו שותין יין
כל היום ונותנוי ונותנין ונושאין כל הלילה
ולמחרת משכימין ובאין לבית דין המזכה
אומר אני מזכה ומזכה אני במקומי והמחייב
אומר אני מחייב ומחייב אני במקומי המלמד
חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו
יכול לחזור וללמד חובה טעו בדבר שני
סופרי הדיינין מזכירין אותו אם מצאו לו
זכות פטרוהו ואם לאו עומדי׳ למניין שנים
עשר מזכין ואחד עשר מחייבין זכאי שנים
עשר מחייבין ואחד עשר מזכין ואפילו אחד
עשר מזכין ואחד עשר מחייבין ואחד אומר
איני יודע ואפילו עשרים ושנים מזכין או
מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין
וכמה מוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד
שלשים וששה מזכין ושלשים וחמשה מחייבין
זכאי שלשים וששה מחייבין ושלשים וחמשה
מזכין דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד
מן המחייבין דברי המזכין.

גמ׳. מנא הני מילי אמר רב יהודה דאמר
קרא ודרשת וחקרת ושאלת היטב ואומר
והוגד לך שמעת ודרשת היטב ואומר ודרשו
השופטים היטב ואימא חדא חדא כדכתיב׳
דאם כן ליכתבניהו רחמנא בחדא כיון

alter dicat hora quinta, eorum testimonium aboletur: R. Jehuda dicit; confirmatur: Si alter dicat hora quinta, & alter dicat hora septima; eorum testimonium aboletur; eo quod in quinta sol sit in oriente, & in septima sol sit in occidente: Et deinde introducunt secundum, eumque perscrutantur: Si deprehendantur eorum verba convenientia, incipiunt ab absolventibus: Si unus ex testibus dicat; Mihi est argumentum, quo doceam ejus innocentiam; aut unus ex discipulis dicat: Est mihi argumentum, quo doceam ejus reatum, huic imponitur silentium: Si aliquis ex discipulis dicat: Est mihi argumentum, quo demonstrem ejus innocentiam, faciunt eum adscendere, & inter se considere, neque toto eo die inde descendit; si sit soliditas in ejus verbis, illi auscultant; vel si ipse dicat: Est mihi argumentum, quo doceam meam innocentiam; illi auscultant; dummodo sit soliditas in ejus verbis; si eum deprehenderint innocentem, absolvunt, si minus, differunt judicium in crastinum, binique conveniunt, & diminuunt cibum, neque bibunt vinum toto die; & noctu consultant, & postridie mane conveniunt in Synhedrium. Qui absolvit dicit: Ego absolvo, & absolvo ego in meo loco: & qui condemnat dicit: Ego condemno, & condemno ego in meo loco: Qui docuit reatum, poterit docere innocentiam, at qui docuit innocentiam, non poterit pœnitere, ut doceat reatum. Si qua in re errent, duo Scribæ judicum ei memorant; Si deprehenderint innocentem, liberant, si minus, consurgunt ad numeranda suffragia: Si duodecim absolvant, & undecim condemnent, absolvitur; si duodecim condemnent, & undecim absolvant, vel si undecim absolvant, & undecim condemnent; & unus dicat; ignoro; Vel si duo, & viginti absolvant, aut condemnent, & unus dicat: ignoro; adduntur judices: Et quot adduntur? Bini, donec sint unus & septuaginta; Si sex & triginta absolvant, & quinque & triginta condemnent, absolvitur: Si sex & triginta condemnent, & quinque & triginta absolvant; inter se rem disceptant, donec consideret unus ex condemnantibus verba absolventium.

Gemara: Unde probatur? Dicit R. Jehuda; dicit textus *Deut.* XIII. 14. *Et inquires, & perscrutaberis & sciscitaberis bene*. Pariterque dictum est ibid. XVII. 4. *Et hoc tibi fuerit nunciatum audies & inquires bene*. Et similiter dictum est ibid. XIX. 18. *Et inquirent judices bene*. Num dices sigillatim, sicut scri-

דכולהו בהדי הרדי כתיבא מהרדי ילפא
וכיון דילפא מהרדי כמאן דכתיב בחדא דמי
והא לא דמיא להדרי . סימן פלט סייף
התראה . עיר הנדחת להנך תרתי לא דמי
שכן ממונן פלט ע״א להנך תרתי לא דמיא
שכן בסייף עדים זוממין להנך תרתי לא
דמיא שכן צריכי׳ התראה בהיטב היטב ילפי׳
מהדדי וגזירה שוה מופנה דאי לא מופנה
איכא למיפר׳ לאיי אפנויי מופנה מדהוה ליה
למכת׳ ודרשו וחקרו ושני קרא בדיבוריה
בהיטב שמע מינה לאפנויי ואכתי מופנה
מצד אחד הוא בשלמא הנך תרתי מופנה
הוא משום דהוה ליה למכתב אלא עיר
הנדחת מאי הוה ליה למכתב הא כתיבא
כולהו התם נמי אפנויי מופנה מדהוה ליה
למכתב דרוש תדרוש אי חקור תחקור ושני
קרא בדיבוריה בהיטב שמע מינה לאפנויי
ואתו נחנקין בקל וחומר מנסקלין ומנהרגין
ואתו נשרפין בקל וחומר מנסקלים הניחא
לרבנן דאמרי סקילה חמורה אלא לר׳ שמעון
דאמר שריפה חמורה מאי איכא למימר
אלא אמר רב יהודה והנה אמת נכון והנה
אמת נכון הא הד סרי שבע לשבע חקירות
דל תלת לגזרה שוה פשא להו חדא לרבי
שמעון לאתויי נשרפין לרבנן מילתא דאתיא
בקל וחומר טרח וכתב לה קרא מנדף בה
רבי אבהו אימא לאתויי שמונה חקירות
ושמונה חקירות מי איכא אלמא לא והאיכא
לאתויי בכמה בשעה ותניא נמי הכי בודקין
אותו בשמונה חקירות הניחא לאביי אליבא
דרבי מאיר דאמר אין אדם טועה ולא כלום
ולהך לישנא נמי דאמר אדם טועה משהו
שפיר אלא לאביי אליבא דרבי יהודה דאמר
אדם טועה הצי שעה ולרבא דאמר טעו
אינשי טובא מאי איכא למימר אלא לאתויי
בבמה ביובל היינו באיזה שבוע אלא לאתויי

ptum est? Si ita est, scribendum erat in textu de uno; postquam simul scripta sunt, ab invicem explicanda sunt; postquam ab invicem explicantur; reputabitur perinde ac quod de uno scriptum sit, simile sit; atqui invicem non sunt similia. Signum פלט סייף התראה: Civitas impulsa in his duobus non est similis, eo quod eorum facultates liberarentur: Idololatria in his duobus non est similis, eo quod puniatur gladio. Testes mendaces in his duobus sunt similes, eo quod requiratur præmonitio, *bene*, *bene* explicantur ab invicem, & argumento a pari ex voce redundati; si minus ex voce redundanti, objicii posset contra istas redundantias. Est redundantia, eo quod scribendum erat: Et inquirent & investigabunt; & variat textus in ejus verbis dicendo *bene*; hinc probatur, quod redundet; atqui adhuc est redundantia ex uno loco; Concedatur quod hæc duo sint redundantia; eo quod scribendum erat; At in civitate impulsa quid erat scribendum? Atqui omnia ibi scripta sunt, pariter est redundantiam ex eo quod scribendum erat. Inquirendo inquires, aut investigando investigabis; & variat textus in ejus verbis discendo bene: hinc probatur, quod redundet: Explicentur strangulandi argumento a minori ad majus ex lapidandis, & gladio occidendis, & explicentur comburendi argumento a minori ad majus ex lapidandis: Concedatur juxta mentem sapientum, qui dicunt, quod lapidatio sit gravior; At juxta mentem R. Simeon, qui dicit, quod combustio sit gravior, quid erit dicendum? At dicit R. Jehuda: *Deut.* XIII. 15. 17. *Et rei veritate perspecta, & rei veritate perspecta:* Ecce undecim, septem pro septem inquisitionibus; detrahe tres argumento a pari, reliqua erit una: juxta mentem R. Simeon ad includendum cunburendos, juxta mentem sapientum res, quæ probatur argumento a minori ad majus, molesta est; & in textu legitur; Improbabat hoc R. Abau: Dic ad includendum octo inquisitiones, & octo inquisitiones, ubi erunt? Ergo non? Atqui erunt ad includendum, ut inquiratur qua hora. Atqui extat traditio: Hic pariter ab eo inquirunt octo inquisitionibus: Probatur τῷ Abaje, sententia R. Meir, qui dicit: Homo nullo modo errat; & juxta hanc rationem pariter dicit; Homo errare, potest aliquantum. Recte: At juxta mentem Abaje; hæc est sententia R. Jehuda, qui dicit; Homo potest errare in dimidia hora; at juxta mentem Raba, qui dicit:

באיזה יובל ואידך כיון דאמר באיזה שבוע
לא בעי באיזה יובל. רבי יוסי אומר. תניא
אמר להם רבי יוסי לחכמים לדבריכם מי
שבא ואמר אמש הרגו אומר לו באיזו שבוע
באיזו שנה באיזו חדש בכמה בחדש אמרו
לו לדבריך מי שבא ואמר עכשיו הרגו
אומ׳ לו באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום
אלא אע״ג דלא צריך רמינן עליה כדרבי
שמעון בן אלעזר הכא נמי אע״ג דלא צריך
רמינן עליה כדרבי שמעון בן אלעזר ורבי יוסי
אמש הרגו שכיח ברוב עדיות עכשו הרגו
לא שכיח ברוב עדיות. מכירים אתם אותו.
תנו רבנן מכירין אתם אותו נכרי הרג
ישראל הרג התריתם בו קבל עליו התראה
התיר עצמו למיתה המית בתוך כדי דיבור
העובד עבודת אלילים את מי עבד לפעור
עבד למרקוליס עבד ובמה עבד בזיבוח
בקיטור בניסוך בהשתחואה אמר עולא מניין
להתראה מן התורה שנאמר ואיש אשר
יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וראה
את ערותה אטו בראיה תליא מילתא
אלא עד שיראזהו טעמו של דבר אם אינו
ענין לכרת תנהו ענין למלקות דבי חזקיה
תנא וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה
שהתרו בו ועדיין הוא מזיד דבי רבי ישמעאל
תנא המוצאים אותו מקושש עצים שהתרו
בו ועדיין הוא מקושש דבי רבי תנא על
דבר אשר ענה על עיסקי דיבור וצריכא
ראי כתב רחמנ׳ אחותו הוה אמינא חייב
מלקות אין חייבי מיתות לא כתב רחמנא
כי זיד ואי כתב רחמנא וכי יזיד הוה אמינא
הני מילי סייף דקל אבל סקילה דחמורה
אימא לא צריכא ותרתי (בנסקלין למה לי

cit: Errare possunt multum homines quid erit dicendum? Nisi ut includatur, ut inquiratur quo Jubilæo; id est qua heptaeride; Nisi quod includatur, ut inquiratur quo Jubilæo: Alia expositio. Quando dicit qua heptaeride, non inquirendum est quo Jubilæo. R. Jose dicit: Traditio. Dixit R. Jose sapientibus: Juxta verba vestra: Siquis veniat, & dicat simpliciter illum interfecit, dicet illi qua heptaeride, quo anno, quo mense, quo die mensis? Responderunt illi. Juxta verba tua: Siquis veniat, & dicat; nunc illum occidit, quis illi dicet, quo die, qua hora, quo loco? At licet non sit necesse, in hoc objicimus juxta mentem R. Simeon ben Eliezer; hic quoque licet non sit necesse, objicimus juxta mentem R. Simeon ben Eliezer; At R. Jose; quod simpliciter illum interfecerit, deprehenditur in majore parte testificationum; quod nunc illum interfecerit, non deprehenditur in majore parte testificationum: Nostisne illum? Tradiderunt sapiente: Nostisne illum? Num alienigenum interfecerit, Diu Israelita interfecerit: Præmonuistisne illum? Suscepitne super se præmonitionem? Præmonuitne seipsum pro morte? Num inter dicendum mortus est? Num coluit Idololatriam; & quam coluit? Num Pehor, an Markolis coluit? Et quo cultu? Num sacrificio, adolitione, libatione, & adoratione? Dicit Ela, unde probatur præmonitio ex lege? Ex eo quod dictum est *Levit.* xx. 17. *Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, aut filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus.* Idcirco ex visu res pendet; at priusquam viderint rei rationem, si non potest explicari respectu excidii, explicetur respectu flagellationis. R. Ezechia docet: *Si vir de industria occiderit proximum suum per insidias. Exod.* xxi. 14. Quod eum præmonuerint, & adhuc ille agat de industria. Discipulus R. Ismael docet: *Cum invenissent hominem colligatem ligna: Num.* xv. 32. Cum eum præmonuisent, adhuc collegit ligna. Discipulus R. Ismael docet: *Quia humiliavit: Deut.* xxii. 24. Propter jurgium verborum; & necesse est; etenim si non scriptum esset in textu; *Sororem suam*; dicerem de reo flagellationis; utique; de reis mortis non scribit textus. *Si de industria*: Si non scriptum esset in textu *de industria*; Ego dicerem: Hæc puniuntur gladio; quod levius est; at de lapidatione, quod gravius est, non est necesse; & ambo quod lapidentur; unde probatur? Juxta mentem Risch Lakisch ad includendum comburendos; juxta men-

לר״ש לאחויי נשרפיי לרבנן מילתא דאתי׳
בקו טרה וכת׳ לה קרא וליכתוב רחמנ׳
בנסקלין וליתו הנך וליגמרו מיניה הכא נמי
מילתא דאתיא בקל וחומר טרה וכתב לה
קרא . התיר עצמו למיתה . מנא לן אמר
רבא ואיתימא חזקיה אמר קרא יומת המת
עד שיתיר עצמו למיתה אמר רב חנן עידי
נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מתוך
שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו והא
אתרו בה דלא אתרו בה ואי לא אתרו בה
היכי מיקטלא באשה חבירה ואליבא דרבי
יוסי בר יהודה דתניא רבי יוסי בר יהודה
אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא
נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיר
וכיון דאינהו לא מיקטלי איהי היכי מיקטלא
הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל
עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה עדות
הכי נמי קאמ׳ מתוך שאין נהרגין שיכולין
לומר לאוסרה על בעלה באנו אף היא
אינה נהרגת דהויא לה עדות שאי אתה
יכול להזימה אלא באשה חבירה דקיימא
לן מיקטלא אליבא דרבי יוסי בר יהודה
היכי משכחת לה כשזינתה וחזרה וזינתה והא
יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו
שזינתה מבועלת ראשון אינמי שזינתא
מקרוביה מאי שנא נערה מאורסה דנקט
אפי׳ נשואה נמי אין אלא אפילו האי דלא
יתבה תותיה יכולין לומר לאוסרה על בעלה
באנו אמר רב חסדא אחד אומר בסייף הרגו
ואחד אומר בארירן הרגו אין זה נכון אחה
אומר כליו שעורין ואחד אומר כליו לבנים
הרי זה וכון מיתיבי וכון שיהא נכון אחד
אומר בסייף הרגו ואחד אומר בארירן הרגו
אחד אומר כליו שחורין ואחד אומר כליו
לבנים אין זה נכון תרגמא רב חסאא

mentem sapientum, res, quæ adducitur argumento a minori ad majus, molesta est; Et scribit textus; Et scribendum erat in textu de lapidandis, ut illi includerentur, atque ut inde explicarentur; Hic quoque res, quæ deducitur argumento a minori ad majus, est molesta, & scribit textus: Si præmoneat seipsum pro morte: Unde probatur? Dicit Raba, & si vis, dicam Ezechia: Dicit textus: *Moriendo morietur*. Donec seipsum præmoneat pro morte. Dicit R. Chanan: Testes puellæ desposatæ, si mendacii convincantur, non interficiuntur, quia possunt dicere: ut prohiberetur marito venimus; & ecce illam præmonuerunt, quando illam non præmonuerunt; si vero non præmonuerint, quomodo interficietur pro muliere socia? Et juxta mentem R. Jose bar Jehuda: Etenim extat traditio: R. Jose bar Jehuda dicit. Non est necessaria præmonitio socio, quia non est instituta præmonitio nisi ad internoscendum inter eum qui de industria, & inter eum, qui agat per errorem; & quando isti non interficiuntur, illa quomodo interficietur? Cum sint illi testes; quos tu non possis mendacii convincere: Et testes, quos tu non possis mendacii convincere, non vocantur testes; Sic quoque dicit: Postquam non occiduntur, poterunt dicere: ut prohiberetur marito, venimus; illa quoque non occidetur; eo quod sint illi testes, quos tu non possis mendacii convincere nisi in muliere socia, de qua nobis constat, quod occidatur: Juxta mentem R. Jose bar Jehuda, quomodo deprehendetur? quando scortata fuerit atque iterum scortata fuerit: ecce poterunt dicere: Ut prohiberetur secundo concumbenti venimus, eo quod coitum passu sit ex primo concumbente; Et pariter quod scortata sit cum propinquis; quid variat, quod puella desponsata affligatur? vel pariter nupta? Itane: Vel si non sit sub ejus potestate, poterunt dicere; ut prohiberetur marito, venimus. Dicit R. Chasda: Si alter dicat; gladio illum occidit. Et alter dicat hasta illum occidit: Hoc non est conveniens. Si alter dicat: Instrumentis nigris; & alter dicat; instrumentis albis; Hoc erit conveniens: Opponitur hoc quod est conveniens illi quod est conveniens: Si alter dicat; gladio illum occidit; Et alter dicat; hasta illum occidit; & alter dicat: Instrumentis nigris; & alter dicat; instrumentis albis; hoc non est conveniens; Interpretatur R. Chasda: sudarium, quo strangulatur, quod sit gladius, & hasta. Veni, & audi. Si alter dicat sandalio nigro, & al-

בסודר שחנקו בו דהיינו סייף ואלירן תא
שמע אחד אומר סנדליו שחורין ואחד אומר
סנדליו לבנים אין זה נכון התם נמי כגון
שבעט בו בסנדלו והרגו ת״ש מעשה ובדק
בן זכאי בעוקצי תאינה אמר רמי בר חמא
כגון שעקץ תאינה בשבת דעלה קא מיקטיל
והא תניא אמרו לו תחת תאינה הרגו
אלא אמר רמי בר חמא כגון ששפרו בייחור
של תאינה ת״ש אמר להן תאינה זו עוקציה
דקין עוקציה גסין תאינים שחורות תאינים
לבנות אלא אמר רב יוסף מבן זכאי לותי׳
איניש שאני בן זכאי דבדיקות כחקירות משוי
להו מאן בן זכאי אילימא רבן יוחנן בן זכאי
מי הוה בסנהדרי והתניא כל שנותיו של
רבן יוהנן בן זכאי מאה ועשרים שנה
ארבעים שנה עסק בפרקמטיא ארבעים שנה
למד ארבעים שנה לימד ותניא ארבעים שנה
קודם חורבן הבית גלתה סנהדרי וישבה לה
בחנות ואמר ר׳ יצחק בר אבודימי לומר
שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות ס״ד אלא
שלא דנו דיני נפשות ותנן משחרב בית
המקרש התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא בן
זכאי דעלמא הכי נמי מסתברא דאי
ס״ד רבן יוחנן בן זכאי קרו ליה רבי בן
זכאי והתניא מעשה ובדק רבן יוחנן בן זכאי
בעוקצי תאינים אלא תלמיד היושב לפני
רבו הוה ואמר מילתא וסתבר להו טעמיה
וקבעוה בשמיה כי הוה למד בן זכאי הוה
קרו ליה כתלמיד היושב לפני רבו כי הוה
לימר הוה קרי ליה רבי יוחנן בן זכאי כי קרי
ליה בן זכאי על שם דמעיקרא וכי קרי ליה
רבן יוחנן בן זכאי על שם דהשתא. מעשה
ובדק כו׳. מה בין חקירות כו׳. מאי אפילו
שנים אומרים פשיטא כי אמר אחד איני
יורע עדותן קיימת כי אמרי בי תרי נמי
עדותן קיימת אמר רב ששת ארישא
קאי והכי קאמר בחקירות אפילו שנים
אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן
בטילה כמאן כרבי עקיבא דמקיש שלשה

& alter dicat Sandalio albo; Hoc non est conveniens: Ibi quoque quando in illum calcitravit sandalio, & eum occidit. Veni, & audi: Factum aliquando est ut ben Zachai inquireret de petiolis ficuum. Dicit Rame bar Chama; quando putaverit ficus in Sabbatho, ejus causa erat occidendus: Atqui est traditio: Dixerunt illi; Sub ficu illum occidit; At dicit Rame bar Channa, quasi infixerit in ramo ficus: Veni & audi: Dixit illis. Ficus ista acuminata erat petiolis duris, an teneris? Ficus erant nigræ, an albæ? At dicit R. Joseph; Causa ben Zachai, liberandus erit vir *a morte*, eo quod ben Zachai sit diversæ sententiæ, putans quod inquisitiones sint eædem ac investigationes? Iste ben Zachai num erat Raban Jochanan ben Zachai? Num erat in Synhedrio? Atqui extat traditio: Anni Raban Jochanan ben Zachai fuerunt centum & viginti: Quadraginta annis operam dedit mercaturæ; quadraginta annis didicit, quadraginta annis docuit; Atqui extat traditio: Quadraginta annis ante excidium domus Sinhedrium exulavit, & consedit in tabernis. At dicit R. Isaach bar bar Abdimi dicendo. Quod non judicarint judicia mulctarum; judicia mulctarum tu putas; at non judicarunt judicia capitalia. Atqui legimus: Post excidium domus sanctuarii, statuit Raban Jochanan ben Zachai. At ben Zachai vulgo vocabatur; Hic quoque juxta vulgarem opinionem; si putas, quod Raban Jochanan ben Zachai vocaretur Rabi ben Zachai. Atqui extat traditio: Factum est, ut inquireret Raban. Jochanan ben Zachai de petiolis ficuum; At discipulus sedebat coram magistro suo, & dicebat opinionem, & efferebat sententiam suam, & confirmabat suo nomine; Quando discebat, ben Zachai vocabatur, quasi discipulus sedens coram magistro suo; quando docuit, vocatus est R. Jochanan ben Zachai; quando vocatus est ben Zachai, ab initio vocatus est, quando vocatus fuit Raban Jochanan ben Zachai, id fuit propter factum, de quo nunc agitur. Factum est, quod inquireret &c. Quænam est differentia inter inquisitiones? &c. Quid? Vel si duo dicant perspicue: quando unus dicat; ignoro; eorum testimonium ratum est: Quando dicant in duobus, pariter eorum testimonium ratum est. Dicit R. Sesath: Principium consistit: Et hoc dicit. In inquisitionibus vel si duo dicant: Scimus; & unus dicat: ignoro: Eorum testimonium aboletur: Cujusnam est hæc sententia? R. Akiba,

qui

לשנים אמ' רבא והא עדותן קיימת קתני
אלא אמר רבא הכי קאמר אפילו בחקירות
שנים אומרי' ידענו ואחד אומר איני יודע
עדותן קיימת כמאן דלא כר' עקיבא רב
כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רבה פגע
בהו רמי בר חמא אמר להו מאי אמריתו
בה בסנהדרין דבי רבה אמרי ליה ומאי
אמרינן בה בסנהדרין גרידתא ומאי קשי' לך
א"ל מהא דקתני מה בין חקירו' לבדיקו'
חקירות אחד אומר איני יודע עדותן בטילה
בדיקו' אמר אחד איני יודע ואפילו שנים
אומרים אין אנו יודעי עדותן קיימת סכדי
אידי ואידי דאורייתא' היא מאי שנא חקירות
ומאי שנא בדיקות א"ל הכי השתא בחקירות
אמר אחד איני יודע עדותן בטילה דהויא
לה עדות שאי אתה יכול להזימה בדיקות
אמר אחד מהן איני יודע עדותן קיימת עדות
שאתה יכול להזימה הוא אמ' להו אי הכי
אמריתו בה טובא אמריתו בה אמרי ליה
מטיבותיה דמר אמ' בה טובא מנזיהותיה
דמר לא אמר בה ולא חדא. אחד אומר
כו'. עד כמה אמר ר' אחא בר חנינא אמר
ר' אסי אמר ר' יוחנן אף רובו של חודש
אמר רבא אף אנן נמי תנינא אחד אומר
בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטילה
ואמאי נימא שזה יודע בשני עיבורין וזה
איני יודע בשני עיבורין אלא לאו משום
דברובא ידע לעולם אימא לך ברובה נמי לא
ידע ובשפורא ידע בחד שיפורא אמר דטעי
בתרי שיפורי לא אמר דטעי וא"ר אחא בר
חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן עד
כמה מברכין על החדש עד שתתמלא
פגימתה וכמה אמר רבי יעקב בר אידי
אמר רב יהודה עד שבעה נהרדעי אמרי
עד ששה עשר ותרוייהו כרבי יוחנן סבירא
להו הא למיהוי כי יתירא הא למיהוי כי
נפיא אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא
מי מברכינן דיין האמ' דלבריך הטוב והמטיב
וליבריך הטוב והמטיב אמ' ליה אטו כי חסר
וליברכינהו לתרוייהו כיון דהיינו אורחיה
לא מברכינן ואמר רב אחא בר חנינ' אמר

qui æquiparat tres duobus: Dicit Raba: Atqui eorum testimonium ratum est: docet: At dicit Raba: Hoc dicit. Vel in inquisitionibus si duo dicant: Scimus; & unus dicat: ignoro; eorum testimonium ratum est: Cujusnam hæc est Sententia? Non est R. Akiba: R. Channa, & R. Syphra, docuerunt de synhædrio Scholæ Raba occurrit illis: Rame bar Chama, dicens: Quid dixistis de Synhedrio scholæ Raba? Dixerunt illi. Quid? Dicimus de Synhedrio duntaxat: Et quænam est tibi oppositio? Respondit ex eo quod docetur; Quænam est differentia inter inquisitiones, & investigationes? In inquisitionibus si unus dicat: ignoro; eorum testimonium aboletur. In investigationibus si unus dicat ignoro; vel si duo dicant; ignoramus; eorum testimonium ratum est; postquam tam istud quam illud est ex lege: Cur variat in inquisitionibus, & cur variat in investigationibus? Respondit: Ita jam se habet in inquisitionibus; si unus dicat: ignoro; ejus testimonium aboletur; quod illi sit testimonium, quod tu non possis mendacii convincere; in investigationibus si unus dicat ex illis: ignoro; eorum testimonium ratum est; eo quod sit testimonium, quod tu possis mendacii convincere: Dixit illis: Si ita dicis, multa dicere potest; Dixerunt: Propter bonitatem Mor multa dicere licuit; propter increpationem Mor ne unum quidem dicere licuit. Si unus dicat &c. Quantum? Dicit R. Acha bar Chanina, dicit R. Asse, dicit R. Jochanan; vel majorem partem mensis: Dicit Raba: Nos quoque legimus; Si unus dicat tertia die; & alter dicat quinta die: eorum testimonium aboletur: Et qua de causa? Dicendumne est, quod iste sciat quod in duobus fiat intercalatio, & iste ignoret quod in duobus intercalatio? At non eo quod maxima pars sciat: Semper dicam tibi, quod etiam maxima pars ignoret: Et in clangore si sciat, in uno clangore dicit, quod errare possit; in duobus clangoribus, non dicit, quod errare possit: Atqui dicit Rabi Acha bar Chanina, dicit Rabi Asse; dicit Rabi Jochanan: Quando benedicunt super mense? Donec impleatur ejus incisio, i. e. *cornua lunæ deficientis*. Dicit Rabi Jacob bar Idi, dicit R. Jehuda: Usque ad septem. Nahardæi dicunt; usque ad sexdecim; & ambo consentiunt cum R. Jochanan: Quando redundet, at non quando deficiat. Dixit Rabi Acha Mediphati τῷ Rabina: Et benedicendum est: Bonus & beneficus: Respondit; idcir-

רב אסי אר׳ יוחנן כל המברך על החדש
בזמנו כאילו מקבל פני שבינה כתיב הכא
החדש הזה וכתיב התם זה אלי
תנא דבי רבי ישמעאל אילמלא לא זכו
ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים
כל חדש וחדש דיין אמר אביי הילכך
נימרינהו מעומד מרימר ומר זוטרא מכתפי
אהדרי ומברכי אמר ליה רב אחא לרב אשי
במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים אמר
ליה האי נשי דידן נמי מברכי אלא כדרב
יהודה דאמר רב יהודה ברוך אשר במאמרו
ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן
נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים
ושמחים לעשות רצון קונם פועלי אמת
שפעולתן אמת וללבנה אמר שתתחדש
עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין
להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על שם
כבוד מלכותו ברוך אתה ה׳ מחדש חדשים
כי בתחבולות תעשה לך מלחמה אמר רבי
אחא בר חנינא אר׳ אסי אמר רבי יוחנן במי
אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש
בידו חבילות של משנה קרי רב יוסף אנפשיה
ורב תבואות בכח שור . אחד אומר בשתי
שעות כו׳. אמר רב שימי בר אשי לא שנו
אלא שעות אבל אחד אומר קודם הנץ
החמה ואחר אומר לאחר הנץ החמה עדותן
במילה פשיטא אלא אחד אומר קודם הנץ
ואחר אומר בתוך הנץ הא נמי פשיטא מהו
דתימא הא בגילוי קאי וזהרורי בעלמא
הוא דחזא קמ"ל . ואחר כך מכניסין כו׳ .
אותו היום ותו לא והתניא אם יש ממש
בדבריו לא היה יורד משם לעולם ואם אין
ממש בדבריו אין יורד כל היום כולו כדי שלא
תהא עלייתו ירידה לו אמר אביי תרגומה
אאם אין ממש בדבריו . מצאו לו זכות כו׳.
יין מאי טעמא לא אמר רבי אחא בר חנינא
אמר קרא ולרוזנים אי שכר העוסקין ברזו

circo quando erit deficiens, quomodo benedicemus? Judex veritatis; atqui benedicendum erat; bonus & beneficus; & nobis benedicendum erit utraque benedictione; quando sint hospites, non benedicemus; & dicit R. Acha bar Chanina, dicit R. Asse, dicit R. Jochanan: Qui benedicit super mense in tempore suo, reputatur perinde ac recipiat faciem Divinitatis. Scriptum est hic *Exod.* XII. *Mensis iste*. Et scriptum est ibid. *Iste mihi*. Docet discipulus Rabi Ismael; Si non digni facti essent Israelitæ, nisi ut reciperent faciem eorum patris, qui in cœlis est, singulis mensibus; satis esset. Dicit Abaje: Idcirco stando dicitur benedictio: Marimar & Mor Zuthra simul congregabantur, & benedicebant: Dixit Rabi Acha לִיה Rabi Asse: In occidente benedicunt; Benedictus, qui renovat menses: Respondit: Nostræ quoque mulieres ita benedicunt; At juxta mentem R. Jehuda; Etenim dicit R. Jehuda; Benedictus, qui suo verbo creavit cœlos, & spiritu oris sui eorum exercitum, statutum & tempus dedit illis, ne immutarent eorum præceptum. Gaudent & lætantur ad faciendum beneplacitum creatoris sui, operatores veritatis, quod eorum opera sint veritas: Et in luna dicet: Quod renovetur corona decoris illis, qui sunt in utero, qui instar illius renovandi sunt, & ad glorificandum eorum creatorem propter nomen gloriosum regni sui: Benedictus tu innovans menses: *Quia cum dispositione initur bellum. Prov.* XXIV. 6. Dicit Rabi Acha bar Chanina, dicit R. Asse, dicit R. Jochanan: Cum quo tu egredieris ad bellum legis? Cum eo, in cujus manu sint fasciculi Misnæ: Legit pro ipso R. Joseph: *Ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis: Prov.* XIV. 4. Si unus dicat secunda hora &c. Dicit R. Simi bar Asse: Non legimus nisi horas; At si unus dicat; ante coruscationem solis; & alter dicat post coruscationem solis; eorum testimonium certo aboletur. At si unus dicat: ante coruscationem; & alter dicat inter coruscationem; Ecce quoque perspicuum est: Quid dices? Ecce perspicuum est, quod fuerit in loco aperto, & viderit simplicem splendorem: dicit nobis. Et deinde introducunt &c. Eo die, & præterea non? Atqui extat traditio: Si sit soliditas in ejus verbis; nunquam inde descendet; si non fuerit soliditas in ejus verbis, non descendet toto eo die, ne ejus adscensus sit ejus descensus: Dicit Abaje: Exponitur, si quan-

של עולם אל ישתכרו . מצאו לו זכות כו'. לא ראו מאי אמר ר' אחא פוטרין אותו וכן אמר רבי יוחנן פוטרין אותו אמר ליה רב פפא לאביי וליפטריה מעיקרא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן כדי שלא יצאו מבית דין מעורבבין איכא דאמרי אמר ליה רב פפא לאביי ולמה לי יוסיפו ליפטריה מבי דינא קמ' אמר ליה רבי יוסי קאי כוותך דתניא רבי יוסי אומר כשם שאין מוסיפין על בית דין של שבעים ואחר כך אין מוסיפין על בית דין של עשרים ושלשה תנו רבנן אומר בדיני ממונות נזדקן הדין ואין אומר בדיני נפשות נזדקן הדין מאי נזדקן הדין אילימא קש דינא איפכא מיבעי ליה אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא איפוך רב אשי אמר לעולם לא תיפוך ומאי נזדקן הדין חכם דינא מיתיבי גדול שבדיינין אומר נזדקן הדין אי אמרת בשלמא חכם דינא היינו דאמר גדול אלא אי אמרת קש דינא לא סגיא דלא אמר גדול כסופי הוא דקא מיכסיף נפשיה אין אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים איכא דאמרי אי אמרת בשלמא קש דינא היינו דאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים אלא אי אמרת חכם דינא גדול אשבוחי משבח נפשיה והכתיב יהללך זר ולא פיך שאני מילתא רבי דינא דאגדול רמיא כדתנן נגמרו את הדבר היו מכניסין אותו גדול שבדיינין אומ' איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב.

רפק ו'

מתני'. נגמר הדין מוציאין אותו לסוקלו בית הסקילה היה חוץ לבית דין שנאמר הוצא את המקלל אחד עומד על פתח בית דין והסודרין בידו וסוס רחוק ממנו כדי

quando non sit soliditas in ejus verbis: Si deprehenderint innocentem &c. Vinum qua de causa non? Dicit R. Acha bar Chanina, dicit textus *Prov.* XXXI. *Noli regibus dare siceram:* Qui occupati sunt in arcanis mundi, non debent inebriari. Si deprehenderint innocentem &c. Non considerarunt, quod dicit Rabi Acha: Eum liberarant; & similiter dicit Rabi Jochanan; Eum liberant: Edixit R. Papa τῷ Abaje: Atqui fuit liberandus a principio: Atque ita dicit Rabi Jochanan; ne egrediantur de Synhedrio conturbati: Alii dicunt; Dixit R. Papa τῷ Abaje: Unde probatur, quod addantur, ut liberentur a Synhedrio? Respondit: R. Jose tecum consentit: Etenim extat traditio: R. Jose dicit: Sicut non addunt Synhedrio unius & septuaginta, ita pariter non addunt Synhedrio trium & viginti: Tradiderunt sapientes: Dictum est in judiciis pecuniariis: consenuit judicium; at non dicit; in judiciis capitalibus consenuit judicium: Quid significat; consenuit judicium? Dicendumne est; consenuit judicium? Contra dicendum est: Dixit R. Huna bar Menotach nomine R. Acha bar Rab Aicha: Contra R. Asse dicit: Nunquam contradices: Quid significat consenuit judicium? Sapiens fuit judicium: Objicitur: Maximus inter judices dicit: Consenuit judicium: Si dicas; concedatur; sapiens fuit judicium; hoc est quod dicit, maximus; Si dicas, consenuit judicium; non erit satis; si non dicat; maximus; ignominia erit, ipsemet pudore suffundetur; non potest æquiparari, qui se pudefacit, illi qui pudore suffunditur ab aliis: Alii dicunt: Si dicas; concedatur: Consenuit judicium; Hic est, qui seipsum pudefacit, ut pudore suffundatur ab aliis: At si dicas; Sapiens fuit judicium, maximus, qui laudat, laudabit seipsum: Atqui scriptum est *Prov.* XXVII. 2. *Laudet te alienus, & non os tuum*. Diversa est res in Synhedrio, quod maximus sit similis: Sicuti legimus: Re confecta, illum introducunt; maximus inter judices dicit: Vir N. N. tu absolveris, vir N. N. tu condemnaris.

CAPUT VI.

Misna: Confecto judicio eum educunt, ut lapidetur: Locus lapidationis erat extra Synhedrium: Dictum est enim *Levit.* XXIV. 14. *Educ blasphemum:* Unus stabat ad portam Synhedrii, habens manu sudarium, & eques procul ab eo, ut eum intueri possint; Si ali-

שיהא רואהו אומר אחד יש ללמד עליו זכות
הלה מניף בסודרי' והסוס רץ ומעמידן ואפילו
הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות
מחזירין אותו אפי' ארבעה וחמשה פעמים
ובלבד שיש ממש בדבריו·
נמ'. ובית הסקילה חוץ לבית דין הוה ותו
לא והא תניא בית הסקילה היה חוץ
לשלש מחנות אין כדקאמרת והא דקתני
הכי נפקא מינה דאי נפיק בית דינ' ויתיב
חוץ לשלש מחנות עבדינן בית הסקילה
הוץ לבית דין כי היכי דלא מיתחזי בית דין
רוצחין אי נמי כי היכי דתיהוי ליה הצלה
מנהני מילי דת״ר הוצא את המקלל אל
מחוץ למחנה חוץ לשלשה מחנות אתה
אומר חוץ לשלשה מחנות או אינו אלא
חוץ למחנה אחת נאמר כאן מחוץ למחנה
ונאמר בפרים הנשרפין חוץ למחנה מה
להלן חוץ לשלש מחנות אף כאן חוץ לשלש
מחנות והתם מנלן דתנו רבנן והוציא את
כל הפר אל מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות
אתה אואר חוץ לשלש מחנות או אינו אלא
חוץ למחנ' אחת כשהוא אומר אל מחוץ
למחנה בפר העדה שאין תלמוד לומ' שהרו
ככר נאמר ושרף אותו כאשר שרף את הפר
הראשון ליתן לו מחנה שנייה וכשהו' אומר
של מחוץ למחנה בדשן שאין ת״ל שהרי
ככר נאמר על שפך הדשן ישרף ליתן לו
מהנה שלישית ולילף משחוטי חוץ מה
להלן חוץ למחנה אחת אף כאן חוץ למחנה
אחת מסתבר' מפרים הנשרפין הוה ליה
למילף שכן הוצ' אל מחוץ למחנה מכשיר
ומכפ' אדרבה משחוטי חוץ הל למילף שכן
אדם חוט' בנשמ' פיגול מכשיר ממכשיר עדיף
ליה רב פפא אמר משה היכא הוה יתיב
במחנה לייה ואמר לי' רחמנא הוצא את
המקלל אל מחוץ למחנה חוץ למהנה

aliquis dicat; est mihi argumentum quo doceam ejus innocentiam, ventilabat sudarium, & eques currebat, & eum statuebant; vel si ipsemet dicat; est mihi argumentum, quo doceam pro me ipso meam innocentiam, eum reducunt, vel quater & quinquies, dummodo sit soliditas in ejus verbis.

Gemara: Et locus lapidationis erat extra Synhedrium; Et non ulterius? Atqui extat traditio: Locus lapidationis situs erat extra tria castra; Itane sicut dixisti? Atqui ita docet: Hinc probatur, quod prodiret Synhedrium, & consideret extra tria castra; sic explicamus: Locus lapidationis situs erat extra Synhedrium, quod ita esset, ne videretur Synhedrium homicida; aut dicemus; quod illi, ex his posset esse salvatio: batur. Tradiderunt sapientes: *Educ blasphemum extra castra: Levit.* XXIV. 14. extra tria castra. Tu dicis extra tria castra, aut non erit dicendum nisi extra una castra. Memoratur hic *extra castra*; & memoratur in bobus comburendis; *extra castra*. Sicut ibi intelligitur extra tria castra; Ita pariter hoc loco extra tria castra. Et ibi unde probatur? Tradiderunt sapientes: *Et educet integrum juvencum extra castra*. Ibid. IV. 12. Extra tria castra; tu dicis extra tria castra; aut non est dicendum nisi extra una castra. Quando vero dicit: *Extra castra* in juvenco congregationis; quod non erat dicendum, quia jam dictum erat: *Et comburet illum, sicut combussit juvencum primum:* Ibid. Ut illi assignarentur secunda castra. Quando vero dicit: *Extra castra in cinere*. Ibid. Quod non erat dicendum, quia jam dictum erat: *ad effusionem cineris comburetur*. Ut illi assignarentur tertia castra: Et poterit doceri ex his, qui mactabantur, *extra*; sicut ibi extra una castra, ita pariter hoc loco extra una castra: Probabilius ex juvencis comburendis docendum erit, eo quod cum educerentur extra castra, rectificabant & expiabant; contra ex his, qui mactabantur *extra* docendum erit; eo quod homo dum peccat, in ejus anima est abhominatio; rectificans præ rectificanti excellit: R. Papa dicit: Mose ubi sedebat? In castris Levitarum; & illi dixit Deus: *Educ blasphemum extra castra:* Extra castra Levitanum: *Et eduxerunt blasphemum extra castra*; Extra castra Israelitarum: Hoc requirebatur pro facto, & factum simul scriptum est: *Et filii Israel fecerunt; sicut præceperat Deus Mosi*. Ibid. At hinc: *Et lapidabunt eum lapide*. Quomodo explicatur? Hoc requiri-

לוייה ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה
חוץ למחנה ישראל האי מיבעי ליה לעשייה
עשייה בהדיא כתיבא ובני שראל עשו
כאשר צוה ה׳ את משה אלא מעתה וירגמו
אותו אבן מאי עבדי ליה ההוא מיבעי ליה
לכדתניא וירגמו אותו באבן אותו ולא
בכסותו אבן שאם מת באבן אחת יצא
ואיצטריך למיכתב אבן ואיצטריך למיכתב
אבנים דאי כתב רחמנא אבן הוה אמינ׳
היכא דלא מת בחדא לא ניתי אחריתי
ומיקטליה כתב רחמנא אבנים ואי כתב
רחמנא אבנים הוה אמינא מעיקרא נייתי
תרתי כתב רחמנא אבן והא האי תנא
נאמר קאמר אילו לא נאמר קאמר והק׳
אילו לא נאמר קרא הייתי אומ׳ גזירה שוה
עכשיו שנאמר קרא גזירה שוה לא צריך
רב אשי אמר משה היכא הוה יתיב במחנה
לוייה ואמר ליה רחמנא הוצא את המקלל
חוץ למחנה לויה אל מחוץ למחנה חוץ
למחנה ישראל ויוציאו את המקלל לעשייה
עשייה בהדיא כתיב בהו ובני ישראל עשו
כאשר צוה ה׳ את משה ההוא מיבעי ליה
חד לסמיכה וחד לדחייה אמרו ליה רבנן
לרב אשי לדידך כל הני הוציא דכתיבי
בפרים הנשרפים מאי דרשת בהו קשיא.
אחד עומד כו׳. אמר רב הונא פשיטא לי
אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה בה
ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו
כולן משל ציבור מאי טעמא דמדיה לא
אמרינן ליה זיל וליתי וליקטול נפשיה בעי
רב הונא סודר שמניפין בו וסוס שרץ
ומעמידו משל מי הוא כיון דהצלה דידיה
מדידיה הוא או דילמא כיון דבי דינא
מחייבין למעבד בה הצלה מדידהו ותו הא
דאמר רבי חייא בר רב אמר רב חסדא
היוצא ליהרג משקין אותו קורט של
לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו
שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש
ותניא נשים יקרות שבירושלם היו מתנדבות
ומביאות אותן לא התנדבו נשים יקרות
משל מי הא ודאי מסתברא משל ציבור כיון

ritur juxta traditionem: *Et lapidabunt ipsum lapide*. Ipsum, at non ejus vestimenta. *Lapide*; Si enim moriatur uno lapide satisfacit officio: Et scribendum erat lapide, & scribendum erat lapidibus: Si enim scriptum esset in textu lapide, ego dixissem, si uno non moreretur, alios non fuisse afferendos, ut occideretur. Scriptum est in textu *lapidibus*; Si enim non scriptum esset in textu, lapidibus, ego dixissem, in principio duos fuisse afferendos; Scriptum est in textu *lapide*: dector; dictum est; dicit; si non dictum esset, dicit: Si non dictum esset in textn, ego probarem argumento a pari; posteaquam dictum est in textu, argumentum a pari non est necessarium. R. Asse dicit: Mose ubi sedebat? In castris Levitarum; & illi dixit Deus; *Educ blasphemum extra castra*; Extra castra Levitarum; *Estra castra*; Extra castra Israelitarum; *Et eduxerunt blasphemum*; Propter factum, & factum in ipso textu simul scriptum est: *Et filii Israel fecerunt, sicut praeceperat Deus Mosi*. Hoc requirebatur, unum ad incumbendum, & alterum ad impellendum: Dixerunt sapientes τῷ R. Asse: Juxta tuam sententiam: Hæc omnia, ubi dicitur, *Educes* quæ scribuntur in juvencis comburendis, quomodo explicas? Objectio. Tam columna &c. Dicit Rabi Huna; Constat mihi; Tam lapis, quo lapidabatur, & lignum, quo suspendebatur, & gladius quo occidebatur, quam sudarium, quo strangulabatur, omnia suppeditabatur ex facultatibus coetus: Qua de causa sua non erat? Eo quod illi non dicemus, quod eat & afferat, quibus ipsemet occidatur. Quæsivit R. Huna, sudarium quod ventilatur, & equus, quo currebat, & consistebat, cujusnam erant? Postquam salvatio sua erat, de suis bonis erat; aut fortasse postquam Synhedrium obligabat ad faciendum, ejus salvatio de ejus facultatibus erat: Et præterea hoc est, quod dicit R. Chijah bar R. Asse: Dicit R. Chasda; Qui educebatur ut occideretur, potabatur grano thuris in poculo vini, ut ejus mens perturbaretur: Dictum est enim *Prov.* XXXI. 8. *Date siceram moerentibus & vinum qui amaro sunt animo*. Mulieres nobiliores, quæ erant Hierosolymis, sponte offerebant, & offerebant illa. Si non sponte offerant mulieres nobiliores, cujusnam erunt? Certum est quod sit ex facultatibus coetus: Postquam scriptum est: *Date*: Ex ejus facultatibus erunt. Quæsivit Rabi Acha, bar Huna ex R. Sessath: Si unus ex discipulis dicat: Et mihi argumentum,

דכתיב חנו מדירהו בעא מיניה רב אחא בר
הונא מרב ששת אמר אחד מן התלמידי' יש
לי ללמד עליו זכות ונשתתק מהו מנפח רב
ששת בידיה נשתתק אפילו אחד בסוף
העולם נמי התם לא קאמר הכא קאמר
מאי תא שמע דאמר רבי יוסי בר הנינא
אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין איתו
כאילו חי ועומד במקומו זיכה אין לא
זיכה לך זיכה פשיט' לי אמר תיבעי לך.
אפילו הוא כ'. ואפי' פעם ראשונה ושנייה
והתניא פעם ראשונה ושנייה בין שיש
ממש בדבריו בין שאין ממש בדבריו מחזירין
אותו מכאן ואילך אם יש ממש בדבריו
מחזירין אותו אין ממש בדבריו אין מחזירין
אותו אמר רב פפא תרגומה מפעם שנייה
ואילך מנא ידעי אמר אביי דמסרינן ליה
זוגא דרבנן אי איכא ממש בדבריו אין אי
לא לא ולימסר ליה מעיקרא אגב דבעית
מצי אמר כל מאי דאית ליה.

מתני'. מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו
יצא ליסקל וכרוז יוצא לפניו איש פלוני בן
פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית
ופלוני ופלוני עדיו כל מי שיודע לו זכות
יבא וילמוד עליו.

גמ'. אמר אביי וצריך למימר ביום פלוני
ובשעה פלוני ובמקום פלוני דילמא איכא
דידעי ואתו ומזים להו. וכרוז יוצא לפניו.
לפניו אין מעיקרא לא א"ר יבל כל הזובח
את יצרו ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב
כאלו כיבדו להקב"ה בשני עולמי' העולם
הזה והעולם הבא דכתיב זובח תודה
יכבדנני ואמר רבי יהושע בן לוי בזמן שבית
המקדש קיים אדם מקריב עולה שכר עולה
בידו מנחה שכר מנחה בידו אבל מי שדעתו
שפלה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל
הקרבנות כולן שנאמר זבחי אלקים רוח
נשברה ולא עוד אלא מאין תפלתו נמאסת
שנאמר לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה.

מתני'. היה רחוק מבית הסקילה כעשר
אמות אומרי' לו התוד' שכן דרך כל המומתין
מתודין שכל המתוד' יש לו חלק לעולם

tum, quo demonſtrarem ejus innocentiam; Et ei ſilencium imponatur, quid erit? Inſufflavit R. Seſſath in manum ſuam tacens: Vel ſi fuerit unus in extrenitate mundi; Ibi non dicit, hic dicit: Quid erit? Veni & audi quod dicit R. Joſe bar Chanina; Si unus ex diſcipulis abſolverit, & moriatur, conſideratur ipſe quaſi viveret, & conſiſteret in loco ſuo; Si abſolverit, utique, at non, ſi non abſolverit: Conſtat mihi; dicit: Abs te quæritur. Vel ipſemet &c. Vel prima & ſecunda vice: Atqui extat traditio. Prima & ſecunda vice, ſive fuerit ſoliditas ſive non fuerit ſoliditas in ejus verbas, reducitur; hinc & alterius ſi fuerit ſoliditas in ejus verbis, reducitur, ſi non fruit ſoliditas in ejus verbis, non reducitur: Dicit Rabi Papa interpres: a ſecundo viro & ulterius quis cognoſcet? Dicit Abaje: Tradimus eum pari ſapientum; ſi fuerit ſoliditas in ejus verbis, utique; ſi minus, non: Ut tradatur a principio ſi vellet poterat dicere, quæ ſibi opus eſſent.

Miſna: Si deprehenderint innocentem, dimittunt, ſi minus egreditur, ut lapidetur; & præco præcedebat illum; Vir N. N. filius N. N. egreditur ut lapidetur, quod peccatum N. N. peccaverit, & N. N. & N. N. ſunt ejus teſtes; Qui norit ejus innocentiam, veniat, & doceat.

Gemara: Dicit Abaje; & dicendum eſt die N. N. & in loco N. N. Fortaſſe aliqui, qui norint, venient, & illos mendacii convincent. Et præco illum præcedebat: Ante illum, utique, at non a principio. Dicit R. Ibal: Qui ſacrificat concupiſcentiam ſuam, & confitetur, imputatur illi perinde ac honoret Divinitatem in duobus ſeculis, in hoc ſeculo, & in ſeculo futuro; Scriptum eſt enim *Pſal.* L. 23. *Sacrificium confeſſionis honorificabit me*. Et dicit R. Jehoſua ben Levi: Quo tempore ſtabat domus ſanctuarii, homo offerens holocauſtum, habebat pretium holocauſti in manu ſua; offerens munus, habebat pretium muneris in manu tua; At cujus animus humiliatus eſt, imputatur illi a textu perinde ac offerat omnia ſacrificia: Dictum eſt enim *Pſal.* LI. 19. *Sacrificium meum Deo ſpiritus contribulatus*; Et præterea ejus oratio non reſpuitur: Dictum eſt enim ibid.: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies*.

Miſna: Quando abeſt a loco lapidationis decem cubitos, illi dicunt: Confitere: Etenim omnes, qui occidendi ſunt, ſolent confiteri; Etenim omnes, qui confitentur, partem habent in futuro

ſecu-

הבא שכן מצינו בעכן שאמר לו יהושע בני
שים נא כבוד לאלקי ישראל ותן לו תודה
ויען עכן את יהושע ויאמר אמנם אנכי
חטאתי וכזאת וכזאת וגומר וטנוך שכיפר לו
וידויו שנאמר ויאמר יהושע למה עכרתנו
יעכרך ה' היום הזה היו' הזה את' עכור ואי
אתה עכור לעולם הבא ואם אינו יודע
להתודות אומרי' לו אמור תהא מיתתי כפרה
על כל עונותיי רבי יהודה אומר אם היה יודע
שהוא מזומם אומר תהא מיתתי כפרה על
כל עונותי חוץ מעון זה אמרו לו אכ' יהו כל
אדם אומר כן כדי לנקות עצמו.

נמ'. ת"ר נא אין נא אלא לשון בקשה
בשעה שאשר הקב"ה ליהושע חטא ישראל
אמר לפניו רבונו ש"ע מי חטא אל' וכי
דילטור אני לך הפל גורלות הלך והפיל
גורלות ונפל הגורל על עכן אמר לו יהושע
בגורל אתה בא עלי אתה ואלעזר הכהן
שני גדולי הדור אתם אם אני מפיל עליכם
גורל על אחד מכם הוא נופל אמר לו
בבקשה ממך אל תוציא לעז על הגורלות
שעתיד' א"י שתתחלק בגורל שנאמר אך
בגורל תחלק את הארץ תן תודה אמר
רבינא שחורי שחדיה במילי כלום נבקש
ממך אלא הודאה תן לו תודה והיפטר מיד
ויען עכן את יהושע ויאמר אמנם אנכי
חטאתי לה' אלקי ישראל כזאת וכזאת עשיתי
א"ר אסי אמר רבי חנינא מלמד שמעל
עכן בשלשה חרמים שנים בימי משה ואחד
בימי יהושע שנ' כזאת וכזאת עשיתי רבי
יוחנן אמר משום ר"א בר שמעון חמשה
ארבעה בימי משה ואחד בימי יהושע
שנאמר אנכי חטאתי וכזאת וכזאת עשיתי
ועד השתא מ"ט לא איענוש א"ר יוחנן
משום רבי אלעזר בר שמעון לפי שלא
ענש על הנסתרו' עד שעברו ישראל את
הירדן כתנאי הנסתרו' לה' אלקינו והנגלות
לנו ולבנינו עד עולם למה נקוד על לנו

ſeculo; Id quod deprehendimus de Achan, cui dixit Joſue: *Fili mi tribue quæſo gloriam Domino Deo Iſrael, & ede ipſi confeſſionem: Et reſpondit Achan; ſane ego peccavi in Dominum Deum Iſrael & ſicut iſtud, & ſicut iſtud &c. Joſ.* VII. 19. Et unde probatur, quod eum expiet ejus confeſſio? Ex eo quod dictum eſt ibid.: *Et dixit Joſue quid turbaſti nos? Turbabit te Dominus die iſto:* Die iſto tu turbabis, at non turbabis in ſeculo futuro: Si neſciat confiteri; Dicunt illi. Dic, ſit mea mors expiatio pro omnibus meis iniquitatibus. R. Jehuda dicit: Si ſciat ſe a falſis teſtibus oppreſſum, dicet: Sit mea mors expiatio pro omnibus iniquitatibus meis, excepta hac. Reſponderunt illi; ſi ita permittatur; omnes ita dicent, ut ſe purgent.

Gemara: Tradiderunt ſapientes: נא non ſignificat נא niſi modum precandi: Quando dixit Deus S. B. Joſue; Peccavit Iſrael; Dixit coram eo: Domine mundi: Quis peccavit? Reſpondit: Num ego delator ſum: Abi projice ſortes; Abiens projecit ſortes, & cecidit ſors ſuper Achau: Dixit illi: Joſua cum ſorte tu venis ſuper me, tu & Elieſer Sacerdos ambo eſtis maximi generationis, ego ſi projiciam ſuper vos ſortem, in unum ex vobis cadet: Dixit illi: Ne projicias quæſo cum irriſione ſortes: Etenim futurum eſt, ut terra Iſrael dividatur per *ſortem*: Dictum eſt enim *Num.* XXVI. 54. *Ita duntaxat ut per ſortem dividatur terra: Ede confeſſionem*. Dicit Rabina; Munus abs te non peto, ſed confeſſionem: Ede illi confeſſionem, & ſtatim dimittetur: *Et reſpondit Achan Joſue, & dixit ei. Vere ego peccavi Domino Deo Iſrael, & ſicut hoc, & ſicut hoc feci*. Dicit R. Joſe; dicit R. Chanina; docetur, quod prævaricatus fuerit Achan tria anathemata, duo in diebus Moſe, & unum in diebus Joſue: Dictum eſt enim: *Sieut hoc, & ſicut hoc feci*. Rabi Jochanan dicit nomine R. Acha bar Simeon; quinque, quatuor in diebus Moſe, & unum in diebus Joſue: Dictum eſt enim: *Ego peccavi & ſicut hoc & ſicut hoc feci:* Et hactenus qua de cauſa non fuit punitus? Dicit R. Jochanan nomine R. Elieſer bar Simeon. Eo quod non ſunta eſt pœna de abſconditis priuſquam Iſraelitæ tranſierint Jordanem; Sicut extat traditio *Deut.* XXIX. 29. *Abſcondita Domino Deo noſtro, quæ manifeſta ſunt nobis, & filiis noſtris uſque in ſempiternum:* Cur punctatum eſſet ſuper לנו ולבנינו ע"ד: Docetur, quod non fuerit ſumta pœna de peccatis occultis niſi poſtquam Iſraelitæ tranſierint Jordanem; Verba

ולבנינו ועל עיו̃ שבער מלמד שלא ענש
על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן
דברי ר׳ יהודה אמר לו רבי נחמיה וכי ענש
על הנסתרו׳ לעולם והלא כבר נאמר עד
עולם אלא כשם שלא ענש על הנסתרו׳
כך לא ענש על עושין שבגלוי עד שעברו
ישראל את הירדן אלא עכן מאי טעמא
איענוש משום דהוו ידעי ביה אשתו ובניו
חטא ישראל אמר ברי אבא בר זברא אעפ̇
שחטא ישראל הוא אמר רבי אבא היינו
דאמ׳ אינשי אסא דקאי ביני חליפי אסא
שמיה ואסא קרו ליה וגם עברו את בריתי
אשר צויתי אתכם גם לקחו מן ההרם גם
גנבו גם כחשו גם שמו בכליהם א׳ר אילעא
משום רבי יהודה בר מספרתא מלמד שעבר
עכן על חמשה חומשי תורה שנאמ׳ חמשה
גם ואמר ר׳ אילעא משום ר׳ יהודה בר
מספרתא עכן מושך בערלתו היה כתיב הכא
וגם עברו את בריתי וכתיב התם את בריתי
הפר פשיט׳ מהו דתימא במצות גופיה לא
פקר קמ׳ל וכי עשה נבלה בישראל א׳ר
אבא בר זבדא מלמד שבעל עכן נערה
המאורסה כתיב הכא וכי עשה נבלה וכתיב
התם כי עשתה נבלה בישראל פשוטא מהו
דתימא כולי האי לא פקר נפשיה קמ׳ל
רבינא אמר דיניה כנערה המאורסה דבסקילה
אמר ליה ריש גלותא לרב הונא כתיב
ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף
ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת
אהלו ואת כל אשר לו אם הוא חטא בניו
בנותיו ואת שורו ואת חמורו ואת צאנו ואת
ובנותיו מי חטאו א׳ל וליטעמיך אם הוא
חטא כל ישראל מה חטאו דכתיב וכל
ישראל עמו אלא לרדותן הכא נמי כדי
לרדותן וישרפו אותם באש ויסקלו אותם
באבנים בתרתי אמר רבינא הראוי לשריפה
לשריפה הראוי לסקילה לסקילה וארא

ba R. Jehuda: Dixit illi R. Nehemia; Num ſumitur pœna de peccatis occultis in ſempiternum? Atqui jam dictum eſt: *Uſque in ſempiternum:* At ſicut non ſumta eſt pœna de abſconditis, ita pariter non ſumta eſt pœna, de iis qui palam peccarunt, niſi poſtquam Iſraelitæ tranſierint Jordanem. At Achan qua de cauſa punibus eſt? Quia norant ejus uxor, & ejus filii peccatum Iſraelitam. Dicit Rabi Aba bar Zebida; Licet peccaverint Iſraelitæ: Dicit Rabi Aba: Hoc eſt quod dicunt homines: myrtus ſtans inter urticas; myrtus eſt nomen ejus, & myrtus vocatur: *Atque etiam ſunt prævaricati pactum meum, quod præcepi vobis: atque etiam tulerunt de anathemate; atque etiam furati ſunt, atque etiam mentiti ſunt, atque etiam poſuerunt inter vaſa ſua*. Dicit R. Eliaha nomine R. Jehuda bar Miſphrata. Docetur, quod prævaricatus ſit Achan contra Pentateuchum; Dictum eſt enim quinquies גם. Et dicit R. Eliaha nomine R. Jehuda bar Miſphrata; Achan attraxit ſibi præputium: Hic ſcriptum eſt: *Atque etiam prævaricati ſunt pactum meum*; atque ibi etiam ſcriptum eſt *Deut.* XXXI. 16. *Et pactum meum irritum fecit*: Abſolute; Quid eſt quod dicas? In præceptum ipſum non præfracte egit; Dicit nobis; *Et fecit nefas in Iſrael*: Dicit R. Aba bar Zebida; Docetur quod concubuerit Achan cum puella deſponſata: Scriptum eſt hoc loco: *Et fecit nefas in Iſrael*. Et ſcriptum eſt ibi, ſc. *Deut.* XXII. 21. *Quoniam fecit nefas in Iſrael*. Abſolute; quid eſt quod dicas? Hæc omnia non præfacte egit; dicit nobis: Rabina dicit; ejus judicium ſicut in puella deſponſata peragebatur lapidatione; Dicit Riſch Galutha τῷ R. Huna: Scriptum eſt: *Tollens itaque Joſue Achan filium Zare, & argentum, & pallium, & auream regulam, & filios ejus, & filias ejus, & boves ejus, & oves ejus, ipſumque tabernaculum, & omnia, quæ ipſius erant*: Si ipſe peccavit, num filii & filiæ peccarunt? Reſpondit; juxta ſententiam tuam, ſi ipſe peccavit, omnes Iſraelitæ: quid peccarunt? Scriptum eſt enim: *Et univerſus Iſrael cum eo*. At hoc intelligitur ad eos erudiendos, hic quoque intelligitur ad eos erudiendos; *Et combuſcerunt hæc igne; & lapidarunt illos lapidibus*; duobus. Dicit Rabina; Quod comburendum erat, combuſtum eſt; qui lapidandi erant, lapidati ſunt. *Et vidi inter ſpolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos ſiclos argenti*. Rab dicit: Pallium laneum: Et Samuel dicit Saraballum Tzorphath.

Pro-

בשלל אדרת שנער אחת טובה ומאתים שקלים כסף רב אמר איצטלא דמילתא ושמואל אמר סרבלא רצריפא ויציקום לפני ה׳ אמר רב נחמן בא וחבטם לפני המקום אמר לפניו רבונו של עולם אל אלו תיהרג רובה של סנהדרי דכתיב ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששא איש ותניא שלשים וששה ממש דברי ר׳ יהורה אמר לו רבי נחמיה וכי שלשים וששה היו והלא לא נאמר אלא כשלשים וששה איש אלא זה יאיר בן מנשה ששקול כנגר רובה של סנהדרי אמר רב נחמן אמר רב מאי דכתיב תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות תחנונים ידבר רש זה משה ועשיר יענה עזות זה יהושע מאי טעמ׳ אילימא משום דכתיב ויציקום לפני ה׳ ואמר רב נחמן בא וחבטן לפני המקום אטו פנחס לא עביד הכי דכתיב ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה ואמר רבי אליעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל מלמד שעשה פלילות עם קונו בא וחבטן לפני המקום אמר לפניו רבונו של עולם על אלו יפלו עשרים וארבעה אלף מישראל דכתוב ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף ואלא מהכא למה העברת העביר את העם הזה את הירדן משה נמי מימר אמ׳ למה הרעתה לעם הזה אלא מהכא ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן ויאמר ה׳ אל יהושע קום לך דרש ר׳ שילא אמר לו הקב״ה שלך קשה משלהם אני אמרתי והיה בעברכם את הירדן תקימו ואתם ריחקתם ששים מיל בתר דנפק אוקים רב אמור׳ עליה ודרש כאשר צוה ה׳ את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע ולא הסיר דבר מכל אשר צוה ה׳ את משה אם כן מה תלמוד לומר קום לך אמר לו אתה גרמת להם והיינו דקאמר ליה בעי ועשית לעי ולמלכה כאשר עשית

Projeceruntque ante Deum. Dicit R. Nachman: Venit & ea dejecit coram Deo, dicens coram eo: Domine mundi; Ne occidas majorem partem Synhedrii: Scriptum est enim ibid. *Percussi sunt a viris Hai, & corruerunt ex eis quasi triginta sex homines*. Atqui extat traditio: Triginta sex absolute; Verba R. Jehuda. Dixit illi R. Nehemia. Num sex & triginta fuerunt? Atqui non dictum est nisi *quasi triginta & sex homines:* At iste Jahir filius Manasse æquiparabatur majori parti Synhedrii. Dixit R. Nachman, dicit Rab. Cur scriptum est *Prov.* XVIII. 23. *Cum obsecrationibus loquetur pauper; dives effabitur rigide. Cum obsecrationibus loquetur pauper*: Hic est More: *Et dives effabitur rigide:* Hic est Josue: Qua de causa? Num quod dictum sit: *Projeceruntque ante Deum*? Et dicit R. Nachman; Venit & ea dejecit coram Deo: Idcirco Pinchas non ita fecit: Scriptum est enim *Num.* XXV. *Et surrexit Pinchas, & oravit, & cessavit plaga:* Et dicit R. Eliezer; ויתפלל sc. *Et oravit* non scriptum est: Sed ויפלל sc. *Et disputavit;* quod fecerit disputationes cum suo creatore; Venit & se projecit coram Deo, dicens coram eo Domine mundi; Pro istis ceciderunt quatuor & viginti millia ex Israel; Scriptum est enim ibid. *Et occisi sunt ex plaga quatuor & viginti millia*: Atqui hinc dictum est *Jos.* VII. 7. *Quid traducendo traduxisti proprium istum Jordanem*? Mosi quoque hoc dictum fuit. *Exod.* V. 22. *Cur afflixisti populum istum*? At hinc dictum est *Jos.* ibid. *Utinam, ut cœpimus, mansissemus trans Jordanem! Dixitque Dominus ad Josue; Surge*: Exposuit R. Sila; Dixit illi Deus S. B.: Gravius est tuum peccatum quam illorum: Ego dixi: *Et erit, cum transieritis Jordanem, erigite*. *Deut.* XXVII. 4. At vos recessistis sexaginta milliaria. Postquam eduxit, erexit lapides: Rab dicit de illo, & exponit: *Sicut præceperat Dominus Mosi servo suo, ita præcepit Mose Josue. Et sic fecit Josue non præteriit de universis mandatis, ne unum quidem verbum, quod jusserat Dominus Mosi*. *Jos.* XI. 15. Si ita est, cur dictum est: *Surge?* Dixit illi: Tu hujus causa fuisti illis: Et hoc est, quod dictum est de Hai Ibid. VIII. 2. *Faciesque urbi Hai, & regi ejus, sicut fecisti Jericho, & regi ejus. Cum autem esset Josue in Jericho, levavit oculos & vidit &c. Et dixit: Nequaquam, sed Ego sum princeps exercitus Domini, & nunc venio*. Ibid. V. 13. Quomodo fecit? Sic; & dicit R. Jochanan: Nemini licet salutare noctu socium suum; Soliciti sumus, ne forte sit

ליריחו ולמלכה ונומר ויהי בהיות יהושע
ביריחו וישא עיניו וירא וגו' ויאמר לא כי
אני שר צבא ה' עתה באתה באתי היכי
עביד הכי והאמר ר' יוחנן אסור לו לאדם
שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד
הוא שאני התם דקאמר ליה אני שר צבא
ה' חתה באתי ונומר ודילמא משקרי גמירי
דלא מפקי שם שמים לבטלה אמר לו אמש
ביטלת' תמיד של בין הערבים ועכשיו
ביטלתם תלמוד תורה על איזה מהן באתה
אמר לו עתה באתי מיד וילן יהושע בלילה
ההוא בתוך העמק ואמר רבי יוחנן למד
שלן בעומקה של הלכה אמר שמואל בר
איניא משמיה דרב גדול תלמוד תורה
יותר מהקרבת תמידין שנאמר עתה באתי
אמר ליה אביי לרב דימי האי קרא במערבא
במאי מוקמיתו ליה אל תצא לריב מהר פן
מה תעשה באחריתה בחבלים אתך ריעך
ריבך ריב את ריעך וסוד אחר אל תגל'
בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא ליחזקאל
לך אמור להם לישראל אביך האמורי ואמך
החיתי' אמר' רוח פסקונית לפני הקדוש
ברוך הוא רבונו של עולם אם יבא אברה'
ושרה ויעמדו לפניך אתה אומר להם
ומכלים אותם ריבך ריב את ריעך וסוד אחר
אל תגל ומי אית ליה רשותא כולי האי אין
דאמר רבי יוסי בר חנינ' שלש שמו' יש לו
פיסקון איטמון סיגרון פיסקון שפוסק דברי'
כלפי מעלה איטמון שאוטם עונותיהן של
ישראל סיגרון כיון שסוגר שוב אינו פותח
היערוך שועך לא בצר אמר רבי אלעזר
לעולם יקדים אדם תפיל' לצרה שאילמלא
לא הקדים אברהם תפילה לצרה בין בית
אל ובין העי לא נשתייר משונאיה של
ישראל שריד ופליט ריש לקיש אמר כל
המאמץ עצמו בתפילה מלמט' אין לו צרים
מלמעלה רבי יוחנן אמר לעולם יבקש אדם

sit ille princeps; At ibi diversum est; eo quod illi dixerit: *Ego sum princeps exercitus Domini, & nunc venio &c.*: Et ne forte, postquam mentiti fuerint causam præbeant, ne proferatur nomen Divinum in vanum. Dixit illi. Heri abolevistis sacrificium juge vespertinum, & nunc abolebitis studium legis: Qua de causa inde venisti? Respondit: *Nunc venio:* Statim: *Et pernoctavit Josue nocte illa, in medio vallis*. Ibid. VIII. 9. Et dicit R. Jochanan; Docetur quod pernoctaverit in profunditate constitutionis. Dicit Samuel bar Jananjah nomine Rab: Præstantior est doctrina legis, quam oblatio sacrificiorum jugium; Dictum est enim: *Nunc venio*. Dixit Abaje τῷ R. Dimi. Hic textus in occidente quomodo confirmatur? *Ne proferas in jurgio cito, ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum; Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles. Prov.* XXV. 8. Quo tempore dixit Deus S. B. τῷ Ezechiel. Vade, dic Israelitis; *Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa. Ezech.* XVI. 3. Dixit spiritus decisorius (sc. *Gabriel Angelus*) coram Deo S. B. Domine mundi, si veniat Abraham, & Sarah, & consistant coram te, tu illis dices: *Pudore suffundetis eos. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles Prov.* XXV. 9. Num est illi omni potestas? Utique: Hinc dicit R. Jose bar Chanina; Tria sunt illi nomina, sc. decernens, obturans, claudens: Decernens, quia decernit verba contra superos; obturans, quia obturat peccata Israelitarum; Claudens, quod quando semel claudit (sc. *portas judicii*) non iterum aperit: *Depone magnitudinem tuam absque tribulatione. Job.* XXXVI. 12. Dicit R. Eliezer: Semper homo prævertat orationem tribulationi; Etenim si Abraham non prætulisset orationem, tribulationi inter Bethel & Hai, non superfuissent de osoribus Israel residuum, neque evasio: Risch Lakisch dicit: Qui se obfirmat in oratione inferius; non erunt illi superius afflictiones. R. Jochanan dicit: Semper homo rogabit Deum, ut omnes obfirment vires suas, ut sibi non sint a cœlo afflictiones. Unde probatur, quod confessio eum expiet &c.? Tradiderunt sapientes. Unde probatur, quod confessio eum expiet? Dictum est enim *Jos.* VII. 25. *Et dixit Josue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominu in die hac*: In die hac turbaberis, at non turbaberis in seculo futuro; Pariterque scriptum est I. *Paral.* II. 6. *Filii quoque Zare*, Zam-

רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו ואל יהו לו צרים מלמשלה. מנין שכיפר לו וידויו וכו'. ת"ר מנין שכיפר לו וידויו שנ' ויאמר לו יהושע מה עכרתני יעכרך ה' היום הזה היו' הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא וכתיב ובני זמרי ואיתן והימן וכלכל ודרדע כולם חמשה מאי כולם חמשה וכולן חמשה הן לעולם הבא כתב זמרי וכתב עכן רב ושמואל חד אמר עכן שמו ולמה נקרא שמו זמרי שעשה מעשה זמרי והד אמר זמרי שמו ולמה נקרא שמו עכן שעיכן עוונותיהן של ישראל. אם אינו יודע להתוודות כו' רבי יהודה אומר כו' לנקות עצמן. וינקו עצמן כדי שלא להוציא לעז על בתי דינין ועל העדים. ת"ר מעשה באדם אחד שיצא ליהרג אמר אם יש בי עון זה לא תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי ואם אין בי עון זה תהא מיתתי כפרה לכל עונותי ובית דין וכל ישראל מנוקין והערי' לא תהא להם מחילה לעולם וכששמעו חכמים בדבר אמרו להחזירו א"א שכבר נגזר גזרה אלא יהרג ויהא קולר תלוי בצואר עדים פשיט' כל כמוניה לא צריכ' דקא הדרי בהו סהדי וכי הדרי בהו מאי הוי כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לא צריכא דאע"ג דקא יהבי טעמא למילתייהו כי ההוא מעשה דבעיא מיכסא.

מתני'. היה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין אותו את בגדיו האיש מכסין אותו מלפניו והאשה מלפניה ומאחריה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה.

גמ'. תנו רבנן האיש מכסין אותו פרק אחד מלפניו ואשה שני פרקים בין מלפניה בין מלאחריה מפני שכול' ערוה דברי רבי יהודה וחכמי' אומרי' האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא ורגמו אותו מאי אותו אילימא אותו ואל אותה והכתיב והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אלא מאי אותו אותו בלא כסותו הא אותה בכסותה ורבי יהודה אומר אותו בלא כסותו לא שנא איש ולא שנא אשה

Zamri, & *Ethan*, & *Emin*, *Chalchal*, & *Darad omnes quinque*: Quid significat *omnes quinque*? Omnes quinque in seculo futuro: Scriptum est *Zamri*, & scriptum est *Achan*. Rab & Samuel; Alter dicit: Achan vocabatu, & cur vocabatur Zamri? Quia fecit opera Zamri: Et alter dicit: Zamri vocabatur; & cur vocabatur Achan? Quia in gyrum convolvit iniquitates Israelitarum. Si nesciat confiteri &c. R. Jehuda dicit &c. Ut se purgent. Ut se purgent, ne educatur irrisio in Synhedria, & in testes: Tradiderunt sapientes: Narratur de quodam homine, qui cum educeretur ut interficeretur, dixit: Si sit in me iniquitas ista, ne sit mea mors expiatio pro omnibus iniquitatibus meis; Et si non sit iniquitas ista in me, sit mea mors expiatio pro omnibus iniquitatibus meis; & Synhedrium, & omnes Israelitæ sint innocentes, at testibus non sit venia in perpetuum; Quando hoc audierunt sapientes, dixerunt. Num reducendus erit? Responderunt non esse reducendum, eo quod jam statutum esset decretum; sed occidendus erat. Et collare appensum si collo testium: Dicendumne hoc? Etenim diceretur, quod omnia hujusmodi non opus essent, quando testes pœniteat; Si eos pœniteat, quid erit? Postquam indicavit; amplius retraactare non potest, & quod iterum indicet, non est necesse; vel si afferat rationem ad confirmanda sua verba: Sicut fuit factum Bahajah publicani.

Misna. Quando abest a loco lapidationis quatuor cubitos, exuitur vestibus suis; Vir tegitur ab anteriori parte, & fœmina ab anteriori & posteriori: Verba R. Jehuda: Et Sapientes dicunt: Vir lapidatur nudus, & fœmina non lapidatur nuda.

Gemara. Tradiderunt sapientes: Vir velatur uno membro in anteriore parte, at fœmina velatur duobus membris tam in anteriori quam in posteriori parte, quia tota est turpitudo. Verba R. Jehuda: Et sapientes dicunt: Vir suspenditur nudus, & fœmina nuda non suspenditur. Quænam est ratio sapientum? Dicit textus *Levit.* XXIV. 23. *Et lapidarunt illum*. Quid *illum*? Dicendumne est illum, at non illam? Atqui scriptum est *Deut.* XVII. 5. *Et educes virum illum*, *aut mulierem illam*. Et quid significat *illum*, *illam*? Illum sine tegumena, at illam cum tegumena. At R. Jehuda dicit illum sine tegumento: Non distinguitur vir, neque distinguitur fœmina; juxta dictum sapientum soliciti sunt de cogitationibus; At R. Jehuda non

למימרא דרבנן חיישי להרהורא ורבי יהודה לא חייש להרהורא והא איפכא שמענא להו דתנן הכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שמגלה את לבה וסותר את שערה רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שער׳ נאה לא היה סותרו אמר רבה התם היינו טעמא שמא תצא מבית דין זכאה ויתגרו בה פירחי כהונה הכא הא מקטלא וכי תימא אתי לאיתגרויי באחרנייתא אמר רבה גמירי אין יצר הרע שולט אלא אמי שעיניו רואות אמר רבא דרבי יהודה בדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר׳ יהודה אדרבי יהודה לא קשיא כדשנין דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא אמר קרא ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכינה הכא אין ייסור גדול מזה וכי תימא ליעביד בה תרתי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה לימא דרב נחמן תנאי היא לא דכולי עלמ׳ אית להו דרב נחמן והכ׳ בהא קמיפלגי מר סבר בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה ומר סבר ניחא דגופיה עדיף מבזיוניה.

מתני׳. בית הסקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על לבו הופכו על מתניו ואם מת בה יצא ואם לאו השני נוטל את האבן ונותנה על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנ׳ יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה.

גמ׳. תנא וקומ׳ שלו הרי כאן שלש ומי בענן בולי האי ורמינהי מה בור שהוא כדי להמית עשרה טפחים אף כל כדי להמית עשרה טפחים אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה אי הכי ליגבהיה טפי משום דמינוול. אחד מן העדי׳ דוחפו. ת״ר

non curat de cogitationibus. Atqui contra probatur. Etenim legimus: Sacerdos apprehendebat ejus vestes, lacerentur, lacerentur, si dissuantur, dissuantur, donec deteggatur ejus pectus, & dissolvebat ejus comam: Rabi Jehuda dicit; Si ejus pectus erat pulchrum, non detegebatur, & si coma erat elegans, non dissolvebatur; Dicit Raba: Ibi hæc erat ratio, ne forze exiret innocens ex Synhedrio, & propter eam rixarentur juvenes sacerdotii: At hoc loco occidebatur. Num dices quod rixa propter eam oriri posset? Dicit Raba: Concupiscentia mala non dominatur nisi in oculis qui vident. Dicit Raba: Rabi Jehudæ est dissensio contra Rabi Jehuda; At sapientum contra sapientes non est dissensio. At dicit Raba: Rabi Jehudæ contra R. Jehuda non est dissensio sicut legimus. Ita pariter sapientum contra sapientes non est dissensio: Dicit textus *Ezech.* XXIII. 48. *Et discent omnes mulieres, ne faciant secundum scelus earum:* Hic non est instructio hac major. Num dices duplex suplicium sit infligendum? Dicit Rabi Nachman, dicit Raba bar Abua; Dicit textus *Levit.* XIX. 18. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*: Elige illi mortem honestiorem. Dicendumne quod ita doceat R. Nachman? Non est omnium, consensu hæc opinio Rabi Nachman: At hic in quo est dissensio? Mor putat, quod infamia homini præstet præ corpore; & Mor putat, quod corpus sit homini majori curæ quam infamia.

Misna. Locus lapidationis altus erat geminam hominis altitudinem: Alter testium impellebat in lumbos suos, si conversus in pectus esset, in lumbos convertebatur, si moreretur, satisfactum legi erat, si minus, secundus arreptum lapidem projiciebat in ejus pectus, si moreretur; satisfactum legi erat, si minus, lapidabat eum universus Israel: Dictum est enim *Deut.* XVII. 7. *Manus testium in illum sit, ut occidatur, & manus universi populi deinceps.*

Gemara. Traditio: Et ejus altitudo; Ecce hic tres; Num requiruntur omnes istæ? At objicitur: Putæus, ut mori possit, erit decem palmorum; ita pariter omnia, quibus mori possit, erunt decem palmorum. Dicit Rabi Nachman, dicit Raba bar Abua; Dicit textus *Levit.* l. c. *Et diliges proximum tuum sicut teipsum;* Elige illi mortem honestiorem. Si ita est; valde elevandas erit, ut deturpetur. Alter testium impellebat illum: Tradiderunt sapientes. Unde probatur quod

מנין שבדחייה תל ירה ומנין שבסקילה תל סקל ומנין שבסקילה ובדחייה תל סקל יסקל או ירה יירה ומנין שאם מת בדחייה יצא תל או ירה יירה מנין שאף לדורות כן תל סקל יסקל . ואם לאו עד השני נוטל את האבן . נוטל והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אבן היתה שם משוי שני בני אדם נוטלה ונותנה על לבו אם מת בה יצא וליטעמיך תיקשי לך היא גופא משוי שני בני אדם נוטלה ונותנה על לבו אלא דמדלי לה בהדי חברי' ושדי לה איהו כי היכי דתיתי מריזיא . ואם לאו רגימתו כו' . והתניא מעולם לא שנה בה אדם מי קאמינא דעביד דאי מיצריך קאמינ' אמר מר אבן היתה כו' והתניא אחת אבן שנסקל בה ואחת עץ שנתלה עליו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולן נקברין עמו לא צריכא דמתקני ומייתי אחריני חילופיהו נקברין עמו והתניא אין נקברין עמו אמר רב פפא מאי עמו בתפיסתו אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינא יד העדים בראשנה וליכא אלא מעתה עדים גידמין דמעיקרא הכי נמי דפסילי שאני התם דאמר קרא יד העדים שהיתה כבר מיתיבי כל מקום שיעידוהו שנים ואמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג תרגמ' שמואל בהן הן עדיו ומי בעינן קרא כדכתיב והתניא מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה הכתיבה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו תל מות יומת המכה מכל מקום שאני התם דאמר קרא מות יומת וליגמר מיניה משום דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין רוצח הא דאמרן

quod eum impelleret? Ex eo quod dictum. *Impellendo* & unde, probatur de lapidatione? Ex eo quod dictum est: *Lapidando*: Et unde probatur de lapidatione, & impulsione? Ex eo quod dictum est: *Lapidando lapidabitur: Aut impellendo impelletur*. Et unde probatur, si moreretur impulsione quod legi esset satisfactum? Ex eo quod dictum est: *Aut impellendo impelletur*: Unde probatur hoc etiam usurpandum a generationibus? Ex eo quod dictum est: *Lapidando lapidabitur*: Si minus, testis secundus sumebat lapidem; Sumebat? Atqui extat traditio: R. Simeon ben Elieser dicit: Lapis ibi erat onus duorum hominum, sumebat & projiciebat in ejus pectus, si moreretur, satisfactum legi erat; at juxta tuam rationem tibi ipsi contradicis; ipse erat onus duorum hominum. Sumens projiciebat super ejus pectus; at minuebatur ejus robur, quando cum socio suo projiciebat; At, ut solus majori fortitudine venias: Si minus, eum lapidabat &c. Atqui extat traditio: Numquam in eo homo iteravit: Quid dicam? Quod faciat, quod est necesse, dicam: Dicit Mor: Lapis ibi erat &c. Atqui extat traditio: Tam lapis, quo lapidabatur, & lignum, quo suspendebatur, & gladius quo occidebatur, & sudarium, quo strangulabatur, omnia cum eo sepeliebantur. Non est necesse, quod doceat, ut adducatur alia permutatio, & cum eo sepeliatur: Atqui extat traditio: Non sepeliuntur cum eo. Dicit R. Papa: Quid significat: cum eo? Cum eo comprehendentur. Dicit Samuel: Si abscindatur manus testium, liber est: Qua de causa? Quia requiritur manus testium in principio; & non est: Hinc si testes fuerint mutili a principio, sic quoque erunt illegitimi; Diversum est ibi; eo quod dicat textus: *Manus testium erit*: Jam objicitur; ubicumque duo testentur, & dicant; Testamur nos de viro N. N. cujus absolutum est judicium in Synhedrio: N. N. N. N. N. N. ejus testes, ecce hic occiditur. Interpretatur Samuel de iis; isti sunt ejus testes; Et cur legendum est sicut scriptum est? Atqui extat traditio: *Moriendo morietur percussor, homicida ille. Num.* xxxv. 16. Non probo nisi de morte illi præscripta; Unde probatur, si non poteris occidere morte illi præscripta, quod poteris occidere quavis morte, qua possis occidere? Ex eo quod dictum est: *Moriendo morietur percussor*. Quomodocumque: Ibi diversum est, eo quod dicat textus: *Moriendo morietur*: Et docendum est

ex

גואל הדם מאי היא דתניא גואל הדם ימית את הרוצח מצוה בגואל הדם ומני' שאם אין לו גואל שבד' מעמידין לו גואל שנאמר בפגעו בו מכל מקום א״ל מר קשיש' בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא כדכתיב והתנן היה אחד מהן גידם או אילם או חיגר או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר ותפסו בו ולא גידמין והוציאו אותו ולא חיגרין ואמרו ולא אילמין בנינו זה ולא סומין איננו שומע בקולינו ולא חרשין מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא כדכתיב לא שאני התם דכוליה קרא יתירא הוא תש׳ אין לה רחוב אין נעשית עיר הנידחת דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין לה רחוב עושין לה רחוב ע״כ כאן לא פליגי אלא דמר סבר רחובה דמעיקרא בעינן ומר סבר רחובה דהשתא נמי כדמעיקרא דמי אבל דכ״ע בעינן קרא כדכתיב תנאי היא דתנן אין לו בהן יד בהן רגל אזן ימנית אין לו טהרה עולמית ר׳ אליעזר אומר נותן על מקומו ויוצא רבי שמעון אומר נותן על שמאלו ויוצא.

מתני'. כל הנסקלין נתלין דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע״א האיש תולין אותו פניו כלפי העם והאשה פניה כלפי העץ דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים האיש נתלה ואין האשה נתלית אמר להן רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון אמרו לו שמונים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד.

גמ׳. ת״ר והומת ותלית יכול כל המומתין נתלין ת״ל כי קללת אלקים תלוי מה מקלל זה שבסקילה אף כל שבסקילה דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים מה מקלל זה שכפר בעיקר אף כל שכפר בעיקר במאי קא

ex eo, eo quod sit homicida, & vindex sanguinis; Duo textus simul adducuntur; Et duo textus, qui simul adducuntur, non docent; Homicida; Hoc est quod dicimus: Vindex sanguinis quid erit? Extat traditio *Num.* l. c. *Vindex sanguinis occidet homicidam:* Præceptum est vindici sanguinis. Et unde probatur, si illi non fuerit vindex sanguinis, quod Synhedrium constituat illi vindicem? Ex eo quod dictum est. *Num.* l. c. *Cum ei occurrerit*. Omnimode: Dixit illi Mor Chascisa bar R. Chasda τῷ R. Asse: Num non legendum est sicut scriptum est? Atqui legimus, si ex iis unus fueret mutilus, aut mutus, aut claudus, aut coecus, aut surdus, non fit filius contumax, & rebellis: Dictum est enim: *Et apprehendent illum:* At non mutili; Et *adducent illum*; At non claudi; *Et dicent*: At non muti: *Hic filius noster*. At non cœci. *At non auscultavit voci nostræ*. At non muti: Qua de causa? Non eo quod non legendum sit sicut scriptum est: Nonne? Ibi diversum est; eo quod totus textus sit superfluus. Veni & audi: Si illi non sit platea, non fit civitas seducta: Verba R. Ismael; R. Akiba dicit: Si illi non sit platea, faciunt illi plateam: Hactenus non est dissensio: At Mor putat quod platea a principio requiratur; Et Mor putat, quod platea nunc sicut ab initio consideretur. At omnium consensu legendum est sicut scriptum est: Traditio est in qua legimus: Si illi non fuerit pollet manus, pollex pedis, auris dextera, illi in perpetum non erit purificatio; R. Eliezer dicit: Dabit super locum suum, & satisfactum legi erit; R. Simeon dicit, dabit super sinistram, & satifactum legi erit.

Misna. Omnes lapidati suspenduntur. Verba R. Eliezer: Et sapientes dicunt non suspenditur nisi blasphemus, & Idololatra duntaxat: Vir suspenditur facie obversa ad populum, & fœmina facie obversa ad lignum. Verba R. Eliezer: & sapientes dicunt! Vir suspenditur, at fœmina non suspenditur. Respondit illis R. Eliezer: Atqui Simeon ben Schetah suspendit fœminas Aschalone; Responderunt illi; Octoginta fœminas suspendit; at non judicant duos die uno.

Gemara. Tradiderunt sapientes: *Et occides, & suspendes: Deut.* XXI. 22. Crederem omnes lapidatos fuisse suspendendos? Idcirco dictum est ibid. *Nam execratio Deo est suspensus;* Sicut iste maledictus lapidatur, ita pariter omnes lapidati: Verba R. Eliezer: At sapientes dicunt; Sicut iste maledictus abnegavit fundamentum, ita pariter omnis, qui ab-

מיפלגי רבנן דרשי כללי ופרטי רבי אליעזר
דריש ריבויי ומיעוטי רבנן דרשי כללי ופרטי
והומרת ותלית כלל כי קללת פרט אי הוו
מקרבי להדדי אמרינן אין בכלל אלא מה
שבפרט הני אין מידי אחרינא לא השתא
דמרחקי מהדדי אהני לרבויי ע״א דדמי ליה
בכל מילי ור׳ אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי
והומת ותלית ריבוי כי קללת מיעוט אי הוו
מקרבי להדדי לא הוו מרבינן אלא ע״א
דדמי לה בכל מילי השתא דמרחקי מהדדי
אהני לרבויי שאר הנסקלין. האיש תולין וכו׳.
מאי טעמא דרבנן אמר קרא ותלית אותו
אותו ולא אותה ורבי אליעזר אותו בלא
כסותו ורבנן אין הכי נמי אלא אמר קרא
וכי יהיה באיש חטא איש ולא אשה ורבי
אליעזר האי וכי יהיה באיש מאי דריש ביה
אמר ריש לקיש ההוא למעוטי בן סורר
ומורה והתניא בן סורר ומורה נסקל ונתלה
דברי רבי אליעזר אלא אמ׳ רב נחמן בר
יצחק לרבות בן סורר ומורה מאי טעמא
דאמר קרא וכי יהיה באיש חטא גלא בן
חטא מי שעל הטאו נהרג יצא בן סורר
ומורה שעל שום סופו נהרג הוי מיעוט
אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא
לרבות. אמר להן רבי אליעזר והלא
שמעון בן שטח תלה נשים כו׳. אמר רב
חסדא לא שנו אלא בשתי מיתות אבל
במיתה אחת דנין והא מעשה דשמעון בן
שטח דמיתה אחת הואי וקא אמרו ליה
דאין דנין אלא אי איתמר הכי איתמר לא
שנו אלא במיתה אחת כעין שתי מיתות
והיכי דמי כגון שתי עבירות אבל במיתה
אחת ועבירה אחת דנין מתיב רב אדא בר
אהבה אין דנין שנים ביום אחד ואפילו
בנואף ונואפת תרגמה רב חסדא בבת כהן
ובועלה או בבת כהן וזוממי זוממיה תניא
רבי אליעזר בן יעקב אומר שמעתי שבה

abneget fundamentum. In quo consistit dissensio? Sapientes exponunt generalia & particularia; R. Eliefer exponit inclusiones & exclusiones: Sapientes exponunt generalia & particularia; R. Eliezer exponit inclusiones & exclusiones: Sapientes exponunt generalia, & particularia: *Et occides & suspendes:* Generale; *Nam execratio*: particulare. Quando sint inter se proximi, dicimus non est in generali nisi quod est in particulari, isti, utique at non alius. Nunc cum sint inter se remoti, includetur Idololatria, quæ est omnino illi similis. At R. Eliefer exponit inclusionem, & exclusionem; *Et occides, & suspendes:* Inclusio: *Nam exsecratio*. Exclusio; Quoniam inter se sunt simul proximi, non includimus nisi Idololatriam, quæ est omnino illi similis; Nunc quoniam sunt inter se remoti, includentur reliqui lapidandi. Vir suspenditur &c. Quænam est ratio sapientum? Dicit textus: *Et suspendes illum*. *Illum* at non illam: At R. Eliefer exponit *illum* sine tegumento: Et sapientes non ita exponunt. At dicit textus ibid.: *Quando fuerit in viro peccatum:* In viro at non in fœmina: At Rabi Eliefer illud; *Quando fuerit in viro peccatum;* Quomodo exponit? Dicit Risch Lakisch, ad excludendum filium contumacem & rebellem: Atqui extat traditio: Filius contumax & rebellis lapidatur, & suspenditur; verba R. Eliefer. At dicit R. Nachman bar Isaach, ad includendum filium contumacem & rebellem: Qua de causa? Quia dicit textus. *Et quando fuerit in viro peccatum*. At non in filio peccatum; ille qui propter peccatum suum occiditur, excluditur filius contumax & rebellis, qui propter finem suum occiditur: Hæc est exclusio post exclusionem, at non est exclusio post exclusionem nisi ad includendum. Respondit illis Rabi Eliefer: Atqui Simeon ben Setach suspendit fœminas &c. Dicit R. Chasda: Non legimus nisi de duplici genere suppliciorum, at in uno supplicio judicant: Atqui narratur, quod Simeon ben Setach, uno supplio punivit: Responderunt illi, quod non judicent; at si dictum est, sic dictum est; Non legimus nisi de uno supplicio, juxta speciem duorum suppliciorum; Quomodo erit simile? Juxta duo peccata, at in uno supplicio, & in uno peccato judicant: Objecit R. Hada, bar Aba; non judicant duos die uno, vel adulterum, & adulteram: Interpretatur R. Chasda de filia sacerdotis, & de illo, qui cum ea concubuerit, aut de filia sacerdotis, &

de

מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא כדי לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך שוב מעשה באדם אחד שהטיח את אשתו תחת התאינה וביאוהו לבית דין וסלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך.

מתני׳. כיצד תולין אותו משקעין את הקורה בארץ והעץ יוצא ומקיף שתי ידיו זו על גב זו ותולה אותו רבי יוסי אומר הקורה מוטה על הכותל ותולה אותו כדרך שהטבחין עושין ומתירין אותו מיד ואם לן עובר עליו בלא תעשה שנאמר לא תלין נבלתו על העץ כי קבר תקברנו כי קללת אלקים תלוי וגו׳ כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים שתהלל א״ר מאיר בשע׳ שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי אם כן המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך קו׳ על דמן של צדיקים ולא בלבד אמרו אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה הלינהו לכבודו להביא לו ארון והכריכים אינו עובר עליו ולא היו קוברין איתו בקברות אבותיו אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לבית דין אחת לנהרגין ולנחנקין ואחת לנסקלין ולנשרפין נתעכל הבשר מלקטי׳ את העצמות וקוברי׳ אותן במקומן והקרובים באים ושואלין בשלום הדיינין ובשלום העדים כלומר שאין בלבינו עליכם שרין אמת דנתם ולא היו מתאבלין אבל אוננין שאין אנינות אלא בלב.

גמ׳. תנו רבנן אילו נאמר חטא ותלית הייתי אומר תולין אותו ואחר כך ממיתין אותו כדרך שהמלכות עושה תלמוד לומר והומת ותלית ממיתין אותו ואח״כ תולין

de iis, qui mendacii convicerunt ejus falſos teſtes: Traditio: R. Elieſer ben Jacob dicit: Audivi quod in Synhedrio flagellent & puniant vel præter inſtitutum legis, at non ad violandum verba legis, ſed ad faciendam ſepem legi. Narratur de quodam, qui equitavit in equo in Sabbatho in diebus Græcorum, & illum adduxerunt in Synhedrium, & lapidarunt; non eo quod hoc mereretur, ſed quod tempus hoc exegeret. Præterea narratur de quodam, qui ejaculatus eſt in uxorem ſuam ſub ficu, & eum adduxerunt ad Synhedrium, eumque lapidarunt, non eo quod hoc mereretur, ſed quod hoc tempus exigeret.

Miſna. Quomodo ſuſpenditur? Trabs in terram depangitur, ex qua lignum egrediatur, deinde revinctis duabus manibus altera ſuper altera, & ſuſpenditur. R. Joſe dicit: Trabe ad parietem inclinata ſuſpenditur, ſicut ſolent facere lanii; & ſtatim ſolvitur; Si vero pernoctet, tranſgreditur præceptum negativum: Dictum eſt enim *Deut.* XXI. 23. *Non pernoctabit cadaver ejus ſuper ligno; ſed ſepeliendo ſepelies illud; Nam exſecratio Deo eſt ſuſpenſus &c.* Quaſi dicat: Qua de cauſa hic ſuſpenſus eſt? Quia maledixit Deo; & deprehenditur nomen Divinum profanatum. Dicit R. Meir: Quando homo dolet Divinitas quid lingua fatur? Caput mihi dolet, brachium mihi dolet: Si ita affligitur Deus propter ſanguinem impiorum, qui effunditur, quanto magis propter ſanguinem juſtum? Et præterea dixerunt: Qui ſinit pernoctare mortuum, tranſgreditur præceptum negativum; Si ſinant pernoctare propter ejus honorem, ut adducant illi arcam, & involucra, non tranſgreditur præceptum negativum; neque eum ſepeliunt in ſepulchris patrum ſuorum; At duo ſepulcreta præparata erunt a Synhedrio, alterum pro iis, qui gladio occidebantur, & pro ſtrangulatis, & alterum pro lapidatis & pro combuſtis; Poſtquam abſunta fuerit caro, colligebant oſſa, & ſepeliebant in locis ſuis; Et propinqui venientes ſalutem impertiebant judicibus, & teſtibus, quaſi dicentes: Nihil eſt in cordibus noſtris adverſus vos, eo quod judicium veritatis judicaſtis: Neque plangebant, ſed lugebant; eo quod luctus non eſt niſi in corde.

Gemara. Tradiderunt ſapientes: Si dictum eſſet: *Peccavit, & ſuſpendes;* Ego dicerem: Suſpendatur, & poſtea occidatur; ſicut facere ſolet regnum; Idcirco dictum eſt: *Et occides, & ſuſpendes;* Illum occidunt, & deinde illum ſuſ-

אותו הא כיצד משהין אותו עד סמוך
לשקיעת החמה ונומרין את דינו וממותין
אותו ואחר כך תולין אותו אחד קושר ואחד
מתיר כדי לקיים מצות תלייה ת״ר עץ שומע
אני בין בתלוש בין במחובר ת״ל כי קבר מי
שאינו מחוסר אלא קבורה יצא זה שמחוסר
קציצה וקבורה רבי יוסי אומר מי שאינו
מחוסר אלא קבורה יצא זה שמחוסר תלישה
וקבורה ורבנן תלישה לאו כלום היא. כלומר
מפני מה זה תלוי מפני שבירך כו׳. תניא
אומר רבי מאיר משלו משל למה הדבר דומה
לשני אחים תאומי׳ בעיר אחת אחד מניהו
מלך ואחד יצא לליסטיות צוה המלך
ותלאוהו כל הרואה אותו אומר המלך תלוי
צוה המלך והרידוהו. א״ר מאיר כו׳. מאי
משמע אמר אביי כמאן דאמר קל לית אמר
ליה רבא א״כ כבר עלי ראשי כבד עלי זרועי
מיבעי ליה אלא אמר רבא כמאן דאמר קיל
לי עלמא האי מיבעי ליה לגופה אם כן
נימא קרא מקלל מאי קללת ואימא כולי׳
להכי הוא דאתא אם כן נימא קרא קלת
מאי קללת ש״מ תרתי. ולא זו בלבד כו׳.
א״ר יוחנן משום ר״ש בן יוחי מנין למלין את
מתו שעובר עליו בלא תעשה ת״ל כי קבר
תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בלא
תעשה איכא דאמר א״ר יוחנן משום ר״ש
בן יוחי רמז לקבורה מן התורה מנין ת״ל כי
קבר תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה
א״ל שבור מלכא לרב חמא קבורה מן
התורה מנין אישתיק ולא א״ל ולא מידי
אמר רב אחא בר יעקב אימסר עלמא בידא
דטפשאי דאיבעי ליה למימ׳ כי קבור דליעביד
ליה ארון תקברני לא משמע ליה ונימא
מדאי קבור צדיקי מנהגא בעלמא מדקברי׳
הקב״ה למשה דלא לישתנו ממנהג׳ ת״ש
וספרו לו כל ישר׳ וקברו אותו דלא לישתני
ממנהגא לא יספרו ולא יקברו לרומן על

suspendunt: Quomodo? Remorantur illum prope occasum solis, & perficiunt judicium, & occidunt, & postea suspendunt; alter ligat, & alter solvit, ob observandum præceptum suspensionis: Tradiderunt sapientes. Lignum; crederem tam avulsum, quam solo adhærens? Idcirco dictum est: *Sed sepeliendo*. Illud, cui non deest, nisi ut sepeliatur; excluditur illud, cui deest excisio & sepultura. R. Jose dicit: Illud, cui non deest nisi sepultura; excluditur hoc, cui deest avulsio, & sepultura: Et sapientes avulsionem nihil considerant: Quasi dicat: Qua de causa hic suspensus est? Quia maledixit &c. Traditio: Dicit R. Meir: Cuinam simile est? Simile est duobus fratribus gemellis in una civitate; quorum unus præficitur rex, & alter egreditur ad latrocinandum; præcepit rex, ut suspenderetur; & qui eum videbat, dicebat; rex suspensus est, præcepit rex ut removeretur. Dicit R. Meir &c. Qua de causa? Dicit Abaje juxta mentem illius, qui dicit; Levitas non est: Dixit illi Raba: Si ita est, dicendum est; grave est mihi caput meum, grave est mihi brachium meum: Sic dicendum erat illis: At dicit Raba juxta mentem illius qui dicit: Leve est mihi: vulgo dicendum erat. Si ita est: Debuisset dicere textus מקלל; quid significat קללת? Et dicam; quod omnia hac de causa veniant; Si ita est, dicere debuisset textus קלת, quid significat קללת? Ambo comprehenduntur. Et præterea &c. Dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai; Unde probatur, si quis pernoctare faciat mortuum quod transgrediatur præceptum negativum? Ex eo quod dictum est: *Et sepeliendo sepelies illud*. Hinc probatur, siquis pernoctare faciat mortuum, quod transgrediatur præceptum negativum. Alii dicunt: Dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai: Indicium pro sepultura extat in lege; Unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et sepeliendo sepelies:* Hinc probatur indicium sepulturæ ex lege. Dixit Sabor rex τῷ R. Chama; quod sepultura sit ex lege, unde probatur? Tacuit, & nihil est dixit. Dicit R. Acha bar Jacob; Traditus est mundus in manum stultorum, quod ab eo quæsitum sit, dicendo: *Et sepeliendo*; quod facienda sit illi arca; *Sepelies illud*: Non intelligitur: Atqui potuisset dicere; quod sepeliendi sint justi juxta consuetudinem communem: Ex eo quod quando sepeliit Deus S. B. Mosen, nihil immutavit ex consuetudine. Veni & audi: *Et planxerunt eum universus Israel, & sepelierunt eum*.

I. Sam.

ממנהגא לא יספדו ולא יקברו לרומן על
פני האדמה יהו דלישתנו ממנהגא איבעי'
להו קבורה משום בזיונא הוא או משום
כפרה הוא למאי נפקא מינה דאמר לא
בעינא דיקברוה לההוא גברא אי אמרת משום
בזיונא הוא לא כל כמיניה ואי אמר משום
כפרה הוא הא אמ' לא בעינא כפרה מאי
ת"ש מדאיקבור צדיקי ואי אמרת משום
כפרה צדיקי לכפרה צריכי אין דכתיב אדם
אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא
תא שמע וספדו לו כל ישראל וקברו אותו
ואי אמרת כי היכי דתיהוי ליה כפרה הנך
נמי ליקברו כי היכי דתיהוי להו כפרה האי
דצדיק היא תיהוו ליה כפרה הנך לא ליהוי
להו כפרה ת"ש לא יספדו ולא יקברו דלא
תיהיי להו כפרה איבעי' להו הספידא יקרא
דחיי הוי או יקרא דשכיבי הוי למאי נפקא
מינה דאמר רא תספדוה לההוא גברא אינמי
לאפוקי מיורשין ת"ש ויבא אברהם לספד
לשרה ולבכותה ואי אמרת משו' יקרא דחיי
הוא משום יקרא דאברהם משהו לה לשרה
שרה נופה ניחא לה בי היכי דמייקר בה
אברהם ת"ש וספדו לו כל ישראל וקברו
אותו ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא
הנך בני יקרא נינהו ניחא להו לצדיקיא
דמייקרי בהו אינשי ת"ש לא יעפדו ולא
יקברי לא ניהא לצדיקיא דמייקרי ברשיעיא
ת"ש בשלום תמות ובמשרפות אבותיך
המלכים הראשונים אמר היו לפניך כן ישרפו
לך והוי ארון יספדו לך ואי אמרת משום
יקרא דחיי הוא מאי נפקא ליה מיניה הכי
קאמר ליה לייקרו ביך ישראל כי היכי
דמתייקרי באבהתך תא שמע נבזה בעיניו
נמאס זה חזקיהו מלך יהודה שנירר עצמו'
אביו על מטה של חבלים ואי משום יקרא
דחיי הוא מאי טעמא כי היכי דתיהוי ליה
כפרה לאבוה ומשום כפרה דאבו' משהו
ליה ליקר' דישראל וישראל גופייהו ניהא

1. *Sam.* XXV. 1. Eo quod nihil immutarint ex consuetudine: Si non planxissent, neque sepelissent, sed projecissent super faciem terræ, immutassent ex consuetudine: Requiritur sepultura propter contemtum, an propter expiationem? Quid hinc eruitur? Si dicat, quod non sit necessaria huic homini sepultura; Si dicas propter contemtum, omnes non consentiunt, si dicas propter expiationem, dicam, quod non egeat expiatione: Qua de causa? Veni& audi; Eo quod sit sepultura justorum: Et si dicas propter expiationem; Num justi egent expiatione? Utique; Etenim scriptum est *Eccles.* VII. 22. *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Veni & audi: *Et planxerunt eum universus Israel, & sepelierunt eum.* Si dicas, quod illi fuerit expiatio; ita pariter sepeliendus ille, eo quoe sepultura erit illi expiatio: Si justus ille sit, erit illi expiatio, at isti non erit expiatio: Veni & audi: Non planxerunt eum, neque sepelierunt eum; eo quod illi non esset expiatio. Quæsitum est; Planctus est decorus vivo, an decorus mortuis? Quid inde eruitur? Dicit: Ne plangatur iste vir; si ita est ut excludantur hæredes? Veni & audi: *Venitque Abraham ut plangeret Saram, & fleret eam. Genes.* XXIII. 2. Si dicis propter honorem viventium; hoc fuit propter honorem Abraham; si propter Saram, Sara ipsa gratum habuit; eo quod sic eam honoraret Abraham: Veni & audi: *Et planxerunt eum universus Israel, & sepelierunt eum:* Si dicas propter honorem viventium, isti honorati fuerunt; gratum erit justis, ut honorentur ab hominibus: Veni & audi: Si non plangant, neque sepeliant; non erit gratum justis ut honorentur ab impiis: Veni & audi: *Sed in pace morieris, & secundum combustiones patrum tuorum regum priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te, & væ Domine, plangent te. Jerem.* XXXIV. 5. Si dicas hoc esse propter honorem viventium: Quid inde eruitur? Sic dicit; Ut in te honoretur Israel, sicut honorati sunt in patribus tuis. Veni & audi: *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus. Psal.* XV. 4. Iste est Ezechia rex Jehuda, qui traxit ossa patris sui super lecto funiculorum; & hoc fuit propter honorem viventium. Qua de causa? Quia sic erat expiatio patri suo, & propter expiationem patris sui remorati sunt illum ad honorandum Israel; Ipsis Israelitis gratum erat, ut ejus causa honor condonaretur. Veni & au-

להו דמחלי יקרייהו לגביה ת״ש אמר להן אל
תספדוני בעיירות ואי אמר׳ יקרא דחיי מאי
נפקא ליה מינה קסבר ליתייקרו ביה ישראל
טפי תא שמע הלינו לכבודו להביא לו
ארון ותכריכים אינו עובר עליו מאי לאו
לכבודו של מת לא לכבודו של חי ומשום
כבודו של חי טבית ליה למת אין כי אמר
רחמנא לא תלין נבלתו על העץ דומיא
דתלוי דאית ביה ביזיון אבל הכא כיון דלית
ביה ביזיון לא תא שמע הלינו לכבודו
לשמע עליו עיירות להביא לו מקוננות
להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו
שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת הכי
קאמר כל העשה לכבודו של חי אין בו
ביזיון למת ת״ש רבי נתן אומר סימן יפה
למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה מת לא
נספד ולא נקבר או שהיה נוררתו או שהיו
גשמים מזלפין על מטתו זהו סימן יפה למת
ש״מ יקרא דשכבי הו׳ שמע מינ׳. ולא היו
קוברין כו׳ וכל כך למה לפי שאין קוברין
רשע אצל צדיק דאמר רבי אחא בר חנינא
מנין שאין קוברין רשע אצל צדיק שנאמר
ויהי הם קוברים איש והנה ראו את הגדוד
וישליכו את האיש בקבר אלישע ויגע האיש
בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו אמר
ליה רב פפא ודילמא לאיקיומי ויהי נא פי
שנים ברוחך אלי א״ל אי הכי היינו דתניא
על רגליו עמד ולביתו לא הלך אלא ויהי
נא פי שנים היכי משכחת לה דאחייא אמר
ליה רבי יוחנן שריפא צרעת נעמן שהיא
שקולה כמת דכתיב אל נא תהי כמת וכשם
שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין
רשע חמור אצל רשע קל וליתקון ארבע
קברות שני קברות גמרא גמירי לה אמר
עולא אמר ר׳ יוחנן אכל חלב והפריש קרבן
והמיר דתו וחזר בו הואיל ונדחה ידחה

audi: Dicit illis: Ne plangatis me in civitatibus: Si dicas propter honorem viventium; quid inde eruitur? Putat, ut magis honoraretur Israel: Veni & audi: Si faciat illum pernoctare, ut eum honoret, ut illi afferat arcam, & involucra, non transgreditur præceptum negativum: Quid hoc significat? Propter honorem mortui, at non propter honorem vivi; & propter honorem vivi remorabantur mortuum: Non ita dicit textus: *Non pernoctabit cadaver ejus in ligno*. Intelligitur, quando ita pernoctet, ut in eo sit contemtus; At non hic, quoniam non est contemtus: Veni & audi: Si faciat pernoctare propter ejus honorem, ut ejus causa convocet civitates, ut ejus causa adducat præficas, ut afferat arcam, & involucra, ejus causa non transgreditur præceptum negativum, quia hæc omnia non facit nisi propter honorem mortui, hoc dicit; quod facit propter honorem vivi, non est in eo contemtus mortui. Veni & audi. R. Nathan dicit: Signum bonum est mortuo, quando de eo ulciscantur post mortem mortui; si non plangatur, neque sepeliatur, aut raptetur, aut pluviæ distillent super ejus feretrum; Hoc erit signum bonum mortuo; Hinc probatur; Honor mortuorum hinc probatur: Neque eum sepeliunt &c. At hæc omnia, qua de causa? Quod non sepeliant impium prope justum; etenim dicit R. Acha bar Chanina; unde probatur quod non sepeliant impium prope justum? Ex eo quod dictum est 2. *Reg.* XIII. 21. *Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos & projecerunt cadaver in sepulcro Elisæi. Quod cum tetigisset ossa Elisei, revixit homo, & stetit super pedes suos*. Dixit R. Papa: Fortasse non revixit: *Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus. Ibid.* II. 9. Si ita est; hoc est, quod traditur: *Et stetit super pedes suos*. Stetit, at domum suam non abiit: Sed *ut fiat in me duplex*. Quomodo deprehenditur, quod vivificaverit? Dixit R. Jochanan, quod sanaverit lepram Nahaman, qui æquiparabatur mortuo: Scriptum est enim *Num.* XII. 12. *Ne fiat hæc quasi mortua*: Et sicut non sepeliunt impium prope justum, ita pariter non sepeliunt impium gravem prope impium levem; & statuenda erunt quatuor sepulchra: duo sepulchra, legitur in Gemara. Dicit Ela, dicit R. Jochanan; si comedens adipem separet sacrificium, si rebellet in legem, & pœniteat, quoniam repulsus est, repulsus sit. Pariter dicit R. Jeremia, dicit R. Abau, dicit R. Jochanan; Si comedens adipem separet sacrificium; si stultes-

איתמר נמי א״ר ירמיה א״ר אבהו א״ר יוחנן
אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר
ונשתפה הואיל ונדחה ידחה וצריכא דאי
אשמעינן קמייתא משום דאיהו דחה נפשיה
בידים אבל האי דממילא קא דחי אימא
כישן דמי ואי אשמעינן הכא משום דאין
בידו לחזור אבל התם דבידו לחזור אימא
לא צריכא אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא
היו בה קדשים קדשי מזבח ימותו קדש
בדק הבית יפדו והוינא בה אמאי ימותו כיון
דאיקטול הויא להו כפרה וליפקו לגבוה לאו
דאמרי׳ הואיל ונדחו ידחו א״ל אביי מי
סברת מת מתוך רשעו הויא ליה כפרה מת
מתוך רשעו לא הויא ליה כפרה דתני רב
שמעיה יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי
ציבור יטמא ת״ל בעמיו בעושה מעשה עמיו
אמר ליה רבא מי קא מדמית נהרג מתוך
רשעו למת מתוך רשעו מת מתוך רשעו כיון
דכי אורחיה קמיית לא הויא ליה כפרה
נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה
מיירת הוה ליה כפרה תדע דכתיב מזמור
לאסף אלקים באו גוים בנחלתך טמאו
את היכל קדשך נתנו את נבלת עבדיך מאכל
לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ מאי
עבדיך ומאי חסידיך לאו חסידיך חסידיך
ממש עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקר
וכיון דאיקטול קרי להו עבדיך אמ׳ לי׳ אביי
מי קא מדמית הרוגי מלכות להרוגי בית
דין הרוגי מלכות כיון דשלא בדין קא
היקטלי הויא להו כפרה הרוגי בית דין כיון
דבדין קא מיקטלי לא הוי להו כפרה תדע
דתנן לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו
ואי סלקא דעתך כיון דאיקטול הויא להו
כפרה ליקברו מיתה וקבורה בעינן מותיב רב
אדא בר אחבה לא היו מתאבלין אלא אוננין
שאין אנינות אלא בלב ואי סלקא דעתך כיון
דאיקבור הויא להו כפרה ליאבלו בעינן נמי

tescat, atque iterum tranquilletur; postquum repulsus est, repulsus sit: Et intelligendum est de priori, eo quod seipsum suis manibus impulerit; At si per se impulerit; dic, sicut dormiens reputatur; Hoc intelligitur, quod ibi non sit in ejus potestate ut restituat; Hic vero cum sit in ejus potestate, ut restituat, dic, non est necesse. Dicit Rabi Joseph: Nos quoque legimus; Si ibi fuerint sanctitates sanctitatum altaris, morientur, si sanctitates instaurationis domus, redimentur; & illæ qua de causa morientur? Postquam fuerint interfectæ, erunt illi expiatio, atque ut excludatur a Deo, non ea de causa, quod dicitur: Quoniam repulsa sunt, repulsa sint: Dixit illi Abaje: Num putas, quod morienti propter impietatem suam sit expiatio? Morienti propter impietatem suam non erit expiatio: Etenim docet R. Semajah; Crederem vel si ejus patres se separaverint ab institutis congregationis, quod pro illis se polluere deberet? Idcirco dictum est: *In populis suis*. Propter illum qui faciat opera populi sui. Dixit illi Raba. Num assimilabis occisum propter impietatem suam mortuo propter impietatem suam? Mortuo propter suam impietatem, quoniam ita ejus consuetudo conservatur, non est expiatio; occiso propter impietatem suam, quoniam ejus consuetudo est ut moriatur, mors erit illi expiatio: Scito: Scriptum est enim *Psal.* LXXIX. 2. *Psalmus Asaph: Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: Posuerunt cadavera servorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.* Quid significat *servorum tuorum*, & quid significat *sanctorum tuorum*? Non explicandum est *sanctorum tuorum*, *sanctorum tuorum* absolute: *Servorum tuorum*; isti sunt qui damnati sunt in judicio a principio, & postquam occisi sunt, vocantur nomine *servorum tuorum*. Dixit illi Abaje: Num assimilabis occisos a regno occisis a Synhedrio? Occisis a regno, quoniam non secundum justitiam occisi sunt, est expiatio; occisis a Synhedrio, quoniam juste occisi sunt, non est expiatio: Scito, quod legimus: Non sepeliebant in sepulchris patrum suorum; Si putas postquam occisi sunt, quod sit illis expiatio, ut sepeliantur, mors & sepultura requiretur: Objecit R. Ada bar Aba: Non plangebant, sed lugebant, quia non est luctus nisi in corde. Si vero putas, postquam sepulti sunt, quod sit illis expiatio; ut plangantur necesse

עיכול בשר דיק׳ נמי דקתני נתעכל הבשר
מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן
שמע מינה רב אשי אמ׳ אבילות מאימתי קא
מתחלא מסתימת הגולל כפרה מאימתי קא
הויא מכי חזו צערא דקברא פורתא הילכך
הואיל ואידחו ידחו או הכי למה לי עיכול
בשר משום דלא אפשר קבריה דרב הוו
שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא אתו
אמרו לי׳ לשמואל אמר להו יאות עבדין
קרקע עולם הוא וקרקע עולם אינה נאסרת
דכתיב וישלך את עפר׳ על קבר בני העם
מקיש קבר בני העם לעבודת אלילים מה
עבודת אלילים במחובר לא מיתסר׳ דכתיב
אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על
ההרים הרמים על ההרים אלהיהם ולא
ההרים אלהיהם הכי נמי במחובר לא מיתס׳
מיתיבי החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום
אחר הרי זה לא יקבר בו עולמי׳ הכא במאי
עסיקינן בקבר בנין תא משע קבר חדש
מותר בהנאה הטול בו נפל אסור בהנאה
הכא נמי בקבר בנין תא שמע נמצא אתה
אומר שלש קברות הן קבר הנמצא קבר
הידוע קבר המזיק את הרבים קבר הנמצא
מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר
בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו פינהו
מקומ׳ טמא ואסור בהנאה קבר המזיק את
הרבים מותר לפנותו פינהו מקומו טהור
ואסור בהנאה הכא נמי בקבר בנין וקבר
הנמצא מותר לפנותו דילמא מת מצוה
הוא ומת מצוה קנה מקומו שאני מת
מצוה דקלא אית ליה איתמר האורג בגד
למת אביי אמר אסור ורבא אמר מותר
אביי אמר אעור הזמנה מילתא היא ורבא
אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא מאי
טעמא דאביי גמר שם שם מעגלה ערופה
מה עגלה ערופה בהזמנה מיתסרא האי נמי
בהזמנה מיתסרא ורבא גמר שם שם מעבודת

cesse est; similiter absumtionem carnis præcise docet: Postquam absumta fuerit caro, colligebant ossa, & sepeliebant in locis suis: Hinc probatur: R. Asse dicit: Planctus quandonam incipit? Postquam obsignatum fuerit operculum sepulchri: Expiatio quandonam erit? Quando viderint dolorem sepulcri diminutum; Idcirco postquam repulsi sunt repulsi sint. Qua de causa absumtio carnis? Quia non fuit possibile, ut sepeliretur Rab, eo quod sumerent ex eo pulverem pro febre unius diei: Venientes dixerunt τῷ Samuel, dixit: Recte fecerunt perpetum illud est solum, & solum perpetuum non est vetitum. Scriptum est enim *Reg.* XXIII. 7. *Et projecit pulverem super sepulchrum filiorum populi:* Æquiparat sepulcrum vulgi Idololatriæ. Etenim idololatria, quando solo adhæreat, non est vetita: Scriptum est enim *Deut.* XII. 2. *Quas in hæreditatem possessuri estis, deos eorum super montes excelsos.* Deos eorum, at non montes deorum eorum: Ita pariter hoc loco quod loco adhæret, non est vetita: Objicitur: Qui incidit sepulchrum patri suo, & abiens eum sepeliat in loco alio, ecce ibi non sepeliet in eternum; Hic de quo agimus? De sepulchro extructo: Veni & audi: Sepulchro novo licitum est uti. Si in illud projiciatur abortus, vetitus erit ejus usus; Hic quoque de sepulchro extructo agitur: Veni & audi; Deprehenditur quod dicas. Tria sunt sepulchra, sepulchrum inventum, sepulchrum notum, sepulchrum quod damnum infert multis: Sepulchrum inventum licitum est evacuare, si fuerit evacuatum, ejus locus erit mundus, & licitum est eo uti; Sepulchrum notum vetitum est evacuare, & si fuerit evacuatum, ejus locus est immundus, & interdictus est ejus usus: Sepulchrum quod damnum infert multis licitum est evacuare, si fuerit evacuatum, ejus locus est mundus, & ejus usus erit interdictus; Hic quoque agitur de sepulchro exstructo; & sepulchrum inventum licitum est evacuare; fortasse mortuus præcepti ibi est, & mortuus præcepti aquirit sibi locum suum: Diversum est de mortuo præcepti, quia gleba illi est: Dictum est; si texat vestem mortuo; Abaje dicit: Vetita est: Et Raba dicit; licita est: Abaje dicit; vetita est; præparata res illa est. Et Raba dicit: Licita est; non est res præparata. Quænam est ratio Abaje? Docet *ibi ibi* ex vitula decollanda, sicut vitula decollanda quando fuerit præparata, non est vetita; Hæc quoque quando fuerit

אלילים מה עבודת אלילים בהזמנה לא
מיתסרא אף הכא נמי בהזמנה לא מיתסרא
ורבא מאי טעמא לא גמר מעגלה ערופה
אמר לך משמשין ממשמשין גמרינן לאפוקי
עגל' ערופ' דהיא גופה קדושה ואביי מאי
טעמא לא גמר מעבוד' אלילי' אמר לך
מידי דאורחי' ממידי דאורחי' גמרינן לאפוקי
עבודה זרה דלאו אורחא . סימן כפה
נפשיה דחציבא נכיסא דאומנא . מיתיבי
כפה שהוא טמא מדרס ונתנתו לספר טהו'
מן המדרס אבל טמא מגע מדרס אימא
נתנתו וכרכתו למה לי נתנתו וכרכתו כדרב
חסדא דאמר רב חסדא האי סודרא דאזמניה
למיצר ביה תפילין וצר ביה תפילין אסו'
למיצר ביה פשיטי אזמניה ולא צר ביה צר
ביה ולא אזמניה שרי למיצר ביה פשיטי
ולאביי דאמר הזמנה מילתא היא אזמניה
אע"ג דלא צר ביה צר בי' אי אזמני' אין אי
לא אזמני' לא את שמע שבנאו לשם חי
מות' בהנאה הוסיף בו דימום אחד לשם
מת אסור בהנאה הכא במאי עסקינן דרמא
ביה מת אי הכי מאי איריא חוסיף בי לא
הוסיף נמי לא צריכא אע"ג דפנייה אמר
רפרם בר פפא אמר רב חסדא אם היה
מכירו חולצו ומות' תא שמע החוצב קבר
לאביו והלך וקברו בקבר אחר הרי זה לא
יקבר בו עולמית התם משום כבוד אביו הכי
נמי מסתברא דקתני סיפא רבן שמעין בן
גמליאל אומר אף החוצב אבנים לאביו והלך
וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר בהן
עולמית אי אמרת בשלמא משום כבוד
אביו שפיר אלא אי אמרת משום הזמנה
טויי לאריגה מי איכא למאן דאמר תא
שמע קבר חדש מותר בהנאה הטיל בו
נפל אסור בהנאה הטיל אין לא הטיל לא
הוא הדין דאע"ג דלא הטיל ולאפוקי מדרבן
שמעון בן גמליאל דאמר אין לנפלים

rit præparata, non erit vetita: Et Raba docet *ibi ibi* ex Idololatria; Scut Idololatria, quando sit præparata, non est vetita, ita hic quoque quando fuerit præparatum, non erit vetitum; At Raba qua de causa non docet ex vitula decollanda? Tibi dicit: Ministros ex ministris docemus, ad excludendum vitulam decollandam, quæ ipsamet erat secu- ctitas: Et Abaje qua de causa non docet ex Idololatria? Tibi dicit: Ea quæ usitata sunt, ex iis quæ usitata sunt, docemus; ad excludendum? Idololatriam quæ non est usitata: Signum כפא נפשיה דחציבא נכיסא דאומנא: Objicitur: Peplum quod fuerit pollutum calcatione, si imponatur libro legis purum erit a calcatione; at immundum si tangat calcationem, dic, imponatur, & involutur? Quid significat imponatur, & involuatur? Juxta mentem R. Chasda: Etenim dicit R. Chasda: Sudarium si præparaverit ad colligandum Thephilin, neque eo colligaverit Thephilin, vetitum est eo colligare nummos; si illud præparaverit, at non colligaverit, si colligaverit, at non præparaverit, licitum erit in eo colligare nummos. At juxta mentem Abaje, *qui dicit; Res præparata est; Si præparaverit*; utique, at non, si non præparaverit licet non colligaverit, si colligaverit; si præparaverit: Veni & audi. Monumentum, quod ædificatum sit nomine vivi, licitus est ejus usus; Si illi addat unum parietem nomine mortui, interdictus est ejus usus: Hic de quo agimus? Quando in illud projecerit mortuum: Si ita est; Quid docet, si addat? Quia quando non addat, pariter, non est necesse, ut evacuetur. Dicit Raperam bar Papa: Dicit R. Chasda: Si cognoscat, eruet, & erit licitum: Veni & audi: Si incidat sepulchrum patri suo, & abiens eum sepeliat in alio sepulchro, ecce in eo non sepeliet in æternum; Ibi agitur propter honorem sui patris; hic quoque probabiliter docet finem: Raban Simeon ben Gamaliel: Vel siquis incidat lapides patri suo, & abiens eum sepeliat in alio loco, ecce in eo non sepeliet in æternum: Si dicas; concedatur propter honorem patris; optime; At si dicas propter præparationem: Si neat purpuram, quid erit juxta mentem illius qui dicit? Veni & audi: Sepulchri novi licitus est usus; Si projiciatur in illud abortus, est vetitus usus: Si projiciat, utique, at non, si non projiciat; Eadem est *ratio*: Licet non projiciat; At objicitur ex mente Raban Simeon ben *Gamaliel*; qui dicit: Abortibus non est apprehensio sepul-

תפיסת הקבר קמ״ל ת״ש מותר המתים
למתי׳ מותר המת ליורשיו הכא במאי
עסיקינן שגבו מחיי׳ הא לא תני הכי דתני׳
מותר המתי׳ למתי׳ אומר המת ליורשיו ותני
עלה כיצד גבו למתים סתם זהו מותר
המתים למתים גבו למת זהו מותר המת
רורשיו וליטעמיך אימא סיפא רבי מאיר
אומר לא יגע בהן עד שיבא אליהו ר׳ נתן
אומר יעשנו דימוס על קברו או זילוף לפני
מטתו אלא אביי מתרץ לטעמיה ורבא
מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמי׳ דכ״ע
הזמנה מילת׳ היא ת״ק סבר דחזי ליה תפיס
דלא חזי ליה לא חפיס ור״מ מספק ליה אי
תפיס אי לא תפיס הילכ׳ לא יגע בהן עד
שיבא אליהו ור׳ נתן פשיטא ליה דודאי
תפיס הילכך יעשה דימוס על קברו ורבא
מתרץ לטעמיה דכולי עלמא הזמנה לאו
מילתא היא תנא קמא סבר כי בזו
ליה אחולי מחיל זילותיה גבי יורשין
ור״מ מספקא ליה אי מחיל אי לא מחיל
הילכך לא יגע בהן כו׳ ורבי נתן פשיטא
ליה דלא מחיל הילכך יעשה דימום על
קברו או זילוף לפני מטתו ת״ש היה אביו
ואמו מזרקין בו כלים מצוה על האחרים
להצילן התם משום מררייהו אי הכי היינו
דקתני עלה אמר רשב״ג במה דבריס אמורים
שלא נגעו במיטה אבל נגעו במיטה אסור׳
תרגמה עולא במיטה הנקברת עמו דמחלפי
בתכריכי המת ת״ש כיס שעשאו להני׳ בו
תפילין אסור להני׳ בו מעות הניח בו תפילין
יניח בו מעות אימ׳ עשאו והניח בו תפילין
אסור להניח בו מעות כדרב חסר׳ ת״ש אמר
לאומן עשה לי תיק של ספר או נרתיק של
תפילין עד שלא נשתמ׳ בהן קדש מותר
להשתמש בהן חול ושתמש בהן קודש אסור
להשתמש בהן חול תנאי היא דתניא ציפן

pulchri; dicit nobis: Veni & audi: Residuum mortuorum pro mortuis, residuum mortui pro hæredibus; Hic de quo agimus? Quando exegerint a vivis, ecce non docet: hoc docet: Residuum mortuorum pro mortuis, residuum mortui pro hæredibus; Atqui de eo docet. Quomodo? Si exigant pro mortuis simpliciter, hoc erit residuum mortuorum pro mortuis; si exigant pro mortuo, hoc residuum mortui pro hæredibus; At juxta sententiam tuam dicos finem: R. Meir dicit: Non attinget ea, donec veniat Elia: R. Nathan dic: Fiat pacies super ejus sepulchrum, aut effundatur coram ejus feretro; At Abaje explicat juxta opinionem suam; & Raba explicat juxta opinionem suam, quod ex omnium consensu res præparata sit: Primus doctor putat, si fuerit illi conveniens, apprehendet; si vero illi non fuerit conveniens non apprehendet: At R. Meir dubitat, sive apprehendat, sive non apprehendat; Idcirco ea non attinget, donec veniat Elias. At R. Nathan, pro certo habet quod apprehendat; idcirco faciet parietem super ejus sepulchro; & Raba explicat juxta opinionem suam; quod ex omnium consensu non sit res præparata; in hoc Doctor primus putat, quod despectus condonetur ejus apud hæredes: At Rabi Meir dubitat; sive condonet, sive non condonet, idcirco ea non attinget &c. At R. Nathan pro certo habet, quod non condonet idcirco faciet parietem super ejus sepulchro, aut effundet ante ejus feretrum; Veni, & audi: Si ejus pater, & mater projiciant in illud vasa; præceptum est aliis, ut ea salvent; Ibi intelligitur propter amaritudinem; si ita est; hoc est, quod de eo docetur. Dicit Raban Simeon ben Gamaliel: De quo hæc dicta sunt? Quando non attigerint lectum; at si attigerunt lectum, vetita sunt: Interpretatur Ela de lecto, quod cum eo est sepeliendum, quod possit commutari cum involucris mortui: Veni & audi; Marsupium, quod factum sit, ut in eo reponantur Thephilin, vetitum est in eo reponere nummos; ut reponat Thephilin, & reponat nummos; dic, si factum sit, ut in eo reponat Thephilim, vetitum est, ut in eo reponat nummos; juxta mentem R. Chasda: Veni & audi: Si dicat artifici; fac mihi thecam libri, aut sacculum Thephilin, priusquam iis usus sit pro sanctitate, licitum est iis uti pro profano; Si usus iis sit pro sancitate vetitum est iis uti pro profano. Tanaim docent: etenim extat traditio: Si eos operuerit auro, aut ob-

זהב או שטלה עליהן עור של בהמ׳ טמאה
פסולו׳ עור בהמה טהור׳ כשירות אעפ׳ שלא
עיבדן לשמן רשב״ג אומר אף עור בהמ׳
טהורה פסולו׳ עד שיעבדו לשמן אמר ליה
רבינא לרבא מי איכא דוכתא דרמו ביה מת
וארגי בגד למת אמר ליה אין כגון שכבי
דהרפניא דרש מרימ׳ הילכת׳ כוותי׳ דאביי
ורבנן אמרי הילכת׳ כוותיה דרבא והלכת׳
כוותיה דרבא תנו רבנן הרוגי מלכות
נכסיהן למלך הרוגי בית דין נכסיהן ליורשין
רבי יהודה אומר אף הרוגי מלכות נכסיהן
ליורשין אמרו ליה לרבי יהודה והלא כבר
נאמר הנה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו
אמר להן בן אחי אביו היה וראוי ליורשו
היה והלא הדבר בנים היו לו אמר להן
אותו ואת בניו הרג שנאמר אם לא את דמי
נבו׳ ואת דמי בניו ראיתי ורבנן ההו׳ בני׳
הראויין לצאת ממנו בשלמא למאן דאמר
נכסיהן למלך היינו דכתיב ברך נבות
אלהים ומלך אלא למ״ד נכסיהן ליורשין
למה לי ומלך ולטעמיך אלהים למה לי אלא
לאפושי ריתחא הכא נמי לאפושי ריתחא
בשלמא למאן דאמר נכסיהן למלך היינו
דכתי׳ וינס יואב אל אהל ה׳ ויחזק בקרנות
המזבח וכתיב ויאמר לא אצא כי פה אמות
אלא למאן דאמר נכסיהן ליורשין מאי
נפקא לה מינה לחיי שעה וישב בניהו את
המלך דבר לאמר כה דיבר יואב וכה ענני
אמר ליה זיל אימ׳ לי׳ תרתי לא תעביד
בההוא גברא אי קטלת ליה קבול לטותיה
דלטייה אבוך ואי לא שבקיה דליקו
בלטותיה דלטייה אבוך ויאמר לו המלך
עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו אמר רב
יהודה אמ׳ רב כל קללות שקילל דוד את
יואב נתקיימו בזרעו של דוד אל יכרת
מבית יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך נופל
בחרב וחסר לחם זב מרחבעם דכתיב והמלך

obtexerit pelle pecoris immundi, sunt illegitimi; si pelle pecoris mundi, erunt legitimi: Licet non præparaverit suo nomine dicit: Raban Simeon ben Gamaliel: vel si fuerit pellis pecoris mundi, erunt illegitimi, quando non præparaverit suo nomine: Dixit Rabina τῷ Raba: Num est locus, ubi projiciatur mortuus & expectetur donec texatur vestis illi mortuo? Respondit: Utique: Sicuti sunt mortui Arpenia; exponit Merimar: Constitutio juxta mentem Abaje; Et sapientes dicunt: Constitutio juxta mentem Raba; & constitutio juxta mentem Raba. Tradiderunt sapientes: Qui occiduntur a regno, eorum facultates cedunt regi; Qui occiduntur a Synhedrio, eorum facultates cedunt hæredibus: R. Jehuda dicit; Atque etiam qui occiduntur a regno, eorum facultates cedunt hæredibus: Dixerunt τῷ R. Jehuda: Atqui jam dictum est 1. *Reg.* XXI. 18. *Ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam*. Respondit illis. Filius fratris patris sui erat, & idoneus erat, ut ejus hæres esset: Atqui multi filii illi erant: Respondit illis: Ipsum & ejus filios occidit: Dictum est enim 2. *Reg.* IX. 26. *Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum ejus quem vidi*. At sapientes exponunt filios, qui digni erant, ut ab eo nascerentur. Concedatur juxta mentem illius qui dicit: Eorum facultates cedunt regi: Hoc est quod scriptum est: *Benedixit Nabot Deum & regem*. 1. *Reg.* XXI. 10. At juxta mentem illius qui dicit; Eorum facultates cedunt hæredibus, quomodo explicatur, *& regem*? Et juxta opinionem tuam *Deum* quomodo explicatur? sc. ad avertendam iram; hic quoque ad avertendum iram: Comedatur juxta mentem illius qui dicit: Eorum facultates cedunt hæredibus: Hinc scriptum est 1. *Reg.* II. 28. *Fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris*: Et scriptum est: *Et dixit. Non egrediar, sed hic moriar*. At juxta mentem, illius qui dicit; eorum facultates cedunt hæredibus: Quid hinc eruitur? Ut ea hora viveret: *Et renunciavit Banajas regi sermonem, dicens; Hæc locutus est Joab, & hæc respondit mihi*: Dixit illi; Abi, dic illi, duo non facies in eo viro; Si illum non occideris, recipiet maledictiones, quibus illi maledixit pater meus. Si illi remiseris, flagrabit maledictionibus, quibus illi maledixit pater tuus. *Dixitque ei rex; fac sicut locutus est; & aggressus eum interfecit, & sepeliit eum*. Dicit R. Jehuda,

dicit

רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס
ירושלים וכתיב כל המרכב אשר ירכב עליו
הזב יטמא מצורע מעוזיה דכתיב וכחזקתו
גבה לבו עד להשחית וימעל בה׳ אלהיו
ויבא אל היכל ה׳ להקטיר על מזבח הקטרת
וכתיב והצרעת זרחה במצחו מחזיק בפלך
מאסא דכתיב רק לעת זקנתו חלה את
רגליו ואמר רב יהודה אמר רב שאחזו
פודגרא אל מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב
נחמן היכי דבי אל כמחט בבשר החי מנא
ידע אי בעית אימא מיחש הוה חייש ביה
ואיבעית אימא מרבי׳ הוה גמיר לה ואיבעי׳
אימ׳ סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם נופל
בחרב מיאשיהו דכתיב ויורו המורים למלך
יאשיהו ואמר רב יהודה אמר רב שעשו כל
גופו ככברה וחחר לחם סיכני׳ דכתיב וארוחתו
ארוחת תמיד נתנה לו אמר רב יהודה אמר
רב היינו דאמרי אינשי תהא לוטא ולא
תהא לאטא אתיוה ליואב דייניה אמר ליה
מאי טעמא קטלתיה לאבנר אמר ליה גואל
הדם דעשאל הואי עשאל רודף הוה אמר
ליה הוה לו להצילו באחד מאיבריו אמר
ליה לא יכיל אמר ליה השתא ברופן
חמישית כיון ליה דכתיב ויכהו אבנר באחרי
החנית אל החומש ואמר רבי יוחנן ברופן
חמישית במקום שמרה וכבר תלויין בו באחד
מאיבריו לא יכיל ליה אמר ליה ניזיל אבנר
מאי טעמ׳ קטלתי׳ לעמשא אמר ליה
עמשא מורד במלכות הוה דכתיב ויאמר
המלך לעמשא הזעק לי את איש יהודה
שלשת ימים וגומר וילך עמשא להזעיק את
יהודה ויוחר וגומר אמר ליה עמשא אכין
ורקין דרש אשכחינהו דפתיח להו במסכתא
אמר כתיב כל איש אשר ימרה את פיך ולא
שמע אל דבריך לכל אשר תצונו יומת

dicit Rab ; Omnes maledictiones, quibus David maledixit Joab, confirmatæ ſunt in ſemine David . *Nec deficiet de domo Joab ſeminifluus, & leproſus, & tenens fuſum, & cadens gladio, & indigens pane*. 2. *Sam.* III. 29. Seminifluus Roboam fuit ; Scriptum eſt enim I. *Reg.* XII. 19. *Porro rex Roboam feſtinus adſcendit currum, & fugit in Hieruſalem*. Pariterque ſcriptum eſt *Levit.* XV. 9. *Omne ſedile ſuper quo equitaverit fluxu laborans, polluetur :* Leproſus de Ozia ſcriptum eſt 2. *Paral.* XXVI. 16. *Sed cum roboratus eſſet, elevatum eſt cor ejus in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum, ingreſſuſque in templum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis*. Pariterque ſcriptum eſt : *Et lepra effloruit in fronte ejus . Et tenens fuſcum :* Hic eſt Aaſa, ſcriptum eſt enim I. *Reg.* XV. 24. *Verumtamen in tempore ſenectutis ſuæ doluit pedes:* At dicit Rabi Jehuda ; Dixit Rab . Quod eum apprehenderit podagra . Dixit Mor Zuthra bar Rabi Nachman τῷ Rabi Nachman: Quomodo aſſimilatur ? Sicut acus in carne viva : Unde cognovit ? Si velis , dic ; Ipſe dolorem ſenſit ; & ſi vis dic ; A magiſtro ſuo percepit , & ſi vis , dic : *Firmamentum eſt Dominus timentibus eum , & teſtamentum illius ut manifeſtetur illis : Pſal.* XXV. 14. *Et cadens gladio :* De Joſia ſcriptum eſt 2. *Paral.* XXXV. *Et percuſſerunt ſagittis ſagittarii regem Joſia* . Et dicit R. Jehuda , dicit Rab; Fecerunt ejus corpus quaſi cribrum : *Et indigens pane :* Scriptum eſt enim *Jerem.* LII. 33. *Et cibaria ejus cibaria perpetua dabantur ei :* Dicit R. Jehuda ; dicit Rab : Hoc eſt quod dicunt homines : Eſto maledictus potius , quam maledicens . Et adduxerunt Joab ad judicium : Dixit illi: Qua de cauſa occidiſti Abner ? Reſpondit : Vindex ſanguinis Haſael ego fui : ipſe Haſael perſecutor fuit : Dixit illi : Poterat illum ſalvare uno ex membris ſuis. Reſpondit; Fieri non potuit: Dixit illi. Jam in quintam coſtam haſtam direxit: Scriptum eſt enim 2. *Sam.* II. *Et percuſſit eum Abner averſa haſta in quinta :* Et dixit R. Jochanan in coſta quinta in loco , ubi fel , & jecur appenſum eſt; in uno xe ejus membris non potuit? Dixit illi: Deſeramus Abner ? Qua de cauſa occidiſti Amaſa? Reſpondit : Amaſa rebellis fuit regno : Scriptum eſt enim 2. *Sam.* XX. 4. *Dixit autem rex Amaſæ : Convoca mihi omnes viros Jehuda in diem tertium &c. Abiit ergo Amaſa , ut convocaret Jehuda , & moratus eſt &c.* Dixit illi : Amaſa רקין & אכין *ſc. tantummodo*

non

יכול אפילו לדברי תורה ת״ל רק חזק ואמץ
אלא ההוא גברא מורד במלכו׳ הוה דכתיב
והשמועה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי
אדניה ואחרי אבשלום לא נטה מאי לא
נטה אמ׳ רב יהודה שביקש לנטות ולא נטה
ומאי טעמא לא נטה אמר רבי אלעזר
עדיין ליהלוחית של דוד קיימת ר׳ יוסי ברבי
חנינא אמר עדיין איצטבניני של דוד קיימין
דאמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות
ילדים היו לו לדוד כולן בני יפת תואר היו
ומגדלי בלורית היו ומהלכין בראשי׳ הגייסו׳
היו והן הן בעלי אגרופין של דוד ופליגא
דרבי אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר
כהנא אילמלי דוד לא עשה יואב מלחמה
ואילמלי יואב לא עסק דוד בתור׳ דכתיב
ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב
בן צרויה׳ על הצבא מה טעם דוד עשה
משפט וצדקה לכל עמו משום דיואב על
הצבא ומה טעם יואב על הצבא משום
דדוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויצא
יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי אבנר
וישיבו אותו מבור הסירה מאי בור הסירה
אמר ר׳ אבא בר כהנא בור וסירה גרמו לו
לאבנר שיהרג ויטהו יואב אל תוך
השער לדבר אתו בשלי אמר רבי יוחנן
שדנו בדין סנהדרי אמר לוה מאי טעמא
קטלתיה לעשאל עשאל רודף הוה הירה לך
להצילו באחד מאיבריו לא יכילי ליה השתא
ברופן חמישית כונת ליה באחד מאבריו
לא יכלת ליה לדבר אתו בשלי אמר רב
יהודה אמר רב על עיסקי שלו ויכהו שם
אל החומש אמר רבי יוחנן בדופן חמישית
מקום שמרה וכבד תלויין בו וחשיב ה׳ את
דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים
צדיקים וטובים ממנו טובים שהיו דורשין
אכין ורקין והוא לא דרש צדיקים שהן בפה
ולא עשו והוא באיגרת עשה ועמשא לא

exposuit; Deprehendimus, quod inceperit in Mesachta: Scriptum est *Jehos.* I. 18. *Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus, quos praeceperis ei, morietur.* Crederem vel si non obediret verbis legis? Idcirco dictum est: *Tantumodo confortare, viriliter age.* Ibid. At ille vir rebellavit contra regnum. Scriptum est enim I. *Reg.* II. 28. *Venit autem nuncius ad Joab, quod Joab declinet post Adoniam, & post Absalonem non declinasset.* Quare non declinavit? Dicit R. Jehuda: Voluit declinare, at non declinavit. Qua de causa non declinavit? Dicit R. Elieser: Hactenus exercitus David subsistebat: R. Jose bar R. Chanina dicit: Hactenus Astrologi David subsistebant: Etenim dicit R. Jehuda; dicit Rab: Quadringenti filii erant David, omnes filii nati ex muliere pulchra, alentes comam, & incedebant in capitibus turmarum, & illi erant viri pugnaces David; At dissentit R. Aba bar Channa; Etenim dicit R. Aba bar Channa; si non fuisset David, Joab non fecisset bellum; Si non fuisset Joab, David non dedisset operam legi: Scriptum est enim 2. *Sam.* VIII. 15. *Faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo; Joab autem filius Saruiae erat super exercitum.* Qua de causa David faciebat judicium & justitiam omni populo suo? Quia Joab erat super exercitum. Et qua de causa Joab erat super exercitum? Quia David faciebat judicium & justitiam omni populo suo. *Egressus itaque Joab a David, misit nuncios post Abner, & reduxit eum a cisterna Sira.* Ibid. III. 26. Quid significat *cisterna Sira*? Dicit R. Aba bar Channa: Cisterna, & spina causa fuerunt τῷ Abner, ut interficeretur. *Seorsim adduxit eum Joab ad medium portae ut loqueretur cum eo in secreto.* Dicit R. Jochanan; ut judicaretur in judicio Synhedrii: Dixit illi qua de causa occidisti Hasal? Hasal insecutor erat; Tibi incumbebat, ut eum salvares uno ex ejus membris; non potuisti; Nunc in costam quintam *hastam* direxisti; uno ex ejus membris salvare non potuisti? *Ut loqueretur cum eo in secreto.* Dicit Rabi Jehuda; Dicit Rab: De suis rebus. *Et percussit eum ibi, in quinta.* Dicit R. Jehuda: In costa quinta, ubi fel & jecur appensum est. *Et reddet Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros justos, melioresque se.* I. *Reg.* II. 32. *Justos*, quia רקין & אכין sc. *tantumodo* exponebant; at ille non exposuit: *Meliores*, qui loquebantur, at non faciebant. *Porro Amasa non observavit gladium, quem habebat Joab in* ma-

נשמר בחרב אשר ביד יואב אמר רב שלא חשדו ויקבר בביתו במדבר אטו ביתו מדבר הוא אמר רב יהודה אמר רב כמדבר מה מדבר מופקר לכל אף ביתו של יואב מופקר לכל ד״א כמדבר מה מדבר מנוקה מגזל ועריות אף ביתו של יואב מנוקה מגזל ועריות ויואב יחיה את שאר העיר אמר רב יהודה אפילו מוניני וצחנתא טעים פריס להו.

רפק ז׳

מתני׳. ארבע מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק רבי שמעון אומר שריפה סקילה חנק והרג זו מצות הנסקלין.

גמ׳. אמר רבא אמר רב סחורא אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מניין אין מוקדם ומאוחר חוץ משבעה סמנין דתנן שבעה סמנין מעבירין על הכתם רוק תפל ומי גריסי׳ ומי רגלים ונתר ובורית קמוליא ואשלך וקתני סיפא העבירן שלא כסידרן או שהעבירן שבעתן כאחד לא עשה ולא כלום רב פפא סבא משמיה דרב אמר אף ארבע מיתות מדקא מפליג ר׳ שמעון ש״מ דוקא קתני ואידך בפלוגתא לא קא מיירי רב פפא אמר אף סדר יומא דתנן כל מעשה יום הכפורים האמורים על הסדר אם הקדים מעש׳ לחבירו לא עשה ולא כלום ואידך ההוא חומרא בעלמא רב הונא בריה דרב יהושע אמר אף סדר תמיד דקתני עלה זהו סדר תמיד ואידך ההוא למצוה בעלמא ולאפוקי ממצות חליצה דתנן מצות חליצה בא הוא ויבמתו לפני בית דין היו נותנין לו עצה ההוגנת לו שנאמר וקראו לו זקני עירו ודברו אליו והיא אומרת מאן יבמי וגומר והוא אומר לא חפצתי לקחתה ובלשון הקדש היו אומרי׳ ונגשה יבמתו אליו לעיני

manu. 2. *Sam.* xx. 10. Dicit Rab, quod de eo suspicionem non haberet: *Sepultusque est in domo sua in deserto*. 1. *Reg.* 11. 34. Ergo ejus domus erat deserto. Dicit R. Jehuda, dicit Rab. *In deserto*; Sicut desertum visitatur ab omnibus: Ita pariter ejus domus visitabatur ab omnibus: Alia expositio: *In deserto*: Sicut desertum purum est a rapina, & scortationibus, ita pariter domus Joab erat pura a rapina, & a scortationibus: *Et Joab nutriebat reliquam civitatem*. Dicit R. Jehuda: Vel pisciculos, & salsamenta pisciculorum illis pariebatur.

CAPUT VII.

MIsna: Quatuor supplicia tradita sunt Synhedrio, lapidatio, combustio, occisio, quæ fit gladio, & strangulatio. R. Simeon dicit: Combustio, lapidatio, strangulatio, & occisio, quæ fit gladio: Hoc est præceptum lapidandorum.

Gemara: Dicit Raba: Dicit R. Sahura, dicit R. Huna: Ubicunque legunt sapientes juxta supputationes, non est præpositum, nec postpositum, exceptis septem signis: Etenim legimus: Septem signa traducunt super maculam, sputum insulsum, & aquæ fabarum fressarum, urina, nitrum, & smegma, Cimolia, & Aschleg. Et docet finem; si traducant non secundum eorum ordinem; aut si misceantur septem omnia simul, nihil inservit. Rabi Papa senior nomine Rab dicit: Etiam quatuor supplicia, quoniam dissentit R. Simeon; Hinc eruitur, quod præcise doceat: & alia sententia, quoniam est dissensio, non docet: R. Papa dicit: Etiam in ordine *Joma*. Etenim legimus: Omnia opera diei expiationum sunt juxta ordinem, si alterum alteri præponatur, nihil inservit; & alia est sententia; Hoc vulgo gravius est: Rabi Huna bar R. Jehosua dicit: Etiam ordo sacrificii jugis; de eo docetur; Hic est ordo sacrificii jugis: Et alia sententia: Hoc est propter præceptum vulgare, ut educatur a præcepto leviræ discalceantis. Etenim legimus: Præceptum leviræ discalceantis hoc est: Venit illa & ejus levir coram Synhedrio; illi dant ei consilium conveniens. Dictum est enim *Deuter.* xxv. 8. *Statimque accersiri eum facient seniores urbis illius, eique dicent: & ipsa dicet: Non vult frater viri mei &c. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:* Et in lingua sancta: *Ipsi dicent: Et accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, spuet-*

הזקנים וחלצה נעלו וירקה בפניו רוק הנראה
לדיינין וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש
וגומר ונקרא שמו בישראל וגומר ואמר רב
יהודה מצות חליצה קוראה וקוראה חולצת
ורוקקת וקוראה והוינן בה מאי קמ״ל מתניתין
היא הא קמ״ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן
בה תניא נמי הכי בין שהקדים חליצה
לרקיקה או רקיקה לחליצה מה שעשר עשוי
ולאפוקי מהא דתנן כהן גדול משמש
בשמונה כלים והדיוט בארבעה בכתונת
במכנסים במצנפת ואבנט מוסיף עליהן כהן
גדולאחושן אפוד ומעיל וציץ ותניא מניין
שלא יהא דבר קודם למכנסים שנאמר
ומכנסי בד יהיו על בשרו ותנא מאי טעמא
אקדמיה לכתונת משום דאקדמיה קרא
וקרא מאי טעמא אקדמיה משום דמכסיא
כוליה גופיה עדיפא ליה. סקילה שריפה
כו׳. סקילה חמורה משריפה שכן נתנה
למגדף ולעובד ע״א מאי חומרא שכן פושט
ידו בעיקר ארבה שריפה חמורה שכן ניתנה
לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת
את אביה קסברי רבנן נשואה יוצאה לשריפ׳
ולא ארוס׳ ומדאפקה רחמנא לארוסה בסקילה
ש״מ סקילה חמורה סקילה חמורה מסייף
שכן נתנה למגדף ולעובד עבודת אלילים
ומאי חומרא כדאמרן אדרבה סייף חמור
שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא
שכן ממונן אבד אמרת איזה כח מרובה כח
המדיח או כח הנידח הוי אומר כח המדיח
ותני׳ מדיחי עיר הנדחת בסקילה סקילה
חמורה מחנק שכן ניתן למגדף ולעובד ע״א
ומאי חומר כדאמרן אדרבה חנק חמור שכן
ניתן למכה אביו ואמו ומאו חומרא שכן
הוקש כבודן לכבוד המקום מדאפקיה רחמנא
לארוסה בת ישראל מכלל נשואה בת ישראל
מחנק לסקילה ש״מ סקילה חמורה שריפה

spuetque in faciem ejus: Sputum quod conspici possit a judicibus; *Et dicat: Sic fiat homini &c. Et vocabitur nomen illius in Israel &c.* Rabi Jehuda dicit: Præceptum mulieris discalceantis hoc est: Leget, & leget, discalceabit, & expuet, & leget: In hoc objicimus; Quid nobis dicit? Misna hoc nobis dicit: Hoc erat præceptum; Si contra factum est; nihil nostra intererat: Similiter ita extat traditio: Si præcedat discalceatio sputum, aut sputum discalceationem, quod factum est, factum est; & ad eduendum ex eo, quod legimus: Sacerdos magnus ministrat octo vestibus, & sacerdos vulgaris ministrat quatuor vestibus, sc. tunica, femoralibus, cidari, & cingulo, addit his sacerdos magnus pectorale, Ephod, & pallium, & laminam. Atqui extat traditio: Unde probatur, quod nihil præcedat femoralia? Dictum est enim: *Et femoralia linea erunt super carnem ejus.* Et docet: qua de causa antecedunt tunicam? Eo quod ea præponat textus; & textus qua de causa præponit? Quia tegunt totum corpus: Idcirco præstant: Lapidatio, combustio &c. Lapidatio gravior est combustione, quia ea punitur blasphemus, & Idololatra: Qua de causa est gravior? Quia extendit manum suum in fundamentum. Contra combustio gravior est, quia ea punitur filia sacerdotis, quæ scortata fuerit: Qua de causa est gravior? Quia profanavit patrem suum. Putant sapientes, quod nupta egrediatur, ut comburatur, at non desponsata, & quoniam excludit textus desponsatam a lapidatione; hinc eruitur, quod lapidatio sit gravior: lapidatio est gravior supplicio, quod fit gladio, eo quod ea interficiatur blasphemus, & Idololatra; & qua de causa est gravior? Juxta rationem quam diximus: Contra supplicium quod fit gladio, est gravius, eo quod eo puniantur viri urbis seductæ; & qua de causa est gravius? Eo quod eorum facultates perdantur: Dixisti? Quænam est conditio frequentior? Conditio seducentis, an conditio seducti? Dicendum, quod sit conditio seducentis: Atqui extat traditio: Seductores civitatis seductæ lapidantur: Lapidatio gravior est strangulatione, eo quod ea puniatur blasphemus, & Idololatra: & qua de causa est gravior? Juxta rationem quam diximus: Contra strangulatio est gravior, eo quod ea puniatur, qui percusserit patrem & matrem; & qua de causa est gravior? Eo quod æquiparetur eorum honor honori Dei. Quoniam educit textus des-

המור' מסייף שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה אדרבה סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנדח ומאי חומר' שכן ממונן אבד נאמר אביה בסקילה ונאמר אביה בשריפה מה אביה האמורה בסקילה סקילה חמורה מסייף אף אביה האמור בשריפה שריפה חמורה מסייף שריפה חמורה מחנק שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא כדאמרן אדרבא חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא שכן הוקש כבודן לכבוד המקום מדאפקיה רחמנא לנשואה בת כהן מכלל נשואה בת ישראל מחנק לשריפה ש״מ שריפה חמורת סייף חמור מחנק שכן ניתן ראנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונם אבד אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומקא שכן הוקש כו' אפילו הכי פושט ידו בעיקר עדיף. רבי שמעון אומר כו'. שריפה חמורה מסקילה שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה אדרבה סקילה המורה שכן ניתנה למגדף ולעובד עבודת אלילים ומאי חומרא שכן פושט ידו בעיקר רבי שמעון לטעמא דאמר אחת ארוסה ואחת נשואה יצאת לשריפה ומדאפקיה רחמנא לארוסה בת כהן מכלל ארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה ש״מ שריפה חמורה שריפה חמורה מחנק שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא כדאמרן אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא שכן הוקש כבודם לכבוד המקום מדאפקיה

desponsatam filiam Israelitæ a genere nuptæ filiæ Israelitæ a strangulatione ad lapidationem, hinc eruitur quod lapidatio sit gravior. Combustio est gravior occisione, quæ fit gladio, eo quod ea puniatur filia sacerdotis, quæ scortata fuerit. Et qua de causa est gravior? Eo quod profanaverit patrem suum: Contra occisio, quæ fit gladio, gravior est, eo quod ea puniantur viri urbis seductæ; & qua de causa est gravior? Eo quod eorum facultates perdantur: Memoratur pater ejus in lapidatione, & memoratur pater ejus in combustione; sicut in patre ejus memorato in lapidatione, lapidatio est gravior occisione quæ fit gladio, ita pariter in patre ejus memorato in combustione, combustio gravior est occisione quæ fit gladio: Combustio gravior est strangulatione, eo quod ea puniatur filia sacerdotis: Et qua de causa est gravior? Propter rationem quam diximus. Contra strangulatio gravior est, eo quod ea puniatur qui percusserit patrem & matrem: Et cur est gravior? Eo quod æquiparetur eorum honor honori Dei: Quoniam eduxit textus nuptam filiam sacerdotis ex genere nuptæ filiæ Israelitæ a strangulatione ad combustionem, hinc eruitur, quod combustio sit gravior: occisio quæ fit gladio est gravior strangulatione, eo quod ea puniantur viri urbis seductæ: Et cur est gravior? Eo quod eorum facultates perdantur: Contra strangulatio est gravior, eo quod ea puniatur, qui percusserit patrem & matrem: Et cur est gravior? Eo quod æquiparetur &c. Atque etiam, qui extendit manum suam in fundamentum, præstat. R. Simeon dicit &c. Combustio gravior est lapidatione, eo quod puniatur filia sacerdotis quæ scortata fuerit: Et cur est gravior? Eo quod profanaverit patrem suum: Contra lapidatio gravior est: Eo quod ea puniatur blasphemus, & Idololatra; & cur est gravior? Eo quod extenderit manum suum in fundamentum. R. Simeon juxta rationem, qua dicitur; Tam desponsata, quam nupta educitur ad combustionem; & quoniam educit textus desponsatam filiam sacerdotis a genere desponsatæ filiæ Israelitæ a lapidatione ad combustionem, hinc eruitur, quod combustio sit gravior; Combustio gravior est strangulatione, eo quod ea puniatur filia sacerdotis, quæ scortata fuerit: Et cur est gravior? Propter rationem quam diximus: Contra strangulatio gravior est, eo quod ea puniatur, qui percusserit patrem & matrem. Et cur est gravior? Eo quod æqui-

רחמנא לנשואה בת כהן מכלל נשואה בת
ישראל מחנק לשריפ׳ ש״מ שריפה חמורה
שריפה חמור׳ מסייף שכן ניתנה לבת כהן
שזינתה ומאי חומרא כדאמרן אדרבה סייף
חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנידחת ומאי
חומרא שכן ממונם אבד אמרת וכי איזה כח
מרובה כח המדיח או כח הנידח הוי אומר
כח המדיח וקל וחומר ומה חנק שחמור
מסייף שריפה חמורה ממנו סייף הקל לא
כ״ש סקילה חמורה מחנק שכן ניתנה למגדף
ולעובד ע״א ומאי חומר׳ כדאמרן אדרבה חנק
חמור שכן ניתן למכ׳ אביו ואמו ומאי חומר׳
שכן הוקש כו׳ מדאפקיה רחמנא לארוסה
בת ישראל מכלל נשואה בת ישראל מחנק
לסקילה שמע מינה סקילה חמורה סקילה
חמורה מסייף שכן נתנה למגדף כו׳ אדרבה
סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת
ומאי חומרא שכן ממונם אבד אמרת וכי
איזה כח מרובה כח המדיח או כח הנידח
הוי אומר כח המדיח וקל וחומר ומה חנק
שחמור מסייף סקילה חמורה ממנו סייף
הקל לא כ״ש חנק חמור מסייף שכן ניתן
למכ׳ אביו ואמו ומאי חומרא כדאמרן
אדרבה סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר
הנדחת ומאי חומרא שכן ממונם אבד
אמרת וכי איזה כח מרוב׳ כח המדיח או
כח הנידח הוי אומר כח המדיח ותניא
מדיחי עיר הנידחת בסקילה רבי שמעון
אומר בחנק. מרגלא בפומיה דרבי יוחנן
נער׳ המאורס׳ בת כהן שזינתה בסקילה רבי
שמעון אומר בשריפה זינתה מאביה בסקילה
ר׳ שמעון אומר בשריפה מאי קמ״ל לרבנן
נשואה יצת׳ לשריפה ולא ארוסה לרבי

æquiparetur eorum honor honori Dei: Quoniam educit textus nuptam filiam ſacerdotis a genere nuptæ filiæ Iſraelitæ a ſtrangulatione ad combuſtionem, hinc eruitur, quod combuſtio ſit gravior; Combuſtio gravior eſt occiſione, quæ fit gladio, eo quod ea puniatur filia ſacerdotis, quæ ſcortata fuerit: Et cur eſt gravior? Propter rationem quam diximus: Contra occiſio quæ fit gladio gravior eſt, eo quod ea puniantur viri urbis ſeductæ; & cur eſt gravior? Eo quod eorum facultates perdantur. Dixiſti? Quænam eſt conditio frequentior? Seductoris, an ſeducti? Dicendum eſt, quod ſit conditio ſeductoris: Probatur argumento a minori ad majus: Si ſtrangulatio gravior eſt occiſione, quæ fit gladio, combuſtio eſt ea gravior, occiſio quæ fit gladio eſt levior, nonne lapidatio erit gravior ſtrangulatione, eo quod ea puniatur blaſphemus, & Idololatra? Et cur eſt gravior? Propter rationem, quam diximus. Contra ſtrangulatio eſt gravior, eo quod ea puniatur qui percuſſerit patrem & matrem; & cur eſt gravior? Eo quod æquiparetur &c. Quoniam educit textus deſponſatam filiam Iſraelitæ ex genere nuptæ filiæ Iſraelitæ a ſtrangulatione ad lapidationem, hinc eruitur, quod lapidatio ſit gravior; Lapidatio gravior eſt occiſione quæ fit gladio, eo quod ea puniatur blaſphemus &c. Contra occiſio quæ fit gladio, gravior eſt, eo quod ea puniantur viri urbis ſeductæ: Et cur eſt gravior? Eo quod eorum facultates perdantur. Dixiſti? Et quænam erat conditio frequentior? Conditio ſeductoris, an conditio ſeducti? Dicendum eſt, quod ſit conditio ſeductoris: Et probari poteſt argumento a minori ad majus: Si ſtrangulatio gravior eſt occiſione, quæ fit gladio, lapidatio eſt illa gravior, occiſio quæ fit gladio eſt levior, nonne multo magis ſtrangulatio erit gravior occiſione quæ fit gladio, eo quod ea puniatur quæ percuſſerit patrem & matrem? Et cur eſt gravior? Propter rationem quam diximus. Contra occiſio quæ fit gladio eſt gravior, eo quod ea puniantur viri urbis ſeductæ: Et cur eſt gravior? Eo quod eorum facultates perdantur. Dixiſti? Et quænam erat conditio frequentior? Conditio ſeductoris, an ſeducti? Dicendum eſt quod ſit conditio ſeductoris: Atqui extat traditio: Seductores urbis ſeductæ puniuntur lapidatione. R. Simeon dicit ſtrangulatione. Solebat dicere R. Jochanan; Puella deſponſata filia ſacerdotis, quæ ſcortata fue-

שמעון אחרת ארוסה ואחת נשואה יצתה
לשריפה וטעמא מאי משום דלרבנן סקילה
חמורה לרבי שמעון שריפה חמורה נפקא
מינה למי שנתחייב שתי מיתות בית דין
נידון בחמורה מאי רבי שמעון דתניא רבי
שמעון אומר שני כללות נאמרו בבת כהן
בבת כהן ולא בבת ישראל אימא אף בבת
כהן והוציא הכתוב נשוא׳ מכלל נשואא
וארוסה מכלל ארוסה מה כשהוצי׳ הכתו׳
נשואה מכלל נשואה להחמיר אף כשהוצי
הכתו׳ ארוסה מכלל ארוסה להחמיר זוממי׳
נשואה בת כהן בכלל זוממי נשואה בת
ישראל וזוממי ארוסה בת כהן בכלל זוממי
ארוסה בת ישראל ת״ר ובת איש כהן כי
תחל יכול אפילו חללה את השבת ת״ל לזנות
בחילולי שבזנות הכתוב מדבר יכול אפי׳
פנויה נאמר כאן אביה ונאמר להלן אביה
מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות
עם זיקת הבעל או אינו אומר אביה אלא
להוציא את כל אדם כשהו׳ אומר היא
מחללת הוי כל אדם אמור הא מה אני
מקיים אביה נאמר כאן אביה ונאמר להלן
אביה מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן
זנות עם זיקת הבעל אי מה להלן נער׳
והיא ארוסה אף כאן נערה והיא ארוסה
נער׳ והיא נשואה בוגרת והיא ארוסה
בוגרת והיא נשואה ואפילו הזקינה מניין
ת״ל ובת כהן מכל מקום בת כהן אין לי
אלא שניסת לכהן ניסת ללוי ולישראל
לכותי לחלל לממזר ולנתין מניין ת״ל ובת
איש כהן אף ע״פ שאינה כהנת היא בשריפה
ואין בועלה בשריפה היא בשריפה ואין
זוממיה בשריפה רבי אליעזר אומר את
אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה אמר מר
יכול אפילו חיללה שבת חיללה שבת בת
סקילה היא אמר רבא הא מני רבי

fuerit, punitur lapidatione; R. Simeon dicit: Combustione: Si scortata fuerit ex patre suo, punitur lapidatione: Rabi Simeon dicit; combustione: Quid dicit nobis? Juxta mentem sapientum: Nupta educitur ad combustionem, at non desponsata; juxta mentem R. Simeon: Tam desponsata quam nupta educitur ad combustionem: Et qua de causa? Quia juxta mentem sapientum lapidatio est gravior; at juxta mentem R. Simeon combustio est gravior: Hinc eruitur; Si quis puniendus sit duobus suppliciis in Synhedrio, graviori punietur: Quid dicit R. Simeon? Etenim extat traditio: R. Simeon dicit: Duo regulæ generales memoratæ sunt in filia sacerdotis; In filia sacerdotis, at non in filia Israelitæ; Dic vel in filia sacerdotis: Et educit textus nuptam ex genere nuptæ, & desponsatam ex genere desponsatæ: Si quando educit textus nuptam ex genere nuptæ, educit ad aggravandum, ita pariter quando educit textus desponsatam ex genere desponsatæ, educit ad aggravandum; falsi testes nuptæ filiæ sacerdotis sunt in genere, & falsi testes nuptæ filiæ Israelitæ sunt in genere, & falsi testes desponsatæ filiæ sacerdotis sunt in genere, & falsi testes desponsatæ filiæ Israelitæ: Tradiderunt sapientes: *Et filia viri sacerdotis, quæ inceperit. Levit. XXI. 9.* Crederem vel si profanaverit Sabbatum? Idcirco dictum est: *Scortari*. De profanationibus, quæ sunt in scortationibus, textus loquitur: Crederem vel de vidua? Memoratur hic pater ejus, & memoratur ibi pater ejus, sicut ibi agitur de scortante, quando sit obligata marito; ita pariter hoc loco agitur de scortante, quando sit obligata marito: Aut non memoratur pater ejus, nisi ad educendum omnem hominem. Quando vero dicit: *Profanaverit*: Ecce omnis homo memoratur: Quomodo ego explicabo; *patrem ejus?* Memoratur hic pater ejus, & memoratur ibi pater ejus; Sicut ibi agitur de scortante, quando sit obligata marito, ita pariter hoc loco agitur de scortante, quando sit obligata marito. Aut dicendum, sicut ibi agitur de puella, & illa sit desponsata; ita pariter hoc loco agetur de puella & illa fuerit desponsata; puella, & fuerit nupta, adolescens & fuerit desponsata; adolescens & fuerit nupta, vel anus unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et filia sacerdotis*. Omnimode filia sacerdotis: Non probo nisi quando nupta fuerit sacerdoti; si nupta fuerit Levitæ, & Israelitæ, Cuthæo, profanato, spurio, Nethinæo, unde

שמעון היא דאמר שריפה חמורה סד״א
הואיל והאמר בהו רחמנא בכהני דרבי
בהו מצות יתירות תידון בשריפה קמ״ל מאי
שנא מיניה דידיה ס״ד אמינא איהו הוא
דאישתריא ליה שבת לגבי עבודה היא כיון
דלא אשתריא שבת לגבה אימא תידון
בשריפה קמ״ל יכול אפילו פנויה הא לזנות
כתיב כדרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על
הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה או
אינו אומר אביה אלא להוציא את כל אדם
אלא מאי ניהו שזינתה מאביה מאי איריא
בת כהן אפילו בת ישראל נמי דאמר רבא
א״ל רב יצחק בר אבידימי אתיא הנה הנה
אתיא זמה זמה איצטריך סד״א קרא לאפוקי
מדרב׳ מדגלי רחמנא בבת כהן ולא בבת
ישראל קמ״ל בת כהן אין לי אלא שניסת
לכהן ניסת ללוי לישראל ולכותי ולחלל לנתין
ולממזר מניין ת״ל בת איש כהן אע״פ שאינה
כהנת משום דאינסיבא להו להני לאו בת
כהן היא ותו מידי כהנת לכהן כתיב סד״א
תחל כי לזנות אמר רחמנא הני מילי היכא
דקא מיתחלא השתא אבל הא כיון דקא
מיתחלא וקיימא מעיקר׳ דאמ׳ מר בת כהן
כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה
פסלה ללוי ולישראל נמי ושבה אל בית
אביה בנעוריה מכלל דכי איתיה גביה לא
אכלה אימא לא תידון בשריפה קמ״ל ודלא
כר״מ דתניא בת כהן שניסת לישראל
ואכלה תרומה משלמת את הקרן ואינה
משלמת את החומש ומיתתה בשריפה ניסת
לאחד מן הפסולין משלמת קרן וחומש
ומיתתה בחנק דברי רבי מאיר וחכמים
אומרים זו וזו משלמות קרן ולא חומש
ומיתתן בשריפה רבי אליעזר אומר את
אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה מאי את
אביה ואת חמיה אילימא את אביה מאביה

unde probatur? Ex eo quod dictum est; *Et filia viri sacerdotis:* Vel si non sit ipsa sacerdos, punietur combustione; at qui cum ea concumbit, non punitur combustione; illa punitur combustione, at ejus falsi testes non puniuntur combustione. R. Elieser dicit: *Quæ profanaverit patrem suum*, punitur combusione; & quæ profanaverit socerum suum, punitur lapidatione. Dicit Mor: Crederem vel si profanaret Sabbathum? Si profanaverit Sabbathum, punitur lapidatione: Dicit Raba: Cujusnam hæc sententia est est R. Simeon, qui dicit: Combustio gravior est: Si putas, quod cum loquatur textus de sacerdotibus, in quibus abundant præcepta, quod punirentur combustione. Dicit nobis: Quid variat: Ex his ad illos? Si putas, ego dicam: Quoniam illis (sc. *sacerdotibus*) permissum est operari in Sabbatho propter ministerium, & his cum non sit permissum Sabbathum: dic, quod puniantur combustione. Dicit nobis. Crederem quod etiam de vidua quæ scortetur, scriptum sit juxta mentem R. Elieser, qui dicit: Si viduus concumbat cum vidua, sine titulo matrimonii, fit scortatrix; aut fortasse non dicit *patrem suum*, nisi ad excludendum omnes homines; at quis erit? quæ scortata sit in domo patris sui: quid docet? Filia sacerdotis; vel si fuerit filia Israelitæ: Dicit Raba: Dicit Rabi Isaach bar Abdimi: Explicetur *illa illa*, explicetur *scelus scelus*; necesse est; si putas quod textus excludat, postquam inclusit; postquam manifestavit textus de filia sacerdotis, at non de filia Israelitæ; dicit nobis filiam sacerdotis: Non probo nisi quando nupta fuerit sacerdoti, si nupta fuerit Levitæ, Israelitæ, Cuthæo, profanato, Nethinæo, & spurio, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Filia viri sacerdotis*; vel si ipsa non sit sacerdos; Quoniam his nupsit, non est amplius filia sacerdotis illa; & præterea, quoniam de sacerdote nupta sacerdoti scriptum est. *Quando inceperit scortari*; dicit textus: Hæc quomodo confirmantur? Quando tum inceperit, at quando inceperit, & continuarit a principio: Etenim dicit Mor: *Filia sacerdotis quæ fuerit viro alieno. Levit.* XXII. 12. Postquam concubitum passa fuerit, profanatur Levitæ, atque etiam Israelitæ. *Et reversa fuerit ad domum patris sui in adolescentia sua. Ibid.* Consequitur quando venerit apud eum non comedit, dic, non punietur combustione; dicit nobis: At hoc non est juxta mentem R. Meir: Etenim extat traditio: Filia sacerdotis quæ nupta fuerit

rit

ואת חמיה מחמיה מאי איריא בת כהן אפילו בת ישראל נמי בתו בשריפה וכלתו בסקילה אלא את אביה ברשות אביה ואת חמיה ברשות חמיה כמאן אי כרבנן האמרי נשואה יצאת לשריפה ולא ארוסה אי כרבי שמעון האמר אחת ארוסה ואחת נשואה בשריפה ואי כרבי ישמעאל האמר ארוסה בשריפה ואי כרבי ישמעאל האמר ארוסה יצאת לשריפה ולא נשואה את חמיה חנק הוא שלח רבין משמיה דר׳ יוסי בר׳ חנינ׳ כך היא הצעה של משנה לעולם כרבנן והכי קאמר כל שהוא למטה ממיתת אביה ומאי ניהי נשואה בת ישראל דאלו נשואה בת ישראל בחנק הכא במיתה אביה בשריפה כל שהיא למעלה ממיתת אביה ומאי ניהי ארוסה בת ישראל דאלו ארוסה בת ישראל בעלמא בסקילה הכא במיתת חמיה בסקילה מתקיף לה ר׳ ירמיה מידי למעלה למטה קתני אלא א״ר ירמיה לעולם כרבי ישמעאל והכי קאמר את אביה ברשות אביה בשריפה ואת חמיה מחמיה בסקילה וכל א״ר בחנק אמר רבא מאי שנא או אידי ואידי ממש או ואידי ואידי רשות אלא אמר רבא לעולם כרבי שמעון וקסבר רבי אליעזר נשואה כארוסה מה ארוסה חד דרגא מסקינן לה מסקילה לשריפה אף נשואה חד דרגא מסקינן לה מחנק לסקילה מתקיף לה ר׳ חנינא הא אידי ואידי רבי שמעון בשריפה קאמר אלא אמר רבינא לעולם כרבנן איפוך את אביה בסקילה ואת חמית בשריפה והאי דקאמר את אביה סירכא בעלמא נקט. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כרשלח רבין משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא. אמר רב יוסף הילכתא למשיחא א״ל אביי אלא מעתה שחטת קרשים לא ליתני הילכתא

rit Israelitæ, si comedat de Thruma, rependet sortem, at non rependet quintam partem; & ejus mors erit combustione; Si nupta fuerit alicui ex illegitimis, rependet sortem, & quintam partem, & ejus mors erit strangulatione. Verba R. Meir: Et sapientes dicunt: Utraque rependet sortem, at non quintam partem, & earum mors erit combustione. R. Elieser dicit: Quæ profanaverit patrem suum, punietur combustione; Si socerum suum, punietur lapidatione: Quid significat patrem suum, & socerum suum? Dicendumne est patrem suum ex patre suo, & socerum suum ex socero suo? Quid docet? Filia sacerdotis, vel si fuerit filia Israelitæ, ejus filia punitur combustione, & ejus nurus punitur lapidatione: At patrem suum significat, quando fuerit in potestate patris, & socerum suum, quando fuerit in potestate soceri: Cujusnam hæc sententia est? Si sapientum; illi dicunt: Nupta educitur ad combustionem; at non desponsata si juxta mentem R. Simeon; ille dicit: Tam desponsata quam nupta punitur combustione: Si juxta mentem R. Ismael; ille dicit: Desponsata educitur ad combustionem, at non nupta: Quæ fuerit in potestate soceri, punitur strangulatione: Misit Rabin nomine R. Jose bar Chanina: Ita est propositio Misnæ; semper juxta mentem sapientum; & hic dicit; Quæ fuerit infra mortem patris sui: Et quænam est? Nupta filia Israelitæ; Etenim nupta filia Israelitæ punitur strangulatione: Hic in morte patris sui, punitur combustione; Quæ fuerit supra mortem patris sui; & quænam erit? Desponsata filia Israelitæ; etenim desponsata filia Israelitæ ex communi sententia punitur lapidatione; Hic in morte soceri sui punitur lapidatione. Objicit Rabi Jeremia, quoniam supra, & infra docet: At dicit Rabi Jeremia semper juxta sententiam R. Ismael: At hic dicit: *Patrem suum;* quando fuerit in potestate patris sui, punitur combustione; & socerum suum, ex socero suo, punitur lapidatione, & omnis homo punitur strangulatione: Dicit Raba: Quid variat? Aut utraque absolute, aut utraque ex arbitrio: At dicit Raba: Semper juxta mentem R. Simeon; Et putat R. Elieser, quod nupta consideretur sicut desponsata: Sicut desponsatam, uno gradu facimus adscendere a lapidatione ad combustionem, ita pariter nuptam, uno gradu facimus adscendere a strangulatione ad lapidatiouem: Objicit Rabi Chanina: Utraque, Rabi Simeon, punitur combustione, dicit: At dicit Rabina

למשיחא אלא דריש וקבל שכר הכא נמי דרוש וקבל שכר הכי קאמרי' הילכתא למה לי סוגיא דשמעת' הלכ' קאמר מאי רבי ישמעאל דתניא בת כהן כי תחל לזנות בנערה והיא ארוסה הכתוב מדבר אתה אומר בנער' והיא ארוס' או אינו אלא אפילו נשואה ת״ל איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת הנואף והנואפ הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב בת ישראל בסקילה ובת כהן בשריפה מה כשהוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה ארוסה ולא נשואה אף כשהוצי' הכתוב בת כהן לשריפה ארוסה ולא נשואה זוממיה ובועלה בכלל ועשיתם לו כאשר זמם וגו' בועלה מאי כאשר זמם איכא אלא זוממיה בכלל מיתת בועלה משום שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעש' לאחיו ולא לאחותו דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אחת ארוסה ואחת נשואה יצאת' לשריפה יכול אפילו פנויה נאמר כאן אביה ונאמר להלן אביה מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל אמר ליה רבי ישמעאל אי מה להלן נערה והיא ארוסה אף כאן נערה והיא ארוסה אל רבי עקיבא ישמעאל אחי בת ובת אני דורש אל וכי מפני שאתה דורש בת ובת נוציא זו לשריפה אם משמע להביא את הנשואה הביא את הפנויה ואם משמע להוציא את הפנויה הוציא את הנשואה ורבי עקיבא אהני גזירה שוה למעוטי פנויה ואהני בת ובת לרבות את הנשואה ורבי ישמעאל סבר מדקאמר ליה בת ובת שמע מינה הדר ביה מגזירה שוה ורבי ישמעאל האי בת ובת מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתני

bina semper juxta mentem sapientum: At contra; quæ profanaverit patrem suum, punitur lapidatione, & socerum suum, punitur combustione: Hoc dicit: *patrem suum*, simplicem adhæsionem accipit. Dicit R. Nachman, dicit Raba bar Abua, dicit Rab: Constitutio, quando misit Rabin nomine R. Jose bar R. Chanina: Dicit R. Joseph: Constitutio ad tempora Messiæ: Dixit illi Abaje; At hoc tempore si mactet sanctitates, non est docendum; constitutio ad tempora Messiæ; sed exponet & accipiet mercedem; hic quoque exponet & accipiet mercedem: Sic dicunt: Constitutio qua de causa? Stylus lectionis est constitutio. Quid dicit R. Ismael? Etenim extat traditio. *Filia sacerdotis, quando inceperit scortari.* De puella, quæ fuerit desponsata, textus loquitur; Tu dicis de puella, quæ sit desponsata, aut fortasse non erit nisi nupta. Idcirco dictum est *Levit.* XX. 10. *Vir qui perpetraverit adulterium cum conjuge proximi sui, moriendo morietur, & adulter & adultera*: Omnes sunt in genere adulteri & adulteræ, at educit textus filiam Israelitæ ad lapidationem, & filiam sacerdotis ad combustionem; Quando educit textus filiam Israelitæ ad lapidationem, intelligitur de desponsata, at non de nupta, ita pariter quando educit textus filiam sacerdotis ad combustionem, intelligitur de desponsata, at non de nupta; ejus falsi testes, & qui cum ea concubuit, sunt in genere: *Et facietis illi, quemadmodum machinatus est &c.* Qui cum ea concubuit; quid quemadmodum *machinatus est*; erit? At ejus falsi testes sunt in genere mortis illius, qui cum ea concubuit; eo quod dictum est: *Et facietis illi, quemadmodum machinatus est facere fratri suo:* At non sorori suæ. Verba R. Ismael. Rabi Akiba dicit: Tam desponsata, quam nupta aducitur ad combustionem; Crederem vel si esset vidua? Memoratur hic pater ejus, & memoratur ibi pater ejus; Sicut ibi si scortetur quando sit obligata marito, ita pariter hoc loco, si scortatur, quando sit obligata marito: Respondit illi R. Ismael: Sicut ibi intelligitur de puella, & ipsa fuerit desponsata, ita pariter hoc loco intelligitur de puella, quando fuerit desponsata: Dixit illi R. Akiba: Ismael mi frater; Filiam & filiam ego expono. Respondit illi. Num eo quod tu exponus filiam, & filiam, educemus ad conbustionem? Si juxta sensum literalem, ut includatur nupta, includetur vidua; Si juxta sensum literalem, ut excludatur vidua, excludetur nupta: At R. Akiba docet argu-

אבוה דשמואל בר אבין לפי שמצינו שחלק הכתוב בזכרים בין תמימים לבעלי מומין יכול נחלוק בבנותיהן ת״ל בת ובת ורבי עקיבא מוהם מקריבים והיו קדש נפקא ור׳ ישמעאל אי מההיא הוה אמינא הני מילי אינהו אבל בנותיהן לא קמ״ל ורבי ישמעאל האי את אביה היא מחללת מאי דריש ביה מבעי ליה לכדתניא היה רבי מאיר אומר מה ת״ל את אביה היא מחללת שאם היו נוהגין בו קודה נוהגין בו חול כבוד נוהגין בו בזיון אומר ארור שזה ילד ארור שזו גידל ארור שיצא זו מחלציו אמר רב אשי כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפי׳ לרשיעא בר צדיק כמאן כהאי תנא. זו מצות הנסקלין. מאי תנא דקתני זו מצות הנסקלין משום דתנא נגמר הדין מוציאין אותו לסקלו בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ואיידי דקא בעי למיתנא מצות הנשרפין תנא נמי זו מצות הנסקלין.

מתני׳. מצות הנשרפין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו ומדליק את הפתיל׳ וזורק לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו ר׳ יהודה אומר אף הוא אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פותח את פיו בצבת שלא בטובתו ומדליק את הפתילה וזורק לתוך פיו ויורדה לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו אמר ר׳ אליעזר בן צדוק מעשה בבת כהן אחת שזינתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה אמר לו מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי.

גמ׳. מאי פתילה אמר רב מתנה פתילה של אבר מנא לן אתיא שריפה שריפה מעדת קרח מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף

mento a pari, ad excludendum viduam; & docet filiam & filiam ad includendum nuptam. At R. Ismael putat quoniam dictum est, filiam, & filiam, hinc putat iterum probat argumento a pari: At Rabi Ismael filiam & filiam quomodo exponit? Ut doceatur juxta traditionem patris Samuel, bar Abin: Eo quod deprehendamus; quod distinguat textus in masculis inter perfectos & vitiatos; Crederem quod etiam distinguat in eorum filiabus? Idcirco dictum est: *Filia, & filia*. At R. Akiba ex eo quod dictum est *Levit.* XXI. 6. *Accedent, & erunt sancti:* Probat at R. Ismael; si hinc probandum esset; de illis dicerem at non de eorum filiabus: dicit nobis: At R. Ismael: *Quæ patrem suum profanaverit;* quomodo exponit? Exponendum est juxta traditionem: R. Meir dicit: Cur dictum est: *Patrem suum profanaverit?* Si in eo usitata sit sanctificatio, usitata etiam erit profanatio, si honor, usitata erit etiam infamia: Dicit: Maledictus, qui istum generavit, maledictus qui istum educavit, maledictus, quod ex ejus lumbis iste prodierit. Dicit R. Asse: Juxta cujus sententiam legimus? Impius filius impii, vel impius filius justi; juxta cujus sententiam? Juxta mentem hujus doctoris: Hoc est præceptum lapidandorum. Quid docet, postquam docuit; hoc est præceptum lapidandorum? Eo quod docuit: Perfecto judicio educunt illum ut lapidetur: locus lapidationis altus erat geminam hominis altitudinem; Quoniam docendum erat, præceptum comburendorum; docet etiam; hoc est præceptum lapidandorum.

Misna: Præceptum comburendorum: Immergabant illum fimo usque ad genua; & linteum durum molli involvitur, ejus collo circundatur; Iste hinc, & ille inde trahit, donec ejus os aperiatur, & funiculas accensus injicitur in ejus os, & descendens in ejus viscera, comburit; R. Jehuda dicit; Si ille moriatur in manibus eorum, non erit ab iis observatum præceptum combustionis: At aperitur ejus os forcipe, ipso invito, funiculus accensus injicitur in ejus os, & descendens in ejus viscera, ea comburit. Dicit R. Elieser ben Zadoch; Narratur de quadam filia sacerdotis, quæ scortata fuerit, quod aggestis undequaque fascibus surculorum fuerit combusta: Respondit illi: Quia eo tempore Synhedrium non fuit exercitatum.

Gemara: Quid significat funiculus? Dicit R. Mitna: Funiculus plumbeus: Unde probatur? Explicetur combustio combustio ex congregatione Chore; sicut ibi

כאן שריפת נשמה וגוף קיים רבי אלעזר
אמר אתיא שריפה שריפה מבני אהרן מה
להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן
שריפת נשמה וגוף קיים מאן דיליף מעדת
קרח מנא ליה דכתיב ואת מחתות החטאים
האלה בנפשותם שנשמתן נשרפת וגוף קיים
ואידך ההיא שריפה ממש היא ומאי
בנפשותם מנתחייבו שריפה על עיסקי
נפשותם כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי
דכתיב בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו
בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עיסקי
לגימה חרק עליהן שר׳של גיהנם שניו ומאן
דיליף מבני אהרן מנא ליה דכתב וימותו
לפני יי׳ כעין מיתה ואידך ההוא שריפה
ממש הואי ומאי דכתיב וימותו דאתחיל בהו
מגואי כעין מיתה דתניא אבא יוסי בן
רוסתאי אומר שני חוטין שלאש יצאו מבית
קודש הקדשים ונחלקו לארבע ונכנסו שנים
בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה
ושרפום והכתיב ותאכל אותם ולא
בגדיהם ונילף מפרים הנשרפים מה להלן
שריפה ממש אף כאן שריפה ממש מסתברא
מאדם ליה למילף שכן אדם חוטא
נשמת פינול אדרבה מפרים הנשרפים הוה
ליה למילף שכן מכשיר בדורות הנך נפישן
מאן דיליף מעדת קרח מאי טעמא לא יליף
מבני אהרן ההוא שריפה ממש הואי ונילף
מינה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה
אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור לו
מיתה יפה וכי מאחר דאיכא דרב נחמן גזירה
שוה למה לי אי לאו גזרה שוה הוה אמינא
שריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה היא
כלל ואי משום ואהבת לרעך כמוך לפיש
ליה חבילי זמורות כי היכי דלישרוף לעגל
קמלן וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך

ibi combusta fuit anima, & corpus fuit conservatum, ita pariter hoc loco comburatur anima, & corpus conservetur. R. Elieser dicit: Explicetur combustio combustio ex filiis Aharon; sicut ibi combusta fuit anima, & corpus fuit conservatum, ita pariter hoc loco comburatur anima, & corpus conservetur. Qui docet ex congregatione Chore, unde probat? Ex eo quod scriptum est *Num.* XVI. 38. *Et thuribula peccatorum istorum in animabus eorum.* Quod eorum animæ combustæ fuerint, & eorum corpus fuerit conservatum: Alia expositio: Simplex combustio fuit: Cur dictum est *in animabrs eorum*? Eo quod rei facti sint combustionis propter opera suarum animarum juxta mentem Risch Lakisch: Etenim dicit Risch Lakisch: Cur scriptum est *Psal.* XXXV. 16. *Subsannaverunt me subsannatione, & frenduerunt super me dentibus suis:* Propter adulationem, qua adulati sunt τῷ Chore, propter opera commessationis frenduit princeps Gehennæ dentibus suis. Et qui docet ex filiis Aharon, unde probat? Ex eo quod scriptum est *Levit.* X. 2. *Et mortui sunt coram Domino.* Juxta speciem mortis: Alia expositio: Mors simplex hæc fuit. Cur scriptum est: *Et mortui sunt?* Quod inceperit intus *combustio*; juxta speciem mortis: Etenim extat traditio: Aba Jose ben Dosthai dicit: Duo funiculi ignis egressi sunt ex domo sancti sanctorum, & divisi sunt in quatuor, & duo ingressi sunt in nares alterius, & duo in nares alterius, & eos combusserunt; Atqui scriptum est: *Et devoravit eos. Eos*, at non eorum vestes: At docendum erit ex juvencis comburendis: Sicut ibi combustio erat simplex, ita pariter hoc loco combustio erit simplex: Verisimilius ex homine erit docendum; Etenim sicut homo peccat, ejus anima fit abominanda; *Contra ex juvencis comburendis erit docendum*, quod legitimum faciant in generationibus; Isti sunt multi. Qui docet ex congregatione Chore, cur non docet ex filiis Aharon? Quoniam ea fuit combustio simplex, inde erat docendum. Dicit R. Nachman, dicit Raba bar Abua; dicit textus: *Et diliges proximum tuum sicut teipsum.* Elige illi mortem, quæ sit honesta. Num postquam probavit R. Nachman argumento a pari, quid erit? Si non valeat argumentum a pari, dicerem; comburatur anima, & conservetur corpus: Non est omnino combustio: Si vero eo quod dictum sit: *Et diliges proximum tuum sicut teipsum:* Auge illi funiculos surculorum, eo quod ita citius combure-

ונדב ואביהו מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהו איסתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור אמר להן הקב״ה הנראה מי קובר את מי אמר רב פפא היינו דאמר אינשי נפישי גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני אמר רבי אליעזר למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ בתחילה דומה לקיתון של זהב סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה אימרת׳ בת טלי בת כהן שזינתה הואי אקפה רב חמא בר טוביה חבילי זמורות ושרפה אמר רב יוסף טעה בתרתי טעה בררב מתנה וטעה ברתניא ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם בזמן שיש כהן יש משפט בזמן שאין כהן אין משפט . אמר רבי אליעזר ברבי צדוק מעשה בבת כהן שזינתה וכו׳ . אמר רב יוסף בית דין של צדוקי הוה הכי אמר להו והכי אהדרו ליה והתניה אמר רבי אליעזר ברבי צדוק זכורני כשהייתי תינוק ומורכב על כתיפו של אבא והביאו בת כהן שזינתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה אמרו לו קטן היית ואין מביאין ראיה מן הקטן שני מעשים הוו הי אמר להו ברישא אילימא הא קמייתא אמר להו ברישא אל כשהוא גדול ולא אשגחו ביה אמר להו כשהוא קטן ואשגחו ביה אלא הא אמר להו ברישא ואמרו ליה קטן היית ואמר להו כשהוא גדול ואמרו ליה מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי .

מתני׳ . מצות הנהרגין היו מתיזין את ראשו בסייף כדרך שהמלכות עושה רבי יהודה אומר ניוול הוא לו אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו .

גמ׳ . תניא אמר להן רבי יהודה לחכמים אף אני יודע שמיתה מנוולת היא אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה ובחוקותיהם

tur: Dicit nobis: Cum incederent per viam Mose & Aharon, & Nadab & Abihu post illos incederent, & post illos universus Israel, dixit Nadab τῷ Abihu: Quandonam morientur duo isti senes, ut ego & tu regamus generationem? Dixit illi Deus S. B. Videamus quis sit, qui alterum sepeliat: Dicit R. Papa; Hoc est quod dicunt homines: Multi cameli senes sunt onusti pellibus camelorum juvenum. Dicit R. Elieser: Cuinam assimilatur discipulus sapientis coram populo terræ? In principio assimilatur poculo aureo, quando loquitur cum eo, assimilatur poculo argenteo; Quando ab eo utilitatem percipit, assimilatur poculo testaceo; quod postquam fractum sit, non est ei amplius reparatio. Si dicas filiam infantem; filia sacerdotis quæ scortata sit, illa est: Aggestis fasciculis surculorum R. Chama bar Tobia eam combussit. Dicit R. Joseph: Erravit in duobus; Erravit in sententia R. Mitna, & erravit in traditione: *Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore. Deut.* XVII. 9. Quo tempore fuerit sacerdos, erit judex; quando non fuerit sacerdos, non erit judex. Dicit R. Elieser bar R. Zadoch: Narratur de filia sacerdotis, quæ scortata fuerat &c. Dicit R. Joseph: Synhedrium Sadducæorum erat: Hoc dixit; & hoc illi respondit: Atqui extat traditio. Dicit R. Elieser bar R. Zadoch: Memini, quando eram puer, & equitabam super humeros patris mei, quod adduxerint filiam sacerdotis, quæ fuerat scortata, & aggestis fasciculis surculorum eam combusserint; Dixerunt illi: Puer eras, neque afferunt probationem ex puero. Duo facta fuerunt; Hoc dicit in principio, dicendumne est quod confirmetur? Dixit illi in principio: Dixit illi; quando erat majorennis; & ad illud non attenderunt; Dixit illis; quando erat puer, & ad illud attenderunt? At dixit illis in principio; Et dixerunt illi: Puer eras; & dixit illis; quando erat majorennis: Et dixerunt: Quia synhedrium illo tempore non erat exercitatum.

Misna: Præceptum de puniendis gladio hoc erat: Præsecabant ejus caput gladio sicut solet facere regnum: R. Jehuda dicit: Hoc indecorum illi erat: Sed caput impositum trunco præcidebatur: Dixerunt illi: Turpius hoc genere mortis nullum erat.

Gemara: Traditio: Dixit R. Jehuda Sapientibus: Ego quoque scio, quod hæc sit mors turpissima; at quid faciam, quoniam dicit lex *Levit.* XVIII. 3. *Et in*

לא תלכו ורבנן כיון דכתיב סייף באוריית׳ לא מינייהו קא גמרינן דאי לא תימא הכי הא דתניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי היכי שרפינן והכתיב ובחקותיהם לא תלכו אלא כיון דכתיב שריפה באורייתא כתב וכמשרפות אבותיך וגו׳ לאו מיניהו קא גמרינן הכא נמי כיון דכתיב סייף באורייתא לאו מינייהו קא גמרינן והא דתנן באידך פירקין אלו הן הנהרגין הרוצח ואנשי עיר הנדחת בשלמא עיר הנדחת כתיב בהן לפי הרב אלא רוצח מנלן דתניא וקם ינקם נקימה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר והבאתי עליכם הרב נוקמת נקם בריתי הוי אומר נקימה זו סייף ואימא דבריז ליה מיברז לפי חרב כתיב ואימא דעביד ליה ניסטרא אמר רב נהמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה אשכחן דקטיל עבד׳ בר הורין מנא לן ולאו קל וחומר הוא קטל עבד׳ בסייף בר חורין בחנק הניחא למאן דאמר חנק קל אלא למ״ד חנק חמור מאי איכא למימר נפק׳ ליה מדתניא ואתה תבער הדם הנקי מקרבך הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה מה להלן בסייף ומן הצואר אף כאן בסייף ומן הצואר אי מה להלן בקופיץ וממול עורף אף כאן בקופיץ וממול עורף אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה.

מתני׳. מצות הנחקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה.

גמ׳. תנו רבנן איש פרט לקטן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן אשת רעהו פרט לאשת אחרים מות יומת בחנק

in statutis eorum non incedetis? At sapientes postquam memoratur gladius in lege, ex iis non addiscimus: Si ita non dicas; extat traditio: Comburunt super reges at non justa instituta Amorrhæorum; Quomodo comburemus? Atqui scriptum est; *Et in statutis eorum non incedetis.* At quoniam descripta est combustio in lege: Scriptum est enim *Jerem.* XXXIV. 5. *Et secundum combustiones patrum tuorum &c.* Ex iis non docemus. Hic quoque, postquam descripta est in lege occisio per gladium, inde non docemus. Atqui legimus in aliis capitibus; Isti sunt qui gladio occiduntur, homicida, & viri civitatis seductæ; Concedatur de civitate seducta, de qua scriptum est *in ore gladii*; at de homicida unde probatur? Ex eo quod extet traditio *Exod.* XXI. 20. *Ulciscendo ulciscetur.* Ignoratur quænam sit hæc ultio; Quando vero dicitur *Levit.* XXVI. 25. *Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei:* Hoc dicit, quod ultio sit gladius; & dic, quod transfigendo transfiget; *in ore gladii* scriptum est; Dic quod illi faciat sectionem. Dicit Rabi Nachman, dicit Raba bar Abua, dicit textus: *Et diliges proximum tuum sicut teipsum:* Elige illi mortem quæ sit honestior: Deprehenditur, quod occidatur servus, de ingenuo unde probatur? Nonne probari potest argumento a minori ad majus? Occidatur servus gladio, & ingenuus stranguletur: Concedatur juxta mentem illius qui dicit; Strangulatio est levior; at juxta mentem illius qui dicit; strangulatio est gravior; quid erit dicendum? Eruitur ex eo quod traditum est *Deut.* XXI. 9. *Et ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui:* Æquiparantur omnes effusores sanguinis vitulæ decollandæ; sicut ibi occiditur gladio & a collo, ita pariter hoc loco occidentur gladio, & a collo: Aut sicut ibi occiditur securi & e regione cervicis, ita pariter hoc loco occidentur securi & e regione cervicis. Dicit R. Nachman, dicit Raba bar Abua; dicit textus. *Et diliges proximum tuum sicut teipsum.* Elige illi mortem, quæ sit honestior.

Misna: Præceptum de strangulandis hoc est; Immergitur ille fimo usque ad genua, & immittitur linteum durum in molle, & involvitur ejus collo; Iste hinc, & ille inde trahit, donec egrediatur ejus anima.

Gemara: Tradiderunt sapientes: Dictum est *Levit.* XX. 10. *Vir:* Excluditur puer; *qui mœchatus fuerit cum uxore viri:* Excluditur uxor pueri: *proximi sui:* Excluditur uxor aliorum; *moriendo morie-*

אתה אומר בחנק או אינו אלא באחת מכל
מיתות האמורו' בתורה אמרת מכל מקום
שנאמר מיתה בתורה סתם אין אתה רשאי
למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה
דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר לא מפני
שהיא קלה אלא כל מיתה האמורה בתורה
סתם אינה אלא חנק רבי אומר נאמר
מיתה בידי שמים ונאמר מיתה בידי אדם
מה מיתה האמורה בידי שמים מיתה שאין
בו רושם אף מותה האמורה בידי אדם
מיתה שאין בה רושם ואימא שריפה מדאמר
רחמנא בת כהן בשריפה מכלל דהא לא
בת שריפה היא בשלמא לרבי יונתן כדקא
מפרש רבי טעמא אלא לר' יאשיה ממאי
דאיכא חנק בעולם אימא סייף אמר רבא
ארבע מיתות גמרא גמירי להו מאי לא
מפני שהיא קלה בפלגי בפלוגתא דרבי
שמעון ורבנן א"ל רבי זירא לאביי שמר
הנסקלין דלא כתיב בהו סקילה דגמרי מאוב
וידעוני במאי גמרי במות יומתו גמרי או
בדמיהם בם גמרי א"ל בדמיהם דמיהם בם
גמרי ראי במות יומתו גמרי דמיהם דמיהם
למה לי אלא מאי בדמיהם דמיהם גמרי
מות יומתו למה לי כדתניא מות יומת
המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה
הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו
במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל
מיתה שתה יכול להמיתו תלמוד לומר מות
יומת המכה מכל מקום אמר ליה רב אחא
מדיפתי לרבינא ואי במות יומתו גמרי מאי
קא קשיא ליה אילימא אשת איש קא קשא
ליה למיתי ולמיגמר מות יומת מאוב וידעוני
מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה מדאמר
רחמנא ארועה בסקילה מכלל דנשואה לאו
בסקילה ואלא מכה אביו ואמו קא קשיא
ליה למיתי למיגמר מאוב וידעוני עד דגמרי
מאוב וידעוני ליגמרו מאשת איש ראו אחת

rietur: Strangulatione; tu dicis ſtrangulatione; aut non occidetur niſi aliquo ex ſuppliciis in lege memoratis. Dixiſti? Ubicunque memoratur mors abſolute; tibi non licet trahere ad aggravandum, ſed ad allevandum; verba R. Joſia. R. Jonathan dicit; Non eo quod ſit levior; at ea de cauſa, quod mors, quæ abſolute in lege memorata eſt, non peragatur niſi ſtrangulatione; Rabi dicit: Memoratur mors cœlitus infligenda, & memoratur mors ab hominibus infligenda; Sicut mors, quæ cœlitus infligitur, eſt mors, ubi non eſt ſignum, ita mors, quæ infligitur per manus hominum, eſt mors, ubi non eſt ſignum: Et dic quod ſit combuſtio; ex eo quod dicit textus; filia ſacerdotis punitur combuſtione; conſequitur, quod illa non comburatur. Concedatur juxta mentem R. Jonathan, ſicut explicat Rabi rationem; at juxta mentem R. Joſia; qua de cauſa ſtrangulabitur? Semper dices, quod gladio occidatur. Dicit Raba: Quatuor ſupplicia ex traditione probantur. Quid hoc ſignificat? Eo quod ſit mors levior. Diſſentiunt R. Simeon, & ſapientes: Dicit R. Zira τῷ Abaje: In ceteris lapidandis non memoratur lapidatio, docendum eſt ex Obh & Ideoni: In quo docetur? Ex eo quod dictum eſt: *Moriendo morietur*; docetur; aut ex eo quod dictum eſt: *Sanguis eorum in illis*; docendum erit; Reſpondit: Ex eo quod dictum eſt: *Sanguis eorum, ſanguis eorum in illis*; docendum erit: Si ex eo quod dictum eſt: *Moriendo morietur*; doceatur; *Sanguis eorum, ſanguis eorum* cur memoratur? Si ex eo quod dictum eſt: *Sanguis eorum, ſanguis eorum*; doceatur; *mooiendo morietur*; cur memoratur? Sicut extat traditio *Num.* XXXV. 21. *Moriendo morietur percuſſor homicida ille*. Non probo niſi de morte, quæ de illo deſcribitur. Unde probatur, ſi non poteris occidere morte de illo memorata, quod poſſis illum occidere quavis morte, qua poſſis illum occidere? Ex eo quod dictum eſt: *Moriendo morietur percuſſor*. Omnimode: Dixit R. Acha Midphati τῷ Rabina. Si ex eo quod dictum eſt: *Moriendo morietur*; docetur; quænam erit oppoſitio? Dicendumne eſt quod *in uxore viri* ſit oppoſitio? Ut probetur atque ut doceatur, *moriendo morietur*; ex Obh & Ideoni; ſicut ibi occiditur lapidatione, ita pariter hoc loco lapidatione: Ex eo quod loquatur textus de deſponſata, conſequitur, quod nupta non puniatur lapidatione: Atqui in eo quod dictum eſt: *Qui percuſſerit patrem ſuum, & matrem ſuam*; eſt oppoſitio; ut probe-

רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה אמר ליה שאר הנסקלין גופייהו רא קשיא ליה דאי במורת יומרת גמרי עד רנמרי מאוב וידעוני ליגמרו מאשת איש.

מתני׳. אלו הן הנסקלין הבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה ועל הזכור ועל הבהמה והאשה המביה את הבהמה והמגדף והעובד ע״א והנותן מזרעו למולך ובעל אוב וידעוני והמחלל את השבת והמקלל אביו ואמו והבא על נערה המאורסה והמסית והמדיח והמכשף ובן סורר ומורה הבא על האם חייב עליה משום אם ומשום אשת אב רבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד הבא על אשת אב חייב משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו בין מן האירוסין בין מן הנישואין הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו בין מן האירוסין בין מן הנישואין.

גמ׳. תניא רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אביו חייב אלא משום האם בלבד מאי אינה ראויה לו אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות ב״ד מכלל דרבנן סברי אע״ג דאינה ראויה לו הא לית ליה קידושי בגווה אלא חייבי לאוין ורבי יהודה סבר לה כרבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין מתיב רב אושעיא איסור מצוה ואיסור קדושה חולצות ולא מתייבמות איסור מצוה שניות מדברי סופרים ואמאי קרו להו איסור מצוה שמצוה לשמוע דברי חכמי׳ איסור קדוש׳ אלמנה לכהן גדול גרוש׳ וחלוצ׳ לכהן הדיוט ואמאי קרו להו איסור קדוש׳ דכת׳ קדושי׳ יהיו לאלהיהם ותני עלה רבי יהודה מחליף

betur atque ut doceatur ex Obh & Ideoni; Priusquam doctum esset ex Obh, & Ideoni, poterat doceri ex eo quod dictum est: *Cum uxore viri:* Quod tibi non liceat trahere ad aggravandum, sed ad allevandum: Dixit: In ceteris ipsis lapidandis est oppositio; de quibus ex eo quod dictum est: *Moriendo morietur;* docetur: Priusquam doctum esset ex Obh, & Ideoni, poterat doceri ex eo quod dictum est: *Cum uxore viri.*

Misna: Isti sunt lapidandi. Qui concumbit cum matre, & cum uxore patris, & cum nuru, & cum mare, cum jumento; & mulier quæ jumentum admittit, & blasphemus, & Idololatra, & qui dederit de semine suo Molocho, pythomantis, hariolus, profanator Sabbathi, qui maledicit patri, & matri, qui concumbit cum puella desponsata, seductor, & qui ad apostasiam impellit, magus, filius contumax & rebellis. Qui concumbit cum matre duplici nomine tenetur, propter matrem, & propter uxorem patris: R. Jehuda dicit: Non tenetur nisi propter matrem duntaxat. Qui concumbit cum uxore patris, tenetur propter uxorem patris, & propter uxorem viri, tam in vita, quam post mortem patris, sive uxor sit ex desponsatis, sive ex nuptis: Si concumbat cum nuru, tenetur & propter nurum, & propter uxorem filii, sive in vita sive post mortem filii, sive nurus sit ex desponsatis sive ex nuptis.

Gemara: Traditio: R. Jehuda dicit: Si ejus mater non fuerit conveniens patri suo, non tenetur nisi propter matrem duntaxat: Qua de causa, si non fuerit illi conveniens, dicendumne erit de iis qui sunt rei excidiorum, & rei suppliciorum Synhedrii? Consequitur quod sapientes putent; vel si non fuerit illi conveniens; *Ecce non sunt sponsalia cum gentili;* at erunt rei propter præcepta negativa. At R. Jehuda consentit cum R. Akiba, qui dicit: Sponsalia non comprehenduntur in iis, qui sunt rei propter præcepta negativa: Objicit R. Osajah; Interdictum præcepti, & interdictum sponsalium, discalceationes, at non leviratus: Interdictum præcepti in secundariis est ex verbis scribarum: Et cur vocatur interdictum præcepti? Quod sit præceptum, ut obediatur verbis sapientum: Interdictum sponsalium hoc est; vidua sacerdoti magno, repudiata, & quæ discalceavit, sacerdoti vulgari; & cur vocatur interdictum sponsalium? Ex eo quod scriptum sit *Levit.* XXII. *Sancti erunt Deo suo:* Atqui docetur: R. Jehuda immutando immutabat, quod immutationem discal-

cea-

חלופי הוא דמחליף הא חליצה בעיא ואי
סלקא דעתך רבי יהודה כרבי עקיב׳ סביר׳
ליה מכדי חייבי לאוין לר׳ עקיב׳ כחייבי
כריתות דמי חייבי כריתות לאו בני חליצה
ויבום נינהו לדבריו דתנא קמא קאמר
וליה לא סבירא ליה כי אתא רבי יצחק
תני כותנן רבי יהודה אומר אינו חייב אלא
משום האם בלבד וטעמא מאי אמר אביי
דאמר קרא אמך היא משום אמו אתה
מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב
אלא מעתה ערות אשת אביך לא תגלה
ערות אביך היא משום אשת אב אתה מחייבו
ואי אתה מחייבו משום אמו אלא אמו
שהיא אשת אביו קאי הכא וממעט לה קאי
הכא וממעט לה השתא אמו שאינה אשת
אביו מיחייב אשת אביו שאינה אמו מחייב
אמו שהיא אשת אביו לא מיחייב כלל ותו
לרבנן נמי הכתב אמך היה אלא ההוא
מיבעי ליה לכדרב שישא בריה דרב אידי
לרבי יהודה נמי ההוא מיבעי לי׳ לכדרב
שישא בריה דרב אידי אלא אמר רב אחא
בריה דרב איקא אמר קרא ערותה משום
ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו
משום שתי ערות אלא מעתה ערות כלתך
לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה
הכי נמי משום ערוה אחת אתה מחייבו
ואי אתה מחייבו משום שתי ערות והתנן
הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו
ומשום אשת איש בין בחיי בנו בין לאחר
מיתת בנו ולא פליג רבי והודה אלא כיון
דחד גופא הוא אע״ג דתרי איסורי נינהו
כתוב ערותה אלא אמר רבא קסבר רבי
יהודה ערות אביך זו אשת אביך ומייתי לה
בגזירה שוה ומשמע בין אשת אביו שהיא
אמו בין אשת אביו שאינה אמו אמו שאינ׳
אשת אביו מניין ת״ל ערות אמך לא תגלה

ceatio requirat: Si putas quod R. Jehuda consentiat cum R. Akiba; quoniam qui sunt rei propter præcepta negativa juxta mentem R. Akiba, similes sunt illis, qui sunt rei excidii; At rei excidii non discalceantur, neque leviratum exercent juxta ejus verba: Etenim doctor primus dicit; cum eo non consentit; quando venit Rabi Isaach docuit; sicut legimus; R. Jehuda dicit: Non tenetur nisi propter matrem duntaxat; & quænam est ratio? Dicit Abaje; dicit textus: *Mater tua illa;* propter matrem tu debes condemnare, at tu non poteris condemnare propter uxorem patris. At hinc: *Turpitudinem uxoris patris tui non deteges. Turpitudo enim patris tui est. Levit.* XVIII. 7. Propter uxorem patris tu debes condemnare, at non poteris condemnare propter matrem; at de matre, quæ sit uxor patris, hic agitur, & excludit illam; de illa hic agitur, & illam excludit; nunc propter matrem, quæ non sit uxor patris, tu condemnas, propter uxorem patris, quæ non sit mater, tu condemnas, propter matrem, quæ sit uxor patris omnino non condemnabis? Præterea juxta mentem sapientum similiter scriptum est; *Mater tua illa.* At hoc requiritur juxta mentem R. Scissa bar R. Idi; juxta mentem R. Jehuda similiter hoc requiritur juxta mentem R. Scissa bar R. Idi. At dicit R. Acha bar R. Aicha; dicit textus: *Turpitudinem.* Propter turpitudinem unam tu debes condemnare, at non poteris condemnare propter duas turpitudines: At hinc probari potest: *Turpitudinem nurus tuæ non deteges. Uxor filii tui illa. Levit.* Ibid. *Non deteges turpitudinem ejus;* Hic quoque propter turpitudinem unam tu debes condemnare, at non poteris condemnare propter duas turpitudines. Atqui legimus: Si quis concumbat cum nuru, tenetur & propter nurum, & propter uxorem filii, sive in vita sive post mortem filii; at non dissentit R. Jehuda; At postquam ipsum unum est, licet duo sint interdicta, scriptum est *turpitudinem ejus:* At dicit Raba: Putat R. Jehuda: *Turpitudinem patris tui;* Hæc est uxor patris tui; & hoc probari potest argumento a pari, & intelligitur tam uxor patris, quæ sit ejus mater, quam uxor patris, quæ non sit ejus mater, de matre, quæ non sit uxor patris, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem matris tuæ non deteges; mater tua illa.* Propter matrem tu debes condemnare, at non poteris condemnare propter uxorem patris. Traditio juxta mentem Raba: *Vir.* Excludi-

אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה
מחייבו משום אשת אביו תניא נמי הכי
דרבא איש פרט לקטן אשר ישכב את אשת
אביו משמע בין אשת אביו שהיה אמו ובין
אשת אביו שלא אמו אמו שאינה אשת
אביו מניין ת״ל ערות אביו גלה מופנה
להקיש ולדון ממנו גזירה שוה מות יומתו
בסקילה אתה אומר בסקילה או אינו אלא
באחת מכל מיתות האמורות בתורה נאמר
כאן דמיהם בם ונאמר באוב וידעוני דמיהן
בם מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה
עונש שמענו אזהרה מניין ת״ל ערות אביך
לא תגלה ערות אביך זו אשת אביך אתה
אומר אשת אביך או אינו אלא ערות אביך
ממש נאמר כאן ערות אביך לא תגלה
ונאמר להלן ערות אביו גלה מה להלן
באישות הכתוב מדבר אף כאן באישות
הכתוב מדבר ומשמע בין אשת אביו שהיא
אמו בין אשת אביו שאינה אמו אמו שאינה
אשת אביו מניין ת״ל ערות אמך לא תגלה
אין לי אלא באזהרה שעשה הכתוב אמו
שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו
עונש מנין נאמר כאן ערות אביך לא תגלה
ונאמר להלן ערות אביו גלה מה באזהרה
ע״ה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו
שהיא אשת אביו אף בעונש עשה הכתוב
אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת
אביו אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי
אתה מחייבו משום אשת אב ורבנן ערות
אביך ממש האי מואת זכר נפקא לחייב
עליו שתים וכדרב יהודה דאמר רב יהודה
כותי הבא על אביו חייב שתים הבא על
אחי אביו חייב שתים אמר רבא מסתברא
מילתיה דרב יהודה בישראל בשוגג ובקרבן
והאי דקאמר כותי לישנא מעליא הוא
דאי סלקא דעתך כותי ממש דינו מאי ניהו

ditur puer; *Qui dormierit cum uxore patris sui:* Intelligitur sive sit uxor patris, quæ sit ejus mater, sive sit uxor patris, quæ non sit ejus mater; de matre, quæ non sit uxor patris, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem patris sui detegit*. Redundat; ut æquiparetur, atque ut argumentum fiat ex eo a pari: *Moriendo morietur:* Lapidatione; tu dicis lapidatione: Aut non occidetur nisi aliquo ex suppliciis in lege memoratis: Memoratur hic: *Sanguis eorum in eis*; & memoratur in Obh & Ideoni; *Sanguis eorum in eis*; Sicut ibi occiditur lapidatione, ita pariter hoc loco lapidatione. Pœnam audivimus, præmonitio unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem patris tui non deteges; turpitudinem patris tui;* Hæc est uxor patris tui; Tu dicis quod sit uxor patris tui; aut non erit nisi turpitudo patris tui simpliciter: Dictum est hic *turpitudinem patris tui non deteges*, & dictum est ibi: *Turpitudinem patris sui detexit*. Sicut ibi de uxoribus textus loquitur, ita pariter hoc loco de uxoribus textus loquitur; Et intelligitur, sive sit uxor patris, quæ sit ejus mater, sive sit uxor patris, quæ non sit ejus mater; De matre, quæ non sit uxor patris, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem matris træ non deteges:* Non probo nisi in præmonitione, quod ab textu consideretur mater, quæ non sit uxor patris, sicut mater quæ sit uxor patris, in pœna nude probatur? Ex eo quod hic dictum sit: *Turpitudinem patris tui non deteges;* Et ibi dictum sit. *Turpitudinem patris sui detegit;* Sicut in præmonitione ab textu consideratur mater, quæ non sit uxor patris, sicut mater, quæ sit uxor patris, ita pariter in pœna ab textu consideratur mater, quæ non sit uxor patris; sicut mater, quæ sit uxor patris: *Mater tua illa*. Propter matrem tu debes condemnare, at non poteris condemnare propter uxorem patris. At sapientes: *Tupitudinem patris tui*; Simpliciter ex masculo probant; ut ejus causa duplici nomine teneatur; at juxta mentem R. Jehuda; etenim dicit R. Jehuda; Si Cuthæus concumbat cum patre suo, duplici nomine tenetur; si concumbat cum fratre patris sui, duplici nomine tenetur; Dicit Raba; Probabiliter R. Jehuda putat de Israelita in errore, & in sacrificio; & qui dicit de Cuthæo modo præstantiori loquitur: *Si putas* quod de illo, qui sit certe Cuthæus agatur, quodnam erit ejus judicium?

קטלא בתרי קטלי קטלת ליה תניא נמי הכי הבא על אביו חייב שתים הבא על אחי אביו חייב שתים איכא דאמרי דלא כרבי יהודה ואיכא דאמרי אפילו תימא רבי יהודה ומייתי לה בקל וחומר מאחי אביו ומה אחי אביו דקורבא דאביו הוא חייב שתים אביו לא כ״ש וקמיפלגי בפלוגתא דאביי ורבא מר סבר עונשין מן הדין ומר סבר אין עונשין מן הדין ורבנן אזהרה לאשת אביו מנא להו נפקא להו מערות אשת אביך לא תגלה ורבי יהודה ההוא מיבעי ליה לאזהרה לאשת אביו לאחר מיתה ורבנן ההוא מסיפא דקרא נפקא ערות אביך היא ורבי יהודה ההוא מיבעי ליה משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת איש והאנן תנן הבא על אשת אב חייב עליה משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו ולא פליג רבי יהודה אמר אביי פליג בברייתא ורבנן עונש דאשת אביו לאחר מיתה מנא להו בשלמא רבי יהודה מייתי לה בגזירה שוה אלא רבנן מנא להו אמרי לך ההוא ערות אביו גלה דמפיק לה ר׳ יהודה לגזירה שוה מפקי ליה אינהו לעונש דאשת אביו לאחר מיתה ורבנן עונש לאמו שאינה אשת אביו מנא להו אמר רב שישא בריה דרב אידי אמר קרא אמך היא עשאה הכתוב לאמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו. הבא על כלתו כו׳. וליחייב נמי משום אשת בנו אמר אביי פתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו לומר לך זו היא כלתו זו היא אשת בנו.

Ut occidatur? Num duobus suppliciis occidetur? Similiter ita extat traditio: Si concumbat cum patre duplici nomine tenetur, si concumbat cum fratre patris, duplici nomine tenetur; Alli dicunt hoc non esse juxta mentem R. Jehuda, & alii dicunt; vel si dicat R. Jehuda: & probari potest argumento a minori ad majus a fratre patris: Si propter fratrem patris, eo quod sit propinquus patris, duplici nomine tenetur, propter patrem nonne multo magis? At dissentiunt Abaje, & Raba: Mor putat, quod argumento possit puniri; Et mor putat, quod argumento non possit puniri: At sapientes præmonitionem pro uxore patris; unde probant? Ex eo quod dictum est: *Turpitudinem patris tui non deteges*? Probant. At R. Jehuda hoc requirit de præmonitione pro uxore patris post ejus mortem: At sapientes ex fine textus probant: *Turpitudo patris tui illa*. At R. Jehuda hoc requirit: Propter uxorem patris tu debes condemnare, at non debes condemnare propter uxorem viri; At nos legimus: Si concumbat cum uxore patris, tenetur & propter uxorem patris, & propter uxorem viri, tam in vita patris, quam post mortem patris; At non dissentit R. Jehuda; Dicit Abaje: Dissentit in Barajetha. At sapientes pœnam uxoris patris post mortem, unde probant? Concedatur; R. Jehuda hoc probat argumento a pari; At sapientes unde probant? Tibi dicunt; ex eo quod dictum est: *Turpitudinem patris sui detexit*. Quod eruit R. Jehuda ex argumento a pari eruit pœnam pro uxore patris post mortem: At sapientes pœnam pro matre, quæ non sit uxor patris, unde probant? Dicit R. Scissa bar R. Idi; dicit textus: *Mater tua illa*. Consideratur a textu mater, quæ non sit uxor patris, sicut mater, quæ sit uxor patris: Si concumbat cum nuru &c. Ut teneatur quoque propter uxorem filii; Dicit Abaje: Incipit textus in nuru & desinit in uxore filii, ut tibi dicat: Eadem est nurus, ac uxor filii.

מתני׳. הבא על הזכור ועל הבהמה והאשה המביאה את הבהמה בסקילה אם אדם חטא בהמה מה חטאת אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל ד״א שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני ע״י.

Misna: Si concumbat cum masculo & cum jumento, & mulier si succumbat jumento, lapidatur: Si homo peccavit, quid peccavit bestia? At quia per illam homini exitium procuratur, idcirco dicit textus; *lapidabitur*. Alia expositio: Ne bestia transeat per plateam, & dicant: Hæc est bestia, cujus causa, N. N. lapidatus est.

גמ׳. זכר מנא לן דתנן איש פרט לקטן אשר ישכב את זכר בין גדול בין קטן משכבי אשה מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה

Gemara: De masculo unde probatur? Ex eo quod tradiderunt sapientes: *Vir*; excluditur puer: *Qui concubuerit cum masculo*. Sive fuerit majorennis, sive mi-

א״ר ישמעאל הרי זה בא ללמד ונמצא
למד מות יומתו בסקילה אתה אומר בסקילה
או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות
בתורה נאמר כאן דמיהן בם ונאמר באוב
וידעוני דמיהם בם מה להלן בסקילה אף
כאן בסקלה. עונש שמענו אזהרה מנין ת״ל
את זכיר לא תשכב משכבי אשה תועבה
היא למדנו אזהרה לשוכב אזהרה לנשכב
מניין ת״ל לא יהיה קדש מבני ישראל ואומר
וגם קדש היה בארע עשו כתועבות הגוים
אשר הוריש וגו׳ דברי רבי ישמעאל רבי
עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר
ואת זכר לא תשכב משכבי אשה קרי ביה
לא תשכב בהמה מנא לן דתנו רבנן איש
פרט לקטן אשר יתן שכבתו בבהמה בין
גדולה בין קטנה מות יומת בסקילה אתה
אומר בסקילה או אינו אלא באחד מכל
מיתות האמורות בתורה נאמר כאן תהרגו
ונאמר להלן כי הרג תהרגנו מה להלן
בסקילה אף כאן בסקילה למדנו עונש
לשוכב עונש לנשכב מנלן ת״ל כל שוכב עם
בהמה מות יומת אם אינו עניין לשוכב
תניהו עניין לנשכב למדנו עונש בין לשוכב
בין לנשכב אזהרה מניין ת״ל ובכל בהמה
לא תתן שכבתך לטמאה בה למדנו אזהרה
לשוכב לנשכב מניין ת״ל לא יהיה קדש מבני
ישראל ואומר וגם קדש היה בארץ וגו׳ דברי
רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אינו צריך
הרי הוא אומר לא תתן שכבתך לא תתן
שכיבתך הבא על הזכור והביא עליו זכר
אמר רבי אבהו לדברי רבי ישמעאל חייב
שתים חדא מלא תשכב וחדא מלא יהיה
קדש לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא
אחת לא תשכב לא תשכב חדא היא הבא
על הבהמה והביא בהמה עליו אמר רבי
אבהו לדברי רבי ישמעאל חייב שתים חדא

minoremnis: *Concubitu muliebri*. Ostendit tibi textus, quod duo sint genera concubitus in fœmina: Dicit R. Ismael: Ecce venit ad discendum, & deprehenditur quod doceat: *Moriendo morientur*. Lapidatione: Tu dicis lapidatione aut non erit nisi aliquo ex suppliciis in lege memoratis; Memoratur hic: *Sanguis eorum in illis*; & memoratur in Obh & Ideoni, *sanguis eorum* in illis: Sicut ibi punitur lapidatione, ita pariter hoc loco lapidatione. Pœnam audivimus, præmonitio unde probatur? Ex eo quod dictum est *Leviti* XVIII. 22. *Cum masculo non concumbes concubitu muliebri; scelus illud*. Percepimus præmonitionem pro concumbente, præmonitio pro succumbente unde probatur? Ex eo quod dictum est *Deut.* XXIII. 18. *Non erit cinædus de filiis Israel*. Pariterque dictum est 1. *Reg.* XIV. 25. *Sed & effœminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit &c.* Verba R. Ismael; R. Akiba dicit: Non est necesse; Ecce jam dictum est: *Et cum masculo non concumbes concubitu muliebri*: De eo legitur: *Non concumbes cum bestia*: Unde probatur? Ex eo quod tradiderunt sapientes: *Vir*: Excluditur puer; *Qui dederit concubitum suum in bestiam*: Sive magna, sive parva fuerit: *Moriendo morietur*: Lapidatione; tu dicis lapidatione, aut non erit nisi aliquo ex suppliciis in lege memoratis: Memoratur hic: *occidetis*; & memoratur *Deut.* XIII. 10. *Occidendo occidetur*. Sicut ibi punitur lapidatione, ita pariter hoc loco lapidatione: Pœnam percepimus pro concumbente, pœna pro succumbente unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Omnis qui concubuerit cum bestia, moriendo morietur*: Si non explicetur pro concumbente, explicetur pro succumbente; Percepimus pœnam tam pro concumbente, quam pro succumbente, præmonitio unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et in omnem bestiam non dabis concubitum tuum, ut ea polluaris*: Percepimus præmonitionem pro concumbente, præmonitio pro succumbente unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Non erit cynædus de filiis Israel*. Pariterque dictum est: *Sed & effœminati erant in terra &c.* Verba R. Ismael; R. Akiba dicit: Non est necesse; ecce jam dictum est: *Non dabis concubitum tuum, non dabis concubitum tuum*. Si concumbat cum masculo, si succumbat masculo; Dicit R. Abau juxta verba R. Ismael, duplici nomine tenetur, uno ex eo quod dictum est: *Non concumbes*: Et altero ex eo quod dictum est:

מלא תתן שכבתך וחדא מלא יהיה קדש
לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת
שכבתך ושכיבתך חדא היא אביי אמר אפילו
לדברי רבי ישמעאל נמי אינו חייב אלא
אחת דכי כתב לא יהיה קדש בגברי כתב
אלא לרבי ישמעאל אזהרה לנשכב מנא
ליה נפקא ליה מכל שוכב עם בהמה מות
יומת אם אינו עניין לשוכב תניהו עניין
לנשכב לנשב כואפקיה רחמנא לנשכב בלשון
שוכב מה שוכב ענש והזהיר אף נשכב ענש
והזהיר הנרבע לזכר והנרבע לבהמה אמר
רבי אבהו לדברי רבי עקיבא חייב שתים
חדא מלא תשכב וחדא מלא תתן שכבתך
לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת
אידי ואידי לא יהיה קדש הוא אביי אמר
אפילו לדברי רבי ישמעאל נמי חייב שתים
דכתב כל שוכב עם בהמה מות יומת אם
אינו עניין לשוכב תניהו עניין לנשכב ואפקיה
רחמנא לנשכב בלשון שוכב מה שוכב ענש
והזהיר אף נשכב ענש והזהיר אבל הבא
על הזכור והביא זכר עליו הבא על הבהמה
והביא בהמה עליו בין לרבי אבהו בין לאביי
לרבי ישמעאל חייב שלש לרבי עקיבא חייב
שתים תנו רבנן זכור לא עשו בו קטן כגדול
בהמה עשו בה קטנה כגדולה מאי לא עשו
בו קטן כגדול אמר רב לא עשו ביאת פחות
מבן תשע שנים כבן תשע שנים ושמואל
אמר לא עשו ביאת פחות מבן שלש שנים
כבן שלש שנים במאי קמיפלגי רב סבר כל
דאיתי' בשוכב איתי בנשכב וכל דליתיה
בשוכב ליתיה בנשכב ושמואל סבר משכבי
אשה כתיב תניא כוותיה דרב זכר בן תשע
שנים ויום אחד הבא על הבהמה בין
כדרכה בין שלא כדרכה והאשה המביאה
את הבהמה עליה בין כדרכה בין שלא
כדרכה חייב דרש רב נחמן בר רב חסדא

eſt : *Non erit cynædus*. Juxta verba R. Akiba non tenetur niſi uno : *Non concumbes*, *non concumbes* ; unum idemque eſt : Si concumbat cum beſtia, ſi ſuccumbat beſtiæ; dicit R. Abau juxta verba R. Iſmael duplici nomine tenetur, uno ex eo quod dictum eſt : *Non dabis concubitum tuum* ; & altero ex eo quod dictum eſt : *Non erit cynædus :* At juxta verba R. Akiba, non tenetur niſi uno : *Concubitum tuum*, *concubitum tuum :* unum idemque eſt . Abaje dicit : Vel juxta verba R. Iſmael pariter non tenetur niſi uno ; eo quod ita ſcriptum ſit : *Non erit cynædus*. De hominibus ſcriptum eſt : At juxta mentem R. Iſmael; præmonitio pro ſucumbente unde probatur ? probatur ex eo quod dictum eſt : *Omnis qui concubuerit cum beſtia*, *moriendo morietur*. Si non explicatur pro concumbente, explicetur pro ſuccumbente, & profert textus pro ſuccumbente vocabulo concumbentis : Sicut in concumbente eſt pœna, & præmonitio, ita pariter in ſuccumbente eſt pœna & præmonitio: Qui coit cum maſculo, & qui coit cum beſtia ; dicit R. Abau juxta verba R. Akiba ; duplici nomine tenetur ; uno ex eo quod dictum eſt : *Non concumbes*. Et altero ex eo quod dictum eſt : *Non dabis concubitum tuum* ; juxta verba R. Iſmael non tenetur niſi uno ; uterque comprehenditur in eo quod dictum eſt : *Non erit cynædus :* Abaje dicit : Vel juxta verba R. Iſmael pariter duplici nomine tenetur ; Scriptum eſt enim: *Omnis qui concubuerit cum beſtia*, *moriendo morietur ;* Si non explicatur pro concumbente, explicetur pro ſuccumbente : Et profert textus pro ſuccumbente vocabulo concumbentis. Sicut concumbens punitur, & præmonetur, ita pariter ſuccumbens punitur, & præmonetur. At ſi concumbat cum maſculo, ſi ſuccumbat maſculo, ſi concumbat cum beſtia, ſi ſuccumbat beſtiæ, tam juxta mentem Rabi Abau quam juxta mentem Abaje, & R. Iſmael, triplici nomine tenetur. Juxta mentem R. Akiba duplici nomine tenetur: Tradiderunt ſapientes : In maſculo non conſideratur minorennis ſicut majorennis, in beſtia conſideratur minorennis ſicut majorennis; Cur in eo non conſideratur minorennis ſicut majorennis? Dicit Rab: Non conſideratur concubitus illius qui ſit natu minor novem annis, ſicut concubitus illius, qui ſit novem annorum ; At Samuel dicit: Non conſideratur concubitus illius, qui ſit natu minor tribus annis, ſicut concubitus illius, qui ſit trium annorum. In quo diſſentiunt ? Rab putat,

quod

באשה שני משכבות ובבהמה משכב אחד
מתקיף לה רב פפא אדרב' אשה דאורחא
היא אמשכב מיחייב אמידעם אחרינא לא
מחייב בהמה דלאו אורחה היא לחיי' עלה
על כל נקב ונקב תני' (דלא כתרוייהו) זכר
בן תשע שנים ויום אחד הבא על הבהמה
בין כדרכה בין שלא כדרכה והאשה המביאה
את הבהמה עליה בין כדרכה בין שלא
כדרכה חייב אל' רבינא לרבא המערה בזכור
מהו המערה בזכור משכבי אשה כתיב ביה
אלא המערה בבהמה מהו אל' אם
אינו עניין להעראה דכתיבא גבי אחות אביו
ואחות אמו דלא צריכא דהא איתקש
להעראה דנדה תניהו עניין להעראה דבהמה
מכדי בהמה מחייבי מיתות בית דין היא
למה לי דכתיב להעראה דידה גבי חייבי
כריתות לכתביה גבי חייבי מיתות בית דין
ולינמור חייבי מיתת בית דין מחייבי מיתת
בד' הואיל וכוליה קרא לדרשא הוא דאתא
כתיבא נמי מילתא דדרשא בעא מיניה רב
אחדבוי בר אמי מרב ששת המערה בעצמו
מהו אל' קבסתן אמר רב אשי מאי תיבעי לך
בקושי לא משכה' לה משכחת לה במשמש
מת למאן דאמר משמש מת בעריות פטור
הכא פטור ולמאן דאמר חייב הכא מיחייב
תרתי מיחייב אשוכב ומיחייב אנשכב בעו
מיניה מרב ששת כותי הבא על הבהמה
תקלה וקלה וקלון בענן והכא תקלה איכא
קלון ליכא או דילמא תקלה אע״פ שאין קלון
אמר רב ששת תניתוה מה אילנות שאין
אוכלין ואין שותין ואין מריחין אמרה תורה
השחת שרוף וכלה הואיל ובא לאדם תקלה
על ירן המתעה את חבירו מדרכי חיים
לדרכי מיתה על אחת כמה וכמה אלא
מעשה כותי המשתחוה לבהמתו תיתסר
ומקטלא מי איכא מידי דלישראל לא אסר

quod omne, quod explicatur de concumbente, explicandum sit de succumbente; & omne, quod non explicatur de concumbente, non sit explicandum de succumbente; Et Samuel putat; *Concubitu muliebri*; scriptum est: Traditio juxta mentem Rab: Si masculus novem annorum, & diei unius concumbat cum bestia sive juxta consuetudinem, sive præter consuetudinem, si fœmina succumbat bestiæ sive juxta consuetudinem sive præter consuetudinem, tenetur: Exponit R. Nachman bar Rabi Chasda in muliere duo genera concubitus, & in bestia concubitum unum. Objicit Rabi Papa: Contra; fœmina quæ solet concumbere, a parte adversa tenetur, ab aversa non tenetur, at bestia, quæ ita non solet, pro singulis foraminibus tenetur: Traditio, quæ non extat juxta utriusque opinionem: Masculus, qui sit nomen annorum, & diei unius si concumbat cum bestia, sive juxta consuetudinem sive præter consuetudinem, & fœmina, quæ concumbat cum bestia sive juxta consuetudinem sive præter consuetudinem, tenetur: Dixit Rabina τῷ Raba: Qui se denudat cum masculo: Quid significat; qui se denudat cum masculo? *Concubitu muliebri*: Scriptum est: At qui se denudat cum bestia, quid erit? Respondit: Si non explicatur respectu denudationis; quæ scripta est in sorore patris, & in sorore matris matris, quod non est necesse, ut æquiparetur denudationi menstruatæ; explicetur pro denudatione bestiæ; eo quod bestia sit ex iis qui tenetur morte ex decreto Synhedrii. Qua de causa? Quia scripta est ipsa denudatio de iis qui sunt rei excidii, scribendum erat de iis qui sunt rei mortis ex decreto Synhedrii, & explicandi erant rei mortis ex decreto Synhedrii, ex reis mortis ex decreto Synhedrii; quoniam totus textus exponendus erat describendus erat, hoc quoque erat exponendum. Quæsivit R. Achadabui bar Amme a Rabi Sesath: Siquis denudet semetipsum, quid erit? Respondit: Torques nos: Dicit R. Asse: Quidnam abs te quæro? De membro virili, quando durum est, non deprehenditur, sed deprehenditur de membro mortuo: sc. *quando elanguit*: Juxta mentem illius, qui dicit: Si cum membro mortuo concumbat in turpitudinibus, absolvitur: Hoc loco absolvitur: hic liber est: & juxta mentem illius, qui dicit, tenetur; hic duplici nomine tenetur, tenetur nomine concumbentis, & tenetur nomine sucumbentes: Quæsierunt a Rabi Sesath: Si concum-

ולכותי אסר ישראל גופיה ליתסר מידי
דהודה ארביעה אמר אביי זה קלונו מרובה
והדה קלונו מועט והרי אילנות דאין קלונן
מרובה ואמרה תורה השחת שרוף וכלה
בבעלי חיים קאמרינן דחס רחמנא עליהו
רבא אמרה תורה בהמה ניהנית מעביר׳
תיהרג והרי אילנות דאין ניהנין מעבירה
ואמרה תורה שחת שרוף וכלה בבעלי חיים
קאמרינן דחס רחמנא עלייהו ת״ש ד״א שלא
תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא
שנסקל פלוני על ידה מאי לאו מדסיפא
תקלה וקלון רישא תקלה בלא קלון והיכי
דמי כותי הבא על הבהמה לא סיפא תקלה
וקלון רישא הא קמ״ל דאפילו קלון בלא
תקלה נמי מיחייבי והיכי דמי ישראל הבא
על הבהמה בשוגג וכדבעי רב המנונא דבעי
רב המנונא ישראל הבא על הבהמה בשוגג
מהו תקלה וקלון בענן והכא קלון איכ׳ תקלה
ליכא או דילמא קלון אע״פ שאין תקלה
אמר רב יוסף הא שמע בת שלש שנים
ויום אחד מתקדשת בביאה ואם בא עליה
יבם קנאה וחייבין עליה משום אשת איש
ומטמאה את בועלה לטמא משכב התחון
כעליון ניסת לכהן אוכלת בתרומה בא עליה
אחד מן הפסולין פסלה מן הכהונה ואם
בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה
מומתין על ידה והיא פטורה אחר מכל
עריות ואפילו בהמה והא הכא דקלון איכא
תקלה ליכא וקתני מומתין על ידה כיון
דמזידה היא תקלה נמי איכא ורחמנ׳ הוא
דחס עלה עלה דידה חס אבהמה לא חס
אמר רבא ת״ש בן תשע שנים ויום אחד
הבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד
שיגדיל ומטמא כנדה לטמא משכב תחתון
ליון פוסל ואינו מאכיל ופוסל את הבהמה
מעל גבי המזבח ונסקלת ע׳ ואם בא על

cumbat Cuthæus cum bestia, quid erit? De offendiculo, & de ignominia inquirimus. Atqui hic est offendiculum, at non est ignominia; aut fortasse offendiculum, licet non sit ignominia; Dicit R. Sesath; explicavimus: Si de arboribus, quæ non comedunt, neque bibunt, neque odorant, dicit lex; corrumpes, combures, & absumes; cujus causa venit in hominem offendiculum & errare facit socium suorum a via vitæ ad viam mortis quanto magis? Hinc Cuthæus, qui adorat jumentum suum; erit vetitum, & occiditur: Quid erit? Quoniam Israelitæ non est interdictum, & Cuthæo erit interdictum? Israelitæ ipsi erit interdictum: Postquam concubuit cum bestia: Dicit Abaje: Hæc ignominia magna est, & illa ignominia parva est. Atqui de arboribus, quarum ignominia non est magna, dicit lex corrumpes, combures, & absumes; De vivis dicimus, quibus parcit textus: Raba dicit; dicit textus: Bestia, quæ inserviit peccato, occidatur; Atqui de arboribus, quæ non inservierunt peccato, dicit lex; corrumpes, combures, & absumes: De vivis dicimus, quibus parcit textus: Veni & audi: Alia expositio: Ne bestia transeat per plateam, & dicant; Lapidatus est N. N. ejus causa: Quid significat? Quoniam finis est offendiculum, & ignominia principium, offendiculum sine ignominia, quomodo erit? Si Cuthæus concumbat cum bestia, non erit finis offendiculum, & ignominia principium: Hoc nobis dicit: Vel si fuerit ignominia sine offendiculo, pariter damnatur; Quomodo explicatur? Si Israelita coeat cum bestia per errorem: Sicut quæsivit R. Amenuna; Etenim quæsivit R. Amenuna; Si Israelita coeat cum bestia per errorem, quid erat? Offendiculum & ignominia requiritur; at hic est ignominia, at non est offendiculum; aut fortasse ignominia, vel si non sit offendiculum. Dicit R. Joseph: Veni & audi: Filia trium annorum & diei unius despondetur concubitu; Si cum ea concumbat levir, eam acquirit; & ejus causa tenentur propter uxorem viri, & polluit eum, qui cum ipsa concumbit, ut polluat cubili inferiori sicut superiori; Si nubat sacerdoti, comedet ex thruma, si cum ea concumbat aliquis ex illegitimis, profanatur a sacerdotio: Si concumbat eum ea aliquis ex omnibus turpitudinibus quæ memorantur in lege, ejus causa occiditur, & ipsa absolvitur. Aliquis ex omnibus turpitudinibus, vel bestia: Ecce hic est ignominia at non est offendiculum: Atqui

אחת מכל העריות האמורות בתורה מומתים על ידו והא הכא קלון איכא תקלה ליכא וקתני נסקלת על ידו כיון דמזיד הוא תקלה נמי איכא ורחמנ' הוא דחס עילויה על דיריה חס רחמנא אבהמה לא הס רחמנא תא שמע דבר אחר שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה מאי לאו מדסיפא תקלה וקלון רישא קלון בלא תקלה והיכי דמי ישראל חבא על הבהמה בשוגג לא סיפא תקלה וקלון רישא תקלה בלא קלון והיכי דמי כותי הבא על הבהמה וכדבעו מיניה מרב ששת׃

מתני'. המגדף אינו חייב עד שיפרש השם אמר רבי יהושע בן קרחה בכל יום דנין את העדים בכינוי יכה יוסי את יוסי נגמר הדין לא הורגין בכינוי אלא מוציאין כל אדם לחוץ שואלין את הגדול שביניהן ואומר לו אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומר והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין לוא מאחין והשנו אומר אף אני כמוהו והשלישי אומר אף אני כמוהו.

גמ'. תנא עד שיברך שם בשם מנהני מילי אמר שמואל דאמר קרא ונוקב שם בנקבו שם יומת ממאי דהאי נוקב לישנא דברוכי הוא דכתיב מה אקב לא קבה אל ואזהרתיה מהכא אלהים לא תקלל ואימא מיברז הוא דכתיב ויקב חור בדלתו ואזהרתיה מהכא ואבדתם את שמם לא תעשון כן לי״' אלהיכם בעינא שם בשם וליכא ואימא דמנח שני שמות אהדדי ובזע להן ההוא נוקב וחוזר ונוקב הוא ואימא דחייק שם אפומה דסכינא ובזע בה ההוא חורפא דסכינא הוא דקא בזע אימא פרושי שמיה הוא

qui doceatur: Ejus causa occidetur: Quando ipsa agat consulto, pariter est offendiculum; Atqui textus illi parcit, illi parcit, at bestiæ non parcit. Dicit Raba: Veni & audi: Filius novem annorum, & diei unius si concumbat cum sua levira, ipsam acquirit neque poterit dare libellum repudii donec adolescat, & polluit ut menstrua, ut polluat cubili inferiori sicuti superiori; reprobat, neque facit comedere, & reprobat bestiam ab altari, ut lapidetur ejus causa; si vero concumbat cum aliqua ex omnibus turpitudinibus in lege memoratis, ejus causa occiditur; Atqui hic est ignominia, at non est offendiculum: Atqui docetur; ejus causa lapidatur; quando hoc fiat consulto, offendiculum quoque ibi erit; at textus illi parcit, illi parcit textus, at bestiæ non parcit textus: Veni & audi: Alia expositio: Ne bestia transeat per plateam, & dicant: Lapidatus est N. N. ejus causa: Quid significat? Quoniam finis est offendiculum, & ignominia principium; si fuerit ignominia sive offendiculo quid erit? Si Israelita concumbat cum bestia per errorem; non erit finis offendiculum, & ignominia principium; offendiculum sine ignominia quomodo erit? Si Cuthæus coeat cum bestia; Sicut hoc quæsierunt a R. Sesath.

Misna. Blasphemus non tenetur, nisi exprimat nomen. Dicit R. Jehosua ben Korcha: Toto die testes examinantur per cognomen: Percutiat Jose Josen: Perfecto judicio, non interficitur propter cognomen, sed exactis omnibus interrogant maximum, qui sit inter eos dicendo: Dic quod audisti: expresse; Et ille dicit: Judices stantes lacerabant vestes, neque . resarciebant: Et secundus dicebat: Ego quoque sicut ille; Et tertius dicebat: Ego quoque sicut ille.

Gemara: Docet: donec maledicat nomen in nomine: Hinc dicit Samuel; dicit textus *Levit.* XXIV. 16. *Et quia blasphemaverit nomen*; Propter exsecrationem nominis morietur: Unde probatur, quod נוקב denotet exsecrationem? Ex eo quod scriptum est *Num.* XXIII. 18. *Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus?* Et ejus præmonitio probatur ex eo quod dictum est *Exod.* XXII. 27. *Diis non maledices*. Et dic quod significet *perforare*: Scriptum est enim 2. *Reg.* XII. 10. *Aperuitque foramen in porta*; Et ejus præmonitio probatur ex eo quod scriptum est *Deut.* XII. 3. *Disperdite nomina eorum; non facietis ita Domino Deo vestro*. Requiritur nomen in nomine, at non est; & dic si ponat duo nomina simul, & diffindat, & perforet atque iterum perforet: Et dic, si radat nomen acie gladii, & diffindat ore gladii,

דכתיב ויקח משה ואהרן את האנשים
האלה אשר נקבו בשמות ואזהרתיה מהכא
את ה׳ אלהיך תירא חדא דבעינ׳ שם בשם
וליכא ועוד הויא ליה אזהרת עשה ואזהרת
עשה לא שמה אזהרה ואיבעי׳ אימא אמ׳
קרא ויקב ויקלל למימרא דנוקב קללה הוא
ודילמא עד דעבר תרויהו לא סלקא דעתך
דכתי׳ הוצא את המקלל ולא כתיב הוצא
את הנוקב והמקלל שמע מינה חדא היא
תנו רבנן איש מה תלמוד לומר איש איש
לרבות את הנכרים שמוזהרון על ברכת השם
כישראל ואינן נהרגין אלא בסייף שכל מיתה
האמורה בבני נח אינה אלא בסייף והא
מהכא נפקא מהתם נפקא ה׳ זו ברכת השם
אמר רבי יצחק נפחא לא נצרכא אלא
לרבות את הבינויין ואליבא דרבי מאיר
דתניא איש איש כי יקלל אלהיו ונשא
חטאו מה ת״ל והלא כבר נאמר ונוקב שם
ה׳ מות יומת לפי שנאמר ונוקב שם מות
יומת יכול לא יהא חייב אלא על שם
המיוחד בלבד מניין לרבות כל הכינויין ת״ל
איש כי יקלל אלהיו מכל מקום דברי רבי
מאיר והחכמים אומרים על שם המיוחד
במיתה ועל הכינויין באזהרה ופליגא דרבי
מיישא דאמר ר׳ מיישא בן נח שבירך את
השם בכינוי׳ לרבנן חייב מאי טעמא דאמר
קרא כגר כאזרח גר ואזרח הוא דבענן
בנקבו שם אבל כותים אפילו בכנוי ור׳
מאיר האי כגר כאזרח מאי עביד לי גר ואזרח
בסקילה אבל כותי בסייף ס״ד אמינא הואיל
איתרבו ואיתרבו קמ״ל ור׳ יצחק נפחא
אליבא דרבנן האי כגר כאזרח מאי עביד
ליה גר ואזרח הוא דבענן שם בשם אבל
כותים לא בענן שם בשם איש איש למה לי

dii, quando diffindit, dic: Isti sunt qui expessi sunt nominibus suis. Hinc scriptum est *Num.* I. 17. *Et cepit Mose & Aharon, viros istos, qui recensiti sunt nominibus.* Et ejus præmonitio probatur ex eo quod dictum est *Deut. Dominum Deum tuum timebis.* Requiritur nomen in nomine; at non est; & præterea est præmonitio præcepti affirmativi; atqui præmonitio præcepti affirmativi non vocatur præmunitio: Si velis, dic: Dicit textus; ויקב ויקלל, ut dicatur idem esse נוקב ac קללה & fortasse, priusquam utrumque consideratum esset, poteras dicere, scriptum est: *Educ blasphemum*; at non scriptum est educ הנוקב; hinc probatur quod blasphemus idem sit. Tradiderunt sapientes: *Vir.* Cur dictum est *vir vir?* Ad includendum alienigenas, quod præmoneantur de maledictione nominis sicut Israelita; neque occiduntur nisi gladio: Etenim omne supplicium, quod memoratur in filiis Noe, non peragitur, nisi gladio, & quod hinc eruitur inde eruitur. *Deo.* Hæc est maledictio nominis. Dicit R. Isaach faber; Non est necesse nisi ut includantur cognomina; & juxta mentem R. Meir. Etenim extat traditio: *Vir vir qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum. Levit.* XXIV. 15. Cur dictum est? Cum jam dictum sit: *Et quia blasphemaverit nomen Domini, moriendo moriatur.* Ibid. Ex eo quod dictum sit: *Et quia blasphemaverit nomen Domini, moriendo morietur:* Dicerem non tenetur nisi propter nomen peculiare duntaxat: Unde probatur ad includenda omnia cognomina? Ex eo quod dictum est: *Vir qui maledixerit Deo suo.* Omnimode. Verba R. Meir: & sapientes dicunt: Propter nomen peculiare tenetur morte, & propter cognomina præmonetur. Atqui dissentit R. Missa; Etenim dicit R. Missa: Noachida si maledixit nomen cognomine juxta mentem sapientum tenetur. Qua de causa? Quia dicit textus: *Sicut advena ita & civis:* In advena & cive requiritur maledictio nominis; At in Cuthæis, vel in cognominibus: Et R. Meir illud: *Sicut advena ita & civis*, quomodo explicat? Advena & civis puniuntur lapidatione, at Cuthæi gladio: Si putas, dicam; postquam inclusi sunt, includantur, dicit nobis: Et Rabi Isaach faber juxta mentem sapientum, illud *sicut advena ita & civis*, quomodo explicat? In advena & in cive requiritur nomen in nomine, at in Cuthæis non requiritur nomen in nomine: *Vir vir*; Qua de causa? dicit textus juxta consuetudinem hominum: Tradiderunt sapientes.

De

דיברה תורה כלשון בני אדם תנו רבנן שבע
מצות נצטוו בני נח בדינין וברכת השם עא֗
גילוי ערות ושפיכות דמים וגזל ואבר מן
החי רבי חנניה בן גמלא אומר אף על
הדם מן החי רבי חידקא אומר אף על
הסירוס רבי שמעון אומר אף על הכישוף
רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת כישוף בן
נח מוזהר עליו לא ימצא בך מעביר בנו
ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש
ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני
ודורש של המתים וגו׳ ובגלל התועבות
האלה ה׳ אלקיך מוריש אותם מפניך ולא
ענש אלא אכ֗ הזהיר רבי אלעזר אומר אף
על הכלאים מותרין בני נח ללבוש כלאים
ולזרוע כלאים ואין אסורין אלא בהרבעת
בהמה ובהרכבת האילן מנהני מילי אמר
רבי יוחנן דאמר קרא ויצו ה׳ אלהים על
האדם לאמר שכל עץ הגן אכל תאכל ויצו
אלו הדינין וכן הוא אומר כי ידעתיו למען
אשר יצוה את בניו וגו׳ יי׳ זו ברכת השם
וכן הוא אומר ונוקב שם ה׳ מות יומת
אלהים זו עא֗ וכן הוא אומר לא יהיה לך
אלהים אחרים על האדם זו שפיכות דמים
וכן הוא אומר שופך דם האדם וגומר לאמר
זו גילוי עריות וכן הוא אומר לאמר הן
ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה
לאיש אחר מכל עץ הגן ולא גזל אכל תאכל
ולא אבר מן החי כי אתא רבי יצחק תני
איפכא ויצו זו עא֗ אלקים זו דינין בשלמא
אלהים זו דינין דכתיב ונקרב בעל הבית אל
האלקים אלא ויצו זו עא֗ מאי משמע רב
חסדא ורב יצחק בר אבדי׳ חד אמר סרו
מהר מן הדרך אשר צויתי׳ עשו להם וגומר
וחד אמר עשוק אפרים רצוץ משפט כי
הואיל הלך אחרי צו מאי ביניהו איכא
ביניהו נכרי שעשה עא֗ ולא השתחוה לה

De septem præceptis jussi sunt Noachidæ, de judiciis, de maledictione nominis, de Idololatria, de scortationibus, de effusione sanguinum, de rapina, & de membro ex bestia viva. Rabi Chananjah ben Gamla dicit atque etiam de sanguine ex bestia viva. Rabi Chidacha dicit, etiam de castratione: R. Simeon dicit etiam de incantatione: Rabi Jose dicit: Quod memoratum est in sectione incantationis, de eo præmonetur Noachida. *Non invenietur in te, qui traducat filium suum, aut filiam suam per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia, atque auguria, nec sit maleficus nec incantator, nec qui Pythones consulat, nec divinos, aut quærat a mortuis veritatem &c. Et propter instiuscemodi scelera delebit eos Dominus Deus tuus in introitu tuo Deut.* XVIII. 10. At non erit pœna, nisi prius præcedat præmonitio. R. Elieser dicit: Vel heterogenea permissa sunt Noachidis, ut induant heterogenea, & serant heterogenea, & non est vetitum nisi coitus bestiæ, & insitio arborum. Hinc dicit R. Jochanan; dicit textus *Genes.* II. 16. *Et præcepit Dominus Adam dicens: Ex omni ligno comedendo comedes. Et præcepit.* Ista sunt judicia. Et similiter dictum est *Genes.* XVIII. 19. *Scio enim quid sit præcepturus filiis suis &c. Deus.* Hæc est maledictio nominis: Et sic dictum est: *Et quia blasphemaverit nomen Domini moriendo moriatur: Deus:* Hæc est Idololatria: & similiter dictum est. *Non erunt tibi dii alii. Adam:* Hæc est effusio sanguinum: Et sic dictum est: *Effundens sanguinem hominis &c. Dicendo.* Hæc est detectio turpitudinum: Et sic dictum est *Jerem.* III. 1. *Dicendo: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: Ex omni ligno paradisi:* At non rapiet. *Comedendo comedet;* at non membrum ex bestia viva: Quando venit R. Isaach, contra docuit: *Et præcepit:* Hæc est Idololatria: *Deus.* Hæc sunt judicia: Concedatur, quod *Deus* designet judices: Scriptum est enim *Exod.* XXII. 8. *Et accedet dominus domus ad deos:* At: *Et præcepit;* designat Idololatriam. Quomodo intelligit R. Chasda, & R. Isaach bar Abdimi? Alter dicit: *Recesserunt cito de via, quam ostendisti eis feceruntque sibi Exod.* XXXII. 8. Et alter dicit: *Calumniam patiens est Ephraim, fractus judicio, quoniam abiit post sordes. Ose.* V. 11. Quænam est controversia inter eos? In hoc consistit controversia inter eos: Si alienigena faciat Idololatriam, at non adoret, juxta mentem illius qui dicit:

למאן דאמר עשו משעת עשייה מיחייב
למאן דאמר כי הואיל הלך עד דאויל
בתרה ופלח לה אמר רבא ומי איכא למאן
דאמר נכרי שעשאה ע״א ולא השתחוה לה
חייב והתני׳ בע״א דברים שב״ד של ישראל
ממיתין עליהן בן נח מוזהר עליהן אין ב״ד
של ישראל ממיתין עליהן אין בן נח מוזהר
עליהן למעוטי מאי לאו למעוטי נכרי שעשה
ע״א ולא השתחוה לה אמר רב פפא לא
למעוטי גיפוף ונישוק גיפוף ונישוק דמאי
אילימא כדרכ׳ בר קטלא הוא אלא למעו׳
שלא כדרכה דינין בני נח איפקוד והתניא
עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע
שקיבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהן דינין
ושבת וכיבוד אב ואם דינין דכתיב שם שם
לו חוק משפט שבת וכיבוד אב ואם דכתיב
כאשר צוך ה׳ אלהיך ואמר רבי יהודה כאשר
צוך במרה אמר רב נחמן אמר רבה בר
אבוה לא נצרכא אלא לערה ועדים
והתראה אי הכי מאי והוסיפו עליהן דינין
אלא אמר רבא לא נצרכא אלא לדיני
קנסות אכתי והוסיפו בדינין מיבעו ליה
אלא אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכא
אלא להושיב בית דין בכל פלך ופלך ובכל
עיר ועיר והא בני נח לא איפקוד והתניא
כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל
פלך ופלך ובכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח
להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר
ועיר אלא אמר רבא האי תנא תנא רבי
מנשה הוא דמפיק ד״ן ועייל ס״ך דתנא רבי
מנשה שבע מצות נצטוו בני נח ע״א וגילוי
עריות שפיכות דמים גזל ואבר מן החי
סירוס כלאים רבי יהודה אומר אדם הראשון
לא נצטווה אלא על ע״א בלבד שנ׳ ויצו ה׳
אלהים על האדם רבי יהודה בן בתירה
אומר אף על ברכת השם ויש אומרים אף על

Fecerunt. A tempore qua fecerit opus, reus erit; juxta mentem illius qui dicit: *Quoniam abiit post sordos:* donec veniat post eam & adoret: Dicit Raba; Quid erit juxta mentem illius, qui dicit: Si alienigena faciat Idololatriam, & non adoret, tenetur? Atqui extat traditio: De Idololatria dictum est; in iis quorum causa Israelitæ in Synhedrio occiduntur, Noachida præmonetur; Et in iis, quorum causa Israelitæ in Synhedrio non occiduntur, Noachida non præmonetur: Ad excludendum; quid significat? ad excludendum alienigenam, qui faciat Idololatriam, at eam non adoret. Dicit R. Papa non ad excludendum amplectentem, & osculantem; Si amplectetur, & osculetur, quid erit? Dicendumne est, si fiat juxta institutum, quod occidatur? At ad excludendum, quando non faciat juxta institutum: De judiciis Noachidæ jussi sunt: Atqui extat traditio: Decem præcepta jussi sunt Israelitæ in Marah, ex quibus septem receperunt Noachidæ, iisque addiderunt judicia & Sabbathum, & honorem patris & matris: De judiciis scriptum est *Exod.* XV. 25. *Ibi ibi constituit statutum & judicium;* Sabbathum, & honorem patris & matris; Scriptum est ibid. *Sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:* Et dicit R. Jehuda: *Sicut præcepit tibi in Marah*. Dicit R. Nachman, dicit Raba bar Abua; non requiritur nisi congregatio testes, & præmonitio; si ita est, cur addiderunt judicia? At dicit Raba; Non est necesse nisi pro judiciis mulctarum; adhuc addiderunt; In judiciis requiritur: At dicit Rabi Acha bar Jacob; non fuerunt obligati; nisi ut constituerent Synhedria in singulis urbibus & oppidis; atque hoc non jussi fuerunt Noachidæ; Atqui extat traditio. Sicut jussi fuerunt Israelitæ, ut constituerent Synhedria in singulis civitatibus & oppidis, ita pariter jussi fuerunt Noachidæ ut constituerent Synhedria in singulis civitatibus & appidis: At dicit Raba; iste doctor, qui docet, est R. Menassa; qui excludit judicia, & maledictionem nominis, & includit castrationem, & heterogenea. Etenim docet Rabi Menassa, de septem præceptis jussi sunt Noachidæ, sc. de Idololatria, de scortationibus, de effusione sanguinum, de rapina, de menbro ex bestia viva, de castratione, & de heterogeneis. R. Jehuda dicit: Primus homo non fuit jussus nisi de Idololatria duntaxat; dictum est enim: *Et præcepit Dominus Deus Adam*. Rabi Jehuda ben Bethira dicit: Etiam de maledictione nominis, & alii dicunt; Etiam de judiciis:

הדיני׳ כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה
אמר רב אלהים אני לא תקללוני אלהים אני
לא תמירוני אלהים אני יהא מוראי עליכם
כמאן ביש אומרים תנא רבי מנשה אי דריש
ויצו אפילו הנך נמי אי לא דריש ויצו הני
מנא ליה לעולם לא דריש ויצו הני כל חדא
והדא באפי נפשה כתיבא ע״א וגילוי עריות
דכתיב ותשחת הארץ לפני האלקים ותנא
דבי רבי ישמעאל כל מקום שנ׳ השחתה
אינו אלא דבר ערוה וע״א דבר ערוה שנאמר
כי השחית כל בשר ארץ דרכו ע״א דכתיב
פן תשחיתון ועשיתם וגו׳ ואידך אורחייהו
דקא מגלי שפיכות דמים דכתיב שופך דם
האדם וגומר ואידך קטליתו הוא דקמגלו
גזל דכתיב כירק עשב נתתי לכם את כל
וא״ר לוי כירק עשב ולא כירק גנה ואידך
ההוא למישרא בשר הוא דאתא אבר מן
החי דכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו
ואידך ההוא למישרי שרצים הוא דאתא
סירוס דכתיב שרצו בארץ ורבו בה ואידך
לברכה בעלמא כלאים דכתיב מן העוף
למינהו ואידך ההוא לצותא בעלמא אמר רב
יוסף אמרי בי רב על שלש מצות בן נח
נהרג. גש״ר סימן. על גילוי עריות ועל
שפיכות דמים ועל ברכת השם מתקיף לה
רב ששת בשלמא שפיכות דמים דכתיב שופך
דם האדם וגו׳ אלא הנך מנא להו אי גמר
משפיכות דמים אפילו כולהי נמי אי משום
דאיתרבאי מאיש איש ע״א נמי איתרבי
מאיש איש אלא אמר רב ששת אמרי בי
רב על ד׳ מצות בן נח נהרג ועל ע״א בן נח
נהרג והתניא בע״א דברים שבית דין של
ישראל ממיתין עליהן בן נח מוזהר עליהן
אזהרה אין מיתה לא אמר רב נחמן בר
יצחק אזהרה שלהן זו היא מיתתן רב הונא
ורב יהודה וכולהו תלמידי דרב אמרי על

ciis: Cujusnam hæc ſententia eſt? Hoc eſt quod dicit R. Jehuda; dicit Rab: Deus ego ſum; Non maledices mihi: Deus ego ſum: Ne me immutes: Deus ego ſum; ſit timor meus ſuper vos: Cujusnam hæc ſententia eſt? Juxta mentem illorum, qui dicunt: Docet R. Menaſſa; Si exponat *& præcepit;* hæc quoque comprehenduntur; ſi vero non exponit; *& præcepit*. Hæc unde probantur? Nunquam exponit; *& præcepit:* Hæc ſingula ſeparatim ſcripta ſunt de Idololatria, & de ſcortationem; Scriptum eſt enim *Geneſ.* VI. 11. *Corrupta eſt autem terra coram Deo.* Et docet diſcipulus R. Iſmael; Ubicunque dicitur; *corrupta eſt;* non eſt niſi ſcortatio, & Idololatria: De ſcortatione ſcriptum eſt *Geneſ.* VI. 12. *Quia omnis caro corruperat viam ſuam*: De Idololatria ſcriptum eſt *Deut.* IV. 16. *Ne forte corrupti faciatis &c.* Alia expoſitio: Obiter effuſiones ſanguinum manifeſtantur: Scriptum eſt enim: *Qui effuderit ſanguinem hominis &c.* Alia expſitio: Occiſio eſt, quæ manifeſtatur; De rapina; ſcriptum eſt enim: *Geneſ.* IX. 3. *Quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.* At dicit R. Levi: Quaſi olera virentia, at non quaſi olera horti: Alia expoſitio: Ad permittendum carnem venit: De membro ex beſtia viva, ſcriptum eſt enim ibid. *Excepto quod carnem cum ſanguine non comedetis:* Alia expoſitio: Ad permittendum reptilia venit: De Eunucho: Scriptum eſt enim: *Creſcite & multiplicate ſuper terram*: Alia expoſitio: Propter ſimplicem benedictionem; De heterogeneis, ſcriptum eſt enim ibid. *De volucribus juxta ſpeciem ſuam.* Alia expoſitio: Propter ſimplex præceptum. Dicit R. Joſeph; dixerunt diſcipuli Rab; Propter tria præcepta Noachida occiditur; גשר ſignum; de ſcortationibus, de effuſione ſanguinum, & de maledictione nominis; Objecit Rabi Seſſath; Concedatur de effuſione ſanguinum; Scriptum eſt enim: *Qui effuderit ſanguinem hominis &c.* At hoc unde probat? Si docet ex effuſione ſanguinum; Vel omnia probari poſſunt; Si ea de cauſa ut includantur ex eo quod dictum eſt: *Vir, vir.* Vel Idololatria includenda erit ex eo quod dictum eſt: *Vir vir.* At dicit R. Seſſath; dixerunt diſcipuli Rab: Propter quatuor præcepta occiditur Noachida; & propter Idololatriam Noachida occiditur. Atqui extat traditio de Idololatria; In iis, quorum cauſa Iſraelitæ in Synhedrio occiduntur, Noachida præmonetur; præmonitio non eſt mors; Non dicit R. Nachman, quod eorum præmonitio ſit eorum mors. R. Huna, & R. Je-

שבע מצות בני נח נהרג גלי רחמנא בחדא
והוא הדין לכולהי ועל הגזל בן נח נהרג
והתניא על הגזל גנב וגזל ובן יפרת תואר
וכן כיוצא בהז כותי בכותי וכותי בושראל
אסור וישראל בכותי מותר ואם איתא ניתני
חייב משום דקא בעי למיתני סיפא ישראל
בכותי מותר תנא רישא אסור והא כל היכא
דאית ליה חייובא מיתנא קתני דקתני רישא
על שפיבות דמים כותי בכותי וכותי בישראל
חייב ישראל בכותי פטור מתם היכי לתני
לתני אסור ומותר והתניא גוים ורועי בהמה
דקה לא מעלין ולא מורידין כיוצא בו בגזל
מאי היא אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכא
אלא לפועל בכרם פועל בכרם איסורת אי
בשעת גמר מלאכה התיר׳ הוא אי לאו
בשעת גמר מלאכה גזל מעליא היא אלא
אמר בר פפא לא נצרכא אלא לפחורת
משוה פרוטה אי הכי כותי בישראל אסור
הא בר מחילה הוא נהי דבתר הכי מחיל
ליה צערא בשעתי׳ מי לית ליה כותי בכותי
כיוצא בהן ביון דלאו בני מחילה נינהו גזל
מעליא הוא אלא אמר רבא לא נצרכא
אלא לכובש שכר שכיר כותי בכותי וכותי
בישראל אסור ישראל בכותי מותר כיוצא
ביפרת תואר מאי היא כי אתא רב דימי
א״ר אלעזר אמר ר׳ חנינא בן נח שייחד
שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה כיוצא
בו רשפיבות דמים לא תניא אמ׳ אביי אי
משכחת דתניא ר׳ יונתן בן שאול היא
דתניא ר׳ יונתן בן שאול אומר רודף אחר
חבירו להורגו ויכול להצילו באחד מאיבריו
ולא הציל נהרג עליו אשכח רבי יעקב בר
אחא דהוה כתיבי בספר אגרתא דבי רב
בן נח נהרג בדיין אחר ובעד אחד שלא
בהתראה מפי איש ולא מפי אשה ואפילו
קרוב משום רבי ישמעאל אמרו אף על

Jehuda, & omnes discipuli Rab dicunt; Propter septem præcepta occiduntur Noachidæ; Unum manifestat textus; & hoc probat de omnibus; & propter rapinam occiditur Noachida: Atqui extat traditio; propter rapinam, fur & raptor, & filius mulieris pulchræ, & pariter in his similibus Cuthæus in Cuthæo, & Cuthæus in Israelita prohibetur, & Israelita in Cuthæo permittitur; Si ita esset, docendum erat quod teneretur, eo quod docendum erat de fine; Israelita in Cuthæo permittitur: Docet in principio, quod prohibeatur; & hic, ubi est pœna postquam doctor docuit, docet principium de effusione sanguinum; Cuthæus in Cuthæo, & Cuthæus in Israelita tenetur; Israelita in Cuthæo absolvitur; Ibi quomodo docendum erat? Docendum erat; prohibetur, & permittitur. Atqui extat traditio: Gentiles & pastores pecoris minuti non adscendunt neque descendunt; Hujusmodi dicendum est de raptore. Quid dicit R. Acha bar Jacob? Non requiritur nisi in eo qui operatur in vinea: Operarius in vinea quando erit? Quando perfecerit opus, permittitur, si minus, quo tempore perfecerit opus; rapina gravior est: At dicit R. Papa; Non est necesse nisi in re, quæ non æquivaleat prutæ; si ita est Cuthæo in Israelita prohibebitur: At dignus est venia; Postquam illi condonavit eo tempore mœrorem, num non considerabitur Cuthæus in Cuthæo? Et in rebus hujusmodi postquam non sunt digni venia rapina gravior est. At dicit Raba; non est necesse; At si retineat mercedem mercenarii; Cuthæus in Cuthæo, & Cuthæus in Israelita prohibetur, Israelita in Cuthæo permittitur; & similiter de muliere pulchra quid erit? Quando venit Rabi Dimi, dicit R. Elieser, dicit R. Chanina; Si Noachida segreget ancillam ut sibi serviat, & cum ea concumbat, ejus causa occiditur; & similiter de effusione sanguinum non extat traditio; Dicit Abaje; Si deprehendatur traditio; erit traditio R. Jonathan ben Saul; R. Jonathan ben Saul dicit: Si insequatur socium suum, ut illum occidat, si poterit illum salvare, aliquo ex ejus membris, & non salvet, occiditur; Deprehendit R. Jacob bar Acha, quod scriptum esset in libro allegorico discipuli Rab: Noachida occiditur ab uno judice, teste uno, sine præmonitione, ex dicto viri, at non ex dicto mulieris, vel si fuerit propinquus; nomine R. Ismael dixerunt; vel propter fœtus; Hinc dicit R. Jehuda; dicit textus *Genes.* IX. 5. San-

העוברין מנא הני מילי אמר רב יהודה
דאמר קרא אך את דמכם לנפשותיכם
אדרוש אפילו בדיין אחד מיד כל חיה אפי׳
שלא בהתראה אדרשנו מיד האדם אפילו
בעד אחד מיד איש ולא מיד אשה אחיו
אפילו קרוב משום רבי ישמעאל אמר אף
על העוברין מאי טעמיה דרבי ישמעאל
דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך
איזהו אדם שהוא באדם הוי אומר זה עובר
שבמעי אמו ותנא קמא תנא רבי מנשה
הוא דאמר כל מיתה האמורה לבני נח
אינו אלא חנק ושרי ליה האי באדם אסיפי׳
דקרא ודריש ביה הכי באדם דמו ישפך
איזהו שפיכות דמים של אדם שהוא בגופו
של אדם הוי אומר זה חנק מתיב רב המנונא
ואשה לא מפקרא והכתיב כי ידעתיו למען
אשר יצוה ונומר הוא מותיב לה והוא מפרק
לה בניו לדין ביתו לצדקה אמר ליה רב
אויא סבא לרב פפא אימא בת נח שהרג
לא תיהרג מיד איש ולא מיד אשה כתיב
אמר ליה הכי אמר רב יהודה שוצך דם
האדם מכל מקום אימא בת נח שזינתה
לא תיהרג דכתיב על כן יעזוב איש ולא
אשה אמר ליה הכי אמר רב יהודה והיו
לבשר אחד הדר ערבינהו קרא ת״ר איש מה
ת״ל איש איש לרבות את הנכרים שמוזהרין
על העריות בישראל והא מהכא נפקא
מהתם נפקא לאמר זה גלוי עריות התם
בעריות דידהו והכא בעריות דידן דקתני
סיפא בא על עריות ישראל נידון בדיני
ישראל למאי הילכתא אמר רב נחמן אמר
רבה בר אבוה לא נצרכא אלא לעדה ועדים
והתראה מגרע גרע אלא אמר רבי יוחנן
לא נצרכא אלא לנערה המאורסה דלדידהו
להו דדייני׳ להו כדינא דידן אבל אשת
איש בדינא דידה דיינינן להו והתניא בא
על נערה המאורסה נידון בסקילה על אשת

Sanguinem enim animarum vestrarum requiram; vel in uno judice: *De manu cunctarum bestiarum*; vel sine præmonitione; *Requiram illum de manu hominis*; vel in uno teste; *de manu viri*; at non de manu mulieris. *De manu fratris ejus*: Vel si fuerit propinquus; nomine Rabi Ismael dicit etiam de fœtibus; Quænam est ratio R. Ismael? Scriptum est enim ibid. *Quicumque effuderit sanguinem hominis, in homine sanguis ejus effundetur*: Quinam est homo, qui est in homine? Dicitur; Iste est fœtus, qui est in utero matris suæ: Et doctor primus, qui docet, est R. Menassa, qui dicit: Omne supplicium, quod dicitur de Noachidis, non peragitur nisi strangulatione; & incipit *in homine*; Finem textus sic exponit; *in homine sanguis ejus effundetur*. Quænam est effusio sanguinum hominis, quæ sit in corpore hominis? Dic; hæc est strangulatio. Objicit R. Ammenuna; Atqui mulier non jubetur. Atqui scriptum est: *Scio enim quod præcepturus sit &c.* Ipse objicit, & explicat, *filiis suis*; propter judicium; *domui suæ*; propter misericordiam. Dixit R. Hua senior τῷ R. Papa Dic; Filia Noachidæ si occidit, non occidetur: Dictum est enim: *De manu viri*: At non de manu mulieris, scriptum est. Respondit illi. Sic dicit R. Jehuda: *Qui effuderit sanguinem hominis*. Omnimode. Dic; Filia Noachidæ si scortetur, non occidetur: Scriptum est enim *Genes.* 11. 24. *Quamobrem relinquet vir*. At non mulier. Dixit illi: sic dicit R. Jehuda: *Et erunt in carne una*: Iterum eos conjunxit textus: Tradiderunt sapientes: *Vir*. Cur dictum est *vir vir*? Ad includendum alienigenas, ut præmonerentur Israelitæ de scortationibus; & quod hinc eruitur, inde eruitur; *dicendo*. Hæc est scortatio; Ibi agitur de eorum scortationibus; & hic agitur de nostris scortationibus; docet finem: Si concumbat cum scorto Israelitæ, judicatur a judicibus Israelitarum; Quare hæc constitutio est? Dicit R. Nachman, dicit Raba bar Abua; non requiritur nisi congregatio, & testes & præmonitio; ex diminutione diminutio. At dicit R. Jochanan; Non est necesse nisi pro puella desponsata, eo quod illi non sint judices sicut nostri judices; at uxor viri in eorum judiciis judicabitur: Atqui extat traditio: Si concumbat cum puella desponsata, punitur lapidatione; si cum uxore viri, punitur strangulatione; si vero judicetur in eorum judicio, punitur gladio. Hoc dicit R. Nachman bar Isaach: Quid est uxor viri? Docet, quando ingressa fuerit

rit

איש נידון בחנק ואי ברינא דידהו סייף הוא
אמר רב נחמן בר יצחק מאי אשת איש
דקתני כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה
דלדידהו לית להו דיינין להו בדינא דידן
דתני רבי חנינא בעולת בעל יש להן נכנסה
לחופה ולא נבעלה אין להן תניא כוותירה
דרבי יוחנן כל ערות שב״ד של ישראל
ממיתין עליה בני נח מוזהר עליה אין בית
דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח
מוזהר עליה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים
הרבה עריות יש שאין בית דין של ישראל
ממיתין עליהן ובן נח מוזהר עליהן בא על
עריות ישראל נידון בדיני ישראל בא על
עריות בן נח נידון בדיני בן נח ואנו אין
לנו אלא נערה המאורסה בלבד ונחשוב
נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה האי תנא
תנא דבי מנשה הוא דאמר כל מיתה
האמורה לבני נח אינו אלא חנק אידי
ואידי חנק וסבר רבי מאיר כל ערוה שבית
דין של ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר
עליה והא תניא גר שהיתה הורתו שלא
בקדושה ולידתו בקדושה יש לו שאר האם
ואין לו שאר האב הא כיצד נשא אחותו
מן האם יוציא מן האב יקיים אחות האב
מן האם יוציא מן האב יקיים אחות האם
מן האם יוציא אחות האם מן האב ר״מ
אומר יוציא וחכמים אומרים יקיים שהיה
ר״מ אומר כל ערוה שהיא משום שאר אם
יוציא משום שאר האב יקיים ומותר באשת
אחיו ובאשת אחי אביו ושאר כל עריות
מותרת לו לאתויי אשת אביו נשא אשה
ובתה כונס אחד ומוציא אח׳ ולכתחילה
לא יכנוס מתה אשתו ומותר בחמותו ואיכא
דאמרי אסור בחמותו אמר רב יהודה לא
קשיא הא ר׳ מאיר אליבא דר׳ אליעזר והא
ר״מ אליבא דר׳ עקיבא דתניא על כן יקזוב
איש את אביו ואת אמו ר״מ אליעזר אומר

rit in thalamum, & nondum concubitum passa fuerit; postquam non sunt illi judices, in nostris judiciis judicetur. Etenim docet Rabi Chanina: Si nupta sit marito; est illiis ingressus in thalamum, at si passa non sit, illis non erit: concubitum. Traditio juxta mentem Rabi Jochanan: In cunctis scortationibus, pro quibus in Synhedrio Israelitarum occiduntur, Noachidæ præmonentur; si earum causa non occiduntur in Synhedrio Israelitarum, Noachidæ non præmonentur: Verba Rabi Meir: At sapientes dicunt; Multæ sunt scortationes, quæ morte non puniuntur in synhedrio Israelitarum, & tamen in iis Noachidæ præmonentur; Si concumbat cum scorto Israelitarum, judicatur in judiciis Israelitarum: Si concumbat cum scorto Noachidæ, judicatur in judicio Noachidæ; at nobis non est nisi puella desponsata duntaxat; & computabimus etiam illam, quæ ingressa sit in thalamum, at nondum sit passa concubitum: Iste doctor qui docet, est R. Manassa; qui dicit: Omne supplicium memoratum in Noachidis non est nisi strangulatio; tam iste quam illa strangulatur. Et Rabi Meir putat, quod de scortationibus, quæ morte puniuntur in Synhedrio Israelitarum, Noachida præmoneatur: Atqui extat traditio: Proselytus, si conceptus fuerit non in sanctitate, & natus fuerit in sanctitate, erit illi caro matris, at illi non erit caro patris: Quomodo? Si nubat soror ex matre, educetur, si ex patre, ratum erit: Si soror patris ex matre, educetur, si ex patre, ratum erit; Si soror matris ex matre, educetur; Si fuerit soror matris ex patre: R. Meir dicit; educetur, & sapientes dicunt; ratum erit: Rabi Meir dicit: Propter omnem turpitudem quæ sit propter carnem matris, educetur; propter carnem patris ratum erit: Et permissa illi erit uxor fratris sui, & uxor fratris patris sui: Et reliquæ omnes turpitudines illi erunt permissæ, ad includendum uxorem patris sui; si nubat mulier & ejus filia, introducet unam, & educet alteram, & consulto non introducet; si moriatur ejus uxor; licita sibi erit ejus socrus; & alii dicunt, vetita sibi erit ejus socrus: Dicit R. Jehuda: Non est oppositio. Ecce R. Meir consentit cum R. Elieser, & R. Meir consentit cum R. Akiba: Etenim extat traditio: *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem suam*: Rabi Elieser dicit *patrem suum* sororem patris sui; *matrem suam* sororem matris suæ.

Rabi

אביו אחות אביו אמו אחות אמו רבי עקיבא
אומר אביו אשת אביו אמו אמו ממש ודבק
ולא בזכר באשתו ולא באשת חבירו והיו
לבשר אחד מי שנעשין בשר אחד יצאו
בהמה וחיה שאין נעשין בשר אחד אמר מר
רבי אליעזר אומר אביו אחות אביו אימא
אביו ממש היינו ודבק ולא בזכר אימא
אשת אביו היינו באשתו ולא באשת חבירו
אימא לאחר מיתה דומיא דאמו מה אמו
דלאו אישות אף אביו דלאו אישות אמו
אחות אמו ואימא אמו ממש היינו באשתו
ולא באשת חבירו ואימא לאחר מיתה
דומיא דאביו מה אביו דלאו ממש אף אמו
דלאו ממש ר׳ עקיבא אומר אביו אשת אביו
ואימא אביו ממש היינו ודבק ולא בזכר אי
הכי אשת אביו נמי היינו באשתו ולא באשת
חברו לאחר מיתה אמו אמו ממש היינו
באשתו ולא באשת חבירו אמו מאנוסתי
במאי קא מפלגי רבי אליעזר סבר אביו
דומיא דאמו ואמו דומיא דאביו לא
משכחת לה אלא באחווה ורבי עקיבא
מוטב לאוקמה באשת אביו דאיקרי ערות
אביו לאפוקי אחות אביו דשאר אביו איקרי
ערות אביו לא איקרי ת״ש ויקח עמרם את
יוכבד דודתו מאי לאו דודתו מן האם לא
דודתו מן האב תא שמע וגם אמנה אחותי
בת אבי היא אך לא בת אמי מכלל דבת
האם אסורה ותסברא אחותו הואי בת אחיו
הואי וכיון דהכי הוא לא שנא מן האב ולא
שנא מן האם שריא אלא התם הכי קאמר
ליה קורבא דאחוה אית ליה בהדה מאבא
ולא מאמא ת״ש מפני מה לא נשא אדם
את בתו כדי שישא קין את אחותו שנאמר
כי אמרתי עולם חסד יבנה הא לאו
הכי דאישתרי אישתרי אמר רב הונא
כותי מותר בבתו ואת מפני מה לא נשא

Rabi Akiba dicit : *patrem ſuum* uxorem patris ſui, *matrem ſuam*, matrem ſuam ſimpliciter ; *Et adhærebit*, at non maſculo ; *uxori ſuæ*. At non uxori ſocii ſui : *Et erunt in carnem unam*. Quando fieri poſſint caro una; excluditur beſtia & fera, quæ fieri non poſſunt caro una; Dicit Mor : Rabi Elieſer dicit : *patrem ſuam* ſororem patris ſui ; dic patrem ſuum ſimpliciter ; Hinc dicit: *Et adhærebit :* At non maſculo: Dic uxorem patris ſui; Hinc dictum eſt *; uxori ſuæ*, at non uxori ſocii ſui: Dic poſt ejus mortem ſimilis eſt ejus matri ; Sicut ejus matri non eſt conjugium, ita pariter ejus patri non eſt conjugium; *matrem ſuam*, ſororem matris ſuæ; & dic matrem ſuam ſimpliciter; Hinc dictum eſt : *uxori ſuæ ;* at non uxori ſocii ſui ; & dic poſt ejus mortem ſimilis eſt patri ſuo ; ſicut ejus pater non intelligitur ſimpliciter, ita pariter ejus mater non intelligetur ſimpliciter: R. Akiba dicit: *patrem ſuum* uxorem patris ſui, & dic patrem ſuum ſimpliciter; Hinc dictum eſt : *Et adhærebit:* at non maſculo; ſi ita eſt, uxor patris ſui ſimiliter intelligitur ; Hinc dictum eſt : *uxori ſuæ ;* at non uxori ſocii ſui ; poſt mortem matris ; *matrem ſuam* matrem ſuam ſimpliciter ; hinc dictum eſt: *uxori ſuæ ;* at non uxori ſocii ſui ; *matrem ſuam* excoactis : In quo conſiſtit controverſia? R. Elieſer putat ; *patrem ſuum* ſimilem matri ſuæ, & *matrem ſuam* ſimilem patri ſuæ; non deprehenditur niſi in ejus ſorore . Et R. Akiba melius putat ſtatuere in uxore patris, quæ vocatur turpitudo patris ad excludendum ſororem patris, quæ caro patris vocatur , turpitudo patris non vocatur : Veni & audi: *Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem ſuam:* Exod. VI. 20. Quid ſignificat ? *patruelem?* Patruelem ex matre, at non patruelem ex patre: Veni & audi. *Et vere ſoror mea eſt, filia patris mei ; & non filia matris meæ. Geneſ.* XX. 12. Conſequitur, quod filia matris ſit interdicta ; & probabiliter ejus ſoror filia fratris ſui eſt ; & poſtquam hic non diſtinguit a patre , neque a matre , erit licita ; At ibi dicit, propinqua fratris erat ex patre, at non ex matre : Veni & audi ; Qua de cauſa non nupſit Adam filiæ ſuæ ? ut Cainus poſſet nubere ſorori ſuæ. Dictum eſt enim *Pſal.* LXXXIX. 3. *Quoniam dixiſti : Mundum miſericordia ædificabit* . Ecce non erat interdicta : Poſtquam licita fuit, licita fuit. Dicit R. Huna : Cuthæo licita eſt ſua filia; & tu dicis; Qua de cauſa non nupſit Adam filiæ ſuæ, ut poſſet nubere Cainus ſorori ſuæ ?

אדם את בתו כדי שישא קין את אחותו משום עולם חסד יבנה ואיכא דאמרי אמר רב הונא כותי אסור בבתו חדע שלא נשא אדם את בתו ולא היא החם היינו טעמא כדי שישא קין את אחותו משום דעולם הסד יבנה אמר רב חסדא עבד מותר באמו ומותר בבתו יצא מכלל כותי ולכלל ישראל לא בא כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה מאימת אמר רב נחמן מדקראו לה רביתא דפלניא מאימת התרתה אמר רב הונא משפרעה ראשה בשוק א״ר אלעזר אמר רבי חנינא בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה חייב שנאמר ודבק ולא שלא כדרכה אמר רבא מי איכא מידי דישראל לא מיחייב וכותי מיחייב אלא אמר רבא בן נח שבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור מאי טעמא באשתו ולא באשת חבירו ודבק ולא שלא כדרכה א״ר חנינא כותי שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש וגו׳ וא״ר חנינא הסוטר לועו של ישראל כאלו סוטר לועו של שכינה שנאמ׳ מוקש אדם ילע קודש . מגביה עבדו שבת סימן . אמר ריש לקיש המגביה ידו על חבירו אע״פ שלא הכהו נקרא רשע שנ׳ ויאמר לרשע למה תכה רעך למה הכית לא נאמר אלא למה תכה אע״פ שלא הכהו נקרא רשע אמר זעירי א״ר חנינא נקרא חוטא שנאמר ואם לא לקחתי בחזקה וכתיב ותהי חטאת הנערים גדולה מאד רב הונא אמר תיקצץ ידו שנאמר וזרוע רמה תשבר רב הונא קץ יד׳ רבי אלעזר אומר אין לו תקנה אלא קבורה שנאמר ואיש זרוע לו הארץ וא״ר אליעזר לא נתנה קרקע אלא לבעלי זרועות שנאמר ואיש זרוע לו הארץ ואמר ריש לקיש מאי דכתיב עובד אדמתו ישבע לחם אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם ואי לאו לא ישבע לחם ואמר ריש לקיש כותי ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישבתו ואמר מר אזהרה

Eo quod dictum eſt: *Mundum miſericordia ædificabit:* & alii dicunt: Dicit R. Huna: Cuthæo interdicta eſt ſua filia; Scito, quod Adam non nupſerit filiæ ſuæ; atque ibi non poteſt confirmari, eo quod poſſet nubere Cainus ſorori ſuæ, ex eo quod dictum eſt: *Mundum miſericordia ædificabit*. Dicit Rabi Chaſda: Servo licita eſt ſua mater, & licita eſt ſua ſoror: Egreditur ex generali Cuthæi, at ad generale Iſraelitæ non venit. Quando venit R. Dimi, dicit R. Elieſer, dicit R. Chanina; Si Noachida ſegreget ancillam, ut ſibi ſerviat, & cum ea concumbat, occiditur: Quandonam? Dicit R. Nachman. Quando illam vocaverit filiam N. N. Quandonam præmonetur? Dicit R. Huna: Quando detexerit caput ſuum in platea. Dicit R. Elieſer; dicit R. Chanina; Si Noachiba concumbat cum uxore ſua præter conſuetudinem, tenetur; Dictum eſt enim: *Et adhærebit?* At non præter conſuetudinem. Dicit Raba: Quid eſt? Iſraelita non tenetur, & Cuthæus tenetur? At dicit Raba: Noachida ſi concumbat cum uxore ſua præter conſuetudinem, abſolvitur: Qua de cauſa? Quia dictum eſt: *Cum uxore ſua*, at non cum uxore ſocii ſui: *Et adhærebit:* At non præter conſuetudinem: Dicit R. Chanina: Si Cuthæus percutiat Iſraelitam, reus eſt mortis: Dictum eſt enim *Exod.* II. 12. *Cumque circumſpexiſſet huc & illuc, & nullum adeſſe vidiſſet &c.* Et dicit R. Chanina. Qui cædit maxillam Iſraelitæ, reputatur perinde ac cædat maxillam Divinitatis. Dictum eſt enim *Prov.* XX. 25. *Ruina eſt homini devorare ſanctos:* מגביה עבדו שבת ſignum. Dicit Riſch Lakiſch: Qui elevat manum ſuam ſuper ſocium ſuum, etiamſi illum non percutiat, vocatur impius: Dictum eſt enim *Exod.* II. 15. *Et dixit impio: Cur percutere vis proximum tuum?* Cur percutis non dictum eſt, ſed *cur percutere vis?* Vel ſi non percuſſerit, vocatur impius. Dicit Zehiri, dicit R. Chanina; vocatur peccator: Dictum eſt enim I. *Sam.* II. 16. *Alioquin tollam vi*. Pariterque ſcriptum eſt ibid. *Erat ergo peccatum puerorum grande nimis:* R. Huna dicit: Amputetur ejus manus: Dictum eſt enim *Job* XXXVIII. 15. *Et brachium excelſum confringetur*. R. Huna dicit. Si præcidatur manus. R. Elieſer dicit: Non eſt illi reparatio, ſed ſepelietur: Dictum eſt enim ibid. XXII. 8. *In fortitudine brachii poſſidebit terram*. Et dicit R. Elieſer: Non datus eſt fundus, niſi iis, qui robore præſtant. Dictum eſt enim: *In fortitudine brachii poſſidebit terram:* Dicit Riſch La-

שלהן זו היא מיתתן אמר רבינא אפילו שני
בשבת וליחשבה גבי שבע מצות כי קא
חשיב שב ואל תעשה קום עשה לא קא
חשיב והא דינין קום עשה הוא וקא חשיב
קום עשה ושב אל תעשה נינהו וא״ר יוחנן
כותי שעוסק בתורה הייב מיתה שנאמר
תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא
להם וליחשבה גבי שבע מצות מאן דאמר
מורשה מיגזל קא גזיל לה מאן דאמר
מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה
מיתיבי היה רבי מאיר אומר מניו שאפילו
כותי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנאמר
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים
לוים וישראלים לא נאמר אלא האדם הא
למדת שאפילו כותי ועוסק בתורה הרי הוא
ככהן גדול התם בשבע מצות דירהו. רבי
הנינא בן גמליאל אומר אף הדם מן החי.

תנו רבנן אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו
זה אבר מן החי רבי חנינא בן גמליאל
אומר אף הדם מן החי מאי טעמא דרבי
חנינא בן גמליאל קרי בי׳ בשר בנפשו לא
תאכל דמו בנפשו לא תאכל ורבנן ההוא
למישרא שרצים הוא דאתא כיוצא בדבר
אתה אומר רק חזק לבלתי אכל הדם כי
הדם הוא הנפש וגומ׳ (רק חזק לבלתי אכל
הדם זה אבר מן החי כי הדם הוא הנפש
זה דם מן החי) ורבנן ההוא לדם הקזה
שהנשמה יוצאה בו הו׳ דאתא למה לי
למיכתב לבני נח ולמה לי למישני בסיני כדר׳
יוסי בר הנינא דא״ר יוסי בר חנינא כל מצוה
שנאמרה לבני נח ונישנית בסיני לזה ולזה
נאמרה לבני נח ולא נישנית בסיני לישראל
נאמרה ולא לבנינח ואנו אין לנו אלא גיד
הנשה ואליבא דרבי יהודה אמר מר כל

Lakiſch: Cur dictum eſt *Prov.* XII. 11. *Qui operatur terram ſuam*, *ſatiabitur pane*? Si exiſtimarit ſeipſum homo quaſi operantem terram, ſatiabitur pane, ſi minus, non ſatiabitur pane. Et dicit Riſch Lakiſch: Cuthæus ſi quieſcat, reus eſt mortis: Dictum eſt enim? *Geneſ.* VIII. 22. *Et die & nocte non requieſcent*. Et dicit Mor: Eorum præmonitio eſt eorum mors. Dicit Rabina: Vel die ſecundo Sabbathi; & hoc quoque numerandum erat in ſeptem præceptis; quando numeravit præceptum quieſcet, præceptum negativum ſurge & fac non numeravit: At judicia ſunt ex præcepto; ſurge & fac; ecce numeravit præceptum, ſurge & fac: Et preceptum quieſce eſt præceptum negativum; & dicit R. Jochanan: Si Cuthæus operetur in lege, reus eſt mortis: Dictum eſt enim *Deut.* XXXIII. 4. *Legem præcepit nobis Moſe hæreditatem*; nobis hæreditatem, at non illis; Ut numeraretur in ſeptem præceptis; Qui dicit *hæreditatem*: Rapiendo rapit. Qui dicit de deſponſata; Judicant ſicut puellam deſponſatam, lapidatione: Objectio: R. Meir dicit: Unde probatur, ſi Cuthæus operetur in lege, quod reputetur ſicut ſacerdos magnus? Dictum eſt enim. *Ut faciat illa homo*, *& vivat in eis*. Sacerdotes, Levitæ atque Iſraelitæ non commemorati ſunt, ſed homo; ut addiſcas; ſi Cuthæus operam det legi, reputatur ſicut ſacerdos magnus: Ibi agitur de ſeptem eorum præceptis. R. Chanina ben Gamaliel dicit: Vel ſanguis ex beſtia viva. Tradiderunt ſapientes: *Tantummodo carnem*, *quando in ejus anima ſit ejus ſanguis*, *non comedetis*. Hoc eſt membrum ex beſtia viva. Quænam eſt ratio Chanina ben Gamaliel? Legit: carnem in anima ſua non comedes, ſanguinem ejus in ejus anima non comedes. At ſapientes: Ad permittendum reptilia venit. Huic ſimile dictum eſt: *Tantumodo cave ne comedas ſanguinem*, *quia ſanguis eſt anima &c. Tantumodo cave ne comedas ſanguinem*. Hoc eſt membrum eſt beſtia viva: *Quia ſanguis eſt anima*: Hic eſt ſanguis ex beſtia viva: Et ſapientes dicunt: Hic eſt ſanguis venæ ſectionis, ex quo egreditur anima: Hac de cauſa venit: Cur ſcribendum erat Noachidis, & cur repetendum erat in Sinai? Juxta mentem R. Joſe bar Chanina: Dicit R. Joſe bar Chanina: Cuncta præcepta, quæ dicta ſunt Noachidis, & repetita ſunt in Sinai, tam hîc quam illic dicta ſunt Noachidis; Si non ſint repetita in Sinai, Iſraelitis dicta ſunt, at non Noachidis: & non eſt nobis niſi nervus luxa-

מצוה שנאמרה לבני נח ונישנית בסיני לזה
ולזה נאמרה אדרבה מדנשנית בסיני לישראל
נאמרה ולא לבני נח מדאיתני בעא בסיני
ואשכח דענש כותי' עילוו' ש"מ לזה ולזה
נאמרה לבני נח ולא נישנית בסיני לישראל
נאמרה ולא לבני נח אדרבה מדלא נישנית
בסיני לבני נח נאמרה ולא לישראל ליכא
מידעם דלישראל שרי ולכותי אסור ולא
והלי יפת תואר התם משום דלא בני כיבוש
נינהו והרי פחות משוה פרוטה התם משום
דלאו בני מחילה נינהו כל מצוה שנאמרה
לבני נח ונישנית בסיני לזה ולזה נאמרה
והרי מילה שנאמרה לבני נח דכתיב ואתה
את בריתי תשמור ונשנית בסיני וביום
השמיני ימול לישראל נאמרה ולא לבני נח
ההוא למישרי שבת הוא דאתא ביום
ואפילו בשבת והרי פריה ורביה שנאמרה
לבני נח דכתיב ואתם פרו ורבו ונשנית
בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם
לישראל נאמר ולא לבני נח ההוא לכל
דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו הוא
דאת' אי הכי כל הדא והדא נמי נימא
משום מילתא איתני הכי קאמר אזהרה
מיהדר ומיתנא בה למה לי ואין לנו אלא
גיר הנשה בלבד ואליבא דרבי יהודה הני
נמי לא איתני הני איתני לשום מילתא
בעלמא הא לא איתני כלל אי בעית אימא
מילה מעיקרא לאברהם הוא דקא מזהר
לי' רחמנא ואתה את בריתי תשמור אתה
וזרעך אחריך לדורותם אתה וזרעך אין
איניש אחרינ' לא אלא מעתה בני ישמעאל
לחייבו כי ביצחק יקרא לך זרע בני עשו
ליחייבו ביצחק ולא כל יצחק מתקיף לה רב
אושעיא אלא מעתה בני קטורה לא
ליחייבו האמר רבי יוסי בר אבין ואיתימא
רבי יוסי בר חנינא את בריתי הפר לרבות

xatus : At juxta mentem Rabi Jehuda dicit Mor : Omnia præcepta , quæ dicta sunt Noachidis , & repetita sunt in Sinai , utrisque dicta sunt ; Contra ; Quoniam repetita sunt in Sinai , Israelitis dicta sunt , at non Noachidis ; postquam traditum est de Idololatria in Sinai ; & , quod ejus causa puniantur Cuthæi ; hinc probatur deprehenditur si non sint , quod tam hic quam illic dicta sint Noachidis , at non Israelitis : Israelitis dicta sunt, at non Noachidis: Contra : Postquam non sunt repetita in Sinai , Noachidis dictum sunt , at non Israelitis : Non potest hinc cognosci , quod Israelitæ sit licitum , & Cuthæo sit interdictum : Nonne ? Atqui extat mulier pulchra ; ibi intelligitur , quod non sint subacti: atqui si æqualeat minus pruta ; hic explicatur , eo quod non sint filii remissionis : Cuncta præcepta , quæ dicta sunt Noachidis , & repetita sunt in Sinai , utrisque dicta sunt : Atqui circumcisio dicta est Noachidis : Scriptum est enim *Genes.* XVII. 9. *Et tu ergo custodies pactum meum* : Et repetita est in Sinai : *Et die octavo circumcidetur Levit.* XII. 3. Israelitis dicta est, at non Noachidis : Hoc dictum est ad permittendum Sabbathum , eo quod dictum sit : *Die* : Vel in Sabbatho . Atqui generatio & multiplicatio dicta est Noachidis : Scriptum est enim *Genes.* IX. 11. *Crescite & multiplicamini*: Et repetita est in Sinai . *Vade & dic eis . Revertimini in tabernacula vestra . Deut.* V. 30. Israelitis dicta est at non Noachidis : Ecce omnis res , quæ sit numeranda , opus habet alio numero ut permittatur : si ita est, dicemus , quod singula hac de causa repetita sint: Ita dicendum est : Præmonitio qua de causa repetita , & tradita est ? At nobis non est nisi nervus luxatus duntaxat : Et juxta mentem Rabi Jehuda: Hæc quoque non sunt repetita; Illa repetita sunt ex communis causa , Hæc omnino non ut sunt repetita . Sivelis dic. Circumcisio a principio Abrahamo data fuit, quod præmonet textus: *Et tu ergo custodies pactum meum , tu & semen tuum post te , in generationes , tu & semen tuum* ; at non alii homines : At hinc num probari potest, quod obligentur filii Ismael obligantur ? *Quia in Isaach Vocabitur tibi semen : Genes.* XXI. 12. Num filii Esau obligantur? *In Isaach* dictum est ; at non totus Isaach Dictum est , at non omnes in Isaach . Objecit R. Osajah ; Hinc filii Cethuræ non obligabuntur : Dicit Rabi Jose bar Abin,

בני קטורה אמר רב יהודה אמר רב אדם
הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב
לכם יהוה לאכלה ולכל חית הארץולא חיה
שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל יכול
לא יהא אבר מן חחי נוהג בו ת״ל אך בשר
בנפשו דמו לא תאכלו יכול אף לשרצים
ת״ל אך ומאי תלמודא אמר רב הונא
דמו מי שדמו חלוק מבשרו יצאו שרצים
שאין דמם חלוק מבשרם מיתיבי ורדו בדגת
הים מאי לאו לאכילה לא למלאכה וני׳
בני מלאכה נינהו אין הנהיג בעיזא
ושיבוטא מאי ת״ש ובעוף השמים מיא
לאו לאכילה לא למלאכה ועופות בני
מלאכה נינהו אין כדבעי רבא בר רב
הונא דש באווזין ותרנגולין לרבי יוסי
בר יהודה מאי ת״ש ובכל חיה הרומש
על הארץ ההוא לאתויי נחש הוא דאתא
דתניא ר״ש בן מנסיא אומר חבל על שמש
גדול שאבד מן העולם שאלמלא לא נתקלקל
נחש כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין
לו שני נחשים טובים אחד משגרו לצפון
ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלבונים
טובים ואבנים טובות ומרגליות ולא עוד
אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו ומוציא
בה עפר לגנתו ולחורבתו מיתיבי היה רבי
יהודה בן תימא אומר אדם הראשון מיסב
בגן עדן היה והיו מלאכי השרת צולין לו
בשר ומסננין לו יין הציץ בו נחש וראה
בכבודו ונתקנא בו התם בבשר היורד מן
השמים מי איכא בשר היורד מן השמים אין
כי הא דרבי שמעון בן חלפתא הוה קאזיל
באורחא פגעו ביה הנך אריותא דהוו קא
נהמי לאפיה אמר הכפירים שואגים לטרף
נחיתו לי׳ תרתי אטמתא חדא אכלו וחדא
שבקוה אייתיה ואתא לבי מדרשא בעו עלה

Abin, & si velis, dicam Rabi Jose bar Chanina: *Quia pactum meum irritum fecit*. *Genes.* XVII. 14. Ad includendum filios Cethuræ. Dicit Rabi Jehuda; Dicit Rab: Primo homini non fuit permissio de comedenda carne: Scriptum est enim *Genes.* I. 29. *Ut sint vobis in escam*, *& cunctis animantibus terræ*. At non bestia terræ vobis. Et quando venerunt Noachidæ, permisit illis. Dictum est enim ibid. IX. 3. *Quasi olera virentia tradidi vobis omnia*: Crederem non fuisse observatum membrum ex bestia viva? Idcirco dictum est ibid. *Tantummodo carnem*, *quando in ejus anima fuerit ejus sanguis*, *non comedetis*; Crederem vel reptilia? Idcirco dictum est: *Tantummodo*. Quæ erit doctrina? Dicit Rabi Huna: *Ejus sanguis*: Cujus sanguis dividitur ab ejus carne; Excluduntur reptilia, quorum sanguis non dividitur ab ejus carne: Objectio: Dictum est; *Dominamini piscibus matris*, quid erit? Ad comedendum, at non ad opus. Num pisces inserviunt operi? utique; Si fiat opus in capra marina & in Schibbuto; quid erit? Veni & audi: *Et volucribus cœli*: quid significat? Ad comestionem, at non ad opus: Num volucres inserviunt periit? Utique, sicut vult Raba bar Rabi Huna. Trituratio est in gallinis, & in Gallinaceis: juxta mentem Rabi Jose bar Jehuda; Quid erit? Veni & audi: *Et universis quæ moventur in terra*. *Genes.* I. 30. Ad includendum serpentem: Etenim extat traditio: Rabi Simeon ben Menasia dicit: Væ servo magno, qui periit ex mundo; Si non fuisset depravatus serpens, singulis ex Israelitis præparati fuissent duo serpentes boni, alter emissus ad aquilonem, & alter emissus ad austrum, ut adduceret Coralia pretiosa, & lapides pretiosos, & margaritas, & præterea suspendissent lorum sub cauda, ut educerent pulverem in hortum, & in loca desolata: Objectio: R. Jehuda ben Thima dicit: Primus homo accumbebat in horto Eden, & Augeli ministerii assabant illi carnem, & depurabant vinum: Cum observasset serpens, & vidisset ejus gloriam, ei invidit. Ibi agitur de carne, quæ descenderit de cœlo; quid erit; si descendat caro de cœlo? utique: Rabi Simeon ben Chalphata cum incederet per viam: occurrerunt illi isti leones, qui rugierunt coram eo; dixit: *Catuli leonum rugientes ut rapiant*. *Psal.* CIV. 22. Descenderunt ibi duo femora; alterum comederunt, & alterum ibi reliquerunt. Quando venit in

דבר טמא הוא זה או דבר טהור אל׳ אין דבר טמא יורד מן השמים בעו מיניה רבי זירא מרבי אבהו ירדה לו דמות חמור מהו אמר ליה יארוד נאלא הא אמרי אין דבר טמא יורד מן השמים. השמים. ר״ש אומר אף על הכשוף. מ״ט דר״ש דכתיב מכשפה לא תחיה וכתיב כל שוכב עם בהמה מות יומת כל שישנו בכלל כל שוכב עם בהמה ישנו בכלל מכשפה לא תחיה. ר״א אומר אף על הכלאים. מנה״מ אמר שמואל דאמר קרא את חקתי תשמרו חוקי׳ שחקקתי לך כבר בהמתך לא תרביע כלאים ושדך לא מזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה מה בהמתך בין בארץ בין בחוצה לארץ אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ אלא מעתה ושמרתם את חקתי ואת משפטי חקים שחקקתי לך כבר התם ושמרתם את חקותי דהשתא הכא את חקותי תשמרו חקים דמעיקרא תשמרו. א״ר יהושע בן קרחה כו׳. אמר רב אחא ב״ר יעקב אינו חייב עד שיברך שם בן ארבע אותיות לאפוקי בן שתי אותיות דלא פשיטא יכה יוסי את יוסי תנן מהו דתימא מילתא בעלמא הוא דנקט קמ״ל איכא דאמרי אמר רב אחא בר יעקב ש״מ שם בן ארבע אותיות נמי שם הוא פשיטא יכה יוסי את יוסי תנן מהו דתימא עד דאיכא שם רבה ומילת׳ בעלמא הוא דנקט קמ״ל. נגמר הדין. עומדין מנלן א״ר יצחק בר אמי דאמר קרא ואהוד בא אליו והוא יושב בעליית המקרה אשר לו לבדו ויאמר אהוד דבר אלקים לי אליך ויקם מעל הכסא והלא דברים ק״ו ומה עגלון מלך מואב שהו׳ נכרי ולא ידע אלא בכינוי עמד ישראל ושם המפורש על אחת כמה וכמה. קורעין. מנלן דכתיב ויבא אליקים בן חלקיהו ושבנא הסופר ויואב

Academiam, quaesierunt: Estne hoc immundum, aut mundum? Respondit: Nihil quod sit immundum, descendit de coelo. Quaesivit R. Zira a R. Abau, si descendat ad similitudinem asini, quid erit? Respondit: Descendat avis stulta: Hoc dixerunt, quod nihil quod sit immundum descendat de coelo. R. Simeon dicit etiam de praestigiatore: Quaenam est ratio R. Simeon? Scriptum est enim *Exod.* XXII. 17. *Et omnem maleficum non patieris vivere*. Pariterque scriptum est: *Omnis qui coit cum bestia, moriendo morietur*. Quod legimus in generali: *Omnis qui coit cum bestia*; legimus in generali: *Omnem maleficum non patieris vivere*. Alia expositio: Dicitur etiam de heterogeneis: Unde probatur: Dicit Samuel, dicit textus *Levit.* XIX. 37. *Statuta mea custodietis*: Statuta quae constitui tecum: *Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus; Et agrum tuum non seres heterogeneis*; Sicut in jumento tuo agitur de coitione; ita pariter in agro tuo agitur de insitione: Sicut *jumentum tuum* tam in terra, quam in locis extra terram, ita pariter *agrum tuum* in terra, atque in locis extra terram: At hinc: *Et custodietis statuta mea, & judicia mea*; Statuta quae constitui tibi: Jam ibi *& custodietis statuta mea*; Nunc; hic *statuta mea custodietis*; Statuta, quae a principio custodiere debebatis. Dicit Rabi Jehosua ben Korcha &c. Dicit Rabi Acha bar Rabi Jacob: Non tenetur nisi quando maledixerit nomen quatuor literarum, ad excludendum nomen duarum literarum, quod non sit certum; Percutiat Jose Josen. Legimus: Quod dicas: res vulgaris est, quae molesta est; dicit vobis; alii dicunt: Dicit R. Acha bar Jacob; hinc probatur; nomen quatuor literarum quoque nomen est perspicuum; Percusiat Jose Josen: Legimus; Quod dicis inteligimus, quando sit nomen magnum, & res communis, quae molesta sit; dicit nobis. Perfecto judicio: Quod stent unde probatur? Dicit R. Isaach bar Amme dicit textus *Judic.* IV. 19. *Ingressus est Aod ad eum; sedebat autem in aestivo coenaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te; qui statim surrexit de throno*: Argumentum a minori ad majus: Si Eglon res Moab, qui erat gentilis, & non norat nisi cognomina, surrexit, Israelita propter nomen ineffabile quanto magis? Lacerant: Unde probatur? Ex eo quod scriptum est 2. *Reg.* XVIII. 37. *Venitque Eliachim filius Helchiae, & Sobna scriba, & Joabe filius Asaph a commentariis ad Ezechiam scissis vestibus*: Et

בן אסף המזכיר אל הזקיהו קרועי בגדים ויגידו לו את דברי רבשקה. לא מאחין. מנלן א״ר אבהו אתיא קריעה קריעה כתיב הכא קרועי בגדים וכתיב התם ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עור ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע שנאמר ויקרעם לשנים איני יודע שהן קרעים ומה תל קרעים מלמד שהן קרועים לעולם תנו רבנן אחד השומע ואחד שומע מפי שומע חייב לקרוע והעדים אין חייבין לקרוע שכבר קרעו בשעה ששמעו וכי קרעו בשעה ששמעו מאי הוי הא קא שמעי השתא לא ס״ד דכתיב ויהי כשמוע המלך חזקיהו את דברי רבשקה ויקרע את בגדיו המלך חזקיהו קרע והם לא קרעו אמר רב יהודה אמר שמואל השומע אזכר מפי הנכרי אינו חייב לקרוע ואת רבשקה ישראל מומר היה ואמר רב יהודה אמר שמואל אין קורעין על שם המיוחד בלבד לאפוקי בינוי דלא ופליגא דרבי חייא בתרוייהו דא״ר חייא השומע אזכרה בזמן הזה אינו חייב לקרוע שאם אי אתה אומר כן נתמלא כל הבגע קרעים ממאן אילימא מישראל מי פקירי כולי האי אלא פשיטא מנכרי ואי שם המיוחד מי גמירי אלא לאו בכינוי ושמ׳ בזמן הזה הוא דלא הא מעיקרא חייב שמ׳. השני אומר אף אני כמוהו. אמר ר״ל שמ׳ אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ובדיני נפשות ומעלה הוא דעבוד רבנן והכא כיון דלא אפשר אוקמוה רבנן אדאורייתא דאי ס״ד פסול הכא משום דלא איפשר קטלינן לגברא. והשלישי אומר אף אני כמוהו. סתמא כר״ע דמקיש שלשה לשנים.

מתני׳. העובד ע״א אחד העובד ואחד המזבח ואחד המקטר ואחד המנסך ואחד המשתחוה ואחד המקבלו עליו לאלוה והאומ׳ לו אלי אתה אבל המגפף והמנשק והמכבד והמרבץ והמרחץ וחסך והמלביש

Et nunciaverunt ei verba Rabsacis: Non resarciunt: Unde probatur? Dicit Rabi Abau: Explicetur laceratio, laceratio. Scriptum est hic: *Scissis vestibus*; Et scriptum est ibi II. 12. *Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus: Et non vidit eum amplius, apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes*: Ex sensu literali, ubi dicitur; *Et scidit in duas partes*, nonne, constat, quod essent laceratæ? Et cur dictum est קרעים? Docetur, quod in perpetuum essent lacerate? Tradiderunt sapientes: Tam qui audit, quam qui audit ex ore qui audiit, debet lacerare; at testes non obligantur ad lacerandum, quia jam lacerarunt, quo tempore audierunt: Num lacerarunt quo tempore audierunt? Quid? Quando audierunt, at nunc non; Si putas quod scriptum est 2. *Reg.* XIX. 1. *Cum audisset rex Ezechias verba Rabsacis scidit vestimenta sua*; Rex Ezechias scidit, at illi non sciderunt. Dicit R. Jehuda, dicit Samuel; Si audiat memoriam ex ore gentilis, non obligatur ad lacerandum; Num dices quod Rabsaces fuerit Israelita apostata? Et dicit R. Jehuda, dicit Samuel; Non lacerant nisi propter nomen peculiare duntaxat, ad excludendum cognomina; atqui est dissentio R. Chijah in utroque. Etenim dicit R. Chijah: Si audiat memoriam hoc tempore non obligatur ad lacerandum. Si enim ita non dicas, implebitur omnis vestis lacerationibus; Ex quo? Num dicendum ex Israelita? Num hæretici omnes sunt? At certum est ex gentili; & hoc propter nomen ineffabile, quomodo probatur? At non propter cognomina; hinc probatur, hoc tempore, quando non sit principale; hinc probatur: Secundus dicit; Ego quoque sicut ille. Dicit R. Levi; Hinc probatur: Ego quoque sicut ille; Erit legitimus in judiciis pecuniariis, & in judiciis capitalibus; Et hoc erat præstantius, quod faciebant sapientes; at hic quoniam fieri non poterat, constituere sapientes ex sensu legis; si putas, quod hic sit illegitimus, eo quod fieri non possit, occidemus virum. Et tertius dicit; Ego quoque sicut ille audivi: Certum est juxta mentem Rabi Akiba, quod æquiparentur tres duobus.

Misna. Idololatra est, sive colat, sive sacrificet, sive adoleat, sive libet, sive adoret, sive sibi recipiat in deum, & dicat: Deus meus es tu. At si amplexetur, si osculetur, si convertat, si collocet, si lavet, si ungat, si vertat, si calceet, transgreditur præceptum negati-

והמנעול עובר בלא תעשה הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בלא תעשה הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתה הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתה.

גמ׳. מאי אחד העובד א״ר ירמיה הכי קאמר אחד העובד כדרכה ואחד המזבח ואחד המקטר ואחד המנסך ואחד המשתחוה ואפילו שלא כדרכה וליחשוב נמי זורק אמר אביי זורק היינו מנסך דכתיב בל אסיך נסכיהם מדם מנהני מילי דתנו רבנן אילו נאמר זובח יחרם הייתי אומר בזובח קדשים בחוץ הכתוב מדבר ת״ל לאלהים בזובח לע״א הכתוב מדבר אין לי אלא בזובח מקטר ומנסך מנין תלמוד לומר בלתי לה׳ לבדו ריקן העבודת כולן לשם המיוחד לפי שיצתה זביחה לידון בעבודות פנים מנין לרבות השתחואה ת״ל וילך ויעבוד אלהים אחרי׳ וישתחו להם וסמיך ליה והוצאת את האיש ההוא וגו׳ עונש שמענו אזהרה מנין ת״ל כי לא תשתחוה לאל אחר יכול שאני מרבה המגפף והמנשק והמנעול ת״ל זובח זביחה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה זביחה מיוחדת שהיא עבודת פנים וחייבין עליה מיתה אף כל שהיא עבודת פנים וחייבין עליה מיתה יצתה השתחואה לידון בעצמו יצאת זביחה לידון על הכלל כולו אמר מר הייתי אומר בזובח קדשי׳ בחוץ הכתוב מדבר זובח קדשים בחוץ כרת הוא ס״ד אמינא כי אתרו ביה קטלא כי לא אתרו ביה כרת קמ״ל א״ל רבא בר רב חנן לאביי אימא יצאתה השתחואה ללמד על הכלל כולו וכי תימא זובח למה לי לגופיה דמחשבין מעבודה לעבודה דאיתמר השוחט בהמה לזרוק דמה לע״א ולהקטיר חלבה לע״א רבי יוחנן אמר אסורה וריש לקיש אמר מותרת הניחא לרבי יוחנן אלא

gativum. Si voveat ejus nomine, & illud observet ejus nomine; transgreditur præceptum negativum: Qui se nudat coram Baal Pehor, hic est ejus cultus: Qui projicit lapidem Mercoli, hic est ejus cultus.

Gemara. Quid significat sive colat? Dicit Rabi Jeremia, sic dicit: Sive colat juxta institutum suum, sive sacrificet sive adoleat, sive libet sive adoret, vel præter institutum suum; At computandus erat etiam spargens: Dicit Abaje; Spargens est idem ac libans. Scriptum est enim *Psal.* XVI. 4. *Non libabo libamina eorum de sanguinibus:* Hinc tradiderunt sapientes: Si dictum esset: Sacrificans excidatur: dicerem, de sacrificante sacrificia foris, textus loquitur: Idcirco dictum est: *Idolis*: De sacrificante Idololatriæ textus loquitur: Non probo nisi de sacrificante, de adolente, & libante unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Tantumodo Deo soli*. Ut dedicetur ministerium omne nomini ineffabili. Quoniam egressa est sacrificatio ut differeret de ministeriis interioribus, unde probatur ad includendam adorationem? Ex eo quod dictum est *Deut.* XVIII. 3. *Ut vadat & serviat diis alienis, & adoret eos*. Et proxime dictum est: *Et educes virum illum &c.* Pœnam oudivimus, præmonitio unde probatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* XXXIV. 14. *Nobi adorare deum alienum*: Crederem posse includere amplectentem, & osculantem, & calceantem? Idcirco dictum est: *Sacrificans*: Sacrificatio in generali erat; & cur egressa est? ut sibi æquipareretur, atque at tibi diceret; sicut sacrificatio est peculiaris, & est ministerium interius, & ejus causa rei sunt mortis, ita pariter includam cuncta ministeria interiora, quorum causa rei sunt mortis; Egressa est adoratio ad differendum de seipsa, & egressa est sacrificatio ad differendum de toto generali: Dicit Mor; dicerem; quod de sacrificante sanctitates foris textus loquatur; Si sacrificet foris, tenetur excidio; Si putas; dicam; Si fuerit præmonitio, occiditur; Si non fuerit præmonitio, reus erit excidii: Dicit nobis. Dicit Raba bar Rabi Chanen τῷ Abaje. Dic: Egressa est adoratio ad docendum de toto generali; num dices: Sacrificans qua de causa? Quod computetur a ministerio ad ministerium; sicut dictum est. Si mactet animal eo pacto, ut adspergat sanguinem Idololatriæ, & adoleat adipem Idololatriæ; R. Jochanan dicit; est vetitum; & Risch Lakisch dicit: Est licitum: Concedatur juxta mentem R. Jo-

לריש לקיש בעי קרא מתקיף לה רב פפא
ולרבי יוחנן לא בעי קרא עד כאן לא קא
אסר רבי יוחנן אלא בהמה אבל גברא לא
בר קטלא הוא ואתא קרא להיובי גברא
לקטלא מתקיף לה רב אחא ברי׳ דרב איקא
ולריש לקיש מי בעי קרא עד כאן לא קא
שרי ריש לקיש אלא בהמה אבל גברא בר
קטלא הוא מידי דהוה שמשתחוה להר דהר
מותר ועובדה בסייף אמ׳ ליה רב אחא
מדפתי לרבינא למאי דקאמר ליה רבא בר
רב חנן לאביי אימא יצתה השתחוואה ללמד
על הכלל כולו איכה יעבדו למעוטי מאי וכי
תימא למעוטי הפוער עצמו לזובחים
מהשתחואה נפקא מה השתחואה דרך
כיבוד אף כל דרך כיבוד אלא למעוטי
הפוער עצמו למרקוליס סלקא דעתך אמינא
הואיל ועבודתו ביזיון הוא אף כל בזיון קא
משמע לן אלא הא דאמר רבי אליעזר
מנין לזובח בהמה למרקוליס שהוא חייב
שנ׳ לא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים
אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו
תניהו ענין לשלא כדרכה שלא כדרכ׳
מהשתחואה נפקא התם בזובח להכעים רב
המנונא אירכסו ליה תורי פגע ביה רבה
רמא ליה מתניתין אהדדי תנן העובד ע״א
עובד אין אומ׳ לא והאנן תנן האומר אעבוד
אלך אעבוד נלך ונעבוד אמר לי׳ באומר
איני מקבלו עלי אלא בעבודה רב יוסף אמר
שקלת מעלמא תנאי היא דתניא האומר
בואו ועבדוני ר״מ מחייב ורבי יהודה פוטר
היכא דפלחו כולי עלמא לא פליגי דכתיב
לא תעשה לך פסל כי פליגי בדיבורא
בעלמא רבי מאיר סבר דיבור מילתא היא
ורבי יהודה סבר דיבורא לאו מילתא היא
הדר אמר רב יוסף לאו מילתא היא דאמרי
דאפילו לרבי יהודה נמי חייובי מחייב דתנן
רבי יהודה אומר לעולם אינו חייב עד

Jochanan; at juxta mentem Risch Lakisch requiritur textus: Objicit Rabi Papa: At juxta mentem Rabi Jochanan non requiritur textus: Hactenus non prohibuit R. Jochanan nisi animal, at homo non est reus mortis: At venit textus ut obliget hominem ad mortem: Objicit Rabi Acha bar Rabi Aicha: At juxta mentem Risch Lakisch quid quærit textus? Hactenus non permisit Risch Lakisch nisi animal; at homo reus est mortis: Si adoret montem & mons est licitus, & qui collit punitur gladio. Dixit R. Acha Midphati τῷ Rabina: Cur dixit Raba bar R. Chanen τῷ Abaje? Dic: Egressa est adoratio ad docendum de toto generali: Quomodo colent? Ad excludendum; Quid? Num dices ad excludendum Pehor ipsum: pro sacrificantibus ex adoratione probatur; Sicut adoratio peragitur per modum honoris; ita pariter includam, quod fit per modum honoris; ut excludatur Pehor ipse: Mercoli; si putas dicam; Quoniam ejus cultus fit per contemtum; ego quoque includam omnem contemtum; Hinc nobis probatur. At hoc dicit Rabi Eliezer: Unde probatur, si sacrificet animal Markoli, quod teneatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XVII. 7. *Nequaquam ultra immolabunt hostias suas dæmonibus:* Si minus juxta institutum suum, eo quod scriptum est quomodo colant, explicetur præter institutum suum; si fiat præter institutum suum ex adoratione probatur; Ibi agitur de sacrificante per indignationem: R. Amenuna cum amisisset boves, occurrit Raba; objecit illi simul Misnam. Legimus: Qui colit Idololatriam, utique qui colit; At non si dicat: At nos legimus: Si dicat: Colam, ibo & colam, eamus & colamus. Respondit: Si dicat: Ecce ego super me suscipiam: At de ministerio R. Joseph dicit: De ponderatione communi doctores Misnici conveniunt. Etenim extat traditio: Si dicat: Venite, & colite me: Rabi Meir condemnat, & Rabi Jehuda absolvit. Quando colant, omnium consensu non est dissensio: Scriptum est enim: *Non facies tibi sculptile:* Sed est dissensio in communi locutione: R. Meir putat, quod locutio sit res; & Rabi Jehuda putat, quod locutio non sit res: Iterum dicit R. Joseph; non est res; Etenim dicunt: vel juxta mentem R. Jehuda condemnatur: Etenim legimus: R. Jehuda dicit: Numquam tenetur, nisi quando dixerit: Colam, ibo colam, eamus, colamus. In quo consistit controversia? In eo qui seducit seipsum; At dixerunt: Non est contro-

ver-

שיאמר אעבור אלך אעבוד נגלך נעבוד
במאי קמיפלגי במסירת לעצמו ואמרי לי'
אין קמפלגי מר סבר מסירת לעצמו שמעי
ליה ואין דקאמרי ליה קושטא הוא ומר סבר
מסית לעצמו לא שמעי ליה מימר אמרי
מ״ש איהו מינן דידן ואין דקאמר אחוכי
עליה ומתניתין כאן ביחיד הניסת כאן ברבים
הניסתים יחיד לא מימלך וטעי בתרי' רבים
מימלכו ולא טעו בתריה אמר רב יוסף מנא
אמינא לה דכתיב לא תאבה לו ולא תשמע
אליו הא אבה ושמע חייב איתיביה אביי מי
שאני בין ניסת דרבים לניסת יחיד והתניא
כי יסיתך אחיך בן אמך אחד יחיד הניסת
ואחד רבים הניסתים והוציא הכתוב יחיד
מכלל רבים ורבים מכלל יחיד יחיד מכלל
רבים להחמיר על גופו ולהקל ממונו רבים
מכלל יחיד להקל על גופם ולהחמיר על
ממונם בהא מילתא הוא דשאני אבל בכל
מילי כי הררי נינהו אלא אמר אביי כאן
בניסת מפי עצמו כאן בניסת מפי אחרים
מפי עצמו מימלך מפי אחרום גריר בתרייהו
אמר אביי מנא אמינא לה דכתיב לא תאבה
לו ולא תשמע אליו הא אבה ושמע חייב
רבא אמר אידי ואידי בניסת מפי אחרי' הא
דא״ל כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך
מריעה הא דלא א״ל כך אוכלת כך שותה
כו' אמר רבא מנא אמינא לה דכתיב מאלהי
העמים אשר סביבותיכם הקרובים אליך
וגימר מה לי קרובים ומה לי רחוקים הכי
קא״ל מטיבותן של קרובים אתה למד מה
טיבותן של רחוקים אמי לאו דא״ל כך אוכלת
כך שותה כך מטיבה כך מריעה ש״מ רב
אשי אמר סיפא בישראל מומר רבינא אמר
לא זו אף זו קתני איתמר העובד ע״א מא
הבה ומיראה אביי אמר חייב רבא אמר
פטור אביי אמר חייב דהא פלחה רבא
אמר פטור אי קבליה עליה באלוה אין אי לא

versia: Mor putat; Si quis ſeducat ſeipſum, illum audiunt, & illi non dicunt; Hæc eſt veritas; Et Mor putat; qui ſeducit ſeipſum, illum non audiant: Dicendo dicunt: Qua de cauſa ille (ſc. Deus) erit major nobis? Et non dicat: Hoc ludens dixi. At Miſna agit tam de particulari ſeducto, quam de multis ſeductis. Particularis non conſultat, & ex ſua ſententia errat; Multi conſultant, & poſt eum non errant: Dicit R. Joſeph: Unde dicam? Scriptum eſt *Deut.* XIII. *Non illi, nec acquieſces:* Ecce ſi eat, & audiat, tenetur: Objectio Abaje: Quid variat inter ſeductionem multorum, & ſeductionem unum? Atqui extat traditio: *Si tibi perſuadere voluerit frater tuus filius matris tuæ*. Ibid. Tam unus qui ſit ſeductus, quam multi qui ſit ſeducti: At educit textus unum ex generali multorum, & multos ex generali unius; unum ex generali multorum ad aggravandum eum in ejus corpore, & ad allevandum in ejus facultatibus, multos ex generali uninus ad allevandum in eorum corpore, & ad aggravandum in eorum facultatibus: In hoc conſiſtit differentia: At in omnibus, quando pœniteat. At dicit Abaje: Tam in ſeducto ex ſui ipſius dicto quam in ſeducto ex dicto aliorum; ex ſui ipſius conſilium cepit, ex dicto aliorum, abreptus eſt poſt eos: Dicit Abaje: Unde dicam? Scriptum eſt: *Non venies nec illi acquieſces*: Si eat, & audiat, tenetur. Raba dicit: Utrumque intelligitur de ſeducto ex dicto aliorum: Si dicat: Talis eſt ejus cibus, talis eſt ejus potus: ab eo talia bona vel mala expectantur. At ſi non dicat: Talis eſt ejus cibus, talis eſt ejus potus &c. At dicit Raba: Unde dicam? Scriptum eſt. *Cunctarum quæ in circuitu gentium, quæ proximæ, ſunt tibi &c.* Ibid. Quid ſignificat *quæ proximæ*; quid ſignificat; *quæ remotæ ſunt*? Sic dicit nobis: Ex bonis proximarum tu diſcis quæ ſint bona remotarum. Quid hoc ſignificat? Si dicat: Talis eſt ejus cibus, talis eſt ejus potus, hæc ſunt bona, hæc ſunt mala quæ ab eo expectantur. Hinc probatur. R. Aſſe dicit; finis intelligitur de Iſraelita apoſtata; Rabina dicit; non hoc ſed illud docet; Dictum eſt: Qui colit Idololatriam ex amore & timore; Abaje dicit, tenetur; Raba dicit: abſolvitur: Abaje dicit, tenetur; eo quod hic ſit cultus. Raba dicit; abſolvitur; Si ſibi ſuſcipiat in Deum, utique, ſi minus, non. Signum עב״ר שתחו״ה למשי״ח: Et dicit Abaje: Unde dicam? Etenim legimus: Qui colit Idololatriam, ſive

co-

לא. סימן עבד ישתחו״ח למשי״ח. ואמר
אביי מנא אמינא לה דתנן העובד ע״א אחד
העובד כו׳ מאי לאו אחד העובד מאהבה
ומיראה ורבא אמר לך לא כדמתרץ רבי
ירמיה אמר אביי מנא אמינא לה דתניא לא
תשתחוה להם להם אי אתה משתחוה אבל
אתה משתחוה לאדם במותך יכול אפילו
נעבד כהמן ת״ל לא תעבדם והא המן מיראה
הוה נעבד ורבא כהמן ולא כהמן דאיהו
גופיה ע״א ולא כהמן דאלו התם מיראה
והכא לאו מיראה ואמר אביי מנא אמינא
לה דתניא כהן משיח בע״א רבי אמר
בשגגת מעשה וחכמים אומרים בהעלם
דבר ושוין שבשעירה כיחיד ושוין שאין מביא
אשם תלוי האי שגגת מעשה דע״א הה אי
קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי
לבו לשמים אלא דהזא אנדרט׳ והשתחוה
לו אי קבליה עליה באלוה מזיד הוא ואי
לא קבליה עליה באלוה לא כלום הוא אלא
לאו מאהבה ומיראה ורבא אמר לך לא
באומר מותר אומר מותר היינו העלם דבר
באומר מותר לגמרי העלם דבר קיום מקצת
וביטול מקצת תני רבי זכאי קמיה דרבי
יוחנן זיבח וקיטר וניסך והשתחוה בהעלם
אחד אינו חייב אלא אחת אמר ליה פוק
תני לברא אמר ר׳ אבא הא דא״ר זכאי
מחלוקת ר׳ יוסי ור׳ נתן דתניא הבערת ללאו
יצאת דברי ר׳ יוסי ורבי נתן אומר לחלק
יצאת למ״ד הבערה ללאו יצאת השתחוה
נמי ללאו יצאת למ״ד העברה לחלק יצאת
השתחוה נמי לחלק יצאת מתקיף לה רב
יוסף דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי
התם העברה ללאו יצאת דנפקא ליה חילוק
מלאכות מאחת מהנה דתניא רבי יוסי
אומר עשה מאחת מהנה פעמים שחייב
אחת על כולן פעמים שחייב על כל אחת

colat &c. Quid hoc significat? Sive colat ex amore, & timore: Et Raba tibi dicit: Non sicut explicat Rabi Jeremia: Dicit Abaje: Unde dicam. Etenim extat traditio: *Non adorabis eos?* Eos tu non adorabis: At tu poteris adorare hominem, qui similis est tibi. Crederem vel si coleretur, sicut Haman? Idcirco dictum est *Deut.* v. 9. *Et non coles eos:* Atqui Haman propter metum colebatur: Raba dicit; sicut Haman, at non sicut Haman, quia ipsemet Haman erat Idololatra; at non sicut Haman; quia ibi erat metus, at hic non est metus. Dicit Abaje: Unde dicam? Etenim extat traditio: Sacerdos unctus in Idololatria; Rabi dicit; quando sit error in opere; & sapientes dicunt; in ignorantia rei; & æquales sunt in capella, sicut privatus; & æquales sunt; eo quod non afferat sacrificium pro delicto dubio; Hic est error operis in Idololatria: Quomodo intelligitur? Si putet, quod sit domus congregationis, & adoret; ecce ejus cor directum est ad Deum: At si videat statuam, & adoret, si illam suscipiat in Deum, de industria agit, si illam sibi non suscipiat in Deum, nihil inservit; At hoc non est ex amore & timore. Et Raba tibi dicit non: Si putans licitum esse, dicat licitum esse; Hæc est ignorantia rei; qui dicit; quod licitum sit absolute, ignorantia rei partim subsistit, & partim aboletur. Docuit R. Zachai coram R. Jochanan: Si sacrificet, adoleat, & libet & adoret in una ignorantia, non tenetur, nisi uno nomine: Dixit illi: Exprome traditionem clarius. Dicit R. Aba: In hoc, quod dicit R. Zachai, dissentiunt Rabi Jose & Rabi Nathan: Etenim extat traditio: Accensio ignis *in Sabbatho* ad præceptum negativum egressa est; Verba Rabi Jose; & Rabi Nathan dicit: ad dividendum egressa est; juxta mentem illius, qui dicit: Accensio ad præceptum negativum egressa est, adoratio quoque ad præceptum negativum egressa est: Juxta mentem illius qui dicit: Accensio ad dividendum egressa est, adoratio quoque ad dividendum egressa est: Objicit Rabi Joseph: Fortasse hactenus non dixit Rabi Jose; Ibi accensio ad præceptum negativum egressa est; eruitur divisio operum ex eo quod dictum est *Levit.* IV. 22. *Ex uno ex his*. Etenim extat traditio: R. Jose dicit: *Et fecerit ex uno ex his:* Aliquando tenetur uno nomine pro omnibus, & aliquando tenetur pro singulus: Et dicit R. Jonathan; quænam est ratio R. Jose? Eo

ואחרת ואר׳ יונתן מאי טעמא דרבי יוסי
דכתיב ועשה מאחת מהנה אחת מאחרת
הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא
אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה
אבורת מהנה תולדות אחת שהיא הנה
זדון שבת ושגגות מלאכות הנה שהיא אחת
שגגת שבת וזדון מלאכות אבל הכא דלא
נפקא לה חילוק מלאכות מדוכתא אחריתי
דכולי עלמא השתחוואה לחלק יצאת חילוק
מלאכה דעא נמי תיפוק לי מאחת מהנה
אחרת זביחה מאחת סימן אחד הנה אבות
זיבוח קיטור ניסוך והשתחואה מהנה תולדות
שבר מקל לפניה אח׳ שהיא הנה זדון עא
ושגגת עבודות הנה שהיא אחת שגגת עא
וזדון עבודות האי שגגת עא היכי דמי אי
קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי
לבו לשמים אלא דחזא אנדרטא וסגיד
ליא אי קבליה עליה מזיד הוא אי לא
קבליה עליה לא כלום הוא אלא מאהבה
ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב אלא
לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר אלא
באומר מותר תפשוט דבעא מיניה רבא מרב
נחמן העלם זה וזה בידו מהו תיפשוט דאינו
חייב אלא אחת הא לא קשיא ותפשוט ומי
מצירת מוקמת להני קראי בעא דאילו הכא
כתיב במשיח פר ובנשיא שעיר וביחיד כשבה
ושעירה ואלו בעא הנן ושוין שבשעירה
כיחיר ותו לא מידי כי אתא רב שמואלא
בר והוד׳ אמר הכי תנא קמיה חומר בשבת
משאר מצות חומר בשאר מצות מבשבת
חומר בשבת שהשבת עשה שתים בהעלם
אחת חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן
בשאר מצות חומר בשאר מצות שהשאר
מצות שגג בלא מתכוון חייב מה שאין כן
בשבת אמר מר חומר בשבת שהשבת עשה
שתים כו׳ היכי דמי אילימא דעבד קצירה

quod ſcriptum ſit *Levit.* loc. cit. *Et fecerit ex uno ex his;* unum ex uno, hæc ex his; unum quod æquivaleat his, & hæc quæ æquivaleant uni: unum שמעון *ex uno*, שם ex שמעון: *Hæc* ſunt patres, *ex his* ſunt proles; Unum quod æquivaleat his; Si per contumaciam violet Sabbathum, & per errorem faciat opera; Intelliguntur hæc, quæ æquivaleant uni. Si per errorem violet Sabbathum, & per contumaciam faciat opera; At hic non eruitur diviſio operum ex loco alio. Etenim omnium conſenſu adoratio ad dividendum egreſſa eſt; diviſio operis Idololatriæ pariter eruitur *ex uno ex his;* Unum: Sacrificatio eruitur ex uno, *ſi mactet* ſignum unum; Iſti ſunt patres: ſi ſacrificet, adoleat, libet & adoret: *ex his:* ſunt proles: Si frangat baculum coram illo. Unum eſt, quod æquivaleat his; Si per contumaciam Idololatria & per errorem cultus; Intelliguntur hæc, quæ æquivaleant uni; Si per errorem Idololatria, & per contumaciam cultus: Si per errorem Idololatria; quomodo intelligitur? Si putet, quod ſit domus congregationis, & adoret, ecce ejus cor directum erit ad Deum; at ſi videat ſtatum, & ſe illi incurvet, ſi ſuſcipiat in Deum, per contumaciam agit; Si non ſuſcipiat nihil inſervit. At ſi ex amore & timore; concedatur juxta mentem Abaje, qui dicit, tenetur; at juxta mentem Raba, qui dicit; abſolvitur: Quid erit dicendum? Atqui dicit licitum eſſe, certum eſt, quod quæſierit Raba ex Rabi Nachman; Si hæc & illa ignorantia ſit in ejus poteſtate; quid erit? Certum eſt, quod non teneatur niſi uno nomine; At non eſt oppoſitio; & certum eſt: Num poſſunt explicari iſti textus in Idololatria? Etenim hic ſcriptum eſt, in ſacerdote uncto juvencus, in principe hircus, in privato ovis, & capella; & iſti in Idololatria legimus, quod ſint æquales in capella ſicut privatus; & præterea non. Quando venit R. Samuel bar Jehuda dixit; ſic docuit coram eo: Gravius eſt in Sabbatho, quam in ceteris præceptis, gravius eſt in ceteris præceptis quam in Sabbatho. Gravius eſt in Sabbatho; Etenim in Sabbatho ſi faciat duo in una ignorantia, tenetur pro ſingulis; quod non ita deprehenditur in ceteris præceptis; gravius eſt in ceteris præceptis, quod in ceteris præceptis ſi per errorem faciat ſine intentione, tenetur, quod non deprehenditur in Sabbatho. Dicit Mor: Gravius eſt in Sabbatho, eo quod qui fa-

וטחינה דכוותה גבי שאר מצות דאכל חלב
ודם הכא תרתי מיחייב והכא תרתי מיחייב
אלא גבי שאר מצות דאינו חייב אלא אחת
היכי דמי דאכל חלב וחלב דכוותה גבי שבת
דעבד קצירה וקצירה הכא חדא מיחייב
והכא חדא מיחייב והיינו דאמר ליה פוק תני
לברא מאי קושיא דילמא לעולם אימא לך
דעבד קצירה וטחינה מה שאין כן בשאר
מצות אתאן לעא כרר׳ אמי דאר׳ אמי זיבח
וקיטר וניסך בהעלם אחת אינו חייב אלא
אחת לא מיתוקמ׳ ליה בעא דקתני סיפ׳
חומר בשאר מצות שהשאר מצות שגג בלא
מתכוין חייב שוגג בלא מתכוין בעא הה
אי דקסבר בית הכנם הוא והשתחוה לו הרי
לבו לשמים אלא דחזא אנדרט׳ וסגיד ליה
אי קבליה עליה באלוה מזיד הוא ואי לא
קבלה עליה לא כלום היא אלא מאהבה
ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב אלא
לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר אלא
באומר מותר מה שאין כן בשבת דפטור
לגמרי עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב
נחמן העלם זה וזה אלא אי לחיובי חדא אי
לחיובי תרתי פטור לגמרי ליכא למאן דאמר
מאי קושיא דילמא לעולם אימ׳ לך רישא
בעא וסיפא בשאר מצות ושגג בלא מתכוון
דקסבר רוק הוא ובולעו מה שאין כן בשבת
דפטור נתכוין להגביה את התלוש וחתך
את המחובר פטור וכדרב נחמן אמר שמואל
דאמר המתעסק בחלבי׳ ובעריות חייב שכן
נהנה המתעסק בשבת פטור מלאכת
מחשבת אסרה תורה רבי יוחנן לטעמיה
דלא מוקים מתניתא רישא בחד טעמא
וסיפא בחד טעמ׳ דאר׳ יוחנן מאן דמתרגם
לי הבי׳ אליבא דחד תנא מובילנא מאניה
בתריה לבי מסותא גופא אמר רבי אמי זיבח
וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא

faciat duo in Sabbatho &c. Quomodo intelligitur? Fortasse tibi dicam, si faciat messionem, & molitionem: Similiter in ceteris præceptis, si comedat adipem & sanguinem; Hic pro duobus condemnatur, & ibi pro duobus condemnatur: At in ceteris præceptis non tenetur nisi pro uno: Quomodo intelligitur? si comedat adipem & adipem. Et similiter in Sabbatho, si faciat messionem & messionem: Hic pro uno tenetur, & ibi pro uno tenetur: & hoc est quod illi dixit: Exprome traditionem clarius: Quænam est oppositio? Fortasse semper tibi dicam, quod faciat messionem & molitionem; quod non deprehenditur in ceteris præceptis. Explicetur pro Idololatria juxta mentem Rabi Amme: Etenim dicit R. Amme; si sacrificet, si adoleat, si libet in una ignorantia, non tenetur nisi uno nomine; non ut statuatur hoc in Idololatria: Etenim docetur finis: Gravius est in ceteris præceptis, quod in ceteris præceptis qui faciat per errorem sine intentione tenetur; Si faciat per errorem sine intentione in Idololatria; Quomodo intelligitur? Si putat quod ea sit domus congregationis, & adoret, ecce ejus cor erit directum ad Deum; At si videat statuam, atque ei se incurvet, si sibi suscipiat in Deum, per contumaciam facit, si vero non suscipiat in Deum, nihil servit. At si sit ex amore & timore; concedatur juxta mentem Abaje, qui dicit, quod teneatur; at juxta mentem Raba, qui dicit quod absolvatur, quid erit dicendum? At qui dicit, quod sit licitum, quod non deprehenditur in Sabbatho, quod omnino absolvatur; Hactenus non quæsivit Raba ex Rabi Nachman; ignorantia hæc & illa est; at hoc ut teneatur pro uno, & illud ut teneatur pro duobus; quod sit omnino absolutus; non est putandum juxta mentem illius qui dicit: Quænam est oppositio? Fortasse semper tu dices principium de Idololatria, & finem in ceteris præceptis; Si faciat per errorem sine intentione, putat quod sit sputum, & absorbeat, quod non deprehenditur in Sabbatho, quod absolvatur; Si in animo habeat extollere avulsum, & succidere quod solo adhæret, absolvitur; & juxta mentem Rabi Nachman dicit Samuel; Qui dicit: Si operetur in adipibus, & in scortationibus, tenetur; eo quod utilitatem percipiat; Si operetur in Sabbatho, absolvitur; Opus æstimationis prohibuit lex; Rabi Jonathan juxtam sua opinionem: non explicat Misna finem una ratione, & finem altera ratione: Etenim dicit Ra-

אחת אמר אביי מ״ט דרבי אמי אמר קרא לא תעבדם הכתוב עשאן כולן עבודה אחת ומי אמר אביי הכי והאמר אביי שלש השתחוואות בע״א למה אחת לכדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת לחלק לדבריו דרבי אמי קאמר ולית לא סבירא ליה גופא אמר אביי שלש השתחוואות בע״א למה אחת לכדרבה ואחת שלא כדרכה ואחת לחלק לכדרכ׳ מאיכה יעבדו הגוים האלה נפקא אלא אחת כדרכה ושלא כדרבה ואחת לשלא כדרכה ואחת לחלק. המקבל עליו באלוה האומר לו אלי אתה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב כיון שאמר לו אלי אתה חייב למאי אי לקטלא מתני׳ היא אלא לקרבן ואפילו לרבנן והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבוח וקיטור וניסוך והשתחואה ואמר ריש לקיש מאן תנא השתחואה רבי עקיבא היא דאמר לא בעינן מעשה מכלל דרבנן סברי בעינן מעשה כי קאמר רב נמי לר׳ עקיבא קאמר לרבי עקיבא פשיטא היינו מגדף מהו דתימ׳ עד כאן לא מחייב ר״ע קרבן אלא במגדף דכתיב ביה כר׳ אבל הכא דלא כתיב ביה כרת אימא לא קמ״ל דאיתקושי איתקוש דכתיב וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו וגו׳ א״ר יוחנן אילמלא ויו׳ שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה כתנאי אחרים אומרים אלמלא וי״ו שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה אמר לו ר״ש בן יוחי והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה׳ לבדו אלא מה ת״ל אשר העלוך שאיוו אלוהות הרבה. אבל המגפף והמנשק המכבד והמרבץ כו׳. כי אתא רב דימי א״ר אלעזר על כולם לוקה חוץ מהנודר בשמו והמקיים בשמו מאי שנא הנודר בשמו והמקיים בשמו דלא לקי משום דהוה ליה

Rabi Jonathan; qui interpretatur vas, juxta mentem cujusdam doctoris, si afferat vestes suas post se in domum balnei: Repetitur propositio: Dicit R. Amme: Si sacrificet, adoleat & libet in una ignorantia, non tenetur nisi uno nomine: Dicit Abaje: Quænam est ratio Rabi Amme? Dicit textus: *Non coles eos*. Textus considerat omnes unum cultum. Quid dicit Abaje? Sic dicit Abaje. Tres adorationes in Idololatria ua de causa? Una juxta institutum, altera præter institutum, & altera ad dividendum ex verbis Rabi Amme; qui dicit, quod cum eo non sentit; repetitur propositio. Dicit Abaje: Tres adorationes in Idololatria qua de causa? Una juxta institutum, altera præter institutum, & altera ad dividendum juxta mentem Raba ex eo quod dictum est *Deut.* XII. 30. *Sicut coluerunt gentes istæ;* probatur: At una juxta institutum, & altera præter institutum, & altera ad dividendum: Si sibi suscipiat in Deum, eique dicat: Deus meus es tu. Dicit R. Nachman, dicit Raba bar Abua, dicit Rab: Postquam ei dixit: Deus meus es tu, tenetur; ad quam pœnam? Si ad mortem; extat Misna: Si ad sacrificium, vel juxta mentem sapientum. Atqui extat traditio: Non tenetur nisi propter rem, in qua sit opus; sicut si sacrificet si adoleat, si libet, si adoret; Et dicit Risch Lakisch; Qui docet de adoratione, est R. Akiba, qui dicit: Non requirimus opus, consequitur quod sapientes putent, quod requiratur opus; quando dixit Rabi Amme τῷ Rabi Akiba, dixit τῷ Akiba; Constat quod iste sit blasphemus; quid erit? Si dicas: Hactenus non damnavit R. Akiba ad sacrificium nisi blasphemum, de quo scriptum est excidium, at hic ubi non scriptum est excidium; dic, non dicit nobis; Si æquiparetur, æquiparetur: Scriptum est enim *Exod.* XXXII. 8. *Et adoraverunt, & sacrificarunt, & dixerunt &c.* Dicit R. Jochanan: Si non fuisset ו׳ו in verbo *qui te eduxerunt* meriti essent impii Israelitarum excidium: Juxta hos doctores alii dicunt: Si non fuisset ו׳ו in verbo *qui te eduxerunt* meriti essent impii Israelitarum excidium: Dixit R. Simeon ben Jochai; Atqui qui conjungit nomen Dei, & rem aliam, eradicabitur ex mundo: Dictum est enim: *Tantummodo Domino soli:* At cur dictum est: *Qui te eduxerunt?* Quod sint dii multi: At qui amplectitur, & osculatur, & convertit, & collocat &c. Quando venit R. Dimi; dicit R. Eliesér; pro omnibus vapulat, excepto illo, qui vovet

לאו שאין בו מעשה הני נמי לאו שבכללות הוא ואין לוקין על לאו שבכללות דתניא מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכלו על הדם דבר אחר לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדין דם במזרק רבי דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי בד׳ ת״ל לא תאכלו על הדם ר״ע אומר מניין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום ת״ל לא תאכלו על הדם א״ר יוחנן אזהרה לבן סורר ומורה מניין ת״ל לא תאכלו על הדם וא״ר אבין בר חייא ואיתימא רבי אבין בר כהנא על כולם אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שבכללות אלא כי אתא רבין א״ר אלעזר על כולן אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו מ״ש אהנך דלא לקי דהוה ליה לאו שבכללות הני נמי לאו שאין בו מעשה נינהו ההוא כרבי יהדה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דתנוא לא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהורה רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מכלל דר׳ יהודה סבר לוקין עליו. הנודר בשמו והמקיים בשמו הרי זה בלא תעשה. חנודר בשמו והמקיים בשמו מנלן דתניא ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמר לי בצד ע״א פלונות ולא ישמע על פיך שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו דבר אחר לא ישמע על פיך אזהרה למסית ולמדיח מסית בהדיא כתי׳ ביה וכל ישראל ישמעו ויראו וגו׳ אלא אזהרה למדיח ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיים בשמו

vet ejus nomine, & votum observet ejus nomine: Quid variat, si voveat ejus nomine, & observet ejus nomine, quod non vapulet? Eo quod in eo non sit præceptum negativum in quo sit opus: Hic quoque præceptum negativum deprehenditur in generalibus; at non vapulant propter præceptum negativum, quod est in generalibus: Etenim extat traditio: Unde probatur, si comedat ex bestia, priusquam egrediatur ejus anima, quod transgrediatur præceptum negativum? Ex eo quod dictum est *Levit.* XIX. 26. *Non comedetis super sanguine*. Alia expositio: *Non comedetis super sanguine*. Non comedetis carnem, quandiu sanguis sit in cratere. R. Dosa cit: Unde probatur, quod non cibentur super occisis in Synhedrio? Ex eo quod dictum est: *Non comedetis super sanguinem*. R. Akiba dicit: Unde probatur, quod Synhedri, qui morte puniverint animam, quod nihil possint gustare toto illo die? Ex eo quod dictum est: *Non comedetis super sanguinem*. Dicit R. Jochanan: Præmonitio pro filio contumaci & rebelli unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Non comedetis super sanguinem*. Et dicit R. Abin bar Chjiah, & si vis, dic, R. Abin bar Channa; Pro his omnibus non vapulat, eo quod sit præceptum negativum, quod deprehendatur in generalibus; At quando venit Rabin, dixit R. Elieser: Pro his omnibus non vapulat, excepto illo qui voveat ejus nomine, & votum observet ejus nomine; Quid variat? Pro his non vapulat, eo quod sit præceptum negativum, quod deprehendatur in generalibus; Hæc quoque sunt præcepta negativa, in quibus non est opus; Hoc est juxta mentem R. Jehuda qui dicit: Propter præceptum negativum, in qua non sit opus, vapulant: Etenim extat traditio: *Non remanebit ex eo usque ad mane. Levit.* XXII. 29. Venit textus, ut statuat præceptum affirmativum post negativum; ut dicat, quod ejus causa non vapulent: Verba R. Jehuda: R. Jacob dicit; Non propter hanc rationem, sed propterea quod sit præceptum negativum, in quo non sit opus, & propter omne præceptum negativum in quo non sit opus, non vapulant; Consequitur, quod R. Jehuda putet, quod ejus causa vapulent. Si voveat ejus nomine, & votum observet ejus nomine, ecce hoc erit præceptum negativum: Si voveat ejus nomine, & votum observet ejus nomine, unde probatur? Ex eo quod extat traditio: *Et nomen deorum exsernorum non memorabitis: Exod.* XXIII. 13.

מסייעא ליה לאבוה דשמואל דאמר אבוה
דשמואל אסור לאדם שיעשה שותפות עם
הכותי שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בע״א
שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך כי
אתא עולא בת בקלנבו אמר ליה רבא והיכא
בת מר אמר ליה בקלנבו אמר ליה והכתיב
שם אלהים אחרים לא תזכירו אמר ליה הכי
אמר ר׳ יוחנן כל ע״א הכתובה בתורה מותר
להזכיר שמה והא היכא כתובה דכתיב כרע
בל קרס נבו ואי לא כתיב׳ לא מתיב רב
משרשיא ראה אחת מרובה כשלש שהיא
כמיגדיון לשילה שהן שתי טבילות ושני
סיפוגין הרי זה זב גמור אמר רבינא גד נמי
מכתב כתיבא דכתיב העורכים לגד שלחן
אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא חוץ
מליצנותא דע״א דשרי׳ דכתיב כרע בל
קרס נבו קרסו כרעו יחדו לא יכלו מלט
משא וכתיב לעגלות בית און יגורו שכן
שומרון כי אבל עליו עמו וכומריו עליו יגילו
על כבודו כי גלה ממנו אל תיקרי כבודו
אלא כבידיו אמר רבי יצחק מאי דכתיב
ועתה יוסיפו לחטא ויעשו להם מסכה
מכספם בתבונם עצבים וגומר מאי בתבונם
עצבים מלמד שכל אחד ואחד עשה דמות
יראתו ומניחה בכיסו בשעה שזוכרה מוציאה
מתוך חיקו ומחבקה ומנשקה מאי זבחי
אדם עגלים ישקון א״ר יצחק דבי רבי אמי
שהיו משרתי ע״א נותנים עיניהם בבעלי
ממון ומרעיבים את העגלי׳ ועושין דמות
עצבים ומעמידין בצד אבוסיהן ומוציאין אותן
לחוץ כיון שראו אותן רצין אחריהן וממשמשין
בהן אומרים לו ע״א חפץ בך יבא ויזבח
עצמו לו אמר רבא האי זבחי אדם עגלים
ישקון עגלים ישקון לזבוח אדם מיבעי ליה
אלא אמר רבא כל הזובח את בנו לע״א
אמר לו דורון גדול הקריב לו יבא וישק לו

13. Ne dicat socio suo; Serva mihi in latere Idololatriæ N. N. *Neque audietur ex ore tuo*. Ibid. Ne voveat ejus nomine, & votum non observet ejus nomine; neque efficiat, ut alii voveat ejus nomine, & votum observent ejus nomine: Alia expositio: *Neque audietur ex ore tuo*. Præmonitio pro seductore, & impulsore; De seductore plane scriptum est *Deuter.* XIII. 17. *Ut universus Israel audiens timeat &c.* At præmonitio pro impulsore; ut non efficiat, ut alii voveant ejus nomine, & votum observent ejus nomine, favet patri Samuel; Etenim dicit pater Samuel; Vetitum est homini facere societates cum Guthæo, ne forte debeat illi juramentum, & juret per ejus Idololatriam; Et lex dicit: *Non audietur ex ore tuo*. Quando venit Ela pernoctavit in Chalnebo: Dixit illi Raba; Ubi pernoctasti Mor? Respondit: In Chalnebo: Dixit illi: Atqui scriptum est: *Nomen deorum externorum non memorabitis*. Dixit illi: Sic dicit Rabi Jochanan; Omnes Idololatriæ, quæ descripta sit in lege, licet commerare nomine; Et ubi scripta est? Scriptum est enim *Isai.* XLVI. *Confractus est Bel, contritus est Nebo:* At non, si non scriptum: esset Objecit R. Misceraſcia; Si videat unam multiplicatam quasi tres, ut sit quasi spatium a Gidon usque ad Siloeh quæ sunt duæ immersiones & duæ detersiones, Ecce erit seminifluus perfectus: Dicit Rabina: Gad quoque ex textu descripta est: Scriptum est enim ibid. LXV. 12. *Qui præparatis fortunæ mensam*. Dicit R. Nachman: Omnis irrisio vetita est, excepta irrisitne Idololatriæ, quæ permissa est. Scriptum est enim: *Confractus est Bel, contritus est Nebo. Cantabuerunt, & contrita sunt simul, non potuerunt salvare portantem*. Et scriptum est *Ose.* X. 5. *Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ, quia luxit super eum populus ejus, & sacrificuli ejus super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo*. Ne legas כבורו *in gloria ejus;* Sed כבירו *onus ejus*: Dicit R. Isaach; Cur scriptum est ibid. XIII. 2. *Et nunc addideruat ad peccandum, feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum &c.?* Qui significat *quasi similitudinem idolorum?* Docet, quod singuli fecerint similitudinem terriculamenti sui, & reposuerint in loculo suo; quando recordabantur, educebant de sinu suo, & amplectebantur, & osculabantur: Quid significat: *Sacrificia hominis vituli osculantes?* Dicit R. Isaach discipulus R. Amme: quod ministri Idololatriæ conjiciebant oculos suos

in

אמר רב יהודה אמר רב אנשי בבל עשו
את סוכות בנות ומאי ניהו תרנגולת אנשי
כותה עשו נרגול ומאי ניהו תרנגול אנשי
חמת עשו את אשימא ומאי ניהו ברהא
קרחא העוים עשו את נבחז ואת תרתק
ומאי ניהו כלב וחמור והספרוים שורפין את
בניהן ואת בנותיהן באש לאדרמלך וענמלך
אלהי ספרוים ומאי ניהו הפרד והסוס
אדרמלך דאדר ליה למריה בטעינה וענמלך
דעני ליה למריה בקרבא אף חזקיה מלך
יהודה ביקש אביו לעשות לו כן אלא שסכתו
אמו סלמנדרא אמר רב יהודה אמר רב
יודעין היו ישראל בע״א שאין בה ממש ולא
עבדו ע״א אלא להתיר להם עריות בפרהסיא
מתיב רב משרשיא כזכר בניהם מזבחותם
וגומר ואמר רבי אלעזר כאדם שיש לו
גיעגועין על בנו בתר דאביקו ביה ת״ש
ונתתי פריכם על פגרי גילוליכם אמר אליהו
הצדיק היה מחזיר על תפותי רעב שבירושלים
פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל
באשפה אמר לו מאיזה משפחה אתה אמר
לו ממשפחה פלוני אני אמר לו כלום נשתייר
מאותה משפחה אמר לו לאו חוץ ממני אמר
לו אם אני מלמדך דבר שאתה חייבו אתה
למד אמר לו הן אמר לו אמור בכל יום
שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד אמר לו חס
שלא להכיד בשם שלא לימדו אביו ואמו
מיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקו ומנשקו
עד שנבקע׳ כריסו ונפלה יראתו לארץ ונפל
הוא עליה לקיים מה שנאמר ונתתי פגריכם
על פגרי גלוליכם בתר דאביקו ביה ת״ש
ויצעקו בקול גדול אל ה׳ אלהיהם מאי אמור
אמר רב יהודה ואיתימא ר׳ יונתן בייא
בייא היינו דאחרביה לביתא וקליא להיכלא
וקטלינהו לצדיקי ואגלינהו לישראל מארעיהו
ועדיין הוא מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא

in divites, faciebant eſurire vitulos, & faciebant ſimilitudinem dolentium, & eos ſtatuebant in latere ſuorum præſepiorum, atque eos educebant, quando eos videbant, poſt illos currebant, atque illis miniſtrabant, dicentes: Idololatria te deriderat; Veniat & ſacrificet ſeipſum. Dicit Raba: Hæc *Sacrificia hominis vituli oſculantes: Vituli oſculantes* in Sacrificium hominem requirunt: At dicit Raba; Qui ſanctificabat filium ſuum Idololatriæ, dicebat: Donum magnum offeram illi, veniat & oſculetur. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: *Viri enim Babylonii fecerunt Suchoth Benoth*. 2. *Reg.* XVII. 30. Et quid erat? Gallina. *Viri Cuthæi fecerunt Nergbal:* Et quid erat? Gallus. *Viri de Emath fecerunt Aſima.* Et quid erat? Hircus calvus: *Havæi fecerunt Nabatz, & Tharthaac.* Et quid erant? Canis & aſinus: *Et Sepharvaim comburebant filios ſuos & filias igni Adramelech, & Anamelech diis Sepharvaim.* Et quid erant? Mulus & equus: Adramelech, quia honorabat dominum ſuum onere ſuo; Anamelech, quia reſpondebat domino ſuo in prælio. Ezechiæ quoque regi Jehuda deſideravit ejus pater hoc facere; at eum unxit ejus mater ſalamandra. Dicit R. Jehuda; dicit Rab; Sciebant Iſraelitæ, quod in Idololatria non eſſet ſoliditas, neque coluerunt Idololatriam, niſi ut ſibi palam permitterent ſcortationes: Objecit R. Miſeraſcia: *Cum recordati fuerint filii eorum ararum ſuarum &c.: Jerem.* XVII. 2. Et dicit R. Elieſer. Sicut homo, cui eſt ſummum oblectamentum ſuper filio ſuo, poſtquam combuſſerit. Veni & audi: Scriptum eſt *Levit.* XXII. 30. *Et dabo cadavera veſtra ſuper cadavera opprobriorum veſtrorum.* Dicit: Elia juſtus ſe convertebat ad illos, qui afflicti erant fame in Hieruſalem. Aliquando deprehendit puerum, qui erat inflatus, & projectus in ſterquilinium; dixit illi: Ex qua familia tu es? Reſpondit: ex familia N. N. Dixit illi: Num aliquis reliquus eſt ex ea familia? Reſpondit: Nemo præter me: Dixit illi: Ego te docebo, quod doceri debes: Reſpondit; utique: Dic ſingulis diebus: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus unus:* Reſpondit: Abſit ut ego memorem nomen, quod me non docuerunt pater meus & mater mea: Statim eduxit terriculamentum de ſinu ſuo, & illud amplexus, & oſculatus eſt, donec fiſſus eſt ejus venter, & cecidit terriculamentum in terram, & ipſe cecidit ſuper illud, ad confirmandum quod dictum eſt: *Et dabo cadavera veſtra ſuper cadavera opprobriorum veſtrorum.* Poſtquam illi adhæ-

ſe-

לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא
אגריה בעינן בתר דאביקו ביה יתבו תלתא
יומי בתעניתא בעו רחמי נפל להו פיתקא
מרקיעא דהוה כתוב בה אמת א״ר חנינא
שמע מינה חותמו של הקב״ה אמת נפק
כגוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר
להו נביא לישראל היינו יצרא דע״א בהדי
דקתפסי ליה אישתמי׳ בינתא מיניה ואזל
קליה בארבע מאה פרסיי אמרו היכי ניעביד
דילמא משמי׳ מרחמי עליה א״ל נביא שדיוה
בדודא דאברא וכסיוה באברא דשייף קליה
דכתיב ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה
אל תוך האיפה וישלך את אבן העופרת אל
פיה אמרי הואיל ועת רצון הוא ניבעי רחמי
איצרא דעבירה בעו רחמי אימסר בידייהו
הבשוה תלתא יומי איבעו ביעתא בת יומא
לחולה ולא אשכחו אמרו היכי נעביד ניבעי
פלגא פלגא מרקיעא לא יהבי כחלינהו
לעיניה אהני ביה דלא איגרו איניש בקרבותא
אמר רב יהודה אמר רב מעשה בכותית
אחת שהיתה חולה ביותר אמרה אם תעמוד
היא אשה מחוליה ותלך ותעבוד לכל ע״א
שבעולם עמדה ועבדה לכל ע״א שבעולם
כיון שהגיע לפעור שאלה למשרתיה במה
עובדין לזו אמרו לה אוכלין תרדין ושיתין
שכר ומתריזין בפניה אמרה מוטב שתחזור
היא אשה לחוליה ולא תעבוד ע״א בכך
אתם בית ישראל אינן כן הנצמדים לבעל
פעור כצמיד פתיל ואתם הדבקים בה׳
אלקיכם כשתי תמרות הדבוקות זו בזו
במתניתא תנא הנצמדים לבעל פעור כצמיד
ע׳ אשה ואתם הדבקים בה׳ אלקיכם דבוקים
ממש ת״ר מעשה בסבטא מן אלס שהשכיר
חמורו לכותית אחת כיון שהגיעה לפעור
אמרה לו המתן עד שאכנס ואצא לאחר
שיצאת אמר לה אף את המתיני עד שאכנס

serunt: Veni & audi: *Et clamaverunt voce magna ad Dominum Deum suum. Nehem.* IX. 4. Cur dictum est? Dicit R. Jehuda, & si vis, dic, Rabi Jonatham: *Væ, væ*: illud est, quod vastavit domum, & combussit templum, & occidit justos, & fecit exulare Israelitas ex eorum terra; & futurum est ut exsiliat inter nos; & fortasse non dedit nobis, nisi ut acciperemus præmium: Si illam non requirimus, præmium non requiremus; Postquam illi adhæserunt, steterunt tres dies in jejunio, & quæsierunt misericordiam, ceccidit illis pittacium de firmamento, ubi scriptum erat veritas; Dicit R. Chanina; hinc probatur, quod sigillum Dei S. B. sit veritas: Egressus est sicut leunculus igneus ex domo sancti sanctorum: Dixit propheta Israelitis. Hoc est figmentum malum Idololatriæ; quando illud apprehenderunt, perfractus est capillus ex eo & processit vox quadringentas Parsas; dixerunt: quomodo faciemus? fortasse de coelo erit mixericordia super illa; Dixit illis propheta: Projiciatur in ollam plumbeam, & plumbo detegatur; ut diminatur ejus vox: Scriptum est enim *Zachar.* V. 8. *Et dixit: Hæc est impietas; & projecit eam in medium amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus*: Dixerunt; quoniam est tempus beneplaciti; imploremus misericordiam propter concupiscentiam peccati; implorarunt misericordiam, tradita est in eorum manus; eam triduum alligarunt, quæsierunt ovum unius diei pro ægroto, & non invenerunt: Dixerunt: Quomodo faciemus? Petamus dimidium: dimidium ex firmamento non conceditur: Stibio fucarunt ejus oculos: Hoc profuit, ne homo accederet ad propinquam suam: Dicit R. Jehuda: Narratur de quadam Cuthæa, quæ valde ægrotabat; Dixit; si convalescat hæc fœmina ex morbo, abiens adorabit omnes Idololatrias, quæ sunt in mundo; Convaluit, & coluit omnes Idololatrias, quæ sunt in mundo; quando pervenit ad Pehor, quæsivit ab ejus ministris, quomodo illum colerent: Cibant blitis, & potant sicera, & egerunt in ejus conspectu: Dixit: Melius erat, ut hæc fœmina recideret in morbum, quam ita coleret Idololatriam: Vos domus Israel non ita facietis: *Qui initiati sunt Baal-Pehor: Num.* XXV. 5. Sicut copulatur ellychinium: *Et vos adhærebitis Domino Deo vestro*. Sicut duæ palmæ sibi mutuo dehærent: In Misna docetur; Qui copulati sunt Baal-Pehor; Quasi copuletur Idololatriæ. *Et vos adhærebitis Domino Deo vestro*; Absoluta adhærebitis.

ואצא אמר׳ לו ולא יהודי אתה אמר ליה ומאי איכפרת ליך נכנס פער בפניו וקינח בחוטמו והיו משרתי ע״א מקלסין לו ואומרים מעולם לא היה אדם שעבדו לזו בכך. הפוער עצמו לבעל׳ פעור הרי זה עבודתו אע״ג דמיכוין לביזויי הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו אף ע״ג דמיכוין למירגמיה רב מנשה הוה קאזיל לבי תורתא אמר ליה ע״א היא דקאי חבא שקל פיסא שדא ביה א״ל מרקוליס היא אמר להו הזורק אבן לטרקוליס תנן אתא שאיל ביה מדרשה א״ל הזורק אבן במרקוליס תנן אע״ג דמיכוין למירגמיה אמר להו איזיל אישקלה א״ל אחד הנוטלה ואחד הנותנה חייב כל חדא וחדא רווחא לחבירתא שביק.

מתני׳. הנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש מסר למולך ולא העביר באש העביר באש ולא מסר למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש.

גמ׳. קתני ע״א וקתני מולך א״ר אבין תנן כמאן דאמר מולך לאו ע״א היא דתניא אחד למולך ואחד לשאר ע״א חייב רבי אלעזר בר שמעון אומר למולך חייב שלא למולך פטור אמר אביי רבי אלעזר בר שמעון ורבי חנינא בן אנטיגנוס אמרו דבר אחד רבי אלעזר בר שמעון הא דאמרן רבי חנינא בן אנטיגנוס דתניא רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר מפני מה תפסה תורה לשון מולך כל שהמליכוהו עליהם אפילו צרור ואפילו קיסם רבא אמר מולך עראי איכא בינייהו א״ר ינאי אינו חייב עד שימסרנו למשרתי ע״א שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך תניא נמי הכי יכול העביר ולא מסר יהא חייב ת״ל לא תתן מסר

tis. Tradiderunt sapientes: Narratur de Sabata ex Alas, qui locavit asinum cuidam Guthææ; quando pervenit ad Pehor, dixit: Expecta dum ingrediar, & egrediar; Postquam egressa est, dixit illi: Tu quoque expecta me dum ingrediar, & egrediar; Dixit illi: Nonne tu Judæus es? Respondit: Quid tua interest? Ingressus est, & Pehor erat in ejus conspectu; & egessit in ejus naso: Et ministri Idololatriæ eum laudarunt, dicentes; Nemo fuit unquam, qui hoc modo adoraret: Qui se denudat Baal Pehor; hic est ejus cultus; vel si in animo habeant eum vilipendere: Si projiciat lapidem Markoli, hic est ejus cultus; vel si in animo habeat illum lapidare. Rabi Manasse venit in domum Turtha; dixerunt ei, quod ibi esset Idololatria; sumtum lapidem projecit in illam: Dixit illi: Markolis est. Dixit illi: Si projiciat lapidem Markoli; legimus: venit ut quæreret in academia: Dixerunt. Si projiciat lapidem Marckoli; legimus: Quamvis in animo habeat illum lapidare: Dixit: Si veniens ferat: Sive sumat sive det, tenetur pro singulis; quia inter unum & alterum lapidem est intervallum.

Misna: Si det de semine suo Molech, non tenetur, nisi quando tradat Molech, & traducat per ignem; si tradat Molech, at non traducat per ignem, si traducat per ignem, & non tradat Molech, non tenetur, nisi quando tradat Molech, & traducat per ignem.

Gemara. Docetur de Idololatria, & docetur de Molech; Dicit R. Abiu; Legimus juxta mentem illius qui dicit: Molech non est Idololatria; Etenim extat traditio: Tam pro Molech quam pro reliquis Idololatriis, tenetur; Rabi Elieser bar Simeon dicit: Si tradat Molech tenetur; si non tradat Molech, absolvitur; Dicit Abaje; R. Eliefer bar Simeon, & Rabi Chanina ben Antonini dixerunt: Alia expositio: R. Eliefer bar Simeon; hoc dicimus: R. Chanina ben Antonini: Et enim extat traditio: Rabi Chanina ben Antonini dicit: Cur comprehendit lex vocabulo Molech, omnes qui super se regnare faciant vel lapillum, & lignum? Raba dicit; Molech per accidens est: In hoc consistit controversia inter eos. Dicit R. Inai: Non tenetur, nisi quando tradat ministris Idololatriæ: Dictum est enim *Levit.* XVIII. 21. *Et de semine tuo non dabis ut traducatur Molech*. Pariter ita extat traditio: Crederem, si traduceret, at non traderet, quod teneretur? Idcirco dictum est: *Non dabis*; si tradat Mole-

למולך ולא העביר יכול יהא חייב ת"ל
להעביר מסר והעביר שלא למולך יכול יהא
חייב ת"ל למולך מסר והעביר למולך ולא
באש יכול יהא חייב נאמר כאן להעביר
ונאמר להלן לא ימצא בך מעביר בנו ובתו
באש מה להלן באש אף כאן באש ומה כמה
כאן מולך אף להלן מולך אמר רב אחא
בריה דרבא העביר כל זרעו פטור שנאמר
ומזרעך ולא כל זרעך בעי רב אשי העבירו
סומא מהו ישן מהו בן בנו ובן בתו מיהו
תיפשוט מיהא חדא דתניא כי מזרעו נתן
למולך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימצא בך
מעביר בנו ובתו באש אין לי אלא בנו ובתו
בן בנו ובן בתו מנין תלמוד לומר בתתו
מזרעו תנא פתח בכי מזרעו וסילק בתתו
מזרעו דרשא אחרינ' הוא זרעו אין לי אלא
זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו
אמר רב יהודה אינו חייב עד שיעבירנו דרך
העברה היכי דמי אמר אביי שרגא דליבני
במיצעי נורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא
רבא אמר כמשוורתא דפורייא תניא כוותיה
דרבא אינו חייב עד שיעבירנו דרך עברה
העבירה ברגל פטור ואינו חייב אלא על
יוצאי יריכו הא כיצד בנו ובתו חייב אביו
ואמו אחיו ואחותו פטור העביר עצמו פטור
ור' אלעזר בר שמעון מחייב אחד למולך
ואחד לשאר ע"א חייב רבי אלעזר בר שמעון
אומר למולך חייב שלא למולך פטור אמר
עולא מאי טעמא דרבי אלעזר בר שמעון
אמר קרא לא ימצא בך בך בעצמך ורבנן לא
דרשי בך והתנן אבידתו ואבידת אביו שלו
קודמת ואמרינן מאי טעמא ואמר רב

lech, at non traducat, crederem quod teneretur? Idcirco dictum est: *Ut traducatur*. Si tradat, & traducat, at non offerat Molech, crederem quod teneretur? Idcirco dictum est: *Molech*: Si tradat, & traducat Molech, at non per ignem, crederem quod teneretur? Dictum est hic; *ut traducatur*; & dictum est *Deut.* XVIII. 10. *Non invenietur in te, qui traducat filium suum & filiam suam per ignem*: Sicut ibi per ignem, ita pariter hoc loco per ignem, sicut hic offertur Molech, ita pariter ibi offertur Molech: Dicit Rabi Acha bar Raba: Si traducat totum semen suum, absolvitur: Dictum est enim: *Et de semine tuo*; non totum semen tuum: Quæsivit Rabi Asse: Si traducat cœcum; quid erit? si traducat dormientem, quid erit? Si offerat Filium filii sui, & filium filiæ suæ, ex his comprehenditur unus: Etenim extat traditio: *Si de semine suo dederit Molech*. Cur dictum est? Quia dictum est: *Non invenietur in te, qui traducat filium suum, & filiam suam per ignem*: Non probo nisi de filio suo, & de filia sua; de filio filii sui, & de filio filiæ suæ, unde probatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XX. 4. *Qui dederit de semine suo*. Docet: Incipit ex eo quod dictum est: *Si de semine suo*; & desinit in eo quod dictum est: *Qui dederit de semine suo*. Expositio alia: *De semine suo*: Non probo nisi de semine legitimo, de semine illegitimo unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Qui dederit de semine suo*. Dicit R. Jehuda: Non tenetur, nisi quando traduxerit juxta institutum traductionis: Quomodo intelligitur? Dicit Abaje: erat strues ordinata lapidum, erat ignis ab uno latere, & ignis ab altero latere: Raba dicit: Sicut *pueri* saltare solent in festo Purim: Traditio juxta mentem Raba: Non tenetur nisi quando traducat juxta institutum traductionis; si traducat pede, absolvitur; neque tenetur nisi pro iis, qui egressi sint de lumbis suis. Quomodo? Si traducat filium suum, & filiam suam, tenetur; si patrem, matrem, fratrem, & sororem absolvitur; si se ipsum traducat absolvitur: At R. Eliezer bar Simeon condemnat; sive traducat Molech, sive traducat reliquis Idololatriis, tenetur; R. Eliezer bar Simeon dicit: Si traducat Molech, tenetur, si non traducat Molech, absolvitur. Quænam est ratio R. Eliezer bar Simeon? Eo quod dicat textus: *Non invenietur in te*: *In te* In teipso: At sapientes non exponunt *in te*. Atqui legimus; Si sit amissio sua, & amis-

יהודה אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון שלו קודמת לשל כל אדם התם מאפס אמר רבי יוסי בר חנינא שלש כריתות בעא למה אחת לכדרכה ואחת לשלא כדרכה ואחת למולך ולמד מולך עא היא כרת במולך למה לי למעביר בנו שלא כדרכה ולמאן דאמר מגדף עא היא כרת במגדף למה לי לכדתניא הכרת הכרת הכרת בעולם הזה הכרת לעולם הבא דברי רע אמר לו רבי ישמעאל והלא כבר נאמר ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרת בעולם הזה הכרת לעולם הבא הכרת דברה תורה כלשון בני אדם.

מתני׳. בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני זה המדבר בפיו הרי אלו בסקילה והנשאל בהם באזהרה.

גמ׳. מאי שנא הכא דקתני בעל אוב וידעוני ומאי שנא גבי כריתות דקתני בעל אוב ושייריה לידעוני רבי יוחנן אמר הואיל ושניהן בלאו אחד נאמרו ר״ל אמר ידעוני לפי שאין בו מעשה ורבי יוחנן מאי שנא בעל אוב דנקט משום דפתח ביה קרא וריש לקיש מ״ט לא אמר כרבי יוחנן א״ר פפא חלוקין הן במיתה ור׳ יוחנן חלוקה דלאו שמה חלוקה דמיתה לא שמה חלוקה ור׳ יוחנן מ״ט לא אמר כריש לקיש אמ׳ לך מתני׳ דכריתות ר׳ עקיבא היא דאמר לא בענן מעשה וריש לקיש נהי דלא בעי רבי עקיבא מעשה רבה מעשה זוטא בעי מגדף מאי מעשה איכא עקימת שפתיו הוי מעשה בעל אוב מאי מעשה איכא הקשת זרועותיו הוי מעשה ואפילו לרבנן והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבוח קיטור וניסוך והשתחוואה ואמר ר״ל מאן תנא

amissio sui patris, sua amissio præcedit. At dicimus? Qua de causa? Et dicit R. Jehuda, dicit textus: *Omnino indigens & mendicus non erit in te*: *Deut.* xv. 4. Sua præcedit amissionem omnium hominum. Ex eo quod ibi dictum sit: *Indigens*: Dicit R. Jose bar Chanina: Cur deprehenduntur tria excidia in Idololatria? Unum juxta institutum suum, alterum præter institutum suum, & tertium pro Molech, & juxta mentem illius qui dicit: Molech est Idololatria; Excidium pro Molech quomodo explicatur? Quando traducat filium suum præter institutum suum; Et juxta mentem illius qui dicit: Blasphemia est Idololatria; excidium pro blasphemo quomodo explicatur? Juxta traditionem. *Excidendo excidetur*: *Excidendo* in hoc seculo, *excidetur* in seculo futuro: Verba R. Akiba: Respondit illi R. Ismael: Atqui jam dictum est: *Et excidetur*. Num tria sunt secula? *At excidetur* in hoc seculo, *excidendo* in seculo futuro: *Excidetur*, loquitur textus juxta consuetudinem hominum.

Misna: Baal Hob, hic est Pythomantis, qui loquitur ex axillis. Ariolus hic est, qui loquitur ore suo; *Isti puniuntur* lapidatione; & consulens præmonetur.

Gemara: Cur hic variat? quod doceat de Pythomante & ariolo: Et cur vavariat in excidiis? eo quod doceat de pythomante, & derelinquat ariolum? R. Jochanan dicit: Quoniam ambo uno præcepto negativo memorantur. R. Levi dicit: Ariolus, quia in eo non est opus; & R. Jochanan: Cur variat de pythomante? Quia sumit, eo quod ab eo incipiat textus: Et Risch Lakisch, qua de causa non dicit juxta mentem R. Jochanan? Dicit R. Papa: Dissentiunt in morte: Et R. Jochanan; Differentia quæ non vocatur differentia mortis, non vocatur differentia. Et R. Jochanan qua de causa non dicit juxta mentem Risch Lakisch? Tibi dicit: Extat traditio de excidiis. R. Akiba dicit; non requiritur opus; Et Risch Lakisch consertit, quod R. Akiba non requiratur opus magnum, opus parvum requirit: In blasphemo num erit opus? Perversitas labiorum suorum est opus. In Pythomante num est opus? Obduratio brachiorum suorum est opus; Atque etiam juxta mentem sapientum: Etenim extat traditio: Non tenetur nisi propter rem in qua sit opus: E. g. si si sacrificet, si adoleat, si libet, & si adoret: Et dicit R. Levi; Qui docet de adoratione est R. Akiba, qui dicit; non requiritur opus. Et R. Jochanan di-

השתחואה רבי עקיבא היא דאמר לא בענן
מעשה ורבי יוחנן אמר אפי׳ תימא רבנן
כפיפת קומתו לרבנן הוי מעשה השתא
לר״ל כפיפת קומתו לרבנן לא הוי מעשה
הקשת זרועותיו רבעל אוב הוי מעשה כי
קאמר ר״ל נמי לרבי עקיבא אבל לרבנן לא
אי הכי יצא מגדף ובעל אוב מיבעי ליה
אלא אמר עולא במקטר לשד א״ל רבא
מקטר לשד עובד ע״א הוא אלא אמר רבא
דמקטר לחבר א״ל אביי המקטר לחבר חובר
חבר היא אין והתור אמר חובר זה בסקילה
ת״ר חובר חבר אחד חבר גדול ואחד חבר
קטן ואפילו נחשים ועקרבים אמר אביי
הלכך האי מאן דצמיר זיבורא ועקרבא אע״ג
דקא מיכוון דלא ליזקו אסר ור׳ יוחנן מאי
שנא דכפיפת קומתו לרבנן הוי מעשה
ועקימת שפתיו לא הוי מעשה אמר רבא
שאני מגדף הואיל וישנו בלב מתיב רבי
זירא יצאו עדים זוממין שאין בהן מעשה
ואמאי הא ליתנהו בלב אמר רבא שאני
עדים זוממין הואיל וישנו בקול וקול לרבי
יוחנן לאו מעשה הוא והא איתמ׳ הסמה
בקול והנהיגה בקול רבי יוחנן אמ׳ חייב וריש
לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב עקימת
פיו הוי מעשה רישל קיש אמר פטור עקימת
פיו לא הוי מעשה אלא אמר רבא שאני
עדים זוממין הואיל וישנן בראייה תנו רבנן
בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי
ידיו ידעוני זה המניח עצם ידוע בפיו והוא
מדבר מאיליו מתיבי והיה כאוב מארץ קולך
מאי לאו דמשתעי כי אורחיה לא דסליק
ויתיב בין הפרקים ומישתעי תא שמע ותאמר
ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי
עולים מן הארץ מאי לאו דמשתעי כי
אורחיה לא דיתיב בין הפרקים ומשתעי
תנו רבנן בעל אוב אחד המעלה בזכורו
ואחד הנשאל בגולגלת מה בין זה לזה
מעלה בזכורו אינו עולה כדרכו ואינו עולה
בשב׳ נשאל בגולגולת עולה בשבת עולה

dicit; Vel si dicas juxta mentem sapientum; Incurvatio juxta mentem sapientum est opus: Jam juxta mentem R. Levi incurvatio juxta mentem sapientum non est opus; Induratio brachiorum suorum in Pythomante est opus: Quoniam dicit R. Levi pariter juxta mentem Akiba; at non juxta mentem sapientum; Si ita est, excludatur blasphemus, & Pythomantis; Hoc requiritur. Dicit Raba: Si adoleat dæmoni est idololatra: At dicit Raba: Si adoleat incantatori; Dicit Abaje si adoleat incantatori; Si incantando incantaverit: Itane? Atqui dicit textus: Incantator punitur lapidatione. Tradiderunt sapientes: *Qui incantando incantaverit: Deut.* XVIII. 11. Tam hariolus majorennis quam minorennis; vel serpentes & scorpiones; Dicit Abaje; Idcirco qui irritat vespam, & scorpionem; licet intendat, quod non lædant, vetitum est: Et R. Akiba cur variat, quod incurvatio juxta mentem sapientum sit opus, & perversitas labierum non sit opus? Dicit Raba: Diversus est blasphemus, eo quod sit diversus in corde suo. Objecit R. Zira: Excludantur testes mendaces, in quibus non est opus; Qua de causa? Hoc quoque positum est in corde: Dicit Raba: Diversum est in testibus mendacibus, quia differunt in voce, & vox juxta mentem Jochanan non est opus: Atqui dicitur; si obstruat vocem, & ducat voce, Rabi Jochanan dicit; tenetur: Et Risch Lakisch dicit: absolvitur. R. Jochanan dicit: tenetur; perversitas oris est opus; Risch Lakisch dicit; absolvitur; pervercitas oris non est opus: At dicit Raba: Diversum est in testibus mendacibus, quoniam differunt in visione; Tradiderunt sapientes: Pythomantis hic est qui loquitur inter juncturas, & inter axillas manuum suarum; Ariolus est qui ponit os notum in ore suo, & sponte loquitur: Objicitur: *Et erit quasi Pythonis de terra vox tua. Isai.* XXIX. 4. Quid hoc significat? Num loquitur juxta consuetudinem? Minime; sed adscendit, & quiescit inter juncturas; & loquitur. Veni & audi: *Et ait mulier ad Saul: Deos vidi adscendentes de terra*: 1. *Sam.* XXVIII. 14. Quid significat? Num loquitur juxta consuetudinem? Minime, sed quiescit inter juncturas, & loquitur. Tradiderunt sapientes: Pythomantis est sive faciat adscendere ex membro virili, sive si interroget per cranium. Quænam est differentia inter hoc est illud? Qui facit adscendere per membrum virile, non adscendit juxta institutum suum, neque adscendit in Sabbatho; Si interroget per cranium

להיכא סליק הא קמיה מנח אלא אימא עונה כדרכו ועונה בשבת ואף שאלה זו שאל טורנוס רופוס את רבי עקיבא אמר לו ומה יום מיומים אמר לו ומה גבר מגוברין אמר ליה דמרי צבי שבת נמי דמרי צבי אמר ליה הכי קאמינא לך מי יימר דהאידנא שבתא אמר לו נהר סבטיון יוכיח בעל אוב יוכיח קברו של אביו יוכיח שאין מעלה עשן בשבת אמר לו ביזיתו ביישתו וקיללתו שואל אוב היינו ודורש אל המתים דורש למתים כדתניא ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה וכשהיה רבי עקיבא מגיע למקרא זה היה בוכה ומה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה על אחת כמה וכמה אבל מה אעשה שעונותינו גרמו לנו שנאמר כי עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם אמר רבא אי בעו צדיקי ברו עלמא שנאמר כי עונותיכם היו מבדילים וגומר רבא ברא גברא שדריה לקמיה דר' זירא הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה אמר ליה מן חבריא את הדר לעפריך רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עגלא תילתא ואכלי ליה תנו רבנן מעונן רבי שמעון אומר זה המעביר שבעה מיני זכור על העין וחכמים אומרים זה האוחז את העינים רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת למחר יפה ליקח לימודי ערבי שביעיות חיטין יפות עיקורי קטניות מהיות רעות תנו רבנן מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משמאלו אל תתחיל בי שחרית הוא ראש חודש הוא מוצאי שבת

nium, adſcendit juxta inſtitutum ſuum, & adſcendit in Sabbatho: Adſcendit, quo adſcendit? In conſpectu ſuo ponit; At dic: Reſpondet juxta inſtitutum ſuum, & reſpondet in Sabbatho; atque etiam hanc interrogationem interrogavit Turnus Rufus a R. Akiba: Dixit illi: Quid ſignificat *diem ex diebus*? Reſpondit; quid ſignificat: Vir ex viris? Dixit illi: Dominus meus voluit, Sabbathum quoque Dominus meus voluit: Reſpondit: Ego ſic tibi dicam: Quis dicat, quod hodie ſit Sabbathum? Reſpondit: Flumen Sabbathion probet; Pythonantis probet, ſepultura patris ſui probet; quia non adſcendit columna fumi in Sabbato. Dixit: Sprevit illud, vilipendit, & profanavit: *Qui interroget Pythonem*. Hoc eſt: *Et qui quærat a mortuis*: Qui quærit a mortuis: Sicut extat traditio: *Et qui quærit a mortuis*: Iſte eſt qui ſe famelicum facit, & abit, & pernoctat in domo ſepulchrorum, ut in ſe habitet ſpiritus immundus; Quando R. Akiba perveniebat ad hunc textum lugebat: Si ſe famelicum reddit, ut in ſe habitet ſpiritus immundus, quanto magis ſe famelicum reddet, ut in ſe habitet ſpiritus mundus? At quid faciam? poſtquam iniquitates noſtræ nobis cauſam præbuerunt. Dictum eſt enim *Iſai.* LIX. 2. *Sed iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos, & Deum veſtrum*. Dicit Raba; Si vellent juſti, poſſent creare mundum. Dictum eſt enim: *Sed iniquitates veſtræ diſerunt &c.* Raba creavit hominem eumque miſit ad R. Zira; qui illi loquebatur; at ipſe non reſpondebat: Dixit illi: Si es ex incantatoribus, revertere in pulverem tuum: R. Chanina, & R. Oſajah ſedentes cunctis veſperis Sabbathi occupati erant in libro creationi crearunt vitulam triennem, & comederunt. Tradiderunt ſapientes: *Augurator*. R. Simeon dicit: Hic eſt, qui traducit ſeptem ſpecies ſpernatis ſuper oculum; Et ſapientes dicunt: Hic eſt qui decipit oculos. R. Akiba dicit: Hic eſt, qui ſupputat tempora, & horas; & dicit: Hodie convenit prodire; Cras convenit mercari; ſexto anno intermiſſionis triticum bonum eſt; avulſa legumina non corrumpuntur: Tradiderunt ſapientes: Hariolus hic eſt qui dicit: Excidit panis ex ejus ore, baculus cecidit de ejus manu; ejus filius revocat; Corvus illi crocitat, hædus viam abſcindit; ſerpens ad ejus dextram, & vulpis ad ejus ſiniſtram. Ne incipias, mane eſt novilunium; Exitus Sabbathi eſt. Tradiderunt ſapientes: *Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia*. *Levit.* XIX. 26. Sicut illi qui auguran-

tur

הוא תנו רבנן לא תנחשו ולא תעוננו כגון
אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים.

מתני'. המחלל את השבת בדבר שחייבין
על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת.

גמ'. מכלל דאיכא מידי דחילול שבת הוי
ואין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על
זדונו כרת מאי היא תחומין ואליבא דרבי
עקיבה הבערה ואליבא דר' יוסי.

מתני'. המקלל אביו ואמו אינו חייב עד
שיקללם בשם קללם בכנוי רבי מאיר מחייב
וחכמים פוטרין.

גמ'. מאן חכמים רבי מנחם ברבי יוסי
הוא דתניא רבי מנחם בר' יוסי אומ' בנקבו
שם יומת מה ת"ל שם לימ' על מקלל אביו
ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם תנו
רבנן איש מה ת"ל איש איש לרבות בת
טומטום ואנדרוגינוס אשר יקלל אביו ואמו
אין לי אלא אביו ואמו אביו שלא אמו אמו
שלא אביו מניין ת"ל אביו ואמו קילל דמיו
בו אביו קילל אמו קילל דברי רבי יאשיה
רבי יונת אומר משמע שניהן כאחד ומשמע
אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב
יחדיו מות יומת בסקילה את' אומר בסקילה
או אינו אלא באח' מכל מיתות האמורות
בתורה נאמר כאן דמיו בו ונאמר להלן
דמיהם בם מה להלן בסקילה אף כאן
בסקילה עונש שמענו אזהרה מניין ת"ל
אלהים לא תקלל וגומר אם היה אביו דיין
הרי הוא בכלל אלהים לא תקלל ואם היה
אביו נשיא הרי הוא בכלל ונשיא בעמך
לא תאר אינו לא דיין ולא נשיא מנין
אמרה הרי אתה דן בנין אב משתיהן לא
ראי נשיא כראי דיין ולא ראי דיין כראי
נשיא לא ראי דיין כראי נשיא שהרי דיין
אתה מצווה על הוראתו כראי נשיא שאי
אתה מצווה על הוראתו ולא ראי נשיא
כראי דיין שהנשיא אתה מצווה על המראתו

tur in mustela, in avibus, & in piscibus.

Misna: Qui profanat Sabbathum, in eo cujus causa per contumaciam teneatur excidio, & per errorem sacrificio pro peccato.

Gemara: Consequitur, quod possit profanari Sabbathum in eo, cujus causa per contumaciam non teneantur excidio, neque per errorem sacrificio pro peccato. Quidnam sunt: Termini, & juxta mentem R. Akiba, accensio ignis juxta mentem R. Jose.

Misna: Qui maledicit patri suo, & matri suæ, non tenetur nisi quando maledixerit nomine, si maledixerit cognomine, R. Meir condemnat, & sapientes absolvunt.

Gemara: Quinam sunt sapientes? Est R. Menachem bar R. Jose: Etenim extat traditio: R. Menachem bar R. Jose dicit: *Qui blasphemuerit nomen Domini, morietur. Levit.* XXIV. 17. Cur dictum est *nomen*? Ut doceat; Si maledicat patri & matri, non tenetur, nisi quando maledicat nomine. Tradiderunt sapientes: *Vir*. Cur dictum est, *vir, vir*? Ad includendum obstructum, & androgynum. *Qui maledixerit patri suo, & matri suæ*: Non probo nisi de patre & matre, de patre sine matre, de matre sine patre, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Qui patri suo, & matri suæ maledixerit; sanguines ejus in eo*: Patri suo maledixerit, matri suæ maledixerit. Verba Rabi Josia; R. Jonathan dicit: Comprehenduntur ambo simul, & comprehenditur unus seorsim, donec tibi peculiariter distinguat textus. *Moriendo morietur*. Lapidatione; tu dicis lapidatione, aut non erit nisi aliquo ex suppliciis in lege memoratis: Memoratur hic; *sanguines ejus in eo*, & memoratur ibi; *Sanguines eorum in eis*. Sicut ibi punitur lapidatione, ita pariter hoc loco lapidatione: Pœnam audivimus; præmonitio unde probatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* XXII. 28. *Diis non maledices*: Si ejus pater fuerit judex comprehenditur in hoc præcepto: *Diis non maledices*; Et si ejus pater fuerit princeps, ecce comprehenditur in eo quod dictum est ibid: *Et principi in populo tuo non maledices*; At si non fuerit judex neque princeps, unde probatur dictum? Ecce tu poteris probare ex constitutione principii ex ambobus: Non est eadem ratio principis, ac ratio judicis, neque eadem est ratio judicis ac ratio principis; non est eadem ratio judicis ac ratio principis; eo quod in judice tu juberis de ejus doctrina, ac ratio principis, eo quod tu non juberis de ejus do-

כראי דיין שאי אתה מצווה על המוראת׳ הצד השוה שבהם שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אני אביא אביך שבעמך ואתה מוזהר על קללתו מה להצד השוה שבהן שכן גדולתן גרמ׳ להן ת״ל לא תקל׳ חר׳ באומללי׳ שבעמך הכתו׳ מדבר מה לחרש שכן חרישתו גרמה לו נשיא ודיין יוכיחו מה לנשיא ודיין שכן גדולתן גרמ׳ להן חרש יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אני אבי׳ אביך שבעמך ואתה מוזהר על קללתו מה להצד השוה שבהן שכן משונין אא״כ נכתוב קרא או אלהים וחרש או נשיא וחרש אלהים למה לי אם אינו עניין לגופו תנהו עניין לאביו הניחא למ״ד אלהים חול אלא למ״ד קודש מאי איכא למימר דתניא אלהים חול דברי ר׳ ישמעאל רבי עקיבא אומר אלהים קדש ותניא רבי אליעזר בן יעקב אומר אזהרה למברך את השם מניין ת״ל אלהים לא תקלל למ״ד אלקים חול גמר קודש מהול למ״ד אלקים קודש גמרינן חול מקדש בשלמא למ״ד אלהים חול גמר קדש מחול אלא למאן דאמר אלקים קדש גמר חול מקודש דילמא אקודש אזהר אחול לא אזהר א״כ לכתוב קרא לא תקלל מאי לא תקלל שמע מינה תרתי.

מתני׳. הבא על נערה המאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק.

doctrina, neque eadem est ratio principis ac ratio judicis, eo quod in principe tu juberis de ejus timore. Ac ratio judicis, eo quod in eo non jubearis de ejus timore Paritas quæ inter eos intercedit, hæc est, quod sint *in populo tuo*; Et tu præmoneris propter eorum maledictionem; Ego quoque includam patrem tuum, qui est in populo tuo, quod præmonearis propter ejus maledictionem; Quænam est paritas quæ inter eos intercedit? Hæc est, quod eorum dignitas causam præbeat. Dictum est *Levit.* XIX. 14. *Non maledices surdo*. De surdis qui sunt in populo tuo, textus loquitur: Sicut surdo ejus surditas causam præbet; Princeps & judex probet; Sicut principi & judici eorum dignitas causam præbet; surdus probet: Et repetatur argumentum. Non est eadem ratio hujus, ac ratio illius, neque eadem est ratio illius, ac hujus ratio; paritas quæ inter eos intercedit, hæc est, quod sint in populo tuo, & quod tu præmonearis de eorum maledictione; ita pariter ego includam patrem tuum, qui est in populo tuo, quod tu præmonearis de ejus maledictione. Quænam est paritas quæ inter eos intercedit? Hæc est, quod ita differant. Si ita est, scribendum erat in textn; aut diis & surdo, aut principi, & surdo: *Diis* qua de causa? Si minus propter seipsos, explicetur propter patrem: Concedatur juxta mentem illius, qui dicit: Diis profanis: At juxta mentem illius qui dicit: Diis sanctis. Quid est dicendum, Etenim extat traditio: Diis profanis; verba R. Ismael: R. Akiba dicit: Diis sanctis: Atqui extat traditio: Rabi Elieser ben Jacob dicit: Præmonitio de maledictione nominis Divini unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Diis non maledices*: Juxta mentem illius qui dicit; Diis profanis; docet sanctum ex profano; juxta mentem illius qui dicit; Diis sanctis, docemur profanum ex sancto; Concedatur juxta mentem illius, qui dicit: Diis profanis; docet sanctum ex profano; at juxta mentem illius qui dicit; Diis sanctis; docet profanum ex sancto: Fortasse sanctitas præmonet, at profanum non præmonet. Si ita est, scribendum erat in textur: *Non maledices*. Quid significat: *Non maledices*? Hinc duo probantur.

Misna: Si concumbat cum puella desponsata, non tenetur, nisi quando fuerit puella, virgo, desponsata, & fuerit in domo patris sui; Si duo cum ea concumbant, primus punitur lapidatione, & secundus strangulatione.

Ge-

גמ׳. תנו רבנן נערה ולא בוגרת בתולה
בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה
בבית אביה פרט לשמס׳ האב לשלוחי הבעל
אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר״מ אבל
חכמי׳ אומרים נערה המאורסה אפי׳ קטנה
במשמע אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא
ממאי דמתניתין ר׳ מאיר היא ולמעוטי קטנה
נמי דילמא רבנן היא ולמעוטי בוגרת ותו
לא אל׳ האי אינו חייב עד שתהא נערה
בתולה מאורסה אינו חייב אלא על נערה
בתולה מאורסה מיבעי ליה ותו לא מידי
בעא מיניה רבי יעקב בר אדא מרב בא על
הקטנה מאורסה לרבי מאיר מהו לגמרי
ממעיט ליה או מסקילה ממעיט ליה אל
מסתברא מסקילה ממעט לה והכתב ומתו
גם שניהם עד שיהו שניהן שוין שתי׳ רב
אמר שמואל מאי טעמא שתיק רב ונימ׳ ליה
ומת האיש אשר שכב עמה לבדו כתנאי
ומתו גם שניהם עד שיהו שניהן שוין דברי רבי
יאשיה רבי יונתן אומר ומת האיש אשר
שכב עמה לבדו ואידך ההי׳ ומתו גם שניהם
מאי דריש ביה אמר רבא למעוטי מעשה
חידודי׳ ואידך מעשה חידודים לאו כלום היא
ואידך האי לבדו מאי דריש ביה כדתניא
באו עליה עשרה בני אדם ועדין היא בתולה
כולם בסקילה ר׳ אומ׳ ראשון בסקילה וכולן
בחנק תנו רבנן ובת איש כהן כי תחל לזנות
רבי אומר תחילה וכן הוא אומר ומת
האיש אשר שכב עמה לבדו מאי קאמר
אמר רב הונא בריה דרב יהושע ר׳ כרבי
ישמעאל סבירא ליה דאמר ארוסה יצאת
לשריפה. ולא נשואה והכי קאמר אם
תחילת ביאה בזנות בשריפה אידך בחנק
מאי וכן כי מה התם בתחילת ביאה
קמשתעי׳ קרא הכא נמי בתחלת ביאה
קמשתעי קרא אמר ליה רב ביבי בר אביי
מר לא הכי אמר ומנו רב יוסף רבי כרבי
מאיר סבירא ליה דאמר ניסת לאחד מן
הפסולין מיתתה בחנק והכי קאמר אם

Gemara: Tradiderunt ſapientes: Puella, at non pubeſcens, virgo, at non quæ concubitum paſſa ſit, deſponſata, at non nupta; in domo patris ſui: Excludit eam, quam tradiderit ejus pater legatis ſponſi. Dicit R. Jehuda; dicit Rab: Hæc ſunt verba R. Meir: At ſapientes dicunt: Puella deſponſata, vel minorennis comprehenditur. Dixit Rabi Acha Midphati ליה Rabina: Undenam eſt hæc Miſna? R. Meir, ut excludat minorennem; fortaſſe hæc Miſna eſt ſapientum, ut excludant pubeſcentem; Et præterea hoc non dixit; non tenetur, niſi quando fuerit puella, virgo, deſponſata. Non tenetur niſi propter puellam virginem, deſponſatam: Hoc requiritur; Et præterea; non ex eo quod quæſierit R. Jacob bar Acha ex Rab: Si concumbat cum minorenni deſponſata, juxta mentem R. Meir quid erit? Num omnino excludit? aut ut excludatur a lapidatione? Reſpondit: Probabiliter ex lapidatione excluditur. Atqui ſcriptum eſt *Deut.* XXII. 22. *Et morientur ambo*; Quando ambo ſint æquales: Siluit Rab: Dicit Samuel: Cur ſiluit Rab? Atqui potuiſſet dicere. *Et morietur vir qui concubuerit cum ea ſolus*. Ibid. Sicut traditur. *Et morientur ambo*: Quando ambo fuerint æquales. Verba R. Joſia: R. Jonathan dicit: *Et morietur vir, qui concubuerit cum ea ſolus:* Alia expoſitio: *Et morientur ambo*. Quomodo expoſit? Dicit Raba: Ad excludendum opus penetralis; Alia expoſitio: Opus penetralium nihil inſervit: Alia expoſitio: *Solus* quomodo exponit? Sicut extat traditio: Si cum ea concumbant decem viri, & hactenus ſit virgo, omnes lapidantur; Rabi dicit: Primus lapidatur, & reliqui omnes ſtrangulantur. Tradiderunt ſapientes: *Et filia viri ſacerdotis, quando inceperit ſcortari*. Rabi dicit: Quæ inceperit, & ſimiliter dictum eſt: *Et morietur vir, qui concubuerit cum ea ſolus:* Quid dicit? Dicit R. Huna bar R. Jehoſua; Rabi cum R. Iſmael conſentit, qui dicit: Reſponſata educitur ad combuſtionem; at non nupta; Et ſic dicit: Si principium concubitus fiat ſcortatione, comburitur; alius putat; ſtrangulatur: Cur dicitur; Et ſimiliter quando? Sicut ibi de principio Concubitus agit textus; ita pariter hoc loco de principio concubitus agit textus. Dicit R. Bibi bar Abaje: Mor non ita dicit; Et quis erat? R. Joſeph? Rabi cum Rabi Meir conſentit; qui dicit: Quæ nupta ſit alicui ex illegitimis, occiditur ſtrangulatione; Et ſic dicit: Quæ inceperit, quæ inceperit ſcortari, comburitur; & alii di-

תחילת אחלתה בזנות בשריפה ואידך בחנק ומאי וכן סימנא בעלמא.

מתני'. המסית זה הדיוט והמסית את ההדיוט אמר יש יראה במקום פלוני כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזו אמר לשנים הן עדיו ומביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו אמר לאחד הוא אומר יש לי חבירי' רוצי' בכך אם היה ערום אינו יכול לדבר בפניהם מכמינין לו עדים אחורי הגדר והוא אומר לו אמור מה שאמרת בייחור והלה אומר לו והוא אומר לו היאך נניח את אלהינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים אם חוזר בו הרי זה מוטב ואם אמר כך היא חובתינו כך יפה לנו העומדין מאחורי הגדר מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו האומ' אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד אזבח אלך ואזבח נלך ונזבח אקטיר אלך ואקטיר נלך ונקטיר אנסך אלך ואנסך נלך וננסך אשתחוה אלך ואשתחוה נלך ונשתחוה.

גמ'. המסית זה הדיוט טעמא דהדיוט הא נביא בחנק והמסית את ההדיוט טעמא דיחיד הא רבים בחנק מתני' מני רבי שמעון היא דתני' נביא שהדיח בסקילה רבי שמעון אומר בחנק מדיחי עיר הנדחת בסקילה רבי שמעון אומ' בחנק אימא סיפא המדיח זה אומר נלך ונעבוד ע"א ואמ' רב יהודה אמר רב מדיחי עיר הנדחת שנו אתאן לרבנן רישא ר' שמעון וסיפא רבנן רבינא אמ' כולה רבנן היא ולא זו אף זו קתני רב פפא אמר כי קתני מסית זה הדיוט להכמנה דתני' ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזו כיצד עושין לו מדליקין לו את הנר בבית הפנימי ומושיבין לו עדים בבית החיצון כדי שיהו הן רואין אותו ושומעין את קולו והוא אינו רואה אותן והלה אומר לו אמור מה שאמרת לי ביחור והוא אומר לו והלה אומר לו היאך נניח את אלהינו שבשמים ונעבוד ע"א אם חוזר בו מוטב ואם אמר כך היא חובתינו

dicunt; strangulatur; Et qua de causa? Et sic est simplex signum.

Misna: Seductor is est privatus seducens privatum, dicens: Est Deus in loco N. talis est ejus cibus, talis est ejus potus, talia bona ac mala ab eo expectantur; Ex omnibus, qui tenentur suppliciis in lege memoratis, nemini statuuntur insidiæ, illo excepto. Si dixerit duobus, & illi sint ejus testes, adducent illum in Synhedrium, & lapidant: Si cuipiam dicat: Sunt mihi socii, qui idem volunt; Si ille cautus sit, neque possit loqui coram illis, absconduntur testes post parietem: Et ille dicet; Dic quid secreto dixisti; is si repetat, ille dicet. Quomodo relinquemus Deum nostrum, qui est in cœlis, & abeuntes colamus ligna, & lapides? Si pœniteat, bonum est; Si vero ita dicat: Hoc debemus facere; sic non decet: Qui consistunt post parietem adducunt ad Synhedrium & lapidant: Qui dicit: Colam, ibo, & colam; eamus, colamus; Sacrificabo, ibo, & sacrificabo: Eamus, & sacrificemus: adolebo, ibo, & adolebo; eamus & adoleamus: Libabo, ibo, & libabo; eamus, & libemus; adorabo, ibo & adorabo; eamus & adoremus.

Gemara: Seductor is est privatus, ratio est eo quod sit privatus; Ecce propheta punitur strangulatione; seducens privatum; ratio est, quod sit solus; atqui multi puniuntur strangulatione: Cujusnam est Misna? R. Simeon est: Etenim extat traditio: Propheta qui impellit, lapidatur: R. Simeon dicit: Strangulatur: Impulsores urbis seductæ lapidantur: R. Simeon dicit: Strangulatur: Dic finem: Impulsor est, qui dicit: Eamus & colamus Idololatriam. At dicit R. Jehuda, dicit Rab: De impulsore urbis seductæ agimus: Juxa sapientes; principium est R. Simeon; & finis sapientum: Rabina dicit: Tota propositio est sapientum: Nonne qui hoc docet, illud docet? R. Papa dicit: Quando docet; Seductor is est privatus; ut insidiæ illi statuantur, docet: Ex omnibus, qui tenentur suppliciis in lege memoratis, nemini statuuntur insidiæ, exerpto hoc. Quomodo faciunt? Accedunt illi lucernam in loco interiori, & collocantur testes in loco exteriori, ut illum inspicere possint, & audire ejus vocem; at is illos non videt: Et ille dicet: Dic, quod mihi secreto dixisti; & is illi dicit; & ille ipsi dicet: Quomodo relinquemus Deum nostrum, qui est in cœlis, ut colamus Idololatriam? Si pœniteat, bonum est: Sivero dicat: Si debemus facere; & sic nos debet. Te-

וכך יפה לנו העדים ששומעין מבחוץ מביאין אותו לב״ד וסוקלין אותו.

מתני׳. המדיח זה האומר נלך ונעבוד ע״א המכשף העושה מעשה חייב ולא האוחז את העינים רבי עקיבא אומר משום רבי יהושע שנים לוקטין קישואין אחד לוקט פטור ואחד לוקט חייב העושה מעשה חייב האוחז את העינים פטור.

גמ׳. אמר רב יהודה אמר רב מדיחי עיר הנדחת שנו כאן. המכשף זה עושה מעשה וכו׳. תנו רבנן מכשפה אחד האיש ואחד האשה א״כ מה ת״ל מכשפה מפני שרוב נשים מצויות מכשפים מיתתן במה רבי יוסי הגלילי אומר נאמר כאן מכשפה לא תחיה ונאמר להלן לא תחיה כל נשמה מה להלן בסייף אף כאן בסייף רבי עקיבא אומר נאמר כאן מכשפה לא תחיה ונאמר להלן אם בהמה איש לא יחיה מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה. אמר לו רבי יוסי אני דנתי לא תחיה מלא תחיה ואתה דנתה לא תחיה מלא יחיה אמר לו רבי עקיבא אני דנתי ישראל מישראל שריבה בהן הכתוב מיתות הרבה ואתה דנתה ישראל מנכרים שלא ריבה בהן הכתוב אלא מיתה אחרת בן עזאי אומר נאמר מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו עניין לו מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשף בסקילה אמר לו רבי יהודה וכי מפני שסמכו עניין לא נוציא לזה בסקילה אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ולמה יצאו להקיש אליהן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשף בסקילה לרבי יהודה נמי ליהוו אוב וידעוני שני כתובין הבאים כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין אמ׳ רבי זכריה הרא אמרה קסבר רבי יהודה שני כתובין הבאין כאחד מלמדין אמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה אין עוד מלבדו אמר רבי חנינא אפילו לדבר

stes qui foris audierunt, adducunt illum in Synhedrium, & lapidant.

Misna: Impulsor est qui dicit: Eamus & colamus Idololatriam. Magus, qui rem patrat, tenetur; at non qui decipit oculos. R. Akiba dicit nomine R. Jehosua: Duo colligunt cucumeres; alter qui colligit, absolvitur, & alter qui colligit, tenetur; Qui facit opus, tenetur; qui decipit oculos, absolvitur.

Gemara: Dicit R. Jehuda: Dicit Rab: De impulsoribus urbis seductæ hic agimus. Magnus is est, qui facit opus &c. Tradiderunt sapientes: Præstigiatrix intelligitur tam vir quam fœmina. Si ita est cur dictum est מכשפה *Præstigiatrix?* Quia magna pars mulierum deprehenduntur præstigiatrices. Quænam est eorum mors? R. Jose Galilæus dicit: Dictum est hic: *Maleficum non patieris vivere. Exod.* XXII. 18. Et dictum est *Deut.* XX. 13. *Non patieris vivere omnem animam.* Sicut ibi occisio peragitur gladio, ita pariter hoc loco occisio erit gladio. R. Akiba dicit: Dictum est hic: *Præstigiatricem non patieris vivere:* Et dictum est *Exod.* XIX. 13. *Sive homo, sive jumentum non vivet.* Sicut, ibi lapidatur, ita pariter hoc loco lapidabitur. Dixit illi R. Jose: Ego probo: *Non patieris vivere;* ex eo quod dictum est: *Non patieris vivere;* & tu probas: *Non patieris vivere;* Ex eo quod dictum est: *Non vivet.* Respondit illi Rabi Akiba: Ego probo Israel ex Israel, in quo textus multiplicat supplicia: Et tu probas Israel ex alienigenis, in quibus textus non includit nisi unum supplicium. Ben Azai dicit: Dictum est: *Præstigiatricem non patieris vivere.* Et dictum est ibid. *Qui coierit cum jumento, moriendo morietur:* Quod proximum illi est: Sicut qui coit cum bestia lapidatur, ita pariter maleficus lapidabitur. Dixit illi R. Jehuda: Num ea de causa, quod proximum illi sit, non educemus illum ad lapidationem? At Python & ariolus sunt in genere maleficorum, & cur egressi sunt? ut sibi camparentur; atque ut tibi dicatur: Sicut Python & ariolus lapidatur; ita pariter maleficus lapidabitur: Vel juxta mentem R. Jehuda pariter includuntur Python & ariolus, duo textus simul adducuntur; & duo textus quando simul adducantur, non docent: Dicit R. Zacharia: Hoc dicit: Putat R. Jehuda; quod duo textus, quando simul adducantur, doceant. Dicit R. Jochanan: Cur vocantur כשפים? Quod abnegent familiam superiorem: *Non est propter illum solum.* Dicit R. Chanina; vel pro subjecto maleficorum: Erat quædam mulier,

כשפים ההיא איתתא דהות קא מהדרא
למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא
אמר לה אי מסתייעת זיל עביד אין עוד
מלבדו כתיב איני והאמר רבי יוחנן למה
נקרא . שמן מכשפים שמכחישין פמליא
של מעלה שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה
אמר רבי איבו בר נגרי אמר רבי חייא בר
אבא בלטיהם אלו מעשה שדים בלהטיהם
אלו מעשה כשפים וכן הוא אומר ואת להט
החרב המתהפכת אמר אביי דקפיד אמנא
שד דלא קפיד אמנא כשפים אמר אביי
הילכות כשפים כהילכות שבת יש מהן
בסקילה ויש בהן פטור אבל אסור ויש מהן
מתור לכתחלה העושה מעשה בסקילה האוחז
את העינים פטו׳ אבל אסור מותר לכתחלה
כרבי חנינא ורב אושעי׳ כל מעלי שבתא
הוו עסקי בהלכות יציר׳ ומיברי להו עיגלא
תילתא ואכלי ליה אמר רב אשי חזינא ליה
לאבוה דקרנא דנפיץ ושדי כריכי דשיראי
מנחיריה ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע
אלהים היא אמר רבי אליעזר מיכן שאין
השד יכול לבראית בריה פחות מכשעור׳ רב
פפא אמר האלהי׳ אפי׳ כגמלא נמי לא מצי
ברי האי מיכניף ליה והאי לא מיכניף ליה
אמר ליה רב לרבי חייא לדידי חזי לי ההוא
טייעא דשקליה לספסירא ונשידיה רגמלא
וטרף ליה בטבלא וקם אל׳ לבתר הכי דם
ופרת׳ מי הואי אלא ההיא אחיזת עינים
הוה זעירי איקלע לאלכסנדריא של מצרים
זבן חמרא כי מטא לאשקויי מיא פשר וקם
גמלא דוסקנית׳ אמרו ליה אי לאו זעירי
את לא הוה מהדרינן לך מי איכא דזבין
מידי הכא ולא בדיק ליה אמיא . ינאי
איקלע לההוא אושפיזה אמר להו אשקין
מיא קריבו שתיתא חזא דקא מרחשן
שפותיה שדא פורתא מיניה הוו עקראי

lier, quæ reversa est, ut acciperet pulverem sub pedibus R. Chanina: Dixit illi; Si possis, veni & fac: *Non est præter illum solum*. Scriptum est. Itane? Atqui dicit R. Jochanan; cur vocatur מכשפים? Quia abnegant familiam superiorem. Diversa est sententia R. Chanina, cujus meritum magnum est. Dicit R. Aibo bar Nigri: Dicit R. Chijah bar Aba: בלטיהם sine ה; Hæc sunt opus dæmonum בלהטיהם cum ה; Hæc sunt opus maleficorum. Et sic dictum est *Genes.* III. 24. *Et flammeum gladium, atque versatilem*. Dicit Abaje; Si solicitus sit de vase, est opus dæmonis; si non sit solicitus de vase, erit opus maleficos. Dicit Abaje: Constitutiones maleficorum sunt sicut constitutiones Sabbathi, in quibus sunt, qui lapidantur, & in quibus sunt qui absolvuntur; at est vetitum, ex his est, quod est permissum; si de industria faciat opus, lapidatur; si decipiat oculos, absolvitur; At est vetitum permissum, si fiat est licitum, si de industria juxta mentem R. Chanina; & R. Osajah, qui cunctis vigiliis Sabbathi occupati erant in constitutionibus creationis, & creata est illis vitula triennis, & comederunt. Dicit Rabi Asse: Ego vidi patrem Charna, qui excutiebat, & projiciebat ligamina sericea ex naribus: *Et dixerunt malefici ad Pharaonem; digitus Dei est hic*. *Exod.* VIII. 19. Dicit Rabi Elieser; hinc probatur, quod dæmon non possit creare creaturam minorem grano hordeaceo. R. Papa dicit: Dæmones, vel instar cameli pariter non poterunt creare creaturam minorem grano hordeaceo. R. Papa dicit; Dæmones vel creaturam instar cameli non possunt creare; Illa potest colligi, at ista non potest colligi. Dixit Rab עד R. Chijah; Ego ipsemet vidi mercatorem Arabicum, qui sumto gladio enervavit camelum, & discerpsit in tabula, & surrexit: Dixit illi: Post hoc factum fuitne sanguis & fractura? si non fuit; ista fuit deceptio oculorum: Adveniens Zahiri Alexandriam Ægypti, emit asinum; quando accessit, ut potaret aquas; liquefactus est, & factus est pons ligneus. Dixerunt illi: Si tu non esses Zehiri, tibi non restitueremus: Quisnam est, qui emat, & non perscrutetur in aquis? Inai venit ad quandam hospim: Dixit illi. Date mihi bibere aquam: Obtulerunt illi edulium ex frugibus in fornace exsiccatis: Vidit, quod moveret labia sua; Projecit parum ex eo, & nati sunt scorpiones: Dixit illi: Ego bibi ex vestris; vos pariter bibite ex meis; Dedit

אמר להו אנא שתאי מדידכו אתון נמי שתו
מדירי אשקייה הואי המר׳ רכבה סליק לשוק׳
אהא חברת׳ פשרה לה חזיי׳ דרכיב וקאי
אאיתת׳ בשוקא ותעל הצפרדע ותכס ארץ
ארץ מצרים אמר רבי אלעזר צפרדע אחרת
היתה השריצה ומלאה כל ארץ מצרים
כתנאי רבי עקיבא אומר צפרדע אחת היתה
ומילאה כל ארץ מצרים אמר לו רבי אליעזר
בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה
מדברותיך נלך אצל נגעים ואהלות צפרדע
אחת היתה שרקה להם והם באו. אמר רבי
עקיבא כו׳. והא רבי עקיבא מרבי יהושע
גמיר לה והתניא כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו
רבי עקיבא וחביריו לבקרו הוא יושב בקינוף
שלו והן יושבין בטרקלין שלו ואותו היום
ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ
תפיליו גער בו ויצא בנזיפה אמר להן
לחביריו כמדומה אני שדעתו של אבא
נטרפה אמר להו דעתי ודעת אמו נטרפה
היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור
שבות כיון שראו חכמים שדעתו מיושבת
עליו נכנסו וישבו לפניו מרחוק ד׳ אמות
אל׳ למה באתם אל׳ ללמוד תורה באנו
ועד עכשיו למה לא באתם אמרו לו לא
היה לנו פנאי אמר להן תמיה אני אם
ימותו מיתת עצמן אמר לו רבי עקיבא
שלו מהו אמר לו שלך קשה משלהן נטל׳
שתי זרועותיו והניחן על לבו אמר אוי לכם
שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה
שנגללין הרבה תורה למדתי והרבה תורה
לימדתי הרבה תורה למדתי ולא חסרתי
מרבותי אפילו ככלב המלקק מן הים הרבה
תורה לימדתי ולא חסרוני תלמידי אלא
כמכחול בשפופרת ולא עוד אלא שאני שונה
שלש מאות הלכות בבהרת עזה ולא היה
אדם ששואלני בהן דבר מעולם ולא עוד
אלא שאני שונה שלש מאות הלכות ואמרי
לה שלשת אלפים הלכות בנטיעת קישואין
ולא היה אדם שואלני בהן דבר מעולם חוץ
מעקיבא בן יוסף פעם אחת אני והוא

dit ei bibere, & facta est asina: Cum in ea equitaret adscendit in forum; venit ejus socia & dissolvit, & visus est, quod esset fœmina, super qua equitabat in foro. *Et adscendit rana, & operuit terram Ægypti: Exod.* VIII. 6. Dicit R. Eliezer: Rana una fuit, & repsit, & implevit universam terram Ægypti: Juxta doctores R. Akiba dicit: Rana una fuit & implevit universam terram Ægypti: Dixit illi R. Eliezer ben Azaria: Akiba quid tibi est cum allegoria? Cesta a verbis tuis, eamus ad plagas, & lavacra: Rana una exsibilavit ad alias, & illæ venerunt: Respondit R. Akiba &c. Ecce R. Akiba ex R. Jehosua didicit: Atqui extat traditio: Cum ægrotaret R. Eliezer, ingressi sunt R. Akiba, & ejus socii ut eum visitarent, & ipse sedebat in conopæo, & illi sedebant in triclinio; & erat ille dies vespera Sabbathi, & ingressus est Hyrcanus ejus filius, ut exueret ejus Thephilim; Exclamavit in illum, & egressus est cum objurgatione: Dixit ejus sociis: Mihi videtur, quod mens patris conturbata sit; Dixit illi: Ejus mens est mens matris conturbata est: Quomodo relinquunt interdictum lapidationis: & operantur in interdicto in Sabbatho? Postquam viderunt sapientes ejus mentem tranquillam, ingressi consederunt coram illo procul quatuor cubitos. Dixit illis: Qua de causa venistis? Responderunt; ad discendam legem; venimus: Hactenus cur non venistis? Responderunt non fuit otium. Dixit illis: Ego miror, si moriantur morte naturali. Dixit illi Rabi Akiba: Ejus mors qualis erit? Respondit: Tua erit durior, quam illorum elevavit sua duo brachia, & imposuit super pectus suum: Dixit; Væ vobis duobus meis brachiis, quæ estis sicut duo libri legis, qui convolvuntur; Multiplicem legem didici, multiplicem legem docui; multiplicem legem didici, at non recessi a meis magistris, vel instar canis lingentis ex mari; multiplicem legem docui, at non recesserunt a me discipuli, quasi stylus in calamo. Et præterea didici tercentum constitutiones in papula obstinata, & nemo fuit, qui ex me quicquam quæreret; & præterea didici tercentum constitutiones; & alii dicunt tria millia constitutionum de cucumeribus; & nemo fuit, qui ex me quicquam de iis quæreret, excepto Akiba ben Joseph: Aliquando ego & ipse cum incederemus per viam; Dixit mihi; Rabi doce me de plantatione cucumerum; & dixi rem unam; impletus est totus ager cucumeribus: Dixit mihi: Rabi docui-

מהלכין היינו ברוך אמר לי רבי למדני בנטיעת קשואין אמרתי דבר אחד נתמלאה כל השדה קשואין אמר לי רבי לימדתני נטיעתן למדני עקירתן אמרתי דבר אחד נתקבצו כולן למקום אחד אמרו לו הכדור והאמוס והקמיע וצרור המרגלית ומשקולת קטנה מהו א״ל הן טמאין וטהרתן במה שהן מנעל שעל גבי האמוס מהו אמר להן הוא טהור ויצתה נשמתו בטהרה עמד רבי יהושע על רגליו ואמר הותר הנדר הותר הנדר למוצאי שבת פגע בו רבי עקיבא מן קיסרי ללוד היה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ פתח עליו בשורה ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן אלמא מר׳ אליעזר גמרה גמרה מר׳ אליעזר ולא סברה הדר גמרה מרבי יהושע ואסברה ניהליה היכי עביד הכי והאנן תנן העושה מעשה חייב להתלמד שאני דאמר מר לא תלמד לעשות אי אתה למד אבל אתה למד להבין ולהורות.

רפק ח׳

מתני׳. בן סורר וסורה מאימתי נעשה בן סורר ומורה משיביא שתי שערות ועד שיקיף זקן התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים בלשון נקייה שנאמר כי יהיה לאיש בן בן ולא בת בן ולא איש קטן פטור שלא בא לכלל מצות.

גמ׳. קטן מנלן דפטור מנלן כדקתני טעמא שלא בא לכלל מצות ותו היכא אשכחן דענש הכתוב דהכא ליבעי קרא למיפטריה אנן הכי קאמרינן אטו בן סורר ומורה על חטאו נהרג על שם סופו נהרג וכיון דעל שם סופו נהרג אפילו קטן נמי ועוד בן ולא איש קטן משמע אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא וכי יהיה לאיש בן בן הסמיך לגבורתו של איש. ועד שיקיף זקן התחתון כו׳. תני רבי חייא עד שיקיף עטרה כי אתא רב דימי אמר הקפת גיד ולא

cuisti me de eorum plantatione, doce me de eorum evulsione: Dixi verbum unum: Coacervati sunt omnes in locum unum. Dixerunt illi: Pila, mustricula, pittacium, & lapillus, margharita, & perperdiculum parvum quid sunt? Respondit: Sunt immunda, & eorum purificatio quomodo erit? calceus qui est super matricola quid erit? Respondit: Est mundus: Et egressa est ejus anima in puritate. Stans Rabi Jehosua in pedibus suis dixit: Permissum est votum, permissum est votum in exitu Sabbathi: Cum ei occurrisset Rabi Akiba ex Cæsarea in Lud; erat plaga in ejus carne, ita ut ejus sanguis stillaret in terram, incepit in serie, & dixit: *Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus*. 2. *Reg*. 11. 12. Multæ pecuniæ sunt mihi, at mihi non sunt mensarii juxta eorum placitum: Fortasse ex R. Eliefer didicit, didicit ex R. Fliefer, at non intellexit, iterum didicit ex R. Jehosua, & intellexit ab ipso. Quomodo explicat? Ita; Et nos legimus; Si faciat opus, tenetur; Si addocendum, diversum est; Etenim dicit Mor; Non docebit ad faciendum; ad faciendum tu non docebis; at poteris docere ad intelligendum, & ad docendum.

CAPUT VIII.

Misna: Filius contumax & rebellis quandonam fit filius contumax & rebellis? Quando produxerit duos pilos, & quando barba inferiori vestitus fuerit, at non superiori: At solent sapientes caste loqui. Dictum est enim: *Si fuerit viro filius*. *Filius*, non autem filia; *filius*, at non vir; Minorennis absolvitur, quia non comprehenditur in præceptis.

Gemara: Quod minorennis fit liber, unde probatur? Sicut docet ratio, eo quod non comprehenditur in præceptis: Et præterea ubi deprehenditur, quod textus puniat, hic requirebatur textu ut, eum absolveret; nos ita dicimus: Idcirco filius contumax & rebellis propter peccatum suum occiditur, propter finem suum occiditur; & quoniam propter finem suum occiditur, vel minorennis pariter comprehenditur; Et præterea; *filius*; non vir; minorennis comprehenditur. Dicit Rabi Jehuda; dicit Rab; dicit textus: *Quando fuerit viro filius*; filius proximus virilitati viri; Et quando barba inferiori vestitus fuerit. Docet R. Chijah, donec corona vestitus fuerit. Quando venit R. Dimi, dixit: Vestitio nervi, at

הקפת בצי׳ אמר רב חסרא קטן שהוליד אי׳
בנו נעשה בן סורר ומורה שנאמר כי יהיה
לאיש בן לאיש בן ולא לבן בן האי מיבעי
ליה לכדרב יהודה אמר רב א״כ לימא קרא
כי יהיה בן לאיש מאי כי יהיה לאיש בן
ש״מ לכדרב חסרא ואימא כולי להכי הוא
דאתא אם כן נימ׳ קרא בן איש מאי לאיש
בן ש״מ תרתו ופליגא דרבה דאמר רבה
קטן אינו מוליד שנאמר אם אין לאיש גואל
וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל אלא
בגזל הגר הכתוב מדבר ואמר רחמנא איש
איש אתה צריך לחזור עליו אם יש לו
גואלין ואם לאו קטן אי אתה צריך לחזור
עליו בידוע שאין לו גואלין איתיבי האביי
איש אין לי אלא איש בן תשע שנים ויום
אחד שראוי לביאה מניין ת״ל ואיש א״ל יש
לו ואינה מוליד כתבואה שלא הביאה שליש
דמי רבי חזקי׳ תנא וכי יזיד איש איש מזיד
ומזריע ואין קטן מזיד ומזריע א״ל רב כרדכי
לרב אשי מאי משמע דהאי מזיד לישנא
דבשולי הוא דכתיב ויזד יעקב נזיד והא תנא
דבי רבי ישמעאל בן ולא אב היכי דמי
אילימא דאיעבר בתר דאייתי שתי שערות
ואוליד מקמי דלקיף זקן מי איכא שהורת
כולי האי והאמר רבי כרוספדאי כל ימיו של
בן סורר ומורה אינן אלא ג׳ חדשים בלבד
אלא לאו דאיעבר מקמי דלייתו שתי שערות
ואוליד מקמי דלקיף זקן וש״מ קטן מוליד
לא לעולם דאעב׳ בתר דאייתי שתי שערות
ואוליד בתר דאקיף זקן ודק׳ קשי׳ דר׳
כרוספדאי כי אתא רב דימי׳ אמר אמרי
במערבא בן ולא הראוי לקרותו אב גופא
א״ר כרוספדאי אמר רבי שבתי כל ימיו
של בן סורר ומורה אינן אלא ג׳ חדשים בלבד
והאנן תנן משיביא שתי שערות ועד שיקיף
זקן הקיף זקן אע״ג דלא מלו ג׳ חדשים מלן

at non vestitio testiculorum: Dicit Rabi Chasda; Si minorennis generaverit, ejus filius non sit filius catumax & rebellis: Dictum est enim. *Quando fuerit viro filius:* Non autem filio filius: Hoc requiritur juxta mentem R. Jehuda; Dicit Rab: Si ita est, an dicendum erat in textu: *Quando fuerit viro filius?* Hinc probatur juxta mentem R. Chasda: Et dic, quod totus textus hac de causa venerit: si ita est, dicere debuisset textus; *Filius* viri. Quid significat *viro filius?* Hinc duo eruunatur. Est dissensio Raba: Etenim dicit Raba: Minorennis non generat. Dictum est enim *Exod.* v. 8. *Si non fuerit viro vindex*: Num tibi est homo in Israel, cui non sit vindex? At de rapina proselyti textus loquitur. At dicit textus: *Vir vir*. Tibi repetendum est; si illi fuerint vindices; si minus, si minorennis, non tibi reputandum est, quod constet, quod illi non sint vindices: Objecit Abaje. *Vir*. Non probo nisi de viro, de filio novem annorum & diei unius, qui idoneus est ad concubitum, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et vir*. Respondit; si illi fuerit; at nondum generaverit; Similis erit proventui, qui tertiam partem nondum produxerit. Discipulus R. Ezechia docet: *Si de industria vir*. *Exod.* XXI. 14. Vir agit de industria, & generat; at puer non agit de industria, neque generat. Dixit Rab ex mente Rabi τῶ R. Asse: Quomodo intelligitur, quod agat de industria? Juxta sensum maturationis: Scriptum est enim *Genes.* XXV. 29. *Coxit autem Jacob decoctum*. Et ecce docet discipulus R. Ismael; Filius, non pater: Quomodo explicatur? Dicendumne est, quod *ejus mater* eum conceperit, postquam produxerit duos pilos; & pepereraverit priusquam barba vestitus sit? Quomodo hæc omnia intelliguntur? At dicit Rabi Crespedai: Omnes dies filii contumacis & rebellis non sunt nisi tres menses duntaxat: At probari non potest, quod conceperit, antequam produxerit duos pilos, & pepererit antequam vestitus sit barba. Hinc probatur puer generans; numquam concipiet postquam produxerit duos pilos; & pariet postquam vestitus sit barba: Objectio Rabi Crespedai. Quando venit Rabi Dimi; dixit; Dicunt in occidente; Filius, at non qui idoneus sit, ut vocetur pater. Repetitur propositio. Dicit Rabi Crespedai; dicit Rabi: Indagavi omnes dies filii contumacis & rebellis, non sunt nisi tres menses duntaxat. At nos legimus: Postquam produxerit duos pilos, & donec vestitus sit barba; Si ve-

ג' השים אע"ג דלא הקף יתיב ר' יעקב
מנהר פקוד קמיה דרבינא ויתיב וקאמ'
משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע ש"מ
מרד' כרוספדאי אמר רבי שבתי יולדת
לשבעה אין עוברה ניכר לשליש ימיה דאי
ס"ד עובר ניכר לשליש ימיה למה לי ג' בתרי
ותילתא סגיא א"ל לעולם אימא לך עוברה
ניכר לשליש ימיה זיל בתר רובא אמרוה
קמיה דרב הונא בריה דרב יהושע א"ל
ובדיני נפשות מי אזלינן בתר רובא התורה
אמרה ושפטו העדה והצילו העדה ואת
אמרת זיל בתר רובא אהדרוה קמיה דרבינא
א"ל ובדיני נפשות לא אזלינן בתר רובא
והתנן אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר
בג' עדותן קיימא שזה יודע בעיבורו של
חודש וזה אינו יודע ואי ס"ד לא אמרינן זיל
בתר רובא נימא הני דוקא קא מסהדי
ואכחושי הוא דקא מכחשי אהדרי אלא
לאו משום דמרי' זיל בתר רובא ורובא
דאינשי עבדי דטעו בעיבורא דירחא אמר
רבי ירמיה מדפתי אף אנן נמי תנינא בת
שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה
ואם בא עליה יבם קנאה וחייבין עליה משום
אשת איש ומטמא את בועלה לטמא משכב
התחתון בעליון נישאת לכהן אוכלת בתרומה
בא עליה אחד מן הפסולין פסלה מן הכהונה
ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות
בתורה מומתין עליה והיא פטורה ואמאי
אימא איילונית היא וארעתא דהכי לא קדיש
אלא לאו דאמרינן זיל בתר רובא ורוב נשים
לאו איילוניות נינהו לא מאי הייב עליה
דקתני קרבן והא מומתין על ידה קתני
באב עליה אביה והא אם בא עליה אחד
מכל העריות קתני אלא הכא במאי עסיקינן
דקבלה עילויה תנו רבנן המסוללת בבנה
קטן והערה בה בית שמאי אומרים פסלה

vestiatur barba, vel si non fuerint completi tres menses; si fuerint completi trex menses, vel si non fuerit vestitus barba: Objecit R. Jacob ex fluvio Pechod coram Rabina, & objiciens dixit nomine R. Huna bar R. Jehosua; Hinc probatur ex mente R. Crespedai. Dicit R. Scebatai: si pariat septimo mense; ejus fœtus non potest cognosci tertio mense. Si putas, quod cognoscatur tertio mense, cur dicit tres? In duobus, & in tertia parte mensis satis erit: Dixit: Semper dic: Fœtus tertio mense cognoscitur. Incede post majorem partem; dixerunt coram R. Huna bar R. Jehosua: Respondit illi: Num in judiciis capitalibus incedemus post majorem partem? Lex dicit: *Et judicabunt cœtus, & salvabunt cœtus:* Et tu dicis incedendum esse post majorem partem? Repeterunt coram Rabina; Dixit: Et in judiciis capitalibus non incedimus post majorem partem. Atqui legimus: Si unus dicat die secundo mensis, & alter dicat die tertio: Eorum testimonium confirmatur: eo quod iste norit intercalationem mensis, & ille ignoret: Si putas, non esse dicendum incedendum esse post majorem partem. Dicendumne est, quid solum agatur de testibus, & qui sint mendaces & mendaces facti sint inter se? At non ea de causa, qua dicunt incedendum esse post majorem partem; & major pars hominum errant in intercalatione mensis. Dicit Rabi Jeremia Midphari; Nos quoque legimus: Filia trium annorum & diei unius desponsatur concubitu, & si cum ea concumbat Levir, eam acquirit, & ejus causa rei fiunt propter uxorem viri, & polluit eum, qui cum illa concumbit pollutione cubilis inferioris sicut superioris; si nubat sacerdoti, comedet de Thruma; si cum ea concumbat aliquis ex illegitimis, fit illegitima sacerdotio; & si cum ea concumbat aliquis ex cunctis turpitudinibus in lege memoratis, ejus causa occiditur, & ipsa absolvitur. Et cur? Dic sterilis illa est; & constat, quod ita non desponsetur; at non est hoc quod dicimus; incedendum est post majorem partem; at major pars mulierum non sunt steriles? Ad quid tenetur? Docetur: *Proxima tua;* & ejus causa interficitur: Docet; si concumbat cum ea ejus pater; at si cum ea concumbat aliquis ex omnibus turpitudinibus; docet: At hic de quo agimus? Quando super se acceperit. Tradiderunt sapientes; si se titillet cum filio minorenni, & se denudet; schola Schammai dicit; reprobatur a sacerdotio; at schola Hillel

eam

מן הכהונה ובית הילל מכשירין אמר רבי
חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא
ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי הכל
מודין בבן תשע שנים ויום אחד שביאתו
ביאה פחות מבן שמונה שאין ביאתו ביאה
לא נחלקו אלא בבן שמונה דבית שמאי
סברי גמרינן מדורות הראשונים ובית הילל
סברי לא גמרינן מדורות הראשונים ודורות
הראשונים מנלן דאוליד אילימא מדכתיב
הלא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה
החתי וכתיב ואליעם בן אחיתופל הגילוני
וכתיב וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את
שמו ידידיה בעבור כי ה׳ אהבו וכתי׳ והי
לשנתים ימים ויהיו גוזזים לאבשלום וכתיב
ואבשלום ברח גשורה ויהי שם שלש שנים
וכתיב וישב אבשלום בירושלם שנתים ימים
ופני המלך לא ראה וכתיב ויהי מקץ מ׳
שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא
ואשלמה את נדרי אשר נדרתי לה׳ בחברון
וכתיב ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו
ויחבש את החמור וילך אל ביתו ואל עירו
ויצו אל ביתו ויחנק וכתיב אנשי דמים
ומרמה לא יחצו ימיהם ותנוא כל שנותיו
של דואג אינן אלא שלשי׳ וארבע ושל
אחיתופל אינן אלא שלשים ושלש כמה
הויא להו תלתין ותלת דל שבע דהוה שלמה
פש להו עשרין ושית דל תרתי שני לתלתא
עבורי אישתכח דכל חד וחד בתמני אוליד
ממאי דלמא תרוייהו בתשע אוליד ובת שבע
אוליד באית משום דאתתא בריא חרע דהא
הויא לה ולד מעיקרא אלא מהכא אלה
תולדות תרח תרח הוליד את אברם את
נחור ואת הרן ואברהם גדול מנחור שנה
ונחור גדול מהרן שנה נמצא אברהם גדול
שתי שנים מהרן וכתיב ויקח אברם ונחור
להם נשים וגו׳ ואמר רבי יצחק יסכה זו שרה

eam facit legitimam. Dicit R. Chijah bar Raba bar Nachmani; & dicit Rabi Chasda; & dixerunt; dicit R. Chasda; Dicit Zehiri; omnes conveniunt de filio novem annorum, & unius diei, quod ejus concubitus sit concubitus; si fuerit minor natu octo annis, ejus concubitus non erit concubitus; non dissentiunt nisi de filio octo annorum; schola Schammai putat docendum esse a prioribus generationibus; At schola Hillel non putat docendum a prioribus generationibus; & de prioribus generationibus unde probatur, quod generet? Dicendumne est ex eo quod scriptum est 2. *Sam.* XI. 4. *Quod esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi*. Et scriptum est ibid. XXIII. 35. *Eliam filius Achitophel Gelonites*. Et scriptum est ibid. XII. 25. *Misitque per Nathan prophetam, & vocavit nomen ejus, amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus*: Et scriptum est ibidem XIII. 23. *Factum est autem post tempus biennii ut tonderentur oves Absalom*. Et scriptum est ibidem 38. *Absalom autem cum fugisset in Gessur, fuit ibi tribus annis*. Et scriptum est ibid. XIV. 28. *Mansitque Absalom in Hierusalem duobus annis, & faciem regis non vidit*: Et scriptum est XV. 7. *Post quadraginta annos dixit Absalom ad regem David: Vadam, & reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron*: Et scriptum est ibid. XVII. 23. *Porro Achitophel videns, quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, & abiit in domum suam, & in civitatem suam, & disposita domo sua se suspendit*. Et scriptum est *Psal.* XXV. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos*. Atqui extat traditio: Anni Doeg non fuerunt nisi quatuor & triginta, & anni Achitophel non fuerunt nisi tres & triginta; quot erant? tres & triginta. Detrahe septem quibus natus est Salomo; reliqui erunt sex & viginti; detrahe duos annos trium graviditatum, deprehendetur, quod unusquisque generaverit anno octavo. Unde probatur? Fortasse, quod duos anno octavo generaverit, & Bethsabee genuerit in sexto, quia fœmina est robustior. Scito quod non genuerit a principio. At hinc probatur: *Hæ sunt generrtiones Thare. Thare genuit Abram, & Nachor, & Aran; Genes.* XI. 27. Et Abraham anno natu major fuit Nachor, & Nachor anno natu major erat Aran; Deprehenditur, quod Abraham biennio natu major fuerit Aran: Et scriptum est ibid. *Duxerunt autem Abram & Nachor uxores &c.* Et dicit R. Isaach. Jescha est Sara; Et cur vocatur Jescha? Quia eam ad-

ולמה נקרא שמה ישכה שסוכה ברוח הקודש והיינו דכתיב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה דבר אחר יסכה שהכל סכין ביופיה וכתיב ויפל על פניו ויצחק ויאמר בלבו וגומר כמה קשיש אברהם משרה עשר שנים וקשיש מאבוה תרתין שנין אשתכח כי אולדה הרן לשרה בתמני אולידה ממאי דלמא אברהם זוטא דאחוה הוה ודרך הכמתן קא חשיב להו תרע דקא חשיב להו קרא דרך חכמתן דכתיב ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת שם גדול מחם שנה וחם גדול מיפת שנה נמצא שם גדול מיפת שתי שנים וכתיב ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ וכתיב ואלה תולדות שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשר שנתים אחר המבול בן ק׳ שנה בר מאה ותרתין שנין הוה אלא דרך חכמתן קא חשיב להו הכא נמי דרך חכמתן קא חשיב להו אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר לי אתון מהכא מתניתו ואנן מהכא מתנינן לה ולשם יולד גם הוא אבי כל בני עבר אחי יפת הגדול יפת גדול שבאחיו הוה אלא מנלן מהכא ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וכתיב ותמת עזובה אשת כלב ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכי עבד בצלאל משכן בר כמה הוי בר תליסר דכתיב איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ותניא שנה ראשונה עשה משה משכן שנייה הקים משכן ושלח מרגלים וכתיב בן ארבעים שנה אנכי בשלח משה עבד ה׳ וגומר ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמנים שנה כמה הויא להו ארבעין דל ארבסר דהוה בצלאל פשא להו עשרי׳ ושית דל תרתי שני דתלתא עיבורי אישתכח דכל חד וחד בתמני אוליד. בן ולא בת. תניא אמר רבי שמעון בדין

adſpexit ſpiritus ſanctus: Hinc ſcriptum eſt *Geneſ.* XXI. 13. *Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus*. Alia expoſitio: Jeſcha, eo quod omnes adſpicerent ejus pulchritudinem: Et ſcriptum eſt ibid. XVII. 17. *Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit, dicens in corde ſuo &c.* Quantum erat ſenior Abraham præ Sara? Decennium; & præ ejus patre erat ſenior duos annos; deprehenditur, quando generaverit Aram Sara, quod anno octavo generaverit: unde probatur? Num Abraham erat natu minor fratre ſuo? Atqui juxta eorum ſcientiam computantur. Scito, quod eos computet textus juxta eorum ſcientiam; ſcriptum eſt enim ibidem 10. *Et fuit Noe filius quingentorum annorum, & genuit Noe Sem Cham, & Japhet*. Sem anno erat natu major præ Cham, & Cham anno erat natu major præ Japhet; deprehenditur, quod Sem eſſet biennio natu major præ Japhet. Et ſcriptum eſt ibidem VII. 6. *Eratque Noe ſexcentorum annorum, quando diluvii aquæ inundaverunt ſuper terram*. Et ſcriptum eſt ibid. XI. 10. *Iſtæ ſunt generationes Sem. Sem erat centum annorum quando genuit Arphaſcad, biennio poſt diluvium*. Filius centum annorum; filius centum & duorum annorum erat; At juxta eorum ſcientiam ſupputatur; hic quoque juxta eorum ſcientiam ſupputatur. Dicit R. Channa; Dixit juxta ſenſum literalem coram R. Zabid ex Nahardæa, dixit mihi: Vos illinc docetis, at nos hinc docemus: *De Sem quoque nati ſunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majore*. Ibid. X. 21. Japheth erat natu major præ fratribus ſuis: At unde probatur? Ex hoc loco: *Et Bezaleel filius Uri filii Hur de tribu Jehuda*. *Exod.* XXXVIII. 22. Et ſcriptum eſt I. *Paral.* *Cumque mortua fuiſſet Azuba, accepit uxorem Caleb Ephrata, quæ peperit ei Hur*. Quando fecit Bezaleel tentorium, quot annorum erat? Tredecim. Scriptum eſt enim *Exod.* XXXVI. 4. *Vir vir ex opere ſuo, quod ipſi faciebant*. Atqui extat traditio: Anno primo fecit Moſe tentorium, anno ſecundo erexit tentorium, & miſit exploratores; & ſcriptum eſt *Joſ.* XIV. 7. *Quadraginta annorum eram, quando miſit me Moſe ſervus Domini &c. Hodie octoginta quinque annorum ſum*: Quot anni illi erant? Quadraginta. Detrahe quatuordecim Bezaleel, reliqui erunt ſex & viginti, detrahe duos annos trium gravidationum, deprehendetur, quod unuſquiſque genuerit anno octavo. *Filius*, non filia. Traditio. Dicit R. Simeon: Ratio poſtulat,

הוא שתהא ברת ראויה להיות כבן סורר ומורה שהכל מצויין אצלה בעבירה אלא גזירת הכתוב היא בן ולא בת.

מתני'. מאימתי הייב משיאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין האיטלקי ר' יוסי אומר מנה בשר ולוג יין אכל בחבור' מצוה אכל בעיבור החדש אכל מעשר שני בירושלם אכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו אכל דבר שהוא מצוה ודבר שהוא עבירה אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין שנאמר זולל וסובא ואעפ״י שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר אל תהא בסובאי יין בזוללי בשר למו.

גמ'. אמר רבי זירא תרטימר זה איני יודע מהו אלא מתוך שכפל רבי יוסי ביין נמצא כופל אף בבשר ונמצא תרטימר חצי מנה אמר רב יוחנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיקח בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה דכתיב זולל וסובא ואמר ר' חנן בר מולדא אמר רב הונא אינו חייב עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי איני והא רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו אכל בשר חי ושתה יין חי אינו נעשה בן סורר ומורה אמר רבינא חי יין מזיג ולא מזיג בשר חי בשיל ולא בשיל כבשר כיבא דאכלי גנבי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אכל בשר מליח ושותה יין מגיתו אין נעשה בן סורר ומורה תנן התם ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ותנא אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגיתו בשר מליח עד כמה אמר רבי חנינא בר כהנא כל זמן שהוא כשלמים ויין מגיתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס שהוא יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו שלשה ימים הכא

ut consideranda sit filia sicut filius contumax & rebellis; eo quod omnia deprehendantur prope illam propter peccatum; at statuit textus, ut sit filius, non filia.

Misna: Quandonam tenetur? Postquam comederit dimidiam minam carnis, & biberit dimidium logum vini Italici. R. Jose dicit: Minam carnis, & logum vini. Si comedat in societatibus præcepti, si comedat in intercalatione mensis, si comedat decimam secundam Hierosolymis, si comedat cadavera, & discerpta, abominabilia, & reptilia, si comedat indecimatum, & decimam primam, ex qua non sit desumta Thruma, & decimam secundam, & sanctitatem, quæ non sit redemta; si comedat rem, quæ sit ex præcepto, & rem quæ sit vetita; si comedat omnes cibos, & non comedat carnem, si bibat omnes potus, at non bibat vinum, non sit filius contumax & rebellis. Dictum est enim *Deut.* XXI. 19. *Potator, & prodigus*. Licet non sit rei demonstratio, tamen est rei monimentum: Dictum est enim *Prov.* XXIII. 20. *Ne sis in potoribus vini, & prodigis carnis*.

Gemara: Dicit Rabi Zira: תרטימר ignoratur quantum sit: At postquam duplicavit R. Jose in vino, duplicavit quoque in carne; & deprehenditur תרטימר dimidia mina. Dicit R. Jochanan bar Mulda; dicit R. Huna; non tenetur, donec emat carnem vili pretio, & comedat; & vinum vili pretio, & bibat: Scriptum est enim: *Potator & prodigus*. Dicit R. Jochanan bar Mulda, dicit R. Huna: Non tenetur, donec comedat carnem crudam, & bibat vinum crudum. Itane? Atqui Raba & R. Joseph ambo dicunt; Si comedat carnem crudam, & vinum crudum, non sit filius contumax & rebellis: Dicit Rabina: Vinum crudum potest temperari, at non temperavit, caro cruda potest coqui, at non coxit; sicut est caro assata, quam comedunt latrones. Raba & R. Jose ambo dicunt: Si comedat carnem salitam, & bibat vinum temperatum, non sit filius contumax & rebellis. Ibi legimus. Vespera diei noni Ab ne comedat homo duo decocta, neque comedat carnem, neque bibat vinum: & docet: At poterit comedere carnem salitam, & bibere vinum temperatum; De carne salita quantum poterit comedere? Dicit R. Chanina bar Chann. Quandiu fuerit, sicut sacrificia pacifica & vinum temperatum quandiu? Quando fuerit ebullitum: Atqui extat traditio: In vino ebullito non est præceptum detectionis:

Et

מאי התם משום שמחה הוא כל זמן שהוא
כשלמים נמי אית ביה שמחה הכא משום
אימשוכי הוא ובכל שהו לא מימשיך ויין עד
ארבעים יום אמר רבי חנן לא נברא יין
בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר
לרשעים שנאמר חנו שכר לאובד ויין למרי
נפש א״ר יצחק מאי דכתיב אל תרא יין כי
יתאדם אל הרא יין שמאדים פניהם של
רשעים בעולם הזה ומלבין פניהם לעולם
הבא רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם
אל תרא יין שאחריתו דם רב כהנא רמי
כתיב תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש
לא זכה נעשה רש רבא רמי כתיב ישמח
וקרנן ישמה זכה משמחו לא זכה משממהו
והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין אמר
רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא א״ר
חנינא מאי דכתיב למי אוי למי אבוי למי
מדנים למי שיח למי פצעים חנם למי
חכלילות עינים וגו׳ למאחרים על היין לבאי׳
להקור ממסך כי אתא רב דימי אמר אמרי
במערבא האי קרא מאן דדריש ליה מרישיה
לסיפיה מדריש ומסיפיה לרישיה מדריש
דרש עובר גלילאה י״ג וי״ו נאמרו ביין ויחל
נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין
וישכר ויתגל בתוך אהלו וירא חם אבי כנען
את ערות אביו ויגר לשני אחיו בחוץ ויקח
שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם
וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם
ופניהם וגומ׳ ויקץ נח מיינו וירע את אשר
עשה לו בנו הקטן רב ושמואל חד אמר סרסו
וחד אמר רבעו מאן דאמר סרסו מתוך
שקלקלו ברביעי קללו ברביעי ומאן דאמר
רבעו נמ׳ וירא וירא כתיב הכא וירא חם אבי
כנען את ערות אביו וכתיב התם וירא
אותם שכם בן חמור וגו׳ בשלמא למאן
דאמר סרסו משום הכי קללו ברביעי אלא

Et quandiu ebulliet? Tres dies: Hic qua de causa? Ibi propter lætitiam est; quandiu fuerit, sicut sacrificia pacifica in his pariter erit lætitia; hic intelligitur, quod *multum* protrahat, quantuluncunque non protrahit; Et vinum usque ad quadraginta dies. Dicit R. Chanen; non creatum est vinum in mundo, nisi ad consolandum lugentes, & ad retribuendam mercedem impiis. Dictum est enim *Prov.* XXXI. 6. *Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt corde.* Dicit R. Isaach qua de causa scriptum est ibid. XXIII. 31. *Ne intuearis vinum, quando rubescit? Ne intuearis vinum;* quod rubefacit facies impiorum, in hoc mundo, & facit albescere eorum facies in seculo futuro. Raba dicit: *Ne intuearis vinum quando rubescit, ne intuearis vinum;* eo quod finis ejus erit sanguis. R. Channa objecit: Scriptum est: תירש & legimus תירוש: Si mereatur fit caput; si non mereatur fit gleba. Raba objecit: Scriptum est: ישמח; & legimus; ישמה, si mereatur, illum lætificabit; si non mereatur, illum desolabit. Hoc est quod dicit Raba. Vinum & res odoriferæ reddunt hominem prudentem. Dicit R. Amram bar bar R. Simeon bar Aba: Dicit R. Chanina; cur scriptum est: *Prov.* l. c. *Cui væ? cujus patri væ? cui rixæ? cui foveæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? &c. Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Quando venit R. Dimi dixit; Dicunt in occidente; Hunc textum qui exponit a principio ad finem exponit; & qui a fine ad principium exponit hospes Galilææ. Tredecim וי״ו dicta sunt de vino. *Cæpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam, bibensque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo: Et vidit Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nunciavit duobus fratribus suis foras; At vero Sem & Japheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui & facies eorum &c. Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset, quæ fecerat ei filius suus minor:* Rab & Samuel; alter dicit; eum castravit; & alter dicit; eum iniit: Qui dicit; eum castravit; eo quod depravatus sit in quarto, in quarto eum maledixit: Et qui dicit; quod eum inierit; docet: *Et vidit, & vidit;* scriptum est hic; *Et vidit Cham pater Chanaan verenda patris sui.* Et ibi scriptum est: *Et vidit eam Sichem filius Hemor. Genes.* XXXIV. 2. Concedatur juxta mentem illius qui dicit, quod eum castraverit eaque de cau-

למאן דאמר רבעו מאו מאי שנא רביעי
נלטייה בהדי' הא והא חואי ויחל נח איש
האדמה ויטע כרם אמר רב חסדא אמר
רב עוקבא ואמר לה מר עוקבא אמר רב
זכאי אל' הקב"ה לנח נח לא היה לך ללמד
מאדם הראשון שלא גרם לו אלא יין
כמאן דאמר אותו אילן שאכל ממנו אדם
הראשון גפן היה דתניא רבי מאיר אומר
אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן
היה שאין לך דבר שמביא יללה לאדם
אלא יין רבי יהודה אומר חטה היה שאין
התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום
טעם דגן ר' נחמיה אומר תאנה היה שבדבר
שקלקלו בו נתקנו שנאמר ויתפרו עלי תאנה
דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו
אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מלמד
שכפאתו אמו על העמוד ואמרה לו מה ברי
ומה בר בטני ומה בר נדרי מה ברי הכל
יודעים שאביך ירא שמים הוה עכשיו
יאמרו אמו גרמה לו ומה בר בטני כל
הנשים של בית אביך כיון שמתעברות שוב
אינן רואות פני המלך ואני דחקתי ונכנסתי
כדי שיהא לי בן מזורז ומלובן ומה בר נדרי
כל נשים של בית אביך היו נודרות יהא לי
בן הגון למלכות ואני נדרתי ואמרתי יהא
לי בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות
אל למלכים למואל אל למלכים שתי יין אל
למלכים אמרה לו מה לך אצל מלכים
ששותים יין ומשתכרים ואומרים למה לנו
אל ולרוונים אי שכר מי שכל רזי עולם גלוי
לו ישתה יין וישתכר איכא דאמרי מי שכל
רוזני עולם משכימין לפתחו ישתה יין.
וישתכר אמר רבי יצחק מנין שחזר שלמה'
והודה לאמו דכתיב כי בער אנכי מאיש
ולא בינת אדם לי כי בער אנכי מאיש
מנח דכתיב ויחל נח איש האדמה ולא
בינת אדם לי זה אדם הראשון. אבל בחבורת

causa ei maledixit in quarto; at juxta mentem illius, qui dicit quod eum inierit, quid variat? Quarto debebat maledicere. Tam ille quam iste simul fuerunt: *Et cœpit Noe vir agricola, & plantavit vineam*; Dicit R. Chasda: Dicit R. Hokaba; & dicit Mor Hokaba; dicit R. Zachai; Dixit Deus S. B. Noe: Non debes addiscere ex primo homine; cui causam non præbuit nisi vinum; juxta mentem illius qui dicit: Illa arbor, ex qua comedit primus homo, fuit vitis. Etenim extat traditio. R. Meir dicit: Illa arbor, ex qua comedit primus homo fuit vitis: eo quod nihil sit, quod inducat ejulatum homini nisi vinum. R. Jehuda dicit: Triticum fuit; eo quod infans nesciat vocare patrem suum, & matrem suam, antequam gustaverit saporem tritici. R. Nehemia dicit: Ficus fuit; ut ex ea re, ex qua facta fuit depravatio, fieret reparatio. Dictum est enim *Genes.* III. *Et consuerunt folia ficus. Verba Lamuel regis: visio qua erudivit eum mater sua. Proverb.* XXXI. 1. Dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai: Docetur, quod eum alligaverit ejus mater ad columnam, eique dixerit: *Quid fili mi, quia fili uteri mei? quid fili votorum meorum?* Ibid. *Quid fili mi?* Omnes norunt, quod pater tuus timuerit Deum: Nunc dicent; ejus mater ei causa fuit: *Et quid fili uteri mei?* Omnes mulieres domus patris tui, postquam gravidæ factæ essent, non videbant amplius faciem regis. At ego impuli, & ingressa suum, ut esset mihi filius expeditus: *Et quid fili votorum meorum?* Omnes mulieres domus patris tui vovebant: Sit mihi filius conveniens regno. At ego vovi dicens: Sit mihi filius expeditus, & qui adimpleat legem, & conveniens, sit ut possit prophetare: *Noli regibus, Lanuel, noli regibus dare vinum*. Regibus non dices: Quid tibi est cum regibus, qui bibunt vinum, & inebriantur, & dicunt, quid nostra refert? Illene, cui sunt manifesta cuncta secreta mundi, bibet vinum, & inebriabitur? Et alii dicent; Illene ad cujus portam omnes domini mundi conveniunt, bibet vinum, & inebriabitur? Dicit Rabi Isaach, unde probatur, quod Salomo pœnituerit, & assensus fuerit matri suæ? Ex eo quod scriptum est ibid. XXX. 2. *Stultissimus ego sum virorum, & sapientia hominum non est mecum*. Stultior ego sum Noe, de quo scriptum est: *Et cœpit Noe vir agricola: Et sapientia hominum non est mecum:* Hic est primus homo. At in societatibus præcepti: Dicit R. Abau: Non tenetur, nisi quando come-

מצוה. אמר רבי אבהו אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין והאנו תנן אכל בחבורת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה טעמא דמצוה הא לאו מציה אע״ג דלאו כולה סריקין הא קמ״לן דאע״ג דכולה סריקין כיון דבמצוה קא עסיק לא מימשיך. אכל בעיבור החודש. למימרא דבשר ויין מסקו והתניא אין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד הא קמ״לן אף ע״ג דאין עולין לה אלא בפת וקטנים ואיהו אסיק בשר ויין ואכל כיון דבמצוה קא עסיק לא ממשיך תנו רבנן רבנן אין עולין עיבור החודש פחות מעשרה בני אדם ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית ואין עולין לה אלא לאור עיבורו ואין עולין לה ביום אלא בלילה והתניא אין עולין לה בלילה אלא ביום כדאמר רבי חייא בר אבא לבניה אחריפו ועולו אחריפו ופוקו בי היכי דלישמעו בכו אינשי. אכל מעשר שני בירושלם. כיון דכי אורחיה הוא קא אכיל ליה לא ממשיך. אכל נבילות וטריפות שקצים ורמסים. אמר רבא אכל בשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה והא אנן תנן אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים אינו נעשה בן סורר ומורה הא טהורין נעשה בן סורר ומורה כי תנן נמי מתני׳ להשלים. אכל דבר שהוא מצוה ודבר עבירה. דבר שהוא מצוה תנחומי אבילים אכל דבר עירה תענית ציבור וטעמא אמר קרא איננו שומע בקולינו ולא בקולו של מקום. אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה לא שתה יין וכו׳. אכל כל מאכל ולא אכל בשר לאיתויי דבילה קעילית שתה כל משקה ולא שתה יין לאיתויי דבש וחלב דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב. אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין. כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר

mederit in ſocietate, in qua omnes ſint viri inanes: Atqui nos legimus: Si comedat in ſocietate præcepti, non ſit filius contumax & rebellis; eo quod ſit præceptum; quando non fuerit præceptum; vel ſi omnes non fuerint viri inanes; hoc dicit nobis, vel ſi omnes fuerint viri inanes; quando occupatus ſit in præcepto, non protrahet: Si comedat in intercalatione menſis; juxta id quod dictum eſt: caro & vinum convivium protrahunt. Atqui extat traditio: Non adſcendunt niſi cum pane triticeo, & leguminibus duntaxat; nobis dicit; vel ſi non adſcendant niſi cum pane triticeo & leguminibus, & ſi præbeatur caro & vinum, comedet; quoniam occupatur in præcepto, non protrahet. Tradiderunt ſapientes: Non adſcendunt ad intercalandum pauciores decora hominibus, neque adſcendunt niſi cum pane triticeo, & leguminibus, neque adſcendunt niſi ad lucem intercalationis, neque adſcendunt interdiu, ſed noctu; Atqui extat traditio: Non adſcendunt noctu, ſed interdiu: Sicut dixit Rabi Chijah bar Aba filiis ſuis: Anticipate, & adſcendite, anticipate & egredimini, ut vos homines audiant. Si comedat decimam ſecundam Hieroſolymis; Quoniam hæc eſt ejus conſuetudo, comedat, at non protrahet ſe traha. Si comedat cadavera, & diſcerpta, & abominabilia, & reptilia. Dicit Raba: Si comedat carnem volucris, non ſit filius contumax & rebellis: Hoc nos legimus: Si comedat cadavera, & diſcerpta, abominabilia, & reptilia; non ſit filius contumax & rebellis; Si fuerint munda, ſit filius contumax & rebellis; Quia legimus: Extat quoque traditio ad complendum Miſnam: At ſi comedat rem, quæ ſit ex præcepto, & rem quæ ſit vetita; Rem, quæ ſit ex præcepto in conſolandis lugentibus; & rem quæ ſit vetita, in jejunio cœtus; & rationem dicit textus: *Et noluit audire vocem noſtram: Vocem noſtram*, at non vocem Dei. Si comedat omnes cibos, at non comedat carnem; ſi bibat omnes potus, at non bibat vinum &c. Si comedat omnes cibos, at non comedat carnem, ad includendum palatham Kelæa, ſi bibat omnes potus, at non bibat vinum, ad includendum mel & lac; Extat traditio: Si comedat palatham Kelæa, & bibat mel & lac, & ingrediatur in ſanctuarium, tenetur; non ſit filius contumax & rebellis, donec comedat carnem, & bibat vinum: Tradiderunt ſapientes: Si comedat omnes cibos, at non comedat carnem, ſi bibat omnes potus, at non bibat

ומורה עד שיאכל בשר וישת' יין שנאמר זולל וסובא ואעף שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו ואומר כי סובא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה א"ר זירא כל הישן בבית המדרש תורתו נעשית לו קרעים קרעים שנאמ' וקרעים תלביש נומה.

מתני'. גנב משל אביו ואכל ברשות אביו משל אחרים ואכל ברשות אחרים משל אחרים ואכל ברשות אביו אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים רבי יוסי בר יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו.

גמ'. גנב משל אביו ואכל ברשות אביו אע"ג דשכיח ליה בעית משל אחרי' ואכל ברשו' אחרי' אע"ג דלא בעית לא שכיח ליה וכל שכן משל אחרים ואכל ברשות אביו דלא שכיח ליה ובעית עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים דשכיח ליה ולא בעית. רבי יוסי ברבי יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו. אמו מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה אמר רבי יוסי ברבי חנינא בסעודה המוכנת לאביו ולאמו והאמר רבי חנן בר מולדא אמר רב הונא אינו חייב עד שיקנה בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה אלא אימא מרמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו איבעית אימא דאקני לה אחר ואמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן.

מתני'. היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אביו אינו רוצה ואמו רוצה אינה נעשה בן סורר ומורה עד שיהו שניהם רוצין רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו נעשה בן סורר ומורה.

גמ'. מאי אינה ראויה אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד סוף סוף אבוה אבוה ניהו ואמיה אמיה ניהו אלא בשוה לאביו קאמר תניא נמי הכי רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה מאי

bibat vinum, non fit filius contumax & rebellis, donec comedat carnem, & bibat vinum; Dictum est enim: *Helluo & prodigus:* Licet non sit rei demonstratio, tamen est rei monimentum: Dictum est enim *Prov.* XXIII. 20. *Ne sis cum potoribus vini, & prodigis carnis*. Pariterque dictum est ibid. *Quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio.* Dicit Rabi Zira; quicunque dormit in Academia, ejus lex illi fit lacerationes lacerationes: Dictum est enim: *Et vestietur pannis dormitatio.*

Misna: Si furetur de bonis patris, & comedat apud patrem, si furetur de bonis alienis, & comedat apud alios, de bonis alienis, & comedat apud patrem, non fit filius contumax & rebellis donec furetur de bonis patris, & comedat apud alios; R. Jose bar Jehuda dicit: Donec furetur de bonis patris & matris.

Gemara: Si furetur de bonis patris, & comedat apud patrem, licet inveniat apud eum, tamen quæret de bonis alienis, & comedet apud alios, licet quærat, non inveniet, & multo magis de bonis alienis, & comedat apud patrem si non inveniat apud eum, quæret, donec furetur de bonis patris, & comedat apud alios. Si inveniat apud eum, non quæret: R. Jose bar R. Jehuda dicit; donec furetur de bonis patris & matris. De bonis matris unde probatur? Nonne quicquid acquirit uxor, acquirit marito? Dicit R. Jose bar R. Chanina de convivio præparato patri & matri. Et dicit R. Chanen bar Mulda; dicit R. Huna: Non tenetur, nisi quando emat carnem vili pretio, & comedat, vinum vili pretio, & bibat; at dic, quoniam præparatum est convivium patri & matri; dicendum est tibi, quod ei alius acquisierit eique dicat: Eo pacto, ne sit in his potestas tuo marito.

Misna: Si pater velit, & mater nolit, si pater nolit, & mater velit, non fit filius contumax & rebellis, nisi quando ambo velint; R. Jehuda dicit; si ejus mater non fuerit conveniens patri suo, non fit filius contumax & rebellis.

Gemara: Quid si non erit conveniens? Dicendumne est de iis, qui rei sunt excidii & mortis in Synhedrio? Tandem ejus pater ejus pater est, & ejus mater ejus mater est. At quod sit æqualis patri suo, dicit: Pariter ita extat traditio: R. Jehuda dicit: Si mater non fuerit equalis patri voce, adspectu, & statura, non fit filius contumax & rebelles. Qua de causa? Quia dicit textus: *Noluit*

טעמא דאמר קרא איננו שומע בקולנו מדקול בענן שוין מראה וקומה נמי בענן שוין כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר כמאן כרבי יהודה איבעית איםא רבי שמעון היא דתניא אמר רבי שמעון וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין אאיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו אלא לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר אמר רבי יונתן אני ראיתין וישבתי על קברו כמאן אזלא הא דתניא עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר כמאן כרבי אליעזר דתניא רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשת עיר הנדחת מאי טעמא אמר קרא ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחבה ושרפת באש וכיון דאי איכא מזוזה לא איפשר דכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם אמר רבי יונתן אני ראיתיה וישבתי על חילה כמאן אזלא הא דתניא בית המנוגע לא היה ולא עתיד לחיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר כמאן כרבי אליעזר ברבי שמעון דתנן רבי אליעזר בן שמעון אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים בשני כתלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס מאי טעמא דרבי אליעזר ברבי שמעון כתב קיר וכתב קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי אומר זה קרן זוית תניא אמר רבי אליעזר בר צדוק מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתה סגירתא אמר רבי שמעון איש כפר עכו פעם אחת הלכתי לגליל וראיתי מקום שמציינין אותו ואמרו אבנים מנוגעות פינו לשם.

מתני'. אחד מהם גידם או חיגר או אלם או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר ותפשו בו אביו ואמו ולא

luit audire vocem nostram; Quoniam necesse est ut sint æquales voce, adspectu & statura pariter æquales sint necesse est; Cujusnam hæc sententia est? Etenim extat traditio: Filius contumax & rebellis nunquam fuit, neque unquam erit; & cur scriptum est? Ut exponens recipiat mercedem; Cujusnam hæc sententia est? Juxta mentem R. Jehuda, & si vis, dic; R. Simeon illa est; etenim extat traditio; Dicit R. Simeon; ecquid? Eo quod comederit dimidiam minam carnis, & biberit dimidium logum vini Italici, ejus pater & ejus mate educent illum ad occidendum? At non fuit, neque unquam erit: Et cur scriptum est? Ut exponens mercedem accipiat: Dicit R. Jonathan: Ego illum vidi, & quievi super ejus sepulcro. Juxta cujus sententiam hoc est? Etenim extat traditio: Civitas impulsa neque fuit, neque unquam erit; & cur scriptum est? Ut exponens accipiat mercedem: Cujusnam hæc sententia est? Est R. Elieser. Etenim extat traditio: R. Elieser dicit: Urbem in qua sit vel una Mesusa, tu non potes facere urbem impulsam: Qua de causa? Quia dicit textus: *Et omne spolium coacervabis in plateam, & combures igne.* At quando ibi fuerit Mesusa, fieri non potest: Scriptum est enim: *Non ita facietis Domino Deo vestro.* Dicit R. Jonathan: Ego eam vidi, & quievi super ejus cumulo. Cujusnam hæc sententia est? Etenim extat traditio. Domus leprosa nunquam fuit, neque unquam erit. Et cur scriptum est? Ut exponens accipiat mercedem: Cujusnam hæc sententia est? R. Elieser bar R. Simeon est? Etenim legimus: R. Elieser ben Simeon dicit: Nunquam domus polluitur, donec appareat juxta quantitatem duarum fabarum fressarum super duobus lapidibus in duobus parietibus, in angulo uno; cujus longitudo sit juxta quantitatem duarum fabarum fressarum, & latitudo ad quantitatem fabæ fressæ. Quænam est ratio R. Elieser bar R. Simeon? Scriptum est *paries* & scriptum est *parietes*; quinam est paries, qui sit instar parietum? Dicitur, hic est angulus. Traditio: Dicit R. Elieser bar Zadoch: Locus est in termino Gaza, eumque vocant desolationem, clausuram. Dicit Rabi Simon vir de vico Acho; aliquando veni in Galilæam, & vidi locum, quem signarunt & dixerunt; Lapides lepra infecti ibi jacent.

Misna: Si unus ex iis sit mancus, aut claudus, aut mutus, aut cœcus, aut surdus, non fit filius contumax & rebellis; Dictum est enim: *Et apprehendet*

גדמיו והוציאו אותו ולא חגרין ואמרו ולא אלמין בנינו זה ולא סומין איננו שומע בקולינו ולא חרשין מתרין בו בפני ג׳ ומלקין אותו חזר וקלקל נדון בעשרים ושלשה ואינו נסקל עד שיהו שם ג׳ הראשונים שנ׳ בנינו זה והו שלקה בפניכם.

גמ׳. שמעת מינה בענן קרא כדכתב שאני הכא דכולי דכולי קרא יתירא הוא. ומתרין בפני שלשה. למה לי בתרי סגיא אמר אביי הכי קאמר מתרין בו בפני שנים ומלקין אותו בפני שלשה מלקות כבן סורר ומורה היכא כתיבא כדרבי אבהו דאמר רבי אבהו למדנו ויסרו מויסרו ויסרו מבן ובן מבין והיה אם בן הכות הרשע. חזר וקילקל נידון בכ״ג. האי מבעי ליה זה ולא סומין אם כן ליכתוב בנינו הוא מאי בנינו זה שמע מינה תרתי.

מתני׳. ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחתון פטור ואם משנגמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב.

גמ׳. אמר רבי חנינא בן נח שבירך את השם ואח״כ נתגייר פטור הואיל ונשתנה דינו נשתנה מיתתו נימא מסייעא ליה ברח עד שלא נגמר דינו ואח כ׳ הקיף זקן התחתון פטור מאי טעמא לאו משום דאמרינן הואיל ואישתני אישתני לא שאני הכא דאי עבר השתא לאו בר קטלא הוא תא שמע אם משנגמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב נגמר דינו קאמרת ניגמר דינו גבר׳ קטילא הוא תא שמע בן נח שהכה את חבירו ובא על אשת חבירו ונתגייר פטור עשה כן בישראל ונתגייר חייב ואמאי נימא הואיל ואישתני אישתני דינו ומיתתו בענן והאי דינו אישתני מיתתו לא אישתני בשלמא רוצח מעיקרא סייף והשתא סייף אלא אשת איש מעיקרא סייף והשתא

dent eum ejus pater, *&* *ejus mater:* At non manci; *Et educent illum*. At non claudi: *Et dicent:* Non muti: *Filius noster iste*. Non cœci. *Noluit audire vocem nostram:* Non surdi. Præmonent illum coram tribus, & illum flagellant; Si iterum depravetur, judicatur a tribus & viginti, at non lapidatur, nisi quando affuerint ibi tres priores; Dictum est enim: *Filius iste noster*. Iste est qui vapulavit coram nobis.

Gemara. Hinc probatur, quod explicandus sit textus, sicut scriptum est; At ibi diversum est hoc loco, eo quod integer textus sit superfluus: Et eum admonent coram tribus? Qua de causa? Duo satis essent. Dicit Abaje: Sic dicit: Eum admonent coram duobus, & flagellant coram tribus; Flagellatio filii contumacis & rebellis ubi scripta est? Juxta mentem Rabi Abau; Etenim dicit Rabi Abau; Docemur: *&* *erudient* ex *&* *erudient*; & erudient ex filio, & filius ex *inter: Si inter vapulandum impius*. Si iterum depravetur, judicatur a tribus & viginti: Hoc requiritur; & non cœci; Si ita est; scribendum erat filius noster; quid significat *filius noster iste?* Hinc duo explicantur.

Misna: Si fugiat priusquam perfectum sit ejus judicium, & deinde barba inferiore vestiatur, absolvitur; At si fugiat postquam perfectum fuerit ejus judicium, & deinde vestiatur barba inferiori tenetur.

Gemara: Dicit R. Chanina. Noachida si maledicat nomen divinum, & deinde fiat proselytus, absolvitur; quoniam immutatum est ejus judicium, immutabitur ejus mors; Dicemus quod hoc illi faveat: Si fugiat antequam perfectum sit ejus judicium, & deinde vestiatur barba inferiori, absolvitur. Qua de causa? non ea de causa quam diximus; quoniam immutatum est, immutatum sit. Hoc loco non variat; Si nunc faciat, non occiditur: Veni & audi; Si postquam perfectum sit ejus judicium fugiat, & deinde vestiatur barba inferiori tenetur; Si perfectum sit ejus judicium, dixisti; Si perfectum fuerit ejus judicium, occiditur. Veni & audi: Noachida si percutiat socium suum, & si concumbat cum uxore socii sui, & fiat proselytus, absolvitur; Si ita faciat contra Israelitam, & fiat proselytus, tenetur; Quid erit dicendum? Quoniam immutatum est ejus judicium, immutetur ejus mors; requirimus; Si ejus judicium immutetur, ejus mors non immutabitur? Concedatur, quod homicida a principio puniatur gladio, & nunc gla-

חנק בנערה המאורסה דאירי ואידי בסקילה והא עשה כן בישראל דוטיא דאשת חבירו קתני אלא קלה בחמורה מישך שייבא הניחא לרבנן דאמרי סייף חמור אלא לרבי שמעון דאמר חנק חמור מאי איכא למימר רבי שמעון סבר לה כתנא רבי מנשה דאמר כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא חנק בשלמא אשת איש מעיקרא חנק והשת' חנק אלא רוצח מעיקרא חנק והשתא סייף קלה בחמורה מישך שייבא ליהא מסייעא ליה סרחה ואחר כך בגרה תידון בחנק בסקילה מאי טעמא לא לאו משום דהואיל ואישתני אישתני וכל שכן הכ' דאישתני לגמרי האמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תידון בסקילה.

מתני'. בן סורר ומורה נידון על שם סופו ימות זכאי ולא ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להן והנאה לעולם לצדיקים רע להן ורע לעולם יין ושינה לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם פיזור לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם שקט לרשעים רע להן ורע לעולם לצדיקים הנאה להן והנאה לעולם.

גמ'. חניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין איטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואיני מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה חורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שינה ויין לרשעים הנאה להם והנאה לעולם לצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם

gladio puniatur: At uxor viri a principio gladio punitur, & nunc strangulatur: In virgine desponsata uterque lapidatur; & si ita faciat contra Israelitam, erit similis ac uxor sui socii, docet; At pœnam levem in gravem trahit. Concedatur juxta sapientes, qui dicunt, quod supplicium per gladium sit gravius, at juxta mentem R. Simeon, qui dicit, quod strangulatio sit gravior, quid erit dicendum? R. Simeon putat juxta illud, quod docet R. Menasse, qui dicit: Omne supplicium memoratum in Noachidis non peragitur nisi gladio: Concedatur de uxore viri, quæ a principi strangulatur, & nunc gladio occiditur; & homicida a principio strangulatur, & nunc punitur gradio; pœna levis trahitur ad gravem. Dicendum est, quod illi faveat peccatum, ut quam pubuerit puniatur strangulatione; at cur non punitur lapidatione? Non ea de causa qua dictum est: Quoniam immutatum est, immutatum sit: multo magis hoc loco omnino immutatum erit: Dixit R. Jonathan juxta hunc doctorem docet, quod puniatur lapidatione.

Misna: Filius contumax & rebellis judicatur propter finem suum; moriatur innocens, ut non moriatur reus; Etenim mors impiorum prodest ipsis, & prodest mundo, mors justorum mala est ipsis, & mala est mundo; Vinum & somnus impiorum, prodest ipsis & prodest mundo, justorum malum est ipsis, & malum est mundo: dissipatio impiorum prodest ipsis, & prodest mundo, dissipatio justorum mala est ipsis & mala est mundo; Congregatio impiorum mala est ipsis, & mala est mundo, justorum, prodest ipsis, & prodest mundo, collectio quies impiorum, mala est ipsis & mala est mundo, justorum, prodest ipsis, & prodest mundo.

Gemara: Traditio. R. Jose Galilæus dicit: Num eo quod comederit dimidiam minam carnis, & biberit dimidium logum vini Italici, dicit lex, adducatur in Synhedrium ut lapidetur? At respicit lex ad finem mentis filii contumacis & rebellis; cujus finis est, postquam absunserit facultates patris, quæret juxta consuetudinem suam. Si non inveniat, exibit ad divisionem viarum, & latrocinabitur creaturis; dicit lex: Moriatur innocens, ut non moriatur reus; Etenim mors impiorum prodest ipsis, & prodest mundo, mors justorum mala est ipsis, & mala est mundo, somnus impiorum vinum & prodest ipsis, & prodest mundo, justorum, malum est ipsis, & malum est mundo; quies impiorum mala est ipsis &

ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם.

מתני'. הבא במחתרת נידון על שם סופו היה בא במחתרת ושבר את החבית אם יש לו דמים חייב אם אין לו דמים פטור.

גמ'. אמר רבא מאי טעמא דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי אפאי קטילנא ליה והתור' אמרה אם בא להורגך השכם להורגו אמר רב הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מאי טעמא בדמים קננהו אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בששיבר דליתנהו אבל נטל לא והאלקים אמר רב אפילו נטל דהא יש לו דמים ונאנסו חייב אלמא ברשותיה קיימי הכא נמי ברשותיה קיימי ולא היא כי אוקמינ' רחמנא ברשותיה לעניין אונסין אבל לעניין מקנא ברשותיה דמריהו קיימי מירי דהוה אשואל תנן בא במחתרת ושיבר את החבית יש לו דמים חייב אין לו דמים פטור טעמא דשיבר דכי אין לו דמים פטור הא נטל לא הוא הדין דאפילו נטל נמי והא דקא תני שבר את החבית קמ"ל דכי יש לו דמים אע"ג דשיבר נמי חייב פשיטא מזיק הוא הא קמ"ל דאפילו שלא בכוונה מאי קמ"ל אדם מועד לעולם תנינא אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין באונס בין ברצון קשיא מתיב רב ביבי בר אביי הגונב כיס בשבת חיבו שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גנבה איסור סקילה באין כאחד והלכתא דשדנהו בנהרא רבא אגניבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב תנו רבנן אין לו דמים אם זרחה השמש עליו

& mala est mundo, justorum, prodest ipsis, & prodest mundo; dissipatio impiorum prodest ipsis, & prodest mundo, justorum, mala est ipsis, & mala est mundo.

Misna: Qui cum persossorio ingreditur, judicatur juxta finem suum. Si cum persossorio venerit, & perfregerit dolium; si ei sint sanguines, tenetur, si non fuerint illi sanguines absolvitur.

Gemara: Dicit Raba: Quid significat persossorium? Præsuntio est quod nemo de bonis suis concedat. Et iste decrevit dicens: Si vadam, dominus ædium mihi obsistet, neque sinet me; Si vero obsistat, occidam eum; cum jam lex dicat; Si veniat ad te occidendum, prævenies ut eum occidas. Dicit Rab: Si veniat cum persossorio, & sumat vasa, & egrediatur, absolvitur. Qua de causa? Sanguinibus illa acquisivit: Dicit Raba; Hoc intelligitur juxta sententiam Rab, quando ea perfregerit; at non si sumat; at in domibus æstivalibus, dicitRab, vel si sumat, eo quod illi sint sanguines, si vim faciat, tenetur; fortasse in ejus potestate consistit, hic quoque in ejus potestate consistit; Nonne? Quoniam confirmavit hoc lex in in ejus potestate rispectu direptionum; at respectu acquisitionis, in potestate suorum dominorum consistit; eo quod postulaverit. Legimus: Si venerit cum persossorio, & perfregerit dolium; si illi sint sanguines, tenetur; si non fuerint illi sanguines, absolvitur; ea de causa, quod perfregerit; quando illi non sint sanguines, absolvitur; at si sumat, non erit æquum; vel si etiam sumserit; Hoc docet: Si perfregerit dolium; dicit nobis; Quando illi fuerint sanguines; Etiamsi perfregerit, pariter tenetur; certum est quod damnum intulerit; hoc nobis dicit, vel si non habuerit intentionem: Quid nobis dicit? Homo semper paratus est. Traditio: Homo semper paratus est, sive per errorem sive per contumaciam, sive invitus, sive libens: Oppositio: Objecit R. Ribi bar Abaje; Si quis furetur marsupium in Sabbatho, tenetur; eo quod jam reus factus fuerit furti, antequam devenerit ad statum interdicti. Si in Sabbatho trahat, & educat, absolvitur; eo quod interdictum furti, & interdictum lapidationis simul adducantur: Atqui extat constitutio; Quando projiciant in fluvium; τῷ Raba surrepti fuerunt arietes cum persossorio; restituerunt illi; at noluit recipere: Quoniam pro-

וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור
לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו
ואם לאו אל תהרגהו תניא אידך אם זרחה
השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד
זרחה אלא אם ברור לך כשמש שיש לו
שלום עמך אל תהרגהו ואם לאו הרגהו קשי׳
סתמא אסתמא לא קשיא כאן באב על הבן
כאן בבן על האב אמר רב כל דאתי עלאי
במחתרתא קטילנא ליה לבר מרב חנינא בר
שילא מאי טעמא אילימא משום דצדיק הוא
הא קאתי במחתרתא אלא משום דקים לי
בגוויה דמרחם עלי כרחם אב על הבן תנו
רבנן דמים לו בין בחול בין בשבת אין לו
דמים בין בחול בין בשבת בשלמא אין לו
דמים בין בחול בין בשבת איצטריך סד״א
מידי דהוה אהרוגי בית דין דבשבת לא
קטלינן קמ״ל דקטלינן אלא דמים לו בין
בחול בין בשבת השתא בחול לא קטלינן ליה
בשבת מבעיא אמר רב ששת לא נצרכא
אלא לפקח עליו את גגל תנו רבנן והוכה
כל אדם ומת בכל מיתה שאתה יכול
להמיתו בשלמא והוכה בכל אדם איצטריך
סד״א בעל הבית הוא דקים להו דאין אדם
מעמיד עצמו על ממונו אבל אחר לא קמ״ל
דרודף הוא ואפילו אחר נמי אלא ומת בכל
מיתה שאתה יכול להמיתו למה לי מרוצח
נפקא דתניא מות יומת המכה רוצח הוא
אין לי אלא במיתה האמורה בו ומנין שאם
אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו
שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול
להמיתו ת״ל מות יומת מ״מ שאני התם
דאמר קרא מות יומת וניגמר מיניה משום
דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין
כאחד וכל שני כתובים הבאין כאחד אין
מלמדין תנו רבנן מחתרת אין לי אלא מחתרת
גגו חצירו וקרפיפו מניין ת״ל ימצא הגנב

probatum est ex ore Rab: Tradiderunt sapientes: Si non fuerint illi: *Quod si illuxerit sol super eum. Exod.* XVII. 2. Num sol super eum duntaxat illucessit? At si res tibi manifesta sit, sicut sol, quod illi non sit pax tecum, illum poteris occidere, si minus, illum non poteris interficere: Alia traditio: *Si illuxerit sol super eum, sanguinis reus est:* Num sol super illum duntaxat illucescit? At si fuerit manifestum sicut sol, quod illi sit pax tecum, non occides eum, si minus, poteris eum interficere: Oppositio: Sensus simplex contra simplicem sensum non est oppositio: Hic agitur de patre super filio, ibi agitur de filio super patre. Dixit Rab. Si quis veniat contra me cum perfossorio, eum occidam, excepto R. Chanina bar Silah; qua de causa? Dicendumne est, eo quod ille sit justus? Ecce venit cum perfessorio: At ea de causa, quod mihi constat, quod me amet, sicut pater amat filium: Tradiderunt sapientes: Si fuerint illi sanguines; tam in die profano, quam in Sabbatho; Concedatur, quando illi non fuerint sanguines; tam in die profano, quam in Sabbatho. Necesse est: Etenim dici possit, quoniam occidendi sunt in Synhedrio, quoniam in Sabbatho non occidimus; dicit nobis, quod occidimus: At si fuerint illi sanguines tam in die profano, quam in Sabbatho; Jam in die profano non occidimus: In Sabbatho dicendum est? Dicit R. Sesath; non est necesse, nisi ut aperiatur super illo cumulus: Tradiderunt sapientes: *Si percusserit*: Quemvis hominem; *Et moriatur*; quavis morte, qua poteris eum occidere: Concedatur: *Si percusserit*; quemvis hominem: Putandum tibi est; Dominus domus insurgit contra illum eo quod nemo cedat de bonis suis; at non alius: dicit nobis; quando sit insectator; vel alius pariter. At interficies quavis morte, qua poteris eum interficere; unde probatur? Ex homicida probatur. Etenim extat traditio: *Moriendo morietur percussor, homicida ille. Num.* XXXV. 16. Non probo nisi de morte in eo memorata; & unde probatur, si tu non poteris eum interficere morte in eo memorata, quod tibi liceat illum interficere quavis morte, qua possis illum interficere? Ex eo quod dictum est: *Moriendo morietur*. Omnimode. Diversum est ibi: quod dicat textus: *Moriendo morietur*; Et inde docetur, eo quod ille sit homicida, & vindex sanguinis. Duo textus simul adducuntur; & quando duo textus simul adducantur, non docent: Tradiderunt sa-

מ״מ אם כן מרה תל׳ מחתרת מפני שרוב גנבים מצויין במחתרת תניא אידך מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצירו וקרפיפו מניין תל׳ ימצא הגנב מ״מ א״כ מה תל׳ מחתרת מחתרתו זו היא התראתו אתו אמר רב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו קסבר רודף אינו צריך התראה לא שנא גדול ולא שנא קטן איתיביה רב חסרא לרב הונא יצא ראשו אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש ואמאי רודף הוא שאני התם דמשמיא קא דרפי ליה נימא מסייעא ליה רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אומר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה שופך דם האדם דמו ישפך אמורה תורה הצל דמו של זה בדמו של זה ההיא רבי יוסי ברבי יהודה היא דתניא רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ת״ש רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אמר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך אם אמר יודע אני שהוא כן פטור על מנת כן אני עושה חייב לא צריכא דקאי בתרי עיברי דנהרא דלא מצי אצוליה מאי איכא דבעי אייתויי לבי דינא בי דינא בעי התראה איבעית אימא אמר לך רב הונא אנא דאמרי כתנא דמחתרת דאמר מחתרתו זו היא התראתו.

מתני׳. ואלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חבירו להרגו ואחר הזכר ואחר הנערה המאורסה אבל הרודף אחר בהמה והמחלל את השבת והעובר ע״א אין מצילין אותן בנפשן.

ſapientes: *Perfoſſorio*; Non probo niſi de perfoſſorio; De tecto, de atrio, & de ſepto unde probatur? Ex eo quod dictum eſt; *Exod.* XXII. 4. *Si deprehendatur fur*. Omnimode: Si ita eſt; cur dictum eſt; *Perfoſſorio*? Eo quod maxima pars furum deprehendatur cum perfoſſorio. Alia traditio: *Perfoſſorio*. Non probo niſi de perfoſſorio, de tecto, de atrio, de ſepto unde probatur? Ex eo quod dictum eſt: *Si deprehendatur fur*. Omnimode. Si ita eſt, cur dictum eſt *perfoſſorio*? Ejus perfoſſorium eſt ejus præmonitio. Dicit R. Huna: Si puer inſequatur, ſalvabit illum anima ſua. Putat, quod inſectator non opus habeat præmonitione; Non diſtinguit inter majorennem & minorennem. Objecit Rabi Chaſda, ־ת R. Una: Si eduxerit caput ſuum, illum non percutient, eo quod non pellant animam propter animam. Qua de cauſa? Quia inſectator ille eſt; Diverſum ibi eſt, quia Deus illum per& ſequitur. Atqui potuiſſet dicere; quod illi faveat. Inſectator ſi inſequatur ſocium ſuum, ut illum occidat, dicet illi: Vide, quod ille eſt Iſraelita, & filius fœderis eſt, & lex dicit *Geneſ.* IX. 6. *Quicunque effuderit ſanguinem hominis, ſanguis ejus effundetur*. Dicit lex. Salva ſanguinem hujus ſanguine illius. Extat traditio Rabi Joſe bar Rabi Jehuda: Rabi Joſe bar R. Jehuda dicit. Socius non habet opus præmonitione. Quia non data eſt præmonitio niſi ad diſtinguendum inter eum, qui per errorem, & inter eum, qui agat per contumaciam. Veni & audi: Si inſeſtator inſequatur ſocium ſuum ut eum interficiat, dicet illi: Vide quod ille Iſraelita eſt, & filius fœderis eſt; & lex dicit: *Quicunque effuderit ſanguinem hominis, ſanguis ejus effundetur*. Si reſpondeat; Ego novi, quod ita ſit; abſolvitur; Si reſpondeat; hoc pacto ego facio: Tenetur: non eſt neceſſe, ut conſiſtat in duobus gradibus procul a fluvio, ut non poſſit illum ſalvare: Num adducendus erit in Synhedrium? Synhedrium opus habet præmonitione? Si vis, dicam: Tibi dicit Rabi Huna: Ego dico juxta illud quod docetur; *perfoſſorio*; dicit, quod ejus perfoſſorium ſi ejus præmonitio.

Miſna: Iſti ſunt qui liberandi ſunt cum periculo mortis; qui perſequitur ſocium ſuum, ut illum occidat, qui perſequitur maſculum, & puellam deſponſatam; at ſi perſequatur beſtiam, & ſi profanet Sabbathum, & ſi colat Idololatriam, non ſunt liberandi cum periculo mortis.

Ge-

נמ׳. ת״ר מניין לרודף אחר חבירו להורגו
שניתן להצילו בנפשו ת״ל לא תעמוד על
דם רעך והא להכי הוא דאתא האי מיבעי
ליה לכדתניא מניין לרואה את חברו שהוא
טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין
עליו שהוא חייב להצילו ת״ל לא תעמוד
על דם רעך אין ה״נ ואלא ניתן להצילו
בנפשו מנלן אתיא בקל וחומר מנערה
המאורסה מה נערה המאוורסה שלא בא
אלא לפוגמה אמרה תורה ניתן להצילה
בנפשו רודף אחר חבירו להורגו על אחת
כמה וכמה וכי עונשין מן הדין דבי רבי תנא
הקישא הוא כי כאשר יקום איש על רעהו
ורצחו נפש וכי מה למדנו מרוצח מעתה
הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח
לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן
להצילו בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו
ונערה מאורסה גופה מנלן כדתנא דבי
רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל ואין
מושיע לה הא יש מושיע לה בכל דבר
שיכול להושיע גופא מניין לרואה את חבירו
שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין
באין עליו שהוא חייב להצילו ת״ל לא
תעמוד על דם רעך והא מהכא נפקא מהתם
נפקא אבדת גופו מניין ת״ל והשבותו לו
אי מהתם הוה אמינ׳ הני מילו בנפשיה אבל
מיטרח ומיגר אגורי אימה לא קמ״לן ת״ר
אחד הרודף אחר חבירו להורגו ואחר הזכור
ואחר נערה המאורסה ואחר חייבי מיתות
ב״ד ואחר חייבי כריתות מצילן אותן בנפשו
אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן
הדיוט אין מצילין אותן בנפשו נעבדה בה
עבירה אין מצילין אותן בנפשו יש לה מושיע
אין מצילין אותה בנפשו רבי יהודה אומר
אף האומר הניחו לו שלא יהרגנה מנה״מ
אמר קרא ולנערה לא תעשה דבר אין

Gemara: Tradiderunt sapientes; Unde probatur, si insequatur socium suum, ut illum occidat, quod sit liberandus cum periculo mortis? Ex eo quod dictum est *Levit.* XIX. 17. *Non stabis super sanguine proximi tui:* Hoc hac de causa venit. Hoc requiritur juxta traditionem: Unde probatur si videat socium suum, quod demergatur in flumen, aut quod eum raptet fera, aut quod super eum irruant latrones, quod debeat eam salvare? Ex eo quod dictum est: *Non stabis super sanguine proximi tui.* Si ita est, dicemus quod eum debeat liberare cum periculo mortis: unde probatur? Probatur argumento a minori ad majus ex puella desponsata: Si de puella desponsata, quæ non venit nisi ad infamiam, dicit lex, quod eam debeat liberare cum periculo mortis, qui insequitur socium suum, ut eum occidat, quanto magis? Num punimus ex argumento? Discipulus Rabi objecit: *Quoniam sicut latro consurgit contra proximum suum, & occidit animam ejus. Deut.* XXII. 25. Num addiscemus ex homicida? Ecce hoc venit ad docendum, & deprehenditur, quod discat. Æquiparatur homicida puellæ desponsatæ; Si puellam desponsatam debet liberare cum periculo mortis, ita pariter homicidam debet liberare cum periculo mortis: Et de ipsa puella desponsata unde probatur? Sicut docet discipulus R. Ismael; etenim docet discipulus R. Ismael: *Et nullus affuit qui liberaret eam*: Si sit qui salvet eam, eam salvabit quocunque modo poterit salvare; Repetitur propositio: Unde probatur si videat socium suum, quod demergatur in flumen, aut quod fera eum raptet, aut quod in illum irruant latrones, quod debeat eum salvare? Ex eo quod dictum est: *Non stabis super sanguine proximi tui*: Atqui quod hinc probatur, inde probatur. De amissione corporis sui unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Et restituet ei*: Si inde, ego dicerem; Hoc de ipso agitur; Sed ut laboret, & conducendo conducat; Non dices: Dicit nobis: Tradiderunt sapientes. Sive insequatur socium suum, ut illum occidat, sive masculum, sive puellam desponsatam, sive reos mortis in Synhedrio, sive reos excidii, liberandi sunt cum periculo mortis. Vidua nupta sacerdoti magno, repudiata, & quæ calceum exuit, nupta sacerdoti vulgari, non liberandæ sunt cum periculo mortis; Si cum aliqua committatur peccatum, non liberanda est cum periculo mortis; Si adsit, qui liberet eam, non liberanda est cum periculo mor-

לנערה חטא מות נער זה זכור נערה זו
נערה המאורסה חטא אלו חייבי כריתות
מות אלו חייבי מיתות בית דין כל הני למה
לי צריכי דאי כתב רחמנא נער משום דלאו
אורחיה אבל נערה דאורחה אימא לא ואי
כתב רחמנא נערה משום דקא פגים לה
אבל נער דלא קא פגים ליה אימא לא
ואי כתב רחמנא הני משום דהאי לאו
אורחיה הוא והא קא פגים לה אבל שאר
עריות דאורחייהו ולא נפיש פיגמיהו אימא
לא כתב רחמנא חטא ואי כתב רחמנא
חטא הוה אמינא אפילו חייבי לאוין כתב
רחמנא מות ואי כתב רחמנא מות הוה
אמינא חייבי מיתות ביה דין אין חייבי
כריתות לא כתב רחמנא חטא ולכתוב
רחמנא חטא מות ולא בעי נער ונערה
אין הכי נמי ואלא נער נערה חד למעוטי ע״א
וחד למעוטי בהמ׳ ושבת ולר״ש בן יוחי דאמר
עוב׳ ע״א ניתן להצילו בנפשו למה לי חד
למעוטי בהמה והד למעוטי שבת סר״א
תיתי שבת מחילול חילול מע״א ולרבי אלעזר
ברבי שמעון דאמר מחלל את השבת ניתן
להצילו בנפשו דאתיא שבת מחילול חילול
מע״א מאי איכא למימר חד מיעוט למעוטי
בהמה ואידך איידי דכתב רחמנא נער כתב
נמי נערה. רבי יהודה אומר אף האומר
הניחו לו שלא יהרגנו. במאי קמיפלגי אמר
רבא במפרת על על פיגמה ומניחתו שלא
יהרגנה רבנן סברי אפיגמא קפיד רחמנא
והרי מקפדת על פיגמה ור׳ יהודה האי
דקאמר רחמנא קטליה משום דמסרה נפשה
לקטלא הא לא מסרה נפשה לקטלא אמר
ליה בר פפא לאביי אלמנה לכהן גדול נמי
קא פגים לה אל אפיגמא רבה קפיר רחמנא
אפיגמא זוטא לא קפיר רחמנא. חטא אלו
אלו חייבי בריתות. ורמינהי ואלו נערות שיש

mortis; R. Jehuda dicit: Vel ille qui dicat; permittite, ne illum interficiat. Unde probatur? Dicit textus *Deut.* loc. cit. *Et puellæ nihil facies; quia non peccavit*: *Moriatur adolescens*; hic est masculus; *puella*; hæc est puella desponsata; *peccavit*; Isti sunt rei excidii: *Moriatur*; Isti sunt rei mortis Synhedrii. Hæc omnia qua de causa necessaria sunt? Quoniam scribit textus; *adolescens*, quia non est ejus consuetudo; at non dices de puella, in qua est consuetudo; quoniam scribit textus; *puella*, eo quod dehonestetur, at non dices de adolescente, qui non dehonestatur: Et quoniam scribit de his, eo quod in his non sit consuetudo; at in hac est infamia; at non dices reliquis turpitudinibus, in quibus est consuetudo, non abundat infamia; Dic: Non scribit textus: *peccavit*: Et si scripsisset textus: *peccavit*: Ego dicerem vel de iis, qui prævaricantur præcepta negativa; Scribit textus; *moriatur*; Si non scripsisset textus, *moriatur*; Ego dicere vel comprehendi reos mortis Synhedrii; at non reos excidii. Non scribit textus; *peccavit*; at scribendum fuit in textu; *peccavit*, *moriatur*; neque requiritur adolescens, & puella; si ita est, pariter adolescens, & puella requiritur, alter ad excludendum Idololatriam, & altera excludendum bestiam, & Sabbathum: Et juxta mentem Simeon ben Jochai, qui dicit: Si colat Idololatriam, liberandus est eum periculo mortis: Et unde probatur unus ad excludendum Idololatriam, & altera excludendum Sabbathum? Si putas; Probetur profanatio Sabbathi ex Idololatria; Et juxta mentem Rabi Eliefer bar R. Simeon, qui dicit; Qui profanaverit Sabbathum, liberandus est cum periculo mortis; Si probatur Sabbathi & Idololatria: Quid erit dicendum? Alter excludit ad excludendum bestiam, & alter istum; Scribit textus; adolescens; scribit quoque puella. R. Jehuda dicit: Si dicat: Demititte illi, ne eum interficiat. In quo dissentiunt? Dicit Raba: De attentione infamiæ, & de permissione, ne interficiat; Sapientes putant; quod de infamia curet textus; & ecce curat de infamia: Et R. Jehuda; hoc dicit textus, quod occidatur, eo quod tradiderit animam suam morti; Ecce non tradidit animam suam morti; Dixit R. Papa τῷ Abaje: Si vidua nubat Sacerdoti magno, pariter erit illi infamia. Respondit: De infamia magna curat textus, de infamia parva non curat textus. *Peccavit*: Isti sunt rei excidii: At objiciunt. Istæ sunt puellæ, quibus est mulcta; Si

להך קנס הבא על אהותו אמרו רבנן קמיה
דרב חסדא משעת העראה דפגמה איפטר
לה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר
ביאה הניחא למאן דאמר העראה זו נשיקה
אלא למאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה
מאי איכא למימר אלא אמר רב חסדא כגון
שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה
כדרכה רבא אמר במניהתו שלא יהרגנה ור'
יהודה היא רב פפא אמר במפות ודברי
הכל אביי אמר ביכול להציל באחר מאבריו
ורבי יונתן בן שאול היא דתניא רבי יונתן
בן שאול אומר רודף שהיה רודף אחר
חבירו להורגו ויכול להצילו באחר מאיבריו
ולא הציל נהרג עליו מאי טעמא דרבי יונתן
בן שאול דכתיב כי ינצו אנשים יחדיו וגומר
ואמר רבי אלעזר במצות שבמיתה הכתוב
מדבר דכתיב ואם אסון יהיה ונתת נפש
תחת נפש ואפילו הכי אמר רחמנא ולא
יהיה אסון ענש יענש אי אמרת בשלמא
יכול להציל באחד מאיבריו לא ניתן להצילו
בנפשו היינו דמשכחת לה ריענש כגון שיכול
להציל באחד מאיבריו אלא אי אמרת יכול
להציל באחד מאיברין נמי ניתן להצילו
בנפשו היכי משכחת לה ריענש דילמא שאני
הכא דמיתה לזה ותשלומין לזה לא שנא
דאמר רבא רודף שהיה רודף אחר חבירו
ושיבר את הכלים בין של נרדף ובין של כל
אדם פטור מאי טעמא מתחייב בנפשו הוא
ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור
של כל אדם חייב של רודף פטור שלא
יהא ממונו חביב עליו כגופו של כל אדם
חייב שמציל עצמו בממון חבירו ורודף שהיה
רודף אחר רודף להצילו ושיבר את הכלים
בין של רודף בין של נרדף ובין של כל אדם
פטור ולא מן הדין שאם אי אתה אומר כן
נמצא אין לך כל אדם שמציל את חבירו

Si concumbat cum forore fua; dixerunt fapientes coram R. Chafda; A tempore denudationis eam infamavit, abfolvitur a morte, nummos non perfoluet, donec perfecerit concubitum; Concedatur juxta mentem illius, qui dicit; Denundatio hæc eft ofculatio; at juxta mentem illius, qui dicit, denudatio eft, quando introducat coronam; quid erit dicendum? At dicit R. Chafda: Quando cum ea concumbat præter confuetudinem, atque iterum cum ea concumbat juxta confuetudinem: Raba dicit de permiffione, ne eam interficiat; & R. Jehuda, R. Papa dicit; de feducta omnes confentiunt: Abaje dicit; quando poffit falvare aliquo ex fuis membris; Et R. Jonathan ben Saul; Etenim extat traditio: R. Jonathan ben Saul dicit: Si infectator infequatur focium fuum, ut eum interficiat, cum poffit eum falvare aliquo ex fuis membris, & non falvet, ejus caufa occiditur: Quænam eft ratio R. Jonathan ben Saul? Scriptum eft *Deut.* XXV. 11. *Si habuerint inter fe jurgium viri duo &c.* Et dicit R. Eliefer: De præceptis, quorum caufa puniuntur morte, textus loquitur: Scriptum eft enim *Exod.* XXI. 23. *Sin autem mors ejus fuerit fubfecuta, dabit animam pro anima*; Hic quoque dicit textus: *Et non mortua fuerit, mulctando mulctabitur.* Si dicas: Concedatur; quando poffit eum falvare aliquo ex membris fuis, non falvabit eum cum pericullo mortis; hoc eft, quod deprehenditur, quod mulctetur: Sicut quando poffit eum falvare aliquo ex fuis membris: At fi dicas; fi poffit falvare eum aliquo ex membris fuis, pariter quod debeat eam falvare cum periculo mortis, quomodo deprehendetur, quod mulctetur? Fortaffe diverfum eft hoc loco, quod illi fit mors, & huic retributio; at non at diverfum. Etenim dicit Raba: Si infectator infequatur focium fuum, & frangat vafa five illius, qui perfecutionem paritur, five cujufvis hominis, abfolvitur. Qua de caufa? Quia reus eft mortis. At fi ille, qui perfecutionem paritur, frangat vafa infectatoris, abfolvitur; fi vafa cujufvis hominis, tenetur; fi frangat vafa infectatoris, abfolvitur; quia fuæ facultates fibi non funt chariores fuo corpore fi frangat vafa cujufvis hominis tenetur; eo quod fe falvavit facultatibus focii fui, At fi infectator infequatur infectatorem ut eum falvet, & frangat vafa five infectatoris, five illius, qui perfecutionem patitur, five vafa cujufvis hominis, abfolvitur: At non æquum eft. Si tu ita dicas, deprehendetur, quod

מיד הרודף . אבל הרודף אחר בהמה .
תניא רבי שמעון בן יוחי אומר העובר ע״א
ניתן להצילו בנפשו מקל וחומר ומה פגם
הדיוט ניתן להצילו בנפשו פגם גבוה לא כל
שכן וכי עונשין מן הדין קא סבר עונשין מן
הדין תניא רבי אלעזר בר שמעון אומר
המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו סבר
לה כאבוה דאמר עונשין מן הדין ואתיא
שבת בחילול חילול מע״א אמר רבי יוחנן
משום רבי שמעון בן יהוצדק נימנו וגמרו
בעליית בית נתזא בלוד כל עבירות שבתורה
אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור
ואל יהרג חוץ מע״א וגילוי עריות ושפיכות
דמים וע״א לא והא תניא אמר רבי
ישמעאל מנין שאם אמר לו לאדם עבור
ע״א ואל תהרג מנין שיעבור ואל יהרג
תלמוד לומר וחי בהם ולא שימות בהם
יכול אפילו בפרהסיא תלמוד לומר לא
תחללו את שם קדשי ונקדשתי אינהו דאמור
כרבי אליעזר דתניא רבי אליעזר אומר
ואהבת את ה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאודך אם נאמר בכל נפשך למה
נאמר בכל מארך ואם נאמר בכל מארך
למה נאמר בכל נפשך אם יש לך אדם
שגופו חביב עליו ממונו לכך נאמר בכל
נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו
מגופו לכך נאמר בכל מאודך גילוי עריות
ושפיכות דמים כדרבי דתניא רבי אומר כי
כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן
הדבר הזה וכי מה למדנו מרוצח מעתה הרי
זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח
לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן
להצילו בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו
ומקיש נערה המאורס׳ לרוצח מה רוצח
יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג
אל תעבור רוצח גופיה מנא לן סברא הוא

quod nemo salvabit socium suum a manu insectatoris: At si insequatur bestiam: Traditio: R. Simeon ben Jochai dicit; si colat Idololatriam, eum liberabit cum periculo mortis, probatur argumento a minori ad majus: Si dedecoret idiotam, debet illum salvare cum periculo mortis; si dedecoret Deum, nonne multo magis? Num mulctamus ex argumento? Putat, quod per vim argumenti mulctare possimus: Traditio: R. Elieser ben Simeon dicit: Si profanet Sabbathum, debet illum salvare cum periculo mortis; consentit cum Abua, qui dicit; quod per vim argumenti mulctare possimus; & probatur profanatio Sabbathi ex Idololatria: Dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Josadach; Numerati sunt, & docuerunt in Cœnaculo domus Nitza in Lud: In cunctis peccatis in lege memoratis si cuipiam dicant: Transgredere, ne occidaris; transgredietur, ne occidatur, excepta Idololatria, & scortationibus, & effusionibus sanguinum: Nonne Idololatria? Atqui extat traditio: Dicit R. Ismael; unde probatur; Si cuipiam dicant; cole Idololatriam, ne occidas, unde probatur quod possit colere, ne occidatur? Ex eo quod dictum est *Levit.* XVIII. 5. *Vivet in eis*; at non ut moriatur in eis. Crederem vel palam? Idcirco dictum est *Levit.* XXII. 32. *Ne polluatis nomen sanctum meum, ut sanctificer*: Hoc dictum est juxta mentem R. Elieser. Etenim extat traditio: R. Elieser dicit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Deut.* VI. 4. Si dictum est: *ex tota anima tua*, cur dicendum erat *ex tota fortitudine tua*? Si dictum est *ex tota fortitudine tua*, cur dicendum erat *ex tota anima tua?* Si sit tibi homo, cujus corpus sit illi amobilius, quam suæ opes; idcirco dictum est; *ex tota onima tua*. Si sit tibi homo, cujus opes sint illi chariores, quam suum corpus; idcirco dictum est: *Ex tota fortitudine tua*. Scortationes, & effusiones sanguinum juxta mentem Rabi: Etenim extat traditio: Rabi dicit: *Quia sicut latro consurgit contra furorem suum, & occidit animam ejus. Deut.* XXII. 26. Ita se res habet. Num addiscemus ex homicida? Hinc ecce hoc venit ad docendum, & deprehenditur quod addiscat, & æquiparet homicidam puellæ desponsatæ; Etenim sicut puellam desponsatam salvabit cum periculo mortis, ita pariter homidam salvabit cum periculo mortis. Et æquiparat puellam desponsatam homicidæ; sicut homicida occiditur, ne peccet,

דההוא דאתא לקמיה דרבה ואמר ליה אמר
לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא
קטלינא לך אמר ליה לקטלוך ולא תיקטול
מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא
דההוא גברא סומק טפי כי אתא רב דימי
א״ר יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרה
המלכות אבל בשעת גזרת מלכות אפילו
מצוה קלה יהרג ואל יעבור כי אתא רבין
א״ר יוחנן אפילו שלא בשעת גזרת מלכות
לא אמרו אלא בצינעה אבל בפרהסיא
אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור מאי
מצוה קלה אמר רבא בר רב יצחק אמר רב
אפילו לשנויי ערקת׳ דמסאנא וכמה פרהסיא
א״ר יעקב אמר רבי יוחנן אין פרהסיא
פחותה מעשרה בני אדם פשיטא ישראלים
בעינן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל בעי
רבי ירמיה תשעה ישראל וכותי אחד מהו
תא שמע דתני רב ינאי אחוה דרבי חייא בר
אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי
בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו מתוך
העדה הזאת מה להלן עשרה וכולהו ישראל
אף כאן עשרה וכולהו ישראל והא אסתר
פרהסיא הואי אמר אביי אסתר קרקע עולם
היתה רבא אמר הנאת עצמו שאני דאי לא
תימא הכי הני קוואקי ודימוניקי היכי יהבינן
להו אלא הנאת עצמן שאני הכא נמי הנאת
עצמן שאני ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא
נכרי דא״ל להאי ישראל קטול אספסת׳
בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטילנא לך
ליקטול ולא לקטלוה שדי לנהרא ליקטליה
ולא ליקטול מ״ט לעבורי מילתא קא בעי
מעו מיניה מרבי אמי בן נח מצווה על
קדושת השם או אין מצוה על קדושת השם
אמר אביי ת״ש שבע מצות נצטוו בני נח
ואם איתא תמני הו יין א״ל רבא אינהו וכל
אבזרייהו מאי הוי עלה אמ׳ רב אדא בר

cet, ita parite puella desponsata occidetur ne peccet; de ipso homicida unde probatur? Putat, quod venerit coram Raba, eique dixerit; Si mihi dicat dominus urbis: vade & occide N.N. si minus, te occidam; Respondit: Sine ut te occidat, ne ille occidatur. Quid dicet? Sanguis tuus plus erubescit? Fortasse ipsius sanguis plus erubescet: Quando venit R. Dimi; dixit R. Jochanan; non legimus nisi extra tempus decreti regni, at tempore decreti regni, vel propter præceptum leve occidatur ne peccet: Quando venit Rabin, dixit Rabi Jochanan; vel extra tempus decreti regni, non dixerunt nisi in occulto, at palam vel propter præceptum leve occidatur ne peccet; quodnam est præceptum leve? Dicit Raba bar R. Isaach; dicit Rab: Vel in immutanda corrigia calcei, Et quot erunt in loco publico? Dicit R. Jochanan: Publicitas non constabit minus decem hominibus; certum est, quod Israelitæ requirantur. Scriptum est enim *Levit.* XXII. 32. *Ut sanctificer in medio filiorum Israel*: Requirit R. Jeremia novem Israelitas, & unum Cuthæum. Qua de causa? Veni & audi, quod docet R. Inai frater R. Chijah bar Aba: Explicetur *in medio in medio*. Scriptum est hoc loco: *Ut sanctificer in medio filiorum Israel*; Et scriptum est *Num.* XVI. 45. *Recedite de medio congregationis istius*; Sicut ibi decem, & omnes Israelitæ, ita pariter hoc loco decem, & omnes Israelitæ. Atqui Esther in publico fecit. Respondit Abaje: Esther erat fundamentum mundi: Raba dicit: Ejus utilitas est differens: Si ita dicas: Ista ignitabula, & acerras ubi ponimus? Sicut ibi eorum utilitas est differens, ita pariter hoc loco eorum utilitas est differens: Et recessit Raba ad opinionem suam. Etenim dicit Raba: Alienigena si dicat Israelitæ: Cæde pabulum in Sabbatho, & projice feris; si minus, te occidam: Debet occidi & non cædet; Projice in flumen; Debet cædere, ne occidatur. Qua de causa? Ut ille peccet, hoc quærit Quæsierunt a R. Amme: Noachida jubeturne de maledictione nominis Divini, aut non jubetur de maledictione nominis Divini? Respondit Abaje: Veni & audi; Septem præcepta mandata sunt Noachidis; si hoc includatur, *octo erunt*: Respondit Raba: Ipsa & eorum consequentiæ, quid erunt? Dicit R. Ada bar Aba; dixit Schaba Rab: Scriptum est 2. *Reg.* v. 18. *Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo, quando ingredietur Dominus meus templum Remnon, ut adoret*. Et scriptum ut ibid. *Qui dixit ei; vade in pace*; Si ita non esset,

אהבה אמרי בי רב׳ כתיב לדבר זה יסלח ה׳
לעבדך בבא ארני בית רמון להשתחות שמה
והוא נשען על ידי והשתחויתי וכתיב ויאמר
לו לך לשלום ואם איתא לא לימא ליה
הה בצנעה הא בפרהסיא אמר רב יהודה
אמר רב מעשה באדם אחד שנתן עיניו
באשה אחת והעלה לבו טינא ובאו ושאלו
לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שתבעל
אמרו חכמים ימות ואל תבעל לו תעמוד
לפניו ערומה ימות ולא תעמוד לפניו ערומה
תספר עמו מאחורי הגדר ימות ולא תספר
עמו מאחורי הגדר פליגי בה רבי יעקב בר
אידי ורבי שמואל בר נחמוני חד אמר אשת
איש היתה וחד אמר פנויה היתה בשלמא
למ״ד אשת איש היתה שפיר אלא למ״ד
פנויה היתה מאי כולי האי רב פפא אמר
משום פגם משפחה רב אחא בריה דרב
איקא אמר כדי שלא יהו בנות ישראל
פרוצות בעריות ולינסבה מינסב לא מייתבה
דעתיה כדרבי יצחק דא״ר יצחק מיום שחרב
ב״ה ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה
שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם .

רפק ט׳

מתני׳ . ואלו הן הנשרפין הבא על אשה
ובתה ובת כהן שזנתה יש בכלל אשה ובתה
בתו ובת בתו ובת בנו ובת אשתו ובת
בתה ובת בנה חמותו ואם חמותו ואם
חמיו .

גמ׳ . הבא על אשה שנשא בתה לא
קתני אלא הבא על אשה ובתה מכלל
דתרווייהו לאיסורא ומאן נינהו חמותו ואם
חמותו וקתני יש בכלל אשה ובתה מכלל
דתרווייהו כתיבה בהדיא והנך מדרשא אתיא
הניחא לאביי דאמר משמעות דורשין איכא
בינייהו מתניתין מני רבי עקיבא היא אלא
לרבא דאמר חמותו לאחר מיתה איכא
בינייהו מתני׳ מני אמר לך רבא תני הבא על
אשה שנשא בתה. יש בכלל אשה ובתה
חמותו ואם חמותו ואם חמיו . לאביי איידי
דקא בעי למיתנא אם חמיו תני נמי חמותו

esset; nonne dicendum erat tam clanculum, quam palam? Dicit R. Jehuda: Dicit Rab: Narratur de quodam homine, qui conjecit oculos suos in quandam mulierem, & adscendit in ejus cor inquinamentum, & venientes quæsierunt a medicis; qui dixerunt; Non est illi reparatio, nisi cum eo concumbat: Responderunt sapientes; moriatur, at non cum ea concumban. Statuatur coram illo nuda: Moriatur, at non statuatur coram illa nuda: Abradatur cum eo post parietem; moriatur, & non abradatur cum eo post parietem: In hoc dissentiunt R. Jacob bar Idi, & R. Ismael bar Nachmani: Alter dicit: Uxor viri erat; & alter dicit: Vidua erat: Concedatur juxta mentem illius, qui dicit; Uxor viri erat; recte se habet: At juxta mentem illius, qui dicit: Vidua erat: Quid hoc oberat? R. Papa dicit: propter infamiam familiæ; R. Acha bar R. Josa dicit: Ne filiæ Israel fierent impudentes in scortationibus; At poterat illi nubere; at in nuptiis non acquiescebat ejus mens, juxta mentem R. Isaach; Etenim dicit R. Isaach; a die, quo diruta est domus electa, ablatus est gustus concubitus, & datus est peccatoribus. Dictum est enim *Prov.* IX. 17. *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.*

CAPUT IX.

Misna: Isti sunt comburendi; qui concumbit cum muliere, & ejus filia, & filia sacerdotis, quæ scortata fuerit; In muliere & ejus filia comprehenditur ejus filia, & filia filiæ suæ, & filia filii sui, & filia uxoris suæ, & filia filiæ suæ, & filia filii sui, ejus socrus, & mater socrus, & mater soceri sui.

Gemara: Si concumbat cum muliere, cujus filiam uxorem duxerit, non docet, at si concumbat cum muliere, & ejus filia; consequitur hinc quod ambæ comprehendantur in interdicto. Et quænam sunt? Ejus socrus, & mater socrus suæ; & docet; in generali comprehenditur mulier & ejus filia: Consequitur, quod ambæ simul descriptæ sint; Et hoc ad exponendum venit. Concedatur juxta mentem Abaje, qui dicit: De sensu textus controversia est inter eos. Cujusnam est Misna? Rabi Akiba est; At juxta mentem Raba, qui dicit: Ejus socrus post illius mortem; in hoc consistit controversia inter eos: Cujusnam est Misna? Dicit tibi Raba; docet; si concumbat cum muliere, cujus filiam uxorem duxerit. In genere mulieris &

ejus

ואם חמותו לרבא איידי דקא בעי למיתנא
אם חמיו ואם חמותו תני נמי המותו מנהני
מילי דתנו רבנן איש אשר יקח את אשה
ואת אמה אין לי אלא אשה ואמה בת אשה
ובת בתה ובת בנה מנין נאמר כאן זימה
ונאמר להלן זימה מה להלן בתה ובת בתה
ובת בנה אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה
מנין לעשות זכרים כנקיבות נאמר כאן זימה
ונאמר להלן זימה מה להלן זכרים כנקיבות
אף כאן זכרים כנקיבות מנין לעשות
למטה כלמעלה נאמר כאן זימה ונאמר
להלן זימה מה להלן למטה כלמעלה אף כאן
למטה כלמעלה ומה כאן למטה כלמעלה
אף להלן למעלה כלמטה אמר מר מנין
לעשות זכרים כנקיבות מאי זכרים כנקיבות
אילימא בת בנה כבת בהדי הרדי קאתיא
אלא אם חמיו כאם חמותו השתא אם
חמותו לא קמה לן אם חמיו מיהדר
עלה אמר אביי הכי קאמר מנין לעשות
שאר הבא ממנו כשאר הבא ממנ׳ נאמר
כאן זמה ונאמר להלן זמה וכו׳ והא בשאר
דידיה לא כתיבא ביה זמה אמר רבא אמר
לי רב יצחק בר אבודימי אתיא הנה הנה
אתיא זמה זמה אמר מר מנין לעשות
למטה כלמעלה מה למטה כלמעלה אילימא
בת בנה ובת בתה כבתה ההדי הדדי קאתיין
אלא אם חמיו ואם המותו כחמותו האי
למטה כלמעלה למעלה כלמטה הואי תני
למעלה כלמטה אי הכי נאמר כאן זמה
ונאמר להלן זמה ומה השתא אינהו לא
כתיב זמה דידהו כתיבא אמר אביי הכי
קאמר מנין לעשות שלשה דורות למעלה
כשלשה דורות למטה נאמר למטה זימה
ונאמר למעלה זימה מה למטה שלשה דורות
אף למעלה שלשה דורות ומה בעונש עשה
למטה כלמעלה אף באזהרה נמי עשה

ejus filiæ comprehenditur ejus ſocrus, & mater ſocrus, & mater ſoceri. Juxta mentem Abaje; quoque ex ſenſu Miſnæ requiritur mater ſoceri; docet pariter, ejus ſocrus, & mater ſocrus: Juxta mentem Raba; ex ſenſu Miſnæ comprehenditur mater ſoceri, & mater ſocrus; docet etiam; ejus ſocrus; Hinc tradiderunt ſapientes: *Vir qui acceperit uxorem, & matrem ejus. Levit.* xx. 14. Non probo niſi de uxore & ejus matre, filia uxoris, & filia filiæ, & filia filii unde probatur? Memoratur hic *ſcelus*, & memoratur ibi *ſcelus*; ſicut ibi comprehenditur filia, & filia filiæ, & filia filii, ita pariter hoc loco comprehenditur filia, & filia filiæ, & filia filii; Unde probatur, quod ſint conſiderandi mares, ſicut fœminæ? Memoratur hic *ſcelus* & memoratur ibi *ſcelus*; ſicut ibi conſiderantur mares ſicut fœminæ; ita pariter hoc loco conſiderandi erunt mares ſicut fœminæ. Unde probatur, quod ſint conſiderandi gradus inferiores ſicut ſuperiores? Memoratur hic *ſcelus*, & memoratur ibi *ſcelus*. Sicut ibi conſiderantur gradus inferiores ſicut ſuperiores, ita pariter hoc loco conſiderandi erunt gradus inferiores ſicut ſuperiores: Sicut ibi conſiderantur gradus ſuperiores ſicut inferiores, ita pariter hoc loco conſiderandi erunt gradus inferiores ſicut ſuperiores. Dicit Mor: Unde probatur, quod ſint conſiderandi mares ſicut fœminæ? Quid mares ſicut fœminæ? Dicendumne eſt, quod filia filii, ſicut filia filiæ ſimul comprehendantur? At conſideratur mater ſoceri ſicut mater ſocrus; Nunc mater ſocrus nobis non probatur; mater ſoceri repetenda eſt. Dicit Abaje: ſic dicit: Unde probatur, quod conſideranda ſit caro procedens ex eo, ſicut caro procedens ex ea? Memoratur hic *ſcelus*, & memoratur ibi *ſcelus* &c. Atqui in carne ipſius non ſcriptum eſt *ſcelus*. Dicit Raba: Dixit mihi R. Iſaach bar Abdimi; Explicetur *hoc hoc*, explicetur *ſcelus ſcelus*: Dicit Mor: Unde probatur, quod conſiderandi ſint gradus inferiores ſicut ſuperiores? Quid gradus inferiores ſicut ſuperiores? Dicendumne eſt, quod filia filii, & filia filiæ, ſicut ejus filia ſimul comprehendatur? at mater ſoceri, & mater ſocrus conſideranda eſt ſicut ejus ſocrus; hic intelligitur, quando conſiderantur gradus inferiores ſicut ſuperiores; gradus ſuperiores quod ſint conſiderandi ſicut inferiores; docet gradus ſuperiores ſicut inferiores; ſi ita eſt; Memoratur hic *ſcelus* & memoratur ibi *ſcelus*. Cur nunc de illis non ſcriptum eſt, *ſcelus*? de ipſo ſcriptum eſt.

למעלה כלמטה רב אשי אמר לעולם כדקתני
ומאי למטה למטה באיסור אי מה היא אם
אמה אסורה אף הוא אם אמו אסורה אמר
אביי אמר קרא אמך היא משום אמו אתה
מחייבו ואי אתה מחייבו משום אם אמו
רבא אמר בין למ״ד דון מינה ומינה ובין
למ״ד דון מינה ואוקי באתרה לא אתיא
למ״ד דון מינה ומינה מה היא אם אמה
אסורה אף הוא נמי אם אמו אסורה ומינה
מה היא בשריפה אף הוא נמי בשריפה למ״ד
שריפה חמורה איכא למיפרך מה להיא שכן
אמה בשריפה תאמר בהוא שאמו בסקילה
ועוד אמו בסקילה אם אמו בשריפה ועוד
מה היא לא חלקת בה בין אמה לאם אמה
אף הוא נמי לא תחלוק בו בין אמו לאם
אמו ולמ״ד סקילה חמורה מהאי קושיא לא
נידונה ולמ״ד דון מינה ואוקי באתרה מה
היא אם אמה אסורה אף הוא נמי אם
אמו אסורה ואוקי באתרה התם הוא דבשריפה
אבל הכא בסקילה כדאשכחן באמו למ״ד
שריפ׳ חמורה איכא למיפרך מה להיא
שכן אמה בשריפה תאמר בהוא שאמו
בסקילה ועוד הוא כהיא מה היא לא
חלקתה בה בין בתה לאם אמה אף הוא לא
תחלוק בו בין בתו לאם אמו ולמ״ד סקילה
חמורה מהאי קושיא לא נידונה אי מה
הוא כלתה אסורה אף היא כלתה אסורה
אמר אביי אמר קרא אשת בנך היא משום
אשת בנך אתה מחייבו ואי אתה מחייבו
משום אשת בנה רבא אמר בין למ״ד דון
מינה ומינה בין למ״ד דון מינה ואוקי באתרא
לא אתיא למ״ד דון מינה ומינה מה הוא
כלתו אסורה אף היא נמי כלתה אסורה
ומינה מה הוא בסקילה אף היא נמי
בסקילה למ״ד סקילה חמורה איכא למיפרך
מה להוא שכן אמו בסקילה תאמר בהיא

est. Dicit Abaje: Sic dicit: Unde probatur, quod considerandæ sint tres generationes superiores sicut tres generationes inferiores? Memoratur in inferioribus *scelus*, & memoratur in superioribus *scelus*; Sicut in inferioribus considerantur tres generationes, ita pariter in superioribus considerantur tres generationes; sicut in pœna considerantur inferiores, sicut superiores, ita pariter in præmonitione considerantur superiores, sicut inferiores: Rabi Asse dicit: Semper juxta illud quod docetur: Quid significat, in gradibus inferioribus? In gradibus inferioribus est interdictum. Si in ea mater matris interdicta est, ita pariter in eo mater matris interdicta erit. Dicit Abaje: Dicit textus: *Mater tua est*. Propter matrem tu condemnas, at tu non condemnas propter matrem matris. Raba dicit: Tam juxta mentem illius qui dicit; Explicandum est ex ea, & ex ea; quam juxta mentem illius qui dicit; Explicandum est ex eo statuatur in suo loco; non probatur; Juxta mentem illius, qui dicit: Probandum est ex ea, ex ea; si in ea mater matris est interdicta, ita pariter in eo mater matris erit interdicta; & ex ea; Sicut illa punitur combustione, ita pariter ille punietur combustione. Juxta mentem illius qui dicit quod combustio sit gravior, quomodo erit explicandum? Si dicas de illa, cujus mater punitur combustione, dices de hoc, cujus mater punitur lapidatione? Et præterea ejus mater lapidatur, mater ejus matris comburitur; & præterea sicut in illa non est discrimen inter matrem & matrem suæ matris, ita pariter in hoc non erit discrimen inter matrem & matrem suæ matris: At juxta mentem illius, qui dicit; lapidatio est gravior; ex hac oppositione non probatur: At juxta mentem illius qui dicit; explicetur ex ea. Statuatur in loco suo; Sicut in illa mater matris interdicta est; ita pariter in eo mater matris erit interdicta: Ibi ipse comburitur; at hic lapidatur; sicut deprehendimus de ejus matre: Juxta mentem illius qui dicit: Combustio est gravior; Quomodo erit explicandum? Sicut in illa ejus mater comburitur, dices de hoc, cujus mater lapidatur? Et præterea ille erit sicut illa: Sicut in illa non est discrimen inter filiam & matrem matris, ita pariter in hoc non erit discrimen inter filiam & matrem matris: At juxta mentem illius qui dicit: Lapidatio est gravior; Ex hac oppositione non explicatur. Si in eo ejus nurus est interdicta, ita pariter in illa ejus

שאמה בשריפ׳ ועוד בתה בשריפה וכלתה
בסקילה הוא בעצמו יוכיח דבתו בשריפה
וכלתו בסקילה אלא מה הוא לא חלקת בו
בין אמו לכלתו אף היא לא תחלוק בה בין
אמה לכלתה ולמ׳ שריפה חמורה מהאי
קושיא לא נידונין ולמ׳ דון מינה ואוקי
באתרה מה הוא כלתו אסורה אף היא
כלתה אסורה ואוקי באתרה התם הוא
דבסקילה אבל הכא בשריפה כדאשכחן
באמה למ׳ סקילה חמורה איכא למיפרך
מה להוא שכן אמו בסקילה תאמר בהיא
שאמה בשריפה ועוד מה הוא חלקת בו בין
בתו לכלתו אף היא תחלוק בה בין בתה
לכלתה ולמ׳ שריפה חמורה מהאי קושיא
לא נידונין בתו מאנוסתו מנין אמר אביי
קל וחומר על בת בתו ענוש על בתו לא כל
שכן וכי עונשין מן הדין גלויי מילתא
בעלמא הוא רבא אמר אמר לי רב יצחק בר
אבדימי אתא הנה הנה אתיא זמה זמה תני
אבוה דרבי אבין לפי שלא למדנו לבתו
מאנוסתו הוצרך הכתוב לומר ובת איש כהן
אי מה בת כהן היא בשריפה ואין בועלה
בשריפה אף בתו מאנוסתו היא בשריפה
ואין בועלה בשריפה אמר אביי אמר קרא
את אביה היא מחללת מי שמחללת את
אביה יצתה זו שאביה מחללה רבא אמר
בשלמא התם אפיקתיה מדינ׳ דבת כהן
ואוקימתי אדינא דבת ישראל הכא אדינא
דמאן מוקמת ליה אדינא דפנוייה מוקמת
ליה אזהרה לבתו מאנוסתו מנין בשלמא
לאביי ורבא מהיכא דנפקא להו עונש מהתם
נפקא להו אזהרה אלא לדתנו אבוה דרבי
אבין מאי אמר רבי אילעא אמר קרא אל
תחלל את בתך להזנותה מתקיף לה רבי
יעקב אחוה דרב אחא בר יעקב האי אל
תחלל את בתך להזנותה להכי הוא דאתא

ejus nurus erit interdicta. Dicit Abaje; dicit textus: *Uxor filii tui illa est:* Propter uxorem filii tui tu condemnas, at tu non condemnas propter uxorem ejus filii: Raba dicit; Tam juxta mentem illius qui dicit; Explicetur ex ea atque ex ea, quam juxta mentem illius qui dicit: Explicetur ex ea: Et statuatur in suo loco; Non probatur: Juxta mentem illius qui dicit: Explicetnr ex eo atque ex eo: Sicut in illo nurus est interdicta, ita pariter in illa nurus est interdicta; atque ex ea; Sicut ille lapidatur, ita pariter illa lapidatur: Juxta mentem illius qui dicit: Lapidatio est gravior; quomodo erit explicandum? Sicut in illo ejus mater lapidatur, dices de illa, cujus mater comburitur? Et præterea ejus filia comburitur, & ejus nurus lapidatur; de seipso probet, cujus filia comburitur, at ejus nurus lapidatur; At sicut in illo non est discrimen inter matrem & nurum, ita pariter in illa non erit discrimen inter matrem & nurum. At juxta mentem illius qui dicit; combustio est gravior: Ex hac oppositione non explicatur; qui dicit & juxta mentem illius; explicetur ex eo, & statuatur in suo loco; Sicut in illo nurus est interdicta, ita pariter in illa nurus erit interdicta; & statuatur in suo loco. Ibi ille lapidatur, at hic comburitur, sicut invenimus in ejus matre. Juxta mentem illius qui dicit: Lapidatio est gravior, quomodo erit explicandum? Sicut in illo ejus mater lapidatur, dices de illa, cujus mater comburitur? Et præterea sicut in illo est discrimen inter filiam & nurum, ita pariter in illa erit discrimen inter filiam & nurum. At juxta mentem illius qui dicit: Combustio est gravior; Ex hac oppositione non probatur. De ejus filia nata ex oppressa unde probatur? Dicit Abaje: Argumento a minori ad majus: *Si propter filiam filiæ punitur,* propter filiam nonne multo magis? Num punimus per vim argumenti? Res vulgo manifesta est: Raba dixit: Dixit mihi R. Isaach bar Abdimi: Explicetur *hoc hoc, scelus scelus:* Docet pater Rabi Abin: Quia non addiscimus ex filia nata ex oppressa, necesse erat, ut textus diceret: *Et filia viri sacerdotis:* Filia sacerdotis comburitur, at qui cum ea concumbit, non comburitur; ejus filia nata ex oppressa comburitur, at qui cum ea concumbit, non comburitur. Dicit Abaje; dicit textus: *Patrem suum illa profanavit;* Quæ profanavit patrem suum: Excludatur ista, quam ejus pater profanavit. Raba dicit: Concedatur: ibi educitur ex judicio filiæ sacerdotis, & consti-

האי מיבעי ליה לכדתניא אל תחלל את בתך
להזנותה יכול בכהן המשיא את בתו ללוי
וישראל הכתוב מדבר תלמוד לומר להזנותה
בחילול שבזנות הכתוב מדבר במוסר את
בתו שלא לשם אישות אם כן לימא קרא
אל תחל מאי אל תחלל שמע מינה תרתי
ואביי ורבא האי אל תחלל את בתך להזנותה
מאי עבדי ליה א"ר מני זה המשיא את בתו
לזקן כדתניא אל תחלל את בתך להזנותה
רבי אליעזר אומר זה המשיא את בתו לזקן
רבי עקיבא אומר זה המשהא בתו בוגרת
אמר רב כהנא משום רבי עקיבא אין לך
עני בישראל אלא רשע ערום והמשהא בתו
בוגרת אטו המשהא בתו בוגרת לאו רשע
ערום הוא אמר אביי הכי קאמר איזהו עני
רשע ערום זה המשהא בתו בוגרת ואמר רב
כהנא משום רבי עקיבא הוי זהיר מן היועצך
לפי דרכו אמר רב יהודה אמר רב המשיא
את בתו לזקן והמשיא אשה לבנו קטן עליו
הכתוב אומר למען ספות הרוה את
הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו מיתיבי
האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר
מגופו והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה
והמשיא' סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר
וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא
תחטא סמוך לפירקן שאני תנו רבנן האוהב
את שכיניו והמקרב את קרוביו והנושא את
בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו
עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה תנו
רבנן אותו ואתהן אותו ואת אח מהן דברי
ר' ישמעאל ר"ע אומר אותו ואת שתיהן
מאי בינייהו אמר אבי' משמעות דורשין איכא

stituitur in judicio filiæ Israelitæ, hic in quo judicio constituetur? In judicio viduæ constituetur: Præmonitio pro ejus filia nata ex oppressa unde probatur? Concedatur juxta mentem Abaje, & Raba; Unde probatur pœna, inde probatur præmonitio. At juxta id quod docuit pater R. Abin; quid dicit R. Elaa? Dicit textus: *Non profanabis filiam tuam ut scortetur*. Confirmat hoc Rabi Jacob frater R. Acha bar Jacob. Illud: *Non profanabis filiam tuam, ut scortetur*. Propter hoc illud adductum est, hoc requiritur juxta traditionem: *Non profanabis filiam tuam ut scortetur*. Crederem quod textus loquatur de sacerdote, qui det uxorem filiam suam Levitæ, & Israelitæ? Idcirco dictum est: *Ut scortetur*: De profanante per scortationem textus loquitur; de illo, qui tradat filiam suam sine titulo matrimonii; Si ita est, dicere debuisset textus: Ne incipias. Quid significat: *Non profanabis*? Hinc duo intelliguntur. At Abaje, & Raba: *Non profanabis filiam tuam, ut scortetur*: quomodo explicant? Dicit R. Meni; Iste est, qui filiam suam dat uxorem seni; sicut extat traditio: *Non profanabis filiam tuam, ut scortetur*: R. Eliefer dicit: Iste est, qui dat uxorem filiam suam seni. R. Akiba dicit: Iste est, qui maritat filiam suam pubescentem; Dicit R. Channa nomine R. Akiba; Non est tibi pauper in Israel, nisi impius callidus, & qui maritat filiam suam pubescentem; idcirco qui maritat filiam suam pubescentem, non est impius callidus. Dicit Abaje; sic dicit: Quinam est impius callidus? Hic est, qui maritat filiam suam pubescentem; & dicit R. Channa nomine R. Akiba. Cave tibi ab eo, qui te consulit juxta viam suam. Dicit Rabi Jehuda; dicit Rab: Qui maritat filiam suam seni, & qui maritat filiam suam minorenni, de illo dicit textus *Deut.* XXIX. 19. *Et absumat ebria sitientem, Dominus non ignoscat ei*. Objectio: Qui amat uxorem suam sicut corpus suum, & qui eam honorat plusquam corpus suum, & qui dirigit filios & filias suas in via recta, & qui eos maritat prope tempus eorum, de eo scribit textus *Job* v. 24. *Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum & visitans speciem tuam, non peccabis*: Prope eorum tempus diversum est. Tradiderunt sapientes: Qui amat vicinos suos, & qui admovet propinquos suos, & qui nubit filiæ sororis suæ, & qui mutuo dat siclum pauperi in tempore angustiæ, de illo dicit textus *Isai.* LVIII. 9. *Tunc invocabis, & Dominus exaudiet*. Tradiderunt sapientes; ipsum, & ipsos, ipsum, & unum

ביניהו ר׳ ישמעאל סבר אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא ואם חמותו מדרש׳ אתיא ר׳ עקיבא סבר אותו ואתהן אותו ואת שתיהן ואם חמותו הכא כתיבא רב אמר חמותו לאחר מיתה איכא ביניהו רבי ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשריפה ור״ע סבר איסורא בעלמא.

מתני׳. ואלו הנהרגין הרוצח ואנשי עיר הנידחת רוצח שהכה את רעהו באבן או בברזל וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב דחפו לתוך המים או לתוך האור ויכול לעלות משם ומת פטור שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין.

גמ׳. אמר שמואל מפני מה לא נאמרה יד בברזל שהברזל ממית בכל שהו תניא נמי הכי רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהברזל ממית בכל שהוא לפיכך לא נתנה תורה בו שיעור והני מילי דברזיה מיברז. וכבש עליו לתוך המים. רישא רבותא קמ״ל וסיפא רבותא קמ״ל רישא רבותא אמ״ל אע״ג דלאו איהו דחפו כיון דאין יכול לעלות משם ומת חייב סיפא רבותא קמ״ל אע״ג דלחפו כיון דיכול לעלות משם ומת פטור כבש מנלן אמר שמואל דאמר קרא או באיבה לרבות את מצמעם ההוא גברא דמצמצמא לחיות דחברי׳ בשימשא ומתה רבינא מחייב רב אחא בר רב פטר רבינא מחייב ק״ו ומה רוצח שלא עשה בה שוגג כמזיד ואונס ברצון חייב בו את המצמם נזקין שעשה בהן שוגג כמזיד ואונס כרצון אינו דין שחייב בהן את המצמצם רב אחא בר רב פוטר אמ׳ רב

unum ex iis. Verba R. Ismael. Rabi Akiba dicit; ipsum, & ambos: In quo consistit controversia inter eos? In exponendis textibus est controversia inter eos. R. Ismael putat ipsum, & ipsos explicandos esse ipsum, & unum ex illis; eo quod Græce unum vocent ἕνα: Et si socrum sensus allegoricus includat; R. Akiba putat ipsum & ipsos, ipsum & ambos; & si de socru hic scriptum est; Raba dicit socrum post ejus mortem; in hoc consistit controversia inter eos: R. Ismael putat si concumbat cum socru post mortem, quod comburatur; & R. Akiba putat, quod vulgo sit interdicta.

Misna: Et isti gladio occiduntur; homicida, & viri civitatis impulsæ: Homicida, qui proximum suum percusserit, lapide, aut ferro, eumque immerserit in aquas, aut in ignem intruserit, ut inde adscendere non possit, & moriatur, tenetur: Quod si eum impulerit in aquas, aut in ignem, ut inde adscendere possit, & moriatur, absolvitur. Si in eum incitaverit canem, aut serpentem, absolvitur; Si eum mordere faciat a serpente; R. Jehuda condemnat, & sapientes absolverunt.

Gemara. Dicit Samuel: Cur non memoratur manus in ferro? Quia ferrum quantuluncunque occidit: Extat etiam traditio: Rabi dicit: Manifestum & notum est coram illo, qui dixit; & fuit mundus; quod ferrum quantuluncunque occidat; ideoque illi lex non assignavit mensuram; ideoque vulnus ejus punctim inflictum est. Quod si eum impulerit in aquas. Principium præstantius dicit nobis, & finem præstantiorem dicit nobis; licet illum non impellat; quando inde non possit adscendere, & moriatur, tenetur. Finem præstantiorem dicit nobis: Licet illum impulerit, quando possit inde adscendere, & moriatur, absolvitur; Si intrudat, unde probatur? Dicit Samuel; dicit textus: *Si per odium*: ad includendum qui constringit eum ne emergere queat: Siquis constringat feras socii sui in sole, & moriantur; Rabina condemnat; R. Acha bar Rab absolvit. Rabina condemnat argumento a minori ad majus; Si homicida, in quo non consideratur imprudens, sicut prudens, & coactus, sicut libens, tenetur: Arctans qui lædit, in quo consideratur imprudens æque ac prudens, & coactus æque ac libens, non erit æquum ut arctans teneatur? R. Acha bar Rab absolvit. Dicit R: Miscerascia; qua de causa pater Aba hoc loco absolvit? Dicit textus *Num.* XXXV. 16. *Moriendo mo-*

tie-

משרשיא מאי טעמא דאבוה דאבא דפטור
אמר קרא מות יומת המכה רוצח הוא
ברוצח הוא דחייב לן מצמצם בנזקין לא
חייב לן מצמצם אמר רבא כפתו ומת ברעב
פטור ואמר רבא כפתו בחמה ומת בצינה
ומת חייב סוף חמה לבא סוף צינה לבא
פטור ואמר רבא כפתו לפני ארי פטור לפני
יתושין חייב רב אשי אמר אפי' לפני יתושין
נמי פטור והני אזלי והני אתו איתמר כפה
עליו גיגית ופרע עליו מעזיבה רבא ורבי
זירא חד אמר חייב וחד אמר פטור תסתיים
דרבא הוא דאמר פטור דאמר רבא כפתו
ומת ברעב פטור אדרב' הסתיים דרבי זירא
הוא דאמר פטור דאו' זירא האי מאן
דעייליה לחבריה בביתא דשישא ואדליק
ליה שרגא ומת חייב טעמא דאדליק ליה
שרגא הא לא אדליק ליה שרגא לא אמרי
התם בלא שרגא לא מתחיל הבלא בשעתיה
בשעתיה הכא בלא שרגא נמי מתחיל הבלא
בשעתיה. סימן סולם תריס סימנין בכותל
אמר רבא דחפו לבור וסולם בבור ובא
אחר וסילקו ואפילו הוא קדם וסילקו פטור
דבעידנא דשרייה יכול לעלות הוא ואמר
רבא זרק חץ ותריס בידו ובא אחר ונטלו
הוא קדם ונטלו פטור דבעידנא דשדייא
ביה מיפסק פיסקיה גירי' ואמר רבא זרק בו
חץ וסמנין בידו ובא אחר ופיזרן אפי' הוא
קדם ופיזרן פטור דבעידנא דשרא ביה יכול
להתרפאות הוה אמר רב אשי היכך אפילו
סמנין בשוק אל רב אחא בריה דרבא
לרב אשי נזדמנו לו סמנין מהו אמר ליה
הרי יצא מבית דין זכאי ואמר רבא זרק
צרור בכותל וחזרה לאחוריה והרגה חייב
ותנא תונא כגון אלו המשחקין בכדור
שהרגו במזיד נהרגין בשוגג גולין בשוגג
גולין פשיטא במזיד נהרגין איצטריך ליה מהו

rietur, qui percusserit, homicida ille: Homicidam nos damnamus, arctantem in damnis nos damnamus; de arctante dicit Raba; si illum liget, & moriatur fame, absolvitur; & dicit Raba: Si eum liget in æstu, & moriatur, si in frigore, & moriatur, tenetur: Quoniam finis æstus est, ut veniat, finis frigoris est ut veniat; absolvitur; & dicit Raba: Si eum liget coram leone, absolvitur, si coram muscis, tenetur. R. Asse dicit; vel coram muscis, pariter absolvitur; & illæ abeunt & veniunt: Si dicas: Si contegat illum cupa, & detegat super eum pavimentum; Raba, & R. Zira, alter dicit; tenetur, & alter dicit; absolvitur. Concluditur quod Raba dicat; absolvitur; Etenim dicit Raba; Si eum liget & moriatur fame, absolvitur; Contra Raba concluditur opinio Rabi Zira; qui dicit; absolvitur; Etenim dicit Rabi Zira; Si introducat socium suum in domum suam marmoream, & ibi accendat lucernam, & moriatur, tenetur; ea de causa, quod accenderit lucernam, at non si non accendat lucernam; non dixerunt; ibi sine lucerna non incipit damnum eo tempore; hic sine lucerna pariter incipiet damnum eo tempore: Signum סולם תריס סימנין בכותל. Dicit Raba; Si impellat in puteum, & sit scala in puteo, & veniat alius, & eam efferat, vel si anticipet & efferat, absolvitur; eo quod quo tempore projicitur poterat adscendere; & dicit Raba: Si jacciat sagittam, & clypeus sit in ejus manu, & veniat alius, eumque tollat; vel si ipse anticipet, ut tollat, absolvitur, quia tempore ejaculationis potest abscindi cingulum nervorum. Et dicit Raba: Si jaciat in eum sagitam, & aromata sint in ejus manu; & veniat alius, & ea dispergat; vel si anticipet ut ea dispergat, absolvitur; Quia tempore ejaculationis illis poterat sanari: Dicit R. Asse: Vel si fuerint aromata in platea: Dixit R. Acha bar Raba דנ R. Asse; Si præparentur illi aromata, quid erit? Respondit: Ecce egreditur de Synhedrio absolutus: Et dicit Raba: Si projiciat lapillum in parietem, & repellatur, & occidat, tenetur; Et doctor docet; sicut illi qui ludunt pila; si scientes occidant, occiduntur, si per errorem, exulant; Si per errorem exulent, certum erit, quod si scientes occiderint, occidantur; dicendum erat: Quid si dicas: Præmonitio dubia illa fecit? Quis dicet, quod possit pœnitere? Docuit Rabi Techlipha bar Maaraba coram R. Abau; Sicut illi qui ludunt pila; si occidant in-

דהימא התראת ספק הי׳ מי יימר דהדרה
קמ״ל תני רב חליפא בר מערבא קמיה
דרבי אבהו כגון אלו המשחקין בכדור שהרגו
תוך ארבע אמות פטור חוץ לארבע אמות
חייב אמר ליה רבינא לרב אשי היכי דמי אי
דקא ניחא ליה אפילו פורתא נמי אי דלא
ניחא ליה אפילו טובא נמי לא אל׳ כחם
משחקין בכדור כמה דעיילי טפי מינדה
ניחא ליה למימרא דבי האי גוונא כחו הוא
ורמינהי המקדש ונפל קידוש על ידו או על
הצד ואחר כך נפל לשוקת פסול הכא במאי
עסיקינן בשותת ת״ש מחט שהיה נתונה על
החרס והזה עליה ספק על המחט הזה ספק
על החרס הזה ומיצה עליה הזאתו פסול
אמר רב חיננא בר יהודה משמיה דרב מצא
איתמר אמר רב פפא האי מאן דכפתי׳
לחברי׳ ואשקיל עלי׳ בידקא דמי׳ גירי דידי׳
הו׳ ומחייב הני מילי בכח ראשון אבל בכח
שני גרמא בעלמא הוא ואמר בר פפא
זרק צרור למעלה והלכה לצדדין והרגה
חייב א״ל מר בר רב אשי לרב פפא מאי
טעמא משום דכחו הוא אי כחו תיזיל לעיל
ואי לאו כחו הוא תיזיל לתחות אלא כה
כחוש הוא ת״ר הכוהו עשרה בני אדם
בעשר מקלות ומת בין בבת אחת בין בזה
אחר זה פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר
בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את
מיתתו אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד
דרשו ואיש כי יכה כל נפש אדם רבנן
סברי כל נפש עד דאיכא כל נפש ורבי
יהודה בן בתירא סבר כל נפש כל דהוא
נפש אמר רבא הכל מודים בהורג את
הטריפה שהוא פטור בגוסס בידי שמים
שהוא חייב לא נחלקו אלא בגוסס בידי אדם
מר מדמי ליה לטריפה ומר מדמי ליה לגוסס
בידי שמים מאן דמדמי ליה לטריפה מאי

intra quatuor cubitos, absolvitur, extra quatuor cubitos, tenetur. Dixit Rabina τῷ R. Asse: Quomodo intelligitur? Si sibi placeat, ut repellatur, vel parvum satis erit, ut teneatur exilio; Si vero sibi bon placeat, ut repellatur, vel si multum, non erit reus exilii. Dixit illi, absolute qui ludunt pila: Quantum ingrediatur? Multum, quando illi placeat; sicut dictum est, eo quod hoc modo sit ejus vis. At objiciunt, de aquis expiationis; Si cadant aquæ expiationis in ejus manum, aut in latus, & deinde cadant in stagnum, erit illegitimum; Hic de quo agimus? De bibente. Veni & audi: Si acus posita sit super vase testaceo; Et spargat super eam, dubium est, utrum spargat super acum an spargat super vas testaceum: Si spargat, & adspergat super eam, ejus adspersio erit illegitima: Dicit R. Chinna bar Jehuda nomine Rab: Invenit; dictum est: Dicit R. Papa: Siquis liget socium suum, & effundat super eum inundationem aquarum, reputatur perinde ac eum sagittis petat & tenetur. Hoc intelligitur de primo impetu, sc. *statim* at in secundo impetu, simplex causa est. Dicit R. Papa: Si projiciat lapillum sursum, & cadat ad latera, & occidat, tenetur. Dixit Mor bar R. Asse τῷ R. Papa; qua de causa? Si propter vim suam, propter vim suam sursum abire debuit; si minus propter vim suam, ad inferiorem partem abire debuit: At vis debilis illa est. Tradiderunt sapientes: Si eum percusserint decem homines decem verberibus; & moriatur, sive primo ictu, sive uno post alium, absolvuntur; Rabi Jehuda ben Bethera dicit; Si altero post alterum, ultimus tenetur; quia proximus fuit ejus morti. Dicit Rabi Jochanan: Et ambo eundem textum exponunt: *Et vir qui percusserit omnem animam hominis. Levit.* XXIV. 17. Sapientes putant *omnem animam*, quando ibi fuerit tota anima; Et R. Jehuda ben Bethera putat *omnem animam*; quantalacumque sit anima: Dicit Raba: Omnes conveniunt; si occidat discerptum, quod absolvatur; si occidat aliquem in agone mortis per manum cœli, quod teneatur; non dissentiunt nisi de illo, qui sit in agone mortis per manum hominis; Mor illum assimilat discerpto, & Mor eum assimilat illi, qui sit in agone mortis per manum cœli; Qui eum assimilat discerpto, qua de causa eum non assimilat ei qui sit in agone mortis per manum cœli? Quia in eo non fit opus; Ecce in hoc fit opus: Et qui eum assimilat illi,

גוסס בידי שמים לא איתעביד ביה מעשה
האי איתעביד ביה מעש׳ ומאן דמדמי ליה
לגוסס בידי שמים מאי טעמא לא מרמי ליה
לטריפה טריפה מחתכי סימני הא לא
מחתכי סימני׳ תני תנא קמיה דרב ששת
ואיש כי יכה כל נפש אדם להבי׳ המכה את
חבירו ואין בו כדי להמית ובא אחר והמיתו
שהיא חייב אין בו כדי להמית פשיטא אלא
יש בו כדי להמית ובא אחר והמיתו שהוא
חייב וסתמא כרבי יהודה בן בתירא אמר
רבא ההורג את הטריפה פטור וטריפה שהרג
בפני בית דין חייב שלא בפני בית דין פטור
בפני בית דין (מאי טעמא) חייב דכתי׳
ובערת הרע מקרבך שלא בפני בית דין פטור
דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל
עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה
עדות ואמר רבא הרובע את הטריפה חייב
טריפה שרבע בפני ב״ד חייב שלא בפני בית
דין פטור בפני בית דין חייב דכתיב ובערת
הרע מקרבך שלא בפני בית דין פטור דהויא
לה עדות שאי אתה יכול להזימה הא תו
למה לי היינו הך הרובע את דטריפה
איצטריכא להו מהו דתימא ליהוי כמאן
דמשמש מת וליפטר קמ״לן דמשום הנאה
הוא והא אית ליה הנאה ואמר רבא עדים
שהעידו בטריפה והוזמו אין נהרגין עידי
טריפה שהוזמו נהרגין רב אשי אמר אפילו
עידי טריפה שהוזמו אין נהרגין לפי שאינן
בהזמי זוממין ואמר רבא שור טריפה שהרג
חייב ושור של אדם טריפה שהרג פטור
מאי טעמא אמר קרא השור יסקל וגם
בעליו יומת כל היכא דקרינ׳ ביה גם בעליו
יומת קרינן ביה השור יסקל וכל היכא דלא
קרינן ביה וגם בעליו יומת לא קרינן ביה
השור יסקל רב אשי אמר אפילו שור טריפה
נמי שהרג פטור מאי טעמא כיון דאילו
בעלים הוו פטירי שור נמי פטור . שיסה
בו את הכלב . אמר רב אחא בר יעקב

illi, qui sit in agone mortis per manum cœli, qua de causa eum non assimilat discerpto? In discerpto absciduntur signa; ecce in hoc non absciduntur signa. Docuit doctor coram R. Sessath: *Et vir qui percusserit omnem animam hominis:* Ad includendum qui percusserit socium suum, & in eo non sit satis ut mori possit, & veniat alius, & eum occidat, quod teneatur; Si in eo non fuerit satis ut mori possit, dicendumne est? At si in eo satis fuerit ut mori possit, & veniat alius, & eum occidat, tenetur. Et concluditur juxta mentem Rabi Jehuda ben Bethera; Dicit Raba: Si occidat discerptum, absolvitur; & discerptum si occidat coram Synhedrio, tenetur; procul a synhedrio absolvitur; Coram Synhedrio qua de causa tenetur? Eo quod scriptum est *Deuter.* XIII. *6. Et auferes malum de medio tui:* Procul a synhedrio, absolvitur; Quando sit testimonium, quod non possis mendacii convincere; & omne testimonium, quod non possis mendacii convincere, non vocatur testimonium: Et dicit Raba: Si coeat cum discerpto, tenetur; discerptum si coeat coram Synhedrio, tenetur; si procul a synhedrio, absolvitur: Si coram synhedrio, tenetur, quia scriptum est: *Et auferes malum de medio tui:* Si procul a Synhedrio, absolvitur; eo quod sit testimonium, quod tu non possis mendacii convincere. Et præterea hoc qua de causa adducitur? Si quis concumbat cum discerpto; dicendumne erat? Quid est quod dicis, quod assimiletur illi, qui concumbat cum mortuo, & absolvatur? Dicit nobis, quod agatur de re, quæ voluptatem præbeat; ecce in hoc est illi voluptas: Et dicit Raba: Testes qui testati sint de discerpto, & mendaces sint, non occiduntur; testes discerpti, qui mendacii convicti fuerint, occiduntur; Rabi Asse dicit; vel testes discerpti, qui mendaces fiant, non occiduntur, quia in testibus mendacibus mendaces fieri non possunt. Et dicit Raba: Bos discerptus si occidat, tenetur; at bos hominis discerpti si occidat, absolvitur: Qua de causa? Dicit textus *Exod.* XXI. *29. Bos lapidabitur, atque etiam ejus dominus morietur:* Ubicunque legimus; *etiam ejus dominus morietur*, ibi legimus: *Bos lapidabitur:* Et ubicunque non legimus; *atque etiam ejus dominus morietur*; non legimus; *Bos lapidabitur*. Rabi Asse dicit: Vel bos discerptus si occidat, absolvitur; qua de causa? Quando ejus domini absolvantur, ipse quoque absolvetur. Si in illum incita-

כשתמצי לומר לדברי ר' יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים ארס נחש מעצמו הוא מקיא לפיכך נחש בסקילה והמכיש פטור.

מתני'. המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף ואמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ומת חייב רבי נחמיה אמר פטור שרגלים לדבר.

גמ'. תנו רבנן את זו דרש רבי נחמיה אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג אלא זה שאמדוהו למיתה והקל ממה שהיה ולאחר כך הכביד ומת שהוא פטור ורבנן האי ונקה המכה מאי דרשי ביה מלמד שחובשין אותו ורבי נחמיה חבישה מנא ליה יליף ממקושש ורבנן נמי לילפי ממקושש מקושש בר קטלא הוא ומשה לא הוה ידע קטליה ממאי לאפוקי האי דלא ידעי' אי בר קטלא הוא אי לאו בר קטלא הוא ורבי נחמיה יליף ממגדף דלא הוה ידע אי בר קטלא הוא וחבשוה ורבנן מגדף הוראת שעה היתה כדתניא יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר מחללה מות יומת אלא לא היה יודע באיזו מיתה נהרג שנאמ' כי לא פורש וגו' אבל מגדף לא נאמר בו אלא לפרש להם על פי ה' שלא היה משה יודע אם הוא בן מיתה כל עיקר אם לאו בשלמא לרבי נחמיה היינו דכתיבי תרי אומדני חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אלא לרבנן תרי אומדני למה לי חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו לחיים ומת ור' נחמיה אמדוהו לחיים ומת לא צריך קרא שהרי יצא מבית דין זכאי ת"ר המכה את חבירו ואמדוהו למיתה וחיה פוטרין אותו

citaverit canem: Dicit R. Acha bar Jacob; deprehenditur quod quasi dicas juxta verba R. Jehuda; venenum serpentis inter ejus dentes consistit; Idcirco, qui incitat, occiditur gladio, & serpens absolvitur; Juxta verba sapientum, venenum serpens per se evomit. Idcirco serpens lapidatur, & qui incitat, absolvitur.

Misna: Siquis percusserit socium suum sive lapide, sive pugno, & lethalis ista plaga æstimata sit, si melius habere cœperit, & deinde ingravescat, & moriatur, tenetur; R. Nehemia dicit; absolvitur, quia rei sunt pedes.

Gemara: Tradiderunt sapientes: Hoc exponit R. Nehemia: *Si surexerit, & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit. Exod.* XXI. 19. Putasne quod iste incedat per forum, & ille occidatur? At si hujus plaga lethalis æstimata est, & deinde ingravescat, & moriatur, absolvitur: Et sapientes illud: *Innocens erit qui percusserit;* quomodo exponunt? Docetur, quod eum in carcere obligent; & Rabi Nehemia cercerem unde probat? Ex collectore lignorum? Et sapientes quoque ex collectore lignorum probant, & collector lignorum reus erat mortis; at Mose num ignorabat illum esse reum mortis? Ad excludendum istum; de quo ignorabat utrum reus esset mortis, necne. Et R. Nehemia docet ex blasphemo; quem ignorabat utrum reus esset mortis, & eum alligavit in carcere; At sapientes; In blasphemo tempus doctrinæ fuit: Sicut extat traditio: Norat Mose magister noster, quod colligens ligna reus esset mortis; Dictum est enim: *Qui profanaverit illum, moriendo morietur:* At ignorabat, quonam supplicio occidendus esset: Dictum est enim *Num.* XV. *Quod non fuit explicatum &c.* At in blasphemo non dictum est, nisi ut explicaretur illis *ex ore Domini*. Quia Mose ignorabat, utrum omnino reus esset mortis necne. Concedatur juxta mentem R. Nehemia; Hæc sunt quæ scripta sunt; Si fiant duæ æstimationes; si alter æstimet lethalem esse plagam, & vivat, & alter æstimet plagam lethalem esse, & melius se habeat ex statu in quo erat: At juxta mentem sapientum; duæ æstimationes qua de causa? Una æstimatio pro morte, & vivat, & altera æstimatio pro vita, & moriatur; At R. Nehemia; æstimationem pro vita, & moriatur, non requirit textus; quia jam exiit de Synhedrio innocens: Tradiderunt sapientes: Si percusserit socium suum; & æstimata fuerit plaga lethalis, & vivat, ipsum absol-

אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אומדין אותו אומר שני לממון ואם לאחר כן הכביד ומת הלך אחר אומד האמצעי דברי רבי נחמיה וחכמים אומרים אין אומד אחר אומד תניא אידך אמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים לחיים אין אומדין אותו למיתה אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אומדין אותו אומר שני לממון ואם לאחר כן הכביד ומת משלם נזק וצער ליורשין מאימתי משלם משעה שהכהו וסתמא כרבי נחמיה.

מתני'. נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את ישראל לנפלים והרג את בן קיימא פטור נתכוון להכותו על מתניו ולא היה בו כדי להמיתו על מתניו והלכ' לו על לבו והיה בו כדי להמיתו על לבו ומת פטור נתכוון להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו והלכה לה על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו ומת פטור נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן ומת פטור נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת פטור אבל נתכוון להכות על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו והלכה לה על לבו ומת חייב נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב רבי שמעון אומר אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור.

גמ'. ר"ש אהייא אילימא אסיפא ר"ש פוטר מיבעי ליה אלא ארישא נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את ישראל לנפלים והרג את בן קיימ' פטור הא נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב ר"ש אומר אפי' נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור פשיט' קאי ראובן ושמעון ואמ' אנא לראובן קא מיכוונא לשמעון לא קא

vunt; Si æstimata fuerit plaga lethalis, & melius se habeat, fiat æstimatio secunda pro pecunia; & si deinde ingravescat, & moriatur, veniat alia æstimatio media; verba R. Nehemia; & sapientes dicunt: Non est æstimatio post æstimationem; Alia traditio: Si æstimatio facta sit pro morte, & æstimatio facta sit pro vita, postquam æstimatio facta sit pro vita, non poterit fieri non æstimatio pro morte: Si pro morte fiat æstimatio, & melius se habeat, fiat æstimatio secunda pro pecunia; & si deinde ingrarescat, & moriatur, rependet damnum & molestiam hæredibus: Quandonam rependet? A tempore, quo percusserit; & deciditur juxta mentem R. Nehemia.

Misna. Si intendat occidere bestiam, & occidat hominem; si alienigenam, & occidat Israelitam, si abortus, & occidat filium perfectum, absolvitur: Si intendat percutere ejus femur, & in femore non sit satis, ut mori possit & percutiat super pectus, & in pectore satis sit ut mori possit, & moriatur, absolvitur. Si intendat ferire pectus, & in pectore satis sit ut mori possit, & percutiat ejus femur, & in femore non sit satis ut mori possit, & moriatur, absolvitur. Si intendat percutere majorennem, & in eo non sit satis, ut mori possit majorennis, & percutiat minorennem, & in eo satis sit ut mori possit, & moriatur, absolvitur. Si intendat percutere minorennem, & in eo satis sit ut mori possit minorennis, & percutiat majorennem, & in eo non sit satis, ut mori possit majorennis, & moriatur, absolvitur. At si intendat percutere super femur, & in femore satis sit ut mori possit, & percutiat pectus, & moriatur, tenetur. Si intendat percutere majorennem, & in eo satis sit ut mori possit majorennis, & percutiat minorennem, & moriatur, tenetur; Rabi Simeon dicit: Vel si intenderit occidere hunc, & occidat illum; absolvitur.

Gemara. Rabi Simeon dicit: In qua quo consistit controversia? Dicendumne est in fine? R. Simeon absolvit: Dicendum erat: At principium est: Si intendat occidere bestiam, & occidat hominem, si alienigenam, & occidat Israelitam, si abortus, & occidat filium perfectum; absolvitur. At si intendat occidere hunc & occidat illum; tenetur: R. Simeon dicit: Vel si intenderit occidere hunc, & occidat illum, absolvitur. Dicendumne est? Si adsit Ruben & Simeon, & dicat: Ego intentionem habeo in Ruben;

מיכוונא היינו פלוגתייהו אמר לחד מינייהו
מאי אנ׳ כסבור ראובן ונמצא שמעון מאי
תא שמע דתניא ר״ש אומר עד שיאמר
לפלוני אני מתכוין מאי טעמא דר׳ שמעון
אמר קרא וארב לו וקם עליו לו עד שיתכוון
לו ורבנן אמרי רבי ינאי פרט לזורק אבן
לגו היני דמי אילימא דאיכא תשעה כותים
ואחד ישראל ביניהן תפוק לי דרוב׳ כותי
ניגהו אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות
להקל לא צריכא דאיכא תשעה ישראל
וכותי אחד ביניהן דהוה ליה כותי קבוע וכל
קבוע כמחצה על מחצה דמי בשלמא לרבנן
דאמר נתכוון להרוג את זה והרג את זה
חייב דכתיב וכי ינצו אנשים ונגפו אשה
הרה וא׳ אלעזר במצות שבמיתה הכתוב
מדבר דכתיב אם אסון יהיה ונתת נפש
תחת נפש אלא לר ש האי ונתת נפש תחת
נפש מאי עביד ליה ממון וכדרבי דתניא ר׳
אומר ונתת נפש תחת נפש ממון אתה אומר
ממון או אינו אלא נפש ממש נאמרה
נתינה למטה ונאמרה נתינה למעלה מה
להלן ממון אף כאן ממון אמר רבא האי
דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא
מדרבנן דתנא דבי חזקיה מכה אדם ומכה
בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בה בין
שוגג למזיד בין מתכוין לשאינו מתכוין בין
דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא
לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו
בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאין מתכוין
בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון

ben; at in Simeonem intentionem non habeo. In hoc est controversia: Si dicat alicui ex illis: Quid erit? Ita dicemus. Si existimarit esse Ruben, & deprehensus est Simeon; quid erit? Veni & audi: Etenim extat traditio: R. Simeon dicit: Donec alicui dicat: Ego intentionem habeo: Quænam est ratio R. Simeon? Dicit textus *Deut.* XIX. 10. *Si insidias illi struat, & insurgat contra illum*. Donec intentionem habeat in illum: Et sapientes dicunt: R. Inai excludit illum, qui projicit lapillum in medium: Quomodo intelligitur? Dicendumne est, quod ibi sint novem Cuthæi, & unus Israelita inter eos? Mihi constat, quod maxima pars Cuthæorum sit; Si pariter dimidiati fuerint, dubium animarum ad allevandum non requiritur: Si fuerint decem Israelitæ, & Cuthæus unus inter eos, & sit Cuthæus stabilis; omnis qui sit stabilis pars dimidia reputatur. Concedatur juxta mentem sapientum, qui dicunt; Si intendat occidere hunc, & occidat illum, tenetur: Scriptum est enim *Exod.* XXI. 22. *Si rixati fuerint viri, & percusserint mulierem prægnantem*. Et dicit R. Elieser; de præceptis, quorum causa rei sunt mortis, textus loquitur: Scriptum est enim ibid. *Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, dabit animam pro anima*. At juxta mentem R. Simeon: *Dabit animam pro anima*; quomodo explicatur? Dabit pecuniam: Atque etiam juxta mentem Rabi: Etenim extat traditio: Rabi dicit: *Et dabit animam pro anima*. Dabit pecuniam: Tu dicis: dabit pecuniam; aut non est dicendum, nisi quod det animam simpliciter: Memoratur infra datio, & memoratur supra datio; sicut ibi agitur de pecunia, ita pariter hoc loco agitur de pecunia. Dicit Raba; iste qui docet, est discipulus Ezechia, qui probat ex sententia Rabi, & probat ex sententia sapientum; etenim docet discipulus Ezechia: Si percutiat hominem, si percutiat bestiam; Sicut in eo, qui percutiat bestiam, non est discrimen inter eum, qui agat imprudens, & inter eum, qui agat prudens, inter eum qui agat cum intentione, & inter eum qui agat præter intentionem, inter rationem descensus, & inter rationem adscensus, ut obligetur ad solvendam pecuniam, sed ut liberetur a solvenda pecunia; ita pariter in eo, qui percutiat hominem, nullum erit discrimen inter eum, qui agat imprudens, & inter eum, qui agat prudens, inter eum qui habeat intentionem, & inter eum qui non habeat intentionem, inter rationem descensus,

אלא לפוטרו ממון מאי שאין מתכוין אילומא שאין מתכוין כלל היינו שוגג אלא פשיטא שאין מתכוין לזה אלא לזה וקתני לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון ואי בר קטלא הו' מאי איצטריך למיפטריה ממון אלא לאו ש"מ בר קטלא הוא ולאו בר ממונא הוא.

מתני'. רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין רבי יהודה אומר כונסין אות' לכיפה כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה הנסקלין בנשרפין רבי שמעון אומר נידונין בסקילה שהשריפה חמורה וחכמים אומרים נידונין בשריפה שהסקילה חמורה אמר להן ר' שמעון אילו לא היתה שריפה חמורה לא נתנה לבת כהן שזנתה אמרו לו אילו לא היתה סקילה חמורה לא נתנה למגדף ולעובד ע"א הנהרגין בנחנקין רבי שמעון אומר בסייף וחכמים אומרים בחנק.

גמ'. מאן אחרים אלימא אחרים כשרים פשיטא ותו בהא לימא ר' יהודה כונסין אותם לכיפה. סימן בשרק. א"ר אבהו אמ' שמואל הכא ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן עסיקינן רבנן סברי אין גומרין דינו של אדם אלא בפניו הילכך כולן פטורין ור' יהודה מיפטרינהו לגמרי נמי לא כיון דרוצחי נינהו הילכך כונסין אותן לכיפה ריש לקיש אמר באדם דכולי עלמא לא פליגי דפטירי אבל הכא בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרי' שנגמר דינן קמיפלגי רבנן סברי כמיתת בעלים כך מיתת השור ואין גומרין דינו של שור אלא בפניו הילכך כולן פטורין ור' יהודה סבר כונסין אותן לכיפה אמר רבא אי הכי היינו דקתני עלה אמר רבי יוסי אפילו אבא חלפתא ביניהן אלא

ſus, & inter rationem adſcenſus, ut obligetur ad ſolvendam pecuniam, ſed ut liberetur a ſolvenda pecunia: Quid ſignificat ſi non habeat intentionem? Dicendumne eſt; quod omnino non habuerit intentionem? Iſte eſt qui agit imprudens: At certum eſt, quod non ad hunc, at ad illum habuerit intentionem. Et docet quod obligetur ad ſolvendam pecuniam; At ut liberetur a ſolvenda pecunia; ſi iſte reus eſt mortis, num liberandus erit a ſolvenda pecunia? At ita non eſt: Hinc probatur, quod non ſit reus mortis, neque debeat pecuniam.

Miſna: Si homicida commiſceatur cum aliis, omnes ſunt liberi. R. Jehuda dicit: Omnes conjiciuntur in carcerem; omnes qui ſunt rei mortis, ſi inter ſe miſceantur, ſupplicio leviori puniuntur; ſi lapidandi miſceantur cum comburendis, Rabi Simeon dicit: lapidabuntur; quia combuſtio eſt gravior; & ſapientes dicunt; comburuntur, quia lapidatio eſt gravior; Dixit illis R. Simeon; Si combuſtio non eſſet gravior, ea non puniretur filia ſacerdotis, quæ fuerit ſcortata. Reſponderunt illi: Si lapidatio non eſſet gravior, ea non puniretur blaſphemus & Idololatria; ſi gladio occidendi miſceantur cum ſtrangulandis, R. Simon dicit; occiduntur gladio; & ſapientes dicunt; ſtrangulantur.

Gemara: Quinam ſunt alii? Dicendumne eſt, quod alii ſint recti? Dicendumne eſt? & præterea dicendumne eſt quod dicit R. Jehuda? Conjiciuntur in carcerem: Signum סימן בשרק. Dicit R. Abau; dicit Samuel; Hic de homicida, cujus judicium non fuerit perfectum, ſi commiſceatur cum aliis homicidis, quorum judicium perfectum fuerit, agimus. Sapientes putant, quod non perficiatur judicium hominis, niſi in ejus conſpectu; Idcirco omnes erunt liberi; & R. Jehuda, omnino eos liberat; at non quando fuerint homicidæ; Idcirco eos conjiciunt in carcerem. Riſch Lakiſch dicit: Quod homo abſolvatur, omnes conveniunt; At eſt diſſenſio de bove, cujus non fuerit perfectum judicium, ſi miſceatur cum bobus, quorum perfectum fuerit judicium: Sapientes putant: Sicut mors dominorum, ita pariter erit mors boum; neque perficitur judicium bovis niſi in ejus conſpectu; Idcirco omnes liberi ſunt; & R. Jehuda putat, quod conjiciantur in carcerem. Dicit Raba: Si ita eſt; hoc eſt quod docet. Dicit R. Joſe: Vel ſi veniat permutatio inter eos. At dicit Raba: ſic dicit: Si duo conſiſtant, & exeat ſagitta inter eos, & occidat, ambo abſolvuntur; & dicit R. Joſe; vel ſi ve-

אמר רבא הכי קאמר שנים שהיו עומדין
ויצא חץ מביניהם והרג שניהם פטורין ואר
יוסי אפילו אבא חלפתא ביניהן ושור שנגמר
דינו שנתערב בשוורין אחרים מעליי סוקלין
אותן ר׳ יהודה אומר כונסין אותן לכיפה
והתניא פרה שהמיתה ואחכ׳ ילדה אם
עד שלא נגמר דינה ילדה וולדה מותר אם
משנגמר דינה ילדה וולדה אסור נתערב
באחרי׳ ואחרים באחרים כונסין אותן לכיפה
רבי אלעזר ברבי שמעון אומ׳ מביאין אותן
לבית דין וסוקלין אותן אמר מר אם עד
שלא נגמר דינה ילדה וולדה מותר ואעג
דכי נגחה הות מיעברא והאמר רבא ולד
הנוגחת אסור היא וולדה נגחו ולד הנרבעת
אסור היא וולדה נרבעו אימא אם עד שלא
נגמר דינה עיברה וילדה וולדה מותר אם
משנגמר דינה עיברה וילדה וולדה אסור
הניחא למ״ד זה וזה גורם אסור אלא למ״ד
זה וזה גורם מותר מאי איכא למימר אלא
אמר רבינא אימא עד שלא נגמר דינה
עיברה וילדה וולדה מותר ואם עד שלא
נגמר דינה עיברה ומשנגמר דינה ילדה ולדה
אסור עוב׳ ירך אמו הו׳. כל חייבי מיתות.
ש״מ מותר׳ לדבר חמור הוי מותרה לדבר
קל א״ר ירמי׳ הכא במאי עסיקינן כגון
שהתרו בו סתם והאי תנא הוא דתניא
ושאר חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין
אותן אלא בעדה ועדים והתראה ועד
שיודיעוהו שהוא חייב מיתת ב״ד ר׳ יהודה
אומר עד שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג
תנא קמא יליף ממקושש ורבי יהודה
אומר מקושש הוראת שעה היתה. הנסקלין
בנשרפין. מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה
הנשרפין בנסקלין ר״ש אומר ידונו בסקילה
שהשריפה חמורה אמר ליה רב יהודה אבא
לא תיתניירה הכי מאי איריא דשריפה
חמורה תיפוק לי לירוב׳ נסקלין נינהו אלא
היכי אתניירה הנסקלין בנשרפין ר״ש אומר
ידונו בסקילה שהשריפה חמורה אי הכי

veniat mutatio inter eos; Bos, cujus perfectum fuerit judicium, si commisceatur cum bobus aliis præstantioribus, eos lapidant: R. Jehuda dicit: conjiciunt eos in carcerem: Atqui extat traditio: Si vacca occiderit, & deinde pariat; si priusquam fuerit perfectum ejus judicium, pariat, ejus partus est licitus: Si postquam fuerit perfectum ejus judicium, pariat, ejus partus est vetitus; si misceatur cum aliis, & alii cum aliis; conjiciuntur in carcerem: R. Eliser bar R. Simeon dicit: Adducuntur in Synhedrium, & lapidantur. Dicit Mor: Si priusquam perfectum fuerit ejus judicium pariat, ejus partus est licitus; licet sit cornupeta & gravida facta sit; & dicit Raba; partus cornupetæ est vetitus; si partus sit cornupetæ, aut partus illius, quæ concubitum passa sit, vetitus est; si ejus partus concubitum passus sit; dic priusquam perfectum fuerit ejus judicium, gravida facta sit, & pariat, partus est licitus; Si postquam perfectum fuerit ejus judicium, gravida facta sit, & pariat, partus est vetitus: Concedatur juxta mentem illius qui dicit: Utrumque causa est interdicti. At juxta mentem illius qui dicit; Utrumque causa est liciti; quid erit dicendum? At dicit Rabina: Dic, priusquam perficiatur ejus judicium, si gravida facta sit, & pariat, ejus partus est licitus; si antequam perficiatur ejus judicium gravida facta sit, & postquam perfectum fuerit ejus judicium, pariat, ejus partus est vetitus: Embryo est femur matris suæ. Omnes rei mortis: Hinc probatur, quod in permissio re gravi sit permissio in re levi. Dicit Rabi Jeremia: Hic de quo agimus? Quando absolute præmonuerint; Et hoc docet: Etenim extat traditio: Et reliqui rei mortis, qui memorantur in lege, non occiduntur, nisi in coetu, & in testibus, & præmonitione; & donec cognoscant, quod sit reus mortis in Synhedrio. R. Jehuda dicit: Donec norint, quo supplicio sit occidendus: Primus doctor probat ex colligente ligna; Et R. Jehuda dicit: In colligente ligna tempus documenti erat. Si lapidandi commisceantur cum comburendis: Docuit R. Ezechiel τὸν Rame filium suum; si comburendi misceantur cum lapidandis. R. Simeon dicit: Lapidabuntur; quia combustio est gravior. Dixit illi R. Jehuda: Pater meus non ita docuit: Quid docuit, quod combustio sit gravior? Mihi constat, quod maxima pars lapidetur; at quomodo docuit? Si lapidandi misceantur cum comburendis; R. Simeon dicit: Lapidabuntur;

quia

איתא סיפא וחכמים אומרים ידונו בשריפה שהסקילה חמורה תיפוק לי דרובה נשרפין נינהו התם רבנן הוא דקאמר ליה לר״ש לדידך דאמרת שריפה חמורה לא סקילה חמורה א״ל לשמואל לרב יהודה שיננא לא תימא לי׳ לאבוך הכי דתניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו אבא כך כתיב בתורה סוף סוף היינו הך אלא אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך הוא.

מתני׳. מי שנתחייב בשתי מיתות ב״ד נידון בחמורה עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה ר׳ יוסי אומר נידון בזיקה הראשונ׳ שבאה עליו.

גמ׳. פשיטא אלא איתגורי איתגור אמר רבא הכא במאי עסיקינן כגון שעבר עבירה קלה ונגמר דינו על עבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה סד״א כיון דנגמר דינו לעבירה קלה האי גברא קטילא הוא קמ״ל בעא מיניה אבוה דרב יוסף בר חמא מרב׳ בר נתן מנא הא מילתא דאמור רבנן מי שנתחייב שתי מיתות ב״ד נדון בחמורה דכתיב והוליד בן פריץ שופך דם אל ההרים אכל ואת אשת רעהו טמא ואל הגילולים נשא עיניו והוליד בן פריץ שופך דם בסייף את אשת רעהו טימא זו אשת איש בחנק ואל הגילולים נשא עיניו זו ע״א בסקילה וכתוב מות יומת דמיו בו יהיה בסקילה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימא כולהו בסקילה וחוליד בן פריץ שופך דם זה בן סורר ומורה דבסקילה ואש׳ רעהו טמא זו נערה המאורסה דבסקילה ואל הגילולים נשא עיניו זו ע״א דבסקילה א״כ מאי קמ״ל יחזקאל דילמא תורה קא מהדר א״כ איבעי לי׳ לאהדורי כי היכי דאהדר׳ משה רבינו דרש רב אחא בר׳ חנינא מאי דכתי׳ אל ההרים לא אכל שלא אכל בזכות אבותיו ועיניו לא נשא אל גילולי בית ישראל שלא הלך בקומה זקופה

quia combuſtio eſt gravior: Si ita eſt, dic finem propoſitionis. Et ſapientes dicunt: Comburentur, quia lapidatio eſt gravior. Mihi conſtat, quod maximā pars comburatur; ibi juxta mentem ſapientum, qui dixerunt τῷ R. Simeon: juxta ſententiam tuam, qua dicis, quod combuſtio ſit gravior, lapidatio non eſt gravior: Dixit Samuel τῷ R. Jehuda acuto: Non ita dicis juxta mentem patris tui; Etenim extat traditio: Si ejus pater tranſgrediatur verba legis; illi non dicet; Pater tranſgreſſus es verba legis: Sed illi dicet: Pater ſic ſcriptum eſt in lege: Tandem hoc ita ſe habet: At illi dicet: Pater textus in lege ita ſcriptus eſt.

Miſna: Qui duplici ſupplicio tenetur in Synhedrio, graviori punietur ſi quis flagitium committat, cujus cauſa duplici ſupplicio teneatur, graviori punietur. Rabi Joſe dicit: punitur pro ratione primi reſpectus, quo peccavit.

Gemara. Certum eſt, ſi rixetur, rixetur. Dicit Raba: Hic de quo agimus? Quando patrarit peccatum leve, & perfectum ſit ejus judicium pro peccato levi, atque iterum commiſerit peccatum grave: Puta poſtquam fuerit perfectum ejus judicium pro peccato levi, quod iſte vir ſit reus mortis: Dicit nobis. Quæſivit pater Rabi Joſeph bar Chama a Rabi bar Nathan. Unde hoc probatur? Ex eo quod dicunt ſapientes: Si duplici ſupplicio teneatur in Synhedrio, graviori punietur; Scriptum eſt enim *Ezech.* XVIII. 10. *Quod ſi genuerit filium latronem, effundentem ſanguinem in montibus comedentem, & uxorem proximi ſui polluentem, & ad idola levantem oculos ſuos: Quod ſi genuerit filium latronem, effundentem ſanguinem:* Occiditur gladio: *Et uxorem proximi ſui polluentem:* Hæc eſt uxor viri. Strangulatur: *Et ad idola levantem oculos ſuos:* Hæc eſt Idololatria; Lapidabatur. Et ſcriptum eſt: *Moriendo morietur; ſanguis ejus in eo erit.* Lapidatur. Objicit Rabi Nachman bar Iſaach; Dic: Omnes lapidabantur: *Quod ſi genuerit filium latronem, effundentem ſanguinem:* Hic eſt filius contumax & rebellis, qui lapidatur: *Et uxorem proximi ſui polluentem;* Hæc eſt puella deſponſata, in qua eſt lapidatio: *Et ad idola levantem oculos ſuos:* Hæc eſt Idololatria, quæ punitur lapidatione: Si ita ſe res habet, quid eſt, quod nobis dicit Ezechiel? Num legem repetebat? Si ita eſt, repetenda erat; ſicut repetivit Moſe magiſter noſter. Expoſuit R. Acha bar Chanina: Cur ſcriptum eſt ibid.: *In montibus non comederit?* Quod non abſumſerit me-

ואת אשת רעהו לא טימא שלא ירד לאומנות חבירו ואל אשת נדה לא קירב שלא נהנה מקופה של צדקה וכתיב צדיק הוא חיה יחיה כשהיה רבן גמליאל מגיע למקרא הזה היה בוכה ואמר מאן דעביד לכולהו הוא דחיי בחדא מיניהו לא אל׳ רבי עקיבא אלא מעתה אל תטמאו בכל אלה הכי נמי בכולהי אין בחדא מיניהו לא אלא באחת מכל אלה הכא נמי באחת מכל אלה. עבר עבירה. תניא כיצד אמר ר׳ יוסי נדון בזיקה ראשונה הבאה עליו חמותו ונעשית אשת איש נדון בחמותו אשת איש ונעשה חמותו נדון באשת איש אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא חמותו ונעשת אשת איש נדון בחמותו לידון נמי אאיסור אשת איש דהא אמר ר׳ אבהו מודה ר׳ יוסי באיסור מוסיף אמר ליה אדא ברי בתרי קטלי קטלת ליה.

מתני׳. מי שלקה ושנה ב״ד מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת.

גמ׳. משום דלקה ושנה בית דין כונסין אותו לכיפה אמר ר׳ ירמיה אמר ר׳ שמעון בן לקיש הכא במלקיות של כריתות עסיקינן דגברא בר קטלא הוא וקרובי הו׳ דלא מיקרב קטליה וכיון דקא מותר לה לנפשי׳ מקרבינן לי׳ לקטליה עילוה אל׳ רב יעקב לר׳ ירמיה בר תחליפא תא אסבר׳ לך במלקיות של כרת אחת אבל של שתים ושל שלש כריתות איסורי הוא דקא טעים ולא מותר כולי האי. מי שלקה ושנה. שנה אע״ג דלא שילש לימא מתני׳ דלא כרשב״ג דאי רשב״ג הא אמ׳ עד תלת זימני לא הוי׳ חזקה אמר רבינא אפי׳ תימא רשב״ג קסבר עבירות מחזיקות מתיבי עבר עבירה שיש בה מלקות פעם ראשונה ושנייה מלקין אותו ושלישית כונסין אותו לכיפה אבא שאול אומר אף בשלישי׳ מלקין אותו ברביעית כונסין אותו

merita patrum: *Et oculos suos non levaverit ad Idola domus Israel*. Quod non incesserit statura erecta. *Et uxorem proximi sui non violaverit*. Quod non descenderit ad artificium socii sui; *Et ad mulierem menstruatam non accesserit*: Quod utilitatem non perceperit ex arca eleemosynæ. Pariterque scriptum est ibid. *Hic justus est, vita vivet*. Quando Raban Gamaliel perveniebat ad hunc textum, lugebat, dicens; Qui faciat hæc omnia vivet, at non, si unum ex his faciat. Dixit illi Rabi Akiba: Hinc probatur: *Ne peccetis in omnibus istis*. Intelligendum est similiter in omnibus, at non, si in uno ex illis; at in uno ex omnibus istis: hic quoque intelligitur in uno ex omnibus istis. Si comiserit peccatum. Traditio. Quomodo? Dicit R. Jose: punitur ratione primi respectus, quo peccavit. Si concumbat cum socru, & fiat uxor viri, punitur propter socrum: si fuerit uxor viri & fiat ejus socrus, punitur propter uxorem viri; Dixit Rabi Ada bar Aba τῷ Raba: Si fuerit socrus, & fiat uxor viri, punitur propter socrum; ut puniatur pariter propter interdictum uxoris viri; Hoc est quod dicit R. Abau. Consentit Rabi Jose in interdicto additítio. Respondit illi: Ada fili mi; duplici supplicio occidebatur.

Misna: Eo quod vapulans reciderit, jussu Synhedrii conjicitur in carcerem, & cibatur hordeo, donec ejus venter rumpatur.

Gemara: Eo quod vapulans reciderit, jussu Synhedrii conjicitur in carcerem. Dicit R. Jeremia, dicit R. Simeon ben Lakisch; Hic de verberibus excidiorum agimus; eo quod sit reus mortis; & illum admovent, quoniam non est proximus morti: Quando sibi faciat licita multa *peccata*, morti illum admovemur: Dixit R. Jacob τῷ R. Jeremia bar Techilpha: Veni & te persuadebo de verberibus unius excidii, at de verberibus duorum, vel trium excidiorum: interdicta sunt, in quibus errat, neque hæc omnia sibi licita facit: Si vapulans reciderit: Si repetat, licet non iteret tertia vice. Dicendumne est quod Misna non sit juxta mentem Raban Simeon ben Gamaliel? Etenim Raban Simeon ben Gamaliel dicit; usque ad tres vices, non est præsumtio: Dicit Rabina: Vel si dicas, quod Raban Simeon ben Gamaliel, putet quod peccata confirmentur, tamen objicitur; Si faciat peccatum, in quo sit pœna flagellationis, prima vice & secunda vapulat, at tertia vice conjicitur in carcerem: Aba Saul dicit: Atque etiam tertia vice

לכיפה מאי לאו דכולי עלמא מלקיות מחזיקות ובפלוגתא דרבי ורשב"ג קמיפלגי לא דכולי עלמא אית להו דרשב"ג והכא בהא קא מיפלגי דמר סבר עבירות מחזיקות ומר סבר מלקיות מחזיקות והדתניא התרו בו ושתק התרו בו והרכין ראשו פעם ראשונה ושניה מתרין בו שלישית כונסין אותו לכיפה אבא שאול אומר אף בשלישית מתרין בו ברביעית כונסין אותו לכיפה והתם מלקות ליכא במאי קמיפלגי אמר רבינ' בכיפה צריכה התראה קמיפלגי ומאי כיפה אמר רב יהודה מלא קומתו והיכא רמיזא אמר ריש לקיש תמותת רשע רעה ואמר ריש לקיש מאי דכתיב כי לא ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה רעה מאי מצודה רעה אמר ר"ל חכה.

vice vapulat; quarta autem conjicitur in carcerem: Quid hoc significat? Quod omnium consensu flagellationes corroborentur: Et dissentiunt Rabi & Raban Simeon ben Gamaliel; Omnes non conveniunt cum Raban Simeon ben Gamaliel; Et hic in hoc dissentiunt: Etenim Mor putat peccata corroborari, & Mor putat flagellationes corroborari: Atqui extat traditio: Si illum præmonuerint, & sileat; si illum præmonuerint, & inclinet caput suum; prima vice & secunda illum præmonent, tertia conjicitur in carcerem; Aba Saul dicit: Vel tertia vice præmonent; quarta conjicitur in carcerem: Atqui ibi non deprehenditur flagellatio: In quo dissentiunt? Dicit Rabina; Utrum carcer requirat præmonitionem; in hoc dissentiunt: Quinam est carcer? Dicit R. Jehuda: Plenitudo suæ staturæ. Et ubi deprehenditur indicium? Dicit Risch Lakisch: *Mors peccatorum pessima*. *Psal.* XXXIV. 22. Et dicit Risch Lakisch: Cur scriptum est *Eccles.* IX. 12.? *Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo*. Quid significat מצורה רעה. Dicit R. Levi: est hamus.

מתני'. ההורג נפש שלא בעדים מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ.

Misna: Siquis occidat animam sine testibus, conjicitur in carcerem, & cibatur pane doloris, & aquis angustiæ.

גמ'. מנא ידעינן אמר רב בעדות מיוחדת ושמואל אמר שלא בהתראה ורב חסדא בר אבימי אמר כגון דאתכחוש בבדיקות ולא איתכחוש בחקירות כדתנן מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים. ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ. מאי שנא הכא דקתני נותנין לו לחם צר ומים לחץ ומאי שנא התם דקתני מאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת אמר רב ששת אידי ואידי נותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיוקטן מעיינו והדר מאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת.

Gemara: Unde nobis constat? Dicit Rab: Ex testimonio peculiari. Et Samuel dicit, sine præmonitione, & Rabi Chasda Abimi bar Abimi dicit: quando mendacii arguatur in perscrutationibus; at non quando fuerit mendacii convictus in inquisitionibus: Sicuti legimus: Narratur, quod investigarit ben Zachai de petiolis ficuum. Et cibatur pane doloris, & aquis angustiæ: Quid hoc loco variat; ubi legitur, quod præbeant illi panem doloris, & aquas angustiæ? Et quid ibi variat, ubi legitur, quod cibetur hordeo, donec ejus venter rumpatur? Dicit R. Sesath. Tam hic quam illic dant illi panem doloris, & aquas angustiæ, donec diminuatur ejus fons, atque iterum cibatur hordeo, donec ejus venter findatur.

מתני'. הגונב את הקסוה והמקלל בקוסם והבועל הכותית קנאין פוגעין בו כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין את מוחו בגזירין זר ששמש במקדש רבי עקיבא אומר בחנק וחכמים אומרים בידי שמים.

Misna. Si furetur ex sacra supellectili, & maledicat per Idolum, & concumbat cum Cuthæa, zelotæ irruunt in eum. Sacerdos si ministret in immunditie, ejus fratres sacerdotes eum non adducunt in Synhedrium, at juvenes sacerdotii educunt illum extra atrium, & ejus cerebrum fustibus elidunt. Si alienus ministret in sanctuario: R. Akiba dicit: Strangulatur; & sapientes dicunt: Occiditur per manum Dei.

גמ'. מאי קסוה אמר רב יהודה כלי שרת

Gemara: Quid significat קסוה? Dicit R. Je-

וכן הוא אומר ואת קשורת הנסך והיכא
רמיזא ולא יבאו לראות כבלע את הקודש
ומתו. והמקלל בקוסם. תני רב יוסף יכה
קוסם את קוסמו רבנן ואיתימא רבה בר מרי
אמרי יכהו קוסם לו ולקונו ולמקנו. והבועל
הכותית. בעא מיניה רב כהנא מרב לא
פגעו בו קנאין מהו אינשייה רב לגמריה
אקריוה לרב כהנא בחלמיה בגדה יהודה
ותועבה נעשת׳ בישר׳ ובירושלם כי חלל
יהודה קדש ה׳ אשר אהב ובעל את אל נכר
אתא אל הכי אקרנון ארכריה רב לגמריה
בגדה יהודה זו ע׳א וכן הוא אומר בגדתם
בי בית ישראל נאם ה׳ ותועבה נעשתה
בישראל ובירושלם זה משכב זכור וכן הוא
אומר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה
תועבה היא כי חלל יהודה קדש ה׳ זו זונה
וכן הוא אומר לא יהיה קדש ובעל בת אל
נכר זה הבא על הכותית וכתי׳ בתריה יכרת
ה׳ לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאלקי
יעקב ומגיש מנחה לה׳ צבאות אם תלמיד
חכם הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה
בתלמידים אם כהן הוא לא יהיה לו בן
מגיש שנחה לה׳ צבאות אמר רבי חייא בר
אבוי׳ כל הבא על הכותית כאילו מתחתן
בע׳א דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת יש לו
לאל נכר אלא זה הבא על הכותית ואמר
ר׳ חייא בר אבויה כתו׳ על גלגלתו של
יהויקים זאת ועוד אחרת זקינו דר׳ פרידא
אשכח ההו׳ גולגלתא דהות שדיא בשערי
ירושלם והוה כתוב עילוה זאת ועוד אחרת
קברה והדר נבוג קברה והדר נבוג אמר
האי גלגולתא אל יהויקים דכתיב ביה קבורת
חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי
ירושלם אמר מלכא הוא ולאו אורח ארעא
לאזוייה שקלה כרכה בשיראי ואותבי׳ בסיפט׳
אתאי דביתהו חזית׳ נפקא אמרא להו

R. Jehuda: Vasa ministerii: Et sic dictum est *Num.* IV. 7. *Et crateres ad libandum*. Et ubi deprehenditur indicium? Ibid. vers. 20. *Et non ingredientur ad videndum cum curiositate sanctum, & moriantur*: Si maledicat per Idolum. Docet R. Joseph. Si divinus percutiat Idolum suum: Et sapientes, & alii dicunt, Raba bar Mari, dicunt; percutiat divinus seipsum, & dominum suum, & creatorem suum. Si concumbat cum Cuthæa. Quæsivit R. Channa ex Rab. Non irruunt in eum zelotæ: Quinam sunt? Oblitus est Rab lectionem, quæ lecta est τῷ R. Channa in suo somnio: *Transgressus est Jebuda, & abominatio facta est in Israel, & in Hierusalem; quia contaminavit Jehuda sanctificationem Domini, quia dilexit, & concubuit cum filia Dei alieni. Malach.* II. 11. Sic fecerunt illi legere, tum recordatus est Rab lectionem. *Transgressus est Jebuda*: Hæc est Idololatria: Et similiter dictum est *Jerem.* III. 20. *Sic contemsit me domus Israel, dicit Dominus. Et abominatio facta est in Israel, & in Hierusalem*: Hic est qui concumbit cum masculo: Et similiter dictum est *Levit.* XVIII. 22. *Cum masculo non concumbes concubitu muliebri, abominatio illa est. Quia contaminavit Jebuda sanctificationem Domini*: Hæc est scortatio. Et similiter dictum est: *Non erit cynedus: Et concubuit cum filia Dei alieni*. Hic est qui concumbit cum Cuthæa. Et scriptum est post ea. *Et excindet Dominus virum, qui fecerit hoc: Magistrum & discipulum de tabernaculis Jacob, & offereniem munus Domino exercituum*: Si fuerit discipulus sapiens, non erit illi magister in sapientibus, & discipulus discipulis; Si fuerit sacerdos, non erit illi filius, qui admoveat munus Domino exercituum. Dicit R. Chjiah bar Abua: Qui concumbit cum Cuthæa, consideratur perinde ac affinitatem contrahat cum Idololatria: Scriptum est enim: *Et concubuit cum filia Dei alieni*: Num filia est Deo alieno? At hic est, qui concumbit cum Cuthæa. Et dicit R. Chijah bar Abua: Scriptum erat super cranio Joakim: Hoc & præterea aliud: Avus R. Perida invenit hoc cranium projectum in portis Hierusalem cui erat inscriptum: Hoc & præterea aliud. Illud sepeliit, atque iterum prodiit: Illud sepeliit, atque iterum prodiit. Dixit: Hoc est cranium Joakim, cui inscriptum erat: *Sepultura asini sepelietur & projectus extra portas Hierusalem. Jerem.* XII. 19. Dixit: Rex fuit; & non est consuetudo terræ, ut ille contemnatur. Accepit

לשיבבתהא אמרי ליה האי דאיתת׳ קמיית׳
היא דלא קא מנשי לה שנרת׳ לתנור׳ וקלתה
כי אתא אמר היינו דכתיב עילויה זאת ועוד
אחרת כי אתא רב דימי אמר ב״ד דינו של
חשמונאי גזרו הבא על הכותית חיי׳ עליה
משום נשג״א כי אתא רבין אמר משום נשג״ז
נדה שפחה כותית זונה אבל משום אישות
לית להו ואידך נשייהו ודאי לא מיפקרי
אמר רב חסדא הבא לימלך אין מורין לו
איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה אמר
רבי יוחנן הבא לימלך אין מורין לו ולא עוד
אלא שאם פרש זמרי והרגו פנחס נהרג
עליו נהפ׳ זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו
שהרי רודף הוא ויאמר משה אל שבטי
ישראל וגו׳ הלך שבטו של שמעון אצל
זמרי בן סלוא אמרו לו הן דנין דיני נפשות
ואתה יושב ושותק מה עשה עמד וקיבץ
עשרים וארבעה אלף מישראל והלך אצל
כזבי אמ׳ לה השמיעי לי אמרה לו בת מלך
אני וכן צוה לי אבי לא תשמעי אלא לגדול
שבהם אמר לה אף הוה נשיא שבט הוה
ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו שהוא שני
לבטן והוא שלישי לבטן תפשה בבלוריתה
והביאה אצל משה אמר לו בן עמרם זו
אסורה או מותרת ואם תאמר אסורה בת
יתרו מי התירה לך נתעלמה ממנו הלכה
געו כולם בבכיה והיינו דכתיב והמה בוכים
פתח אהל מועד וכתיב וירא פנחס בן אלעזר
מה ראה אמ׳ רב ראה מעשה ונזכר הלכה
אמר לו אחי אבי אבא לא כך לימדתני
ברדתך מהר סיני הבועל הכותית קנאין
פוגעין בו אמר לו קריינא דאיגרתא איהו
ליהוי פרוונקא ושמואל אמר ראה שאין
חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה׳ כל מקום
שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב רבי
יצחק אמר ד״א ראה שבא מלאך והשחית

pit illud, & involvit veste ſericea, & poſuit in arca: Cum veniſſet ejus uxor, & vidiſſet illud, extraxit, & dixit vicinis ſuis; Dixerunt ei: Hoc eſt cranium ſuæ primæ uxoris, cujus obliuiſci non poteſt: Succendit furnum, & illud combuſſit. Quando venit dixit: Hoc eſt quod de illo dictum eſt: Hoc & præterea aliud. Quando venit R. Dimi, dixit: Synhedrium Haſmonæorum decrevit; ſiquis concumbat cum Cuthæa, tenetur propter hæc נשגז ſc. propter menſtruatam, ancillam, Cuthæam, & alienigenam. Quando venit Rabin, dixit: propter menſtruatam, ancillam Cuthæam, & meretricem; at non propter titulum matrimonii; alia expoſitio: Si certo nuptæ ſint, non proſtituuntur. Dicit Rabi Chaſda; ſi veniat ad conſulendum; illum non docent; Dictum eſt pariter: Dicit Raba bar bar Channa; dicit R. Jochanan; ſi veniat ad conſulendum; illum non docent; & præterea ſi ſe ſeparaſſet Zimri, & eum occidiſſet Pinchas, ejus cauſa occideretur; ſi contra Zimri occidiſſet Pinchas, ejus cauſa non occidebatur, quia inſectator erat: *Et dixit Moſe ad tribus Iſrael &c. Numer.* XXV. Acceſſit tribus Simeon ad Zimri filium Salu, dicens: Iſti judicant judicia capitalia, & tu ſedes, & taces? Quid fecit? Surgens congregavit quatuor & viginti millia ex Iſrael, & acceſſit ad Cozbi, eique dixit: Auſculta mihi. Cui illa reſpondit: Filia regis ego ſum; mihique dixit pater meus, ne auſcultarem niſi illi, qui eſſet maximus inter eos. At ille reſpondit: Ipſe quoque eſt princeps tribus, & præterea qui eſt illo major, eſt ſecundus in utero, & ipſe eſt tertius in utero; apprehendens eam per ejus comam deduxit ad Moſen, dicens: Fili Amram; Hæc vetitane eſt an licita? Si dicas quod ſit vetita: filia Jethro eritne tibi licita? Abſcondita eſt illi conſtitutio: Omnes fleverunt; Hinc dictum eſt ibid. *Qui flebant ante fores tentorii*. Et ſcriptum eſt ibid. *Et vidit Pinchas filius Eleazari*. Quid vidit? Dicit Raba; Vidit factum, & recordatus eſt conſtitutionis. Dixit illi: Frater patris patris mei non ita me docuit in tuo deſcenſu a monte Sinai; ſi quis concumbat cum Cuthæa, quod Zelotæ in eum irruant? Dixit illi: Lector epiſtolæ ipſe quoque ſit tabellarius. Et Samuel dicit: Vidit, quod non ſit ſapientia, neque intellectus, neque conſilium contra Dominum. Ubicunque ſit profanatio nominis Divini, non impertiunt honorem magiſtro. Rabi Iſaach dicit: Alia expoſitio: Vidit; quod

בעם ויקם מתוך הער' ויקח רומח בידו מיכן
שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש שלף
שננה והניחה באונקלו והיה נשען והולך על
מקלו וכיון שהגיע אצל שבטו של שמעון
אמ' היכן מצינו ששבטו של לוי גדול משל
שמעון אמרו הניחו לו אף הוא לעשות
צרכיו נכנס התירו פרושין את הדבר אמר
רבי יוחנן ששה ניסים נעשו לו לפנחס
אחד שהיה לו לזמרי לפרוש ולא פירש
ואחד שהיה לו לדבר ולא דבר ואחד שכיון
בזכרותו של איש ובנקבותה של אשה ואחד
שלא נשמטו מן הרומח וא' שבא מלאך
והגביה את המשקוף ואחד שבא מלאך
וחשחות בעם בא וחבטן לפני המקום אמר
לפניו רבונו של עולם על אלו יפלו עשרים
וארבעה אלף מישראל שנ' ויהיו המתים
במנפה ארבעה ועשרים אלף והיינו דכתיב
ויעמד פנחס ויפלל אמר רבי אלעזר ויתפלל
לא נאמר אלא ויפלל מלמד כביכול שעשה
פלילות עם קונו בקשו מלאכי השרת לרחפו
אמ' להן הניחו לו קנאי בן קנאי הוא משיב
חימה בן משיב חימה הוא התחילו שבטים
מבזין אותו ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי
אמו עגלים והרג נשיא שבט מישראל בא
הכתו' ויחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
אל' הקבה למשה הקדם לו שלום שנאמר
לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום
וראויה כפרה זו שתהא מכפר' והולכת לעולם
אמר רב נחמן אמר רב מאי דכתיב זרזיר
מתנים או תייש מלך אלקום עמו ארבע
מאות ועשרים וארבע בעילות בעל אותו
רשע אותו היום והמתין לו פנחס עד
שתשש כחו והוא אינו יודע שהמלך אלקום
עמו במתניתא תנא ששים עד שנעשה
כביצה המוזרת והיא היתה כערוגה מליאה
מים אמר רב כהנא ומושבה בית סאה תני

quod Angelus incederet, & perderet populum. Surgens ex medio congregationis, cœpit lanceam manu sua: Hinc probatur, quod non ingrediantur cum armis in Academiam. Extraxit aciem chastæ, & posuit sub veste, & innitens incessit super baculo suo, quando accessit ad tribum Simeon, dixit: Ubi deprehendemus, quod tribus Levi sit major tribu Simeon? Responderunt: Permittite illi, ut faciat, quod sibi opus est. Ingressus est; Permiserunt rem abstinentes. Dicit R. Jochanan: Septem miracula facta sunt Pinchas: Primum, quod Zimri, cum posset se separare, se non separavit; secundum; quod cum posset loqui, non est locutus: & tertium; quod direxerit lanceam in virilitatem viri, & in pudendum mulieris; & quartum, quod non exsilierint ex lancea: & quintum, quod veniens Angelus ei elevaverit superliminare; & sextum quod venerit Angelus, & perdiderit populum, veniens se prostravit coram Deo, dicens coram eo; Domine mundi; Propter istos ceciderunt quatuor & viginti millia; Hinc scriptum est *Psal. CVI. 30. Et stetit Pinchas, & placavit*. Dicit R. Elieser: Et precatus est; non dictum est; sed: & ויפלל: Docetur; si fas est dicere; quod fecerit disputationes cum suo creatore. Voluerunt Angeli ministerii eum deturbare; Dixit illis. Permittite illi: Zelotes filius Zelotæ ille est. Sedans excandescentiam filius sedantis excandescentiam ille est. Inceperunt tribus illum contemnere. Videte filium garruli hujus, cujus matris pater saginàvit vitulos, & occidit principes tribus ex Israel. Venit textus, & texit ejus genealogiam: *Pinchas filius Eleazari filii Aharon sacerdotis*. Dixit Deus S. B. Mosi: Præcedat illi pax: Dictum est enim ibid. *Idcirco loquere ad eum. Ecce de ei fœdus meum pacem*: Et digna erit hæc expiatio, ut expiet, & procedat in perpetuum. Dicit R. Nachman, dicit Rab: Cur scriptum est *Prov. XXX. 31.? Gallus succinctus lumbos, & aries, nec est rex, qui resistat ei*: Quadringentos & quatuor & viginti concubitus concubuit ille impius eo die, & expectavit Pinchas, donec debilitaretur ejus robur; at ipse ignorabat, quod Angelus Dei secum esset: In traditione docetur sexaginta; donec factus est quasi ovum putridum, & ipsa quasi volutatio plena aqua. Dicit R. Channa, & ejus vulva erat quasi satum: R. Joseph docet: ejus vulva patebat cubitum. Dicit R. Sesath: Non vocabatur Cozbi, sed Sulnai filia Sur vocabatur. Et cur appellata est Cozbi;

רב יוסף קבר שלה אמה אמר רב ששת לא כזבי שמה אלא שוילנאי בת צור שמה ולמה נקרא שמה כזבי שכזבה באביה דבר אחר כזבי שאמרה לאביה כוס בי עם זה והיינו דאמרי אינשי בין קני לאורבני שוילנאי מאי בעי׳ בהדי קלפי דקני שוילנאי מאי בעיא נפחה לאמה אמר רבי יוחנן חמשה שמות יש לו זמרי ובן סלוא ושאול ובן הכנענית ושלומיאל בן צורי שדי זמרי על שנעשה כביצה המוזרת בן סלוא על שחסליא עונות של משפחתו שאול על שהשאיל עצמו לדבר עבירה בן הכנענית על שעשה מעשה כנען ומה שמו שלומיאל בן צורי שדי שמו. כהן ששימש בטומאה. בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת כהן ששימש בטומאה חייב מיתה בידי שמים או אין חייב מיתה בידי שמים אל תניתוה כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין אלא פירחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגיזרין ואי סלקא דעתך מחייב בידי שמים לישבקוה דליקטול בידי שמים אלא מאי אינו חייב מי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן ניקו וניקטול ליה ולא והתנן מי שלקה ושנה ב״ד מכניסין אותו לכיפה רחמנא מטריה ואנן קטלינן ליה האמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש במלקות של כריתות עסיקינן דגברא בר קטלא הוא והא גונב הקסוה האמר רב יהודה בכלי שרת עסיקינן ורמיזא לא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו והא המקלל את הקוסם הא תני רב יוסף יכה קוסם את קוסמו דמיחזי כשברך את השם והא בועל הכותית הא אקריוה לרב כהנא בחילמיה ואדכריה רב לגמריה איתיביה היוצק והבולל והפותת המולח והמניף המגיש והמסדר את השולחן המטיב

bi? quia mentita eſt in patre ſuo. Alia expoſitio. Et cur appellata eſt Cozbi? quia mentita eſt in patre ſuo. Alia expoſitio: Cozbi, eo quod dixerit patri ſuo: Argue me in hoc: Hoc eſt quod dixerunt homines: Inter cannas & paliuros ſalices quid ſibi volunt? Simul cum corticibus cannarum ſalices quid ſibi volunt? Quod eſſet ſimilis matri in ſcortationibus. Dicit R. Jochanan: Quinque nomina illi fuerunt, Zimri & filius Salu, & Saul, & filius Chananææ, & Salumiel, filius Tſur Sciadai: Zimri, eo quod factus ſit quaſi ovum putridum, filius Salu, quod concinnarit iniquitates familiæ ſuæ: Saul, eo quod ſeipſum interroga rit in peccato; filius Chananææ, quod fecerit opus Chanaan; & cur nomen men ejus Salumiel filius Tſuri Sciadai? Eo quod perdiderit nomen ſuum. Sacerdos ſi miniſtret in immunditie. Quæſivit R. Acha bar Huna a R. Seſath; Si ſacerdos miniſtret in immunditie, reus eſt mortis per manum Dei, an non? Reſpondit: Extat traditio: Si ſacerdos miniſtret in immunditie; fratres ejus ſacerdotes illum non deducunt in ſynhedrium, ſed juvenes ſacerdotii fuſtibus ejus cerebrum elidunt. Si putas, quod reus ſit per manum cœli, derelinquamus, ut occidatur per manum cœli; at quomodo non erit reus? Quem Deus abſolvit, nos verberabimus, & occidemus? Nonne? Atqui legimus: Si vapulans reciderit in ſynhedrio, conjicitur in carcerem; Textus illum abſolvit, & nos occidemus? Dicit R. Jeremia, dicit Riſch Lakiſch; De flagellatione excidiorum agimus; eo quod homo reus ſit mortis: Atqui ſi furetur ex ſacra ſupellectili; Dicit R. Jehuda; de vaſis miniſterii agimus: Et ejus indicium eſt: *Ne ingrediantur ut inſpiciant cum curioſitate ſanctum, & moriantur*. At qui maledicit Deum per Idolum: Ecce docet R. Joſeph: percutiat divinus divinitatem ſuam eo quod videatur, quod maledicat nomen Divinum. Atqui qui concumbit cum Guthæa. Hoc contigit τῷ R. Chanina in ſomnio; & recordatus eſt Rab omnino reſponſionem. Si infundat, & commiſceat, & comminuat & ſaliat, & ventilet, & admoveat, & ordinet menſam, & concinnet lucernas, ſi pugillet, & recipiat ſanguines foris; abſolvitur; neque eorum cauſa tenentur neque propter conditionem alienam, neque propter immunditiem; neque propter indigentiam veſtium, neque propter lotionem manuum & pedum: At ſi adoleat, tenetur: Quid hoc ſignificat? Morte, non autem præmonitione: At alieni-

את הנרות והקומץ והמקבל דמים בחוץ פטור ואין חייבין עליהן לא משום זרות ולא משום טומאה ולא משום מחוסר בגדים ולא משום ריחוץ ידים ורגלים הא מקטר חייב מאי לאו מיתה לא באזרה אלא זר נמי לאזהרה והכתיב והזר הקרב יומת הא כדאיתא והא כדאיתא מכלל דיוצק ובולל לאו נמי לא והתניא אזהרה ליוצק ובולל מניין ת״ל קדשים יהיו ולא יחללו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. מיתיבי ואלו הן שבמיתה טמא ששימש תיובתא. גופא ואלו שבמיתה האוכל את הטבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה וזר ששימש וטמא ששימש וטבול יום ששימש ומחוסר בגדים ומחוסר כפרה ולא רחץ ידים ורגלים ושתויי יין ופרועי ראש אבל ערל ואונן ויושב אינן במיתה אלא באזהרה בעל מום רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה הזיד במעילה ר׳ אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה האוכל את הטבל מנלן דאמ׳ שמואל משום ר׳ אליעזר מניין לאוכל את הטבל שהוא במיתה דכתב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו ליי׳ בעתידים ליתרו׳ הכתוב מדבר ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במית׳ ונילף חילול חילול מנותר מה להלן בכרת אף כאן בכרת מסתבר׳ מתרומה הוה ליה למילף שכן תרומה חוצה לארץ הותרה ברבים פירות פיגול ונותר אדרב׳ מנותר הוה ליה למילף שכן פסול אוכל אין לו התיר במקוה הנך נפישן רבינא אמר חילול דרבים מחילול דרבים עדיף וכהן טמא שאכל תרומה טהורה מנלן דאמר שמואל מניין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בידי שמים דכתיב ושמרו את משמרתי ולא

nigena quoque præmonetur: Atqui scriptum est *Num.* I. 52. *Et alienigena si accesserit, morietur:* Hoc sicut probatur, & illud sicut probatur: Consequitur, quod infundens & commiscens pariter non comprehendatur. Atqui extat traditio; Præmonitio pro infundente & commiscente unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Sancti erunt & non profanabunt:* Ex mente sapientum: Et textus simpliciter confirmat. Objectio. Et isti sunt, qui puniuntur morte; immundus si ministret: Objectio: Repetitur propositio. At isti sunt qui puniuntur morte; qui comedit indecimatum, & sacerdos immundus, qui comedit Thrumam puram, & alienigena, qui comedit Thrumam, & alienigena qui ministrat, & immundus, qui ministrat, & qui se lavit eo ipso die, si ministret, & deficiens vestibus, & indigens expiatione, & qui non lavit manus & pedes, & qui potavit vinum, & capite denudati; at præputiatus, lugens & sedens non puniuntur morte, sed præmonentur; Vitiatus, Rabi dicit, punitur morte; & sapientes dicunt, præmonetur, si per contumaciam faciat in prævaricatione, Rabi dicit, punitur morte, & sapientes dicunt, præmonetur: Qui comedit indecimatum, unde probatur? Dicit Samuel nomine R. Elieser; unde probatur, si quis comedat indecimatum, quod puniatur morte? Ex eo quod scriptum est *Levit.* XXII. 15. *Non profanabunt sanctitates filiorum Israel, quas separarunt Domino.* De iis quas separaturi erant, textus loquitur: Et explicetur profanatio profanatio ex Thruma; sicut ibi punitur morte, ita pariter hoc loco punitur morte; Atqui explicanda erat profanatio profanatio ex residuo; sicut ibi punitur excidio, ita pariter hoc loco punitur excidio: Probabiliter ex Thruma erit docendum; eo quod Thruma in locis extra terram permissa est in multis fructibus; abominandum & residuum contra ex residuo erat explicandum: eo quod illegitimus si comedat, non est illi permissio in congregatione aquarum; Illi multi sunt: Rabina dicit: Profanatio multorum præ profanatione plurimorum præstat: & sacerdos immundus si comedat Thrumam mundam unde probatur? Dicit Samuel: Unde probatur, si sacerdos mundus comedat de Thruma munda, quod puniatur morte per manum Dei? Ex eo quod scriptum est *Levit.* XXII. 9. *Et custodient custodiam meam, & non portabunt peccatum &c.* De munda, at non de immunda dicit Samuel. Dicit Rabi Eliefer. Unde probatur, si sacerdos immun-

mun-

ישאו עליו חטא וגו' טהורה אין טמאה לא דאמ' שמואל אמר ר' אליעזר מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנ' ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת. וזר שאכל את התרומה. אמר רב זר שאכל את התרומה לוקה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לימא מר במיתה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש אני יי' מקדשם הפסיק הענין מיתיבי ואלו הן שבמיתה זר האוכל את התרומה מתנית' אדרב קא רמית רב תנא הוא ופליג. וזר ששימש דכתיב והזר הקרב יומת. וטמא ששימש כרבעא מיניה רב חייא בר אבין מרב יוסף מניין לטמא ששימש שהוא במיתה דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי וילף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה ונילף חילול חילול מנותר מה להלן כרת אף כאן כרת מסתברא מתרומה הוה ליה למילף שכן גוף טמא מקוה ברבים אדרבה מנותר הוה ליה למילף שכן קדש פנים פיגול ונותר חילול דרבים מחילול דרבים עדיף טבול יום ששימש מנלן דתניא רבי סימאי אומר רמז לטבול יום שאם עבר חילל מניין ת"ל קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו אם אינו ענין לטמא ששמש דנפקא לן מוינזרו תניהו ענין לטבול יום ששימש ויליף חילול חילול מתרום' מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ומחוסר בגדים. מנלן אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן ומטו בה משמיה דרבי אליעזר בר שמעון וחגרת אותם אבנט בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוו להו זרים ואמר מר זר ששימש במיתה ומחוסר כפרה מנלן אמר רב הונא דאמר קרא וכפר עליה הכהן וטהרה טהרה מכלל שהיא טמאה

mundus comedat de Thruma immunda, quod non puniatur morte? Ex eo quod scriptum est: *Et moriantur, quia profanarunt illam*. Excluditur illa, cujus profanatio consistit: Et alienigena si comedat Thrumam. Dicit Rab: Alienigena si comedat Thrumam, vapulat: Dixerunt R. Channa, & R. Asse τῷ Rab: Dicendum erat τῷ Rab, quod puniatur morte: Scriptum est enim ibid. *Et omnis alienigena non comedet de sanctificatis; ego Dominus, qui sanctifico eos Levit.* XXII. 9. Desinit subjectum. Objectio: Et isti sunt qui puniuntur morte; Alienigena si comedat Thrumam: Misna contraria est; Objicit Rab, docet & dissentit. Et alienigena si ministret: Scriptum est enim: *Et alienigena si accesserit, morietur:* Et immundus si ministret: Scriptum est enim: *Et alienigena si accesserit, morietur:* & immundus si ministret; sicut quæsivit R. Chijah bar Abin ex R. Joseph; unde probatur, si immundus ministret, quod puniatur morte? Ex eo quod scriptum est ibid. *Loquere ad Aharon, & ad filios ejus, ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non profanent nomen sanctificatorum meorum:* Explicetur profanatio profanatio ex Thruma, sicut ibi punitur morte, ita pariter hoc loco punitur morte; at explicanda erit profanatio profanatio ex residuo, sicut ibi punitur excidio, ita pariter hoc loco punitur excidio: Probabiliter ex Thruma erit docendum, eo quod sit corpus immundum, & sit permissio in congregatione aquarum in multis, sanctificet intus, erit abominandum, & residuum: Contra ex residuo erat docendum; eo quod si profanatio multorum præ profanatione multorum præstat: Qui se lavit eo ipso die, si ministret, unde probatur? Etenim extat traditio: R. Simai dicit: Indicium, quod eo ipso die lavandus faciat profanationem, unde probatur? Ex eo quod dictum est ibid. *Sancti sint Deo suo, & non profanent*. Si non potest exponi de immundo qui ministret, quod probatur ex eo quod dictum est; *ut caveant*, explicetur pro lavando eo ipso die, qui ministret; & explicetur profanatio profanatio ex Thruma; sicut ibi punitur morte, ita pariter hoc loco punitur morte. Deficiens vestibus unde probatur? Dicit R. Abau, dicit R. Jochanan: Petitum est nomine R. Elieser bar Simeon: *Et præcinges eos balteo. Exod.* XXIX. 8. Quandiu vestibus suis induti sunt, sacerdotium est in illis; si non sint induti vestibus suis, sacerdotium in illis non est: sed erunt alienige-

ואמר מר טמא ששימש במיתה ושלא רחוץ ידים ורגלים מנלן דכתב בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו ושתויי יין דכתיב יין ושכר אל תשת וגו' ופרועי ראש דכתיב ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו וכתב בתריה ויין לא ישתו איתקש פרועי ראש לשתויי יין מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה אבל ערל אונן יושב באזהרה ערל מנלן אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני אונן מנלן דכתיב ומן המקד' לא יצא ולא יחלל את מקדש אלקיו הא אחר שלא יצא חילל אמר ליה רב אדא לרבא ונילף חילול חילול מתרומ' מה להלן במיתה אף כאן במיתה מי כתיב ביה בגופיה מכללא הוא קאתי הוי דבר הבא מן הכלל וכל דבר הבא מן הכלל אין דניך אותו בגזרה שוה יושב מנלן אמר רבא אמר רב נחמן דאמר קרא כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמור ולשרת לעמידה בחרתיו ולא לישיב' בעל מום רבי אומר במית' וחכמים אומרים באזהרה מט' דרבי דכתיב אך אל הפרכת לא יבא וגו' ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה ונילף חילול חילול מנותר מה להלן בכרת אף כאן בכרת מסתבר' מתרומה הוה ליה למילף שכן פסול הגוף מפסול הגוף אדרבה מנותר הוה ליה למילף שכן קודש פנים פיגול ונותר אבל מטמא ששימש גמר פסול הגוף מפסול הגוף קודש פנים פינול ונותר מקדש פנים פיגול ונותר ורבנן אמר קרא בו ולא בבעל מום הזיק

genæ. Et dicit Mor: Si alienigena ministret, punitur morte. Et indigens expiatione unde probatur? Dicit R. Huna: Dicit textus *Levit.* XII. 8. *Et expiabit eam sacerdos, & erit munda: Munda*, consequitur quod esset immunda: Et dicit Mor; Si immundus ministret, punitur morte: & qui non lavit manus & pedes, unde probatur? Ex eo quod scriptum est: *Cum ingredientur in tentorium conventus, lavabunt se aquis, ut non moriantur:* Et de bibentibus vinum scriptum est ibid. X. 19. *Vinum & siceram non bibetis &c.* Et de capite denudatis scriptum est *Ezech.* XLIV. 20. *Et caput suum non radent, neque comam nutrient*. Et paulo post scriptum est: *Et vinum non bibent*. Æquiparantur denudati capite bibentibus vinum; sicut bibentes vinum puniuntur morte, ita pariter denudati capite puniuntur morte. At præputiatus, lugens, sedens præmonetur: Præputiatus unde probatur? Dicit Rabi Chasda. Hoc ex lege Mosis magistri nostri non didicimus, donec venit Ezechiel filius Buzi, & didicimus: *Omnis alienigena incircumcisus corde, & incircumcisus carne non ingredietur sanctuarium meum, ut mihi ministret. Ezech.* ibid. Lugens unde probatur? Ex eo quod scriptum est *Levit.* XXI. 12. *Et de sanctuario non egredietur, ne polluat sanctuarium Dei sui*. Ecce alius qui non egreditur, profanat. Dixit R. Ada לרבא Raba: Docenda erit profanatio profanatio ex Thruma, sicut ibi punitur morte, ita pariter hoc loco punitur morte. Quid scriptum est in eo? In ejus corpore; ex genere deducitur; Hoc deducitur ex genere, & omne quod deducitur ex genere, non probatur argumento a pari. Sedens unde probatur? Dicit Raba; dicit Rabi Nachman, dicit textus *Deut.* XVIII. 5. *Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus ex omnibus tribubus tuis, ut stet & ministret*. Ut stet, eum elegi, at non ut sedeat. Vitiatus, Rabi dicit, punitur morte, & sapientes dicunt, præmonetur. Quænam est ratio Rabi? Quia scriptum est *Levit.* XXI. 23. *Ita tamen duntaxat ut intra velum non ingrediatur &c.* Et explicetur profanatio profanatio ex Thruma; sicut ibi punitur morte, ita pariter hoc loco punitur morte; At explicanda est profanatio profanatio ex residuo, sicut ibi punitur excidio, ita pariter hoc loco punitur excidio: Probabiliter ex Thruma docendum erit; eo quod qui sit illegitimus corpore ex eo qui sit illegitimus corpore explicetur. Contra ex residuo erat docendum; eo quod si sanctificetur intus, erit abomi-

במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה מאי טעמא דרבי אמר רבי אבהו גמ׳ חטא חטא מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה ורבנן אמרי אמר קרא בו בו ולא במעילה. זר ששימש במקדש. תניא רבי ישמעאל אומר נאמר כאן והזר הקרב יומת ונאמר להלן כל הקרב אל משכן יי׳ יומת מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים רבי עקיבא אומר נאמר כאן והזר הקרב יומת ומת ונאמר להלן והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה רבי יוחנן בן נורי אמר מה להלן בחנק אף כאן בחנק במאי קמיפלגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא רבי עקיבא סבר דנין יומת מיומת ואין דנין יומת מימות ורבי ישמעאל סבר דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא ורבי עקיבא כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה במאי קמיפלגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי בפלוגתא דר׳ שמעון ורבנן דתניא נביא שהדיח בסקילה רבי שמעון אומר בחנק והא אנן תנן ר׳ אקיבא אומר בחנק תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא מתניתין רבי שמעון ואליבא דרבי עקיבא בריתא רבנן ואליבא דרבי עקיבא.

פרק י׳

מתני׳. אלו הן הנחנקין המכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא עפ׳ בד׳ ונבי׳ השקר והמתנבא בשם ע״א והבא על אשת איש וזוממי בת כהן ובועלה.

גמ׳. מכה אביו ואמו מנלן דכתיב מכה

nandum, & residuum. At ex immundo, qui ministret, explicetur, illegitimus corpore, ex eo qui sit illegitimus corpore; Quod sanctificatur intus, quod sit abominandum & residuum, ex eo quod intus sanctificatur, quod sit abominandum, & residuum, est docendum: Et sapientes dicunt: Dicit textus *in eo* at non in vitiato. Si per contumaciam prævaricetur, Rabi dicit, punitur morte, & sapientes dicunt, præmonetur. Quænam est ratio Rabi? Dicit R. Abau; Explicetur *peccatum peccatum* ex Thruma; sicut ibi punitur morte, ita pariter hoc loco punitur morte: Et sapientes dicunt; Dicit textus *in eo*; *in eo* at non in prævaricatione: Si alienigena ministret in sanctuario. Traditio: R. Ismael dicit: Dictum est hic: *Et alienigena si accesserit, morietur*; & dictum est ibi: *Omnis qui accesserit ad tentorium Domini, morietur*: Sicut ibi punitur per manum Dei, ita pariter hoc loco punitur per manum Dei. R. Akiba dicit: Dictum est hic: *Et alienigena si accesserit, morietur*, & dictum est *Deut.* XIII. 5. *Propheta autem ille, aut fictor somniorum interficietur*. Sicut ibi lapidatur, ita pariter hoc loco lapidatur. R. Jochanan ben Nuri dicit. Sicut ibi strangulatur, ita pariter hoc loco strangulatur. In quo dissentiunt R. Ismael & R. Akiba? R. Akiba putat explicandum *morietur* ex *morietur*; at non est explicandum *morietur*, ex *morietur*: Et R. Simeon putat explicandum idiotam ex idiota; at non est explicandus idiota ex propheta: Et Rabi Akiba: Postquam impulit, tibi non est idiota hoc major: In quo dissentiunt R. Akiba, & R. Jochanan ben Nuri? In controversia R. Simeon & sapientum: Etenim extat traditio: Si propheta impellat lapidatur; R. Simeon dicit: Strangulatur. Atqui nos legimus. R. Akiba dicit; strangulatur. Duo doctores Misnici. Juxta sententiam Rabi Akiba Misna est R. Simeon & juxta sententiam R. Akiba Barajetha est sapientum, & juxta mentem R. Akiba.

CAPUT X.

Misna: Isti sunt strangulandi; qui percusserit patrem, & matrem, & qui furatus sit animam ex Israel, & senex rebellis dicto Synhedrii; & pseudopropheta, & qui prophetavit nomine Idololatriæ, & qui concubuerit cum uxore viri, & testes mendaces filiæ sacerdotis, & illius, qui cum ea concubuit.

Gemara. Qui percusserit patrem & ma-

אביו ואמו מות יומת וכל מיתה האמורה
בתורה סתם אינה אלא חנק אימ׳ עד דקטיל
ליה מיקטל ס״ד קטל חד בסייף ואביו בחנק
הניחא למ״ד חנק קל אלא למ״ד חנק חמור
ומאי איכא למימר אלא מדכתיב מכה איש
מת מות יומת וכתיב או באיבה הכהו בידו
וימות שמע מינה כל היכא דאיכא
הכאה סתם לאו מיתה הוא ואיצריך למיכתב
מכה איש ואצטריך למכתב כל מכה נפש
דאי כתב רחמנא מכה איש ומת הוה
אמינא איש דבר מצוה אין קטן לא כתב
רחמנא כל מכה נפש ואי כתב רחמנא כל
מכה נפש הוה אמינא אפילו נפלים אפילו
בן שמונה צריכי ואימא אע״ג דלא עביד ביה
חבורה אלמא תנן המכה אביו ואמו אינו
חייב עד שיעשה בהן חבורה אמר קרא מכה
אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה עד דעביד
בה חבורה דכתיב בה נפש אף מכה אדם
עד דעביד חבורה מתקיף לה רב ירמיה אלא
מעתה הכחישה באבנים הכי נמי דלא מיחייב
אלא אם אינו עניין לנפש בהמה דהא אי
נמי הכהישה באבנים חייב תניהו עניין לנפש
אדם אלא הקיש׳ למה לי לכדתניא דבי
חזקיה הניחא למאן דאית ליה תנא דבי
חזקיה אלא למאן דלית ליה תנא דבי
חזקיה היקישא למה לי מה מכה בהמה
לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור
דאיבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו רב
מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך רב דימי בר
חיננא אמר מכה אדם ומכה בהמה מה מכה
בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה
פטור רב לא שביק לבריה למשקל לי׳ סילוא
מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למפתח
ליה בוותא דילמא חביל והוה ליה שיגגת
איסור אי הכי אחר נמי אחר שיגגת לאו
בנו שיגגת חנק והרתנן מחט של יד ליטול

matrem, unde probatur? Ex eo quod scriptum est *Exod.* xxi. 15. *Qui percusserit patrem suum aut matrem suam moriendo morietur:* Et omne supplicium memoratum in lege simpliciter, non est nisi strangulatio. Dic donec occidat; ut illum occidat tibi venit in mentem? Quod si aliquem occidat, occiditur gladio, si patrem, strangulatur: Concedatur juxta mentem illius, qui dicit, quod strangulatio sit gravior, quid erit dicendum? At ex eo quod scriptum est: *Si percusserit virum & moriatur, moriendo morietur;* Et scriptum est: *Aut per odium percusserit manu sua, & moriatur:* Hinc probatur; Ubicumque percusserit simpliciter, non punitur morte: Et scribendum fuit; *Si percusserit virum;* Et scribendum fuit: *Omnis qui percusserit animam;* Si enim scripsisset textus: *Si percusserit virum & moriatur:* Ego dicerem virum, qui sit filius præcepti; at non puerum. Scripsit textus: *Omnis qui percusserit animam:* Et si non scripsisset textus: *Omnis qui percusserit animam.* Ego dicerem vel abortus, vel filium octo mensium: Necesse est: Et dic, vel si non fecerit in eo plagam: Itaque legimus: Si percusserit patrem & matrem, non tenetur, donec in iis fecerit plagam: Dicit textus: *Si percusserit hominem, si percusserit bestiam;* Sicut qui percusserit bestiam, donec in ea faciat plagam; Scriptum est enim; *animam.* Ita pariter qui percusserit hominem, donec in eo fecerit plagam: Objecit R. Jeremia: Hinc si quis corrumpat lapidibus, quod pariter non teneatur, at si non potest explicari pro anima bestiæ, pro qua, si pariter corrumpat lapidibus tenetu, explicetur pro anima hominis. At æquiparatio quomodo probatur? Juxta traditionem discipuli Ezechia: Concedatur, juxta mentem illius, qui consentit cum traditione discipuli Ezechia, at juxta mentem illius, qui non consentit cum traditione discipuli Ezechia, æquiparatio quomodo explicatur? Sicut qui percusserit bestiam, ut ei medeatur, absolvitur; ita pariter qui percusserit hominem, ut ei medeatur, absolvitur: Hoc requiritur; Quid erit, si filius secet venam patris; Rabi Mitua dicit: *Et diliges proximum tuum sicut teipsum.* R. Dimi bar Chinna dicit: *Si percusserit hominem, si percusserit bestiam:* Sicut si percusserit bestiam, ut ei medeatur, absolvitur, ita pariter si percusserit hominem ut ei medeatur, absolvitur. Rab non permisit filio suo, ut sibi auferret spinam: Mor bar Rabina non permisit filio suo, ut sibi aperiret

בה את הקוץ ליחוש דילמ׳ חביל והויא לה
שיגנרה סקילה התם מקלקל הוא הניחא
למאן דאמר מקלקל פטור אלא למאן דאמר
חייב מאי איכא למימר מאן שמעת ליה
דאמר מקלקל בחבורה חייב ר״ש היא ורבי
שמעון האמר כל מלאכה שאינה צריכה
לגופה פטור עליה בעו מיניה מרב ששת בן
מהו שיעשה עליה לאביו להכותו ולקללו
א״ל ואחר מי התירו אלא כבוד שמים עדיף
הכא נמי כבוד שמים עדיף מתיבי ומה מי
שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו מי
שאינו מצוה להכותו אינו דין שמצוה שלא
להכותו מאי לאו אידי ואידי במקום מצוה
הא בבנו הא באחר לא אידי ואידי לא שנא
בנו ולא שנא אחר ולא קשיא כאן במקום
מצוה כאן שלא במקום מצוה והכי קתני ומה
במקום מצוה שמצוה להכותו מצוה שלא
להכותו שלא במקום מצוה שאינו מצוה
להכותו אינו דין שמצוה שלא להכותו תא
שמע היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקיללו
חייב בא אחר והכהו וקיללו פטור והוינן בה
מאי שנא בנו ומאי שנא אחר ואמר רב
חסדא במסרבין בו לצאת ואינו יוצה רב
ששת מוקי לה כשאין מסרבין בו לצאת אי
הכי אחר נמי אחר גברא קטילא הוא
והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב הכא
במאי עסיקינן בשהכהו הכאה שאין בה שוה
פרוטה והאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן
הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה
מאי פטור דקאמר פטור מממון מכלל דבנו
חייב בממון אלא בדינו הכא נמי בדינו
אלא אחר היינו טעמא דפטור דאמר קרא
ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך
התינה קללה הכאה מנלן דמקשינן הכאה

ret adustionem; fortasse propter læsionem, & si erret, fiat interdictum; si ita est, alius pariter; at alius si erret, violat præceptum negativum; Si filius erret strangulatur. Atqui legimus: Acum manualem non tollet Sabbatho, ut auferat spinam propter dolorem; Fortasse lædet, si erret lapidatur; ibi depravatio est: Concedatur juxta mentem illius, qui dicit, quod depravans absolvitur, at juxta mentem illius qui dicit; quod tenetur; quid erit dicendum? Sententia illius, qui dicit, quod corrumpens in plaga teneatur, R. Simeon est. Et R. Simeon dicit: In cunctis operibus, quæ corpori non sint necessaria, absolvitur. Quæsierunt ex R. Sesath; Quid erit, si filius fiat patri legatus, ut eum percutiat, & depravet? Respondit: Et alii num permiserunt? At honor cœli præcellit; hic quoque honor cœli præcellit; Objectio: Si ubi est præceptum ut percutiat, ibi est præceptum ne percutiat, ubi non est præceptum ut percutiat, non erit æquum ut sit præceptum ne percutiat? Quid significat? Agitur de utroque in loco præcepti, hoc intelligitur de filio, & illud de alio; non de utroque; Non distinguit in filio, neque distinguit in alio; At non est dissensio: Hic intelligitur in loco præcepti ibi agitur in loco ubi non sit præceptum. Et sic docet: Si in loco præcepti, ubi præceptum est ut percutiat, est præceptum ne percutiat; Quando non sit locus præcepti, ubi non sit præceptum ut percutiat, non erit æquum ut sit præceptum ne percutiat? Veni & audi: Si educatur ut occidatur, & veniens ejus filius eum percutiat & depravet, tenetur; si veniat alius, eumque percutiat & depravet, absolvitur & in hoc disputamus. Cur distinguit filium, & cur distinguit alium? Et dicit R. Chasda: Quando nolint eum egredi, & ille non egrediatur; Rabi Sesath statuit quando nolint eum egredi; si ita est, alius quoque, alius reus erit mortis. Et dicit R. Sesath: Si eum dormientem pudefaciat, & moriatur, tenetur: Hic de quo agimus? Quando percusserit plaga in qua non sit æquivalens prutæ; & dicit Rabi Amme; dicit Rabi Jochanan; Si percutiat plaga in quo non sit æquivalens prutæ, vapulat; Quomodo absolvitur? Dicit: absolvitur a solvenda pecunia, consequitur quod ejus filius obligetur ad solvendam pecuniam; At in ejus judicio; Hic quoque agitur in ejus judicio; at alius hac de causa absolvitur; Eo quod dicat textus *Exod.* XXII. 27. *Et principi in populo tuo non maledices:* In eo qui faciat opus po-

לקללה אי הכי בנו נמי כדאמר רב פנחס בשעשה תשובה הכא נמי בשעשה תשובה אי הכי אחר נמי אמר רב מרי בעמך במקוים שבעמך אי הכי בנו נמי מירי דהוה לאחר מיתה מאי הוי עלה אמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו.

מתני'. המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה חבורה זה חומר במקלל ממכה שהמקלל לאחר מיתה חייב והמכה לאחר מיתה פטור.

גמ'. תנו רבנן אביו ואמו קילל לאחר מיתה שיכול הואיל וחייב במכה וחייב במקלל מה מכה אינו חייב אלא מחיים אף המקלל אינו חייב אלא מחיים ועוד קו' ומה מכה שעשה בו שלא בעמך כבעמך לא חייב בו לאחר מית' מקלל שלא עשה בו שלא בעמך כבעמך אינו דין שלא חיי' בו לאחר מיתה ת"ל אביו ואמו קילל לאחר מיתה ונהיחא לרבי יונתן דמייתר ליה קרא אביו ואמו אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר דתניא איש איש מה תלמוד לומר איש איש לרבות בת טומטום ואנדרונינוס אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו שלא אמו אמו שלא אביו מניין ת"ל אביו ואמו קילל אביו קילל אמו קילל דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר משמע שניהן כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרט לך הכתוב יחדיו מנא ליה נפקא ליה ממקלל אביו ואמו מות יומת ואידך ההוא מבעי ליה לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס

populi tui. Concedatur de maledictione; percussio unde probatur? Eo quod æquiparemus percussionem maledictioni. Si ita est, filius pariter comprehenditur; sicut dicit R. Pinchas; agitur de illo, qui faciat pœnitentiam; hic quoque agitur de illo, qui faciat pœnitentiam; si ita est, alius quoque comprehenditur; Dicit R. Mari: *In populo tuo*; qui statuitur in populo tuo. Si ita est, filius quoque comprehenditur; Quando alius sit reus mortis, quid intererit? Dicit Raba bar Rabi Channa. Et sic docet discipulus Rabi Ismael: Nunquam filius fiet legatus patri, ut eum percutiat, ac depravet, excepto seductore, quia dicit textus *Deut.* XIII. 8. *Non misereberis neque occultabis eum*.

Misna: Si percutiat patrem & matrem, non tenetur, nisi quando fecerit plagam. Hoc gravius est in maledicentente, quam in percutiente; eo quod maledicens post mortem teneatur; at percutiens post mortem absolvitur.

Gemara. Tradiderunt sapientes: *Qui patri suo, & matri suæ maledixerit*; post mortem crederem, quod teneretur & propter percussionem, & teneretur propter maledictionem? Si percutiens non tenetur nisi vivente patre & matre, ita pariter maledicens non tenebitur nisi illis viventibus: Et præterea probari potest argumento a minori ad majus. Si percutiens, in quo consideratur qui non sit in populo tuo, æque ac ille qui sit in populo tuo, non tenetur nisi post mortem, maledicens, in quo non consideratur ille, qui non sit in populo tuo, æque ac ille, qui sit in populo tuo, non erit æquum, ut non teneatur post mortem? Idcirco dictum est *Exod.* XXI. 18. *Qui patri suo & matri suæ maledixerit*; post mortem. Concedatur juxta mentem R. Jonathan, quod sit superfluus textus, memorans patrem & matrem: At juxta mentem R. Josia, quid erit dicendum? Etenim extat traditio: *Vir, vir*; cur dictum est: *Vir, vir*? Ad includendum obstructum, & androgynum; *qui maledixerit patri suo, & matri suæ*. Non probo nisi de patre & matre, de patre sine matre, de matre sine patre, unde probatur? Ex eo quod dictum est: *Qui patri suo, & matri suæ maledixerit*; qui patri suo maledixerit, qui matri suæ maledixerit. Verba R. Josia: R. Jonathan dicit: Simul ambo comprehenduntur, & comprehenduntur singuli seorsim, donec tibi separet textus: Conjuncti unde probantur? Inde probatur, ex eo quod dictum est: *Qui maledixerit patri suo, & matri suæ, moriendo morietur*.

ותיפוק ליה מאיש איש דברה תורה בלשון
בני אדם ולתני חומר במכה מבמקלל שהמכה
עשה בו שלא בעמך כבעמך מה שאין כן
במקלל קסבר מקשינן הכאה לקללה לימא
הני תנאי כהני תנאי דתני חדא כותי
אתה מצווה על הכאתו ואי אתה מצווה על
קללתו ותניא אידך אי אתה מצווה לא על
קללתו ולא על הכאתו סברוה דכולי עלמא
כותים גירי אמת הן מאי לאו בהא קמיפלגי
דמר סבר מקשינן הכאה לקללה ומר סבר
לא מקשינן הכאה לקללה לא דכולי עלמ' לא
מקשינן הכאה לקללה והכא בהא קמיפלגי
מר סבר כותי גירי אמת הן ומר סבר כותים
גירי אריות הן אי הכי היינו דקתני עלה
ושורו בישראל אלא שמע מינה בהוקישא
פליגי ש״מ.

מתני'. הגונב נפש מישראל אינו חייב עד
שיכניסנו לרשותו ר' יהודה אומר עד
שיכניסנו לרשותו וישתמש בו שנאמר
והתעמר בו ומכרו הגונב את בנו רבי
ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב
וחכמים פוטרין גנב מי שחציו עבד וחציו
בן חורין רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין.

גמ'. ותנא קמא לא בעי עימור אמר
רב אחא בריה דרבא עימור פחות
משוה פרוטה איכא בינייהו בעי רבי ירמיה
גנבו ומכרו ישן מהו מכר אשה לעוברה
מהו יש דרך עימור בכך או אין דרך עימור
בכך ותיפוק לי דליכא עימור בלל לא צריכא
ישן דזגא עליה אשה דאוקמה באפי זיקא
דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך מאי
תיקו תנו רבנן כי ימצא איש גונב נפש
מאחיו ואין לי אלא איש שגנב אשה מניין

tur. Alia expositio; requiritur ad includendum obstructum & androgynum; & probari potest, ex eo quod dictum est: *Vir*, *vir*. Loquitur textus juxta consuetudinem hominum, ut doceat: Gravius est in percutiente quam in maledicente; eo quod in percutiente consideretur ille qui non sit in populo tuo, æque ac ille, qui sit in populo tuo; quod non deprehenditur in maledicente; Putat, quod sit æquiparanda percussio maledictioni. Dicendumne est, quod consentiant isti doctores cum illis doctoribus? Etenim unum docet: In Cuthæo tu juberis de ejus percussione, at non juberis de ejus ejus maledictione: Alia traditio. Tu non juberis de percussione, neque de maledictione; Vulgo omnes probant, quod Cuthæi sint proselyti veritatis: Quomodo intelligitur? In hoc dissentiunt; Etenim Mor putat, quod sit æquiparanda percussio maledictioni; & Mor putat, quod non sit æquiparanda percussio maledictioni. Nonne? Omnes consentiunt; quod non sit æquiparanda percussio maledictioni. At hic in quo dissentiunt? Mor putat, quod Cuthæi sint proselyti veritatis; Et Mor putat, quod Cuthæi sint proselyti leonum: Si ita est hoc est quod docet. *Bovem ejus*. Ut sit Israelitæ. At hinc eruitur, quod de æquiparatione sit dissensio: Hinc eruitur.

Misna: Qui furatus sit animam ex Israel, non tenetur, nisi postquam reduxerit in potestatem suam; R. Jehuda dicit; donec reduxerit in potestatem suam, atque illa abusus fuerit: Dictum est enim *Deut.* XXIV. 7. *Et abusus fuerit eo, aut vendiderit eum*: Si quis furetur filium suum; R. Ismael ben R. Jochanan ben Beroka, condemnat; & sapientes absolvunt: Si quis furetur eum, qui sit partim servus & partim liber; R. Jehuda condemnat, & sapientes absolvunt.

Gemara. Et primus doctor non requirit abusum: Dicit R. Acha bar Raba: In abusu, qui sit minus valore prutæ, est controversia. Quæsivit R. Jeremia: Si furetur & vendat dormientem, quid erit? Si vendat mulierem, ut paccet, quid erit? Est ratio abusus in hoc, aut non est ratio abusus in hoc? Et hinc eruitur, quod non sit ratio abusus; Consequitur, quod non requiratur dormiens; si illi innitatur fœmina ut excitet ore ventum: Estne ratio abusus in hoc, aut non est ratio abusus in hoc? Quid erit? Quæstio non est decisa. Tradiderunt sapientes: *Si deprehensus fuerit vir surripiens animam ex ejus fratribus*. *Deut.* l. c. Non probo nisi de viro, qui furetur, de

תל וגונב איש אין לי אלא איש שגנב בין
אשה ובין איש ואשה שגנבה איש אשה
שגנבה אשה מניין תל ומת הגנב ההוא
מ"מ תניא אידך כי ימצא איש גונב נפש
מאחיו אחד הגונב את האיש ואחד הגונב
את האשה ואחד גר ואחר עבד משוחרר
וקטן חייב גנבו ולא מכרו מכרו ועדיין ישנו
ברשותו פטור מכרו לאביו או לאחיו או
לאחד מן הקרובים חייב הגונב את העבדים
פטור תני תנא קמיה דרב ששת אל אני
שונה רבי שמעון אומר מאחיו עד שיוציאנו
מרשות אחיו ואת אמרת חייב תני פטור
מאי קושיא דילמא הא רבי שמעון הא רבנן
לא ס"ד דאמר רבי יוחנן סתם מתני' ר' מאיר
סתם תוספתא רבי נחמיה סתם סיפרא ר'
יהודה סתם סיפרי רבי שמעון וכולהו אליבא
דרבי עקיבא. הגונב בנו. מאי טעמא דרבנן
אמר אביי דאמר קרא כי ימצא פרט למצי
אל רב פפא לאביי אלא מעתה כי ימצא
איש שוכב עם אשה בעולת בעל הכי נמי
כי ימצ' פרט למצוי כגון של בית פלוני
דשכיחן גבייהו הכא נמי דפטירי אל אנא
מונמצא בידו קאמינא אמר רבא הלכך
הני מיקרי דרדקי ומתנו רבנן במצויין בידן
רמי ופטירי. גנב מי שחציו וכו'. תנן
התם רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת
מאי טעמא דר' יהודה אמר קרא וכי ינצו
אנשים יחדין איש ואחיו מי שיש לו אחה
יצא עבד שאין לו אחוה ורבנן אחיו הוא
במצות והכא היכי דריש רבי יהודה סבר
מאחיו לאפוקי עבדי' בני ישראל למעוטי
מי שחציו עבד וחציו בן חורין מבני ישראל
למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין הוי
מיעוט אחר מיעוש ואין מיעוט אחר מיעוט
אלא לרבו' ורבנן מאחיו לאפוקי עבדי' לא
משמע להו דהא אחיו הוא במצי' בני ישראל

de muliere unde probatur? Ex eo quod dictum est *Exod.* XXI. 17. *Si furatus sit vir:* Non probo nisi de viro, qui furetur tam virum quam fœminam, & de muliere, quæ furetur virum, de muliere, quæ furetur mulierem unde probatur? Ex eo quod dictum est; *Et morietur fur ille*. Omnimode. Alia traditio: *Si deprehensus fuerit vir surripiens animam ex ejus fratribus:* Sive furetur virum, sive furetur mulierem, sive proselytum, sive servum libertate donatum, sive puerum, tenetur; Si furetur, at non vendiderit; si vendiderit, atque adhuc deprehendatur in ejus potestate, absolvitur: Si vendiderit patri suo, fratri suo, aut alicui ex propinquis, tenetur: Si furetur servos, absolvitur. Docuit doctor coram R. Sesath, dicens; Ego lego: R. Simeon dicit: *Ex ejus fratribus*; Donec educat ex potestate sui fratris, & tu dicis, quod teneatur? Docet; quod absolvatur: Quænam est objectio? Fortasse quod hæc sit sententia R. Simeon, & illa sapientum. Non: Poteris existimare quod dixerit R. Simeon absolute in *Misna*, R. Meir absolute in *Tosaphta*: R. Nehemia absolute in *Siphra*, R. Jehuda absolute in Siphri, R. Simeon & omnes juxta mentem Rabi Akiba. Si furetur filium suum: Quænam est ratio sapientum? Dicit Abaje, dicit textus. *Si deprehensus fuerit vir*. Excludit quod frequenter invenitur: Dixit R. Papa τῷ Abaje; At hinc: *Si deprehensus fuerit vir concumbens cum muliere maritata*: *Deut.* XXII. 22. Hic pariter: *Si deprehensus fuerit:* Excludit, quod frequenter invenitur, sicut domestici N. N. qui penes illum deprehendantur: Hic quoque absolventur. Dixit illi: Ego ex eo, quod dictum est: *Si deprehensus fuerit* in potestate sua dico: Dicit Raba: Idcirco ita vocantur magistri puerorum; Et tradiderunt sapientes, quod propter id, quod frequenter in eorum potestate deprehenditur, absolvantur. Si furetur illum, qui partim sit servus, & partim liber &c. Ibi legimus: R. Jehuda dicit: Non est verecundia servis: Quænam est ratio R. Jehuda? Dicit textus *Deut.* XXI. 11. *Si jurgati fuerint viri simul, vir & ejus frater*: Ille cui sit frater. Excluditur servus, cui non est frater. Et Sapientes; *ejus fratrem* intelligunt illum qui sit frater in præceptis. Et hic quomodo exponit? R. Jehuda putat *ex ejus fratribus*; ut excludantur servi; *De filiis Israel*. Ad excludendum illum, qui partim sit servus, & partim liber: Hæc est exclusio post exclusionem; at non est exclusio post exclusionem nisi ad includendum: Et sapien-

מבני ישראל חד למעוטי עבד וחד למעוטי
מי שחציו עבד וחציו בן חורין אזהרה לגונב
נפש מניין רבי יאשיה אמר מלא תגנב רבי
יוחנן אמר מלא ימכרו ממכרת עבד ולא
פליגי מר קא חשיב לאו דגניבה ומר קא
חשיב לאו דמכירה תנו רבנן לא תגנוב
בגונב נפשו׳ הכתוב מדבר אתה אומ׳ בגונב
נפשות או אינו אלא בגונב ממון אמרת צא
ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת
בהן דבר הלמד מעניינו במה הכתוב מדבר
בנפשות אף כאן בנפשות תניא אידך לא
תגנובו בגונב ממון הכתוב מדבר אתה אומר
בגונב ממון או אינו אלא בגונב נפשו׳ אמרת
צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה
נדרשת בהן דבר הלמד מעניינו במה הכתוב
מדבר בממון אף כאן בממון איתמר עידי
גניבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו חזקיה
אמר אין נהרגין רבי יוחנן אמר נהרגין
חזקיה דאמר כר׳ עקיבא דאמר דבר ולא
חצי דבר ור׳ יוחנן אמר כרבנן דאמרי דבר
ואפילו חצי דבר ומודה חזקיה בעדים
האחרונים של בן סורר ומורה שהוזמו
שנהרגין מתוך שיכולי׳ לומר הראשונים
להלקותו באנו והני אחריני כולי דבר קא
עבדי ליה מתקיף לה רב פפא אי הכי עידי
מכיר׳ נמי ליקטלי׳ מתוך שיכולין עידי גניבה
לומר להלקותו באנו וכי תימא דקסבר
חזקיה דלא לקי והא איתמר עידי גניבה
בנפש שהוזמו חזקיה ור׳ יוחנן חד אמר
לוקין וחד אמר אין לוקין ואמרינן תסתיים
דחזקיה דאמר לוקין מדאמר חזקיה אין
נהרגין דאי ר׳ יוחנן כיון דאמר נהרגין הוה
ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד וכל לאו
שניתן לאזהרת מיתת ב״ד אין לוקין עליו
איהו לא לקי אינהו היכי לקו אלא אמר
רב פפא בעידי מכירה דכולי עלמא לא פליגי

pientes *ex ejus fratribus*; ut excludantur ſervi; non probant; eo quod ejus fratres ſint in preceptis. Filii Iſrael. *Ex filiis Iſrael*. Alterum ad excludendum ſervum; & alterum ad excludendum illum, qui partim ſit ſervus, & partim liber: Præmonitio pro illo, qui furetur animam, unde probatur? R. Joſia dicit ex eo quod dictum eſt: *Non furaberis:* R. Jochanan dicit ex eo quod dictum eſt: *Non vendent*: Venditione ſervi. Et non diſſentiunt: Mor putat, quod non ſit furtum, & Mor putat, quod non ſit venditio: Tradiderunt ſapientes: *Non furaberis*. De furto animæ textus loquitur; Tu dicis, quod de furto animæ textus loquatur, aut eſt dicendum, quod non loquatur niſi de furto pecuniæ. Dixiſti? Egredere, & diſce ex tredecim modis, quibus lex explicatur. Res addiſcitur ex ejus ſubjecto: De quo loquitur textus? De animabus; ita pariter hoc loco agitur de animabus: Alia traditio: *Non furabimini*. De furto pecuniæ textus loquitur; tu dicis, quod de furto pecuniæ textus loquatur; aut dicendum eſt, quod non loquatur niſi de furto animarum. Dixiſti? Egredere, & diſce ex tredecim modis, quibus lex explicatur; Res addiſcitur ex ejus ſubjecto. De quo loquitur textus? De pecunia loquitur, ita pariter hoc loco de pecunia loquitur. Dictum eſt: Teſtes furti, & teſtes venditionis de anima, ſi mendacii convicti fuerint Ezechia dicit juxta mentem R. Akiba: *Rem*: At non dimidium rei. & R. Jochanan dicit juxta mentem ſapientum; qui dicunt: *Rem*: Vel dimidium rei: Et conſentit Ezechia in teſtibus noviſſimis filii contumacis & rebellis, ſi mendacii convicti fuerint, quod occidantur, eo quod poſſint dicere primi: ad ejus venditionem venimus; & illi noviſſimi omnes idem faciant: Objecit Rabi Papa; ſi ita eſt; teſtes quoque venditionis occidendi erunt, eo quod teſtes furti poſſint dicere; ad vapulandum venimus: Num putas, quod putet Ezechia, quod non vapulent? At ecce dictum eſt. Si teſtes furti animæ, mendacii convicti fuerint, Ezechia & Rabi Jochanan, alter dicit, vapulant, & alter dicit; non vapulant: Atqui dicimus, quod concludendum ſit, quod juxta id Ezechia dicit; vapulant, poſtquam dicit Ezechia, non occiduntur. Poſtquam Rabi Jochanan dicit; occidantur; putat quod omnibus præceptis negativis ſit præmonitio mortis Synhedrii; & propter omnia præcepta negativa in quibus ſit præmonitio mortis Synhedrii, ejus cauſa non vapulant; ſi illi non va-

רנהרנין כי פליגי בעירי גניבה רחזקי' אמר אין נהרגין גניבה לחודה קיימא ומכירה לחודה קיימא רבי יוחנן אמר נהרגין גניבה אתחלת' דמכירה היא ומודה ר' יוחנן בערים הראשונים של בן סורר ומורה שהוזמו שאין נהרגין מתוך שיכולין לומר להלקותו באנו אמר אביי הכל מודים בבן סורר ומורה והכל מודים בבן סורר ומורה ומחלוק בבן סורר ומורה הכל מודי' בבן סורר ומורה בעדים הראשונים שאין נהרגין מתוך שיכולין לומר לומר להלקותו באנו והכל מודים בבן סורר ומורה בעדים אחרונים שנהרגין מתוך שעדי' הראשונים יכולין לומר להלקוהו באנו והני כוליה דבר קא עבדי ליה ומחלוקת בבן סורר ומורה שנים אומרים בפנינו גנב ושנים אומרים בפנינו אכל אמר רב אסי עידי מכירה בנפש שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכול לום' עבדי מכרתי אמר רב יוסף כמאן אזלא הא שמעתא דרב אסי כרבי עקיבא דאמר דבר ולא חצי דבר אל אביי דאי כרבנן נהרגין הא מתוך קאמר אלא אפילו תימא רבנן וכדלא אתו עידי גניבה אי הכי מאי למימרא לא צריכא דאע"ג דאתו לבסוף ואכתי מאי למימר' לא צריכא דקא מרמזי רמוזי מהו דתימא רמיזא מילתא היא קמ"ל רמיזא לאו כלום הוא.

מתני'. זקן ממרא על פי ב"ד שנאמר כי יפלא ממך דבר למשפט שלש' בתי דינין היו שם אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלישכת הגזית באין לזה שעל פתח הר הבית ואומר כך דרשתי וכך דרשו חביריי כך לימדתי וכך לימדו חביריי אם שמעו אמר להם ואם לאו באין להן לאותן שעל פתח עזרה ואומ'

vapulant, isti quomodo vapulabunt? At dicit R. Papa: In testibus venditionis omnes conveniunt, quod non sit dissensio, quod occidantur; sed est dissensio in testibus furti: Ezechia dicit, non occidantur: Furtum separatim subsistit, & venditio separatim subsistit: Rabi Jochanan dicit: Occiduntur; eo quod furtum sit principium venditionis. Et consentit R. Jochanan in testibus prioribus filii contumacis & rebellis, qui si mendacii convincantur, quod non occidantur, eo quod possint dicere; ad vapulandum venimus. Dicit Abaje: Omnes conveniunt in filio contumaci & rebelli, omnes conveniunt in filio contumaci & rebelli, & dissentiunt in filio contumaci & rebelli. Omnes conveniunt in filio contumaci & rebelli in testibus prioribus quod non occidantur, eo quod possint dicere: ad vapulandum venimus: Et omnes conveniunt in filio contumaci & rebelli, in testibus novissimis, quod occidantur, eo quod testes priores possint dicere; ad vapulandum venimus: Et isti omnes hoc explicant; & est dissensio in filio contumaci & rebelli: Si duo dicant: In conspectu nostro furatus est; & duo dicant: In conspectu nostro comedit. Dicit R. Asse: Testes furti animæ si mendacii convincantur, non occiduntur; Eo quod possit dicere: Servum meum vendidi. Dicit R. Joseph. Juxta cujus opinionem hoc adducitur? Ecce sententia Rabi Asse est juxta mentem R. Akiba; Qui dicit rem, at non dimidium rei: Dixit illi Abaje: Isti juxta mentem sapientum occiduntur, eo quod dicat; At vel si dicas juxta mentem sapientum; inteligitur quando non venerint testes furti; Si ita est; Quid dicendum est? Non est necesse; Vel si venerint in fine. Postquam fuerit designatum, erit designatum; Et adhuc quid dicendum est? non est neccesse: Postquam fuerit designatum, erit designatum. Quid est quod dicis: quod designatio res sit? Dicit nobis: Designatio nihil inservit.

Misna: Senex rebellis dicto Synhedrii: Dictum est enim: *Deut.* XVII. 8. *Si dificile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris*. Tria Synhedria ibi erant; Alterum considebat ad portam montis domus, & alterum considebat ad portam atrij, & alterum considebat in conclavi cæi lapidis; Et veniebant ad illud, quod erat ad portam montis atrii; & dicebat: Ego sic exposui, & sic exposuerunt mei socii; Ita docui, atque ita docuerunt mei socii: Si intelligerent, dicebant illis; Si minus adibant, illud, quod considebat ad portam domus; & dice-

כך דרשתי וכך דרשו חביריי כך לימדתי וכך
לימדו חביריי אם שמעו אמר להם ואם
לאו אלו ואלו באין לבׄד הגדול שבלישכת
הגזית שממנו יוצאה תורה תורה לכל ישראל
שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר ה' חזר
לעירו שנה ולמד כדרך שהיה למד פטור
ואם הורה לעשות חייב שנ' והאיש אשר
יעשה בזדון אינו חייב עד שיורה לעשות
תלמיד שהורה לעשות פטור נמצא חומרו
קולו.

גמ'. תנו רבנן כי יפלא ממך דבר
במופלא שבבית דין הכתוב מדבר ממך זה
יועץ וכן הוא אומר ממך יצא חושב על יי'
רעה יועץ בליעל דבר זו הלכה למשפט
זה הדין בין דם לדם בין דם נידה דם לידה
דם זיבה בין דין לדין בין דיני נפשו' דיני
ממונות דיני מכות בין נגע לנגע בין נגעי
אדם נגעי בתים נגעי בגדים דברי אלו
החרמי' והערכין וההקדשות ריבות זו השקאת
סוטה ועריפת עגלה וטהרת מצורע בשעריך
זו לקט שכחה ופאה וקמת מבית דין ועלית
מלמד שבית המקדש גבוה מארץ ישראל
וארץ ישראל גבוה מכל הארצות אל המקום
מלמד שהמקום גורם בשלמ' בית המקדש
גבוה מארץ ישראל דכתיב ועלית אלא ארץ
ישראל גבוה מכל הארצות מנא ליה דכתיב
לכן הנה ימים באים נאם ה' לא יאמר חי
ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים
כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את
זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות
אשר הדחתי' שם וישבו על אדמתם תנו רבנן
זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו
כרת ושגגתו חטאת דברי רבי מאיר ר' יהורה
אומר על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו
מדברי סופרים רבי שמעון אומר אפילו
דקדוק אחד מדקדוקי סופרים מאי טעמא

cebant: Sic exposui, & sic exposuerunt mei socii; Sic docui, & sic docuerunt mei socii; Si intelligerent, dicebant illis; si minus, tam isti quam illi adibant Synhedrium magnum, quod erat in conclavi cessi lapidis, eo quod ex eo egrediatur lex universo Israel; Dictum est enim *Deut.* l. c. *E loco illo*, *quem elegerit Dominus*. Si reversus in urbem suam tradat, & doceat, sicut docuerat, absolvitur; Si vero doceat ad faciendum, tenetur: Dictum est enim: *Et vir qui fecerit per contumaciam:* Non tenetur nisi quando doceat ad faciendum: Si discipulus doceat ad faciendum, absolvitur; deprehenditur quod in hoc gravissimum est, in illo sit levissimum.

Gemara: Tradiderunt sapientes: *Si difficilis & ambigua apud te res:* De eo quod ambiguum sit in Synhedrio textus loquitur: *Apud te*: Hic est qui consulit. Et sic dictum est *Nahum* I. 11. *Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam*, *mente pertractans prævaricationem Res*; Hæc est constitutio; *Ad judicandum:* Hoc est judicium: *Inter sanguinem & & sanguinem*. Inter sanguinem menstruatæ & sanguinem puerperæ, & sanguinem seminifluæ: *Inter judicium & judicium*; Inter judicia capitalia, & judicia pecuniaria, & judicia flagellationis: *Inter lepram & lepram*: Inter lepram hominis & lepram domorum, & lepram vestium: *Verba*: Ista sunt anathemata, & æstimationes, & sanctificationes; *Lites*: Hæc est potatio mulieris adulterii suspectæ, & decollatio vitulæ, & purificatio leprosi: *In portis tuis:* Hoc est spicilegium, manipulus oblivione relictus, & angulus. *Et surges:* Ex Synhedrio: *Et adscendes*: Docetur, quod domus sanctuarii esset excelsior terra Jerael, & terra Israel esset excelsior omnibus terris. *Ad locum:* Docetur quod locus causam præbeat. Concedatur, quod domus sanctuarii sit excelsior terra Israel: Scriptum est enim: *Et adscendes*. At terra Israel quod sit excelsior omnibus terris unde probatur? Ex eo quod scriptum est *Jerem.* XXIII. 7. *Propter hoc ecce dies veniunt*, *dicit Dominus*, *& non dicent ultra: Vivit Dominus*, *qui fecit adscendere filios Israel de terra Ægypti; Sed vivit Dominus*, *qui fecit adscendere & adduxit semen domus Israel de terra Aquilonis*, *& de cunctis terris*, *ad quas ejecerant eos illuc*, *& habitabunt in terra sua*. Tradiderunt sapientes: Senex rebellis non tenetur, nisi propter id, cujus causa per contumaciam teneatur excidio, & per errorem sacrificio pro peccato: Verba R. Meir: R. Jehuda di-

דר׳ מאיר גמר דבר דבר כתיב הכא כי יפלא
ממך דבר למשפט וכתיב התם ונעלם דבר
מעיני הקהל מה להלן דבר שחייב על זדונו
כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן דבר שחייב
על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ורבי יהודה
על פי התורה אשר יורוך עד דאיכא תורה
ויורוך ורבי שמעון אשר יגידו לך מן המקום
ההוא אפילו כל דהו אמר ליה רב הונא
בר חיננא לרבא תרגמא לי להא מתניתא
אליבא דרבי מאיר אמר ליה רבא לרב פפא
פוק תרגמה ליה כי יפלא במופלא שבבית
דין הכתוב מדבר ממך זה יועץ שיודע לעבר
שנים ולקבוע חדשים כדתנן הן העידו
שמעברי׳ את השנה כל אדר שהיו אומרים
עד הפורים דאי להאי גיסא קא שרי חמץ
בפסח ואי להאו גיסא קא שרי חמץ בפסח
דבר זה הלכה זו הלכת אחד עשר דאיתמר
עשירי רבי יוחנן אמר עשירי כתשיעי ורבי
שמעון בן לקיש אמר עשירי כאחד עשר
ר׳ יוחנן אמר עשיעי כתשיעי מה תשיעי בעי
שימור אף עשירי בעי שימור ריש לקיש אמר
עשירי באחד עשר מה אח׳ עשר לא בעי
שימור אף עשירי לא בעי שימור משפט
זה הדין דין בתו מאנוסתו דאמר רבא אמר
לי רב יצחק בר אבודימי אתיא הנה הנה
אתיא זימה זימה בין דם לדם בין דם נידה
דם לידה דם זיבה דם נדה בפלוגתא עקביא
בן מהללאל ורבנן דתנן דם הירוק עקביא
בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין דם
לידה בפלוגתא דרב ולוי דאיתמר רב אמר
מעין אחד הוא התורה טימאתו והתורה
טיהרתו ולוי אמר שני מעיינות הן נסתם
הטמא נפתח הטהור נסתם הטהור נפתח
הטמא דם זיבה בפלוגת׳ דרבי אליעזר ורבי
יהושע דתנן קישתה שלשה ימים בתוך אחד
עשר יום אמר שפת׳ מעת לעת וילד׳ הרי זו

dicit: Propter rem, cujus fundamentum ſit ex verbis legis, & ejus expoſitio ſit ex verbis ſcribarum: R. Simeon dicit: Vel propter unam ſubtilitatem ex ſubtilitatibus ſcribarum. Quænam eſt ratio R. Meir? Doceatur *res*; *res* ſcriptum eſt hoc loco: *Si difficilis & ambigua apud te res ad judicandum:* Et ibi ſcriptum ſc. *Deut.* l. c. *Et abſcondita ſit res ab oculis congregationis*. Sicut ibi agitur de re, cujus cauſa per contumaciam tenetur excidio, & per errorem ſacrificio pro peccato. Ita pariter hoc loco agitur de re, cujus cauſa per contumaciam tenetur excidio, & per errorem ſacrificio pro peccato: At R. Jehuda: *Ex dicto legis, quam te docuerint*; Donec fuerit lex, & te docuerint: Et R. Simeon: *Qui indicabunt tibi ex loco illo*. Vel quantuluncunque. Dixit R. Huna bar Chinna τῷ Raba: Interpretatio eſt mihi juxta hanc doctrinam, juxta mentem R. Meir: Reſpondit Raba τῷ R. Papa: Exprome interpretationem: *Si difficilis & anbigua*; de re difficili & ambigua in Synhedrio textus loquitur: *Apud te:* Hic eſt conſultor, qui ſcit intercalare annos, & ſtatuere menſes, ſicuti legimus: *Illi teſtantur*, quod intercalaverint annum toto Adar, quod dicant uſque ad Purim. Juxta hunc modum permittitur fermentum in Paſchate, & juxta illum modum permittitur fermentum in Paſchate: *Reſ.* Hæc eſt conſtitutio: Hæc eſt conſtitutio; Dies undecimus, dicitur, decimus; Rabi Jochanan dicit: Decimus ſicut nonus; & R. Simeon ben Lakiſch; decimus ſicut undecimus; R. Jochanan dicit: Decimus ſicut nonus: Sicut nonus requirit cuſtodiam; ita pariter decimus requirit cuſtodiam: Riſch Lakiſch dicit: Decimus ſicut undecimus; ſicut undecimus non requirit cuſtodiam, ita pariter decimus non requirit cuſtodiam. *Ad judicandum*: Hoc eſt judicium filiæ coactæ: Etenim dicit Raba: Mihi dixit R. Iſaach bar Abdimi: Adducatur *hoc hoc*; adducatur *ſcelus ſcelus*. *Inter ſanguinem & ſanguinem*. Inter ſanguinem menſtruatæ, ſanguinem puerperæ, & ſanguinem feminifluæ: In ſanguine menſtruatæ diſſentiunt Akiba ben Mallahel, & ſapientes: Etenim legimus: Sanguinem viridem Akiba ben Mallahel immundat, & ſapientes purificant: In ſanguine puerperæ diſſentiunt Rab & Levi; & ſi vis, dic; Rab dicit: Ex uno fonte lex immundat, & lex purificat. Et Levi dicit: Duo ſunt fontes, clauſus immundat, apertus purificat, clauſus purificat, & apertus immundat. In ſanguine feminifluæ diſſentiunt R. Elieſer & R. Jehoſua: Etenim le-

יולדת בזוב דברי רבי אליעזר ורבי יהושע
אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו ששפת׳ מן
הצער ולא מן הדם בין דין לדין בין דיני
ממונות דיני נפשות דיני מכות דיני ממונות
בפלגתא דשמואל ורבי אבהו דאמר שמואל
שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראין ב״ד
חצוף ורבי אבהו אמר לדברי הכל אין דיניהן
דין דיני נפשות בפלוגתא דרבי ורבנן דתניא
רבי אומר ונתת נפש תחת נפש ממון אתה
אומ׳ ממון או אינו אלא נפש ממש נאמ׳
נתינה למעלה ונאמר נתינה למטה מה להלן
ממון אף כאן ממון דיני מכות בפלוגתא דר׳
ישמעאל ורבנן דתנן מכות בשלשה משום
ר׳ ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה בין נגע
לנגע בין נגעי אדם נגעי בתים נגעי בגדים
נגעי אדם בפלוגתא דרבי יהושע ורבנן דתנן
סא בהרת קדם לשער הלבן טמא אם שער
לבן קדם לבהרת טהור ספק טמא רבי יהושע
אומר כהה מאי כהה אמר רבא כהה טהור
נגעי בתים בפלוגתא דרבי אלעזר ברבי שמעון
ורבנן דתנן רבי אליעזר ברבי שמעון אומר
לעולם אין הבית טמא׳ עד שיראה כשני
גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן
זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס מאי
טעמא דרבי אליעזר ברבי שמעון כתב קיר
וכתב קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי
אומר זה קרן זוית נגעי בגדים בפלוגתא
דרבי יונתן בן אבטילומוס ורבנן דתניא רבי
יונתן בן אבטילומוס אומר מניין לפריחה
בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת
באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה
להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו
טהור דברי אלו הערכין והחרמים והקדישות
הערכין בפלוגתא דר״מ ורבנן דתנן המעריך
פחות מבן חדש ר״מ אומר נותן דמיו וחכמים
אומרים לא אמר כלום החרמים בפלונתא

legimus. Si doleat tribus diebus intra undecim dies; dicit si ordinet de tempore ad tempus, & pariat; Ecce parit in fluxu seminis: Verba R. Elieser; & R. Jehosua dicit: Nox & dies sicut dies quietis, & dies dispositionis ex dolore, at non ex sanguine. Inter judicium & judicium: Inter judicia pecuniaria, & judicia capitalia, & judicia flagellationis. In judiciis pecuniariis dissentiunt Samuel & R. Abau; Etenim Samuel: Si duo judicent, eorum judicium est judicium, sed vocatur judicium perversum. Et R. Abau dicit: Ex omnium consensu eorum judicium non est judicium: In judiciis capitalibus dissentiunt Rabi & sapientes: Etenim extat traditio. Rabi dicit: *Et dabit animam pro anima:* Pecuniam: Pecuniam tu dicis; aut non dabit nisi animam simpliciter. Memoratur supra datio, & memoratur infra datio, sicut ibi agitur de pecunia, ita pariter hoc loco agitur de pecunia. In judiciis flagellationis dissentiunt R. Ismael & sapientes: Etenim legimus. Flagellatio peragitur a tribus; nomine R. Ismael dixerunt, a tribus & viginti. *Inter lepram & lepram;* inter lepram hominis, lepram domorum, & lepram vestium. In lepra hominis dissentiunt R. Jehosua & sapientes: Etenim legimus: Si papula antecedat pilum album, est immunda, si pilus albus antecedat papulam, est munda, dubium est, an sit immunda. Rabi Jehosua dicit: Adustio: Quid adustio? Dicit Raba: Adustio est munda. In lepra domorum dissentiunt Rabi Elieser bar Rabi Simeon & sapientes. Etenim legimus: R. Elieser bar R. Simeon dicit: Nunquam domus polluitur, donec appareat in quantitate duarum fabarum fressarum in duobus lapidibus in duobus parietibus in cornu anguli, cujus longitudo sit in quantitate duarum fabarum fressarum, & latitudo in quantitate fabæ fressæ: Scriptum est *paries;* & scriptum est *parietes*. Quinam est paries, qui sit sicut parietes? Dicit: Hoc est cornu anguli: In lepra vestium dissentiunt R. Jonathan ben Ptolemei, & sapientes: Etenim extat traditio: R. Jonathan ben Ptolemei dicit: Unde probatur, quod efflorescentia in vestibus sit pura? Memoratur calvitium, & recalvatio in homine, & memoratur calvitium & recalvatio in vestibus; sicut ibi quando effloruerit in toto, est munda, ita pariter hoc loco quando effloruerit in toto, erit munda: *Verba:* Istæ sunt æstimationes, & anathemata, & sanctificationes: In æstimationibus dissentiunt

דר׳ יהודה בן בתירה ורבנן דתנן רבי יהודה
בן בתירה אומר סתם חרמים לבדק הבית
שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה׳
וחכמים אומרים סתם חרמים לכהן שנאמר
כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אם כן מה
תלמוד לומר קדש קדשים הוא לה׳ שחל על
קדשי קדשים ועל קדשים קלים הקדשות
בפלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן דתניא
רבי אליעזר בן יעקב אומר אפילו צינורא
של הקדש צריכא עשרה בני אדם לפדותה
ריבות זה השקאת סוטה ועריפת העגלה
וטהרת מצורע השקאם סוטה בפלוגתא
דרבי אליעזר ורבי יהושע דתנן המקנא
לאשתו ורבי אליעזר אומר מקנא על פי
שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי
עצמו רבי יהושע אומר מקנא על פי שנים
ומשקה על פי שנים עריפת עגלה בפלוגתא
דרבי אליעזר ורבי עקיבא דתנן מאין היו
מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו רבי עקיבא
אומר מחוטמו רבי אליעזר בן יעקב אומר
ממקום שנעשה חלל מצוארו טהרת מצורע
בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן דתנן אין לו
בהן יד בהן רגל אזן ימנית אין לו טהרה
עולמית רבי אליעזר אומר נותן לו על מקומו
ויוצא רבי שמעון אומר נותן על לש שמאל
ויוצא בשעריך זה לקט שכחה פיאה לקט
דתנן שני שיבלין לקט שלש אינן לקט
שכחה שני עומרין שכחה שלשה אינן שכחה
ועל כולן ב״ש אומרים שלש לעני וארבע
לבעל הבית פיאה בפלוגתא דר׳ ישמעאל
ורבנן דתנן מצות פיאה להפריש מן הקמה
לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרין לא
הפריש מן העומרין יפריש מן הכרי עד שלא
מירחו מירחו מעשר ונותן לו משום רבי
ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה.
ג׳ בתי דינין וכו׳. אמר רב כהנא הוא אומר

tiunt R. Meir & sapientes: Si æstimatio sit minor filio unius mensis; Rabi Meir dicit: Dabit ejus pretium; & sapientes dicunt: Nihil dixit: In anathematis dissentiunt R. Jehuda ben Bethira, & sapientes: R. Jehuda bar Bethira dicit: Absolute concepta anathemata cedunt instaurationi domus: Dictum est enim *Levit.* XXVII. 29. *Omne anathema sanctum sanctorum illud erit Domino*. Et sapientes dicunt: Anathemata simpliciter concepta cedunt sacerdotibus: Dictum est enim ibid. *Sicut ager anathematis sacerdoti erit possessio ejus:* Si ita est, cur dictum est. *Sanctum sanctorum illud erit Domino*? Quod cadat super sanctitates sanctitatum, & super sanctitates leves: In sanctificationibus dissentiunt Rabi Eliesar ben Jacob, & sapientes; R. Eliesar ben Jacob dicit: Vel fuscinula sanctitatis requirit decem homines ut redimatur: *Lites:* Ista est potatio mulieris adulterii suspectæ, & decollatio vitulæ, & purificatio leprosi. In potatione mulieris adulterii suspectæ dissentiunt R. Eliesar, & R. Jehosua: Etenim legimus: Si zelotypus fuerit uxori suæ. R. Eliesar dicit; Zelotypiam exercebit ex dicto duorum, & potabit ex dicto unius, aut ex dicto sui ipsius; R. Jehova dicit. Zelotypiam exercebit ex dicto duorum, & potabit ex dicto duorum. In decollatione vitulæ dissentiunt R. Eliesar & R. Akiba. Etenim legimus: Unde metiuntur? R. Eliesar dicit: Ex ejus umbilico: R. Akiba dicit: Ex ejus naso: R. Eliesar ben Jacob, dicit; ex loco, ubi facta fuerit cavitas ex ejus guttare. De purificatione leprosi dissentiunt R. Simeon, & sapientes: Si illi non fuerit pollex manus, pollex pedis, auris dextera, non erit purificaficatio in æternum. R. Eliesar dicit: Dabit super ejus locum, & satisfaciet debito. R. Simeon dicit: Dabit super sinistram, & satisfaciet debito. *In portis tuis*: Hoc est spicilegium, manipulus oblivione relictus, & angulus: In spicilegio legimus: Duæ spicæ sunt spicilegium, tres non sunt spicilegium. In manipulo oblivione relicto, duo manipuli sunt manipulus oblivione relictus, tres non sunt manipulus oblivione relictus: & de omnibus dicit schola Schammai; Tres erunt pauperi, & quatuor erunt patrisfamilias. In angulo dissentiunt Rabi Ismael & sapientes: Etenim legimus; præceptum est, ut angulus separetur ex segete; si non separaverit ex segete separabit ex manipulis, si non separaverit ex manipulis, separabit ex cumulo, priusquam conplanetur complanabit decimam; & illi dabit; nomine Rabi Ismael

מפי השמועה והן אומרין מפי השמועה אינו
נהרג הוא אומר כך הוא בעיני והן אומרין
כך הוא בעינינו אינו נהרג כל שכן הוא
אומר מפי השמועה והן אומרין כך הוא
בעינינו אינו נהרג עד שיאמר כך הוא בעיני
והן אומרים מפי השמועה מרע שהרי לא
הרגו את עקביא בן מהללאל ורבי אליעזר
אומר אפילו הוא אומר מפי השמועה והן
אומרין כך הזא בעינינו נהרג ברי שלא ירבו
מחלוקות בישראל ואם תאמר מפני מה לא
הרגו את עקביא בן מהללאל מפני שלא הורה
הלכה למעשה תנן כך דורשתי וכך דרשו
חבריי כך למדתי וכך למדו חבירי מאי לאו
דהוא אמר מפי השמועה והם אומרין כך
הוא בעינינו לא הוא אומר כך הוא בעיני
והם אומרים מפי השמועה ת״ש דאמר רבי
יאשיה שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי
ירושלים בעל שמחל על קינויו קינויו מחול
בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו
מוחלין לו זקן ממרא שרצו בית דינו למחול
לו מוחלין לו וכשבאתי אצל חבירי שבדרום
על שנים הודו לי על זקן ממרא לא הודו
לי כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל תיובתא
תניא אמר רבי יוסי מתחילה לא היו מרבין
מחלולות בישראל אלא בית דין של שבעי׳
ואחד יושבין בלשכת הגזית ושני בתי דינין
של עשרים ושלשה אחד יושב על פתח הר
הבית ואחד יושב על פתח העזרה ושאר
בתי דינין של עשרים ושלשה יושבין בכל
עיירות ישראל הוצרך הדבר לשאול שואל
מבית דין שבעירו אם שמעו אמרו להן ואם
לאו באין לזה שסמוך לעירו אם שמעו אמרו
אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח
הר הבית אם שמעו אמרו להם ואם לאו
בבין לזה שעל פתח העזרה ואומר כך דרשתי
וכך דרשו חבירי כך למדתי וכך למרו חבירי
אם שמעו אמרו להם ואם לאו אלו ואלו
באין ללשכת הגזית ששם יושבין מתמיד של
שחר עד תמיד של בין הערבים ובשבתות
ובימי׳ טובים יושבין בחיל נשאלה שאלה
בפניהם אם שמעו אמרו להם ואם לאו

mael dixerunt; Separabit quoque ex pasta. Tria Synhedria &c. Dicit R. Channa. Si iste dicat ex auditu, & illi dicant ex auditu; non occiditur; Si iste dicat: Sic fuit in conspectu meo; & illi dicant: Sic fuit in conspectu nostro, non occiditur; Multo minus si iste dicat ex auditu; & illi dicant: Sic fuit in conspectu nostro; non occiditur; donec dicat; Sic fuit in conspectu meo; & illi dicant. Ex auditu. Scito, quod non occiderunt Akiba ben Mahallael. Et Rabi Eliefer dicit: Vel si ipse dicat ex auditu; & illi dicant; Sic fuit in conspectu nostro, occiditur; ne multiplicentur dissensiones in Israel: Si vero dicas: Qua de causa non occiderunt Akiba ben Mahallael? Quia non docuit constitutionem ad faciendum: Legimus: Sic exposui, & sic exposuerunt mei socii; Sic docui, & sic docuerunt mei socii: Quid hoc significat? Quod iste dicat ex auditu, & illi dicant: Sic fuit in conspectu nostro; ipse non dicit; sic fuit in conpectu meo; & illi dicunt de auditu. Veni & audi, quod dicit R. Josia; Tres res mihi narravit Zehira ex viris Hierosolymæ; Si maritus velit condonare de ejus Zelotypia, poterit condonare; Si filio contumaci & rebelli velint condonare pater, & mater, poterunt condonare; Si seni rebelli velit condonare Synhedrium, poterit condonare. Et quando accessi ad meos socios, qui sunt in plaga meridionali; de duobus assensi mihi sunt; at de sene rebelli mihi non sunt assensi; ne multiplicentur dissensiones in Israel: Objectio. Extat traditio: Dicit R. Jose: Ab initio non multiplicabantur dissensiones in Israel: At Synhedrium unius & septuaginta virorum considebat in conclavi cæsi lapidis, & duo synhedria, quorum singula comprehendebant tres & viginti viros, alterum considebat ad portam montis domus, & alterum considebat ad portam atrii; & reliqua Synhedria trium & viginti virorum considebant in singulis civitatibus Israel. Si de re aliqua esset interrogandum, interrogabat in Synhedrio, quod erat in civitate sua; si intellexissent, illi dicebant, si minus, adibat synhedrium, quod erat prope civitatem suam; si intellexissent, illi dicebant; si minus adibant Synhedrium, quod considebat ad portam montis domus; si intellexissent, illi dicebant; si minus, adibeant Synhedrium, quod concidebant ad portam atrii; & dicebat: Sic exposui, & sic exposuerunt mei socii; sic docui, & sic documento mei socii; si intellexissent, illi dicebant: Si minus, tam isti quam

עומדיו לסניין רבו המטמאים טמאו רבו המטהרין טהרו משרבו תלמידו שמאי והילל שלא שמשו כל צורכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית תורה כשתי תורות משם כותבין ושולחין בכל מקומות כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית משם לעזרה משם ללשכת הגזית שלחו משם איזהו בן העולם הבא ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורית' תדירא ולא מחזיק טיבות' לנפשיה יהבי ביה רבנן עינוהי ברב עולא בר אבא. חזר לעירו ושנה. תנו רבנן אינו חייב עד שיעשה כהוראתו או שיורה לאחרים ויעשו כהוראתו בשלמא יורה לאחרים ויעשו כהוראתו מעיקרא לאו בר קטלא הוא והשתא בר קטלא הוא אלא שיעשה כהוראתו מעיקרא נמי בר קטלא הוא התינח היכא דאורי בחלב ודם דמעיקרא לאי בר קטלא הוא והשתא בר קטלא הוא אלא היכא דאורי בחייבי מיתח בית דין מעיקרא נמי בר קטלא הוא מעיקרא בעי התראה השתא לא בעי התראה מסית דלא בעי התראה מאי איכא למימר מעיקרא אי אמר טעמא מקבלינן מיניה השתא אי אמר טעמ' לא מקבלינן מיניה.

מתני'. חומר בדברי סופרים מבדברי תורה האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור חמשה טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב.

גמ'. אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין אליבא דרבי יהודה והאיכא לולב דעימרו

quam illi veniebant in conclave cæsi lapidis, ubi considebant a sacrificio jugi matutino usque ad sacrificium juge vespertinum; & in Sabbathis & in diebus festis considebant in antemurali; Inquirebatur de quæstione coram illis; si intellexissent illis dicebant; si minus, consistebant juxta numerum; si plures polluerent, polluebant, si plures purificarent, purificabant. Discipuli Schammai & Hillel, qui non ministrarunt, quantum opus erat, multiplicarunt dissensiones in Israel, & facta est lex quasi duæ leges; Inde scribebant & mittebant in omnia loca; si quis erat sapiens, & humilis, & mens creaturarum in eo acquiescebat; præficiebatur judex in sua civitate; hinc eum faciebant adscendere ad montem domus, inde ad atrium, & inde ad conclave cæsi lapidis. Miserunt inde quinam esset filius dignus seculo futuro, humilis, & demissus, & qui humilis ingreditur, & humilis egreditur, & qui studet assidue in lege, neque sibi attribuit bona? injecerunt oculos sapientes in R. Ela bar Aba. Si reversus in urbem suam tradat. Tradiderunt sapientes; non tenetur nisi quando faciat juxta suam doctrinam, aut doceat alios, & faciant juxta ejus doctrinam; Concedatur; si doceat alios, & faciant juxta ejus doctrinam; a principio non est reus mortis, & nunc est reus mortis; at si faciat juxta suam doctrinam, a principio quoque erit reus mortis; Concedatur; quando doceat de adipe & sanguine, quod a principio non sit reus mortis, & nunc erit reus mortis; at si quando doceat de iis qui sunt rei mortis in Synhedrio, a principio pariter erit reus mortis; a principio requiritur præmonitio, at nunc non requiritur præmonitio; de seductore, in quo non requiritur præmonitio, quid erit dicendum? A principio si dicat rationem, ex illo recipimus; nunc si dicat rationem, ab eo non recipimus.

Misna. Gravius est in verbis scribarum, quam in verbis legis. Si dicat: Non sunt Thephilin, ut transgrediatur verba legis; absolvitur. Si dicat: Quinque Totaphoth; ut addat verbis scribarum, tenetur.

Gemara. Dicit R. Elieser: Dicit R. Osajah non tenetur nisi propter rem, cujus fundamentum sit ex verbis legis, & expositio ex verbis scribarum: Et in eo sit ut addat, & si addendum sit, diminuat. Num non sunt nobis nisi Tephilin? Juxta mentem R. Jehuda est palma, cujus fundamentum est ex verbis legis, & expositio ex verbis scribarum; Et in eo est ut

מדברי תורה ופירושו מדברי סופרי' ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע בלולב מאי סבירא לו אי סבירא לן דלולב אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי סבירא לן דצריך אגד גרוע ועומד הוא והאיכא ציצית דעיקרו מדברי תורה ופיר שו מדברי סופרי' ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע בציצית מהי סבירא לן אי סבירא לן דקשר העליון העליון לאו דאורייתא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי סבירא לן דקשר העליון דאורייתא גרוע ועומד אי הכי תפילין נמי אי עביד ארבעה בתי ואייתי אחרינא ואנח גבייהו האי לחודוה קאי והאי להודיה קאי ואי עביד חמשה בתי גרוע ועומד הוא האמר רבי זירא בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול.

מתני'. אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו ולא בבית דין שביבנה אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלם ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנאמר וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד דברי ר' עקיבא רבי יהודה אומר אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין בכל המקומות איש פלוני מתחייב מיתה בבית דין.

גמ'. תנו רבנן אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו ולא בבי' דין שביבנה אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלם ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנאמר וכל העם ישמעו וייראו דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יהודה וכי נאמר יראו וייראו והלא לא נאמר אלא ישמעו וייראו למה מענין דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין בכל מקום איש פלוני נתחייב מיתה בבית דין תנו רבנן ארבעה צריכין הכרזה המסית ובן סורר ומורה וזקן ממרא ועדים זוממין בכולהו כתיב בהו וכל העם וכל ישראל בעדים זוממין כתיב והנשארים דלא כולי עלמא חזו לסהדותא.

מתני'. נביא השקר המתנבא מה

ut addat, diminuit; de palma quid nobis putandum est? Si putamus, quod in palma non requiratur ligamen; illa seorsim subsistit, & hoc seorsim subsistit; si putamus, quod requiratur ligamen; diminuit & constituit: Præterea est fimbria, cujus fundamentum est ex verbis legis, & ejus expositio ex verbis scribarum; Et in eo est ut addat, & si addendum sit, diminuat: De fimbria quid putandum nobis est? Si putamus quod nodus superior non sit ex lege. Illa seorsim subsistit, & ille seorsim subsistit; Et si putamus, quod nodus superior sit ex lege diminuet & subsistet: Si ita est: In Tephilin pariter si faciat quatuor capsulas, & adducat aliam & ponat super illis. Hoc seorsim subsistit, & illud seorsim subsistit; Si vero faciat quinque capsulas diminuet, & subsistet: Hoc dicit Rabi Zira. Capsula exterior, si non videat lucem, erit illegitima.

Misna: Illum non interficiunt in Synhedrio, quod sit in sua civitate, neque in Synhedrio, quod sit in Jabne, sed faciunt eum adscendere in Synhedrium magnum, quod erat Hierosolymæ, & illum custodiunt usque ad solennitatem, & eum interficiunt in solennitate; Dictum est enim *Deut.* XVII. 13. *Et universus populus audiet & timebit, neque amplius præfracte agent*. Verba R. Akiba. Rabi Jehuda dicit: Non morantur ejus judicium; sed statim eum occidunt; & scribunt & mittunt in omnia loca: Vir N. N. morte affectus est in Synhedrio.

Gemara: Tradiderunt sapientes: Illum non interficiunt in Synhedrio, quod sit in sua civitate, neque in Synhedrio, quod fuerit in Jabne; sed faciunt eum adscendere ad Synhedrium, quod est Hierosolymæ, & custodiunt usque ad solennitatem, & eum interficiunt in solennitate: Dictum est enim: *Et universus populus audiet & timebit:* Verba R. Akiba: Dixit illi R. Jehuda: Num dictum est: Timebit, & timebit? Atqui non dictum est nisi: *Audiet & timebit*. At eum interficiunt statim, & scribunt, & mittunt ad universa loca: Vir N. N. morte affectus est in Synhedrio: Tradiderunt sapientes. Quatuor erant proclamandi seductor, & filius contumax & rebellis; & senex rebellis, & testes mendacii convicti. De omnibus scriptum est: *Et universus populus, & universus Israel*. De testibus mendacii convictis scriptum est: *Et reliqui*: Eo quod omnes non sint convenientes ad testificandum.

Misna: Pseudopropheta, qui prophetat,

שלא שמע ומה שלא נאמר לו מיתתו בידי
אדם אבל הכובש את נבואתו והמוותר על
דברי נביא שעבר על דברי עצמו מיתתו
בידי שמים שנאמר אנכי אדרוש מעמו
המתנבא בשם ע״א ואומר כך אמרה ע״א
אפילו כיון את ההלכה לטמא את הטמא
ולטהר את הטהור הבא על אשת איש כיון
שנכנסה לרשות הבעל ולנשואין אע״פ שלא
נבעלה הבא עליה הרי זה בחנק וזוממי בת
כהן ובועלה שכל הזוממין מקדימין לאותה
מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה.

גמ׳. תנו רבנן שלשה מיתתן בידי אדם
ושלשה מיתתן בידי שמים המתנבא מה
שלא שמע ומה שלא נאמר לו והמתנבא
בשם ע״א מיתתו בידי אדם הכובש את
נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר
על דברי עצמו מיתתן בידי שמים מנהני מילי
אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא אך
הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה
המתנבא מה שלא שמע ואשר לא צויתיו
הא לחבירו צויתיו זה המתנבא מה שלא
נאמר ואשר ידבר בשם אלקים אחרים זה
המתנבא בשם ע״א וכתיב ומת הנביא ההוא
וכל מיתה האמורה בתורה סת׳ אינו אלא
חנק הכובש את נבואתו והמוותר על דברי
נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן
בידי שמים דכתיב והאיש אשר לא ישמע
וקרי ביה לא ישמיע וקרי ביה לא ישמע אל
דברי וכתב אנכי אדרש מעמו בידי שמים
המתנבא מה שלא שמע כגון צדקיה בן
כנענה דכתב ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני
ברזל מאי הוה ליה למיעבד רוח נבות
אטעיתיה דכתיב ויאמר יי׳ מי יפתה את
אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויצא הרוח
ויעמד לפני ה׳ ויאמר אני אפתנו ויאמר

tat, quod non audivit, & quod sibi dictum non est, ab hominibus occiditur; At si prophetiam supprimat, & si addat ad verba prophetæ; & propheta qui transgrediatur sua ipsius verba, a Deo punitur: Dictum est enim *Deut.* XVIII. 18. *Ego requiram ab illo*. Si prophetet in nomine Idololatriæ, dicens. Sic dicit Idololatria; vel si constituat constitutionem ad immundandum immundum, & ad purificandum mundum: Qui concumbit cum uxore viri, postquam ingressa fuerit in potestatem mariti; & cum nupta, licet concubitum passa non fuerit; si cum ea concumbat; strangulatur, atque etiam falsi testes filiæ sacerdotis, & qui cum ea concubuerit; Eo quod falsi testes eadem morte puniuntur, exceptis falsis testibus filiæ sacerdotis, atque illo, qui cum ea concubuerit.

Gemara: Tradiderunt sapientes: Tres interficiuntur per manum hominis, & totidem per manum Dei. Qui prophetat, quod non audivit, & quod sibi dictum non est, & qui prophetat in nomine Idololatriæ, occiditur per manum hominum: Qui supprimit prophetiam suam, & qui addit ad verba prophetæ, & propheta qui transgreditur sua ipsius verba, occiditur per manum Dei: Hinc dicit R. Jehuda; dicit Rab: Dicit textus: *Et qui non auscultarit &c.* Et de eo legitur: *Non auscultar*. Verba: *Deut.* XVIII. 20. *Propheta autem qui per arrogantiam voluerit loqui in nomine meo*: Hic est qui prophetat quod non audiit: *Quæ ego non præcepi illi:* Ecce ejus socio ego præcepi. Hic est qui prophetat, quod sibi non dictum est: *Et qui locutus fuerit in nomine deorum alienorum*. Hic est qui prophetat nomine Idololatriæ: Et scriptum est: *Et morietur propheta ille*: Et omne supplicium memoratum absolute in lege, non peragitur nisi strangulatione. Si suppremat prophetiam suam, & si addat ad verba prophetæ, & propheta, qui transgrediatur sua ipsius verba, occiditur per manum Dei: Scriptum est enim: *Et vir qui non auscultaverit:* Et de illo legit: *Non auscultaverit*; pariterque de illo legitur: *Non auscultaverit verba*: Et scriptum est: *Ego requiram ab illo*: Per manum Dei. Qui prophetat quod non audiit; sicut Sedekia filius Chanana; Scriptum est enim 1. *Reg.* XXII. 11. *Fecit quoque sibi Sedekia filius Chanaana cornua ferrea:* Quid erat illi, ut faceret? Spiritus Naboth eum decepit: Scriptum est enim ibid. vers. 20. *Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut adscendat & cadat in Ramoth Galaad?*

תפה וגם תוכל צא ועשה כן אמר רב
יהודה מאי צא צא ממחיצתי מאי רוח אמר
רבי יוחנן רוחו של נבות היזרעאלי הוה ליה
למירק כררבי יצחק דאמר רבי יצחק סיגנון
אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים
מתנבאין בסיגנון אחד עובדיה אמר זדון לבך
השיאך ירמיה אמ׳ תפלצתך השיא אתך
זדון לבך והנו מדקאמרי כולהי בהדרי שמע
מינה לא כלום קאמרי דילמא לא הוה ידע
ליה להא דרבי יצחק יהושפט הוה התם
וקאמר להו דכתיב ויאמר יהושפט האין
פה נביא עוד לה׳ אמר ליה הא איכא כל הני
אמר ליה כך מקובלני מבית אבי אבא סיגנון
אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים
מתנבאים בסיגנון אחד המתנבא מה שלא
נאמר לו חנניא בן עזור דקאי ירמיה בשוק
העליון וקאמר כה אמר יי׳ הנני שובר את
קשת עילם נשא חנניה קל וחומר בעצמו
מה עילם שלא באה אלא לעזור את בבל
אמר הקבה הנני שובר את קשת עילם
כשדים עצמן על אחת כמה וכמה אתא איהו
בשוק התחתון אמר כה אמר יי׳ שברתי את
עול מלך בבל אמר ליה רב פפא לאביי האי
לחבירו נמי לא נאמר אמר ליה כיון דאיתיהיב
קל וחומר למידרש כמאן דאיתמר ליה דמי
הוא ניהו דלא נאמר לו המתנבא בשם עא
כגון נביאי הבעל הכובש את נבואתו כגון
יונה בן אמיתי והמוותר על דברי נביא כגון
חבריה דמיכה דכתיב איש אחד מבני
הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה׳ הכני נא
וימאן איש להכותו וכתיב ויאמר לו יען
אשר לא שמעת ונביא שעבר על דברי עצמו
כגון עידו הנביא דכתב כי כן צוה אותו וכתב
ויאמר לו גם אני נביא כמוך וכתיב וישב
אותו וכתיב וילך וימצאוהו אריה תני תנא
קמיה דרב חסרא הכובש את נבואתו ליקה

Egressus autem est spiritus, *& stetit coram Domino*, *& ait. Ego decipiam istum. Et dixit: Decipies*, *& prævalebis; egredere*, *& fac ita*. Dicit R. Jehuda: Quid significat: *Egredere?* Egredere ex meo sepimento: Quid *Spiritus?* Dicit R. Jochanan: Spiritus prophetiæ ad perficiendum juxta mentem R. Isaach. Etenim dicit R. Isaach: Argumentum unum obvenit pluribus prophetis, neque tamen duo prophetæ uno tenore prophetant. Abdia dicit I. 3. *Superbia cordis tui extulit te*. Et Jeremia dicit XLIX. 16. *Arrogantia tua decepit te: arrogantia cordis tui:* Quoniam dicta sunt omnia simul; Hinc probatur, quod nihil dixerint. Fortasse ignorabat juxta illud quod dicit R. Isaach; Josaphat ibi erat, & illi dixit: Scriptum est enim: I. *Reg.* l. c. *Dixit autem Josaphat: Non est hic propheta Domini quispiam?* Respondit: Ecce sunt omnes isti: Dixit illi: Sic accepi ex domo patris patris mei: Argumentum unum obvenit pluribus prophetis, neque tamen duo prophetæ uno tenore prophetant. Qui prophetat, quod sibi dictum non sit. Chananjah filius Azur, quando stetit Jeremia in platea superiori, & dixit: *Hæc dicit Dominus: Ecce ego confringam arcum Elam. Jerem.* XLIX. 35. Probavit de seipso Chananjah argumento a minori ad majus. Si ad Ælam, qui non venit nisi ad ferendum auxilium Babyloniis, dicit Deus S. B.: *Ecce ego confringam arcum Elam;* Chaldæi ipsi quanto magis? Venit ipse in plateam inferiorem dicens: *Hæc dicit Dominus: Contrivi jugum regit Babylonis. Jerem.* XXVIII. 2. Dicit R. Papa τῷ Abaje: Ecce ejus socio pariter non dictum est. Respondit: Quando respondes argumento a minori ad majus, ut exponas, reputatur perinde ac dicas, quod videatur, quod sibi dictum non sit: Qui prophetat in nomine Idololatiæ; sicut prophetæ Baal. Qui supprimit prophetiam suam, sicut Joua filius Amathi. Et qui addit ad verba prophetæ, sicut socii Michæ; scriptum est enim I. *Reg.* XX. 35. *Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad proximum suum in sermone Domini; percute me: At ille noluit percutere:* Pariterque scriptum est ibid.: *Quia noluisti audire:* Et propheta, qui sua ipsius verba transgreditur, sicut Iddo propheta. Scriptum est enim I. *Reg.* XIII. 16. *Quia sic præcepit mihi*. Pariterque scriptum est ibid.: *Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui*. Et similiter scriptum est ibid.: *Et reduxit secum*. Et scriptum est ibid. *Qui cum abiisset, invenit eum leo*. Docuit doctor coram R. Chas-

אמר לי׳ מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי טאן מתרי ביה אמר אביי חבריה נביאי מנא ידעי אמר אביי דכתיב כי לא יעשה ה׳ דבר כי אם גלה סודו ודילמא הדרו ביה אם איתא דהדרי ביה אורועי הוו מודעי לכולהו נביאי והא יונה דהדרי ביה ולא אורעוה יונה מעיקרא נינוה נהפכת אמרי לי׳ איהו לא ידע אי לטובה אי לרעה המוותר על דברי נביא מנא ידע דאיענש דיהב ליה אות והא מיכה דלא יהב ליה אות ואיענש היכא דמוחזק שאני דאי לא תים׳ הכי אברהם בהר המוריה היכי שמע ליה יצחק אליהו בהר הכרמל היכי סמכי עליה ועבדי שחוטי חוץ אלא היכא דמוחזק שאני ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם אחר מאי א״ר יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא אחר דבריו של שטן דכתיב ויגדל הילד ויגמל וגומר אמר שטן לפני הקב״ה רבונו של עולם זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו מיד והאלקים נסה את אברהם ויאמר קח נא את בנך אמר רבי שמעון בר אבא אין נא אלא לשון בקשה משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצחן לימים עמדה עליו מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו ראשונה אין בהם ממש אף הקב״ה האמר לאברהם ניסיתיך בכמש נסיונות ועמדת בכלן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים את בנך שני בנים יש לי יחידך זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אשר אהבת תרוייהו רחמיני להו את יצחק וכל כך למה כדי שלא חטרף דעתו עליו קדמו שטן לדרך אמר לו הנסה דבר אליך תלאה הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק כושל יקימון מיליך כי עתה תבא אליך ותלא אמר לו אני בתומי אלך אמר לי הלא יראתך כסלתך אמר לו זכר נא מי הוא

Chasda: Qui suppimit prophetiam suam, vapulat; Respondit: Qui comedit dactylos in Arbela, vapulat; quis illum præmonuit? Dicit Abaje: Socii prophetarum unde cognoscebant? Dicit Abaje: Scriptum est *Amos* III. 7. *Quia non fecit Dominus verbum, nisi revelaverit secretum suum:* Fortasse pœnitebit; si pœniteret, cognoscerent omnes prophetæ: Ecce Jona, cum pœnituit; neque novit Jona a principio; *Et Ninive subvertetur*: Dixerunt illi; Ignorabat utrum in bonum, an in malum. Si addat ad verba prophetæ, unde cognoscet, quod puniatur? Quando det signum. Ecce Michea, qui non dedit signum, tamen punitus est: Ubi sit præsumtio? Diversum est; si enim non ita dicas; Abraham in Monte Moriah, quomodo auscultavit Isaach? Elia in monte Carmel quomodo fidem habuerunt cum foris mactassent? Ubi sit præsumtio diversum est: *Et fuit postquam hæc gesta sunt, tentavit Deus Abraham. Genes.* XXII. 1. *Post:* Quid significat? Dicit Rabi Jochanan, nomine Rabi Jose ben Zimra; post verba Sathan; scriptum est enim ibid. XXI. 8. *Crevit igitur puer & ablactatus est &c.* Dixit Sathan coram Deo S. B. Domine mundi: Senex iste, cui gratificatus es anno centesimo ætatis suæ fructum ventris, ex omni convivio, quod fecit, non fuit illi ne unus quidem bos, neque avis unus, ut offerret in conspectu tuo: Dixit: Nihil fecit nisi propter filium suum: Si ego illi dicam: Sacrifica filium tuum coram me, statim illum sacrificabit: *Tentavi Deus Abraham, & dixit ad eum: Tolle quæso filium tuum.* Dicit Rabi Simeon bar Aba; Non significat נא nisi obsecrationem: Parabola de rege, qui est caro & sanguis, contra quem excitata sint plurima bella, & illi est unus dux fortis, & vicit: Post aliquos dies excitatur contra illum bellum maximum; dicit illi: Obsecro te; Consiste mihi in hoc bello; Ne dicant; In prioribus non fuit soliditas: Ita pariter Deus S. B. dixit Abraham: Tentavi te plurimis tentationibus, & constitisti in omnibus; nunc consiste mihi in hac tentatione, ne dicant; non fuit soliditas in prioribus: *Filium tuum.* Duo mihi sunt filii: *Unigenitum.* Hic est unigenitus matri suæ, & illi est unigenitus matris suæ, *Quem diligis.* Ambos ego diligo. *Isaach.* Hæc omnia qua de causa? Ne ejus mens turbaretur: Præcessit illum Sathan in via, eique dixit: *Si*

נקי אבר כיון דחזא דלא קא שמיע ליה אמר ליה כך שמעתי מאחורי הפרגור השה לעולה ואין יצחק לעולה אמר לו כך עונשו של בראי שאפילו אמר אמת אין שומעין לו רבי לוי אמר אחר דבריו של ישמעאל ליצחק אמר לו ישמעאל ליצחק אני גדול ממך במצות שאתה מלתה בן שמנת ימים ואני בן שלש עשרה שנה אמר לו ובאבר אחד אתה מגרה בי אם אומר לי הקדוש ברוך הוא זבח עצמך לפני אני זובח מיד והאלקים נסה את אברהם תנו רבנן נביא שהדיח בסקילה רבי שמעון אומר בחנק מדיחי עיר הנדחת בסקילה רבי שמעון אומר בחנק נביא שהדיח בסקילה מאי טעמא דרבנן אתיא הדחה הדחה ממסית מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה ורבי שמעון מיתה כתיבה ביה וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק מדיחי עיר הנדחת בסקילה מאי טעמא דרבנן גמרי הדחה הדחה או ממסית או מנביא שהדים ורבי שמעון גמר הדחה הדחה מנביא וליגמר ממסית דנין מסית רבים ממסית רבים ואין דנין ממסית רבים ממסית יחיד אדרבה דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא ורבי שמעון כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה אמר רב חסדא מחלוקת בעוקר הגוף דעא וקיום מקצת וביטול מקצת דעא דרחמנא אמר מן הדרך אפילו מקצת הדרך אבל עוקר הגוף דשאר מצות דברי הכל בחנק וקיום מקצת וביטול מקצת דבשאר מצות דברי הכל פטור מתיב רב המנונא ללכת זו מצות עשה בה זו מצות לא תעשה ואי סלקא דעתך בעא עשה בעא היכי משכחת לה תרגמה רב חסדא ונתצתם רב המנונא אמר מחלוקת בעוקר הגוף בין בעא בין בשאר מצות וקיים מקצת וביטל מקצת דעא דרחמנא

cœperimus loqui tibi, *forsitan moleste accipies : Ecce docuisti multos*, *& manus lassas roborasti. Vacillantes confirmaverunt sermones tu*, *nunc autem venit super te plaga?* Dixit illi : *Ubi est timor tuus fortitudo tua ;* Dixit illi: *Recordare obsecro te*, *quis unquam innocens periit? Job.* IV. Quando vidit, quod sibi non auscultaret; Dixit: Sic audivi post velum: ovem in holocaustum, at non Isaach in holocaustum: Dixit illi: Sic certo puniunt: Vel si verum dicat; illi non auscultant: R. Levi dicit: Post verba Ismael ad Isaach: Dixit Ismael ad Isaach: Ego sum te major in præceptis; etenim tu circumcisus es die octavo, at ego anno decimo tertio: Respondit illi: Tu membro uno me vis incitare; si mihi dicat Deus S. B. Sacrifica te ipsum coram me; Ego statim me sacrificabo: *Et Deus tentavit Abraham*. Tradiderunt sapientes. Propheta qui impellat ad seductionem; lapidatur. R. Simeon dicit: Strangulatur. Seductores civitatis seductæ lapidantur. R. Simeon dicit; strangulantur. Propheta qui impellat ad seductionem, lapidatur; Quænam est ratio sapientum? Probetur impulsio impulsio ex seductore: Sicut ibi lapidatur, ita pariter hoc loco lapidatur. Et R. Simeon: Mors ibi memoratur; & omnis mors absolute in lege memorata non est nisi strangulatio. Seductores civitatis impulsæ lapidantur: Quænam est ratio sapientum? Explicetur impulsio impulsio aut ex seductore, aut ex propheta, qui impellat ad seductionem. At R. Simeon docet impulsionem, impulsionem ex propheta; at docendum erat ex seductore. Explicetur seductor multorum a seductore multorum; at non explicetur seductor multorum a seductore unius. Contra; explicetur idiota ex idiota, at non explicetur idiota ex propheta; Et R. Simeon: Quando fuerit impulsor, nullus idiota erit illo major: Dicit Rabi Chasda: Est dissensio in eo, qui destruat substantiam Idololatriæ, & observet dimidiam partem, & dimidiam partem Idololatriæ aboleat: Etenim textus dicit *Deut.* XIII. 5. *De via:* Vel de dimidia via. At siquis destruat substantiam reliquorum præceptorum, omnium consensu absolvitur: Objecit R. Amenuna: *Ut incedas*. Hoc est præceptum affirmativum: *Per eam:* Hoc est præceptum negativum: Si putas, quod Idololatria sit præceptum affirmativum. In Idololatria quomodo deprehenditur? Interpretatur R. Chasda: *Et destruite eas. Deut.* XVI. 3. Amenuna dicit: Est dissensio de illo, qui destruit substantiam tam

אמר מן הדרך אפי' מקצת הדרך אבל קיום
מקצת וביטל מקצת דבשאר מצות דברי
הכל פטור ת"ר המתנבא לעקור דבר מן
התורה חייב לקיים מקצת ולבטל מקצת רבי
שמעון פוטר ובע"א אפילו אומר היום עיבדוה
ולמחר בטלוה דברי הכל חייב אביי סבר
לה כרב חסדא ומתרץ לה כרב חסדא רבא
סבר לה כרב המנונא ומתרץ לה כרב
המנונ' אביי סבר לה ברב חסדא ומתרץ לה
כרב חסדא המתנבא לעקור דבר מן התורה
דברי הכל בחנק לקיים מקצת ולבטל מקצת
רבי שמעון פוטר והוא הדין לרבנן ובע"א
אפילו אמר היום עיבדוה ולמחר בטלוה חייב
מר כדאית ליה ומר כדאית ליה רבא סבר
לה כרב המנונא ומתרץ לה כרב המנונא
המתנבא לעקור דבר מן התורה בין בע"א בין
בשאר מצות חייב מר כדאית ליה ומר
כדאית ליה לקיים מקצת ולבטל מקצת
בשאר מצות ר"ש פוטר והוא הדין לרבנן
ובע"א אפילו אומר היום עיבדוה ולמחר
בטלוה חייב מר כדאית ליה ומר כדאית
ליה א"ר אבהו א"ר יוחנן בכל אם יאמר לך
נביא עבור על דברי תורה שמע לו חוץ
מע"א שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע
אל תשמע לו תניא רבי יוסי הגלילי אומר
הגיעה תורה לסוף דעתה של ע"א לפיכך
נתנה תורה ממשלה בה שאפי' מעמיד לך
חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו תניא א"ר
עקיבא חס ושלום שהקב"ה מעמיד חמה
לעוברי רצונו אלא כגון חנניא בן עזור
שמתחילתן נביא אמת ולבסוף נביא שקר.
וזוממי בת כהן. מנהני מילי אמר רב אחא
בריה דרב איקא דתניא רבי יוסי אומר מה
ת"ל ועשיתם לו כאשר זמם לעשו' לאחיו
לפי שכל המזוממין שבתורה זוממיהן ובועליהן
כיוצא בהן בת כהן היא בשריפה ואין בועלה
בשריפה זוממין איני יודע אם לא הוקשן אם
לה הוקשו כשהוא אומר לעשות לאחיו
לאחיו ולא לאחותו.

tam in Idololatria quam in reliquis præceptis; si observet dimidium, & dimidium aboleat in Idololatria; eo quod textus dicat. *De via*. Vel de dimidia via. At si observet dimidium, & dimidium aboleat in reliquis præceptis, omnium consensu absolvitur: Tradiderunt sapientes: Si prophetet ad evellendum rem ex lege, tenetur; si ad observandum dimidium, & ad abolendum dimidium. R. Simeon absolvit; At in Idololatria vel si dicat; Hodie colam, & die crastino abolebo; omnium consensu tenetur: Abaje consentit cum R. Chasda, & explicat juxta mentem R. Chasda; Raba consentit cum R. Amenuna, & explicat juxta mentem R. Amenuna; Si prophetet ut evellat rem ex lege, omnium consensu strangulatur: Si ad observandum dimidium, & ad abolendum dimidium; R. Simeon absolvit: Atque idem sentiunt sapientes. Et in Idololatria vel si dicat: Hodie colam; & die crastino abolebo; tenetur: Mor sicut adducitur; & Mor sicut adducitur; Si prophetet, ut observet dimidium, & dimidium aboleat, in reliquis præceptis, R. Simeon absolvit; atque idem sentiunt sapientes; at in Idololatria vel si dicat: Hodie colam, & die crastino abolebo; tenetur. Mor sicut adducitur, & Mor sicut adducitur. Dicit R. Abau; dicit R. Jochanan: In omnibus, si tibi dicat propheta; transgredere verba legis, illi poteris auscultare, excepta Idololatria: Vel si tibi faciat consistere solem in medio firmamenti, illi non auscultabis; Traditio: Rabi Jose Galilæus dicit: Accedit lex ad finem intentionis Idololatriæ; Idcirco data est lex parabolice; vel si tibi faciat consistere solem in medio firmamenti, illi non auscultabis. Traditio: Dicit R. Akiba; Absit ut Deus S. B. faciat consistere solem transgredientibus suam voluntatem; At sicut Chananjah filii Azur principium prophetiæ fuit verum, & finis falsus: Et testes mendacii convicti filiæ sacerdotis: Hinc dicit Rabi Acha bar Rabi Icha; Etenim extat traditio. R. Jose dicit: Cur dictum est: *Et facietis illi, sicut machinatus est facere fratri suo?* Eo quod omnes testes falsi, qui memorantur in lege, eorum falsarii, & qui concumbat cum ea sint illi similes; Filia sacerdotis comburitur; at qui cum ea concumbit, non comburitur; Testes falsi ignoratur utrum sint, an non sint assimilandi: Quando vero dicit: *Facere fratri suo*: *Fratri suo*, at non sorori suæ.

פרק יא׳

מתני׳. כר ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחייה המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס ר׳ עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה׳ רופאך אבא שאול אומ׳ אף ההוגה את השם באותיותיו שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא שלשה מלכים ירבעם אחאב ומנשה רבי יהודה אומר מנשה יש לו הלק לעולם הבא שנאמר ויתפלל אליו וישמע תחינתו וישיבהו ירושלם למלכותו אמרו לו למלכותו השיבו ולא לחיי העולם הבא השיבו ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי.

גמ׳. וכל כך למה תנא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חרק בתחיית המתים שכל מירותיו של הקב״ה מידה כנגד מידה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מניין שכל מירותיו של הקב״ה מידה כנגר מידה שנאמר ויאמר אלישע שמעו דבר ה׳ כעת מחר סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל בשער שמרון וכתיב ויען השליש אשר המלך נשען על ידו את איש האלהים ויאמר הנה יי׳ עושה ארובות בשמים היהיה הדבר הזה ויאמר הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל וכתיב ויהי לו כן וירמסו אותו העם בשער וימות ודילמא קללת אלישע גרמה ליה דאמר רב יהודה אמר רב קללת חכם אפילו על חנם היא באה אם כן לכתוב קרא וירמסוהו וימות מאי בשער על עסקי שער אמר רבי יוחנן

CAPUT XI.

Miſna: Omnes Iſraelitæ partem habent in futuro ſeculo: Dictum eſt enim *Iſai.* LX. 21. *Populus autem tuus omnes juſti, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.* Et iſti ſunt, qui non habent partem in ſeculo futuro; qui dicit: Non eſt reſurrectio mortuorum ex lege; neque lex eſt de cœlo; & Epicuræus; R. Akiba dicit; vel qui legit libros extraneos; & qui adſuſurrat plagæ, dicens. *Omnem morbum, quem impoſui Ægyptiis, non imponam tibi; Nam ego Dominus medens tibi. Exod.* XV. 26. Aba Saul dicit: Is quoque, qui nomen Divinum ſuis literis pronunciat: Tres reges & quatuor idiotæ non habent partem in ſeculo futuro; tres reges, Jeroboam, Achab, & Manaſſe; R. Jehuda dicit: Manaſſe partem habet in futuro ſeculo; Dictum eſt enim 2. *Paral.* XXXIII. 13. *Deprecatuſque eſt eum, & exorari ſe paſſus eſt Deus, atque auſcultavit deprecationem ejus, reductumque Hieroſolymam reſtituit regno ſuo.* Dixerunt: In regnum ſuum reſtituit, at ad vitam æternam non reſtituit. Quatuor idiotæ. Balaam, Doeg, Achithophel, & Gehaſi.

Gemara: Et hæc omnia qua de cauſa? Docetur; Si neget reſurrectionem mortuorum, idcirco non erit illi pars in reſurrectione mortuorum; eo quod omnes menſuræ Dei S. B. ſunt menſura pro menſura: Etenim dicit R. Samuel bar Nachmani; Dicit R. Jochanan: Unde probatur, quod omnes menſuræ Dei S. B. Sint menſura pro menſuras? Ex eo quod dictum ſit 2. *Reg.* VII. 1. *Dixit autem Eliſeus: Audite verbum Domini: In tempore hoc cras modius ſimilæ uno ſtatere erit, & duo modii hordei ſtatere uno in porta Samariæ.* Pariterque ſcriptum eſt ibid.: *Reſpondens unus de ducibus, ſuper cujus manum rex incumbebat, viro Dei, & ait. Si Dominus feceri etiam cataractas in cœlo, nunquid poterit eſſe, quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes:* Et ſimiliter ſcriptum eſt ibid.: *Quem conculcavit turba in introitu portæ; mortuus eſt.* Maledictio Eliſei hoc illi effecit: Etenim dicit R. Jehuda; dicit Rab: Maledictio ſapientis vel gratis facta advenit; Si ita eſt; Scribendum erat in textu; Et conculcarunt eum, & mortuus eſt. Quid ſignificat *in porta*? Pro illis, qui occupati erant in porta: Dicit R. Jochanan: Unde probatur ex lege reſurrectio mortuo-

מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר
ונתתם ממנו תרומת יי׳ לאהרן הכהן וכי
אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לארץ
ישראל שנותנין לו תרומה אלא מלמד
שעתיד להחיות וישראל נותנין לו תרומה
מכאן לתחיית המתים מן התורה דבי רבי
ישמעאל תנא לאהרן כאהרן מה אהרן חבר
אף בניו חברים אמר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יונתן מניין שאין נותנין תרומה
לכהן עם הארץ שנאמר ויאמר לעם ליושבי
ירושלים לתת מנת לכהנים ולוים למען
יחזקו בתורת ה׳ כל המחזיק בתורת ה׳ יש
לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה׳ אין לו מנת
אמר רב אחא בר אדא אמר רב יהודה
כל הנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו
נותנה לפני ארי מה ארי ספק דורס ואוכל
ספק אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ
ספק אוכלה בטהרה ספק אוכלה בטומאה
רבי יוחנן אמר אף גורם לו מיתה שנאמר
ומתו בו כי יחללוהו דבי רבי אליעזר בן
יעקב תנא אף משיאו עון אשמה שנאמר
והשיאו אותם עון אשמה באכלם את
קדשיהם תניא רבי סימאי אומ׳ מניין לתחיית
המתים מן התורה שנ׳ וגם הקימותי את
בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען לכם
לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים
מן התורה. צדׄקׄ גׄםׄ נשׄםׄ קׄםׄ סימןׄ. שאלו
צדוקין את רבן גמליאל מניין שהקב״ה מחיה
מתים אמר להם מן התורה ומן הנביאים
ומן הכתובים ולא קיבלו ממנו מן התורה
דכתיב ויאמר ה׳ אל משה הנך שוכב עם
אבותיך וקם אמרו ליה ודילמא וקם העם
הזה וזנה מן הנביאים דכתי׳ יחיו מתיך
נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר כי טל
שהחייה יחזקאל מן הכתובים דכתיב וחכך
כיין הטוב הולך לדודי למשרים דובב שפתי

tuorum? Ex eo quod dictum est *Num.* XVIII. 25. *Dabitis ex ea separationem Domino Aharon sacerdoti:* Num Aharon in æternum consistit? Atqui non est ingressus in terram Israel, ubi illi dandæ erat separatio; At docetur, quod esset resuscitaturus, & Israelitæ daturi essent illi separationem; Hinc probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege. Discipulus R. Ismael docet: *Aharon*: Illi qui sit similis Aharon; Sicut Aharon erat socius; ita pariter ejus filii erunt socii. Dicit R. Samuel bar Nachmani; dicit R. Jochanan: Unde probatur quod non sit danda Thruma sacerdoti de populo terræ j Ex eo quod dictum est 2. *Paral.* XXXI. 4. *Et dixit populo habitantium Hierusalem, ut darent partem sacerdotibus, ut confirmarent in lege Domini.* Qui confirmat legem Domini, erit illi pars; qui vero non confirmat legem Domini, non erit illi pars: Dicit R. Acha bar Ada; dicit R. Jehuda: Qui dat Thrumam sacerdoti de populo terræ reputatur perinde ac det leonis. Sicut leo dubitatur utrum dilacerans concedat, an non dilacerans concedat, ita pariter sacerdos de populo terræ dubitatur utrum concedat in puritate, an concedat in immunditie. R. Jochanan dicit: Præbet illi quoque causam mortis. Scriptum est enim *Levit.* XXII. 9. *Et moriantur in eo, cum polluerint illud.* Discipulus R. Elieser ben Jacob docet: Atque etiam portabunt peccatum delicti: Dictum est enim ibid. *Et portent ipsi iniquitatem delicti, cum concederint sanctitates eorum.* Traditio: R. Simai dicit; Unde probatur, quod ressurrectio mortuorum sit ex lege? Ex eo quod dictum est *Exod.* VI. 4. *Pepigique fæddus meum cum eis, ut darem eis terram Chanaan.* Vobis dictum est; Sed eis: Hinc probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege. צדׄקׄ נׄםׄ נשׄםׄ קׄםׄ vignum. Quæsierunt Sadducæi a Raban Gamaliel; Unde probatur quod Deus S. B. Sit vivificaturus mortuos? Respondit illis: Ex lege, ex Hagiographis, & ex Prophetis; at non acceperunt ab eo: Ex lege; scriptum est enim *Deut.* XXXI. 16. *Dixitque Dominus ad Mosen: Ecce tu dormies cum patribus tus, & surges.* Responderunt illi: Fortasse dicendum est: *Et surget populus iste & fornicabitur.* Et prophetis. Scriptum est enim *Isai.* XXVI. 19. *Vivent mortui tui, cadavera mea resurgent: Expergiscimini, & laudate qui habitatis in pulvere, quia res lucis res tuus, & terra gigantum detrahes in minam.* Fortasse isti sunt mortui, quos vivificavit Ezechiel. Ex Gagiegraplius. Scriptum est

ישנים ודילמא רחושי מרחשן שפוותיה
בעלמא כרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יהוצדק כל מי שנאמרה
הלכה בשמו בעולם הזה שפתותיו דובבות
בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים עד שאמר
להם מקרא זה אשר נשבע ה׳ לאבותיכם
לתת להם לכם לא נאמר אלא להם מיכן
לתחיית המתים מן התורה ויש אומרים מן
המקרא הזה אמ׳ להם ואתם הדבקים ביי׳
אלהוכם חיים כלכם היום (פשוטא דחיים
כולכם היום אלא אפילו ביום שכל העולם
כולם מתים אתם חיים) מה היום בלכם
קיימין אף לעולם הבא כולכם קיימין שאלו
מושלים את רבי יהושע בן חנניה מניין
שהקב״ה מחייה מתים ויודע מה שעתיד
להיות אמר להו תרוייהו מן המקרא הזה
שנ׳ ויאמר יי׳ אל משה הנך שכב עם
אבותיך וקם העם הזה וזנה ודילמא וקם העם
הזה וזנה אמר להן נקוטו מיהא פלגא
בידיכו דיודע מה שעתיד להיות איתמר נמי
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי
מניין שהקב״ה מחייה מתים ויודע מה שעתיד
להיות שנאמר הנך שכב עם אבותיך וקם
וגומר תניא אמר רבי אליעזר ברבי יוסי
בדבר זה זייפתי סיפרי כותים שהיו אומרין
אין תחיית המתים מן התורה אמרתי להן
זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום
שאתם אומרים אין תחיית המתים מן התורה
הרי הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא
עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה
בה לאימת לאו לעולם הבא אל רב פפא
לאביי ולימא להו תרוייהו מהכרת תכרת
אינהו הוה אל דברה תורה בלשון בני אדם
כתנאי הכרת הכרת תכרת בעולם הזה תכרת
לעה״ב דברי ר׳ עקיבא אמ׳ לו ר׳ ישמעאל
והלא כבר נאמר את ה׳ הוא מגדף ונכרתה

est enim *Cant.* VII. 10. *Et palatus tuus sicut vinum optimum; vadet ad dilectum meum, ad rectitudines, commovet labia dormientium*. Fortasse vulgo se movebunt ex motitatione labiorum suorum: Juxta mentem R. Jochanan; Etenim dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Josadech: Cujus nomine memorabitur constitutio in hoc seculo, ejus labia loquentur in sepulchro: Dictum est enim: *Commovet labia dormientium*. Donec illis dixit hunc textum. *Quam juravit Deus patribus vestris dare illis: Deut.* IV. 2. Vobis non dictum est, sed illis. Hinc probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege: Et alii dicunt ex hoc textu l.c. *Dixit illis: Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, vivitis omnes vos hodie*. (Certum est quod vivitis omnes vos hodie, at vel eo die, quo universus mundus morietur, vos eritis vivi.) Sicut hodie vos omnes vivitis, ita pariter in seculo futuro vos omnes vivetis. Quæsierunt parabolici a R. Jehosua ben Chananjah, unde probatur quod Deus S. B. sit vivificaturus mortuos, & norit, quod futurum sit? *Dixitque Dominus ad Mosen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & surget populus iste, & fornicabitur*. *Deut.* XXXI. 16. Fortasse dicendum est: *Et surget populus iste, & fornicabitur:* Dixit illis. Accipite ex hoc dimidium in manibus vestris, quod norit quod furamum sit: Dictum est: pariter dicit R. Jochanan nomine Simeon ben Jochai. Unde probatur, quod Deus S. B. sit vivificaturus, mortuos, & norit, quod futurum sit? Ex eo quod dictum est: *Ecce tu dormies cum patribus tuis & surge &c.* Traditio: Dicit R. Eliesser bar R. Jose; In hac re sent adulterini scribæ Cuthæorum, qui dicunt, quod resurrectio mortuorum non sit ex lege: Dixi illis: Adulterastis legem vestram, & nihil comprehenditis in manibus vestris: Etenim vos dicitis: Non est resurrectio mortuorum ex lege: Ecce dictum est *Deut.* XI. 31. *Excidendo excidetur anima illa; iniquitas in illa: Excidendo excidetur:* In hoc seculo: *Iniquitas in ea*. Quandonam? Nonne in futuro seculo? Dixit R. Papa τῷ Abaje. Dicendumne est, quod utrumque comprehendatur in eo quod dictum est: *Excidendo excidetur?* Respondit: Loquitur lex juxta consuetudinem hominum; Juxta hos doctores: *Excidendo excidetur: Excidendo:* In hoc seculo: *Excidetur:* In seculo futuro: Verba R. Akiba: Dixit illi Rabi Ismael: Atqui jam dictum est ibid.: *Quoniam adversus Deum rebellis fuit; Et excidetur:* Num tria sunt secula? At explicandum est: *Et excidetur:* In

tam

וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעולם
הזה הכרת לעולם הבא הכרת הכרת דברה
תורה בלשון בני אדם בין רבי ישמעאל
ובין רבי עקיבא עונה בה מאי עבדי ביה
לכדתניא יכול אפילו עשה תשובה תלמוד
לומר עונה בה לא אמרתי אלא בזמן
שעונה בה שאלה קליאופטרא מלכתא את
ר׳ מאיר אמרה ידענא דחיי שכבי דכתי׳ ויציצו
מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדין
עומדין ערומין או בלבושיהן עומדין אמר לה
קו׳ מחיטה ומה חיטה שנקברה ערומה
יוצאה בקמה לבושין צדיקים שנקברים
בלבושיהן על אחת כמה וכמה אמר ליה
כופר לרבן גמליאל אמריתו דשכבי חיי הא
הוו עפרא ועפרא מי קא חיי אמרה ליה
ברתיה שבקיה ואנא מהדרנא ליה שני
יוצרים יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד
יוצר מן הטיט איזה מהן משובח אל׳ זה
שיוצר מן המים אל׳ מן המים צר מן הטיט
לא כל שכן דבי רבי ישמעאל תנא קו׳ מכלי
זכוכית כלי זכיכות שעמלן ברוח בשר ודם
נשברו יש להן תקנה בשר ודם שברוהו של
הקב״ה על אחת כמה וכמה אמר ליה ההוא
צדוקי לרבי אמי אמריתו דשכבי חיי הא הוו
עפרא ועפרא מי קא חיי אמר ליה אמשול
לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם
שאמר לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים
במקום שאין מים ועפר הלכו ובנו אותו
לימים נפלו אמר להם חזרו ובנו אותו
במקום שיש עפר ומים אמרו לו אין אנו
יכולין כעם עליהם ואמר להן במקום שאין
מים ועפר בניתם עכשיו שיש מים ועפר על
אחת כמה וכמה ואם אי אתה מאמין צא
לבקעה וראה עכבר שהיום הציו בשר וחציו
אדמה למחר השריץ ונעשה כולו בשר שמא
תאמר לזמן מרובה עלה להר וראה שהיום

hoc seculo: *Excidendo*. In seculo futuro: *Excidendo excidetur:* Loquitur lex juxta consuetudinem hominum. R. Ismael, & Rabi Akiba: *Iniquitas in ea*: Quomodo explicant? Juxta traditionem: Crederem vel si faciat pœnitentiam? Idcirco dictum est: *Iniquitas in ea*. Non dixi nisi quando sit iniquitas in ea: Quæsivit Cleopatra regina a R. Meir, dicens. Novi, quod vivi dormiant. Scriptum est enim *Psal.* LXXII. 16.: *Et florebant de civitate sicut fœnum terræ:* At quando consurgent, consurgetne audi, an cum vestibus suis consurgent? Respondit illi: Argumentum a minori ad majus: Si triticum, quod sepelitur nudum, egreditur cum multis vestibus, justi qui sepeliuntur cum vestibus suis, nonne multo magis? Dixit hæreticus τῷ Raban Gamaliel: Dixistis, quod dormientes vivant; ecce sunt pulvis, at pulvis quomodo vivit? dixit illi ejus filia; permitte, ut ego illi respondeam: Duo figuli sunt in nostra civitate; alter fingit ex aqua, & alter fingit ex luto; Quinam ex his est laudabilior? Respondit; ille qui fingit ex aqua: Dixit illi: Ex aqua fingit, ex luto nonne multo magis? Discipulus R. Ismael docuit argumento a minori ad majus ex vasis vitreis: Si vasis vitreis, in quibus laboravit spiritus, qui est caro & sanguis, si frangantur, est reparatio; caro & sanguis, in quo laboravit Deus S. B. nonne multo magis? Dixit Sadducæus τῷ R. Amme; dixistis quod dormientes vivant; Ecce pulvis est; at pulvis quomodo vivit? Respondit: Parabolam tibi dicam: Parabola de rege, qui est caro & sanguis, qui dicit suis servis; Ite & edificate mihi palatia magna in loco, ubi non sit aqua & pulvis. Aheuntes ædificarunt illi; & paucis diebus ceciderunt: Dicit illis: Iterum ædificate in loco ubi sit aqua & pulvis: Responderunt: Nos non possumus: Indignatus contra illos dicit; In loco ubi non est aqua & pulvis, ædificastis; nunc ubi sit aqua, & pulvis, nonne multo magis? Si tu non credis, egredere in vallem, & videbis murem, qui hodie partim est caro, & partim terra, & cras serpet, & totus fit caro; ne forte dicas; ad tempus crescit; Adscende in montem, & videbis, quod hodie ibi non sit nisi una cochlea; die crastino, postquam descenderint pluviæ, totus implebitur cochleis. Dixit ille Sadducæus τῷ Gabia ben Pasisa: Væ vobis peccatoribus, qui dicitis, quod mortui vivant; etenim si vivi morientur; mortui quomodo vivent? Respondit: Væ vobis peccatoribus, qui dicitis; Mortui non vivunt:

אין בו אלא חלזון אחת למהר ירדו גשמים
ונתמלא כולו חלזונות אמר ליה ההוא
צדוקי לגביהא בן פסיסא ווי לכון חייביא
דאמריתו מיתי חיין דחיין מיתי דמיתי חיין
אמר ליה ווי לכון חייביא דאמריתון מיתי
לא חיין דלא הוו חיי דהוו חיי לא כל שכן
אמ' ליה חייביא קרית לי אי קאימנא
בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך אמר
ליה אם אתה עושה כן רופא אומן תקרא
ושכר הרבה תטול תנו רבנן בעשרים וארבעה
בניסן איתנטילו דימוסנאי מיהודה ומירושלם
כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני
אלכסנדרוס מיקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו
היא דכתיב ארץ כנען לגבולותיה וכנען
אבוהון דהנהו אינשי הוה אמר להו גביהה
בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואילך ואדון
עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני
הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם
אמרו להם תורת משה נצחתם נתנו לו
רשות הלך ודן עמהם אמר להם מהיכן אתם
מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן
אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה
שנאמר ויאמר ארור כנען עבד עבדים היה
לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי
ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו
אמר להם אלכסנדרוס מלכא החזירו לו
תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים
נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד
ברחו והניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן
כשהן נטועות ואותה שנה שביעית היתה
שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם
ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי
הוא אומר וה' נתן את חן העם בעיני
מצרים וישאילום תנו כסף וזהב שנטלתם
ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו
לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס

vunt: Qui non sunt vivi vivunt; qui vivunt nonne multo magis? Peccatorem vocasti me; Si consistam, te calcibus petam, & rectam faciam incurvationem tuam: Respondit: si ita facias; medicus magnus vocaberis: & mercedem plurimam accipies: Tradiderunt sapientes: Die vicesima quarta Nisan ablata sunt tributa ex Jehuda & ex Hierusalem; Quando venerunt Africani ad contendendum cum Israel coram Alexandro Macedone, dixerunt; Terra Chanaan nostra est; scriptum est enim *Num.* XXXIV. 2. *Terram Chanaan juxta terminos suos*. Et Chanaan fuit pater horum. Dixit Gabia ben Pasisa sapientibus: Date mihi facultatem; & ibo & contendam cum illis coram Alexandro Macedone; Si me vicerint; dicent; Idiotam, qui est in nobis, vicistis; si ego illos vicero; dicent: Lex Mosis illos vicit: Dederunt illi facultatem; abiens contendit cum illis, dicens: Unde vos adducetis prohabionem? Responderunt: ex lege: Dixit illis: Ego quoque non adducam: vobis probationem nisi ex lege: Dictum est enim *Genes.* IX. 25. *Maledictas Chanaan, servus servorum erit fratribus suis*: Si servus acquirit, ejus facultates cujus erunt? Et præterea quot annis nobis non servierunt? Dixit illis Alexander rex; Reddite illis responsum: Dixerunt: Date nobis tempus tridui: Dederunt illis tempus. Investigarunt, & non invenerunt responsum; Statim fugerunt; & reliquerunt suos agros, sicut erant sati, & vineas suas, sicut erant plantatæ. Et ille annus erat septimus annus. Præterea aliquando venerunt Ægyptii ut contenderent cum Israel coram Alexandro Macedone, dicentes: Ecce dictum est *Exod.* XII. 36. *Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis, ut commodarent eis*. Date nobis argentum & aurum, quæ nobis abstulistis; Dixit Gabia ben Pasisa sapientibus; Date mihi facultatem, ut abiens contendam cum illis coram Alexandro; Si me vicerint; dicent illis: Idiotam, qui erat in nobis, vicistis: Si ego vicero illos; dicent illis: Lex Mosis magistri nostri, illos vicit: Dederunt illi facultatem; & abiens contendit cum illis, dicens: Unde vos adducetis probationem? Responderunt: ex lege: Dixit illis: Ego quoque non adducam vobis probationem nisi ex lege. Dictum est enim ibid. vers. 40.: *Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum*. Date nobis mercedem servitutis sexaginta Myriadum, quas servire fecistis in Ægypto quadringentis & trigin-

אם ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתם נתנו לו רשות והלך ודן עמהן אמר להם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה שנאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר להן אבלסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שרותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותה שנה שביעית היתה ושוב פעם אחרת באין בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ולכם דכתיב אלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתיב אלה תולדות יצחק בן אברהם אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו לו תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות הלך ודן עמהן אמר להם מהכין אתם מביאין ראייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא ראייה אלא מן התורה שנאמר ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות אב שנתן אנטיק לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש לזה כלום על זה מאי מתנות אמר רבי ירמיה בר אבא מלמד שמסר להם שם טומאה אמר ליה אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חטאת שמיום שפירשה ממני הריני מוטל

ginta annis. Dixit illis Alexander Macedon: Reddite illis responsum: Dixerunt. Date nobis tempus tridui; Dederunt illis tempus: Investigarunt, at non invenerunt responsum; Statim fugerunt, & reliquerunt agros suos, sicut erant sati, & vineas suas, sicut erant plantatæ, & fugerunt: & ille annus erat annus septimus. Et præterea aliquando venerunt filii Ismael, & filii Cethuræ ut contenderent cum Israel coram Alexandro Macedone, dicentes: Terra Chanaan nostra, & vestra est: Scriptum est enim *Genes.* XXV. 12. *Hæ sunt generationes Ismael filii Abraham:* Pariterque scriptum est ibid.: *Hæ quoque sunt generationes Isaach filii Abraham.* Dixit Gabia ben Pasisa sapientibus: Date mihi facultatem, ut abiens contendam cum illis coram Alexandro Macedone: Si me vicerint; dicent: Idiotam, qui est in nobis, vicistis; Si ego illos vicero; dicent; Lex Mosis magistri nostri vos vicit: Dederunt illi facultatem; ut abiret, & contenderet cum illis dicens: Unde vos adducetis probationem? Responderunt: ex lege: Dixit illis: Ego quoque non adducam probationem nisi ex lege: Dictum est enim ibid.: *Deditque Abraham cuncta quæ possederat Isaach; filiis autem concubinarum, quas habuerat Abraham, dedit Abraham munera.* Pater qui dat codicillos filio suo dum adhuc vivit, & emittit hunc ex illo; nihil est illi cum illo, neque est illi cum hoc. Quid significat *munera?* Dicit R. Jeremia bar Aba: Docetur, quod illis tradiderit nomen immundum. Dixit Antoninus τῷ Rabi: Corpus & anima possunt se liberare a judicio: Quomodo? Corpus dicet: Anima peccavit: Etenim a die, quo ex me separata est; ecce sum onus sicut lapis silens in sepulchro. At anima dicet: Corpus peccavit; etenim a die, quo ex eo separata sum, ecce evolavi in aerem sicut avis. Respondit: Dicam tibi parabolam: Parabola de rege, qui est caro & sanguis, qui habebat hortum amænum, in quo erant primitiva pulchra; & in eo statuit duos custodes, alterum claudum, & alterum coecum: Dixit claudus coeco: Primitiva pulchra ego video in horto: Veni, e tibi insidam, & veniemus ad edendum illa: insedit claudus coeco; & ea acceperunt, & comederunt: Post aliquot dies venit dominus horti, eisque dixit: primitiva pulchra ubi sunt? Respondit illi claudus: Suntne mihi pedes ut incedam? Dixit illi cœcus; Suntne mihi oculi ut videam? Quid fecit? Insidere fecit claudum coeco, & eos simul judicavit. Ita pa-

כאבן דומם בקבר ונשמה אומרת גוף חטא
שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחות באויר
כציפור אמר ליה אמשול לך משל למה
הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרדס
נאה והיה בו בכורות נאות והושיב בו שני
שומרים אחד חיגר ואחד סומא אמר לו
חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס
בא והרכיבני ונביא' לאכלם רכב חיגר על
גבי סומא והביאם ואכלום לימים בא בעל
פרדס אמר להן בכורות נאות להיכן הן
אמר לו חיגר כלום יש לי רגלים להלך בהן
אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות
מה עשה הרכיב חיגר על גבי סומא ודן
אותם כאחד אף הקבה מביא נשמה וזורקה
בגוף ודן אותם כאחד שנאמר יקרא אל
השמים מעל ואל הארץ לדון עמו יקרא אל
השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לדון עמו
זה הגוף אמ' ליה אנטונינוס לרבי מפני מה
חמה יוצאת במזרח ושוקעת במערב אל אי
הוה איפכא נמי הכי הוה אמרת לי אל הכי
קאמינא לך מפני מה שוקעת במערב אמר
ליה כדי ליתן שלום לקונה שנ' וצבא
השמים לך משתחוים אמר ליה ותיתי עד
פלגא דרקיע ותתן שלמא ותיעול משום
פועלים ומשום עוברי דרכים ואל אנטונינוס
לרבי נשמה מאימתי ניתנה באדם משעת
פקידה או משעת יצירה אל משעת יצירה
אמר ליה איפשר לחתיכה של בשר עומדת
שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת אלא
משעת פקידה אמר רבי דבר זה לימדני
אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר ופקודתך
שמרה רוחי ואמ' ליה אנטונינוס לרבי
מאימתי יצר הרע שולט באדם משעת יצירה
או משעת יציאה אמר ליה משעת יצירה
אם כן בועט במעי אמו ויוצא אלא משעת
יציאה אמר רבי דבר זה לימדני אנטונינוס

pariter Deus S. B. adducet animam, & insperget in corpus, & utrumque simul judicabit. Dictum est enim *Psal.* L. 4. *Advocabit cœlum desursum, & terram judicare populum suum. Advocabit cœlum desursum.* Hæc est anima: *Et terram judicare populum suum.* Hoc est corpus: Dixit Antoninus τῷ Rabi: Qua de causa sol exoritur in oriente, & occidit in occidente? Si contra esset, pariter ita mihi dices: Respondit: Tibi dico: ut salutet creatorem suum: Dictum est enim *Nehem.* IX. 6. *Et exercitus cœli te adorat:* Dixit illi; Et adducatur usque ad medium firmamenti, & dabit pacem, & inserviet propter operarios, & viatores: Et dixit Antoninus τῷ Rabi: Anima quonam tempore inditur in hominem; a tempore visitationis, an a tempore creationis? Respondit; a tempore creationis. Dixit illi: Non est possibile ut segmentum carnis consistat tribus diebus sine sale, & non putrescet? At a tempore visitationis. Dixit Rabi: Hoc me docuit Antoninus; & textus illi favet. Dictum est enim *Job* X. 12. *Et visitatio tua custodivit spiritum meum:* Dixit Antoninus τῷ Rabi: Quandonam figmentum malum dominatur in homine tempore ne creationis, an a tempore exitus? Respondit: A tempore creationis: Si ita est, calcitrabit in visceribus matris suæ, & egredietur. Dixit: A tempore exitus. Dixit Rabi: Hoc me docuit Antoninus; & textus illi favet: Dictum est enim *Genes.* IV. 6. *Statim in foribus peccatum aderit.* Risch Lakisch objiciens dicit. Atqui scriptum est *Jerem.* XXXI. 8. *In quibus erit cæcus & claudus, prægnans, & pariens simul.* Pariterque scriptum est *Isai.* XXXV. 6. *Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum, quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.* At quomodo stantes in eorum maculis sanabuntur? Ela objicit: Scriptum est enim ibid. XXV. 8. *Et præcipitabit mortem in sempiternum, & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie.* Pariterque scriptum est ibid. LXV. 20. *Quoniam puer centum annorum morietur; & non erit amplius infans dierum.* Non est oppositio: Hic agitur de Israelitis, & ibi de nationibus mundi: Et de nationibus mundi quomodo ibi agitur? Scriptum est enim de illis ibid. LXI. 5. *Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra, & filii peregrinorum agricolæ, & vinitores vestri erunt.* R. Chasda objicit: Scriptum est ibid. XXIV. 23. *Et erubescet luna, & erubescet sol, cum regnaverit Dominus exercituum.* Pariterque scriptum

ומקרא מסייעו שנאמ׳ לפתח חטאת רובץ
ריש לקיש רמי כתיב בם עור ופסח הרה
ויולדת יחדיו וכתיב אז ידלג כאיל פסח
ותרון לשון אלם כי נבקעו במדבר מים
ונחלים בערבה הא כיצר עומדין במומן
ומתרפאין עולא רמי כתיב ובלע המות
לנצח ומחה יי׳ דמעה מעל כל פנים וכתיב
כי הנער בן מאה שנה ימות לא יהיה משם
עוד עול ימים לא קשיא כאן בישראל
כאן באומות העולם ואומו׳ העולם מאי בעי
התם הנך דכתיב בהו ועמדו זרים ורעו
צאנכם ובני נכר איכרכם וכורמיכם רב
הסרא רמי כתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה
כי מלך ה׳ צבאות וכתיב והיה אור הלבנה
כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור
שבעת הימים לא קשיא כאן לימות המשיח
כאן לעולם הבא ולשמואל דאמ׳ אין בין
העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבור
מלכות בלבד לא קשי׳ כאן במחנה צדיקים
כאן במחנה שכינה רבא רמי כתיב אני
אמית ואחיה וכתיב מחצתי ואני ארפא
אמר הקב״ה מה שאני ממית אני מחיה
והדר מה תמהצתי ואני ארפא ת״ר אני
אמית ואחיה יכול שתהא מיתה באחד
וחיים באחד כדרך שהעולם נוהג ת״ל מחצתי
ואני ארפא מה מחיצה ורפואה באחד אף
מיתה וחיים באחד מיכן תשובה לאומרין אין
תחיית המתים מן התורה תניא אמר רבי
מאיר מניין לתחיית המתים מן התורה
שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את
השירה הזאת ליי׳ שר לא נאמר אלא
ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה כיוצא
בדבר אתה אומר אז יבנה יהושע מזבח לה׳
בנה לא נאמר אלא יבנה מכאן לתחיית
המתים מן התורה אלא מעתה אז יבנה
שלמה במה לכמוש שקוץ מואב הכי נמי

ptum est ibid. XXX. 26. *Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter sicut lux dierum*: Non est oppositio; Hic agitur de diebus Messiæ. Et ibi de seculo futuro; At juxta mentem Samuel qui dicit: Non est discrimen inter hoc seculum & dies Messiæ, nisi quod duntaxat removendum sit regnum: Non est objectio: Hic agitur de castris justorum, & ibi de castris Divinitatis. Raba objecit: Scriptum est *Deut.* XXXII. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam*: Pariterque scriptum est ibid. *Percutiam & ego sanabo*. Dicit Deus S. B. Sicut ego occido, ego vivificabo; & rursus; sicut percutio, & ego sanabo: Tradiderunt sapientes: *Ego occidam, ut ego vivere faciam*: Crederem quod occideret simul, & vivificaret simul; sicut solet mundus: Idcirco dictum est: *Percurtiam & ego sanabo*: Sicut percussio & sanatio simul, ita pariter mors & vivificatio simul: Hinc est responsum illis, qui dicunt: Non est resurrectio mortuorum ex lege: Traditio: Dicit R. Meir: Unde probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege? Dictum est enim *Exod.* XV. I. *Tunc cantabit Mose & filii Israel canticum hoc Domino*. Cantavit non scriptum est; sed *cantabit*. Hinc probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege. Huic simile tu dicis: *Tunc ædificabit Josue altare Domino*. Ædificavit non dictum est; sed *ædificabit*: Hinc probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege. At hinc probatur: *Tunc ædificabit Salomo excelsum Chamos Idolo Moab*. I. *Reg.* Hic quoque *ædificabit*; dictum est: At imputatur illi ab textu, perinde ac ædificaverit. Dicit R. Jehosua ben Levi, unde probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege? Dictum est enim *Psal.* LXXXIII. 6. *Beati qui habitant in domo tua in secula seculorum laudabunt te*. Laudarunt te non dictum est; sed *laudabunt te*: Hinc probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege. Dicit Rabi Simeon ben Levi; Qui recitaverit canticum in hoc seculo, dignus erit, ut recitet in seculo futuro: Dictum est enim: *Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te*. Dicit R. Chijah bar Aba; dicit R. Jochanan: Unde probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege? Ex eo quod dictum est *Isai.* LII. 8. *Vox speculatorum tuorum levaverunt vocem, simul laudabunt &c.* Laudarunt non dictum est; sed *laudabunt*: Hinc probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege: Dicit Rabi Chijah bar Aba; Dicit R. Jochanan: Futurum est, ut omnes prophetæ recitent canticum una voce. Dictum est enim:

דיבנה אלא מעלה עליו הכתוב כאילו בנה
אמר רבי יהושע בן לוי מניין להחיית
המתים מן התורה שנאמר אשרי יושבי ביתך
עוד יהללוך סלה הללוך לא נאמר אלא
יהללוך מכאן לתחיית המתים מן התורה
אמר רבי יהושע בן לוי כל האומר שירה
בעולם הזה זוכה ואומרה לעולם הבא שנאמר
אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה אמר
רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מניין
לתחיית המתים מן התורה שנאמר קול
צופיך נשאו קול יחדיו ירננו וגומר רננו לא
נאמר אלא ירננו מכאן לתחיית המתים מן
התורה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
יוחנן עתידין כל הנביאים כולן אומרים שירה
בקו לא אחד שנאמר קול צופיך נשאו
קול יחדיו ירננו אמר רב יהודה אמר רב כל
המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוזלו מנחלת
אבותיו שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה
קהילת יעקב מורשה היא לכל ישראל מששת
ימי בראשית אמר רב חנא בר ביזנא אמר
ר׳ שמעון חסידא כל המונע הלכה מפי
תלמיד אפי׳ עוברין שבמעי אמו מקללין
אותו שנ׳ מונע בר יקבוהו לאום ואין לאום
אלא עוברין שנאמר ולאום מלאום יאמץ
ואין קבה אלא קללה שנ׳ מה אקב לא קבה
אל ואין בר אלא תורה שנאמר נשקו בר פן
יאנף עולא בר ישמעאל אמר מנקבין אותו
ככברה כתיב הכא יקבוהו לאום וכתיב התם
ויקב חור בדלתו ואמ׳ אביי כי אוכלא דקצרי
ואם למדו מה שכרו אמר רבא אמר רב
ששת זוכה לברכות כיוסף שנאמר וברכות
לראש משביר ואין משביר אלא יוסף
שנאמר ויוסף הוא המשביר לכל עם הארץ
אמר רב ששת כל מלמד תורה בעולם
הזה זוכה ומלמדה לעולם הבא שנאמר
ומרוא גם הוא יורה אמר רבא מניין

enim : *Vox speculatorum levaverunt vocem, simul laudabunt*. Dicit R. Jehuda dicit Rab: Qui avertit constitutionem ex ore discipuli, reputatur perinde ac ei diripiat hæreditatem patrum suorum : Dictum est enim *Deut.* XXXIII. 4. *Legem præcepit nobis Mosæ hereditatem congregationis Jacob*: Hæræditas est universo Israel ab sex diebus creationis: Dicit R. Channa bar Bizna ; Dicit R. Simeon Chasida ; Qui avertit constitutionem ex ore discipuli ; vel fœtus qui sunt in utero matris , illi maledicunt ; edictum est enim ; *Prov.* XI. 26. *Qui cobibet filium , maledicetur in populo* ; At non est לאום nisi fœtus: Dictum est enim *Genes.* XXV. 25. *Populusque populum superabit* ; Et קבה non significat nisi maledictionem. Dictum est enim *Num.* XXII. *Quomodo maledicam , cui non maledixerit Deus?* Neque בר est nisi lex. Dictum est enim *Psal.* II. 12. *Osculamini filium , nequando irascatur*. Ela bar Ismael dicit: Perforant illum instar cribri. Scriptum est hic : *Maledicetur in populo:* Et scriptum est 2. *Reg.* XII. 15. *Et perforavit foramen in ejus porta* . Et dicit Abaje: Quia cibus diminutus est: Et si doceant , quænam erit eorum merces ? Dicit Raba ; dicit Rabi Sesat : Dignus tus est benedictione , sicut Joseph : Dictum est enim *Prov.* XI. 26. *Benedictio autem super caput vendentium* : Neque vendens est alius nisi Joseph : Dictum est enim *Genes.* XLII. 7. *Et Joseph erat vendens universo populo terræ* . Dicit R. Sesath : Qui studet legi in hoc seculo , fit dignus ut studeat in seculo futuro . Dictum est enim *Prov.* l. c. *Et qui inebriat , ipse quoque inebriabitur* : Dicit Raba: Unde probatur, quod resurrectio mortuorum sit ex lege? Ex eo quod dictum est: *Vivat Ruben, & non moriatur. Vivat Ruben :* In hoc seculo : *Et non moriatur:* In seculo futuro : Rabina dicit; Hinc probatur : *Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere , evigilabunt, alii in vitam æternam ; & alli in opprobrium, ut videant semper*. *Dan.* XII. 2. R. Asse dicit: Hinc probatur. *Tu autem vade ad præfinitum , & requiesces , & stabis in sorte tua in finem dierum* . *Dan.* Ibid. Dicit R. Eliezer: Omnis pastor, qui regit coetum placide, dignus fit, ut regat in seculo futuro. Dictum est enim *Isai.* XLIX. 10. *Quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos*: Et dicit R. Eliezer: Magna est scientia , eo quod posita sit inter duo signa : Dictum est enim 1. *Sam.* II. *Quia Deus scientiarum Dominus est*: Et dicit R. Eliezer : Magnum est Sanctuarium, eo quod positum

לתחיית המתים מן התורה שנאמר יחי ראובן ואל ימות יחי ראובן בעולם הזה ואל ימות לעולם הבא רבינא אמר מהכא ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפו׳ לדראון עולם רב אשי אמר מהכא ואתה לך ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין אמר רבי אלעזר כל פרנס שמנהיג את הציבור בנחת זוכה ומנהגם לעולם הבא שנאמר כי מרחמם ינהג ועל מבועי מים ינהלם וא״ר אלעזר גדולה דיעה שניתנה בין שני אותיות שנאמר כי אל דעות ה׳ וא״ר אלעזר גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות שנא׳ פעלת ה׳ מקדש יי׳ כוננו ידיך מתקיף לה רב אדא קרחינא׳ אלא מעתה גדולה נקמה שניתנה בין שני אותיות דכתיב אל נקמות ה׳ אל נקמות הופיע אמר ליה למילתא הכי נמי כדעולא דאמר עולא שתי הופעיות הללו למה אחת למידת טובה ואחת למידת פורענות ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דיעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו שזה ניתן בין שתי אותיות וזה ניתן בין שתי אותיות ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דיעה לסוף מתעשר שנאמר ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים ואמר רבי אלעזר כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו ואמר רבי אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דיעה יסורין באין עליו שנ׳ לחמך ימימו מזור תחתך אין תבונה בו ואין מזור אלא יסורין שנאמר וירא אפרים את חוליו ויהודה את מזרו ואמר רבי אלעזר כל אדם שאין בו דיעה לסוף גולה שנ׳ לכן גלה עמי מבלי הדעת ואמר רבי אלעזר כל בית שאין דברי תורה נשמעי׳ בו בלילה אש אוכלתו שנאמר כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש

ſitum ſit inter duo ſigna: Dictum eſt enim. *Exod.* xv. 17. *Quod operatus es Domine; Sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.* Objecit Rabi Ada Carthaginenſis; At hinc probatur, quod magna ſit ultio, eo quod pariter ſit inter duas literas: Scriptum eſt enim *Pſal.* xciv. 1. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit.* Dixit hoc quoque juxta mentem Ela: Etenim dicit Ela: Duo ſplendore qua de cauſa? Alter juxta proprietatem boni, & alter juxta proprietatem ultionum: Et dicit R. Elieſer. In quo ſit ſcientia, imputatur illi, perinde ac ædificetur domus Sanctuarii in diebus ſuis; Eo quod illa poſita ſit inter duo ſigna. Et dicit R. Elieſer: In quo ſit ſcientia, finis ejus erit, ut diteſcat: Dictum eſt enim *Prov.* xxiv. 4. *In doctrina implebuntur cellaria, univerſa ſubſtantia pretioſa, & pulcherrima*: Et dicit R. Elieſer: In quo non ſit ſcientia, vetitum eſt ut illius miſereatur. Dictum eſt enim *Iſai.* xxvii. 11. *Non eſt enim populus, propterea non miſerebitur ejus, qui fecit eum, & qui formavit eum, non parcet ei.* Et dicit Rabi Elieſer. Qui dat panem ſuum illi, in quo non ſit ſcientia, punitiones venient ſuper illum. Dictum eſt enim *Abd.* 1. 7. *Qui comedunt tecum, ponent inſidias ſubter te; non eſt ſcientia in eo.* Neque מזור ſignificat niſi caſtigationes. Dictum eſt enim *Oſe.* v. 13. *Et vidit Ephraim languorem ſuum, & Jehuda vinculum ſuum.* Et dicit R. Elieſer: In quo non ſit ſcientia, finis ejus erit ut exulet. Dictum eſt enim *Iſai.* v. 13. *Propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam.* Et dicit R. Elieſer: Domum, in qua non audiantur noctu verba legis, ignis abſumet. Dictum eſt enim *Job* xx. 26. *Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis ejus; devorabit eum ignis, qui non ſuccenditur, affligetur relictus in tabernaculo ſuo.* Non deſignat שריד niſi diſcipulum ſapientem. Dictum eſt enim *Joel* iii. 8. *Genti larginquæ, quia Dominus locutus eſt:* Et dicit R. Elieſer. Qui non dat utilitatem diſcipulis ſapientum, ejus facultates nunquam videbunt ſignum benedictionis: Dictum eſt enim *Job* xx. 21. *Non remanſit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus:* שריד non deſignat niſi diſcipulum ſapientem: Dictum eſt enim: *Genti longinquæ, quia Dominus locutus eſt.* Et dicit R. Elieſer: Qui non relinquit panem ſuper menſa ſua, nunquam videbit ſignum benedictionis: Dictum eſt enim: *Non remanſit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ſuis.* Et dicit R. Elieſer: Qui

לא נופח ירע שריד באהלו אין שריד אלא
תלמיד חכם שנ' ובשרידי' אמר ה' קורא
ואמר רבי אלעזר כל שאינו מהנה תלמידי'
חכמים מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם
שנאמר אין שריד לאוכלו על כן לא יחיל
טובו אין שריד אלא תלמיד חכם שנאמר
ובשרידי' אשר ה' קורא ואמר רבי אלעזר
כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה
סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו
על כן לא יחיל טובו זה אמר רבי אלעזר
כל המשייר פתיתי' על שלחנו כאלו עובר
ע"א שנאמר העורכים לגד שלחן הממלאי'
למני ממסך לא קשיא הא דאיכא שלימה
בהדיה הא דליכא שלימה בהדיה ואמר רבי
אלעזר כל המחליף ברבורו כאילו עובד ע"א
כתיב הכא והייתי בעיניו כמתעתע וכתיב
התם הבל המה מעשה תעתועים ואמר רבי
אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו נינערת
שנ' עריה תעור קשתך ואמר רבי אלעזר
לעולם הוי קבל וקיים אמר רבי זירא אף
אנן נמי תנינא בית אפל אין פותחין לו
חלונות לראות נגעו ש"מ אמר רבי טבי אמר
רבי יאשיה מאי דכתיב שאול ועוצר רחם
ארץ לא שבעה מים וכי מה ענין שאול אצל
רחם אלא לומר לך מה רחם מכניס
ומוציא אף שאול מכניס ומוציא והלא
דברים ק"ו ומה רחם שמכניסין בו בחשאי
מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכניסין
אותו בקולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי
קולות מיכן תשובה לאומרין אין תחיית
המתים מן התורה תנא רבי אליהו צדיקים
שעתיד הקב"ה להחיותן אינן חוזרי' לעפרן
שנאמר והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים
קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים
מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולמים
קיימין ואם תאמר אותן שנים שעתיד הקב"ה
לחדש בהן את עולמו שנאמר ונשגב ה'

Qui relinquit panes integros ſuper menſa ſua, reputatur perinde ac colat Idololatriam; Dictum eſt enim *Iſai.* LXV. 12. *Qui ordinatis fortunæ menſam, & libatis:* Non eſt oppoſitio: Hic agitur, quando panis ſimulſit integer, & ibi, quando ſimul non ſit integer: Et dicit Elieſer; qui immutat verbum ſuum, reputatur perinde ac colat Idololatriam. Scriptum eſt *Geneſ.* XXVII. 12. *Et ero in oculis ejus ſicut errans.* Et ſcriptum eſt *Jerem.* III. *Vanitas illi, opus errantium:* Et dicit R. Elieſer. Qui conſiderat nuditatem *Mulieris*, ejus arcus excutitur. Dictum eſt enim *Habac.* III. 9. *Suſcitando ſuſcitabis arcum tuum.* Et dicit R. Elieſer. Semper accipies, & conſervabis. Dicit Rabi Zira: Nos quoque legimus: Domui obſcuræ non aperient feneſtras ad videndum plagas: Hinc probatur. Dicit Rabi Tabi; dicit R. Joſia: Cur ſcriptum eſt *Prov.* XXX. 16. *Infernus, & os vulvæ, & terra quæ non ſatiatur aqua?* Qua de cauſa infernus memoratur prope vulvam? Ut tibi dicat: Sicut vulva introducit & educit, ita pariter infernus introducit & educit: Ecce argumentum a minori ad majus: Si in vulvam in quam tacite introducunt, ab ea maximo clamore educunt; Ex inferno, in quem maximo clamore introducunt, non erit æquum, ut maximo clamore educant? Hinc adducitur reſponſum contra illos, qui dicunt: Non eſt reſurrectio mortuorum ex lege. Docuit diſcipulus Eliæ: Futurum eſt, ut juſti, quos Deus S. B. vivificabit, non revertantur in pulverem. Dictum eſt enim *Iſai* IV. 3. *Et erit; Omnis qui relictus fuerit in Sion, & reſiduus in Hieruſalem, ſanctus vocabitur omnis, qui ſcriptus eſt in vita Hieruſalem:* Sicut Deus Sanctus in æternum vivit, ita pariter illi in æternum vivent: Si dicas: iſti ſunt anni, quibus Deus S. B. erit innovaturus in illis mundum ſuum. Dictum eſt enim ibid. II. 11. *Exaltabitur autem Dominus in die illa:* Juſti quid facient? Deus S. B. faciet illis alas ſicut aquilis; & natabunt ſuper ſuperficiam aquarum: Dictum eſt enim *Pſal.* XLVI. *Propterea non timebimus, cum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.* Ne forte dicas: Erit illi mœror: Idcirco dictum eſt *Iſai.* XL. 30. *Qui autem ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem aſſument pennas, ſicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.* Et docebimus ex mortuis, quos reſuſcitavit Ezechiel; Putat juxta mentem illius, qui dicit: In veritate parabola eſt: Etenim extat traditio. R. Elieſer dicit: Mortui, quos

לברו ביום ההוא צדיקים מה הן עושין
הקבה עושה להם כנפים כנשרים ושטין על
פני המים שנאמר על כן לא נירא בהמיר
ארץ במוט הרים בלב ימים ושמא תאמר
יש להם צער תל וקווי ה׳ יחליפו כח יעלו
אבר כנשרים ירוצו ולא ינעו ילכו ולא
ייעפו ונילף ממתים שהחיה יחזקאל סבר
לה כמאן דאמר באמת משל היה דתניא
רבי אליעזר אומ׳ מתים שהחיה יחזקאל
עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו ומה
שירה אמרו ה׳ ממית בצדק ומחיה ברחמים
רבי יהושע אומר שירה זו אמרו ה׳ ממית
ומחיה מוריד שאול ויעל רבי יהודה אומר
אמת משל היה אמר לו רבי נהמיה אם
אמת למה משל ואם משל למה אמת אלא
באמת משל היה ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי
הגלילי אומר מתים שהחיה יחזקאל עלו
לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים
ובנות עמד רבי יהודה בן בתירה על רגליו
ואמר אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח
לי אבי אבא מהם ומאן ניהו מתים שהחיה
יחזקאל אמר רב אלו בני אפרים שמנו לקץ
וטעו שנאמר ובני אפרים שותלח וברד בנו
ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו וזבד בנו
ושותלח בנו ועזר ואלעזר והרגום אנשי גת
הנולדים בארץ וגו׳ וכתיב ויתאבל אפרים
אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו ושמואל
אמר אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים
שנאמר ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה
כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו
עצמותינו אבדה תקותינו נגזרנו לנו ורב
ירמיה בר אבא אמר אלו בני אדם שאין
בהן לחלוחית של מצוה שנאמר העצמות
היבשות שמעו דבר ה׳ רבי יצחק נפחא
אמר אלו בני אדם שחיפו את ההיכל כולו
שקצים ורמסים שנאמר ואבוא ואראה והנה
כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גילולי בית
ישראל מחוקה על הקיר סביב וגו׳ וכתיב
התם והעבירני עליהם סביב סביב רבי יוחנן

quos resuscitavit Ezechiel, steterunt super pedes suos, & dixerunt canticum, & mortui sunt. Et quodnam canticum dixerunt? Dominus mortificat in justitia, & vivificat in misericordiis. R. Jehosua dicit: Canticum hoc dixerunt: *Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos, & reducit*. 1. *Sam.* II. 6. R. Jehuda dicit. Veritas parabola fuit. Respondit illi R. Nehemia: Si veritas, quomodo erat parabola? Si parabola, quomodo erat veritas? R. Elieser ben R. Jose Galilæi dicit: Mortui, quos resuscitavit Ezechiel, adscenderunt in terram Israel, & duxerunt uxores, & generarunt filios & filias: Stans R. Jehuda ben Bethera super pedes suos dixit: Ego sum ex filiis filiorum eorum; & isti sunt Thephilin, quos mihi reliquit pater patris mei; Hinc & inde fuerunt mortui, quos resuscitavit Ezechiel. Dicit Rab: Isti sunt filii Ephraim; qui numerarunt finem, & errarunt. Dictum est enim 1. *Paral.* VII. 20. *Filii autem Ephraim; Suthala, Bared filius ejus, Thahath filius ejus, Elada filius ejus, Thahath filius ejus, hujus filius Zabad, & hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer, & Eldad; occiderunt autem eos viri Geth indigenæ &c.* Pariterque scriptum est ibid. *Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus, ut consolarentur eum*: Et Samuel dicit: Isti sunt homines, qui negarunt resurrectionem mortuorum. Dictum est enim *Ezech.* XXXVII. 11. *Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa domus Israel est: Ipsi dixerunt: Aruerunt ossa nostra, & periit spes nostra, & abscissi sumus*. Rabi Jeremia bar Aba dicit: Hi sunt homines, in quibus non est vigor præcepti: Dictum est enim ibid.: *Ossa arida audite verbum Domini*. Rabi Isaach faber dicit: Isti sunt homines, qui impleverunt totum templum reptilibus, & abominationibus: Dictum est enim ibid. VIII. 10. *Et vidi & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & universa Idola domus Israel, depicta erant in pariete in circuitu &c.* Pariterque scriptum est ibid. XXXVII. 2. *Et circunduxit me per ea in gyro*. Rabi Jochanan dicit: Isti sunt mortui, qui fuerunt in valle Durah. Et dicit R. Jochanan: a flumine Asal usque ad Rabat vallis Dura. Eo quod eo tempore quo duxit in captivitatem Nebuchdnezar impius Israel, inter eos erant juvenes, qui obtegebant solem propter eorum pulchritudinem; & quando Chaldææ eos intuebantur, diffluebant fluxus, dixerunt maritis suis, & eorum mariti regi: Jussit

אמר אלו מתים שבבקעת דורא ואמר רבי
יוחנן מנהר אשל עד רבת בקעת דורא
שבשעה שהגלה נבוכד נצר הרשע את ישראל
היו בהן בחורים שהיו מגנין את החמה
ביופיין והיו כשדיות רואות אותן ושופעות
זבות אמרו לבעליהן ובעליהן למלך צוה המלך
והרגום ועדיין היו שופעות זבות צוה המלך
ורמסום תנו רבנן בשעה שהפיל נבוכד נצר
חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש אמר לו
הקב״ה ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת
דורא כיון שהחייא אותן באו עצמות וטפחו
לו על פניו אמר מה טיבן של אלו אמרו לו
חביריהן של אלו מחיה מתים בבקעת דורא
פתח ואמר אתוהי כמה רברבין ותמהוהי
כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם ושלטניה
עם דר ודר וגומר אמר רבי יצחק יצק זהב
רותח לתוך פיו שאילמלא לא בא מלאך
וסטרו על פיו ביקש לגנות כל שירות
ותושבחות שאמר דוד בספר תילים תנו
רבנן ששה ניסים נעשו באותו היום ואלו הן
צף הכבשן ונפרץ הכבשן והומק סודו ונהפך
דמותו על פניו ונשרפו ארבע מלכיות
והחייה יחזקאל את המתים בבקעת דורא
וכולהו גמרא וארבע מלכיות קראי דכתיב
ונבוכד נצר מלכא שלח למכנש לאחשדרפניא
סגניא ופחוותא אדרגזריא גדבריא דתבריא
תפתיא וכל שלטוני מדינתא וגומר וכתיב
איתי גוברין יהודאין וכתיב ומתכנשין
אחשדרפניא סגניא ופחוותא והדברי מלכא
חזיין לגברייא אלין וגומר תנא דבי רבי
אליעזר בן יעקב אפילו בשעת הסכנה לא
ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו
שנאמר באדין גבריא אלין כפתו בסרבליהון
פטשיהון וכרבלתהון וגומר אמר ר׳ יוחנן
גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת שנאמר
ענה ואמר הא אנא חזי גוברין ארבעה
שריין מהלכין בגו נורא וחבל לא איתי
בהון וריוח די רביעיא דמה לבר אלהין אמר

ſit rex, uti occiderentur; Et adhuc diffluebant; Juſſit rex, ut eos occiderent. Tradiderunt ſapientes: Quando projecit Nebuchdnezar Chananja Miſael, & Azaria in fornacem ignis, dixit Deus S. B. Ezechieli: Vade & reſuſcita mortuos in valle Dura; Quando eos ſuſcitavit; Oſſa, venerunt, & eum percuſſerunt ſuper faciem ejus. Quæ hujus conditio eſt? Dixerunt illi eorum ſocii: reſuſcitavit mortuos in valle Dura: Incipiens, dixit: *Signa ejus quam magna ſunt, & mirabilia ejus quam fortia, & imperium ejus imperium ſempiternum, & poteſtas ejus in generationem & generationem. Dan.* III. 100. Dicit R. Iſaach: Effudit aurum candens in ejus os: Si non veniſſet Angelus, & percuſſiſſet ſuper ejus os, volebat deturpare omnia cantica, & laudationes, quas dixit David in libro Pſalmorum: Tradiderunt ſapientes: Sex miracula facta ſunt eo die, & illa ſunt: Effluxit fornax, & perrupta eſt fornax, eo deſedit ejus fundamentum, & converſa eſt ejus ſimilitudo ſuper ejus os, & combuſta ſunt quatuor regna, & reſuſcitavit Ezechiel mortuos in valle Dura: Et omnia ex traditione probantur, at quatuor regna probantur ex textu: Scriptum eſt enim *Dan.* ibid. *Et Nabuchdnezar miſit ad congregandos magnates, ſatrapas, & duces, & judices, & tyrannos, & præfectos, omneſque principes regionum &c.* Pariterque ſcriptum eſt ibid.: *Sunt ergo viri Judæi &c.* Et ſimiliter ſcriptum eſt ibid.: *Et congregati magnates, ſatrapæ & magiſtratus, & potentes regni contemplabantur viros illos &c.* Docet diſcipulus Rabi Elieſer ben Jacob: Vel in tempore periculi, non immutabit ſeipſum ab ſua dignitate: Dictum eſt enim ibid.: *Et confeſtim viri illi vincti cum braccis ſuis & tiaris, & calceamentis, & veſtibus:* Dicit R. Jochanan: Præſtantiores ſunt juſti præ Angelis miniſterii: Dictum eſt enim ibid.: *Reſpondit: Et ecce video quatuor viros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quaſi ſimilis filio Dei.* Dicit Tanchum bar Chanilai; Quando egreſſi ſunt Chananjah, Miſael, & Azaria de fornace ignis, venerunt omnes nationes mundi, & percuſſerunt impios Iſrael ſuper facies eorum, dicentes: Eſt vobis Deus ſicut iſte, & vos adoratis ſimulacra? Et dixerunt: *Tibi Domine juſtitia, nobis autem confuſio faciei, ſicut die iſto. Dan.* IX. 7. Dicit R. Samuel bar Nachmani, dicit R. Jochanan; cur ſcriptum eſt *Cantic.* VII. 8.? *Dixi, adſcendam in palmam, & apprehendam*

רבי תנחום בר חנילאי בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש באו כל אומות העולם וטפחו לרשעיהם של ישראל על פניהם אמרו להם יש לכם אלוה כזה ואתם משתחוים לדמות מיד פתחו ואמרו לך יי הצדקה ולנו בושת הפנים כיום הזה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו אמרתי אעלה בתמר אלו ישראל ועכשיו לא עלה בידי אלא סנסן אחת של חנניה מישאל ועזריה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב ראיתי הלילה והנה איש רוכב על סוס אדום והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה מאי ראיתי הלילה ביקש הקב״ה להפוך את כל העולם כולו ללילה והנה איש רוכב אין איש אלא הקב״ה שנאמ׳ איש מלחמה ה׳ שמו על סוס אדום ביקש הקב״ה להפוך את העולם כולו לדם כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועזרי׳ נתקררה דעתו שנאמר והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה אין הדסים אלא צדיקים שנאמר ויהי אומן את הדסה ואין מצולה אלא בבל שנאמר האומר לצולה חרבי ונהרותיך אוביש מיד מלאים רוגז נעשים שרוקים ואדומים נעשו לבנים אמר רב פפא שמע מינה סוסיא חיורא מעלי לחילמא ורבנן להיכא אזול אמר רב בעין מתו ושמואל אמר ברוק טבעו ורבי יוחנן אמר עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות כתנאי רבי אליעזר אמר בעין מתו רבי יהושע אומר ברוק טבעו וחכמים אומרים עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות שנאמר שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה איזו הם אנשים שנעשה להן מופת הוי אומר זה חנניה מישאל ועזריה ודניאל להיכא אזל אמר רב למיכר׳ נהרא רבא בטבריא ושמואל אמר לאתויי ביזרא דאספסתא ורבי יוחנן אמר לאיתויי חזרי דאלכסנדריא של מצרים אינ׳

prehendam fructus ejus: Dixi: adscendam in palmam: Isti sunt Israelitæ: Et nunc non adscendit in manum meam nisi fructus unus Chananjah, Misael, & Azaria: Dicit R. Jochanan: Cur scriptum est *Zachar.* I. 8. *Vidi per noctem, & ecce vir adscendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo*. Quid significat: *Vidi per noctem*? Voluit Deus S. B. convertere universum mundum in noctem: *Et ecce vir adscendens*: Non est vir nisi Deus S. B. Dictum est enim *Exod.* XV. 3. *Vir pugnator Dominus est nomen ejus*: *Equum rufum*: Voluit Deus S. B. convertere universum mundum in sanguinem, quando respexit Chananjah, Misael, & Azaria, friguit ejus mens: Dictum est enim: *Et ipse stabat inter myrtea, quæ erant in profundo*: Myrteta non sunt nisi justi: Dictum est enim *Ester* II. 7. *Et fuit nutritius Edessæ*. Et מצולה non designat nisi Babylonem: Dictum est enim *Isai.* XLIV. 27. *Qui dico profundo: Desolare, & flumina tua arefaciam*: Statim impleti sunt indignatione, facti sunt suscirati, & rufi facti sunt albi: Dicit Rabi Papa: *Hinc intelligitur: Equum ardentem adscenderunt in somnio*: Et sapientes dicunt: Quo abierunt? Dicit Rab: Voluerunt mori. Et Samuel dicit: In sputo demersi sunt. Et R. Jochanan dicit. Adscenderunt in terram Israel, & duxerunt uxores, & generarunt filios & filias; Juxta hos doctores, Elieser dicit: Voluerunt mori; R. Jehosua dicit: In sputo demersi sunt: Et sapientes dicunt: Adscenderunt in terram Israel, & duxerunt uxores, & generarunt filios & filias: Dictum est enim *Zachar.* III. 8. *Audi quæso Jehosua sacerdos magne, tu & proximi tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt*. Quinam sunt viri, quibus fecit portentum? Dicendum est: Isti sunt Chananjah, Misael, & Azaria, & Daniel: Quo abierunt? Dicit Rab: Ad effediendum flumen magnum in Tiberiade; Et Samuel dicit: Ad ad adducendum semen migmatis: Et R. Jonathan dicit: Ad adducendum porcos Alexandriæ Ægypti: Itane? Atqui extat traditio: Thodos medicus dicit: Nec vacca nec scrofa egreditur ex Alexandria Ægypti, nisi prius præcidatur ejus matrix, ne filios parvos generent: Adducebantur præter ejus sententiam: Tradiderunt sapientes: Tres fuerunt in eodem consilio, Deus S. B. Daniel, & Nabuchdnezar: Deus S. B. dixit. Abeamus Daniel hinc; ne dicant: Propter ejus meritum salvatus est. Et Daniel dixit: Abibo hinc, ne confirmetur quod di-

 ctum

הותניא תורסו הרופא אמר אין פרה והזירה
יוצאה מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין
האם שלה בשביל שלא תלר זוטרי אייתי
כלא דקתייהו תנו רבנן שלשה היו באותה
עצה הקבה ודניאל ונבוכד נצר הקבה אמר
ניזיל דניאל מהכא דלא לימרו בזכותיה
איתנצול ודניאל אמר איזיל ההכא דלא
ליקיים בו כסילי אלהיהם תשרפון באש
ונבוכד נצר אמר יזיל דניאל מהכא דלא
לימרוה קלייה לאלהיה בנורא ומניין דסגיד
ליה דכתיב באדין מלכא נבוכד נצר נפל
על אנפוהי ולדניאל סגיד וגו׳. כה אמל ה׳
צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה
ואל צדקיה בן מעשיה הנבאים לכם בשמי
לשקר וגו׳ וכתיב ולוקח מהם קללה לכל
גלות יהודה אשר בבבל לאמר ישימך ה׳
כצדקיהו וכאחאב אשר קלם מלך בבל באש
אשר שרפם לא נאמר אלא אשר קלם
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי
מלמד שלשאן כקליות יען אשר עשו נבלה
בישראל וינאפו את נשי רעיהם מאי עביד
אזיל לגבי ברתיה דנבוכד נצר אחאב אמר
לה כה אמר ה׳ השמיעי אל צדקיה וצדקיה
אמר כה אמר ה׳ השמיעי אל אחאב אזלה
ואמרה ליה לאבוה אמר לה אלהיהם של
אלו שונא זימה הוא כי אתו לגבך שדרינהו
לגבאי כי אתו לגבה שדרתנהי לגבי אבוה
אמר להו מאן אמר לכון אמרו הקבה והא
חנניה מישאל ועזריה שאילתינהו ואמרו לי
אסור אמרו ליה אנן נמי נביאי כוותיהו
לדידהו לא אמר להו לדידן אמר לן אמר
להו אנא בעינא דאיבדיקנכו כי היכי
דבדקתינהו לחנניה מישאל ועזריה אמרו ליה
אינון תלתא הוו ואנן תרין אמר להו בחרו
לכו מאן דבעיתו בהדייכו אמרי יהושע כהן
גדול סברי ליתי יהושע דנפיש זכותיה ומגנא

ctum est *Deut.* VII. 5. *Et sculptilia deorum eorum comburetis igne*. Et Nebuchdnexar dixit: Abeat hinc Daniel: Ne dicant; Combussit ejus Deum igne; Et unde probatur, quod eum cum incurvatione adoraverit? Ex eo quod dictum est; *Dan.* II. 46. *Tunc rex Nabuchdnezar cecidit in faciem suam, & Danielem adoravit &c. Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel ad Achab, filium Choliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter. Jerem.* XXIX. 21. Et scriptum est ibid.: *Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Jehuda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedecium, & sicut Achab, quos torruit rex Babylonis in igne;* Quos combussit; non dictum est; sed; *quos torruit:* Dicit R. Jochanan nomine Rabi Simeon ben Jochai; Docetur, quod facti sint quasi tosti. *Pro eo quod fecerint stultitiam in Israel, & moechati sunt in uxores proximorum suorum*. Ibid.: Quid fecit? Accessit ad filiam Nebuchdnezar Achab ei dicens. Sic dicit Dominus: Ausculta Sedekia: Et Sedekia dixit: Sic dicit Dominus: Ausculta Achab: Abiens dixit patri suo; cui respondit: Deus istorum odit scelus; Quando ad te venient, mitte eos ad me; quando ad illum accesserunt, misit illos ad patrem suum: Dixit illis; Quis dixit vobis? Responderunt: Deus S. B. dixit: At ecce Chananjah, Misael & Azaria, quos interrogavi, mihi dixerunt, quod sit vetitum. Responderunt illi; Nos quoque sumus prophetæ illis similes: Non dixit nostris; sed dixit nobis: Dixit illis: Ego volo vos perscrutari, sicut perscrutatus sum Chananjah, Misael & Azaria. Responderunt: Illi sunt tres, & nos duo sumus: Dixit illis: Eligite vobis quem velitis in vobis. Responderunt: Jehosua sacerdotem magnum: Putarunt vocandum fuisse Jehosua, cujus magnum erat meritum: & proteget nos: Adduxerunt, & projecerunt in ignem; illi combusti sunt, Jehosua sacerdos magnus ustulatus est: Dictum est enim *Zachar.* III. 1. *Et ostendit mihi Jehosua sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini &c.* Pariterque scriptum est ibid.: *Et dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te*. Dixit illi: Novi, quod tu sis justus: At qua de causa nonnihil potestatis in te habuit ignis, & in Chananjah Misael & Azaria nullam omnino potestatem habuit: Respondit: Illi tres sunt; at ego unus: Dixit illi: Atqui Abraham unus erat; ibi simul non erant impii; & non data est potestas igni; Hic ubi

עלן אחתיורה: שרינהו אינהי איקלי יהושע
כהן גדול איחרך איחרוכי מאניה שנאמר
ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני
מלאך ה׳ וגו׳ וכתיב ויאמר ה׳ אל השטן יגער
ה׳ בך וגו׳ אמר ליה ידענא דצדיקא את
אלא מאי טעמא אהניא בך פורתא נורא
חנניה מישאל ועזריה לא אהניא בהו כלל
אמר ליה אינהו תלתא הוו ואנא חד אל
והא אברהם יחיד הוה התם לא הוו רשעים
בהדיה ולא איתיהיב רשותא לנורא הכא
הוו רשעים בהדי ואיתיהיב רשותא לנורא
היינו דאמרי אינשי תרי אודי יבישי וחד
רטיבא אוקדן יבישי לרטיבא מאי טעמא
איענש אמר בר פפא שהיו בנו נושאין נשים
שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן
שנאמר ויהושע היה לבוש בגדים צואים וכי
דרכו של יהושע לבוש בגדים צואים אלא
מלמד שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות
לכהונה ולא מיחה בהן אמר רבי תנחום
דרש בר קפרא בציפורי מאי דכתיב שש
השעורים האלה נתן לי מאי שש השעורים
אלימא שש שעורים ממש וכי דרכו של
בועז ליתן מתנה שש שעורים אלא שש
סאין כי דרכה של אשה ליטול שש סאין
אלא רמז לה שעתידין ששה בנים לצאת
ממנה שמתברכין בשש שש ברכות ואלו הן
דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה דוד
דכתיב ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי
בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגיבור חיל ואיש
מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה׳ עמו וגומר
ואמר רב יהודה אמר רב כל הפסוק הזה
לא אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן
שיודע לישאל גיבור שיודע להשיב איש
מלחמה שיודע לישא וליתן במלחמתה של
תורה איש תואר שמראה פנים בהלכה ונבון
דבר שמבין דבר מתוך דבר ווי׳ עמו שהלכה

ubi sunt simul impii data, est potestas igni: Hoc est quod dicunt: Si fuerint duo titiones sicci, & unus viridis, accendent sicci viridem. Qua de causa punitus fuit? Dicit Rabi Papa: Eo quod ejus filii uxores duxerint, quæ non erant convenientes sacerdotio; neque eos cohibuit: Dictum est enim *Zachar.* l. c. *Et Jehosua indutus erat vestibus sordidis:* Num solebat Jehosua induere vestes sordidas? Docetur, quod ejus filii duxerint uxores, quæ non erant convenientes sacerdotio; neque eos cohibuit. Dicit R. Tanchum; Exposuit bar Caphra in Tsippori: Cur scriptum est *Ruth.* III. 17. *Ecce sex hordea dedit mihi?* Quid *sex hordea*? Dicendumne est sex hordea? At sex sata: Num solet mulier ferre sex sata? At designat, fore ut sex filii ex ea nascerentur, qui benedicendi erant sex benedictionibus; & isti sunt David, Messia, Daniel, Chananjah, Misael, & Azaria. De David scriptum est I. *Sam.* XVI. 18. *Et respondens unus de pueris: Ecce vidi filium Isai Bethlemitem scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum; & Dominus est cum eo &c.* Et dicit R. Jehuda; dicit Rab: Totum hunc textum non dixit Doeg nisi maledicentiam propter *Scientem psallere:* Quod sciat interrogare: *Fortissimum.* Quod sciat supputare. *Virum bellicosum:* Quod sciat negotiari in bello legis. *Virum pulchrum:* Quod ostenderet faciem in constitutione: *Et prudentem in verbis:* Quod intelligeret verbum in verbis: *Et Dominus est cum eo.* Eo quod constitutio sit juxta ejus mentem in omni loco: Dixit: Jonathan meus filius est illi similis; Quando aliquod illi dicebat, quod sibimet quoque ignotum esset, debilitabatur ejus mens, atque ei æmulabatur. De Saul scriptum est I. *Sam.* XIV. 47. *Quocumque se verterat, infeliciter eveniebat:* Et de David scriptum est. ibid. XXI. *Quocunque se verterat prospere eveniebat.* Et unde probatur, quod iste fuerit Doeg? Scriptum est: *Et respondens unus de pueris;* Peculiaris de pueris. Et scriptum est. I. *Sam.* XXI. 7. *Erat autem vir quidam de servis Saul in die illa, intus in tabernaculo Domini, & nomen ejus Doeg Idumæus, potentissimus pastorum Saul &c.* De Messia scriptum est *Isai.* XI. 2. *Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & timebit Dominum:* Et scriptum est ibid.: *Et replebit eum spiritus timoris Domini:* Dicit Rabi Alexander; Docentur,

כמותו בכל מקום בכולהו אמר להו יהונתן בני כמוהו כיון דא״ל מילתא דברידיה נמי לא הוה ביה חלש דעתיה ואיקני׳ ביה דבשאול כתיב כל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב כל אשר יפנה יצליח מנלן דדואג הוה כתיב הבא ויען אחד מהנערים מיוחד שבנערים וכתיב והתם ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה׳ ושמו דואג האדומי אביר הרועים אשר לשאול וגומ׳ משיח דכתיב ונחה עליו רוח ה׳ רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה׳ וכתיב והריחו ביראת ה׳ אמר רבי אלכסנדרי מלמד שהטעינו מצות ויסורין כריחיים רבא אמר דמורח ודאין דכתיב לא למראה עיניו ישפוט ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ בר כוזיב׳ מלך תרתין שנין ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין ניחזי אנן אי מורח ודאין כיון דחזיוהו דלא מריח ודאין קטלוה דניאל חנניה מישאל ועזריה דכתיב בהו אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך וללמד׳ ספר ולשון כשדים מאי אשר אין בהם כל מום אמר רבי חמא בר חנינא אפילו כריבדא דכוסילתא לא הוה בהו מאי ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך אמר רבי חמא בר׳ חנינא מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק ומן השיחה ומן השינה ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכין לנקביהם מפני אימת מלכות ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה אמר רבי אליעזר כולן מבני יהודה הם ור׳ שמואל בר נחמני אמר דניאל מבני יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקח והיו סריסים בהיכל מלך בבל מאי סריסים רב אמר

tur, quod onerabitur præceptis, & castigationibus sicut molæ. Raba dicit: Ex olfactu judicabit, scriptum est: *Non secundum visionem oculorum judicabit; sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ.* Bar Coziba regnavit tres annos cum dimidio: Dixit sapientibus: Ego sum Messia: Responderunt illi: De Messia scriptum est: Ex olfactu judicabit: Nos videbimus; utrum olfactu judicet; postquam viderunt quod olfactu non judicaret, eum occiderunt. De Daniel, Chananjah, Misael & Azaria scriptum est *Dan.* I. 4. *In quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos literas, & linguam Chaldæorum:* Quid significat; *In quibus nulla esset macula?* Dicit Rabi Chama bar Chananjah; Vel incisura scalpelli chirurgici in iis non erat. Quid significat: *Et qui possent stare in palatio regis?* Dicit R. Chama bar Chananjah: Docetur, quod se cohiberent a risu, a loquacitate, & ab urina; & se mundabant, quando necesse erat suis foraminibus propter timorem regni: Et erant in ipsis de filiis Jehuda Daniel Chananjah, Misael, & Azaria. Dicit R. Eliezer: Omnes erant de filiis Jehuda: Et R. Samuel bar Nachmani dicit: Daniel erat de filiis Jehuda; Chananjah Misael & Azaria erant de reliquis tribubus: *Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis:* 2. *Reg.* XX. 18. Quid significat *Eunuchi?* Rab dicit: *Eunuchi* simpliciter: Et R. Chanina dicit: Eo quod in diebus eorum exstirpata fuerit Idololatria: Concedatur juxta mentem illius, qui dicit quod in diebus eorum exstirpata fuerit Idololatria: Hoc est quod scriptum est: *Et nihil corruptionis in eis erat: Dan.* III. 92. Juxta mentem illius qui dicit; *Eunuchi* simpliciter; quomodo explicandum erit? *Et nihil corruptionis in eis erat:* Et scriptum est ibid.: *Et odor ignis non transisset per eos:* Neque damnum, neque odor: Concedatur juxta mentem illius, qui dicit, quod in diebus eorum exstirpata fuerit Idololatria: Illud hoc est quod scriptum est *Isai.* IX. 4. *Hoc dicit Dominus eunuchis, qui custodierunt Sabbatha mea &c.* At juxta mentem illius qui dicit, *Eunuchi* simpliciter, loquitur textus propter dedecus justorum; Utrumque in illis erat. Concedatur juxta mentem illius, qui dicit *Eunuchi* simpliciter: Hoc est quod scriptum est *Isai.* LVI. 5. *Dabo eis in domo mea, & in muris meis*

סריסים ממש ורבי חנינא אמר שנסתרסה
עא בימיהם בשלמא למד שנסתרסה עא
בימיהם היינו דכתיב וחבל לא איתי בהון
אלא למד סריסים ממש מאי וחבל לא
איתי בהון חבלא דנורא והכתיב וריח נור
לא ערת בהון לא חבלא ולא ריחא בשלמא
למד שנסתרסה עא בימיהם היינו דכתיב
כה אמר ה׳ לסריסים אשר ישמרו את
שבתותי וגו׳ אלא למד סריסים ממש
מישתעי קרא בגנותה רצדיקי הא והא
הוה בהו בשלמא למד סריסים ממש היינו
דכתיב בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים
ומבנות אלא למד שנסתרסה עא בימיהם
מאי טוב מבנים ומבנות אמר רב נחמן בר
יצחק מבנים שהיו להם כבר ומתו מאי שם
עולם אתן לו אשר לא יכרת אמר רבי
תנחום דרש בר קפרא בציפורי זה ספר
דניאל שנקרא על שמו מכדי כל מילי
דעזרא נחמיה בן חכליהו אמרינהו ונחמיה
בן חכליה מאי טעמ׳ לא איקרי סיפרא על
שמיה אמר רב ירמיה בר אבא מפני
שהחזיק טובה לעצמו שנאמ׳ זכרה לי אלהי
לטובה דוד נמי מימר אמר זכרני יי׳ ברצון
עמך ופקדני בישועתיך דוד רחמי הוא דקבעי
רב יוסף אמר מפני שסיפר בגנותן של
ראשונים שנאמר והפחות הראשונים אשר
לפני הכבידו על העם ויקחו מהם בלחם ויין
אחר כסף שקלים ארבעים וגו׳ ואף על דניאל
שגדול ממנו סיפר ומנלן דגדול ממנו דכתיב
וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים
אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל
חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא
והאנשים אשר היו עמו לא ראו את המראה
ומאי ניהו אנשים אמר רב ירמיה ואיתימא
רבי חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי
אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מנייהו אינהו

meis locum & nomen melius a filiis & filiabus: At juxta mentem illius, qui dicit, quod in diebus eorum exstirpata fuerit Idololatria: *Quid significat melius a filiis & a filiabus*? Dicit R. Nachman bar Isaach; A qui sibi jam fuerant filiis, & mortui fuerunt. Quid significat: *Nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit*: Ibid.: Dicit R. Tanchum. Exposuit bar Caphra in Tsippori: Hic est liber Daniel, qui vocatus est nomine suo: Postquam cuncta verba Ezra sunt in Nehemia filio Helchiæ; eaque dixit; & Nehemia filius Helchiæ: Cur non vocarunt librum suo nomine? Dicit R. Jeremia bar Aba: Quia confirmavit bonum pro se ipso. Dictum est enim *Nehem.* v. 19. *Memento mei Deus meus in bonum*. De David quoque dictum est *Psal.* CVI. 4. *Memento mei Domine in beneplacitum populi tui, visita me in salutari tuo*: David misericordiam quæsivit: R. Joseph dicit: Quia scripsit in dedecus priorum. Dictum est enim *Nehem.* l. c. *Duces autem primi, qui fuerunt ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis in pane, & vino, & pecunia quotidie siclos quadraginta &c.* Atque etiam contra Daniel, qui major illo erat, scripsit: Et unde probatur quod esset illo major? Scriptum est enim *Dan.* x. 7. *Vidi autem ego Daniel solus visionem; porro viri, qui erant mecum, non viderunt; sed terror nimius irruit super eos, & fugerunt in absconditum*. Et viri qui erant cum eo, non viderunt visionem: Et quinam erant illi viri? R. Jeremia, & si velis, dic, Rabi Chijah bar Aba: Isti erant Haggæus, Zacharia, & Malachia: Illi erant isto præstantiores, & iste erat illis præstantior: erat propheta; & iste erat illis præstantior; eo quod iste viderit, & illi non viderint: Postquam non viderunt; qua de causa timendum sibi erat? Licet illi non viderint, eorum planeta vidit; Dicit Rabina: Hinc eruitur; Hoc sibi erat timendum; licet illi non viderint, eorum planeta vidit: Quænam est ejus reparatio? Ut transiliat mortarium quatuor cubitos procul, aut poterit legere *Audi*: Si consistat in loco inquinato, dicet; Capræ macelli sunt me pinguiores: *Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis*: *Isai.* IX. 7. Dicit R. Tanchum: Exposuit bar Kaphra in Tsippori: Qua de causa omnis ם quod est in medio vocis, est apertum, & hoc est clausum? Desideravit Deus S. B. facere Ezechia Messiam, & Senacherib Gog Magog: Dixit proprietas judicii coram Deo S. B. Domine mundi; Cur David, qui recitavit multa can-

עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא
ואיהו עדיף מנייהו דאיהו חזא ואינהו לא
חזו וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא איבעית
אע״ג דאינהו לא חזו מידי מזלייהו חזי אמר
רבינא ש״מ האי מאן דמבעית אע״ג דאיהו
לא חזי מזליה חזי תקנתיה לינשוף מדוכתיה
ארבעה גרמידי אינמי ליקרי קרית שמע
ואי קאי במקום הטנופת לימא הכי עיזא דבי
טבחא אמינ׳ מינאי לסרבה המשרה ולשלום
אין קץ וגו׳ אמר רבי תנחום דרש בר קפרא
בציפורי מפני מה כל מ״ם שבאמצע תיבה
פתוח וזה סתום ביקש הקב״ה לעשות חזקיהו
משיח וסנחריב גוג מגוג אמרה מידת הדין
לפני הקב״ה רבונו של עולם ומה דוד מלך
ישראל שאמר כמה שירות ותושבחות לפניך
לא עשיתו משיח חזקיהו שעשית לו כל
הניסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשה
משיח לכך נסתתם מיד פתחה הארץ ואמרה
לפניו רבונו של עולם אני אומרת לפניך
שירה תחת צדיק זה ועשהו משיח פתחה
ואמרה שירה לפניו שנא׳ מכנף הארץ זמירות
שמענו צבי לצדיק וגו׳ אמר שר העולם לפניו
רבונו של עולם צביונו עשה לצדיק זה יצתה
בת קול ואמרה רזי לי רזי לי אמר נביא אוי
לי אוי לי עד מתי יצתה בת קול ואמרה
בוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו ואמר רבא
ואיתימא רבי יצחק עד דאתו בוזזי ובוזזי
דבוזזי משא דומה אלי קורא משעיר שומר
מה מלילה שומר מה מליל וגו׳ אמר רבי יוחנן
אותו מלאך הממונה על הרוחות דומה שמו
נתקבצו כל הרוחות אצל דומה אמרו לו
שומר מה מלילה שומר מה מליל אמר שומר
אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו
אתיו תנא משום ר׳ פפייס גנאי הוא לחזקיהו
וסיעתו שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ
ואמרה שירה שנאמר מכנף מארץ זמירות
שמענו צבי לצדיק וגו׳ כיוצא בדבר אתה
אומר ויאמר יתרו ברוך ה׳ אשר הציל אתכם
תנא משום ר׳ פפייס גנאי הוא למשה וששים
ריבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר
ברוך ה׳ ויחד יתרו רב ושמואל רב אמר

cantica, & laudationes coram te, non fecisti Messiam, Ezechia, cui fecisti hæc omnia miracula, & non dixit canticum coram te, facies Messiam? Statim aperuit os terra, & dixit coram eo: Domine mundi; Ego dicam coram te canticum pro hoc justo, ut fiat Messia; Incepit, & dixit canticum coram illo: Dictum est enim *Isai.* XXIV. 16. *A finibus terræ laudes audivimus, gloriam justi &c.* Dixit princeps mundi coram illo: Domine mundi: Laudem fac justo isti: Egressa est filia vocis & dixit. *Secretum meum mihi, secretum meum mihi;* Dixit propheta; *Væ mihi, væ mihi.* Ibid. Egressa est filia vocis, & dixit: *Prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum prævaricati sunt.* Ibid. Et dicit Raba, & si velis, dic, R. Isaach; donec veniant direptores ut deripiant, & direptores qui diripiant: *Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? Custos quid de nocte &c. Isai.* XXI. 11. Dicit R. Jochanan: Angelus, qui præsidet ventis, appellatur Duma: Congregati sunt omnes venti prope Duma, & dixerunt. *Custos quid de necte? Custos quid de nocte? Dixit custos: Venit mane, & nox; Si quæritis, quærite, convertimini, venite.* Traditio nomine R. Papiis: Dedecus fuit תו Ezechia, & ei favit, quod non recitaverit canticum, donec terra os aperuit, & dixit canticum: Dictum est enim: *A finibus terræ laudes audivimus, gloriam justo isti &c.* Huic simile tu dicis: *Et dixit Jethro: Benedictus Dominus, qui liberavit vos. Exod.* XVIII. 10. Traditio nomine R. Papiis: Dedecus fuit Mosi & sexaginta myriadibus, quod non dixerint; *Benedictus*; nisi postquam venit Jethro, & dixit: *Benedictus Dominus:* Et fuit solus Jethro. Rab & Samuel: Rab dicit: Traduxit gladium ardentem super carnem suam: Et Samuel dicit: Rugæ rugæ facta est tota ejus caro: Hoc est quod dixerunt viri; De peregrino usque ad decem generationes ne contemnas Aramæum in ejus conspectu: *Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: Isai.* X. 16. Quid significat *in pinguibus ejus tenuitatem*? Dixit Deus S. B. Veniat Ezechia, cui sunt octo nomina, & ulciscatur de Senacherib, cui sunt octo nomina. Ezechia, de quo scriptum est: *Parvulus enim natus est nobis, & filius natus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Isai.* IX. 6. Et quomodo Ezechia? Quia eum

שהעביר חרב חדה על בשרו ושמואל אמר
שנעשה חדודים חדודים כל בשרו אמר רב
היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא
תבזה ארמאי קמיה לכן ישלח האדון ה׳
צבאות במשמניו רזון מאי משמניו רזון אמר
הקב״ה יבא חזקיהו שיש לו שמונה שמות
ויפרע מסנחריב שיש לו שמונה שמות חזקיה
דכתי׳ כי יולד לנו בן ניתן לנו ותהי המשרה
על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי
עד שר שלום והאיכא חזקיה שחזקו יה דבר
אחר חזקיה שחיזק את ישראל לאביהם
שבשמים סנחריב דכתיב ביה תגלת פלאסר
פלמנא שלמנא פולסרגין סרגין אסנפר רבא
ויקירא והאיכא סנחריב שסיחתו ריב דבר אחר
שסח וניחר דברים כלפי מעלה אמר רבי
יוחנן מפני מה זכה לקרותו אסנפר רבא
ויקירא מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ
ישראל שנאמר עד באי ולקחתי אתכם אל
ארץ כארצכם רב ושמואל חד אמר מלך
פקח היה וחד אמר מלך טיפש היה למאן
דאמר מלך פיקח היה אי אמינא להו עדיפא
מארעייכו אמרו קא משקרת ומאן דאמר מלך
טיפש היה אם כן מאי רבותיה להיכא אגלי
להו מר זוטרא אמר לאפריקי ורבי חנינא
אמר להרי סלוג אבל ישראל ספרו בגנותה
של ארץ ישראל כי מטו שוש אמרי שויא כי
ארעין כי מטו עלמין אמרו בעלמין כי מטו
שוש תרי אמרי על חד תרין ותחת כבודו
יקד יקיד כיקוד אש אמר רבי יוחנן תחת
כבודו ולא כבודו ממש כי הא דרבי יוחנן
קרו ליה למאניה מכבדותי רבי אליעזר אמר
תחת כבודו ממש כשריפת בני אהרן מה להלן
שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת
נשמה וגוף קיים תנא משמיה דרבי יהושע
בן קרחה פרעה שחירף בעצמו נפרע הקב״ה
בעצמו סנחריב שחירף ע״י ידי שליח נפרע
הקב״ה ממנו על ידי שליח פרעה דכתיב ביה
מי ה׳ אשר אשמע בקולו נפרע הקב״ה ממנו
בעצמו דכתיב וינער ה׳ את מצרים בתוך הים
וכתיב דרכת בים סוסיך וגו׳ סנחריב דכתיב
ביד מלאכיך חרפת ה׳ נפרע הקב״ה ממנו על

eum corroboravit Dominus: Alia expositio: Ezechia, quia corroboravit Israel patri suo, qui est in cœlis. De Senacherib scriptum est Tegleth Pelasar, Palmena, Scelamana, Pulseraghin Seraghin, Asnepher, magnus, & illustris; Et cur vocatus est Senacherib? Quia ejus loquacitas fuit contentiosa. Alia expositio: Quia locutus est, & infremuit verbis adversus excelsum. Dicit R. Jochanan; Cur meritus est ut vocaretur Asnepher, & illustris magnus? Eo quod non scripserit in dedecus terræ Israel: Dictum est enim 2. *Reg.* XVIII. 32. *Donec veniam, & transferam vos in terram, quæ similis est terræ vestræ*. Rab & Samuel; alter dicit: Rex prudens fuit; Et alter dicit: Rex imprudens fuit; Juxta mentem illius, qui dicit: Rex prudens fuit; Si dicam; Præstantior est terra vestra; dicent: Mentiris: Et juxta mentem illius qui dicit: Rex imprudens fuit: Si ita est: Quænam erat ejus potentia? Quo eos in captivitatem ducet? Mor Zuthra dicit: In Africam: Et R. Chanina dicit: In montes Selug: At Israelitæ locuti sunt in dedecus terræ Israel; Quando pervenerunt Sus, dixerunt: Hæc terra similis est terræ nostræ. Quando pervenerunt ad Almin; dixerunt: Hic locus similis est Almin, sc. *Hierusalem*, *quæ vocatur domus æterna*: Quando pervenerunt Sustheri, dixerunt; Iste locus est duplo melior loco nostro: *Et subtus gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis*. *Isai.* X. 16. Dicit R. Jochanan: *Et subtus gloriam ejus*. At non gloriam ejus absolute. Etenim R. Jochanan vocabat vestes suas gloriam suam: R. Eliezer dicit: *Subtus gloriam ejus*; Simpliciter; juxta combustionem filiorum Aharon; Sicut ibi combusta fuit anima, & corpus conservatum est; ita pariter hoc loco combusta fuit anima, & corpus conservatum est: Traditio nomine R. Jehosua ben Korca. De Pharaone, qui exprobravit per seipsum, ultus est ipsemet Deus S. B. De Senacherib, qui per nuncium exprobravit, per nuncium Deus S. B. ultus est. De Pharaone scriptum est *Exod.* v. 2. *Quis est Dominus ut audiam vocem ejus?* De eo ipsemet Deus S. B. ultus est. Scriptum est *Exod.* XIV. 28. *Et involvit Dominus Ægyptios in mediis fluctibus*. Pariterque scriptum est *Habac.* III. 15. *Viam fecisti in mari equis tuis &c.* De Senacherib scriptum est 2. *Reg.* XIX. *Per manum servorum tuorum exprobrasti Domino*. Ultus est de eo Deus S. B. per nuncium: Scriptum ut enim ibid. *Et egressus est Angelus Domini, & percussit in* ca-

ידי שליח דכתיב ויצא מלאך ה' ויך במחנה
אשור מאה ושמונים אלף וגו' רבי חנינא בר
פפא רמי כתיב מרום קיצו וכתיב מלון קיצו
אמר אותו רשע בתחילה אחריב דירה של
מטה ואחכ אחריב דירה של מעלה אמר
ר' יהושע בן לוי מאי דכתיב ועתה המבלעדי
ה' עליתי על המקום הזה להשחיתו ה' אמר
אלי עלה אל הארץ הזאת והשחית' מאי היא
דשמעי' לגבי' דקאמר יען כי מאס העם הזה
את מי השילוח ההולכים לאט ומשוש את
רצין ובן רמליהו אמר רב יוסף אלמלא
תרגומא דהאי קרא לא הוה ידענא מאי
קאמר חלף דקץ עמא הדין דמלכותא דבית
דוד דמדבר להון בנייה כמי שילוחא דנגדין
בנייה ואיתרעיאי ברצין ובר רמליה אמר רבי
יוחנן מאי דכתיב מארת ה' בבית רשע ונוה
צדיקים יבורך מארת ה' בבית רשע זה פקח בן
רמליהו שהיה אוכל ארבעים סאה גוזלות
בקינוח סעודה ונוה צדיקים יבורך זה חזקיה
מלך יהודה שהיה אוכל ליטרא ירק בסעודה
לכו הנה ה' מעלה עליהם את מי הנהר העצומים
והרבים את מלך אשור וכתיב וחלף ביהודה
ושטף ועבר עד צואר יגיע אלא מ"ט איענש
נביא מעשרת השבטים איתנבי איהו יהיב
דעתיה על כולה ירושלם בא נביא ואל' כי לא
מועף לאשר מוצק לה א"ר אלעזר בר ברכיה
אין מסר עם עייף בתורה ביד מי המציק לו
מאי כעת הראשון הקל ארצה זבלון וארצה
נפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן
גליל הגוים לא כראשונים שהקלו מעליהם
עול תורה אבל אחרונים שהכבירו עליהם עול
תורה וראויין הללו לעשות להם נס כעוברי
הים וכדורכי הירדן אם חוזר בו מוטב ואם
לאו אני אעשה לו גליל בגוים אחרי הדברים
והאמת האלה בא סנחריב מלך אשור ויבא
ביהודה ויחן על הערים הבצורות ויאמר

castris Assyriorum centum octoginta quinque millia &c. R. Chanina bar Papa objecit. Scriptum est *Isai.* XXXVII. 24. *Altitudinem summitatis ejus:* Et scriptum est 2. *Reg.* XIX. 23. *Habitaculum finis ejus:* Dixit ille impius: Primum devastabo potentiam ejus inferiorem, & deinde devastabo potentiam ejus superiorem: Dicit Rabi Jehosua ben Levi: Cur scriptum est 2. *Reg.* XVIII. 25. *Numquid sine Domini voluntate adscendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Adscende ad terram hanc, & demolire eam.* Quid intelligitur ex eo quod dictum est *Isai.* VIII. 6.? *Pro eo quod abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, & assumsit Rasin & filium Romeliæ.* Dicit Rabi Joseph: Si Targum num interpretatus esset hunc textum, ignorassem quod dicitur: Fastidit populus iste regnum domus David; quod ducebat ejus filios sicut aquas Siloah; Inclinarunt ejus filii, & se oblectarunt in Razin, & in filio Romelia. Dicit Rabi Jochanan; Cur scriptum est *Prov.* III. 33.? *Egestas a Domino in domo impii; habitacula autem justorum benedicentur. Egestas a Domino in domo impii:* Iste est Pechach filius Romeliæ, qui comedit quadraginta sata pullorum loco bellariorum: *Habitacula autem justorum benedicentur:* Hic est Ezechia rex Jehuda; qui comedit libram oleris in convivio: *Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes, & multas, regem Assyriorum: Isai.* l. c. Pariterque scriptum est ibid.: *Et ibit per Jehudam inundans, & transiens usque ad collum veniet.* Qua de causa punitus est propheta. Quia de decem tribubus prophetavit, & dedit mentem suam super omnem Hierusalem: Venit propheta, & dixit: *Caligo persequens, & non poterit avolare de angustia sua: Isai.* VIII. 22. Dicit R. Elieser bar Barachia. Non tradetur populus lassus in lege in manum illius, qui eum affligit: Quid significat: *Primo tempore alleviata est terra Zabulon, & terra Nephtali, & novissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ gentium? Isai.* IX. 1. Non sicut in prioribus alleviatum est ex eis jugum legis, at in novissimis aggravatum est jugum legis; Et isti digni erant, quibus fieret miraculum in transitu maris, & in viis Jordanis; Si pœniteat, bene erit; si minus; Ego faciam illam Galilæam in gentibus: *Post quæ & hujusmodi veritatem venit Senacherib rex Assyriorum, & ingressus Jehudam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.* 2. *Paral.* XXII. 1. Hoc principium huic miraculo. *Post quæ &*

לבקעם אליו האי רישנא להאי פרדשנא אהרי
הדברים והאמת אחר מאי אמר רבינא לאחר
שקפץ הקבה ונשבע ואמר אי אמינא לה
הדברים מייתינא ליה לסנחריב ומסרנא ליה
בידך השתא אמר לא הוא בעינא ולא
ביעתותי בעינא מיד קפץ הקבה ונשבע
דמייתינא ליה שנ׳ נשבע ה׳ צבאות לאמר
אם לא כאשר דמיתי כן היתה וכאשר יעצתי
היא תקום לשבור אשור בארצו ועל הרי
ארוסינו וסר מעליהם עלו וסבלו מעל שכמו
יסור א״ר יוחנן אמר הקבה יבא סנחריב
וסיעתו ויעשה אבום לחזקיהו ולסיעתו והיה
ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך עולו מעל
צוארך וחובל עול מפני שמן אמר רבי יצחק
נפחא חובל עול של סנחריב מפני שמנו
של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות מה עשה נעץ חרב על פתח בית
המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה
ידקר בחרב זו בדקו מדן ועד באר שבע ולא
מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס ולא
מצאו תינוק ותונוקת איש ואשה שלא היו
בקיאין בהלכות טומאה וטהרה ועל אותו הדור
ההוא אומר והיה ביום ההוא יחיה איש
ענלת בקר ושתי צאן וגו׳ ואומר והיה ביום
ההוא יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף
גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה שעפ
שאלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה
ואוסף שללכם אוסף החסיל אמר להם נביא
לישראל אספו שללכם אמרו לו לבזוז או
לחלוק אמר להם כאוסף החסיל מה אוסף
החסיל כל אחת ואחת לעצמו אף שללכם
כל אח׳ ואחר לעצמו אמרו לו והלא ממון
עשרת השבטים מעורב בו אמר להם כמשק
גבים שוקק בו מה גבין הללו מעלין את
האדם מטומאה לטהרה אף ממונם של ישראל
כיון שנפל ביד אומות העולם מיד טיהר כדרב
פפא דאמר רב פפא עמון ומואב טהרו
בסיחון אמר רב הונא עשר מסעות נסע אותו
רשע באותו היום שנאמר בא על עית עבר

& hujusmodi veritatem: *Post*: Quid dicit Rabina? Postquam exsiliit Deus S. B. & juravit, & dixit: Si dicam Ezechiæ: Adducam Senacherib, ut illum tradam in manus tuas; Nunc dicet: Ego nolo, & ejus terrores nolo: Statim exsiliit Deus S. B. & juravit, se illum adducturum. Dictum est enim *Isai.* XIV. 24. *Juravit Dominus exercituum dicens: Si non ut putavi, ita erit, & quomodo mente tractavi, sic eveniet, ut conteram Assyriam in terra ejus, & in montibus conculcem eum, & auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius ab humeris eorum tolletur*. Dicit R. Jochanan: Dixit Deus S. B. Veniat Senacherib, & ejus turma, & faciat præsepe Ezechiæ & ejus turmæ: *Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum a facie olei: Isai.* X. 27. Dicit R. Isaach faber: Destruetur jugum Senacherib propter oleum Ezechia, quod combussit in Synagogis, & in Academiis: Quid fecit? Affixit gladium super portam Academiæ dicens. Siquis non dederit operam legi, hoc gladio transfigetur. Inquisierunt a Dan usque ad Bethsabee, & non deprehenderunt populum terræ a ex Gabaa usque ad Antipatrida, & non prehenderunt puerum & puellam, viderum & mulierem, qui non essent expertes in constitutionibus immunditiei & puritatis; & de hac generatione dictum est *Isai.* VII. 21. *Et erit in die illa; nutriet homo vitulam bovum, & duas oves &c.* Pariterque dictum est ibid. *Et erit in die illa: Omnis locus in quo fuerint mille vites, mille argenteis in spinas & in vepres erunt*. Licet mille vites mille argenteis in spinas & in vepres erunt: *Et congregabuntur spolia vestra, sicut colligitur bruchus. Ibid.* XXXIII. 4. Dixit propheta Israelitis: Colligite spolia vestra. Responderunt illi: Ad prædandum an ad dividendum? Respondit illis: *Sicut colligitur bruchus*: Sicut bruchus sibi singula colligit; ita pariter spolia vestra singulis erunt: At illi dixerunt: Atqui facultates decem tribuum commixtæ erunt cum illis. Respondit illis: *Velut cum fossæ plenæ fuerunt de eo*. Ibid. Sicut istæ fossæ faciunt adscendere hominem ab immunditie ad puritatem; ita pariter facultates Israel, postquam ceciderunt in manus gentium mundi, statim purificantur; juxta mentem Rabi Papa; Etenim dicit R. Papa: Ammon & Moab se purificarunt in Sichon. Dicit R. Huna: Decem profectionibus profectus est illo ipso die iste impius: Dictum est enim *Isai.* X. 27. *Veniet in Ajath*,

כמגרון למכמש יפקיד כליו עברו מעברה גבע
מלון לנו חרדה הרמה גבעת שאול נסה צהלי
קולך בת גלים הקשיבי ליישה עניה ענתות
נדדה מדמנה יושבי הגבים העיזו (עוד היום
בנוב לעמוד ינופף ידו הר בת ציון גבעת
ירושלם) הני טובא הויין צהלי קולך בת גלים
נביא הוא דקאמר להו לכנסת ישראל צהלי
קולך בת גלים בתו של אברהם יצחק ויעקב
שעשו מצות כגלי הים הקשיבה ליישה מהאי
לא שסתפי אלא איסתפי מנבוכד נצר הרשע
דמתיל כאריה שנאמר עלה אריה מסובכו
וגומר מאי ענייה ענתות עתיד ירמיה בן
חלקיה ומתנבי עלה מענתות דכתיב דברי
ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות
בארץ בנימן מי דמי התם ארי הכא ליש
אמר רבי יוחנן ששה שמות יש לארי אלו הן
ארי כפיר לביא לייש שחל שחץ אי הכי בצרו
להו עברו מעברה תרתי נינהו מאי עוד היום
בנוב לעמוד אמר רב הונא אותו היום נשתייר
מעונה של נוב אמרי ליה כלדאי אי אזלת
האידנא יכלת ליה ואי לא לא יכלת ליה
אורחא דבעא לסגויי בעשרה יומי סגא בחד
יומא כי מטו לירושלם שדו ליה ביסתרקי
עד דסליק ויתיב מעילוי שורא עד דחזיוה
לכולה ירושלם כי חזייה איזוטר בעיני' אמר
הלא דא היא קרתא דירושלם דעלה ארגישית
כל משיריתי ועלה כבשי' כל מדינתי הלא
היא זעירא וחלשא מכל כרכי עממיא
דכבשית בתקוף ידי עלה וקם ומניד ברישיה
מוביל ומייתי בידי' על טור ביה מקדשא
דבציון ועל עזרתא דבירושלם אמרי נישדי ביה
ידא האידנא אמר להו תמהיתו למחר אייתו
לי כל חד וחד מינייכו גולמו הרג מיניה מיד
ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה
אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו
בבקר והנה כלם פגרים מתים אמר רב פפא

Ajath, transibit in Magron; apud Machmas commendabit vasa sua; transierunt cursim, Gaba sedes nostra; obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit: Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa, paupercula Anatoth; migravit Medemena; habitatores Gabim confortamini. Usque ad locum: *Adhuc dies est, ut in Nobe stetur; agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem Hierusalem.* Istæ profectiones sunt plures. *Hinni voce tua filia Gallim.* Propheta dixit congregationi Israel: *Hinni voce tua filia Gallim*; filia Abraham, Isaach, & Jacob, qui fecerunt præcepta, sicut fluctus maris *Attende Laisa*: De hoc ne timeas, sed timeas de Nebuchdnezar impio, qui vagatur sicut leo: Dictum est enim *Jerem.* IV. 7. *Adscendit leo de cubili suo &c.* Quid significat; *paupercula Anatoth*? Futurum erat ut Jeremia de ea prophetaret ex Anatoth: Scriptum est enim *Jerem.* I. I. *Verba Jeremiæ filii Helciæ de sacerdotibus qui fuerunt in Anatoth in terra Benjamin:* Quomodo potest assimilari? Hic dicitur leo, & ibi Lais. Dicit R. Jochanan sex nominibus appellatur leo, sc. ארי כפיר לביא לייש שחל שחץ: Si ita est, erunt pauciores: *Et transierunt pontem.* Quid significat: *Adhuc dies est, ut in Nob stetur*? Dicit R. Huna; Eo die reliquum factum est de peccato Nob. Dixerunt Chaldæi: Si hodie venias, perficies; si minus; non perficies: Iter, quod perficitur decem diebus, perfecit uno die; Quando pervenerunt Hierusalem, projecerunt illi supellectilem, tapetes, donec adscenderet; & fecit gradus muro, ut intueretur totam Hierusalrm; Quando eam vidit; Imminuta est in ejus oculis; dixit: Hæcne est civitas Hierusalem ut ejus causa congregam omnes ministros meos, & ejus causa cogam omnes provincias meas? At illa parva & debilis est præ omnibus urbibus populorum, quas ego subegi robore manuum mearum. Adscendit, & stetit, commovens caput, & manus ad montem, ubi est sanctuarium, quod est in Sion, & in atrium, quod est in Hierusalem dicens. Projiciamus in eum hodie: Respondit illis; Expectate; Mane adducite mihi singuli ex vobis catenas; involvam, & statim eos occidam: *Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia; cunque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum.* 2. *Reg.* XIX. 35. Dicit R. Papa: Hoc est quod dixerunt viri; Synhedrium abolevit judicium. *Jesbibenob qui fuit de genere Arapha, cujus*

היינו דאמרי אינשי בת דינא. בטל דינא וישבי
בנוב אשר בילידי הרפה ומשקל קינו שלש
מאות משקל נחשת והוא חגור חדשה ויאמר
להכות את דוד מאי וישבי בנוב אמר רב
יהודה אמר רב איש שבא על עסקי נוב אמ׳
הקב״ה לדוד עד מתי יהיה עון זה טמון בידך
על׳ נהרג נוב עיר הכהנים ועל ידיך נטרד
דואג הארומי ועל ידך נהרג שאול ושלשת
בניו רצונך יכלו זרעך או תמסר ביד אויב
אמר לפניו רבונו של עולם מוטב אמסר ביד
אויב ולא יכלה זרעי יומא חד נפק לשבור
בזאי אתא שטן ואדמי ליה כטביא פתק ביה
גירא ולא מטייה משכיה עד דאמטייה לארץ
פלשתי׳ כדחזייה ישבי בנוב אמר היינו האי
דקטליה לגלית אחי כפתיה קמטיה אוחביה
ושדייה תותי בי בדייא אתעביד ליה ניסא
מכא ליה ארעא מתותי׳ היינו דכתיב תרחיב
צעדי תחתי ולא מעדו קרסולי ההוא יומא
אפניא דמעלי שבתא הוה אבישי בן צרויה
הוה קא חייף רישיה בד׳ גרבי דמיא חזינהו
כתמי דמא איכא דאמרי אתא יונה איטריף
קמי׳ אמר כנסת ישראל כיונה אימתילה שנ׳
כנפי יונה נחפה בכסף שמ׳ דוד מלכא
דישראל בצער׳ שרי אתא לביתיה ולא אשכחיה
אמר תנן אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על
כסאו ואין משתמשין בשרביטו בשעת הסכנה
מאי אתא שאיל ביה מדרשא אמרו ליה
בשעת הסכנה שפיר דמי רכביה לפרדיה וקם
ואזל׳ קפצה ליה ארעא בהדיה דקא מסגי
חזייה לערפה אמיה דהות נוזלא כי חזייתה
פסקתה לפילכ׳ שדתיה עילויה סברא למקטליה
אמרה ליה עלם אייתי לי פלך פתקי׳ בריש
מוחה וקטלה כדחזייה ישבי בנוב אמר השתא
הוו בי תרין וקטלין לי פתקיה לדוד לעילאי
ודץ ליה לרומחיה אמר ניפול עלה ונקטל
אמר אבישי שם ואוקמיה לדוד בין שמיא

jus ferrum hastæ trecentas uncias appendebat, & accinctus era ense novo nisus est percutere David. 2. Sam. XXI. 16. Quid significat וישבי בנוב? Dicit R. Jehuda: Dicit Rab: Vir, qui venit propter negotia Nob: Dixit Deus S. B. David: Quandiu hæc iniquitas applicata erit in manu tua? Propter te diruta est Nob civitas sacerdotum; propter te ejectus fuit Doeg Idumæus; propter te occisus est Saul, & tres ejus filii: Placetne tibi, ut perdatur semen tuum, aut tu tradaris in manum hostis? Respondit coram illo. Domine mundi; Præstat ut ego tradar in manus hostis, quam ut perdatur semen meum. Quodam die egressus est, ad capiendam prædam; Venit Sathan, & factus est similis capreæ emisit in eum sagittam, & non attigit ejus pellem; donec pervenit in terram Philistiim; quando eum vidit Jesbisenob, dixit: Hic est qui interfecit Goliath fratrem meum: Ligabo, capiam illam, adducam, & projiciam illam sub mattas; Factum est illi miraculum; dirupta est terra sub eo: Hoc est quod scriptum est *Psal.* XVII. 37. *Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea:* Ille dies erat veneris prope vesperam Sabbathi, Abisai filius Saruie pectebat caput suum in quatuor vasis aquarum; vidit maculas sanguinis. Alii dicunt; Venit columba, & perculsa est coram illo; Congregatio Israel sicut columba assimilatur. Dictum est enim *Ps.* LXVII. 14. *Pennæ columbæ deargentatæ:* Hinc probatur: David rex Israel in mœrore erat; venit domum, & eum non invenit; Dixit: Legimus: Non equitant super ejus equo, neque sedent super ejus solio, neque utuntur ejus sceptro tempore periculi; Quid fecit? Venit ad inquirendum in Academia? Dixerunt; tempore periculi: Re conciditur: equitavit super ejus mula, & surgens venit, & exiliit in eam terram; cum incessisset, vidit Orpha ejus matrem, quod fila duceret; quando eum vidit, abscidit colum, & in eum projecit, putans illum posse occidere: Dixit illi: Fortis est mihi colus: Projecit in caput in ejus cerebrum, & eam occidit: Quando hoc vidit Jesbisenob, dixit: Nunc sunt duo, & me occident: Projecit David in altum; & infixit lanceam, dicens: Cadet super eam, & occidetur. Recitavit Abisai nomen Dei, & statuit David inter cœlum & terram; atqui ipse quoque potuisset recitare? Si iste non fuisset alligatus, potuisset seipsum liberare ex carcere; Dixit illi: Quid vis? Sic illi dixit: Sic mihi dixit Deus S. B. Et ego sic

לארעא ונימא איהו אין חבוש מוציא עצמו
מבית האסורין אמר ליה מאי בעית הכא
אמר ליה הכי אמר לי קודשא בריך הוא
והכי אהדרי ליה אמר ליה אפיך צלותך בר
ברך קירא ליזבון ואת לא תצטער אמר ליה
אי הכי סייע בהדן היינו דכתיב ויעזור לו
אבישי בן צרויה אמר רב יהודה אמר רב
שעזרו בתפלה אמר אבישי שם ואחתיה הוה
קא רדיף בתריהו כי מטא קובי אמרי קום
ביה כי מטא בי תרי אמרי בתרי גוריין
קטלוה לאריא אמרי ליה זיל אשתכה לערפה
אימיך בקיבר׳ כי אדכרו ליה שמא ראימיה
כחש חיליה וקטלוה היינו דכתיב אז נשבעו
אנשי דוד לו לאמר לא תצא עוד אתנו
למלחמה ולא תכבה את נר ישראל תנו
רבנן שלשה קפצה להם הארץ אליעזר עבד
אברהם ויעקב אבינו ואבישי בן צרויה אבישי
בן צרויה הא דאמרן אליעזר עבד אברהם
דכתיב ואבוא היום אל העין למימרא דההוא
יומא נפק יעקב אבינו דכתיב ויצא יעקב
מבאר שבע וילך חרנה וכתיב ויפגע במקום
וילן שם כי בא השמש כי מטא לחרן אמ׳
אפשר עברתי על מקו׳ שהתפללו בו אבותי
ואני לא התפללתי בו בעי למהדר כיון
שהרהר בדעתי׳ למהדר קפצה ליה ארעא מיד
ויפגע במקום ד״א אין פניעה אלא תפלה
שנ׳ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל
תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי וילן
שם כי בא השמש בתר רצלי בעי למיהדר
אמר הקב״ה צדיק זה בא לבי׳ מלוני יפטר
בלא לינה מיד בא השמש והיינו דכתיב ויזרח
לו השמש וכי לו בלבד זרחה והלא לכל
העולם כולו זרחה אלר א״ר יצחק שמש שבא
עבורו זרחה עבורו ומנלן דכלה זרעיה דדוד
דכתיב ועתליה אם אחזיה ראתה כי מת בנה
ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה והא

sic illi respondi: Dixit illi: Converte orationem tuam: Filius filii tui vendat cucurbitas potius quam tu contristeris. Dixit illi: Si ita est, tu quoque auxiliare oratione. Hinc scriptum est 2. *Sam.* XXI. 17. *Præsidioque ei fuit Abisai filius Saruiæ*. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Ei auxiliatus est oratione; Recitavit nomen divinum: Abisai, & ejus frater erat; Insecutus est eum; quando pervenit Chubi: Dixerunt: Insurgamus in eum: Quando pervenit ad Be-Tere: Dixerunt: Duo catuli possunt occidere leonem; Dixerunt illi: Abi; invenies Orpha matrem tuam in sepulcro: quando novit mortuam esse ejus matrem, debilitatum est ejus robur, & eum occiderunt. Hinc scriptum est l. c. *Tunc juraverunt viri David, dicentes: Jam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel*. Tradiderunt sapientes: Tres exsilierunt in terram, Eleazar servus Abraham, & Jacob pater noster, & Abisai filius Saruiæ: De hoc jam diximus: De Eleazaro servo Abraham scriptum est *Genes.* XXIV. 42. *Veni ego hodie ad fontem aquæ*. Ut dicatur, quod eo die egressus sit: De Jacob patre nostro scriptum est ibid. XXXVIII. 10. *Igitur egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran*: Pariterque scriptum est ibidem: *Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum*: Quando pervenir Haran; dixit: Fieri potest, ut ego præterierim locum, ubi orarunt patres mei, & ego non oraverim in eo? Voluit reverti; quando reversus est, eo animo ut reverteretur, subsidit terra statim: *Cumque venisset ad quendam locum*. Alia expositio: Non est פגיעה nisi oratio: Dictum est enim *Jerem.* VII. 16. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem, neque depreceris mihi*. *Ut vellet in eo requiescere post solis occasum*. Postquam oravit, voluit reverti; Dixit Deus S. B. Iste justus venit in domum meæ habitationis; Dimitteturne sine somno? statim ortus est sol: Hoc est quod scriptum est *Genes.* XXXII. 31. *Ortusque est statim illi sol*. Num illi solum ortus est sol? Atqui universo mundo ortus est. At dicit R. Isaach: Sol qui ejus causa occidit, ejus causa ortus est. Et unde probatur, quod absumtum fuerit semen David? Ex eo quod scriptum est 2. *Reg.* XI. 1. *Athalia mater Ochoziæ videns mortuum filium suum, surrexit & interfecit omne semen regium*. Atqui reliquus factus est Joas. Ibi quoque reliquus factus est Abiathar Achimelecho filio Achitob: Scriptum est enim 1. *Reg.* XXII.

20.

אישתייר ליה יואש החם נמי אישתייר אביתר
דכתיב וימלט בן אחד לאחמילך בן אחיטוב
ושמו אביתר אמ׳ רב יהודה אמר רב אלמלא
לא נשתייר אביתר לאחימלך בן אחיטוב
לא נשתייר בזרעו של דוד שריד ופליט אמר
רב יהודה אמר רב בא עליהם סנחריב באה
רבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים
בקרנורת של זהב ועמהן שגלונות וזונורת
ובשמנים אלף גבורים לבושי שריון קליפה
ובששי׳ אלף אחזי חרב רצים לפניו והשאר
פרשים וכן באו על אברהם וכן עתידין לבא
עם גוג מגוג במתניתא תנא אורך מחנהו
ארבע מאות פרסה רחב צואר סוסיו ארבעים
פרסה סך מחנהו מאתים וששים ריבוא אלפים
חסר חד בעי אביי חסר חד ריבויא או חסר
חד אלפא או חסר מאה או הסר חד תיקו
תנא ראשונים עברו בשיחי שנ׳ וחלף ביהודה
שטף ועבר אמצעוים עברו בקומה שנא׳ עד
צואר יגיע אחרונים העלו עפר ברגליהם ולא
מצאו מים בנהר לשתות עד שהביאו מים
ממקום אחר ושתו שנאמר אני קריתי ושתיתי
מים וגו׳ והכתיב ויצא מלאך יי׳ ויך במחנה
אשור מאה ושמונים וחמשה אלף ויקומו בבקר
והנה כלה פגרים מתים אמר רבי אבהו הללו
ראשי גייסות הן אמר רב אשי דיקא נמי
דכתיב במשמניו רזון בשמונים דאית בהו אמר
רבינא דיקא נמי דכתיב וישלח יי׳ מלאך
ויכחד כל גבורי חיל ונגיד ושר במחנה וגומר
ויבא בית אלהיו ומוצאי מעיו שם הפילוהו
בחרב שמע מינה במה הכם רבי אליעזר
אומר ביד הכם שנאמר וירא ישראל ארת
היד הגדולה היד שעתידה ליפרע מסנחריב
רבי יהושע אומר באצבע הכם שנאמר ויאמרו
החרטמים אל פרעה אצבע אלקים היא היא
אצבע שעתידה ליפרע מסנחריב רבי אליעזר
בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אמר לו

20. *Et evasit filius unus Achimelech filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar.* Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Si non reliquus factus esset Abiathar, Achimelech filio Achitob, non reliqua fuisset in semine David evasio neque salvatio: Dicit Rabi Jehuda, dicit Rab: Venit contra eos Senacherib cum quinque & quadraginta millibus viris, filiis regum, sedentibus in curribus aureis, & cum eis uxores & meretrices, & cum octoginta millibus viri fortibus indutis veste sericea duplici, & cum sexaginta millibus apprehendentibus gladium, qui currebant ante eum, & cum reliquis equitibus: Et similiter venerunt contra Abraham; Atque ita futurum est ut veniant cum Gog & Magog. In Misna traditum est; Consuetudo castrorum hæc est; quadringentas parsas patebat latitudo; pro collo equiorum quadraginta parsæ, summa ducentarum & sexaginta myriadum millium, deest unum; Quæsivit Abaje: Deest una myrias, an unum milliarium, an desunt centum, an unum? Quæstio hæc manet dubia. Docetur: Priores transierunt per fossas. Dictum est enim *Isai.* VIII. 8. *Et ibit per Jehudam inundans*. Medii transierunt in altitudine. Dictum est enim ibid.: *Et transiens usque ad collum veniet*. Et novissimi elevarunt terram pedibus suis, & non invenerunt aquas in flumine, ut biberent, donec derivarunt aquas ex alio loco, & biberunt: Dictum est enim 2. *Reg.* XIX. 24. *Et succidi & bibi aquas &c.* Pariterque scriptum est ibid.: *Et egressus est Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia: Cunque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum*. Dicit R. Abau: Isti erant duces turmarum; Dicit R. Asse præcise scriptum est pariter *Isai.* X. 16. *In pringuibus ejus tenuitatem*: In pinguibus, qui erant inter illos. Dicit Rabina: Præcise etiam scriptum est 2. *Paral.* XXXII. *Et misit Dominus Angelum, qui percussit omnes robustos exercitus, & ducem, & principem in castris &c.* Et veniet domus Eliæ, & inveniet ibi viscera; Ceciderunt gladio; Hinc probatur. Quo percussit? R. Elieser dicit. Manu percussit. Dictum est enim *Exod.* XIV. 31. *Et vidit Israel manum magnam*: Manum, quæ de Senacherib erat ultura. R. Jehosua dicit: Digito percussit: Dictum est enim *Exod.* VIII. 19. *Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic*. Digitus, qui ulturus erat de Senacherib. R. Elieser ben R. Jere Galilæi dicit: Dixit Deus S. B. Gabrieli:

הקב״ה לגבריאל מגלך נטושה אמר לפניו
רבונו של עולם נטוגשה ועומדת מששת ימי
בראשית שנאמר מפני חרבות נרדו וגומר רבי
שמעון בן יוחי אומר אותו הפרק זמן בישול
פירות היה אמר לו הקב״ה לגבריאל כשאתה
יוצא לבשל פירות היזקק להם שנא׳ מדי
עברו יקח אתכם כי בבקר בבוקר יעבור ביום
ובלילה והיה רק זעווה הבין שמועה וגומר
א״ר פפא היינו דאמרי אינשי אגב אורחך
לבעל׳ דבבך אישתמע ויש אומרים בחוטמן
נשף בהן ומתו שנאמר וגם נשף בהם ויבשו
רבי ירמיה בר אבא אמר ספיים ספק
להם ומתו שנאמר וגם אני אכה כפי אל כפי
והניחותי חמתי רבי יצחק נפחא אמר אזנים
גלה להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו
שנאמר מרוממותיך נפצו גוים וכמה נשתייר
מהם רב אמר עשרה שנאמר ושאר עץ יער
מספר יהיו ונער יכתבם כמה נער יכול
לכתוב עשרה ושמואל אמר תשעה שנאמר
ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה
גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעיפיה
רבי יהושע בן לוי אומר ארבעה עשר שנה
שנים שלשה ארבע וחמשה רבי יוחנן אומר
חמשה סנחריב ושני בניו נבוכד נצר ונבוזר
ארן נבוזר ארדן גמרא נבוכד נצר דכתיב
ורוה דרביעאה דמי לבר אלהין ואי לאו
דחזייה מנא הוה ידע סנחריב ושני בניו
דכתיב ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו
ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב אמר
רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר
לאומרו דכתיב ביום ההוא יגלח ה׳ בתער
השכירה בעברי נהר במלך אשור את הראש
ושער הרגלים וגם את הזקן תספה אתא
קודשא בריך הוא ואדמי ליה כגברא סבא
אל׳ בי אזלת לגבי מלכי מזרח ומערב
דאייתינהו לבנייהו וקטלתינהו מאי אמרת

li: Falcem tuam acuisti? Dixit coram illo. Domine mundi; Acui, & reposui a sexto die creationis: Dictum est enim *Isai.* XXI. 15. *A facie enim gladiorum fugerunt &c.* R. Simeon ben Jochai dicit. Eo momento fuit tempus maturationis fructuum. Dixit Deus S. B. Gabrieli: Egredere ad maturandum fructus, colliga illos: Dictum est enim *Isai.* XXVIII. 10. *Quandocunque pertransierit, tollet vos, quoniam mane diluculo pertransibit in die, & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui &c.* Dicit R. Papa; Hoc est quod dicunt viri: Et alii dicunt: Quando suscipis iter, fac ut intelligat tuus, inimicum, quod transeas; etenim timebit: Naribus sufflavit in eos: Dictum est enim *Isai.* XL. 24. *Repente flavit in eos, & aruerunt.* Rabi Jeremia bar Aba dicit: Manibus percussit eos, & mortui sunt. Dictum est enim *Ezech.* XXI. 17. *Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam.* R. Isaach faber dicit: Aures detexit illis, & audierunt canticum ex ore ferarum, & mortui sunt: Dictum est enim *Isai.* XXXIII. 2. *Et ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.* Et quot remanserunt ex illis? Rab dicit: Decem: Dictum est enim *Isai.* X. 19. *Et reliquiæ ligni saltus ejus præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos.* Quot puer poterit scribere? Crederem quod posset scribere decem? Et Samuel dicit: Novem: Dictum est enim *Isai.* XVII. 6. *Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sicut quatuor aut quinque in cacuminibus.* Rabi Jose ben Levi dicit: Quatuordecim annos, duos, tres, quatuor, & quinque. Rabi Jochanan dicit. Quinque, Senacherib, & duo ejus filii, Nebuchnezer, & Nebuzardan, Nebuzardan probatur ex traditione Nebuchnezer ex textu: Scriptum est enim *Dan.* III. 92. *Et species quarti similis filio Dei.* Si vero non vidit, unde cognovit Senacherib, & ejus duo filii? Scriptum est enim 2. *Reg.* XIX. 37. *Cunque adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramelech & Serasar filii ejus percusserunt eum gladio:* Dicit R. Abau: Si non fuisset scriptus iste textus, non potuisset hoc dici. Scriptum est enim *Isai.* VII. 20. *In die illa radet Dominus in novacula conducta in his, qui transflumen sunt, in rege Assyriorum, caput, & pilos pedum & barbam universam.* Venit Deus S. B. & assimilatus est viro seni, dixit. Quando venies ad reges orientis & occidentis, qui venerunt contra

tra

להו אמר להו ההוא גברא בהחוא פחדא
נמי יתיב אל׳ היכי נעביד אמר ליה זיל ושני
נפשך במאי אישני אמר ליה זיל׳ אייתי לי
מספרא ואינזייך אנא מהיכא אייתי אל׳ על
לההוא בית׳ ואייתי אזל׳ אשכחינהו אתו
מלאכי השרת ואידמו ליה כגברי והוו קא
טחני קשייתא אל׳ הבו לי מספרא אל׳ טחין
חד גריוא קשייתא וניתן לך טחן חד גריוא
דקשייתא ויהבו ליה מספרתא עד דאתא
איחשך אמר ליה זיל אייתי נורא אזל ואייתי
נורא בהדי דקא נפח ליה אתלי ביה נורא
בדיקנה אזל גזייה לרישיה ודיקניה אמרו
היינו דכתב וגם את הזקן תספה אמר רב
פפא היינו דאמרי אינשי גרירתיה לארמאה
שפיר ליה איתלי ליה נורא בדיקניה ולא
שבעת חובא מיני׳ אזל אשכ׳ דפא מתיבות׳
דנח אמר היינו אלהא רבא דשיזבין לנח
מטופנא אמר אי אזיל ההוא גברא ומצלח
מקרב להו לתרין בנוהי קטך שמעו בנוהי
וקטלוה היינו דכתיב ויהי הוא משתחוה
בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו
הכהו בחרב וגומר ויחלק עליהם לילה הוא
ועבדיו ויכם וגו׳ אמר רבי יוחנן אותו מלאך
שנזדמן לו לאברהם לילה שמו שנאסר
והלילה אמר הורה גבר ורבי יצחק נפחא
אמר שעשה עמו מעשה לילה שנאמ׳ מן
שמים נלחמו הכוכבים ממסילותם נלחמו
עם סיסרא אמ׳ ריש לקיש טבא דנפחא
מרבר נפחא וירדף עד דן אמר רבי יוחנן
כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כוחו
ראה בני בניו שעתידין לעבוד ע״א בדן
שנאמר וישם את האחד בבית אל ואת
האחר נתן בדן ואף אותו רשע לא נתגבר
עד שהגיע לדן שנאמר מדן נשמע נחרת
סוסיו אמר ר׳ זירא אף על גב דשלח רבי
יהודה בן בתירא מנציבין הזהרו בזקן ששכח

tra filios ejus, & occiderunt illos: Quid dices illis? Respondit: Ille vir in eodem pavore stabit: Dixit illi: Si ita erit: Muta teipsum: Respondit: Quomodo me mutabo? Dixit illi. Abi, & affer mihi novaculam, & ego te tondebo: Unde afferam? Dixit illi: In illam domum afferes; Abiit, & eam invenit: Venerunt Angeli ministerii, & assimilati sunt viris, & ipsi comutolebant nucleos dactylorum: Dixit illis: Date mihi novaculam Et responderunt: Mole unum modium nucleorum dactylorum; & tibi dabimus; Commoluit modium nucleorum dactylorum. Et dederunt illi novaculam: Cum obortæ essent tenebræ; Dixit: Vade affer mihi lucernam ignem; abiit & attulit simulignem: Quando sufflavit in eum, appensus est ignis in barbam, veniens totondit ejus caput, & barbam: Dixerunt hoc quod scriptum est *Isai.* l. c. *Et barbam universam*. Dicit R. Papa: Hoc est quod dicunt homines. Optime abraditur deceptor, si illi appendatur ignis in barba; nunquam ex eo saturabitur derisio. Abiens invenit tabulam ex arca Noe: Dixit: Hic est Deus magnus, qui liberavit Noe ex diluvio; Dixit: Si veniat iste vir, & prosperabitur, offeret coram te duos ejus filios. Audierunt hoc ejus filii, & eum occiderunt: Hinc scriptum est: *Cunque adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramelech, & Serasar filii ejus percusserunt eum gladio &c. Et divisis sociis irruit super eos nocte percussitque eos &c. Genes.* XIV. 15. Dicit R. Jochanan; Ille Angelus, qui invitavit Abraham, vocabatur לילה: Dictum est enim *Job* III. 2. *Et nox in qua dictum est; conceptus est homo*. Et Rabi Isaach faber dixit: Fecit cum eo opus noctis: Dictum est enim *Judic.* V. 20. *De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine & cursu suo adversus Sisaram pugnaverunt*. Dicit Risch Lakisch: Bonum est ut faber loquatur de fabro: *Et persecutus est eos usque ad Dan*. Dicit R. Jochanan: Quando venit iste justus usque ad Dan, debilitatum est ejus robur; vidit filios filiorum suorum, quod culturi essent Idololatriam in Dan: Dictum est enim I. *Reg.* XII. 29. *Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan*. Et ille impius non roboratus fuit, nisi quando pervenit in Dan: Dictum est enim *Jerem.* VIII. 16. *A Dan auditus est fremitus equorum ejus*. Dicit R. Zira: Vel si miserit R. Jehuda ben Bethera ex Nisibin; Præmonuerunt de sene, qui oblitus fuerit docere propter violentiam, & præmonuerunt de venis colli; juxta mentem bar Rabi

לימודו מחמת אונסו והזהרו בוורידין כר'
יהודה והזהרו בבני עמי הארץ שמהן תצא
תורה כי הא מילתא מודעינן להו צדיק
אתה ה' כי אריב אליך אך משפטים אדבר
אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי
בגד נטעתם גם שורשו ילכו גם עשו פרי
מאי אהדרו ליה כי את רגלים רצתה וילאוך
ואיך תתחרה את הסוסים ובארץ שלום אתה
בוטח ואיך תעשה בגאון הירדן משל לאדם
אחד שאמר יכול אני לרוץ שלש פרסאות
לפני הסוסים בין ביצעי המים נזדמן לו רגלי
אחד רץ לפניו שלשת מילין ביבשה ונלאה
אמר ליה ומה לפני רגלי כך לפני הסוסים
עאכו' ומה שלשת מילין כך שלשה פרסאות
על אחת כמה וכמה ומה ביבשה כך בין
ביצעי המים על אחת כמה וכמה אף אתה
ומה בשכר ארבע פסיעו' ששלמתי לאותו
רשע שרץ אחר כבודי אתה תמיה כשאני
משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני
בסוסי' על אחת כמה וכמה היינו דכתיב
לנביאים נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי
הייתי באיש שכור וכגבר עברו יין מפני ה'
ומפני דברי קדשו חני ארבע פסיעות מאי
היא דכתיב בעת ההיא שלח ברודך בלאדן
בן בלאדן מלך בבל ספרים וגו' משום חלה
חזקיהו ויחזק שדר ליה ספרים ומנחה אין
לדרוש את המופת אשר היה בארץ דאמר
רבי יוחנן אותו היום שמת בו אחז שתי
שעות היה וכי חלה חזקיהו ואיתפח אהדרינהו
קודשא בריך הוא להנך עשר שעי ניהלי'
דכתיב הנני משיב את צל המעלות אשר
ירדה במעלות אחז בשמש אהדרינהו עשר
מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות
אשר ירדה אל מאי האי אל חזקיהו חלש
ואיתפח אמר איכא גברא כי האי ולא
בעינא לשדורי ליה שלמא כתבו ליה שלמא

Jehuda; & præmonuerunt de populis terræ, quorum causa egressa est lex; Quando hoc illis significavimus: *Justus quidem tu es Domine, si disputem tecum; veruntamen justa loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur? Bene est omnibus qui prævaricantur, & inique agunt? Plantasti eos & radices miserunt, proficiunt, & faciunt fructum. Jerem.* XII. 1. Quid illi responderunt? *Si cum peditibus currens laborasti, quomodo contendere poteris cum equis? Cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Jordanis? Ibid.* Parabola de homine, qui dicat: Possum ego currere tres Parsas ante equos in paludibus aquarum: Præparatus est quidam pedes & cucurrit ante eum tria milliaria in arida, & fatigatus es. Dixit illi. Si ita ante pedites, ante equos quanto magis? Si ita in tribus milliariis, in tribus Parsis quanto magis? Si ita in arida, in strata aquis quanto magis? Tu quoque: Si mercedem quatuor graduum rependi isti impio qui cucurrit post meam gloriam, tu miraberis, quod ego rependerim mercedem Abraham, Isaach, & Jacob, qui cucurrerunt ante thronum meum; quanto magis? Hoc est quod scriptum est *Jerem.* XXIII. 9. *Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea; factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus a vino a facie Domini, & a facie verborum sanctorum ejus:* Hi sunt quatuor gradus: Cur scriptum est 2. *Reg.* XX. 12.? *In tempore illo misit Berodach Baladan, filius Baladan rex Babylonis literas &c.* Eo quod ægrotaverit Ezechia, & roboratus sit, misit ei literas & dona; non ad explicandum portentum, quod fuit in terra; Hoc dicit Rabi Jochanan: Eo die, quo mortuus est Achaz, erant duæ horæ: Num ægrotavit Achaz; Num ægrotavit Ezechia, & convaluit? Fecit retrocedere Deus S. B. has decem horas: Scriptum est enim ibid. *Et reduxit umbram per lineas quibus jam descenderat*. Dixit: Quid est hoc? Respondit: Ezechia infirmatus est & convaluit: Dixit: Ubi est vir ille? Neque voluit mittere pacem: Scribite: Pax regi Ezechia, pax civitati Hierusalem, pax Deo magno: Nebuchdnezar erat scriba Baladan; at eo tempore ibi non erat; Quando venit dixit: Quomodo scripsistis? Responderunt: Ita scripsimus: Dixit illis: Vos illum vocastis Deum magnum; & scripsistis eum in fine? At ita scribite: Pax Deo magno, pax civitati Hierusalem, pax regi Ezechia: Dixerunt illi: Qui scripsit epistolam,

למלכא חזקיה שלם לקרתא דירושלם שלם
לאלהא רבא נבוכד נאצר ספריה דבלאדן
הוה ההיא שעתא לא הוה התא כי אתא
אמר להו היכי כתביתו אמרו ליה הכי כתבינן
אמר להו קריתו ליה לאלהא רבא וכתביתו
ליה לבסוף אמר אלא הכי כתובי שלם
לאלהא רבא שלם לקרת׳ דירושלם שלם
למלכא חזקיה אמרי ליה קריינא דאיגרתא
איהו ליהוי פרוונקא רהט בתריה כדרהיט
ארבע פסיעות אתא גבריאל ואוקמיה אמר
רבי יוחנן אילמלא בא גבריאל והעמידו לא
היה תקנה לרשעי ישראל מאי בלאדן בן
בלאדן אמרי בלאדן מלכא הוה ואישתני
אפיה והוה כי דכלבא הוה יתיב בריה על
מלכותא כי הוה כתיב הוה כתיב שמיה
ושמיה דאבוה בלאדן מלכא היינו דכתיב בן
יכבד אב ועבד אדניו בן יכבד אב הא דאמרן
ועבד אדוניו דכתיב בחודש החמישי בעשור
לחדש היא שנת תשע עשרה למלך נבוכד
ראצר מלך בבל בא נבוזר אדן רב טבחים
עמד לפני מלך בבל בירושלם וישרף את
בית ה׳ ואת בית המלך ומי סליק נבוכד
נאצר לירושלם והכתיב ויעלו אותו רבלתה
אל מלך בבל ואמר רבי אבהו זו אנטוכיא
רב חסדא ורב יצחק בר אבודימי חד אמר
דמות דיוקני היתה חקוקה לו על מרכבתו
וחד אמר אימה יתירא היתה לו ממנו ודומה
כמי שעומד לפניו אמר רבא טעין תלת
מאה כודניית׳ נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא
שדר ליה נבוכד נצר לנבוזר אדן כולהו
בלעתינהו חד דשא דירושלם שנאמר
פיתוחיה יחד בכשיל וכלפות יהלומו׳ בעי
למיהדר אמר מסתפינא דלא ליעבדו בי כי
היכי דעבדו בסנחריב נפקא קלא ואמר׳ שוור
רב שוור נבוזר אדן שוור דמטא זימנא
דמקדשא חרוב והיכלא מיקלי פש להו חד

lam, sit legatus. Cucurrit post eum; postquam cucurrit quatuor gradus; venit Gabriel, eum subsistere fecit: Dicit Rabi Jochanan: Si non venisset Gabriel, & eum subsistere fecisset, non fuisset correctio impiis Israelitis: Quid significat *Baladan filius Baladan*? Dixerunt: Baladan rex erat, & immutata fuit ejus facies sicut facies canis, constituit filium suum in regno: Quando scripsit, scripsit nomine suo, & nomine patris sui Baladan regis. Hoc est quod scriptum est *Malach.* I. 6. *Filius honorat patrem, & servus dominum suum.* Hoc est quod dicimus: *Et servum dominum sum*: Scriptum est enim *Jerem.* LII. 12. *In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchdnezar regis Babylonis, venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Hierusalem; & incendio domum Domini, & domum regis.* Num adscendit Nebuchdnezar Hierosolymam? Atqui scriptum est 2. *Reg.* XXV. 6. *Duxerunt eum in Reblatha ad regem Babylonis.* Et dixit R. Abau: Hæc est Antiochia. R. Chasda, & R. Isaach bar Abdimi; Alter dicit: Imago principis erat insculpta super ejus curru; & alter dicit; Terror magnus erit illi ex eo, & sibi videbatur, quasi consisteret in ejus conspectu: Oneravit tercentos mulos securibus ferreis, quæ dominantur in ferro, misit eos Nebuchdnezar ad Nebuzardan; easque omnes absorpsit una porta Hierusalem. Dictum est enim *Ps.* LXXIV. 6. *Exciderunt januas ejus in idipsum, in securi & ascia dejecerunt eam*: Voluit reverti; dixit; Probabile est, quod in me faciant, sicut fecerunt in Senacherib: Egressa est filia vocis, dicens. Saltator filius saltatoris, Nebuzardan salta: Advenit tempus, in quo diruatur sanctuarium, & templum incendatur; reliqua erat una securis, eaque percussit portam, & aperta est porta. Dictum est enim *Psal.* LXXIV. 5. *Et cognoscetur, sicut ille qui adducit desuper cum ramo ligni secures*: Occidens incedebat, donec pervenit ad templum; accendit in eo ignem; elevavit se templum; de cœlo calce demissum est. Dictum est enim *Jer.* Thren. I. 15. *Torcular calcavit Dominus virgini filiæ Jehuda*: Cum superbiret ejus mens, egressa est filia vocis dicens: Populum occisum occidisti, templum combustum combussisti; farinam molitam moluisti. Dictum est enim *Isai.* XLVII. 2. *Tolle molam, & mole farinam, denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina.* Triticum non di-

נרגא אתא מחייה בקופא ואיפתח שנאמר
יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות הוה
קטיל ואזיל עד דמטא היכלא ארליק ביה
נורא גבה היכלא דרכו ביה מן שמי׳ שנ׳
גת דרך יי׳ לבתולת בת יהודה קא זיהה
רעתיה נפקא בת קלא ואמרה ליה עמא
קטילא קטלת היכלא קליא קלית קימחא
טחינ׳ טחינת שנאמר קחי רחיים וטחני קמ׳
גלי צמחך חשפי שובל גלי שוק עברי נהרות
חטים לא נאמר אלא קמח חזא דמיה
דזכריה קא רתח אמר להו מאי האי
אמרו ליה דם זבחים הוא דאישתפיך
אמר להו אייתו ואינסי אי מדמו כסי ולא
אידמו אמר להו גלו לי׳ ואי לא סריקנ׳ לכו
לבישרייכו במסריקא דפרזלא אמרו ליה
האי כהן ונביא הוא דאינבי להו לישראל
בחורבנא דירושלם וקטלוה אמר להו אנא
מפייסנא ליה אייתי רבנן קטיל עילויה ולא
נח אייתי דרדקי דבי רב קטל עילוויה ולא
נח אייתי פרחי כהונה קטל עילוויה ולא נח
עד די קטל עילויה תשעין וארבעה ריבוא
ולא נח קרב לגביה אמר זכריה זכריה טובים
שבהן איברתם ניח׳ לך דאיקטלינהו לכולהו
מיד נח הירהר תשובה בדעתיה אמר מה הם
שלא איבדו אלא נפש אחת כך ההוא
גברא מה תיהוי עלי׳ ערק שדר פורטיתא
לביתיה ואיתגייר תנו רבנן נעמן גר תושב
היה נבוזר אדן גר צדק היה מבני בניו של
סיסרא למדו תורה בירושלם מבני בניו של
סנחריב לימדו תורה ברבים ומאן ניהו שמעיה
ואבטליון מבני בניו של המן למדו תורה
בבני ברק ואף מבני בניו של אותו רשע
ביקש הקב״ה להכניסן תחת כנפי השכינה
אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבונו של
עולם מי שהחריב את ביתך ושרף את
היכלך תכניס תחת כנפי השכינה היינו דכתב

dictum est, sed *farinam:* Quando vidit sanguinem Zacharia, quod ebulliret; dixit; Quid est hoc? Responderunt illi: Hic est sanguis sacrificiorum, qui effusus est: Dixit illis. Adducite; Probabo; utrum hic sanguis sit similis; probavit; & non erat similis. Dixit illis: Manifestate mihi, si minus, pectam carnem vestram pectinibus ferreis: Responderunt illi: Iste fuit sacerdos & propheta; cum prophetasset Israelitis excidium Hierusalem, illum occiderunt: Dixit illis: Ego illum placabo: Adduxit sapientes; & super illo occidit; at non quievit; adduxit subtiles inquisitores scholæ Rab, & occidit super illo; at non quievit; Adduxit juvenes sacerdotii, & occidit super illo; at non quievit; donec occidit super illo quatuor & nonaginta myriades; at non quievit: Accedens ad eum dixit: Zacharia, Zacharia, præstantissimos ex illis perdidi; Placetne tibi ut omnes occidam? Statim quievit. Tum in mente sua cogitavit pœnitentiam: Dixit: Si istis, qui non occiderunt, nisi animam unam, ita contigit; de hoc hominu quid erit? Fugiens, misit testamentum suum ad domum suam, & proselytus factus est: Tradiderunt sapientes: Naaman proselytus inquilinus fuit; Nebezardan fuit proselytus justitiæ; ex filiis filiorum Sisara didicerunt legem Hierosolymæ. Ex filiis filiorum Senacherib didicerunt legem in loco publico. Et quinam fuerunt? Seruajah & Abtalion ex filiis filiorum Aman didicerunt legem ex filiis Berach. Atque etiam ex filiis filiorum hujus impii voluit Deus S. B. eos introducere sub alas Divinitatis: Dixerunt Angeli ministerii coram Deo S. B. Domine mundi: Qui diruit domum tuam, & incendit templum tuum, introduces sub alas Divinitatis? Hinc dictum est *Jerem.* LI. 9. *Curavimus Babilonem, & non est sanata:* Ela dicit: Hic est Nebuchdnezer; R. Samuel bar Nachmani dicit: Ista sunt flumina Babylonis: Ita est Targum. Flumina siccabo Babylonariorum. Dicit Ela: Ammon & Moab, qui jubilabant propter malum Hierusalem, quando audierunt, quod prophetæ prophetassent excidium Hierusalem; miserunt ad Nebuchdnezer; Educ & veni: Respondit: Probabile est, ut mihi faciant, quod prioribus fecerunt. Miserunt ad eum, quod non esset vir in domo sua: & abiisset per viam longinquam: & vir non designat nisi Deum S. B. Dictum est enim *Exod.* XV. 3. *Dominus vir pugnator:* Misit ad eos dicens: Prope est; & ipse veniet; Miserunt ad eum dicentes quod abiisset per viam

ריפינו את בבל ולא נרפתה עולא אמר זה
נבוכר נצר רבי שמואל בר נחמני אמר אלו
נהרות בבל ותרגמה רציגיית׳ צרירתא דבבלאי
אמר עולא עמון ומואב שיבבי בישי דירושלם
הוו כיון דשמעינהו לנביאי דקא מיתנבאי
לחורבנא דירושלם שלחו לנבוכד נצר פוק
ותא אמר מסתפינא דלא ליעבדו לי כדעבדו
בקמאי שלחו ליה כי אין האיש בביתו הלך
בדרך מרחוק ואין איש אלא הקב״ה שנ״ה
איש מלחמה שלח להו בקריבא הוא ואתי
שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח להו אית
אית להו צדיקי דבעו רחמי ומייתו ליה
שלחו ליה צרור הכסף לקח בידו ואין כסף
אלא צדיקים שנאמר ואכרה לי בחמשה
עשר כסף וחומר שעורים ולחך שעורים
שלח להו הדרי רשיעי בתשובה ובעו רחמי
ומייתו ליה שלחו ליה כבר קבע להן זמן שנ׳
ליום הכסא יבא לביתו אין כסא אלא זמן
שנ׳ בכסא ליום חגינו שלח להו עימוזא
הוא ולא מצינא דאתי מתלגא וממיטרא
שלחו ליה תא אשינא דטורא שנאמר שלחו
כר מושל ארץ מסלע מדברה אל הר בת
ציון שלח להו אי אתינא ליח לי דוכתא
דיתיבנא ביה שלחו ליה קברות שלהם מעולין
מפלטירין שלך דכתיב בעת ההיא נאם ה׳
ויוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות
שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות
הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם
ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים
אשר אהבו ואשר עבדו ואשר הלכו אחריהם
אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע
לך אימת אתי בר נפלי א״ל מאן בר נפלי
א״ל משיח משיח בר נפלי קרית ליה א״ל
אין דכתיב ביום ההוא אקים את סוכת
דוד הנופלת א״ל הכי אמר רבי יוחנן דור
שבן דוד בא בו תלמידי חכמי׳ מתמעט

viam longinquam; Misit ad eos dicens: Justi implorabunt misericordiam, & illum revocabunt: Miserunt ad eum dicentes: *Fasciculum argenti cœpit in manu sua*. *Prov.* VII. 2.. At argentum non designat nisi justos: Dictum est enim *Ose.* III. 2. *Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei*. Misit ad eos: Pœnitentiam agent impii, & implorabunt misericordiam, & vocabunt illum; Miserunt ad eum: Statutum est illis tempus: Dictum est enim *Prov.* VII. 20. *In die plenæ lunæ reversurus est in domum suam*. Et כסא non designat nisi tempus: Dictum est enim *Psal.* LXXXI. 4. *In insigni die solennitatis vestræ*: Misit ad eos dicens, quod hyemes esset, & non posset venire propter nivem & pluviam: Miserunt ad eum dicentes: Veni per viam montium: Dictum est enim *Isai.* XVI. 1. *Emitte agnum Domine dominatorem terræ, & de petra deserti ad montem filiæ Sion*. Misit ad eos dicens: Si veniam, non erit mihi locus ubi habitem. Miserunt ad eum dicentes: Eorum sepulchra sunt excelsiora tuo palatio: Scriptum est enim *Jerem.* VIII. 1. *In illo tempore, ait Dominus: Ejicient ossa regum Jehuda, & ossa principum ejus, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum, qui habitaverunt Hierusalem, de sepulchris suis, & expandent ea ad solem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ dilexerunt, & quibus servierunt, & post quæ ambulaverunt*: Dixit R. Nachman ??? R. Isaach: Audistine quando sit venturus filius Nephli? Respondit; Quinam est filius Nephli? Dixit: Messia Messia filius Nephli appellatur: Respondit illi: Utique: Etenim scriptum est *Amos* IX. 11. *In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit*. Dixit illi: Sic dicit R. Jochanan: In generatione, qua veniet filius David, discipuli sapientes diminuentur, & de reliquis eorum oculletu & gemitu absumentur, & afflictiones multiplicabuntur, & decreta molesta innovabantur; priusquam primum jubeatur, secundum festinabit ut veniat. Tradiderunt sapientes: In septimana, qua veniet filius David, in primo anno confirmabitur hic textus: *Amos* IV. 7. *Et plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui*. In secundo sagittæ famis immittentur: In tertio erit fames magna, & morientur viri mulieres, & multi viri pii, & viri qui faciunt opus, & lex oblivioni dabitur, ut non addiscatur, in quarto erit satietas, at non erit satietas; in quinto erit satie-

tie-

והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרורת
רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה
פקודה שנייה ממהרת לבא תנו רבנן שבוע
שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא
זה והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחרת
לא אמטיר שנייה חיצי רעב משתלחי׳ שלישית
רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף הסידים
ואנשי מעשה ותורה משתכחת מלומדיה
ברביעים שובע ואינו שובע בחמישית שובע
גדול ואוכלין ושותין ושתחין ותורה חוזרת
ללומדיה בששית קולות בשביעית מלחמות
במוצאי שביעות בן דוד בא אמר רב יוסף
הא כמה שביעית דהוה כן ולא אתא אמר
אביי בששית קולות בשביעית מלחמות מי
הוה ועוד כסידרן מי הוה (אשר חרפו אויביך
יי׳ אשר חרפו עקבות משיחך) תניא רבי
יהודה אומר דור שבן דוד בא בו בית הוועד
יהיה לזונות והגליל יחרב והגבלן יאש׳ ואנשי
גדול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת
הסופרים תסרח ויראי חטא ימאסו ופני
הדור כפני כלב והאמת נעדרת שנאמר ותהי
האמת נעדרת (וסר מרע משתולל) מאי
ותהי האמת נעדרת אמר דבי רב מלמד
שנעשת עדרים עדרים והולכת לה מאי וסר
מרע משתולל אמרי דבי ר׳ שילא כל מי
שסר מרע משתולל על הבריות אמר רבא
מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא
אמר לי ההוא מרבנן ורב טבוומי שמיה
ואמרי לה רב טביומי שמיה דאי היו יהבי
ליה כל חללי דעלמא לא הוו משני בדיבורי׳
זימנא חדא איקלעי להחו׳ אתרא וקושטא
שמיה ולא הוו משני בדיבורייהו ולא הוה
מיית אינים מהתם בלא זימניה נסיבי איתתא
מינהון והוו לי הרתין בני מינה יומא חד
הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישיה אתאי
שיבבתה טרפא ארשא סברי לאו אורח

tietas magna, & comedent & bibent, & lætabuntur, & lex interum addiſcetur; in ſexto ſtrepitus, in ſeptimo bella, in exitu ſeptimi filius David veniet. Dicit R. Joſeph: Quam multæ ſeptimanæ hujuſmodi fuerunt, & non venit? Dicit Abaje: In ſexto ſtrepitus, in ſeptimo bella; quid erit? Et præterea juxta eorum ordinem quid erit? *Quod exprobaverunt inimici tui Domine, quod exprobaverunt commutationem Chriſti tui.* *Pſal.* LXXXIX. 51. Traditio: R. Jehuda dicit: In generatione, qua veniet filius David; Domus congregationis erit in lupanar & Galilæa deſolabitur, & eorum terminus deſperabitur, & viri præſtantes circuibunt de civitate in civitatem, & non erit miſeratio pro illis, & ſapientia ſcribarum deficiet, & timentes peccatum ſpernentur, & facies hujus generationis ſicut facies canis, & veritas deficiet: Dictum eſt enim *Iſai. Et facta eſt veritas in oblivionem; & qui receſſit a malo, prædæ patuit:* Quid ſignificat: *Et facta eſt veritas in oblivionem?* Dicit diſcipulus Rab: Docetur, quod omnino deficiet, & abibit: Quid ſignificat: *Et qui receſſit a malo, prædæ patuit?* Dixit ſchola Rabi Scila; Qui recedet a malo, præda erit creaturis: Dicit Raba: A principio dicebam: Non eſt veritas in mundo. Dixit mihi; Iſte eſt ex ſapientibus, & R. Tabiomi eſt nomen ejus; Et dixerunt ei: Rabi Tabiomi eſt nomen ejus; Si illi dentur omnes pecuniæ mundi, non immutabit verba ſua; Aliquando venit in quendam locum, & veritas erat nomen ejus, neque immutabat ſua verba; neque veniebat vir ex iis ſine invitatione; accepit uxorem ex iis, ex qua nati ſibi ſunt duo filii; Quadam die cum ſederet in domo ejus uxor pectens comam, venit ejus vicina percutiens portam: Cum putaret non eſſe hanc conſuetudinem terræ; Dixit illi: Non eſt hic: mortui ſunt duo ejus filii: Veneruntviri & adduxerunt coram illo; Dixit illis: Quid hoc eſt? Reſponderunt; Ita eſt factum: Dixit illi: Te obſecramus; Egredere ex his locis, ne adhucas internecionem in iſtos viros. Traditio: R. Neborai dicit: In generatione, qua filius David veniet, juvenes facient albeſcere facies ſenum, & ſenes ſtabunt coram juvenibus, & filia inſurget adverſus matrem, & nurus adverſus ſocrum, & facies hujus generationis ſicut facies canis, neque filium pudebit a patre ſuo. Tradixio: R. Nehemia dicit: In generatione, qua filius David veniet, impudentia multiplicabitur, & non re-

ארעא אמרי לה לית' הכא שכיבו ליה תרתי
בניה דאתי אינשי אתו לקמיה אמר לי' מאי
האי אמרי להו הכי הוה מעשה אל' במטותא
מינך פוק מאתרין ולא תיגרי בהו מותנא
כהנך אינשי תניא ר' נהוראי אומר דור שבן
דוד בא בו נערים ילבינו פני זקנים וזקנים
יעמדו כפני נערים ובת קמה באמה וכלה
בחמותה ופני הדור כפני כלב ואין הבן
מתרייש מאביו תניא רבי נחמיה אומר דור
והגפן יתן פריו והיין ביוקר ונהפכה כל
הממלכות לדעת צדוקים ואין תוכחה מסייע
ליה לרבי יצחק דאמר רבי יצחק אין בן דור
בא עד שתתהפך כל המלכות לדעת צדוקי'
אמר רבא מאי קרא כולו הפך לבן טהור
הוא תנו רבנן כי ידין ה עמו כי יראה כי
אזלת יד ואפס עצור ועזוב אין בן דוד בא
עד שירבו המסורות ר"א עד שיתמעטו
התלמידים ר"א עד שתכלה פרוטה מן הכיס
ר"א עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר עצור
ועזוב כביכול אין סומך ועוזר לישראל כי הא
דרבי זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי
ביה אמר להו במטותא בעינא מנייכו לא
תרחקוה דחנינא שלשה באין בהיסח הדעת
אלו הן משיח מציאה ועקרב אמר רב
קטינא שית אלפי' שני הוו עלמא וחד חריב
שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא אביי אמר
תרי חרוב שנאמר יחיינו מיומים ביום
השלישי יקימנו ונחיה לפניו תניא כותיה דרב
קטינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת
לשבע שנים כך העולם משמט אלף שנים
לשבעת אלפים שנה שנאמר ונשגב ה' לבדו
ביום ההוא ואומר מזמר מזמור שיר ליום
השבת יום שכולו שבת ואומר כי אלף שנים
בעיניך כיום אתמול כי יעבור תנא דבי אליהו
ששת אלפי' שנה הוי עלמא שני אלפים
תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות
המשיח ובעוונותינו שרבו יצאו מהם מה
תיצאו אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה
דרב סלה חסידא' אין העולם פחות משמונים

retrocedet vitis, dabit fructum suum, & vinum erit charo pretio, & convertetur omne regnum ad mentem Sadducæorum; Neque probatio opitulatur τῷ R. Isaach; Etenim dicit R. Isaach: Filius David non veniet, nisi quando convertatur omne regnum ad mentem Sadducæorum: Dicit Raba: Quid legitur: Omnis conversio alba munda est? Tradiderunt sapientes: *Judicabit Dominus populum suum; videbit quod infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumti sunt. Deut.* XXXII. 33. Filius David non veniet donec multiplicentur castigationes: Alia expositio: Donec diminuantur discipuli: Alia expositio. Donec deficiat prutha ex marsupio: Donec desperent de redemtione. Dictum est enim. *Et clausi quoque defecerunt, residuique consumti sunt*. Quasi dicat. Non est sustentator neque auxiliator Israelitis: Hæc est sententia R. Zira, quando deprehendit sapientes, qui in hoc operam dederunt: Dixit illis: Cum obsecratione peto a vobis: Ne elongetis misericordiam: Tria venient ex improviso; ista sunt Messia, res inventa, & scorpio. Dicit R. Chatina: Sex millibus annorum durabit mundus, & in uno destruetur. Dictum est enim *Isai.* II. 11. *Exaltabitur autem Dominus solus in die illa:* Abaje dicit: In duobus annis destruetur. Dictum est enim *Ose.* VI. 3. *Vivificabit nos post duos dies; in die tertio suscitavit nos, & vivemus in conspectu ejus*. Traditio juxta mentem R. Chatina: Sicut in septennio unus est annus remissionis, ita pariter in mundo erit remissio mille annorum in septem millibus annorum. Dictum est enim *Psal.* XCII. 1. *Psalmus cantici in die Sabbathi*; Dies, qui totus erit Sabbathum. Pariterque dictum est *Psal.* XC. 4. *Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hestertna quæ præteriit:* Docuit schola Eliæ: Sex millibus annorum durabit mundus; Duobus millibus annis erit vastitas, duobus millibus annis erit lex; & duobus millibus annis erunt dies Messiæ. Et propter iniquitates nostras, multiplicati sunt, & plures ex iis præterierunt: Quid significat: Præterierum? Dixit Elia τῷ R. Jehuda fratri R. Sela: Non durabit mundus minus quinque & octoginta Jubilæis, & in novissimo Jubilæo filius David veniet: Dixit illi: In ejus principio, an in ejus fine? Respondit: Ignoro utrum includatur an non. Dixit illi; ego quoque ignoro. R. Asse dicit: Sic dixit li: Usque huc non exspectabitur, hinc & ulterius expectabitur: Misit R. Chanan bar Techilpha ad R. Joseph: Inveni

וחמשה יובלות יובל האחרון בן דוד בא
אמר ליה בתחילתו או בסופו אמר ליה אינו
יודע כלה או אינו כלה אמר ליה איני יודע
רב אשי אמר הכי אמר ליה עד הכא לא
תיסתכי ליה מכאן ואילך איסתכי לי׳ שלח
ליה רב חנן בר תחליפ׳ לרב יוסף מצאתי
אדם א׳ ובידו מגילה אחת כתובה אשורי׳
ולשון קדש אמרתי לו זו מנין לך אמר לי
לחיילות של פרס נשכרתי ובין גינזי פרס
מצאתיה וכתוב בה לאחר ארבעה אלפים
ומאתים ותשעים ואחת שנה לבריאתו של
עולם העולם יתום מהן מלחמות תנינים
מהן מלחמות גג ומגוג והשאר ימות המשיח
ואין הקב״ה מחדש את עולמו אלא לאחר
שבעת אלפים שנה רב אחא בריה דרבא
אמר לאחר חמשת אלפים שנה איתמ׳ תניא
ר׳ נתן אומ׳ מקרא זה נוקב ויורד עד תהום
כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם
יתמהמה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר
לא כרבותינו שהיו דורשין עד עידן עידנין
ופלג עידן ולא כרבי שמלאי שהיה דורש
האכלתם לחם דמעה ותשקמו ברמעות
שליש ולא כרבי עקיבא שהיה דורש עוד
אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים
ואת הארץ אלא מלכות ראשון שבעים
שנה מלכות שנייה חמשים ושתים מלכות
בן כוזיבא שתי שנים ומחצה מאי ויפח לקץ
ולא יכזב אמר רבי שמואל בר נחמני אמר
רבי יונתן תיפח עצמן של מחשבי קיצין שהיו
אומר׳ כיון שהגיע את הקץ ולא בא שוב אינו
בא אלא חכה לו שנאמר אם יתמהמה
חכה לו שמא תאמר אנו מחכין והוא אינו
מחכה ת״ל לכן יחכה ה׳ לחננכם ולכן ירום
לרחמכם וכי מאחר שאנו מחכין והוא מחכה
מי מעכב מדת הדין מעכבת וכי מאחר
שמידת הדין מעכבת אנו למה מחכין לקבל
שכר שנאמר אשרי כל חוכי לו אמר אביי
לא פחירת עלמא מתלתין ושיתא צדיקי
דמקבלי אפי שכינה בכל דרא שנאמר אשרי
כל חוכי לו לו בגימטריא תלתין ושיתא
הוו איני והאמ׳ רבא דרא דקמי קודשא

ni quendam hominem habentem in manu sua volumen scriptum Assyriace, & in lingua sancta, illi dixi: Unde hoc habes? Respondit mihi: A militibus Persiæ ego illud lucratus sum; & inter thesauros Persiæ illud inventum est, & in eo scriptum est: Post quatuor millia & ducentos & unum nonaginta annos creationis mundi cessabunt bella, & balænæ & bella Gog & Magog, & reliqui erunt dies Messiæ; Neque Deus S. B. innovabit mundum nisi post septem millia annorum: R. Acha bar Raba dicit: Post quinque millia annorum; Dictum est: Traditio: R. Nathan dicit: Hic textus erat perforatus, & descendit usque ad abyssum: *Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Habac.* II. 3. Non juxta mentem sapientum nostrorum, qui exponunt: *Quia in tempus, tempora, & dimidium temporis. Dan.* XII. 7.: At non juxta mentem R. Scialmai, qui exponit. *Et cibabis eos pane lachrymarum, & potum dabis eis in lachrymis in mensura. Psal.* LXXX. 6. At non juxta mentem Rabi Akiba, qui eponit: *Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cœlum & terram. Hag.* II. 7. At regnum primum durabit septuaginta annis, regnum secundum duobus & quinquaginta annis. Regnum ben Coziba duobus annis cum dimidio: Quid significat: *Et apparebit in finem, & non mentietur?* Dicit Rabi Samuel bar Nachmani, dicit Rabi Jonathan; Absumatur qui supputat fines; Quia dicunt: Quando advenerit finis, & non veniat, non veniet amplius: *Expecta illum:* Dictum est enim: *Si moram fecerit, expecta illum*: Ne dicas: Nos expectamus, at ille non expectat: Tradiderunt sapientes: *Propterea expectat Dominus, ut misereatur vestri, & ideo exaltabitur parcens vobis. Isai.* XXX. 18. Postquam nos expectamus, & ille expectat, quid impedit? Proprietas judicii impedit. Cum proprietas judicii impediat, cur nos expectamus? Ut recipiamus mercedem; Dictum est enim ibid.: *Beati omnes qui expectant eum.* Dicit Abaje: Non deerunt in mundo sex & triginta justi, qui honorent Divinitatem in omni generatione: Dictum est enim: *Beati omnes qui expectant eum:* לו per Gematriam sex, & triginta sunt: Itane? Atqui dicit Raba: Generatio quæ erit coram Deo S. B. habebit octodecim millia parsarum? Hoc est quod dictum est *Ezech.* XLVIII. 35. *Per circuitum decem & octo millia.* Non est

בריך הוא תמני סרי אלפי פרס' הואי שנאמר סביב שמנ' עשר אלף לא קשיא הא דמסתכלי באיספקלריא המאירה הא דמסתכלי באיספדלריא שאינה מאירה ומי נפישי כולי האי והאמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הם אני ובני מהם אם מאה הם אני ובני מהם אם שנים הם אני ובני הם לא קשי' הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו כתנאי רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושים תשובה אין נגאלים אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשו' כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב תני' אידך רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנאמר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו חנם נמכרתם בעֿא ולא בכסף תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע והלא כבר נאמר שובו אלי ואשובה אליכם אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר כי אנכי בעלתי אתכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון אמר לו ר' אליעזר והלא כבר נאמר בשובה ונחת תושעון אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר והלא כבר נאמר כה אמר יי' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים וראו וקמו שרים וישתחוו אמר לו רבי אליעזר והלא כבר נאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב אמר לו רבי יהושע הלא כבר נאמר ואשמע את האיש לבוש הברים אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות

est oppositio; Hic intelligitur, quando adspiciant speculum, quod sit lucidum: Ibi intelligitur, quando adspiciant speculum quod non sit lucidum: Num multi sunt? At dicit Ezechia, dicit Rabi Jeremia nomine Rabi Simeon ben Jochai: Vidi adscendentes, & illi erant pauci, si fuerint mille, ego & filius meus erimus ex illis, si centum; Ego & filius meus erimus ex illis: Si duo; Ego & filius meus erimus: Non est oppositio: Hic agitur, quando adscendunt cum filio; ibi agitur, quando adsendunt sine filio: Dicit Rab: Cessarunt omnes termini; neque res dependet nisi a pœnitentia, & ab operibus bonis: Et Samuel dicit: Satis est, ut lugens consistat in luctu suo: Juxta hos doctores. R. Elieser dicit: Si Israelitæ faciant pœnitentiam, redimentur, si non faciant pœnitentiam, non redimentur: At Deus S. B. constituet illis regem, cujus decreta erunt dura, sicut decreta Aman, & Israelitæ facient pœnitentiam, & revertentur ad bonum: Alia traditio: Rabi Elieser dicit: Si Israelitæ facient pœnitentiam, redimentur: Dictum est enim *Jerem.* III. 22. *Convertimini filii revertentes, & sanabo aversiones vestras:* Dixit illi Rabi Jehosua: Atqui jam dictum est *Isai.* LII. 3. *Gratis venundatis estis*. Idololatriæ: *Et sine argento redimemini*: Non autem cum pœnitentia & operibus bonis. Dixit R. Elieser τῷ R. Jehosua: Atqui jam dictum est *Malach.* III. 7. *Revertimini ad me, & ego revertar ad vos:* Respondit illi Rabi Jehosua; atqui jam dictum est *Jerem.* III. 14. *Quia ero vir vester, & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam in Sion.* Respondit illi R. Elieser: Atqui jam dictum est *Isai.* XXX. 15. *Pœnitentia & quiete salvabimini.* Respondit R. Jehosua τῷ R. Elieser: Atqui jam dictum est *Isai.* XLIX. 7. *Hæc dicit Dominus redemtor Israel Sanctus ejus ad contemtibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum; Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt:* Respondit illi R. Elieser: Atqui jam dictum est *Jerem.* IV. 1. *Si reverteris Israel, ait Dominus, ad me convertere.* Respondit illi R. Jehosua: Atqui jam dictum est *Dan.* XII. 7. *Et audivi virum, qui indutus erat lineis; qui stabat super aquas fluminis, cum elevasset dextram & sinistram suam in cœlum, & jurasset per viventem in æternum, quia in tempus & tempora, & dimidium temporis; & cum completa fuerit dispersio manus populi, complebantur universa hæc.*

נפץ יד עם קרוש תכלינה כל אלה וגו
ושתק רבי אליעזר ואמר רבי אבא אין לך
קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל
ענפיכם תתנו ופרייכם תשאו לעמי ישראל
ר׳ אליעזר אומר אף בזה שנ׳ כי לפני הימי׳
האלה שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה
איננה ליוצ׳ ולבא אין שלום מן הצר מאי
ליוצא ולבא אין שלום מן הצר רב אמר
אף תלמידי חכמים שכתוב בהם שלום דכתיב
שלום רב לאהבי תורתך אין שלום מפני צר
ושמואל אמר עד שיהיו כל השערים כולן
שקולין אמר רבי חנינא אין בן דוד בא עד
שיתבקש דג לחולה ולא ימצא שנאמר אז
אשקיע מימיהם ונהרותם בשמן אוליך וכתב
בתרי׳ ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל
אמר רבי המא ברבי חנינא אין בן דוד בא
עד שתכלה מלכות הזלה מישראל שנאמר
וכרת הזלזלים במזמרות וכתב בתריה בעת
ההוא יובל שיי לה׳ צבאות עם ממושך
וממורט אמר זעירי אמר רבי חנינא אין בן
דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל שנאמר
כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך וכתיב
השארתי בקרבך עם עני דל וחסו בשם
יי׳ אמר רבי מלאו משום רבי אליעזר בר׳
שמעון אין בן דוד בא עד שיכלו כל שופטי׳
ושוטרים מישראל שנאמ׳ ואשיבה ידי
עליך ואצרוף כבור סיגיך ונומר ואשיבה
שופטיך אמר עולא אין ירושלם נפדת אלא
בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה
בצדק׳ אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי
אמגושי אי בטלי דייני בטלי גזירפטי אי
בטלי יהירי בטלי אמגושי דכת׳ ואצרוף כבור
סיגיך ואסיר׳ כל בדיליך ואי בטלי דייני בטלי
גזירפטי דכתב הסיר ה׳ משפטיך פנה אויביך
אמר רבי יוחנן אם ראית דור שמתמעט
והולך חכה לו שנאמר את׳ עת עני תושיע

At ridens R. Eliefer dixit: Rabi pater mi non eft tibi terminus, qui fit hoc manifeftior; Dictum eft enim *Ezech.* XXXVI. 8. *Vos autem montes Ifrael ramos veftros germinetis, & fructum veftrum afferatis populo meo Ifrael.* R. Eliefer dicit: In hoc quoque dictum eft *Zachar.* VIII. 10. *Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, neque introeunti neque exeunti erat pax præ tribulatione:* Quid fignificat: *Introeunti & exeunti non erat pax præ tribulatione?* Difcipulos fapientes, de quibus fcriptum eft pax: Scriptum eft enim *Pfal.* CXIX. 165. *Pax multa diligentibus legem tuam;* Non eft pax propter anguftiam. R. Samuel dicit: Donec omnes menfuræ fint æquales. Dicit Chanina: Non veniet filius David, donec quæratur pifcis in arena, at non invenietur. Dictum eft enim *Ezech.* XXXII. 14. *Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quafi oleum adducam:* Et poftea fcriptum eft ibid. XXIX. 21. *In die illa germinabit cornu domui Ifrael.* Dicit R. Channa bar R. Chanina: Filius David non veniet, donec perdatur regnum, quod nullum habeat imperium in Ifrael: Dictum eft enim *Ifai.* XVIII. 5. *Et præcidentur ramufculi ejus falcibus;* Et poftea fcriptum eft: *In tempore illo deferetur manus Domino exercituum a populo divulfo, & dilacerato.* Dicit Zehiri, dicit R. Chanina: Filius David non veniet, donec perdantur fuperbi ex Ifrael: Dictum eft enim *Sophon.* III. 11. *Quia tunc auferam de medio tui magniloquos fuperbiæ tuæ.* Et fcriptum eft ibid. *Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum, & fperabunt in nomine Domini.* Dicit Rabi Melau nomine R. Eliefer bar R. Simeon: Filius David non veniet, donec pereant omnes judices, & miniftri ex Ifrael: Dictum eft enim *Ifai.* I. 25. *Et convertam manum meam ad te & excoquam ad purum fcoriam tuam &c. Et reftituam judices tuos.* Dicit Ela: Hierufalem non redimetur nifi juftitia: Dictum eft enim ibid. verf. 27. *Sion in judicio redimetur, & reducent eam in juftitia.* Dicit Rabi Papa: Si aboleantur fingulares, abolebuntur magi, fi aboleantur judices, abolebuntur exactores, fi aboleantur fingulares, abolebuntur magi: Scriptum eft enim: *Et excoquam ad purum fcoriam tuam, & auferam omne ftamnum tuum.* Si abolentur judices, abolebuntur exactores: Scriptum eft enim *Sophon.* III. 15. *Abftulit Dominus judices tuos, avertit inimicos tuos.* Dicit R. Jochanan: Si videris generationem, quæ continuo diminuatur, expecta illum. Dictum eft enim

וגו' אמר רבי יוחנן אם ראית דור שצרות
רבות באות עליו כנהר חכה לו שנאמר כי
יבא כנהר צר ורוח ה' נוסס' בו וסמיך ליה
ובא לציון גואל ואמר רבי יוחנן אין בן דוד
בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב
בדור שכולו זכאי דכתיב ועמך כולם צדיקים
לעולם ירשו ארץ בדור שכולו חייב דכתיב
וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע
וכתיב למעני אעשה אמר רבי אלכסנדרי
ר' יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתיב
אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה אמר
ר' אלכסנדרי רבי יהושע בן לוי רמי כתיב
וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי וכתיב
עני רוכב על חמור זכו עם ענני שמיא לא
זכו עני ריכב על חמור אמר לי שבור מלכא
לשמואל אמריתו משיח על חמרא אתי
אישדר ליה סוסיא בדקא דאית לי אמר ליה
מי אית לך בר חיור גווני רבי יהושע בן לוי
אשכחי' לאליהו דהוו קיימי אפיתחא דמערתא
דרבי שמעון בן יוחי אמר ליה אתינא לעלמא
דאתי אמר ליה אם ירצה אדון הזה אמר
רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול ג' שמעתי
אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל
שייליה לדידיה והיכא יתיב אפיתחא דקרתא
ומאי סימניה יתיב ביני עניי סובלי חלאים
וכולן שרו ואסירי כחד זימנא איהו
שרי חד ואסיר חד אמר דילמא מיבעינא
דלא איעכב אזל לגביה אמר ליה שלום עליך
רבי ומורי אמר ליה שלום עליך בר ליואי
א"ל לאימת אתי מר א"ל היום אתא לגבי
אליהו א"ל מאי אמר לך א"ל שלום עליך
בר ליוואי א"ל אבטחך לך ולאבוך לעלמא
דאתי א"ל שקורי קא שקר בי דאמר לי היום
אתינא ולא אתא א"ל הכי אמר לך היום אם
בקולו תשמעו שאלו תלמידיו את רבי
יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא אמר

enim 2. *Sam.* XXII. 28. *Et populum pauperem salvum facies &c.* Dicit Rabi Jochanan. Si videris generationem, super quam veniant afflictiones multæ, expecta illum. Dictum est enim *Isai.* LIX. 19. *Cum venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit:* Et prope hunc locum dictum est ibid. *Et venerit Sion redemtor.* Et dicit R. Jochanan: Filius David non veniet nisi in generatione, in qua aut omnes sint justi, aut omnes peccatores. In generatione in qua omnes sint justi; Scriptum est enim *Isai.* LX. 21. *Populus autem tuus omnes justi, in perpetuum hæreditabunt terram.* In generatione, in qua omnes sint peccatores. Scriptum est enim *Isai.* LIX. 16. *Et vidit quia non est vir, & operiatus est, quia non est qui occurrat.* Pariterque scriptum est: *Propter nomon meum faciam:* Dicit Rabi Alexander: R. Jose ben Levi objecit: Scriptum est: *In tempore suo:* Et scriptum est: *Accelerabo:* Si meriti fuerint: *Accelerabo:* Si non meriti fuerint. *In tempore suo:* Dicit Rabi Alexander; R. Jehosua ben Levi; objecit: Scriptum est: *In nubibus cœli sicut filius hominis veniet.* Et scriptum est *Zachar.* IX. 9. *Ipse pauper, adscendens super asinum:* Si meriti fuerint: *Cum nubibus cœli:* Si non meriti fuerint: *Ipse pauper adscendens super asinum.* Dixit Sabor rex τῷ Samuel: Dixisti; quod Messia super asinum venturus sit; Mittam illi equum probatiorem qui mihi est: Respondit illi: Estne tibi equus centum coloribus præditus? R. Jehosua ben Levi: Inveni Eliam stantem ad portam specus Rabi Simeon ben Jochai: Dixit illi: Veniam in mundum, quia venit. Dixit illi: Si velit Dominus, videbo: Dicit R. Jehosua ben Levi: Duos vidi, & vocem trium audivi. Dixit illi: Quando veniet Messia? Respondit: Abi, & quære ab ipso. Et ubi sedet? Ad portam civitatis: Et quænam sunt ejus signa? Sedet inter pauperes onustos morbis; & omnes eodem tempore solvunt, & ligant plagas, & ipse unam solvit, & alteram ligat: Dixit: Fortasse morabitur: Accessi ad eum, dicens: Pax super te magister, & domine. Respondit: Pax super te fili desiderii: Dixi illi: Quando venies Mor? Respondit: Hodie: Accessi ad Eliam: Dixit: Quid tibi dixit? Mihi dixit: Pax super te fili desiderii: Sperare faciam tibi, & patri tuo de seculo futuro: Dixit: Mentiendo mentitus es in me, eo quod mihi dixerit: Hodie veniam; & non venit: Respondit: Sic tibi dixit: *Hodie si vocem ejus audieritis,*

מתיירא אני שמא תבקשו ממני אות אמרו
לו אין אנו מבקשין ממך אות א"ל לכשיפול
השער הזה ויבנה ויפול ויבנה ויפול ואין
מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא אמרו לו
רבינו תן לנו אות אמר להם ולא כך
אמרתם לי שאין אתם מבקשין ממני אות
אמרו לו ואע"פ כן אמר להם אם כך יהפכו
מי מערת פמיים לדם ונהפכו לדם בשעת
פטירתו אמר להן העמיקו לי ארוני אין כל
דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיי' נקשר
בו ואין לך כל ארון וארון שבארץ ישראל שאין
סוס מדי אוכל בו תבן אמר רב אין בן דוד בא עד
שתתפשט המלכות על ישראל תשעה חדשים
שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר
אחיו ישובון על בני ישראל אמר עולא ייתי
ולא איחמיניה וכן אמר רבא ייתי ולא
איחמיניה רב יוסף אמר ייתי ואזכה דאיתי'
בטולא דכופיתא דחמריה אמר ליה אביי
לרבא מאי טעמא אילימא משום חבלו של
משיח והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר
מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח
יעסוק בתורה ובגמילות חסדים ומר הא
תורה והא גמילות חסדים אמר שמא יגרום
החטא כדרבי יעקב בר אידי דרבי יעקב
בר אידי רמי כתיב הנה אנכי עמך ושמרתיך
בכל אשר תלך וכתי' ויירא יעקב מאד וייצר
לי שהיה מתיירא שמא יגרום החטא
כדתניא עד יעבר עמך יי' זו ביאה ראשונה
עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה אמור
מעתה ראויים היו ישראל לעשות להם נס
בביאה שנייה כביאה ראשונה אלא שגרם
החטא וכן אמר רבי יוחנן ייתי ולא איחמיניה
אמר ליה ריש לקיש מאי טעמא אלימא
משום דכתב כאשר ינום איש מפני הארי
ופגעו הדוב וסמך ידו אל הקיר ונשכו נחש
בא ואראך דוגמתו בעולם הזה בזמן שארם

Psal. xcv. 3. Quæsierunt discipuli a R. Jose ben Chisma; quando filius David veniet? Respondit: Ego vereor, ne a me quæratis signum: Responderunt: Nos non quæremus abs te signum: Quando ceciderit porta hæc, & ædificetur, & ceciderit, & ædificetur, neque absolvetur ejus ædificium, donec filius David veniat: Dixerunt: Magister noster; Da nobis signum: Respondit illis: Nonne ita mihi dixistis, quod a me non quæreretis signum? Dixerunt, licet ita sit; Dixit illis: si ita est; Convertantur aquæ specus Pamias in sanguinem; & conversæ sunt in sanguinem. Quo tempore eos dimisit, dixit illis: Profundam mihi facite meam arcam; Etenim nullæ erunt palmæ quæ sunt in Babylonia, quibus non alligetur equus Persarum, neque ulla erit arca in terra Israel, in qua equus Medorum non comedat palam. Dicit Rab: Filius David non veniet, donec diffundatur regnum super Israel novem mensibus: Dictum est enim *Mich.* v. 3. *Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet, & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel*. Dicit Ela: Veniet, at non videbo eum. Atqui ita dicit Raba: Veniet, at non videbo eum: R. Joseph dicit: Veniet, & dignus fiam, ut possim consistere in umbra ejus asini. Dixit Abaje τῷ Raba: Qua de causa? Dicendumne est propter dolores Messiæ? Atqui extat traditio: Quæsierunt discipuli a R. Eliefer; quid faciet homo, ut liberetur a doloribus Messiæ? Dabit operam legi, & beneficentiæ; Et Mor: eadem est lex, ac beneficentia: Dixit: Fortasse causa est peccatum juxta mentem R. Jacob bar Aidi: Etenim R. Jacob bar Aidi objecit. Scriptum est *Genes.* XXVIII. 15. *Et ero custos tuus quocunque perrexeris*. Et scriptum est ibid. XXXII. 5. *Timuit Jacob valde, & perterritus est:* Eo quod timuerit, ne forte peccatum causa esset: Sicut extat traditio: *Donec petranseat populus tuus, Deus*. Hic est primus ingressus; *Donec petranseat populus iste, quem possedisti*. *Exod.* xv. 16. Hic est ingressus secundus: Dic; Hinc digni facti sunt Israelitæ, quibus fieret miraculum; Ingressus secundus erit sicut primus ingressus; at peccatum causa est: Et sic dicit R. Jochanan: Veniet, at non videbo eum. Dixit illi Risch Lakisch: Qua de causa? Dicendumne est eo quod scriptum sit *Amos* v. 19.? *Quomodo si fugiat vir a facie leonis, & occurrat ei ursus, & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber*. Veni & ostendam tibi exemplum in hoc mundo. Quo

יוצא לשדה ופגע בו סנטר דומה כמי שפגע
בו ארי נכנס לעיר פגע בו גבאי דומה כמי
שפגעו דוב נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו
מוטלין ברעב דומה כמי שנשכו נחש אלא
משו׳ דכתיב שאלו נא וראו אם ילד זכר
מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה
ונהפכו כל פנים לירקון מאי ראיתי כל גבר
אמר רבא בר יצחק אמר רב מי שכל גבורה
שלו ומאי ונהפכו כל פנים לירקון אמר רבי
יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של מטה
בשעה שאמ׳ הקדוש ברוך הוא הללו מעשה
ידי והללו מעשה ידי היאך אאבד אלו מפני
אלו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי רהיט
ונפיל תורא ואזיל ושדי ליה סוסיא באורייה
אמר רב גידל אמר רב עתידין ישראל דאכלי
שני משיח אמר רב יוסף פשיטא ואלא מאן
אכיל להו הילק ובילק אכלי לה לאפוקי
מדר׳ הילל דאמר אין משיח לישראל שכבר
אכלוהו בימי חזקיה אמר רב לא אברי עלמ׳
אלא לדוד ושמואל אמר למשה ורבי יוחנן
אמר למשיח מה שמו דבי רבי שילא אמרי
שילא שמו שנאמר עד כי יבא שילה דבי
רבי ינאי אמרי ינון שמו שנאמר יהי שמו
לעולם לפני שמש ינון שמו דבי רבי חנינא
אמר חנינא שמו שנאמר אשר לא יתן לכם
חנינה ויש אומרי׳ מנחם בן חזקיה שמו
שנאמר כי רחק ממני מנחם משיב נפשי
ורבנן אמרי חיוורא דבי רבי שמו שנ׳ אכן
חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו
חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה אמר
רב נחמן אי מן חייא הוא כגון אנא
שנאמר והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו
יצא אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו
הקדוש אי מן מתיא הוא כגון דניאל איש
חמודות אמר רב יהודה אמר רב עתיד
הקב״ה להעמיד להם דוד אחר שנאמר

Quo tempore egreditur homo in agrum, ſi ei occurrat cuſtos terminorum, ſibi videtur quaſi ſibi occurrat leo; Si ingrediatur in urbem, & ſibi occurrat exactor, videtur ſibi quaſi occurrat ſibi urſus; Si ingrediens domum deprehendat filios & filias ſuas agitatos propter famem, ſibi videtur quaſi coluber eum mordeat: At eo quod ſcriptum eſt *Jerem.* XXX. 6. *Interrogate & videte ſi generet maſculus; quare ego vidi omnis viri manum ſuper lumbum ſuum, quaſi parturientis? Et converſæ omnes facies in æruginem?* Quid ſignificat; *Vidi omnis viri?* Dicit Raba bar Iſaach; dicit Rab: Ille eſt, cujus eſt tota fortitudo. Et quid ſignificat: *Et converſæ ſunt omnes facies in æruginem?* Dicit R. Jochanan: Familia ſuperior, & familia inferior, quando dixit Deus S. B. Et iſti ſunt opus manuum mearum, & illi ſunt opus manuum mearum. Quomodo perdam illos propter iſtos? Dicit R. Papa: Hoc eſt, quod viri dicunt: Currit, & cadit bos, & incedens impellit equum in præſepe; Dicit R. Ghidal, dicit Rab: Futurum eſt, ut Iſraelitæ abſumant dies Meſſiæ: Dicit R. Joſeph: Dicendumne eſt? Atqui, qui eos abſumſit, ſunt Chilach, & Bilach; ad excludendum quod R. Hillel dicit: Non erit Meſſia Iſraelitis, eo quod jam abſumſerunt dies Meſſiæ tempore Ezechiæ: Dicit Rab: Non creatus eſt mundus niſi pro David, & Samuel dixit pro Moſe; Et R. Jochanan dicit pro Meſſia: Quale eſt nomen ejus? Diſcipuli R. Sila dixerunt: Siloh eſt nomen ejus: Dictum eſt enim *Geneſ.* XLIX. 10. *Donec veniat Siloh*. Diſcipulus Rabi Inai dixerunt: *Inun*, eſt nomen ejus. Dictum eſt enim *Pſal.* LXXII. 17. *Sit nomen ejus benedictum in ſecula, ante ſolem permanet nomen ejus*. Diſcipulus R. Chanina dicit: Miſericordia eſt nomen ejus: Dictum eſt enim *Jerem.* XVI. 13. *Non dabo vobis miſericordiam:* Et alii dicunt: Menachem filius Ezechia eſt nomen ejus; Dictum eſt enim *Thren.* I. 16. *Quia longe factus eſt a me conſolator, convertens animam meam:* Et ſapientes dicunt: quod leproſus Academiæ Rabi ſit nomen ejus: *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit, & nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum a Deo, atque humiliatum*. *Iſai.* LIII. 4. Dicit R. Nachman; Si ex vivis ipſe eſt, erit ſicut ego: Dictum eſt enim *Jerem.* XXX. 21. *Et erit dux ex eo, & princeps de medio ejus producetur:* Dicit Rab: Si ex vivis eſt, erit ſicut magiſter noſter ſanctus; Si ex mortuis, erit ſicut Daniel vir deſide-

ועבדו את ה׳ אלהיהם ואת דוד מלכם אשר
אקים להם הקים לא נאמר אלא אקים אמר
ליה רב פפא לאביי והכתיב ודוד עבדי נשיא
להם לעולם כגון קיסר ופלגי קיסר דרש רבי
שמלאי מאי דכתיב הוי המתאוים את יום ה׳
למה זה לכם יום ה׳ הוא חשך ולא אור
משל לתרנגול ועטלף שהיו מצפין לאור
אמר ליה תרנגול לעטלף אני מצפה לאורה
שאורה שלי היא ואתה למה לך אורה
והיינו דא״ל ההוא צדוקי לרבי אבהו אימתי
אתי משיח א״ל לכי חפי להו חשוכא להנהו
אינשי א״ל מילט קא לייטת לי א״ל קרא
כתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לא
מים ועליך יזרח ה׳ וכבודו עליך יראה תניא
רבי אליעזר אומר ימות המשיח ארבעים שנה
שנאמר אר בעים שנה אקוט בדור רבי אלעזר
בן עזריה אמר שבעים שנה שנאמר והיה
ביום ההוא ונשכח׳ צור שבעי׳ שנה כימי
מלך אחד איזהו מלך מיוחד הוי אומר זה
משיח רבי אומר שלשה דורות שנאמר
יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים רבי
חילל אומר אין להם משיח לישראל שכבר
אכלוהו בימי חזקיה אמ׳ רב יוסף שרא ליה
מריה לרבי הילל חזקיה אימת הוה בבית
ראשון ואילו זכריה קא מתנבי בבית שני
ואמר גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם
הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני
ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות תניא
אידך רבי אליעזר אומר ימות המשיח
ארבעים שנה כתיב הכא ויענך וירעיבך
ויאכילך וכתיב התם שמחנו כימות עיניתנו
שנות ראינו רעה ר׳ דוסא אומר ד׳ מאות
שנה כתיב הכא ועבדום וענו אותם ארבע
מאות שנה וכתיב התם שמחינו כימות
עיניתנו רבי אומר שלש מאות וששים וחמש
שנה כמנין ימות החמה שנאמר כי יום נקם

sideriorum. Dicit R. Jehuda, dicit Rab. Futurum est ut Deus S. B. constituat illid David alterum; Dictum est enim *Amos* v. *Et servierint Domino Deo suo, & David regi, quem constituam illis?* Constitui non dictum est, sed *constituam*. Dixit R. Papa τῷ Abaje: Atqui scriptum est *Ezech.* XXXVII. 24. *Et servus meus David super eos in æternum:* Sicut Cesar & dimidius Cæsar, i. e. *Vice-Cæsar*: Exposuit R. Scialmai; Cur scriptum est *Amos* v. 20.? *Væ expectantibus diem Domini: Nunquid non tenebræ dies Domini, & non lux, & caligo, & splendor in ea?* Parabola de gallo gallinaceo, & de vespertilione, qui mussitabant de luce: Dixit gallus gallinaceus vespertilioni; Ego exploro lucem, quia lux mea est; Tua quid interest de luce? Et hoc est quod dixit ille Sadducæus τῷ Rabi Abau? Quando veniet Messia? Respondit: Quando tegent tenebræ istos homines; Maledicendo mihi maledicis? Dixit illi: In textu scriptum est *Isai.* LX. 2. *Quia ecce tenebræ operient terram & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur*. Traditio: R. Eliesér dicit: Dies Messiæ erunt quadraginta anni. Dictum est enim *Psal.* XCV. 10. *Quadraginta annis proximus fui generationi*. R. Eliesér ben Azaria dicit: Septuaginta anni: Dictum est enim *Isai.* XXIII. 15.: *Et erit in die illa: In oblivione eris o Tyre septuaginta annis, sicut dies regis unius*: Quinam est rex singularis? Dicendum est, quod sit Messia. Rabi dicit: tres generationes: Dictum est enim *Psal.* LXXII. 5. *Et permanebit cum sole & ante lunam in generationem generationum*: R. Hillel dicit: Non erit Messia Israelitis, quia jam absunserunt in diebus Ezechia. Dicit Rabi Joseph; Ignoscat creator τῷ R. Hillel: Ezechia quando fuit? In domo prima: Atqui Zacharia prophetavit in domo secunda; & dixit IX. 9. *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem: Ecce rex tuus venit tibi justus & salvator, & adscendens super asinum, & super pullum filium asinæ*: Alia traditio: Rabi Eliesér dicit: Dies Messiæ sunt quadraginta anni: Scriptum est *Deut.* VIII. 3. *Afflixit te, & esurire fecit te, & dedit cibum Manna*. Et ibi scriptum est: *Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis quibus vidimus mala*. *Psal.* XC. 15. R. Dosa dicit: Quadringenti anni: Scriptum est *Genes.* XV. 13. *Et subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis*. Et scriptum est ibi: *Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti*: Rabi dicit: Trecenti

נקם בלבי ושנת גאולי באה מאי יום נקם בלבי א״ר יוחנן ללבי גליתי לאבריי לא גליתי ר״ש בן לקיש אמר ללבי גליתי למלאכי השרת לא גליתי תני אבימי בריה דרבי אבהו ימות המשיח לישראל שבעת אלפים שנה שנאמר כמשוש חתן על כלה כן ישיש עליך ה׳ אלהיך אמר רב יהודה אמ׳ שמואל ימות המשיח כמיום שנברא העולם ועד עכשיו שנאמ׳ כימי השמים על הארץ רב נחמן בר יצחק אמר כימי נח עד עכשיו שנאמר כימי נח זאת לי אשר נשבעתי א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך אלהי׳ יעשה למחכה לו ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד ואמר רבי חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דרבי אבהו דא״ר אבהו א״ר מקום שבעלי תשובה עומדין שם צדיקים אינן עומדין שם שנאמר שלום שלום לרחוק לרחוק ולקרוב ברישא רחוק והדר קרוב מאי רחוק רחוק דמעיקרא ומאי קרוב קרוב דמעיקרא והשתא ורבי יוחנן אמר לרחוק שהוא רחוק מעבירה קרוב שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה וא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים זולתיך מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית ריש לקיש אמר זה עדן לא ראתה עין מעולם ואם תאמר אדם היכן דר בגן ואם תאמר גן הוא עדן

ti & quinque & sexaginta anni juxta numerum dierum solis; Dictum est enim *Isa.* LXIII. 4. *Dies enim ultionis in corde meo, annus redemtionis meæ venit.* Quid significat: *Dies ultionis in corde meo?* Dicit Rabi Jochanan: Cordi meo manifestavi, membris meis non manifestavi: R. Simeon ben Lakisch dicit: Cordi meo manifestavi, Angelis ministerii non manifestavi. Docet Abimai bar Rabi Abau. Dies Messiæ Israelitis sunt septem millia annorum. Dictum est enim *Isai.* LXII. 5. *Et sicut lætatur sponsus super sponsam, ita gaudebit super te Dominus Deus tuus.* Dicit R. Jehuda; dicit Samuel: Dies Messiæ sicut dies in quo creatus est mundus usque ad hoc tempus. Dictum est enim: *Sicut dies cœli super terram. Deut.* X. 21. R. Nachman bar Isaach dicit: Sicut dies Noe usque ad hoc tempus: *Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi. Isai.* LIV. 9. Dicit R. Chijah bar Aba; dicit R. Jochanan: Omnes prophetæ non prophetarunt de diebus Messiæ, sed de seculo futuro. *Oculus non vidit absque te, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te. Isai.* LXIV. 4. At dissentit Samuel; etenim dicit Samuel: Non est discrimen inter seculum futurum & dies Messiæ nisi in servitute regni dumtaxat: Et dicit R. Chijah bar Aba; & dicit Rabi Jochanan: Omnes prophetæ non prophetarunt de pœnitentibus, sed de justis perfectis: *Oculus non vidit absque te Deus*: At dissensit R. Abau; etenim dicit R. Abau: Dicit Rabi: Ubi consistunt pœnitentes, ibi non consistunt justi perfecti: Dictum est enim *Isai.* LVII. 19. *Pacem, pacem ei, qui longe est, & qui prope est:* In principio longe, & postea prope. Quid significat *longe?* Longe a principio: Et quid significat *prope?* Prope a principio & nunc: Et R. Jochanan dicit: *Longe*: ut sit procul a peccato: *Prope*; ut sit prope peccatum, ut ab eo elongetur: Et dicit R. Chijah bar Aba: Dicit R. Jochanan; omnes prophetæ non prophetarunt, nisi de illo; qui nubat filiam suam discipuli sapientis, & de illo, qui faciat mercaturam discipulo sapienti, & de illo, qui det utilitatem discipulo sapienti de facultatibus suis: At discipulos sapientes ipsos: *Oculus non vidit, Deus absque te:* Quid significat*: Oculus non vidit?* Dicit Rabi Jehosua ben Levi: Hoc est vinum conservatum in uva sua ab sex diebus creationis: Risch Lakisch dicit: Hic est Eden; Non vidit oculus in perpetuum; Si dicas: Adam ubi habitavit? In horto? Et si dicas Hortus erat paradisus:

חלמוד לומר ונהר יוצא מעדן להשקות את
הגן. והאומר אין תורה מן השמים וכו'. תנו
רבנן כי דבר ה' בזה ומצותי הפר הכרת
תכרת זה האומר אין תורה מן השמים ד"א
כי דבר ה' בזה זה אפיקורוס ד"א כי דבר
ה' בזה זה המגלה פנים בתורה ואת מצוותו
הפר זה המפיר ברית בשר הכרת תכרת
הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא מיכאן
אמר ר' אלעזר המודעי המחלל את הקדשים
והמבזה את המועדות והמפר בריתו של
אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא
כהלכה והמלבין פני חברו ברבים אף על פי
שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק
לעולם הבא תניא אידך כי דבר ה' בזה זה
האומר אין תורה מן השמים ואפי' אמר כל
התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה
שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו זה
הוא כי דבר ה' בזה ואפילו אמר כל התורה
כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה מקל
וחומר זה מגזרה שוה זו זה הוא כי דבר ה'
בזה תניא היה רבי מאיר אומר הלומד תורת
ואינו מלמדה זה הוא דבר ה' בזה רבי נתן
אמר כל מי שאינו משגיח על המשנה רבי
נהוראי אומר כל שאיפשר לעסוק בתורה
ואינו עוסק רבי ישמעאל אומר זה העובד
ע"א מאי משמעה דתנא דבי רבי ישמעאל
כי דבר ה' בזה זה המבזה דיבור שנאמר לו
למשה מסיני אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך
אלהים אחרים וגומר רבי יהושע בן קרחה
אומר כל הלומד תורה ואין חוזר עליה דומה
לאדם שזורע ואינו קוצר רבי יהושע אומר כל
הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיולדת
וקוברת רבי עקיבא אומר זמר בכל יום זמר
בכל יום אמר רב יצחק בר אבודימי מאי
קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף
עליו פיהו הוא עמל במקום זה ותורתו

sus: Dictum est *Genes.* II. 10. *Fluvius egrediebatur ex Eden ad irrigandum hortum*: Et qui dicit: Non est lex de cœlo &c. Tradiderunt sapientes: *Verbum enim Domini contemsit, & præceptum illius fecit irritum; excidendo excidetur. Num.* XV. 31. Hic est qui dicit: Non est lex de cœlo: Alia expositio: *Verbum enim Domini contemsit*: Hic est Epicuræus. Alia expositio. *Verbum enim Domini contemsit*: Hic est qui elevat faciem contra legem: *Et præceptum illius fecit irritum*. Hic est qui rumpit fœdus carnis. *Excidendo excidetur: Excidendo*: In hoc seculo: *Excidetur*: in seculo futuro: Hinc dixit R. Eliezer Amadai: Qui profanat sanctitates, & qui spernit solemnitates, & qui rumpit fœdus Abrahami patris nostri, & qui elevat faciem contra legem, quod non sit juxta constitutionem, & qui facit pallescere faciem socii sui coram multis; vel si in ejus manu sit lex, & opera bona, non est illi pars in futuro seculo: Alia traditio: *Verbum enim Domini contemsit*: Hic est qui dicit; Non est lex de cœlo; Vel si dicat: Universa lex est de cœlo excepto hoc textu, quod eum non dixerit Deus S. B.: Sed eum ex sua sententia dixerit Mose: Hic est de quo dicitur: *Verbum enim Domini contemsit*: Vel si dixerit: Lex universa est de cœlo, excepta hac subtili consideratione; Illud est argumentum a minori & majus. *Domini contemsit*: Traditio: R. Meir dicit: Qui addiscit legem, & eam non docet; hic est de quo dicitur: *Verbum enim Domini contemsit*. R. Nathan dicit: Qui curam non habet de Misna: R. Nehorai dicit: Qui potest operam dare legit, & operam non dat, Rabi Ismael dicit; Hic est Idololatra: Quinam est ejus sensus? Docet discipulus R. Ismael: *Verbum enim Domini contemsit*. Hic est, qui contemnit allocutionem, quæ dicta est Mosi in Sinai: *Ego Dominus Deus tuus, & non erunt tibi dii alii &c.* Rabi Jehosua ben Chorcha dicit: Qui addiscit legem, & eam non repetit, assimilatur homini, qui serit, at non metit: R. Jehosua dicit: Qui addiscit legem, & obliviscitur, assimilatur mulieri, quæ parit & sepelit. R. Akiba dicit: Puta singulis diebus, puta singulis diebus: Dicit R. Isaach bar Abdimi: Quis est textus? Dictum est enim *Prov.* XVI. 26. *Anima laborantis laborat sibi, quia compellit eum os suum*: Ipse laborabit in hoc loco, & ejus lex laborabit illi in alio loco. Dicit R. Eliezer: Omnis homo creatus est ad laborandum: Dictum est enim *Job* V. 7. *Homo nascitur ad laborem*. Ignoratur utrum creatus

עומלת לו במקו' אחר אמר רבי אלעזר כל
אדם לעמל נברא שנאמ' כי אדם לעמל
יולד איני יודע אם לעמל פה נברא אם
לעמל מלאכה נברא כשהוא אומר כי אכף
עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא ועדיין
איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה
כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה
מפיך הוי אומר לעמל תורה נברא והיינו
דאמר רבא לכולהו גופי דרופתקי ניניהו
טובי' לדזכי דהוי דרופת' דאורית' נואף אשה
חסר לב אמר ריש לקיש זה הלומד תורה
לפרקים שנאמר כי נעים כי תשמרם בבטנך
יכנו יחדו על שפתיך תנו רבנן והנפש אשר
תעש' ביד רמה זה מנשה בן חזקיה שהיה
יושב ודורש בהגדות של דופי אמר וכי לא
היה לו למשה לכתוב אלא אחות לוטן
תמנע ותמנע היתה פלגש לאליפז וילך
ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים
בשדה יצתה בת קול ואמר לו תשב באחיך
תדבר בבן אמך תתן דופי אלה עשית והחרשתי
דמית היות אהיה כמוך אוכיחע ואערכה לעיניך
ואליו מפורש בקבלה הוי משכי העון בחבלי
השוא וכעבות העגלה חטאה מאי כעבות
העגלה אמר ר' אסי יצר הרע בתחילה דומה
לחוט של כביא ולבסוף דומה לעבות העגלה
דאתן עלה מיהת אחות לוטן תמנע מאי
היא תמנע בת מלכים הוה דכתיב אלוף
לוטן וכל אלוף מלכות דלא תאנא היא בעיא
לאיגיורי באתה אצל אברהם יצחק ויעקב
ולא קבלוה הלכה והיתה פילגש לאליפז
בן עשו אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו
ולא תהא גבירה לאומה אחרת נפק מינה
עמלק רצערינהו לישראל מאי טעמא דלא
איבעי להו לרחקה ויולך ראובן בימי קציר חטים
אמר רבה ברבי יצחק אמר רב מכאן לצדיקים
שאין פושטין ידיהן בגזל וימצא דודאים

tus sit ad laborandum ore, an ad laborandum in artificio. Quando dictum est: *Quia compulit eum os suum*: Ecce dictum est: Ad laborandum ore creatus est. At adhuc ignoratur, utrum creatus sit ad laborandum in lege, an ad laborandum in colloquio: Quando vero dictum est *Jos.* I. 8. *Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo*: Ecce dictum est, quod ad laborandum in lege creatus sit. Hoc est quod dicebat Raba; Omnia corpora creata sunt ad laborandum; illi boni sunt, qui digni facti sint, ut laborent pro lege. Sitis boni, ut digni sitis pane legis. *Qui autem adulter est propter cordis inopiam*. *Prov.* VI. 32. Hic est, qui addiscit legem per capita: Dictum est enim *Proverb.* XXII. 17. *Quæ pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis*. Tradiderunt sapientes: *Et anima quæ fecerit manu elata*. *Num.* XV. 30. Hic est Manasse filius Ezechia, qui sedens exponebat lectionem, & dixit: Num Mosi non erat, quod scriberet, nisi quod scriptum est *Genes.* XXXVI. 22.? *Erat autem soror Lotan, Thamna, & Thamua erat concubina Eliphaz*. *Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum reperit Dudaim in agro*: Ibidem XXX. 14. Egressa filia vocis illi dixit: *Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum; hæc fecisti & tacui. Existimasti inique, quod ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam*. *Psal.* L. 20. Et de illo exponitur in traditione: *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum*. *Isai.* V. 18. Quid significat; *quasi vinculum plaustri*? Dicit R. Asi: Figmentum malum in principio assimilatur telæ araneæ, & in fine assimilatur denso funi plaustri. Quod ibi dictum sit: *Erat autem soror Lothan, Thamna*: Quis erat Thamna? Filia regum erat: Scriptum est enim *Genes.* XXXVI. *Dux Lothan*: Et omnis dux est, qui non habet regnum. Illa voluit proselyta fieri, ut adduceretur ad Abrahamum, Isaach, & Jacob; neque receperunt constitutionem: *Et erat concubina Eliphaz filio Esau*. Dixit: Præstat ut illa sit ancilla huic nationi, quam sit potens in alia natione: Ex illa egressus est Amelech qui afflixit Israel: Qua de causa? Quia noluerunt eum removere. *Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ*. Dicit Raba bar R. Isaach; Dicit Rab: Hinc probatur, quod justi non extendant manus suas in rapinam. *Et reperit Dudaim*: Quinam erant Dudaim?

כשדה מאי דודאים אמר רב יברוחי לוי אמר סיגלי רבי יונתן אמר סיבסיך . אמר ר׳ אלכסנדרי כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. רב אמר כאילו בנה פלטר של מעלה ושל מטה שנאמ׳ ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ אמר ריש לקיש אף מגין על כל העולם כולו שנאמר ובצל ידי כסיתך ולוי אמר אף מקרב את הגאולה שנאמר לאמר לציון עמי אתה אמר ריש לקיש כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן רבי אליעזר אומר כאילו עשאו לדברו תורה שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשית אותם רבא אמר כאילו עשאו לעצמו שנאמר ועשיתם אותם אל תקרי אותם אלא אתם אמר רבי אבהו כל המעשה את חברו לדברי מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה שנאמר ומטך אשר הכית בו את היאר וכי משה הכהו והלא אהרן הכהו אלא לומר לך כל המעשה את חברו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה אפיקורוס רב ורבי חנינא אמרי תרוויהו זה המבזה תח רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם בשלמא למאן דאמר המבזה חברו בפני תלמיד חכם אפיקורוס הוי מבזה תלמיד חכם עצמו מגלה פנים בתורה שלא כהלכה הוי אלא למאן דאמר מבזה תלמיד חכם עצמו אפיקורוס הוי מגלה פנים בתורה כגון מאי כגון מנשה בן חזקיה ואיכא דמתני לה אסיפא מגלה פנים בתורה רב ורבי חנינא אמרי זה המבזה תלמיד חכם רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמר זה המבזה את חבירו בפני תלמיד חכם בשלמא למ׳

Dicit Rabi: Mandragoræ: Levi dicit: Violæ: R. Jonathan dicit: Herba odorifera. Dicit R. Alexander; Qui operam dat legi nomine cœli, pax erit in familia superiori, & in familia inferiori: Dictum est enim *Isai.* XXVII. 5. *An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mibi?* Raba dicit: Reputatur perinde ac ædificet palatium superius, & palatium inferius: Dictum est enim *Isai.* LI. 16. *Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes cœlos, & fundes terram:* Dicit Risch Lakisch: Etiam protegit super universum mundum: Dictum est enim: *Et in umbra manus meæ protexi te.* Et Levi dicit: Et ille facit admovere redemtionem: Dictum est enim ibid. *Et dicas ad Sion: Populus meus es tu:* Dicit Risch Lakisch: Qui docet filium socii sui legem, imputatur illi ab textu, quasi eum generaverit: Dictum est enim *Genes.* XII. 5. *Et animas quas fecerat in Haran.* R. Elieser dicit: Quasi eum generaverit pro verbo legis: Dictum est enim *Deut.* XXVIII. 8. *Et custodietis verba fœderis hujus, & facietis ea vos.* Raba dicit: reputtatur perinde ac ipse faciat pro seipso: Dictum est enim: *Et facietis ea vos.* Ne legas *ea*, sed *vos*. Dicit R. Abau. Qui facit socium suum ad verba legis, imputatur illi ab textu perinde ac ipse illum fecerit: Dictum est enim *Exod.* XVII. 5. *Et virgam tuam, qua percussisti fluvium.* Num Mose illum percussit? Nonne Aharon illum percussit? At tibi dicit: Qui facit socium suum ad verba legis, imputatur illi ab textu perinde ac illum fecerit. Epicuræus: Rab & R. Chanina; ambo dicunt; Hic est de quo dicitur: Hic est qui contemnuit discipulum sapientem. R. Jochanan & R. Jehosua ben Levi dicunt: Hic est qui spernit socium suum coram discipulo sapiente: Concedatur juxta mentem illius qui dicit: Qui spernit socium suum coram discipulo sapiente, Epicuræus est; qui spernit ipsum discipulum sapientem, elevat faciem contra legem; quod non sit juxta constitutionem: At juxta mentem illius qui dicit: Qui spernit ipsum discipulum sapientem, Epicuræus est; qui elevat faciem contra legem; Quis est iste? Sicut Manasse filius Ezechia; & ubi extat traditio? Addam etiam; qui elevat faciem contra legem: Rab & Rabi Chanina dixerunt: Iste est; qui spernit discipulum sapientem. Rabi Jochanan & Rabi Jehosua ben Levi; Iste est, qui spernit socium suum coram discipulo sapiente: Concedatur juxta mentem

המבזה תלמיר חכם עצמו מגלה פנים בתורה
הוי מבזה חברו בפני תלמיד חכם אפיקורוס
הוי אלא למאן דאמר מבזה חברו בפני
תלמיר חכם מגלה פנים בתורה הוי אפיקורוס
כגון מאו אמר רב יוסף כגון הני ראמר מאי
אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו אמר
ליה אביי האי מגלה פנים בתורה נמי הוא
רכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חקורת
שמים וארץ לא שמתי אמר רב נחמן בר
יצחק מהכא נמי שמע מינה ונשאתי לכל
המקום בעבורם אלא כגון ריתיב קמיה
רביה ונפלה ליה שמעתה ברוכתא
אחריתי ואמר הכי אמרינן התם ולא אמר
הכי אמר מר רבא אמר כגון הני רבי
בנימן אסיא ראמרי מאן אהנו לן רבנן מעולם
לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן יונה רבא
כי חוו מייתי טריפת דבי בנימין קמיה כי הוי
חזי בה טעמא להיתירא אמר להו תיחזו
דקא שרינא לכו עורבא כי הוה חזי לה
שעמא לאיסורא אמר להו תחזו רקא אסרנא
לכו יונה רב פפא אמר כגון דאמר הני רבנן
רב פפא אישתלי ואמר כגון הני רבנן ואיתיב
בתעניתא לוי בר שמואל ורב הונא בר חייא
הוו קא מתקני מטפחות ספרי דבי רב יהודה
כי מטו מגילת אסתר אמרי הא לא בעיא
מטפחות אמר להו כי האי גוונא נמי מיחזי
כי אפקירות׳ רב נחמן אמר זה הקורא רבו
בשמו דאמר ר׳ יוחנן מפני מה נענש גיחזי
מפני שקרא לרבו בשמו שנאמ׳ ויאמר גחזי
ארוני המלך זאת האשה וזה בנה אשר החיה
אלישע יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי זירא
ויתיב וקאמר עתיר הקב״ה להוציא נחל
מבית קרשי הקרשים ועליו כל מיני סגרים
שנאמר ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה
כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פריו
לחרשיו יבכר כי מימיו מן המקר׳ המה יוצאי׳

tem illius qui dicit; Qui ſpernit diſſipulum ſapientem, elevat faciem contra legem; Qui ſpernit ſocium ſuum coram diſcipulo ſapiente, Epicuræus eſt: At juxta mentem illius qui dicit: Qui ſpernit ſocium ſuum coram diſcipulo ſapiente, elevat faciem contra legem, Epicuræus eſt; ſicut id quod: Quis eſt iſte? Dicit Rabi Joſeph; Sicut ille qui dicit; Quid nobis preſunt ſapientes? Sibimet legunt, ſibimet exponunt; Reſpondit illi Abaje: Iſte ſimiliter elevat faciem ſuam in legem. Hoc eſt quod ſcriptum eſt *Jerem.* XXXIII. 24. *Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cælo, & terræ non poſui.* Dicit R. Nachman bar Iſaach: Hinc quoque probatur: *Dimittam omni loco propter eos. Geneſ.* XVIII. 26. At quando ſedeat coram magiſtro ſuo, & cadat lectio in locum alium; & dicat: Ita ibi dicimus: Et non dicat; Sic dicit Mor; Raba dicit: Sicut diſcipuli ex Academia Rabi Benjamin medici; qui dixerunt. Quid nobis proſunt ſapientes? Nunquam permiſerunt nobis corvum, & non prohibuerunt nobis columbam: Raba quando adducebatur diſcerptum ex Academia Benjamin coram illo, quando vidit rationem qua permitteret; Dixit illis: Videte, quod vobis permitto corvum; quando vidit rationem prohibendi; Dixit illi; videte quod vobis prohibeo columbam: Rabi Papa dicit: Sicut dicunt iſti ſapientes: Rabi Papa oblitus eſt, & dixit ſicut iſti ſapientes, & manſit in jejunio. Levi bar Samuel, & Rabi Hana bar Chijah præpararunt linteum libris ſcolæ R. Jehuda; quando pervenerunt ad Meghillah Eſter dixerunt: Non requiritur linteum; dixit illis: Hoc modo videtur Epicureiſmus. R. Nachman dicit: Hic eſt, qui appellat magiſtrum ſuum nomine ſuo: Etenim dicit Rabi Jochanan: Punitus fuit Gehazi, eo quod vocaverit magiſtrum ſuum nomine ſuo: Dictum eſt enim 2. *Reg.* VIII. 5. *Dixitque Gehazi: Domine mi rex; hæc eſt mulier, & hic eſt filius ejus quem ſuſcitavit Eliſæus:* Aſſidens R. Jeremia coram R. Zira dixit: Futurum eſt ut Deus S. B. educat fluvium de domo ſancti ſanctorum, & in eo erunt omnes ſpecies piſcium: Dictum eſt enim *Ezech.* XLVII. 12. *Et ſuper torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum; non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus; per ſingulos menſes afferet primitiva, quia aquæ ejus de ſanctuarie egredientur, & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.* Dixit illi iſte ſenex: Re-

והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה אמר ליה
ההוא סבא יישר וכן אמר רבי יוחנן יישר
אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא כי האי
גוונא מיחזי אפקרותא אמר ליה הא סיועי
קא מסייע ליה אלא אי שמיע לך הא
שמיע לך כי הא דיתיב ר׳ יוחנן וקא דריש
עתיד הקב״ה להביא אבנים טובות ומרגליות
שהן שלשים על שלשים אמות וחקוק בהם
עשר ברום עשרים וטעמידן בשערי ירושלם
שנאמר ושמתי כדכוד שמשותייך ושעריך
לאבני אקדח וגומר לגלג עליו אותו תלמיד
אמר השתא כביעתא רצילצלא לא משכחינן
כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו
בים חזינהו למלאכי השרת דקא מנסרי
אבנים טובות ומרגליות אמר להן הני למאן
אמרי עתיד הקב״ה להעמידן בשערי ירושלם
כי הדר אשכחיה לר׳ יוחנן דיתיב וקא דריש
אמר ליה רבי דרוש ולך נאה לדרוש כשם
שאמרת כך ראיתי אמר לו ריקא אם לא
ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים
אתה יהב ביה עיניה ועשאו גל של עצמות
מיתיבי ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר
אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם
הראשון רבי יהודה אומר ק׳ אמה כנגד היכל
וכותליו שנאמר אשר בנינו כנטיעים מגודלים
בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות הבנית
היכל וגומר כי קאמר רבי יוחנן לכוי דבי
זיקא מאי ועלהו לתרופה רב יצחק בר
אבודימי ורב חסדא חד אמר להתיר פה של
מעלה וחד אמר להתיר פה של מטה איתמר
נמי חזקיה אמר להתיר פה אילמן בר קפרא
אמר להתיר פה עקרות רבי יוחנן אמר
לתרופה ממש מאי לתרופה רבי שמואל בר
נחמני אמר לתואר פנים של בעלי הפה
דרש רבי יהודה ברבי סימון כל המשחיר
פניו על דברי תורה בעולם הזה הקב״ה

ctum est: Et similiter dixit Rabi Jochanan: Dictum est: Dixit Rabi Jeremia τῷ Rabi Zira, hoc modo, quod videatur Epicureismus; Dixit; Si favet huic, favet illi, si ita est: At si hoc intellexisti, hoc quoque intelliges. Quando consedit Rabi Jochanan exposuit: Futurum est ut Deus S. B. adducat lapides pretiosos, & Margaritas, quæ quaquaversum erunt triginta cubitorum, & sculptura in illis erit decem cubitorum in altitudine viginti, & eos collocabit in portis Hierusalem: Dictum est enim *Isai.* LIV. 12. *Et ponam jaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos &c.* Irrisit hac de causa iste discipulus dicens; Nunc quando sicut ovum turturis eos, non invenimus, tam magnos inveniemus? Post paucos dies navigavit in mare sua navi, vidit Angelos ministerii incidentes lapides pretiosos, & margaritas; Dixit illis: Hoc est, quod dixerunt: Futurum est, ut Deus S. B. eos collocet in portis Hierusalem; quando rediit, invenit R. Jochanan sedentem, & exponentem; Dixit illi: Rabi expone; tibi convenit exponere; Sicut dixisti, ita vidi: Dixit illi: Amens si non vidisses, non credidisses: Irrisisti verba sapientum; Conjecit in illum oculos suos, & eum convertit in cumulum ossium: Objectio: *Ut incederetis erecti: Levit.* XXVI. 13. R. Meir dicit: Ducentos cubitos juxta duas staturas primi hominis; R. Jehuda dicit: Centum cubitos respectu templi & ejus parietum: Dictum est enim *Psal.* CXLIV. 12. *Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua, filiæ eorum compositæ circumornatæ ut similitudo templi &c.* Dixit R. Jochanan: hoc erat pro fenestris: Quid significat: *Et felia ejus ad medicinam?* R. Isaach bar Abdimi, & R. Chasda; alter dicit ad solvendum os superius; & alter dicit ad solvendum os inferius; Dictum est; Etiam Ezechia dicit ad solvendum os mutorum: Bar Caphra dicit; ad solvendum os eunuchorum: R. Jochanan dicit; ad medicinam simpliciter: Quid significat *ad medicinam?* Rabi Samuel bar Nachmani dicit ad delineandas facies traditionariorum; Exposuit R. Jehuda bar R. Simeon; Qui nigras faciet facies suas in verbis legis in hoc seculo, Deus S. B. faciet lucere splendorem suum in seculo futuro; Dictum est enim *Cantic.* V. 16. *Species ejus ut Libani; guttur illius suavissimum.* Dicit R. Tanchum bar R. Chanilai; Qui se famelicum facit propter verba legis in hoc seculo, Deus S. B. saturabit illum in seculo futuro: Dictum est enim *Psal.* XXXVI.

מבהיק זיוו לעולם הבא שנאמר מראה
כלבנון בחור כארזים אמר רבי תנחום ברבי
חנילאי כל המרעיב עצמו על דברי תורה
בעולם הזה הקב"ה משביעו לעולם הבא
שנאמ׳ ירוין מדשן ביתיך ונחל עדניך תשקם
כי אתא רב דימי אמר עתיד הקב"ה
ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו שנאמר
ברוך יי׳ יום יום יעמוס לנו האל ישועתינו
סלה אמר ליה אביי וכי אפשר לומר כן
והלא כבר נאמר מי מדד בשעלו מים
ושמים בזרת תכן אמר מאי טעמא לא
שכיחת באגדתא דאמרי במערבא משמיה
דרבא בר מרי עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק
וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות שנאמר
להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא יש
בגימטריא תלת מאה ועשרה הוי תניא
רבי מאיר אומר במידה שאדם מודד מודדין
לו דכתיב בסאסאה בשלחה תריבנה אמר
רבי יהושע וכי אפשר לומר כן אדם נותן
מלא עומסו לעני בעולם הזה הקב"ה נותן
לו מלא עומסו לעולם הבא והכתיב שמים
בזרת תכן ואתה אי אומר כן איזו היא
מדה מרובה מידת טובה מרובה או מידת
פורענות הוי אומר מידת טובה מרובה
ממידת פורענות במידת טובה כתיב ויצו
שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר
עליהם מן לאכול ובמידת פורענות הוא
אומר וארובות השמים נפתחו במידת פורענות
כתיב ויצאו וראו בפיגרי האנשים הפושעים
בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה
והיו דראון לכל בשר והלא אדם מושיט
אצבעו באור העולם הזה מיד נכווה אלא
כשם שנותן הקב"ה כח ברשעים לקבל
פורענותם כך נותן הקב"ה כח בצדיקים לקבל
טובתן. רבי עקיבא אומ׳ אף הקורא בספר
החיצוני׳ וכו׳. תנא בספרי צדוקים רב יוסף

xxxvi. 9. *Inebriebuntur ab ubertate domus tuæ, & de torrente voluptatis tuæ potabis nos*. Quando venit R. Dimi dixit, futurum eſt, ut Deus S. B. det ſingulis juſtis plenum pugillum ſuum. *Pſal.* LXVIII. 20. *Benedictus Dominus quotidie, proſperum iter faciet nobis Deus ſalutarium noſtrorum:* Dixit illi Abaje: Num poteſt ita dici? Atqui jam dictum eſt *Iſai.* XL. 12. *Qui mentus eſt pugillo aquas, & cœlos palmo ponderavit:* Dixit; qua de cauſa non deprehenditur in ellela? Etenim dixerunt in occidente nomine Raba bar Mari; Futurum eſt ut Deus S. B. det ſingulis juſtis tercentum & decem ſecula: Dictum eſt enim *Prov.* VIII. 21. *Ut ditem diligentes me, & theſauros eorum repletam:* יש in Gematria deſignat trecentum & decem: Traditio: Rabi Meir dicit: Menſura, qua metitur homo, metiuntur illi: Scriptum eſt enim *Iſai.* XXVII. 8. *In menſura contra menſuram, cum abjecta fuerit, judicabis eam*. Dicit R. Jehoſua: Num ita dici poteſt? Si homo det plenum pugillum ſuum pauperi in hoc ſeculo, Deus S. B. dabit illi plenum pugillum ſuum in ſeculo futuro; Atqui ſcriptum eſt: *Et cœlos palmo ponderavit*. Si tu ita dicas: Quænam erit menſura major? Dices: Menſura boni erit major præ menſura ultionum: De menſura boni ſcriptum eſt *Pſal.* LXXVIII. 23. *Et mandavit nubibus deſuper, & januas cœli aperuit; Et pluit illis manna ad manducandum*. De menſura ultionum dictum eſt *Geneſ.* VII. 11. *Et cataractæ cœli apertæ ſunt*. De menſura ultionum dictum eſt *Iſai.* LXVI. 24. *Et egredientur & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati ſunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exſtintur, & erunt uſque ad ſatietatem viſionis omni carni*. Atqui quando homo immittit digitum ſuum in ignem hujus mundi, ſtatim aduritur; Sicut dabit Deus S. B. robur impiis, ut recipiant ultiones ſuas, ita pariter dabit Deus S. B. robur juſtis, ut recipiant bona ſua: R. Akiba dicit: Etiam qui legit libros extraneos &c. Docet de libris Sadducæorum: R. Joſeph dicit: Librum quoque ben Sira vetitum eſt legere: Qua de cauſa? Dicendumne eſt, propterea quod ſcriptum ſit? Non excoriabis piſcem ab auribus ſuis; ne ejus pellis abeat in perditionem; ſed aſſabis igne, & cum eo comedes duas placentas; Etenim hoc in lege ſcriptum eſt *Deut.* XX. 19. *Non ſuccides arbores*. Si juxta expoſitionem; ex hominum conſuetudine intelligimus, quod nemo uxorem ducat præter ſuam conſue-

אמר בספר בן סירא נמי אסור למיקרי אמר
ליה אביי מאי טעמא אלימא משום דכת'
לא תינטוש גילדנא מאודניה דלא ליזיל
משכיה לחבלא אלא צלי יתיה בנורא
ואיכול ביה תרתין גריצי' דאי מפשטיה
באוריתא נמי כתב לא תשחית את עצה
אי מדרשא אורחא ארעא קא משמע לן
דלא ליבעול שלא כדרכה ואלא משום
דכתיב בת לאביה מטמונת שוא מפחדה לא
ישן בלילה בקטנותה שמא תתפתה בנערותה
שמא תזנה בגרה שמא לא תינשא נישאת
שמא לא יהיו לה בנים הזקינה שמא תעשה
כשפים הא רבנן נמי אמרוה אי אפשר
לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי
שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות אלא
משום דכתיב לא תעיל דויא בליבך דגברין
גיברין קטל דויא הא שלמה אמרה דאגה
בלב איש ישחנה רבי אמי ורבי אסי חד
אמר ישיחנה מדעתו וחד אמר ישיחנה
לאחרים ואלא משום דכתיב מנע רבים
מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך והא
רבי נמי אמרה דתניא רבי אומר לעולם לא
ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנאמר איש
רעים להתרועע אלא משום דכת' זלדקן
קורטמן עבדקן סכסן דנפח בכוסיה לא צחי
אמר במאי איכול לחמא לחמא סב מיניה
מאן דאית ליה מעברתא בדיקני' כולי עלמא
לא יכלי ליה אמר רב יוסף מילי מעלייתא
דאית ביה דרשינן להו אשה טובה מתנה
טובה בחיק ירא אלהים תנתן אשה רעה
צרעת לבעלה מאי תקנתיה יגרשנה מביתו
ויתרפא מצרעתו אשה יפה אשרי בעלה
מספר ימיו בכפליים העלם עיניך מאשת חן
פן תלכד במצודת' אל תט אצל בעלה
למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפה
רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה רבים היו
פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה כניצוץ
מבעיר גחלת ככלוב מלא עוף כן בתיהם
מלאים מרמה מנע רבים מתוך ביתך ולא

suetudinem; Et hoc ea de causa quia scriptum est: *Filia patri suo*: propter trepidationem non dormiet noctu in cubiculo; Fortasse seducet puellam; fortasse scortabitur cum adulta; fortasse non nubet, cum nubere voluerit; fortasse illi non erunt liberi; si fuerit anus, fortasse fiet præstigiatrix: Hoc etiam sapientes dicunt; Fieri non potest, ut in mundo non sint mares, & fœminæ; Beati, quorum filii sint mares; væ illi, cui sint filiæ fœminæ; At ea de causa, qua scriptum est: Ne sinas ingredi dolorem in cor tuum, quia viros fortes occidit dolor. Hoc dicit Salomo *Prov.* XII. 25. *Mæror in corde viri humiliabit illum*. Rabi Amme & R. Asse, alter dicit; humiliabitur ejus scientia; & alter dicit; humiliabitur aliis: Et hoc ea de causa, quia scriptum est: Prohibe multos a domo tua, neque omnes introducas in domum tuam. Et hoc quoque Rabi dicit: Etenim extat traditio. Rabi dicit: Nunquam homo multiplicabit proximos in domo sua. Dictum est enim *Prov.* XVIII. 24. *Vir amicabilis ad societatem*. At ea de causa, qua scriptum est: Rarobarbus callidus est, multibarbus stupidus est: Qui sufflat in calicem, non sitit: Qui dicit: Quo comedam panem, panis removetur ab eo: Cuicunque est divisio in barba ejus, totus mundus non prævalet ei. Dicit R. Joseph: Res præstantes, quæ sunt in illo, exponemus: Mulier bona donum bonum, in sinu timentis Deum dabitur; mulier mala est lepra marito suo. Quænam erit ejus correctio? Ejiciet eam ex domo suo, & convalescet a lepra sua: Mulier bona beatitudo viri; numerus enim annorum illius duplex: Absconde oculos tuos a muliere gratiosa ne capiaris ejus rete; Ne eas cum ejus marito ad bibendum cum eo vinum & siceram, quia in desiderio mulieris pulchræ multi destructi sunt, & prævaluerunt omnes occisores ejus; Multæ sunt contusiones aromatorii, quæ assuefaciunt ad scortationem, sicut scintilla accendit carbonem, sicut canistrum plenum avibus, ita ejus domus plenæ dolo: Prohibe multos a domo tua; neque omnes introduces in domum suam. Multi sunt, qui inquirunt de tua pace; & manifesta arcanum tuum uni ex millibus. Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi sermonem tuum. Ne affligaris de crastino; quia nescis, quid tibi possit hodie contingere; Fortasse cras non erit; Et deprehendetur quod affligatur de mundo, qui suus non sit; *Omnes dies pauperis sunt mali*: Ben Sira dicit. Etiam noctes: Quia in declivitate tecto-

הכל תביא ביחך רבים יהיו דורשי שלומך
גלה סודך לאחד מאלף משכבת חיקך שמור
פתחי פיך אל חצר צרת מחר כי לא תרע
מה ילד יום שמא למחר איננו ונמצא
מצטער על עולם שאינו שלו כל ימי עני
רעים בן סירא אומר אף לילות בשפל גנים
גנו ובמרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו
ומעפר כרמו לכרמים. סימן זירא רבא
משרשיא חנניא טוביה ינאי יפה יוחנן
מרחס יהושע מקצר. אמר רבי זירא אמר
רב מאי דכתיב כל ימי עני רעים אלו בעלי
הש״ס וטוב לב משתה תמיד אלו בעלי משנה
רבא אמר איפכא והיינו דאמר רב משרשיא
משמיה דרבא מאי דכתיב מסיע אבנים יעצב
בם אלו בעלי משנה ובוקע עצים יסכן בם
אלו בעלי הש״ס ר׳ חנינא אומר כל ימי עני
רעים זה מי שיש לו אשה רעה וטוב לב
משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה רבי ינאי
אומר כל ימי עני רעים זה איסתניס וטוב
לב משתה תמיד זה שדעתו יפה רבי יוחנן
אמר כל ימי עני רעים זה רחמני וטוב לב
משתה תמיד זה אכזרי רבי יהושע בן לוי
אמר כל ימי עני רעים זה שדעתו קצרה
וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה ואמר
רבי יהושע בן לוי כל ימי עני רעים והאיכא
שבתות וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל
שינוי וסת תחילת חולי מעים תנו רבנן
הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו
כמין זמר והקורא פסוק בבית משתאות בלא
זמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת
שק ועומדת לפני הקב״ה ואמרה לפניו רבונו
של עולם עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים
אמר לה בתי בשעה שאוכלין ושותין במה
יתעסקו אמרה לפניו רבונו של עולם אם
בעלי מקרא הן יעסקו בתורה ובנביאים
ובכתובים אם בעלי משנה הן יעסקו במשנה

ctorum est ejus tectum, & in altitudine montium est ejus vinea: pluvia tectorum descendit in ejus tectum, & pulvis suæ vineæ descendit in aliorum vineas. Signum זירא רבא משרשיא חנניא טוביה ינאי יפה יוחנן מרחס יהושע מקצר. Dicit R. Zira, dicit Rab: Cur scriptum est *Prov.* xv. 15.? *Omnes dies pauperis mali*. Isti sunt qui operantur in sex ordinibus: *Secura mens quasi juge convivium*. Isti sunt qui operantur in Misna. Raba contra dixit: Et hoc est quod dicit R. Misarsia nomine Raba: Cur scriptum est *Eccles.* x. 9.? *Qui transfert lapides affligetur in eis*. Isti sunt qui operantur in Misna: *Et qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis*. Isti sunt qui operantur in sex ordinibus: Chanina dicit: *Omnes dies pauperis mali:* Hic est, cui sit uxor mala: *Secura mens quasi juge convivium:* Hic est, cui sit uxor bona. R. Inai dicit: *Omnes dies pauperis mali.* Hic est ægrotus. *Secura mens quasi juge convivium:* Hic est, cujus cousilium est bonum. R. Jochanan dicit: *Omnes dies pauperis mali:* Hic est misericors. *Secura mens quasi juge convivium.* Hic est crudelis. R. Jehosua ben Levi dicit: *Omnes dies pauperis mali:* Hic est, cujus scientia est magna: Et dicit R. Jehosua ben Levi: *Omnes dies pauperis mali*. Et ubi sunt Sabbath, & dies festi juxta mentem Samuel? Etenim dicit Samuel: Mutatio consuetudinis est principium morbi intestinorum. Tradiderunt sapientes: Siquis legat versiculum cantici canticorum, eumque faciat ad instar cantionis, & qui legit versiculum in symposio præter tempus suum, adducit malum in mundum, eo quod lex præcincta sacco, & stans coram Deo S. B. dixerit coram illo. Domine mundi: Fecerunt me filii tui sicut citharam, quam pulsant irrisores. Respondit illi: Filia mea, quo tempore comedunt & bibunt, in quo occupantur? Dixit coram illo: Domine mundi: Si sint scripturarii, occupantur in lege, in prophetis, & in Hagiograohis: Si operam dent Misnæ, occupantur in Misna, in constitutionibus, & in allegoriis; si agant de sex ordinibus, occupantur in constitutionibus Paschatis in Paschate, in constitutionibus clausulæ in clausula, & in constitutionibus solennitatis Tabernaculorum in solennitate Tabernaculorum: Testatus est R. Simeon ben Elieser nomine R. Simeon ben Chananjah: Qui legit versiculum in tempore suo, adducit bonum in mundum: Dictum est enim *Prov.* xv. 23. *Et sermo apportunus est optimus*. Qui adsusurrat plagæ &c. Dicit R. Jochanan: Et

qui

בהלכות ובהגדות ואם בעלי הש״ס הן יעסקו
בהלכות הפסח בפסח בהלכות עצרת בעצרת
בהלכות החג בחג העיד רבי שמעון בן
אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא כל
הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנא׳
ודבר בעתו מה טוב. והלוחש על המכה וכו׳.
אמר רבי יוחנן וברוקק בה לפי שאין מזכירין
שם שמים על הרקיקה איתמר רב אמר
אפי׳ נגע צרעת ר׳ חנינא אמר אפי׳ ויקר׳ אל
משה ת״ר סכין וממשמשי׳ בבני מעיין בשבת
ולוחשין לחישת נחשים ועקרבין בשבת
ומעבירין כלי על גב העין בשבת אמר רבן
שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בכלי
הניטל אבל בכלי שאינו ניטל אסור ואין
שואלין בדבר שדים בשבת רבי יוסי אומר
אף בחול אסור אמר רב הונא אין הלכה
כר׳ יוסי ואף רבי יוסי לא אמרה אלא משום
סכנה כי הא דרב יצחק בר יוסף דאיבלע
בארזא ואתעביד לי׳ ניסא פקע ארזא ופלטיה
תנו רבנן סכין וממשמשין בבני מעיין בשבת
ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול
היכי עביד רבי חמא בר חנינא אמר סך ואחר
כך ממשמש רבי יוחנן אמר סך וממשמש
בבת אחת תנו רבנן שרי שמן ושרי בצים
מותרין לשאול בהן אלא מפני שמכזבין
לוחשין על שמן שבכלו ואין לוחשים על
שמן שביד לפיכך סכין משמן שביד ואין סכין
משמן שבכלי רב יצחק בר שמואל בר
מרתא איקלע לההוא אושפיזא אייתי ליה
מישחא במנא שף נפקן ליה צימחי באפיה
נפק לשוק׳ חזיתיה ההיא איתתא אמרת
זיקא רחמת קא חזינא הכא עברה ליה
מילתא ואיתסי אמר ליה רבי אבא לרבה מר
מרי כתיב כל המחלה אשר שמתי במצרים
לא אשים עליך כי אני ה׳ רופאיך וכי מאחר
שלא שם רפואה למה אמר ליה הכי אמר
רבי יוחנן מקרא זה מעצמו נדרש שנאמר
ויאמר אם שמוע תשמע בקול ה׳ אלהיך אם
תשמע לא אשים ואם לאתשמע אשים אעפ
כן אני ה׳ רופאיך אמר רבה בר בר חנה
כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו

qui exspuerit in eam: Eo quod non memorent nomen Divinum super sputo; Dictum est: Rab dicit; vel plagam lepræ: R. Chanina dicit: Vel si dicat: *Et vocavit Mose*. Tradiderunt sapientes: Ungunt, & contrectant intestina in Sabbatho; Et incantando incantant serpentes & scorpiones in Sabbatho, & traducunt vasa super oculum in Sabbatho. Dicit Raban Simeon ben Gamaliel: De quo hæc dicta sunt? De vasis mobilibus, at de vasis immobilibus, est vetitum: Neque interrogant de rebus quæ spectant dæmones in Sabbatho: R. Jose dicit: Vel in die profano est vetitum. Dicit Rabi Huna; Non est constitutio juxta mentem R. Jose; Et ipse R. Jose non dicit nisi propter periculum: Quando R. Isaach bar Joseph absortus fuit a cedro, & factum illi fuit miraculum, fissa est cedrus, & liberatus est: Tradiderunt sapientes: Ungunt & contrectant intestina in Sabbatho, dummodo non faciat, sicut facere solet in die profano. Quomodo faciet? R. Chama bar Chanina dixit: Unget & deinde contrectabit. R. Jochanan dicit: Unget simul & contrectabit. Tradiderunt sapientes. De humestatione olei, & de humectatione ovorum licitum est interrogare in Sabbatho; at non mussitant super oleo, quod est in manu, ideoque ungunt oleo, quod est in manu, at non ungunt oleo quod est in vasis: R. Isaach bar Samuel bar Martha cum devenisset ad hospitam, attulit illi oleum in vase, se unxit, prodierunt efflorescentiæ in ejus facie: Profectus est in forum, cum vidisset eum illa fœmina, ei dixit spiritum Chamath ego video; fecit aliquid, & eum sanavit. Dicit R. Aba τῷ Raba bar Mari. Scriptum est *Exod.* XV. 26. *Omnem morbum quem imposui Ægyptiis non imponam tibi: Nam ego Dominus medens tibi:* Ecquid? Cum non sit locus medicinæ, quomodo dixit? Sic dixit R. Jochanan: Textus per se exponitur: Dictum est enim ibid.: *Si audiendo audieris vocem Domini Dei tui. Si audieris; non imponam;* at si non audieris, *imponam*. Licet ita sit: *Nam ego Dominus medens tibi*: Dicit Raba bar bar Channa: Quando ægrotavit R. Elieser, convenerunt ejus discipuli, ut eum inviserent: Dixit illis. Calor vehemens est in mundo: Inceperunt flere; at Rabi Achiba ridebat: Dixerunt illi: Cur tu rides? Respondit illis: Cur vos lugetis? Dixerunt illi: Potesne fieri, ut liber legis habitet in dolore, & non sit luctus? Respondit illis; hac de causa ego rideo: Quandiu ego video Rabi, quod vinum non acescat, & linum ejus non patiatur.

Et

אמר להן חמה עזה יש בעולם התחילו הן
בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו למה
אתה משחק אמר להן וכי מפני מה אתם
בוכים אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער
ולא נבכה אמר להן לכך אני משחק כל
זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין
פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשו
מרביש אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי
עולמו ועכשיו שאני רואה ר׳ בצער אני שמח
אמר לו עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה
אמר לו לימדתנו רבינו כי אדם אין צדיק
בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא תנו רבנן
כשחלה רבי אליעזר נכנסו ארבעה זקנים
לבקרו רבי טרפון ורבי יהושע ורבי אלעזר בן
עזריה ור׳ עקיבא נענה רבי טרפון ואמר טוב
אתה לישראל מטיפה של גשמים שטיפה של
גשמים בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם
הבא נענה רבי יהושע ואמר טוב אתה
לישראל יותר מגלגל חמה שגלגל חמה
בעולם הזה ורבי לעולם הזה ולעולם הבא
נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר טוב אתה
לישראל יותר מאב ואם שאב ואם בעולם
הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא נענה
רבי עקיבא ואמר חביבין יסורין אמר להם
סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי שאמר
חביבין ייסורין אמר לו עקיבא זו מניין לך
אמר מקרא אני דורש בן שתים עשרה
שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך
בירושלם ויעש הרע בעיני ה׳ וכתיב גם אלה
משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך
יהודה וכי חזקיה מלך יהודה לכל העולם
כולו לימד תורה ולמנשה בנו לא לימד
תורה אלא מכל טורח שטרח בו ומכל
עמל שעמל בו לא העלהו למוטב אלא ייסורין
שנא׳ וידבר ה׳ אל מנשה ואל עמו ולא
הקשיבו ויבא עליהם ה׳ את שרי הצבא אשר

Et oleum quod non fermentet, & mel quod non corrumpatur; Fortasse (quod absit) obscurabit Rabi mundum suum; & nunc, quoniam video Rabi in merore, gaudeo. Dixit illi: Akiba. Num deficiens fui in tota lege? Respondit illi: Docuisti nos magister noster: *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum & non peccet*. *Eccles.* VII. 21. Quando ægretavit R. Eliezer, convenerunt quatuor seniores, ut eum inviserent R. Tarphon, & R. Jehosua, & R. Eliezer ben Azaria, & R. Akiba: Afflictus R. Tharphon dixit: Tu beneficentior es Israelitis, quam gutta pluviæ, quia gutta pluviæ prodest in hoc seculo, at Rabi in hoc seculo, & in seculo futuro. Afflictus R. Jehosua dixit: Beneficentior tu es Israelitis, quam sphæra solis, quia sphæra solis prodest in hoc seculo, at Rabi in hoc & in seculo futuro; Afflictus R. Eliezer ben Azaria dixit: Beneficentior tu es Israelitis, quam pater & mater, quia pater & mater benefici sunt in hoc seculo, at Rabi in hoc seculo & in seculo futuro: Afflictus R. Akiba dixit: Amabiles sunt castigationes. Dixit illis: Sustentate me, ut audiam verba Akiba mei discipuli, qui dicit: Amabiles sunt castigationes. Dixit illi: Akiba unde probas? Respondit: E textu ego exponam: *Duodecim annorum erat Manasse cum regnare cæpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Hierusalem fecitque malum in conspectu Domini*. 2. *Reg.* XXI. I. Pariterque scriptum est *Prov.* XXV. I. *Hæ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ regis Jehuda*. Num Ezechia rex Jehuda universum mundum legem docuit, & Manasse filium suum legem non docuit? At ex omni labore, quem laboravit, & ex omni molestia, quam tulit, nihil profuit, ut melior fieret, nisi castigationes: Dictum est enim 2. *Paral.* XXXIII. 10. *Locutus est Dominus ad Manasse, & ad populum ejus, & attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus reis Assyriorum, cæperuntque Manasse, & vinctum catenis atque campedibus duxerunt in Babylonem:* Pariterque scriptum est ibid.: *Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum; deprecatusque est eum, & obsecravit intente, & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Hierusalem in regnum suum, & cognovit Manasse, quod Dominus ipse esset Deus:* Ecce docui, quod amabiles sint castigationes: Tradiderunt sapientes: Tres venerunt cum dolo, Cainus, Esau, & Manasse. De Caino scriptum est *Genes.* IV. 13. *Major est ini-*

למלך אשור וילכדו את מנשה בחוחים ויאשרוהו בנחשתים ויוליכהו בבלה וכתיב ובהיצר לו חילה את פני ה׳ אלהיו ויכנע מאד מלפני ה׳ אלהי אבותיו ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו ירושלם למלכותו וידע מנשה כי ה׳ הוא האלהים הא לטרת שחביבין יסורין ת״ר שלשה באו בעלילה אלו הן קין עשו ומנשה קין דכתיב גדול עוני מנשוא אמר לפניו רבונו של עולם כלום גדול עוני מיששים ריבוא שעתידין לחטוא לפניך ואתה סולח להם עשו דכתיב הברכה אחת היא לך אבי מנשה בתחילה קרא לאלוהות הרבה ולבסוף קרא לאלהי אבותיו. אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו וכו׳. תנא ובגבליל ובלשון ענה. שלשה מלכים וארבעה הדיוטות וכו׳. תנו רבנן ירבעם שריבה עם ד״א ירבעם שעשה מריבה בעם ד״א ירבעם שעשה מריבה בין ישראל לאביהם שבשמים בן נבט בן שניבט ולא ראה תנא הוא נבט הוא מיכה הוא שבע בן בכרי נבט שניבט ולא ראה מיכה שנתמכמך בבניין ומה שמו שבע בן בכרי שמו תנו רבנן שלשה ניבטו ולא ראו ואלו הן נבט ואחיתופל ואיצטגניני פרעה נבט ראה אש שיוצאה מאמתו הוא סבר איהו מליך ולא היא ירבעם הוא דנפק מיניה אחיתופל ראה צרעת שזרחה לו על אמתו הוא סבר איהו מלך ולא היא בת שבע בתו הוא דנפקא מיניה שלמה איצטגניני פרעה דאמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב המה מי מריבה חמה שראו אצטגניני פרעה וטעו ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה אמר כל הבן הילוד היאורה תשליבוהו והן לא ידעו שעל עיסקי מי מריבה לוקה ומנא לן דלא אתי לעלמא דאתי דכתיב ויהי בדבר הזה

iniquitas mea, quam ut veniam merear: Dixit coram illo: Domine mundi; Num major est iniquitas mea, quam iniquitas sexaginta myriadum, quæ peccaturæ sunt in conspectu tuo, & tu illis ignosces? De Esau scriptum est *Genes.* XXVII. 38. *Num unam tantum benedictionem habes pater?* Manasse in principio invocavit multos deos, & in fine invocavit Deum patrum suorum. Aba Saul dicit: Is quoque qui nomen suis literis pronunciat. Tres reges, & quatuor idiotæ &c. Tradiderunt sapientes: ירבעם quia succumbere fecit populum: Alia expositio. ירבעם quia fecit contentionem in populo. Alia expositio: ירבעם quia excitavit contentionem inter Israel, & eorum patrem, qui est in cœlis. *Filius Nabath*: Filius qui prospexit, at non vidit: Micha, quia depressus fuit in ædificio: Et quale fuit ejus nomen? Seba filius Nechari fuit ejus nomen. Tradiderunt sapientes: Tres prospexerunt, & non viderunt, & isti sunt Nabath, & Achitophel, & astrologi Pharaonis: Nabath vidit ignem egredientem ex matre sua; Is putavit, quod ipse regnaret, at non Jeroboam, qui ex se prodiit: Achitophel vidit lepram, quæ sibi oriebatur super matre sua, & is putavit, quod ipse esset regnaturus, at non Bethsabea sua filia, ex qua prodiit Salomo. Astrologi Phanonis: Etenim dicit R. Chama bar R. Chanina: Cur scriptum est *Exod.* 5. 10.? *Ne forte multiplicetur:* Ille est, quem viderunt astrologi Pharaonis, & & errarunt, viderunt, quod salvator Israel in aquis pati deberet: Dixit: *Omnem filium qui natus fuerit, in flumen projicito: Exod.* ibid. At ipsi ignorarunt quod propter aquas contentionis pati deberet: Et unde probatur, quod non habuerit partem in seculo futuro? Scriptum est enim I. *Reg.* XIII. 34. *Et propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, & eversa est, & deleta est de superficie terræ. Eversa est* in hoc seculo; *Et deleta est* in seculo futuro: Dicit R. Jochanan: Cur dignus factus est Jeroboam regno? Quia reprehendit Salomonem; Et cur punitus est? Quia eum reprehendit coram multis: Dictum est enim I. *Reg.* XI. 27. *Et hæc est causa rebellionis adversus regem Salomonem, quia ædificavit Mello, & coæquavit voraginem civitatis David patris sui.* Dixit illi: David pater tuus perrupit rupturas in muro, ut adscenderent Israelitæ ad solennitatem, & tu maceriam obduxisti, ut fieret angaria filiæ Pharaonis: Et cur? *Et hæc est causa rebellionis adversus regem:* Dicit R. Nachman: Exuit suos

לחטאת בית ירבעם ולהכחיד ולהשמיד מעל
פני הארמה להכחיד בעולם הזה ולהשמיד
לעולם הבא אמר רבי יוחנן מפני מה זכה
ירבעם למלכות מפני שהוכיח את שלמה
ומפני מה נענש מפני שהוכיחו ברבים
שנאמר וזה הדבר אשר הרים יד במלך
שלמה בנה את המלוא סגר את פרץ עיר
דוד אביו אמר לו דוד אביך פרץ פייצורת
בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל ואתה גדרת
אותם כדי לעשות אנגריא לבת פרעה ומאי
וזה אשר הרים יד במלך אמר רב נחמן
שחלץ תפיליו בפניו אמר רב נחמן גסות
הרוח שהיה בו בירבעם טרדתו מן העולם
שנ׳ ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה
לבית דוד אם יעלה העם הזה לעשות זבחים
בבית יי׳ בירושלם ושב לב העם הזה אל
ארוניהם אל רחבעם מלך יהודה והרגוני
ושבו אל רחבעם מלך יהודה אמר גמירי
דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה
בלבד כיון דחזו ליה לרחבעם דיתיב ואנא
ראימנא סברי הא מלכא והא עבדא ואי
יתיבנא מורד במלכות הואי וקטלין לי
ואזלו בתריה מיד ויועץ המלך ויעש שני
עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם עלמות
ירושלם הנה אלהיך ישראל אשר העלוך
מצרים וישם את האחד בבית אל ואת
האחד נתן בדן מאי ויועץ אמר רב יהודה
שהישיב רשע אצל צדיק אמר להו חתימיתו
על כל דעבידנ׳ אמרו ליה הין אמר להו מלכא
בעינא למיהוי אמרו ליה הין כל דאמינא
לכו עבידתו אמר ליה הין אפילו למיפלח עא̇
אל צדיק חו̇ ואל̇ רשע לצדיק סלקא דעתך
דגברא כירבעם פלח לעא̇ אלא למינטינהו
הוא דקא בעי אי קבילתו ואף אחיה השילוני
טעה והתם שנא׳ ויאמר יי׳ אל יהוא יען
אשר הטיבו׳ לעשות הישר בעיני ככל אשר

suos Thephilin in ejus conspectu. Dicit R. Nachman; Superbia, quæ erat in Jeroboam; extrusit eum de mundo: Dictum est enim 1. *Reg.* XII. 26. *Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum in domum David, si adscenderit populus iste, ut faciat sacrificia in domo Domini in Hierusalem, & convertatur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Jehuda, interficientque me, & revertentur ad Roboam regem Jehuda.* Dixit: Docuerunt, quod non sit sessio in atrio nisi regibus domus Jehuda duntaxat: Quando viderint Roboam sedentem, & me stantem, putabunt illum esse regem, & me servum; Si vero sedeam; rebellis ero in regnum, & me interficient, & statim post illum incedent: *Et excogitato cosilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis:* N*olite ultra adscendere in Hierusalem: Ecce Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti; posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan:* Quid significat: *Et excogitato consilio*? Dicit Rabi Jehuda: Quod statuerit impium justam justum: Dixit illis: Subscribetis omnia, quod ego fecero? Responderunt; utique: Ego volo esse rex. Responderunt: Utique: Quæcunque dixero vobis, facietis? Responderunt: Utique: Vel ut colatis Idololatriam? Dixit justus: Absit: Tum dixit impius justo: Putasne, quod vir, sicut est Jeroboam, colat Idololatriam? At ut tentet quærit a vobis utrum suscipiatis necne. Vel Achia & Silonitis erravit: Ibi dictum est sc. 2. *Reg.* x. 30. *Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia studiose egisti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.* Pariterque scriptum est: *Porro Jehu non custodivit, ut ambularet in lege Domini Dei Israel in totto corde suo, non enim ressit a peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Israel.* Quid factus est illi? Dicit Abaje: Fœdus percusum est labiis. Dictum est enim 2. *Reg.* x. 18. *Achab coluit Baal parvum, ego autem colam eum amplius.* Rab dicit: Sigillum Achia Silonitis vidit, & erravit. Scriptum est enim *Ose.* v. 2. *Et victimas declinastis in profundum, ego eruditor omnium eorum.* Dicit R. Jochanan; Dixit Deus S. B. Illi in profundum declinarunt a me; ego dixi: Omnis qui non adscenderit ad solennitatem, transgredietur præceptum affirmativum; & illi dixerunt; Omnis, qui adscenderit ad solennitatem, transfigetur gladio. *Factum est tempore illo, ut Jeroboam egre-*

בלבבי עשית לבית אחאב בנים רביעים
ישבו לך על כסא ישראל וכתיב ויהוא לא
שמר ללכת בתורת יי׳ אלהי ישראל בכל
לבבו לא סר מעל חטאת ירבעם אשר
החטיא את ישראל מאי גרמא ליה אמר
אביי ברית כרותה לשפתים שנ׳ אחאב עבד
הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה רבא אמ׳
חותמו של אחיה השילוני ראה וטעה דכתיב
ושחטה שטים העמיקו ואני מוסר לכולם אמר
רבי יוחנן אמר הקב״ה הם העמיקו משלי אני
אמרתי כל שאינו עולה לרגל עובר בעשה
והם אמרו כל העולה לרגל ידקר בחרב ויהי
בעת ההיה וירבעם יצא מירושלם וימצא
אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה
בשלמה חדשה תנא משום רבי יוסי עת
היא מזומנת לפורענות בעת פקודתם יאבדו
תנא משום ר׳ יוסי עת מזומנת לפורענו׳ בעת
רצון ענינו תנא משום רבי יוסי עת מזומנת
לטובה וביום פקרי ופקרתי עליהם חטאתם
תנא משום רבי יוסי עת היא מזומן לפורענות
ויהי בעת ההיא וירד יהורה מאת אחיו תנא
משום רבי יוסי עת מזומנת לפורענות וילך
רחבעם שכם כי שכם באו כל ישראל
להמליך אותו תנא משום רבי יוסי מקום
מזומן לפורענות בשכם עינו את דינה בשכם
מכרו אחיו את יוסף בשכם נחלקה מלכות
בית דוד וירבעם יצא מירושלים אמר רבי
חנינא בר פפא שיצא מפיתקא של ירושלים
וימצא אותו אחיה השלוני הנביא בדרך
והוא מתכסה בשלמה חדשה ושניהם לבדם
בשרה מאי בשלמה חדשה אמ׳ רב נחמן
כשמלה חדשה מה שמלה חרשה אין בה
שום דופי אף תורתו של ירבעם לא היה
בה שום רופי ד״א שמלה חרשה שחידשו
דברים שלא שמעה אזן מעולם מאי ושניהם
לכדם בשרה אמר רב יהורה אמר רב שכל
תלמידי חכמים רומים לפניהם כעשבי השרה
ואיכא דאמר שכל טעמי תורה מגולין להם
כשרה לכן תתני שלוחי׳ על מורשת גת

deretur de Hierusalem, & *invenerit eum Achia Sitonites propheta in via*, & *ipse erat opertus pallio novo*. 2. *Reg*. XI. 29. Traditio nomine R. Jose: Tempus illud fuit statutum pro ultionibus: *In tempore visitationis suæ peribunt*. *Jerem*. X. 14. Traditio nomine R. Jose: Tempus statutum erat pro ultionibus: Tempore beneplaciti exaudiat nos. Traditio nomine R. Jose: Tempus statutum fuit pro bono: *Ego autem in die ultionis visitabo super illis peccatum eorum*. *Exod*. XXXIII. 34. Traditio nomine R. Jose: Tempus illud statutum fuit pro ultionibus: *Eodem tempore descendens Jehuda a fratribus suis*. *Genes*. XXXVIII. 1. Traditio nomine R. Jose: Tempus illud fuit statutum pro ultionibus: *Venit autem Roboam in Sichem; illuc enim congregatus erat omnis Israel ad constituendum eum regem*. 2. *Reg*. XII. 1. Traditio nomine Rabi Jose: Tempus illud statutum fuit pro ultionibus: In Sichem inspexerunt Dina: In Sichem vendiderunt fratres sui Joseph: In Sichem divisum est regnum domus David. *Factum est tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Hierusalem*: Dicit R. Chanina bar Papa; quod exierit ex diplomate Hierusalem. *Et inveniret eum Achia Silonites propheta in via*, & *ipse erat opertus pallio novo*. *Erant autem duo tantum inagro*: Quid significat *pallio novo*? Dicit R. Nachman; Sicut pallio novo non est defectus, ita pariter legi Jeroboam non fuit defectus. Alia expositio: *Pallio novo*. Quod innovarit res, quas nunquam auris audivit: Quid significat: *Erant autem duo tantum in agro*? Dicit R. Jehuda; Dicit Rab, quod omnes discipuli sapientes assimilentur coram illis, sicut herbæ agri; & alii dicunt, quod omnes sensus legis sint aperti sicut ager: *Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth, domus mendacii in deceptionem regibus Israel*. *Mich*. I. 14. Dicit R. Chinna bar Papa: Egressa est filia vocis, & dixit illis: Qui occidet Geth Philisthæum, & fecit hæreditare vobis Geth, dabuntur emissarii ejus filiis; *Domus mendacii in deceptionem regibus Israel*. Dicit R. Chinna bar Papa. Qui utilitatem percipit ex hoc mundo sine benedictione, reputatur perinde ac surripiat Deo S. B. & congregationi Israel: Dictum est enim *Prov*. XXVIII. 24. *Qui subtrahit aliquid a patre suo*, & *a matre; & dicit; hoc non est peccatum, particeps homicidæ est*: At non est pater nisi Deus S. B.: Dictum est enim *Deut*. XXII. 6. *Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te?* Et mater non est nisi congregatio Israel: Dictum est enim

כתי אכזיב לאכזב למלכי׳ ישראל אמר רבי
חיננא בר פפא יצתה בת קול ואמרה להן
מי שהרג את הפלשתי והוריש אתכם גרת
תתנו שילוחים לבניו בתי אכזיב לאכזב
למלכי ישראל אמר רבי חנינא בר פפא כל
הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו
גוזל להקב״ה וכנסת ישראל שנא׳ גוזל אביו
ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש
משחית ואין אביו אלא הקב״ה שנאמר הלא
הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל
שנאמר שמע בני מוסר אביך ואל תטוש
תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחית
חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית ישראל
לאביהם שבשמים וידח ירבעם בן נבט את
ישראל מאחרי יי׳ והחטיאם חטאה גדולה
אמר רבי חנין כשתי מקלות המתיזות זו את
את זו ודי זהב אמרו דבי רבי אמר משה
לפני הקב״ה רבונו של עולם בשביל כסף
וזהב שהשפעת להן לישראל עד שיאמרו
דיי גרם להם לעשות להם אלהי זהב משל
אין ארי דורס ונוהם מתוך קופה של תבן
אלא מתוך קופה של בשר אמר רבי אושעיא
עד ירבעם היו ישראל יונקים מעגל אחד
מכאן ואילך משנים ושלשה עגלים אמר ר׳
יצחק אין לך כל פורענות ופורענות שבאה
לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה
בהכרע ליטרא של עגל הראשון שנאמר
וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאת אמר
רבי חנינא לאחר עשרים וארבעה דורות
נגבה פסוק זה שנאמר ויקרא באזני קול
גדול לאמר קרבו פקדות העיר ואיש כלי
משחיתו בידו אחר הדבר הזה לא שב ירבעם
מדרכו הרעה מאי אחר אמר רבי אבא
אחר שתפשו הקב״ה לירבעם בבגדו ואמר לו
חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן
אמר לו מי בראש בן ישי בראש אי הכי לא
בעינא רבי אבהו הוה רגיל דהוה קא דריש
בשלשה מלכים חלש קביל עליה דלא דריש כיון
דאיתפח הדר קא דרוש אמרי לא קביל׳ עלך

enim *Prov.* I. 8. *Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Quid ſignificat? *Particeps homicidæ eſt.* Socius eſt Jeroboam filii Nebath, qui corrupit Iſrael a patre eorum, qui eſt in cœlis: *Et ſeparavit Jeroboam filius Nebath Iſrael a Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum.* 2. *Reg.* XVII. 21. Dicit R. Chanen; Sicut duo baculi, qui inter ſe colliduntur: *Et ſufficientiam auri.* Dixerunt diſcipuli R. Inai: Dixit Moſe coram Deo S. B. Domine mundi: Propter argentum & aurum, quod affluenter dediſti Iſraelitis, donec dixerint; ſatis eſt: cauſa fuit illis, ut ſibi facerent deos aureos: Parabola: Leo non ſaginatur, neque rugit propter capſam paleæ, ſed propter capſam carnis. Dicit R. Oſajah: Uſque ad Jeroboam Iſraelitæ lactaverunt ex uno vitulo, hinc & ulterius lactaverunt ex duodecim vitulis: Dicit R. Iſaach: In cunctis ultionibus, quæ venerunt in mundum, non eſt niſi una ex quatuor & viginti partibus ex pondere libræ primi vituli. Dictum eſt enim *Exod.* XXXII. 34. *Ego autem in die ultionis viſitabo ſuper illis peccatum.* Dicit R. Chanina: Poſt quatuor & viginti generationes definitus eſt iſte textus: Dictum eſt enim *Ezech.* IX. 1. *Et clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt viſitationes urbis, & unuſquiſque vas interfectionis habet in manu ſua. Poſt verba hæc non eſt reverſus Jeroboam de via ſua peſſima.* 1. *Reg.* XIII. 33. Quid ſignificat *poſt?* Dicit R. Aba: Poſtquam Deus S. B. apprehendit veſte Jeroboam, dixit illi: Convertere; & ego & tu & filius Iſai deambulabimus in horto Edon: Reſpondit illi: Quis erit in principio? Filius Iſai erit in principio. Si ita eſt: Ego nolo. R. Abau ſolebat exponere de tribus regibus, cum ægrotaſſet, ſuper ſe recepit, quod amplius non inquireret; Quando incepit iterum inquirere: Dixerunt: Ne coneris de iis inquirere: Dixit: Iſtos non pœnituit, & me pœnitebit? Rabi Aſſe etiam expoſuit de tribus regibus; Dixit: poſtridie incipiemus loqui de ſociis. Manaſſe apparuit illi in ſomnio dicens: Tuos ſocios, & ſocios patrum tuorum nos vocaſti? Unde benedicendum eſt in convivio ſuper pane; qui educit? Reſpondit illi; ignoro: Dixit illi: Unde benedicendum ſit ſuper pane; qui eduxit non didiciſti; & ſocios tuos nos voveaſti? Dixit illi. Doce me, & poſtridie exponam caput tuo nomine. Dixit illi: Unde ſit initium coquendi panis? Reſpondit: Cum tam ſapiens fueris

רלא דרש׳ בהו אמר אינהו כמיאהדרו בהו
ראנא אהדרו בי רב אשי אוקי לשלשה
מלכים אמר למחר ליפתח בחברין אתא
מנש׳ איתחזי ליה בחילמיה אמ׳ חביריך
וחבירי דאבוך קרית לן מהיכא בעית למישרא
המוציא אמר ליה לא ידענא אמ׳ לי׳ מהיכא
דבעית למישר׳ המוציא לא גמירת וחברך
קרית לן אמר ליה אגמריה לי ולמחר
דרישנא ליה משמך בפירקא אמר ליה
מהיכא דקדים בישולא אמר ליה מאחר
דחכימ׳ כולי האי מאי טעמ׳ קא פלחיתו
לע״א אמר ליה אי הוה התם הות נקיטנא
בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי למחר אמר
להו לרבנן נפתח ברבוות׳ אחאב אח לשמים
אב לע״א אח לשמים דכתיב אח לצרה יולד
אב לע״א דכתיב כרחם אב על בנים ויהי
הנקל לכתו בחטאת ירבעם בן נבט אמר ר׳
יוחנן קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה
ירבעם ומפני מה תלה הכתוב בירבעם מפני
שהוא היה תחילה לקלקלה גם מזבחותם
כגלים על תלמי שדי אמר רבי יוחנן אין לך
כל תלם ותלם בארץ ישראל שלא העמיד
עליו אחאב ע״א והשתחוה לו ומנא לן דלא
אתי לעלמ׳ דאתי דכתיב והכרתי לאחאב
משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל עצור
בעולם הזה ועזוב לעולם הבא אמר רבי
יוחנן מפני מה זכה עמרי למלכות מפני
שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל שנאמר
ויקן את ההר שמרון מאת שמר בככרים
כסף ויבן את ההר ויקרא שם העיר אמר
בנה על שם שמר אדני ההר שמרון אמר
ר׳ יוחנן מפני מה זכה אחאב למלכות עשרים
ושתים שנה מפני שכיבד את התורה שניתנה
בעשרים ושתים אותיות שנאמר וישלח
מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה
ויאמרו לו כה אמר בן הדד כספך וזהבך לי
הוא ונשיך ובניך הטובים לי הם כי אם כעת
מחר אשלה את עבדי אליך וחפשו את ביתך
ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו

qua de causa coluisti Idololatriam? Dixit: Si ibi fuisses apprehendisses fimbrias pallii, & cucurrisses post me: Postridie dixit sapientibus: Incipiamus loqui de magistris nostris: Achab erat frater Deo, & pater Idololatriæ. Scriptum est enim *Prov.* XVII. 17. *Et frater in angustiis comprobatur*. Et pater Idololatriæ, scriptum est *Psal.* CIII. 13. *Quomodo miseretur pater filiorum suorum*: *Nec sufficit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nebath* I. *Reg.* XVI. 31. Dixit Rabi Jochanan: Peccata levia, quæ fecit Achab, reputantur sicut peccata gravia, quæ facit Jeroboam: Et qua de causa attribuit textus in Jeroboam? Quia ille fuit principium corruptionis: *Nam & altaria eorum quasi acervi super sulcos agri*. *Ose.* XII. 11. Dicit R. Jochanan: Non fuit sulcus in terra Israel, in quo non constituerit Achab Idololatriam, & eam coluerit: Et unde probatur, quod non sit dignus seculo futuro? Scriptum est enim I. *Reg.* XIV. 10. *Et percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel*. *Clausum* in hoc seculo; *Et novissimum* in seculo futuro: Dixit R. Jochanan. Qua de causa dignus factus est Amri regno? Quia addidit civitatem munitam in terra Israel: Dictum est enim I. *Reg.* XVI. 24. *Emitque montem Samariæ a Somer duobus talentis argenti, & ædificavit eum, & vocavit nomen civitatis quam extruxerat, nomine Semet domini montis Samariam*. Dicit R. Jochanan: Qua de causa dignus factus est Achab, ut regnaret duos & viginti annos? Quia honoravit legem, quæ data est duabus & viginti literis: Dictum est enim I. *Reg.* XX. 2. *Misitque nuncios ad Achab regem Israel in civitatem, & dicit Ben-Adad. Argentum tuum, & aurum tuum meum est, & uxores tuæ, & filii tui optimi mei sunt: Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum servorum tuorum, & omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent: Respondit itaque nunciis Ben-Adad: Dicite Domino meo regi: Omnia propter quæ misisti ad me servum tuum, in initio faciam, hanc autem rem facere non possum*. Quid significat; *desiderabile oculorum tuorum*? Non est liber legis: Fortasse est Idololatria: Non venit tibi in mentem, quod scriptum est I. *Reg.* XX. 8.? *Dixeruntque omnes majores natu, & universus populus ad eum: Non audias neque acquiescas illi*: Fortasse seniores confusi erant: Num non scriptum est 2. *Sam.* XVII. 4.? *Placuitque sermo ejus Absalom, & cunctis majori-*

בידם ולקחו ויאמר למלאכי בן הדד אמרו
לארוני המלך כל אשר שלחת לעבדך בראשונה אעשה והדבר הזה לא אוכל לעשות
מאי מחמד עיניך לאו ספר תורה דילמא
ע״א לא סלקא דעתך דכתיב ויאמרו אליו
כל הזקנים וכל העם לא תאבה ולא תשמע
ודילמא סבי דבהתא הוו מי לא כתב ויישר
הדבר בעיני אכשלום והזקנים ואמר רב יוסף
סבי דבהתא התם לא כתב וכל העם הכא
כתב וכל העם דאי איפשר דלא הוו בהון
צדיקי וכתיב והשארתי בישראל שבעת
אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל
הפה אשר לא נשק לו אמר רב נחמן אחאב
שקול היה שנאמר ויאמר ה׳ מי יפתה
את אחאב ויעל ויפל ברמות גלעד ויאמר זה
בכה וזה אומר בכה מתקיף לה רב יוסף
מאן דכתב ביה רק לא היה כאחאב אשר
התמכר לעשות הרע בעיני ה׳ אשר הסיתה
אותו איזבל אשתו ותנינא בכל יום היתה
שוקלת שקלי זהב לע״א ואת אמרת שקול היה
אלא אחאב וותרן בממונו היה ומתוך שההנה
תלמידי חכמים מנכסיו כיפרו לו מחצה ויצא
הרוח ויעמוד לפני ה׳ ויאמר אני אפתנו
ויאמר ה׳ אליו במה ויאמר אצא ואהיה רוח
שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל
צא ועשה כן מאי רוח אמר רבי יוחנן רוחו
של נבות היזרעאלי מאי צא אמר רבינא
צא ממחיצתי שכן כתוב דובר שקרים לא
יכון לנגד עיני אמר רב פפא היינו דאמרי
אינשי דפרע קיניה מחריב ביתיה ויעש אחאב
את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס
את ה׳ אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר
היו לפניו אמר רבי יוחנן שכתב על דלתות
שמרון אחאב כפר באלקי ישראל לפיכך אין
לו חלק באלקי ישראל ויבקשו את אחזיהו
וילכדהו והוא מתחבא בשמרון אמר רבי
לוי שהיה קודר אזכרות וכותב ע״א תחתיהן
מנשה שנשה יה ד״א מנשה שהנשי את
ישראל לאביהם שבשמים ומנלן דלא אתי

joribus natu Israel. Et dicit R. Joseph; Seniores confusi ibi non scriptum est: *Et universus populus* hic scriptum est; & in universo populo fieri non potest ut non fuerint justi: Atqui scriptum est 1. *Reg.* XIX. 18. *Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non osculatum est eum*. Dicit Rabi Nachman: Achab ipse ponderatus est. Dictum est enim 1. *Reg.* XXII. 20. *Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel ut ascendat & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujusmodi, & alius aliter*. Objecit Rabi Joseph; Hoc est quod ibi scriptum est 1. *Reg.* XXI. 25. *Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini; concitavit enim eum Jezabel uxor sua*; Atqui traditum est: Quotidie illa portabat siclos aureos Idololatriæ; & tu dicis, quod ipse ponderaretur. At Achab erat abundans in facultatibus suis, & eo quod utilitatem perceperint discipuli sapientes ex ejus facultatis, dimidium condonnatum est. *Et egressus est spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus; in quo? Et ille ait; egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus: Et dixit Dominus: Decipies & prævalebis spiritus? egredere, & fac ita*: Quid significat, Dicit R. Jochanan: Spiritus Naboth Jezrahelitæ. Quid significat: *Egredere?* Dicit Rabina: Egredere ex meo sepimento: Similiter scriptum est *Psal.* CI. 7. *Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum:* Dixit R. Papa: Hoc est quod dicunt homines: Qui ulciscitur invidiam suam, destruit domum suam: *Et fecit Achab lucum, & addidit Achab in opere suo irritans Dominum Deum Israel super omnes reges Israel qui fuerunt ante eum*. 1. *Reg.* XVI. 33. Dicit R. Jochanan, quod scripserit super portam Samariæ: Achab abnegavit Deum Israel, ideoque non est illi pars in Deo Israel. Quæsierunt Achazia, & ceperunt, & ipse absconditus erat in Samaria; Dicit R. Levi, quod ipse abraserit memorias, & pro iis scripserit Idololatriam: Manasse, qui oblitus est Dei. Alia expositio: Manasse, quia fecit, ut obliviscerentur Israelitæ eorum patris, qui in cœlis est: Et unde probatur, quod non fuerit dignus seculo futuro? Ex eo quod scriptum est 2. *Paral.* XXXIII. 1. *Duodecim annorum erat Manasse cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Hierusalem, & fecit malum coram Domino sicut fecit Achab rex Israel*:

לעלמא ראתי דכתיב בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו והמשים וחמש שנים מלך בירושלם ויעש הרע בעיני ה׳ כאשר עשה אחאב מלך ישראל מח החאב אין לו חלק לעולם הבא אף מנשה אין לו חלק לעולם הבא. רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעולם הבא שנאמר ויתפלל מנשה אל ה׳ ויעתר לו וכו׳. אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אהד דרשו שנאמר ונתתם לזעוה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה בן חזקיה מר סבר בגלל מנשה שעשה תשובה ואינדו לא עביד ומר סבר בגלל מנשה דלא עבד תשובה אמר ר׳ יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפא ידיהן של בעלי תשובה דתני תנא קמיה דרבי יוחנן מנשה עשה תשובה לשלשים ושלש שנים דכתיב בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים ויעש הרע כאשר עשה אחאב מלך ישראל כמה מלך אחאב עשרין ותרתין שנין מנשה כמח מלך חמשים וחמש דל מינייהו עשרים ותרתין פשו להו תלתין ותלת אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב וישמע אליו ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה מלמר שעשה לו הקב״ה כמין מחתרת ברקיע כרי לקבלו בתשובה מפני מידת הדין ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו יכתב בראשים ממלכות צדקיהו וכי עד האידנא לא הוו מלכי אלא ביקש הקרוש ברוך הוא להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקים נסתכל בדורו ונתקררה דעתו בקמ הקרוש ברוך הוא להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה נסתכל בצדקיה ונתקררה דעתו בצדקיה נמי כתיב ויעש הרע בעיני ה׳ שהיה בידו למחות ולא

Israel: Sicut Achab non est pars in seculo futuro, ita pariter Manasse non est pars in seculo futuro. R. Jehuda dicit: Manasse est pars in seculo futuro: Dictum est enim ibid.: *Deprecatusque est Manasse Deum, & exaudivit eum &c.* Dicit R. Jochanan: Et ambo eundem textum exponunt: Dictum est enim *Jerem.* xv. 4. *Et dabo eos in fervorem universis regnis terræ propter Manasse filium Ezechiæ:* Mor putant propter Manasse, qui fecit pœnitentiam; at nondum fegit: Et Mor putat propter Manasse, quod non fecerit pœnitentiam: Dicit R. Jochanan; Siquis dicat; Manasse non est pars in seculo futuro, debilitat manus pœnitentiam; Etenim docuit doctor coram R. Jochanan: Manasse fecit pœnitentiam tribus & triginta annis: Scriptum est enim *Paral.* l. c. *Duodecim annorum erat Manasse, cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Hierusalem, & fecit malum, sicut fecit Achab rex Israel.* Achab quandiu regnavit? Duos & viginti annos: Manasse quandiu regnavit? Quinque & quinquaginta annos: Detrahe ex his duos & viginti, reliqui erunt tres & triginta. Dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai: Cur scriptum est ibid. *Deprecatusque est eum, & obsecravit intente, & exaudivit orationem ejus?* Quæsitum est; Docetur, quod fecerit illi Deus S. B. speciem foraminis in expanso, ut reciperet ejus pœnitentiam propter proprietatem judicii. Et dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai: Cur scriptum est: *In principio regni Joakim filii Josiæ?* Et cur scriptum est: *In principio regni Sedeckiæ?* Num hactenus non fuerunt reges? At voluit Deus S. B. convertere mundum universum in solitudinem & vastitatem propter Joakim; at respexit in ejus generationem, & delavit suam sententiam: Voluit Deus S. B. convertere universum mundum in solitudinem & in vastitatem propter generationem Sedekia, at respexit in Sedekiam, & delevit suam sententiam propter Sedekiam: Similiter scriptum est: *Et fecit malum in oculis Domini:* Eo quod cum posset cohibere non cohibuit: Et dicit R. Jochanan nomine R. Simeon ben Jochai: Cur scriptum est *Prov.* XXIX. 9. *Vir sapiens si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem?* Dixit Deus S. B. Iratus sum contra Achaz, & dedi illum in manum regum Damasci; *Et immolavit, & adolevit Diis Damasci percussoribus suis, & dixit; Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quibus ego immolabo, & auxiliabuntur* mi-

מיחה ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן
יוחי מאי דכתיב איש הכם נשפט את איש
אויל ורגז ושחק ואין נחת אמ' הקדוש ברוך
הוא כעסתי על' אחז ונתתיו ביד מלכי
דמשק זיבח וקיטר לאלהי דמשק תמכים בו
ויאמר אלהי מלכי ארם המה מעזרים אותם
להם אזבח ויעזרוני והם היו להכשילו ולכל
ישראל שחקחי עם אמצי' ונתתי מלכי אדום
בידו הביא אלהיהם והשתחוה להם שנאמר
ויהי אחרי בן בא אמציה שהכות ארת
ארומיים ויבא את אלהי בני שעיר ויעמידם
לו לאלהים לפניהם ישתחוה ולהם יקטר
אמר רב פפא היינו ראמרי אינשי בכיי ליה
למר דלא ירע חייבי למר דלא ירע ווי ליה
למר דלא ירע בין טב לביש ויבאו כל מלכי
בבל ויבאו בשער התווך אמר רבי יוחנן משום
ר' שמעון בן יוחי ממקום שמחתכין בו
הלכות אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי
באתר' דמריה תלא ליה זיניה תמן קולבאי
רעיא קולתיה תלא. סימן על שרה בתים
לא תאונה. אמר רב חסדא אמר רב ירמיה
בר אבא מאי דכתיב על שדה איש עצל'
עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה
כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו
נהרסה על שרה איש עצל עברתי זה אחז
ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה והנה עלה
כולו קמשונים זה אמון כסו פניו חרולים
זה יהויקים זגדר אבניו נהרסה זה צדקיה
שנחרב בית חמקדש בימיו ואמר רב חסרא
אמר רב ירמיה בר אבא ארבע כיתות אין
מקבלות פני שכינה כת לצים כת שקרני' כת
הניפים כת מספרי לשון הרע כת לצים דכתיב
משך ידו את לוצצים כת שקרנים דכתיב
דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת חניפים
דכתיב כי לא לפניו חנף יבא כת מספרי
לשון הרע דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה

mihi; cum e contrario ipsi fuerint ruinæ ei & universo Israel. 2. *Paral.* XXVIII. 23. Dictum est enim 2. *Paral.* XXV. 14. *Et fuit post hæc venit Amasias a cædendis Idumæis, & adduxit Deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.* Dicit R. Papa: Hoc est quod dicunt homines Luget sapiens, & ille ignorat; ridet sapiens; & ille ignorat; væ illi sapienti, qui non cognoscat inter bonum & malum: *Et venerunt omnes reges Babylonis, & venerunt ad portam mediam.* Dicit Rabi Jochanan nomine Rabi Simeon ben Jochai: Ex loco, ubi decidebant constitutiones. Dicit Rabi Papa. Hoc est quod dicunt homines: Ubi dominus appendit arma sua, ibi suspendit fatuus pastor hydriam suam. Signum: על שרה בחים לא תאוירה. Dicit R. Chasda, dicit R. Jeremia bar Aba: Cur scriptum est *Prov.* XXIV. 30. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam hominis stulti; & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Per agrum hominis pigri transivi:* Hic est Achaz; *& per vineam hominis stulti.* Hic est Manasse. *Et ecce totum repleverant urticæ:* Hic est Ammon. *Et operuerant superficiem ejus spinæ.* Hic est Joachim: *Et maceria lapidum destructa erat:* Hic est Sedekia, quod ejus tempore diruta fuit domus sanctuarii: Et dicit R. Chasda, dicit R. Jeremia bar Aba: Quatuor classes non receperunt faciem Divinitatis, classis derisorum, classis mendacium, classis hypocritarum, & classis maledicorum. De classe derisorum scriptum est *Ose.* VII. 5. *Extendit manum suam cum illusoribus.* De classe mendacium scriptum est *Psalm.* CI. 7. *Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.* De classe hypocritarum scriptum est *Job* XIII. 16. *Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.* De maledicis scriptum est *Psal.* V. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es; Neque habitabit juxta te malignus, quoniam justus tu es, neque erit in habitaculo tuo malignus.* Et dicit R. Chasda, dicit R. Jeremia bar Aba: Quid significat? *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* *Psalm.* XCI. 10. *Non accedet ad te malum.* Non dominabitur in illis fermentum malum: *Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Non deprehendetur uxor tua dubie menstruata, quo tempore ex itinere reverteris. Alia expositio. *Non accedet ad te malum:* Non te perterrebunt somnia mala, neque cogita-

לא יגורך רע צדיק אתה ולא יהיה במגורך
רע ואמ׳ רב חסדא א״ר ירמיה בר אבא
מ״ד לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב
באהליך לא תאונה אליך רעה שלא ישלט
בהן יצ׳ הרונגע לא יקרב באהליך שלא
תמצא אשתך ספק נדה בשעה שתבא מן
הדרך ד״א לא תאונה אליך רעה שלא
יבעתוך חלומות רעים והרהורי׳ רעים ונגע
לא יקרב באהלך שלא יהא לך בן או תלמיד
שמקדיח תבשילו ברבי׳ עד כאן ברכו אביו
מכאן ואילך ברכתו אמו כי מלאכיו יצוה
לך לשמרך בכל דרכיך על כפים ישאונך
וגומר על שחל ופתן תדרוך וגומר עד כאן
כרבתו אמו מכאן ואילך ברכתו שמים כי
בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי
יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו
ואכבדהו אורך ימים אשביעהו ואראהו
בישועתי אמר רבי שמעון בן לקיש מאי
דכתיב וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה
תשבר מפני מה עין של רשעים תלויה
כיון שנעשה אדם רש מלמטה נעשה רש
מלמעלה ולא נכתבי׳ כלל ר׳ יוחנן ורבי
אליעזר חד אמר מפני כבודו של דוד וחד
אמר משום כבודו של נחמיה בן חכליה ת״ל
מנשה היה שונה חמשים וחמשה פנים בתורת
כהנים כנגד שני מלכותו אחאב שמנים וחמשה
ירבעם מאה ושלש תניא היה רבי מאיר
אומר אבשלום אין לו חלק לעולם הבא שנא׳
ויכו את אבשלו׳ וימיתוהו ויכוהו בעולם הזה
וימיתוהו לעולם הבא תניא רבי שמעון בן
אלעזר אומר משום רבי מאיר אחז ואחזי׳
וכל מלכי ישראל שכתוב בהן ויעש הרע
בעיני יי׳ לא חיין ולא נידונין וגם דם נקי
שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא ארת
ירושלם פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא
את יהודה לעשות הרע בעיני ה׳ הכא תרגימו
שהרג ישעיה במערב׳ אמר שעשה דמורת
משאוי אלף בני אדם ובכל יום ויום הורג את
כולם כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר
חנה שקולה נשמה של צדיק אח׳ כנגד כל
העולם כולו כמאן דאמר ישעיה הרג כתיב

gitationes malæ. *Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Non erit tibi filius, aut discipulus, qui accendat ejus decoctum in loco publico: Hactenus benedictiones patris, hinc & ulterius benedictiones matris. *Quoniam Angelis tuis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis: In manibus portabunt te &c. Super aspidem, & basiliscum ambulabis &c.* Ibid. Hactenus benedictio matris; Hinc & ulterius benedictio cœlorum. *Quoniam in me speravit, & liberabo eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen meum; Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum; longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum.* Ibid. Dicit Rabi Simeon ben Lakisch: Cur scriptum est *Job* XXXVIII. 15.? *Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur*: Cur Ain רשעים appensa est? Postquam homo factus est pauper in terra, fiet, pauper in cœlo: Nullo modo scribendum erat: R. Jochanan, & R. Elieser; alter dicit propter honorem David, & alter dicit propter honorem Nehemia filii Chechalia. Tradiderunt sapientes: Manasse immutavit quinque & quinquaginta modos in lege sacerdotum contra annos regni sui, Acheb quinque & octoginta, Jeroboam tres & centum: Traditio: R. Meir dicit: Absalom non est pars in seculo futuro: Dictum est enim 2. *Sam.* XVIII. 15. *Et percusserunt Absalom, & interfecerunt eum: Et percusserunt*; in hoc seculo; *& interfecerunt eum*; in seculo futuro. Traditio: R. Simeon ben Eliesér dicit nomine R. Meir: Achaz & Achazia, & omnes reges Israel de quibus scriptum est: *Et fecit malum in oculis Domini*; non resurgent, neque judicabuntur. *Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasse multum nimis, donec impleret Hierusalem usque ad os; absque peccatis suis, quibus peccare fecit Jehuda, ut faceret malum coram Domino.* 2. *Reg.* XXI. 15. Sic interpretantur, quod occiderit Isaia; In occidente dixerunt, quod fecerit similitudinem juxta pondus mille hominum, & singulis diebus omnes occidebat: Cujusnam hæc est sententia? Hoc est quod dicit Raba bar bar Channa; Æstimatur anima unius justi contra universum mundum: Cujusnam hæc sententia est? Juxta mentem illius, qui dicit, quod occiderit Isaia. Scriptum est *sculptile*, & scriptum est *sculptilia*. Dicit R. Jochanan: In principio fecit effigiem unam, & in fine fecit quatuor effigies, ut eas videns Divinitas irasceretur; Achaz eam con-

פסל וכתיב פסילי' אמר רבי יוחנן בתחילה
עשה לו פרצוף אחד ולבסוף עשה לו ארבעה
פרצופים כדי שתראה שכינה ותכעוס אחז
העמידו בעלייה שנאמר ואת המזבחות אשר
על הגג עליית אחז וגו' מנשה העמידו בהיכל
שנאמר וישם את פסל האשרה אשר עשה
בבית אשר אמר ה' אל דוד ואל שלמה
בבית הזה ובירושלם אשר בחרתי מכל שבטי
ישראל אשים את שמי לעולם אמון הכניסו
לבית קדש הקדשים שנאמר כי קצר המצע
מהשתרע והמסכה צרה בהתכנס וזומר מאי
מאי כי קצר המצע מהשתרע אמר רבי
שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן קצר המצע
זה מלהשתרר עליו שני רעים כאח' מאי
והמסכה צרה וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני
רבי יונתן כי הוה מטי להאי קרא הוה קא
בכי מי שכתב בו כנס כנד מי הים תעשה לו
מסכה צרה אחז בטל את העבודה וחתם את
התורה שנ' צור תעודה חתום תורה בלימודי
מנשה קדר את הזכרות וחרס את המזבח
אמון שרף את התורה והעלה שממית ע"ג
המזבח אחז התיר את הערוה מנשה בא על
אחותו אמון בא על אמו שנ' כי הוא אמון
הרבה אשמה ר' יוחנן ור"א חד אמר ששרף
את התורה וחד אמר שבא על אמו אמרה
לו כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו
א"ל כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי
כי אתא יהויקים אמר קמאי לא ידעי לארגוזי
כלום אנו צריכין אלא לאורו יש לנו זהב פרויים
שאנו משתמשין בו יטול אורו אמרו לו והלא
כסף וזהב שלו הוא שנאמר לי הכסף ולי
הזהב אמר ה' צבאות אמר להם כבר נתנו
לנו שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן
לבני האדם א"ל רבא לרבה בר מרי מפני
מה לא מנו את יהויקים משום דכתיב ביה
ויתר דברי יהויקים ותועבותיו אשר עשה

constituit in excelso: Dictum est enim 2. *Reg.* XXIII. 13. *Altaria quoque quæ erant super tecto cœnaculi Achaz &c.* Manasse eam statuit in templo: Dictum est enim ibid. XXI. 7. *Posuit quoque idolum luci, quem fecerat in templo Domini, super quod locutus est Dominus ad David, & ad Salomonem filium ejus: In templo plo hoc, & in Hierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum:* Ammon introduxit in domum sancti sanctorum: Dictum est enim *Isai.* XXVIII. 20. *Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non potest.* Quid significat: *Congustatum est enim stratum?* Dicit Rabi Samuel bar Nachmani; Dicit Rabi Jonathan: Coangustatum est hoc stratum, ut capiat simul duos pastores. Quid significat: *Et pallium breve?* Dicit Rabi Samuel bar Nachmani, dicit R. Jonathan: Quando ipse pervenit ad hunc textum, flevit: Quid scriptum est in illo? *Congregans sicut in utre aquas maris: Psal.* XXXIII. 7. Facies ne illi sculptile æmulum? Achaz abolevit ministerium, & obsignavit legem: Dictum est enim *Isai.* VIII. 16. *Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.* Manasse delevit memorias, & dejecit altare: Ammon combussit legem, & fecit adscendere telas araneæ super altare: Achaz permisit scortationes: Manasse concubuit cum sorore sua; Ammon concubuit cum matre sua; Dictum est enim 2. *Paral.* XXXIII. 23. *Quia Ammon multo majora deliquit.* R. Jochanan, & Rabi Acha, alter dicit; combussit legem, & alter dicit: Concubuit cum matre sua; quæ illi dixit: Num tibi non licet voluptatem percipere ex eo loco, unde egressus es? Respondit: Num ego faciam, nisi ad irritandum creatorem meum? Quando venit Joachim dixit: Priores ignorarunt quomodo ad iram provocarent: Num nos opus habemus nisi ejus luce? At nobis est aurum Parvajim, quo uti possumus; auferat ejus lucem. Dixerunt illi: Atqui argentum & aurum illius sunt: Dictum est enim *Agge.* II. 9. *Meum est argentum & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.* Respondit: Jamdiu data sunt nobis. Dictum est enim *Psal.* CXV. 15. *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Dixit Raba ל"ע Raba bar Mari. Qua de causa non numerarunt Joakim? Propterea quod de illo scriptum est 2. *Paral.* XXXVI. 8. *Reliqua autem verborum Joakim & abominationum ejus, quas operatus est, & quæ inventa sunt in eo.* Quid significat; *Et quæ*

והנמצא עליו מאי והנמצא עליו ר׳ יוחנן
ורא חד אמר שחקק שם ע״א על גופו וחד
אמר שחקק שם שמים על גופו א״ל במלכים
לא שמעתי בהדיוטות שמעתי מפני מה
לא מנו את מיכה מפני שפתו מצוי׳ לעוברי
דרכים שנ׳ כל העובר שב אל הלוים ועבר
בים צרה וחכה בים גלים אמר רבי יוחנן
זה פסלו של מיכה תניא רבי נתן אומר
מגרב לשילו ג׳ מילין והיה עשן המערכה
ועשן פסל מיכה מערבון זה הזה בקשו מלאכי
השרת לדוחפו אמר להן הקדוש ברוך הוא
הניחו לו שפיתן מצויה לעוברי דרכים ועל
דבר זה נענשו אנשי פילגש בגבעה אמר להן
הקדוש ברוך הוא בכבודי לא מחיתם על
כבודו של בשר ודם מחיתם א״ר יוחנן משום
רבי יוסי בן קיסמא גדולה לגמ׳ שהרחיקה
שתי משפחות מישראל שנאמר על דבר אשר
לא קדמו אתכם בלחם ובמים ורבי יוחנן
דידיה אומר מרחקת את הקרובים ומקרבת
את הרחוקים ומעלמת עינים מן הרשעים
ומשרה שכינה על נביאי הבעל ושגגתה
עולה זדון מרחקת את הקרובים מעמון
ומואב ומקרבת את הרחוקים מיתרו דאמר
רבי יוחנן בשכר קראן לו ויאכל לחם זכו
בני בניו וישבו בלשכת הגזית שנאמר
וממשפחת סופרים ושבי יעבץ תרעתים
שמעתי׳ סוכתים המה הקינים הבאים מחמת
אבי בית רכב וכתיב התם ובני קיני חותן
משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה
מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך וישב את
העם ומעלמת עינים מן הרשעים ממיכה
ומשרה שכינה על נבאי הבעל מחבירו של
עידו הנביא דכתיב ויהי הם יושבין על
השלחן ויהי דבר ה׳ אל הנביא אשר השיבו
ושיגגתה עולה זדון דאמר רב יהודה אמר
רב אלמלא הלווהו יהונתן לדוד שתי ככרות

quæ inventa sunt in eo? R. Jochanan, & R. Acha; alter dicit; quod inciderit nomen Idololatriæ in corpore suo; & alter dicit, quod inciderit nomen Dei in corpore suo. Respondit; De regibus non audivi, de idiotis audivi. Cur non numerarunt Micha? Quia ejus panis erat promtus itinerantibus: Dictum est enim *Zachar.* x. 11. *Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus*. Dicit R. Jochanan. Hoc est sculptile Micha. Traditio: R. Nathan dicit: A Garab ad Silo erant tria milliaria: & fumus ejus incendii, & fumus sculptilis Micha inter se commiscebantur; Voluerunt Angeli ministerii eum depellere; Dixit illis Deus S. B. Permittite illi ut ejus panis sit promtus itinerantibus, & hac de causa puniti sunt viri illi propter concubinam in colle: Dixit illis Deus S. B. Propter honorem meum non cohibuistis illos, propter honorem carnis & sanguinis illos cohibuistis. Dicit R. Jochanan nomine Rabi Jose ben Chismah: Magna est commessatio, quæ removit duas familias ab Israel: Dictum est enim *Deut.* XXIII. 4. *Quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua:* Et R. R. Jochanan ipsemet dicit: Removit proximos, & admovit remotos, & occultavit oculos ab impiis; & fecit habitare Divinitatem super prophetas Baal; & quæ facta sunt per errorem, imputata sunt perinde ac facta sint per contumaciam. Removit proximos ex Ammon, & Moab, & admovit remotos ex Jethro: Etenim dicit R. Jochanan. Propter mercedem quod ei occurrerit, & cibaverit pane, digni facti sunt filii filiorum ejus, ut sederent in conclavi cæsi lapidis: Dictum est enim 1. *Paral.* II. 55. *Cognationes quoque scribarum habitantium in Jabes canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes; Hi sunt Cinæi qui venerunt de calore patris domus Rechab:* Pariterque scriptum est *Judic.* I. 16. *Filii autem Cinæi cognati Mose adscenderunt de civitate palmarum cum filiis Jehuda ad desertum Jehuda, quod est ad meridiem Arad, & venit, & stetit cum populo:* Et occultavit oculos ex Micha, & fecit habitare Divinitatem super prophetas Baal ex socio Iddo prophetæ, de quo scriptum est 1. *Reg.* XIII. 20. *Cumque sederent ad mensam factus est sermo Domini ad prophetam qui reduxerat eum:* Et quæ facta sunt per errorem, imputata sunt perinde ac facta sint per contumaciam: etenim dicit R. Jehuda: Si mutuo non dedisset Jonathan David duo frusta panis, non diruta fuisset Nob civitas sacerdotum, neque depulsus fuisset Doeg Idumæus,

לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים ולא נטרד
דואג הארומי ולא נהרג שאול ושלשת בניו
ומפני מה לא מנו את אחז אמר רבי ירמיה
בר אבא מפני שמוטל בין שני צדיקים בין
יותם לחזקיהו רב יוסף אמר מפני שהיה לו
בשת פנים מישעיהו שנאמר ויאמר יי׳ אל
ישעיה צא נא לקראת אחז אתה ושאר ישוב
בנך אל קצה תעלת הברכה העליונה אל
מסילת שדה כובס מאי כובס איכא דאמר
דכבשינהו לאפי׳ וחלף ואיכא דאמר אוכלא
דקצרי סחף ארישיה וחלף מפני מה לא מנו
את אמון מפני כבודו של יאשיהו מנשה נמי
לא נמנו מפני כבודו של חזקיהו ברא מזכי
אבא אבא לא מזכי ברא דכתיב ואין
מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל
אין יצחק מציל את עשו השתא דאתי׳ להכי
אחז נמי לא אימני משום כבודו של חזקיה
ומפני מה לא מנו את יהויקים משום דרבי
חייא בר אבויה דאמר רבי חייא בר אבויה
כתיב על גולגל׳ יהויקים זאת ועוד אחר׳ זקינו
דר׳ פרידא אשכח גולגלתא דהוה קא
שריא בשערי ירושלם וכתיב בה זאת ועוד
אחרת קבר׳ ולא איקברא קברה ולא
איקברא אמר גולגלתו של יהויקי׳ היא
דכתב ביה קבורת חמור יקבר סחוב והשלך
וגומר אמר מלכא הוא ולא איכשר לזלזולי
ביה כרכה בשיראי ואותה בכיפטא חזיתה
דביתהו סברא הא דאיתתא קמייתא הוה
דהא לא קא סנשי לה שגרא תנור׳ וקלתה
הייני דכתיב זאת ועוד אחרת תניא אמר
רבי שמעון בן אלעזר בשביל הטוב בעיניך
עשיתי מה אות בשביל מה אות כותים
אכלו על שולחנו בשביל שכותים אכלו על
שולחנו גרם גלות לבניו מסייע ליה לחזקי׳
דאמר חזקיה כל המזמן כותי לתוך ביתו
ומשמש עליו גורם גלות לבניו שנאמ׳ ומבניך

mæus, neque occisus fuisset Saul, & tres ejus filii: Cur non numerarunt Achaz? Dicit R. Jeremia bar Aba: Quia ambulavit inter duos justos, inter Jotham & Ezechia: Rabi Joseph dicit: Quod erubuerit propter Isaia: Dictum est enim *Isai.* VII. 3. *Et dixit Dominus ad Isaia: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Jasub filius tuus ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via agri fullonis:* Quid כובס: Alii dicunt, quod subegerit faciem, & transierit; & alii dicunt, quod corbum fullonum apposuerit capiti suo, & transitarit. Qua de causa non numerarunt Ammon? Propter honorem Ezechia: Filius mereri fecit patrem, at pater non fecit mereri filium: Scriptum est enim *Deut.* XXXII. 39. *Et non est qui de manu mea possit eruere*. Abraham non potuit salvare Ismael, neque Isaach potuit salvare Esau; Nunc quando hoc quæsivit. Achaz similiter non numerarunt propter honorem Ezechia: Qua de causa non numerarint Joakim? Nomine R. Chijah bar Abuja; Etenim dicit Rabi Chijah bar Abuja; Scriptum erat super cranium Joakim; Hoc & præterea aliud. *Avus R. Perida* invenit cranium, quod projectum erat in portis Hierusalem, cui inscriptum erat, hoc & præterea aliud; Illud sepeliit, & exiit de sepulchro, sepeliit iterum, atque iterum exiit de sepulcro: Dixit: Hoc est cranium Joakim, de quo scriptum est *Jerem.* XXII. 19. *Sepultura asini sepelietur putrefactus & projectus &c.* Dixit: Rex fuit, neque illum licet vilipendere. Involvit illud veste sericea, & posuit in capsa; Quod cum vidisset ejus uxor, putavit esse caput primæ uxoris, cujus oblivisci non posset; accendit furnum, & illud combussit; Hinc scriptum est; Hoc & præterea aliud. Traditio: Dicit R. Simeon ben Elieser. *Et quod placitum est coram te fecerim*. 2. *Reg.* XX. 3. *Quod erit signum*? Ibid. *Quod erit signum*? Cuthæi comederunt super ejus mensa; propterea quod Cuthæi comederunt super ejus mensa, causa fuit exilii filiis suis: Favit hoc Ezechia; Etenim dixit Ezechia; Qui invitat ad convivium Cuthæos intra domum suam, & iis ministret, causa erit exilii filiis suis; Dictum est enim 2. *Reg.* XX. 18. *Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis*. Dictum est enim ibid. *Lætatus est autem in adventu eorum Ezechiu, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque &c.*: Dicit Rab: Quid significat *domum* נכתה? Ejus

אשר יצאו ממך יקחו והיו סריסים בהיכל
מלך בבל וישמח עליהם חזקיהו ויראם את
בית נכתה את הכסף ואת הזהב ואת
הבשמים ואת השמן הטוב וגו׳ אמר רב מאי
בית נכתה אשתו השקתה עליהם ושמואל
אמר בית גנזיו הראה להם ורבי יוחנן אמר
זין אוכל זין הראה להן איכה ישבה בדד
אמר רבא אמר רבי יוחנן מפני מה לקו
ישראל באיכה מפני שעברו על שלשים ושש
כריתות שבתורה אמר רבי יוחנן מפני מה
לקו באלף בית מפני שעברו על התורה
שניתנה באלף בית ישבה בדד אמר רבא
אמר ר׳ יוחנן אמר הקב״ה אני אמרתי וישכן
ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן
ותירוש אף שמיו יערפו טל עכשיו יהיה
בדד מושבם העיר רבתי עם אמר רבא אמר
רבי יוחנן שהיו משיאין קטנה לגדול וגדולה
לקטן כדי שיהו להם בנים הרבה היתה
כאלמנה אמר רבי יהודה אמר רב כאלמנה
ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה
למדינת הים ודעתו לחזור עליה רבתי בגוים
שרתי במדינות אמר רבא אמר רבי יוחנן
כל מקום שהן הולכין נעשין שרים לאדוניהם
תנו רבנן מעשה בשני בני אדם שנשבו בהר
הכרמל והיה שבאי מהלך אחריהם
אמ׳ אחד מהם לחברו גמל שמהלך לפנינו
סומא באחד מעיניו וטעונ׳ שתי נודות אחת
של יין ואח׳ של שמן ושני בני אדם המנהיגים
אות׳ א׳ ישראל ואחד נכרי אמר להן עם קשה
עורף מאין אתם יודעין אמרו לו גמל מעשבים
שלפניה מצד שרוא׳ אוכלת מצד שאינה רואה
אינה אוכלת וטעונ׳ שתי נודות אחד של יין
ואחד של שמן של יין מטפטף ושוקע ושל
שמן מטפטף וצף ושני בני אדם המנהיגים
אותם אחד נכרי ואחד ישראל נכרי נפנה
לדרך וישראל נפנה לצדדין רדף אחר הם

Ejus uxor dedit illis bibere. Et Samuel dicit; domum thesaurorum ostendit illis. Et R. Jochanan dicit; arma, quæ devorarent arma, ostendit illis: *Quomodo sedet sola? Thren.* I. I. Dicit Raba, dicit R. Jochanan: Qua de causa puniti sunt Israelitæ *quomodo*? Eo quod prævaricati sint in sex & triginta excidiis, quæ sunt in lege. Dicit R. Jochanan; qua de causa puniti sunt Israelitæ? Eo quod prævaricati sint in legem quæ data est in א׳ל & בי׳ת. *Sedet sola*. Dicit Raba, dicit R. Jochanan: Dixit Deus S. B. Ego dixi. *Habitabit Israel confidenter & solus; oculus Jacob in terra frumenti, & vini, cœlique caligabunt rore. Deut.* XXXIII. 28. Nunc erit *sola civitas plena populo. Thren.* I. I. Dicit Raba, dicit R. Jonathan, quod nuberent minorennem majorenni, & majorennem minorenni, ut sibi essent multi filii; *Desolata facta est quasi vidua.* Ibid. Dicit R. Jehuda, dicit Rab; *quasi vidua*, at non vidua absolute; at quasi mulier, cujus maritus abierit in provinciam maritimam, & ejus mens sit, ut ad eam revertatur. *Domina gentium, princeps provinciarum:* Ibid. Dicit Raba, dicit R. Jochanan; Quocunque se conferant Israelitæ, fiunt principes dominis suis: Tradiderunt sapientes; Narratur de duobus hominibus, qui captivi erant in monte Carmel, & captivator, sc. *qui captivos ducebat*, post eos incedebat; Dixit unus ex iis socio suo; Camelus qui incedit ante nos, coecus est in uno ex ejus oculis, & onustus est duobus cadis, altero vini, & altero olei; & duo homines, qui illum ducunt, alter est Israelita, & alter est alienigena; Dixit illis: Populus duræ cervicis, unde nostis? Responderunt illi: Camelus ex herbis, quæ sunt in ejus conspectu, ex latere quo videt, comedit, & ex latere, quo non videt, non comedit: Et onustus est duobus cadis, altero vini, & altero olei; cadus vini distillat, & in profundo subsidit; cadus olei distillat, & effluit: & duo homines, qui illum ducunt, alter est alienigena, & alter Israelita; Alienigena respicit viam, & Israelita respicit latera: Cucurrit post eos, & invenit juxta eorum verba; accedens osculatus est eos in eorum capite; & adduxit eos in domum suam, & fecit illis convivium magnum, & saltavit coram illis dicens: Benedictus qui elegit de semine Abraham, & dedit illis da sua sapientia; & quocunque se conferunt, fiunt principes dominis suis, & dimisit eos domum suam in pace. *Plorans ploravit in nocte. Tren.* ibid.: Duo isti ploratus qua de causa? Dicit Rabi

ומצא ברבריהם בא ונשקן על ראשן והביטן לביתו ועשה להן סעודה גדולה והיה מרקד לפויהם ואמר ברוך שבחר בזרעו של אברהם ונתן להם מחכמתו ובכל מקו׳ שהן הולכים נעשין שרים לאדוניהם ופטרין לבתיהם לשלום בכה תבכה בלילה שתי בכיות הללו למה אמר רבה אמר ר׳ יוחנן אחד על מקדש ראשון וא׳ על מקרש שני בלילה על עיסקי לילה שני ותשא כל הערה ויתנו את קולם ויבכו בלילה ההוא אמר רבה א״ר יוחנן אותו היום ליל תשעה באב היה אמר להן הקב״ה לישראל אתם בכיתם בכייה של חנם ואני אקבע להם בכייה לדורות ד״א בלילה שכל הבוכה בלילה קולו נשמע ד״א בלילה שכל הבוכה בלילה כוכבים ומזלות בוכין עמו ד״א בלילה שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה כנגרו מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת בנה והיתה בוכה עליו בלילה שמע רבן גמליאל קולה ובוכה כנגדה עד שנשרו ריס עיניו למחר הכירו בו תלמידיו והוציאוה משכונתו ודמעתה על לחיה אמר רבא אמר רבי יוחנן כאשה שבוכה על בעל נעוריה שנ׳ אלי כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה היה שריה לראש אמר רבא א״ר יוחנן כל המיצר לישראל נעשה ראש שנ׳ כי לא מועף לאשר מוצק לה כעת הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן גליל הגוים אמר רבא אמר רבי יוחנן כל המציק לישראל אינו עייף לא אליכם כל עוברי דרך אמר רבא אמר ר׳ יוחנן מכאן לקובלנא מן התורה כל עוברי דרך אמר רב עמרם אמר רב עשאוני כעוברי על דת דאילו בסדום כתב וה׳ המטיר על סדום ואילו בירושלם כתב ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה וגומר וכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום וכי משוא פנים יש בדבר

Rabi Jochanan; Unus ploratus pro sanctuario primo, & alter pro sanctuario secundo: *In nocte*; propter operam noctis. Dictum est enim *Num.* XIV. 1. *Igitur vociferatus omnis turba flevit nocte illa.* Dicit Raba, dicit R. Jochanau: Eo die fuit nox noni diei Ab: Dixit Deus S. B. Israelitis; Vos gratis ploratis ploratum, at ego statuam ploratum in generationibus: Alia expositio: *In nocte.* Etenim qui plorat noctu, ejus fletus magis exauditur. Alia expositio: *In nocte*: Etenim qui plorat in nocte, stellæ & planetæ cum eo plorant. Alia expositio: *In nocte*. Etenim qui plorat in nocte, qui audit ejus vocem, ex adverso ejus plorat. Narratur de quadam fœmina, quæ erat vicina Raban Gamaliel, cui cum mortuus esset filius, ploravit pro eo in nocte; cujus vocem cum audisset Raban Gamaliel, ex adverso ejus ploravit, ut sibi deciderint palpebræ occulorum suorum: Mane cognoverunt ejus discipuli, & eduxerunt eum ex ea vicinia; *& lacrymæ ejus in maxillis ejus. Thren.* Ibid. Dicit Raba, dicit R. Jochanan; *Sicut mulier, quæ plorat propter maritum pubertatis suæ.* Dictum est enim *Joel* I. 8. *Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ. Facti sunt hostes ejus in capite. Thren.* ibid. Dicit Raba, dicit R. Jochanan: Qui affligit Israel, non fatigatur: Dictum est enim *Isai.* VIII. 22. *Et caligo persequens, & non poterit avolare de angustia sua; Primo tempore allevata est terra Zabulon, & terra Nephtali, & novissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ gentium.* Dicit Raba, dicit R. Jochanan: Qui affligit Israel, non fatigatur: *O vos omnes qui transitis per viam.* Dicit Raba, dicit R. Jochanan; Hinc probatur licitum esse conqueri ex lege. *O vos omnes qui transitis per viam:* Dicit R. Amram, dicit Rab: Facta sum, quasi illi, qui transeunt super olivam; Etenim de Sodoma scriptum est *Genes.* XIX. 24. *Igitur Dominus pluit super Sodomam:* At de Hierusalem scriptum est *Thren.* l. c. *De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudivit me &c.* Pariterque scriptum est *Thren.* IV. 6. *Et major effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum:* Num acceptio personarum est in allocutione? Dicit Raba, dicit R. Jochanan: Mensura abundantior fuit in Hierusalem, quam in Sodoma; Etenim de Sodoma scriptum est *Ezech.* XVI. 49. *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & manum egeno, & pauperi non porrigebant &c.* At

de

אמר רבא אמר רבי יוחנן מירה יתירה היתה בירושלם שלא היתה בסדום דאילו בסדום כתוב הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיק׳ ונומר ואילו בירושלים כתיב ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן סילה כל אבירו ה׳ בקרבי כארם שאומר לחברו נפסלה מטבע זו פצו עלי פיהם אמר רבא אמר רבי יוחנן בשביל מה הקדים פ״ה לעיין בשביל מרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם אכלו עמי אכלו לחם ה׳ לא קראו אמר רבא אמר רבי יוחנן כל האוכל מלחמן של ישראל טועם טעם לחם ושאינו אוכל מלחמן של ישראל אינו טועם טעם לחם ה׳ לא קראו רב אמר אלו הדיינין ושמואל אמר אלו מלמדי תינוקות מי מנאן אמר רב אשי אנשי כנסת הגדולה מנאן אמר רב יהודה אמר רב בקשו עוד למנות אחר באתה דמות דיוקנו של אביו ונשטחה לפניהם ולא השגיחו עליה באת אש מן השמים וליחכה אש בספסליהם ולא השגיחו עליה יצתה בת קול ואמרה להם חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב ואל יתיצב לפני חשובים מי שהקדים ביתי לביתו ולא עוד אלא שביתי בנה בשבע שנים וביתו בנה בשלש עשרה שנה לפני מלכים יתיצב ואל יתיצב לפני חשובים ולא השגיחו עליה יצתה בת קול ואמר׳ המעסק ישלמנה כי מאסתם כי אתה תבחר ולא אני ונומר דורשי רשומות היו אומר כולן באין לעולם הבא שנאמר לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי עלי פלשת התרועעי לי גלעד ולי מנשה זה אחאב שנפל ברמות גלעד מנשה כמשמעו אפרים מעוז ראשי זה ירבעם דקאתי מאפרים יהודה מחוקקי זה

de Hierusalem scriptum est *Thren.* IV. 10. *Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei.* Ibid. I. 15. Sicut homo, qui dicat socio suo; Illegitima est hæc moneta: *Aperuerunt super te os suum*. Ibid. II. 16. Dicit Raba, dicit R. Jochanan: Qua de causa פ׳ה præcedit ע׳ין. Propter exploratores, qui dixerunt oribus suis, quæ non viderunt oculis suis: *Qui devoravit populum meum sicut escam panis; Dominum non invocaverunt*. *Psalm.* XIV. 4. Dicit Raba, dicit R. Jochanan: Qui comedit ex pane Israelitarum, gustat gustum panis; si vero non comedat ex pane Israelitarum, non gustat gustum panis. *Dominum non invocaverunt*. Raba dicit: Isti sunt judices; & Samuel dicit: Isti sunt magistri puerorum: Quis eos numeravit? Dicit R. Asse; Viros congregationis magnæ numeravit: Dicit Rabi Jehuda, dicit Rab: Voluerunt præterea numerare alium; venit imago principis patris sui & se projecit coram illis, & ad illum non attenderunt; venit ignis de cœlo, & combussit ignis eorum sellas; at ad illum non attenderunt. Egressas est filia vocis dicens illis. *Vidisti virum velocem in opere suo, coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles: Proverb.* XXII. 20. Num fecit præcedere domum meam ejus domum meam? Et præterea domum meam ædificavit septem annis, & domum suam ædificavit tredecim annis: *Coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles:* Neque ad illum attenderunt. Egressa est filia vocis illis dicens: *Numquid a te Deus expetivit eam, quia displicuit tibi? Tu enim cœpisti loqui, & non ego &c. Job* XXXIV. 33. Interpretes subtiles scripturarum dixerunt: Omnes venient in seculum futurum: Dictum est enim *Psal.* LX. 9. *Meus est Galaad, & meus est Manasse, & Ephraim fortitudo capitis mei; Jehuda rex meus, Moab olla spei meæ; In Edom projiciam calceum meum. Meus est Galaad, & meus est Manasse:* Iste est Achab, qui cecidit in Ramoth Galaad: *Manasse* juxta sensum literalem: *Ephraim fortitudo capitis mei;* Hic est Jeroboam, qui originem duxit ex Ephraim: *Jehuda rex meus:* Hic est Achitophel qui originem duxit ex Jehuda. *Moab olla spei meæ*. Hic est Gehasi qui passus est propter opera fullonum. *Super me Palæstina perstrepet. In Edom projiciam calceum meum:* Hic est Doeg Idumæus: *Super me Palæstina perstrepet*. Dixerunt Angeli ministerii coram Deo S. B. Domine mundi: Si veniat David, qui occidit Philistæos, & hæreditavit filiis tuis

אתיתופל דקאתי מיהודה מואב סיר רחצי
זה נחזי שלק׳ על עסקי רחיצ׳ על אדום
אשליך נעלי זה דואג הארומי עלי פלשת
התרועעי אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה
רבונו של עולם אם יבא דוד שהרג את
הפלשתי והוריש את בניך גת מה אתה
עושה לו אמר להן עלי לעשותן ריעים זה
לזה מרוע שיבבה העם הזה ירושלם משובה
נצחת וגו׳ אמר רב תשובה נצחת השיבה
כנסת ישראל לנביא אמר להן נביא לישראל
חזרו בתשובה אבותיכם שחטאו היכ׳ הם
אמרו להן ונביאכם שלא חטאו היכ׳ הם
שנא׳ אבותיכם היה הם והנביאים הלעולם
יהיו חזרו והודו שנאמר אך ברי וחוקי אשר
צויתי את עבדי הנביאים וגומר שמואל אמר
באו עשרה בני אדם וישבו לפניו אמר להן
חזרו בתשובה אמרו לו עבד שמכרו רבו
ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה
כלום אמר לו הקב״ה לנביא לך אמור להן
איזה ספר בריתות אמכם אשר שלחתי׳ או
מי כנושי אמר מברתי אתכם לו הן בעונותיכם
נמברתם ובפשעכם שלחם אמכם והיינו דאמר
ריש לקיש מאי דכתיב דוד עבדי נבוכד נצר
עבדו גלוי וירוע לפני מי שאמר והיה העולם
שעתידין ישראל לומר כך לפיכך הקדים
הקב״ה וקראו עבדו עבד שקנה נכסים עבד
למי נכסים למי והעולה על רוחכם היו לא
תהיה אשר אתם אומרי׳ נהיה כגוים כמשפחות
הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם אדני
יי׳ אם לא ביד הזקה ובזרוע נטויה ובחימה
שפוכה אמלוך עליכם אמר רב נחמן כל כי
האי ריתחא לירתח רחמנא עלן ולפרוקינן
ויסרו למשפט אלקיו יורנו אמר רבה בר כר
חנה אמר להן נביא לישראל חזרו בחשוב׳
אמרו לו אין אנו יכולין יצר הרע שולט בנו
אמר להן יסרו יסריכם אמרו לו אלקיו יורנו

tuis Gath, quid facies? Respondit: Mea erit cura, ut faciant inter se societates: *Quare aversus est populus iste in Hierusalem aversione contentiosa? &c. Jerem.* VIII. 5. Dicit Rab: Responsum contentiosum respondit congregatio magna prophetæ. Dixit propheta Israelitis: Convertimini ab aversione: Patres vestri, qui peccaverunt, ubi sunt? Responderunt: Et prophetæ vestri, qui non peccaverunt, ubi sunt? Dictum est enim *Zachar.* I. 5. *Patres vestri ubi sunt? Et prophetæ numquid in sempiternum vivent?* Respondentes consenserunt. Dictum est enim ibid. *Veruntamen verba mea, & statuta mea, quæ mandavi servis meis prophetis &c.* Samuel dixit; Venerunt decem homines, & consederunt in ejus conspectu: Dixit illis: Convertimini ad pœnitentiam. Responderunt illi: Servus, quem vendidit dominus, & mulier, quam repudiavit maritus, num aliquam alter in alterum habet potestatem? Dixit Deus S. B. prophetæ; vade & loquere ad illos: *Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eum? Aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Isai.* L. I. Et hoc est quod dicit Risch Lakisch: Qua de causa scriptum est; *David servus meus; Nebuchdnezar servus meus?* Certum & manifestum erat coram illo, qui dixit; & fuit mundus; fore ut Israelitæ ita dicerent: Idcirco prævertit Deus S. B. ut servum suum vocaret; Si servus acquirat facultates, facultates, & servus cujus erunt? *Neque cogitatio mentis vestræ fiet dicentium; erimus sicut gentes, & sicut cognationes terræ, ut colamus ligna & lapides: Vivo ego dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento & in furore effuso regnabo super vos. Ezech.* XX. 32. Dicit R. Nachman; Faciemus excandescere excandescentiam Dei super nos, ut de nobis ulciscatur. *Et erudiet illum in judicio; Deus suus docebit illum. Isai.* XXVIII. 26. Dicit Raba bar bar Channa: Dixit propheta Israelitis; Convertimini; Responderunt illi: Non possumus: Fermentum malum dominatur in nobis. Dixit illis: Castigate vestram tentationem. Responderunt illi: *Deus suus docebit illum.* Quatuor idiotæ: בלעם, Doeg, Achitophel, & Geasi; בלעם, sine populo. Alia expositio: Balaam; quia attrivit populum: *Filium Beor.* Quia venit super jumentum: Traditio: Ipse erat Beor, erat Cusan Rasciatim, erat Laban Aramæus: Beor, quia venit super jumentum; Cusam Rasciatim,

ארבעה הריוטות בלעם ודואג ואחיתופל
וגחזי בלעם בלא עם ד״א בלעם שבלה עם בן
בעזר שבא אל בעיר תנא הוו בעור הוא כושן
רשעתים הוא לבן הארמי בעור שבא על
בעיר כושן רשעתים דעבד שתי רשעיות
בישראל אחת בימי יעקב ואח׳ בימי שפוט
השופטים ומה שמו לבן הארמי שמו כתי׳ בן
בעור וכתיב בנו בעור אמר רבי יוחנן אביו
בנו הוא לו בנביאות בלעם הוא דלא אתי
לעלמא דאתי הא אחריני אתו מתניתין מני
רבי יהושע היא דתניא רבי אליעזר אומר
ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלקים
ישובו רשעים לשאולה אלו פושעי ישראל
כל גוים שכחי אלקים אלו הכותים דברי רבי
אליעזר אמר לו רבי יהושע וכי נאמר בכל
גוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי
אלקים אלא ישובו רשעים לשאולה מאן
נינהו כל גוים שכחי אלקים ואף אותו רשע
נתן סימן בעצמו אמר תמות נפשי מות
ישרים אם תמות נפשי מות ישרים תהא
אחריתי כמוהו ואם לאו הנני הולך לעמי
וילכו זקני מואב וזקני מדין תנא מדין
ומואב לא היה להם שלום מעלעם משל
לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה
לזה בא זאב על האחד אמר האחד אם איני
עוזרו היום הורג אותו ולמח׳ בא עלי הלכו
שניהם והרגו הזאב אמר רב פפא היינו
דאמרי אנשי ברכושתא ושונרא עבדו הלולא
מתרבא ביש גדא וישבו שרי מואב עם בלעם
ושרי מדין להיכן אזול כיון דאמר להו לינו
פה הלילה והשבותי אתכם דבר אמרו כלום
יש אב ששונא את בנו אמר רב נחמן חוצפא
אפילו כלפי שמיא מהני מעיקרא כתיב לא
תלך עמהם ולבסוף כתיב קום לך אתם אמר
רב ששת חוצפא מלכות׳ בלא תאגא היא
היא דכתיב ואנכי היום רך ומשוח מלך

quia fecit duas impietates in Israel, alteram in diebus Jacob, & alteram in diebus judicii judicum: Et quale erat ejus nomen? Laban Aramæus erat ejus nomen: Scriptum est enim: *Filius Beor;* pariterque scriptum est: *Filius ejus Beor:* Dicit R. Jochanan: Idem pater, & filius in prophetia. Balaam non habet partem in seculo futuro, at alii habent: Cujusnam est Misna? Est R. Jehosua: Etenim extat traditio: R. Eliesar dicit: *Convertantur peccatores in infernum; omnes gentes quæ obliviscuntur Deum: Psal.* IX. 18. *Convertantur peccatores in infernum*. Isti sunt Israelitæ rebelles: *Omnes gentes quæ obliviscuntur Deum*. Isti sunt Cuthæi: Verba Rabi Eliesar: Dixit illi R. Jehosua: Num dictum est: In omnibus gentibus? Atqui dictum est: *Omnes gentes, quæ obliviscuntur Deum*. At *convertantur peccatores in infernum*, quinam erunt? *Omnes gentes qui obliviscuntur Deum:* Ipse impius quoque dedit de seipso signum, dicens: *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia. Num.* XXIII. 10. Si minus; *pergam ad populum meum*. Ibid. *Et perrexerunt seniores Moab, & seniores Midian*. Ibid. Traditio: Inter Moab & Midian nunquam fuit pax: Parabola de duobus canibus, qui erant in grege, & irritati erant contra se invicem; venit lupus adversus alterum; dixit alter; si illi non feram opem, ipsum occidet, & cras veniet contra me; Ambo incesserunt, & occiderunt lupum: Dicit R. Papa: Hoc est quod dicunt homines: Mustela & felis quando faciunt nuptias, augetur infortunium. *Et manserunt principes Moab cum Balaam*. Et principes Midian quo iverunt? Postquam eis dixit: *Pernoctate hac nocte, & respondebo vobis, quicquid mihi dixerit Dominus:* Dixerunt: Num est pater, qui odio habeat filium suum? Dicit R. Nachman: Impudentia etiam contra Deum utilis est: In principio scriptum est: *Noli ire cum eis*. Et in fine scriptum est: *Surge & vade cum eis*. Dicit R. Sesath: Impudentia regni infructuosa fuit: Scriptum est enim 2. *Sam.* III. 39. *Ego autem adhuc delicatus, & unctus rex: Porro viri isti filii Saruiæ duri sunt mihi &c.* Dicit R. Jochanan: Balaam uno pede claudus fuit. Dictum est enim: *Et incessit claudus Samson duobus pedibus*. Dictum est enim *Genes.* XLIX. 17. *Basiliscus super viam mordens ungulas equi*. Balaam uno ex ejus oculis erat cœcus: Dictum est enim *Num.* XXIV. 4. *Cujus obturatus est oculus:* Divinator veritatis fuit: Scriptum est

והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני וגו׳ א״ר
יוחנן בלעם חוגר ברגלו אחת היה שנאמר
וילך שפי שמשון בשתי רגליו שנ׳ שפיפון עלי
אורח הנושך עקבי סוס בלעם סומא באחת
מעיניו היא שנאמר שתום העין קוסם באמתו
היה כתיב הכא נופל וגלוי עינים וכתיב והנה
המן נופל על המטה וגומר איתמר מר זוטרא
אמר קוסם באמתו היה מר בריה דרבנא
אמר שבא על אתונו מ״ד קוסם באמתו היה
כדאמרן ומ״ד בא על אתונו היה כתיב הכא
כרע שכב וכתיב התם בין רגליה כרע נפל
שכב וגומר ויודע דעת עליון השתא דעת
בהמתו לא הו׳ ידע דעת עליון הוה ידע מאי
דעת בהמתו דאמרי ליה מאי טעמא לא
רכבת סוסיא אמר להו שדא להו ברטיבא
אמרה ליה הלא אנכי אתנך לטעינ׳ בעלמ׳
אשר רכבת עלו ׳אקראי בעלמ׳ מעודך עד
היום הזה ולא עוד שאני עושה מעשה אישו׳
בלילה כתיב הכא ההסכן הסכנתי וכתיב
התם ותהי לו סוכנת אלא מאי ויודע דעת
עליון שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב״ה
כועס בה והיינו דקאמר להו נביא לישראל
עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה
ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד
הגלגל למען דעת צדקות ה׳ מאי למען
דעת צדקות ה׳ אמר להן הקב״ה לישראל
דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם שלא
כעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע
שאילמלא כעסתי כל אותן הימים לא
נשתייר מרשעיהם של ישראל שריד ופליט
היינו דקאמ׳ ליה בלעם לבלק מה אקב לא
קבה אל וגומר אותו היום לא זעם ה׳ אל
זועם בכל יום וכמה זעמו רגע שנאמר כי
רגע באפו חיים ברצונו וגו׳ איבעית אימא
לך עמי בא בחדריך וסגר דלתיך בעדך חבי
כמעט רגע עד יעבור זעם אימת רתח כתלת

est hoc loco: *Qui cadit apertos habens oculos:* Et scriptum est *Esther.* VII. 8. *Et ecce Aman super lectum corruit &c.* Dictum est: Mor Zuthra dicit: Divinator veritatis fuit: Mor bar Rabina dicit, quod coierit cum asina; Qui dicit: Divinator veritatis fuit; sicut diximus: Qui dicit: Coivit cum asina. Ibi sc. *Judic.* V. 27. scriptum est: *Et jacebat exanimis:* Pariterque dictum est ibidem: *Inter pedes ejus ruit, defecit, & mortuus est &c. Qui novit doctrinam Altissimi Num.* l. c. Nunc qui scientiam veritatis ignoravit, scientiam Altissimi cognoscet? Quænam est scientia veritatis? Etenim illi dixerunt: Qua de causa non equitasti super equum? Respondit: Emisi illum in pascuum: Dixit illi: *Nonne ego asina tua sum, in qua semper equitare consuevisti? Num.* XXII. 30. *Cui semper sedere consuevisti usque in præsentem diem:* Et præterea ego noctu feci opus concubitus: Scriptum est hic: *Dic quid simile unquam fecerim tibi?* Ibid. Et scriptum est 1. *Reg.* I. 2. *Et sit illi calefactrix.* At quid significat? *Qui novit doctrinam Altissimi:* Quod noverit præparare illud tempus, quo Deus S. B. iratus est. Et hoc est quod dixit Propheta Israelitis: *Popule meus memento, quid cogitaverit Balach rex Moab. Mich.* VI. 5. Quid respondit Balaam filius Beor? *De Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres justitias Domini:* Ibid. Quid significat: *Ut cognosceres justitias Domini?* Dixit Deus S. B. Israelitis: Cognoscite, quantas misericordias fecerim vobis; Si ego non fuissem iratus cunctis illis diebus tempore Balaam impii, non fuisset de impiis Israelitarum residuum & evasio. Hoc est quod dixit Balaam τῷ Balach: *Quomodo maledicam, cui non maledixerit Deus? Num.* XXIII. 8. Eo die non iratus est Deus: Deus irascitur cunctis diebus: Et quandiu irascitur? momento. Dictum est enim *Psal.* XXX. 6. *Quoniam ira in indignatione ejus, & vita in voluntate ejus &c.* Si velis, dic: *Vade populus meus, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio. Isai.* XXVI. 20. Quando indignatur? Primis tribus horis: Ex quo albescit crista galli, singulis horis albescit; singulis horis rubet, ea hora non rubet. Quidam Sadducæus, qui habitabat in vicinia Rabi Jehosua ben Levi, cum mœreret quodam die, cepit gallum, & eum alligavit in pedibus suis, & posuit dicens: Quando perveniet illud tempus, maledicam; cum advenisset illud tempus, obdormiit. Dixit: Hinc intelligitur, hanc

שעי קמייתא בי חוורא כרבלתא דתרנגולתא
כל שעתא ושעתא נמי חוורא כל שעתא
ושעתא אית ביה סוריקי סומקי ההיא שעתא
לית בה סוריקי סומקי ההוא צרוקי דהוא
בשיבבותי׳ דרבי יהושע בן לוי דהו׳ קא מצער
ליה יומא חד נקט תרנגולתא ואסר ליה
בכרעיה ואותיב אמר כי מטא ההוא שעתא
אילטייא כי מטא ההוא שעתא נמנם אמר
שמע מינה לאו אורח ארעא דכתיב גם
ענוש לצדיק לא טוב אפילו במיני לא איבעי
ליה למימר הכי תנא משמיה דר׳ מאיר בשעה
שהחמה זורחת והמלכים מניחין כתריהן על
ראשיהן ומשתחוים לחמה מיד כועס ויקם
בלעם בבקר ויחבש את אתונו תנא משום ר׳
שמעון בן אלעזר אהבה מבטלת שורה של
גדולה מאברהם דכתיב וישכם אברהם בבקר
שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם
שנאמר ויקם בלעם בבקר אמר רב יהודה
אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה
אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא
לשמה שבשכר ארבעים ושתים קרבנות
שהקריב בלק זכה ויצתה מהנו רות אמר רבי
יוסי בר הוני רות בתי של עגלון בן בנו אל
בלק מלך מואב היתה אמר ליה רבא לרבה
מר מרי כתיב וייטב אלקים את שם שלמה
משמך ויגדל כסאו מכסאך אורח ארעא
למימרא ליה למלכא הכי אמר ליה מעין
קאמר ליה דאי לא תימא הכי תבורך מנשים
יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך
נשים באהל מאן נינהו שרה רבקה רחל
ולאה אורח ארעא למימר הכי אלא מעין
קאמר הכא נמי מעין קאמר ופליגא דרב
יוסף ברבי חוני דאמר רב יוסף בר הוני
בכל אדם מתקנ׳ חוץ מבנו ותלמידו בנו
משלמה ותלמידו איבעית אימא ויהי נא פי
שנים ברוחך אלי ואיבעית אימא ויסמך

non esse consuetudinem hominum. Scriptum est enim *Prov.* XVII. 26. *Non est bonum, damnum inferre justo:* Vel in ejus specie, dicendum est: Ita extat traditio nomine Rabi Meir: Quo tempore sol splendet, & reges imponunt coronas capitibus suis, & adorant solem, statim irascitur. *Surrexit Balaam mane, & struit asinam suam. Num.* XXII. 21. Docetur nomine R. Simeon ben Elieser: Amor abolevit ordinem dignitatis ex Abraham: Scriptum est enim *Genes.* XIX. 27. *Abraham autem consurgens mane*. Odium abolevit ordinem dignitatis ex Balaam: Dictum est enim: *Surrexit Balaam mane*. Dicit Rabi Jehuda, dicit Rab: Semper homo operam dabit legi, & præceptis, vel sine suo nomine, eo quod si faciat sine suo nomine, eo deveniet, ut faciat suo nomine; Etenim propter mercedem duorum & quadraginta sacrificiorum, quæ immolavit Balach dignus factus est, ut ex semine suo nasceretur Ruth: Dicit R. Jose bar Huni: Ruth fuit filia Elon, qui fuit filius filii Balach regis Moab: Dixit Raba τῷ Raba Mar Mari; scriptum est 1. *Reg.* 1. 47. *Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum ejus super thronum tuum*. Juxta consuetudinem hominum dictum est regi; Sic dicit, ut sit illi similis, si vero ita non dicas: *Benedicta inter mulieres Jahel uxor Heber Cinæi: Inter mulieres in tabernaculo; Benedicta inter mulieres in tabernaculo. Judic.* V. 24. Quænam sunt? Sara, Rebecha, Rachel, & Liah. Juxta consuetudinem hominum sic dictum est, ut sit illi similis; Hic quoque dicit, ut sit illi similis: At est dissensio R. Joseph bar R. Huni. Etenim dicit R. Joseph bar Huni: In quemvis hominem habetur invidia, excepto filio suo, & discipulo suo, filio suo ex Salomone, & discipulo suo; si vis dic: *Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus:* 2. *Reg.* II. 9. Et si vis dic: *Et imposuit manus suas super eum. Et præcepit. Num.* XXVII. 23. *Et posuit verbum in ore Balaam. Num.* XXIII. 5. R. Elieser dicit: Hic fuit Angelus. R. Jonathan dicit: Posuit frænum. Dicit R. Jonathan: Ex benedictione hujus impii tu doces: Quidnam erat in ejus corde? Voluit dicere, ne illis essent domus congregationum, & Academiæ. *Quam pulchra tabernacula tua Jacob. Num.* XXIV. 5. Ne habitet Divinitas in illis: *Et tentoria tua Israel*. Ibid. Ne eorum regnum protrahatur: *Ut valles nemorosæ*. Ibid. Ne sint illis oliveta, & vineæ. *Ut horti juxta fluvios*. Ibid. Ne res-

ארת ידיו עליו ויצוהו וישם דבר בפי בלעם
רבי אליעזר אומר מלאך רבי יונתן אמר
חכה אמר רבי יוחנן מברכתו של אותו רשע
אתה למד מה היה בלבו ביקש לומ' שלא
יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות מה
טובו אהליך יעקב לא תשרה שכינה עליהם
ומשכנותיך ישראל לא תהא מלכותן נמשכת
כנחלים נטיו לא יהיה להם זיתים וכרמים
כגנות עלי נהר לא יהא ריחו נודף כאהלים
נטע יי' לא יהיו לכם מלכי' בעלי קומה
כארזים עלי מים לא יהיה להם מלך בן
מלך יזל מים מדליו לא תהא מלכותן שולטת
באומות וזרעו במים רבים לא תהא עזה
מלכותן וירם מאגג מלכו לא תהא אימת
מלכותן ותנשא מלכותו אמר רבי אבא בר
כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות
ומבתי מדרשות שנאמר ויהפך יי' אלקיך
לך את הקללה לברכה כי אהבך יי' אלהיך
קללה ולא קללות אמר ר' שמואל בר נחמני
אמר אבי יונתן מאי דכתיב נאמנים פצעי
אהב ונעתרות נשיקות שונא טובה קללה
שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה
שברכם בלעם הרשע אחיה השילוני קילל את
ישראל בקנה שנ' והכה ה' את ישראל כאשר
ינוד הקנה במים וגומר מה קנה זה עומד
במקום מים וגיזעו מחליף ושרשיו מרובין
ואפי' כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו
אין מזיזות אותו ממקומו אלא הוא הולך
ובא עמהן כיון שדוממו הרוחות עמד קנה
במקומו אבל בלעם הרשע ברכן בארז מה
ארז זה אינו עומד במקום מים ושרשיו
מועטין ואין גזעו מחליף אפי' כל הרוחות
שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו
ממקומו כיון שנשבה בו רוח דרומית מיד
ועקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא
שזכה קנה ליטול ממנו קולמוס לכתוב ממנו

reſpiret ejus odor: *Ut tabernacula, quæ fixit Dominus*. Ibid. Ne ſint illis reges proceres. *Quaſi cedri prope aquas*. Ibid. Ne ſit illis rex filius regis. *Fluet aqua de ſitula ejus*. Ibid. Ne ejus regnum dominetur nationibus: *Et ſemen illius erit in aquas multas*. Ibid. Ne ſit fortitudo eorum regno. *Tolletur propter Agag rex ejus*. Ibid. Ne ſit timor eorum regni, & auferatur eorum regnum. Dicit Rabi Aba bar Channa: Omnia immutata ſunt in maledictionem, exceptis domibus congregationum & Academiis. Dictum eſt enim *Deut.* XXIII. 6. *Vertitque Dominus Deus tibi maledictionem in benedictionem, eo quod diligeret te. Maledictionem*, at non maledictiones. Dicit R. Samuel bar Nachmani, dicit R. Jonathan: Cur ſcriptum eſt *Prov.* XXVII. 6.? *Meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudolenta oſcula odientis*. Melior fuit maledictio, qua maledixit Achia Silonitis Iſraelitis quam benedictio, qua benedixit Balaam imppius. Achia Silonitis maledixit Iſraelitis canna: Dictum eſt enim I. *Reg.* XIV. 15. *Et percutiet Dominus Iſrael ſicut moveri ſoles arundo in aqua &c.* Sicut arundo conſiſtit in loco aquarum, & truncus ejus non immutatur, & ejus radices multiplicantur, vel ſi omnes venti qui ſunt in mundo, veniant, & perfflent in eam, eam non commovent a loco ſuo; at ipſa hac illac cum illis movetur; quando ſilent venti, arundo conſiſtit in loco ſuo: At Balaam impius illis benedixit in cedro; ſicut iſta cedrus non conſiſtit in loco aquarum, & ejus radices minutæ ſunt, neque ejus truncus immutatur, licet omnes venti qui ſunt in mundo, adveniant, & in eam perfflent, eam non dimovent a loco ſuo; Quando perflat in eam ventus meridionalis, ſtatim eradicatur, & convertitur in faciem ſuam: Et præterea quia arundo digna facta eſt, ut ex ea ſumeretur calamus, quo ſcriberetur liber legis, & prophetæ, & Hagiographa: *Vidit quoque Cyneum, & aſſumta parabola &c. Num.* XXIV. 22. Dixit Balaam Jethro Cinæo: Non fuiſti nobiſcum in eo conſilio: Quænam eſt cogitatio tua? Quis te fecit conſiſtere prope fortes mundi? Hoc eſt quod dicit Rabi Chijah bar Aba; dicit R. Simai. Tres fuerunt in eodem conſilio; & iſti ſunt Balaam, Job, & Jethro; Balaam conſilium cæpit, & occiſus eſt, Job ſiluit, & judicatus eſt caſtigationibus; Et Jethro quia fugit, digni facti ſunt filii filiorum ſuorum, ut ſederent in conclavi cæſi lapidis. Dictum eſt enim I. *Paral.* II. 55. *Familiæ quoque Scribarum habitan-*

ספר תורה נביאים וכתובים וירא את הקיני
וישא משלו אמר לו בלעם ליתרו קיני לא
היית עמנו באותה עצה מי השיבך אצל
איתני היינו עולם דאמר רבי חייא בר אבא
אמר רבי סימאי שלשה היו באותה עצה אלו
הן בלעם איוב ויתרו בלעם שיעץ נהרג אוב
ששתק נידון בייסורין ויתרו שברח זכו בני
בניו לישב בלשכת הגזית שנאמר וממשפחות
סופרים יושבי יעבץ תרעתי' שמעתים
שוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי
בית רכב וכתיב ובני קיני חתן משה עלו מעיר
התמרים וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה
משמו של אמר ר' יוחנן אוי לה לאומה
שתימצא בשעה שהקבה עושה פריון לבניו
מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעת
שנזקקין זה עם זה וצים מיד כתים אמר רב
ליבן אספור ועינו אשור וענו עבר עד אשור
קטלי מיקטל מכאן ואילך משעברי שיעבודי
הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעש'
העם הזה לעמך עסך לעם הזה מיבעי ליה
אמר רבי אבא בר כהנא כאדם שמקלל
את עצמו ותולה קללתו באחרים אמר להם
אלהיהם של אלו שונא זימה הוא והם
מתאווים לכלי פשתן בוא ואשיאך עצה עשה
להן קלעי' והושיב בהן זונות זקינה מבחוץ
וילדה מבפנים וימכרו להן כלי פשתן עשה
להן קלעים מהר שלג עד בית הישימון
והושיב בהן זונות זקנה מבחוץ וילדה
מבפנים ובשעה שישראל אוכלין ושותין
ושמחין ויוצאין לטייל בשוק אומרת לו
הזקינה אי אתה מבקש כלי פשתן זקינה
אומרת לו בשוה וילדה אומרת בפחות
שנים ושלשה פעמים ואחכ אומרת לו הרי
את כבן בית שב ברור לעצמך וצרצורי של
יין עסוני מונח אצלה ועדיין לא נאסר יין
של עסוני ולא יין של נכרים אמרה לו רצונך

tantium in Jabes. Canentes, atque resonantes, & in tabernaculis commorantes, isti sunt Cinæi, qui venerunt de calore patris domus Rachab. Pariterque scriptum est *Judic.* I. 16. *Filii autem Cinæi cognati Mose adscenderunt de civitate palmarum. Assumtaque parabola, iterum locutus est: Væ qui victurus est, quando ista faciet Deus. Num.* l. c. Dicit R. Jochanan; Væ illi nationi, quæ deprehendetur eo tempore, quo Deus S. B. faciet redemtionem filiis suis: Quis ponet indumentum suum inter leonem & leænam, quando coibunt? *Venient in triremibus de Italia. Num.* l.c. Dicit Rab: Liben Asephur. *Affligent Assur. Num.* l.c. Usque ad Assur occidendo occident; Hinc & ulterius: *Ego pergam ad populum meum; Veni, & tibi consilium dabo de eo quod efficiet populus iste populo tuo:* Populo isti dicendum erat: Dicit R. Aba bar Channa; Sicut homo, qui sibimetipsi maledicit, & suspendit suam maledictionem in aliis: Dixit illis: Eorum Deus odit scelus, ipse, & illi desiderant vestes lineas, veni, & dabo tibi consilium; fac illis tentoria, & colloca in illis meretrices; Anus foris consistat, & intus puella, & illis vendant vestes lineas; fac tentoria ex monte Silegh usque ad Beth-Esemon; & in illis colloca meretrices; anus foris consistat, & intus puella; & quo tempore Israelitæ comedent, & bibent, & letabuntur, & egredientur, ut ambulent in plateam, dicet illis anus; Si quæris vestes lineas; anus illi dicet æquum pretium; & puella dicet vile pretium secunda & tertia vice; Posthæc illi dicet: Ecce tu es sicut filius domi; sede & elige tibi ipsi; & bombylius vini Ammonæi positus erat prope illam; Et nondum erat vetitum vinum Ammonæum, neque vinum alienorum; Illi dicebat: Placetne tibi bibere poculum vini? Postquam biberat, ardebat in eo; illi dicebat: Ausculta mihi: Educens terriculamentum de sinu suo, illi dicebat; Adora hoc: Respondebat illi: Judæus ego sum. Respondit illi: Quid tua interest? Quid abs te quærimus nisi denudationem præterea tibi non acquiescam, donec non abnegaveris legem Mose magistri tui: Dictum est enim *Osc.* IX. 10. *Ipsi autem intraverunt ad Baal Pebor, & abalienati sunt in confusione, & facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt. Et mansit Israel in Sitim. Num.* XXV. I. Rabi Eliezer dicit: Sitiim erat nomen ejus: R. Jehosua dicit: Occupati fuerunt in rebus stultitiæ: *Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua:* Ibid. R. Eliezer dicit:

Cal-

שתשתרה כוס של יין כיון ששתה בער בו
אמר לה השמיעי לי הוציאה יראתה מתוך
חיקרה אמרה לו עבוד לזה אמר לה הלא
יהודי אני אל׳ ומה איכפת לך כלום מבקשים
מסך אלא פיעור ולא עוד אלא שאיני
מנחתך עד שתכפור בתורת משה רבך שנ׳
המה באו בעל פעור וינזרו לבשת ויהיו
שיקוצי׳ באהבם וישב ישראל בשטים רבי
אליעזר אומר שטים שמה רבי יהושע אומר
שנתעסקו בדברי שטות ותקראן לעם לזבחי
אלהיהן רבי אליעזר אומר ערומות פגעו בהן
רבי יהושע אומר שנעשו כולן בעלי קיריין
מאי לשון רפידים רבי אליעזר אמר רפידים
שמה רבי יהושע אומר שריפו עצמן מדברי
תורה שנאמר לא חפנו אבות אל בנים
מרפיון ידים אמר רבי יוחנן כל מקום שנאמר
וישב אינו אלא לשון צער שנאמר וישב
ישראל בשיטים ויחל העם לזנות אל בנות
מואב וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
כנען ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם
ונאמר וישב ישראל בארץ גשן ויקרבו ימי
ישראל למות וישב יהורה וישראל לבטח
איש תחת גפני ותחת תאינתו ויקם ה׳ שטן
לשלמה את הדד הארומי מזרע המלך הוא
בארום ואת מלכי מדין רגוה על חלליהם וגו׳
ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב בלעם מאי
בעי התם אמר רבי יוחנן שהלך ליטול שכר
עשרים ארבעה אלף אמר מר זוטרא בר
אזלא למיבעי קרני אודני דהוו ליה גזיין מיניה
ואת בלעם בן בעור הרוסם קוסם נביא
טוביה אמר אב היינו ראמרי אינשי גמלא
הוא אמר רבי יוחנן בתחילה נביא ולבסוף
קוסם אמר רב פפא חיינו דאמרי אינשי
מסגני ושילטי הואי אייזן לגברי נגרי הרגו
בני ישראל על חלליהם אמר רב שקיימו בו
ארבע מיתות סקילה ושריפת הרד וחנק אמר

Calliditates occurrerunt in eos; Rabi Jehosua dicit: Facti sunt omnes immundi. Quid significat רפידים? R. Elieser dicit: Raphidim erat nomen ejus. R. Jehosua dicit: Quod remiserint seipsos a verbis legis. Dictum est enim *Jerem.* XLVII. 4. *Non respexerunt patres filios manibus dissolutis:* Dicit R. Jochanan: Ubicunque dictum est: *Et mansit*; non designat nisi afflictionem: Dictum est enim: *Et mansit Israel in Scitim, & incepit fornicari populus cum filiabus Moab: Et stetit Jacob in terra peregrinationis patris sui in terra Chanaan.* Pariterque dictum est: *Adduxit Joseph eorum famam malam ad eorum patrem. Et stetit Israel in terra Gessen; Cum prope esset tempus ut Israel moreretur:* Et similiter dictum est 1. *Reg.* IV. 25. *Habitabatque Jehuda, & Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, & sub ficu sua. Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni Adad Idumæum de semine regio, qui erat in Edom.* Ibid. XI. 14. *Et reges Midian occiderunt super profanationes eorum &c.: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. Num.* XXXI. 8. Balaam quid ibi quærebat? Dicit Rabi Jochanan, quod venerit ad recipiendam mercedem quatuor & viginti millium. Dicit Mor Zuthra bar Tobia: Hoc est, quod dicunt homines: Camelus venit, ut quæreret cornua, & aures, quæ sibi erant succiderunt: *Et Balaam filium Beor divinum.* Dicit Rabi Jochanan. In principio fuit propheta, & in fine fuit divinus: Hoc est quod dicunt homines: Uxor dominorum, & in principium erat, & scortata est cum viris trahentibus rudentes navim. *Interfecerunt filii Israel super opprobria eorum:* Dicit Rab; quod in eo confirmata sint quatuor supplicia, lapidatio, combustio, occisio, quæ fit gladio, & strangulatio. Dixit ille Sadducæus τῷ R. Chanina. Quomodo nosti ætatem Balaam? Si ex textu, non scriptum est; at ex eo quod scriptum est: *Psal.* LV. 24. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Aut fuit trium & triginta annorum, aut quatuor & triginta annorum. Recte mihi ipsi dixisti. Ostendit mihi codices Balaam, in quibus scriptum est, quod Balaam esset trium & trignta annorum: Balaam erat claudus, quando eum occidit Pinchas dux exercitus: Dixit Mor bar Rabena filio suo: Omnes non comprehendes in expositione, excepto Balaam impio, de quo cuncta, quæ deprehendes expones. Scriptum est דואג, & scriptum est דויג. Dicit R. Jochanan: In principio fuit solicitus Deus S. B. ne Doeg prodiret in malam juventutem,

ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא מי שמיע לך
בלעם בר כמה הוה אמר ליה מיכתב לא
כתיב אלא מדכתיב אנשי דמים ומרמה לא
יחצו ימיהם או בר תלתין ותלת שנין או
בר תלתין וארבע אמר ליה שפיר קאמרת
לדידי חזי לי פנקסי׳ דבלע׳ הוה כתיב ביה
בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטיל
תיה פנחס ליסטאה אמר ליה מר בריה
דרבנא לבריה בכולה לא תפיש למדרש
לבר מבלעם הרשע דכמה דמשכחת ביה
דרוש ביה כתיב דואג וכתיב דוייג אמר רבי
יוחנן בתחילה יושב הקב״ה ודואג שמא
יצא זה לתרבות רעה לאחר שיצא אמר ווי
שיצא זה. סימן גיבור ורשע וצדיק חיל
וסופר. אמר רבי יצחק מאי דכתיב מה
תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום
אמ׳ לו הקב״ה לדואג לא גיבור בתורה אתה
מה תתהלל ברעה לא חסד אל נטוי עליך
כל היום ואמר רבי יצחק מאי דכתיב ולרשע
אמר אלקים מה לך לספר חוקי אמר לו
הקב״ה לדואג הרשע מה לך לספר חקי
כשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופרשת מספרי
לשון הרע מה אתה דורש בהם ותשא בריתי
עלי פיך אמר רבי אין תורתו של דואג אלא
משפה ולחוץ ואמר רבי יצחק מאי דכתיב
יראו צדיקים ויראו ועליו ישחקו בתחילה
יראו ולבסוף ישחקו ואמר רבי יצחק מאי
דכתיב חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל
אמר דוד לפנו הקב״ה רבונו של עולם ימות
דואג אמר לו חיל בלע ויקיאנו אמר לפניו
מבטנו יורישנו אל ואמר רבי יצחק מאי
דכתיב גם אל יתצך לנצח אמר הקב״ה לדוד
ניתי דואג לעלמא דאתי אמר לפניו גם
אל יתצך לנצח מאי דכתי׳ יחתך ויסחך
מאהל ושרשיו מארץ חיים סלה אמר הקב״ה
לימרו שמעתא בי מדרשא משמיה אמר

tem, quando prodiit, dixit: Væ qui prodiit. Signum גיבור ורשע חיל וסופר. Dixit R. Isaach: Cur scriptum est *Psal.* LII. 3.? *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Misericor Deus tota die.* Dixit Deus S.B. בשם Doeg: Cum potens sis in lege, *cur gloriaris in malitia? Misericors Deus tota die:* Dicit R. Isaach: Cur scriptum est ibid. L. 16.? *Peccatori autem dixit: Quare tu estras statuta mea?* Dixit Deus S. B. בשם Doeg impio: *Quare tu enarras statuta mea?* Quando tu pervenis ad sectionem, homicidarum & ad sectionem eorum, qui loquentur lingua mala, quomodo tu exponis: *Et assumis testamentum meum peros tuum?* Ibid. Dicit Rabi: Non fuit lex Doeg nisi in labiis extrinsecus: Et dicit R. Isaach: Cur scriptum est *Psal.* LII. 8.? *Videbunt justi, & timebunt, & super eum ridebunt:* In principio timebunt, & in fine ridebunt; Et dicit R. Isaach: Cur scriptum est. *Job* XX. 15.? *Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.* Dixit David coram Deo S. B. Domine mundi: Moriatur Doeg: Respondit illi: *Divitias quas devoravit evomet:* Dixit coram eo: *Et de ventre illius extrahet eas Deus:* Et dicit R. Isaach: Cur scriptum est *Psal.* LII. 7.? *Propterea Deus destruet te in finem.* Dixit Deus S.B. David. Dignusne fiat Doeg seculo futuro? Dixit coram eo: *Propterea Deus destruet te in finem:* Cur scriptum est ibid.: *Et emigrabit te de tabernaculo tuo, & radices ejus de terra viventium?* Dixit Deus S.B. Doceant traditionem Academiæ ejus nomine: Dixit coram eo: *Destruet te, & emigrabit te de tabernaculo:* Ut sint illi filii sapientes: *Et radices ejus de terra viventium.* Et dicit R. Isaach. Cur scriptum est *Isai.* XXXIII. 18. *Ubi est literatus, ubi ponderans? Ubi doctor parvulorum?* Ubi est qui numeret omnes literas, quæ sunt in lege? *Ubi ponderans?* qui ponderet omnia levia & gravia quæ sunt in lege: *Ubi est doctor parvulorum* qui numeret trecentas constitutiones decissa de turri avolante per aerem? Dicit Rabi: Quadringentas quæstiones quæsivit Doeg & Achitophel de turri, quæ avolet per aerem. Dicit Raba: Multæ quæstiones quæsitæ sunt: In annis Rabi Jehuda omne studium erat de damnis; Et nos studemus multa de petiolis; quando advenit Rabi Jehuda: Si mulier condat olus in olla: Dixerunt, Olivæ, quæ condiuntur in foliis suis, sunt puræ. Dixit: Argumentum Rab & Samuel vidi & nos studemus in petiolis. Tredecim erant acedemicæ, & sedens R. Je-

לפניו יחתך ויסחך מאהל ליהוי ליה בנין
רבנין ושרשיו מארץ חיים סלה ואמר רבי
יצחק מאי דכתיב איה סופר איה שוקל
איה סופר את המגדלים איה סופר כל אותיות
שבתורה איה שוקל ששוקל כל קלים וחמורים
שבתורה איה סופר את המגדלים שהיה
סופר שלש מאות הלכות פסוקות במגדל
הפורח באויר אמר ר׳ ארבע מאה בעיי בעי
דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר אמר
רבא רבותא למבעי בעיי בשני דרב יהודה
כוליה תנויי בנזיקין ואנן קא מתנינן טובא
בעוקצין וכי הוה מטי רב יהודה אשה שכובשת
ירק בקדירה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן
טהורי׳ אמר הויה דרב ושמואל קא חזונא
הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין תלת סרי
מתיבתא ורב יהודה שליף מסאניה ואתו
מטרא ואנן צוחינן וליבא דמשגח בן אלא
הקבה ליבא בעי דכתיב וה׳ יראה ללבב אמר
רב משרשיא דואג ואחיתופל לא סברי שמעתא
מתקיף לה מר זוטרא מאן דכתיב ביה איה
סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים
ואת אמרת לא הוו סברי שמעתא אלא
דלא הוה סלקא להו שמעתא אליבא
דהלכתא דכתיב סוד ה׳ ליריאיו אמר רבי
אמי לא מת דואג עד ששכח למודו שנאמ׳
הוא ימות באין מוסר וברוב אולתו ישגה
רב אשי אמר נצטרע שנ׳ הצמת כל זונה
ממך וכתיב התם לצמיתות ומתרגמין לחלוטין
ותנן אין בין מוסגר ומוחלט אלא פריעה
ופרימה. סימן שלשה ראו וחצי וקראו. או׳
יוחנן שלשה מלאכי חבלה נזדמנו לו לדואג
אחד ששכח למודו ואחד ששרף נשמתו
ואחד שפיזר עפרו בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות אמר ר׳ יוחנן דואג ואהיתופל לא
ראו זה את זה דואג בימי שאול ואחיתופל
בימי דוד אמר רבי יוחנן דואג ואחיתופל
לא חצו ימיהם תניא נמי הכי אנשי דמים
ומרמה לא יחצו ימיהם כל שנותיו של
דואג לא חיו אלא שלשים וארבע ושל
אחיתופל אינן אלא שלשים ושלש ואמר
רבי יוחנן בתחילה קרא דוד לאחיתופל רבו

Jehuda exuebat calceum, & descendebant pluviæ; & nos exclamamus, & nemo est qui curet de nobis: Sed Deus cor quærit: Scriptum est enim 1. *Sam.* XVI. 7. *Dominus autem intuetur cor:* Dicit R. Misariscia. Doeg & Achitophel non considerarunt traditionem: Objecit Mor Zuthra: Quid scriptum est? *Ubi est literatus, ubi ponderans, ubi ductor parvulorum?* Et tu dicis, quod non considerarint traditionem? At non intellexerunt traditionem juxta constitutionem: Scriptum est enim *Psalm.* XXV. 14. *Firmamentum est Dominus timentibus eum.* Et dicit Rabi Amme: Non mortuus est Doeg, donec oblitus est doctrinam suam: Dictum est enim *Prov.* V. 23. *Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.* Rabi Asse dicit: Leprosus factus est. Dictum est enim *Psal.* LXXIII. 27. *Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.* Et ibi scriptum est: *Definitive.* Et interpretantur *leprosos* absolutos: Et nos legimus: Non est differentia inter leprosum conclusum & absolutum nisi detectio *capitis* & laceratio *vestis.* Signum שלשה ראו וחצי וקראו. Dicit R. Jochanan: Tres Angeli perditionis præparati sunt τῷ Doeg; unus fecit eum oblivisci, quod didicit, alter, ejus animam combussit, & alter dispendit ejus cinerem in domibus congregationum, & in Academiis. Dicit Rabi Jochanan: Doeg & Achitophel inter se non viderunt. Doeg fuit in diebus Saul, & Achitophel fuit in diebus David. Dicit Rabi Jochanan: Doeg & Achitophel non dimidiarunt dies suos: Similiter sic extat traditio: *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Psal.* LV. 24. Omnes anni Doeg non fuerunt nisi quatuor & triginta; & anni Achitophel non fuerunt nisi tres & triginta. Dicit R. Jochanan: In principio David vocavit Achitophel magistrum suum, & deinde socium suum, & in fine vocavit discipulum suum: In principio vocavit magistrum suum: *Tu vero homo unanimis dux meus, & notus meus. Psal.* LV. 14. Et deinde eum vocavit socium suum. *Qui simul mecum dulces capiebat cibos, in domo Dei ambulabimus cum consensu.* Ibid. Et in fine eum vocavit discipulum suum. *Etenim homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Psal.* XLI. 10.: Dicit R. Jehuda; dicit Rab: Nunquam se adducet homo in statum tentationis: Etenim David rex Israel adduxit seipsum in statum tentationis; & corruit; Dixit coram Deo S. B. Domine

ולבסוף קראו חבירו ולבסוף קראו תלמידו
בתחילה קראו רבו ואתה אנוש כערכי אלופי
ומיוודעי ולבסוף קראו חבירו אשר יחדו נמתיק
סוד בבית אלקים נהלך ברגש ולבסוף קראו
תלמידו גם איש שלומי אשר בטחתי בו
אוכל לחמי הגדיל עלי עקב אמר רב יהודה
אמר רב לעולם אל יביא אדם עצמו לידי
ניסיון שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו
לידי נסיון ונכשל אמר לפניו רבונו של
עולם מני מה אומרים אלקי אברהם אלקי
יצחק ואלקי יעקב ואין אומרין אלקי דוד
אמר אינהו מינסו לי ואת לא מינסית לי
אמר לפניו רבש״ע בחנני ונסני שנ׳ בחנני
ונסני וגומר אמר מינסנה לך ועבירנא מלתא
בהדך דלדידהו לא הודעתינהו אלא אנא קא
מודענ׳ לך דמנסינא לך בדבר ערוה מיד ויהי
לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו אמר רב
יהודה שהפך משכבו של לילה למשכבו
של יום ונתעלמה ממנו הלכה אבר קטן יש
באדם משביעו רעב ומרעיבו שבע ויתהלך על
גג בית המלך וירא אשה רוחצת מעל הגג
והאשה טובת מראה מאד בת שבע הוה קא
חייפ׳ רישא תותי חלתא אתא שטן אידמי
ליה כציפרתא פתק גירא פותקא לחלתא
איגליה וחזייה מיד וישלח דוד וידרוש לאשה
ויאמ׳ הלא זאת בת שבע בת אליעם אשת
אוריה החתי וישלח דוד מלאכים ויקחה
ותבא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת
מטומאתה ותשב אל ביתה והיינו דכתיב
בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא
זמותי בל יעבור פי אמר אי בו זממא נפל
בפומיה דמאן דסני לי ולא אמר כי הא
מילתא דרש רבא מאי דכתיב למנצח
לדוד בה׳ חסיתי איך תאמרו לנפשי נודי
הרכם צפור אמר דוד לפני הקב״ה רבונו של
עולם מחול לי על אותו עון שלא יאמרו

mundi; Cur dixerunt? Deus Abraham, Deus Isaach, & Deus Jacob; & non dixerunt: Deus David? Respondit: Isti me non tentarunt, & tu me tentasti: Dixit coram eo: Domine mundi: Proba me, & tenta me: Dictum est enim *Psal.* XXVI. 2. *Proba me Domine, & tenta me &c.* Respondit: Tentabo te, & faciam rem tibi quam illis non notificavi, at tibi notificabo, eo quod sim tentaturus in scortatione. *Dum hæc agerentur, accidit, ut surgeret David de strato suo.* 2. *Sam.* XI. 2. Dicit R. Jehuda: Convertit stratum nocturnum in stratum diurnum; & abscondita illi fuit constitutio; Membrum parvum est in homine, quod postquam saturatum est, esurit, & postquam esuriit, saturatur: *Et deambularet in solario domus regiæ, viditque mulierem se lavantem, ex adverso super solarium suum; erat autem mulier pulchra valde.* Ibid.: Bethsabee pectebat caput suum sub alveario. Venit Satan, & assimilatus est avi, emisit sagittam, aperuit tavearium, & eum detexit; cum eam vidisset statim. *Misit ergo & requisivit quæ esset mulier; nunciatumque est ei quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam uxor Uriæ Hethæi. Missis itaque David nunciis, tulit eam, quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea; statimque sanctificata est ab immunditia sua, & reversa est in domum suum.* Ibid. Scriptum est *Psal.* XVII. 3. *Probasti cor meum, & visitasti nocte, igne me examinasti & non est inventa in me iniquitas mea, ut non loquatur os meum opera hominum.* Melius erat, ut recidisset frænum in eos qui me odio habent, quam hoc dictum esset: Exposuit Raba: Cur scriptum est *Psal.* XI. 1.? *Victori David: In domino confido, quomodo dicitis animæ meæ; transmigra in montem sicut passer?* Dixit David coram Deo S. B. Domine mundi, ignosce mihi hanc iniquitatem, ne dicant. Montem, qui erat in vobis, avis fugere fecit: Exposuit Raba: Cur scriptum est *Psal.* LI. 6. *Tibi, tibi soli peccavi, & malum coram te fecit, ut justificeris in sermonibus tuis, & justus habearis in judiciis tuis?* Dixit David coram Deo S. B. Notum & manifestum est coram te: Si voluissem deprimere tentationem meam, potuissem deprimere: Sed dixi, ne dicant: Servus depressit dominum suum. Exposuit Raba: Cur scriptum est *Psal.* XVIII. 18. *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper?* Conveniens fuit Bethsabee filia Eliam fuit David ab sex diebus creationis; at concubuit cum

eo

הר שבכם צפור נדדתו דרש רבא מאי
דכתיב לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי
למען תצדק בדבריך תזכה בשפטיך אמר
דוד לפני הקבה גליא וידיעא קמך דאי בעאי
למכפייה ליצרי הוה כייפינא אלא אמינא
דלא לימרו עבדא כפייה למריה דרש רבא
מאי דכתיב כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי
תמיד ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד
מששת ימי בראשית אלא שבאת עליו
במכאוב וכן תנא דבי רבי ישמעאל ראויה
היתה לדוד בת שבע בת אליעם אלא
שאכלה פגה דרש רבא מאי דכתיב ובצלעי
שמחו ונאספו נאספו עלי נכים קרעו קעולא
דמו אמר דוד לפני הקבה רבונו של עולם
גלוי וידוע לפניך שאם היו קורעין בשרי
לא היה דמי שותת ולא עוד אלא בשעה
שהם עוסקין בארבע מיתות בד פוסקין משנתן
ואומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו
במה אמרתי להן הבא על אשת איש מיתתו
בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל המלבין
פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא
אמר רב יהודה אמר רב אפילו בשעת חליו
של דוד קיים שמונה עשרה עונות שנאמר
יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי
ברמעתי ערסי אמסה ואמר רב יהודה אמר
רב בקש דוד לעבוד עא שנאמר ויהי דוד
בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלקים
ואין ראש אלא עא שנאמר והוא צלמא
רישיה דדהב טב והנה לקראתו חושי הארכי
קרוע כתנתו ואדמה על ראשו אמר לו דוד
יאמרו מלך שכמותך יעבוד עא אמר לו מלך
שכמותי יהרגנו בנו מוטב יעבוד עא ואל
יתחלל שם שמים בפרהסיא אמר מאי טעמא
קנסי בת יפת תואר אמר ליה יפת תואר
רחמנא שרייה אמר ליה לא דרשת סמוכין
דסמיך ליה כי יהיה לאיש בן סורר ומורה

eo cum dolore. Et sic docuit discipulus Rabi Ismael: Conveniens fuit טְוּ David Bethsabee filia Eliam, at comedit grossulum: Exposuit Raba: Cur scriptum est *Psal.* xxxv. 15. *Et adversum me lætati sunt*, & *convenerunt*, *congregata sunt super me flagella*, & *non ignoravi*? Dixit David coram Deo S. B. Domine mundi: Notum & manifestum est coram te; Si lacerent carnem meam, sanguinem meum non bibent: Et præterea quo tempore occupati erunt in quatuor generibus suppliciorum Synhedrii, decernent ea immutare, & dicent mihi: David concubuit cum uxore viri, quænam erit ejus mors? Respondebo illis: Si quis concumbat cum uxore viri; ejus mors erit strangulatio, & erit illi pars in seculo futuro: At qui faciunt pallescere faciem socii sui coram multis, non erit pars in seculo futuro. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Quo tempore ægrotavit, octodecim vicibus concubuit cum octodecim uxoribus. Dictum est enim *Psal.* vi. 7. *Laboravi in gemitu meo*, *lavabo per singulas noctes lectum meum*, *lacrymis meis statum meum rigabo*. Et dicit Rabi Jehuda, dicit Rab: Voluit David colere Idololatriam: Dictum est enim 2. *Sam.* xv. 32. *Cum adscenderet David summitatem montis in quo adoraturus erat Dominum*. At non est caput nisi Idololatria. Dictum est enim *Dan.* ii. 32. *Hujus statuæ caput in auro optimo erat*. *Ecce occurrit ei Chusai Arachites*, *scissa veste*, & *terra pleno capite*. 2. *Sam.* loc. cit.: Dixit illi David: Dicent: Rex, qui est ad similitudinem tuam, colet Idololatriam? Regis, qui est ad similitudinem meam, occidetur ejus filius? Præstat, ut colat Idololatriam, quam ut palam profanetur nomen Dei: Dixit: Qua de causa mulctabitur filia mulieris pulchra adspectu? Respondit: Mulierem pulchram adspectu permisit Deus. Dixit: Non exponis conjunctiones, quæ sunt illi proximæ: Scriptum est *Deut.* xxi. 20. *Si fuerit viro filius contumax* & *rebellis*. Qui nubit mulieri pulchræ adspectu, generabit filium contumacem & rebellem. Exposuit R. Dosthai ex Bari. David cui similis fuit? Mercatori Cuthæo. Dixit David coram Deo S. B. *Delicta quis intelligit*? *Psal.* xlix. 14. Tibi condono: *Ab occultis meis munda me*. Tibi condono: *Et ab alienis parce servo tuo*. Tibi condono. *Si mei non fuerint dominati*, *tunc immaculatus ero*: Ne in me loquantur sapientes; *Et emundabor a delicto maximo*. Ne scribatur iniquitas mea: Dixit illi: Cur

כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה
דרש רבי דוסתאי דמן בירי למה דוד דומה
לסוחר כותי אמר דוד לפני הקב״ה רבונו של
עולם שגיאות מי יבין שביקו לך ומנסתרות
נקני שביקי לך גם מזדים חשוך עבדך שביקא
לך אל ימשלו בי אז איתם דלא לישתעו
בי רבנן שביקא לך ונקיתי מפשע רב שלא
יכתוב סרחוני אמר לו ומה יו״ד שנטלתי משרי
עומד וצווח כמה שנים עד שבא יהושע
והוספתי לו שנאמר ויקרא משה להושע בן
נון יהושע כל הפרשה כולה על אחת כמה
וכמה ונקיתי מפשע רב אמר לפניו רבונו
של עולם מחול לי על אותו עון כולו אמר
כבר עתיד שלמה בנך לומר בחכמתו היחתה
איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה ואם
איש על גחלים ורגליו לא תכוונה כן הבא
על אשת רעהו לא ונקה כל הנוגע בה אמר
ליה כל הכי נטרד ההוא גברא אמר ליה
קבל עלך יסורין קבל עליה אמר רב יהודה
אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ונסתלקה
הימנו שכינה ופירשו ממנו סנהדרי נצטרע
דכתי׳ תחטאני באזוב ואטהר תכבסני ומשלג
אלבין נסתלקה הימנו שכינה דכתיב השיבה
לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני ופרשו
ממנו שנהדרי דכתיב ישובו לי יריאיך וגומר
ששה חדשים מנלן דכתיב והימים אשר מלך
דוד על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך
שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושלש
שנים וכתיב בחברון מלך על יהודה שבע
שנים וששה חדשים וגו׳ והני ששה חדשים
לא קחשיב שמ׳ נצטרע אמר לפניו רבש״ע
מחול לי על אותו עון מחול לך עשה עמי
אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה׳
עזרתני ונחמתני אמר ליה בחייך איני מודיע
אבל אני מודיע בחיי שלמה בנך בשעה שבנה
שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון
לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה
אמר עשרים וארבעה רננות ולא נענה אמר
שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם
ויבא מלך הכבוד מי זה מלך הכבוד ה׳ עזוז
וגיבור ה׳ גבור מלחמה ונאמר שאו שערים

יו״ד quæ ablata eſt de Sarai, ſtans exclamavit per multos annos, donec venerit Jehoſua, & illam ei adjunxi? Dictum eſt enim: *Et vocavit Moſe Oſuam filium Nun Jehoſua:* Tota ſectio quanto magis! *Et emundabor a delicto maximo*. Dixit coram eo: Domine mundi ignoſce mihi hanc totam iniquitatem; dixit: Futurum eſt, ut Salomon filius tuus dicat in ſapientia ſua: *Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut veſtimenta illius non ardeant? Aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur pedes ejus? Prov.* VI. 27. Similiter ſi quis concumbat cum uxore viri, non mundabitur omnis, qui eam attigerit: Tantopere deturbatur ille vir. Dixit illi: Suſcipis ſuper te caſtigationes? Suſcepit ſuper ſe. Dicit R. Jehuda, dicit Rab: Sex menſibus David lepra percuſſus fuit, & ab eo receſſit Divinitas: & ab eo receſſerunt Synhedri. Lepra percuſſus eſt: Scriptum eſt enim *Pſal.* XL. *Adſperges me hyſopo, & mundabor, lavabis me & ſuper nivem dealbabor*. Receſſit ab eo Divinitas: Scriptum eſt enim ibid. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me*. Et receſſerunt ab eo Synhedri. Scriptum eſt enim *Pſal.* CXVIII. 79. *Convertantur mihi timentes te &c.* De ſex menſibus unde probatur? Ex eo quod ſcriptum eſt 2. *Sam.* V. 4. *Et tempus, quo regnavit David ſuper Iſrael, fuit quadraginta annorum; In Hebron regnavit ſeptem annis; In Hieruſalem autem regnavit triginta tribus annis:* Et ſcriptum eſt: *In Hebron regnavit ſuper Jehuda ſeptem annis, & ſex menſibus &c.* At iſtos ſex menſes non computavit: Hinc eruitur, quod lepra percuſſus fuerit: Dixit coram eo: Domine mundi: Ignoſce mihi hanc iniquitatem: Ignoſcam tibi: *Fac mecum ſignum in bonum, ut videant, qui oderunt me, & confundantur, quoniam Dominus adjuviſti me, & conſolatus es me: Pſal.* LXXXVI. 17. Dixit: In vita tua non manifeſtabo, & manifeſtabo in vita Salomonis filii tui: Quo tempore ædificavit Salomo domum ſanctuarii, voluit inferre arcam in domum ſancti ſanctorum, adhæſerunt inter ſe portæ; recitavit quatuor & viginti cantus, & non fuit exauditus: Dixit: *Attollite portæ capita veſtra, & elevamini portæ æternanales, & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Pſal.* XXIV. 7. Et dictum eſt: *Attollite portæ capita veſtra, & elevamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ &c.* At non exauditus eſt: Quando vero dixit: *Domine Deus nẽ avertaris faciem Chriſti tui, memento mi-*

ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד ונומר ולא נענה כיון שאמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו העון גחזי דכתיב וילך אלישע דמשק להיכא אזל אמר רבי והנן שהלך להחזיר גחזי בתשוב' ולא חזר אמר לו חזור בך אמר לו כך מקובלני ממך החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה מאי עבד איכא דאמרי אבן שואבת תלה לחטאת ירבעם והעמידה בין שמים ולארץ, ואיכא דאמרי שם חקק בפיה זו יתה מכרזת ואומרת אנכי ולא יהיה לך ואיכא דאמרי רבנן דחה מקמיה שנאמר ויאמרו בני הנביאים אל עלישע הנה המקום אשר אנחנו יושבם שם לפניך צר ממנו מכלל דעד השתאו לא הוו פיישי תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ולא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידים דכתיב ויאמר נעמן הואל וקח ככרים ויפצר בו ויצר ככריים כסף ונומר ויאמר אלישע מאין גיחזי ויאמר לא הלך עבדך אנה ואנה ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים זיתים וכרמים וצאן ובקר ועברים ושפחות ומי שקל כולי האי כסף ובגדים הוא דשקל אמר רבי יצחק באותה שעה היה אלישב ודורש בשמונה שרצים נעמן שר צבא מלך ארם היה מצורע אמרה ליה ההיא רביתא דאישתבאי מארעא ישראל אי אזלת לגבי אלישע מסי לך כי אתא אמר ליה זיל טבול בירדן אמר ליה אחיכו קא מחייכת בי אמרי ליה הנהו דהוו בהדיה מאי נפקא לך מיניה זיל נסי אזל וטבל בירדנ' ואיתסי אתא אייתי ליה כל הני דנקיט לא צבא לקבולי מיניה גחזי איפטר מקמיה אלישע אזל שקל מאי דשקל כי אתא חזייה אלישע לצרעת דהוה פרחה עילויה רישיה אמר ליה רשע הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים וצרעת נעמן תדבק

misericordiarum David servi tui. 2. *Paral.* VI. 42. Statim exauditus est; Tum conversæ sunt facies osorum David, sicut fundi ollæ, & cognovit universus Israel, quod ei condonaverit Deus S. B. hanc iniquitatem. De Gehasi scriptum est: *Et abiit Elisæus Damascum:* Qua de causa abuit: Dicit R. Jonathan; quod incesserit, ut converteret ad pœnitentiam Gehasi, at non convertit: Dixit illi: convertere: Respondit: Sic abs te accepi: Siquis peccet, & faciat peccare multos, non suppeditant in manus ejus ut faciat pœnitentiam: Quid fecit? Alii dicunt: Lapidem magnetis appendit peccato Jeroboam, & statuit inter cœlum & terram; & alii dicunt: Nomen exsculpsit in ejus ore, & clamabat promulgabat & dicebat: *Ego & non erunt tibi*. Et alii dicunt; Sapientes expulit a conspectu suo. Dictum est enim 2. *Reg.* VI. I. *Dixerunt autem filii prophetarum ad Elisæum; ecce locus in quo habitamus coram te, angustus est nobis*. Consequitur, quod usque ad illud tempus non fuerint contenti: Tradiderunt sapientes: Semper sinistra removebit, & dextra admovebit; at non sicut Elisæus, qui expulit Gehasi ambabus manibus: Scriptum est enim ibid. v. 25. *Dixitque Naaman; melius est ut accipias duo talenta; & coegit eum, ligavitque duo talenta argenti &c. Et dixit ad eum Elisæus; Unde venis Gehasi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quoquam. At ille ait: Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas oliveta, & vineas, & oves & boves, & servos & ancillas*. Num hæc omnia accepit? Atqui argentum, & vestes accepit. Dicit R. Isaach: Tum Elisæus sedens exponebat de octo reptilibus: *Naaman princeps militiæ regis Syriæ erat leprosus*. Dixit illi quædam puella, quæ captiva abducta erat ex terra Israel. Si adibis Elisæum, te sanabit: Quando venit illi dixit: Abi, lava te in Jordane: Respondit illi. Irridendo me irrides? Dixerunt, qui cum eo erant: Quid tua intererit? Vade & proba. Abiit, & se lavit in Jordane, & sanatus est. Veniens attulit hæc omnia, rogavit ut acciperet, at noluit accipere: Gehasi discessit a conspectu Elisæi, & pergens accepit ab eo, quod accepit; Quando venit, vidit Elisæus, quod lepra effloruerit super ejus caput: Dixit: Scelerate; venit tempus, in quo recipias mercedem octo reptilium. *Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo usque in sempiternum; & egressus est ab eo leprosus sicut nix*.

Ibid.

בך ובזרעך עד עולם ויצא מלפניו מצורע כשלג. וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער אמר רבי יוחנן גחזי ושלשת בניו תניא אמר רבי שמעון בן אלעזר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת תנו רבנן שלשה חלאים חלה אלישע אחד שגירה דובים בתינוקות ואחד שדחפו לגחזי בשתי ידים ואחד שמת בו עד אברהם לא היה זקנה כל דחזי לאברהם אמר האי יצחק כל דחזי ליצחק אמר האי אברהם בעא אברהם רחמי דליהוי ליה זקנה שנאמר ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא בעא רחמי והוה הולשא שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד אלישא לא הוה איניש חליש דמיתפח ואתא אלישע ובעא רחמי ואיתפח שנאמר ואלישע חלה את חוליו אשר ימות בו.

מתני'. דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם לא דין ולא רוח דור הפלגא אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ וכתיב משם הפיצם ויפץ ה' אותם בעולם הזה ומשם הפיצם ה' לעולם הבא אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד רעים בעולם הזה וחטאים לעולם הבא אבל עומדין בדין רבי נחמיה אומר אלו ואלו אין עומדין בדין שנאמר על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים על כן לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול וחטאים בעדת צדיקים אלו אנשי סדים אמרו לו אינם עומדין בעדת צדיקים אבל עומדין בעדת רשעים מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה' וימותו בעולם הזה במגפה לעולם הבא דור המדבר אין להם חלק לעולם

Ibid. *Et quatuor viri erant leprosi juxta introitum portæ*. Ibid. VII. 3. Dicit R. Jochanan: Erant Jehasi, & tres ejus filii. Traditio. Dicit R. Simeon ben Eliefer: Si sit tentatio in puero, & in puella sinistra removebit & dextra admovebit. Tradiderunt sapientes: Ter ægrotavit Elisæus; sæus; semel cum excitavit ursos in pueros, & iterum, quando expulit Gehasiambabus manibus, & tertio, quando mortuus est: Usque ad Abraham non fuit senectus: Omnis, qui inspiciebat in Abraham; dicebat; Iste est Isaach; omnis qui intuebatur Isaach; dicebat: Iste est Abraham. Abraham imploravit misericordiam, ut esset senectus. Dictum est nim *Genes*. XXIV. I. *Erat autem Abraham senex, dierumque multorum*. Usque ad Jacob non fuit infirmitas; imploravit misericordiam; & fuit infirmitas: Dictum est enim ibid. XLVIII. I. *Nunciatum est Joseph: Ecce pater tuus ægrotat:* Usque ad Eliseum non fuit qui ægrotaret & convalesceret, & venit Elisæus, & imploravit misericordiam, & convaluit. Dictum est enim 2. *Reg*. XIII. 14. *Elisæus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est &c.*.

Misna: Generatio diluvii non habet partem in seculo futuro, neque consistet in judicio: Dictum est enim *Genes*. VI. 3. *Non judicabit spiritus meus de homine in æternum*: Non erit judicium neque spiritus: Generatio dispersionis non habet partem in seculo futuro: Dictum est enim ibid. XI. 8. *Et dispulit Dominus ipsos inde super faciem omnis terræ:* Et scriptum est: *Inde expulit ipsos: Et expulit Dominus ipsos:* Ex hoc seculo: *Et inde expulit ipsos Dominus:* Ex seculo futuro. Viri Sodomæ non habent partem in seculo futuro: Dictum est enim ibid. XIII. 13. *Viri Sodomæi erant mali & peccatores Domino valde: Mali* in hoc seculo; *Et peccatores* in seculo futuro. At consistent in judicio: R. Nehemia dicit: Tam illi quam isti non consistent in judicio. Dictum est enim *Psal*. I. 5. *Propterea non stabunt impii in judicio, & peccatores in coetu justorum: Proptorea non stabunt impii in judicio:* Hæc est generatio diluvii; *Et peccatores in coetu justorum:* Isti sunt viri Sodomæ. At consistent in coetu impiorum. Exploratores non habent partem in seculo futuro. Dictum est enim *Num*. XIV. 36. *Et mortui sunt viri detrahentes terræ, quod esset mala, plaga in conspectu Domini*. *Mortui sunt* in hoc seculo: *Plaga* in seculo futuro. Generatio deserti non habet partem in seculo futuro, neque consistent in judicio. Dictum est enim ibid.

In

הבא ואין עומדין בדין שנאמר במדבר הזה יתמו ושם ימותו דברי ר״ע רבי אליעזר אומר עליהם הוא אומר אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח עדת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר ותכם עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי ר״ע ר״א אומר עליהם הוא אומר ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל.

גמ׳. ת״ר דור המבול אין להם חלק לעולם הבא שנאמר וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וימח את כל היקום בעולם הזה וימחו מן הארץ לעולם הבא דברי ר״ע רבי יהודה בן בתירא אומר לא חיין ולא נדונין שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם לא דין ולא רוח רא לא ידון רוחי שלא תהא נשמתן חוזרת לנדנה רבי מנחם בר יוסף אומר אפילו בשעה שהקב״ה מחזיר נשמות לפגרים מתים נשמתן קשה להם בגיהנם שנאמר תהרו חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלם תנו רבנן דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב״ה ומה כתיב בהם בתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם וכתיב שורו עיבר ולא יגעיל תפלט פרתו ולא תשכל וכתיב ישלחו כצאן עויליהם וילדיהם ירקדו וכתיב ישאו בתוף וכינור וישמחו לקול עוגב וכתיב יבלו ימיהם בטוב ושנותם בנעימים וכתיב וברגע שאול יחתו והיא גרמה שאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו ומה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו אמרו כלום צריכין אנו לו אלא לטיפה של גשמים יש לנו נהרות ומעינות שאנו מסתפין מהן אמר הקב״ה בטובה שהשפעתי להן בה מכעיסין אותי ובה אני דן אותם שנאמר ואני הנני מביא את המבול מים רבי יוסי אמר דור המבול לא נתגאו אלא בשביל גלגל העין שדומה למים לפיכך דן אותן במים

In deserto hoc absumentur, *atque ibi morientur*. Verba R. Akiba: R. Eliefer dicit: De his dictum est *Psal.* L. 5. *Congregate mihi pios meos*, *qui mecum pepigerunt fœdus super sacrificio*. Congregatio Corah iterum non adscendet. Dictum est enim *Num.* XVI. 35. *Et cooperuit eos terra:* In hoc seculo. *Perieruntque de modio congregationis*. In seculo futuro. Verba R. Akiba. R. Eliefer dicit; de his dictum est I. *Sam.* II. 6. *Dominus mortificat & vivificat*, *deducit ad inferos & reducit*.

Gemara: Tradiderunt sapientes: Generatio diluvii non habet partem in seculo futuro: Dictum est enim *Genes.* VII. 23. *Et delevit omnem substantiam;* In hoc seculo. *Et deleta sunt de terra*. In seculo futuro. Verba R. Akiba: R. Jehuda ben Bethira dicit: Non resurgent, neque judicabuntur. Dictum est enim: *Non judicabit spiritus meus de homine in æternum:* Non erit judicium, neque spiritus. Alia expositio: *Non judicabit spiritus meus*. Eorum anima iterum non movebitur. R. Menachem bar R. Joseph dicit: Etiamsi quo tempore Deus S. B. reducet animas in cadavera mortuorum, eorum anima erit illis molesta sicut Gehenna. Dictum est enim *Isai.* XXXIII. II. *Concipietis ardorem*, *parietis stipulam*, *spiritus vester ut ignis vorabit vos*. Tradiderunt sapientes: Generatio diluvii non superbiit nisi propter bona, quibus eam saturavit Deus S. B. Cur scriptum est de illis *Job* XXI. 9.? *Domus eorum securæ sunt & pacatæ*, *& non est virga Dei super illos*: Et scriptum est ibid. *Bos eorum concepit*, *& non abortivit*, *& vacca peperit*, *& non est privata fœtu suo*. Pariterque scriptum est ibid. *Egrediuntur quasi greges parvuli eorum*, *& infantes eorum exultant lusibus*. Et similiter scriptum est ibid. *Tenent tympanum & cytharam*, *& gaudent ad sonitum organi*. Et pariter scriptum est ibid. *Ducunt in bonis dies suos:* Et scriptum est ibid. *Et in puncto ad inferna descendunt;* Et hæc fuit causa: *Dixerunt Deo:. Recede a nobis*, *& scientiam viarum tuarum nolumus*. *Quis est omnipotens*, *ut serviamus ei*, *& quid nobis prodest si oraverimus illum*? Dixerunt: Non indigemus ex illo nisi gutta pluviarum: At nobis sunt flumina, & fontes, qui nobis eam suppeditabunt: Dixit Deus S. B. Bonis, quibus eos saturavi, me irritarunt; at ego in illis eos judicabo: Dictum est enim *Genes.* VI. 17. *Ecce ego adducam diluvium aquarum*. Dicit R. Jose: Generatio deserti non superbiit nisi propter orbem oculi, qui assimilatur aquis,

שרומה לגלגל העין שנאמ׳ נבקעו כל מעיינות
תהום רבה וארובות השמים נפתחו א״ר יוחנן
דור המבול ברבה קלקלו וברבה נידונו ברבה
קלקלו שנאמר וירא ה׳ כי רעת האדם
וברבה נידונו שנאמר כל מעינות תהום רבה
אמר רבי יוחנן שלשה נשהיירו מהם בלועה
דגדר וחמי טבריא ועיניה רבתי דבירם כי
השחית כל בשר את דרכו על הארץ אמר
רבי יוחנן מלמד שהרביעו בהמה על חיה
והיה על בהמה והכל על אדם ואדם על
הכל אמר רבי אבא בר כהנא וכולם חזרו
חוץ מתושלמי ויאמר ה׳ לנה קץ כל בשר
בא לפני א״ר יוחנן בא וראה כמה גדול
כח של חמס שהרי דור המבול עברו על
הכל לא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו
ידיהם בגזל שנ׳ כי מלאה הארץ חמס מפניהם
והנני משחיתם את הארץ וכתיב החמס קם
למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא
מהמהם ולא נח בהם א״ר אלעזר מלמד
שזקף עצמו כמקל ועמד לפני הקב״ה ואמר
לפניו רבש״ע לא מהם ולא מהמונם ולא
מהמהם ולא נח בהם ואף על נח נחתם גזר
דין שנאמר ולא נח בהם תנא דבי רבי
ישמעאל אף על נח נחתם גזר דין אלא
שמצא חן בעיני ה׳ שנאמר נחמתי כי עשיתים
ונח מצא חן בעיני ה׳ וינחם ה׳ כי עשה
את האדם בארץ כי אתא רבי דימי אמר
הקב״ה יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ
מאי משמע כתיב הכא וינחם וכתיב התם
וינחם אותם וידבר על לבם ואיכא דאמרי
לא יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ
כתיב הכא וינחם ה׳ וכתיב התם וינחם ה׳
על הרעה אשר דבר לעשות לעמו אלה
תולדות נח אמר רבי יוחנן בדורותיו ולא
בדורות אחרים וריש לקיש אמר בדורותיו כל
שכן בדורות אחרים אמר רבי חנינא משל

aquis, ideoque eos judicavit aquis, quæ assimilantur orbi oculi: Dictum est enim ibid. VII. 11. *Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli apertæ sunt*. Dicit R. Jochanan: Generatio diluvii propter magnificentiam corrupta est, & in magnificentia judicata est: Propter magnificentiam corrupta est: Dictum est enim ibid. VI. 5. *Videns autem Deus, quod multa malitia esset hominis:* Et in magnificentia judicata est: Dictum est enim: *Fontes abyssi magnæ:* Dicit R. Jochanan: Tres reliqui facti sunt ex iis, unus in fauce Adar, & aquæ calidæ Tiberiadis, & fons magnus Biram: *Omnis quippe caro corruperat viam suam super terram*. Ibid. VI. 12. Dicit R. Jochanan: Docetur, quod coiret bestia cum fera, & fera cum bestia, & omnes cum homine, & homo cum omnibus: Dicit R. Aba bar Channa; & omnes conversi sunt, excepto Mathusalem. Et dixit Deus ad Noe: *Finis universæ carnis venit coram me*. Dicit Rabi Jochanan: Veni & vide quanta sit vis rapinæ: Etenim generatio diluvii peccavit in omnibus; at non obsignatum est contra illam decretum judicii, donec extenderit manus suas ad rapinam: Dictum est enim ibid. *Repleta est terra violentia a facie eorum*. Pariterque scriptum est *Ezech.* VII. 11. *Violentia surrexit in virga impietatis, non ex eis, neque ex populo, neque ex sonitu eorum, & non erit requies in eis*. Dicit R. Eliezer: Docetur, quod se erexerit sicut baculus, & constiterit coram Deo S. B. dicens coram illo: Domine mundi: *Non ex eis, neque ex populo, neque ex sonitu eorum, & non erit requies in eis:* Vel si fuerit requies, tamen obsignatum est decretum judicii: Dictum est enim: *Et non erit requies in eis:* Docet discipulus R. Ismael: Vel si sit requies: tamen obsignatum est decretum judicii, nisi quando invenit Noe gratiam in oculis Domini: Dictum est enim *Genes.* l. c. *Pœnitet me fecisse eos: Et Noe invenit gratiam in oculis Domini. Pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra*. Quando venit R. Dimi. Dixit Deus S. B. Recte feci, quod præparaverim illis sepulcra in terra. Unde probatur? Scriptum est hic: *Et pœnituit*. Et scriptum est ibid. sc. L. 21. *Consolatusque est eos, & blande ac leviter est locutus:* Et alii dicunt: Recte non feci, quod præparaverim illis sepulcra in terra: Scriptum est hic: *Et pœnituit Dominum*. Et scriptum est ibid. sc. *Exod.* XXXII. 14. *Placatusque est Dominus ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum: Hæ sunt*

דרבי יוחנן למה הדבר רומה לחבית של יין
שהיתה מונחת במרתף של חומץ במקומה
ריחה נודף שלא במקומה אין ריחה נודף
אמר רבי אושעיא משל דריש לקיש למה
הדבר דומה לצלוחית של פלייטין שהיתה
מונחת במקום הטנופת במקומה ריחה נודף
וכל שכן במקום הבוסם וימח את כל היקום
אשר על פני האדמה אם אדם הטא בהמה
מה הטאה תנא משום רבי יהושע בן קרחה
משל לאדם שעשה חופה לבנו והתקין מכל
מיני סעודה לימים מת בנו עמד ובלבל את
חופתו אמר כלום עשיתי אלא בשביל בני
עכשיו שמת חופה למה לי אף הקבה אמר
כלום בראתי בהמה וחיה אלא בשביל ארם
עכשיו שארם חוטא כהמה וחיה למה לי מכל
אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים דרש רבי
יוסי דמן קסרי מאי דכתיב קל הוא על פני
מים תקולל חלקתם בארץ מלמד שהיה נח
הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה
ואם לאו הקבה מביא עליהם את המבול
וסקפה נבלתם על המים כזיקין שנאמר קל
הוא על פני מים ולא עוד אלא שלוקחין
מהם קללה לכל באי עולם שנאמר תקולל
חלקתם בארץ לא יפנה דרך כרמים מלמד
שהיו מפנים דרך כרמים אמר לו ומי מעכב
אמר להם פרידה אחת יש לי להוציא מכם
אם כן לא נפנה דרך כרמים דרש רבא מאי
דכתיב לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי
רגל מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח אות ואמר
להם דברים שהם קשים כלפידים והיו בוזים
אותו אמרו לו זקן תיבה זו למה אמר להם
הקבה מביא עליכם את המבול אמרו מבול
של מה אם מבול של אש יש לנו דבר אחר
ועליתה שמה ואם של מים הוא מביא אם
מן הארץ הוא שביא יש לנו עששיות של
ברזל שאנו מחפין בהם את הארץ ואם מן

sunt generationes Noe. Genes. VI. 9. Dicit R. Jochanan, de ejus generationibus, at non de generationibus aliorum; & Risch Lakisch dicit de ejus generationibus, multo magis de generationibus aliorum: Dicit R. Chanina. Parabola R. Jochanan cui similis est? Similis est dolio vini, quod positum sit in cellario aceti, in loco suo ejus odor diffunditur. Si non sit in loco suo, ejus odor non diffunditur: Dicit R. Osajah: Parabola Risch Lakisch cui similis est? Similis est ampullæ balsami; Si posita sit in loco inquinato, in loco suo odor diffunditur; & multo magis in loco, qui sit plenus aromatibus: *Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram: Genes.* VII. 23. Si homo peccavit, bestia quid peccavit? Docetur nomine R. Jehosua ben Korcha. Parabola de homina, qui fecit thalamum filio suo, & præparavit omnes species convivii in diebus suis; Moritur filius, destruit ejus thalamum, dicens: Nonne hoc feci propter filium meum? nunc cum mortuus sit, thalamus quid inserviet? Ita pariter Deus S. B. dixit: Frustra creavi bestiam, & feram propter hominem; nunc cum homo peccaverit, bestia & fera quid inserviet? *Et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt:* At non pisces, qui erant in mari. Exposuit R. Jose ex Cæsarea. Cur scriptum est *Job* XXIV. 18.? *Levis est super faciem aquæ, maledicta sit pars eorum in terra*. Docetur, quod Noe justus eos reprehenderit dicens: Facite pœnitentiam; si minus, Deus S. B. inducet super illos diluvium, & dejiciet cadavera eorum in aquas sicut sagittas. Dictum est enim: *Levis est super faciem aquæ:* Neque hoc satis erit; sed sument ex his maledictionem omnibus venientibus in mundum: Dictum est enim: *Maledicta sit pars eorum in terra; nec ambulet per viam vinearum:* Docetur, quod incesserint per viam vinearum: Dixit: Quid impediet? Respondit illis. Lapillus unus est mihi, quem ex vobis educam; Si ita est: *Nec ambulet per viam vinearum:* Exposuit Raba: Cur scriptum est *Job* XII. 5. *Lampas contemta apud cogitationes divitum parata ad stationes pediis*. Docetur, quod Noe eos reprehenderit, dicens illis verba molesta sicut lampades, & illi eum contemnebant: Dixerunt: Senex hæc arca qua de causa: Dixit illis: Deus S. B. inducet super vos diluvium: Responderunt: Quale diluvium? Si diluvium ignis, est nobis res quædam, quæ vocatur עליתה, (*quæ ignem extinguit*.) Si diluvium aquarum ille adducat, si ex

השמי' הוא מביא יש לנו דבר ועקב שמו
ואמרי לה עקש שמו אמר להם הוא מביא
מבין עקבי רגליכם שנאמר נכון למועדי רגל
תניא מימי המבול קשים כשכבת זרע שנאמר
נכון למועדי רגל אמר רב חסדא ברותחין
קלקלו בעביר' וברותחין נידונו כתיב הכא
וישכו המים וכתיב התם וחמת המלך שככה
ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ
מה טיבם של שבעת הימים אמר רב אלו
ימי אבילות של מתושלח למרך שהספידן
של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא דבר
אחר לשבעת ששינה עליהם הקבה סדר
בראשית שהיתה חמה יוצאה ממערב ושוקעת
במזרח ד״א שקבע להם הקבה זמן גדול ואחר
כך זמן קטן ד״א לשבעת הימים שהטעימם
מעין העולם הבא כדי שידעו מה טובה מנעו
מהן מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה
שבעה איש ואשתו אישות לבהמה מי אית
ליה א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן מאותם
שלא נעברה בהן עבירה מנא ידע אמר רב
חסדא שהעבירן לפני התיבה כל שהתיבה
קולטתו בידוע שלא נעבדה בהם עבירה וכל
שאין התיב' קולטתו בידוע שנעבדה בה
עבירה רבי אבהו אמר מאותן הבאי' מאיליהן
עשה לך תיבת עצי גופר מאי גופר אמר
רב אדא אמרי דבי רבי שילא זו מבליגה
ואמרי לה גולמיש צוהר תעשה לתיבה אמר
רבי יוחנן אמר לו הקבה לנח קבע בה
אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות
לכם כצהרים ואל אמה תכלנה מלמעלה
דבהכי קיימא תחתיים שנים ושלישים תעשה
תנא תחתיים לזבל אמצעיים לבהמה עליונים
לאדם וישלח את העורב אמר ר״ל תשובה
ניצחת השיבו עורב לנח אמר לו רבך שונאני
ואתה שנאתני רבך שונאני מן הטהורין
שבעה מן הטמאים שנים ואתה שנאתני

terra adducet, sunt nobis laminæ ferreæ, quibus nos obstruemus terram; si ex cœlis ille adducet, est nobis res, quæ vocatur spongia; & dixerunt, quod vocetur contortum. Respondit illis: Adducet inter calcaneos pedum vestrorum: Dictum est enim: *Parata ad stationes pedis*. Traditio: Aquæ diluvii erant densæ sicut sperma. Dictum est enim: *Parata ad stationes pedis*. Dicit R. Chasda, in rebus effervescentibus depravati sunt, & in rebus effervescentibus judicati sunt: Dictum est hoc loco, sc. *Gener.* XIII. I. *Et imminutæ sunt aquæ:* Et scriptum est ibid.: *Et ira regis quievit: Et fuit ad septimum diem aquæ diluvii fuerunt super terram:* Quæ utilitas fuit in septem diebus? Dicit Rab: Isti sunt dies luctus Mathusalah ad abstergendum, eo quod luctus justorum impediat, quominus veniant castigationes: Alia expositio. *Septimum*. Quod eorum causa immutaverit Deus S. B. ordinem creationis; quod sol oriretur ex occidente, & occideret in oriente: Alia expositio: Quod illis statuerit Deus S.B. tempus diuturnum, & deinde tempus breve: Alia expositio: *Ad septimum diem:* Quod eos gustare fecerit ex iis quæ sunt similia in seculo futuro, ut cognoscerent bonum, quod amiserint. *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena septena, masculum & fœminam: Genes.* VII. 2. Num est conjugium in animantibus? Dicit R. Samuel bar Nachmani, dicit R. Jonathan: *Ex his*. R. Chasda; quod ea traduceret ante arcam; Quæ arca recipiebat, constabat quod in iis non fuerit commissum peccatum; quæ arca non recipiebat, constabat quod in iis commissum fuerit peccatum: R. Abau dicit: *Ex his*, quæ sponte veniebant. *Fac tibi arcam de lignis* גופר. Quid est גופר? Dicit R. Ada; dixerunt discipuli R. Sila: Hæc est species cedri: Dixerunt discipuli R. Sila: Hæc est species cedri: Dixerunt: Est alia species cedri. *Fenestram facies arcæ*. Dixit R. Jochanan; Dixit Deus S. B. Noe: Statue in ea lapides pretiosos, & margaritas ut illucescant vobis, sicut meridies: *Et in cubito consummabis summitatem ejus*: Ita posset consistere: *Deorsum cœnacula, & tristega facies in ea*. Docet inferiora pro stercore, media pro bestiis, & superiora pro hominibus. *Et demisit corvum*: Dicit R. Levi. Durum responsum respondit corvus Noe dicens: Dominus tuus me odio habet, & tu me odio habes; Dominus tuus me odio habet: *De mundis septena septena, de immundis duo:* Et tu me odio habes, quod posueris ex specie se-

שאתה סניח ממין שבעה ושולח ממין שנים
אם פוגע בי שר חמה או שר צינה לא
נמצא לעולם חסר בריה אחת או שמא
לאשתי אתה צריך אמר לו רשע בסותר לי
נאסר לי בנאסר לי לא כל שכן ומנלן
דנאסרו דכתיב ובאת אל התיבה אתה ובניך
ואשתך ונשי בניך אתך וכתיב צא מן התיבה
אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך וא״ר
יוחנן מיכן אמרו שנאסרו בתשמיש המיטה
תנו רבנן שלשה שמשו בתיבה וכולם לקו
כלב ועורב וחם כלב נקשר עורב רק חם לקה
בעורו וישלח את היונה מאתו לראות הקלו
המים אמר רבי ירמיה מיכאן שדירתם של
עופות טהורים עם הצדיקים והנה עלה זית
טרף בפיה אמר רבי אלעזר אמרה יונה
לפני הקב ה רבונו של עולם יהיו מזונותיי
מרורים כזית ומסורים בידך ואל יהיו מתוקים
כדבש ומסורים ביד בשר ודם מאי משמע
דהאי טרף לישנא דמזוני הוא דכתיב הטריפני
לחם חוקי למשפחותיהם יצאו מן התיבה
אמר רבי יוחנן למשפחותם ולא הם אמר
רב הנא בר ביזנא אמר ליה אליעזר לשם
רבא כתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה
אתון הי כי הויתון אמר ליה צער גדול היה
לנו בתיבה בריה שדרכה להאכילה ביום
האכלנוה ביום שדרכה להאכילה בלילה
האכלנוה בלילה האי זקיתא לא היה ידע
אבא מה אכלה יומא חד הוה יתיב קא פאלי
רמונא נפל תולעתא מיניה אכלה מיכן ואילך
הוה גביל לה חיזרא כי מתלע אכלה אריא
אישתא זנתיה דאמר רב לא בציר משיתא
ולא טפי מתריסר זינא אישתא אורשינה
אשכח יניה אבא דגני בספנא דתיבותא אל
לא בעית מזוני אל חזיתיך דהות טרידת
אמינא לא אצערך אל יהא רעוא דלא
חמות שנאמר יאומר עם קני אגוע וכחול

septenarum, & emiseris ex specie duorum: Si in me occurrat princeps caloris, aut princeps frigoris, non invenietur, quod mundus sit deficiens una creatura, aut fortasse meam uxorem tu requiris: Dixit illi: Scelerate quod mihi licitum est, nunc mihi prohibetur, quod mihi vetitum est nonne multo magis? Et unde probatur, quod illis vetitum fuerit? Ex eo quod scriptum est: *Et ingredieris in arcam tu & filii tui, & uxor tua, & uxores filiorum tuorum tecum;* Pariterque scriptum est: *Egredere de arcæ tu, & uxor tua, & filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.* Dicit R. Jochanan: Hinc dixerunt, quod prohibitus illis fuerit concubitus: Tradiderunt sapientes: Tres concubuerunt in arca, & omnes puniti sunt, canis, & corvus, & Cham. Canis, ut ligaretur, corvus ut despueret sperma: Et Cham punitus fuit in sua pelle. *Et emisit columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ.* Hinc probatur habitatio avium mundarum cum justis: *Portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo.* Dicit R. Eliesér: Dixit columba coram Deo S. B. Domine mundi: Sint mea alimenta amara sicut oliva, ut tradantur in manum tuam, & ne sint dulcia sicut mel, ut non tradantur in manum hominis, qui est caro & sanguis: Quomodo explicatur illud טרף? Juxta significatum alimenti. Scriptum est enim *Prov.* xxx. 8. *Sed ciba me pane meo consueto. Juxta familias suas egressa sunt de arca.* Dicit Rabi Jochanan: *Juxta familias suas:* At non isti. Dicit R. Chana bar Bizna; Dicit Eliesér nomine Raba. Scriptum est: *Secundum familias suas egressa sunt ex arca:* Quomodo egerunt? Respondit: Afflictio magna erat nobis in arca: Creaturam, quæ solebat interdiu comedere, interdiu cibabant, quæ solebat comedere noctu, noctu cibant: Zachita (*nomen bestiæ*) ignorabatur quid comederet; Quadam die cum positus esset ramus malogranatorum, ex quo cecidit vermis, ex eo comedit: Hinc & ulterius pinsebat minabat illi surfures, & vermificabat, ut ex iis eam cibaret. Leonem febris opprimebat: Etenim dicit Rab: Non minus sex diebus nec plus duodecim poterit consistere febris Leonis: Ursina i. e. Phœnix invenit Noe dormientem in cubiculo arcæ: Dixit illi: Non vis edere? Respondit: Vidi te fatigatum, dixi: Te non affligam: Dixit illi: Sit beneplacitum, ut nunquam moriaris; Dictum est enim *Job* XXIX. 18. *Dicebamque: in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Dicit R. Chana bar Livai; dixit nomen magnum τῶ Eliesér: Quando venient su-

ארבע ימים אמר רב חנה בר ליואי אמר עם
רבא לאלעזר כי אתו עלייכו מלכי מזרח
ומערב אותן היכי עבידיתו אל אייתי הקב״ה
לאברהם ואותביה מימיניה והוה שדינן עפרא
הוו חרבי גילי והוו גירי שנאמר מזמור לדוד
נאם ה׳ לאדוני שב לימיני עד אשית אויביך
הדום לרגליך וכתיב מי העיר ממזרח צדק
יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד
יתן כעפר חרבו בקש נדף קשתו נחום איש
גם זו היה רגיל דכל דהוה סלקא ליה אמר
גם זו לטובה יומא חד בעו לשדורי דורון
לקיסר בהדי מאן נשדר בהדי׳ נחום
איש גם זו דמלומד בניסין הוא כי מטא
לההוא דיירא בעא למיבת אמרי ליה מאי
איכא בהדך אמר להו קא מובילנא כרגא
לקיסר קמו בליליא שרינהו לספטיה ושקלו
כל דהוה גביה ומלנהו עפרא כי מטא להתם
אישתכח עפרא אמר אחוכי קא מחייבי בי
יהודאי אפקוה למקטליה אמר גם זו לטובה
אתא אליהו ואידמי להו כחד מיניהו אמר
להו דילמא האי עפרא מעפרא דאברהם
אבינו הוא דהוה שדי עפרא הוו חרבי גילי
גירי ברוק ואשכחו הכי הוה מחוזא דלא
הוו קא יכלי ליה למיכבשיה שדי מההוא עפרא
רפא עליה עוכבשוה עיילוה לבי גנזא אמרי
שקול דניח׳ לך מלייה לספטא דהבא כי הדר
אתא אמרו ליה הנך דיורי מאי אמטית לבי
מלבא אמר להו מאי דשקלי מהבא אמטאי
להתם שקלי אינהו אמטו להתם קטלינהו
להנך דיורי. דור הפלגה אין להם חלק לעולם
הבא וכו׳. מאי עביד אמרי דבי רבי שילא
נבנה מגדל ונעלה לרקיע ונכה אותו
בקרדומות כדי שיזובו מימיו מחכו עלה
במערבא אם כן ליבנו אחד בטורא אלא
אמר רבי ירמיה בר אלעזר נחלקו לשלש
כיתות אחת אומרת נעלה ונשב שם ואחת

super vos reges orientis & occidentis, quid facietis? Respondit: Adducet Deus S. B. ad Abraham, & ponet a dextris ejus, & ipse, qui evadet in gladios & sagittas projiciet pulverem: Dictum est enim *Psal.* CX. I. *Psalmus David: Dixit Dominus Domino meo; sede a dextris meis; donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Pariterque scriptum est *Isai.* XLI. 2. *Quis suscitavit ab oriente justum? Vocavit eum ut sequeretur se: dabit in conspectu ejus gentes, & reges obtinebit: Dabit quasi pulverem gladium suum, sicut stipulam vento ruptam arcum suum.* Nahum, qui erat vir crassus; dicere solebat de omni, quod sibi contingebat. Hoc quoque erit in bonum. Cum vellent quadam die mittere donum Cæsari, dixerunt, per quem mittemus? Mittamus per hunc Nahum virum crassum, qui consuetus est in miraculis: Quando pervenit ad illam habitationem, voluit ibi pernoctare dixerunt, quid sibi esset in illa capsula. Respondit: Affero tributum Cæsari: Noctu surgentes cæperunt scrinium, & abstulerunt, quod ibi erat, & illud impleverunt pulvere. Quando illuc pervenit, deprehensus est pulvis. Dixit: Illudendo mihi illudunt Judæi: Cum educeretur, ut occideretur, dixit: Hoc quoque erit in bonum: Venit Elia, & similis factus est uni ex illis. Dixit illis: Fortasse iste pulvis est ex pulvere Abraham patris nostri, qui cum projicitur evadit in gladios & in sagitas. Exploratus est. Atque ita deprehensum est. Quando non poterat subjicere aliquam urbem, projiciebat super eam de hoc pulvere, & subjiciebat; Illum reposuerunt in thesauris: Dixerunt: Accipe arculam plenam auro. Cum illuc rediisset; dixerunt: Quod donum attolisti ad domum regis: Respondit: Quod hinc accepi. Cum hujusmodi pulverem accepissent, attulerunt illuc, & occisi sunt propter hoc donum. Generatio dispersionis non habet partem in seculo futuro &c. Quomodo explicatur? Dixerunt discipuli R. Sila: Ædificemus turrim, & adscendamus ad firmamentum, & illud percutiamus securibus, ut digni fiamus ejus aquis: At irriserunt in occidente: Si ita faciendum erat, ædificanda erat turris in monte. At dicit R. Jeremia bar Eliezer: Divisi sunt in tres classes. Una dixit: Adscendemus, & celebramus nomen: Altera dixit: Adscendamus & colamus Idololatriam. Et altera dixit: Adscendamus & faciamus bellum: Quæ dixit adscendamus, & celebremus nomen: *Et divisit eos Dominus. Genes.* XI. 9. Quæ dixit: Adscendamus & facia-

אומרת נעלה ונעכור ע״א ואחרת אומרת
נעלה ונעשה מלחמה זו שאומרת נעלה
ונשב שם הפיצם ה׳ וזו שאומרת נעלה
ונעשה מלחמה נעשו קופי׳ ירוחי׳ ושידים ולילית
וזו שאומרת נעלה ונעבוד ע״א כי שם בלל
ה׳ שפת כל הארץ תניא רבי נתן אומר כולם
לשם ע״א נתכוונו כתיב הכא נעשה לנו שם
כותיב התם ושם אלקי׳ אחרים לא תזכירו
מה להלן ע״א אף כאן ע״א אמר רבי יוחנן
לא תזכירו מגדל שליש נשרף שליש נבלע
שליש קיים אמר רב אויר מגדל משכח אמר
רב יוסף בבל ובורסיף סימן רע לתורה מאי
בורסיף אמר רבי אסי בור שאפי. אנשי סרום
אין להם חלק לעולם הבא וכו׳. תנו רבנן
אנשי סרום אין להן חלק לעולם הבא
שנאמר ואנשי סרום רעים וחטאים לה׳ מאד
רעים בעולם הזה וחטאים לעולם הבא אמר
רב יוהדה רעים בגופן וחטאים בממונם רעים
בגופן דכתיב ואיך אעשה הרעה הגדולה
הזאת וחטאתי לאלקים וחטאים בממונם
דכתיב והיה בך חטא לה׳ זו ברכת השם
מאד שמתכונים וחוטאים במתיתא תנא
רעים בממונם וחטאים בגופן רעים בממונם
דכתיב ורעה עינך באחיך האביון חטאים
בגופן דכתיב וחטאתי לאלקים לה׳ זו ברכת
השם מאד זו שפיכות דמים שנאמר גם דם
נקי שפך מנשה בירושלם הרבה מאד תנו
רבנן אנשי סרום לא נתגאו אלא בשביל
טובה שהשפיע להם הקב״ה ומה כתיב בהם
ארץ ממנה יצא לחם ותהתיה נהפך כמו
אש מקום ספיר אבנים ועפרות זהב לו נתיב
לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה לא
הדריכוהו בני שחץ ולא עדה עליו שחל
אמרו וכי מאחר שארץ ממנה יצא להם
ועפרות זהב לו למה לנו עוברי דרכים שאין
באים אלינו אלא לחסרינו בואו ונשכח תורת

ciamus bellum; facti sunt simiæ, & spiritus, & dæmones, & striges: Et quæ dixit: Adscendamus, & colamus Idololatriam: *Quia ibi confudit Dominus labium universæ terræ*. Ibid. Traditio: R. Nathan dicit: Cuncta ad nomen Idololatriæ directa sunt. Dictum est hic: *Faciamus nobis nomen*. Et dictum est *Exod.* XXIII. 13. *Et nomen externorum deorum non memorabitis*. Sicut ibi intelligitur Idololatria, ita pariter hoc loco Idololatria. Dicit R. Jochanan: De turri tertia pars combusta est, tertia pars absorpta est, & tertia pars conservata est; Dicit R. Air: Turris adhuc invenitur. Dicit R. Joseph: Babel & Bursiph signum malum sunt legi: Quid significat Bursiph? Cisterna sicca. Viri Sodomæ non habent partem in seculo futuro &c. Tradiderunt sapientes: Viri Sodomæ non habent partem in seculo futuro. Dictum est enim *Genes.* XIII. 13. *Viri autem Sodomæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis*. *Pessimi*, in hoc seculo: *Et peccatores* in seculo futuro. Dicit R. Jehuda: *Pessimi* in suis corporibus; *Et peccatores* in eorum facultatibus. *Pessimi* in suis corporibus: Scriptum est enim *Genes.* XXXIX. 9. *Quomodo ego faciam malum magnum istud, & peccare in Deum?* Et peccatores in eorum facultatibus: Scriptum est enim *Job.* XXVIII. *Et erit in te peccatum Domino*. Hæc est maledictio nominis: *Nimis*. Quod erant recti, & peccatores. In traditione docetur: *Pessimi in eorum facultatibus*; *Et peccatores* in suis corporibus: *Pessimi* in eorum facultatibus: Scriptum est enim. *Deut.* XV. 9. *Et avertat oculus tuus a fratre tuo* *Peccatores* in suis corporibus: Scriptum est enim: *Et peccavi in Deum Dominum*. Hæc est maledictio nominis. *Nimis*: Hæc est effusio sanguinum: Dictum est enim 2. *Reg.* XXI. 16. *Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasse multum nimis*. Tradiderunt sapientes: Viri Sodomæ non superbierunt, nisi propter bona, quibus eos saturavit Deus S. B. Quid scriptum est *Job* XXVIII. 5. de illis? *Terra de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est; locus sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum; Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis: Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransivit per eam leæna*. Dixerunt: Quoniam terra sponte panem producit, & glebæ auri in ea sunt. Quid nostra intererit de itinerantibus, si non veniant ad nos? At venient propter defectum. Dictum est enim ibid. *Dividit torrens a populo peregrinante eos quos oblitus est pes egentis hominis, & in vias*. Expo-

רגל מארצינו שנאמר פרץ נחל מעם גר
הנשחי׳ מני רגל דלו מאנוש נעז דרש רבא
מאי דכתיב עד אנה תהותהו על איש תרצחו
כולכם בקיר נטוי גדר הדחויה מלמד שהיו
נותנין עיניהן בבעלי ממון ומושיבין אותו
אצל קיר נטוי ודוחין אותו עליו ובאים
ונוטלין את ממונו דרש רבא מאי דכתיב
התר בחושך בתים יומם חתמו למו לא ראו
אור מלמד שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון
ומפקידים אצלו אפרסמון ומניחים אותו בבית
גנזיהם לערב באים ומריחין אותו ככלב
שנאמר ישובו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר
ובאים וחותרים שם ונוטלים אותו ממון ערום
הלכו מבלי לבוש ואין כסות בקרה חמור
יתומים ינהגו יחבלו שור אלמנה גבולות
ישיגו עדר גזלו והוא לקברות יובל ועל גדיש
ישקוד דרש רבי יוסי בציפורי אחתרין ההיא
ליליא תלת מאה מחתרתא בציפורי אתו
וקא מצערי ליה אמרו ליה יהבית אורחיה
לגנביה אמר להו מי הוה ידענא דאתו גנבי
כי קא נח נפשיה דרבי יוסי שפעי מרזבי
דציפורי דמא אמרי דאית ליה חד תורא
מרעי חד יומא דלית ליה לירעי תרי יומא
ההו׳ יתמא בר ארמלתא הבו ליה תורי
למרעיה אזל שקלינהו וקטלינהו אמ׳ להו
דאית ליה תורא נישקול חד משכא דלית
ליה תורא נשקול תרי משכי אמרו ליה מאי
האי אמר להו סוף דינא כתהילת דינא מה
תחילת דינא דאית ליה תורא מרעי חד
יומא דלית ליה תורי מרעי תרי יומי אף סוף
דינא דאית ליה חד תורא לשקול חד דלית
ליה תורא לישקול תרי דעבר במברא ניתיב
חד זוזא דלא עבר במברא ניתיב תרי דהוה
ליה תורא ליבני אתי כל חד וחד שקלה
חרא אמר ליה אנא חרא דשקלי דהוו שרי
תומי או שמכי אתי כל חד וחד שקיל חדא

ſpoſuit Raba: Cur ſcriptum eſt *Pſal.* LXII. 4. *Quouſque irruitis in hominem? Interficitis univerſi vos; tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ*. Docetur, quod injicerent oculos in divites, & eos ſtatuebant prope parietem inclinatum, & in illum impellebant, & ſumebant eorum facultates: Expoſuit Raba: Cur ſcriptum eſt *Job* XXIV. 16.? *Perfodit in tenebris domos; ſicut in die condixerunt ſibi, & ignoraverunt lucem*: Docetur, quod injicerent oculos in divites, & deponebant apud illos balſamum, & collocabant in domo ſuorum theſaurorum, & veſpera venientes eos odorabantur inſtar canis: Dictum eſt enim *Pſal.* LIX. 7. *Convertentur ad veſperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem*. Venientes ibi effodiebant, & ſumebant pecuniam: *Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus eſt operimentum in frigore, aſinum pupillorum abegerunt, & oppignorarunt bonum viduæ: Terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos Job* XXIV. *Ipſe ad ſepulcra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit*. Ibid. XXI. 32. Expoſuit R. Joſe in Tſippori: Effoderunt ea nocte tercentum foramina in Tſipporis, venientes eum afflixerunt ea de cauſa; dicentes. Feciſti viam latronibus. Reſpondit: Num ego novi quod venire deberent latrones? Quando quievit anima R. Joſe, effuderunt canales Tſippori ſanguinem: Dixerunt: Sicui ſit uno bos, paſcat uno die; Si nullus illi ſit bos, paſcat duobus diebus: Erat pupillus filius viduæ, cui dederunt bovem ad paſcendum; poſtquam abiiſſet, eum cæperunt, & occiderunt: Sicui ſit bos, accipiemus unam pellem, ſicui nullus illi ſit bos, accipiemus duas pelles: Dixerunt: Quid eſt hoc? Reſpondit: Finis judicii ſicut principium judicii: Sicut principium judicii eſt; Sicui ſit bos, paſcat uno die; Si vero non ſit bos paſcat duobus diebus. Ita pariter finis judicii eſt: Sicui ſit bos, accipienda eſt una pellis, ſi illi non ſit bos, accipiendæ ſunt duæ pelles: Si quis pertranſeat per pontem, dabit unam monetam; Si non pertranſeat per pontem, dabit duas monetas: Si quis habebat ordinem laterum, ſinguli venientes capiebant unum; illi dicebant: Ego unum cæpi. Siquis habebat allia, porrum, aut cæpas. Singuli venientes unum capiebant, dicentes; Ego unum cœpi. Quatuor judices erant Sodomæ mendaces, & incitantes ad mendacia, falſarii, & inclinantes judicium; Siquis percuteret uxorem ſocii ſui, eamque abortire faceret, illi dicebant, ut ei illam daret ut illam ite-

אמר ליה אנא חדא דשקלי ארבעה דייני
היו בסרום שקראי ושקרוראי זייפי ומצלי
דינא דמחי ליה לאיתתא דחבריה ומפלא ליה
אמרי ליה יהבה ניהליה דניעברה ניהליך
דפסיק ליה לאודנא דחמרא דחבריה אמרו
ליה הבה ניהליה עד דקדחא דפרע ליה
לחבריה אמרי לי הב ליה אגרא דשקל לך
דמא דעבר במבר' יהיב ארבע' זוזי דעבר
במיא יהיב תמני זוזי זימנא חדא אתא ההיא
כובס איקלע להתם אמרו ליה הב ארבעה
ווזי אמר להו אנא במיא עברי אמרו ליה אם
כן הב תמניא דעברת במיא לא יהיב פריוהו
אתא לקמיה דדיינא א״ל הב ליה אגרא
דשקיל לך דמא ותמניא זוזי דעברת במיא
אליעזר עבד אברהם איתרמי התם פריוהי
אתא לקמיה דיינא אמר ליה הב ליה אגרא
דשקל לך דמא שקל גללא פריוה איהו
לדיינא אמר מאי האי אמר ליה
אגרא דנפק לי מינך הב ניהליה להאי וזוזי
דיד כדקיימי קיימי הויא להו פורייתא דהוו
מגני עלה אורחיה כי מאריך גייזי לי׳ כי גוץ
מתחין לי' אלעזר עבד אברהם איקלע להתם
אמרו ליה קום גני אפוריא אמר להון נדרא
נדרי מן יומא דמיתרת אמא לא גנינא
אפוריא כי הוה מתרמי להו עניא יהבו ליה
כל חד וחד דינרא וכתיב שמיה עלי' וריפתא
לא הוו ממטי ליה כי הוה מית אתי כל חד
וחד שקיל דידיה הכי אתנו בינייהו כל מאן
דמזמין גבר' לבי הילולא לשלח גלימא הוי
האי הילולא אקלע אליעזר להתם ולא יהבו
ליה נהמא כי בעו למסעד אתא אליעזר
ויתיב לסיפא דכולהו אמרו ליה מאן אזמנך
להכא אמר ליה אתה זמנתן שקל גלימיה
ההוא דיתיב גביה ורהט לברא וכן עבד
לכולהו עד דנפקי כולהו ואכלא איהו
לסעודתא הויא ההיא רביתא דהוה קא

iterum gravidaret. Siquis abscinderet aurem asini socii sui; Illi dicebant; Da illi donec auris restauretur. Siquis vulneraſſet socium suum, illi dicebant. Da illi mercedem, eo quod tibi extraxerit sanguinem: Siquis transiret per pontem, dabat quatuor monetas: Si transiret per aquas, dabat octo monetas; Contigit quadam die ut lavator illuc adveniret, ei dixerunt: Solve quatuor monetas; Respondit: Ego per aquas transibo; Si ita est, octo monetas pesolves: Cum non dediſſet, eum vulnerarunt. Venit coram judice, qui dixit: Da illi mercedem; eo quod tibi extraxerit sanguinem, atque etiam octo monetas; quia transiſti per aquas. Elieser servus Abraham cum forte eo veniſſet, eum vulnerarunt: Venit coram judice qui dixit: Da illi mercedem; eo quod tibi extraxerit sanguinem: Projecit in eum stercus, & vulneravit illum judicem. Dixit illi; quid est hoc? Respondit: Mercedem, quam mihi debes, illi dabis, & mihi mea pecunia servabitur. Erant illis lecti, in quibus cubare faciebant hospites viatores, siquis longior eſſet, ipsum decartabant, si eſſet brevior, extendebat, Elieser servus Abraham, cum eo adveniſſet; dixerunt ilii: Adscende in lectum: Respondit: Vovendo vovi ab die, qua mortua est: mea mater, ne cubarem in lecto. Si pauper ad eos veniret, singuli illi dabant denarium, cui uniuscujusque nomen inscriptum erat, at panem illi non porrigebant; postquam mortuus eſſet, singuli venientes sumebant suum denarium: Ita pacti sunt inter se, siquem invitarent ad convivium, ut eum spoliarent pallio. Cum eſſet convivium, illuc venit Elieser, ei panem non dederunt. Quando voluerunt cibum sumere, venit Elieser, & consedit in extremitate omnium: Dixerunt illi: Quis te invitavit ad convivium? Respondit: Tu me invitasti: Accepit pallium illius, qui prope se considebat, & foris cucurrit; Atque ita omnibus fecit, donec omnes egreſſi sunt; & ipse comedit convivium. Puella clam dedit panem pauperi; Cum hoc manifestum factum eſſet, unxetunt eam melle, eamque statuerunt super tectum, venientes vespæ eam devorarunt: Scriptum est enim *Genes.* XVIII. 20. *Dixitque dominus: Et clamor Sodomæ & Gomorrhæ multiplicatus est*. Et dicit R. Jehuda, dicit Rab: Propter operam contentionis. Exploratores non habent partem in seculo futuro: Dictum est enim *Num.* XIV. 37. *Et mortui sunt viri detrahentes terræ, quod eſſet mala, plaga. Et mortui sunt*

in

מפקא ריפתא לעניא בחצבא איגלאי מלתא שפיוה דובשא ואוקמוה על איגר שורא אתא זיבורי ואכלוה והיינו .דכתיב ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה ואמר רב יהודה אמר רב על עסקי ריבה מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה וימותו בעולם הזה במגפה לעולם הבא . עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא שנאמר' ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי רבי עקיבא רבי אליעזר אומר עליהם אמר הכתוב ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל תנו רבנן עדת קרח אין לה הלק לעולם הבא שנאמר ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי רבי עקיבא רבי הודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת שנא' תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי. ויקה אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו קרח מנעשה קרחה בישראל בן יצהר בן שהרתיח עליו את כל העולם כצהרים בן קהת בן שתקהה שיני מולידיו בן לוי בן שנעשה לויה בגהנם וליחשוב נמי בן יעקב בן שעקב עצמו לגיהנם אמר רב שמואל בר רב יצחק יעקב ביקש רחמים על עצמו שנאמר בסודם אל תבא נפשי ובקהלם על תחד כבודי בסודם אל תבא נפשי אלו מרגלים ובקהלם אל תחד כבודי זה עדת קרח דתן שעבר על דת אל אבירם שאיבר עצמו מעשות תשובה ואון שישב באנינות פלת שנעשו לו פלאות בן ראובן בן שראה והבין אמר רב און בן פלת אשתו הצלתו אמרה ליה מאי נפקא לך מינה, אי מר רבה אנת תלמידא ואי מר רבה אנת תלמידא אמר לה מאי אעביד הואי בעצה ואשתבעי לי בהדייהו אמרה ליה ידענא דכולה כנישתא קדישתא

in hoc feculo; *plaga;* in feculo futuro. Congregatio Corah non habet partem in feculo futuro; dictum eft enim *Num.* XVI. 33. *Et operuit eos terra.* In hoc feculo: *Et perierunt de medio congregationis.* In feculo futuro. Verba R. Akiba. Rabi Eliefer dicit: De his loquitnr textus I. *Sam.* II. 6. *Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos & reducit.* Tradiderunt fapientes: Congregatio Corah non habet partem in feculo futuro:. Dictum eft enim: *Et operuit eos terra:* In hoc feculo: *Et perierunt de medio congregationis.* In feculo futuro. Verba R. Akiba. R. Jehuda ben Bethera dicit: Ecce illi funt ficut amiffio, quæ quæritur: Dictum eft enim *Pfal.* CXIX. 176. *Erravi ficut ovis quæ periit, quære fervum tuum, quia mandata tua non fuum oblitus: & accepit:* Dicit Rifch Lakifch, quod fibi acceperit partem malam *Corah;* quod fecerit calvitium in Ifrael: *Filius Ifaar:* Quod exardere fecerit univerfum mundum ficut meridiem: *Filii Cahath.* Quod obftupefacere fecerit dentes genitorum fuorum. *Filii Levi.* Quod adhæfit Gehennæ. Et computandum erat, quod effet filius Jacob, filius, qui fe aptavit gehennæ. Dicit R. Samuel ben R. Ifaach: Jacob imploravit mifericordiam pro fe ipfo. Dictum eft enim *Genef.* XLIX. 6. *In confilium eorum non veniat anima mea.* Ifti funt exploratores: *Et in coetu illorum non fit gloria mea.* Ifta eft congregatio Corah. *Dathan;* quod violaverit decretum: *Abifam,* eo quod obfirmavit feipfum ne ageret pœnitentiam: Et *Hon;* eo quod confederit in luctu: *Filius Peleth;* eo quod illi facta fint admirabilia: *Filii Raben.* Filius qui vidit, & intellexit. Dicit Rab. *Hon filius Peleth.* Ejus uxor eum falvavit illi dicens: Quænam inde tibi erit utilitas? Si Mofe erit magifter magnus, tu eris difcipulus; & fi *Corah* fit magifter magnus, tu eris difcipulus. Refpondit: quid faciam? Fui in confilio, & juravi cum illis. Dixit: Novi, quod tota congregatio fit fancta: Scriptum eft enim l. c. *Quia omnis congregatio fanctorum eft.* Dixit: Expecta; ego te falvabo. Dedit ei bibere, & fecit eum accumbere; & affedit ad portam crinibus folutis: Omnes, qui eam videbant, revertebantur: Sic abforti funt. Uxor Corah dixit illi. Vide quid fecit Mofe; ipfe eft rex; Fratri fuo difpofuit fummum facerdotium; filios fratris fui difpofuit vicarios facerdotum: Si afferatur Thruma, dicit: Sit illa facerdoti: Si decima, quam vos affertis; dicit: Detur una ex decem partibus facerdoti: Et præ-

נינהו דכתיב כי כל העדה כולם קדושי' אמרה
ליה תוב דאנא מצילנא לך אשקיתיה חמרא
וארויתיה ואנגיתיה גואי אותבא על בבא
וסתרתיה למזיה כל דאתא חזייה הדר אדהכי
והכי אבלעו להו אתתיה דקרח אמרה ליה
חזי מאי קעביד משה איהו הוה מלכא לאחוה
שוויה כהנא רבא לבני אחוה שויה סגני
דכהני אי אתיא תרומה אמר תיהוי לכהן
אי אתו מעשר דשקילתו אתון אמ' הבו חד
מעשרה לכהן ועוד דגזין ליה למיזייכו מיטלל
לכו בכפותא עינא יהב במזייכו אמר לה
הא איהו נמי קא עביד אמרה ליה כיון
דכולהו רבותא דידיה אמר איהו נמי תמות
נפשי עם פלשתים ועוד דקאמר לכו עבידיתו
תכילתא אי סלקא דעתך תכלתא חשיבא
אפוקי גלימי דתכלתא וכסינהו לכולהו
מתיבחך היינו דכתיב חכמות נשים בנתה
ביתה הזו אשתו של און בן פלת ואולת
בידיה תהרסנה זו אשתו של קרח ויקומו
לפני משה ואנשים מיבני ישראל חמשים
ומאתים מיוחדים שבעדה קריאי מועד שהיו
יודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים אנשי שם
שהיה להם שם בכל העולם וישמע משה
ויפול על פניו מה שמועה שמע אמר רבי
שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שחשדוהו
מאשת איש שנאמר ויקנאו למשה במחנה
אמר רבי שמואל בר יצחק מלמד שכל אחד
ואחד קינא את אשתו ממשה שנאמר ומשה
יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה ויקם
משה וילך אל דתן ואבירם אמר ריש לקיש
מכאן שאין מחזיקין במחלוקת אמר רב כל
המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר לא
יהיה כקרח וכעדתו רב אשי אמר ראוי
ליצטרע כתיב הכא ביד משה לו וכתיב התם
ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך אמר
רבי יוסו כל החולק על מלכות בית דוד ראוי
להכישי נחש שנאמר ויזבח אדוניהו צאן ובקר

præterea totondit vestras comas, removit vos quasi fimum, oculos conjecit in vestras comas. Respondit: Ipse quoque ita fecit. Dixit: Postquam hæc omnia inserviunt suæ dignitati, dixit: *Moriatur anima mea cum Philistiim. Judic.* XVI. 30. Et præterea dixit vobis. Facite fimbrias hycinthinas. Si putas, quod hyacinthus sit æstimabilis, faciendum erit pallium hyacintinum totumque hyacintho tegendum; Scriptum est enim *Prov.* XIV. I. *Sapientia mulierum ædificat domum:* Hæc est uxor Hon filii Peleth: *Insipiens extructum quoque manibus destruet*. Ibid. Hæc est uxor Corah. *Surrexerunt contra Mosen, & viri de filiis Israel ducenti & quinquaginta. Num.* l. c. Præstantiores qui erant in coetu; *proceres conventus:* Quod scirent intercalare annos, & statuere menses: *Viri celebres*: Quod eorum nomen celebre esset in universo mundo: *Quod cum audisset Mose, cecidit in faciem suam*. Ibid.: Quid audivit? Dicit R. Samuel bar Nachman, dicit R. Jonathan: quod suspicati fuerint de uxore viri. Dictum est enim *Psalm.* CVI. 16. *Et irritaverunt Mosen in castris:* Dicit R. Samuel bar Isaach: Docetur, quod singuli zelotypi fuerint pro uxore Mosis. Dictum est enim *Exod.* XXXIII. 7. *Mose quoque tollens tabernaculum tetendit extra castra. Et surgens Mose accessit ad Dathan & Abiram:* Dicit Risch Lakisch; Hinc probatur, quod non persistant in dissensionibus: Dicit Rab: Qui persistit in dissensionibus, transgreditur præceptum negativum: Dictum est enim *Num.* XVI. 40. *Ne sit sicut Corah & congregatio ejus:* R. Asse dicit: Dignus est, ut fiat leprosus: Scriptum est hic: *Per manum Mose;* Et scriptum est *Exod.* IV. 6. *Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum:* Dicit R. Jose. Qui rebellat contra regnum domus David, dignus est ut eum mordeat serpens. Dictum est enim I. *Reg.* I. 9. *Et immolavit Adonia oves & boves, & arietes juxta lapidem Zobeleth:* Et scriptum est *Deut.* XXXII. 24. *Cum furore trahentium super terram:* Dicit R. Chasda: Qui dissentit a magistro suo, reputatur perinde ac dissentiat a Divinitate: Dictum est enim *Num.* XXVI. *Cum contenderet contra Dominum*. Dicit R. Chama bar Chanina: Qui facit contentionem contra magistrum suum, reputatur perinde ac faciat contentionem contra Divinitatem: Dictum est enim *Numer.* XX. 13. *Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum*. Dicit R. Chanina bar Papa: Qui murmu-

ומריא עם אצן הזוחלת וכתיב התם עם
המת זוחלי עפר אמר רב הסדא כל החולק
על רבו כחולק על השכינה שנאמ׳ בהצותם
על ה׳ אמר רבי חמא בר חנינא כל העושה
מריבה עם רבו כעושה עם שכינה שנ׳ המה
מי מריבה אשר רבו בני ישראל על ה׳ אמר
רבי חנינא בר פפא כל המתרעם על רבו
כאילו מתרעם על שכינה שנאמר לא עלינו
תלונותיכם כי אם על ה׳ אמר רבי אבהו כל
המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר
שכינה שנאמר וידבר העם באלקים ומשה
עושר שמור לבעליו רעתו אמר ריש לקיש
זה עושרו של קרח ואת כל היקום אשר
ברגליהם אמר רבי אליעזר זה ממונו של
אדם שמעמידו על רגליו ואמר רבי לוי
משוי שלש מאות פרדות לבנות היו מפתחות
של בית גנזיו של קרח וכולהו אקלידי וקילפי
וקילפי דגלדיא ואמר רבי חמא בר חנינא
שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים אחת
נתגלתה לקרח ואחת נתגלתה לאנטונינוס
בן אסוירוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד
לבא ואמר רבי יוחנן קרח לא מן הבלועים
ולא מן השרופין לא מן הבלועין דכתיב ואת
כל היקום אשר לקרח ולא קרח ולא מן
השרופין דכתיב באכול האש את החמשים
ומאתים איש ולא קרח במחניה׳ תנא קרח מן
השרופין ומן הבלועין מן הבלועים דכתיב
ותבלע אותם ואת קרח מן השרופין דכתיב
ותצא אש מלפני ה׳ ותאכל את החמשים
ומאתים איש וקרח בהדייהו ואמר רבא
מאי דכתיב שמש וירח עמד זבולה לאור
חיציך יהלכו מלמד שעלו שמש וירח לזבול
אמר לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה
דין לבן עמרם נצא ואם לאו לא נצא עד
שזורק בהם חצים אמר להן בכבודי לא
מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם והאידנא
לא נפקי עד דמחו דרש רבא מאי דכתיב
ואם בריאה יברא ה׳ ופצתה האדמה את
פיה אמר משה לפני הקב״ה אם בריאה
גיהנם מוטב ואם לאו יברא ה׳ למאי אילימא
למבריה ממש והא אין חדש תחת השמש

murat contra magistrum suum, reputatur perinde ac murmuret contra Divinitatem. Dictum est enim *Exod.* XVI. 8. *Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum*. Dicit R. Abau: Qui rebellat contra magistrum suum, reputatur perinde ac rebellet contra Divinitatem: Dictum est enim *Num.* XXI. 5. *Et locutus est populus contra Deum & Mosen. Divitiæ conservatæ in malum Domini sui. Eccles.* V. 12. Dicit Risch Lakisch: Istæ sunt divitiæ Corah: *Et universa substantia eorum, quæ erat sub pedibus eorum. Deut.* XI. 6. Dicit R. Eliesér: Hæ sunt opes hominis, quæ positæ sunt super pedes ejus. Et dicit Rabi Levi: Pondus 300. mularum albarum erant claves thesaurorum Corah; & omnes istæ claves, & seræ erant ex corio. Dicit Rabi Chama bar Chanina. Tres thesauros recondit Joseph in Ægypto: Unus manifestatus est τῷ Corah; alter manifestatus est Antonino filio Asurus; & alter absconditus est justis tempore futuro. Et dicit Rabi Jochanan: Corah non fuit ex absorptis, neque ex combustis: Non fuit ex absorptis: Scriptum est enim: *Et omnem substantiam, quæ fuit Corah*; At non Corah: Neque fuit ex combustis: Scriptum est enim: *Et combussit ducentos quinquaginta viros:* At non Corah: At in traditione docetur: Corah fuit ex absorptis, & ex combustis: Fuit ex absorptis. Scriptum est enim; *Et devoravit illos*. Etiam Corah: Fuit ex combustis: Scriptum est enim: *Sed & ignis egressus est a Domino, & combussit ducentos & quinquaginta viros*. Etiam Corah cum illis. Et dicit Raba: Cur scriptum est *Habac.* III. II.? *Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum ibunt*. Docetur, quod adscenderint sol & luna in Zebul. Dixit coram illo: Domine mundi. Si tu facias judicium filio Amram, egrediemur, si minus non egrediemur: Donec spargat in eos sagittas. Dixit illis: Gloria mea non cohibuit illos, gloria carnis & sanguinis cohibebit illos? Et hodie non egrediuntur, donec cohibeant: Exposuit Raba: Cur scriptum est? *Sin autem novam rem feceris Dominus, ut aperiat terra os suum*: Dixit Mose coram Deo S. B. Si creatus est Gehenna, bonum est: *Sin minus creet Dominus*. Qua de causa? Dicendumne propter creationem simplicem? Atqui nihil est novum sub sole, nisi ut admoveatur porta gehennæ. At filii Corah non mortui sunt. Traditio nomine magistri nostri. Dixerunt: Locus præcisus est illis in Gehenna, & super illo mo-

אלא לקרובי פיתחא ובני קרח לא מתו
חנא משום רבינו אמרו מקום נתבצר להם
בגיהנם וישבו עלין ואמרו שירה אמר רבה
בר בר חנא זימנא חדא הוה קאולינא
באורחח אמר לי ההוא טייעא תא ואחוי
לך בלועי קרח אזיל חזא תרי בזעי דהוה
קא נפק קיטר' מינייהו שקל גבבא דעמרא
אמשייה מיא ואותביה בריש רומחיה ואחלפיה
התם איחרך אמר ליה אצית מה שמעת
ושמעית דהוו קאמרי הכי משה ותורתו
אמת והן בדאים אמר ליה כל תלתין יומין
מהדרא להו גיהנם כבשר בתוך קלחת ואמרי
הכי משה ותורתו אמת והן בראי' . דור
המדבר אין להם חלק לעולם הבא וכו' .
תר דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא
שנאמר במדבר הזה יתמו ושם ימותו יתמו
בעולם הזה ושם ימותו בעולם הבא ואמר
אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי
דברי רבי עקיבא רבי אליעזר אומר הן באין
לעולם הבא שנאמר אספו לי חסידי כורתי
בריתי עלי זבח אלא מה אני מקיים אשר
נשבעתי באפי נשבעתי וחוזרני בי רבי
יהושע בן קרחה אומר לא נאמר פסוק זה
אלא כנגד דורות הבאין אספו לי חסידי אלו
צדיקים שבכל דור ודור כורתי בריתי עלי
זבח אלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן
לחוך כבשן האש עלי זבח רבי עקיבא וחביריו
שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה ר"ש
בן מנסיא אומר באים הן לעולם הבא שנאמר
ופדוי ה' ישובון ובאו ציון ברינה אמר רבה
בר בר חנה א"ר יוחנן שבקה ר"ע לחסידותיה
שנאמר הלוך וקראת באזני ירושלם לאמר
זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך
אחרי במדבר בארץ לא זרועה ומה אחרים
באי' בזכותם הם עצמם לא כל שכן.

מתני' . עשרת השבטים אינן עתידין לחזור
שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה
מה היום הולך ואינו חוזר אף הם הולכים

morantur, dicentes canticum: Dicit Raba bar bar Chanina: Quondam accessi ad hospitem; mihi dixit ille Arabs mercator: Veni & monstrabo tibi locum ubi absorptus est Corah: Accedens vidi duo foramina; ex quibus egrediebatur fumus; accepit stipulam lanæ madefactam aqua & posuit in summitate hastæ; & illuc adduxit, & combusta est: Dixit; Quid audis? Audivi quod illi ita dicerent: Mose & ejus lex veritas est, & ipsi mendaces: Dixit. Tricesimo quoque die: Revertitur in eos Gehenna, sicut caro ebullit in olla atque ita dicunt: Mose & ejus lex est veritas, & ipsi sunt mendaces. Generatio deserti non habet partem in seculo futuro &c. Tradiderunt sapientes: Generatio deserti non habet partem in seculo futuro: Dictum est enim *Num.* XIV. 35. *In deserto hoc absumentur, & ibi morientur. Absumentur:* In hoc seculo; *& ibi morientur.* In seculo futuro. Atqui dictum est *Ps.* XCV. 11. *Quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Verba Rabi Akiba. R. Eliesер dicit: Illi venient in seculum futurum: Dictum est enim *Ps.* L. 5. *Congregate mihi pios meos, qui mecum pepigerunt fœdus super sacrificio.* At quomodo ego confirmabo, quod dictum est? *Quibus juravi in ira mea:* In ira mea juravi; & me pœnituit; R. Jehosua ben Chorcha dicit; non dictus est hic textus nisi pro generationibus futuris: *Congregate mihi pios meos.* Isti sunt sancti, qui sunt in singulis generationibus: *Qui mecum pepigerunt fœdus super sacrificio:* Isti sunt Chanania Misael, & Azaria, qui se tradiderunt in fornacem ignis super sacrificio. R. Akiba, & ejus socii, qui se tradiderunt jugulationi propter verba legis. R. Simeon ben Manasia dicit: Isti venient in seculum futurum. Dictum est enim *Isai.* XXXV. 10. *Et redemti a Domino convertentur, & venient in Sion cum laude.* Dicit Raba bar bar Channa: Dicit Rabi Jochanan: Deseruit R. Akiba pietatem suam. Dictum est enim *Jer.* II. 2. *Vade & clama in auribus Hierusalem, dicens; recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quæ non seminatur.* Sicut alii venient propter sua merita, isti ipsi quanto magis?

Misna: Decem tribus non revertentur. Dictum est enim *Deut.* XXIX. 28. *Et abjecit eos Deus in terram aliam, sicut dies iste.* Sicut dies abit, & non redit, ita pariter isti abeunt, & non redeunt. Verba R. Akiba. R. Eliesеr dicit:

ואינם חוזרי דברי רבי עקיבא ר״א אומר
כיום הזה מה יום מאפיל ומאיר אף עשרת
השבטים שאפל להן כך עתיד להאיר להן.

גמ׳. ת״ר עשרת השבטים אין להם חלק
לעולם הבא שנא׳ ויחשם ה׳ מעל אדמתם
באף ובחמה ובקצף גדול ויתשם ה׳ מעל
אדמתם בעוהם הזה וישליכם אל ארץ
אחרת לעולם הבא דברי רבי עקיבא ר׳ שמעון
בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי
שמעון אם מעשיהם כיום הזה אינן חוזרין
ואם לאו חוזרין רבי אומר באים הם לעולם
הבא שנאמר ביום ההוא יתקע בשופר גדול
וגומר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן
שבקה רבי עקיבא לחסידותיה שנאמר הלוך
וקראת את הדברי׳ האלה צפונה ואמרת
שובה משובה ישראל נאם ה׳ לא אפיל פני
בכם כי חסיד אני נאם ה׳ לא אטור לעולם
מאי חסידותיה דתניא קטני בני רשעי ישראל
אין באין לעולם הבא שנאמר כי הנה היום
בא בוער כתנור והיה כל זדים וכל עושי
רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר ה׳
צבאות אשר לא יעזוב להם שורש וענף
שורש בעולם הזה וענף לעולם הבא דברי
רבן גמליאל רבי עקיבא אומר באים הם
לעולם הבא שנאמר שומר פתאים ה׳ שכן
קורין בכרכי הים לינוקא פתי׳ ואומר גודו
אילנ׳ וחבלוהי ברם עיקר שרשוהי בארעא
שבוקו ואלא מה אני מקיים לא יעזוב להם
שורש וענף שלא ניח לא מצוה ולא שירי
מצוה ד״א שורש זו נשמה וענף זה הגוף
אבל קטני בני רשעי העולם דברי הכל אין
באין לעולם הבא ורבן גמליאל נפקא ליה
מותאבד כל זכר למו אתמ׳ קטן מאימתי בא
לעולם הבא רבי חייא ור״ש בר רבי חד א
אומר משעה שנולד וחד אמר משעה שסיפר
מאן דאמר משעה שנולד שנאמר יבואו ויגידו
צדקתו לעם נולד כי עשה ומאן דאמר משעה

cit: *Sicut dies iste*. Sicut dies inducit tenebras, & lucem; ita pariter super decem tribus, quas caligo tenet, futurum est ut illucescat.

Gemara. Tradiderunt sapientes: Decem tribus non habeat partem in futuro seculo: Dictum est enim *Deut.* XXIX. 28. *Et ejecit eos Dominus de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima: Et ejecit eos Dominus de terra sua:* In hoc seculo: *Et abjecit eos Deus in terram aliam*. In seculo futuro: Verba R. Akiba; R. Simeon ben Jehuda vir de villa Acho dicit nomine R. Simeon. Si eorum opera fuerint *sicut dies iste*, non revertentur; si minus, revertentur. Rabi dicit: Venient in seculum futurum: Dictum est enim *Isai.* XXVII. 13. *In die illa clangetur in tuba magna &c.* Dicit Raba bar bar Channa: Dicit Rabi Jochanan. Deseruit Voluit Rabi Akiba pietatem suam: Dictum est enim *Jerem.* III. 12. *Vade & clama, sermones istos contra Aquilonem, & dices: Revertere aversatrix Israel, ait Dominus, & non avertam faciem meam a vobis; quia sanctus ego sum; dicit Dominus; & non irascar in perpetuum*. Quænam est ejus sanctitas? Etenim extat traditio: Minimi ex impiis Israel non venient in seculum futurum. Dictum est enim *Malach.* IV. 1. *Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula & inflammabit eos dies veniens; dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen*. *Radicem* in hoc seculo; *& germen* in seculo futuro. Verba Raban Gamaliel. R. Akiba dicit: Illi venient in seculum futurum. Dictum est enim *Psal.* CXV. 6. *Custodiens parvulos Dominus*: Ita enim vocant in urbibus maritimis pueros פתים. Pariterque dictum est *Dan.* III. *Cædite arborem, & destruite, sed truncum radicis in terra relinquite*. At quomodo ego explicabo: *Non derelinquet eis radicem, & germen?* Quod non derelinquet præcepta, neque principia præcepti: Alia expositio: *Radicem*: Hæc est anima: *Et germen*; hoc est corpus. At minimi ex impiis mundi non venient ex omnium consensu in seculum futurum: At Raban Gamaliel eruit ex eo, quod dictum est *Isai.* XXVI. 14. *Et perdidisti omnem memoriam eorum*. Dictum est: Puer quandonam venit in seculum futurum? R. Chijah, & R. Simeon bar Rabi, alter dicit; a tempore quo nascitur: Et alter dicit: a tempore quo tondetur: Qui dicit; a tempore quo nascitur. Dictum est enim *Psal.* XXII. 32. *Et*

שסיפר דכתיב זרע יעבדנו יסופר לה׳ לדור איתמר רבינא אמר משעה שנזרע דכתיב זרע יעבדנו רב נחמן בר יצחק אמר משעה שנימול דכתיב עני אני וגוע מנוער נשאתי אימיך אפונה תנא משום ר״מ משעה שיאמר אמן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמוני׳ אלא שאומר אמן מאי אמן אמר רבי חנינא אל מלך נאמן לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק אמר ריש לקיש למי שמשייר אפילו חוק אחד אמר רבי יוחנן לא ניחא למריהו דאמרת להו הכי אלא אפי׳ לא למד אלא חוק אחד שנאמ׳ והיה בכל הארץ נאם יי׳ פי שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יוותר בה אמ׳ ריש לקיש שלישי של שם אל רבי יוחנן לא ניחא למריהו דאמרת להו הכי אלא אפילו שלישי של נח כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה אמר ריש לקיש דברים ככתבן אל ר׳ יוחנן לא ניחא ליה למרייהו דאמר׳ להו הכי אלא אחד מעיר מזכה כל העיר כולה ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה יתיב רב כהנא קמיה דרב ויתיב וקאמר דברים ככתבן אל רב לא ניחא ליה למריהו דאמרת להו הכי אלא אחד מעיר מזכה כל העיר ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה חזי׳ דהוה קא חייף רישיה וסליק ויתיב קמיה דרב אל לא תמצא בארץ החיים אל מילי׳ קא לייט׳ לי אל קרא קאמינ׳ לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה תניא ר׳ סימאי אומר נאמר ולקחתי אתכם לי לעם ונאמר והבאתי אתכם מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ מה ביאתן לארץ שנים מששי׳ ריבוא אף יציאתן ממצרי׳ שנים מששים ריבוא אמר רבא וכן לימות המשיח שנ׳ וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים תניא אמר רבי

Et venient, & annuntiabunt justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus. Et qui dicit a tempore, quo tondetur. Scriptum est enim. Ibid. 31. *Et semen meum serviet Domino in generationem.* Dictum est: Rabina dicit: A tempore, quo seritur: Scriptum est enim: *Et semen serviet ipsi.* R. Nachman bar Isaach dicit; a tempore quo circumciditur: Scriptum est enim Ibid. LXXXVIII. 16. *Pauper sum ego & in laboribus a juventute mea, exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus:* Traditio nomine Rabi Meir; A tempore quo dicit Amen: Dictum est enim *Isai.* XXVI. 2. *Aperite portas, & ingredietur gens justa, custodiens veritatem:* Ne legas *custodiens veritatem;* sed dicens Amen: Quid significat Amen? Deus rex fidelis. *Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino.* *Isai.* V. 14. Dicit Risch Lakisch: Ille, qui custodit unum statutum. Dicit R. Jochanan: Non placet creatori, ut loquaris hoc modo; vel si non didicerit nisi statutum unum. Dictnm est enim *Zachar.* XIII. 8. *Et erunt in omni terra, dicit Dominus; partes duæ in ea disperdentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea.* Dicit Risch Lakisch: Tertia pars Sem: Respondit illi R. Jochanan: Non placet crearori, ut hoc modo loquaris quinimo erit tertia pars Noe. *Quia ego vir vester; & assumam vos unum de civitate, & duos de familia. Jerem.* III. 14. Dicit Risch Lakisch: Verba sicut scripta sunt. Dixit R. Jochanan: Non placet creatori, ut loquaris hoc modo. At unus ex civitate justificat totam civitatem, & duo ex familia justificant universam familiam. Objecit R. Channa coram Rab; & objiciens dixit; Verba sicut scripta sunt. Respondit illi Rab: Non placet creatori, ut hoc modo loquaris. At unus ex civitate justificat totam civitatem, & duo ex familia justificant universam familiam. Vidit quod fricaret caput; Et adscendens consedit coram Rab, illi dicens: Non invenietur in terra viventium: Itaque maledicendo mihi maledixisti? Minime: Ego textum dicam: Non deprehenditur lex in eo, qui seipsum lætificat. Traditio: R. Simai dicit: Dictum est *Exod.* VI. 7. *Et assumam vos mihi in populum;* Pariterque dictum est: *Et adducam vos:* Æquiparatur eorum exitus ex Ægypto eorum ingressui in terram: Sicut in ingressu in terram duo fuerunt ex sexaginta myriadibus, ita pariter in eorum exitu ex Ægypto fuerunt duo ex sexaginta myriadibus: Dicit Raba: Ita pa-

אליעזר בר יוסי פעם אחת נכנסתי לאליכסנדריא של מצירם ומצאתי זקן אחד ואמר לי בא ואראך מה עשו אבותי לאבותיך מהם טבעו בים מהם הרגו בחרב מהם מעכו בבנין ועל דבר זה נענש משה רבינו שנאמ׳ ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה אמר לו הקב ה חבל על דאבדין ולא משתכחין הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא התהרו על מידותי ולא אמר׳ לי מה שמך ואמרתי לאברה׳ קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בארבע מאות שקל כסף ולא הרהר על מידותי אמרתי ליצחק גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו עד שעשה מריבה שנאמר ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים ולא הרהר אחר מידותי אמרתי ליעקב הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ביקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה ולא הרהר על מידותי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת לי מה שמך בתחילה ועכשו אתה אומר לי והצל לא הצלת את עמך עתה תראה את אשר אעשה לפרעה במלחמת פרעה אתה רואה ואי׳ אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים וימהר משה ויקד ארצה וישתחו מה ראה משה רבי חנינא בן גמלא אמר ארך אפים ראה ורבנן אמרי אמת ראה תניא כמ״ד ארך אפים ראה דתניא כשעלה משה למרום מצאו להקב״ה שיושב וכותב ארך אפים אמר לפניו רבונו של עולם ארך אפים לצדיקים אמר לו אף לרשעים אל רשעים יאבדו אל השתא חזית מאי דמבעי לך כשחטאו ישראל אמר לו לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים אמר לפניו רבש״ע ולא כך אמרת לי אף

pariter erit in diebus Messiæ: Dictum est enim *Ose.* III. 15. *Et canet ibi juxta dies juventutis suæ, & juxta dies adscensionis suæ de terra Ægypti*. Traditio: Dicit Rabi Eliefer bar Rabi: Ingressus sum quondam Alexandriam Ægypti, & offendi quendam senem, qui mihi dixit: Veni & tibi ostendam, quid fecerint patres mei patribus tuis; Ex iis alii demersi sunt in mare, & alii occisi sunt gladio, & alii compressi sunt in ædificiis: Eaque de causa punitus fuit Mose magister noster. Dictum est enim *Exod.* v. 23. *Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem, ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum*. Respondit illi Deus S. B. Væ illis, qui perduntur, & non inveniuntur. Quoties apparui Abraham, Isaach, & Jacob nomine Dei omnipotentis, & non rebellarunt adversus proprietatem meam; & nunquam mihi dixerunt: Quodnam est nomen tuum? Et dixi Abraham. *Surge & perambula terram in longitudine & in latitudine sua, quia tibi daturus sum eam*. *Genes.* XIII. 17. Quæsivit locum pro sepulcro Saræ, & non invenit, nisi postquam eum acquisivit quadringentis siclis argenteis; at non rebellavit adversus proprietatem meam. Dixi Isaach ib. XXVI. 3. *Et peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi*: Quæsierunt ejus servi aquas ad potandum, & non invenerunt, nisi postquam facta fuit contentio: Dictum est enim ibid. 20. *Sed & ibi jurgium fuit pastorum Geraræ adversus pastores Isaach, dicentium: Nostra est aqua*: At non rebellavit adversus meam proprietatem. Dixi Jacob: *Terram in qua dormis, tibi dabo*. Ibid. XVIII. 13. Quæsivit locum, ubi plantaret tabernaculum, & non invenit, nisi postquam eum acquisiverit centum nummis; at non rebellavit adversus meam proprietatem; & mihi non dixerunt; quale est nomen tuum? & tu mihi dicis. Quale est nomen tuum? In principio & nunc mihi dixisti: *Et salvando salvabis populum tuum. Nunc videbis, quæ facturus sum Pharaoni*: Bellum Pharaonis tu videbis; at tu non videbis bellum unius & triginta regum. *Festinusque Mose curvatus est pronus in terram, & adoravit*. *Exod.* XXXIV. 8. Quid vidit Mose? Rabi Chanina ben Gamla dicit: Producentem furorem vidit. Et sapientes dicunt: Veritatem vidit. Traditio juxta mentem illius, qui dicit: Producentem furorem, vidit: Etenim extat traditio: Quando adscendit Mose in altitudinem, offendit Deum S. B. sedentem & scribentem: Qui producit furorem. Dixit coram illo:

לרשעי׳ והיינו דכתיב ועתה יגדל נא כח ה׳ כאש׳ דברת לאמר ר׳ חגא הוה סליק ואזיל כדרגא דבי רבה בר שילא שמעה לההו׳ ינוקא דאמר עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קדש וגו׳ וסמיך ליה תפלה למשה וגו׳ אמר שמ׳ ארך אפים ראה א״ר אלעזר א״ר חנינ׳ עתיד הקב״ה להיו׳ עטר׳ בראש כל צדיק וצדיק שנ׳ ביום ההו׳ יהיה ה׳ צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו וגו׳ מאי לעטרת צבי ולצפירת תפאר׳ לעושי׳ רצונו ומצפי׳ לישועתו יכול לכל ת״ל לשאר עמו למי שמשים עצמו כשירים ולרוח משפט וליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שער׳ ולרוח משפט זה הרודה את יצרו וליושב על המשפט זה הדן דין אמת לאמיתו ולגבורה זה המתגבר ביצרו משיבי מלחמ׳ זה שנושא ונותן במלחמתה של תורה שערה אלו שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובתי מדרשות אמרה מידת הדין לפני הקב״ה רבש״ע מה נשתנו אלו מאלו אמר לה גם אלה ביין שגו ובשכר תעו פקו פלילי ואין פוקה אלא גיהנם שנא׳ לא תהיה זאת לך לפוקה ואין פלילה אלא דיינין שנאמ׳ ונתן בפלילים.

מתני׳. אנשי עיר הנדח׳ אין להם חלק לעולם הבא שנ׳ יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את אנשי עירם ואינן נהרגי׳ עד שיהיו מדיחי׳ מאות׳ העיר ומאותו השבט ועד שיודח רובה ועד שידיחום אנשי׳ הדיחוה נשים וקטנים או שהודח מיעוטה או שהודח

lo : Domine mundi produces furorem pro justis. Respondit ; etiam pro impiis : Dixit illi : Impii perdantur : Dixit illi : Nunc vide quod ab te quæsierim, quando peccabunt Israelitæ. Respondit : Non ita tibi dixi : qui producit furorem pro justis. Dixit coram illo : Domine mundi : Nonne ita mihi dixisti etiam pro impiis ? Hoc est quod scriptum est *Num.* XIV. 17. *Et nunc fortificetur fortitudo Domini, sicut dixisti, dicendo*. R. Chiga adscendit & venit ad scalam discipulorum R. Sila ; audivit, quod ille puer diceret. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo &c. Psal.* XCIII. 5. Et prope illud est : *oratio pro Mose &c.* Dixit : Hinc probatur ; quod producentem furorem viderit : Dicit R. Eliezer, dicit R. Chanina ; Futurum est ut Deus S. B. coronet capita omnium justorum : Dictum est enim *Isai.* XXVIII. 5. *In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui &c.* Quid significat *corona gloriæ, & sertum exultationis ?* Illos qui facient ejus voluntatem, & sperant ejus salvationem : crederem pro omnibus ? Idcirco dictum est : *Residuo populi sui*. Illi qui se considerant, quasi reliquias : *Et spiritus judicii sedenti super judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam*. Ibid. *Et spiritus judicii :* Hic est qui subigit figmentum malum. *Et sedenti super judicium :* Hic est qui judicat judicium veritatis genti suæ ; *& fortitudo* ; Hic est qui fortificat figmentum : *Revertentibus de bello* ; Hic est qui negotiatur in bello legis. *Ad portam :* Isti sunt qui conveniunt mane, & vespera in domibus congregationum, & in Academiis. Dixit proprietas judicii coram Deo S. B. Domine mundi, cur differentes sunt isti ab illis? Respondit : *Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt ignoraverunt judicium*. Non significat פוקה nisi Gehenna : Dictum est enim 1. *Sam.* XXV. 31. *Non erit tibi in hoc singultum*. Et פלילה non designat nisi judices : Dictum est enim *Num.* XXI. 22. *Et dabit quantum judices judicaverint*.

Misna : Viri urbis depulsæ non habent partem in seculo futuro : Dictum est enim *Deut.* XIII. 33. *Exierunt viri nequam de medio tui, atque impulerunt incolas urbis suæ*. Non occiduntur, nisi quando impulsores fuerint ex eadem civitate, atque ex eadem tribu, & major pars impulsa fuerit ad apostasiam, & impulerint viri ; si vero fœminæ, & pueri impulerint, aut minor pars fuerit im-

מריחיה חוצה לה הרי אלו כיחידים וצריכים
ב׳ עדים והתראה לכלא וא׳ זה חומר ביחידי׳
מבמרובי שהיחידי׳ בסקילה לפי׳ ממונם פלט
והמרובין בסייף לפיכ׳ ממונם אבד הכה
תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב החמרת
והגמלרת העוברת ממקו׳ למקום הרי אלו
מצילין אותה שנא׳ ההרם אותה ואת כל
אשר בה ואת בהמתה לפי חרב מכאן אמרו
נכסי צדיקים שבתוכה אובדין שבחוצה לה
פליטין ושל רשעי׳ בין שבתוכ׳ ביה שבחוצה
לה הרי אלו אובדין שנ׳ ואת כל שללה תקבוץ
אל תוך רחבה וגו׳ אם אין לה רהוב עושין
לה רחוב היתה רחבה חוצה לה כונסין אותה
לתוכ׳ שנ׳ ושרפה באש את העיר ואת כל
שלל כליל לה׳ אלקיך שללה ולא שלל שמי
מכאן אמרו ההקדשו׳ שבה יפדו והתרומות
ירקבו מעשר שני וכתבי הקדש יגנזו כליל לה׳
אלקיך אר״ש אמר הקב״ה אם אתם עושין
דין בעיר הנדחת מעלה אני עליכם כאילו
אתם מעלה עולה כליל לפני והיתה תל
עולם לא תעשה גנות ופרדסים דברי ר״י
הגלילי ר״ע אומר לא תבנה עוד לכמו שהית׳
איג׳ נבני אבל נעשית היא גנות ופרדסי׳ ולא
ידבק בידך מאומה מן החרם שכל זמן
שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו
רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן
העולם.

גמ׳. ת״ר יצאו הן ולא שלוחן אנשי אין
אנשים פחות מב׳ ד״א אנשים ולא נשים
אנשים ולא קטנים בני בליעל בנים שפרקו
עול שמים מצואריהם מקרבך ולא מן הספר
יושבי עירם ולא יושבי עיר אחרת לאמר
שצריכין עדים והתראה לכל א׳ וא׳ איתמר
ר׳ יוחנן אמר חולקין עיר א׳ ב׳ שבטים ור״ל
אמר אין חולקין עיר אחת לב׳ שבטי׳ איתיבי׳
ר״י לר״ל עד שיהו מדיחיה מאות׳ העיר ומאותה
שבט מאן לאו אע״ג דמדיחיה מאותה העיר

impulsa, aut si impulsores fuerint extranei, erunt sicut privati; & requiruntur duo testes, & præmonitio in singulis. Hoc gravius est in singulis quam in multis; eo quod particulares lapidentur, idcirco eorum opes salvantur; & multi occiduntur gladio, ideoque eorum opes perduntur. *Cædendo cædes incolas urbis illius in ore gladii*. Agasones, & camelarii, qui transeunt de loco ad locum, ipsam salvant. Dictum est enim: *Devove illam, & quicquid in illa est, & ejus bestias in ore gladii*. Hinc dixerunt: Facultates justorum, qui in ea sunt, perduntur; si fuerint extra illam, salvantur; at facultates impiorum tam intus quam extra illam, perduntur. Dictum est enim: *Et omne spolium ejus coacervabis in plateam ejus &c.* Si illi non fuerit platea, facient illi plateam; si fuerit platea extra illam, in illam inferent. Dictum est enim: *Et combures igne urbem illam, & omne spolium ejus holocaustum Domino Deo tuo: Spolium ejus;* at non spolium cœli: Hinc dixerunt; Si fuerint in ea sanctitates, redimentur, & Thrumoth putrescent; decima secunda, & scripturæ sanctæ recondentur: *Holocaustum Domino Deo tuo*. Dicit R. Simeon: Dicit Deus S. B. Si vos facietis judicium in civitate impulsa, imputabo vobis perinde ac vos offeratis holocaustum perfectum in meo conspectu: *Eritque acervus æternus*. Non facies in ea hortos & viridaria; Verba R. Jose Galilæi; R. Akiba dicit: *Non ædificabitur amplius;* sicut erat, non ædificabitur; at poterunt in ea fieri horti & viridaria: *Et non adhærebit in manu tua quicquam ex anathemate*. Etenim quandiu impii sunt in mundo, furor iræ divinæ est in mundo; Si perdantur impii de mundo, furor quoque iræ divinæ recedit de mundo.

Gemara: Tradiderunt sapientes: *Exierunt viri;* At non eorum legati: *Viri:* Viri non sunt pauciores duobus: Alia expositio. *Viri;* At non fœminæ; *Viri*, at non pueri: *Nequam:* Viri qui fregerunt jugum cœli ex eorum collo; *De medio tui:* At non de termino: *Incolas urbis suæ*; at non incolas alterius urbis: *Dicendo*; Quod requirantur testes, & præmonitio in singulis. Dictum est: R. Jochanan dicit: Dividunt urbem unam in duas tribus: Et R. Levi dicit: Non dividunt urbem unam in duas tribus: Objectio R. Levi: donec ejus impulsores sint ex eadem urbe, atque ex eadem tribu, etiamsi ejus impulsores sint ex eadem urbe; si fuerint ex eadem tribu, maxime, si minus, minime. Hinc probatur, quod

אי איכא מאותו שבט אין אי לא לא ש״מ חולקין עיר א׳ לב׳ שבטים לא דנפלה ליה בירושה אי נמי דיהבוה ניהליה במתנה איתיבי׳ ערים ט׳ מאת ב׳ השבטי׳ האלה מאי לאו ד׳ ופלגא מהאי וד׳ ופלגא מהאי וש״מ חולקין עיר א׳ לב׳ שבטים לא ר׳ מהאי וה׳ מהאי א״ה לפרוש׳ פרושי קשיא איבעי׳ להו הורחו מאליהן מהו וידיחו אמר רחמנא ולא שהודחו מאליהן או דילמא אפילו הודחו מאיליהן ת״ש הדיחוה נשים וקטנים אמאי ליהוו כהודחו מאליהן הנך בתר נפשייהו גרידי הני בתר נשים וקטנים גרירי. עד שיודח רובה. היכי עבדינן אמר רב יהודה דנין וחובשין דנין וחובשין אמר ליה עולא נמצא אתה מענה את דינו של אלו אלא אמר עולא דנין וסוקלין דנין וסוקלין איתמר רבי יוחנן אומר דנין וסוקלין דנין וסוקלין וריש לקיש אמר מרבין להן בתי דינין איני והאמר ר׳ חמא בר יוסי א״ר אושעיא והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך אלא מרבין להן בתי דינין ומעיינין בדיניהן ומסקינן להו לבית דין הגדול וגמרי להו לדיניהו וקטלי להו הכה תכה את יושבי העיר וכו׳. ת״ר החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום לנו בתוכה והודחו עמה אם נשתהו שם שלשים יום הן בסייף וממונן אבד פחות מיכן הן בסקילה וממונן פלט ורמינהי כמה יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר שנים עשר חדש אמר רבא לא קשיא הא למיהוי מבני מתא הא למיהוי מיתבי מתא והתניא המודר הנאה מבני העיר אם יש אדם שנשתהה שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מיכן מות׳ ליהנות ממנו מיושבי העיר אם נשתהה שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מיכן

quod dividant unam urbem in duas tribus; At non si illi ciciderit in hæreditatem, aut etiam si illi advenerit ille per donum: Objectio: *Urbes novem, ex duabus tribubus istis. Jebos.* XXI. 16. Quid significat? urbes quatuor & dimidia ex hac tribu, totidemque ex illa tribu. Hinc probatur, quod dividant urbem unam in duas tribus. Minime. Quatuor ex una, & quinque ex altera tribu. Si ita est: Explicandum erat. Objectio; si per se impellantur; Quid erit? *Atque impulerint:* Dicit textus: At non quando per se impellantur: Aut dicendum etiam quando per se impellantur: Veni, & audi: Si eam impulerint fœminæ & pueri; Num consideranda erit, perinde ac per se impulsa fuerit? Alii post se incedent, & alii incedent post fœminas, & pueros: Donec major pars ad apostasiam impulsa fuerit: Quomodo explicabimus? Dicit Rabi Jehuda: Judicant, & obligant, judicant, & obligant: Respondit illi Ela; Deprehendetur, quod tu ponderes judicium illius: At dicit Ela; Judicant, & lapidant, judicant & lapidant; dictum est: R. Jochanan dicit: Judicant & lapidant, judicant & lapidant: Et Risch Lakisch dicit: Multiplicant illis synhedria. Itane? Atqui dicit R. Chama bar Jose; dicit R. Osajah: *Et educes virum illum, aut mulierem illam. Deut.* XVII. 5. Virum & mulierem tu educes ad portas tuas: At tu non poteris educere universam civitatem ad portas tuas: At illis multiplicant synhedria, & ponderent eorum judices; & faciunt eos adscendere in synhedrium magnum, ubi perficitur eorum judicium, & lapidantur. Tradiderunt sapientes: Agasones & camelarii transeuntes de loco ad locum si in ea urbe pernoctent, & impulsi fuerint; si ibi habitent triginta dies, ipsi occiduntur gladio, & eorum facultates perduntur; si breviori tempore, lapidantur, & eorum facultates salvantur: At objiciunt: Quandiu morabitur in urbe, ut reputetur sicut incolæ urbis? Duodecim menses. Dicit Raba: Non est oppositio. Hic intelligitur de filiis civitatis, & ibi intelligitur de incolis civitatis: Atqui extat traditio: Si voverit utilitatem percipere ex filiis civitatis; siquis in ea habitet duodecim menses; vetitum est ex eo utilitatem percipere, si breviori tempore, licitum est utilitatem percipere. Ex incolis urbis; si habitet triginta dies, vetitum est utilitatem percipere, si breviori tempore licitum erit utilitatem percipere. *De vove illam, & quicquid in illa est &c.*

סותר ליהנות ממנו . החרם אותה ואת כל
אשר בה כו' . ת"ר החרם אותה ואת כל
אשר בה פרט לנכסי צדיקים שבחוצה לה ואת
כל אשר בה לרבות נכסי צדיקים שבתוכה
שללה ולא שלל שמים ואת כל שללה לרבות
נכסי רשעים שחוצה לה אמר ר"ש מפני מה
אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו
מי גרם להם שידורו בתוכה ממונם לפיכך
ממונם אבד אמר מר ואת כל שללה תקבוץ
לרבות נכסי רשעים שבחוצה לה אמר רב
חסדא ובנקבצי' לתוכה אמר רב חסדא
פקדונות של אנשי עיר הנדחת מותרין ה"ד
אילימא דעיר אחרת ואיתנהו בגוה פשיטא
דמותרין לאו שללה הוא ואלא דידהו
ואיתנהו בעיר אחרת אי דנקבצין לתוכה אמאי
מותרין ואי אין נקבצין לתוכה הא אסרה
חדא זימנא לא לעולם דעיר אחרת דמפקדי
בתוכה והכא במאי עסיקינן כגון דקביל
עליה אהריות מהו דתימא כיון דקביל עליה
אחריות כדידיה דמי קמ"ל אמר רב חסדא
בהמה חציה של עיר הנידחת וחציה של
עיר אחרת אסורה עיסה חציה על עיר
הנידחת וחציה של עיר אחרת מותרת מאי
טעמא בהמה כמאן דלא פליגא דמיא עיסה
כמאן דפליגא דמיא בעי רב חסדא בהמת
עיר הורחת מהו דתיתהני בה שחיטה
לטהרה מידי נבילה לפי חרב אמר רחמנא
לא שנא שחטה משחט לא שנא קטלה
מקטל או דילמא כון דשהטה מהניא לה
שחיטה מאי תיקו בעי רב יוסף שיער נשים
צדקניות מהו אמר רבא לא דרשעיות אסור
תקבץ ושרפת כתיב מי שאינו מחוסר אלא
קביצה ושריפה יצא זה שמחוסר תלישה
וקביצה ושריפה אלא אמר רבא בפיאה
נכרית היכי דמי אי דמחובר בגופה כגופה
דמיא לא צריכא דתלי בסיבטא בנכסי צדיקים

Tradiderunt sapientes: *Devove illam, & quicquid in illa est:* Excludit opes justorum, quæ fuerint extra illam; *Et quicquid in illa est.* Ad includendum opes justorum, quæ fuerint intra illam. *Spolium ejus;* at non spolium cœli. *Et omne spolium ejus.* Ad includendum opes impiorum, quæ fuerint extra illam: Dicit Risch Lakisch: Cur dicit lex; Opes justorum, quæ intra illam fuerint, perdantur? Quid causam præbuit, ut in ea habitarent? Opes; Idcirco opes perdentur. Dicit Mor: *Et omne spolium ejus coacervabis:* Ad includendum opes impiorum, quæ fuerint extra illam; Dicit R. Chasda: Coacervantur intra illam. Dicit R. Chasda. Deposita virorum urbis impulsæ sunt permissa: Quomodo intelligitur? Fortasse deposita erant alterius urbis, & posuerunt intra illam; certum est quod sint permissa; Hoc non est ejus spolium. At si deposita fuerint ejus urbis, & posita sint in alia civitate, non coacervantur intra illam; quomodo? sunt permissa; si minus, intra illam coacervantur: Hoc dicitur una tantum vice, non semper, quando alia civitas deponat depositum intra illam; at hic de quo agimus? Quando super se susceperit obligationes: Quid est quod dicis? Quando susceperit super se obligationem? Sicut illa reputatur; dicit nobis: Dicit Rabi Chasda: Animal si dimidium fuerit urbis impulsæ, & dimidium alterius urbis, est vetitum: Massa farinacea subacta, si dimidium fuerit urbis seductæ, & dimidium alterius urbis, est licita. Qua de causa? Eo quod in animali non potest dividi ejus pretium; at in massa farinacea subacta potest dividi ejus pretium. Quæsivit Rabi Chasda. De animali urbis seductæ quid erit? Num inserviet mactatio ut deducatur ad puritatem ex potestate cadaveris: *In ore gladii:* dicit textus: Non est distinctio inter mactationem & mactationem, neque est distinctio inter occisionem & occisionem: Quid erit? Quæstio est indecisa. Dicit R. Joseph: Coma fœminarum justarum quid erit? Dicit Raba: Coma fœminarum impiarum erit non vetita. *Coacervabis, & combures:* scriptum est: Cui non desit nisi collectio, & combustio; Excluditur illud, cui deest evulsio, & collectio, & combustio. At dicit Raba: Coma aliena quomodo intelligitur? Quod conjunctum est in ejus corpore, sicut ejus corpus reputatur: Non est necesse, quod pendeat a clavo: Opes justorum, quæ intra illam fuerint, projiciuntur, & perduntur; aut fortasse, quoniam introducuntur & educuntur,

sicut

שבתוכה דמי ואבד או הילמ׳ כיון דעילה ונפקה כלבושה דמי תיקו. ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה וכו׳. תנו רבנן אין לה רחוב אינה נעשית עיר הנידחת דברי ר׳ ישמעאל רבי עקיבא אומר אין לה רחוב עושין לה רחוב במאי קמיפלגי מר סבר רחוב מעיקרא משמע ומר סבר רחוב השתא נמי משמע וההקדשות שבה יפדו וכו׳. תנו רבנן היו בה קרשי קדשים קרשי מזבח ימותו קרשי ברק הבית יפדו ותרומו׳ ירקבו ומעשר שני וכתבי הקדש יגנזו ר״ש אומר בהמתך ולא בהמת בכור ומעשר שללה פרט לכסף הקדש וכסף מעשר אמר היו בה קרשי קרשים קרשי מזבח ימותו ואמאי ימותו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה ר׳ יוחנן אמר זבח רשעים תועבה ריש לקיש אמר ממון בעלים הוא והכא בקרשים שחייב באחריותן ורבי שמעון היא שמעון הו׳ רישא לאו רבי שמעון אלא בקרשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר קרשים קלים ממון בעלים אבל קרשי קרשים מאי יפדו ארתני סיפא קרשי ברק הבית יפדו ליפלוג ולתני בדידה בד״א בקרשי׳ קלים אבל קרשי כרשים יפדו כיון דאיכא חטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלא לא פסיקא ליה בשלמא ר׳ יוחנן לא אמר כריש לקיש דכתב זבח רשעים תועבה אלא ר״ל מ״ט לא אמר כרבי יוחנן אמר לך כי אמרינן זבח רשעים תועבה הני מילי היכא דאתנהו בעיניהו אבל הכא כיון דאישתני אישתני רבי שמעון אומר בהמתך ולא בהמת בכור במאי עסיקינן אילימא בתמימין שלל שמים הוא אלא בבעלי מומין שללה נינהו אמר רבינא לעולם בבעלי מומין ומי שנאכל בתורת בהמתך יצאו אלו שאין נאכלין בתורת בהמתך אלא בתורת בכור ומעשר דשלל

sicut vestimentum reputantur. Quæstio est indecisa. *Et omne spolium ejus coacervabis in plateam ejus.* Tradiderunt sapientes: Si illi non fuerit platea, non fit urbs impulsa; verba R. Ismael: R. Akiba dicit: Si illi non sit platea, facient illi plateam: In quo dissentiunt? Mor putat, quod præcipue platea intelligatur; & Mor putat, quod platea intelligatur quæ in presentia sit. Et sanctitates quæ in ea fuerint, redimentur &c. Tradiderunt sapientes: Si in ea fuerint sanctitates sanctitatum, sanctitates altaris morientur, sanctitates instaurationis domus redimentur, & Thrumoth, & oblationes spontaneæ, & decima secunda, & scripturæ sanctæ recondentur: R. Simeon dicit: *In pecore tuo:* At non de pecore primogenito, & decimo. *Spolium ejus:* Excludit argentum sanctitatis, & argentum decimæ; Dicit Mor; Si in ea fuerint sanctitates sanctitatum, sanctitates altaris morientur: Qua de causa morientur? Pascent, donec vitientur, ut vendantur, & eorum pretia cedant instaurationi domus. R. Simeon dicit: *Sacrificium impiorum abominabile. Prov.* XXI. 27. Risch Lakisch dicit: Opes dominorum sunt, & hic agitur de sanctitatibus in quibus est obligatio de futuro damno. Et R. Simeon dicit: Pretium dominorum est; Quoniam finis propositionis est R. Simeon, principium non erit R. Simeon; at de sanctitatibus levibus juxta mentem R. Jose Galilæi, qui dicit: In sanctitatibus levibus pretium est dominorum; sanctitates sanctitatum cur redimentur? Quando docet finem; quod sanctitates instaurationis domus redimuntur; dividendu erat, & separatim explicandam; De quo hæc dicta sunt? De sanctitatibus levibus; at sanctitates sanctitatum redimentur; Ubi in sacrificio pro peccato mortui sint ejus domini, quoniam morti destinabatur, nihil intererat. Concedatur. R. Jochanan non dicit juxta mentem Risch Lakisch; Scriptum est enim: *Sacrificium impiorum abominabile:* At Rabi Levi qua de causa non dicit juxta mentem Rabi Jochanan? Tibi dicit, eo quod dicamus: *Sacrificium impiorum abominabile.* Hic intelligitur, quando adsint. At hoc loco quoniam immutatum est, immutatum erit. R. Simeon dicit: *In pecore tuo.* At non in pecore primogenito. De quo agimus? Num de perfectis? Spolium cœli illa sunt. At vitiata sunt ejus spolium. Dicit Rabina: Semper de vitiatis agitur; Quod comeditur in lege *in pecore tuo.* Excluduntur ista, quæ non comeduntur in lege *in pecore tuo;* at in lege primoge-

שמים נינהו ופליגא דשמואל דאמר שמואל
הכל קרב והכל נפדה מאי קאמר הק̈ כל
שקרב כשהוא תם ונפדה כשהוא בעל מום
משללה אימעיט וכל שקרב כשהוא תם ואינו
נפרה כשהוא בעל מום כגון בכור ומעשר
שבהמה נפקא תרומה ירקבו אמר רב חסדא
לא שנו אלא תרומה ביד ישראל אבל תרומה
ביד כהן כיון דממוניה הוא תשרף מיתיב
רב יוסף ומעשר שני וכתבי הקדש יגנזו והא
מעשר שני ביד ישראל כתרומה ביד כהן
דמי וקתני יגנזו אלא אי אתמר הכי אתמר
אמר רב חסדא ל̈ש אלא תרומה ביד כהן
אבל תרומה ביד ישראל תנתן לכהן שבעיר
אחרת תנן התם עיסה של מעשר שני פטורה
מן החלה דברי ר̈מ וחכמי' מחייבין אמר רב
הסדא מחלוקת במעשר שני בירושלם דר̈מ
סבר מעשר שני ממון גבוה הוא ורבנן סברי
ממון הריוט הוא אבל בגבולין דברי הכל
פטור מיתיב רב יוסף מעשר שני וכתבי
הקודש יגנזו במאי עסיקינן אילימא בירושלם
מי הויא עיר הנדחת והתניא עשרה דברים
נאמרו בירושלם וזו אחת מהן אינה נעשית
עיר הנדחת ואלא בעיר אחרת ואסקוה לגוה
הא קלטוה מחיצות אלא לאו בגבולין וקתני
יגנזו לא לעולם דעיר אהרת ואסקיה לגוה
והכא במאי עסיקינן שנטמא ולפדיה דא̈ר
אלעזר מניין למעשר שני שנטמא שפודין
אותו אפי' בירושלם ת̈ל לא תוכל שאתו
ואין שאת אלא אכילה שנאמר וישא משאת
מאת פניו הכא במאי עסקינן בלקוח ולפרקיה
דתנן הלקוח מכסף מעשר שנטמא יפרה כר'
יהודה דאמר יקבר אי הכי מאי איריא עיר
הנדחת אפילו דעלמא נמי אלא לעולם
בטהור וכגון דנפל מחיצות וכדרבא דאמר
רבא מחיצה לאכול דאורייתא לקלוט דרבנן
וכי גזר רבנן בי איתנהו למחיצה בי ליתנהו

genitum & decimum ſunt ſpolium cœli: At eſt diſſenſio Samuel: Etenim dicit Samuel: Omne ſanctificabatur, & omne redimebatur: Quid dicit? Hoc dicit: Omne offertur, quando ſit perfectum: Et redimetur, quando ſit vitiatum: *De ſpolio ejus*. Ad excludendum; & omne quod offertur, quando ſit perfectum; *& non redimetur*: quando ſit vitiatum: ſicut ſunt primogenitum, & decimum ex pecore; deducitur, quod Thruma putreſcat. Dicit R. Chaſda; Non legimus niſi de Thruma in manu Iſraelitæ. At thruma in manu ſacerdotis, poſtquam eſt ex ejus opibus, comburetur. Objicit R. Joſeph: Et decima ſecunda, & ſcripturæ ſanctæ recondentur. At decima ſecunda in manu Iſraelitæ ſicut thruma in manu ſacerdotis reputatur. At docetur. Recondentur: At ſi dicas, ita dices. At dicit R. Chaſda. Non agitur niſi quando ſit thruma in manu ſacerdotis: at ſi fuerit in manu Iſraelitæ, dabitur ſacerdoti, qui ſit in alia civitate: Ibi legimus: Maſſa farinacea ſubacta decimæ ſecundæ libera eſt a placenta: Verba R. Meir; & ſapientes eam obligant: Dicit R. Chaſda: Diſſenſio eſt de decima ſecunda in Hieruſalem; etenim R. Meir putat, quod decima ſecunda ſit facultas Dei, & ſapientes putaot, quod ſit facultas idiotæ. At in terminis ex omnium conſenſu libera eſt. Objicit R. Joſeph. Decima ſecunda & ſcripturæ ſanctæ recondentur. De quo agimus? Num Hieruſalem fieri poteſt civitas impulſa? Atqui extat traditio: Decem res dictæ ſunt de Hieruſalem, & hæc eſt una ex illis; Non fit urbs impulſa; at ſi fuerit in altera urbe, & in illam faciant adſcendere; ecce illam recipiet ſeptum: at non intelligitur in terminis; atqui docetur: Recondentur: Non ſemper intelligitur de alia civitate, ut in eam faciant adſcendere. At hic de quo agimus? Quando polluta fuerit, ut redimatur: Etenim dicit R. Elieſer. Unde probatur; ſi decima ſecunda polluatur, quod redimatur etiam in Hieruſalem? Ex eo quod dictum eſt: *Non poteris portare*. At non eſt portatio, niſi comeſtio. Dictum eſt enim *Geneſ.* XLIII. 34. *Sumtis partibus, quas ab eos acceperant*. Hic de quo agimus? De emtione, & redemtione; Etenim legimus: Siquid ematur argento decimæ, quæ polluta ſit, redimetur; Juxta mentem R. Jehuda qui dicit; ſepelietur: Si ita eſt: Quænam eſt doctrina? Urbs impulſa; etiam vulgo ita eſt; ſemper agitur de mundo: ſi quando ceciderint mœnia; & juxta mentem Ra-

למחיצה לא . כתבי הקרש יגנזו מתניתין
דלא כרבי אליעזר דתניא רבי אליעזר אומר
כל עיר שיש בה אפי' מזוזה אחת אינה
נעשית עיר הנדחת שנאמר ושרפת באש
את העיר ואת כל שללה כליל והיכא
דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון
כן לה' אלהיכם. ר ש אומר אמר הקבה וכו'.
לימא בדרבי אבין א"ר אילעא קמיפלגי דא"ר
אבין א"ר אילעא כל מקום שאתה מוצא
כלל בעשה ופרט בלא תעשה אין דנין אותו
בכלל ופרט דמר אית ליה דרבי אבין ומר
לית ליה דרבי אבין לא דכ"ע אית להו דרבי
אבין והכא בהא קמיפלגי מר סבר עוד לגמרי
משמע מר סבר עוד לכמה שהיתה . אינה
נבנית אבל נעשית היא גנות ופרדסים. ת"ר
היו בה אילנות תלושין אסורין מחוברי
מותרין של עיר אחרת בין תלושין בין
מחוברין אסור מאי עיר אחרת אמר רב
חסדא יריחו דכתב והיתה העיר חרם לה'
וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש
לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת
את יריחו בבכורו ייסרנת ובצעירו יציב דלתיה
תניא לא יריחו על שם עיר אחרת ולא
עיר אחרת על שם יריחו דכתיב בנה חיאל
בית האלי את יריחו באבירם בכורו יסדה
ובשגוב צעירו הציב דלתיה תניא באבירם
בכורו רשע לא היה ללמוד בשגב צעירו
היה לו ללמוד אבירם ושגוב מאי עביד מאי
קאמר הק באבירם בכורו היה לו ללמוד
לאותו רשע בשגוב צעירו ממשמע שנאמר
באבירם בכורו איני יודע ששגוב צעירו מה
ת"ל שגוב צעירו מלמד שהיה מקבר והולך
מאבירם עד שגוב אחאב שושביני' הוה אתא
איהו ואליהו למשאל בשלמא בי טמיא יתיב
וקאמר דלמא כי מילט יהושע הכי לט לא
יריחו על שם עיר אחרה ולא עיר אחרת על

Raba; etenim dicit Raba: Murus ad comedendum requiritur ex lege, ad recipiendum requiritur juxta mentem sapientum. Num decreverunt sapientes, quod septum quod inserviret comedendis sacrificiis, ad recipiendum inserviret? Minime? Scripturæ sanctæ recondentur. Misna non est juxta mentem R. Eliefer. Etenim extat traditio: R. Eliefer dicit: Urbs, in qua sit vel una Mesusa, non fit urbs impulsa; Dictum est: *Et combures igni urbem, & omne spolium ejus holocaustum Domino*. At ubi cunque fuerit Mesusa, fieri non potest: Dictum est enim: *Non ita facietis Domino Deo vestro*. R. Simeon dicit: Dixit Deus S. B. &c. Dicendumne est juxta mentem R. Abin? Dicit R. Elaa; est dissensio: Etenim dicit R. Abin, dicit Elaa: Ubicunque tu deprehendes generale in præcepto affirmativo, & particulare in præcepto negativo, non potest fieri argumentum in generali & particulari: Etenim Mor consentit cum R. Abin, & Mor non consentit cum Rabi Abin: Nonne? Atqui omnes consentiunt cum R. Abin. *Hic in quo est dissensio?* Mor putat עוד *amplius*, quod absolute sit intelligendum; Et Mor putat, quod *amplius* non designet, nisi quod non sit ædificanda, sicut erat *non ædificabitur*; At in ea poterunt fieri hortis & viridaria. Tradiderunt sapientes: Si in ea fuerint arbores, avulsæ sunt vetitæ, terræ adhærentes sunt licitæ; Si fuerint alterius civitatis, tam avulsæ quam terræ adhærentes sunt vetitæ. Quid significat civitas alia? Dicit R. Chasda: Jericho: Scriptum est enim *Jos.* VI. 17. *Sitque civitas hæc anathema Domino; & juravit Josue die illa dicendo: Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit, & ædificaverit civitatem istam Jericho; in primogenito suo fundamenta illius jaciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus:* Traditio: Jericho non *ædificetur* nomine alius urbis, neque alia urbs *ædificetur* nomine Jericho; Scriptum est enim 1. *Reg.* XVI. 34. *Ædificavit Hiel de Bethel Jericho; in Abiram primogenito suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus*. Traditio: Ex Abiram primogenito suo impio non est docendum; Ex Segub novissimo suo erit docendum: Abiram, & Segub quomodo explicabitur? Quid dicit? Quid significat? Ex Abiram primogenito suo est docendum; in hoc impio Segub novissimus ejus comprehenditur: Dictum est enim: *In Abiram primogenito suo:* Nonne notum est, quod Segub esset ejus novissimus? Cur dictum

est:

שם יריחו א״ל אליהו אין א״ל השתא לווטתא
דמשה לא קא מקיימא דכתב וסרתם
ועבדתם וגו׳ וכתב וחרה אף ה׳ בכם ועצר
את השמים וגו׳ וההוא גברא אוקים ליה
ע״א על כל תלם ותלם ולא שביק ליה
מיטרא למיזל מיסגד ליה לוטתא דיהושע
תלמידי׳ מקיימא מיד ויאמר אליהו התשבי
מתושבי גלעד חי ה׳ אלהי ישראל אם יהיה
טל ומטר וגומר בעי רחמי והבו ליה אקלידא
דמטרא וקם ואזל ויהי דבר ה׳ אלי לאמר לך
מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית
והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבקר וגומר
מהיכא אמר רב יהודה אמר רב מבי טבחי
דאהאב ויהי מקץ ימים ויבש הנחל כי לא
היה גשם בארץ כיון דחזא דאיכא צערא
בעלמא כתב ויהי דבר ה אלי לאמר קום
לך צרפתה וכתיב ויהי אחר הדברים האלה
חלה בן האשה בעלת הבית בעא רחמי
למיתן ליה אקלידא דתחיית המתים אמרו
ליה שלש מפתחות לא נמסרו לשליח של
חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים יאמרו
שתים ביד תלמיד ואחת ביד הרב אייתי הא
ושקיל האי דכתב לך הראה אל אחאב ואתא
מטר דרש ההוא גלילאה קמיה דרב חסדא
משל דאליהו למה הדבר דומה לגברא
דטרקיה לגליה ואבדה למפתיחיה דרש רבי
יוסי בציפורי אבא אליהו קפדן הוה רגיל
למיתיה גביה איכסי׳ מיניה תלתא יומי ולא
אתא כי אתא א״ל אמאי לא אתא מר א״ל
קפדן קרית לי א״ל הא דקמן דקא קפיד
מר. ולא ידבק בידך מאומה מן החרם שכל

est: *Segub novissimo ejus?* Docetur, quod ille impius addiscere debebat ex Segub minimo: Dictum est enim ibid. *In Abiram primogenito*. Nonne notum erat, quod Segub esset minimus? Cur dictum est: *Et in Segub novissimo?* Docetur quod sepelierit filios ex Abiram usque ad Segub. Achab ejus amicus erat, & ipse venit, & Elia ad salutandum; Assidens dixit. Fortasse quando Josue maledixit, sic maledixit. Non ædificetur Jericho nomine alterius civitatis, neque alia civitas nomine Jericho: Respondit illi Elia; utique: Dixit illi: Nunc maledictio Mose non confirmatur: Scriptum est enim *Deut.* XI. XVI. *Et recedatis, & serviatis &c.* Pariterque scriptum est: *Et exordescat ira Domini, & claudat cœlos.* Ibid. Et ille vir statuit Idololatriam in singulis sulcis, tamen non cessabat pluvia, ut veniret & ipse se incurvaret: Maledictio Josue sui discipuli statim confirmata fuit: *Et dixit Elia Thesbites de habitatoribus Galaad: Vivit Dominus Deus Israel; si erit ros & pluvia &c.* I. *Reg.* XVII. I. Oravit Deum & data est ei clavis pluviæ, & surgens abiit: *Et factum est verbum Domini ad eum dicens: Recede hinc & vade contra orientem, & adscendere in torrente Carith. Corvi quoque deferebant ei panem, & carnem mane &c.* Ibid. Unde dicit Rabi Jehuda? Dicit Rab; De macello Achab. *Post dies autem siccatus est torrens; non enim pluerat super terram.* Ibid. Quando vidit, quod esset afflictio in mundo, scriptum est: *Factus est ergo verbum Domini ad eum dicens; Surge & vade in Sarephta.* Ibid. Pariterque scriptum est: *Factum autem est post hæc ægrotavit filius mulieris matris familias:* Oravit Deum, ut sibi daret clavem resurrectionis mortuorum. Dixerunt illi: Tres claves non traduntur legato, clavis vitæ, clavis pluviæ, & clavis resurrectionis mortuorum: Dixerunt: Duæ erunt in manu discipuli, & una in manu magistri: Veniat & accipiat: Hoc est quod scriptum est ibidem XVIII. I. *Vade & ostende te Achabo; ut dem pluviam:* Exposuit ille Galilæus coram R. Chasda: Parabola Eliæ cuinam similis est? Viro, qui claudit januam, & amittit ejus claves; Exposuit R. Jose in Tsippori; veniat Elia iracundus, qui solitus erat venire, se occultavit ab eo tres dies, & non venit: Quando venit; illi dixit. Cur non venisti domine? Respondit: Iracundum vocasti me: Dixit illi. Hoc quoque nunc curas Mor? *Et non adhærebit manui tuæ quicquam de anathemate:* Nam quando impii in mundo sunt, iræ divinæ furor est

זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם וכו. מאן רשעים אמר רב יוסף גנבי ת״ר רשע בא לעולם חרון בא לעולם שנאמר בבא רשע בא גם בוזו עם קלון חרפה רשע אבד מן העולם טובה בא לעולם שנאמר ובאבוד רשעים רנה צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם שנאמר הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק צדיק בא לעולם טובה באה לעולם שנאמר זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו.

est in mundo &c. Qui sunt impii? Dicit R. Joseph: Fures. Tradiderunt sapientes: Quando impius venit in mundum, furor venit in mundum: Dictum est enim *Prov.* XVIII. 3. *Impius cum venerit, sequitur eum ignominia & opprobrium.* Quando impius perit de mundo, bonum venit in mundum: Dictum est enim ibid. *Et in excidio impiorum jubilum:* Quando justus dimittitur de mundo, malum venit in mundum. Dictum est enim *Isai.* LVII. I. *Justus perit, & non est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat; a facie malitiæ collectus est justus.* Quando justus venit in mundum, bonum venit in mundum: Dictum est enim *Genes.* V. 29. *Iste consolabitur nos ab operibus nostris, & a laboribus manuum nostrarum.*

JO-

JOHANNIS VORSTII
DISSERTATIO
DE
SYNHEDRIIS HEBRÆORUM.

I. IN ſacris literis, itemque in Talmudicis ac Rabbinicis ſcriptis frequens mentio fit Synedriorum ſive collegiorum judicialium, quæ in Hebræis olim fuerint. Quæ quomodo ſe habuerint, quibuſque temporibus exſtiterint, lubet in præſentia atque animus eſt diſpicere. Συνέδριον Græci vocant quemvis conſeſſum, præcipue vero collegium & conſeſſum judicum. Græca voce uſi fuerunt & Hebræi in appellandis iſtis judicum collegiis, quæ inter ipſos fuerunt. Nimirum cum orientales plagas occupaſſent Macedones, in iiſque potirentur rerum: factum fuit, ut quamplurima Græca vocabula civitate donarentur Hebræa, aliave, atque a vulgo, ut ſuæ linguæ propria, uſurparentur; ut item ipſa Græca lingua in iiſdem locis uterentur cultiores quique. Vocabulorum quæ dixi affatim eſt in Talmudicis ac Rabbinicis ſcriptis. Congeſſit ea paucos abhinc annos non in parvum volumen quidam David Cothen de Lara. In ipſis quoque ſacris literis exempla talium non deſunt, ut notum eſt. Sed Græcam vocem Συνέδριον paulum immutarunt, quod ad puncta vocalia attinet, idque itidem pro ſolenni ſuo, effinxerunt quidem vocem סנהדרין, eaque appellarunt iſtos, quos dixi, conſeſſus judicum. Laborarunt ſane Rabbini in ipſa Hebræa Lingua vocabuli סנהדרין quærere etymon & originem. Quidam dixerunt, compoſitum illud eſſe ex סן & הדרין. סן enim idem eſſe quod תורה & legem ſignificare, quæ in monte Sinai data eſt Moyſi: הדרין vero ſignificare repetentes, verſantes, & collegium judicum igitur dictum fuiſſe סנהדרין, quod conſtiterit מהדרין *ex repetentibus & verſantibus divinam legem*. Alii cogitarunt conſeſſum judicum dictum fuiſſe סנהדרין, quod in eo eſſent vel eſſe deberent סונאים הררת פנים בדין *odio habentes acceptationem vultus ſive reſpectum perſonarum in judicio*. Sed non ex vero poſitas eſſe iſtas origines, non facile quiſpiam dubitaverit. Agnovit & ipſe Elias, vocem ex Græca, eſſe oriundam. In Evangeliſtarum ſcriptis, & in Joſepho, ubi ſatis apparet de dicto conſeſſu judicum agi, Græca vox nativa ſua forma viſitur. Sed ibi luſtrabimus poſtea. Quandoque ſcribitur & סנדרין contracte, itemque סנהדרי per apocopen.

II. Proditum igitur a Talmudicis eſt, primo quidem de collegio LXXI. judicum, quod in ube Hieroſolymis fuerit: deinde de collegio XXIII. judicum, quod in ſingulis fuerit civitatibus: de collegio denique Virorum *trium*. Producam primo de duobus prioribus ex Codice Sanhedrin nonnulla. De numero judicum, qui in utroque collegio fuerunt, itemque de iſtius numeri origine, ac ipſa collegii inſtitutione in primo capite dicti Codicis leguntur iſta: סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחר וקטנה של עשרים ושלשה ומנין לגדולה שהיא של שבעי ואחר שנ אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן הרי שבעי וא׳ ר׳ יהודה אומ׳ שבעים ומני לקטנה שהיא של עשרים ושלשה שנאמר ושפטו העדה והצילו הערה וכו׳: Hæc & alia quædam, quibus ratio redditur poſterioris numeri, ex doctiſſimi Cocceji verſione ita habent: *Synedrium magnum* LXX. *& unum judices habuit: minus, tres & viginti. Unde conſtat*, LXXI. *fuiſſe iſtius Synedrii judices? Ex eo, quod dicitur: Congrega mihi ſeptuaginta viros ex ſenioribus Iſraelis* Num. XI. 16. *Iſtis Moſes junctus erat. En tibi* LXXI. *Attamen R. Jehuda ait*, LXX. *fuiſſe. Unde autem, minus habuiſſe* XXIII.? *Ex illo: Et judicabunt cœtus.* Numer. XXXV. 24. *Cœtus judicat: cœtus eripit. Habes vicenos. Qui vero probatur, cœtum eſſe* X. *hominum? Ex illo: quouſque cœtui huic malitioſo*, &c. Num. XIV. 27. *Semove Joſuam & Calebum. At quæ ratio eſt adjungendi inſuper ternos? Ex illo, quod intelligendum datur in illo: Ne ſequaris plures ad mala*, Exod. XXIII. 2. *Subaudio, eſſe mihi hos ſequendos in bonum. Si ita eſt, quare amplius additur, poſt plures inclinando? Non ſimiliter ut in bonum, ita in malum inclinatio eſt facienda. In bonum vel ex unius ſententia pronunciare licet: in malum non niſi ſi duorum*

rum suffragia præponderent. Jam concessus judicum non est, ut parili constet numero. Ergo his unus insuper additur. Habes XXIII. Apparet ex his, duo collegia judicum nominibus distingui, & alterum vocari *majus*, alterum vero *minus*: Deinde numero eorum, qui in ea congressi fuerunt, proditum est, & quibus sacrarum literarum locis duo ista collegia crediderint instituta fuisse. An vero omnia ex vero scripserint Doctores, de eo post dispiciemus. De eo quidem non dubitabimus, fuisse aliquando judicum collegia in Hebræorum civitatibus, quæ tot numero hominibus constiterint. Sed porro alia quædam colligamus, quæ de istis collegiis sunt prodita.

III. Ex Codice Middoth, hoc est, de mensuris templi scimus, inter conclavia quæ templo Hierosolymitano addita fuerunt, fuisse etiam quoddam, quod appellatum fuerit לשכת הגזית *conclave cæsi lapidis*, in eoque consessus egisse collegium LXXI. judicum. Adscribam ipsa Codicis verba, quæ quidem sunt in capite ejus quinto: לשכת הגזית בה היתה שנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה: *In conclavi cæsi lapidis consessus magnus Israelis sedebat, ac etiam judicabat Sacerdotes*. Idem legitur in codice Sanhedrin cap. x. itemque in ejus Gemara. In Gemara quidem his verbis: בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית. *Curia* LXXI. *judicum in conclavi cæsi lapidis sedebat*. De situ istius conclavis Clarissimus Vir, Constantinus l' Empereur ita habendum putat, fuisse illud in latere atrii Sacerdotum meridionali. Videsis ejus notas ad Codicem Middoth, & quidem ad cap. quintum, hujusque sectionem secundam,

IV. Quæ πρωτοκαθεδρίας ratio fuerit in Synedrio magno, itemque alia nonnulla, exposuit Maimonides in Halacha Sanhedrin, his verbis: הגדול בחכמה שבכלן מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמין נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש ויושב מימינו והוא אב ב״ד ושאר השבעים יושבין לפני שניהם כפי מעלתם כל הגדול מחברו בחכמה יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו והם יושבין בכמו חצי גורן בעגול כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואים כולם: *Qui cæteris omnibus sapientia antecellit, eum constituunt caput super se, & caput consessus. Et hic ille est, quem ubique sapientes vocant NASI: & is est loco Moysis Magistri nostri. Qui porro inter* LXX. *natu maximus est, eum collocant a dextris: & hic est, quem vocant ABH BETH Din. Cæteri τῶν* LXX. *sedent coram istis duobus, secundum dignitatem suam. Quo quisque sapientior est collega suo, eo propius locatur ad sinistram Principis. Et hi sedent per dimidiam quasi aream, ut eos omnes & NASI, & ABH BETH DIN in conspectu habeat*.

V. Quas causas peculiariter judicaret Synedrium magnum, id cognoscere est ex Codicis Sanhedrin capite primo: אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא בבית דין של שבעי׳ ואחד ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של ע״א אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של ע״א אין עושין סנהדריו׳ לשבטים אלא על פי בית דין של ע״א אין עושין עיר הנדחת אלא בבית דין של ע״א: *Tribus, Pseudopropheta, Sacerdos magnus, non nisi a* LXXI. *judicum consessu judicantur. Bellum arbitrarium non nisi ex illorum autoritate suscipitur. Urbs atriumve non nisi his jubentibus amplificatur. Synedria tribuum non nisi horum nutu instituuntur. In nullam urbem sententia universalis apostasiæ fertur, nisi ab hoc judicum collegio &c.* In his proditum est, LXXI. Viros judicare solitos fuisse de tribu, quæ puta vel tota, vel maximam partem ad idololatriam defecisset. Deinde de Pseudopropheta ab iisdem fuisse judicatum. Atque ad hoc respexisse creditur Salvator noster, cum teste S. Luca cap. XIII. v. 33. pronunciavit, ὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερυσαλήμ, *non contingere, ut Propheta pereat extra Hierosolyma*. Ipse quoque Salvator, quod Propheta mendax haberetur, isti LXXI. virorum consessui sæpe necesse habuit sese sistere.. Dicitur porro de aliis quibusdam in verbis Codicis Talmudici, de judicando summo Sacerdote: de suscipiendo bello αὐθαιρέτῳ, quod contradistinguunt למלחמת המצוה *bello præcepti*, quod gerere jussi fuerunt Israelitæ cum Amalekitis & septem gentibus Palæstinæ: de urbe vel atrio amplificando: de Synedriis sive judicum consessibus in singulis tribubus instituendis: de urbe universalis apostasiæ damnanda.

VI. Porro Synedrium magnum cognovit etiam de vitiis, quæ a sacerdotio arcerent: qua de re proditum est in Cod. Middoth cap. v. Verba ita habent: לשכת הגזית בה היתה סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהנה וכהן שנמצא בו פסול לובש שחרין ומתעטף שחורין ויוצא והולך לו שלא בו פכול לובש לבנים ומתעטף לבנים נכנם ומשמש עם אחיו הכהנים. *In conclavi cæsi lapidis Synedrium magnum Israelis sedebat, & judicabat sacerdotes. Sacerdos, in quo inveniretur vitium, induebat sibi atras, ac atris involvebat se*, ita-

itaque egreſſus abibat. Cui vero non inerat vitium, induebat ſibi veſtes albas, ac ſe albis involvebat, & ingreſſus (in templum) miniſtrabat cum fratribus ſuis ſacerdotibus. Atque feſtum celebrabant diem, cum non inveniretur vitium in ſemine Aaronis Sacerdotis, hæc locuti: Laudibus efferatur Deus ille laudandus, quia non invenitur vitium in ſemine ſacerdotali Aaronis, & laudetur is qui elegit Aaronem, ejuſque filios, ut aſtarent ad miniſterium coram Deo, in æde ſancta. Maimonides in hal. ביאת המקרש cap. 6. exiſtima, עיקר מעשהם התריר שהיו יושבין ורנין את הכהונה ובורקין הכהונה ביוחסין ובמומין: *Principale jugis ipſorum operis hoc eſſe, quod ſedent & judicant ſacerdotes, & diſpiciunt de natalibus & vitiis ſacerdotum.* Idem quoque Maymonides annotavit, ſucceſſionem ſummi Pontificis ex ejuſdem Synedrii magni autoritate & judicio pependiſſe. In Halacha Kele hammikdaſch cap. IV. hæc habentur: אין מעמידין כהן גדול אלא בית דין של ע״א: *Non conſtituunt ſacerdotem, niſi Synedrium* LXXI. *virorum*. Quod vero mirere, ſcribit ille Maymonides, a Synedrio magno conſtitui ipſum Regem. Halacha Sanhedr. cap. V. אין מעמידין מלך אלא על פי בית דין של ע״א: *Non conſtituunt Regem niſi ex ſententia Synedrii Magni.* Præter hæc, quæ expoſuimus, ſunt & alia, de quibus judicare ſolitum fuit Synhedrium magnum, nimirum difficiliora quæque, de quibus cæteris Synhedriis liquere non potuit. Atque illud ſatis intelligetur ex quibuſdam, quæ mox producentur.

VII. Ex iis autem, quæ jam produximus, apparuit quoque, præter collegium LXXI. judicum, fuiſſe duplicia alia judicum collegia; unius generis conſtitiſſe XXIII. viris; alterius vero tribus modo: horum prius dictum fuiſſe סנהדרין קטנה: *Synedrium parvum*. Hieroſolymis quidem præter Synedrium magnum, LXXI. puta virorum, fuerunt etiam duo Synhedria XXIII. virorum, quorum itidem ſedes fuit in duobus conclavibus, quæ templo adjuncta fuerunt. Diſcere eſt ex Codicis Sanhedrin Miſna, atque item Gemara. In Miſna quidem cap. X. hæc ſunt: שלשה בתי דינין היו שם אחר שיושב על פתח הר הבית ואחר יושב על פתח העזרה ואחר יושב בלשכת הנזית וכו׳: *Tria judicum collegia iſtic fuerunt, unum ſedens juxta aditum montis ſanctuarii: alterum ſedens ad oſtium atrii: tertium ſedens in conclavi ex cæſo lapide ſtructo. Primo adibatur iſtud, quod ad aſcenſum montis ſanctuarii ſedebat: tum ſic agebat Senior: ego hunc ſenſum ex ſacra pagina deprompſi; ſocii mei iſtum: ego ſic docui; ſocii mei hoc modo. Si illi, quid in illa cauſa ſtatuendum eſſet, traditione accepiſſent, hoc illis communicabant. Sin minus, pariter ad judices juxta atrii oſtium ſedentes pergebant. His, expoſita difficultate, ſi quid conſtaret, docebantur: ſin minus, omne conjunctim ad ſynedrium magnum recurrebant. Nam ab illo egreditur lex omni Iſraeli.* Ex his apparet, quæ ratio, quis ordo obſervatus fuerit in gravioribus cauſis dijudicandis: quod nim, ſi duobus minoribus Synedriis non liqueret, recurſum fuerit ad magnum, hocque adeo, præterquam quod de pſeudopropheta, ſummo ſacerdote, & quibuſdam aliis peculiariter judicavit, quaſvis etiam alias graviores cauſas verſaverit ac judicarit.

VIII. Sed non Hieroſolymis tantum Synedria fuerunt XXIII. judicum, verum etiam in aliis civitatibus, quæ quidem non haberent CXX. minus cives, Codice Sanh. cap. I. וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרי׳: *Quot incolas urbis eſſe oportet, ut Synedrio digna ſit?* CXX. Nunc porro id obſervandum eſt, ſi Synedriis ſingularum civitatum non liqueret, ex illis relatum fuiſſe ad ea Synedria, quæ Hieroſolymis fuerunt. De eo in Gemara Cod. Sanhedrin reperimus brevi, ſed clare & perſpicue proditum. Verba Gemaræ ita habent: בית דין של ע״א יושבין בלשכת הנזית ושני בתי דינין של כ״ג אחר יושב על׳ פתח הר הבית ואחר יושב על פתח העזרה ושאר בתי דינין של כג יושאין בכל עיירות ישר׳ הוצרך הדבר לשאול שואל מבות דין שבעירו אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שסמוך לעירם אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל׳ פתח העזרה ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך למרתי וכך למדו חבירי אם שמעו אמרו להם ואם לאו אילו ואילו באין ללשכת הגזות: *Domus Judicii* ꝧ LXX. *ſedet in conclavi cæſi lapidis: & duæ domus judiciorum* ꝧ XXIII. *una quidem ad portam montis templi; altera ad portam atrii: & reliquæ domus judiciorum* ꝧ XXIII. *ſedent in ſingulis urbibus Iſrael. Si de re quapiam opus eſt conſilium exquiri, conſulunt domum judicii quæ eſt in civitate ipſorum. Si audiverunt* (inſtituti ſunt a majoribus) *dicunt ipſis; ſin minus, eunt ad civitatem quæ ipſorum civitati proxima eſt. Si audiverunt* (ſi Synedrium, quod in iſta civitate eſt, accepit a majoribus ſuis) *dicunt ipſis; ſin minus, vadunt ad domum judicci, quæ* (Hieroſolymis) *eſt ad portam montis templi. Quod ſi ea audivit,* dicit

dicit ipsis; sin minus, vadunt amplius ad domum judicii, quæ est ad portam atrii. Et dicit, sic scrutatus sum, (hunc sensum cepi ex sacris codd.) *& sic scrutati sunt socii mei: Sic docui, & sic docuerunt socii mei. Si audiverunt, dicunt ipsis; sin minus, & hi & illi vadunt ad conclave cæsi lapidis*. Verba fere gemina sunt illis, quæ paulo ante ex Misna produximus. In his autem id amplius proditum est, ex singulis civitatibus difficiliora quæque relata fuisse ad ea Synedria, quæ in urbe Hierosolymis fuerunt.

IX. Fuerunt item in Hebræis collegia trium modo Judicum. Quas vero causas tum trium Virorum cognoverint, ac judicarint, id ex Codice Sanhedrin liquido apparet. In cap. IV. istius Codicis hæc leguntur: מה בין ריני ממונות לריני נפשות דיני ממונות בשלושה ודיני נפשות בכג׳: *Quid interest inter judicia pecuniaria, & capitalia? quod pecuniaria a tribus; capitalia a tribus & viginti exercentur*. Hæc ita in quarto junctim exponuntur. In primo autem ejusdem Codicis eadem separatim reperiuntur posita, & plura etiam adduntur. Principio quidem capitis hæc leguntur: *Judicia pecuniaria a tribus* (administrantur:) *de rapinis & læsione a tribus: de damno, vel dimidio damni, de restitutione dupli & quadrupli & quintupli, a tribus: de vi, de seductione, de diffamatione, a tribus*. Paucis interjectis sequuntur ista: *Capitalia a tribus & viginti* (exercentur) *de homine & bestia coitu maculatis a tribus &c.* De pecuniariorum & capitalium judiciorum discrimine gravis item sententia legitur in cap. IV.: cujus quidem oportuisset memores esse, qui Salvatorem mundi capitis damnarunt. Ea sic se habet: לא כריני ממונות דיני נפשות דיני ממוניש אדם נותן ממון ומתכפר לו דיני נפשום דמו ודם זרעיותיו תלויין בו עד סוף העולם: *Aliter se habent judicia, quæ de pecunia, quam quæ de capite habentur. Nam in illis, pecunia data, peccatum expiari potest. In his si quid deliqueris, sanguis rei & seminum ejus ad finem usque seculi tibi imputatur*.

X. Credamus sane, fuisse tempora, quibus talia, qualia diximus, in Hebræis exstiterint Judicum collegia. Finxisse plurima Rabbinos, & caute ipsis fidem esse habendam, Viri docti sæpe equidem monuerunt. De Collegiis judicum tamen, quæ hactenus descripsimus, non est quod dubitemus. Narrarunt Talmudis autores rem cum variis circumstantiis: ut omnia de ea ficta esse credibile non sit. Prodiderunt, quot assessores fuerint collegiorum: quibus in conclavibus consederint: quæ fuerit causarum agendorum ratio coram ipsis: quo tempore antiquam sedem ratio coram ipsis: quo ɔempore antiquam sedem reliquerit Synedrium magnum. Vixerunt Talmudis autores paucis post excidium templi seculis. R. Jehuda in confinio secundi & tertii seculi post Christum natum, Rabbinorum placita in unum congessit, ac certis libris distinxit. Inditum volumini fuit משנה hoc est, *legis iteratæ sive secundæ* nomen: obtinuitque idem illud in Judæa vim juris communis. Accessit non multo post Gemara, hoc est, variæ disquisitiones & disputationes super Misna. Atque ita ipsum Talmud, primo Hierosolymitanum, mox & Babylonicum protrusum fuit. In isto igitur Talmude proditum est, Synedrium magnum XL. annis ante secundum excidium templi, reliquisse antiquam sedem לשכת הגזית *conclave cæsi lapidis*. In *Rosch haschana* de eo hæc leguntur: גלתה סנהנרין מנמרי מלשכת הגזית לחניות ומחניות לירושלם: *migravit Synedrium prorsus ex conclavi cæsi lapidis in tabernas, & a tabernis in Hierosolyma*. Tempus, quo prima migratio facta, exprimitur in cod. Abod. *Zara* cap. I. ארבעים שׁנה עד חרב הבית גלתה סנהררין וישבה לה בחניות: *Quadraginta annis ante excidium templi, migravit Synedrium* (ex conclavi cæsi lapidis) *& consedit in tabernis*. Quod tam solicite annotarunt Rabbini, quo tempore Synedrium M. migraverit, ex eo vel maxime colligere licet, quæ de Synedriis in ipsorum monumentis legimus, non perinde conficta ab ipsis esse, ut alia quædam.

XI. Jam vero & illud præclarum est, quod non ex Talmude modo, sed & aliunde constare potest de Synedrio Magno. In Chaldaicis paraphrasibus, quas Targumim vocant, Synedrii magni sæpe fit mentio. Exod. XV. 27. ubi de LXX. palmis memoratur, quæ in Elim fuerint, Targum Hierosolymitanum ita habet: ושבעין דקלין כל קבל שבעין סביא סנהררין בישראל: *Et* LXX. *palmæ, propterea quod* LXX. *Seniores Sanhedrin in Israel*. Inepte quidem LXX. Seniorum ibi fit mentio: nobis tamen sufficit, de iisdem ex dicto loco posse constare. Sic Num. XXI. 18. ubi de puteo, quem foderint Principes, & paraverint Duces, idem Targum principes istos ita describit, סוכלתני עלמא סנהררין שובעתי חכימיא רמפרשין: *Prudentiores in mundo Judices Sanhedrin*, LXX. *Sapientes, qui explicant, &c.* Ad Eccl. XII. 12. in Venetis רבני כנהררין מרי הלכתין ומררשין

ראתיהיבו על ידוי דמשה *Et doctores Sanhedrin collegii magni, periti jurium & doctrinarum, qui dati sunt per manum Mosis.* Ruth. III. 11. verba Boozi, *scit omnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ*, vel sec. Hebr. scit omnis porta populi mei, *mulierem te esse virtutis*, in Targum ejus libri ita exprimuntur, גלי קדם כל יתבי תרע סנהדרין רבא דעמי *Notum est omnibus assessoribus portæ Synedrii magni, populi mei*. Prima verba capitis IV. ejusdem libri ita exprimuntur in Targum: ובועז סליק לתרע בית דין דאתרע סנהדרין ויתיב תמן עם סביא *Boas adscendit ad portam domus judicii in locum Synhedrii, & consedit illic cum Sapientibus*. Hæc & alia plura observavit Elias in Methurgeman. Cl. Buxtorfius observavit, mentionem Synhedrii fieri etiam in Targum Jonathanis ad Num. XXV. 7. in his, קם מגו סנהדרי די ליה *surrexit e medio Synhedrii sui*. Deinde in Targum Psalmorum, ad Ps. CXL. 10. ריש סנהדרי תלמידי *Achitophel caput Synedrii, discipulus meus*.

XII. In sacris N. T. codicibus τοῦ Συνεδρίου sæpe fit mentio: per quod Synedrium magnum intelligi, Viri docti nihil dubitant. Locus est in S. Matth. Ev. c. XXVI. 59. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Alius in S. Lucæ c. XXII. 66. Συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον ἑαυτῶν. Alius item in Act. IV. 15. Κελεύσαντες αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν: & rursus alius in Act. V. 21. συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ex his omnibus facile utique intelligitur, temporibus Christi & Apostolorum exstitisse omnino συνέδριον quoddam sive consessum judicum. Cum igitur & ex Rabbinorum scriptis scire queamus, circa eadem tempora exstitisse Sanhedrin, consessum item judicum, quid est cur dubitare velimus, Sanhedrin illud, de quo Rabbini prodiderunt, idem fuisse cum συνεδρίῳ isto, de quo ex sacris scripturis constat? Quod vero ex sacris scripturis intelligimus, in Synedrio Hierosolymitano summum quoque Pontificem fuisse, & alios item ex ordine sacerdotali, idem prodiderunt etiam Rabbini. R. Moses Maimonides hal Sanh. c. II. אין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין אבל מושיבין כהן גדול אם היה ראוי בחכמה *Non cooptant Regem Israelis in Synedrium: cooptant autem Sacerdotem magnum, si modo dignus sit propter sapientiam*. Ibidem: ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולווים *Lege præceptum est ut sint in Synedrio magno Sacerdotes & Levitæ*. Porro quæ in S. Matthæi quinto cap. Salvator pronunciat de pœnarum gradibus, iis tum magnum, tum quoque parvum Synedrium significari, Viri docti nihil dubitant. Cum nim. Pharisæi, iram, quæque ejus signa sunt, convitia & ignominiosa vocabula non crederent tanti esse, ut gravioribus pœnis obnoxium quempiam reddant: Salvatorem nostrum dixisse, hunc qui sodali suo temere irascatur, dignum esse qui τῇ κρίσει *judicio* (Synedrium minus intelligunt, cui דיני נפשות *judicia capitalia* competebant, ut supra diximus) se sistat, & ab eodem gravi supplicio afficiatur: qui autem dicat ῥακὰ, eum dignum esse, qui τῷ συνεδρίῳ (Synedrium magnum intelligunt) se sistat, a quo cæteroqui res magni momenti judicari, & gravissima supplicia constitui solerent: eum denique, qui dicat, μωρὲ, graviori pœna dignum esse, quam ut a Synedrio constitui queat, atque igitur ad infernum detrudendum. Quæ quidem conjecturæ nobis minime displicent. Quod enim ἡ κρίσις & τὸ συνέδριον a Salvatore nostro, tanquam diversa, memorantur, ex eo satis apparet, τὸ συνέδριον fuisse quendam judicum consessum, qui isto nomine κατ' ἐξοχὴν & peculiariter fuerit appellatus. Sunt in prædictis Salvatoris nostri verbis & alia quædam, quibus itidem ex monumentis Hebræorum lucem attulerunt Viri docti, vox ῥακὰ puta, & vox γέεννα. Vide sis quæ ad ea illustranda congesserunt Buxtorfii, aliique.

XIII. Porro nec in Fl. Josephi, ἑβραίου ἐξ ἑβραίων scriptis magni Synedrii vestigia desunt. Præclarum est, quod in decimo quarto Ἀρχαιολογίας cap. XVII. prodidit, Herodem Ascalonitam, cum juvenis adhuc esset, & αὐτοτελέστερον egisset in Galilæa, vocatum fuisse Hierosolyma, ἵνα δίκην ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν πεπραγμένων ὑπόσχῃ, *ut coram Synedrio facti sui redderet rationem*, cumque delecta manu venisset stipatus, & liberius, quam reum decebat, ageret, Sameam quendam, cæteris omnibus attonitis, parrhesia usum ac in hanc sententiam locutum fuisse: *Equidem judices* (ἄνδρες συνέδροι) *tuque Rex* (Hyrcane) *nec ipse unquam vidi quenquam qui ad causam apud nos dicendam vocatus ad hunc modum comparuerit, nec vos puto posse proferre hujusmodi quempiam, sed quisquis hactenus* εἰς τοῦτο τὸ συνέδριον ἀφῖκται κριθησόμενος, *apud hunc consessum judicandum se præbuit, humilis venit, & habitu timentis periculum, & captantis misericordiam,*

atra-

stratus & promisso capillitio. At bonus iste Herodes cædis reus, & tam gravi obnoxius crimini, adstat hic purpuratus, & crine belle composito, cum armatis stipatoribus. Paucis interjectis subjungit, quid Sameas præsumpserit animo, cum Herodem videret tam libere & proterve se tractantem. Ita igitur Sameam inducit porro loquentem: *Scitote tamen potentem esse Deum, & quod iste, quem nunc in Hyrcani gratiam legibus eripitis, & vos aliquando, & regem ipsum puniet*. Addit etiam amplius de eodem Samea, eum honorifice habitum ab Herode, cum hic urbe esset potitus. *Nec vanus fuit vates*, inquit. *Nam Herodes regnum adeptus*, πάντας ἀπέκτεινε τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ *omnes qui in Synedrio erant, & ipsum quoque regem sustulit, excepto uno Samea. Hunc enim in honore habuit, propter justitiam, & quia post, obsessa urbe ab Herode ac Sosio, admittendi Herodem autor fuit populo, negans propter peccata eos posse dominationem illius effugere*. Ex his Josephi satis liquido apparet, τὸ συνέδριον, cujus Sameas pars fuit, in urbe Hierosolymis singulari quadam ac præcipua fuisse autoritate, quali & Sanhedrin magnum fuisse prodiderunt Rabbini. Quam vero παῤῥησίαν Sameæ tribuit Josephus in prædicto libro, eam in sequenti decimo quinto, primo quidem capite, tribuere videtur Pollioni cuidam, Sameæ præceptori. *In præcipuo honore*, inquit, *apud eum* (Herodem) *erat Pollio Pharisæus, & Sameas hujus discipulus. Dum nimirum obsideret Hierosolyma, hi consulebant civibus, ut Herodem in urbem reciperent, eamque ob rem gratiam illis habuit. Pollio vero hic, olim capitis reo Herode, Hyrcano* ϗ τοῖς δικάζουσι *judicibus prædixit opprobrans, quod absolutus Herodes eorum sententiis, ab omnibus illis pœnas aliquando exacturus esset*. Apparet in his μνημονικὸν ἁμάρτημα Josephi. Ceterum Pollionem ac Sameam conjungit & alibi, hisque duobus Herodem scribit gratificatum fuisse. In cap. XIII. libri XV. hæc amplius habet: *Requisivit & jusjurandum a Pollionis Sameæque sectatoribus: quod cum non impetrasset, non tamen in eos ut in cæteros sæviit, sed veniam dedit propter Pollionem*.

XIV. Ex proximis superioribus apparebat, Synedrium illud quod ætate Sameæ fuit, non minimam habuisse autoritatem; & Sameam eidem vindicare voluisse autoritatem antiquam ac genuinam. Paulo ante ista tempora autoritati huic non parum decesserat. Cum Hierosolyma expugnasset Pompejus, & pulso Aristobulo sacerdotium sine regno restituisset Hyrcano: paulo post Syriæ præfectus constitutus fuit Gabinius. Qui cum Alexandrum Aristobuli filium retudisset, Hyrcanum Hierosolyma deduxit, τὴν τοῦ ἱεροῦ παραδοὺς ἡγεμονίαν αὐτῷ, καθίστησι τὴν ἄλλην πολιτείαν, ἐπὶ προστασίᾳ τῶν ἀρίστων, *ei templi cura mandata, aliam reip. formam constituit, ut nimirum optimates præessent*. διεῖλε δὲ πᾶν τὸ ἔθνος (Ἰουδαϊκὸν) εἰς πέντε συνόδους. τὸ μὲν Ἱεροσολύμοις προστάξας, τὸ δὲ Γαδάροις. οἱ δὲ, ἵνα συντελῶσιν εἰς Ἀμαθοῦντα. τὸ δὲ τέταρτον εἰς Ἱεριχοῦντα κεκλήρωτο, ϗ τῷ πέμπτῳ Σέπφωρις ἀπεδείχθη, πόλις τῆς Γαλιλαίας, *Omnem Judæorum gentem in quinque conventus divisit* (quinque judicum collegia instituit, ad quæ omnes Judæorum causæ referrentur) *unum voluit esse Hierosolymis, alterum Gadaris, tertium Amathunte, quartum Hierichunte, quintum denique Sepphore*. Vide ista apud Josephum lib. I. de bello Jud. cap. 6. Gemina vero licet legere l. XIV. Ἀρχαιολ. c. 11. Adscribam ex hoc quoque libro ipsa Josephi verba, quod alteris illis videantur clariora esse: πέντε συνέδρια καταστήσας εἰς ἴσας μοίρας διένειμε τὸ ἔθνος, *Constitutis quinque Synedriis sive judicum collegiis, gentem in totidem æquales partes distribuit*.

XV. An forte statuere licet, ipsum quoque magnum Synedrium, quod Hierosolymis fuit, tum primum constitui cœptum, cum a Gabinio in Palæstina constituerentur quatuor etiam alia? Scimus ita credere summum quendam Virum. Non autem sustinemus adstipulari ipsi. Sane cum quinque ista Synedria constituta essent, paucis annis post, parrhesia usus Sameas pronunciavit ista, quæ paulo ante transcripsimus. At qualia ea sunt? Talia certe, ut ex iis apparere possit, magnam ejus Synedrii fuisse autoritatem, hancque ejus fuisse longe ante illud tempus, quo Sameas ista pronunciavit. Dixit Sameas, nec se ipsum meminisse, nec meminisse posse cæteros ullius hominis qui ita comparuisset coram Synedrio, ut se tractantem viderent Herodem; semper autem moris fuisse, ut qui sese sisteret, ταπεινὸς παραστῆναι, ϗ σχήματι δεδοικότος, ϗ ἔλεον θηρωμένου, κόμην τε ἐπιτρέψας, ϗ ἐσθῆτα μέλαιναν ἐνδεδυμένος. Si igitur longe ante ista tempora, quibus causam dicere jussus fuit Herodes, tanta Synedrii reverentia fuit: sane idipsum non tum demum cœpisse, cum Gabinius in Palæstina versabatur, facile intelligi licet. Vix enim viginti anni intercesserunt inter illud tempus, quo quinque Synedria instituit Gabinius, & alterum illud,

quo

quo Herodes debuit causam dicere. Quod igitur Josephus scripsit, Gabinium instituisse quinque Synedria, ex eo non hoc colligimus, Synedrium, quod Hierosolymis fuit, tum primum institutum fuisse, cum instituta fuerunt quatuor cætera: sed hoc tantum, Gabinium noviter instituisse quatuor alia Synedria, eoque autoritatem ac potestatem ejus, quod Hierosolymis fuit, non parum imminuisse.

XVI. In libro xx. Ἀρχαιολ. c. 8. apparet etiam quædam Synedrii species. Narrat ibi Josephus, Levitas quosdam obtinuisse ab Agrippa Rege, ut convocato Synedrio decerneret sibi usum stolæ lineæ. Adscribam ipsa ejus verba: τῶν δὲ λευιτῶν, ὅσοι περ ἦσαν ὑμνῳδοὶ, πείθουσι τὸν βασιλέα, καθίσαντα συνέδριον φορεῖν αὐτοῖς ἐπίσης τοῖς ἱερεῦσιν ἐπιτρέψαι λινῆν στολήν. *Illi ex Levitis, quorum erat sacros hymnos in templo canere, adito Rege induxerunt eum precibus, ut advocato concilio* (Synedrio) *decerneret eis usum stolæ lineæ, quæ tum solis concessa erat sacerdotibus*. Paulo post: ὁ γὰρ βασιλεὺς μετὰ γνώμης τῶν εἰς τὸ συνέδριον ἐρχομένων, συνεχώρησε τοῖς ὑμνῳδοῖς ἀποθεμένοις τὴν προτέραν ἐσθῆτα, φορεῖν λινῆν οἵαν ἠθέλησαν, *Rex enim* (Agrippa) *consensu illorum, qui in Synedrium congrediebantur, permisit hymnorum cantoribus, ut deposito pristino habitu, gestarent lineum, qualem voluerunt*. In eodem octavo capite memorat Josephus, Ananum, summum Pontificem καθίσαι συνέδριον κριτῶν *convocasse consessum judicum*, statutumque coram concilio fratrem Jesu Christi, Jacobum nomine, una cum aliis quibusdam, reum impietatis peractum tradidisse lapidandum. Quod factum omnibus displicuisse, hosque igitur Albino, destinato procuratori, ivisse obviam, deque displicentia sua testatos, docuisse eum, non licuisse Anano sine procuratoris consensu καθίσαι συνέδριον *advocare Synedrium sive concilium*.

XVII. Non negabimus, ut paulo ante profitebamur, Synedrium Magnum Hierosolymis exstitisse jam ante Gabinii tempora. An vero & hoc credemus, Synedrium LXXI. Virorum cœptum fuisse institui temporibus Moysis, ac perpetua cooptatione durasse ad extrema usque Reipubl. Judaicæ tempora? Nihil sane dubitant viri docti. Vir clarissimus Joh. Seldenus, aperte scripsit, *imperante Moyse consessum magnum natales habuisse, ut videre sit Num.* XI. 16. recepitque se peculiari libro de istis natalibus, qualitate eorum, qui rite in eum adsciscebantur, adscitorum dignitate, jurisdictione, imperio, loco, continuatione, considendi tempore, aliisque actorum. Vide ejus eximium opus de successionibus in bona defunctorum c. xxv. & alterum de success. in Pontificatum lib. II. cap. x. An vero jam fecerit Vir Clarissimus, quod promisit, nos nondum comperimus. Receperat & Wilh. Schickardus: qui quidem mortalitate est interceptus. Summi Viri, Isaacus Casaubonus, Cl. Salmasius, Hugo Grotius, plurimique alii nihil itidem dubitarunt. Grotius quidem in lib. I. de jure b. & p. cap. III. n. 20. aperte scripsit, *Synedrium LXX. Virum divino imperio a Mose institutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione durasse*. Sed & ipsi Doctores Talmudici originem Synedrii LXXI. virorum ex illis locis probare studuerunt, ex quibus probasse se credunt viri docti nostræ ætatis. Talmud cod. Sanh. c. I. *Unde constat LXXI. fuisse istius Synedrii* (magni) *judices? Ex eo quod dicitur: Congrega mihi LXX. Viros ex Senioribus Israelis*, (Num. XI. 16.) *His Moses junctus erat. En tibi LXXI.* Magno Casaubono ingerimus illud, quod ipse scripsit in exercitatione I. c. Baronium, Rabbinis in historia etiam sacra parum fidei esse tribuendum; in omni alia talpis ut plurimum cæciores esse. Ut vero rectius de re judicari queat, videtur de ista potestate, qua populus Hebræus ætate Moysis gubernatus fuit, agendum esse in universum.

XVIII. Cum Hebræi Regis Ægypti potestate mirabili ratione exempti essent, cœpit in illis esse Reipubl. forma prorsus inusitata, qualemque in nulla gente unquam observare licuit. Solent Rerumpubl. formæ distingui per numerum eorum, qui τὸ κῦρος in aliqua gente obtinent, hoc est, qui præscribunt de talibus, quibus civitas continetur ac conservatur: & ita quidem, ut superiorem agnoscere aut non debeant aut certe, si debeant, nolint. Si igitur unus præscribat, dicitur id *monarchia*. Si plures præscribant, neque tamen tota civitas, sed pauci modo, dicitur id Oligarchia. Si denique penes omnem populum τὸ κῦρος sit, *Democratiam* appellant istam Reip. formam. Scimus vocabula *Oligarchia* & *Democratia* non ita late, sed paulo strictius vulgo usurpari. Nobis autem lata ista significatione nunc liceat uti: cum nec Veteres ea abstinuisse satis constet. Porro κῦρος illud, de quo diximus, constat ex tribus, hoc est, τὸ præscribere sive imperare in civitate, ut superiorem agnoscere vel non debeas vel certe nolis, in tribus potissimum videtur versari:

ri: primo, ut præscribatur de jure suo singulis in civitate versantibus tribuendo: deinde, ut præscribatur de bello aut pace cum externis: & denique ut cultus Numinis præscribatur. Qui præscribunt de jure suo cuique tribuendo, hi & leges ferunt, & magistratus constituunt, qui vel secundum leges, vel alia probabili ratione jus reddant. Non enim semper commodum est aut placet operam juris reddendi sibi ipsi sumere: imo nec possibile est. Si nunc vulgares politias consideremus, apparet in omnibus gentibus de tribus istis quæ diximus, præscribere vel unum hominem vel plures. Sane omnia imperia Deus occulte moderatur, eaque vel conservat, vel imminuit ac debilitat. Veruntamen non ipse Deus præscribit, quid in Rep. fieri debeat: neque si male præscribant homines, hos a gubernaculis reip. ilico removet. Permittit Deus, ut præscribat aut imperet homo, etiam malus, atque ut alii pareant. In Hebræorum vero Rep. haud paulo aliter res habuit. Præscripsit in ea ipse Deus, qua ratione coli vellet: quomodo item jus reddi: denique contra quos & quando bellum geri. Atque hæc sacros codices legentibus minime possunt obscura esse. Si igitur id spectare velis, quod in gente Hebræorum unus præscripsit, quæ ad gubernationem ejus gentis pertinuerunt, Monarchia fuit Hebræorum Respublica. Et sane ut alias Monarchæ etiam Reges appellari solent: ita & Deus planissime se Regem Hebræorum dici voluit. Clara sunt verba Dei in I. Sam. cap. VIII. v. 7. *Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi: non enim te* (Samuelem) *abjecerunt, sed me* ממלך עליהם *ne regnem super eos*. Clara item sunt verba Samuelis in ejusdem libri c. XII. v. 12. *Videntes autem, quod Nabas, Rex filiorum Ammon, venisset adversum vos, dixistis mihi, Nequaquam, sed Rex imperabit nobis* ויהוה אלהיכם מלככם *cum tamen Jehova Deus vester esset Rex vester*. Probe intellexit sanctus Gideon, ipsum Deum se Hebræorum gerere Regem, atque etiam appellari velle. Quare cum ipsi ob rem bene gestam Hebræorum vulgus imperium regium addicere vellet: magno is animo increpuit suam gentem, ac status sui ipsam admonuit. *Neque ego*, inquit, *in vos dominabor, neque in vos dominabitur filius meus*, יהוה ימשל בכם *sed ipse Jehova* (ut hactenus fecit) *in vos dominabitur*. Licet igitur omnino politiam Hebræorum appellare Monarchiam. Quod vero unus iste qui in Hebræa gente summam potestatem sibi ipsi servavit, fuit summum Numen; secus quam in aliis politiis fieri assolet: propterea Monarchiam istam peculiari vocabulo θεοκρατίαν appellare licet, uti Fl. Josephum fecisse scimus in secundo contra Apionem.

XIX. Qui de reddendo cuique jure suo in civitate præscribit, is non semper ipse dicendi sive reddendi juris sibi operam sumit, sed plerumque id facit per alios, horumque utitur ministerio, uti diximus. Sic igitur & in Hebræa gente res se habuit. Non ipse Deus quoties jus reddendum fuit, clara voce aliisve signis exposuit quid fieri vellet ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, sed magistratus instituit, qui secundum leges jus redderent. Primo quidem Moyses fuit destinatus: isque admirandis operibus, quæ facultate sibi peculiariter indita perfecerat, facile persuasit Hebræis, se a Deo, ut a Rege potestatem accepisse, qualem inferiorem magistratus habere solent, populum gubernandi. Et judicavit igitur aliquandiu solus Moyses causa suæ gentis, cum hæc egressa esset ex Ægypto, ac in desertis Arabiæ versaretur. Cum ad Moysem venisset socer ejus, quodque plurimos Moysem circumstantes conspiceret, quæsisset ex ipso, qua de causa id fieret: responsum ipsi a Moyse fuit his verbis: *Venit ad me populus, quærens sententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, ut judicem inter eos & ostendam præcepta Dei & leges ejus*, Exodi XVIII. 15. Post socer Moysis, quod videret, nimium genero suo facessi molestiæ, autor ipsi fuit, ut partem operarum delegaret aliis. Quod igitur etiam fecit Moyses, constituitque chiliarchos, hecatontarchos, pentecontarchos ac decarchos. Solas majoris momenti causas voluit ad se deferri. De eo est in dicti capitis extremis verbis: *Electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui judicarent plebem Domini omni tempore. Quicquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo judicantes*.

XX. Cum ista judiciorum forma, de qua novissime diximus, aliquandiu obtinuisset, usu venit, ut Hebræos satietas incesseret inusitati cibi, quo aliquamdiu victitarant, & ex adverso cupido carnium, ut item ægre facerent divino suo Duci, exprobrando huic, quod ipsos abduxisset inde, ubi carnium fuisset affatim, & carnes quoque ab ipso exposcendo. Tum vero Moyses graviter conquestus fuit de onere, quod ipsius incum-

bebat

bebat humeris: quod nimirum quotiescunque populum suæ sortis pœniteret, ab hoc expostulationibus gravioribusque verbis intolerabilis sibi facesseretur molestia. Verba, quibus usus tum fuit Moyses, leguntur in Num. c. XI. v. 13. suntque ista: *Unde mihi carnes, ut dem tantæ multitudini? flent contra me dicentes: da nobis carnes, ut comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum: quia gravis est mihi. Sin aliter tibi videtur, obsecro, ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.* Cum questus Moyses esset in istum modum, mox χρηματισμὸν habuit, jussusque fuit deligere LXX. viros ex primoribus ac præfectis Hebræorum, hosque ad ostium tabernaculi deducere. Quid vero ipse Deus facere tum vellet, in prædicto loco his verbis expositum reperimus: וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך: *Et descendam, & loquar tibi tecum & auferam* (seponam) *de Spiritu tuo, tradamque eis* (imponam eis) *ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.* Quid item postea fecerit Deus, de eo, paucis interjectis, hæc sequuntur: *Descendit Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de Spiritu, qui erat in Moyse, & dans LXX. viris. Cumque requievisset in eis spiritus,* יתנבאו ולא יספו *prophetarunt, nec ultra cessaverunt.* Hæc illa sunt, ex quibus Rabbini, & nostræ item ætatis viri docti colligunt, Collegium LXX. judicum, quod Synedrium magnum vocant, quodque ætate Herodis fuisse scimus, jam inde a Moysis temporibus exstitisse. Rabbinos ita omnino velle, satis liquet ex Cod. Sanhedrin, cujus caput primum hæc habet: ומנין לגדולה שהיא של שבעי' ואחד שנ' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן הרי שבעי' וא': *Quod numerus Synedrii magni sit LXXI. constat ex eo quod dicitur:* Congrega mihi LXX. Viros de Senioribus Israelis. *His Moses junctus erat. Ecce tibi LXXI.* Hugo Grotius in annotationibus ad Matthæi quintum caput scripsit, locutum ista esse Deum ad Moysem, *cum questus hic fuisset, supremorum judiciorum ac relationum onerii* (quod hactenus sustinuerat) *se non sufficere, & LXX. illos spiritu novo* (*judiciali*) *instruxisse, jussisseque partem oneris ferre, supremorum nimirum judiciorum ac relationum.* In lib. primo de jure b. & p. c. 3. n. 20. idem Vir summus scripsit, *Synedrium LXX. Virum divino imperio a Mose institutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione durasse.* Neque aliter sentiunt alii Viri docti.

XXI. Quid vero nos tandem? An eam sententiam, quam summo consensu tenuerunt docti, revocare licet in dubium? Rabbinos equidem non multum moramur: quod verum credamus esse, quod summi Viri monuerunt, illis ipsis in historia etiam sacra parum fidei esse habendum: in omni alia talpis ut plurimum cæciores ipsos esse. Istorum vero summorum virorum autoritas facit, ut προσάντης δοκῇ ὁμῖν αὔτην ἡ ζήτησις. Sed non pervincet tamen, ut eorundem amplectamur sententiam. Profitemur igitur, non videri nobis verum esse, quod vulgo creditur, jam tum Moysis temporibus institutum fuisse collegium LXX. judicium, quod perpetua cooptatione ad extrema usque Reip. Judaicæ tempora duraverit, idque ex prædicto loco Num. XI. posse probari. Quæ ut intelligantur, ante omnia jubemus probe advertere ad illud, quod occasio fuit collegii LXX. Virum instituendi, hoc est, ad Moysis querelam. Questus fuerat Moyses, sibi nimiam facessi molestiam a populo Hebræo, sive ut Hebræam ῥῆσιν proprius attingam, se non posse sustinere onus populi. Quale vero onus istud? An id questus fuit Moyses, nimis gravem sibi esse operam istam, quam in jure dicendo ac causis judicandis sumebat? Ita sane credidit Cl. Grotius, ut ex annotat. ejus ad Matthæum ostendimus. Scripsit quidem, Moysem fuisse questum, *se supremorum judiciorum ac relationum oneri non sufficere.* Leviores causas Moyses suasu soceri sui, aliis dijudicandas demandaverat: solas controversias graviores ad se deferri jusserat, ut ex Exod. XVIII. liquere potest. De solis igitur gravioribus causis judicare, Cl. Grotius putavit, divo Moysi nimis grave ac molestum etiam tandem fuisse visum. Nobis minime id liquet. Cum Moyse querelam instituit, non oblata ei fuerat gravis quædam controversia judicanda: non jure quidam inter se voluerant experiri; sed poposcerant ab ipso carnes, atque exprobraverant ei, quod se ex Ægypto abduxisset. Dixerant quidem: *Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, & in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cæpæ, allia: anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.* Legere ea licet in eo capite, quod novissime allegavimus, hoc est in XI. Numerorum. Cum talibus verbis obtudissent Moy-

Moyſem, tum hic apud Deum queſtus fuit de ſuo onere, iſtis quidem verbis, quæ paulo ante tranſcripſimus. Si igitur non queſtus fuit Moyſes de onere ſupremorum judiciorum, ut Grotius volebat: neque ex reſponſo Dei colligi poteſt, eum inſtituere voluiſſe collegium LXX. Virum, qui graviores cauſas una cum Moyſe dijudicarent. *Seponam*, inquit Deus, *de ſpiritu tuo*, *& imponam eis*, *ut ſuſtentent tecum onus populi*. Hic intelligitur utique illud onus, de quo queſtus fuerat Moyſes, hoc eſt, quod quoties Hebræos ſuæ ſortis pœnitebat, omnem culpam in Moyſem transferrent, & id, cujus eos inceſſiſſet cupiditas, ab eodem efflagitarent. Hoc illud onus eſt, quod una cum Moyſe ſuſtinere debuerunt LXX. Viri. Propterea ipſos Deus ſingularibus ac θαυμασίοις donis inſtruxit, fecitque, ut aliter ipſi animati eſſent, quam cæteri, nec tam facile, quam cæteri deficerent; ſed una cum Moyſe indignantem ac rebellantem populum reprimerent, quippe quibus ſuæ ἐξοχαὶ eximiam autoritatem afferre poſſent.

XXII. Cæterum lecti fuerunt LXX. illi Viri ex Senioribus & Præfectis populi. Verba Dei ad Moyſen ſunt: אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו *Congrega mihi LXX. Viros de Senibus populi*, *quos tu noſti*, *quod Senes populi ſint*, *ac Magiſtri ejus*, *Num. XI.* 16. Ex his apparet, illos ipſo LXX. Viros habuiſſe jam antea eximiam quandam ac ſingularem autoritatem inter ſuos; imo & poteſtatem. Seniorum Iſraelis frequens in ſacra hiſtoria fit mentio. In Exodi capite III. verſ. *16.* jubetur Moyſes Seniores Iſraelis alloqui in Ægypto, iiſque conſilium Dei exponere. Ibidem *Seniores* Iſraelis jubentur una cum Moyſe adire Regem, eique exponere idem conſilium Dei. Porro in Exodi cap. XXIV. jubet Deus una cum Moſe, Aarone, Nadabo & Abihu in montem aſcendere שבעים מזקני ישראל *ſeptuaginta de Senioribus Iſraelis*. Soli tamen Moyſi permittitur accedere propius; cæteri e longinquo ſtare ac adorare jubentur. In eodem cap. v. XI. iidem LXX. Senes vocantur אצילי ישראל *Principes ſive primores Iſraelis*. Non tamen habuiſſe eos poteſtatem cauſas dijudicandi, liquido apparet ex ejuſdem cap. verſiculo XIV. Cum Moyſes iterum in montem juſſus eſſet aſcendere, Seniores iſtos his verbis compellavit: *Expectate hic*, *donec revertamur ad vos*: *Habetis Aaron & Hur vobiſcum*: מי בעל דברים ינש אליהם *ſi quid natum fuerit quæſtionis* (ſi quis jure cum altero voluerit experiri) *referetis ad eos*. Ex quibus apparet, controverſias & lites non ad prædictos Seniores, ſed ad Aaronem & Hurem debuiſſe deferri. Iſti igitur LXX. Senes, de quibus eſt in Exod. XXIV. capite, propter ætatem & experientiam multarum rerum, autoritatem modo inter ſuos habuerunt, ut ipſorum exemplum facile ſecuti fuerint alii; non vero lites dijudicandi poteſtatem. In aliis linguis ea vocabula, quæ Hebræo זקנים reſpondent, quandoque ſignificant non aliter; quandoque etiam poteſtatem ſimul ſignificant. Non autem putandum eſt, eos LXX. quorum in Exodo cap. XXIV. fit mentio, eoſdem eſſe cum his, quorum in Numeris c. XI. fit mentio. Illi, quorum in Numeris fit mentio, conſtituti tum demum fuerunt, cum Moyſes queſtus eſſet de onere ac moleſtia, quæ ipſi a ſuis faceſſi ſolebat. Nihil tamen prohibet LXX. iſtorum, qui Moyſis collegæ facti ſunt, quoſdam fuiſſe antea inter alteros LXX. quorum mentio fit in Exodi cap. XXIV.

XXIII. Lecti etiam fuerunt LXX. iſti Viri, quorum Num. XI. fit mentio, ex *præfectis* ſive *moderatoribus* populi. Fuerant igitur antea שוטרים hoc eſt, poteſtatem quandam civilem habuerant inter ſuos, & cauſas dijudicarant. Ex ſuperioribus recolamus ea, quæ ex Exodi cap. XVIII. dicta ſunt de his, quibus Moyſes leviores & liquidi juris cauſas judicandas demandavit, de decarchis, inquam, pentecontarchis, hecatontarchis, ac chiliarchis. Hi utique poteſtatem civilem habuerunt inter ſuos, eam nimirum quæ pertinet ad cauſas judicandas. Iidem vero ob poteſtatem quam habebant, שוטרים a Moyſe dicuntur ibi, ubi populo in memoriam revocat omnia illa quæ in deſertis Arabiæ uſu venerant. In Deuteronomii nimirum capite primo hiſtoriam de variis iſtis judicibus ſanctus Moyſes repetit his verbis: *Dixi vobis in illo tempore*: *Non valebo ſolus negotia veſtra ſuſtinere & pondus ac jurgia*. *Date ex vobis Viros ſapientes*, *& gnaros*, *quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris*, *ut ponam eos vobis principes*. *Tunc reſpondiſtis mihi*: *bona res eſt*, *quam vis facere*. *Tulique de tribubus veſtris* (capita) *viros ſapientes & nobiles* (notos) *& conſtitui eos principes*, *tribunos*, *& centuriones*, *& quinquagenarios & decanos* ושוטרים לשבטיכם *& præfectos tribubus veſtris*. Ex his apparet ſane, viros iſtos שוטרים *Schoterim* dici propter poteſtatem, quam tum acceperunt.

runt. Quod igitur Moyses jussus fuit deligere LXX. Viros ex Senioribus & *præfectis* (Schoterim) populi: putandum est, hos fuisse lectos ex istis quoque Schoterim, quos causis dijudicandis non multo ante ipse præfecerat. De voce שוטר disputant Viri docti, quid ea ipsa significetur. R. Moses Maimonides in hal. Sanhedrin שופטים & שוטרים ita distinguit: שופטים אלו הדיינים הקבועים בבית דין ובעלי דינין באים לפניהם שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם עומדים לפני דיינים המסבבים בשוקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים המדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם על פי הדיינים: Schophethim *sunt judices, qui constituti sunt a Synedrio Magno* (in singulis civitatibus, ut ex cod. Talm. Sanh. supra ostendimus. Buxtorfius in Lex. ad vocem שוטר minus recte vertit, *fixi in domo judicii*) *& qui jure experiri volunt, sistunt se coram ipsis. Schoterim autem sunt illi, qui instructi baculo & loro, stant coram judicibus, circumeunt forum, plateas & tabernas, ut dirigant* (instaurent) *portas & mensuras, & percutiant omnes iniquos ex sententia judicum*. Istam differentiam τῶν שופטים & τῶν שוטרים exponit Maimonides, cum dixisset in lege (Deut. XVI. 18.) præceptum esse, ut in singulis civitatibus שופטים & שוטרים instituantur. Conjunguntur duæ istæ voculæ & alibi: ut Josuæ ultimo v. I. ubi legimus, Josuam cum is valde provecta jam ætate esset, convocasse את זקני ישראל ואת ראשיו ואת שופטיו ואת שוטריו *Seniores Israelis, & capita eorum, & judices eorum, & præfectos eorum*. Nobis non liquet, eam fuisse τῶν שופטים & τῶν שוטרים differentiam, quam Maimonides constituit, quam & Viri docti, Wilh. Schickardus, Constantinus l' Empereur, Nicolaus Fullerus, aliique pro vera acceperunt. Certe in Deut. primo cap. versiculo XV. quem paulo ante transcripsimus, ea differentia locum non habet: sed *oi* שוטרים sunt ipsi שופטים. Deinde in Num. XI. ubi Moses jubetur LXX. Viros legere ex Senioribus & שוטרים, itidem non potest ea significatio vocis esse, quam Maimonides ei tribuit. Non enim verisimile est, Viros istos ex talibus fuisse lectos, qui τοῖς שופטים judicibus inferiores essent, ac non potius ex ipsis τοῖς שופטים. Græci Interpretes solent vocem שוטרים vertere his Græcis, γραμματεῖς, γραμματοεισαγωγεῖς. Ex quibus posterior satis videtur accommodata esse vocis Hebrææ significationi exprimendæ. D. Augustinus miram ejus significationem credidit esse. Apparet id ex libro XVIII. de Civit. Dei cap. 39. ubi hæc scripsit: *Moyses in populo Dei constituit, qui docendis literis præessent, priusquam divinæ legis ullas literas nossent. Hos appellat Scriptura* (Versio Græca Scripturæ) *grammatoisagoges, qui Latine dici possunt literarum inductores, eo quod eas inducunt vel introducunt in corda discentium*. Falsus fuit S. Pater tum in eo, quod credidit Moysem, ubi Grammatoisagoges instituisse legitur, præceptores sive ludimagistros instituisse: tum in ipsa vocis Græcæ interpretatione. Ipsi Græci Interpretes voce γραμματοεισαγωγεῖς sine dubio non alios significare voluerunt, quam τοὺς שופטים *judices*. Εἰσάγειν τὴν γραφὴν ἢ δίκην dicebantur apud Græcos, qui judicium rei constituebant, & rei dabant actionem. Et εἰσαγωγεὺς dicebatur, qui actionem rei dare poterat, & lege agere jubere. Quæ vero vox subaudiri solebat, τῆς γραφῆς, ἢ τῶν γραμμάτων scilicet, cum ea Græci Interpretes composuerunt alteram, dixeruntque γραμματοεισαγωγεύς. Dicitur, εἰσάγειν τὴν γραφήν, & deinde sine addito, εἰσάγειν τὴν γραφὴν, & deinde sine addito, εἰσάγειν. Sic quoque dicitur εἰσαγωγεὺς & γραμματοεισαγωγεύς. Vide omnino summi Viri, Guilielmi Budæi Commentarios Græcæ Linguæ.

XXIV. De LXX. Viris, quos Moyses deligere jussus fuit, proditum etiam est in prædicto loco, ipsos, cum eximiis ac singularibus donis instructi essent, *prophetasse*. Qualem istam נבואה *prophetiam* credemus fuisse? An talem, qua mera futura fuerint prædicta? Non videtur commode ita posse intelligi. Voces נבא & התנבא non semper significant *futura prædicere*; & נביא non semper *Prophetam* significat, qui *futura prædicat*; sed alius etiam istarum vocum est significatus. Ex libri primi Samuelis cap. X. & XIX. liquere potest, נביאים *Nebiim* etiam dici, qui ἐνθουσιασμῷ correpti, laudes divinas singulari ratione decantant. In capitis X. versiculo quinto scribitur de his, quæ divus Samuel prædixit Saulo de futura ejus conditione. *Posthæc*, inquit Samuel, *venies in collem Dei, ubi est statio Philistinorum, & cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem* הנביאים *prophetarum, descendentium de excelso, & ante eos psalterium, tympanum, & tibiam, & citharam; ipsosque prophetantes. Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium*. Paucis interjectis hæc sequuntur: *Cum avertisset humerum suum, ut abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa*

hæc

hæc in die illa. Veneruntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obvius ei: & insiliit super eum Spiritus Domini, & prophetavit in medio eorum. Ex his satis apparet, Nebiim quandoque significare tales, quales dixi. Quod autem isti *Nebiim* in Latina versione *Prophetæ* appellantur, id neminem turbare debet. Nimirum id frequens est, ut, si duæ pluresve vocis alicujus Hebrææ sunt notiones, una quoque Græca voce ambæ istæ notiones exprimantur. Vox נביא significat talem, qui futura prædicit, & talem quoque, qui laudes divinas peculiari ratione decantat. Eorum significatuum est cognatio quædam. Nam & is, qui futura prædicit, & alter, qui ista ratione laudes divinas decantat, peculiari impulsu ac instinctu divino id facit. Græca vox προφήτης si originem spectes, Hebrææ voci respondere potest in uno modo istorum significatuum. Eandem vero Interpretes respondere jubent in altero quoque significatu, ut nimirum significet eum, qui laudes divinas ἐνθουσιασμῶν decantat. Istiusmodi igitur *Nebiim* putamus fuisse LXX. istos, quos Moyses ex Senioribus & præfectis populi deligere jussus fuit. Fuerant illi jam antea Seniores populi, ejusdemque præfecti ac prætores, ut paulo ante diximus; atque igitur præcipuam quandam inter suos habuerant potestatem. Cum vero aliæ quoque ὑπεροχαὶ in illis apparerent, ut nimirum in ipsos Spiritus Dei insiliret, ipsique coram populo singulari ratione divinas laudes decantarent: intellexit illico omnis populus, hos Viros sibi præcipue venerandos atque audiendos esse. Ipsi etiam Viri, cum a Deo percellerentur, aliter cœperunt animati esse, quam cæteri, hoc est, ut, cum antea una cum cæteris indignati fuissent, Moysique facessivissent molestiam, postea essent ἀλαβέστατοι atque una cum Moyse indignantem populum reprimerent. Quod vero additur in prædictis verbis ולא יספו, id satis recte videtur versum esse a Latino Interprete, *nec ultra cessaverunt:* (prophetare) ejusque videtur hic intellectus esse, quod retinuerint ista dona Spiritus, ut non semel modo, sed plurimis vicibus post illa divinas laudes decantarint. Vox יסף significat equidem alias *addere*, *pergere*. In nostris vero ea significatio parum commoda est. Neque enim isti viri autoritatem illam, quam in populo habere debuerunt, illibatam potuerunt retinere, nisi subinde indignabundo populo ὑπεροχὰς suas demonstrarent. Non autem inusitatum est, voces Hebræas obtinere significationes plane contrarias. Sic enim ברך *benedicere* significat, & *maledicere*. סכל *prudentem* & *stultum* esse: יחד *simul* & *seorsim*; cujus posterioris significatus exempla sunt Esræ c. IV. 3. Job. XXXIV. 29. עבר *trans* & *cis*.

XXV. Satis apparuit, LXX. Viros, quos Moyses deligere jussus fuit, non propterea fuisse lectos, ut graviores causas judicarent, & una cum Moyse collegium LXXI. judicum constituerent. Quoniam autem ipsi judiciorum causa lecti non fuerunt, male cum iisdem confertur Synedrium magnum, quod ætate Herodis fuisse scimus. Hoc enim ex judicibus utique constitit. Qui autem factum est, ut Rabbini scripserint in Sanhedrin: *Unde constat*, LXXI. *fuisse Synedrii magni judices? Ex eo, quod dicitur: Congrega mihi* LXX. *viros ex Senioribus Israelis* [Num. XI.] *His Moses junctus erat. Ecce tibi* LXXI. An credibile est, Rabbinos adeo non intellexisse verba, quæ sunt in Numeris, ut cum nulla in his LXX. judicum fiat mentio, ipsi Synedrium magnum (collegium LXX. judicum) ex istis arcessere voluerint? Sane προσαντὲς hoc cuipiam videri possit. Sed dicendum tamen id quod res est. Rabbini cum scirent, proximis seculis, quæ ipsorum tempora antecesserant, collegium aliquod LXX. judicum fuisse Hierosolymis; atque item ex historia sacra didicissent, Moysis quoque temporibus collegium aliquod LXX. Virum fuisse institutum: conjectaverunt duo ista collegia ejusdem fuisse generis, & jam inde a Moysis ætate ad Herodis usque tempora unum idemque collegium perpetua cooptatione durasse. Nimirum id Talmudicis solenne est, eorum institutorum, quæ proximis superioribus seculis in Judæis obtinuisse sciverunt, rationem reddere velle ex ipsa historia sacra. Sed quam inepte id plerumque fecerint, ipsorum commentarios legentibus non potest esse incognitum. Non magni modo Synedrii originem ex sacra historia voluerunt ostendere, sed minoris quoque, quod XXIII. Virorum fuit. In codice Sanhedrin, ubi de origine Synedrii magni disquiritur, mox & numeri XXIII. Virorum, qui Synedrium parvum constituerunt, rationem reddere sunt conati. Ipsa Talmudis verba jam supra produximus. Sed nunc etiam ea sunt repetenda, ut quomodo Rabbinorum probationes se habeant, rectius appareat. ומניז לקטנה שהיא של עשרים ושלשה *Numerus minoris Synedrii, quod is sit viginti & trium* (unde constat?) Ex illo: *& judicabunt cœtus &c. & eri-*

pient cœtus Num. xxxv. 24. *Cœtus judicat: cœtus eripit. Qui vero probatur, cœtum esse decem hominum? Ex illo:* quousque cœtui huic malitioso &c. Num. xiv. 27. *Semove Josuam & Calebum. At quæ ratio est adjungendi insuper ternos? Ex illo, quod intelligendum datur in isto:* Ne sequaris plures ad mala, Exod. xxiii. 2. *Subaudio esse mihi hos sequendos in bonum. Si ita est, quare amplius additur;* post plures inclinando. *Non similiter ut in bonum, ita in malum inclinatio est facienda. In bonum vel ex unius sententia pronunciare licet: in malum non nisi si duorum suffragia præponderent. Jam consessus judicum non est, ut parili constet numero. Ergo his unus insuper additur. Habes XXIII.*

XXVI. Egregie vero sic ostenderunt Rabbini, numerum virorum, qui Synedrium minus constituerent, debuisse viginti trium esse. Quæ nugæ erunt, si hæ non sunt? Primo duos cœtus elicere conantur ex eo, quod Num. xxxv. scriptum est: *Quod si fortuito absque inimicitia impulerit eum, aut jecerit super eum omne vas, absque insidiis, aut omnem lapidem, quo interfici aliquis possit, & non viderit, jeceritque super eum, & mortuus fuerit, ille vero non fuit hostis ejus, neque malum ipsius quæsivit, tum judicabit cœtus inter percussorem, & inter vindicem sanguinis super judiciis istis, & eripiet cœtus percussorem de manu vindicis sanguinis &c.* Sed ex his non liquet de duplici עדה *cœtu, ecclesia*. Idem cœtus, qui judicare debuit, debuit etiam a percussore vim defendere. Deinde quam ineptum est, quod duplicem quem fingunt, cœtum probare conantur decem fuisse hominum! In Numer. cap. xiv. proditum est de illis, qui in Palæstinam ablegati fuerant, & cum inde rediissent, de occupatione ejus desperare fecerant populum. Ibidem vero his verbis utitur Deus: *Usquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audivi. Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus, sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac jacebunt cadavera vestra, omnes, qui numerati estis a viginti annis & supra, & murmurastis contra me.* Ex his Rabbini colligunt, cœtum esse decem hominum. At quam inepte! Non modo de decem istis viris hæc sunt intelligenda, qui una cum Calebo & Josua in Palæstinam penetraverant; sed de multis millibus: de omnibus, inquam, qui annos nati fuerunt viginti aut amplius. Non modo decem viri murmuraverant, sed vero multa millia. Si vero maxime decem modo murmurassent, isti nimirum, qui una cum Calebo & Josua Palæstinam lustraverant: non tamen cœtus ille murmurantium cum isto judicum cœtu potest conferri, de quo in Numerorum c. XXXV. agitur. Piget ruspari, quomodo numerum trium probent, qui ultra viginti sunt in minore Synedrio. Liquere cuivis potest, non ea ἀκριβέστερα, quam sunt altera. Ἐπιφυλλίδες ταῦτ᾽ ἐστὶ καὶ στωμύλματα. Qua vero ἀκριβείᾳ numerum viginti trium probarunt, ea etiam probarunt numerum LXX. & unius. Ex eo, quod Moyses constituit LXX. viros, qui indignantem ac rebellantem populum una cum ipso reprimerente, colligere conati sunt isti, Moysem constituisse collegium LXX. judicum, qui graviores causas una cum ipso dijudicarent, hocque collegimus usque ad postrema Reip. tempora perpetua cooptatione durasse. Sed de Rabbinis non adeo mirum est, ipsos istum in modum fuisse nugatos; cum & de cætero plurima conficta prodiderint, idque a Viris doctis satis sit animadversum. Adscribam de ipsis judicium magni Casauboni ex exercitatione XVI. contra Baron. num. VIII. *Rabbinis*, inquit, *ubi de lingua Hebraica agitur, & vocis alicujus proprietate, vel aliquo Talmudico instituto, merito a Christianis tribuitur non parum: ubi vero a verbis venitur ad res, aut ad historiam vel rerum antiquarum veteris populi explicationem, nisi falli & decipi volumus, nihil admodum est illis fidei habendum.* Gemina his ejusdem Viri produximus supra. Id mirum est, eosdem Viros doctos, qui Talmudicas nugas satis agnoverant, non modo id accredere Rabbinis, quod hi proximis seculis, quæ ipsorum ætatem antecesserant, Hierosolymis Synedrium aliquod LXXI. judicum fuisse prodiderunt; sed etiam in eo consentire iisdem, quod tale Synedrium jam inde a Moysis temporibus exstitisse putarunt. Sane in isto loco, in quo istius Synedrii institutionem se deprehendere credunt, nihil admodum de tali re est proditum.

XXVII. Sunt deinde & alia nonnulla, in quibus Synedrii magni vestigia quærunt. Verum si recte ea expendantur, tantum abesse intelligetur, ut de istiusmodi Synedrio in illis agatur, ut contra liquido ex iis appareat id quod nos volumus, Synedrium tale divi Moysis & proximis sequentibus ætatibus minime exstitisse. Nos nunc porro disputabimus & illa. Ante tamen consideremus, quæ divi Moysis autoritas tum fuerit, cum LXX. Viros ipse jam allegisset. Apparet

ejus

ejus poſt illa nihilominus ſingularem quandam & præcipuam manſiſſe autoritatem. Idque non uno argumento conſtare poteſt. Paulo poſt allectos LXX. Viros, cum jam veniſſent ad Kadesbarnea uſque, juſſit Deus exploratores ante in Palæſtinam ablegare, quam in eam penetrarent toto agmine. Tum vero non LXX. Viris, ſed ſoli Moyſi, tu alias factum fuerat, expoſitum fuit mandatum. Initio c. XIII. Numerorum de eo hæc ſunt verba: *Mitte Viros, qui conſiderent terram Canaan, quam daturus ſum filiis Iſrael, ſingulos de ſingulis tribubus, ex principibus. Fecit Moyſes, quod Dominus imperaverat, de deſerto Pharan mittens principes Viros.* Longo poſt tempore, cum quadraginta fere annis in deſertis Arabiæ commorati jam eſſent, ac tandem aliquando per Edomitarum regionem penetrare vellent in Palæſtinam, legati ad Regem Edomitarum miſſi ſunt non a LXX. Viris, ſed a Moyſe. De eo eſt in Num. cap. XX. *Miſit interea nuncios Moyſes de Kades ad Regem Edom.* Cum deinde bellum gerendum eſſet cum Midianitis, Deus itidem ſoli Moyſi expoſuit mandatum, ut legere eſt Num. XXXI.

XXVIII. Nunc porro conſiderabimus ea, quæ de judiciorum forma leguntur in Deuteronomii capite XVI. & XVII. Hæc enim & ipſa credunt talia eſſe, in quibus Synedrii magni veſtigia appareant. Priuſquam Hebræi in Palæſtinam penetrarunt, expoſuit ipſis Moyſes, quomodo cauſæ dijudicandæ eſſent, cum in ipſam Palæſtinam jam veniſſent. Ut rectius res intelligatur, adſcribam ex prædictis capitibus nonnulla. In extremo decimo ſexto hæc leguntur: *Judices & Magiſtros* (שופטים ושוטרים) *conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus tuus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas, ut judicent populum juſto judicio.* In decimo ſeptimo deinde v. 8. & ſeqq. hæc ſequuntur: *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris, inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & judicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus,* ובארת אל הכהנים הלוים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר יורוך וגו׳ : *Venieſque ad Sacerdotes Levitici generis* (Levitas, qui ex tribu Levi ſunt oriundi) *& ad judicem, qui fuerit iſto tempore, quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies, quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus, ſequeriſque ſententiam eorum: nec declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram.* והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל השופט וגו׳ *qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo: ex decreto judicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael.* Poſtrema hæc perperam ſunt verſa, & mentem ſacri ſcriptoris non exprimunt. Debent autem verti atque diſtingui hoc modo: *Quicunque ſuperbus aut contumax fuerit, & noluerit obedire Sacerdoti, qui ſtat ad miniſtrandum Domino Deo tuo, aut judici* (qui erit iſto tempore, ut in ſuperioribus) *moriatur Vir ille, & auferes malum de Iſrael.* Ex iſtis igitur omnibus apparet, in ſingulis civitatibus debuiſſe conſtitui aliquos, qui cauſas civiles dijudicarent: deinde ſi cauſa quæpiam difficilior eſſet, eam debuiſſe deferri vel ad Sacerdotes vel ad Judicem, & ab his reſponſum juris debuiſſe referri.

XXIX. Sacerdotes in proximis ſuperioribus intelligendi ſunt iſti, qui in illo loco verſarentur, quem Deus elegiſſet, hoc eſt, in quo tabernaculum eſſet, & ſacra quoque munia obirent. Hoc ſatis intelligitur ex his: *Qui noluerit obedire Sacerdotis imperio, qui ſtat ad miniſtrandum ibi* (in ſancto) *Jehovæ Deo tuo* &c. Itemque ex iſtis, quæ præceſſerant: *Faciet ſecundum verbum, quod indicabunt tibi de loco iſto, quem elegerit Jehova.* Inter eos vero primarius omnino eſt qui ראש הכהנים & כהן גדול appellari ſolet, quique ſacrum amiculum, in quo Urim & Thummin erat, geſtabat. Hinc factum videtur, ut in poſterioribus non πληθυντικῶς, ſed ἑνικῶς dicatur, *qui noluerit obedire imperio Sacerdotis.* Quæ ratio fuerit reſponſorum, quæ per Urim & Thummim dabantur, non ſatis liquet. Id vero certum eſt, ſummum Sacerdotem cum iſtud ſibi applicuit, per illud ipſum reſponſum dediſſe exquirentibus. Sed non ſemper illuſtri iſta ratione reſponſa videtur dediſſe ſummus Sacerdos. Apparet ex eo, quod controverſiæ debuerunt referri ad Sacerdotes; non ad unum Sacerdotem ſummum. Nimirum ceteri Sacerdotes, qui preter ſummum fuerunt, non uſi fuerunt amiculo iſto, in quo fuit Urim & Thummim. Si igitur judicare quicquam debuerunt cæteri, neceſſe fuit judicare eos ſecundum leges ſcriptas.

XXX. Porro in productis Deuteronomii

mii verbis de Judice quoque eſt ſcriptum, debuiſſe nimirum ad ipſum quoque difficiliores controverſias referri. In vulgata verſione verba ita ſunt expreſſa, ut Judex iſte a Sacerdotibus non intelligi poſſit diverſus eſſe. Ita enim habetur in illa: *Ex decreto judicis morietur homo ille*. Sed in Hebræo eſt disjunctiva particula או quę ſatis oſtendit judicem, qui ſignificatur, a Sacerdotibus diverſum eſſe. In priore autem verborum parte habetur ita: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם *& ad judicem, qui erit iſto tempore*. In his litera ו non habet explanandi vim, ut nimirum ſignificet, judicem eſſe eundem cum Sacerdotibus. Sic enim incommoda foret ῥῆσις, *Venies ad Sacerdotes, Levitas, & ad judicem, qui erit iſto tempore:* propterea quod de judice non ἑνικῶς, ſed πληθυντικῶς, quemadmodum de Sacerdotibus, debuiſſet dici. Deinde nec conjungendi vim habet litera ו, ut nimirum ſignificet, & ad judicem debuiſſe deferri unam eandemque cauſam. Habet vero eadem litera in iſtis verbis vim disjungendi, ut idem valeat, quod particula או *aut*. Talem disjungendi vim habet item in aliis. Exempli cauſa II. Sam. II. 19. *Non declinavit ad dextram* ועל *&* (vel) *ad ſiniſtram*. Prov. XXX. 8. ראש ועשר *paupertatem &* (aut) *divitias ne des mihi*. Nec aliter præfixum illud uſurpatur Exod. XII. 5. Exod. XXI. 15. Lev. VI. 3. Sed nec aliam vim obtinere poſſe in noſtris, ſatis apparet ex eo, quod paucis interjectis pro præfixo ו ponitur ipſa disjunctiva particula או *aut*. Debuerunt igitur difficiliores cauſæ deferri vel ad Sacerdotes, vel ad Judicem, qui iſto tempore futurus eſſet. Judex non poteſt alius eſſe ab iſtis heroibus, qui in libro Judicum commemorantur certis quibuſdam temporibus a Deo excitati atque eximiis virtutibus inſtructi fuiſſe. Et illi quidem ſinguli exſtiterunt, ut ex dicto libro apparet. Idcirco in verbis Deuteronomii bis poſitum eſt ἑνικῶς, השופט. Sane & illi, qui in ſinguli civitatibus cauſas dijudicarunt, שופטים *judices* dicuntur in extremo decimo ſexto capite Deuteronomii. Iſte vero, qui certis quibuſdam temporibus a Deo excitatus fuit, κατ' ἐξοχὴν שופט *judex* appellatur. Sic & Carthagini ſupremos Magiſtratus *Suffetes* appellabant, tali nimirum nomine, quod ejuſdem originis eſt, cujus eſt vox Hebræa. Nimirum Pœnorum linguam Hebrææ valde cognatam, ejuſque dialectum quandam fuiſſe, non uno argumento conſtare poteſt. Lege ſis elegantem diatribam de lingua Punica, quam Vir ſummus, & amicus noſter Thomas Reineſius pridem edidit in publicum: itemque Samuelis Bocharti, Viri itidem ſummi opus, quod nominibus Phaleg & Canaan inſcripſit. Feciſſe vero Judices ita, ut in Deuteronomio præſcriptum erat, ex libro Judicum, & primo Samuelis liquere poteſt. De Samuele, illorum judicum poſtremo, legimus in extremo ſeptimo cap. libri I. Samuelis: *Judicabat quoque Samuel Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ, & ibat per ſingulos annos, circumiens Bethel, & Galgala, & Maſpah, & judicabat Iſraelem in ſupra dictis locis. Revertebaturque in Ramatha: ibi enim erat domus ejus*. Ex his apparet, non neceſſe habuiſſe eos, qui jure experiri vellent, Ramatham proficiſci, ubi Judicis domicilium fuit: ſtatis enim temporibus ipſum Judicem conceſſiſſe in certas quaſdam urbes, atque in his judicaſſe cauſas. Nec aliter videntur feciſſe cæteri Judices; quo nimirum moleſtias itinerum, quas plurimos neceſſe fuiſſet experiri, ipſe unus experiretur. Sed Judices iſtiuſmodi non quovis tempore exſtiterunt. Excitavit tales Deus certis modo temporibus, ut ex libro Judicum conſtat. Et diſerte in eo ipſo libro non ſemel ſcriptum reperimus: בימים ההם אין מלך ישראל *Illo tempore non erat Rex in Iſrael quiſque faciebat, quod ſibi rectum videbatur*. Voce מלך autem ſignificari ibi Judicem talem, de quo diximus, nullum eſt dubium. Cum igitur non exſtiterunt tales, adeundum fuit ad ſolos Sacerdotes.

XXXI. Videamus nunc, an in verbis Deuteronomii, quæ expendenda ſumpſimus, Synedrii Magni appareat veſtigium. In iſtis verbis Judicem ſeparavimus a Sacerdotibus. Judex talis, quales Othoniel, Gideon, Samuel fuerunt, graviſſimas cauſas potuerunt ſoli judicare. Deinde eaſdem potuerunt etiam judicare Sacerdotes qui in loco ſancto ſacra munia obierunt. Si igitur Synedrii magni veſtigia ſunt in capite XVII. Deuteronomii, Sacerdotes illud conſtituiſſe credendum eſt. Sed horum oportuit LXX. eſſe, qui judicarent, ſi Synedrium magnum debuerunt conſtituere. Nam Synedrium illud vel LXX. vel uno amplius conſtitiſſe prodiderunt Rabbini. Verum enimvero tantum abeſt, ut tot Sacerdotes adeſſe debuerint, qui graviſſimas cauſas judicarent, ut vel ſolus ſummus Sacerdos id facere potuiſſe videatur: quemadmodum ſolus Judex potuit. Sane, cum ſemel πληθυντικῶς dixiſſet ſacer Scriptor, *Venies ad Sacerdotes*, deinde ἑνικῶς loquitur, *Qui autem ſu-*

ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo &c. Porro, ſi plures fuerunt, qui judicare debuerunt, *omnes* tamen debuerunt Sacerdotes eſſe, atque adeo ex tribu Levi. Verba Moyſis ſunt: *Venies ad Sacerdotes, Levitas.* Atque inter illos primarius ſine dubio fuit Pontifex maximus. In Synedrium magnum, quod Herodis ætate fuit, non Sacerdotes modo, ſed & alii allecti fuerunt. Maymonides in hal. Sanhedrin c. 2. המצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים הלוים שנאמר ובאת אל הכהנים הלוים ואם לא מצאו אפילו היו כולם ישראל הרי זה מותר *Præceptum eſt ut ſint in Synedrio Magno Sacerdotes Levitæ, juxta id quod ſcriptum eſt: Et venies ad Sacerdotes Levitas*, Deut. XVII. *At ſi non inveniantur in illis, qui cooptari poſſint, ſed omnes ſint Iſraelitæ, tamen ſatis legitimum eſt Synedrium.* Ex his Maymonidæ apparet, ipſum quoque in Deut. XVII. quæſiviſſe Synedrii Magni veſtigia; non aliter quam hodie faciunt Viri docti. Hi vero cum Maymonide & Talmudiſtis idem Synedrium credunt inſtitutum fuiſſe, cum Moyſes legere juſſus fuit LXX. Viros, de quo eſt in Num. cap. XI. Componamus igitur Numerorum caput XI. & Deuteronomii XVII. In Deuteronomio præcipitur, ut graviores cauſæ ex ſinguli civitatibus referantur ad *Sacerdotes*, qui ſacra munia in loco ſancto obeunt. Hoc certiſſimum eſt, neque dubitare de eo licet. In Numeris autem, ut ſupra oſtendimus, non eſt præceptum, ut LXX. Viri una cum Moyſe graviores cauſas judicarent. Apparet itaque una diverſitas. Sed eſt & alia, nec parvi ea momenti. In Deuteronomio præceptum reperimus, ut graviores cauſæ ad *Sacerdotes* referrentur, eoſque *meros*, nec aliis permixtos. LXX. autem Viri, quos Moyſe legere juſſus fuit in Num. XI. non fuerunt Sacerdotes, neque cum jam lecti eſſent, ſacerdotes fuerunt facti; ſed fuerant זקני העם ושוטריו *Seniores populi, & præfecti ſive judices ejus*, ut ſupra expoſuimus, atque adeo ſine dubio ex quibuſvis tribubus.

XXXII. Plurimum, ut apparet, eſt inter LXX. Viros, quos Moyſes legit & inter Synedrium Magnum, quod ætate Hærodis fuit. Plurimum item inter iſtos judices, quorum in Deut. XVII. fit mentio, & idem Synedrium. Plurimum rurſus inter LXX. Viros, quos Moyſes legit, atque illos judices, quorum in Deut. XVII. fit mentio. Neque igitur eſt, quod in componendis iſtis laboretur amplius. Et ſane niſi perſuaſi fuiſſent Viri docti, in Num. XI. de Synedrii Magni inſtitutione agi: ne quidem in mentem ipſis veniſſet, in Deuteronomii cap. XVII. ejuſdem Synedrii querere veſtigia. Cum autem eſſent de priore illo, ut Synedrii ſucceſſionem oſtenderent, viſum fuit in Deut. XVII. veſtigia illa quærere. Quoniam oſtendi poteſt, collegium LXX. Virorum, quod Moyſes inſtituit, non fuiſſe LXX. judicum collegium, quod Synedrium magnum vocant: neque illa, quæ ſunt in Deuteronomio, magnum momentum obtinere poſſunt ad id, quod volunt probandum. Eſt autem & alius locus, in quo de Synedrio magno agi, Viri docti perſuaſum habent. Nimirum in Paralipomenon c. XIX. eſt proditum, optimum Regem Joſaphatum de judiciis recte conſtituendis multam curam ſuſcepiſſe; primo in ſingulis civitatibus conſtituiſſe judices: deinde Hieroſolymis conſtituiſſe quoſdam, qui de his diſpicerent quæ difficiliora eſſent, & ex cæteris civitatibus ad ipſos referrentur. Verba, quæ in ſacra hiſtoria ſunt, ita habent: *Conſtituit judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis, per ſingula loca &c.* Alia, quæ paucis interjectis ſequuntur, hæc ſunt: *In Jeruſalem quoque conſtituit Joſaphat Levitas & Sacerdotes, & principes familiarum ex Iſrael, ut judicium & cauſam Domini judicarent habitatoribus ejus:* (ad judicium Domini, & ad controverſias) *præcepitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto. Omnem cauſam, quæ venerit ad vos, fratrum veſtrorum, qui habitant in urbibus ſuis, inter cognationem & cognationem* (inter ſanguinem & ſanguinem) *ubicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de juſtificationibus* (de ſtatutis) *oſtendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira ſuper vos: ſic ergo agentes non peccabitis. Amarias autem Sacerdos & Pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit: porro Zabadias, filius Iſmahel, qui eſt Dux in domo Juda, ſupra ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent: habetiſque magiſtros Levitas coram vobis, confortamini & agite.*

XXXIII. Iſtis igitur verbis de Synedrio magno putant proditum eſſe, quod inſtitutum ſit a Joſaphato. Nos ante omnia cogitemus, quanto intervallo Joſaphati ætas diſtet ab illo tempore, quo Moyſes pronunciavit ea, quæ de ſupremis judiciis ſunt in Deuteronomii decimo ſeptimo capite; quomodo item judicia interea temporis ſe habuerint. Scire licet, intervallum iſtud ſexcentorum fere

re annorum fuiſſe. Nam inter exitum Hebræorum ex Ægypto & ædificationem templi a Salomone factam interceſſerunt CCCCLXXX. anni, ut diſerte ſcriptum eſt I. Reg. VI. 1. A quarto anno Salomonis, quo templum cœptum fuit ædificari, uſque ad initium regni Joſaphati colliguntur centum circiter anni. Nam Salomon regnavit XL. annis: XVII. Rehabeamus: III. Abia: XLI. Aſſa, qui Joſaphati fuit parens. Qui igitur credunt, Synedrium magnum, hoc eſt collegium LXX. judicum ſupremorum a Moyſe fuiſſe inſtitutum, ii putant quoque, iſtiuſmodi Synedrium perpetua cooptatione, non modo uſque ad tempora Joſaphati, ſed ad Herodis uſque ætatem duraſſe. Cogitemus autem, quomodo ſe res habuerint in Palæſtina intervallo ſexcentorum annorum, qui inter Moyſis ac Joſaphati ætatem interceſſerunt. Cum populus Hebræus in Palæſtinam penetraſſet, Joſua eodem pacto egit, quo Moyſes, hoc eſt, perinde ut Moyſes ad ſecretiora cum Deo colloquia admiſſus fuit; ac ut unus Moyſes ſingularem quandam ac præcipuam habuerat autoritatem, ita & Joſua. Omnem populum juſſerat Deus parere Joſuæ, uti paruerat Moyſi, Num. XXVII. 18. Et id facturum ſe, idem populus profeſſus fuit, uti legere eſt in Joſuæ c. primo, & aliis. Moyſes in Hebræis tanquam Rex fuit, uti in Deuteronom. c. XXXIII. legimus. Joſua igitur itidem tanquam Rex fuit. Judices item, qui poſt Joſuæ tempora fuerunt, Reges ſcimus appellatos eſſe. Vide libri Judicum c. XVII. 6. XVIII. 1. XIX. 1. Veri tamen nominis Reges non fuiſſe neque Moyſem neque Joſuam & Judices, ſatis conſtare poteſt. Nimirum ipſe Deus profitetur, dum Judices fuerunt, ſe ipſum Hebræorum egiſſe Regem. Vide I. Sam. VIII. hæc verba: *Non te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos*. Cum igitur ſciamus, Joſuæ & Judicum iſtiuſmodi ſingularem & præcipuam fuiſſe autoritatem in Hebræis, haud proclive eſt credere ipſorum ætatibus Synedrium Magnum exſtitiſſe. Sane ſi id exſtitiſſet, de hujus rebus geſtis in ſacris aliquam mentionem fuiſſe factam eſt veroſimile. Jam vero reperimus, ſi bellum gerendum eſſet cum hoſtibus, Judicum id factum fuiſſe auſpiciis; aut totum populum coiiſſe in unum, quemadmodum tum fecerunt, cum contra unam Benjamitarum tribum bellum gerendum fuit cæteris. Suprema item judicia ab ipſis adminiſtrata fuiſſe, ex ſacris literis ſatis conſtat. De Debora in quarto libri Judicum hæc habentur: *Sedebat ſub palma, quæ nomine ipſius vocabatur, inter Rama & Bethel in monte Ephraim, aſcendebantque ad eam filii Iſrael in judicium*. Similiter de Samuele legimus in I. Sam. c. ſeptimo: *Ibat per ſingulos annos, circumiens Bethel, & Galgala, & Maſphath, & judicabat populum in ſupra dictis omnibus locis*. In ſingulis civitatibus ſine dubio judices fuerunt & præfecti, qui cauſas cognoſcerent, uti id præceptum fuerat in Deut. XVI. Si qua vero difficiliora eſſent, ea ex ſingulis civitatibus referenda alio fuerunt; vel ad Sacerdotes, qui in loco ſancto ſacra munia obibant, vel ad Judicem κατ' ἐξοχὴν ita dictum. Et habemus igitur exempla in paulo ante allegatis ſupremorum judiciorum, a Debora & Samuele, Judicibus, adminiſtratorum. Sanctus Samuel certis temporibus in quaſdam urbes ſe contulit, ne his, qui cauſas ad ipſum referre vellent, viarum intercapedo nimis gravis eſſet. Et ipſe unus ac ſolus judicavit; non cum quibuſdam collegis, qui una cum ipſo Synedrium LXX. Virum conſtituerent. Sic fecerunt & cæteri Judices. Qui ipſum anteceſſerat, Eli duplici nomine graviores cauſas cognoverat, & quod Sacerdos, & quidem ſummus eſſet, & quod Judex. Non autem apparet, ipſum cum judicium adminiſtravit, LXX. habuiſſe aſſeſſores ac collegas.

XXXIV. Cum Reges cœpiſſent creari, ſuprema judicia ad hos quoque pertinuerunt. In Deuteronomii capite XVII., cum de ſupremis judiciis poſita quædam eſſent, ſequitur mox de Regibus, & ad hos quoque fore aliquando ut ſuprema judicia pertineant, ſignificatur. Ipſa ſacri Codicis verba ita habent: *Cum ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, & dixeris, conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes, eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum &c. Poſtquam autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonia ejus, quæ in lege præcepta ſunt*. In his Regi futuro divinæ legis lectio ſevere injungitur ac demandatur; ut ſcilicet, ubi judicandum de cauſis eſſet, ex præſcripto divinæ legis judicaret. Cum uſu tandem veniret, ut Hebræi ſibi Regem poſtularent, factum id fuit his verbis ad Samuelem: תנה לנו מלך לשפטנו, *Da ſive conſtitue nobis Regem, qui judicet*

ret nos, sicut universæ habent nationes. Vide I. Sam. VIII. Mox deinde Samuel ab ipso Deo facere jussus fuit, quod petierant Hebræi. *Audi*, inquit Deus, *vocem populi in omni, quod dixerunt ad te*. Sane & aliam ob causam, levem quidem illam, Regem sibi petierant; ne scilicet abjectius de ipsis, quam de aliis gentibus, sentiri posset. Quam quidem genuinam causam ipsis ingerit sanctus Samuel his verbis: *Videntes, quod Nahas, Rex filiorum Ammon venisset adversum vos, dixistis, Nequaquam, sed Rex imperabit nobis: cum* (tamen) *Dominus Deus vester regnaret in vobis*. Vide caput XII. libri Samuelis. Satis clare idem quoque apparet ex capite VII. ejusdem libri. In eo habentur verba Hebræi populi, quæ is pronunciavit, cum Samueli dicto audiens esse non sustineret, hæc puta: *Nequaquam: Rex enim erit super nos, & erimus nos quoque, sicut omnes gentes, & judicabit nos Rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra*. Inter alia, ut apparet, allegant judiciorum quoque administrationem. Et illorum quidem supremorum. Cæteroquin & in singulis civitatibus judices tum fuerunt. Obtinuerunt igitur, quod petierant. Et suprema judicia penes Reges post illa utique fuerunt. Quomodo tempore Davidis causæ ac lites ex cæteris urbibus in regiam fuerint relatæ, id optime intelligitur ex cap. xv. libri II. Samuelis. Proditum ibi est de Absolomi malis artibus; quod scilicet eos, qui ad Regem ire, ac jure experiri vellent, retraxerit, ac sibi conciliarit; sciscitando primum, ex quanam venissent civitate, & cum responsum accepisset, judicium regium calumniando. Salomonem, Davidis filium ac successorem, causas cognovisse, satis constat. Sic fecerunt, & cæteri. Sed ut alias unus Rex quibusvis gravissimis causis rite dijudicandis non solet par esse, & propterea collegium judicum instituere, qui simul juncti nomine Regis de talibus dispiciant: ita & in Hebræis usu venisse verosimile est. Non omnes Reges fuerunt Davides & Salomones; si sapientiam spectes. Si vero sat habuissent sapientiæ, non tamen singulorum, credo, ea patientia fuit, ut quaslibet causas cognoscendi sibi ipsis operam sumserint. Josaphatum quidem legimus magnificum judicum collegium instituisse Hierosolymis. Sic verosimile est fecisse & alios. Sed quomodo collegium istud se habuerit, nunc tandem considerabimus attentius.

XXXV. Memorat sacer scriptor, Josaphatum constituisse judices in singulis civitatibus: deinde Hierosolymis instituisse collegium judicum, quod causas cognosceret, quæ ex cæteris urbibus ad ipsum referrentur, difficiliores nimirum & non satis liquidi juris. Apparet illud constitisse tum Sacerdotibus ac Levitis, tum quoque talibus, qui ex aliis essent tribubus. Recolamus modo verba: *In Jerusalem constituit Levitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel ut judicium & causam Domini judicarent* (ad judicium Domini & controversias, hoc est, ut juxta legem, causas ac controversias judicarent.) Deinde paucis interjectis hæc sequuntur: *Amarjas autem Sacerdos & Pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius Ismahel, qui est Dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent*. Ex his apparet, collegium istud duos habuisse moderatores, quorum singularis quædam ac præcipua fuerit auctoritas in diversorum generum causis dijudicandis. Amarias, summus Sacerdos moderator & præses judicii fuit, si dispiciendum esset de his, quæ ad Deum pertinent: Zabadias autem, Dux tribus Judæ, moderator ac præses fuit, cum de iis judicandum fuit, quæ ad Regis officium pertinuerunt. Quidam, quod viderent, binos moderatores ac præsides fuisse constitutos, putarunt, non unum, sed duo judicum collegia a Josaphato constituta fuisse. Sed falsi sunt, nostro quidem judicio, qui ita crediderunt. Verba sacri Scriptoris, quæ paulo ante transcripsimus, satis clare ostendunt, fuisse unum modo institutum. In versiculo VIII. cap. XIX. libri II. Paralip. conjunguntur Sacerdotes & Principes familiarum. Quibus ita junctis Rex præcepit his verbis, quæ ejusdem cap. versiculus x. sunt: *Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis, inter sanguinem & sanguinem, ubicumque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de statutis, ostendite eis &c.* His satis apparet omnes controversias comprehendi, easque referri debuisse ad istos, quos Rex junctos alloquitur, quique adeo unum idemque collegium constituerunt.

XXXVI. Quod vero summus Sacerdos moderator constitutus fuit judicii de rebus Dei habendi; Dux tribus Juda autem moderator judicii de Regis rebus habendi, id neminem movere debet. Distinctionem inter causas Dei & causas Regis, licet & alibi observare. Nimirum I. Par. XXVI. hæc legimus: *De Hebronitis Hasabjas & fratres ejus Viri fortissimi mille septingenti præerant Israeli trans*

Jordanem contra occidentem, לכל מלאכת יהוה ולעבודת המלך *in cunctis operibus Domini & in ministerium Regis*. Paucis interjectis sequuntur istis similia: *Præposuit autem eos David Rex Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse* לכל דבר האלהים ודבר המלך *ad omnem rem Dei & ad omnem rem Regis*. Ex his apparet, & res sive causas Dei, & res Regis curasse unos eosdemque. Quidni igitur utrique rerum generi præesse potuerit unum idemque collegium judicum? Porro quænam res Dei dicantur, quænam item Regis, diverse conjiciunt Viri docti. Nobis convenientissimum videtur, res Dei dicta esse omnia illa, de quibus ex divinis legibus judicari potuit: res sive negotia Regis autem, de quibus ex iisdem judicari non potuit, quæque arbitrio Principis fuerint permissa. Non sane licuit Principi quasvis novas leges, abrogatis veteribus, ferre. In Deuteronomio, ubi de Rege, qui futurus esset, præcipitur, hoc est, in c. XVII., inter alia Rex etiam jubetur divinas leges evolvere, & observare omnia, quæ ab ipso Deo sancita fuerant. Nimirum omnes istæ leges, quas ipse Deus tulerat, vim habuerunt juris naturalis in Hebræorum Republica. Et quemadmodum hodie Princeps peccat, si quid sanciat, quod juri naturali adversatur: ita & in Hebræorum Rep. nefas fuit constituere quidquam, quod divinis legibus adversaretur. Sed non omnia fuerunt liquidi juris: neque legibus divinis omnia fuerunt definita. De quibus igitur non liquere potuit ex divinis legibus, ea, ut dixi, Principis arbitrio videntur permissa fuisse, & deinde horum quoque quos Princeps sua vice jus dicere jussit. Ex quo etiam intelligitur, licuisse Regi Hebræorum novas leges ferre; dummodo veteribus, ab ipso Deo latis, non adversarentur illæ. Si enim licuit de singularibus constituere, licuit item legem sancire, secundum quas aliæ consimiles causæ deciderentur. In libro Esræ quoque, cap. VII. legem Dei & legem Regis distingui reperimus, ac secundum utramque res debuisse geri. Verba diplomatis quod ibi habetur, hæc sunt: *Omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem Regis diligenter, judicium erit de eo sive in mortem, sive in exilium* &c. Videntur sane hæc disjunctive esse intelligenda; debuisse nimirum agi ex præscripto legum divinarum, aut, si his de quibusdam non esset definitum, ex legum regiarum præscripto.

XXXVII. Apparuit equidem, Regem Josaphatum instituisse Hierosolymis magnificum judicum consessum. Quem an credemus prorsus eundem fuisse cum Synedrio magno, de quo Rabbini prodiderunt? Et an credemus, tum demum, cum Josaphatus regnaret, institutum fuisse Synedrium magnum, quod postea perpetua cooptatione duraverit ad Herodis usque tempora? Sane Moysis ætate id institutum fuisse non reperimus. Neque Judicum ætatibus istiusmodi Synedrium fuit, ut itidem expositum a nobis est. Cum Reges cœpissent exsistere, non negabimus, solitos ipsos fuisse concilium judicum instituere in urbe regia, ad quod graviores causæ ex aliis urbibus referrentur. De Josaphato clare id proditum est in libris Paralipomenon. Tale vero collegium isti Synedrio magno, de quo Rabbini prodiderunt, non absimile fuit. Synedrium M. Rabbini scribunt, in primaria Palæstinæ urbe consedisse: & ad illud relatas fuisse inter alias gravissimas quasque causas quæ in singulis civitatibus non potuerint decidi. Sic & de concilio judicum, quod Josaphatus instituit, constat ex sacris, consedisse illud Hierosolymis, & ad illud gravissimas causas fuisse relatas. Tantum illud liquere non potest, in concilium quod Josaphatus instituit, congressos fuisse ipsos LXX. aut LXXI. Viros, quemadmodum in Synedrium Magnum. Neque enim hoc prodidit divinus scriptor. Viri docti, cum primum cogitassent, Synedrium aliquod LXX. judicum in Rep. Hebræ a jam tum ætate Moysis cœpisse institui, ut continuationem ejusdem Synedrii in sacris literis ostenderent, dixerunt ejus mentionem fieri etiam in II. Paralipomenon capite XIX.; & tacite id quoque voluerunt dictum, concilium istud, quod Josaphatus instituit, ipsos LXX. aut LXXI. comprehendisse. De Regibus, qui Josaphatum secuti fuerunt ad captivitatem Babylonicam usque, verosimile item est in urbe regia habuisse eos quendam judicum consessum, ad quem ex cæteris urbibus controversiæ fuerint relatæ. De numero autem τῶν LXX. vel LXXI., qui in concilia istiusmodi congressi fuerint, parum itidem liquere potest.

XXXVIII. Consideremus etiam, quomodo post Babylonicam captivitatem, cum Hebræi in Palæstinam reduces essent facti, judicia se habuerint in ea gente. Sane, cum templum ædificandum esset tempore Cyri; Zerubabel, ex regia stirpe oriundus, & Jesua summus Sacerdos, præcipua autoritate valuerunt, ac operas ædificantium fuerunt moderati.

ti. Post horum vero tempora summa autoritas fuit penes tales, qui itidem Duces essent populi, aut summi Sacerdotes. Cum Nehemias permissu Artaxerxis Longimani in Palæstinam migraret, fuerant jam plures הפחות *Duces*; non unus modo Zerubabel, ut Ill. Scaliger aliquando contenderat. Intelligi licet ex Nehemiæ cap. V. v. 15. Nehemias vero tum & ipse ab Artaxerxe constitutus fuit פחה *Dux*, *Præfectus*. Postremorum Persiæ Regum temporibus non videtur aliquis exstitisse in Hebræa gente, qui summo Sacerdoti vel autoritate vel potestate æquipolleret. Cum Alexander M. indignabundus Hierosolyma contenderet, Jaddua summus Sacerdos ei obviam processit pontificali habitu indutus, & Alexandrum appropinquantem illico percelluit ac placavit. Atque hujus, tum temporis præcipuam fuisse autoritatem inter suos, apparet ex eo, quod cum de Alexandri rebus gestis audisset, ipse curam gessit, qua ratione cum Alexandro agendum esset. Adscribam ipsa Josephi verba, quæ sunt in extremo libro XI. Antiquitatum: *Jaddus Pontifex postquam hoc audivit* (Tyrum & Gazam expugnata esse ad Alexandro) *solicitus hærebat*, *inops consilii*, *nec inveniens*, *quomodo Regem deberet excipere*, *iratum eo*, *quod antea neglexisset imperata ejus facere*. Longo post tempore, cum Ptolemæus Evergetes rerum potiretur in Ægypto, summum Sacerdotem eandem autoritatem habuisse apud suos, liquido apparet ex rebus gestis Oniæ, Simonis Justi filii. De hoc prodidit Josephus in libro XII. Antiq. c. IV. ipsum detrectasse Ptolemæo Evergetæ, Regi Ægypti tributum pendere, ut Hebræi Regibus Ægypti pendere jam antea soliti fuissent: & cum idipsum indignatus esset Rex Ægypti, ac Hebræis periculum inde immineret, reprehensum fuisse a nobili quodam juvene, cui nomen fuerit Josepho. Quædam ipsius Josephi de istis verba hæc sunt: Ἐλθὼν (ὁ Ἰώσηφος) εἰς τὴν πόλιν, ἐπέπληττε τῷ Ονίᾳ, μὴ προνουμένῳ τῆς ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν, ἀλλ' εἰς κίνδυνον τὸ ἔθνος βουλομένῳ περιστεῖν διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἀποστέρησιν, δι' ἃ καὶ τοῦ λαοῦ τὴν προστασίαν λαβεῖν αὐτὸν ἔλεγε καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς τιμῆς ἐπιτυχεῖν, *Veniens in urbem invectus est in Oniam*, *qui non curaret securitatem publicam*, *sed*, *modo pecuniis parcat*, *conjiceret in periculum populum*, *a quo & Reip. administrationem*, *& pontificalem honorem acceperat*. Paucis interjectis hæc sequuntur: Τοῦ δὲ Ονίου μήτε ἄρχειν θέλειν ἀποκρινομένου, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην δ' εἰ δυνατὸν, ἑτοίμως ἔχειν ἀποθέσθαι λέγοντος, *Onia vero dicente*, *neque principatum se morari*, *& pontificatum etiam*, *modo liceat*, *libenter se depositurum* &c. Ex his utique satis apparet, singularem & præcipuam summi Pontificis fuisse autoritatem ac potestatem, adeo ut ipsi seorsim commissa fuerit tributi pensio. Dicitur babuisse προστασίαν τοῦ λαοῦ Pontifex iste: & ipse dicit se non cupere ἄρχειν. Quomodo igitur credemus se habuisse judicia in Palæstina, inde ab inde ab instauratione templi usque ad ejus profanationem ab Antiocho Epiphane factam. Sane qui Hebræos remigrare permiserunt in Palæstinam, iidem sine dubio & hoc permiserunt, ut reducibus Hebræis in Palæstina jus redderetur. Cum Artaxerxes Longimanus divum Esram permitteret in Palæstinam ire, idem Rex & hoc mandavit, ut Esras Judices ac Præfectos constitueret in Hebræis, Vide modo caput VII. lib. Esræ. Fuisse tum quoque institutum quendam judicum consessum, qui Hierosolymis esset, eumque de gravissimis causis, quæ ex cæteris civitatibus ad ipsum fuerint relatæ, judicasse, non sane ἀποτόμως nos negabimus. De numero tamen eorum, qui Hierosolymis supremi Judices sederunt, non perinde liquere potest; an puta ipsos LXX. aut LXXI. Viros habuerit, quot in Synedrium M. congressos fuisse Rabbini prodiderunt. Certe in sacra historia ac in Josepho de tali numero nihil admodum reperimus.

XXXIX. Ut tandem, quod sentimus, aperte profiteamur, dicimus Synedrium magnum, de quo Rabbini prodiderunt, videri formam istam de qua iidem prodiderunt, sub Hasmonæis demum, & post profanationem templi ab Antiocho Epiphane factam, accepisse. Fallor an huc pertinet, quod in Codice Sanhedrin de Hasmonæi cujusdam δικαστηρίῳ legimus? Verba Gemaræ ejus Cod. cap. IX. ita habent: רב דימי אמר בית דינו של חשמונאי גזרו הבא על הזונה חייב על משום נשגא: *Rabbi Dimi retulit*, *Senatum Hasmonæi sancivisse*, *ut qui rem habet cum prostibulo*, *reus sit respectu menstruatæ*, *servæ*, *paganæ*, *nuptæ* (ut quadruplici reatu ad pœnam obligetur.) Videmus hic de Senatu sive δικαστηρίῳ Hasmonæi proditum. Senatus Hasmonęi omnino videtur ita dictus esse, quod ab Hasmonęo quodam esset institutus. Quem autem putabimus Hasmonęum illum esse, qui dicasterium quoddam instituerit? Notum est cum Hebręi ab Antiocho Epiphane crudelissime tractarentur, Matthiam quendam, ex ordine Sacerdotali, excitasse suam gen-

gentem ad defendendum patrios ritus. Iſte Matthias in Thalmude aliiſque Judeorum ſcriptis vocatur חשמונאי *Chaſmonai*. Vide ſis, quę Cl. Coccejus collegit in notis ad Cod. Sanh. Fl. Joſephus Matthiam iſtum prodidit fuiſſe υἱὸν Ιωάννȣ, τȣ͂ Συμεῶνος, τȣ͂ Ασαμωναίȣ, in lib. XII. Antiq. c. 9. Alibi etiam Ασαμωναίȣ υἱὸν vocat, nim. in lib. I. de bello Jud. c. 1. Idem vero Joſephus, qui ſcripſit, Matthiam fuiſſe filium aut nepotem Aſamonæi, hunc & ipſum Ασαμωναῖον vocat. Porro & ipſi Matthiæ poſteri חשמונים ἀσαμωναῖοι dicuntur. Et ſane ſignificatio vocis, quam vulgo tradunt Viri docti, & in Matthiam, & in hujus item poſteris apprime competit. Credunt nimirum, eam vocem ſignificare *principes*, *præfectos*, eſſeque cognatam voci חשמנים, quæ eſt in Pſal. LXVIII. v. 32. & ſine dubio *Præfectos*, *Duces*, *Principes* ſignificat. Atque ea ſententia nobis quoque non diſplicet. Quod item de etymo vocis tradit Cl. l' Empereur, id ſatis concinne videtur conjectum eſſe; vocem puta formatam eſſe a duabus radicibus Hebræis חשה *revereri*, & מנה *præficere*; quarum prior obſoleverit quidem; veſtigium tamen ſui, ut multa alia, in Arab. ling. habeat. Quis vero primus dictus fuerit חשמונאי *Chaſmonæus*, de eo cogitemus. Joſephi verba, quæ ſunt in lib. XII. Antiq. c. 8. videntur id ſignificare, Matthiæ avum Symeonem, iſtud habuiſſe cognomen. Cum Symeoni primum inditum eſſet cognomen iſtud, videtur idem poſtea ad ejus poſteros fuiſſe derivatum, quod & ipſi res bene gererent, atque igitur vis nominis in eos quoque competeret. Quem vero credemus hunc fuiſſe, qui בית דין δικαστήριον, *conſeſſum judicum* inſtituit? Avumne Matthiæ? an vero potius ipſum Matthiam, aut hujus filios? Omnes iſtos חשמונאי ἀσαμωναίȣς fuiſſe dictos, ex Joſepho & Rabbinis conſtare poteſt. Malimus tamen nos originem δικαστηρίȣ iſtius ad Matthiam aut ad hujus filios referre; ut hi inſtituerint, cum Antiocho fortiter reſtitiſſent, & palaţam gentem ſuam coegiſſent rurſus. Porro δικαστήριον illud, quod Matthias, aut hujus filii inſtituerunt, eſſe ipſum Syuedrium Magnum, valde veroſimile fit ex eo, quod utrumque בית דין appellatur. Synedrium M. paſſim ita appellari, ex his quoque, quæ nos ſupra exſcripſimus, ſatis apparet. Matthiæ autem δικαστήριον ita appellatum reperimus in verbis Cod. Sanhedrin, quæ paulo ante allegavimus.

XL. Si igitur credimus, Synedrium M. temporibus Haſmonæorum demum inſtitutum fuiſſe, credibile item eſt, Rabbinos de eo vera potuiſſe prodere. In illis, quæ ipſorum ævo non fuerunt proxima, qualia ſunt, quæ ad hiſtoriam ſacram V. T. pertinent, non temere ipſis credendum eſſe Viri docti ſæpe monuerunt. Ita igitur nos fecimus, cum negavimus, Synedrium M. ut ipſi volunt, a Moyſe fuiſſe inſtitutum. In his autem, quæ ævo ipſorum proxima fuerunt, magis creduli illis ſumus. Tunc cum Hyrcanus Rex eſſet, exſtitiſſe Synedrium quoddam Hieroſolymis, quod magnam autoritatem habuerit, vel certe habere debuerit, oſtendimus ſupra ex Joſephi libro XIV. Αρχαιολ. cap. XVII. Coram eo Synedrio comparere tum oportuit Herodem Antipatri filium, cum is juvenili adhuc ætate eſſet, & latronem Ezechiam, inconſulto Rege Hyrcano, & Synedrio occidiſſet. Quod item Synedrium iſtud ſatis diu ante Herodis tempora exſtiterit, & maximam habuerit autoritatem, id intelligi licuit ex eo, quod, cum Herodes non eam, quam par fuiſſet, reverentiam exhibuiſſet Synedrio, Sameas παῤῥησίᾳ uſus, hunc in modum diſſeruit: *Nec ipſe unquam vidi quenquam, qui ad cauſam apud nos dicendam vocatus ad hunc modum comparuerit, nec vos puto poſſe proferre hujuſmodi quempiam: ſed quiſquis hactenus apud hunc conſeſſum judicandum ſe præbuit, humilis venit*, &c. Vide ea in prædicto libro ac capite Joſephi. Quomodo ætate Alexandri Jannæi, Hyrcani patris, Synedrium ſe habuerit, id fere intelligi licet ex hiſtoria quadam Talmudica, quæ eſt in Gemara Cod. Sanhedrin, cap. 2. Adſcribam totam ex verſione Cl. Cocceji: *Servus Jannæi Regis homicidium commiſerat. Simeon filius Schatach hortabatur ſapientes* (διδασκάλȣς) *ut id animadverterent, & judicium de eo haberent. Hi mandant* (notum faciunt) *ipſi* (Regi:) Servus tuus, homicidium perpetravit. *Mittit illum. Mandant ei denuo*: Tu ipſe quoque ſiſtas te & teſtimonium accipias. Nam de heris lex ait: Veniet poſſeſſor bovis, & conſiſtet juxta bovem ſuum, Exod. XXI. 29. *Venit, aſſedit*: *Tum Simeon filius Schetach ad illum converſus*: Rex Jannai, *inquit*, ſurge in pedes tuos, tum teſtimonium in te dicetur. Neque putes, te coram nobis ſurgere, ſed coram eo, quo jubente mundus exiſtit. Q. D. Stabuntque duo illi Viri, quibus lis eſt, &c. Deut. XIX. 17. *Tum ille*, Non ex tuo juſſu, *inquit*, ſed pro eo quod cenſebunt collegæ tui. *Converſus dextrorſum & ſiniſtrorſum, vidit omnes in ſolum oculos defixiſſe, quibus Simeon*: Voſne cogitabundi? Futurum eſt, ut cogitabundus ali-

aliquis vos ulciscatur. *Confestim Gabriel illos humi afflixit, ut ita omnes animam afflarent.* Ex his apparet, tum, cum Hasmonæi se jam Reges appellassent, & regium sumsissent diadema, Synedrium aliquod exstitisse, hujusque tantam fuisse autoritatem, ut Rex Jannæus coram eo comparuerit ad causam dicendam. Hæc credo ita gesta fuerunt, cum Jannæus nondum inclementius cœpisset consulere in aliquot millia hominum. Post verò, cum ipsi in festo Scenopegias sacra munia obeunti exprobratum fuit, quod captivus olim detentus fuisset a fratre Aristobulo, & post hujus obitum demum e carcere dimissus regnum accepisset, quo ipso ad summum sacerdotium ineptus esset redditus, indignans id ipsum Jannæus, sex circiter millia hominum trucidari jussit, uti id ex Codice Kiddușchin & Fl. Josephi libro XIII. Antiq. c. 21. intelligi licet. Cum deinde & bello per aliquot annos appetitus esset a suis, trucidavit L. millia. Cum denique rebelles prorsus subegisset, sibi suisque pellicibus epulantibus DCCC homines, cruci suffixos jussit spectaculo esse, ut in cap. XXII. libri XIII. Antiquitatum legimus. Cum ita sæviret Alexander Jannæus, non tamen Synedrium prorsus sustulisse videtur, sed id manere amplius permisisse. Apparet ex eo, quod tempore filii ejus Hyrcani idem adhuc exstitit, & autoritatem habuit. Veruntamen, postquam sævus cœperat esse Alexander, autoritati Synedrii, quod ipso adhuc superstite fuit, multum decessisse verisimile est. Cum autem jam obiisset diem suum, potuit idem Synedrium pristinam ac genuinam autoritatem commode recuperare. Tum enim Alexandra, Jannæi uxor, popularem auram captare necesse habuit. Josephus in XIII. Antiq. c. 24. de eo hæc habet: *Alexandra juxta mariti monita Pharisæos allocuta est, & omnia illorum arbitrii faciens quæ ad cadaver* (defuncti Regis Jannęi) *vel ad regnum pertinerent, ex infensis benevolos eos sibi reddidit.* Paucis interjectis: Τὸ μὲν οὖν ὄνομα βασιλείας εἶχεν αὐτὴ, τὴν δὲ δύναμιν οἱ φαρισαῖοι, *Nomen regni erat penes reginam, penes Pharisæos autem potentia. Nam hi exulibus redditum, & vinctis solutionem procurabant.*

XLI. Cum tandem, amotis his, quibus regnum competebat, ad Herodem ἀλλόφυλον id devolutum esset, trucidavit Herodes omnes istos, qui in Synedrium M. congressi fuerant, exceptis Pollione & Samea. Vide quæ supra Num. XIII. ex Josepho produximus. Accepit Herodes regnum Judææ a Senatu Romano, paucis annis post excessum Julii Cæsaris, Olympiade CLXXXIV. procurante Antonio, uti Josephus prodidit in lib. XIV. Antiq. cap. 24. Circa ista igitur tempora assessores Synedrii M. trucidati fuerunt ab Herode. Ὁ γὰρ Ηρώδης, inquit Josephus, τὴν βασιλείαν παραλαβὼν πάντας ἀπέκτεινε τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ Υρκανὸν αὐτὸν χωρὶς τοῦ Σαμέου. Vide lib. XIV. cap. 17. In alio loco, ut supra ostendimus, prodidit idem Josephus, vita donatum fuisse & alium quendam, cui nomen fuerit Pollioni, quique Sameæ fuisset præceptor. In Codice Talmud. *Bava bathra*, proditum item est, Herodem cum regnum occupasset, interfecisse omnes Magistros, excepto uno quodam, qui Baba filius Bota ibidem appellatur. Cum ita assessores Synedrii plerosque omnes e medio sustulisset Herodes, idem deinde alios legit, qui idem Synedrium constituerent. Septuaginta circiter annis post ea tempora, cum Salvator noster in his terris ipse doceret, exstitit adhuc Synedrium. Quod tum ex aliis, tum præcipue ex his Salvatoris nostri verbis scire licet: ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. Sunt ea in c. V. S. Matthæi. Distinguuntur in istis verbis ἡ κρίσις & τὸ συνέδριον. Utrumque istorum vocabulorum concilium judicum significare potest: & in istis Salvatoris nostri verbis omnino quoque significat. Apparet autem, posteriorem cœtum, quem συνέδριον appellat Salvator, majorem autoritatem habuisse, quam priorem. Et iste posterior cœtus nomine συνεδρίου κατ' ἐξοχὴν utique appellatus est. Quod igitur optime confirmat ea, quæ de Synedrio M. prodita sunt a Rabbinis. Quem cœtum judicum hi Synedrium minus vocant, is a Salvatore nostro κρίσις appellatur. Quem vero Synedrium majus iidem Rabbini vocant, hunc Salvator συνέδριον appellat κατ' ἐξοχὴν.

XLII. Amplius observandum est, quod de migrationibus Synedrii M. prodiderunt Rabbini. Propria sedes istius Synedrii fuit in לשכת הגזית *conclavi cæsi lapidis*, quod ad unum templi Hierosolymitani latus fuit, uti jam supra exposuimus. Istud conclave tandem necesse fuit relinqui, ac in alium locum, in quo consideretur, concedere, & quidem לחניות in *tabernas*. In Gemara Cod. Talmudici Abodah Zara de eo ita legitur: ארבעים שנה עד לא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחניות *Quadraginta annis ante excidium templi migravit Synedrium* (ex conclavi

clavi cæsi lapidis) *& consedit in tabernis*. Cl. Buxtorfius in Lex. Talmud. Rabb. p. 1513. ex talibus collegit, Synedrium XL. annis ante excidium sublatum fuisse : quod quidem nobis non liquet. Tabernæ istæ, in quibus consessum fuit, cum conclave cæsi lapidis reliquissent, fuerunt in eodem monte, in quo ipsum templum, circa sanctuarium. R. Nathan dicit, חניות *tabernas* fuisse מקום חוץ מלשכת הגזית בהר הבית *locum extra conclave cæsi lapidis in monte templi*. Factam prodiderunt migrationem Synedrii XL. annis ante excidium templi. Atque igitur in ea tempora incidit migratio, quibus Salvator noster in Palæstina ipse docuit. Annus excidii fuit septuagesimus primus epochæ Christianæ. Annus passionis Christi fuit trigesimus quartus ejusdem epochæ. Si igitur XL. annis ante excidium templi migratio Synedrii facta fuit, eadem facta quoque fuit ante passionem Christi, & paucis quidem annis ; cum nimirum ut dicebam, Christus in Palæstina docuit. Porro circa eadem tempora דיני נפשות *judicia capitalia* etiam adempta fuerunt Synedrio. Maymonides hal. Sanh. cap. XIV. ארבעים שנה קודם חרבן בית שני קטלו דיני נפשות מישראל אף על פי שהיה המקרש קיים מפני שגלו הסנהדרין ולא היו שם במקומן: *Quadraginta annis ante vastationem templi secundi ablata sunt judicia capitalia ab Israel ; quamvis sanctuarium adhuc duraret ; propterea quod Sanhedrin migravit, & non amplius fuit in loco suo*. Ex istis igitur apparet, judicia item capitalia jam ante Christi passionem Synedrio adempta fuisse. Hoc plane illud est, quod ipsi Judæi fassi sunt, cum Salvatorem ad supplicium rapere contenderent. Dixerunt quidem, ut est in Evang. S. Johannis c. XVIII. Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα, *Nobis non licet interficere quemquam*. Quod autem proditum est, XL. annis ante excidium urbis judicia capitalia ademta fuisse Synedrio, id intelligendum est de mero imperio, ut J. C. loquantur, sive de potestate mandandi, ut illud fiat, quod æquum & justum esse judicatum fuit. Potestas cognoscendi de criminibus, iisque pœnam statuendi, quam jurisdictionem vocant, Synedrio postea quoque mansit. Quod ex verbis Jndæorum ad Pilatum satis intelligi licet. Ἡμεῖς, inquiunt, νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν.

XLIII. Ex tabernis, in quas ex conclavi cæsi lapidis concesserant, migrandum porro alio fuit. Maymonides in hal. Sanhedrin : וכנסת קלקלה השורה גלו ממקום למקום ולעשרה מקומות גלו וסופן לטבריא ומשם לא עמד בד׳ גדול עד עתה: *Congregatio* (Synedrium M.) *pervertit lineam, migrarunt de loco in locum, & in decem loca migrarunu, & ultimus eorum fuit Tiberias, & ab illo tempore non extitit Synedrium usque ad hæc tempora*. Decem istarum migrationum priores intra urbem constiterunt. Primo enim ex conclavi cæsi lapidis concessum fuit in tabernas. Ex tabernis deinde in montem sanctuarii, hoc est, paulo longius a templo: ita tamen, ut in ipso monte mansum fuerit. Ex monte sanctuarii porro in urbem concessum fuit, hoc est, in aliam urbis partem, alium ejus collem. Atque huc pertinere videntur, quæ supra Num. XVI. ex Josephi Antiq. lib. XX. cap. 8. produximus. Synedrium istud, quod Rex Agrippa coegit ; quod item Ananus, summus Pontifex, non potuit congredi in veterem Synedrii locum, conclave puta cæsi lapidis. Agrippa aliquot annis post passionem Christi Rex constitutus fuit. Migratio Synedrii autem ex conclavi cæsi lapidis, jam ante Christi passionem facta fuerat, ut paulo ante ostensum est. Sic neque Synedrium illud, de quo in Act. V. legimus, in conclavi cæsi lapidis congressum fuit. Nam & ipsum coactum fuit post passionem Christi. Cum tandem excidium urbi immineret, cumque id factum jam esset, ex urbe sancta necesse fuit migrare in alias. Primo igitur migratum fuit Uscham ; deinde Jasnen, alioque. Postremo Tiberiade consedit R. Jehuda, quem *sanctum* vocant. De migrationibus istis legere est in Cod. *Rosch hasschanah*. In Gemara Cod. Sanhedrin exstat vetus traditio R. Jehudæ, non sancti illius, sed alterius cujusdam, filium Davidis, hoc est, Messiam tum venturum, cum potestas Synedrii imminueretur, ac Synedrio in varia loca migrandum esset. Quam quidem traditionem hic etiam legi, non præter rem fuerit. Habet autem ita : רבי יהודה אומר דור שבן דוד בא בו בית הוועד יהיה לזנות גליל יחרב והגבלן ישתומם ואנשי גבול מעיר לעיר יסובבו ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח וכו׳ *R. Jehuda dixit, isto tempore, quo filius Davidis venturus est, domus congregationis* (לשכת הגזית *conclave cæsi lapidis*) *erit lupanar, Galilæa desolabitur, Gabalene vastabitur, homines limitum* (territorii terræ sanctæ, qui in Synedrium M. congrediuntur) *migrabunt de urbe in urbem, neque obtinget illis miseratio. Sapientia scribarum putebit*. Quæ in hac traditione habentur, ea quoque ita fuisse facta, cum verus Messias,

ſias, filius David venit, ex Talmudicis ſcriptis ſcire licet. Proditum nimirum in illis eſt, Synedrium M. ex vetere ſuo conclavi migraſſe in aliud, XL. annis ante excidium templi, hoc eſt, cum verus Meſſias jam veniſſet, ac in Palæſtina ipſe doceret. Non multo poſt quoque ex ſancta urbe migratum fuiſſe in alias, ex aliis locis Talmudicis ſcire licet. Egregie, ut apparet, iſta R. Jehudæ traditio facit ad confundendos Judæos, & ad demonſtrandum ipſis, Meſſiam ante multa ſecula jam apparuiſſe.

XLIV. Cum Hieroſolymis non amplius conſidere licuit Synedrio magno, & Jaſnen ac in alias urbes migrandum fuit, an tum Synedrium totidem ſemper habuerit Viros, quot habuerat antea Hieroſolymis, non ſatis liquet. Aliquem autem, quem *Naſi* dicerent, tum quoque deſtinare ſoluti fuerunt, uti olim. R. Jehuda הקרוש *ſanctus*, qui in ſecundo ſeculo poſt Chriſtum natum vixit, ac נשיא quoque inter ſuos fuit, cum morti vicinus videretur, apud congregatos ad ſe Magiſtros hunc in modum diſſeruit: אל תספרוני בעיירות והשיבו ישיבה לאחר שלשים יום שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב בראש: *Ne lugeatis me in urbibus, & convenite rurſus in Synagogam poſt triginta dies. Simeon filius meus ſit ſapiens:* (id dignitatis fuit nomen) *Gamaliel filius meus ſit Naſi* (princeps) *Chanina filius Chama præſideto*. Leguntur ea in Cod. Kethuboth cap. XIII. In ſeculo amplius tertio & quarto Judæi itidem ſuos נשיאים *principes* habuerunt in Palæſtina: qui & ראשי הישיבה in Rabbinorum ſcriptis appellantur. Græci vero & Latini ſcriptores, qui iiſdem ætatibus vixerunt, eos appellant πατριάρχους, *Patriarchas*. Sic & Judæos, qui in Ægypto egerunt, quod Hebrææ L. imperiti eſſent, Patriarchas eos appellaſſe veriſimile eſt. Vide quæ Vir ſummus Samuel Petitus in Obſervationum ſuarum libro tertio, cap. III. de Patriarchis illis prolixe ac erudite diſſeruit. Inter alia ibi habentur bellæ δεύτεραι φροντίδες, Judæorum Patriarcham fuiſſe unum modo, in Palæſtina degentem; non plures. In aliis provinciis fuerunt etiam utique, qui ſuis præeſſent: non tamen Patriarchæ, ſed alio nomine fuerunt appellati, & ad Patriarcham aliquam pecuniæ ſummam mittere ſoliti fuerunt. Id ſatis intelligi licet ex quadam Theodoſii junioris conſtitutione, quæ eſt in Codicis Theod. libro ultimo, & ita habet: *Judæorum primates, qui in utriuſque Palæſtinæ Synedriis nominantur, vel etiam in aliis provinciis degunt, quæcunque poſt exceſſum Patriarcharum penſionis nomine ſuſcepere, cogantur exſolvere. In futurum vero periculo eorundem anniverſarius canon de Synagogis omnibus Palatinis compellentibus exigatur, ad eam formam, quam Patriarchæ quondam coronarii auri nomine poſtulabant. Quæ tamen quanta ſit, ſolerti inquiſitione diſcutias, & quod de occidentalibus partibus Patriarchis conferri conſueverat, largitionibus noſtris inferatur*. Sed plura de his vide ſis in eo, quem demonſtravi, loco. Nobis nunc longioribus eſſe non libet.

SAMUELIS FRIDER. BUCHERI SYNHEDRIUM MAGNUM.

PRÆFATIO.

P*Aſſio Servatoris* nervus eſt Evangelii, מכתם, κειμήλιον, unicum ſalutis humanæ θεμέλιον. Unde *D. Paulus*, doctrinæ ſummam eſſe, ait: *Scire Jeſum Chriſtum &c.* 1. *Cor.* 2. 2. *Gal.* 6. 14. propter quem omnia pro damnis ducit, habetque pro rejectamentis, *Phil.* 3. 8. Apoſtolo videntur omnia σκύβαλον, (παραβολικῶς, *Chryſ. ap. Camer. ad h. l. pag.* 76.) Hunde-Knochen / quod juxta *Bezam pag.* 598. non male convenit cum eo, quod ſupra canes iſtos Pſeud-Apoſtolos vocarat. *Steph. Ind. Theſ. P.* 2. *p.* 45. apud *Phocyl.* σκυβάλισμα τραπέζης; *Sceleton*, inſtar oſſis canibus projecti, id eſt, Gentilibus, (vid. *Mt.* 15. 27.) quos Hebræi contemptim canes appellitant, daran / ut Germani ajunt, mögen die Heyden knaubeln / ſe vero Evangelii carne & medulla veſci volunt. *Propoſitionem totius Scripturæ*, ſi quis quærat, inveniet in illa V. & N. T. publica confeſſione: וצדיק באמונתו יחיה, *Hab.* 2. 4. Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, interprete Apoſtolo, *Rom.* 1. 17. *Hebr.* 10. 38. Hic enim eſt πιστὸς ὁ λόγος, quem נתנו, *dederunt*, ut Hebræus ait, omnes Prophetæ, *Act.* 4. nimirum quod Chriſtus venit in mundum, ut peccatores ſalvos faceret, 1. *Tim.* 1. 15. Hebræorum Studioſi doctrinas ſelectiſſimas appellant λόγους πάσης ἀποδοχῆς ἀξίους, *ſermones omni Acceptione dignos*, auctore *Goodvvino*, *Moſ. & Aar. l.* 2. *c.* 2. §. 11. *pag.* 379. Pauli ſermo haud dubie talis eſt λόγος πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, verſ. 15. quem non ſemel, ſed iterum, iterumque quam diligentiſſime inculcat, *Phil.* 3. 1. atque κατ' ἀκρίβειαν, tanquam *ſummam Scripturæ*, *argumentum*, *compendium*, *propoſitionem*, μετὰ τῆς μεγάλης πληροφορίας, explicat. Hæc ſumma mortis Chriſti dignitas atque ἐξοχὴ, qua omnis nititur fides noſtra, ubi altius animo perpendiſſem, præterita me movebat æſtate, ut ex Antiquitatibus & formulis Veterum maximam partem Hebræis in Prælectionibus Critico-Paſſionalibus faculam accenderem, quas commentationes ſuccinctas, cum æquis Antiquitatum æſtimatoribus non diſplicuerint, in lucem, quamvis ſub alio habitu, mutatis mutandis, emittere, nullus erubeſco. Plurimos præiviſſe, non diſſimulo, præſertim, cum ritus non ab ingenio, ſed e monumentis Veterum, antiquiſque ſcriptis, ſint arceſſendi. Quidam inter ſcriptores *Homileticis*, quidam *Dogmaticis*, aut *Aſceticis*, accenſentur, qui Antiquitates non evoluunt, aut, ſi habent, ſparſim attingunt. Alii, quos inter *Reformati* non pauci, novandi pruritu, oſtentationiſque ſtudio prærepti, Antiquitates ſibi, neſcio quas, pro lubitu fingunt, & ſuis imaginariis ritibus Scripturæ, Myſteriis divinis, vim non uno in loco inferunt. Quamobrem ritus a viris alia literatiſſimis excogitati a veris, nec fidei Analogiæ adverſantibus, diligenter ſunt ſecernendi, atque ſic nulli, niſi uſu recepti, ab ultima inde memoria advocandi. Alii denique nimis prolixi, aut tam rari ſunt, ut, quæ integris voluminibus recenſentur, in unum congerere, & non ubivis obvia, ὡς ἐν συνόψει, collatis ſubinde Scripturæ verſionibus, ſiſtere, maximo fore uſui, exiſtimaverim. Addo, quod, in Paſſionem commentari cotidie, a Chriſtianis deceat. Mortem Chriſti cogitemus perpetuo. Hoc ſit ab infantia ſtudium, in hoc occupetur & ſudet juventus noſtra, hoc virili conſecremus ætati, hoc ſenum cura, vigiliæ, ſolatium, in hanc denique mortem confiſi Spiritum olim Deo reddamus. De methodo non opus eſt multa diſſerere. Placuit enim vulgaris, inſtituto huic ſatis conveniens, quæ *tres* conſtituit *Sectiones*, quarum *prima* complectitur *Antecedentia*, *Paſſionem* ſtricte ſic dictam *altera*, *tertia Conſequentia*. Nihil reſtat, quam ut Patrem Cœleſtem per vulnera Chriſti enixiſſime rogemus, velit Spiritus ſui nos gratia illuminare, atque adeo efficere, ut diſquiſitiones illæ vergant in Nominis divini gloriam & proximi ſalutem.

SE-

SECTIO I.

Continens Antiquitates Passionem proxime antecedentes.

PER *Antecedentia* non omnes intelligimus promiscue Antiquitates mortem Christi præcedentes. Sic enim totus V. T. cultus Levit. qua patet, & integer vitæ cursus præmittendus esset. Sed illas hic intellectas volumus, quæ *proxime* ac *immediate* anteiverunt, & in viam quasi nos ducunt ad Passionem. Cujusmodi sunt *convocatio Synedrii*, *unctio in Bethania*, *contractus Judæ cum hostibus CHRISTI initus*, *CHRISTI de traditione prædictio*, *ad agnum paschalem præparatio*, *Christi de proditione prædictio aperta*, *comessatio agni paschalis*, *institutio S. Cœnæ*, *de discipulorum scandalizatione prædictio*, *vehemens Christi in horto precatio*. De singulis sigillatim.

CAPUT I.

De Synedrio M. universim spectato.

I. CAptivitatis & *interfectionis causa* ex parte Judæorum erat *odium*, quod contraxerat sibi innocentissimus Servator, ut reliquas, quas Theologi passim exponunt, causas hic silentio prætereamus, præsertim *e miraculis*, sigillatim vero *ex resuscitatione Lazari*, miraculo omnium, cum viveret, maximo, *Joh.* 11. 46. 47. *&c.* de quo pauca erunt submonenda.

II. Princeps Synedrii Cajaphas Pontificibus ac Pharisæis dixit: *Vos nescitis quicquam, nec perpendi tis, quod expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat*, de quo effato *Sagittar. Hist. Pass. P.* 1. *cap.* 1. §. 12. 13. *p.* 3. significanter admodum edisserit: *Non assentimur illis, qui hoc effatum profectum esse volunt ex prudentia, quæ* πειλιςατικὴ *vocatur, quæque ea dictitat consilia, non quæ in se honesta sunt, sed quæ in summa Reipublicæ salute summa flagitat necessitas. Verum Deus ita Pontificis populi principatum tenentis linguam direxit, ut licet malus sentiret male, bonum tamen, etsi non bene, diceret; cumque crudeliter appeteret innocentis mortem, idem mysterium redemtionis prædiceret*. Lazari vero resuscitationem mortis causam, saltim ex parte Judæorum, fuisse proximam, atque immediate præcedentem, in historia sacra planum est. Christus enim illo miraculo divinam ἐξουσίαν ad oculum demonstrare, ac hostes inexpiabili odio flagrantes ad perpetuum compellere silentium volebat. Lazari τȣ̃ φίλȣ ἀσθένεια Servatori, vi omniscientiæ suæ, erat quidem nota, sed iter aliquod in dies differebat, quo nemo, cum jam quatuor per dies in spelunca dormivisset, veram ex mortuis resurrectionem in dubium vocaret, aut ut antea, aliquid exciperet. Unde Christus perscienter dixit; ȣ̓κ ἔςι πρὸς θάνατον &c. Nimirum *terminative* erat πρὸς θάνατον, *non ultimato*, ubi fuit ὑπὲρ τῆς δόξης τȣ̃ Θεȣ̃, ἵνα δοξασθῇ &c. Non enim habent, quod ad hoc illustre exemplum regerant impii, *Joh.* 11. 46. *seqq.* Quapropter *Synedrium convocant*, *pessimaque* de morte Christi *consilia* ineunt, teste *Evangelista*, *ver.* 53. Απ' ἐκείνης ȣ̃ν τῆς ἡμέρας συνεβȣλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. De cetero Servator, quando pronuntiat: Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, non loquitur περὶ τῆς κοιμήσεως τȣ̃ ὕπνȣ, sed τȣ̃ θανάτȣ, f. περὶ τȣ̃ θανάτȣ, vers. 13. ita, ut phrasis sit *improprie* & μεταφορικῶς κατὰ παροιμίαν & εἰς εἰκόνα, sicuti *mors* diserte tam in Antiquitate sacra, quam profana ὕπνος dicitur. *XV.* 51. 1. *Thess.* 4. 14. *&c.* Gentiles ideo, ὕπνον *ipsissimam mortis sororem* esse, finxerunt. *Hesiod. Theog. diserte*; Νὺξ ἔτεκε ὕπνον &c. *tum consanguineus lethi sopor* .... Porro *perpetuum somnum* mortem appellabant, κοίμησιν τȣ̃ αἰῶνος, ut *Jer.* 51. 39. *Dougt. Anal. S. P.* 2. *p.* 59. Unde, cameram sepulchralem, in qua ossa sanctorum requiescunt, Veteres Hebræos משכב, Græcos κοιμητήριον, Gallos Cemetiere, dormitorium, ex more loquendi perantiquo, vocasse, constat. *Athen. lib.* 4. τῶν κρητικῶν scribit, apud Cretenses in singulis civitatibus esse quasdam ædes publicas, ad excipiendos peregrinos, quæ adpellarentur κοιμητήρια. Veteribus Christianis perinde atque Judæis cameræ sepulchrales, *cryptæ*, videbantur κατάλυμα, *diversorium*, quo lassitudine confecti mortui diverterent, qua de re dicam Parte III. de Sepultura Christi.

III. *Judicia Hebræorum* triplicis erant ordinis. *Triumvirale primum* constans ex tribus viris, qui leviculis rebus dijudicandis præficiebantur. *Alterum Synedrium minus*, tribus & viginti constans viris. *Tertium maximus consessus* Judicum LXXI. quem *Synedrium M.* vocant, in quo res maximi momenti agebantur. *Sagittar. l. c. p.* 3. Jam, Synedrium M. *virorum Septuaginta unius* universim examinare, est in animo.

IV. Synedrium M. fuit consessus, vel senatus publicus, a Deo per ministerium Mo-

Mosis haud dubie institutus & in dies usque Servatoris voluntate Dei asservatus, in quo viri Sapientes LXXI. ex Israel, nempe Præses cum assistentibus, in urbe præsertim sancta, res divinas pariter ac humanas, judicialiter, initio juxta leges divinitus præscriptas, deinceps quoque insimul juxta traditiones a Majoribus acceptas egit, in Numinis divini gloriam, Reipublicæ autem Judaicæ incrementum, ac Judæorum salutem.

V. Congregationes Hebræorum judiciariæ adpellantur Talmudicis סנהדרין, סנהדרים, סנהדראות, סנהדריות, per compendium scriptionis סנדרין, a Græcis vocabulis *σύνεδρα*, *συνεδρία*, *σύνεδρος*, *συνέδριον*, adnotantibus id *Elia Levita in Thisbi ad vocem* סנהדרין, *Drus. ad Diffic. Loc. Num.* 48. *Buxtorffio*, *Lex. Talm. col.* 1509. *&* 1513. *Seldeno de Syned. V. H. l.* 2. *c.* 4. *p.* 560. Vox autem Sanhedrin, interprete *Bynæo de M. C. l.* 1. *cap.* 2. *p.* 116. *sub Macedonum imperio recepta est, qui Senatores vocarunt Synedros, teste Livio*, *l.* 45. c. 32. Eodem sensu apud Græcos e marmore veteri Smyrna pridem in Angliam allato elicitur, ΤΟΥ ΣΕΜΝΟΤΑΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΕΝ ΣΜΥΡΝΑ ΓΕΡΟΝΤΩΝ *honoratissimi Synedrii Senum, qui Smyrnæ sunt*. Vi vocis significat *consessum*, *locum consessus*, den sitzenden Rath / den Orth / da der sitzende Rath zusammen kommt. Unde antiquis Germanis formula juridica non est infrequens: Für gehegter Banck / am Sitz-Tage. *Lund.* Jüd. Heil. *l.* 3. *c.* 12. *p.* 455. Eodem ex capite *Thucyd.* *σύνεδροι* sunt *καθήμενοι* & apud *Soph. in Ajace* *σύνεδρος κύκλος*, *corona considentium principum*. *Aristoteles* idcirco *συνέδριον* adpellat *βουλευτήριον καθημένων*, *locum, ubi conveniunt* *σύνεδροι*, *Senatores*, *sedentes* *πρὸς τὸ συνεδρεύειν*, *ad consultandum*, ut *Ovidio* olim dicebantur *consedere duces*, *Steph. Thes. t.* 1. *p.* 1087.

VI. *Publicum consessum* adpello 1.) *ratione loci*. Convenerunt Senatores in locis, aut ædibus, non privatis, verum publicis ad id extructis. 2.) *ratione personarum*, *s. Subjecti*. Constabat Synedrium e personis non privatis, sed publicis, publica constitutis auctoritate. 3.) *ratione objecti*, *s. rerum illic actarum*. Omnia quidem negotia, sed maxime publica, in Synedrio M. tractabantur. 4.) *ratione finis*, qui erat omnium usus communis & publicus. *Synonyma* sunt: בית דינים, *domus Judiciorum*, Syr. ܒܝܬ ܕܝܢܐ Arab. محضر, *domus judicii*; בית דין הגדול, *domus judicii magni*, das grosse Gerichts-Hauß / *Mischna Sota cap.* 1. *s.* 4. סנהדרין גדולה, *Sanhedrin M. c.* 1. *s.* 6. בית דין של עא׳ *domus judicii septuaginta unius*, *Γερουσία*, hoc est, *senatus*, ut dicitur in *Actis* s. ut Veteres loquuntur, *ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι* Ἀποστόλων, *Philoni*, *Josepho*, aliis. Quandoque עדה & קהל, *congregatio*, *vel cœtus κατ' ἐξοχὴν*, item Ἐκκλησία *prægnanter*, Πρεσβυτέριον, Ἀκροατήριον, *Act.* 25. 23. ubi *Syrus* expresse ܒܝܬ ܕܝܢܐ & *Arabs* القضا, *domus judicii*; *Consessus judicii*, *dicasterium*, *curia* scilicet *summa* & *ἐξοχῶς* sic dicta, *Collegium M. Senatus supremus*, *magnus Senatus*, das höchste Gericht / Rath / und Rath-Hauß. *Mt.* 5. 22. *Act.* 6. 15. *XXII.* 30. *XXIII.* 6. *Mt.* 10. 17. *&c. Goodvv. Mos. & Aar. l.* 5. *cap.* 4. *pag.* 781.

VII. *Origo Consessus illius forensis-ecclesiastici* mere est divina, ab ultima antiquitatis memoria, nimirum primi Israelitarum ducis, qui Moses erat, ætate ducenda. Benedictus Pererius apud Carpzou. prorsus dubitat, an unquam fuerit in Hebr. Republ. tale concilium, quem idcirco castigavit Menochius. *Conring. de Rep. Hebr.* §. 37. *seqq.* & *Frischm.* apud *Carpz. ad Schickard. de Jur. Reg. Hebr. c.* 1. *theor.* 2. *not.* 2. stante Tabernaculo & primo Templo, non fuisse, sed originem demum post reditum e Babylone sumsisse, statuit. Aliis, Senatores similem in modum jam in Ægypto sub tyrannide Pharaonis institutos, persuasum est, quoniam *Exod.* 5. 14. &c. *III.* 16. injiceretur mentio Seniorum lateritiis operibus præfectorum, unde *Jonathan*: סבי עמא וטרכיי במצרים, *Presbyteri populi & præfecti ejus in Ægypto*; Et *Sal. Jarchius*: אותא שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מחמים עליהם ומוכים על ידם שנ׳ ויכו שוטרי בני ישראל עתה נתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן *Eos, quos nosti tu præfectos illis fuisse in Ægypto, opere illo adeo sæviter illis injuncto, & eorum miserebantur, eorumque causa vapulabant, juxta id, quod dictum est*: Et vapulabant præfecti filiorum Israel. *Tunc scilicet constituti sunt in dignitate sua, utpote qui sic miseriis populi ita succurrerent*; Et ad cit. *Exod. loc.* idem statuit *R. Bechai in Biur fol.* 171. *col.* 2. Vid. *Selden. l. c. p.* 589. Horum castra secutus *Corn. Bertramus de Rep. Jud. c.* 5. *p.* 50. quando scribit, *Presbyteratum illum Num.* 11. *non tam institutum, quam continuatum fuisse, sicut & alia quamplurima apud Patres usitata Deum ad montem Sinai potius confirmasse, quam innovasse*. Opinionem probare posse ex animarum numero in Ægyptum descendentium septuagenario arbitrantur, uti, præter *Textum Hebræum*, legunt *Samaritanus*, *Chaldæus*, *Syrus*, *Arabs*, alii,

quan-

quanquam ſoli *LXX. Senes* e veteribus vertunt; πέντε καὶ ἑβδομήκοντα, & *Act.* 7. 14. expreſſe extat; Ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς, *in animabus ſeptuaginta quinque.* Vid. *D. Calov. Crit. S. de Verſ. Græca*, §. *16. p.* 511. Ab hoc itaque numero ſeptuagenario ſeptuaginta ducunt familias, quæ ſingulæ unum qualicunque modo ſuis præfectum genuiſſent. Atque inde, juxta familiarum numerum, enatam LXX. Seniorum congregationem, ſ. Collegium ſeptuaginta unius virale, conjiciunt. Sed enim ſic argumentari illos non oportebat. Alia jurisdictio erat Synedrii, jurisdictio rurſus alia, vel officium aliud præfectorum in Ægypto, quos שוטרים in Ægypto lictores baculorum, flagellorum Magiſtros, fuiſſe, ſcimus. Numerum illum tot in familias abiiſſe, totidemque familiis tot capita præfuiſſe, commentum & fabula. Unde vellet id defendere diſſentiens? Seniores ab ultimis inde mundi annis extitiſſe, nemo inficias ibit; Aſt iisdem præciſe juribus, eodem Aſſeſſorum numero, iiſdem, addo, ritibus, quibus Synedrium poſtea M. præcelluit, uſos illos fuiſſe, Antiquitatum divinarum periti rectiſſime negant. Quæ cum ita ſint, Synedrii primordia ab juſſu divino *Num.* 11. ad populum per Moſem facto, accerſenda putamus. Sic enim Deus, *congrega*, inquit, *mihi LXX. viros e Senioribus Iſrael, quos tu noſti, illi quod ſint Seniores hujus populi & Magiſtri ejus, & duces eos ad Tabernaculum teſtimonii, facieſque ibi ſtare tecum &c.* Ut voculæ לי, MIHI, magnum ineſt robur, quippe qua, perſonas publicis præficiendas muniis non hominibus, ſed ipſi Deo conſtitui, proptereaque in electione maxima circumſpectione opus eſſe, inſinuatur: Ita de *divina Synedrii origine* teſtatur *expreſſum Dei mandatum*, *executio per Moſen* ad ſummi Legiſlatoris voluntatem *facta*, *divina per aſcenſum approbatio*, *Spiritus S. ſuperventio*, *effectus* denique, donum nempe prophetiæ, quibus actibus publicis ſolemniter conſtituebatur, & diviniſſima pompa inaugurabatur. Perpetuo, an ſaltim illo die Seniores prophetarint, interpretes inter ſe non conveniunt. *Chaldeus*, ſ. *Targum Onkel.* habet ולא פסקין, *nec ceſſarunt*. *Vulgatus:* Nec ultra ceſſaverunt. *Luth.* Weiſſagten ſie/ und hörten nicht auf. In fontibus extat: ולא יספו, *nec adjecerunt*, ſcil. prophetando, hoc eſt, poſtea non prophetarunt, ſed deſierunt, quos κατὰ πόδα plerique interpretum ſequuntur. Ita *Græcus*; Καὶ οὐκ ἔτι προσέθεντο, *nec ultra adjecerunt*; *Talmudici* פסקו, *ceſſarunt*. Vid. *Gem. Babyl. Tit. Sanhedrin. c.* 1. *f.* 7. 1. Samaritanus: ࠅࠋࠀ ࠉࠎࠐࠅ, *& non addiderunt*. *Jun. & Tremell. Ut tum prophetarent, & non amplius*. Conſonant *Galli: Mais ils ne continuerent pas*, *Judæi Mauritanenſes* apud Seldenum ولاش لدوا, *& non adjecerunt*, uti & *MS.* penes ipſum *Pentateuchi verſio vetus:* ولم يريدوا, *non appoſuerunt*, prophetiam nempe aliam. *Sal. Jarch.* non prophetarunt, *niſi illo tantum die*, אלה אותו היום לבדו לא נתנבא, *Syrus*, *Verſio Arabica Saadiae Gaon*, *Perſa*, alii. Sic *Judæi Germanicenſes:* אביר (דער נאך) ניט מער, & *Sepher Siphri f.* 13. *col.* 4. ſatis bene: *Prophetabant pro tempore tantum*. Conſentiunt *Peſiktha Zotertha*, *fol.* 45. *col.* 4. *Kimch. apud Munſter. ad Numer.* 11. ac *Hebræi* tantum non omnes apud *Schindler. Lex. Pent. ad voc.* יסף, *p.* 773. Res ita ſe habet. Nam 1.) יסף, quando conſtruitur cum Infinitivo, aut Gerundio, ſive explicite ac expreſſe, ſive implicite & virtualiter tali, ſignificat *pergere*, *iterum*, *rurſus*, *magis magiſque*, *ultra*, non, ac ſi Verbum abiret in Adverbium, ſed quia Verbum, qua formam Grammaticam verbaliter, φύσει καὶ κτίσει, poſitum, adverbialiter, χρήσει, *quoad ſenſum*, ut *Buxtorffius* adnotat, commode explicari poteſt. Sæpe autem alterum Verbum, Infinitivus, aut Gerundium, κατ᾽ ἔλλειψιν, reticetur, quod, quando aliam in linguam transfertur, ſupplendum. Vid. 1. *Sam.* 15. 35. *Jud.* 13. 22. 2.) In ipſa *inauguratione*, *plantatione* & prima inſtitutione prophetia & Spiritu opus habebant, non itidem in jam inſtituti regiminis *continuatione*, & *adminiſtratione*. Sicut enim Deo in plantanda Eccleſia ſanctiſſimo placuit, extraordinaria & immediata revelatione uti, cum miraculorum dono conjuncta: Ita, in prima quoque Conſeſſus inauguratione immediate ac extraordinarie benignitatem divinam homines experiri, voluit, ut viros illos hoc ipſo publicam in auctoritatem conſtitueret, & eorum electionem ſibimetipſi (לי) factam ſolemni pompa confirmaret. Quemadmodum autem, cum jam haberent Moſem & Prophetas, ut Abrahamus ad divitem ait, hoc eſt τὰς γραφάς, canone completo, in plantata Eccleſia, immediata revelatio & miraculorum dona ceſſabant: Ita perinde deſinebat prophetia LXX. virorum, confirmato, conſtitutoque ſatis bene Synedrio. Quippe Spiritu prophetico tantum indigebant in ſolemniter facta inauguratione ac confirmatione, non autem in adminiſtratione. Res enim fo-

renſes abſque Spiritu prophetico ad legum divinitus præſcriptarum normam dijudicari optime poterant. Vid. *Buxtorff. Lex. Talm. loc. cit. Leuſden. Phil. Hebr. mixt. Diſſert.* 46. *Scickard. de Jur. Reg. Hebr. c.* 1. *theor.* 2. *Grot. de Jur. Pac. & Bel. l.* 1. *c.* 13. *num.* 20. §. 3. *Selden. de Synedr. l.* 2. *c.* 4. *p.* 564. *alii*. Diſtinguendum vero eſt *inter rem ipſam*, ſ. *Objectum in ſe ſpectatum*, ac inter rei *varias pro varietate temporum adjectas circumſtantias* & mutationes. Rem, hoc eſt, Objectum, Synedrium ſimpliciter & ratione ſui conſideratum, *Num.* 11. originem cepiſſe, ſimulque ad perfectionem plenariam perveniſſe, conſtanter affirmandum, omnes vero minutiſſimas quoque circumſtantias eodem in prima ſtatim diſpoſitione modo affuiſſe, negandum, & pernegandum putamus. Tempore Moſis, ὑποδῶς, *eſſentialiter*, quando ſpectatur, tam abſolutum & perfectum erat, quam Synedrium illud, quod, florente Repub. Judaica, vigebat, non itidem *relative* & *accidentaliter*, quoad has, illasve peculiares circumſtantias *extraeſſentiales* & *accidentales*, quales ſucceſſu temporis, præſertim in Canaan, accreverunt, & inſigniter quandoque mutarunt. Hoc propter illos monendum erat, qui cum *Lundio*, *Num.* 11. non niſi fundamenta eſſe jacta, in Canaan autem plenarie ad perfectionem perveniſſe, ſtatuunt. Nobiſcum ſentiunt Rabbini ad unum ferme omnes. Vid. *Selden. de Syn. l.* 2. *cap.* 4. §. 2. *p.* 562. *Cunæus de R. H. c.* 12. *p.* 93. *Sigon. de R. H. l.* 6. *c.* 7. *p.* 310. *Menocb. de R. H. l.* 1. *cap.* 6. *q.* 5. *f.* 39. *Carpzov. ad Schickard. de I. R. H. c.* 1. *theor.* 2. *not.* 3. *p.* 9.

VIII. De Tempore, videlicet primæ inſtitutionis die ac anno, nihil habeo, quod addam. Vid. *Selden. l. c. p.* 630. Locus primæ inſtitutionis erat in deſerto *Pharan Tabera*, *Num.* 11. 3. Græce ἐκπυρισμὸς, *incenſio*, eo quod בערה, *incenſus*, *illic eſt contra eos ignis Domini*. Poſtea dicebatur *Kibroth Hattaava* verſ. 4. Græce μνήματα τῆς ἐπιθυμίας, Luſt-Gräber, cum ſepelierint ibi את העם המתאוים, *populum illum concupiſcentia ciborum Ægyptiorum flagrantem*, *Num.* 33. 16. Equidem Hebræi, miru dictum, per concupiſcentiam carnis non deſiderium eſus, ſed illicitum inceſtus coitum, ſ. propinquarum carnis ſuæ appetitionem intelligunt. Unde *Gloſſa Talmudica: Eo, quod interdictæ ſunt illis propinquæ*; Ac in *Paraphr. Uziel.* ושמע משה ית עמא על קריבת דמתאסרן להון; *Audivit Moſes populum flentem ob propinquas ſibi interdictas*. Sed enim, ut a litera temere non eſt recedendum, ita circumſtantiæ hic textus priori ſententiæ patrocinantur, eamque in omnes partes defendunt. *Locus confeſſionis ante conſtructum Templum* erat ille, ubi Tabernaculum figebatur, לפני פתח אהל מועד, *ante oſtium Tabernaculi*, pro Tabernaculi migratione, modo hic, modo illic, Siloh, Miſpah, Gilgal, Nob, Gibeon, in domo Obed-Edon, poſtremum Hieroſolymis. Ubi in urbe ſancta, *ſtante Templo Salomonis*, confeſſum σύνεδροι habuerint, admodum incertum eſt. Magiſtri, cameram LXX. Judicum, לשכת הגזית dictam, in Templo jam primo extructam, extitiſſe, ad *Deut.* 17. 10. contendunt. Vid. *Hal. Sanhedr. cap.* 14. & *Seldenus*, qui ſuam ſubnectit ἐπιχείρησιν: *Et forſan ſic cognominatus eſt tam ſub primo, quam ſecundo Templo Synedrii locus*; multaſque, præter illam, ſpecialiores circumſtantias immiſcet, quæ Rabbinicæ, id eſt, ſubleſtæ ſunt fidei, aut certe, ſi fides illis habenda, recentioris ætatis. *Poſt excidium primi Templi*, Judæis captivis in Babyloniam abductis, omnibuſque ab rege Chaldæorum principibus, per quos Magiſtri Primates, Aſſeſſoreſque Synedrii intelligunt, occiſis, *Jer.* 39. 6. Hebræos in Babylonia Synedrium erexiſſe, populumque, more forenſi, ad leges divinas, gubernaſſe, Talmudici opinantur, quanquam Senatus ille ab Synedrii Hieroſolym. flore & excellentia quam longiſſime abfuerit. Vid. *Gem. Sanhedr. c.* 1. *ſ.* 1. *Dieter. Antiq. Bibl. ad Gen.* 49. 10. & *Lund.* Jüd. Heil. *l.* 3. *c.* 17. *p.* 477. *Poſt reditum* Arthaſaſta, Perſarum rex, Eſrae atque ceteris, ut Synedrium illud de novo extruerent, reſtaurarent & in priſtinam dignitatem reſtituerent, conceſſit. In *Templo ſecundo Zorobabelis & Herodis* locus confeſſionis erat ille, quem vocant לשכת הגזית, *conclave ſaxeum*. *Miſchna, Tit. Sanh. c.* 10. *Babyl. f.* 86. 2. שלשה בתי דינין היו שם אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית: *Synedria tria ibi fuerunt; Unum collocatum ad introitum montis Templi, unum ad introitum Atrii & unum in* Liſchcath Hagazith. *Maim. Hal. Sanhed. cap.* 14. Conſidebat Synedrium M. בלשכת הגזית שהיתה בעזרת ישראל; *In conclavi cæſi lapidis, quod erat in Atrio Iſraelis. Gem. Babyl. fol.* 88. בית דין של ואחד יושבין בלשכת הגזית; *Synedrium Septuagintaunius-virale conſidebat in conclavi ſaxeo*. Vid. *L' Emper. ad Maſſ. Midd. c.* 5. *ſ.* 3. *p.* 185. Σύνεδροι Talmudicis & Hieronymo idcirco adpellantur חכמי הגזית *Sapientes Gazith*, & totum Collegium *Conſiſtorium Gazith*, *Conſiſtorium de Gazith*.

zith. Vid. *Jac. Jud. Leo de Templo Hieros. l. 2. n.* 128. *Joseph. de B. I. l. 6. cap.* 14. *Ezech.* 40. *&* 42. Nomen illud optime interpretantur *Conclave saxis quadratario opere politis*, seu dolatis, insigne. Sic 1. *Reg.* 5. 17. mentio fit אבני גזית, *lapidum dolatorum*, *Amos* 5. 11. בתי גזית, *domorum quadro lapide constructarum*, 1. *Reg.* 7. 11. מדות גזית, *mensuræ in dolandis saxis adhibitæ*. Nam Orientales ad extruenda pavimenta quadris subinde lapidibus utebantur, in superioribus ædium partibus, quod non ad ornatum modo facerent, sed in calidioribus illis etiam regionibus refrigerium aliquod pedibus præstarent. Judæis ab Romano domitis, Gabinius Syriæ præses, ad eorum robur coercendum, Hierosolymitano quatuor adhuc alia adjungit Synedria, nimirum Gadaræ, Amathunti, Jericho, Saphoræ, atque omnem Judæam in quinque provincias partitur, unicuique earum Synedrio ac principe concessis. Vid. *Joseph. Antiq. Jud. l.* 14. *c.* 10. *l.* 1. *de B. I. c.* 6. *Cunæus de Rep. Hebr. l.* 1. *c.* 13. qui his quatuor Synedriis eadem jura, prærogativas easdem, eandem dignitatem, reliqua, quæ Synedrio M. propria fuerunt Hierosolymis, adscribit. Ast sentimus cum *Grotio*, *Lundio*, aliis, illa sub hujus potestate fuisse, existimantibus, atque Hierosolymitano palmam relinquentibus. Ad hanc Sinedriorum multitudinem respici a Christo, *Mt.* 10. 17. præter *Grotium* contendunt *Scult. l.* 2. *Ex. Evang. c.* 58. *& Sigon. de Rep. Hebr. l.* 6. *c.* 7. nisi forsan tutius existimare velis, inferiora illic Synedris viginti trium virorum, & infima simul trium Judicum subintelligi.

IX. *Hierosolymis* consedit in otio, atque inhæsit perpetuo Lischkat Hagazith, *cameræ*, s. *conclavi saxeo*, ad primum usque Ministerii Christi Eccles. annum, quo magnus ille Doctor & מחקק, novus legislator, postquam Deus πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως locutus fuerat Patribus per Prophetas, extremis tandem diebus, voluntatem cœlestis sui Patris revelare, ingressus est. Tum enim jam errare Synedrium & migrare cœpit. Migrationem hanc dum cogito, non possum, quin unum, alterumve lectu maxime dignum & jucundum inseram. Memorabilia sunt prodigia, quæ recensentur a Talmudistis quadraginta annis occurrentia ante excidium Templi, qui calculus accurate in dies Ministerii & Mortis salutiferæ Christi incidit. *Hieros. Joma fol.* 43. 3. Traditio. *Quadraginta annis ante vastatum Templum Lucerna occidentalis*, (*media scilicet in candelabro sacro*,) *extincta est*. *Et lingula coccinea* (*cornibus hirci emissarii*, *vel foribus Templi affixa*) *in rubedine sua permansit*. *Et sors Domini* (*pro hirco offerendo die Expiationis*) *prodiit a sinistra*. *Atque ostia Templi*, *obserata vesperi*, *inventa sunt aperta mane*. *Dixit ergo Rabban Jochanan Ben Zaccai* : *O Templum*, *quare nos perturbas? fatum tuum novimus*, *te nempe esse excidendum*. *Nam dicitur* : Aperi, o Lebanon, portas tuas, ut exedat flamma cedros tuas. Idem *Sanhedrin fol.* 24. 2. Quadraginta annis ante vastatum Templum migravit Synedrium & consedit in tabernis, *Lightfoot. Hor. Hebr. ad Matth.* 26. 3. *p.* 369. *&* 371. Vid. *Gem. Babyl. Tit. Sanhedr. cap.* 5. *fol.* 41. *a. & ad Tit. Sabb. cap.* 1. *fol.* 51. 1. ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחניות; Quadraginta annis, antequam Templum excisum est, migravit Synedrium & sedes sibi posuit in tabernis. Consonant *Moses Cotzensis*, *Kimchius*, alii. E Christianis audiamus *D. Pfeiffer. in Antiq. Hebr. p.* 103. Quadraginta vero annis ante excidium Templi, circa ea tempora, quibus Salvator in Palæstina docuit, migravit Synedrium ex hoc ædificio, (scilicet לשכת הגזית,) וישב לה בחניות, & consedit in tabernis, quæ erant in monte Templi, paulo longius tamen a Templo. Vid. *Coccejus ad Sanh.* 9. *pag.* 297. *Sigon. de Rep. Hebr. l.* 6. *Bynæus in Antiq. Passion. p.* 107. *Seld. de Syn. V. H. l.* 2. *c.* 15. *p.* 958.

X. Per מחקק, *legislatorem*, ipsi *Talmudici* intelligunt *Synedrium M.* dum locum, *Gen.* 49. 10. ומחקק מבין רגליו עד כי-יבא שלה *Luth.* Noch ein Meister von seinen Füssen / biß daß der Held komme / interpretantur de traditione illa vetustissima, secundum quam, diebus Messiæ, Synedrium e loco consessus ordinario sit emigraturum, & per varia terræ loca erraturum. Saltem hoc memorabile profecto & ad illustrandum locum Gen. 49. 10. oppido proficuum adhuc observatur, in medio conclavis Gazith sceptrum pependisse, quod t. t. sublatum est. Vid. *Cunæus de Rep. Hebr. c.* 9. *p.* 76. *L'Empereur not. ult. ad Middoth. c.* 3. *s.* 1. *Dieter. Antiq. Bibl. ad Gen.* 49. 10. *Galatin. de Arcan. Cathol. Verit. l.* 4. *c.* 5. *Alting. Schilo l.* 1. *c.* 17. *& l.* 4. *c.* 3. *&* 26. *Lund.* Jüd. Heiligth. *l.* 3. *c.* 17. *p.* 478. Si verum illud, quod referunt Magistri de Lucerna in candelabro sacro media extincta, quam typum Messiæ futuri esse, volebant, procul dubio extinctione illa significatum est, *magnum Lumen*, *Es.* 9. *Luc.* 1. *Lumen de Lumine*, filium Dei unigenitum jam apparuisse, & in car-

carne illuxisse, quod, ne alienam in messem transcendam, Theologis explicandum relinquo. Id præsertim, reliqua ut taceamus, cedro dignissimum, migrationem Synedrii fatalem circa ea tempora, quibus Servator in Palæstina docuit, cœpisse, & sceptrum de Juda tum ablatum fuisse, quod confirmat vaticinium *Gen.* 49. historia sacra, Ecclesiæ testimonium, eventus ipse, immo consensus hostium Christi, Judæorum, ut antea laudatis ex scriptoribus innotescebat. Jam in migrationis illius inquirere causas, non levis momenti res est Judæos vi & injuria Romanorum depulsos, ab aliquibus frustra asseritur. Hebræi apud *Maim Hal. Sanh. c.* 14. §. 12. scribunt: *Ob homicidarum frequentiam, ob temporisque iniquitatem, migrabat a loco ad locum.* Sedenimvero Christiani Scripturas, posthabitis traditionibus, secuti, in causas, ob quas Reipublicæ tam ingens contigerit mutatio, intimius penetrant. Factum est itaque hoc, ut adimplerentur Scripturæ, omniaque, qua circumstantias quoque, quæ alias poterant pro levidensibus haberi, vaticiniis responderent exacte, ut intelligerent omnes atque singuli, typos, politiam, universum Levitarum cultum cum toto regno cedere oportuisse, cum venerit jam ὁ ἐρχόμενος, *Rex Sion, Sacerdos* ἀναμάρτητος, Sanctum Sanctorum semel intraturus, ut æternam redemptionem adinveniret, unicus καθηγητὴς & Rabbi, Doctor, Propheta, qui, ὁ Ἀμὴν καὶ ἡ ἀλήθεια, in mundum venerit, ut de veritate testaretur. De cetero migrationis loca in *Gem. Babyl. ad Tit. Rosh. hashanach.* c. 4. *fol.* 31. 1. sic recensentur: *E Lischkath Hagazith in Tabernas, e Tabernis in Hierusalem*, (ubi per quadraginta annos, usque ad urbis excidium, varia loca Hierosolymis peragravit,) *e Hierusalem in Jabnen, a Jabne ad Osham, ab Osba in Sepharaiim, a Sepharaiim in Bethsairin, inde in Zepphorin, & e Zepphori in Tiberiaden, quæ fuit postrema & novissima migratio, amplius non extitit.* Dixerit fortasse Judæus, aliquot si seculis post mortem Christi superfuit Synedrium, non desiit esse circa dies, quibus Servator Ministerium Ecclesiasticum est ingressus. Sed in promtu est responsio. Utique cessavit voluntate Dei, licet Judæi frustra, illud innovare & restituere, intenderint. Hæc Synedria innovata vix umbram consessus alicujus forensis habuerunt, nedum, ad excellentiam Hierosolymitani accessisse, dicamus. Rudera potius & μνήματα nominaveris, sepulchra, reliquias per tempus saltim cum cultus Levitici vestigiis durantes. Tandem abierunt in nihilum. Intentio humana ab dispositione divina probe discernenda est. Homo, Judæus, proposuit tempus erectionis regni Judaici anxie sperans, sed Deus disposuit, disposuit autem ita, ut Judæi in omnes mundi partes dilapsi, spe sua frustrati, cum intentio humana voluntati divinæ contrariaretur, effectum prorsus nullum viderint. Erigetur ad Calendas Græcas. Vid. *Lightfoot. Hor. Hebr. ad Matth.* 26. 3. *Coccejus ad Gem. Sanhedrin. c.* 1. *§.* 13. *not. ultim. & not.* 28. *ad Maccoth. c.* 1. *§.* 10. *Wagenseil. not.* 1. *ad Mischna Sota, c.* 9. *§.* 11. & plures alii.

XI. *Subjectum* s. personæ, e quibus olim constitit, fuerunt Viri civiles, *s. politici*, & ecclesiastici, cum primis SACERDOTES & LEVITÆ, *Deut.* 21. 6. *XVII.* 9. *Maim.* apud *Lightfoot. Hor. Hebr. ad Matth.* 26. 3. *& ad Luc.* 20. 1. *Selden. de Success. in Bona Defunct. c.* 24. *p.* 83. & *Casaubon.* Sacerdotes & Levitas ordinarie, extraordinarie alios illud in Collegium receptos, existimat. *Abarbanel apud Alting. Schilo l.* 2. 18. rationes non contemnendas adducit, ob quas ex Ordine præsertim Sacerdotali Assessores fuissent constituti. 1.) *otium*, inquit, *& occasio Sacerdotibus in lege & juribus Hebræorum proficiendi non defuit.* 2.) *Scrutinium legis Sacerdotibus & Levitis unicum ab infantia fuit studium.* 3.) *Ex benedictione divina prorsus singulari tribus Levi extraordinariis plerumque memoriæ, ingenii, judicii viribus & admirandis dotibus excelluit.* 4.) *Ministri Dei, Sacerdotes Altissimi, alios scientia, timore in Deum, animi integritate, auctoritate apud populum, virtutibus, quæ maximo judicibus ornamento sunt, superarunt.* Vid. *Cunæum de Rep. Hebr. l.* 2. *c.* 9. *& Lund.* Jüd. Heiligth. *l. c. p.* 460. Conf. *Matt.* 27. 1. 12. 20. 41. *Luc.* 22. 66. *XXIV.* 20. In primis ἀρχιερεῖς, *principes Sacerdotum*, qui ordinibus Sacerdotum & Levitarum præerant, præcipua Synedrii membra & Assessores fuerunt. Vid. *L' Empereur ad Bertram. de Rep. Jud. p.* 328. *not. p.* 323. *seqq.* Prophetas in Synedrium collocat *Schickardus de Jur. Reg. Hebr. c.* 1. *theor.* 2. utpote *Mosen, Josuam, Samuelem, Achiam*, Eliam, *Elisam, Amosum, Hoseam, Esajam, Micham, Joelem, Nahum.* At de singulis, licet, quosdam eorum interfuisse sacro illi consessui, largiamur, illud non constat. *Bynæus in Antiq. Passional. Edit. Germ. c.* 2. *p.* 87. initio e *senioribus tantum populi, ceu personis civilibus & politicis*, promiscue ex omnibus Israelis tribubus electis, ductu loci *Exod.* 18. 21. constitisse,

tiſſe, poſtmodum, urgente id neceſſitatis lege, *Levitas*, & *Sacerdotes* admiſſos eſſe, juxta 2. *Chron.* 19. 8. 9. 10. ſtatuit, quam opinionem illi ſequuntur, qui adverſus *Jura Eccleſiaſtica & Conſiſtoria noſtra*, Antiquitatum non ſatis periti, conſtanter eunt, dum perſonas eccleſiaſticas vel ideo e Conſiſtoriis depellendas, & omni juris adminiſtratione privandas eſſe, contra omnem veritatem aſſerunt, quod Deus initio tantum in Republica Juriſdictionem & politicam & eccleſiaſticam Politicis, hominibuſque jura profitentibus crediderit; Quod Sacerdotes vel ex arrogantia ſeipſos de facto, nemine vocante, regimini immiſcuiſſent, aut obtrudiſſent, vel quod ſola hominum auctoritate, ob aliarum perſonarum defectum, fuiſſent conſtituti. Adverſus hos igitur, inde a prima ejus inſtitutione Sacerdotes præcipua Synedrii membra fuiſſe, ex hiſtoria antiqua evincendum eſt. 1.) Jethronis conſilio parum lucrabitur diſſentiens. Unde enim, *Exod.* 18. 21. tribum Leviticam excludi, probare poſſit. Tribus Levi procul dubio perinde habuit ac reliquæ אנשי--חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע *Viros fortes, timentes Deum, viros veraces, oſores avaritiæ;* Et quia fontes legunt מכל--העם, *ex omni populo*, tribum quoque Leviticam ſubintelligi, manifeſtum eſt. Male igitur ſumunt diſſentientes *ſenſu excluſivo*, dum illud מכל--העם, *ex omni populo*, *ſenſu generaliori*, *ſive laxiori*, qui ſignificatus e particula univerſali præmiſſa --מכל, ex *omni*, neceſſario fluit, univerſum in ſe populum complectitur, qui conſtabat ex Laicis & Clericis. 2.) *Exod.* 18. 21. origo Synedrii minime erat quærenda, quippe cujus incunabula recenſentur *Numer. XI.* 3.) Quod ad ea, quæ Joſaphatus ordinavit, attinet, Synedrium ille tantum, quod per temporis injuriam comminutum erat, revocavit, in integrum reſtituit, & in priſtinum ſtatum tranſpoſuit. Nam τὸ וגם, *& quoque*, *conſtituit*, 2. *Chron.* 19. 8. *ſeqq.* non innuit, ante Joſaphati tempora Clericos ab Synedrio procul abfuiſſe, aut Joſaphatum, ceu rem novam, planeque inauditam, perſonas eccleſiaſticas primum intuliſſe; Verum illud וגם reſpectum habet ad Synedria Minora, quod συνάφεια Textus perſpicue docet. Initio judices ordinat per omnes regni civitates verſ. 4. & 5. deinceps, וגם, Hieroſolymas reverſus, Synedrium M. innovat, quod conſtituunt Sacerdotes, Levitæ, & ראשי האבות, principes patrum, ſeu familiarum. Hinc apud *Eſram*, *cap.* 8. 29. & alias frequenter in Scripturis, quando de Synedrio ſermo eſt, *Clerici*, hoc eſt, *Sacerdotes*, *Scribæ & Levitæ* tanquam perſonæ primariæ præponuntur, reliquis poſtpoſitis. 4.) *Bynæus* meras in medium adfert conjecturas, quando ſcribit:

Zu dem groſſen Rath wurden ehemals aus allen Stämmen Glieder erkohren; durch die Trennung aber/ die unter Rehabeam entſtanden/ waren die 10 Stämme von Juda abgewichen/ und hatten ein beſonder Reich auffgerichtet/ welches das Reich Iſrael genennet wird. Durch dieſe Abſonderung war auch der groſſe Rath zerfallen. Der konte nun unter Joſaphat aus keinen andern erwehlet werden/ als die unter ſeinem Reich waren. Nun waren neben dem Stamm Levi unter ſeinem Reich nur der Stamm Juda und Benjamin. Darum ſo hat Joſaphat/ da der groſſe Rath zuvor aus den Elteſten Iſrael erwählet war/ genommen Leviten/ Prieſter und die Häupter der Väterlichen Hauß-Familien. Welches hinführo ſo geblieben iſt. Nam diſſonant Talmudici. Reclamat univerſa Antiquitas. Status Reipublicæ Judaicæ Clericis locum in Synedrio, immo ſedem primariam, inde ab ultima gentis origine, relinquit, ut ex rationibus Abarbanelis antea allatis apparebat.

XII. *Membra Synedrii* numero erant *LXX. & unum*, Princeps nempe Naſi dictus, & Aſſeſſores LXX. reliqui. Unde *Septuaginta-unius-virale Conſiſtorium* vulgo nominatur. *Miſna Babyl. Tit. Sanh. c.* 1. *fol.* 2. 1. סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וגו' ומניין לגרולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן: *Synedrium M. conſtabat ex LXX. uno &c. Atqui undenam numerus ille LXX. unius? ex eo, quod dicitur:* Congrega mihi LXX. viros e Senioribus Iſrael, *& Moſes ſuper eos, ſeu cum eis, conjunctus Præſes.* Conſentit *Miſna Hieroſ. Tit. Sanhedrin. cap.* 1. §. 6. *Maim. Tit. Sanhedr. cap.* 1. §. 3. *Moſes Cotzenſis Præc. Affirm.* 87. *fol.* 186. *col.* 2. *& R. Menahen Recanatenſis in Midbar c.* 11. קבלו רז״ל כי כל סנהדרי גדלוה הישבת בבית יי' במקום אשר יבחר לשכנו כן יהוה סניינם שבעים והנשיא על גבן כמשה רבינו עה' והנה הם עא״ : *Accepere per traditionem Rabbini noſtri piæ memoriæ, quod omne Synedrium M. conſidens in domo Domini in loco, quem ipſe ad habitandum elegerit, conſtare debuerit ex LXX. quibus præficiendus princeps, quemadmodum Moſes Magiſter noſter, ſuper quem ſit pax. Atque ita fiebant Septuaginta unus.* Conſonant *Talmudiſtæ & Hebræi* ferme omnes, *Philo* apud *Seldenum de Synedr. V. H. p.* 610. *Theodoretus*, *Ambroſius*, *Hilarius*, *Nazianzenus*, *Beda*, *Beza*, *Bertramus de Polit. Jud. c.* 5. *Sigonius de Rep. Hebr. l.* 6. *c.* 7. *Cunæus de Rep. Hebr. l.* 1. *c.* 12. *Menochius de Rep. Hebr. l.* 1. *c.* 5.

q. 5.

q. 5. *Schickardus de Jur. Reg. Hebr. c.* 1. *theorem.* 2. *&c.* alii.

X. Summæ hujus Curiæ Præſes proprio nomine appellatur Naſi, נשיא, *Princeps, ad dignitatem ſummam evectus, aut elevatus*, qua notione radix Hebræa נשא ſumitur; *Supremus Dux* κατ' ἐξοχὴν, ראש הישבה, *Caput, ſeu Primarius conſeſſus*, aut ראש, *caput ſimpliciter*, *&* *cum emphaſi* מופלא, *excelſus, maximus, ſejunctiſſimus ab reliquis* ratione & dignitatis & excellentiæ, qualem ſignificatum radix פלא admittit. *Lundio* dicitur der Fürtrefflichſte. Quis autem, & ex quo ille ordine electus, eruditos inter acris hactenus rixa fuit. Quidam, Sacerdotem Summum, ſi jura habuerit bene cognita atque perſpecta, per votorum pluralitatem, illam provinciam obtinere potuiſſe, ſtatuunt. Ita ſentit *Maimonides apud Cunæum de R. H. l.* 1. *c.* 12. *Schickard. de I. R. H. cap.* 1. *theorem.* 2. *Alting. Schilo lib.* 1. *cap.* 18. §. 8. *&* *de Repub. Hebr. Scholaſt. p.* 100. *Spannhem. in Dubb. Evang.* 139. *num.* 3. *Part.* 3. cui aſſentit haud dubie *Lightfoot. Hor. Hebr. ad Matth.* 26. 3. *p.* 371. 373. *&* *Act.* 5. 34. quando tempore Chriſti & Apoſtolorum Gamalielem Pauli Præceptorem Synedrii fuiſſe præſidem, ſcribit, ita tamen, ut Sacerdos M. dignitate reliquos omnes anteiverit, quia ille fuerit מקבל, *cuſtos, pater & traductor traditionum*. Unde *Grotius ad Matth.* 5. 22. ait: *Ferme eminebat Pontifex M.* Alii, Præſidem, ſive Naſi, ſemper e tribu Judæ, ac in ſpecie poſt mortem Davidis e familia Davidica, fuiſſe, opinantur, cujus ſententiæ meminit *Dieter. Antiq. Bibl. ad Gen.* 49. 10. *e Chronologia Judaica; ac e Menaſſe Ben Iſrael & Abarbanele Conringius, Exercit. de Repub. Hebr.* §. 36. & *Lundius in* Jüd. Heiligth. *l.* 3. *c.* 13. *pag.* 461. Accedit opinioni *Druſius, Præterit. lib.* 5. ad *Act.* 4. 1. cui contradicit ſolide & erudite *Vorſtius, Diſſ. Acad. de Sceptro non auferendo* §. 31. Præſidis dignitatem Pontifici maximo perpetuam concedunt Romano-Catholici, *Thomas, Baronius, Bellarminus*, reliqui, ut argumentum exinde ad tuendam Papæ poteſtatem ſummam & ſtabiliendam juriſdictionem Pontificis R. licet fruſtra, ſumant. Eandem ſententiam, utut non eodem fine amplectuntur plurimi noſtratium, & fortiter defendunt contra illos, qui in perſonas eccleſiaſticas, earumque jura divinitus ipſis conceſſa ſæviunt. Mea ſententia circa controverſiam hanc impeditam hæc eſt: 1.) Moſes primus Naſi, ſive Præſes fuit, cui totius populi præfecto Deus omnia credidit. 2.) poſt mortem Moſis Joſua cum ſuccedentibus judicibus princeps quidem populi, qui jura bellandi & populum ducendi habebat, non autem princeps Synedrii, ſive Præſes, penes quem jus controverſias forenſes dijudicandi & ſententias ferendi, fuit. 3.) Viri prophetico Spiritu, atque donis extraordinariis, non vulgaribus, ornati, recipi per votorum pluralitatem poterant ante Davidis tempora, licet non eſſent ex ordine ſacerdotali, ſed id ſaltim factum eſt extraordinarie, non quotidie. Aut viri ejuſmodi Spiritu prophetico excellentes, *in Ordinem Sacerdotalem* ipſa Dei voluntate conſtituti, deinceps ſine exceptione in Synedrio ſedem occupare poterant. Ordinarie dignitas illa Sacerdoti Summo ſemper fuit quaſi propria & poſt tempora Davidis ne extraordinarie quidem alii contigit, præter Pontificem. Hujus ſententiæ rationes hæ ſunt: 1.) Nihil Hebræi agebant inde ab ultima populi ætate ſine Sacerdotis S. conſilio ac diſpoſitione. Vid. *Num.* 1. 17. *IV.* 2. *&* 34. *XXVI.* 63. *&* *verſ.* 18. *XXXI.* 12. 13. 26. 54. *XXXII.* 2. *&* 28. *Joſ.* 17. 4. 2.) Poſt mortem Moſis Sacerdos M. princeps Synedrii procul dubio fuit. Cum Joſuæ juramentum, quod legati meretrici Rachab juraverant, annunciaretur, deferebat Joſua rem ad Summum Sacerdotem & Synedrium. Vid. *Joſeph. lib.* 5. *antiq. c.* 1. Cum Joſua Gibeonitas in fidem ſuſciperet, re ad Synedrium delata, jurabat Pontifex & Synedrium. Immo, comperta Gibeonitarum, qui ſubdole egerant, fraudulentia, convocabat Eleazarum καὶ ὅλον συνέδριον. Vid. *Num.* 34. 17. *Joſ.* 14. 1. *XIX.* 51. *XXI.* 1. *XVII.* 4. *ſqq. Joſeph. Antiq. lib.* 5. *c.* 1. 3.) In terra Canaan controverſias Hebræi graviſſimas ad Pontificem & Sacerdotes deferunt. *Joſephus lib.* 4. *Antiq. cap.* 8. quando mandatum divinum de Synedrii ordinatione *Deuter.* 18. explicat, diſerte ait, *lites principales ad Sacerdotem ſummum, Prophetas*, (per quos haud dubie intelligit Sacerdotes,) *&* *Seniores populi* deferendas eſſe, ut, congregatis, litem componerent. Idem ſtatuit *Philo de Creat. Princip. pag.* 652. 4.) Creſcentibus poſtea hominum vitiis, & republica paululum ad occaſum vergente, judices divinitus conſtituebantur, ut, deficientibus ordinariis Synedris, res forenſes tractarent, aut, ſi eodem illo tempore Synedrium aliquod extiterit, bella contra Iſraelitarum hoſtes ſtrenue gererent. Unde Eli 1. *Sam.* 4. 18. Iſrael judicavit XL. annos, XX. annos, ſuperſtite Samſone judice extraordinario, aut ad gerenda bella Domini conſtituto, regium-

giumque munus ad interim gerente, & iterum XX. annos poſt mortem Samſonis. Vid. *Lund.* Jüd. Heiligth. *l.* 3. *c.* 13. *p.* 463. 5.) Ætate Davidis talem fuiſſe reipublicæ ſtatum, Hebræorum Sapientes plurimi exiſtimant, quando *Pſ.* 122. 3. 4. 5. cum *Oſiandro*, *Junio*, *Muſculo*, aliis *per ſedilia ad judicium* Synedrii M. conſeſſum *&* *per thronos Davidis* regimen regium, conſeſſum regium, die Königliche Regierung, intelligunt, quemadmodum in Anglia etiamnunc talis reipublicæ ſtatus adinvenitur. 6.) In reſtauratione Synedrii, 2. *Chron.* 19. 8. *ſeqq.* erat Pontifex M. Amaria caput Synedrii, & Sabadia vel pater Synedrii, ut nonnulli ſuſpicantur, vel princeps, cui jura regia concredita fuerunt. 7.) Poſt reditum ex captivitate ſumma auctoritas, juriſdictio, & dignitas maxima penes Pontificem M. fuit, *Eſr.* 3. 2. *V.* 2. Cum Ptolomæo Philadelpho, regi Ægyptorum, Codicem Hebræum Græce verti, in animo eſſet, literas dabat ad S. Sacerdotem, legatis ad illum cum pretioſis muneribus miſſis. Eleazarus, convocato populo, literiſque regiis prælectis, humaniſſimas literas remiſit. Vid. *Joſeph. lib.* 12. *Antiq. c.* 2. Plura ejuſmodi exempla enarrat *Joſeph. lib.* 11. *Antiq. c.* 4. *&* *c.* 8. *lib.* 12. *c.* 4. *&* 5. 1. *Maccab.* 12. 20. *ſeqq.* quæ ſingula de excellentia & principatu Pontif. teſtantur. 8.) N. T. tempore Pontifex Caput erat Synedrii, quod ex Evangeliſtis manifeſto conſtat. Convocat Synedrium, colligit vota, primum dat votum. Examen inſtituit, fax eſt & tuba omnium eorum, quæ contra Chriſtum & Apoſtolos decernuntur. Surgit ſedens & ait: Nihil reſpondes? quid iſti adverſum te teſtimonium dicunt, *Matth.* 26. 62. *ſeqq.* Vid. *Matth.* 26. 3. *&* 57. *Joh.* 18. 19. *Act.* 5. 21. 27. *ſeqq.* *Act.* 7. 1. *Act.* 23. 2. 5. *Act.* 9. 1. 2. His omnibus probe perſpectis, Pontificem M. caput fuiſſe Synedrii, ita planum eſt, opinor, ut vix dubium aliquod ſubnaſci amplius poſſit.

XIV. *Primus* & *primarius Aſſeſſor* dicitur *Talmudicis* אב בית דין, *pater domus judicii*, hoc eſt, Synedrii, qualem etiamnunc Germani dicunt Gerichts-Vater. Erat ex mente Magiſtrorum ſenex, ſive Presbyter, non ætate, ſed dignitate & rerum multarum notitia, excellentiſſimus poſt Præſidem, ſedebat a dextra Naſi, & jus in primis regium illi concreditum erat. *Tertius* ordine, vel *ſecundus Aſſeſſor*, de quo apud pleroſque altum eſt ſilentium, חכם, *ſapiens*, ἐμφατικῶς adpellatur & κατ᾽ ἐξοχὴν, qui ſedebat ad ſiniſtram. Meminit hujus *Coccejus in Not.* *ad Sanhedr. c.* 4. *p.* 37. 39. *Saubert. Exercit. ad Luc. XVI.* 22. §. 25. *Lundius l. c. p.* 461. Reliqui Aſſeſſores ordine ſuo conſidebant in dimidiata area circulari *Maimonides l. c.* ומושבין הגדול שבשבעים משנה לראש ויושב מימינו והוא הנקרא אב בית דין וגו׳ והם יושבין בכמו חצי גורן בעיגול כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין כולם: *Conſtituebant etiam virum in LXX. reliquis eminentiorem, Capiti ſecundum, cujus ſedes erat a dextera illius. Is vocabatur pater Synedrii. Sedebant autem veluti in* dimidiata area circulari, *ita, ut Princeps & Pater Synedrii ſingulos poſſent contueri. Gemara Hieroſ. ad Tit. Sanhedr. c.* 1. *fol.* 19. *col.* 3. סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה והנשיא היה יושב באמצא כדי שיהיו ראין אותו ושמעין קולו: *Synedrium erat inſtar ſemicirculi & Princeps ſedebat in medio, ut ita poſſent eum aſpicere & vocem ejus audire*. Idem habet *Gemara Babylon. fol.* 36. 2. *& Miſna l. c.* quæ addit: סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין: *Et duo judicum ſcribæ adſtabant coram eis, a dextris alter, alter a ſiniſtris, qui ſcribebant verba abſolventium & verba condemnantium*. Abſoluti ſtabant a dextra, a ſiniſtra condemnati, ab quo ritu Chriſtum verba deprompſiſſe, aliqui credunt, quæ habentur, *Matth.* 25. 33. 34. Et ſtatuet oves a dextris ſuis, hœdos autem a ſiniſtris. Tunc dixit rex his, qui a dextris ſibi erunt &c. verſ. 41. Tunc dicit & his, qui a ſiniſtris &c. Vid. *Schickardus Jur. Reg. Hebr. cap.* 1. *theor.* 2. *R. Juda Leo de Templo lib.* 2. *cap.* 18. §. 128. *Goodvvinus Moſ. & Aar. lib.* 5. *cap.* 3. *Saubert. Exercit. ad Luc.* 16. 22. §. 25. 26. *& Lundius in* Jüd. Heiligth. *lib.* 3. *c.* 14. *p.* 466. Sed utrum ante Meſſiæ adventum & diebus illis, quibus Chriſtus in terris obambulavit, præciſe ordo ille obſervatus fuerit, dubium eſt. Illa, quæ Talmudici referunt, recentioris omnino ætatis eſſe videntur.

XV. Ordo nos ducit ad Electionem, ſolemnemque Inaugurationem. Talmudici Synedros per ſortem, aut ſchedulas, electos dicunt. *Gem. Babyl. tit. Sanh. cap.* 1. *f.* 17. 1. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד אעשה אברור ששה ששה מכל שבט ושבט נמצאו שנים יתירים אברור חמשה חמשה מכל שבט ושבט נמצא עשרה חסרים אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה הריני מטיל קנאה בין השבטים מה עשה בירר ששה ששה והביא שבעים ושנים פיתקין על שבעים כתב זקן ושנים חלק כללן ונתנן בקלמו אמר להם בואו וטלו יתקיכם כל מי שעלה בידו חלק

אמר המקום לא חפץ בך אני מה אעשה לך *Tempore, quo dixit Deus O. M. Mosi*, congrega mihi 70. viros e ſenioribus Iſrael, *ſecum cogitavit Moſes, quomodo hoc faciam? Si ex qualibet tribu ſelegero 6. numerum imperatum ſuperabit is numerus binis* (erunt enim 72.) *At ſi ſelegero ex qualibet tribu 5. deerunt numero imperato* 10. (ita enim fient 60.) *& demum ſi tribu altera Quinos, atque ex altera Senos ſelegero, inter tribus conflabo invidiam. Quid igitur fecit? Selegit ex tribubus ſingulis ſex, & adhibitis 70. duabus ſchedulis, in ſeptuagenarum qualibet inſcripſit vocem* זקן, *Senior, reliquis binis inſcriptione ejuſmodi carentibus. Haſce commixtas in pyxidem, ſ. urnam, indidit, & tunc dixit illis: Venite & tollite ſchedulam ſibi quiſque ſuam. Qui manu ſua extraxit ſchedulam inſcriptam nomine Preſbyteri, ei dixit Moſes, jam pridem ſanctificavit te Deus; Qui extraxit ita manu ſua ſchedulam puram, ei dixic: Deus te non vult. Quid faciam tibi &c.* In cujus ſortis methodo recenſenda copioſus admodum eſt *Selden. de Syn. V. H. l. 2. c. 4. p.* 593. *ſeq.* Sed enim Moſen hac uſum methodo, imus inficias. Nullum ſubeſt dubium; quin Moſes verbo Domini *Num.* 11. ad ſe facto, qua fieri poſſet, obediens optimos quoſve functione dignos, Divino Numine peculiariter actum illum dirigente, ſelegerit, conſtitueritque, nulla interveniente ſortis lege. In eo plerique inter ſe conveniunt *Hebræi*, quod *poſt mortem Moſis* electionem nudam *Majores* adhibuerint, excellentibus & vita & doctrina quibuſve ſelectis. *Gem. Hieroſ. ad Tit. Sanh. c.* 1. *f.* 9. *col.* 3. diſerte: משם היו שולחין בכל עיירות שבארץ ישראל וכל שהיו מוצאין אותו חכם עניו שפוי עין טובה נפש שפלה רוח נטובה לב טוב יצר טוב תלה טוב היו מושיבין אותו בבית דין שבהר הבירת ואחר כך בבית דין שבחיל ואחר כך בבית דין הגדול שבלשכת הגזית: *Inde mittebant in quamlibet urbem terræ ſanctæ & quem comperiebant eſſe ſapientem, manſuetum, natura ſedata, bonis oculis*, (ſ. liberalem,) *animo ſubmiſſo, Spiritu humili, corde bono, bono affectu, fortuna bona, eum collocabant in Synedrium ad montem Templi poſitum, & poſtea in Synedrium, quod ad Antemurale ſedes habuit, & poſtea in Synedrium M. quod in* Liſchcath Hagazith. Conſonat *Gem. Babyl. ad Tit. Sanh. cap.* 10. *f.* 88. *b.* משם כותבין ושולחין בכל המקמות כל מי שהו חכם ושפל ברך ודעת הבריעות נוחה הימינו יהאריין בעירו משם מעלין אותו להר הבית משם לעזרה משם ללשכת הגזית *Inde ſcribebant, mittebantque per omnia loca: Qui ſapiens eſt, genu humili & hominibus gratioſus, fiat judex in urbe ſua. Inde evehebant eum ad montem Templi, inde ad Atrium, atque inde demum ad* Liſchcath Hagazith. Adjicit *Gloſſa*: משם מעלין אותו להיורת דיין בהר הבירת כשמרת אחר שהם ויושב שם ער שמרת אחר משל עזרה ומעלין את זה שם וכולן יש בהם מעלה זה מזה: *Inde evehebant eum in dignitatem judicis in monte Templi, quoties ex illo Synedrio quis obierat. Ibi ſedes habebat, uſque dum moriebatur quis ex Synedrio ad Atrium poſito, quo tunc etiam evectus eſt. Et univerſim ita ab altero ad alterum ſolebant evehi.* Vid. *Maim. Hal. Sanh. cap.* 2. *Moſ. Kotzenſ. Præc. Affirm.* 97. *Selden. Schickard. Wagenſ.* reliqui. Candidatos præterea, Hebræorum Magiſtris id affirmantibus, vitio tam mentis quam corporis carere oportebat, æque ac Perſarum Seniores, qui *Xenophonti* ἀνεπίληπτοι dicuntur apud *Briſſon. de Regn. Perſ. l.* 2. qua voce uſus eſt *Paulus*, 1. *Tim.* 3. 2. Ἐπίσκοπον εἶναι ἀνεπίληπτον, id quod Syrus reddit: ܘܠܐ ܕܝܢ ܕܢܗܘܐ ܩܫܝܫܐ ܐܝܟܢܐ ܕܡܘܡܐ ܠܐ ܡܫܬܟܚ ܒܗ: *Sed enimvero ut ſit Presbyter talis, ut* macula *non reperiatur in eo*, quem ſecutus eſt *Arabs & Perſa*, quod tamen Interpretes non *ſimpliciter, abſolute ac in rigore* acceptum volunt, quo ſenſu nemini illum ad perfectitudinis gradum accedere contingit; Verum *relative, comparate, ſecundum quid*, reſpectu aliorum, qui non ſunt ſano corpore, aut in diem vivunt, tanquam homines non optimæ notæ, jura, tam divina, quam humana, ſuſque deque habentes, quibus ſententias ferendi vis & facultas non ineſt.

XVI. *Electio* pro varietate, ſ. mutatione temporum, variat. Initio publicas ad functiones vocati per legitimam electionem doctiſſimi & pientiſſimi. Sed, creſcentibus in dies hominum vitiis Vocationes multum ſunt paſſæ humani. Ordinarie per ſimplicem conſtitutionem electi, qui ſe commendabant ab literis, pietatiſque zelo, quam electionem omnium dixeris diviniſſimam, quæ inter homines ab hominibus unquam facta. Quandoque tamen conſtituti per *Suffragia*, h. e. Symbola certa externa, populi, per ſortem, aliaque, de quibus jam non eſt dicendi locus. *Inauguratio*, quæ noſtra memoria, quod ſigillatim verbi divini Miniſtros ſpectat, communiter Ordinatio adpellatur, per impoſitionem manuum facta eſt. Talmudici quatuor præcipue actus recenſent, nimirum collocationem in Synedrium, faſcium traditionem, impoſitionem manus, renun-

renunciationem, s. solemnem proclamationem. Priscis tamen סמיכה, χειροθεσίαν, ab Mose, posterisque ejus derivatam, *Num.* 27. 18. suffecisse, vero similius esse aliquibus olim videbatur. Vid. *Cunæus de Rep. Hebr. cap.* 12. & *Coccej. ad Sanh. not.* 10. *c.* 1. *§.* 3. Totum ferme regimen Ecclesiarum Christi conformatum est ad politiæ Judaicæ exemplar, unde χειροθεσία, Christianis in verbis divini Ministri ordinatione usu recepta, etiamnunc in posteros traducitur. *Electio* ab *Ordinatione*, quem actum communiter impositionem manuum, aut solemnem inaugurationem, die Einweihung vocitant, unde Candidatus Ministerii Ordinandus, integerque hujus solemnitatis actus Ordinatio dicitur; Et ab illo actu, quem *investituram* vulgo nominamus differt. In χειροθεσίᾳ autem, divinæ benedictionis ὀχύματι, multum olim situm fuisse, æquus Antiquitatum æstimator non ignorat.

XVII. *Materia circa quam s. Objectum*, erant res divinæ pariter ac humanæ; Utrumque jus, tam Civile, quam Eccles. & circa sacra Synedrio concreditum. Hinc in errore versantur non levi, qui cum *Goodvvino*, aliisque, præter Synedrium M. *Consessum aliquem Eccles.* h. e. Synedrium peculiare ab Synedrio M. sejunctum, statuunt, quibuscum facere videtur *Beza ad Mt.* 2. 4. *pag.* 5. dum ait: *Ecclesiasticus Senatus ab illo Civili distinctus*. Erat quidem Sacerdotibus proprius aliquis consessus & concilium, sed propterea duplex Synedrium fingere, non habemus necesse. Sacerdotes separatim in conclavi, vel domo quadam, convenerunt, *non* ut *Judices*, *neque* ut *Consiliarii* illi, quos nostra memoria Kirchen-Räthe vocamus, sed ut *Consiliarii Ecclesiastici*, qui consulerent *de rebus & negotiis Templi, ut præsto essent omnia ad cultum divinum necessaria, ut sarta tecta conservarentur ædificia Templi & Atriorum, atque ut rite procedat Liturgia publica*, perinde ut in Academiis, quamvis ceteroquin ordinarie nonnisi unus Magistratus Academicus, omnes Facultates suos sejunctim habent consessus, s. conventus. Talmudici igitur, quando mentionem injiciunt בית של כהנים, *domus*, *l. Synedrii Sacerdotum*, non intelligunt Synedrium aliquod Ecclesiasticum, quo convenerint *Clerici* ut *Judices*, sed tum sermo illis unice est de לשכת בולוטון, *Conclavi* βουλευτῶν, quomodo alias passim nominant Talmudici, Judæique Græcienses, quales Consiliarii ad consultandum de negotiis præsertim Templi concurrentes forenses nunquam lites judicialiter composuerunt, sed, si qua res in controversiam venerit, eandem ad Magistratum summum, ex cujus ordine maximam partem erant ipsi, decenter detulerunt. Vid. *Lightf. Hor. Hebr. ad Mt.* 26. 3. *p.* 371. & *Lund.* Jüd. Heiligth. *l.* 3. *c.* 12. *p.* 455.

XVIII. *Norma* litigationum erat *lex initio* tantum *scripta*, ספר, liber κατ' ἐξοχὴν, תורה שכתב, *lex* ἔγγραφος. Mox accessit תורה שבעל פה, *lex*, *quam Dominus ore Mosi tradiderit*, ut sentiunt Magistri, νόμος πατροπάδοτος, *verbum* ἄγραφον, oralis institutio a Majoribus accepta. Quod *formam*, s. *modum* ferendi sententias, controversiasque decidendi attinet, egerunt, res judicialiter, more forensi tum temporis usitato, qua de re infra nonnulla adnotabimus. Finis primarius & ultimis erat Divini Numinis gloria, secundarius & intermedius salus Judæorum tam temporaria, quam æterna, quandoque vera, quandoque imaginaria & apparenter talis. Hactenus de Synedrio universim spectato.

CAPUT II.

De Synedriis sigillatim tempore nempe Christi spectatis.

I. TEmpore præsertim Christi constabat Synedrium ex summis Sacerdotibus, Scribis & Senioribus populi, quibuscum *Johannes*, *cap.* 11. 47. Pharisæos connumerat, qui sectam constituebant Judæos inter non ignotam *Maimon. Hal. Sanhedr. c.* 11. §. 1. אין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לוים וישראלים המיוחסים הראוים להשא לכהונה. *Non constituebant in Synedriis, nisi Sacerdotes, Levitas, & Israelitas genere nobilissimos, quorum filiæ Sacerdotibus legitimæ possent copulari*. Præmittimus Pharisæos, quorum nomen aliqui derivant a פרש, *expandere*, vel propter *extensionem & dilatationem Phylacteriorum*, vel propter *ostentationem bonorum operum;* Quidam a פרש, *explanare*, *exponere*, quasi dicas illos explanatores legis accuratissimos, exegetas κατ' ἐξοχὴν. Alii notionem ducunt eadem ab radice פרש, sed significatione præsertim Piel, *dividere*, *separare*, ut fuerint quasi ἀφωρισμένοι, *Separatistæ*, quam ad sententiam & nos accedimus. Nam פרישין, Syriace ܦܪܝܫܐ, erant Separatistæ, ἀφωρισμένοι ἐκ νόμον & παράδοσιν τῶν πατέρων, quo respicit fortasse Paulus, *Rom.* 1. 1. Drusio & Goodvvino id affirmantibus. Sicut enim Apostolus an-

antea fuerat κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν φαρισαῖος, id eſt, ἀφωρισμένος εἰς νόμον; Ita jam converſus fieri cœpit ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ad quod ab utero ſejunctus fuerat. Sic nobiſcum, quod vocis etymon ſpectat, ſentiunt *Auctor Lex. Aruch & Elias in Thisbi*, *Buxt. Lex. Talm. p.* 1851. *Menoch. de R. H. l.* 3. *c.* 15. *Q.* 1. *p.* 316. *Lightf. ad Mt.* 3. 7. *p.* 229. *Hotting. Theſ. Phil. l.* 1. *c.* 1. *ſ.* 5. *p.* 25. *Lund.* Jüd. Heiligth. *p.* 789. *Goodvvin. Moſ. & Aar. p.* 175. & plures alii.

II. Circa *ſectæ originem* diverſi diverſimode ſentiunt. *Joſeph. l.* 13. *Antiquit. c.* 9. tres Judæorum ſectas, Phariſæos, Sadducæos, Eſſæos jam Maccabæorum ætate floruiſſe, auctor eſt *Hieronymus* & *Druſius* infantiam Phariſæorum in Hillelis & Samai ævum rejiciunt. *Quiſtorp. & Friedlieb. claſſ.* 1. *ad* 1. *Maccab.* 2. 42. *Buxt. Not. ad lib. Coſri P.* 3. §. 22. *Spannhem. Dubb. Evang.* 28. *theſ.* 2. *P.* 3. *Goodvv. l. c. l.* 1. *c.* 9. *Scaliger Elench. Tribær. c.* 22. *ſeqq.* ab Haſidæis ortos volunt, ubi Scaliger præ ceteris noſtram incurrit cenſuram, quando Haſidæos pro fraternitate, aut collegio piorum venditat hominum, qui aſſiduis ſe legum obſervationibus dediſſent, idcirco cum emphaſi חסידים, Sancti, κατ᾽ ἐξοχὴν adpellati, a qua ſententia non abludunt Romano-Catholici Haſidæos cum Religioſis, aut Monachis, connumerantes. Eleganter & ſatis bene *Caſaubon. contra Baron. Exerc.* 1. *num.* 9. *p.* 50. omnes promiſcue Judæos in veritate ſemel agnita perſeverantes dicit חסידים, diſtinctos ab illis, qui Baalim genua flecterent. Piis enim omni ævo διακριτικὸν ὄνομα divinitus fuit conceſſum. Ante diluvium filii Dei, (cum impii contra filii hominum dicerentur,) poſt illud tempus juſti, pii, Iſraelitæ, חסידים, Sancti, die Frommen, oder die Gläubigen, vocati ſunt. Vid. 1. *Maccab.* 2. 42. *VII.* 12. 2. *Maccab.* 14. 6. Ego, quod originem attinet, quantum judicare poſſum, neutri ſententiæ ſubſcribendum cenſeo. Nativitatis enim dies incompertus eſt. Poteſt, ut ante, poteſt etiam, ut poſt Maccabæos efflorеſcere cœperint. Non uno die, aut per annum, confecti, nec tantum ſtatim in numerum, quantum Servatoris vidit ætas, accreverunt. Succeſſive juſtam ad ætatem, æquam ad ſtaturam pervenerunt, traditionibus eorum indies auctis. Error errorem peperit. Ut ſcintillula in flammam, ita opinio tandem in hæreſin erumpit.

III. Separatiſtas, ἀφωρισμένους, Phariſæos dixeris, partim qua terminum *ut in ſcholis ajunt*, a quo, partim qua terminum ad quem. Quoad *terminum a quo*, ſeparabant ſe 1.) *a perſonis*, *tam Sadducæis, quam hominibus plebeiis*. Hos contemtui habebant, illos averſabantur: Hos abjecte per faſtum, ex ſuperſtitioſa nimiæ ſanctitatis perſuaſione, vocitabant עם הארץ, *populum terræ*, ὄχλον, *turbam*, λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων, Luc. 18. 11. vel, ut cives quandoque inflati Germanorum Paganos, aut Nobiles plebejos abjecte adpellant, das Land-Volck, gemeine Volck, בור *plebem rudem*, quæ legem non norit & ἐπικατάρατος ſit. Vid. *Maimon. ad Pirke Avoth. c. V.* 7. *VVagenſeil*, *Sota Exc. Gem. c.* 3. §. 8. 2. *Lightfoot Op. T. H. p.* 271. Cum primis publicanos & peccatores averſabantur, illicitumque putabant, edere cum illis, *Matth. IX.* 11. *Luc. VII.* 39. tam ſtolidi, ut eorum attactum fugerent, ne profanarentur *Goodvvin l. c. p.* 192. & *Pfeiffer. Antiq. Hebr. p.* 105. 2.) Separabant ſe ab rebus, utpote ab habitu & cultu hominum, in ipſis veſtibus nimiam ſanctitatem affectantes. Unde Chriſtus eorum damnat Phylacteria, *Matth.* 23. 5. Tum a rebus ſingulis in traditionibus vetitis, quibus homo, ut Phariſæus exiſtimabat, immundari poſſet. Vid. præter *Maimonidem & Moſ. Cotzenſem*, *Joſ. Karo in Schulchan Aruch. R. Jacob Abendana*, *Spicil. ad Michlal Jophi in cap.* 13. *Exod. Paulus Fagius ad Targ. Ex.* 13. *Fuller. Miſc. l.* 5. *c.* 7. *Dan. Heinſius*, *Exerc. Sacr. l.* 2. *c.* 7. *Chr. Cartvvrightus*, *Elect. in Exod. p.* 152. 156. *ſeq. VValæus*, *Comm. Ev. p.* 251. *Lightfoot. Hor. Hebr. p.* 244. *Pfeiffer. in Antiq. Hebr. c. XI. p.* 79. *ſeqq.*

IV. Terminum ad quem quod ſpectat, ſejungebant ſe 1.) *ad meditationem legis*, *præſertim oralis*, *verbi non ſcripti*, παραδόσεων τῶν πατέρων, *diligentiſſimam & accuratiſſimam*. Unde *Paulo* eſt ἡ ἀκριβεστάτη αἵρεσις, *hæreſis accuratiſſima*, Syro ܝܘܠܦܢܐ ܡܥܠܝܐ, *Secta præcipua*, &, ut habet Arabs, تعليم القرى سببن الفايقسى *diſciplina Phariſæorum illa excellentior*. Vid. *Selden. de Jur. N. & G. l.* 1. *c.* 2. *p.* 31. Statuta majorum mordicus tenebant. Scripturam S. legem & ספר, *librum*, ἁπλῶς vocabant, תורה שבכתב, *legem ſcriptam*, ἔγγραφον; Traditiones, vero ſeu verbum ἄγραφον, νόμον πατροπαράδοτον, תורה שבעל פה, legem, quam Dominus ore tradiderit Moſi in monte Sinai, tanquam κατήχησιν & perpetuum legis ſcriptæ commentarium, Moſes Joſuæ, hic Senioribus, Seniores Prophetis, Prophetæ viris Synago-

gæ

gæ M. illi posteris, quam fabulam copiosius recenset Moses Cotzensis in Præf. lib. Præcept. Uno verbo: Quod Romano-Catholicis verbum non scriptum, id Pharisæorum חורה שבעל פה, seu παράδοσις, quam Judæi parili modo etiamnunc, ut Romano-Catholici verbum ἄγραφον, Scripturæ S. sive Verbo scripto, præferunt. Deplorandus vero est Ecclesiæ status, quando aliqui, Christiani nomen præ se ferentes, insurgunt, qui, puram aliquam Cabbalam & verbum non scriptum orale admittentes, varios excogitant ritus, &, cum araneis venenum ex floribus sugentes, monstra opiniorum generant, quod faciunt præsertim illi, quibus visum, caudas Samsonis fuisse strophas stramineas, maxillas asini, quibus Simson percussit Philistæos, instrumentum esse bellicum nomine proprio sic adpellatum, Jonam omnia vidisse in imagine per somnium, diversorii Ninivitici illius nomen fuisse zum Wallfische, filiarum Sacerdotum non nisi imaginem crematam, itidem effigiem saltim Pauli lapidibus obrutam, more nostra ætate non infrequenti, Baptismum initiationis Sacramentum apud Israelitas jam ad montem Sinai adhibitum, & quæ sunt entia rationis id genus alia, quæ sana omnino Antiquitas ignorat. 2.) Pharisæi separabant se *ad sanctimoniam* religiosioris *vitæ exactissimam*, ultra vulgarem hominum sortem ascendentem. Hinc ille: *O Deus! ago tibi gratias, quod non sum*, ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, *Luc.* 18. 11. Unde majorum statuta sancte servantes cavebant, ne aliquo modo offenderent, aut polluerentur. Mira habet hanc in rem *Maimonid. Tract.* טומאת אוכלים, c. 16. §. ult. אעפ׳ שמותר לאכל אוכלין טמאין ולשתות עשקים טמאי חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה ונזהרין מן הטמאו כולך כל ומיהם והן הנקראים פרושים ודבר זה קרושה יתירה הי״א ודרך חסידות שיהיה נברל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאבל וישתה עמהם שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים וטהרת הגוף מביאה לידי קרושת הנפש מן הריעות הרעות וקרשת הנפש גורמת להרמו בשבינה שנ׳ והתקדשתם והייתם קרושים כי קרוש אני ה׳ מקרשכם: *Licet licitum sit, & cibos immundos comedere, atque humores immundos bibere, attamen prisci Assidæi cibum communem in puritate comedebant, & toto vitæ tempore sibi ab omnibus immunditiebus cavebant: Hi adpellantur Pharisæi: Id quod diximus, sanctitas excellens est & pientissima vivendi ratio, ut homo se separet ab reliquo populo, neque illum tangat, vel edat, aut bibat una. Etenim si quis ita se separat, facit, ut corpus suum a malis actionibus purgatum sit. Corporis autem mundities causatur sanctitatem animæ a pravis opinionibus. Sanctitas vero animæ nos DEO similes reddit, sicut scriptum est Lev.* 20. 7. 8. Sanctificate vos & sancti estote, quia ego Jehova, qui sanctificavi vos. En egregium Theologum! Notabile jejunium, ex communi sententia, Pharisæis per Septimanam bis, die Lunæ & Jovis, solemne, quia nempe *Luc.* 18. 12. Pharisæus dicitur bis jejunasse. Sed exemplum non statim facit regulam. Ab individuo & a particulari ad universale non valet consecutio. Contrarium apparet ex *Matth.* 9. 14. ubi Pharisæi πολλὰ νηστεύειν inducuntur. Quilibet, quantum quidem ego judicare possum, jejunia eligendi facultatem habuit, levique sæpius de causa arbitraria sibi præscripsit. Inter Traditiones eorum eminebat *Lotio*. Eluebant enim *pocula, sextarios, æramenta & lectos, Marc. VII.* 4. Vid. *Goodvv. l. c. p.* 190. & *Pfeiffer. Antiq. Hebr. p.* 105. *Lotio* præsertim *Manuum* notabilis, quæ fiebat πυγμῇ *Marc.* 7. 3. *crebro*, ut vertunt passim, vel *accuratius, diligenter*, juxta *Syrum* [illegible] μετὰ σπουδῆς. Utebantur enim accuratissima lavandi methodo, per παράδοσιν πρεσβυτέρων accepta, quam נטילת ידים, *elevationem manuum*, adpellabant, a *Goodvvino*, aliisque descriptam. Non capiebant cibum χερσὶν ἀνίπτοις, *Matth.* 15. 2. Consueverunt βαπτίζεσθαι πρὸ τοῦ ἀρίστου, *lavare ante prandium, Luc.* 11. 38. Precatio, qua in lotione utebantur, hæc erat: ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו על נטילת ידים: *Benedictus sis Domine, Deus noster, rex seculi, qui sanctificasti nos præceptis tuis, atque jussisti nos elevationem manuum.* Redeuntes e foro manus lavabant, *Marc.* 7. 4. Dilatabant quoque Phylacteria, seu Tephillin, de quibus, præter auctores antea citatos, vid. *Maimon. Tract. de Tephillin*. Inter illorum dogmata præcipua notatur μετεμψύχωσιν in vulgus nota Pythagorea. In eo tamen ab Ethnicorum placitis recesserunt, quod, piorum tantum animas, ab excessu statim, aliorum in corpora transmigrare, Pharisæi crederent. Vid. *Joseph. l.* 2. *de B. I. c.* 7. *p.* 788. Μετεμψύχωσιν illam Talmudici vocant סור הגלגול, *mysterium revolutionis*, dum miseri & cœci illi homines, א׳ד׳ם, Adamo, Davidi, Messiæ, per & propter hoc revolutionis mysterium, unam, eandemque animam fuisse, sibi persuasum habent. Error meo judicio exinde subnatus est, quod locum de Spiritu Eliæ dupliciter in Elisam supervenien-

nien-

niente non recte interpretati ſunt: Quapropter, quo jure, judicent alii, Judæos *Matth.* 16. 14. pronuntiaſſe hoc argumento, atque illa perſuaſione ſeductos, CHRISTUM eſſe Johannem Baptiſtam, aut Eliam, aut Jeremiam, aut unum ex Prophetis, non pauci arbitrantur. Vid. *Hottinger. in Not. ad Goodvvin loc. cit. p.* 180. Ceterum ob ſanctitatem, quam affectabant, nimiam, & legis notitiam, ſuo ipſorummet judicio non vulgarem, maximo apud quoſvis in honore habebantur. Hoc ex capite multi eorum Synedrii Aſſeſſores conſtituti ſunt, unde Johannes, quando Synedros inducit, Phariſæos avocat, cum plurimi Collegæ ad ſectam ſe haud dubie Phariſaicam adplicaverant. Vid. *Lightfoot. Hor. Hebr. ad Joh.* 9. 13. De Phariſæorum ἀςοργίᾳ, quam *doctrinaliter*, ut in ſcholis loquimur, exercebant, id eſt, de cathedra publice defendebant, & *realiter*, quando, rebus & facultatibus gazophylacio devotis, egentes, ne parentibus quidem exceptis, hoc ſanctimoniæ prætextu & devotionis larva, abigebant, cum dicerent hypocritæ, divitias ſuas eſſe קורבן, res Deo oblatas, δῶρον ſacris uſibus deſtinatum, *Matth.* 15. 5. Vid. *Pfeiffer. Dubb. Vex. p.* 911. *Lightfoot. Hor. Hebr. ad Matth.* 15. 5. *p.* 368. *Pokok. ad Portam Moſis c.* 9. *p.* 411. *& Hotting. Theſaur. Phil. l.* 1. *c.* 1. *ſ.* 5. *p.* 31.

V. Scribæ nomen officii, non ſectæ, competit vel puris Laicis, vel hominibus eccleſiaſticis. *Inter* Laicos γενικῶς ſcribæ dicuntur in Antiquitate Judaica, qui pueros inſtituunt, ἰδικῶς publici Notarii, Secretarii, Advocati, γραμματεῖς βασιλέως, 2. *Reg.* 12. 10. item כתובין כנהררי, *ſcribæ forenſes*, vel Synedriorum, qui vota collecta calamo excipiebant ſedentes, a dextra alter, alter a ſiniſtra, de quibus, præter Talmudicos, vid. *Bertram. de Rep. Jud. p.* 381. *ſeq. & Hotting. Theſ. Phil. l.* 1. *c.* 1. *p.* 64. Eccleſiaſtici, γραμματεῖς τοῦ νόμου, τοῦ λαοῦ, νομικοὶ, νομοδιδάσκαλοι, ſimpliciter Scribæ & cum emphaſi, codices deſcribebant, pericopen prælegebant, legem, prælecto textu, explicabant, ſedentes in cathedra Moſis & habentes claves ſcientiæ, quas acceperant manu promotoris ſui, cum Doctoratum inirent. Vid. *Eſr.* 7. 6. *Luc.* 7. 30. *Matth.* 7. 28. 29. *Marc.* 1. 22. *Mar.* 12. 35. Iſti, quorum fit in Paſſionis hiſtoria mentio, citra dubium fuerunt Eccleſiaſtici, hoc eſt, publici Eccleſiæ Doctores, quorum functio primaria, explicare τὰς γραφάς; Unde νομοδιδάσκαλοι dicti ſunt. Certos inter illos ordines floruiſſe & gradus, nemo vocabit in dubium, ſed hanc graduum differentiam per voces γραμματεῖς τοῦ νόμου, νομοδιδασκάλους, νομικοὺς ſignificari, negandum puto, quia promiſcue uſurpantur apud Scriptores S. modo pro ſcriba primi, modo ſecundi ordinis, atque ſic amplius, ſine ordinis diſcrimine, prouti terminus nunc κατ᾽ ἐξοχὴν & ſenſu ſtrictiori, nunc γενικῶς & ſenſu laxiori capitur. *Bynæus de M. C. l.* 1. *c.* 2. *p.* 98. Γραμματεὺς in ſacris peritum legis & Doctorem ſignificat, *Matth.* 7. 29. *XVII.* 10. *XIII.* 52. *XXIII.* 34. Unde νομοδιδάσκαλοι, *legis Doctores*, νομικοὶ, *legis periti*. *Marc.* 12. 28. γραμματεὺς habet, *Mt.* 22. 35. diſerte νομικὸς, id quod facit quoque *Arabs*, ideoque, voces has ἰσοδυνάμους eſſe, conſtat. Quare *Sirus* τὸν νομικὸν vertit ספרא, γραμματέα, & *Mt.* 22. 35. *peritum legis*, qui intelligit legem. Unde *Theophyl. in Luc.* 11. Νομικοὶ γραμματεῖς ἦσαν, καὶ διδάσκαλοι τοῖς βουλομένοις, τὰ τοῦ νόμου ζητήματα λύοντες; *Legiſperiti ſcribæ erant & Doctores eorum, qui volebant, legis quæſtiones ſolventes*. Vid. *Jac. Lydius in Flor. Sparſ. ad Paſſ. de Scribis*.

VI. Præter hos Evangeliſtæ in Synedrium collocant ἀρχιερεῖς, ſeu *principes Sacerdotes*, in controverſiam venit. *Chryſ. in Matth. Homil.* 79. *Theophyl. in Matth.* 26. 3. *Joach. Camer. ad loc. cit. Dav. Paræus ad loc. cit.* alii intelligunt per ἀρχιερέας Pontifices maximos, dignitatem olim qui geſſerant, quoniam Pontificatus tunc temporis non perpetuus, ſed annuus factus erat. *Gerhard. Harm. Evang. c.* 150. *Spanhem. Dubb. Evang.* 37. *P. II. & Voſſius, Harm. Evang. l.* 1. *c.* 2. interpretantur capita familiarum ſacerdotalium, vel colluviem illam Sacerdotum per ambitum & largitiones ad Pontificatum graſſantium. *Anton. Bynæus de M. C. l.* 1. *c.* 2. *p.* 97. omnes eſſe ex genere pontificali, putat, id eſt, ex ea familia, quæ in dignitatem Pontificis M. ſanguinis proximitate vicinius ſuccedendi jus habebat, quomodo legatur *Act.* 4. 6. ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, *& quotquot erant ex genere pontificali*. Atenimvero, γένος ἀρχιερατικὸν ſignificare familiam illam, unde conſtat? Vox igitur ἀρχιερεὺς, ſicut aliæ multæ, πολυώνυμος eſt. 1.) Sumitur κατ᾽ ἐξοχὴν, *ſenſu ſtrictiſſimo* & prorſus *ſingulari eminentiſſimo*, quo SOLI CHRISTO tribuitur, Sacerdoti Summo, æterno & ἀναμαρτήτῳ, qui cum emphaſi dicitur τοιοῦτος-ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, *Ebr.* 7. 26. 2.) *ſenſu ſtrictiori & eminente*, ἰδίως, quo ſoli Pontifici M. competebat, qui erat כהן גדול, *magnus*, aut *ſummus Sa-*

cer-

cerdos, הכהן הראש, *Sacerdos caput*, *ſ. princeps & caput Sacerdotum*, ἱερεὺς κατ' ἐξοχὴν, ἱερεὺς, ſed cum addita emphaſi ὁ μέγας, ἀρχιερεὺς prægnanter & ἀρχιερεὺς μέγας. 3.) *ſenſu laxiori*, quando tribuebatur quoque capitibus, ſeu præfectis ordinum Sacerdotalium a Davide inſtitutorum & Salomone confirmatorum. Huc pertinent itidem capita, ſeu præfecti in Templo, proximus a Sacerdote ſummo, Vicarius, כהן משנה, *Sacerdos ſecundus*, Talmudicis סגן dictus, qualis erat Hannas, poſtmodum duo inſignes קתיקולין, ſive קתוליקין, quaſi καθολικοὶ, adpellati, & præter reliquos ראש המשמר, *caput vigiliarum*, & præfectus Templi in dirigendis vigiliis. Hac obſervatione igitur præmiſſa, per Sacerdotem M. Cajapham, ἀρχιερέα, ſenſu ſtrictiori ac eminente intelligi caput omnium Sacerdotum, Pontificem maximum; Per principes autem Sacerdotum, ἀρχιερέας, ſenſu laxiori capita, ſeu præfectos ordinum Sacerdotalium, juxta *Camer. ad Mt.* 2. 4. *p.* 1. non tantum illos, qui membra erant Synedrii, verum reliquos omnes ſimul, qui inter Sacerdotes eminebant, ad planum perductum eſt. Supra audivimus, Sacerdotibus proprium aliquem fuiſſe conſeſſum & concilium. Poteſt igitur, ut, cum caſus ille tragicus eſſet prorſus extraordinarius, omnes ad unum Sacerdotes præcipui, immo illi quoque, qui Sacerdotis M. dignitatem aliquamdiu geſſerant, in re tam ardua & maximi momenti turmatim confluxerint, eum in finem, ut per confratres ſuos, qui ex Ordine Sanhedrin ſimul erant, ad Senatum illud, de quo agebant, more tum uſitato, deferrent. Vid. *Lightfoot. Hor. Hebr. in Matth.* 2. 4. & *ad Matth.* 26. 3. *it. de Miniſt. Templi*, *c. V. Petr. Cunæus de R. H. l.* 11. *c.* 6. *Bertram. de Rep. Jud. c.* 18. *Beza ad Matth.* 2. 4. *Ant. Bynæus de M. C. l.* 1. *c.* 2. *p.* 92. alii.

VII. Poſtremum Aſſeſſoribus accenſentur πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, *Seniores populi*, hoc eſt, omnes illi, qui eximia apud populum auctoritate & honore vigebant, certis ordinibus præpoſiti, quomodo nos Collegiis Seniores conſtituimus, qui mos omnibus hodie ferme gentibus in uſu. Tales electi ex Jethronis conſilio Iſraelitis erant, *Exod.* 18. 21. poſtmodum in Synedrium recepti. Sed diu ante Jethronis tempora Seniores extiterunt. Patriarchæ familiis præfecerunt Seniores, *Gen.* 24. 2. Dixit Abraham ab Servum, Seniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus, quæ illi erant. Fontes habent: אל עברו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, *Græci* vertunt: Τῷ παιδὶ αὐτοῦ τῷ ἄρχοντι πάντων τῶν αὐτοῦ. Erat igitur princeps & præfectus, proptereaque ſalutatut זקן, quod nomen tunc erat præfectorum, unde *Targum Hieroſ.* עבדו שליטא דהוה שלית בכל מה רידיה: *Servo ſuo principali, qui omnibus, qui ei erant, præficiebatur ut gubernator*. Sic Joſephus deſcendit ad ſepeliendum patrem cum זקני ביתו, *ſenioribus domus ſuæ*, *Gen.* 50. 7. Seniores Iſraelitis in Ægypto præfuerunt. *Exod.* 3. 16. & 18. *IV.* 29. *XII.* 21. *XVII.* 5. 6. Philo de *Vita Moſis l.* 1. vocat δημογέροντας τοῦ ἔθνους. Similiter poſt exitum ex Ægypto tales erant illi, *Exod.* 18. 21. quos commendat Deus Moſi, *Num.* 11. 16. 24. ut in Synedrium cooptarentur. Exinde Synedrium שובעין חכימיא, 70. *Sapientum & 70. Seniorum Synodus* adpellatur. *Targ. Hieroſ. Num.* 21. 18. *it. Deuter.* 31. 9. ואל כל זקני ישראל LXX. καὶ τοῖς πρεσβυτέροις υἱῶν Ἰσραήλ. Ex quibus ſingulis, ſapientia & dignitate excellentes Orientalibus, præſertim Hebræis, nomine Senioris veniſſe, manifeſtum eſt. Vid. *Exod.* 19. 7. ubi *Paraphr. Hieroſol.* לחכימיא דישראל, *Sapientibus Iſrael*, *Levit.* 19. 32. Honora פני זקן, vultum Senioris, ubi *Onkelos* מן קדם דסבר באורייתא תקום ותהדר אפי סבא: *Coram eo, qui doctus eſt in lege, ſurgas, & honora faciem Presbyteri*. Talmudici de honorandis Sapientibus legem, quam ex inſtituto explicant, inſcribunt מצות כיבור חכמים *Præceptum de honore Sapientibus exhibendo*; &, *Seniores* non ſe annis, ſed doctrina & prudentia, metiri fatentur, אפילו יניק וחכים, *etiamſi juvenis ſit modo ſapiens*. *Maimon. Tit. Talm. Tora c.* 6. & *Selden. de Syn. V. H. l.* 1. *cap.* 14. *p.* 385. *ſeqq.* Titulus ille aliis etiam gentibus uſu receptus eſt. Ægyptorum mentio jam injecta. Parili notione nomen illud competit, *Num.* 22. 4. 7. 8. זקני מדין, *Senioribus Midianitarum*, זקני מאב, *Senioribus Moabitarum* &c. Carthaginenſibus & Græcis erant γέροντες, *Seniores*, (αἱρετοὺς μᾶλλον ἢ καθ' ἡλικίαν, *Ariſtot. Polit.* 2. *c.* 9.) ab quibus Suffetes apud Pœnos, qui tanquam conſules & judices gubernarent, veniunt. *Livius l.* 28. *c.* 37. *l.* 34. *cap.* 60. Vocem illam interpretes paſſim ex Hebræorum שופטים deducunt. *Seldenus* vero *de Synedr. pag.* 409. cum *Scaligero in Feſti Verbo* τὸ Sufes derivat a צופה, *Tzuffe*, ſive *Suffe*, Speculator, Ephorus, Epiſcopus, Epopta, ſeu ut Græci 1. *Sam.* 14. 16. 2. *Sam.* 13. 34. &c. transferunt σκόπος, Speculator. Præceptum, quod *Lev.* 19. 32. de honore Presbyteris exhibendo extat, Græcis quoque more receptum eſt. *Plato de Rep. l.* 4. *Xenoph. in Memor. l.* 2. Καὶ

γὰρ

γὰρ ὁδȣ̃ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι πανταχȣ̃ νομίζεται, καὶ καθήμενον ὑπαναςῆσαι καὶ --- *Uſus obtinuit*, (inquit ille Plato,) *ut junior Seniori occurrenti ubique de via cedat, & ſedens aſſurgat*. De Laced. teſtis eſt *Herodot. l.* 2. 80. Λακεδαιμόνιοι, οἱ νεώτεροι ὠυπέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες εἴκȣσι τῆς ὁδȣ̃ καὶ ---; *Lacedæmonii, minores* (pro more) *majoribus nati obvii cedunt via ac deflectunt, advenientibusque e ſedili ſurgunt*. Æliano, Hiſt. Animal. l. 6. c. 61. præceptum illud maximo habetur in pretio, quando in laudem illius ſic erumpit; Λυκȣ̃ργος δ' ἐνομοθέτει νόμον φιλανθρωπότατον, ὅς ἐγὼ ὦμαι, νόμων, θάκων καὶ τε ὁδῶν ἀφίςασθαι τοῖς πρεσβυτέροις τȣ̀ς νεωτέρȣς: *Ex omnibus legibus humaniſſimam judico, qua Lycurgus præcepit, Senioribus minores tum de ſedibus, tum de via decedere* &c. Adjicit Dougtæus, Anal. S. P. I. Excurſ. 49. pag. 85. *Atque hinc Homerus denique, non ſine reſpectu omnino habito ad morem hujuſmodi inter homines ſolemniter obſervatum, Deos reliquos quotcunque ſub occurſum Jovis illico conſurgentes inducit*;

- - - Θεοὶ ἅμα πάντες ἀνέςαν
Ἐξ ἑδέων σφȣ̃ πατρὸς ἐναντίον, ȣ̓δέ τις ἔτλη
Μεῖναι ὑπερχόμενον, ἀλλ' ἀντίοι ἔςαν ἅπαντες.
- - - *Dii vero ſimul omnes ſurrexerunt*
E ſedibus ſui patris in occurſum, neque aliquis ſuſtinuit
Expectare venientem, ſed obvii ſteterunt omnes. Iliad. 1.

Illud apprime tenendum, Græcorum πρεσβυτέρȣς καὶ γέροντας eſſe ἐντίμȣς καὶ ἀρίςȣς, *Optimates, Seniores* æque atque apud Hebræos olim זקנים. *Homer. in Achillis Scuto, Iliad.* 6. & β. &c.

- - - οἱ δὲ γέροντες,
Εἴατ' ἐπὶ ξεςοῖσι λίθοις ἱερῷ ἐνὶ κύκλῳ.

Seniores autem ſedebant in politis lapidibus, ſacro in circulo, ubi *Scholiaſtes Euſtath. ad Iliad.* β. *p.* 167. Οἱ παλαιοὶ παρ' Ὁμήρῳ τȣ̀ς λέγεσθαι, qui χρόνον μὲν ȣ̓κ ἦσαν γέροντες, ἄλλως μέντοι ὡς ἔντιμοι μετὰ τῶν γερόντων κατελέγοντο; *Tempore, ſeu ætate, non erant Seniores, ſed, quia ex honoratioribus eſſent, cum Senioribus recenſentur*. Eodem ſenſu *Mæonius vates, Il.* γ. vocem δημογέροντες accipit: Εἵατο δημογέροντες ἐπὶ Σκαιῇσι πύλῃσι; *Sedebant populi Seniores in Scæis portis*, populi nempe Trojani magnates. *Suidæ* ſunt itidem οἱ τȣ̃ δήμȣ ἐντιμότατοι, *qui in populo honoratiſſimi*; *Euſtathio* ἡγήτορες τρώων, *primates Trojanorum*. Unde apud eundem *Homerum, Iliad.* δ. & *Odyſſ.* ν. γερȣ́σιος οἶνος, *vinum Senatorium*, & δαὶς γερȣ́σιος, *Senatorium convivium*. Hoc nomine Lacedæmoniorum magnates inſigniuntur apud *Ariſtotelem, Plutarch. in Lyſandro* & alias: *Optimates in Sparta regibus adjunctos Apollo* πρεσβυγενέας *dixit, Lycurgus autem diſerte* γερȣσίαν ὠνόμασεν, *Senatum adpellavit*. Samiorum magnates ita dicti, de quibus vid. *Jamblich. de Vita Pythagoræ l.* 1. *c.* 5. De Alexandrinis in Ægypto, aliiſque multa recenſet *Selden. de Synedr. V. H. p.* 412. *ſeqq*. De ſingulis promiſcue Veterum gentibus idem teſtatur πολυμαθέστατος *Dionyſ. Halicarn. Antiquit. Rom. l.* 3. καὶ τȣ̀ς πρεσβυτέρȣς καὶ ἀρίςȣς γέροντας εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ καλεῖν *Priſci Presbyteros & Optimates ſenes appellare ſolebant*. Arabes in lingua ſua Seniorem exprimunt per الشيخ, *Alſcheich*, quod ſonat Senior, & accipitur *moraliter* pro Doctoribus, *civiliter* pro viris in republica aut collegio eminentioribus, & *generatim* pro honoratioribus. Sic *Avicenna* ſæpius الشيخ الرئيس, *Senior princeps*, non ab ætatem, ſed ſapientiam, unde *Ant. Giggæus, Theſ. Vol.* 2. *col.* 1237. ait: الشيخ *eſt Epitheton, ſeu titulus, quo graviores viri & præcipue literatiores inſigniuntur, ac reſpondet Græcorum Presbytero*. Vid. *Edvvard. Pokock. in Anth. Nomenclat. p.* 364. Quod ad Occidentem attinet, res eſt in propatulo. De Latinis Vid. Selden. *de Syn. V. H. p.* 416. *Sigon. de Antiq. Jur. Civ. Rom. l.* 2. *c.* 1. & *Roſin. in Antiq. Rom. l.* 7. *c.* 5. Inde quoque *Areopagus*, aliæque Athenienſium curiæ ac βȣλαὶ Senatus dici ſolitæ. Vid. *Sigon. de Rep. Athenienſ. l.* 2. *c.* 3. Ritus ad Gallos, Italos, Hiſpanos, Germanos, alios tranſiit. Eundem in modum Chriſtiani Veteres habebant πρεσβυτέρȣς, *Seniores, Act.* 11. 30. *XIV.* 23. *Tit.* 1. 5. &c. *Act.* 20. 17. *Jac.* 5. 14. quibus præficiebantur Ἐπίσκοποι, ut זקנים, ſ. Senioribus in Iſrael, erant Judices Summi, Pœnorum γέρωσι, ſ. Senioribus, Suffetes, Græcorum πρεσβυτέροις ἀρχιπρεσβύτεροι, Romanorum Senatoribus Conſules ordinati. Conſuetudo igitur illa ab Oriente, & Hebræis in Occidentem venit. Atque ſic omnes inter, quinam inde ab Abrahamo, temporibuſque ſubſecutis זקנים πρεσβύτεροι, γέροντες, fuerint ex quo capite Synedrium Talmudicis שיבה, hoc eſt, *Senioratus*, vel *Senatus*, dictum, & quid ſibi velit in Actibus: Πᾶσα ἡ γερȣσία Ἰσραὴλ, *totus Senatus Iſrael*, vel, ut *Syrus, Arabs, Vulgatus*, alii vertunt, *omnes Presbyteri, ſeu Seniores*, ſatis conſtat. Breviter ut dicam, intelliguntur in gente Judaica nobiliſſimi non ætate, non καθ' ἡλικίαν ſpe-

ſpectati, ſed doctrina, ſapientia, dignitate excellentes. 1. *Maccab.* 14. 20. *VII.* 35. quales in Synedrio M. locum occupare poterant. Vid. *Camero in Myroth. Evang. ad Matth.* 26. 3. *Grotius ad h. l. Bynæus de M. C. l.* 1. *c.* 2. *p.* 115. *Dougt. Anal. S. ad Ruth.* 4. 1. *p.* 125.

VIII. Reſtat, ut de Græcorum ὑπηρέταις, & Hebræorum שוטרים pauca adjiciamus, quum eorum in Paſſionis hiſtoria non ſimplex, ſed frequens fiat mentio, præter eaque miniſtri Aſſeſſorum eſſent publici. Horum V. T. ſæpe numero meminit, v. c. *Deut.* 1. 15. ubi Hebræus habet ושוטרים לשבטיכם, *&* *miniſtros, apparitores, lictores tribubus veſtris*, & *Samaritanus* itidem ࠔࠈࠓࠉࠌ, *Schoterim*, *Græcus* vero γραμματοεισαγωγεῖς; *Judæi Germanienſes* Buitil, *Bedellos*, *Græcienſes* רברטורוש, ῥαβδατόρυς, hoc eſt, ῥαβδούχους, ſeu *lictores*, *apparitores*, *Syrus* ܣܦܪܐ, *Scribam*, item *Arabs* كتابا, *Scribam*, quia Schoterim erant, ex ſignificatione שטרא & שטר, quæ voces Talmudiſtis γράμμα ſignificant, & ad res forenſes pertinent, introductores & diſpoſitores contractuum ſcriptorum, obligationum, codicillorum, ſcriptarum litium, actionum, controverſiarum, poſtulationum, æque ac apud Athenienſes εἰσαγωγεῖς, qui actiones forenſes ad judices deferebant, ſeu (εἰσάγοντες) introducebant, quamvis alii hos cum *Sigon. de R. H. l.* 7. *cap.* 7. *p. m.* 371. male pro Magiſtratibus venditant. Vid. *Jul. Pollux l.* 8. *c.* 9. *§.* 6. Miniſtri illi, acutiſſimo judice Seldeno, erant, *qui baculo utebantur & flagellis, ſtantes coram judicibus & circumſtipantes in plateis & vicis, judiciorum, præjudiciorumque ſolemnium executores*. Quapropter ad *Deut.* 16. 18. verba Talmudici intelligunt per judices Magiſtratus ordinatos in Synedrio, coram quibus litigant partes, per Schoterim autem illos, qui cum baculo & loro aſſiſtunt judicibus & circumeunt in foro, plateis atque tabernis, ut rectificent portas & menſuras, & percutiant iniquos ex ore judicis. In quocunque autem ipſi cernunt pravitatem, eum adducunt Synedrio, ut judicetur, & puniatur pro merito malitiæ. Vid. *L' Empereur ad Bertram. c.* 5. *Grot. ad Joſ.* 8. 33. *Conring. de Rep. Hebr. §.* 27. *Lightf. Hor. Hebr. ad Matth.* 5. 25. *Carpzov. ad Schickard. de I. R. H. cap.* 4. *theor.* 14. *Goodvv. Moſ. & Aar. l.* 5. *cap.* 3. *Lund. l. c. p.* 483. *Pfeiffer. Antiq. Hebr. p.* 119. *Selden. de Syn. V. H. l.* 2. *c.* 5. *p.* 643. *&* 646.

IX. Locus *Deuter.* 16. 18. cumprimis diverſimode transfertur, quæ verſiones tamen ab ſe invicem, ut apparet, diſtinctæ unum hominum genus deſignare poſſunt. Græcis vocantur γραμματοεισαγωγεῖς, quod nomen præcipuam Schoterim functionem non ineleganter ſubinvoluit. Erant enim revera contractuum ſcriptorum &c. τῶν γραμμάτων, introductores & εἰσαγωγεῖς, ut interdum Græcis ἁπλῶς dicuntur. *Chaldæus* ſubſtituit vocabulum פרדעניו & סרבין, *vindices*, hoc eſt, *executores* qui baculo & flagello delinquentes caſtigarent. *Syrus*, *Arabs*, *Samaritanus:* Scribæ, nempe contractuum &c. *Græcienſes Judæi*, nec male, transferunt רברטורוש, ῥαβδοφόρους, *virgas ferentes, qui cum baculo & flagellis* diſcurrerent; *Germanienſes Judæi* בויטלן, Buetelen. Seldenus Pedellos vocat ſ. Bedellos. Judices enim prodeuntes in publicum κατὰ πόδα ſequebantur, eorundemque veſtigiis inhærebant, ut in civitatibus hodie & in Academiis miniſtri Magiſtratum ſequuntur. *Joſepho* dicuntur ὑπηρέται, *lib.* 4. *Antiq. c.* 8. quo ſignificatu Spiritus veritatis cum Scriptoribus Græcis, *Æſch. Xenoph.* &c. ipſe, ſumit, *Joh.* 7. 45. *&* 2. *Mt.* 5. 25. *Marc.* 14. 65. Ὑπηρέτης autem ab ἐρέσσω, ſive ἐρέττω, *remigo*, proprie denotat remigum genus inferius, unde ὑπηρέσιον & ὑπηρετήσιον, *tabula*, cui inſidebant ἐρέσσοντες, *pellis*, aut aliud quidpiam, quod remiges ſibi ſubſternebant. Sicut enim ὑποδιδάσκαλος eſt præceptor, qui alii ſubeſt: Ita ὑπηρέτης quoque dicitur, qui ἐρέτῃ, vel ordinis, vel directionis & dominii intuitu, ſubjicitur. Fuerunt igitur ὑπηρέται inter nautas infirmæ ſortis homines. Poſtea μεταφορικῶς ad omnes illos, in quos periculoſum & ærumnoſum munus conjicitur, Veteres accommodant. Sic antiquis Græcis Sacerdotes ſonant ὑπηρέται, *ſubminiſtratores*, & miniſtri militares ὑπηρέται. *LXX. Senibus* idem ſunt ὑπηρέται, quod Hebræis עבדים, *Servi*, ſeu *miniſtri regii*, *Prov.* 14. & alias. Apud Græcos ſervis, ſive miniſtris magiſtratus publicis, competit. Omnes enim illi homines, nemine excepto, munere funguntur ærumnoſo & periculoſo. Vid. *Pfeiffer. Antiq. Græc. l.* 3. *c.* 35. *p.* 589. & *l.* 1. *c.* 27. *p.* 49. *it. l.* 3. *c.* 4. *p.* 489. *Hammond. cum Annot. Cler. p.* 43. ſatis bene: *Vox* ὑπηρέτης, *miniſter, ſeu lictor, quæ eodem ſenſu Jo.* 18. 3. *occurrit, alio rurſus uſurpatur Luc.* 4. 20. *ex cujus loci collatione adparebit, eoſdem homines, qui in Synedriis, ſ. in judicum Conſiſtoriis, erant adparitores, vel lictores, fuiſſe etiam in Synagogis loco Diaconorum ad miniſtrandum, ad adferendum, vel auferendum librum legis &c. Sic ipſa vox* διάκονος,

κονος, *apud Mt.* 22. 13. *significat eos Magistratuum ministros*, *qui homines in carcerem ducebant*, *quod lictorum*, *f. viatorum*, *erat officium*. *Pro voce ὑπηρέτης est apud Luc.* 12. 58. *πράκτωρ*, *i. e. lictor*, *qui exsequitur sententiam a judicum consessu pronunciatam*. D. Paulus eleganter admodum ærumnosum verbi divini ministrorum statum, eorundemque miserias depingit, quando illos, 1. *Tim.* 3. 1. per metaphoram vocat ὑπηρέτας. Ecclesia enim militaris sub navigationis perpetuæ simulacro quam convenientissime repræsentatur, ubi directores & remiges, verbi divini ministri, quasi tabulis insident, in quibus maximis periculis & ærumnis plurimis expositi sunt. Vid. *Beza ad Mt.* 5. 25. *p.* 18. Romanis itidem lictores usitati erant, qui Consules, Prætores, Dictatorem in publicum prodeuntes vel præcedebant, vel sequebantur, toga, vel sago amicti, cum fascibus & securibus. Vid. *Rosin. Antiq. Rom. l.* 7. *cap. ult.* & *Kipping. Antiq. l.* 2. *c.* 4. Denique res cedro digna, quando piger *Prov.* 6. 7. ablegatur ad formicam, quæ prompte facit דרכיה, *viam suam*, id est, *commercium*, Handel und Wandel/ *negotiationem*, nec opus habet שוטר, ejusmodi ῥαβδούχῳ seu ῥαβδοφόρῳ, quales Græcis dicebantur bacillum ferentes &c. *Act.* 16. 35. & ap. *Plutarch. Polyb. alios*. *Steph. Thes. T.* 3. *p.* 660. ἐργοδιώκτῃ, juxta *LXX. Senes* ἀναγκάζοντι, & *Arabem:* illo, qui cogat eam, aut more Schoterim virgis percutiat, aut cum baculo & flagellis ad labores adigat. Ex quo illud relinquitur, abjectissimos sæpe numero vermiculos instar Doctorum nobis esse oportere, qui homines calliditate, astutia, diligentia &c. non infrequenter, suo modo, superant.

X. Quoniam Servator prædixit discipulis: Παραδώσι γάρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, & Scriptura præter Synedrium M. de quo supra satis dictum, aliorum consessuum inferiorum meminit; Pro instituti nostri ratione illos examinabimus. Ejusmodi Synedria duo Hierosolymis erant. Unum consedit in monte supra portam inferiorem Templi, alterum supra portam Nicanoris. Tales consessus judiciarii singulis in civitatibus, quæ 120. familias numerare poterant, ordinati fuerunt. *Maimon. Sanh. cap.* 1. *num.* 3. עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידים להם ג׳ דיינין. *In urbe*, *in qua non sunt* 120. *patresfamilias*, *constituunt tres judices*. Constitit Synedrium medium e 23. Assessoribus, ex ordine Sacerdotali, Levitico & populi Senioribus selectis. Præterea oppidulis & vicis minima quoque Synedria fuerunt constituta, f. סנהדרין קטנה, *Synedrium minus*, cui tres erant judices præfecti. Omnes hi consessus pariter utriusque juris, tam civilis, quam ecclesiastici, exercitium habebant, præterquam quod res arduæ, maximique momenti in Synedrio tantum Magno peragerentur, levidensibus Mediis, vel Minimo relictis. Vid. *Gen.* 23. 10. *Deuter.* 16. 18. *XVII.* 5. 8. *XXI.* 19. *Ruth.* 4. 1. *Hiob* 31. 21. *Ps.* 127. 5. *Prov.* 14. 19. *XXII.* 22. *XXIV.* 7. *Es.* 29. 21. *Jer.* 26. 10. *Thren.* 5. 14. *Amos V.* 10. 12. 15. *Zach.* 8. 16. &c. Hebræis erant, ex communi tantum non omnium sententia, dicasteria hujuscemodi sub dio, ut Romanis, teste *Valer. Maximo l.* 8. *c.* 1. *tit.* 8. & *Dempstero ad Rosin. Antiq. Rom. p.* 725. quod Hevæis etiam in usu, *Gen.* 34. 20. In primis in portis urbium. Quanquam ceteroquin ad Lightfooti sententiam accedo, qui non in ipso portæ introitu, sed in aliquo conclavi supra vel prope eam, ut in monte Templi supra portam Nicanoris fuisse, existimat, *Lightf. de Templi Hieros. p.* 604. & *Carol. Sigonius de Rep. Hebr. l.* 6. *c.* 6. Extructum vero publico in loco videtur propterea, ut justum semper & æquum ob Assessorum oculos versaretur, &, quod injustum, judices sedulo aversarentur, ut omnia, adstantibus singulis, testimonium de justo judicio publice perhibentibus, in omnium conspectu, dijudicarentur, & quilibet publica frui defensione posset. Vid. *Pfeiffer. Antiq. Hebr. p.* 98. & *Lund. l.* 3. *c.* 18. *p.* 482. Erat utique in portis certus & determinatus locus, ubi judices pro more sedebant. Exemplum, 1. *Reg.* 22. 10. Achabi & Josaphati illustre est, qui sedent בגרן *in area*, auf dem Platz für der Thür/ am Thor Samariae, ad quem locum *R. D. Kimchius* addit glossema: כחצי גורן עגולה *Velut dimidium rotundæ areæ*, *ut unus posset contueri alium*; Atque sic Josaphatus & Achabus cum toto Collegio quasi in Semi-circulum consederunt, quod in medio tamen recte relinquit *Pfeiffer. Antiq. Hebr. p.* 99. In loco judicii ponebantur sedilia & regibus throni Unde 2. *Sam.* 15. 2. Absalon juxta *Ralbag* sedet על יד דרך השער, *ad semitam viæ portæ*, & juxta *LXX. Senes* & *Jonath.* qui κατὰ πόδα fontes secuti: Ἀνὰ χεῖρα τῆς ὁδοῦ τῆς πύλης, על נכש אורח תרעא. Existimant quidem aliqui, portam sumi συνεκδοχικῶς, pro ipsa urbe, quo sensu quandoque accipiunt *Talmudistæ* & *Onkelos*, *Deut.* 16. In omnibus civitatibus vestris. *Syrus:* ܒܟܠܗܘܢ ܡܕܝܢܬܐ, in omnibus urbibus: *Samaritanus:* [Samaritan], in omnibus civitatibus Arabs: في جميع محالك, in omnibus habitationibus: *Judæi Hispanien-*

nienſes apud Seldenum : אין טוראש טוש סיבררים, en todas tus cividades : Item *Græcienſes :* אוש אולו טא קשטרישו, εἰς ὅλω τὰ κάςειςο, in omnibus urbibus ; *LXX. Senes ;* Ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σε. Atenimvero, quanquam שער per Synecdochen urbem ſignificare poſſit, hoc tamen loco pro portis tutius accipitur. Ita legunt *Vulgatus :* In omnibus portis tuis: *Judæi Germanienſes :* אין דיינן טארן, ein deinen Toren : *Luth.* In deinen Thoren. *Verſio Tavvaſiana Perſica* در همه دروازهاى تو in omnibus portis tuis, & *Arabica* Romæ cum Vulgato edita : In omnibus portis tuis. Conſonant *Talmudici*, Antiquitatum peritiſſimi, & veteres & recentiores, Scriptores tam *Græci*, quam *Romani*. Immo plurima e citatis loca id clariſſime loquuntur, v. c. *Deut.* 21. 19. *ad ſeniores civitatis illius & ad* שער, PORTAM, *loci illius*. Abſurdum, ſi quis ita interpretaretur : AD SENIORES URBIS ILLIUS ET AD URBEM LOCI ILLIUS. Si Magiſtris habenda fides, ſedebant in circulo, vel area ſemi-circulari, ad imaginem Synedrii M. quod, cum Scriptura taceat, ſuo loco relinquimus. Aderant *expectantes*, ſive *Canditati*, non e numero judicum, neque ſedentes in ſcamnis, aut ſellis judiciariis, ſed peculiaribus Sedilibus inſidentes admodum ſubmiſſis, verſus terram declinatis. In judicio ipſis nullus locus, nullum vota dandi jus, præterquam quod quandoque abſentibus ordinariis Aſſeſſoribus in rebus arduis, ſi nimirum, uti diximus, ordinarius judicum numerus non eſſet completus, conſulerentur. Vid. *Lightf. Hor. Hebr. ad Luc.* 10. 25. Virgas, ſ. baculum, Servatoris ætate geſſiſſe, illamque ad cæremoniam *Eſ.* 9. 4. alludi nonnulli putant, quamvis ceteroquin ipſe textus longe aliud eloquatur. Poſtmodum illis שופרות, *cornua*, ſ. muſica inſtrumenta ex cornu, Antiquitatum periti aſſignant, quibus fuiſſent uſi in execratione, qualem hodie Bannum & excommunicationem vocant. Item quando maledictus & excommunicatus in libertatem & priſtina reſtitutus fuiſſet privilegia. Inſignia ſunt inſtrumenta חצוצרות, ex argento buccinæ ductiles, quibus convocabatur plebs ad concionem, aut principes ad conſultandum de Republ. quibus etiam dabatur ſignum caſtra movendi. *Schindler. Lex. Pentagl. p.* 640. *Cum clangebant ambæ*, inquit, *convocabatur plebs: Cum una tantum, principes : Cum vero eſſent movenda caſtra, clangebatur cum vociferatione, quod motio caſtrorum belli indicium eſſet. Num.* 10. 2. *Joſeph. A. I. l.* 2. *c.* 11. γίνονται δὲ δύο, καὶ τῇ μὲν ἑτέρᾳ πρὸς παρακέλευσιν καὶ συλλογὴν ἐχρῶνται τε πλήθες πρὸς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ μίαν μὲν ἐπισήμαντος, ἔδει τὰς ἀρχὰς συνελθεῖν σκεψομένας περὶ τῶν οἰκείων. Ἀμφοτέραις δέ -- *Duas*, (tubas fecit,) *quarum una plebs ad concionem vocabatur, altera principes ad conſultandum de Republ. exciebantur : Utriſque vero clangentibus, univerſus populus convocabatur*. De his inſtrumentis Muſicis vid. *Kircher. in Muſurg. Univ. t.* 1. *l.* 2. *c.* 4. *p.* 47. *ſeqq. Sennert. Diſſ. de Muſica Hebr. Dieter. in Antiq. Bibl. P. I. p.* 349. *Lightfoot. Hor. Hebr. ad Mt.* 6. 2. *Buxt. Lex. Talm. in* טוש, *Lund.* Jüd. Heiligth. *l.* 3. *c.* 47. *p.* 651. *R. Abr. Aria Mutinenſis in libro* שלטי הגבורים, c. 4. alii. Habebant denique ſcuticas, quibus contra legem delinquentes caſtigarentur. Vid. *Carpzou. ad Schickard. de Jur. Reg. Hebr. c.* 2. *theor.* 7. *num.* 1. *p.* 143.

XI. Synedrium M. convenit ἐν αὐλῇ τε ἀρχιερέως. Nam tum Synedrium e Liſchkath Gazith jam emigraverat in tabernas, & e tabernis in urbem ſanctam. Summus vero Sacerdos convocandi jus, ὅλον συνέδριον, quorſum vellet, habuit : At, cum Præſes eſſet, congregabantur σύνεδροι ordinarie ἐν αὐλῇ ἀρχιερέως, *in aula S. Sacerdotis*. Ἀυλὴ, inquit *Budæus*, *apud Athenæum pro triclinio prægrandi, id eſt, loco, in quo nuptiæ in regia celebrantur. Hodie ſalam dicimus. Legimus etiam apud Athen.* αὐλὰς *fuiſſe vocatas haſce domos, vel quod ante illas eſſent ampla loca ſubdivalia, vel quod ſatellites illis ſolerent* παραυλίζεσθαι. *Hoc ut ulterius probent, ad auctoritatem Menandri, Diphili & Polybii provocant*. Ἀυλὴ quantum quidem ego judicare poſſum, Veteribus locus apertus erat ſub dio, ubi greges, oves, capræ, aliaque minora animalia, ut ex Mæonio conſtat vate, noctu in agris a paſtoribus includebantur, ſeptis idcirco ad cuſtodiendum gregem ſtructis, ex more perantiquo etiamnum uſitato, quem vocant paſtores einpferchen / die Schaffe in die Hürden / oder / ut antiqui Germani ajebant, in die Hurten bringen. *Num.* 32. 24. *Jud.* 5. 16. 2. *Par.* 32. 28. *Eſ.* 13. 20. *Luc.* 2. 8. ubi verſio N. T. vulgata τὸ ἀγραυλοῦντες tranſtulit ; Ἐμένασιν ἔξω εἰς τὰ χωράφια, *manſerunt extra in agris*. Ἀγραυλεῖν enim dicitur παρὰ τὸ ἐν ἀγροῖς αὐλίζεσθαι, *vitam in agris ſub dio degere*, quod *Ariſtoteles* dixit θυραυλεῖν. *Syrus interpres* quando vertit : ܕܫܪܝܢ ܗܘܘ ܬܡܢ, qui manentes erant illic, h. e. commorantes ibi tanquam in diverſorio, vim Græci verbi penetrare voluit, id quod inter omnes accuratiſſime fecit *Arabs : Paſcentes in*

agris & vigilantes Germani dicerent: Sie hatten die Hürden aufgeschlagen auf dem Felde und hütteten des Nachts. u. *Hesych.* αὐλίζομαι, μένω, ἐνδιατρίβω. *Scholiast. Hom. ad Iliad.* κ. vers. 155. ρ. v. 52. ψ. v. 184. *Hesiod.* Θεογ. *vers.* 26. Ἄγραυλοι οἱ ἐν ἀγρῷ αὐλιζόμενοι. Ἀγραυλέοντες igitur *Homero* & *Hesiodo* sunt ποιμένες ἀγραυλοὶ οἱ ἐν ἀγρῷ νυκτερεύοντες. Unde αὐλισμὸς *Hesychio* est διανυκτέρευσις, *pernoctatio*. Vid. *Sirac.* 14. 26. ὑπὸ τοὺς κλάδους αὐτῆς αὐλισθήσεται, *sub ramis ejus morabitur; XXIV.* 11. *Casaub. Ex.* 2. *contra Baron. Num.* 14. *p.* 156. Hac præsertim ex causa Bynæus αὐλὴν τὴν ἔξωθεν, *Apoc.* 11. 2. exponit per spatium extra templum, quod tecto nullo tegitur, *Hebræique* חצר vocant, *LXX. Senes* autem αὐλὴν, & *Philo de Vita Mos. l.* 3. τὸ ὕπαιθρον αὐλὴν dicunt. *Athenæus* ab ἄω derivat, ut sic locus apertus, & vacuus sub dio, qui a ventis perfletur. Unde αὐλὴ, *aula*, *regia*, *palatium* κατ' ἐξοχὴν, Fürsten-Hoff und Königlicher Pallast / διὰ τὸ ἐκεῖ παραυλίζεσθαι, καὶ παρακοιμᾶσθαι τοὺς δορυφόρους τοῖς βασιλεῦσι, *quod ibi satellites regii excubent, & somnum capiant*. Vid. *Luc.* 11. 21. Hujusmodi palatia Athenis & Romæ plurima extabant domibus præmissa, quemadmodum nec Hebræis insolita fuerunt. Sic legimus de aula Pilati, *Marc.* 15. 16. item de aula Asamonæorum, cujus *Josephus* meminit, ac in primis de Atrio, vel palatio Cajaphæ, quo Σύνεδροι ad consultandum de morte Christi concurrebant, non quidem sub dio, sed haud dubie in conclavibus hunc in finem illic extructis. *Bynæus*, *Coccejus & Sagittav* αὐλὴν proprie esse חצר, *locum subdivalem*, sed postea obtinuisse, ut βασιλεῖαι, s. regiæ αὐλαὶ adpellatæ fuissent, quomodo nobis aula, Hoff κατ' ἐξοχὴν, ἁπλῶς & simpliciter posita sit palatium principum, aut magnatum; Atque sic, αὐλὴ domum ipsam significare Cajaphæ, opinantur. Atenimvero in atrio, ac in specie in tabernis ad id extructis, convenisse, vero similius est. De cetero vocabulum αὐλὴ plures significatus admittit. Tali nomine Græcis ἰδίως adpellabatur interior domus, ubi fœminæ conclusæ diverterentur, diversa a προαυλίῳ, *aula anteriore*. *Lucianus* vocat αὔλειον. Vid. *Casaubon. ad Athen. Pollux. Onom. l.* 1. *c.* 8. *Stob. Serm.* 72. *& Pfeiffer. Antiq. Græc. l.* 2. *c.* 53. *p.* 351. *Græv. in Lect. Hesiod. cap.* 16.

XII. Congregationes illas, quibus princeps Sacerdotum & præfecti, cum Scribis ac Pharisæis, intererant, Sanhedrin fuisse, supra audivimus. Id saltim nos mirari oportet, quod doctissimus *Sagittarius P. I. c.* 8. *p.* 61. *seq.* adjicit: *Nonnulli tamen ea propter dubitant, plenum M. Synedrii consessum fuisse, quod Senatores convenerint in Basilica magna, quæ conclave Gazith appellabatur, sive in conclavi e cæso lapide; sed* ἐν αὐλῇ ἀρχιερέως *-- Et sane, quia sua consilia maxime occulta esse voluerunt, ideo potius in Pontificiis ædibus, quam in publico Templi loco suum consessum habuisse, verisimile est.* Ab quo non multum abit *D. Gerhardus*, *H. E. c.* 167. *p.* 678. & *Vossius*, qui de congregatione illa scribere non veretur: Difficile dictu, an Synedrium fuerit. Nam quando recurrimus ad ea, quæ jam exposita sunt de Sanhedrin migratione ex Lischkat Hagazith in tabernas & e tabernis in varia urbis loca, difficultas, quæ subnasci inde poterat, omnis exspirat & facile tollitur.

XIII. Τὸ συνήχθησαν subinvoluit coitionem, quæ fit consilii capiendi causa, & non multum abludit a voce συνεβουλεύσαντο, *Joh.* 11. 47. *Act.* 4. 5. Est enim συνάγειν εἰς ἓν, *in unum colligere*, juxta *Demosthenem*, συνάγειν, *concludere*, *ratiocinari*. *Steph. Thes. T. I. p.* 87. in concilio coire. Conjunctim vero in unum congregati consilia ineunt, ut adimpleretur id, quod dictum per Prophetam, *Ps.* 2. 2. נוסדו יחד, *fundati sunt una*, vel: *Ardua de re concilium egerunt una*. *Chaldæus* expresse יתחברו בחרא, *associati sunt in unum*, sive una; & *LXX. Senes*; Συνήχθεσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, non frustra, sed ut agerent de סוד, *arcano*, re privatos intra parietes clanculum tractanda. Illi enim ὕπαρχοι & ἄρχοντες Act. 4. sunt רוזנים, ἄριστοι, Assessores Synedrii, qui, ut vates canit, נוסדו, *fundati sunt*. Est autem Metaphora, quod proceres fundamenta Reipublicæ & consilia eorum fundamenta actionum. Præterea viri doctissimi observant, quod οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ συνήχθησαν, congregati fuerint, eo ipso tempore, quo Christus discipulis mortem proxime futuram annunciavit his verbis: Οἴδατε, ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας Πάσχα γίνεται &c. ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς &c. *factum est, cum Jesus absolvisset* &c. quod e particula τότε, nec male, conjiciunt. Vid. *Bynæus de M. C. p.* 131. Ad illud καὶ ἐγένετο insimul notant, Græcos imitari morem loquendi Hebræorum, qui cum novum quid auspicantur, τὸ ויהי, *& fuit*, sive *& factum est*, præmittunt. Sic legimus sub initium Josuæ, ubi prima statim vocula ויהי, *& factum est*, videlicet postea, cum mortuus esset Moses. Similiter *Gen.* 4. 1. ויהי מקץ ימים, *& factum est in fine dierum*; & in libro Ruthæ:

thæ : ויהי בימי , *& factum est in diebus* &c. Huic igitur ויהי non ineleganter respondet Græcum ϗ ἐγένετο, *Matth.* 7. 28. *XI.* 1. *XIII.* 53. *XIX.* 1. & hoc loco, quo Evangelista hebraizant, vid. *Vorstius apud Bynæum de M. C. l.* 1. *c.* 1. *p.* 9. Denique, festi tum hujus, tum reliquorum, diem omnes nosse poterant. Nam in moribus olim positum, ut scribæ embolismos, sive intercalationes, annorum ac mensium principia, diesque festivitatibus solemnes, tabulæ inscriberent, eamque suspenderent de foribus Synedrii. Unde *Chaldæus Paraphrastes ad Cant. VI.* 4. ספריך מלין חוכמתא כפרקטינין דמיא וידעין למנני חושבני עבורין ומעבורין שנין וקבעין רישי ירחין ורישי שנין בתוע בית סנהדרין : *Scribæ tui pleni sunt sapientia sicut piscinæ aquarum, & sciunt constituere rationes embolismorum, & intercalant annos, & signant principia mensium & annorum in porta domus Synedrii*. In primis Pascha, quotannis fixo die celebrandum, non poterat non esse notum, quare Servator dicit, *οἴδατε, scitis, quod post biduum Pascha sit*.

XIV. In Congregatione illa Synedrium tulit sententiam; Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ, *non in die festo, ne tumultus fiat in populo. Matth.* 26. 5. Per festum intelligitur imminens Pascha, non primus tantum dies, qui *Syro* est *dies congregationis*, quia die primo & septimo erat מקרא קדש , *convocatio sancta*, quod placuit quibusdam, vid. *Petrus Keuchenius in Annotat. in Matth.* 26. 4. 5. Neque agnus paschalis; Sed μετωνυμικῶς tempus, totum illud spatium a mactatione agni ad finem Azymorum, ut habent recte *Bynæus l. c. p.* 144. *Grotius ad Matth.* 26. 5. *Gerhardus in Harm. Evang. c.* 167. *& Lightfoot. Hor. Hebr. ad Joh.* 3. 1. Tria vero festa solemnia, nempe חג המצות , *festum Azymorum*, חג השבועות , *festum hebdomadum*, & חג הסכות; *festum Tabernaculorum*, ἐξοχικῶς hoc gaudent nomine, ob maximam solemnitatem. Hiuc Lutherus illud ἑορτάζειν, 1. Cor. 5. 8. nervose transtulit: Lasset uns Ostern halten. Certe τὸ ἑορτάζειν elegantius & convenientius vix reddi posset, quam perpetuum Pascha celebrare, continuis in gaudiis Paschalibus vivere, id quod Textus circumstantiis accuratissime respondet. Vetus obtinuit mos, teste *Maimonide de Rebellibus*, ut hujusmodi refragator & læsæ majestatis sacerdotalis & judiciariæ reus non plecteretur, nisi sub tribus festis. Tum enim populus universus concurrebat ex omnibus tribubus. *Hammond. in Matth.* 26. 2. Unde *Talmudici*, peccatores pessimæ notæ, præsertim sacrorum violatores, sub diebus festis dedisse pœnas, tradunt, ut homines turmatim confluentes haberent παραδείγματα, ut Græcis dicuntur, exempla ad peccatorum evitationem exposita, quo trahunt illud *Deut.* 17. 13. Et totus populus audiet & timebunt, neque amplius præfracte agent. Vid. *Sanhedr. c.* 10. §. 4. *Selden. de Syn. V. H. l.* 3. *c.* 3. §. 7. *Drus. ad Matth.* 26. 2. *& Fagius ad Deut.* 17. 12. Ob tumultus vero metum, qui isto tempore, teste *Josepho*, non infrequens, in primis, quod Judæis non pauci Christum regem & Prophetam venerabantur, nolunt eum interficere sub diebus festi. Vid. *Grotius ad Matth.* 26. 5. Sed cum auspicatissima sese offerret occasio, præter opinionem, dirigente ita Deo, consilia mutant. Ceterum non una, sed iterata, immo pluribus vicibus Synedrium convocarunt. Initio, ut ἁπλῶς ac in genere consilia de Morte Christi caperent, daß sie ihn tödteten, deinceps ut de supplicio sigillatim consultarent, quomodo e medio tollerent, & quales circumstantiæ circa supplicium illud præcise essent attendendæ, wie sie ihn tödten möchten.

HER-

HERMANNI WITSII DISSERTATIO
DE SYNEDRIIS HEBRÆORUM.

I. *Synedria trium generum*. II. *Minimum tribus Judicibus constat*. III. *Eratque in iis urbibus, quæ pauciores quam* 120. *incolas habent*. IV. *Constituebatur vel auctoritate publica, vel consensu litigantium*. V. *Requisita in Triumviris*. VI. *Vitia a dignitate illa excludentia*. VII. *Sic tamen ut admitteretur serio resipiscentes*. VIII. *Caussæ a Triumviris dijudicandæ*. IX. *Synedrium* XXIII. *virorum, mira subtilitate adsertum*. X. *Compendium eorum quæ huc pertinent*. XI. *Modus considendi*. XII. *Josepho cum Talmudicis male convenit, in numero Judicum*. XIII. *Grotii conciliatio*. XIV. *Non solida*. XV. *A minoribus collegiis ad majora non fuit provocatio*. XVI. *Seldenus & Leusdenus laudati*. XVII. *Ordo dicendorum*. XVIII. *Nomen* מחיקק. XIX. *Seniorum*. XX. *Qui per manuum impositionem ordinati esse dicuntur*. XXI. *Sophetini, sive Judicum*. XXII. *Unde Tyriorum & Carthaginiensium Magistratus Suffetes dicti, secundum Grotium*. XXIII. *Talmudici per Judicem intelligunt Synedrium M. vel illius Præsidem*. XXIV. *Cujus postrema sententia pro rata habetur*. XXV. *Sufes Carthaginiensium, potius videtur esse a* ציפה *quam a* שיפט. XXVI. *Sanhedrin. Etymologiæ ridiculæ*. XXVII. Συνέδριον. XXVIII. *Synagoga M. non est Synedrium*. XXIX. *Sed potius commentum traditionariorum*. XXX. *Summa rerum de Synedrio dicendarum Capita*. XXXI. XXXII. *Institutio Synedrii*. XXXIII. *Quæ eodem fere tempore contigisse creditur, quo Areopagi institutio apud Athenienses*. XXXIV. *Tria in Synedriis observanda*. XXXV. *Numerus: qui erat* LXX. *cum suo principe*. XXXVI. *Tribus: quarum nulla prærogativam habuit præ reliquis; prævaluerunt tamen Sacerdotes*. XXXVII. *Pontifici qua tali nullum jus ad Synedrium*. XXXVIII. *Synedri tempore Davidis & Josaphati*. XXXIX. *An distincta fuerint Sacerdotum & Principum collegia* XL. *Rex non cooptatus in Synedrium*. XLI. *Ad quid tamen admissi Proselyti*. XLII. *Qualitates in Synedris requisitæ*, Ἀρνητικῶς XLIII. Θετικῶς. XLIV. *Electionis modus antiquissimus*. XLV. *Recentior*. XLVI. *Initiatio facta per impositionem manuum*. XLVII. *Cui deinceps substitutum solemne carmen*. XLVIII. *Præses & Vice-Præses Synedrii*. XLIX. *Quibus adjunctus tertius, nomine Sapientis*. L. *Auctoritas Synedrii*. LI. *Res ibi tractandæ*. LII. *Personæ jurisdictioni ejus subjectæ. Prophetæ*. LIII. *Pontifices*. LIV. *Reges*. LV. *Illi præcipue qui ex domo Davidis erant*. LVI. *Fabella circa hanc rem Talmudica*. LVII. LVIII. *Verberum pœna an Majestati Regiæ adversa*. LIX. *Sententia Synedrii sine ulla provocatione executioni mandata fuit*. LX. *Cujus justitia ut populo manifesta fieret, insigniter accurabant*. LXI. *Quod & circa Jesu supplicium observatum esse mentiuntur*. LXII. *Pœna contumaciæ, Flagellatio*. LXIII. *Aliquando & Mors*. LXIV. *Seni Rebelli infligenda*. LXV. *Locus Synedrii initio varius fuit*. LXVI. *Sub Templo secundo in celebratissimo Conclavi cæsi lapidis*. LXVII. *Unde quadraginta ante destructionem Templi annis sua sponte cessit*. LXVIII. *An Johannis* XIX. 13. *innuatur Pilatum in hoc conclavi Tribunal suum habuisse?* LXIX. *Non est verisimile*. LXX. *Forma Consessus*. LXXI. *Tempus*. LXXII. LXXIII. LXXIV. LXXV. *Continuatio Synedrii*. LXXVI. *Cujus auctoritas circa tempora Herodis variis gradibus imminuta fuit*. LXXVII. *Duravit tamen etiam post excisam a Tito Hierosolymam*. LXXVIII. *Catalogus Præsidum a captivitate Babylonica usque ad finem*. LXXIX. *Hæ Talmudicorum de Synedriis suis historiæ, non sunt exploratæ veritatis*. LXXX. *Quibus credere non oportet, nisi quatenus firmantur ex sacris*. LXXXI. LXXXII. LXXXIII. LXXXIV. LXXXV. LXXXVI. *Examinantur argumenta affirmantium*. LXXXVII. *Multa sunt quæ suadeant, nullum tale Synedrium fuisse ante Captivitatem Babylonicam*. LXXXVIII. *Sed tum demum viguisse, quando Hebræi sub Macedonum Principum auctoritate fuerunt*.

I. IN Republica Hebræorum ab omni retro antiquitate trium generum *Consessus Judiciales* fuisse feruntur:

tur: quorum unus *Minimus*, alter *Major*, tertius *Maximus* dici meretur.

II. *Minimus tribus* duntaxat judicibus constabat: quem numerum juris Hebræorum periti, e sacris literis, subtiliter suo more eliciunt. Primo observant, nomen אלהים *Elohim*, quando hominibus adtribuitur, non nisi de judicibus, in terra Israelis rite ordinatis, usurpari. Sic enim *Maimonides Tract. Sanhedr. Cap.* IV. *Parag.* IV. אין קרוי אלהים אלא בית דין שנמסך בארץ ישראל בלבד: *Non tribuitur nomen Elohim, nisi consessui judicum rite ordinatorum in terra Israelis tantum*. Porro notant, numerum istius nominis pluralem pluralitatem quoque inferre; & quidem talem cui binis satisfieri nequeat. Id enim pro indubitatæ certitudinis axiomate habent; non posse consessum judicialem pari constare numero: quum in dissensu sententiarum æqualibus suffragiis nihil concludatur. Ut ergo definiri aliquid possit, ad minimum requiruntur tres. Nam si duorum unus diceret, *Reus est*, alter diceret, *Justus est*, requirebatur tertius, qui unius sententiam augeret, & lancem deprimeret. Vid. *Buxtorf. Lex. Talm. col.* 25. 13.

III. Ejusmodi autem triumviralis consessus in iis locum habebat urbibus, ubi pauciores centum & viginti incolis, id est, patribus familiarum, inveniebantur. Et sufficere credebatur dirimendis litibus, quæ ad forum istud pertinebant. Sic tamen, ut monente *Maimonide*, laudatius & honestius esset, si plures, velut caussæ ventilandæ & judicii futuri testes, & inspectores, adhiberentur: quos ad numerum undenarium, si dissensus oriretur, augeri fas erat.

IV. Constituebantur autem hi Triumviri, vel *Auctoritate publica*, vel *privato litigantium consensu*. Publica auctoritate singulis oppidis & pagis de Judicibus prospiciebat Synedrium Maximum, ex præcepto numinis. *Deut.* XVI. 18. *Judices & Moderatores constituito tibi in singulis portis tuis, quas Jehova Deus tuus tibi dat; per tribus tuas, qui judicent populum judicio justo*. Sed & pro re nata eligebantur aliquando Triumviri; partim ex Compromisso, seu communi litigantium pactione, ad similitudinem arbitrorum, in Jurisdictione contentiosa; partim ex unici alicujus arbitrio, ubi actus jurisdictionis voluntariæ exercendus erat. Sic enim exstat *Sanhed. Cap.* III. §. I. *Caussæ pecuniariæ a tribus judicantur. Partium quæque unum deligit sibi: & pariter adsciscunt tertium. Hæc est R. Meir sententia. At Sapientes decreverunt, ut bini judices tertium adsciscant.*

V. Minori quidem accuratione in Triumviris constituendis utebantur, quam in superioris ordinis judicibus: attamen nonnulla requirebant, sine quibus ne Triumviris quidem accenseri fas erat. Iterum hic *Maimonidem* audiamus *Sanhed. Cap.* XI. *In judicibus triumviralium collegiorum, quanquam non usque adeo exacte omnia, quæ in superiorum Consistoriorum senioribus, requiruntur: tamen ut septem illa singulis adsint necesse est: nimirum* I. *Sapientia*. II. *Modestia*. III. *Timor*. IV. *Odium quæstus*. V. *Amor Veritatis*. VI. אחבה הבריות להם. *Ut ab hominibus amentur*. VII. *Ut bene audiant*.

VI. Aliqui ab hac etiam dignitate expresso juris Judaici canone exclusi sunt. Exstat is *Sanhed. Cap.* III. *Parag.* III. *Isti rejectanei sunt*. I. המשקק בקוביא *Aleator*. II. *Fœneratores*. III. *Qui columbas volare docent*. IV. *Nundinatores fructuum anni septimi*. Canonis istius hæ sunt rationes. *Aleator* bona sua non acquirit modo legitimo: quoniam non dat operam publico commodo, cui incumbere mortales omnes decet: & fortuna rem suam gerit; fors autem non acquirit legitime. Nam ubi dominii mutatio non fit ex pleno consensu, sed domino dolente, rapina est. *Fœneratores* quasi signatis tabulis Deum Israelis abnegare, Hebræorum Jurisconsulti sciscunt. *Qui columbas ad volatus certamen edocent*, iidem præsumebantur columbas illices alere, cum injuria aliorum. Denique *fructus anni septimi*, non ad quæstum, sed ad usum concessi sunt.

VII. Hi tamen omnes, si cœptis destitissent, admitti deinceps poterant; modo resipiscentiam suam idoneis argumentis probent. Aleatorum resipiscentiam tunc probari ajunt, quando fractis fritillis ne pro nihilo quidem ludunt. Fœneratorum vero, quando concerptis codicillis ita incipiunt aversari pristinum morem, ut ne apud alienigenas quidem fœnore occupent pecuniam suam. De qua re erudite disserit *Coccejus in notis ad hanc pericopam*.

VIII. Res quæ ad forum Triumvirorum pertinent, sunt generatim דיני ממונות *judicia pecuniaria*; itemque lites de læsione, de damno vel dimidio damni: id est, an damnum integrum rependendum sit, uti si homo aut bos testato noxius damnum dent; an solum dimidium damni dati, uti si bos mansues damnum dederit. Etiam de restitutione dupli, quadrupli, aut quintupli. De vi & seductione, id est de stupro per vim aut fraudem non desponsatæ illato. De diffamatione; de mensis & anni intercalatio-

tio-

tione ; & si quæ de eo genere plura . Addunt denique, etiam flagellationis decernendæ jus triumviris fuisse . Cætera minutiora sunt , quam ut uberiori commentatione persequamur .

IX. Accedimus ad Collegium Judiciale *Majus* , *Viginti & trium virorum* : quem numerum, torquendo varias sacrarum literarum pericopas, hoc modo subtiliter conficiunt . *Num.* xxxv. 24. 25. Dicitur *& Judicabunt* עדה *cœtus*, *& eripient cœtus* . Ecce , inquiunt , duos cœtus , alterum judicantem , alterum eripientem: id est , homines vicenos . עדה enim, sive *cœtus*, decem hominibus constat. Unde hoc probatur? Ex *Num.* xiv. 27. *Quousque cœtum istum malum eorum qui sunt murmuratores adversum me audivero* ? Semove ab iis Josuam & Calebum , improbæ murmurationi non implicitos , remanent *decem* . At quæ est ratio adjungendi insuper *ternos* ? Ex illo quod intelligendum datur *Exod.* xxiii. 2. *Ne sequaris plures ad mala* . Unde infertur , omnino eos esse sequendos in bonum . Additur , *post plures inclinando* . Non enim ut in bonum , ita similiter in malum , inclinatio est facienda . In bonum vel ex unius sententia pronunciare licet ; in malum non , nisi si duorum suffragia præponderent . Jam consessus judicum non est ut parili constet numero . Ergo his unus insuper addendus . Habes xxiii. Exstant hæc *Sanhed. cap.* i. §. vi. At quid aliud sunt , nisi argutiæ inanes hominum ingenio , otio , &, quod omnium turpissimum est , ipso Dei verbo ad nullam rem utilem abutentium ?

X. Habebant autem consessum xxiii. virorum in omnibus *oppidis majoribus* , ubi plus quam cxx. patres familias erant . Quamvis *R. Nehemias* dictet , cxxx. ut numero decurionibus respondeant . *Hierosolymis* vero *duo* ejusmodi Synedria erant : quorum alterum sedem habebat ad *Montem Templi* , alterum ad *Atrium Templi* . In illud vocabantur e minoribus urbibus viri egregii ; inde in hoc transferendi, veluti promtuarium , unde *Consessui Maximo* de peritissimis judicibus prospiciebatur. Uti suo loco fusius docebimus. Non adsciscebantur in hunc ordinem nisi *præstantissimi* quique Israelitarum , iis instructi dotibus , quas *Jethro* commendabat Mosi ; de quibus prolixius nobis erit dicendum , ubi Collegii omnium Maximi Synedros describemus. In consessu vigintitriumvirali *omne genus caussæ* disceptabantur, pauculis exceptis, quæ reservatæ erant Synedrio Maximo .

XI. *Modus considendi* fuit talis . Repræsentabat formam dimidii circuli : cujus mediam sedem occupabat Præses . Dextræ adsidebat Vice-præses . Sinistræ , ut quidam opinantur , Sapiens aliquis præ cæteris insignis . Tunc porro ab utroque latere Collegæ reliqui . Ad utramque dimidii circuli extremitatem collocatus erat Scriba . Infra considebant tres ordines eorum qui discipuli Sapientum vocantur : sic ut singuli ordines complectentur xxiii. discipulos , totidem quot Senatores . In quolibet ordine considebant quisque secundum dignitatem suam in scientia . Si dissensus esset inter Senatores , adeo ut necesse esset quenquam ex discipulis ordinare ad augndum numerum , ordinabant ex primo ordine eum qui illic antecellebat. Et primarius ordinis secundi surgens considebat in loco infimo ordinis primi , ut ita compleretur ejus defectus . Pariter primus ordinis tertii sessum capiebat in loco infimo secundi . Dein seligebant ex populo suo reliquo unum , & collocabant eum in tertii loco infimo. Sic ipso usu discipuli jus addiscebant ; idoneique reddebantur, qui surrogarentur in locum morientium aut decrepitorum.

XII. Hæc ita ex Talmudicorum scitis perdocte, ut solet, differit *Seldenus* : sed quæ immane quantum absunt ab iis quæ suæ historiæ inseruit *Josephus* . Is enim *Antiq. Lib.* iv. *Cap.* viii. his verbis loquentem inducit Mosen. Ἀρχέσθωσαν δὲ καθ᾽ ἑκάστην πόλιν ἄνδρες ἑπτὰ οἱ καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν περὶ τὸ δίκαιον σπουδὴν προσησκηκότες. Ἑκάστῃ δὲ ἀρχῇ δύο ἄνδρες ὑπηρέται διδόσθωσαν ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν φυλῆς . Quod ita vertit *Sigismundus Gelenius : Oppidatim præsint septem Viri probatæ virtutis, & justitiæ cultores. Singulis Magistratibus attribuantur duo ministri de tribu Levitica*. Crucem hæc eruditis figunt. Quid enim dicendum ? Potuitne *Josephus* ignorare res tam manifestas, non sui solum populi, sed & suæ ætatis? Falline potuit, aut fallere voluit, circa numerum judicum, in singulis suæ nationis civitatibus? An & credibile est, *Talmudistas* in re tam liquida , tam incontestata , quamdiu reipublicæ suæ res stabant , tam constanter nil nisi somnia sua venditare, nulla mentiendi mercede?

XIII. Illustris *Grotius* quandam conciliationis rationem se invenisse arbitratur; neque abs re erit verba ipsius exhibere. Sic ergo ille ad Matth. v. 21. *Quum consessum istorum judicum Hebræi omnes dicant fuisse vigintitrium , mirum multis videtur, quod Josephus , quem patrii moris nihil latuit, septem solos statuere videtur . Sed mihi ipse Josephus hunc nodum*

dum videtur solvere, quum verbis sequentibus dicit: singulis magistratibus attribuantur duo ministri de tribu Levitica. Nam ἀρχὴν *intelligit singulos magistratum gerentes, quibus singulis bini erant additi assessores periti juris, quos Josephus* ὑπηρέτας *vocat, quod est Hebraice* שוטרים. *Septem ergo municipes loci erant judices; præterea Assessores* XIV., *qui ex Levitis maxime sumebantur. His supernumerarii accessisse videntur unus & alter.* Hactenus *Grotius*.

XIV. At, si verum fateri volumus, nodus insolutus manet. Primo enim admodum controversiæ mentis est, an Josephus per τὴν ἀρχὴν intelligat singulos magistratum gerentes, an vero officium magistratus, vel collegium ipsum septemvirale. Singulis enim concessos esse ministros duos, non aliunde liquet: Collegiis autem fuisse duos ministros scribas, res est certissima. Dein, durum est Judicibus adnumerare ministros. Neque enim שטרים aut ὑπηρέται ex numero Judicum unquam fuere. Nec inter collegas, quoad potestatem Judicialem, dignitas fuit dispar. Denique, concessis iis omnibus, quæ tamen vix concedenda esse videntur, remanet adhuc difficultas. Nam Grotii calculo non conficiuntur nisi XXI. Quæ de supernumerario uno aut altero addit, dicuntur gratis. Quid ergo? Non hic solum, sed & frequenter *Talmudicis* male cum *Josepho* convenit: maxime in hoc de Synedriis negotio. Quorum autem auctoritas præponderet, non vacat nunc decernere. Sufficiat observasse, non esse damnandos indoctæ pervicaciæ, quibus non lubet omnibus Talmudicorum de Judicibus suis narratiunculis adsurgere.

XV. Nos ad *Magni Synedrii* considerationem properamus: cujus gratia omnia hactenus quasi in antecessum dicta sunt. At illud imprimis diligenter est observandum: non ita fuisse collegia minora majoribus subordinata, ut ab illis ad hæc daretur provocatio. Suæ singulis caussæ demandatæ fuisse creduntur; ea lege, ut quod judicassent id ratum foret: Judicia Triumvirum de rebus pecuniariis, & quæ vitam non tangerent: & Vigintitrium virum, de capitalibus, & de vita quoque statuerent. De cætero coordinata fuisse dicuntur, non subordinata: quo clauderetur statim ruptura, neque per provocationem diutius ampliusve hisceret. Quinimo Synedrium Maximum non fuit ordinatum ad provocationes: quum non partes litigantes, sed Judices ipsi eo deferrent quod sibi difficile videbatur. Et hic quoque brevis controversiæ decisio fuit, cui obloqui nefas.

Quæ ex *Maimonide* post pauca ostendentur.

XVI. Nunc de ipso hoc Synedrio quanta possumus diligentia agamus. Non multum equidem novi habeo quo notabilem hanc Antiquitatis Judaicæ partem illustrem: sed ea quæ sparsim ab aliis adnotata sunt colligam, & ordine haud inconcinno disposita, Juvenibus meis compendio exhibebo. Omnium in hac materia diligentiam superavit stupendæ eruditionis Vir, *Johannes Seldenus*; spisso opere de *Synedriis Hebræorum*: at quod non nisi hominibus doctissimis scriptum videtur; ad captum & usum studiosæ Juventutis nequaquam est. Quod enim Maximi Viri pace dictum sit, adeo opus istud fartum est citationibus, adeo distentum excursionibus, doctis enimvero, quis neget? at prolixis sæpe, & aliquando parum ad rem quam tractat facientibus, intricatis etiam atque obscuris: eo denique scriptum charactere ac stilo, ut animum exigat longa exercitatione ad attentionem ac patientiam subactum, stomachumque multa tædia devorare idoneum. Nostri homines cum brevitate perspicuitatem amant, cujus enimvero laus debetur Viro Clarissimo *Johanni Leusdeno*, meo olim in Philologicis Præceptori facillimo. Is, in *Philologo* suo *Mixto*, *Dissertationem de Synedriis* publicavit; quam non possum quin hac occasione Lectori commendem. Non tamen me absterruit, quo minus hæc de novo commentarer. Tritum enim Hebræorum diverbium est; *qui Discipulum vetat post Magistrum sententiam dicere, is perinde agit, ac si filium familias arceret a cernenda hæreditate paterna.* Neque ægre erit Viro illi humanissimo, si quædam paullo liberaliori sermone fusius exsequar; in paucuiis etiam dissentiam. Ἄφθονοι αἱ Μουσῶν θύραι.

XVII. Eo autem processurus sum ordine, uti primo exponam quæ *Hebræorum Magistri*, & ex iis Christianorum doctissimi de *Synedrio Magno* tradidere; dein candide *animi mei sententiam* promam, quid in universa isthac historia vero consonum aut dissonum arbitrer.

XVIII. A *nominibus* ordiamur: quibus vel Senatus integer, vel Senatores singuli designati fuisse creduntur. Ubi principe loco occurrit nomen מחוקקים *Mechokekim*, in Jacobi vaticiniis, quibus filiorum fata canit, primitus usurpatum. *Gen.* XL. IX. 10. *Non recedet sceptrum a Juda* ומחוקק מבין רגליו, *& Legislator e medio pedum ipsius*. Pro ea voce *Onkelos* habet ספרא *scriba*. *Targum Hierosolymitanum*: מלפי אוריתא *Doctores Legis*.

Jonathan: ספריז מאלפי אוריתא *Scribæ docentes legem*. Etymologia hæc est. Derivatur מחוקק a חקק, quæ vox notat *scribere* sive *cœlo*, sive *calamo*: tum & *decernere*, *statuere*; quia statuta & decreta scribi solent. Sic *Jes.* x. 1. חקקי החוקקים און *statuentes statuta vanitatis*. *Prov.* VIII. 15. *Principes* יחוקקו *decernant justitiam*. Significare igitur potest מחוקק I. *Scribam*, qui versatur circa scripturam, sive adornandam, sive exponendam. II. *Legislatorem*, qui statuta ac decreta edit. Prius magis *Ecclesiasticum*, alterum magis *Politicum* esse videtur. At quum utraque potestas juncta fuerit in Mose, & in senioribus a Mose institutis, commode per מחוקקים intelliguntur *Seniores* & *Principes* populi Israelis, qui in cathedra Mosis sedentes legem interpretabantur, populumque ad illius observantiam adigebant. Ita Moses ipse dicitur מחוקק *Num.* XXI. 18. & Principes populi, חוקקי ישראל. Jud. v. 9. David etiam dicit: *Juda est* מחוקקי *Psal.* LX. 10. quia quum Rex ipse ex tribu Judæ esset, plurimi etiam, iique peritissimi, ex eadem tribu in senatum adsciti sunt.

XIX. Alias dicuntur זקני ישראל *seniores Israelis*. *Exod.* IV. 29. XV. 3. *Deut.* XXXI. 9. Palam est, nomen illud per se *ætatem* notare, attamen cum connotatione *auctoritatis* & *potestatis*. Cujus antiquissimum exemplum habemus *Gen.* XXIV. 2. Dixit Abraham אל עבדי זקן ביתו המושל על כל אשר לו, *ad servum*, *Presbyterum*, *seu seniorem domus suæ*, *qui præerat omnibus quæ illi erant*. *Targum Hierosolymitanum* exponit, עבדיה שליטא, *servus ejus principalis*, vel *dominans*. Nec apud Hebræos solum, sed & plerosque alios Orientis populos, nomen senioris nomen auctoritatis fuit. Sic legimus de *servis Pharaonis*, *senioribus domus ejus*, & *cunctis senioribus terræ Ægypti*. *Gen.* I. 6. Et de *senioribus Midian*, & *Moabitarum*. *Numer.* XXII. 4. 6. Alia quamplurima huc facientia congessit *Seldenus de Syned. Lib.* I. *Cap.* XIV.

XX. Illud vero imprimis observandum, quod post legem latam singulari ratione & ceremonia nonnulli cooptarentur in ordinem seniorum. Nimirum quibusdam ætate & sapientia venerabilibus, per *manuum impositionem*, quam סמיכה vocant, concedebatur *Potestas* sive *Licentia* caussas quaslibet Juris Hebraici cognoscendi: non ita, ut ista creatione sibi quis nancisceretur potestatem judiciariam actu mox exercendam; sed ut declararetur capax præfecturarum juridicarum, atque ex ordine seniorum, nec aliter rite, in ordinem Judicum, sive Maximi, sive Minoris Synedrii, cooptari posset. Expressus in hanc rem *Maimonides est*. *Sanhed. Cap.* IV. *Parile jus spectat ad Synedrium quodlibet Minus*, & *Forum Triumvirale*, *in hoc scilicet*, *ut oporteat quemlibet eorum qui in illa cooptantur creari per manuum impositionem ab alio qui sic ante creatus fuerit*. *Moses Magister noster ita creavit Jehosuam*, *juxta id quod scriptum est Num.* XXVII. 23. *Et manus suas imposuit ei*, & *præcepit ei*. Est ergo hæc סמיכה הזקנים, *impositio manuum qua quis creatur senior*. Eoque putant Paulum respexisse 1. *Tim.* IV. 14. quando Timotheo adscribit ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τῦ Πρεσβυτερίυ. Quidquid sit, videmus conjugi τὸ Συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερυσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. *Act.* IV. 21. Totumque Judicum consessum vocari Πρεσβυτήριον *Act.* XXII. 5. Et Πρεσβυτήριον τῦ λαῦ. *Luc.* XXII. 66. Breviter, si observationi huic debeat esse locus, non omnes quidem qui manuum impositione seniores creati erant fuere Senatores; omnes tamen Senatores prius in seniorum ordinem cooptari oportuit.

XXI. Propria admodum est vox שופטים *sofetim*, *Judicum*, de quibus aliquando ut de pluribus, nonnunquam signate veluti de uno, loquuntur sacræ literæ. Sic edicit Moses *Deut.* XIX. 17. *Tunc sistent se duo viri*, *quorum fuerit controversia*, *coram Jehova*; *ante Sacerdotes* & *Judices*, *qui erunt in diebus illis*. Et 2. *Chron.* XIX. 5. narratur, Josaphatum constituisse *judices in ea regione per omnes civitates Judæ munitas*, *cuique civitati*. Id exponunt de Collegio Vigintitriumvirali. comentar. 8. *Atque etiam Hierosolymis constituit Josaphat e Levitis* & *Sacerdotibus*, & *Primoribus paternarum familiarum Israelis*, *ad Judicia Jehovæ*, & *ad lites*. Hoc intelligunt de Synedrio Magno. At *Deut.* XVII. 9. in hæc verba præcipit Dominus: *Adibis Sacerdotes Leviticos vel Judicem*, *qui erit diebus illis*; *ut consulas eos*, & *indicent tibi statum illius judicii*. Iterumque com. 12. *Vir autem ille qui commiserit superbe*, *ut non auscultet Sacerdoti constanter ministranti Jehovæ Deo tuo*, *aut Judici*; *utique morietur vir ille*. Grotius cum aliis id interpretatur de Judice aliquo extraordinario, quem Deus cœlesti indicio populo præfecerit, qualis fuit Josua, Gedeon, Jephtes, Samson, Samuel; quibus etiam citra Senatum judicandi jus fuerit. Hæc igitur, secundum ipsum, Dei mens esset: ut a judicibus civitatum, si quid incidisset obscurius, quod aut juris subtilioris, aut etiam medicinæ peritiam desideraret, adeatur Pontifex Maximus, ut eru-

eruditione præstans, sive is qui a Deo excitus *Suffetis* dignitatem obtineret. Ad utraque enim tempora Deus sermonem accommodat. Horum responso parere omnes, tum minores judices, tum privati, jubebantur: proposita etiam mortis pœna in contumaces.

XXII. Porro de Judice illo ita ad hunc locum commentatur: *Ubi in singulari ponitur numero solet significari Interrex Divinitus constitutus, quales sunt qui nominantur in libro* שופטים. *Tales interreges & apud Tyrios fuere, eodem nomine* שופטים, *quod nomen Josephus acta Tyriorum in Græcum vertens, adversus Appionem Lib.* I. *vertit* δικαστάς. *A Tyriis idem nomen venit ad Carthaginienses, Tyriorum traduces, apud quos summi magistratus dicti suffetes, ut ex Calidio nos docet Festus. Summum Magistratum dixi cum Livio; qui & alibi eorum imperium ait fuisse veluti consulare. Suffetes pro sophetim est, aut ex molliori pronunciatione, qualis erat Ephrataeorum Jud.* XII. 6. *aut corruptum per Latinos Scriptores. Isti vero apud Hebræos* שופטים *plane similes erant Romanis Interregibus, ac postea Dictatoribus, neque a Regibus Hebræis ulla re differebant, præter quod satellitium ac pompam regiam non habebant, ac propterea nec tributa nec vectigalia exigebant. Tales autem* δικασταὶ, *quum a Deo dati essent, ac ob id donis instructi propheticis, unde & Prophetas eos vocare solet Josephus, tuto sane consuli poterant: sed quia non omni tempore tales erant futuri (hoc enim vult quod adjicitur, qui erit illo tempore, id est, si quis erit) voluit Deus pro illis consuli Synedrium, compositum ex hominibus eruditissimis, totum populum referens.* Hæc *Grotius*.

XXIII. At alia longe mente interpretantur Talmudicæ doctrinæ sectatores, qui in hoc quoque Judice Synedrium suum Magnum, illiusve Præsidem deprehendunt. Putant enim Judicis nomen, singulari licet numero positum, consessum Judicum, vel saltem illius Principem significare. *Maimonidem* audiamus *Tractat. de Rebell. Cap.* I. *Sect.* IV. *Si quod dubium alicui in Israele oriatur, consulit Synedrium quod in sua est civitate. Id si exsolvere eum difficultate queat, recte: sin, ipse qui interrogat, una cum Synedrio, illiusve delegatis adscendit Hierosolymam, rogantque Synedrium quod ad montem Templi est. Hoc si negotium expediat, bene habet; sin minus, omnes veniunt ad Synedrium quod est ad Atrium Templi; quod, si possit, difficultatem enodat. Si non possit, cunctis simul consulendum erat Synedrium Magnum; inque illius determinatione acquiescendum omnibus.*

XXIV. Quod autem dicit Deus: *Judex qui erit diebus illis*, id ita exponunt. Si Synedrium Magnum caussam aliquam judicio suo determinaverit, ex animi sui religione; aliique labentibus temporibus Judices in eodem Synedrio, eandem caussam aliter deciderint, ob rationes quæ sibi probabiliores videntur, prioremque sententiam retractarint, eam retractatam censeri: singulas vero sententias vim suam obtinere quo tempore latæ sunt. Et hanc quidem interpretationem si sequamur, præter rem est quidquid de extraordinario *Suffete*, quantumvis erudite, commentatur Grotius.

XXV. Uti nec hoc usquequaque certum, an Tyriorum & Carthaginiensium *Suffetes* ab Hebræis *Sophetim* sic dicti sint. *Scaligeri*, *Drusii*, *Seldeni*, haud improbabilis conjectura est, etymon illius vocis esse ad Hebræo צפה, *Sufe*, quod est *speculator*, *Ephorus*, *Epoptes*, *Episcopus*. Nam Pœnorum summus Magistratus numero singulari dicebatur *Sufes*. *Festus*: *Sufex dictus Pœnorum Magistratus*. Et Paulus *ibid. Sufex, consul: lingua Penorum*. *Seneca* etiam *de Tranquillitate: Cap.* III. *Non vis, nisi Consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes, administrare rempublicam.* Idem evincunt inscriptiones æreæ Africanorum, quas exhibet Seldenus. Jam vero *Sufes* non tam commode deduciter a שופט, (insolens enim est ט mutari in S) quam a צופה; nihil enim frequentius, quam verbis in E desinentibus S in fine jungi. Drusius confidenter, suo more: *Sufe*, inquit, *Sufes, ut Mamre, Mamres; Hause, Hauses; Jamre, Jamres. Græci enim nominibus in a, e, aut u desinentibus addunt* σίγμα. *Nihil certius*. Mihi tanta confidentia non admodum allubescit. Dixerim potius: hæc non improbabiliter. Quamvis difficultas aliqua in numero plurali sit. Nam a צופה est צופים *Sufim*: a quo multum recedit *Sufetes*. Eam tamen difficultatem expedire videtur *Seldenus*; observans, terminationem eam pluralem ex Latinæ potius quam Punicæ linguæ genio esse: Latini enim, sicut ex *magnes*, *Magnetes*, ita ex *Sufes* fecerunt *Sufetes*. At hæc propter viam.

XXVI. Recentiora hujus Consessus nomina sunt בית דין הגדול *Domus Judicii Magni*, & סנהדרין *Sanhedrin*: cujus vocis etyma nugatoria ex sua lingua Hebræorum aliquot Magistri arcessunt. Sunt qui compositum esse ineptiant ex סן & הדרין *San* autem dicunt notare *legem*, in Sinai datam, quasi *San* ex *Sinai* esset. *Haderin* vero *repetentes*, quod repete-

terent legem, eam interpretando, & pulcre explicando atque applicando. Alii nugantur, Senatores סנהדרין dici, quod סונאין הדרת פנים בדין *odio habeant acceptionem personarum in judicio*. Alii denique, quod sint שונאי דורונות *osores donorum*. Quisquiliæ. Palam est, vocem esse Græcam, quam post Macedonum regnum, ut alias multas, transsumserunt, ad suæ linguæ genium aliquantulum inflexam.

XXVII. Συνέδριον autem Græcis significat, vel ipsum *consessum Judicum*, ut *Matth.* XXVI. 59. *Act.* V. 21. Vel *locum consessus*, sive *Curiam*. Sic *Herodianus de Pertinace*. *Lib.* II. *cap.* III. ἡμέρας οὖν καταλαβούσης, κατῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς. *Igitur postquam diluxit, in curiam se contulit*. Rursus. *Lib.* VII. *cap.* X. συνῆλθον οὖν οὐκ ἐς τὸ συνήθες συνέδριον, ἀλλ' ἐς τὸν τοῦ Διὸς νηὼν καπετωλίου. *Convenerunt igitur, non quidem in Curiam, quo antea consueverunt, sed in templum Capitolini Jovis*.

XXVIII. Doctissimus *Schickardus de Jure Regio Hebræorum Lib.* I. *theor.* II. existimat Synedros dictos quoque fuisse אנשי כנסת הגדולה *Viros Synagogæ Magnæ*, inter quos fuerit Ezras, cum Daniele, Haggæo, Zacharia, Malachia, aliisque eorum temporum Viris Illustribus. Cæterum ille cœtus a Synedrio erat diversissimus. Constitisse enim dicitur non LXXI. sed CXX. viris. Neque erat ordinarius; sed desiit in Simeone Justo, qui Alexandro M. factus est obviam. Quod contigisse supputatur Anno XL. ab exstructo Templo secundo. Denique destinatus erat uni alicui operi, nimirum instaurandæ Scripturæ, & Ecclesiæ ex Babylone reduci. Non vacabat ordinariis judiciis, neque præsidebat regimini populi. *Vid. Buxtorf. Tib. Part.* I. *cap.* X.

XXIX. Imo non desunt Viri harum rerum callentissimi, qui suspicantur nullam unquam talem Synagogam Magnam fuisse; sed adnumerandam eam esse Pharisæorum commentis. Judiciose hac de re ad *Perizonium* scripsit *Jacobus Altingius Op. T. V. pag.* 382. *Epist.* LIX. *Id*, inquit, *animadverto, quemadmodum a Parkero De Desce. Chr. ad Inf. Lib.* IV. *observatum, Patres olim, quidquid auctoritatem habere voluerunt, atque usu diuturno observatum viderunt, cujus tamen primum auctorem ignorarunt, sub nomine Apostolicæ traditionis commendasse; sic quoque quæ inter Judæos vigebant incerti auctoris instituta, Viris Synagogæ Magnæ fuisse tributa, quæ tamen revera non nisi humanam originem habent, & inter Pharisæorum traditiones principem tenent locum, sub falso titulo ad Θεοπνεύστους relata. Synagoga Magna enim nec uno tempore nec uno loco vixit, eoque Synagoga non fuit, verum commentum est Traditionariorum, qui nullum alioqui nexum παραδόσεως reperire potuerunt.* Adeo lubrico fundamento historiæ Judaicæ moles nititur, etiam quoad eas sui partes, quibus, uti exploratissimæ veritatis, plurima maximaque alia superstrui solent.

XXX. Cæterum a *nominibus* ad rei ipsius considerationem progrediamur: eaque quæ imprimis sunt memorabilia ad certa capita referamus. Præcipue itaque attendi merentur hæc sequentia. *I. Synedrii M. institutio. II. Personæ in illud cooptandæ. III. Cooptatio ipsa. IV. Auctoritas hujus Senatus. V. Locus Consessus. VI. Tempus. VII. Continuatio ac successio Synedrii.*

XXXI. *Institutio Synedrii M.* secundum *Grotium* multosque alios Viros Doctissimos, tam ex Hebræis, quam ex Christianis, in hunc se modum habet. Sicuti in memoriam XII. filiorum Israelis factæ sunt Tribus XII. totidemque Phylarchæ, sive Tribuum præfecti; ita in memoriam eorum Capitum quæ Jacobus in Ægyptum adduxit, LXX. vel LXXII. præfecti sunt populo qui res eorum curarent, quantum regia imperia permittebant. Hi ab ætate ex qua legebantur *senes* sunt vocati, unde apud Græcos γερουσίας, apud Romanos *Senatus* vocabulum. Apud hos senes, ante alios, jubetur Moses mandata exponere quæ a Deo acceperat. *Exod.* III. 19. quod & fecit *Exod.* IV. 29. Ex horum numero & illi videntur fuisse, a quibus Ægyptii ἐργοδιῶκται quotidiani laboris rationem exigebant. *Exod.* V. 14. Postea, ex Jethronis consilio, in deserto constituti sunt judices, qui de minoribus judicarent caussis, majorum cognitione Mosi reservata. *Exod.* XVIII. 21. 26. Manserunt tamen antiqui illi LXX. qui universum populum Israeliticum repræsentarunt in solemni fœderis confirmatione, & quos conspectione gloriosæ majestatis suæ honoravit, mensæque admovit ipse Deus. *Exod.* XXIV. Attamen accisa admodum, aut nulla prorsus judicandi potestate erant prædit: cujus rei indicium est, quod Moses jussus ad montis verticem accedere, propiore numinis commercio fruiturus, edixerit Senioribus, *sedentes nos exspectate hic, usque dum revertamur ad vos. Ecce autem Aaron & Hur vobiscum, qui habebit aliquid dicendum, accedat ad eos.* Ubi aperte Moses pro absentiæ suæ tempore suas judicandi partes, non illis LXX., sed Aaroni & Huri delegat.

XXXII. Aliquanto demum post tempore,

pore, quum quereretur Moses, isti quoque supremorum judiciorum ac relationum oneri se non sufficere, ita ad eum locutus est Deus: *Num.* XI. 16. *Congrega mihi* LXX. *viros e senioribus Israelis, quos nosti esse seniores populi, & moderatores ejus, & adsumtos adducito eos ad tentorium conventus ut sistant se ibi tecum.* Unde apparet, eos jam tum curam rerum populi habuisse: at nunc eos Deus Spiritu novo, judiciali scilicet, instruens, jubet partem oneris ferre, quod solus Moses hactenus sustinuerat: id autem est, ut diximus, supremorum judiciorum & relationum. Atque hæc creditur esse prima, solemnis, & Divina quidem Synedrii Magni institutio.

XXXIII. Notatu minime indignum judicarunt Viri Doctissimi, quod quo tempore LXX. Hebræorum Judices constituti sunt in deserto, eodem fere tempore instituti sint apud Græcos Judices Areopagitæ, qui de caussis maximis, tum criminalibus, tum civilibus, cognoscerent. Eduxit enim Moses ex Ægypto populum Dei regnante Cecrope Atheniensium Rege, ut plerique consentiunt Chronologi. Porro sub eodem Cecrope, referente in Chronicis Eusebio, Ἄρειος πάγος ἐκλήθη, καὶ δικαστήριον κατέστη. *Areopagus nomen sortitum est, & Tribunal ibi constitutum.* Tanta vero Areopagiticæ illius curiæ fuit auctoritas, splendor tantus, ut πάντων εἰκότως διενεγκεῖν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι Συνεδρίων, *universis totius Græciæ Synedriis merito antecelluisse*, *Isocrates* in *Areopagitico* auctor sit.

XXXIV. In *personis* Synedrium Hebræorum constituentibus expendenda hæc tria sunt. I. *Numerus*. II. *Tribus*. III. *Requisitæ qualitates*.

XXXV. De *Numero* sic differit *Cæsar Baronius ad Annum* XXXI. §. 10. *Erat quidem apud Judæos ex Senioribus atque Magistratibus conflatum Collegium, quod ab illi Synedrium dicebatur, constabatque ex* LXXII. *viris. Hujus originem a* Deo *per Moysen institutam habes in libro Numerorum. Cap.* XI. *quando Deus Mosi præcepit ut* LXX. *viros deligeret quos Senes & Magistros populi esse nosset. Hoc Seniorum collegium, junctis duobus aliis, qui Heldad & Medad personas agerent (qui licet remansissent in castris, eodem tamen adflati spiritu prophetarant) num.* LXXII. *semper perseveravit in posteris.* Eandem sententiam ex Romano-Catholicis multi; ex Protestantibus etiam *Drusius* & *Grotius* tuentur. Hebræorum vero constans traditio est, omne Synedrium Magnum constitisse Viris LXX., quibus præficiendus Princeps, quemadmodum Moses præfectus primis LXX., iisсum confecit numerum LXXI. Atque hanc opinionem uti veriorem multis argumentis confirmat *Seldenus de Syned. Lib.* II. *Cap.* IV.

XXXVI. Nullo *tribuum* Israelis discrimine in Senatum legebantur, quos tantæ dignitati idoneos esse constabat. Et sane primos illos LXX. universum Israelem repræsentasse, modo a nobis observatum est. *Sacerdotum* tamen præcipuas hic partes fuisse, colligere est ex *Deut.* XVII. 8. non natalium jure, aut functionis Sacerdotalis præjudicata dignitate, sed quia cæteris censebantur esse aptiores. Et credibile est initio Reipublicæ plerosque aliarum tribuum se onerosæ isti dignitati sponte subduxisse: quæ sibi importuna, Sacerdotibus autem & Levitis longe oportunior erat. Nimirum adita ab Israelitis Cananitidos possessione, quum cuique sui agri colendi obtigissent, horum cultura ita distinebantur, ut non luberet ipsis publicis vacare judiciis, cum neglectu & detrimento rei familiaris. At tribui Levi universæ nulla terræ portio colenda obtigerat; sic ut excusatione hac uti non posset. Convenientius itaque vacabant publico, quibus otium ab agricultura erat. Atque hæc quidem prima ratio est: cui accedit & altera. Otium illud Levitis occasionem dabat meditandi legem Dei, & se illius studio exercendi, præsertim quum ordinatione Divina populi Doctores constituti essent. *Deut.* XXXIII. 10. Unde necessitas ipsis imposita est comparandi sibi promtam Divinarum legum & judiciorum peritiam. Sed & nec tertia caussa deest. Consessum hunc ei adstrictum fuisse loco ubi Dei erat Tabernaculum, post aliqua docebimus. Sacerdotibus autem, ut & Levitis, magno semper numero commorandum fuit circa Sanctuarium, ad ministerium ipsis impositum; adeo ut vi muneris sui istic cogerentur habitare, ubi habendus erat consessus. Quod aliis longe fuit incommodius. Denique functioni ipsi stata stipendia nulla erant, neque ulla fisci actio, ut mulctis frui possent. Hinc non ita judicis munus ambiebatur, quod sine emolumento erat, imo cum jactura rei familiaris conjunctum. Levitica vero tribus, & Sacerdotes, amplos imprimis habebant reditus, decimas nimirum de universo proventu, & oblationes alias, per quas abunde ipsis erat prospectum. Merito itaque Sacerdotibus & Levitis demandatum fuit judicandi munus, sic certe ut maximum numerum facerent. Atque hæ demum veræ hujus rei caussæ sunt.

XXXVII. Alioquin Levitis & Sacerdoti-

dotibus quà talibus, nullum per se jus erat ad Synedrium, præ ullo reliquorum Israelitarum. Ne ipse quidem Pontifex, virtute sui Pontificatus, Synedrii membrum erat, nisi idoneus habitus, legitime in id adscitus fuisset. Imo si Sacerdotes & Levitæ non reperirirentur idoneis dotibus instructi, אפילו היו כלם ישראל הרי זה מותר, *etiam si constaret totus Senatus aliarum tribuum Israelitis, bonum hoc & licitum erat*: sciscente *Maimonide Sanhed. cap.* I.

XXXVIII. David videtur ex tribu Judæ multos in Senatum allegisse, quos aulæ commercium rebus gerendis pares fecerat. Atque huc pertinere creditur quod exstat *Ps.* LX. 10. *Juda est Legislator meus*. Tempore Josaphati Senatus constabat tam Sacerdotibus quam aliis Viris Principibus, primoribus paternarum familiarum. Nominatim laudantur *Amarias, Sacerdos Primarius, Antecessor in omni negotio Jehovæ, & Zebadias filius Ismaelis, Antecessor in domo Jehudæ, in omni negotio regio*. 2. Chron. XIX. 8. 11.

XXXIX. Alibi tamen videtur Collegium *Sacerdotum* a Collegio *Principum* distingui: nam Sacerdotes & Prophetæ Jeremiam ut capitis reum ad necem postularunt, quem tamen *Principes domus Jehudæ, considentes ad ostium portæ Jehovæ recentioris*, absolverunt. *Jerem.* XXVI. 10. 11. Ad eam difficultatem tollendam duo respondet *Grotius*. I. Posse videri magis esse disputationem collegarum inter se, qualis describitur *Joh.* VII. 10. *Act.* V. 35. quam legitimam accusationem, judicantibus aliis. II. Multos fuisse Sacerdotes extra Senatum, & si qui eorum accusatoris personam susceperint, sibimet judicandi ademisse potestatem.

XL. At quamvis omnibus Viris honoratis aditus ad Synedrium pateret, *Regem* tamen excluserunt. Sic enim *Maimonides Sanhed. cap.* II. §. 4. *Non adsciscitur Rex Israelis in Synedrium, quoniam non permittitur ab eo dissentire, aut contradicere verbo ejus. Sed tamen adsciscunt Pontificem Maximum, si modo sapientia ejus dignitati non sit impar. Reges stirpis Davidicæ, tametsi nec ipsos in Synedrium adsciscere solerent, tamen sedebant etiam ipsi & judicabant populum.*

XLI. Illud denique notatu dignum, quod solum omnibus, sine tribuum distinctione, Israelitis accessus in Synedrium esset; sed & ipsi *Proselyti* admitterentur. Quod Talmudistæ probant exemplis posterorum *Jethronis*, & *Sanheribi*. Jethro Midianita fuit; & tamen meruerunt posteri ejus ut sederent in conclavi cæsi lapidis. *Semaja* & *Abtalion* Babylonicæ fuerunt originis, Sanheribi progenies, & tamen Rectores Academiæ & Præsides Synedrii fuere. *Sanhed. cap.* XI. Vide & *R. Abraham in Kabbala fol.* 27. *cap.* 4.

XLII. Qualitates in Judicibus requisitas dupliciter describunt Magistri. I. Ἀρνητικῶς. II. Θετικῶς. Negant legitime in Synedrium cooptari I. Senio confectum. Quod non tam ab annis æstimabant, quam a virium corporis sive animi defectu. Nam Celeberrimus ille ac longævus *Rabban Jochanan, Ben Zacai*, octogenarius in Synedrorum numerum cooptatus, ad CXX. ætatis annum judiciis intererat, tandem etiam Synedrii M. Princeps. II. Eunuchum, sive Eviratum, quoniam crudeliores esse censentur; non ab Hebræis solum, sed & Romanis. Sic enim *Claudianus Lib.* I. *In Eutrop.*

> --- *Eunuchus nulla pietate movetur,*
> *Nec generi natisve cavet: clementia cunctis*
> *In similes, animosque ligant consortia damni.*

III. Eum cui proles desit, quæ ad misericordiam excitare solet. IV. Qui justam ætatem nondum attigit. In ea autem definienda discrepant Magistri. Glossa Talmudica ad *Gemar. Babyl. Sanhed. cap.* X. *neminem rebus decernendis idoneum esse ait, antequam attigerit annum* XL. At R. Abihu, nomine R. Jochanan, ubi de judiciorum pecuniariorum & capitalium discrimine agitur, sic censet: *Etiam viginti annis minor, aut cui nondum excreverint bini pubertatis pili, rite exercet judicia pecuniaria, neutiquam vero capitalia*. An vero exacto anno vigesimo, mox per ætatem judiciis capitalibus idoneus habitus fuerit ab his qui sic sunt locuti, non admodum liquet. Probabilis est *Seldeni* conjectura: *Legem de* XL. *annis regulariter fuisse servatam, ut ubi Juris scientia insignior ætatem suppleret, etiam minores cooptarentur*. V. Eum qui non exercet artem societati humanæ utilem. Nam illicitum habetur homini omnino se exercere aliis in rebus, אלא או בתורה ונמילות הסדים או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישוב של עולם *præter quam vel in Lege & officiis humanitatis, aut mercatura, aut artificio, aut opere aliquo quod bono publico conducat*: uti ex Veterum scitis docet *Obadias Bartenorius*. VI. Eum qui insigni corporis deformitate laborat. Verbi gratia, si cœcus, vel monoculus esset.

XLIII. E contra in Adsessoribus Synedrii Magni requirebant hæc sequentia. I. Ut sint בעלי קומה. *Egregia statura*. II. בעלי חכמה. *Egregia sapientia*. III.

בעלי

בעלי מראה : *Egregia forma* . IV. בעלי זקנה . *Justæ ætatis ad seniem vergentis* . V. בעלי כשפים . *Magiæ non rudes* . VI. יודעים בשבעים לשון *Callentes* LXX. *linguas*, ne opus sit per interpretem audire . Quod Magiæ peritiam requirant, eleganter exsibilat *Cunæus* , *de Republ. Hebr. Lib.* I. *cap.* XII. Quæ de LXX. linguarum peritia addunt , non solum prodigiosa , sed , & absurda , inepta , prorsusque ridicula sunt . Nam LXX. præcise linguas in mundo exstare , Rabbinicum suaviludium est ; unum vero tot linguarum cognitione instructum esse, humanitatis sortem superat ; nedum ut tantam peritiam omnes & singuli consecuti fuerint Senatores . Neque cum Talmudico hoc scito convenit Josephus, de interdicto apud suos linguarum peregrinarum studio differenti. *Ego*, inquit, gentis suæ more, satis jactanter : *Ego enim tribulium meorum confessione disciplinas patrias egregie calleo* , *Græcanicæ quoque literaturæ non sine profectu dedi operam , quamvis exquisitam pronunciandi rationem assequi per patriam consuetudinem non licuit. Nostri enim homines non suspiciunt eos qui multas perdidicerunt linguas, quod studium profanum apud ipsos habetur* , *&* *servis commune cum ingenuis. Solos autem sapientes suo suffragio pronunciant* , *qui Legis & sacrarum literarum tantam assecuti sunt peritiam, ut eas interpretari valeant. Antiq. Lib.* XX. *Cap.* IX. Neque dubito , quin Josephus hic præ Talmudistis mereatur fidem.

XLIV. *Cooptatio* Judicum in Synedrium partim *Electione* constabat, partim *Electorum initiatione* . *Electio* antiquissima hoc modo facta esse perhibetur. *Gem. Sanhed. Cap.* I. §. VI. Quum Mosi ita a Deo dictum esset : *Congrega mihi* LXX. *viros e senioribus Israelis* ; cogitavit, quo modo id esset effecturus. Nam, inquit , *si senos ex quaque tribu legam* , *supererunt duo* . *Si quinos* , *deerunt decem. Si ex una tribu quinos* , *ex alia senos* , *invidiam inter eas conciliabo* . Quid egit ? Legit senos ex singulis , deinde LXXII. pittacia , quorum LXX. inscripta voce *senior* , duo pura erant , confusim in urnam indidit, & singulos singula educere jussit. Cui obvenisset *senior* , dixit : *jam pridem te sanctificavit Deus*. Cui pura tabella , *Deus non expetit te ; quid faciam tibi ?* Hæc eligendi ratio omnium prima atque antiquissima est.

XLV. Labentibus ævis , ubi rebus pacatis in terra sua frui Hebræis datum est, ita in Synedrium M. adscitos Senatores ferunt: mittebantur quidam e Synedrio M. per universam terram Israelis , inquisituri , quis sapiens esset, timens peccati, mansuetus , probatæ sagacitatis in rebus discriminandis , & apud populum gratiosus . Virum ejusmodi faciebant in urbe sua judicem . Inde evexerunt eum ad Synedrium XXIII., quod ad introitum montis Templi sedebat . Hinc cooptabatur in illud quod sedebat ad ostium Atrii: atque inde demum ad Synedrium M. Aliquando etiam extra ordinem cooptati surrogatique sunt Judices a Regibus, aliisque quibus rerum summa commissa fuit, quum collegia post deliquium aliquod instaurarentur . Ubi non suffragia tantum , sed & aliquando sors adhibebantur: si fides *Philoni* , περὶ δικαστοῦ.

XLVI. *Initiatio* sive *Ordinatio* electorum facta est per *impositionem manuum* ; quam existimo distinctam fuisse ab ea qua quis creabatur Senior. Hac enim , uti supra monui , non conferebatur dignitas Senatoria ; sed solummodo declarabatur eum hominem idoneum esse qui in Senatorum ordinem adsciscí posset . Derivant autem cerimoniam istam a Mose , ea ratione Josuam muneri suo initiante . *Num.* XXVII. 23. Fiebatque hæc manuum impositio , sive a *Triumviris* , a Synedrio ipso in eam rem constitutis; sive a Synedrio integro ; sive denique a Senatore unico , alios sibi duos collegas adsciscente . Ab *Hillelis* tempore obtinuit, ut nemo pro legitime ordinato haberetur sine Principis collegii auctoritate: triumvirorum tamen numero in qualibet ordinatione rite observando . Manuum impositioni hæc solebant addi verba: אני סומך אותך ותהי סמוך *Ego ordino te*, *&* *esto ordinatus*. Nefas fuisse censent ritum hunc extra terram Sanctam peragere : quippe cujus vis omnis Palæstinæ finibus inclusa foret.

XLVII. Tandem hæc manuum impositio , quæ usitata diu fuerat, cessavit. Recitatum enim duntaxat carmen quoddam conceptis verbis est ; quod Maimonides fuisse ejusmodi ait : הרי אתה סמוך ויש לך רשות לדון אפלו דיני קנסות : *Ecce tu ordinatus es* , *daturque potestas tibi judicia exercendi*, *etiam Criminalia*.

XLVIII. Hactenus de *Membris* Synedrii M. disserui . Omitti non debet, præ cæteris omnibus eminuisse , *duos* , aut, ut aliis placet , *tres* . Quorum primus fuit *Præses*, qui dictus est נשיא בכל מקום *Princeps omni loco* , vel נשיא *Princeps* simpliciter, aut ראש *Caput* , aut מופלא *Admirabilis* . Alter ab illo, *Vice-Præses* , dictus אב בית דין *Pater domus Judicii* . Cujus sedes erat a dextra Principis. Addunt nonnulli tertium, dictum החכם *Sapientem*, cujus locus fuerit a sinistra Principis.

XLIX.

XLIX. Disertum in hanc rem testimonium ex Glossa Talmudica protulit *Coccejus*, in *Notis ad Sanhed. Cap.* IV. *Num.* XIII. *Nasi, seu Princeps is est, qui interpretandæ publice Legis auctoritatem habet. Pater domus Judicii, is Judicum Antecessor, cujus ore lites deciduntur. Sapiens is dicitur, qui inter Doctores præcellit, cum quo de agendis communicatur, peritus sensuum & rationum Legis. Is ad lævam Principis sedet. Tria hæc munera moriens R. Jehuda Sanctus ita distribuit, ut Gamalielem filium suum Principem constitueret, Sapientis personam alteri filio Simeoni legaret, Patrem autem Senatus Rabbi Chaninam faceret.* Tribus hisce, pro gradibus Dignitatis, exhibiti quoque honoris gradus sunt. *Principi* intranti omnis populus adsurgit, neque resident, priusquam ipse jubeat. *Pater Senatus* ubi intrat, duobus hinc inde ordinibus surgentibus excipitur. *Sapiens* quando intrat, unus surgit, alter sedet.

L. *Auctoritas* hujus Synedrii longe maxima fuit, sive *res* considerentur quas vertractabant, sive *personæ* circa quas versabantur, sive denique *sententiæ* pronunciatæ *valor* atque efficacia.

LI. *Res* de quibus in Synedrio M. agebatur, omnis generis erant, Privatæ, Publicæ; Ecclesiasticæ, Politicæ. Ita enim Ecclesia immista erat Politiæ, ut utraque unum constituerent corpus; & forma Regiminis esset *Theocratica*, ubi summum Imperium penes Deum erat, reliqui Magistratus non nisi Dei Ministri. Qua de re alibi ex professo egi. Senatoribus itaque curæ fuit per omnem Judæam ire, conventus populi lustrare, in oppidis Magistratus condere: de bello gerendo, de hostibus profligandis, de proferendo imperio deliberare. Iisdem quoque Regis creandi potestatem Talmudistæ attribuunt. Sed & religionis negotium iis commissum fuisse constat. Credunt Cabbalam aliquam, sive mysteriorum doctrinam, jam inde ab initiis Reipublicæ, per manus traditam esse, cujus vis omnis auctoritasque penes ipsos erat. Tum & eorum fuit, statuta quædam de rebus sacris condere, & modos quosdam comminisci, quibus Lex exponeretur. Pleraque eorum quæ a Synedrio M. statui oportebat his verbis complexus est *Maimonides: Non constituunt Regem nisi de sententia Synedrii M.* LXXI. *virorum. Non ordinant judicia minora singularum tribuum vel urbium nisi ex eorundem* LXXI. *ore. Non damnant totam tribum expellendam, nec Prophetam mendacem nec Pontificem capitali supplicio, nisi in eodem Senatu Magno. At pecuniæ res a tribus judicantur. Non vero declarant senem rebellem, nec evertunt civitatem Apostaticam, nec potant adulterii suspectam aquis amaris, nec ampliant urbem aut atria, nec egrediuntur* למלחמת הרשות *in bellum potestatis*, (id est, bellum spontaneum, ultroneum, aut arbitrarium quod suscipitur כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדולתו ושמעו *ut dilatentur termini regni Israelitici, & augeatur ejus magnitudo ac fama) aut ut metiantur situm occisi, nisi de voluntate Consistorii sæpius memorati, sicut dicitur Exod.* XVIII. 22. *Quidquid Magnum est adducant ad te. Vid. Schick. de Jure Reg. Cap.* I. *Theorem.* II. Et *Cocceji Sanh. Cap.* I. §. V.

LII. *Personæ* quæ jurisdictioni Synedrii M. suberant, erant cujuscunque generis ac dignitatis, ne *Prophetis* quidem aut *Pontificibus*, imo, si Rabbinis fides, nec *Regibus* exceptis. De *Pseudo-Propheta* hæc exstat Judaici juris cautio: *Non morte mulctant Pseudo-Prophetam in consessu qui est in urbe sua; nec in consessu qui est in Jabneh, sed adducunt eum ad consessum Magnum qui est Hierosolymis, & reservant eum ad aliquod festum. Atque interficiunt eum in festo, sicut dicitur, & omnis Israel audient, & metuent, & non pergent amplius ad eum modum facere.* Atque hinc lux adfulget dicto Domini *Luc.* XIII. 33. *Non contingit ut Propheta pereat extra Hierusalem.*

LIII. *De Pontifice* sic tradunt: *Sacerdos Magnus judicat & judicatur; testimonium dicit, & in eum testimonium dicitur. Sanhed. Cap.* II. §. I. Sed capitaliter de eo nemo judicabat, nisi Synedrium M. Porro eo se extendebat Synedrorum in Pontificem potestas, ut ob varia delicta, & pollutiones de facili contingentes, *loris cædi* posset. Qua pœna defunctus חוזר לגדולתו, *restituebatur in Majestatem suam*. Hoc autem in ראש הישיבה *Principe Synedrii* ita temperabatur, ut ille sic verberatus אינו חוזר לשרותו *non restitueretur ad Præfecturam suam.*

LIV. *Regem* denique ipsum Synedrio subjiciunt Talmudici: sic ut ab eo corrigi, & in ordinem redigi potuerit; etiam *flagellatione*: sed ob tria tantum crimina ipsi specialiter interdicta; nimirum si multiplicaverit mulieres ultra XVIII. si multiplicaverit equos, plusquam ad currum sufficit: nam vel unum ad pompam circumducere flagris dignum censent: denique si multiplicet sibi opes, quas relinquat in privatis thesauris. Quæ expressissimis Talmudis verbis confirmantur a *Schickardo de Jur. Reg. cap.* VI. *Theorem.* VII. & *Seldeno de Syned. Lib.* III. *cap.*

cap. IX. Quamvis & alia proferantur in contrarium.

LV. At distinguunt Hebræi Reges qui erant *ex domo Davidis* a Regibus *Israelis*. In illorum honorem testantur, quod quum novissent legem, suamque obligationem, non turpem sibi existimaverint humiliationem illam, & submissionem legalem. His autem exprobrant superbiam ac fastum, ut legi se subjicere recusaverint, unde scandali vitandi caussa, eos sibi ac Deo relinquendos esse, Magistri censuerunt.

LVI. Neque desunt narratiunculæ, quibus sibi persuadent iratum numen pœnas poposcisse a Senatu, quando auctoritatem suam circa Reges non satis animose tuerentur. In *Gemara Sanhed. cap.* II. hæc legitur fabella. Servus *Jannæi* Regis (is ex *Hasmonæis* erat, frater Aristobuli, filius Hyrcani) commiserat homicidium. *Simeon filius Satach* hortabatur sapientes ut in id animadverterent, & judicium de ipso haberent. Hi mandant Jannæo: *servus tuus homicidium perpetravit.* Mittit illum. Mandant ei denuo: *Tu ipse quoque sistas te, & testimonium accipias: Nam de Heris lex ait: veniat possessor bovis, & consistat juxta bovem suum. Exod.* XXI. 29. Jumentis autem comparantur servi. Venit, adsedit. Tunc Simeon filius Satach ad illum conversus: *Rex Jannai*, inquit, *surge in pedes tuos; tum testimonium de te dicetur. Neque putes te coram nobis surgere, sed coram illo quo jubente mundus exstitit. Quia dictum est, stabuntque duo isti viri quibus lis est. Deut.* XIX. 17. Tum ille: *non ex tuo jussu*, inquit, *sed pro eo quod censebunt collegæ tui*. Respexit ergo Præses dextrorsum, an haberet suffragantes; at ipsi vultus in terram defigebant præ metu: conversus sinistrorsum, ut vidit consimiliter faciem attollere non ausos, dixit, *O vos cogitabundi! Futurum est, ut cogitabundus aliquis vos ulciscatur*. Confestim Gabriel illos humi adflixit, ita ut omnes animam efflarent. Notissima etiam est *Herodis* in jus a Synedrio vocati historia, quam fuse exsequitur *Josephus Antiquitat. lib.* XIV. *cap.* XVII.

LVII. Quandoquidem vero ea quæ de *verberum pœna* ex sententia Synedrii Regi infligenda memoravimus, Majestati Regiæ diametraliter opposita esse videntur; hinc molestiam sibi natam vident viri eruditissimi, qua ratione tam vædurum adsertum emolliant. Observant igitur, non habitam olim eam pœnam apud Judæos, sicut hodie apud nos fustigatio, sed instar mulctarum, quæ a nobilissimis etiam citra infamiam exiguntur. Quod non *Schichardus* solum urget; sed & *Grotius De Jur. Belli & Pac. lib.* I. *cap.* III. *parag.* X. *Video*, inquit, *consentire Hebræos, Regi in eas leges quæ de officio Regis scriptæ exstabant, peccanti inflicta verbera. Sed ea apud illos infamia carebant, & a Rege, in signum pœnitentiæ, sponte suscipiebantur: ideoque non a lictore, sed ab eo quem legisset, ipse cædebatur, & suo arbitratu verberibus modum statuebat.*

LVIII. At bene ab aliis notatum est, quod *Josephus Antiq. lib.* IV. *cap.* VIII. appellet τιμωρίαν αἰσχίστην, *pœnam illiberalem, infamem, turpissimum*, & quæ ἐλευθέρῳ *ingenuo minime conveniat*. Et profecto si quis attendat ea quæ de isthoc pœnæ genere ipse commentatus *Schichardus* est, is facile animadvertet rem indignissimam Regia Majestate esse, ex sententia Synedrii ad flagra loro bubulo infligenda, super pectus, inter mammas, in tergo, & utraque scapula, condemnari. At nos hactenus non nisi Hebræorum scita exponimus, nondum in eorum inquirentes veritatem.

LIX. Pergamus itaque ea expendere quæ ad Synedrii auctoritatem pertinent. Eorum novissimum in *sententiæ* a Senatu pronunciatæ indeclinabili *valore* consistit. *Valor* autem iste variis comprobatur modis. Atque hac quidem primum ratione, quod si quis a Senatu damnatus esset, sine ulla provocatione noxæ daretur, adeo ut nec Regi ipsi fas esset judicio eum eximere.

LX. Ut autem sententiæ suæ justitiam toti populo manifestam facerent, & verum suppliciorum finem, qui est tranquillitatis publicæ conservatio, & delictorum coercitio, adsequerentur; jusserunt, reo, quum ad supplicium duceretur, præire præconem, magna voce clamantem: *Hic vadit ad supplicium, quo subit hanc mortem: quia commisit hoc flagitium, hoc tempore, hoc loco: & N. N. sunt hujus rei testes: si quis quid sciat quod prodesse reo possit, veniat proferatque in medium*. Porro præ foribus Synedrii stabat aliquis manu sudarium aut linteum tenens, quod vibrabat, si quis rei in se susciperet patrocinium, quo viso alius, non procul inde equo insidens, effuso cursu revocabat damnatum. Quin imo si ipsi reo aliquid incideret quod ad sui defensionem nondum protulerat, licebat ipsi quater aut quinquies reverti: utque accuratius ipsius in via verba ponderarentur, adjunxerunt ei duos ex discipulis sapientum. *Sanhed. cap.* VI. §. I.

LXI. Non possum hac occasione præter-

termittere, quamvis mendaciſſimum ſit, quod de Jeſu noſtro, a majoribus ſuis ſcelerate ad crucem poſtulato, narrant Talmudiſtæ. *Gemara Babyl. Sanhed. cap.* VI. *Traditio eſt*, inquiunt, *veſpera Paſchatis ſuſpenſum fuiſſe Jeſum, & præiviſſe præconem per quadraginta dies ita clamantem: Prodit iſte lapidandus, eo quod præſtigias egit, ac perſuaſit & ſeduxit Iſraelem, quicunque ſcit pro eo defenſionem, prodeat & proferat: at non eſt inventa defenſio. Suſpenderunt ergo eum veſpera Paſchatis*. Vide *Ligtf. ad Matth.* XXVII. 31.

LXII. Cæterum non illæ ſolum ſententiæ executioni mandabantur quibus quis ad pœnam damnatus fuerat, ſed & quidquid præterea a Synedrio ſtatuebatur, de quacunque re, ratum habitum fuit, & in contraeuntes, aut contradicentes, ſevere animadverſum. Habebant enim ſuos שוטרים *Exactores*, qui baculis & loris inſtructi, ſubjectos cogebant ad obſervantiam decreti, a judicibus ſtatuti: & executores erant pœnæ in rebelles decretæ. Eam vocant מכת ממרות *fuſtigationem rebellionis & contumaciæ*. Quæ longe ſeverior erat *flagellatione legali*, ob legis alicujus Divinæ violationem. Quamvis & hæc perquam ſevera fuerit. Nam reus alligabatur columnæ, ſic ut nec ſtaret prorſus, nec ſederet, ſed incurvus penderet quaſi. Tum lictor, a tergo poſitus, lapidique inſiſtens, loro vitulino, in quatuor fiſſo, ipſum, umbilico tenus nudatum, percutiebat, alternis ante & retro, proportione ſeſquialtera. Judicum vero unus ferire jubebat, alter numerabat ictus, tertius juſtitiam pœnæ accinebat. Attamen huic flagellationi certus erat plagarum numerus præfinitus, neque licebat adſcendere ultra XL. Illa quæ *contumaciæ* dicitur, eoſque manet qui interdicta ſeribarum tranſgrediuntur, pendebat ab arbitrio judicum, & pro delicti ratione nunc augebatur, nunc minuebatur; poteratque procedi ad necem uſque ſontis: neque flagello peragebatur, ſed baculo. Vid. *Buxtorf. Lex. Talm. fol.* 1252. Atque hæc fuſtigatio obtinebat, ubi quis in rebus minoris momenti decreto Synedrii parere renuiſſet.

LXIII. Sin in re aliqua majore obniteretur, *capitis pœna* contumaci erat conſtituta: quod arceſſitur ex *Deut.* XVII. 12. *Vir autem ille qui commiſerit ſuperbe, ut non auſcultet ſacerdoti, conſtanter miniſtranti ibi Jehovæ Deo tuo, aut Judici: utique morietur vir ille, & tolles malum illud ex Iſraele. Ut omnis populus audiant, & timeant, neque ſuperbiant deinceps*.

LXIV. Atque hinc ſcita illa Talmudica de זקן ממרא *ſene rebelli*: qui, etiamſi ipſe quoque Judex eſſet, & Synedrii pars, ſi ex ſui animi ſententia, contra Synedrii ſcita, contumaciter feciſſe probaretur, morte plectendus erat. Nec profuit ei rationis contumaciæ ſuæ obtentus qualiſcunque; ne quidem tametſi invictis argumentis evinceret ſententiam ſuam antiquitus a Synedrio fuiſſe comprobatam, & apud majores palam obtinuiſſe. Semper enim præponendum erat recentiſſimum Synedrii decretum. Quod quomodo ex Legis Divinæ verbis eliciant, ſupra a nobis eſt oſtenſum §. XXIV. Idque tam ſevere urgent juris Hebræorum conſulti, ut ipſi Synedrio fas fuiſſe negent, contumaci veniam facere: כדי שלא ירבו מחליקות בישראל, *ne ſcilicet multiplicaretur ſententiarum diverſitas in Iſraele*: ait *Maimonides* apud *Seldenum*, *de Syned. lib.* III. *cap.* III. Atque his quidem rationibus auctoritati Synedrii M. abunde cautum fuit.

LXV. Nunc de *loco* videamus. Is pro temporum ratione creditur fuiſſe varius. Ætate Moſis dicitur fuiſſe לפני פתח אהל מוער *ad oſtium tentorii conventus*. *Num.* XI. 24. Poſt introitum Iſraelitarum in terram ſanctam ajunt diverſas ſedes habuiſſe, nunc has, nunc alias, at ſemper ibi ubi tabernaculum erat. In *Silo*, in *Mizpa*, *Gilgal*, *Nob*, *Gibeon*, & ad domum *Obed Edomi*; demum *Hieroſolymis*. Ubi conſederit tempore Templi primi, non ſatis exploratum eſt. At ſedes ejus Templo conjunctas fuiſſe, pro certo adſeverant Magiſtri, qui per *locum elegit Jehova*, & ipſum Templum, & conjunctas ei Synedrii ſedes intelligunt. Paullo ante Templi per Chaldæos vaſtationem, Synedrii conclave vicinum fuiſſe *portæ Orientali Templi*, ſupra *conclave Janitorum*, ita confici poſſe putat *Lightfootus*, *Deſcrip. Templ. cap.* IX. Jeremiæ XXXV. 4. hæc occurrunt verba: *Deduxi Rechabitas ad domum Domini, in conclave filiorum Hanan, filii Jegediliæ, Viri Dei, quod erat prope conclave Principum, quod erat ſupra conclave Maaſejæ filii Sallum cuſtodis veſtibuli. Per Principes*, inquit, *hic non poſſumus eos intelligere qui ad Regiam ſtirpem pertinebant; quid enim hic egiſſent filii Jehojahimi? Degebant in Regia Sionis, & via qua ad Templum veniebant tendebat ad Occidentalem portam, quæ vocabatur Schallechet & Coponii, quum hæc porta, cujus cuſtos erat filius Sallum, eſſet Orientalis, ut apparet ex* I. *Chron.* IX. 17. 18. *Per Principes ergo intelligendi ſunt Magni in Synedrio Viri*, Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ. *Act.* IV. 8. *quorum judicialis ſedes erat vicina Portæ*

tæ Orientali, *seu Susan*, *& quidem supra conclave Janitorum*. *Hic sedebant tempore Templi primi*. Sic *Lightfootus*: non dicam nunc quam sol de; id solum monebo, aliam Maimonidi mentem fuisse. Is enim jam inde a prima Templi per Salomonem constructione לשכת הגזית *conclave cæsi lapidis* ædificatum esse vult in quo consederint Synedri, in *atrio Israelis*, *ad partem Templi Australem*. Vid. *Seld. lib.* II. *cap.* XV. §. IV. At hæc omnia fluxæ fidei sunt.

LXVI. Id certius, in Templo secundo fuisse conclave ejus nominis, eique usui destinatum. Atque ita dictum fuit, quod lapidibus pretiosis, magnaque arte edolatis, stratum esset. Forma sua speciem Basilicæ Magnæ referebat, de qua R. *Salomon Ben Virga* in *Schebet Jebuda* sic loquitur: ושם בית נקרא לשכת הגזות ומי שלא ראה בנייניה אמרו שלא ראה משלם בנין מבואר: Quæ *Gentius* in Historia Judaica p. 362. luxuriante stilo sic reddidit. *Hic famosissima*, *& toto terrarum orbe celebratissima fuit illa senatorum curia*, *quam Hebræi sua lingua Liscat Haggazith appellare consueverunt: cujus ædificii tantus splendor*, *tantaque magnificentia fuit*, *ut totus terrarum orbis nihil ei simile aut secundum habere videatur*. Nimis hyperbolice. Conditor hujus conclavis dicitur fuisse *Simeon Ben Setach*, qui fuit Vice-Præses Synedrii, quum *Juda Ben Thabbæi* Præses esset, sexta generatione post Ezram, regnante *Jannai Hasmonæo*. Pars hujus curiæ in fundo sacro; altera in profano fuit. Hinc & duo ostia. Alterum a sacro latere per quod intrabat Princeps cum Assessoribus suis; alterum a latere profano, per quod introducebatur reus. In parte profana erat consessus Judicum: quia nemini licebat sedere in Atrio nisi Regibus ex familia Davidis. Pars sacra, pavimenti altitudine distinguebatur a profana.

LXVII. Quadraginta annis ante destructionem Templi Synedrium loco cessisse dicitur, & decies mutasse stationes. Ejus mutationis hæc redditur ratio: existimabant quum sederent in Conclavi cæsorum lapidum, obligatos se esse ad judicium ferendum de omnibus caussis quæ ad ipsos deferebantur: omniaque sua judicia omnes obligare Judæos. At quum nunc gravi dominationis Romanæ jugo premerentur, quo potestas ipsorum multis modis imminuta fuit, quumque scelera & parricidia immensum quantum crescerent, & sicarii, Præsidis favore tuti, judiciis eriperentur, sic ut compescere more patrio insolentias non possent, satius sibi esse crediderunt ut loco cederent. Quia tamen fas non erat alibi capitalem sententiam pronunciare, hinc in conclave illud redierunt, quoties urgebat necessitas. Quod & factum esse tradunt in caussa Jesu & similibus.

LXVIII. Hæc quum ex Talmude memorasset *Seldenus*, *lib.* II. *cap.* XV. §. IV. subjungit: *Certe & in Lithostroto latam ab eis sententiam ex Evangelio palam docemur*. *Unde non obscure elici videtur*, *sive nominis rationem spectemus*, *sive Hebræorum illorum heic auctoritatem*, *ipsum Lithostrotum*, *ita Græce dictum*, *fuisse Synedrii Magni locum*, *seu Conclave a pavimento nuncupatum*. *Græca enim sunt de Pilato*. *Joh.* XIX. 13. Ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος, εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, *sedit super tribunal*, *in loco*, *Lithostroto dicto*: *perinde ac si notissimum fuisset eo in loco tribunal seu sedes forensis*, *ut in ipso Liskath. Haggazit*.

LXIX. In eandem sententiam video concedere Lightfootum; quæ tamen mihi se nequaquam adprobat. Nam sacræ Evangelii Historia nihil habet, unde aliqua certitudinis specie confici queat, quod Pilatus sedem Judæorum Senatui in Atrio Templi dicatam conscenderit. Sola hic occurrit similitudo nominis Græci. At nihil obstat, quo minus credamus, plura Hierosolymis loca fuisse lapidibus constrata. Josephus sane tribunal Pilati fuisse dicit ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ. *In xysto sive stadio tecto*. Et si quæ Græci nominis similitudo est, argumentum inde petitum Hebraici nominis dissimilitudine evertitur. Quis enim unqam audivit Curiam Hebræi Senatus dictam fuisse *Gabbatha*? Et quem quæso locum habuisset Romanus Præses in Judæorum Synedrio? Nam neque una sedere poterat cum Judæorum Senatoribus, quum neque Præses, neque Vice-Præses, neque pars Senatus esset. Neque suum ibi Romanum Senatum habere. Neutrum enim aut Judæi passi fuissent, aut Romani voluissent. Longe itaque probabilius est, proprium sibi tribunal habuisse Pilatum. At e diverticulo in viam.

LXX. *Forma consessus* hæc erat: Considebant omnes *figura semicirculari*, quemadmodum de XXIII. viris observavimus. In medio collocata erat sedes *Principi*. Ad illius dexteram sedebat *Pater domus Judicii*. Ad sinistram *Sapiens*. Reliqui ab utraque parte suo ordine, sic ut digniores propius a Principe abessent. Adstabant *Scribæ*, secundum plerosque *duo*, alter a dextris, qui scribebat vota absolventium; alter a sinistris, qui condemnantium. *Rabbi Jebuda* addit *tertium*; qui scriberet utraque, ut eo certius con-

ſtaret de ſingulorum numero. *Reus* introducebatur per oſtium lateris profani, coram judicibus. A parte illius *dextera* erat בעל ריב *Dominus litis*, qui vel pro ipſo, vel contra ipſum verba faciebat *Pſ.* CIX. 31. & 6. *Zach.* III. 1. Sententia pronunciabatur intra curiam; partibus intro vocatis. Qui natu maximus inter judices erat, partibus nomine compellatis, alteri quidem ajebat, *Tu innocent es*: alteri autem, *Tu obligaris*. Quare non licuit cuipiam judicum egreſſo dicere: *ego ſecundum te judicavi, collegæ mei te condemnarunt: at quid facerem? collegæ mei numero me vicerunt*. Hoc qui fecerit in eum competere judicabant Salomonis dicterium. *Prov.* XI. 13. *Qui prodit arcanum calumniator eſt*.

LXXI. Denique de *Tempore conſeſſus* monendum eſt aliquid. Conſidebant quotidie (at diebus Sabbatinis in Synagoga montis, ne viderentur judicii habendi cauſſa conſediſſe) & ſedebant a ſacrificio jugi matutino, ad juge veſpertinum: ſic ut eorum ſeſſio, & tempus Divini cultus, nunquam coinciderent. Sacrificium juge matutinum mactabatur diluculo: veſpertinum ordinarie mactabatur hora octava & dimidia, offerebatur media decima. Non tamen cenſebatur neceſſarium ut omnes LXXI. Senatores ſemper præſto eſſent, niſi quando rei gravitas omnium præſentiam requireret. Alias cuicunque erat negotium, ei fas erat exeſſe, & reverti; ſic tamen ne pauciores XXIII. ſemper adſiderent.

LXXII. *De Continuatione* ac *Succeſſione* Synedrii hæc traduntur: initium ejus, uti monui, collocant in *deſerto*; ubi *Moſes*, dum vixit, Principis vicem obiit. Introducto in Cananitidem populo, mortuoque *Joſua*, poſt Moſen Synedrii Principe, Deus extra ordinem aliquando præfecit *Judices*, quibus etiam citra Senatum judicandi jus erat: at quibus temporibus nullum talem exciverat, recurrendum omnino ad Senatum fuiſſe, in quo ferme eminebat Pontifex Maximus, tanquam rem certam ſciſcit *Grotius*: eoque trahit *Deut.* XVII. 8. 9. *Ad Sacerdotem aut Judicem*. Interim intermiſſum quandoque per rerum turbas, ſive hoſtiles, ſive domeſticas, judiciorum ordinariorum, adeoque Synedriorum uſum, pro indubitato ipſe *Seldenus* habet. Et quod *Grotius* dictat ad Herodis tempora perpetua cooptatione duraſſe, id temperandum eſſe monet intermiſſionibus, quæ, pro rerum ſtatuſque diſcrimine, aliæ fuerunt aliæque. *Lib.* II. *cap.* V. §. I. & III. Temporibus *Eli*, *Samuelis*, *Saulis*, nulla quidem Senatus in ſacris mentio eſt; attamen Hebræi tradunt, Samuelem legis doctrinam accepiſſe ab Eli & Synedrio ejus: & Davidem a Samuele & Synedrio ejus. Quin ubi legitur 1. *Sam.* VI. 19. percuſſos eſſe e Betſemitis, tempore Samuelis, ob temeratam profana inſpectione arcam in populo שבעים איש חמשים אלף איש *Septuaginta viros, quinquaginta millia virorum*; numerus ſeptuagenarius pro Synedrio Magno a Magiſtris ſumitur. Unde etiam *Jonathan* ſic χαραφράζει. וקטל בסבי עמא שבעין גברא ובקהלא חמשין אלפי גברא *Et occidit ex Senioribus populi ſeptuaginta viros, atque ex plebe quinquaginta millia virorum*.

LXXIII. *Saulem* etiam Synedrii *Principem* fuiſſe, & *Jonathanem* filium *Patrem Synedrii*, in utroque Talmude legitur. Addit *Seldenus lib.* II. *cap.* XVI. §. IV. *Quamdiu atque quatenus regnum, ſive Judaicum, ſive Iſraeliticum, ante captivitatis infortunia, ſuos retinuere mores, Princeps Synedrii, ac Rex, idem eſſe, ut heic, niſi fallor, ſolebat, ad Moſis, qui Princeps primus, exemplum*. Maimonides *Davidem* partem corporis Synedrii M. fuiſſe ait. Et quum *Benajas*, filius Jojadæ, præfectus dicitur fuiſſe ſuper *Pleti* & *Creti*, Rabbi *Levi Ben Gerſon*, ex Magiſtrorum mente, de viris Synedrii Magni interpretatur. Qui dicti ſint *Creti* שבורתים דבריהם, *quod præſcinderent verba ſua*, ſeu breviter juſſa pronunciarent; & *Pleti*, שמופלאים במעשיהם *quod mirabiles eſſent in operibus ſuis*. Sub regno *Joſaphati* expreſſa Senatus mentio eſt, cujus tunc Princeps videtur fuiſſe *Amarias* Pontifex, & *Sabadias*, *Ben Iſmael*, Pater. 2. *Chron.* XIX. 8. Sub *Jojakimo*, Joſiæ filio, Principes Judæ conſediſſe narrantur ad oſtium portæ Jehovæ recentioris, ut de cauſſa Jeremiæ judicarent. Jer. XXVI. 10. 11. Judicium autem de Propheta Synedrio M. competiiſſe, conſtans fama eſt. Sub *Sedekia* venerabilis admodum Senatus auctoritas fuiſſe videtur, Rege ipſo declarante, nihil ſe adverſus eam valere. Jerem. XXXVIII. 4. 5. Per *Ezechielem* etiam de Sacerdotibus, ut in eo Senatu præcipuis, dicitur *cap.* XLIV. 24. *In cauſſis cognoſcendis jus ſervanto, ſecundum jura legeſque & ſtatuta mea judicanto*. Idem vero *Ezechiel* aliquanto ante, deſcribens corruptos mores populi, ſpeciatim meminerat Senatus Magni, *ſeptuaginta ſenes* nominans, & eorum principem *Jaazaniam*. *Cap.* VIII. 11. Iidem creduntur intelligi nomine *Præfectorum*, quibuſcum *Jojachin* Rex Judæ ad Regem Babyloniæ prodiit, & qui cum ipſo Babylonem deportati ſunt. 2. *Reg.* XXIV. 12.

LXXIV.

LXXIV. In *exsilio Babylonico* hos LXX. auctoritatem suam apud Judæos retinuisse, non est dubitandum, ait *Grotius*. Certe habuerunt tunc *capita paternarum familiarum*. *Ezr.* I. 5. VIII. 16. IX. I.

LXXV. *Domum reversis* judiciaria potestas concessa est a Rege Artaxerxe. Ezr. VII. 25. 26. *Ezram* vero ipsum Synedrii principem fuisse, passim Magistri pugnant. *Antiochus* turbavit omnia: sed postea libertate per *Asmonæos* reddita, summa rerum penes hunc Senatum fuit. Unde & Sceptrum Regium in Curia adservabatur.

LXXVI. Mansit is ordo usque ad *Herodem Magnum*: auctoritate tamen illius variis modis paullatim imminuta. I. Per *Gabinium* Syriæ præsidem; qui post *Pompeji* victoriam, annis LV. ante natum Christum, Senatum in quinque partes discerpsit, saltem alios quatuor consessus erexit, *Gadaris*, *Amathunte*, *Hierichunte*, *Saphoris*: quamvis non pari cum Hierosolymitano potestate. Fuerunt enim illi consessus curandæ magis reipublicæ, quam judiciorum caussa, instituti: sub Senatu tamen Hierosolymitano. *Joseph. Antiq. lib.* XIV. *cap.* X. II. Per *Herodem*; qui sub *Hyrcano* Rege de rebus in Galilæa gestis caussam dicere coactus, postea Rex factus, illos judices, & Regem quoque, sustulit, excepto uno *Samea*. Hunc enim in honore habuit, propter justitiam: & quia post, obsessa urbe ab Herode & Sosio, admittendi Herodem auctor fuit, negans propter peccata eos posse dominatum illius effugere. *Joseph. ibid. cap.* XVII. Validis tamen ex Talmude argumentis intercedit *Lightfootus*, non omnes interemtos esse. *Ad Matth.* II. 4. III. Per varias illas transmigrationes ex Conclavi Templi; de quibus supra §. LXVI. IV. Per ademtam a *Romanis* capitalium judiciorum facultatem. Quum enim Judæa in provinciam esset redacta, constitutum esse videtur, quemadmodum in reliquis provinciis Romani Imperii, ne Senatus quenquam morte afficeret, nisi Romani Præsidis consensu, servata ei reliqua judiciaria potestate. Atque huc a plerisque refertur. *Joh.* XVIII. 31. Uti & Talmudicorum confessio de ablatis Senatui judiciis capitalibus, XL. annis ante destructum templum. Quod tamen ita interpretantur *Seldenus* & *Lightfootus*, ut factum sit propter homicidiorum frequentiam, in quæ quum rite animadvertere non posset Senatus, maluit conclave suum, extra quod de talibus judicari non poterat, deserere, ut omnino non judicaret. Et sic non exstincta esset Synedrii auctoritas a Romanis, sed sopita a suis.

LXXVII. Excisis a *Tito* Hierosolymis Senatum hunc plane interiisse, putat *Grotius*. Aliter tamen Hebræi; qui, destructo Templo, R. *Johannem* filium *Zachæi*, & *Rabban Gamalielem secundum*, *Jafne* Synedrio præsedisse tradunt. *Rabban Simeon*, filius Gamalielis, *Uscham* reversus dicitur. *Rabbi Jehuda Sanctus*, quum interea in finitimam urbem *Sephacham* migrasset Synedrium, transtulit illud ad *Beth-Schearum*. Quum in morbum incidisset, *Sephorem* urbem, a vico *Nazareth* tribus leucis dissitam, transportatus est. Denique, ut perhibent, cum *Antonino Pio* Cæsare familiariter egit *Tiberiade*. Vid. *Coccej. Gemar. Sanhed. cap.* I. §. XIII. *Nota* IX.

LXXVIII. Quo pleniorem lector historiæ hujus notitiam habeat, lubet attexere catalogum eorum qui post reditum ex captivitate Babylonica, usque ad Synedrii interitum, ei præsedisse narrantur. Quos hoc ordine enumerant Hebræi. I. *Ezras*: qui Hierosolymam ascendit VII. anno Darii *Ezr.* VII. 8. viginti quatuor annis post populi ex Babylone reditum. Vixit, juxta supputationem quorundam Chronologorum Hebræorum, usque ad eum annum quo *Alexander* M. venit Hierosolymam: tum obiit X. die mensis *Tebeth*: atque adeo prætergressus est *Babylonicam* & *Persicam Monarchias*. II. *Simeon Justus*, de quo mira narrant ejus populares: quod ejus tempore lana coccinea alba evaserit in capite hirci emissitii: quod sors de hirco emissitio semper ad ejus dexteram adscenderit: quod occidentalis lucerna nunquam exstincta fuerit: quod ignis altaris semper jucunde flammaverit; ejus autem vis, ipso mortuo, plurimum fuerit imminuta. Hunc quidam cum *Jaddo*, aut *Jaddua*, eundem faciunt: at *Josephus* manifeste distinguit, collocans *Simeonem* post *Jaddum*, interjecto *Onia*. III. *Antigonus Sochæus*. Cujus hæc fuit doctrina: *Ne sitis tanquam servi, qui serviunt Domino propter præmium: sed sitis tanquam servi, qui serviunt sine intuitu mercedis, & sit timor cœli super vobis*. Quam *Sadoc* & *Baithos*, maligni discipuli, in impium sensum torquentes, vitam æternam & resurrectionem mortuorum negaverunt; *Sadducææ* hæreseos patriarchæ. IV. *Josi* vel *Joseph Ben Joezer*, ex *Zeredah*, (quæ fuit patria Jerobeami I. *Reg.* XI. 26.) & qui *Vice-Præsidem* habuit *Josi Ben Jochanan* Hierosolymitanum. Hic Talmudica monumenta incipiunt eos nominare binos, *Præsidem* nempe & *Vice Præsidem*: non

non quod antea nulli fuerint Vice-Præsides, sed quod eorum nomina interciderunt; quemadmodum etiam fuerunt post Hillelem, licet nunquam a Judæis nominentur. V. *Josua filius Perekia*, *Præses*. *Nittai Harbelita*, *Vice-Præses*. Vixit Josua tempore Regis *Jannæi*, hominis truculenti, qui quum plurimos sapientum, factioni suæ minus faventium, ultima crudelitate persequeretur, coactus fuit Josua Alexandriam fugere: unde, ad intercessionem *Simeonis Ben Setah*, revocatus tandem est. VI. *Judas Filius Tabbai*, *Præses: Simeon Ben Setah*, *Vice-Præses*. Hic est ille Simeon, qui creditur condidisse *Conclave cæsi lapidis*. VII. *Semajas*, *Præses*, & *Abtalion*, *Vice-Præses*. Hi cognati erant, & ex posteritate *Sennacheribi*, sed matres eorum erant Israelitides. VIII. *Hillel*, *Præses*, & *Schammai*, *Vice-Præses*; celeberrimi suo tempore legis Doctores. IX. *Rabban Simeon filius Hillelis*. Quem quidam eundem fuisse opinantur, qui Christum agnovit, ulnis excepit, & prædicavit. *Luc.* II. X. *Rabban Gamaliel*, *Simeonis filius*. Sub cujus disciplina educatus fuit Paulus. Hic Synedrio præfuit quum Christus damnaretur. Sed an eo tempore præsens fuerit, in incerto est. XI. *Rabban Simeon*, *Gamallielis filius*. Periit in excidio Templi: & interfectus etiam fuisset filius ejus, nisi *Rabban Jochanan Ben Zaccai* qui in flagranti Cæsaris gratia erat, vitam ei suis precibus impetrasset. Destructo Templo, Synedrium, quamvis languens, substitit tamen; habuitque Præsides ad ultimam sui excidionem. Sequitur itaque XII. *Rabban Jochanan Ben Zaccai:* cujus Synedrium sedebat *Jafne*. XIII. *Rabban Gamaliel Jafnensis*, Filius R. *Simeonis*, quem R. *Jochanan Ben Zaccai* morti eripuit. At quum, Patre moriente, minorennis esset, non potuit mox ei succedere: ideoque locum illius occupavit *Jochanan*. Quo fatis functo, paternæ dignitatis hæres factus est *Gamaliel*. XIV. *Rabban Simeon*, *filius Gamalielis*. XV. *Rabbi Juda*, *filius Simeonis*, cognomento *sanctus*. Hic collegit Misnam Talmudicam. XVI. *Rabban Gamaliel*, *filius R. Judæ*. Hic desiit titulus *Rabban:* & exstinctum est Synedrium. *Lightf. Descript. Templi cap.* XXII.

LXXIX. Hactenus ea exposuimus quæ Talmudicæ doctrinæ sectatores de Synedriis suis tradiderunt. Nunc videamus quid de iis ex vero statuendum sit. Neque enim existimandum est, tantam Hebræorum Magistris attribuendam esse auctoritatem, ut mox pro certo admittamus quæ ipsis de gentis suæ antiquitatibus commentari libuit. Infinitis exemplis comprobatum est, sive ex imperitia priscæ historiæ, sive ex fingendi atque ineptiendi stulta lubidine, plurima in ipsorum scriptis occurrere, quæ doctioribus bilem moveant, aut risum. Neque desunt viri eruditissimi, & emunctæ naris Critici, qui nullum unquam tale Synedrium Magnum, quale ab Hebræis describitur, in eorum republica exstitisse credunt, nisi fortassis a temporibus *Hasmonæorum*; nedum ut perpetua novorum Senatorum cooptatione a Mose usque ad Herodem, aut finem Reipublicæ Israeliticæ, continuatum sit. Tot autem, tantisque argumentis eam suam opinionem firmant, ut mihi quidem difficiles admodum esse videantur, a quibus non impetrant assensum. Ut igitur meorum operum lectores ipsi etiam arbitrari queant, quid de toto negotio statuendum sit; lubenter eam subibo molestiam, ut prius examinem rationes quæ pro continuatione Synedrii proferri solent; deinde eas exponam, quæ contra faciunt.

LXXX. Non puto quenquam in Talmudicis scriptis versatum tam procul ab æquitate repulsum fore, ut eo solum nomine aliquid credi jubeat, quia ita a Rabbinis proditum est. Præsertim si res sint antiquissimæ, longa seculorum serie ætatem, illorum magistrorum antecedentes. Ex priscis monumentis aliquid proferri par est, quo commentationibus ipsorum, si non certitudinis evidentia, certe veri species, & probabilitas aliqua concilietur. Prisca autem monumenta, si ad primordia Reipublicæ Israeliticæ adscendamus, nulla supersunt præter Sacras Literas. Anquirendum itaque ante omnia est, num illæ quidquam de Magno tali Synedrio, illiusque continuatione, doceant. Id quidem Hebræi opinantur, multique ex Christianis, etiam Maximi virorum, illis crediderunt; at debilibus admodum inducti rationibus. Quod ex earum examine liquebit.

LXXXI. Ajunt, in memoriam eorum capitum quæ Jacob in Ægyptum adduxit, LXX. vel LXXII. præfectos fuisse populo, qui res ipsorum curarent, quantum regia imperia permittebant. At unde id habent, nisi ex divinatione? Moses enim ea de re οὐδὲ γρῦ. Is quidem Seniores Israelis memorat, quos in Ægypto compellare jussus est: sed eos cum imperio populo præfuisse, aut LXX. fuisse, idque in memoriam eorum qui cum Jacobo in Ægyptum venerunt; id enimvero non memorat. Natura ipsa gentes omnes docet, reverentiam singularem iis deberi qui ætate majores sunt: ideoque si quid

ſi quid incidat controverſiæ, ad eos recurrendum eſſe, qui, rerum multarum experientia præditi, iiſque affectibus, quos æſtuans juventæ ſanguis excitare ſolet, non ita obnoxii, conſiliis dandis aptiores eſſe non immerito creduntur. Tales illos fuiſſe probabile eſt, qui Seniores Iſraelis dicuntur, magis ſuadendi auctoritate, quam poteſtate jubendi. Cujus rei hoc eſt argumentum, quod populo in libertatem adſerto, & in deſertum deducto, nulla poteſtate præfuerint. Moſes enim ſolus initio decidebat omnia. Qui *Exod.* v. 14. שוטרים *Moderatores filiorum Iſraelis* vocantur, ii non fuere judices rempublicam adminiſtrantes, a populo Iſraelitico lecti: ſed miniſtri tyrannidis Pharaonis, ab exactoribus ipſius conſtituti, ut quotidianum laboris penſum urgerent atque accurarent. Fateor *Exod.* xxiv. 1. 9. *Septuaginta Seniores Iſraelis* laudari: at obſervandum eſt, eos dici LXX. *e Senioribus*; ergo multo plures erant, quibus id nominis competebat, & ex quibus hi lecti; non ad Magiſtratum, ſed ut Moſi in hac ſolemni fœderis pactione præſto eſſent. Magiſtratus enim auctoritatem ipſa Moſis verba, ſupra quoque laudata, iis adimunt: com. 14. *Senioribus autem illis edixit: ſedentes nos expectate hic uſque dum revertamur ad vos. Ecce autem Aaron & Hur vobiſcum, qui habebit aliquid dicendum accedat ad eos.* Hactenus ergo nihil, quod ſpeciem, vel rudimenta aliqua Synedrii M. habeat.

LXXXII. Ad nullum etiam Synedrium referri poſſunt quos ex *Jethronis* conſilio judices conſtituit Moſes. Hi enim neque *triumviri* fuere, neque *vigintitriumviri*, neque LXX. ſed *viri ſtrenui ex toto Iſraele, primores, in populo, præfecti millenis, & centenis, & quinquagenis, & decuriones. Exod.* xviii. 21. 25.

LXXXIII. Propius accedunt ea quæ narrantur *num.* xi. 16. ubi palam eſt Deo jubente inſtitui conſeſſum LXX. virorum, qui una cum Moſe onus populi portaturi eſſent. Cæterum id inquirendum reſtat, an huic conſeſſui conveniant omnia quæ de ſuo Synedrio prædicant Talmudiſtæ: an eo fine inſtitutus, ut perpetuus eſſet: an reapſe per tot ſecula continuatus, nova identidem Senatorum ſucceſſione: an ea fuerit auctoritate præditus in Pontifices, in Reges: an iſtæ ei quas narrant cauſſæ reſervatæ: & quæ id genus plura ſunt. De quibus ſane hiſtoria Moſaica nihil habet: nec Rabbinis, de ſuo quod volunt addentibus, in rebus ſibi æque ac nobis ignotis, credere par eſt. Imo occurrunt nonnulla in Moſaica narratione, quæ ſuſpicionem injiciant non ita ſeſe rem habere, uti Magiſtri tradunt. Occaſio inſtituti hujus Senatus fuit populi adverſus Moſen murmuratio: hinc Moſis ad Deum querelæ, ſe non concepiſſe, neque peperiſſe eum populum, neque ei ferundo ſufficere: denique nec parem eſſe invidiæ quam imperium hoc ſibi conciliet. Deus, Moſi gratificaturus, adjungit illi LXX. e Senioribus Iſraelis, eodem quo Moſes Spiritu imbuendos, qui onus populi ſecum portarent. Nonne hoc commodiſſime ita intelligitur; ut Moſes liberarent magna invidiæ parte, ſuaque illa pluralitate, uti propiores actionum Moſis teſtes, illiuſmodi murmurationes populi impedirent, aut compeſcerent? Nam ordinariis judiciis ſic ſatis proſpectum fuiſſe videtur anterioribus conſtitutionibus. Ipſaque hæc hiſtoria teſtatur, non defuiſſe populo Seniores & Moderatores; ex quorum numero hi deſumti ſunt. Ceſſante autem cauſſa inſtituti hujus conſeſſus, per mortem Moſis, & introductionem populi in Canaan, quid obſtat quo minus & ipſum conſeſſum ceſſaſſe ſuſpicemur? Sane de continuatione illius nihil legimus in ſacris voluminibus.

LXXXIV. Nam quod *Deut.* ובאת אל הכהנים הלוים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם *Tunc adibis Sacerdotes Leviticos, & Judicem qui erit in diebus illis, ut conſulas eos &c.* id nullam Synedrii M. & perpetui ideam animo ingenerare idoneum eſt. Ibi Sacerdotes laudantur, ut legis conſultores, & Judex aliquis, ſive ordinarius, ſive extra ordinem a Deo excitatus, ad quos recurrendum ſit. De numero autem perpetui & uniformis Senatus, & cauſſarum quæ ad eum pertinent determinatione, prorſus nihil. Imo quæ hic memorantur controverſiæ, *inter cædem & cædem, inter litem & litem, inter plagam & plagam*, non fuerunt cauſſæ Synedrio reſervatæ, ſed quæ ab aliis quibuſcunque judicibus decidi potuerunt.

LXXXV. *Joſua* quidem ætate gravis congregaſſe narratur omneis tribus Iſraelis in agrum Sichemitarum, poſtquam convocaſſet *Seniores Iſraelis, & Primores ejus, & Judices ejus, & Moderatores ejus, ut ſiſterent ſe coram Deo. Cap.* xxiv. 1. At nec hic quidquam eſt, quod de Synedrio cogitare ſubigat. Eo potius verba aurigantur, ut Seniores hi, & Primores, & Judices, ex ſuis ſingulis tribubus, & civitatibus, ad extraordinarium hoc negotium a Joſua acciti ſint Sichemum, dein dimiſſi quiſque in poſſeſſionem ſuam: com. 28. quam ut

unum

unum constituerint corpus Senatus, quod præsto fuerit Josuæ.

LXXXVI. Quæ de Synedriis, quibus Eli, Samuel, Saul cum Jonathane, David, aliique Reges præfuerint, Hebræi fabulantur, ea suis se produnt ineptiis, quæque ad ea firmanda ex sacris proferuntur, mera sunt ludibria, & indigna quibus seria refutatione decus aliquod concilietur. Qua veri specie, Saulem sacri consessus Præsidem, & Jonathanem Patrem faciunt? Eadem, qua *Chreti* & *Pleti*, prætorianos milites; in Synedros transformant. Quomodo Princeps Synedrii & Rex, longo temporis tractu, idem nunc fuisse statuitur: quum alias Regi locum in Synedrio negent, ne suffragii sui auctoritate alios Senatores in partes traheret? *David* canere potuit, *Judam Legislatorem suum* esse, *Ps.* LX. 10. etiamsi de Syuedrio nec cogitaret. Nam ex ea tribu prudentes & sapientes viros, partim cognationis, partim necessitudinis vinculo sibi junctos, invenire & seligere potuit, per quos jura Majestatis & Regni tueretur, quamvis Synedrio adscripti non forent. *Josaphatus* 2. *Chron.* XIX. in civitatibus Judæ, ac nominatim Hierosolymis, judices quidem instituit; at nihil hic de XXIII., & LXX. Ipsaque illa institutio ostendit, non fuisse tunc in regno Synedrium. Adde quod Hebræi Synedrio ipsi eam potestatem attribuant, ut pro suo sibi arbitrio successores legat: hic autem quidquid illud est auctoritatis Rex sibi vindicat. *Jerem.* XXVI. 10. & XXXV. 4. atque alibi memorantur שרים *Principes:* at quidni eo nomine intelligamus Primores populi, & purpuratos, sive aulicos? Quis ex voce tam generali certa collectione tale inferat Synedrium? Qui Ezechieli monstrantur LXX. viri *cap.* VIII. 11. hi certe non fuerunt præditi Spiritu Dei, neque idonei ad ea officia quæ Synedriis adscribunt Rabbini. Adeone prolapsas res esse, ut quibus idololatriam exstirpandi ante omnia commendatum est officium, eorum non pauci solum, non pars major, sed omnes, conspiratione facta, ad fœdissimam & sceleratissimam idololatriam populo duces sint? O præclaros paternarum traditionum custodes, Mosaicarum legum vindices, ac Divinæ Kabbalæ depositarios! *Capita familiarum* apud Ezram, non notant Synedros, sed præcipuos in quaque familia: ut res ipsa loquitur. Sic itaque ex examine omnium eorum testimoniorum, quæ ad probandum tale Synedrium quale nobis Talmudici delineant, proferri solent, palam esse existimo, neque singula seorsim, neque universa junctim, ad solidam illius rei demonstrationem sufficere.

LXXXVII. Ex adverso rationes multæ sunt, quæ probabile admodum faciant, nullum fuisse in Veteri Israelitarum Republica tale Synedrium. Non tempore Josuæ; qui sua Rempublicam auctoritate gubernabat, non consulto, sive in belli, sive pacis negotiis, ullo Synedrio. Non tempore Judicum, qui Dei jussu atque imperio res administrarunt, nulla unquam Synedrii mentione. Si deesset Judex a Deo excitatus, nulla erat regiminis auctoritas. Quisque sibi licere existimabat, quod liberet. *Jud.* XXI. 25. Ubi tunc tantæ potestatis Synedrium? Non tempore Samuelis. Is enim solus, suprema potestate, judicabat Israelem, nunc huc proficiscens, nunc illuc, prout rei exigebat necessitas. Nec Synedros aliquos, sed *filios* constituebat Judices. Quibus officio suo haud uti par est fungentibus, questum ad Samuelem veniunt *Seniores*, id est, honoratiores ex populo, Regem petentes. 1. *Sam.* VI. 1. Eam petitionem, non cum Synedrio communicat Samuel, sed cum Deo solum. Nec in toto hoc Regem eligendi negotio, quod, si quid aliud, ad Synedrium pertinebat, ulla Synedrii vota interveniunt: sed ex Dei voluntate, per solum Samuelem, cuncta peraguntur. Non sub Regibus. Quis enim unquam Regum a Synedrio, vel constitutus, vel destitutus, vel correptus est? Prout Reges erant, talis plerumque populus; nullum unquam momentum Synedrium attulisse legitur. Jus Regis a Samuele descriptum est. 1. *Sam.* VIII. 11. & seq. Quodnam hic Synedrio cum Rege negotii? Etiamsi nihil aliud foret, vel hinc patet, mera esse figmenta, quæ de Synedrii in Reges potestate, etiam ad flagellationem usque, delirant Magistri. Bene *Petitus; Judæi, istam* πολιτέιαν *animo tantum conceperunt, nulli Principes eo jure regnarunt. Vide quæ in Sacris Bibliis habentur; quæ apud Josephum, vernaculum rerum Judaicarum Scriptorem, leguntur: dabo pignus in omnes meas fortunas, si vel verbo jus illud adseratur. Sed contrarium plane illis quæsitum est, Deo auctore, in Saulis inauguratione, apud Samuelem.* Pergo: Nullum etiam Synedrium fuit, tempore Zorobabelis, Ezræ, & Nehemiæ, qui a Regibus Persiæ cum auctoritate missi, multa quidem constituerunt in populo, nusquam tamen consuluisse leguntur Synedrium. Imprimis memorabile in hanc rem est quod narratur *Nehem.* IX. & X. Ad reformationem reducis Ecclesiæ, solemni

lemni ratione pangitur fœdus, quo se reduces ad omnia pietatis & virtutis officia obstringunt. Fœdus illud sua subscriptione obsignant, ex *Principibus*, *Levitis*, *Sacerdotibus*, *plus* LXXX. qui suis laudantur nominibus. Iis se adjungunt, quotquot notitia præditi erant & intelligentia. Ubi hic Synedrii nostri; quos omnium primos esse oportuit?

LXXXVIII. Ex his omnibus probabile mihi est, Synedrium Hebræorum, quale in Talmude describitur, tunc demum viguisse, quando Hebræi sub Macedonum Principum, Alexandri M. successorum, potestate erant. Atque hinc ipsum esse *Synedrii* nomen. Macedones enim *Senatores*, *quorum consilio Respublica administrabatur*, *Synedros vocant*: auctore *Livio Lib.* XLV. *cap.* XXXII. Consule sodes auctorem Gallicarum Epistolarum quibus exponitur judicium Theologorum quorundam Batavorum super *Richardi Simonii Critica Sacra Veteris Testamenti*, *Epistola* X. earumque *Apologistnm*, *Epistol.* VI. Confer *Conringium*, *Exercitatione de Republica Hebræorum*. §. XXI. Maxime vero, qui postquam hæc scripta erant demum mihi visus est, *Johannem Vorstium de Synedriis Hebræorum*: cujus Exercitatio hoc titulo exstat *Fasciculo* IV. *Opusculorum quæ ad Historiam & Philologiam pertinent*.

JOHANNIS DANIELIS JACOBI

DISSERTATIO

DE FORO IN PORTIS.

PROLEGOMENA.

Socrates de libro quodam Heracliti, propter affectatam in scribendo obscuritatem σκοτεινὸς *cognominati, rogatus; cujusmodi videretur? respondit: Delio natatore opus esse, ut ne quis in eo præfocaretur. Idem sane mihi de judiciis veterum in portis quædam dicturo, & reconditum hoc spectaculum ex priscorum temporum monumentorumque latibulis producturo, aliqua ex parte usu venire video. Cum enim in aliis antiquitatibus explanandis ac dilucidandis luculenta veterum scriptorum testimonia multum lucis afferant, heic fere altum est silentium partim ex incuria scriptorum, partim ex injuria temporum, & plerique, qui hanc rem commemorarunt, primoribus tantum, quod ajunt, labris eam attigerunt, circumstantiis tantum non omnibus neglectis, &, si quid forsan relatum reliquerunt, assertiones ipsorum inter se non ex asse conspirant, sed potius variis in momentis adhuc sub Judice lis est, adeo, ut vix unius vel alterius autoritas ac testimonium me sublevet. Inde autem paratiorem mihi veniam polliceor, si quandoque, uti fert sors hominum, a recto tramite aberraverim. Etenim hunc laborem a nemine ante hac, quantum scio, susceptum suscepi, nullas heic obvias difficultates curans; quandoquidem mihi persuadeo, non ingratum cuilibet philologiæ & juris antiquitatum studioso me præstiturum esse officium & fructus haud exiguos ex thematis hujus tractatione redundaturos esse, cum varia Scripturæ Sacræ loca hoc modo admodum illustrentur. Ut autem omnium pateat oculis, quænam sit materiarum series, de quibus hac in dissert. verba sum facturus, sciat B. L., duas me constituturum esse sectiones, quarum prior historica erit, ubi historiam hoc in passu factorum ex Hebræorum, Græcorum, Romanorum, aliarumque gentium monumentis, quanta fieri poterit, cura & industria deducam: In posteriore autem sectione hæc facta generatim dijudicabo, & causas hujus moris, judicia nimirum in portis habendi, investigabo, interspersis variis ex nostri temporis consuetudine desumtis, quæ themati nostro illustrando conducere ac inservire mihi videbuntur. Optimus ille rerum humanarum arbiter ac moderator, Deus noster benignissimus, largiatur mihi vires & sapientiam, quo ex voto institutum opus exædificare valeam!*

SECTIO PRIOR.

I. Frons haud raro index animi esse solet; nec minus rubrica libri vel dissertationis cujusdam indicat lectori, quid lateat in nigro. Ubi ergo in illa obscuritatis aliquid superesse videtur, omnino a tituli explanatione primordia totius tractationis sunt capienda. His perpensis, ego quoque de Foro veterum in portis verba facturus, ipsum dissertationis titulum ante omnia enodandum duco. Forum (1) *primo* est locus rerum venalium, & quoniam Romæ judicia plerumque in foro exercebantur, idcirco forum sæpe pro actu causarum & administratione negotiorum civilium atque ad jus pertinentium accipitur. Sic, foro operam dare, ait Plautus *Asin. act. 2. sc. 4. v. 22.* ac, foro & honoribus se parare, dicit Seneca *Procem. lib. 2. Controvers. cit. Fabro Th. Er. sch. tit. Forum. Porro* forum conventus quilibet appellabatur in provinciis, ubi controversiæ a præsidibus ac proconsulibus dijudicari solebant. Hinc forum agere apud Ciceronem *L. 5. epp. ad Attic. ep. 16. conf. & Sigon. l. 2. de antiquo jure provinc. c. 5.* idem est, quod conventum agere sive instituere. *Deinde* forum cum diversis nominibus propriis conjunctum significat oppidum, ut, forum Tiberii, &c. *Denique* Festo, qui varios huic voci significatus tribuit (2), forum est etiam ipse locus, in quo cum populo agi, conciones haberi & Judicia fieri debent. Cujus generis olim fuerunt forum Romanum, Julium, Augusteum &c. (3). Atque ultimus iste significatus, non exclusis plane aliis, huc maxime quadrat. Olaus Borrichius *in antiqua urbis Rom. facie c. 6. §. 7. ap. Græv. T. IV. p.* 1541. hac de re sequentia in medium profert: Fo-

Forum Romanis jam olim commoda erat in urbe planities mercibus diſtrahendis, litibus decidendis, negotiis peragendis & orationibus regum, conſulum, decemvirum prætorumque in publico ſub Jove frigido audiendis deſtinata &c. Iſtis forum quoque ponitur pro territorio cujuſque judicis, intra quod poteſt in facinoroſos animadvertere (4). Item, ipſis eſt locus, ubi jus redditur, ſive lites exercentur. Præterea forum eſt, ubi domicilium reus habeat, vel ubi habuerit tempore contractus initi. Unde illud eſt: *Actorem forum rei ſequi*. Imo per forum intelliguntur interdum ſubſellia h. e. judicia publica, quæ exercebantur ſub Dio, aut certe ex eo loco, unde cœlum facile perſpici poſſit, quod vel Cicero ſatis indicat pro Rege Dejotaro &c. (5)

II. Porta ſeu πύλη, quæ vox hebraicæ שער reſpondet, in genere dicitur quivis locus, per quem ingreſſus eſt, ſed proprie (6) eſt aditus per mœnia in urbem vel caſtra ferens, ſicut θύρα aditus in domum privatam. Quantum ad originationem hujus dictionis, videtur ab importando & exportando dici, vel ab aratro portando (7). Et quidem porta eſt vocabulum ex eorum genere, quæ in plurali rem etiam unam & ſingularem denotant. Sic, cum de una eademque porta loqueretur Virgilius, modo pluraliter dixit: *Æn. 2. v. 612.*

> *-- -- His Juno Scæas ſæviſſima portas*
> *Prima tenet* --- --- ---

modo ſingulariter: *Æn. 3. v.* 351.

> *-- -- Scæaque amplector limina portæ.*

Et in Pſalmo CXVIII., poſtquam pluraliter dictum eſſet v. 19. פתחו לי שערי-צדק immediate ſubjicitur verſ. 20. זה השער ליהוה (8).

III. In primis quintuplex portarum uſus olim erat: I. Rerum venalium in iis forum inſtituebatur, præcipue apud Hebræos. Et in hunc uſum præter ampliſſimas porticus adjacentes ipſis portis erant ſubdiales plateæ ſeu areæ latiſſimæ, qualis ad portam gregis Hieroſolymitanam pertinebat, atque area & platea orientalis vocabatur. (9) De area portæ Samariæ eſt illud heic adferendum, quod 1. *Reg. XXI.* 10. *ſeq.* continetur. In eadem vero illa porta, ceu præcipuo Samariæ foro venum exponi annonam reſque alias conſueviſſe, patet ex 2. *Reg. VII.* 1. *ſeq.*

IV. II. Portæ munimenta urbium erant, unde obſeſſi erumpere, quæque ab hoſtibus præcipue oppugnari ſolebant. Hinc Turcæ Imperatoris ſui ſedem vocare dicuntur Portam a munimentis, ab aula regia & a judiciis, de quibus paulo poſt diſſeremus (10). Et quandoquidem antiquitus urbium portæ altiſſimis turribus muniebantur validoque militum præſidio firmabantur, imo arces erant & propugnacula civitatum; propterea per portas interdum omne genus munitionis, technarum, molitionum, tormentorum, armorum denique omnium intelligitur (11). Præterea, tum eodem ex capite, tum quia portæ in turrium ſpeciem ædificari ſolebant, factum eſt, ut turrium vocabulo portæ ipſæ nonnunquam deſignentur, uti apud Juvenalem: *Sat. 6. v. 290. conf. & Faber. tit. Collis.*

> *-- -- -- Proximus urbi*
> *Hannibal, & ſtantes Collina in turre mariti.*

Collinam enim turrim ibi vocat, quæ Collina porta. Hoc modo Virgilius quoque, poſtquam de Pandaro & Bitia dixit: *Æn. IX. v. 675.*

> *Portam, quæ ducis imperio commiſſa, recludunt.*

Eandem portam turrium nomine deſignans, paucis poſtea interjectis verbis ſubjungit: *v. 677.*

> *Ipſi intus dextra ac læva pro turribus adſtant.*

Nec minus Homerus de portis Scæis locutus, in quibus Ucalegon & Antenor ſedebant, eaſdem haud multo poſt turris vocabulo denotat, ſubjungens: *Iλ. γ. v.* 153.

> Τοῖοι ἄρα Τρώων ἡγήτορες ἧντ' ἐπὶ πύργῳ.

Idem quoque in ſacris literis factum obſervo. Nam porta gregis, etiam turris gregis, atque eadem porta filiæ Sion appellata, turris filiæ Sion dicitur. (12)

V. III. In portis habebantur conciones & orationes ſacræ, quod tam ex hactenus dictis, quam ex variis ſcripturæ locis (13) patet. Imo arbitratur Moncæjus, (14) Lothum judicandi atque concionandi gratia in porta verſatum eſſe ac multis ſermonibus delaſſatum ſediſſe; *Gen. XIX.* 1. ſed nos illiud in medio relinquimus. Porro inſtituebantur in portis laudationes publicæ tum Dei ejuſque beneficiorum, tum hominum utriuſque ſexus (15).

VI. IV. In portis habebantur civium conventus, & proponebantur ibidem ac diſcutiebantur omnia fere negotia foren-

sia, quæ bonum publicum concernere videbantur, uti patet ex filiorum Heth (16), Hemoris Sichemique ex Hevitarum gente (17), Israelitarum (18), ac Persarum (19) exemplis. Ut scriptorum profanorum testimonia taceam. Siquidem Homerus inter alios eleganter hac de re loquitur: Iλ. ζ. *v.* 78. *seq.*

-- -- -- ὄυνεχ' ἀρίστοι
Πᾶσαν ἐπ' ἰθύν ἐστε, μάχεσθαί τε φρονέειν τε
Στῆτ' αὐτȣ̃, καὶ λαὸν ἐρυκάκετε πρὸ πυλάων. κ. τ. λ.

Qua ratione nimirum rex David subsistens in porta civitatis allocutus est populum exeuntem in prælium & de salute Absolonis filii sui sollicite præcepit (20). Hinc etiam valvis portarum programmata, leges &c. affigi solebant.

VII. V. Sub portis causæ & lites dirimebantur, sententiæ ferebantur, rei sistebantur, accusabantur, testibus convincebantur, condemnabantur, scelerum pœna afficiebantur, ad supplicium tradebantur & judicia fiebant. Hæc erat palmaria res, cui portæ olim inserviebant, & unde interdum vocabantur domus judicii (21). Etenim necesse est, ut virtutibus statuantur præmia, vitiis vero supplicia & pœnæ. His duobus fulcris nititur omnino reipublicæ salus, teste Cic. in ep. ad Marc. Brut., imo juris natur. vigor. Id quod Borussorum Rex, Fridericus I., gloriosiss. memoriæ, satis accurate videtur perspexisse, dum symboli loco sibi hæc sumsit verba: *Suum cuique*. Rebus igitur suis quam optime consulebant istæ gentes, quæ judicia in portis exercebant. Non autem cogitandum est, ac si nulla omnino urbis porta judicibus & judiciis vacua fuisset relinquenda. Cum enim permultæ civitates plures habuerint portas, nequaquam tamen omnes tribunalia fuerunt & curiæ, sed ex omnibus una vel altera, prout necessitas aut civium multitudo postulabat, communi incolarum aut prudentiorum saltem consensu publicis negotiis destinata est. At vero probe observandum, nos in hac dissertat. nostra non tantum portas urbium in genere, sed & templorum aliorumque ædificiorum publicorum portas innuere (22).

VIII. Jam vero dispiciendum venit, quibus præcipue gentibus hic mos exercendi judicia in portis fuerit solennis. Primum agmen ducant Israelitæ, qui antiquitus judicia sua non exercebant in curiis vel certis huic rei destinatis palatiis, sed sub dio; nec enim videmus certorum dicasteriorum, qualia apud nos inveniuntur, in sacris literis fieri mentionem, quamdiu inter Judæos regimen Patriarchicum, Hegemonicum, Heroicum, quin & ex parte Monarchicum obtinuit, uti prolixe satis demonstrat Maimonides in הלכות סנהדרין passim. Subdialis iste locus tempore Patriarchici regiminis prope fontem fuisse videtur Reimero *Tr. de Rep. Hebr. sect.* 3. §. 1. ast merito refutatur ab Aug. Pfeiffero *loc. cit.* §. 3. Potius judicia a primis inde temporibus usque ad captivitatem Babyl. fere ab Ebræis tempore pacis & quietis publicæ (23) plerumque peragebantur in una vel altera ex portis singularum urbium (24). Notandum autem est, omnium civitatum decumanam (25) seu principalem maxime portam ob frequentiam populi nomine portæ בת--רבים seu בני--עם i. e. filiæ multitudinis vel filiorum populi (26) Ebræis vocari consuevisse. Atque probabile videtur, hanc ipsam portam in qualibet urbe præ ceteris loco curiæ judicialis vel fori fuisse; unde postea portæ judicialis vel judicii nomen sortita est. De judiciis in tali porta institutis Paul. Fagius ex Rabbinis sequentia profert: In qualibet civitate Israelitica erat synedrium sive senatus & consistorium parvum, quod secundum traditiones Talmudistarum constabat XXIII. sapientibus seu senioribus (27), eratque collocatum in porta civitatis, & in conspectu eorum sedebant tres ordines discipulorum sapientum, qui in locum judicum decedentium succedebant propinquiores; in qua vero civitate non erant CXX. patres familias, in ea non collocabatur synedrium ejusmodi, sed tantum tres Judices. Præterea quoque dicuntur duo scribæ seu λογόγραφοι coram Sanhedrin stetisse, inprimis circa ultima hujus reipublicæ tempora; unus ad dextram scribens verba eorum, qui dimittendum reum censebant; alter ad sinistram, excipiens verba eorum, qui damnandum judicabant: duo item præcones, duo qui judicio contendebant, duo ad minimum testes & duo eorum adversarii, atque duo collectores eleemosynarum (28). Qua ratione ab horum judicum judicio provocari potuerit ad judices superiores, Hierosolymitanos &c., ex Talmudistarum monumentis refert *Carol. Sigonius* (29).

IX. Hierosolymis (30), in amplissima illa urbe erant varia tribunalia & fora causis agendis destinata. Tempore judicum major ubique erat licentia. Institutis autem regibus, summum tribunal, scilicet regium, collocabatur in porta Batrabbim, cætera vero subalterna tri-

tribunalia ad alias minus celebres urbis portas relegabantur. In inferioribus hisce plebejorum populariumve judiciorum portis præcipuam fuisse eam arbitror, quæ Judicialis ex re & quasi κατ' ἐξοχὴν vocabatur (31); quo nomine reliquarum Judææ civitatum principales portæ censeri consueverant: non tamen & Hierosolymitana; Huic enim cum peculiariter supra ceteras hoc dignitatis contingeret, ut regis ea solius judicio ac sacro veluti consistorio deputaretur, populi judicia ad alias portas, ut dixi, & quidem ad eam, una cum nomine portæ Judicialis, relegata fuisse consentaneum est, quæ inter illas præcipua esset, ac portæ בת־רבים, uti dignitate, ita situ proxima, id quod elucet ex *Neh. III.* 1. 31. 32. (32). In summo regis tribunali, quod erat, ut diximus, in porta Batrabbim seu gregis (33), reges quum juris dicundi, tum de regno & rebus arduis consultandi, denique & concionandi causa conventus habere consueverunt (34). In quibuscumque vero portis judicia instituebantur, certus & determinatus locus conspiciebatur, ubi sub dio pro more ut plurimum judices considebant. De hujus consessus forma vel figura in priscis scriptorum monumentis relatum legimus, quod forum veluti dimidium rotundæ areæ fuerit, ut alter alterum posset intueri, id quod in medio relinquimus. Posita autem erant in loco judicii sedilia judicibus & regibus throni sive solia regia (35).

X. Sed quæ hactenus diximus, hoc se modo habuisse omnia intelligi oportet vetustissimis Judææ temporibus ab Abrahamo ad Salomonis ævum; condito enim a Salomone templo, atque in eo porticu, in qua tribunal regium & judicii præcipui sedes (36), & maxime conditis postea multis tota urbe Synagogis, vereor, ut frequentius vel semper (relicto duntaxat circa portas fori rerum venalium usu) populum in iis convenisse verosimilius sit (37), licet mos hic non plane expiraverit, uti prophetarum scripta testantur. Sequentibus temporibus aliter se res habebat. Omnium sermone celebratum est, inprimis tempore templi secundi, collegium seu Synedrium magnum, in quo deprehendebantur LXX. Seniores ex tribubus Israel, habebantque judicem aliquem supremum נשיא dictum. Et ætate gravissimus inter hos LXX. viros vocabatur אב בית דין, qui erat proximus a dextris τȣ Nasi vel ex aliorum, quæ minus probabilis videtur, sententia, idem cum illo. Quidam addunt חכם seu sapientem, qui inter doctores præcellebat & sedebat ad lævam principis (38). Interdum quoque pontifex suscipiebatur in synedrium, qui erat ראוי בחכמה si fides habenda est Rambam (39); aliter ad minimum res se habebat, cum apud pontifices postea summa rerum omnium potestas esset. Consedisse autem dicuntur σύνεδροι intra templum in atrio Israelis, in cœnaculo, quod vocant לשכת הגזית i. e. conclave cæsuræ propter cæsos lapides, quibus structum erat; at vero deinceps domicilium suum in varia loca pro temporis ratione transtulerunt (40). Quantum autem ad duo synedria XXIII. Senatorum, quæ in ditione Hierosolymitana reperiebantur; alterum habebat locum suum in porta orientali, per quam veniebant in atrium Israelis (41); alterum ex Judæorum mente sedebat in porta, quæ aditum aperiebat ad montem templi (42). Tantum de Judæorum more hoc in passu recepto.

XI. Succedunt Arabes, quibus etiam solenne fuit in portis judicia facere. Ceu de ipsis refert auctor *l.* 1. *Alc.* seu libri de generatione Mahomed & nutritura ejus (43). His adjungo consuetudinem judicandi in portis in urbe regia regni, quod Marocco plerumque appellatur, obviam, quam instituti nostri ratio jam prolixe commemorare vetat (44). Simile quid observamus in Abyssinis atque incolis ditionis Indostan, qui judicia sub dio & quidem prope portas exercebant (45). Pariter Bithyni tribunal soli expositum habebant, quoniam arbitrabantur, solem quasi Deum & præsidem judicii adesse in litibus decidendis & jure dicundo (46).

XII. Quod ad Trojanos attinet, seniores in portis sedebant ad judicandum. Sic enim de iis loquitur Homerus (47):

> Ουκαλέγων τε καὶ Αντήνωρ πεπνυμένω ἄμφω
> Εἵατο δημογέροντες ἐπὶ Σκαιῇσι πύλῃσι. κ. τ. λ.

Πυλαικῶν ejusmodi ὀχλαγωγῶν meminit quoque Plutarchus in vita Pyrrhi: ἐν ᾧ ἡ μὲν βȣλὴ ἐκάθετο ἐν τῇ ἀγορᾶς ϛοᾷ. Qui in fori porticu, non in curia sedent, prope est, ac si in porta sedissent, est epicrisis Dougtæi (48) Porro Virgilius de Didone loquens, canit *Æn. v.* 505. *seq.*

> *Tum foribus Divæ media testudine templi*
> *Septa armis solioque alte subnixa resedit.*
> *Jura dabat legesque viris* — — —

Plura jam supra adduximus.

XIII. Tota olim Græcia prope Thermopylas ſive Pylas in Theſſalia duabus vicibus quotannis, concilium inſtituebat ac Judicium Amphyctionicum ibi habebat (49). Spartani adhuc integro reipublicæ ſtatu conciones ſuas habebant ſub dio, & per γερυσίαν ſv. ſenatum judicia ſua exercebant. Cauſam allegat *Joh. Phil. Pfeiffer l. c. p.* 295. *ſeq.* Deinceps in foro conſultationes inſtituebantur, & ibi ædificabatur palatium *Scias* appellatum, teſte Pauſania *l.* 3. *ſive in Laconic. p.* 94. *edit. Wechel.* 1583. Inter cæteras Græciæ nationes Athenienſes maxime varia habebant tribunalia & judiciorum loca, de quibus conferri meretur *Joh. Phil. Pfeiffer l. c. p.* 241. *ſeqq.* & *Georg. Rittershuſius de Jure aſylorum cap.* 4. Duo nos tantum in præſenti obſervamus. In aliis celebre erat Heliæa tribunal, omnium fere maximum, ita dictum, quod in loco ſubdiali, & ſoli, qui Græc. ἥλιος dicitur, expoſitum eſſet &c. (50). Inprimis Areopagitæ judicia de cædibus ſub dio, & probabiliter ad portam curiæ ſuæ habebant (51). De Areopago, σεμνοτάτῳ πάντων δικαστηρίῳ evolvatur, præter Joh. Ph. Pfeifferum ſæpius allegatum, Dilherrus *loc. cit. T. I. pag.* 223. *ſeq. & T. II. p.* 284. *ſeqq.* Joach. Stephanus, *de Juriſdictione vet. Græcor. ap. Gronov. Th. Gr. Ant. T. VI. p.* 2685. Potterus, *in Archæologia Græc. paſſim.* Alexander, *l. all. l.* 2. *c.* 12. *p. m.* 352. *ſeq.* &, qui inſtar omnium eſſe poteſt, Joh. Meurſius (52). Præterea Græci in theatris conſultationes & judicia inſtituebant, quod teſtatur inter alios Dougræus lib. alleg. ex Frontino & Auſonio.

XIV. Jam pervenimus ad Romanos, quibus portæ erant ſanctæ, licet non ſacræ (53). Simile quid ritui noſtro apud eos in uſu fuiſſe colligendum videtur ex variis antiquitatum monumentis. Tria, inquit Feſtus, erant Romæ ſenacula, in quibus ſenatus haberi ſolitus eſt (54). Unum, ubi nunc eſt ædes Concordiæ inter Capitolium & forum, in quo ſolebant magiſtratus de R. P. cum ſenatoribus deliberare. Alterum circa ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in urbem admittere nolebant, Senatum dabant. Tertium ad portam Capænam (55), hodie D. Sebaſtiani portam appellatam, teſte Borrichio apud Grævium. *T. IV. p.* 1527. Quidam volunt, portam Fontinalem Romanorum eandem cum porta Capæna eſſe, quod quidem Juvenalis confirmare videtur, dum madidam vocat ipſam, ob vicinorum credo fontium & aquarum, quæ per eam forſan aſſidue in urbem inferebantur, adſperginem:

> *Subſtitit ad veteres arcus madidamque Capænam* (56).

Ubi alias Romani judicia ſua exercere conſueverint, & quaſnam conſuetudines habuerint cauſas agendi, colligere eſt ex Vitruvio, *Lib. V. c.* 1. Nic. Gruchio, (57) Famiano Nardino (58) Car. Sigonio, *de Judiciis l.* 2. *c.* 1. Franc. Robortello (59), Pancirollo, *lib. alleg. ap. Græv. T. III. p.* 352. Seneca (60) & Alexandro. *l.* 2. *c.* 12. *p. m.* 345. *ſeqq.* Hoc certum eſt, quod ſub dio plerumque judicia ſua habuerint, unde liberrimus eſſet cœli proſpectus. Id quod patet ex Val. Maximo *l.* 8. *c.* 1. *tit.* 6. Dœplero *l. c. P. I. c.* 1. & Jo. Dempſtero (61) aliiſque.

XV. Nec minus Germani olim feudalia ſub dio exercebant Judicia, ut & criminalia. Etiam Germanorum Imperatores in Italia inſtituentes comitia ſubdialia illam conſuetudinem ſervabant: *vid. Dœpler. p.* 5. *&* 24. Pariter Electores prope oppidum Lohnſteinium in finibus Rheni tempore Wenceslai Imperatoris judicium & conſultationem in campo inſtituebant, referente Henelio, *l. c. c.* 24. *p.* 198. *ubi plura*, qui ſimul etiam demonſtrat, Antwerpiæ olim judicia ſub dio peracta eſſe. De judiciis Gallorum in finibus Carnutum per Druidas inſtitutis, teſte C. J. Cæſare, *de B. G. lib.* 6. *c.* 13. in præſenti nihil commemorabo; de Polonorum vero comitiis ſubdialibus in ſeq. ſectione dicam.

XVI. Poſteaquam vidimus, quaſnam inter gentes ritus noſter vel plenario vel ex parte adhiberi conſueverit, jam paucis examinabimus, quis præcipue in portis judicia exercuerit. Paucis multa complectar. Seniores (62) non tantum annis, ſed etiam dignitate præcellentes aliis & ſapientiores conſiliiſque capiendis præ ceteris apti (63) negotia reipubl. adminiſtrabant vel ſoli vel cum rege aut principe, qui ſupremus judex erat (64). Ap. Romanos a primis temporibus Judicia a ſenatoribus agitata ſunt, *Sigon. l. c. p.* 457. Hinc presbyterium ſæpe κατ' ἐξοχὴν denotat officium judicis ap. Joſephum (65). Et Herodianus, *l.* 3. *c.* 14. ait; Septimium Severum Getam filium judiciis in Britannia præfeciſſe ac ei dediſſe Synedros ſeu aſſeſſores ex amicis presbyteris atque ſenioribus. Pari ratione Macedones, teſte Livio, *l. XLV. c.* 32. Senatores, quorum conſilio reſpublica adminiſtrabatur, Synedros vocabant. Apud Græcos denique, inprimis Chalcidenſium legi-

legibus requirebatur, ne quis infra L. annos natus vel magistratum ageret, vel legationem obiret, teste Heraclide Pontico apud Joh. Phil. Pfeifferum (66). Quænam autem personæ vel quænam res in portis dijudicatæ fuerint a senioribus istis, tum ex pandectis sacris, tum ex hactenus dictis jam satis constare arbitror (67). De tempore judiciis destinato non erimus solliciti; quantum ex antiquitatum scriptoribus colligere licet, matutinæ inprimis horæ hujusmodi negotiis impendebantur. Non autem facile judicium instituebatur diebus festis. Nos dum brevitati studemus, plura huic sectioni adjicere supersedemus, ulteriorem hujus nostri thematis deductionem occasioni & tempori magis opportuno reservantes.

NOTÆ IN SECTIONEM PRIOREM.

(1) *Unde fori nomen a grammaticis deducatur, videre est in Martini Lexic. Philol. tit. Forum. Johan. Schmidii, Argentor., dissert. de lege forensi §. 27. Varro. l. 1. de L. L. fol. 5. 6. ed. Paris. [illegible] Nomencl. philol. tit. forum, Hofmanni Lexic. univ. s. l. Heinrici diss. de Judiciis Hebr. p. 3. Rhodig. Lect. antiqu. p. m. 1557. sequ.*

(2) *v. Schill. l. c. & G. Pancirolli descriptio vet. Romæ in Græv. Thes. Ant. Rom. T. III. p. 352.*

(3) *v. L. Cappelli delin. templi Hieros. in T. IX. Critic. Angl. p. m. 3797.*

(4) *l. pupillus 239. §. territorium 8. ff. de V. S.*

(5) *v. Calvini Lexic. p. 383.*

(6) *Improprie quid portæ vocabulum importet, vide sis ap. Ravanell. Biblioth. sacr. tit. Porta; Suid. tit. πύλη. Petr. Berchor. Dictionar. Moral. T. 3. p. 883. seq. Schmid. l. c. §. 20. Rhodig. l. c. p. 551. seq. ed. Col. 1620. f. it. Flacii Clav. tit. porta p. m. 939. seq. Magnif. Rechenberg. Hierolex. suo loco.*

(7) *v. Fabr. l. all. tit. Porta, it. Schill. l. c. suo loco.*

(8) *Plura vid. in Franc. Moncæii Tract. de portis civit. Judææ p. 96. col. a., qui annexus reperitur ejus Bucolic. sacr. edit. Paris. 1587. 4to.*

(9) *Rationem hujus appellationis vid. apud Moncej. l. c. p. 99. seq. conf. & de ejusmodi plateis Esr. X. 9. item Heigel. diss. de portis veteris Hieros. passim.*

(10) *conf. Joh. Henr. Reitzii notas ad Thom. Goodvv. Mos. & Aaron. l. 2. c. 3. p. m. 187. & Fabr. l. c. tit. Porta.*

(11) *adeas quæso Matth. XVI. 18. & conf. Dilherr. Disputatt. acad. T. I. p. m. 93. & Ravanell. loc. cit. p. 646. seq.*

(12) *v. Moncej. l. c. p. 105. col. b. seq.*

(13) *e. g. Prov. I. 21. VIII. 3. Es. XXIX. 21. Jer. VII. 2. XVII. 19. XXVI. 10. XXXVI. 10.*

(14) *l. c. p. 103. seq. Ipsi contradicit Aug. Pfeiffer in Specim. Antiquit. sacr. Dec. I. posit. 2. §. 4.*

(15) *Ps. IX. 15. CVII. 32. Prov. XXXI. 23. conf. Monc. p. 105. Flacius l. c. p. 938.*

(16) *Gen. XXIII. 10. seq.*

(17) *Gen. XXXIV. 20.*

(18) *Deut. XXV. 7. Ruth. IV. Psalm. LXIX. 13. Prov. XXIV. 7. 1. Reg. XXII. Thren. V. 14. &c. conf. Aug. Pfeiff. l. c. §. 8. p. 37. Relandi antiq. Sac. P. I. p. m. 12. ac Fleury Tr. de Mœurs des Israelites P. II. c. 21. §. 3.*

(19) *Esth. II. 19. 21. IV. 2. 6. V. 2. v. Fleury l. c. §. 2.*

(20) *2. Sam. XVIII. 4. – 33. XIX. 9. Job. XXIX. 7. Prov. XIV. 19.*

(21) *Deut. XVI. 18. XXI. 19. 2. Sam. XV. 2. Job. V. 4. XXXI. 21. Psal. CXXVII. 5. Prov. XXII. 22. Am. V. 10. 12. 15. Zach. VIII. 16. conf. Olearii annot. bibl. ad Ruth. IV. it. Biermann & Strub. ad Zachar. l. c. Flacius l. c.*

(22) *Schmid. l. c. Lightfoot. descript. templi Hierosol. in Oper. T. I. p. 555. seq.*

(23) *de portis tempore belli apud plerasque gentes clausis agit Monc. l. c. p. 111. seq.*

(24) *v. Fleury l. c. §. 2. Isid. Clarius in Annot. ad Job. V. 4. Rodolph. Baynus ad Prov. XXII. 22. & Aug. Pfeiff. Pansoph. Mosaic. c. 12. p. 468.*

(25) *Monc. l. c. p. 94. seq.*

(26) *Cant. VII. 4. Jer. VII. XVII. 19.*

(27) *Joseph. Ant. Jud. l. IV. c. ult. §. 14. Clerc. comment. ad Deut. XVI. 18. Selden. de Synedriis vet. Hebr. P. II. c. 5. n. 1. seq. p. 221. seq. it. c. 6. tot. ed. Lond. 1653. 4to. Fleury l. c. Maimon* הלכות סנהדרין *c. 1. seq. in Opp. T. IV. ed. Amst. Observamus tantummodo, numerum a Rabbinis determinatum non semper locum habuisse, uti ex Ruth. IV. 2. seq. patet.*

(28) *Quænam negotia senatui XXIII. & III. virali dijudicare licuerit, docet Goodvv. l. c. l. V. cap. 4. §. 10. & Reitz. in notis ad h. l. Ludov. Dunte Cas. consc. decis. p. m. 806. seq. Schmid. l. c. §. 15. Fagius ad Deut. XVI. 18. Aug. Pfeiff. l. c. §. 9.*

(29) *tr. de R. E. l. VI. c. 6. p. m. 462. seq. conf. & Grot. ad Matth. V. Sam. Petit. Var. lection. cap. 5. Fleury l. a. §. 4. Selden. l. c. l. III. c. 2. tot. Lightf. Opp. T. I. p. 610.*

(30) *De hujus urbis nomine v. Joh. Nicolai not. ad Sigon. de R. E. l. 1. c. 7. p. m. 91. seq.*

(31) *v. Adrichom. theatr. terræ Sanct. p. 168. ed. Col. 1682.*

(32) *conf. Monc. l. c. p. 107. Adrichom. l. alleg. p. 162. Christoph. Heidmanni Palæstina c. 2. §. 96.*

(33) *de situ ejus vid. Monc. p. 96–99. & 112. ubi simul monstrat, quomodo id factum fuerit, quod Christus mercatores circa festum Paschatos e templo ejecerit, teste Joh. II. 13. seq. it. Adrichom. loc. cit. pag. 167.*

(34) *Luculenter hoc deduct. Monc. p. 108. 109.*

(35) *1. Reg. XXII. 10. Jer. I. 15. vid. & Aug. Pfeiff. l. c. §. 6. 7. Fleury l. c. Leideck. de R. E. P. I. p. 470.*

(36) *1. Reg. VII. 6. seq. it. Sigon. l. c. p. 518. seq.*

(37) *De more adventus Christi tempore vigente conf. Joh. XVIII. 20. & Joach. Hildebrand. Antiquit. sacr. p. m. 138. seq. it. Adrichom. l. c. p. 163.*

(38) *v. Reiz. ad Goodvv. l. V. c. 1. p. m. 436. Cunæus de R. E. l. 1. cap. 12. Coccej. ad Sanh. IV. 1. X. 1. 2.*

(39) *Sanh. XIV. 1. conf. & Lund. Jüd. Heiligth. l. 3. c. 13. seq. & Leidecker. l. c.*

(40) *De Synhedrio Magno plura nunc dicere aut pro ipsius defensione prolixe disserere non attinet; adeat, cui arridet Selden. tr. de Synhedriis vet. Hebr. passim, it. de successione c. 25. p. 365. Sigon. l. c. l. VI. c. 7. Dan. Heinrici l. c. Aug. Pfeiff. l. all. Fleury loc. cit. Lundun. l. c. c. 12. seq. Galatin. Arcan. cathol. verit. l. IV. c. 5. Lightf. Opp. T. I. p. 608. seq. An Synhed. Magn. div. sit originis, disquirit Wenner in diss. de Rep. Hebr. An a Mosis ævo duraverit, an vero Seleucidarum tempore demum institutum fuerit examinat Jo. Clericus, posterius affirmando, in dissert. de Synhedrio LXXII. viror. quæ annexa est commentariis ejus in libb. hist. V. T. conf. & Leidecker. de R. E. P. I. p. m. 467. seq. Witsii Misc. sacr. l. II. diss. 3. p. 550. cit. Majo in Colleg. MSC. ad Goodvv. Carpz. ad Schickard. cap. 1. Grotius contrarium tuetur in annot. ad Matth. V. 22. p. m. 171.*

(41) *pl. vid. ap. Lund. l. 2. c. 25. & l. 3. c. 18. L. Cappell. in delineat. templi Hieros. ex Josepho p. m. 3821. Ligtf. Opp. T. I. p. m. 555. 601. 602. 604. seq. Heigel. de portis Hierosol. post captiv.*

(42) *conf. Heinrici l. c. Jac. Dœpleri theatr. pœnar. supplicior. & executionum criminal. p. 9. seq. Hottinger. observ. in Goodvv. l. 2. c. 3. Cunæus l. c. c. 13.*

(43) *Relationem illam verbis germ. redditam vid. ap. Heinrici l. c.*

(44) *Dœpler l. c. p. 22. seq.*

(45) *Ibid. p. 20. & 24.*

(46) *v. Alexand. ab Al. G. D. l. 3. c. 5. p. m. 591. ed. Lugd. 1673. 8vo.*

(47) *Ιλ. γ. v. 148. seq. conf. & I. P. Pfeiffer. Ant. Gr. gent. p. 252.*

(48) *In analect. sacr. excurs. 73. p. 125. &c.*

(49) *conf. Celeb. Buddei allgem. Hist. Lexic. tit. Thermopylæ & Fabri libr. alleg. tit. Amphyctiones. Curt. l. III. 4.*

(50) Pfeiff.

(50) *Pfeiff. l. a. p. 247.*
(51) *v. Dœpler. l. c. pag. 13. ſeqq.*
(52) *in Themide Attica l. 1. cap. 20. ap. Gronov. T. V. pag. 1966. ſeqq. & præcipue in Areopago apud eund. loc. cit. p. 2065. ſeqq. conſ. & Henel. in otio Wratisl. c. 24. p. 197.*
(53) *Cauſam vid. apud Alexand. Donatum de Urbe Rom. l. 1. c. 4. in Græv. T. III. p. 484. & ap. Jac. Gutherium de vetere Jure pontificio l. 3. cap. 10. in Græv. T. V. p. 138.*
(54) *v. G. Pancirolli loc. cit. p. 35. Liv. lib. 23. c. 32. Jo. Sarius Zamoſcius de ſenatu Rom. ap. Græv. l. alleg. pag. 913. 914. Budd. hiſtor. Lexic. tit. Senaculum.*
(55) *de nomine hujus portæ vid. Nic. Bergierium de publ. & militar. viis l. 2. ſect. 33. in Græv. T. X. pag. 179.*
(56) *Sat. 3. v. 11. conf. Monc. l. c. p. 93. b.*
(57) *de Comitiis Rom. l. 1. cap. 5. & l. 2. c. 5. ap. Græv. T. I.*
(58) *in Roma vetere l. 3. c. 10. ap. Græv. T. IV. pag. 1021.*
(59) *de Judiciis & omni conſuetud. cauſas agendi ap. Rom. in Græv. T. III. p. 11. ſeqq.*
(60) *de Ira l. 2. c. 9. ubi trina fora commemorat.*
(61) *in Paralipp. ad Roſini Antiq. Rom. p. 725. vid. & Henel. l. c.*
(62) *Deut. XXI. 19. Prov. XXXI. 23. Thren. V. 14.*
(63) *v. Exod. XVIII. 21. Deuter. I. 13. 14. conſ. Goodvv. l. c. p. 461. ſeq. Seb. Munſter, Paul. Fagius & Hug. Grot. ad Deuter. XVI. 18. Leideck. l. c. cap. 10. ſeq. Fleury l. c. §. 1. 7. Sigon. de R. E. p. m. 458. ſeq. Joh. Phil. Pfeiff. l. c. l. 2. c. 33. p. 284. ſeq. Maimon. l. c. c. 2. Coccej. ad Sanh. c. X. n. 7. Alexand. ab Al. l. c. p. m. 606.*
(64) *1. Sam. VIII. 20. Jer. XXVI. 10. XXXVIII. 7.*
(65) *l. 2. contr. Appion. cit. Jo. Nicolai l. c. p. m. 449. ubi plura.*
(66) *l. c. l. 2. c. 49. p. 337. conſ. & diſſert. mea I. de fœderib. veterum per diſſect. animal. factis §. 5.*
(67) *An rex vel ſummus Pontifex ab ejuſmodi Judicibus dijudicari potuerit, examinat Leideck. l. c. cap. 10. ſeq. & Lund. l. all. lib. 3. c. 13. ſeq.*

SECTIO POSTERIOR.

Quæ potiorem diſſertationis partem conſtituere debebat, certas ob cauſas domeſticas anguſtis limitibus ac paucis periodis nunc erit circumſcribenda.

I. CAuſas ante omnia inveſtigare animus eſt, quæ moverint veteres ad forum in portis conſtituendum. Cenſet quidem B. Hieronymus, rationem fuiſſe, ne agricola ad cauſas veniens frequentia civitatis novoque terreretur aſpectu in juſtitia petenda, nec cogeretur cum damno ſuo urbes intrare &c. At vero hæc ratio minus firmo niti videtur talo. Nam, ſi ea valeret, in omnibus urbium portis habenda fuiſſent judicia, ne illi, qui ab altera urbis hujus vel illius parte domicilium ſuum collocaverant, univerſam urbem circumire cogerentur, aut nimis remota fori diſtantia ad vindictam privatam forte allicerentur, &c.

II. Sequentes potius cauſas, ad minimum plurimas, locum habere poſſe eſtiſtimo: 1. Gens Iſraelitarum pro norma hac in parte habebat mandatum divinum (1), cui morem gerere vel maxime decebat. 2. Prætera in portis fiebant judicia, ut judices cœlum intuentes in mentem ſibi revocarent omnipræſentiam Dei, quam ipſi gentiles ductu rationis agnoſcebant (2) quamque rex Joſaphat etiam Judicum a ſe conſtitutorum animis iterum iterumque inculcabat; &, ut ad tuendam juſtitiam hac ratione eo fortius vehementiuſque incitarentur. 3. Ut monerentur judices, ne quid facerent, cujus ipſos puderet, ſiquidem judicia omnibus audientibus ac videntibus faciebant; ſed promti ſemper eſſent ad rationem reddendam de ſententiis a ſe latis &c. 4. Ne corruptioni eſſet locus. Idcirco etiam judicia de cædibus ab Areopagitis ſub dio habebantur, uti ſupra monſtravimus, & judices hujus vel illius cauſæ ſtatim ſub auſpicio judicii eligebantur ſorte, adeo, ut non prius conſtaret, quinam Judices futuri eſſent, quam judicium caperet primordia (3). Et in Sinenſium judiciis nulli diſcedere licet, judicio nondum ad finem perducto, nec ulli in aurem alteri aliquid inſuſurrare conceditur, quo ſingula candide, juſte ac ſine dolo & fuco peragantur, cum judiciorum auctoritas & vigor hac re maxime nitatur (4). 5. ut juniores diſcere poſſent a ſenioribus, quomodo jus dicerent, & juſtitiam rite adminiſtrarent. Siquidem ſeniores gaudebant experientia, quæ in juſtitiæ adminiſtratione haud raro utramque facit paginam, præcipue ſi lites de conſuetudinibus vel ſtatutis arbitrariis oriantur, ubi præjudicia in conſiderationem veniunt. 6. Ut judices monerentur, ne ulli denegent acceſſum, ſed cuivis benevolas præbeant aures & ei quaſi obviam veniant, facileque ac ſine inutili mora ſingulorum cauſas definiant. Simul vero hac ratione veteres indigitare volebant, eos, qui populorum judices facti ſunt, eſſe debere promtiſſimos ad ſedandum quicquid exortum fuerit quæſtionis. 7. Ut judices eo facilius a populo reperirentur, & unicuique, imo etiam partibus litigantibus, quæ peregre veniebant ad metropolin in primis in promtu pateret locus juſtitiæ. Ea enim, quæ in promtu ſunt, ab Hebræis *in portis adeſſe* proverbiali ſermone dicuntur, teſte Jo. Ad. Oſiandro (5), atque in portis aliquid facere, eſt palam ac publice aliquid facere, probante Botſacco (6). 8. Ne pacem urbis intrinſecus frequens litigantium controverſia turbaret. Poterant enim novitatis inprimis ſtudioſi non adeo facile hac ratione a negotiis ſuis avocari, ad videndum, quænam cauſæ in foro agantur, aut quid novi accideret

deret ibi? 9. ut, si quis ex universo cœtu pro reo aliquid afferre posset, vel contra eum, id in medium proferret. 10. Ut cuilibet injustitiæ suspicio, quam alias de pio quoque magistratu facile sibi fingunt impii subjecti, adimeretur; & e contrario pateret 11., quanto studio veritas a judicibus in obscuris atque ambiguis etiam causis eruatur, quanta æquitas ac rectitudo in illis dijudicandis adhibeatur, quamque acerrimis pœnis scelerati homines afficiantur, & sic alii vestigiis improborum & pœnis affectorum territi eo magis a peccatis & criminibus abhorrerent, atque alieno periculo cauti redderentur. 12. Multis in locis rerum venalium forum juxta portas erat, atque hic vel ille actus judicialis universo populo eo facilius hac ratione innotescebat. 13. Eo major erat copia testium omni exceptione majorum ex ingredientium vel egredientium multitudine advocandorum atque accersendorum, ac siquis publice & in tot hominum præsentia factam stipulationem suam violaret, eo facilius eoque firmius de perfidia sua convinci poterat, quandoquidem tum temporis vel plane nihil vel paucissima saltem ex iis, quæ in judiciis erant peracta, literis consignabantur, teste Fleury, *l. c.* §. 4. 14. Ut agricolæ, qui inter Judæos inprimis magno numero versabantur, transeundo per portam judicialem audirent judicis sententiam, eaque audita ad labores & negotia sua sine mora possent progredi. 15. Portæ a priscis temporibus pro re sancta sunt habitæ, easque violare summum nefas fuit æstimatum, testante Jure Rom. (7) 16. Quum portæ erant loca munita & splendida; idcirco salus civitatis etiam optime ibi curari poterat, neque adeo omnibus introitus concedi. Est enim prudentis magistratus, si scopum suum in sufflaminandis vitiis attingere velit, ut principiis obstet atque fontes obstruat, unde plus mali promanare possit. 17. In portis, tanquam locis munitis, eo magis tuti erant judices ab insidiis malorum hominum, quorum gratia judices illis justitiam ex æquitatis amore pervertere aut corrumpere noluerunt. Sæpe enim insidiæ struuntur pio magistratui ab impiis & scelestis nebulonibus. In omnium memoria adhuc versatur conspiratio pulveraria an. 1605. in Britannia facta sub imperio Jacobi I. sed mirum in modum manifestata: cujus rei memoria quotannis d. 5. Novembris festo quodam eucharistico renovatur (8). 18. Eo ipso, quod in portis, ceu locis munitis, judicia habebantur, indicabatur, tum demum urbem fere munitam, tutam ac invincibilem esse, si justitia intra ipsius mœnia rite administretur. Omnia enim per justitiam consistunt. Id quod Sacra Scriptura in Psalmo 85. v. 11. seq. & in Proverbiis passim optime expressit. Idem etiam gentiles agnoverunt. Demosthenes inter alios inquit Or. 2. Olynth. Non fieri potest, Athenienses, ut per injuriam, perjuria & mendacia stabilis potentia comparetur. Hæc Ethnicus, &c.

III. Cum igitur exinde meridiano sole clarius eluceat, quod institutio judiciorum in portis laudem suam mereatur, merito nunc ventilandæ essent quæstiones; *partim*, cur hodierna luce consuetudo ista non amplius observetur? *partim*, annon hac tempestate necessaria & apprime utilis sit hujus moris observatio? *partim*, an commode adhuc nostris temporibus forum in portis constitui queat? &c. Ast limites, quos nobis constituimus in præsenti labore, prohibent, quominus jam quæstiones allatas explanare queamus.

IV. Umbram quasi vetustæ judicandi consuetudinis adhuc hodie animadvertimus variis in locis, ubi judicia publice & in conspectu totius populi habentur. Huc spectat Consistorium & Judicium Camerale Brandenburgicum, quod Berolini floret; quilibet ibi gaudet libero accessu, quo suis usurpare possit oculis, quæ illis in judiciis peragantur. Et in ditionibus nostris ultima sententia capitalis maleficis a magistratu secunda vice in præsentia totius civitatis & quidem plerumque sub dio profertur, imo sæpe tota caussa criminalis examinatur, paulo ante quam capite plectantur. Idque tam inter cives, quam inter milites locum habet. De Polonis narrat Martinus Cromerus, *judiciis comitialibus* habendis locum certum olim nullum, sed ea, ubi regi collibuerit, etiam sub dio & in tentoriis peracta fuisse; nec desunt etiam nunc huic genti comitia subdialia &c. (9). Silens prætereo Inquisitores Hisp., qui horrenda judicia sua publice in foro in theatro quodam instituere solent.

V. Ultimam potius huic labori manum impono, licet multa adhuc supersint addenda; prolixiorem deductionem hujus pariter ac aliarum ejusdem generis materiarum, quam primum fieri poterit, sub tit. Analect. bibl. D. A. exhibebo. Interea, B. L., hasce pagellas æqui bonique consulas, easque non Momi ad exemplum contempleris aut perlustres, sed ubi quædam in illis tibi displicent, in mentem tuam revoces, quod nullus hominum humani aliquid a se alienum putare debeat. Modeste & prudenter si

quæ

quæ monueris circa dissert., monita excipiam serena fronte, ac me tibi obstrictum profitebor.

VI. Denique cum a Jehova principium æque ac finis pendere debeat, grates persolvo Deo meo T. O. T. Q. M., quod providentia sua sapientissima & benignissima conatus meos adhuc fortunatos esse jusserit. Mihi in Domino Justitia est! Tibi Fons omnium bonorum perennis, porro vias meas commendatas volo, Tuamque gratiam, quæ totum hocce universum conservat, quæque melliflua & omnimoda suos perfundit benedictione, mihi expeto usque ad Finem.

NOTÆ IN SECT. POSTERIOREM.

(1) *Deut. XXI. 19. XXII. 15. XXV. 7. &c.*

(2) *vid. Henel. l. c.*

(3) *v. Pfeiff. l. c. p. 281. qui etiam rationem ulteriorem suppeditat, cur Græci de cædibus sub dio judicaverint, ne scilicet judices irent in locum eundem cum eis, qui impuras manus habebant; & ne actor homicidii atque reus sub eodem tecto essent, quemadmodum observavit Antiphon. in orat. de cæde Herculis.*

(4) *Dœpler. l. c. p. 25.*

(5) *Comment. ad Deut. XVI. conf. & Dieter. Antiquit. bibl. P. I. p. 189. a.*

(6) *Moral. Gedan. tit. Porta, it. Judex. Hinc etiam correptio in portis fieri solebat, quoniam ad omnium emendationem dirigebatur; Jam vero quod multis saluti esse debet, illud a multis agnoscatur necesse est. Vid. Franc. Lambert. in c. 5. Amos fol. 44. a. cit. Dieter. l. all.*

(7) *in §. 10. J. de rer. divis. conf. & L. 8. §. 1. it. L. 9. §. 3. π. de rer. div. ac supra §. 14.*

(8) *Zepper. Explanation. leg. Mosaic. l. V. c. 12. Er. Francisci* Geschicht- Kunst- und Sitten- Spiegel *l. 2. discurs. 2. p. 335.* Hübn. histor. Fragen *P. II. p. 955. seq.*

(9) *conf. Henel. l. all. p. 200. ubi plura.*